

ut-Hun New Testament

Hun-Saare: ut-Hun New Testament New Testament

ut-Hun New Testament
Hun-Saare: ut-Hun New Testament New Testament

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Hun-Saare

Contributor: WBT Central Zone

© 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc. in cooperation with the Ut-Hun Bible Translation Project All rights reserved. The New Testament in ut-Hun (Eastern Dukawa)
All rights reserved.

2020-11-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 Jul 2024 from source files dated 29 Jan 2022
4b40cd80-7cb8-5d3d-8563-557f030f99d7

Contents

Matiyos	1
Markus	48
Ruka	76
Yohana	119
Senge-mo	150
Roma-ne	190
1 Korinti-ne	209
2 Korinti-ne	227
Garatiya-ne	238
Apisu-ne	245
Piripi-ne	252
Korosiya-ne	257
1 Tasaronika-ne	262
2 Tasaronika-ne	266
1 Timoti	268
2 Timoti	274
Titus	279
Pirimon	282
Yahuda-ne	283
Yakubu	298
1 Bitrus	303
2 Bitrus	308
1 Yohana	311
2 Yohana	315
3 Yohana	316
Yahudas	317
Ut-Hyangan	319

Takurda-o Matiyos

Rem-se ro n-me à:

Baag-o Yešo Kiristi un mat-o un wu ne 1:1—2:23
 Senge-m Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho 3:1-12
 Yo'os un Yešo m-ho un meger-to un wu ne 3:13—4:11
 Senge-m Yešo n-me un hun-ne o-Gariri 4:12—18:35
 Cir-mo Gariri ha-mo o-Urusharima 19:1—20:34
 Ho-ut ta'yoor-to ur-kom yow yow o-Urusharima ne 21:1—27:66
 M-inē ut-marimar un m-rwuun ne cas mo un Wan-Koyan 28:1-20

Baag-o Yešo Kiristi
(Ruka 3:23-38)

¹ Takurda-o un baag-o Yešo **Kiristi**.^{*} Wu un rwuun un baag-o ko-Gwomo **Dawuda** un **Ibrahi** ne.

² **Ibrahi** maturu **Ishaku**,
Ishaku maturu **Yakubu**,

Yakubu maturu **Yahuda** un sek-ye ye un wu ne.

³ **Yahuda** ne wu maturu Perez un Zera (inu un ye Tamar).

Perez maturu Hezuron,

Hezuron maturu Aram,

⁴ Aram maturu Aminadab,

Aminadab maturu Nashon,

Nashon maturu Sarmon.

⁵ Sarmon maturu Bo'az (inu un wu Rahab),

Bo'az maturu Obed (inu un wu Rutu),

Obed maturu **Jesse**.

⁶ **Jesse** maturu ko-Gwomo **Dawuda**.

Dawuda maturu **Suremanu** (inu un wu ne'a Uriya ro gage wu).

⁷ **Suremanu** maturu Rehebowam,

Rehebowam maturu Abija,

Abija maturu Asa,

⁸ Asa maturu Jehoshapat,

Jehoshapat maturu Jehoram,

Jehoram maturu Uzziya.

⁹ Uzziya maturu Jotam,

Jotam maturu Ahaz,

Ahaz maturu Hezekiya,

¹⁰ Hezekiya maturu Manase,

Manase maturu Amon,

Amon maturu Josaya.

¹¹ Josaya maturu Jekoniya un hen-ne ye un wu ne, cin ba a un kuus ye m-guw so un dak-o o-**Babira**.[†]

¹² Bo a wotte ye o-**Babira** à,

Jekoniya maturu Shetiyer,

Shetiyer maturu Zerubaber,

¹³ Zerubaber maturu Abihudu,

Abihudu maturu Eriyakim,

Eriyakim maturu Azor.

¹⁴ Azor maturu Zadok,

Zadok maturu Akim,

Akim maturu Eriwuda,

¹⁵ Eriwuda maturu Ereyazar,

Ereyazar maturu Matana.

Matana ne wu maturu **Yakubu**.

¹⁶ **Yakubu** maturu **Yusuhu** campo **Meri**,

Meri inu Yešo wu a m-zeē **Kiristi** à.

^{*} **Bɔr-o gaan:1** 1:1 Wu Shir daagne à. [†] **Bɔr-o gaan:11** 1:6-11 Hyen komo: 2Gwm 24:14-15; 2Nom 36:10; Irm 27:20.

¹⁷ Cir-mò ùn zaman-o **Ibrahi** ha-mò ùn yo ma ko-Gwòmò **Dawuda**, zaman-ùs op-ùs nasse [14]. Zeen-mò ùn ko-Gwòmò **Dawuda** ha-mò ùn da-o a kùuse **Isra**-ne m-guw o-**Babira** à, zaman-ùs op-ùs nasse [14]. Komo da-o a kùuse ye à, ha-mò ùn da-o a matè **Kiristi** à, zaman-ùs op-ùs nasse [14] komo.

A makt Yèso Kiristi

(Ruka 2:1-7)

¹⁸ Mat-o Yèso **Kiristi** o ka. Da-o **Yusuhu** ro ùn hoob-o **Meri** inu Yèso ne üt-ge à, cin ba a ùn gegu ye üt-ge, a 'wòssurù wù rò ur-uub ne de ùn **Kùkt-o Shir**.[‡] ¹⁹ Wan-ryap-de ùn wù **Yusuhu** kashi ùn net-wù, wù rò ùn nome ùn **karamsa**-o ùn **Yahuda**-ne o-dòrotte. Komo wù cõn wù 'ye **Meri** m-'e n-me ùn hun-ne á, wù nõmurù us-barag wù ho'ostu wù wukusse ba ùn nap-o ùn net.

²⁰ Amba wù rò ùn ká barag-se, wan-tòm-wù Wan-Koyan rwùunurù wù rurù wù n-te o-bo, wù zeerù wù, "**Yusuhu** baag-o ko-Gwòmò **Dawuda**, taase o hogè gyèr-o ùn dek ùn **Meri** ne'a ru, remen ká uub-de, de ùn **Kùkt-o Shir** de. ²¹ Wù met wà, wòga egù wù ur-jin Yèso. Wata **wan-Gwù** remen wù wù he m-gu ùn hun-ne be-de ùn **ba'as-to** ùn ye.[§]

²² Ka rii-yo ùn kòr kap remen a shooste rii-yo Wan-Koyan rwòrè à, cin n-ga ne ùn nu-o ùn **wan-Rwòr ùn Ma-to ShirIshaya** unze,

²³ "Wan-ne'a-wù napè campò á wù nom ur-uub, wù met wà, wan-campò.

Komo a egù wù ur-jin *Imanuwer*."*

Ka jin-de Imanuwer de rò, Shir rò be-ur gaan ùn na ne.

²⁴ Bò **Yusuhu** zùtùtè ka rew-mò à, wù nõmurù yo wan-tòm-wù Wan-Koyan zee wù à. Wù gaarù ne'a ùn wù **Meri**. ²⁵ Amba wù nap wù ne'a á, se da-o wù messe wà ùn wù à wan-campò. **Yusuhu** egù wù komo ur-jin Yèso.[†]

Bør-ùs yoor

Gas-de ùn ya-ùs-nap so ur-horan

¹ Da-o ko-Gwòmò **Herè** ro üt-gwòmò à, a matè Yèso ùn bõ-o o-Betarami, o rò n-me ùn dak-o o-Judiya à. Bò ùn mat ùn wù, hun-ne ya-ùs-nap rwùunurù so ur-horan ye haanurù o-Urusharima. ² Ye citurù hun-ne o-cot, "¿Kenè ka wà-wù a matè à rò, wù he m-warag ko-Gwòmò nõ **Yahuda**-ne à? Tè nak a makt wù remen tè hyanag regen-yo ùn wù indunte ur-horan, komo tè ùn haan, tè kwùkte be-de ùn wù, tè ye'et wù m-sek."

³ Bò ko-Gwòmò **Herè** hogùtè a makt wà-wù he m-rè üt-gwòmò à, hur-de ùn wù naasurù deen, unze wù ken ko-Gwòmò wù dek kwùur-o ùn wù. Kaanè komo hur-de ùn kòob-ne ye ùn wù kap naase deen. ⁴ Wù karaksurù kap o ùn Gwòmò-ne ye ùn kòn-se Shir ùn **yan-Yoos-de o-karamsa** ne. Ka da-de wù citurù ye be-de **yan-Rwòr ùn Ma-to Shir** zee a met **Kiristi** à.

⁵ Ye shasurù wù, "Ùn bõ-o o-Betarami, n-me ùn dak-o o-Judiya. Tè nak remen kaanè **wan-Rwòr ùn Ma-to Shir** genè us-hak deen se arge à, **wan-Rwòr ùn Ma-to Shir** zeeg: ⁶ " 'Nò hun-ne ye o-Betarami ùn dak-o o-Judiya,

wan-gaan be-ur nõ a warag caari-wù ùn ko-Gwòmò,

Komo wù dõrutte hun-ne re **Isra**-ne

bò wa-üt-gut rò m-dõrutte ùn gut-to ùn wù à.

Remen kaanè bõ-o nõ a warag

caari-o o-bõ ùn dak-o o-Judiya."* "

⁷ Bò **Herè** hogè kaanè à, wù agnurù ká ya-ùs-nap-ye, ye rwùunè so ur-horan à. Wù citurù ye wukusse, remen wù nept hond hond da-o ye hyanè ká regen-yo à. ⁸ Bò ye rurùtè wù à, wù tõmurù ye ha-mò o-Betarami, wù zee, "Ha nõ cekrendù mè ma-to ùn ká wà-wù cèen. Ùn ra-o nõ hyente wù à, nõ muun, nõ rurù mè, remen mè ùn ce re ùn heet m-kwùktù wù."

⁹ Komo bõ ye komte hogè ùn ma-to ùn ko-Gwòmò à, ye argù arag-mò ùn ye. Ùn cõw-yo ùn ye, ye hyanurù ká regen-yo, yo ye hyanè ur-horan à. Zak-o hõorù ye deen bõ ye hyanè yo komo à. Ká regen-yo rò ùn co-o ùn ye, ye rò yo m-dòrè har yo haaru yo esurù o-Betarami be-de wà ro à. ¹⁰ Bò ye hyente o-regen à, men-to ùn ye shiirù o-zak deen. ¹¹ Ka ya-ùs-nap-ye cõwurù o-hur. Ye hyanurù wà ùn inu ùn wù ne **Meri**, ye kwùkturù ùn co-o ùn wù, ye nõmurù wù ur-bõngõn. Ka da-de, ye rwunturù ba-to ùn ye, to ùn hwõr.

‡ **Bør-o gaan:18** 1:18 Hyen komo: Ruka 1:27. § **Bør-o gaan:21** 1:21 Hyen komo: Ruka 1:31. * **Bør-o gaan:23**

1:23 Hyen komo: Isha 7:14. † **Bør-o gaan:25** 1:25 Hyen komo: Ruka 2:21. * **Bør-ùs yoor:6** 2:6 Hyen komo:

Mika 5:2.

Ye ya'urɔ wu o-zinariya, un tɔ ken saw-tɔ m-shi'igin tɔ ne tɔ, a m-aag "ut-parakanse à" un m-nɔw ne mɔ a m-aag "o-mur" ne à.

¹² Ye warguru un dak-ɔ un ye un cɔw-o hɔr-yo, remen Shir ka'aksutɔ ye m-bo ye jar ye warag be-ur **Here** á.

Yusuhu ne un Meri somɔg

ha-mɔ un dak-ɔ o-Masar

¹³ Bɔ ka ya-ɔs-nap-ye aragsutɔ à, wan-tɔm-wu Wan-Koyan ruru **Yusuhu** n-tɛ m-bo, **wan-tɔm-wu Shir** zɛeru, "Inɛ, o dek ka wà-wu un inu un wu ne, nɔ som ha-mɔ un dak-ɔ o-Masar. Nɔ she'et reɛnɔ, se um zɛeg nɔ jo'on, remen karma-ne **Here** a hoob ka wà-wu, remen ye hoot wu."

¹⁴ **Yusuhu** inuru wu dekurɔ ká wà-wu un inu un wu ne ká tɛt-mɔ, wu nekurɔ dak-ɔ o-Masar. ¹⁵ Wu she'eturu reɛnɔ o-Masar se da-ɔ **Here** mare à. Tɔ ka un kor remen a shootɛ rii-yo Wan-Koyan rwɔre à un nu-ɔ un **wan-Rwɔr un Ma-tɔ Shir** unze, "Es-mɔ o-Masar um agne wà re."[†]

Karma-ne Here hoomte yakar

yan-campɔ-ne un dak-ɔ o-Betarami

¹⁶ Bɔ **Yusuhu** un ya-den-ɔ un wu ne aragsutɔ so un dak-ɔ o-Masar à, ko-Gwɔmo **Here** napuru unze weer-se ká ya-ɔs-nap-ye nomo wu. Remen kaane wu swooru ɔs-ryaab deen. Wu baksuru da-ɔ ká ya-ɔs-nap-ye rure wu ye hyanag ka reɛnɔ-yo à. Wu tomuru karma-ne ye hoom yakar yan-campɔ-ne kap ye rɔ o-Betarami à un riib-se un ɔ ne, cir-mɔ un yan-hak-ɔs yoor ha-mɔ n-dak, hond hond-mɔ un ká da-ɔ ya-ɔs-nap-ye ruru wu ma-tɔ un ká wà-wu à. ¹⁷ Un kaane a shoosɛ rii-yo a rwɔre un nu-ɔ un ko-yan-Rwɔr un **Ma-tɔ Shir** Irmiya, unze,

¹⁸ "A hogutɛ ɔs-'wɔn un bɔ-ɔ o-Rama,

'wɔn-se un tuk-mɔ ut-mɛn deen.

Rahira rɔ ɔs-'wɔn remen yakar-ye un wu,

Wu kwangutɛ ut-kwegemɛ

remen yakar-ye un wu mereste."[‡]

M-jo'on so un dak-ɔ o-Masar

ha-mɔ un bɔ-ɔ o-Nazaret

¹⁹ Bɔ **Here** mereste à, wan-tɔm-wu Wan-Koyan ruru **Yusuhu** n-tɛ m-bo o-Masar, ²⁰ **wan-tɔm-wu Shir** zɛeru **Yusuhu**: "Inɛ, o dek ka wà-wu un inu un wu ne, ɔ warag dak-ɔ o-Isra, remen n-ga ye ro un hoob-ɔ un wà ye hoot wu à, ye mereste."

²¹ **Yusuhu** inuru, wu dekurɔ wà un inu un wu ne, wu warguru dak-ɔ o-Isra. ²² Amba bɔ **Yusuhu** hogutɛ wà **Here**, wata, Arkirayɔs wu rɔ un gwɔmo-tɔ o-Judiya dekstɛ kwuɔr-o Tato un wu à, wu hoguru o-gyer wu waragte reɛnɔ. Amba bɔ Shir ka'aktɔ wu un m-bo à, unze wu jar wu he o-Judiya á wu hessuru ha-mɔ o-Gariri. ²³ Wu she'eturu un bɔ-ɔ o-Nazaret,[§] remen a shoostɛ rii-yo a rwɔre un nu-ɔ un **yan-Rwɔr un Ma-tɔ Shir** à unze, "A eeg wu ko-ya-o-Nazaret."

Bɔr-ɔs tet

Kɔ'qt-o Yohana Wa-m-Yo'os

un hun-ne m-hɔ

(Mark 1:1-8; Ruka 3:1-18; Yoha 1:19-28)

¹ Un ká da-ɔ ɔ, **Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-hɔ**, takne senge-mɔ un wu. Wu ko'otɛ Ma-tɔ Shir o-dákár ɔ un dak-ɔ o-Judiya. ² Wu rɔ m-zɛe, "Yagu nɔ nom **ur-ba'as**, nɔ muun be-de Shir, remen **Gwɔmo-tɔ Shir*** nomsunte yow yow." ³ **Yohana** wu **Ishayawan-Rwɔr un Ma-tɔ Shir** nome ma-tɔ un wu, un hak-se n-jim. **Ishaya** zɛeg, "Wu ken wu rɔ un eeg-se un hun-ne o-dákár ye haan ye hoge wu.

Wu rɔ m-zɛe, 'Ja'asɔ nɔ Yawe o-cɔw wu haante.

Ja'asɔ nɔ wu o-cɔw tɛte."[†]

⁴ Matuku-de **Yohana** cɔpɛ à, un can-se o-dorom a cɛɛ ɔ. Wu gak hap-yo o-ka un byon-o un wu. Rii-yo m-re yo un wu yege-e ye un wuug-mɔ un sɔ ne.[‡] ⁵ Hun-ne haanuru

[†] **Bɔr-ɔs yoor:15** 2:15 Hyen komo: Hosɛ 11:1. [‡] **Bɔr-ɔs yoor:18** 2:18 Hyen komo: Irmí 31:15. [§] **Bɔr-ɔs yoor:23** 2:23 Hyen komo: Mark 1:24; Ruka 2:39; Yoha 1:45. * **Bɔr-ɔs tet:2** 3:2 ut-Girik: Gwɔmo-tɔ n-Tɔn shir, komo n-tɔn Mati 3:2; 4:17; 5:3,10,19,20; 7:21; 8:11; 10:7; 11:11-12; 13:11,24,31,33,44,45,47,52; 16:19; 18:1,3,4,23; 19:12,14,23; 20:1; 22:2; 23:13; 25:1. [†] **Bɔr-ɔs tet:3** 3:3 Hyen komo: Isha 40:3 (ut-Girik). [‡] **Bɔr-ɔs tet:4** 3:4 Hyen komo: 2Gwm 1:8.

rwųun-mo ųn bō-o o-Urusharima ųn ye o-Judiya ne kap, komo ųn kap riib-se ųn Roog-o o-Joda ne. Ye ųn haan ye hogutė **Yohana** o-dákár. ⁶ Ye ro m-rwōr ųn **ba'as-to** ųn ye, komo **Yohana** ro ye **m-yo'os m-ho** ųn Roog-o o-Joda.

⁷ Amba bō **Yohana** hyente **Parisa**-ne ųn **Saduki**-ne deen ye ro m-haan remen wų yo'ostų ye m-ho à, wų zeerų ye, "Nō m-raab ne ųntųn yakar-ye ųn herhyat! ¿Wa rure nō ne nō som swō ur-koob o Shir rōa 'ye nō à? ⁸ Nōm nō rem-se a hette m-nap unze nō yagutė nōm **ur-ba'as** à. Ka da-de, nō haan remen ųn yo'ostų nō m-ho. ⁹ Taase nō nom ųs-sēs ųn hoog-m nō unze **Ibrahi** wų ro Tato nō. Tōka tōa ruut nō á. Mē nō m-rure, Shir a hoks nomē ųn **Ibrahi** yakar ųn ka ta'ar-to. (Ūrege wų çoog).^{*} ¹⁰ Shir rų'ustė nu-o ur-yar o ųn piish ųt-ma ųn 'wųn-de o-yo. 'Yo-yo matė yakar-ye ur-bon á, a kups yo a jorbė o-ra. Kaanė Shir he 'ya ųn hun-ne ur-koob ye yage nōm ųn rii-yo depe à.†"

¹¹ Ka da-de **Yohana** zeerų hun-ne, "Mē de m-ho mē nō m-yo'os, remen a nept nō yagutė nōm **ur-ba'as**. Amba wų argų mē ųt-gos à wų roon ųn jim ųn de, kō ka'ante-to ųn wų mē bo'os ųm us to á. Wų he nō m-yo'os ųn **Kukt-o Shir**, o-ra ne komo. ¹² Wų ro ųn kōk-de ųn wų ne de m-je, wųa je hyo-ye ųn wų. Komo wų karakšė hyo-ye ur-bon, wų rų n-mē ųn byo-de ųn wų, amba wųa tųks ka nu-to o-ra o a hoks m-ryomos á."

Yohana yo'ostė Yešo n-tė m-ho

(Mark 1:9-11; Ruka 3:21-22)

¹³ ųn ka da-o Yešo rwųunė es-mō o-Gariri, wų haarų ųn Roog-o o-Joda. Wų ųn ha remen **Yohana** yo'ostų wų m-ho. ¹⁴ **Yohana** çoņurų wų m-wen. Wų zeerų Yešo, "Mē, wų ro o-hoob o yo'ostų mē m-ho à, ¿ya rwō'e o hette m-haan be ųn de ųm yo'ostų wō? O jiishtų mē. Wō depe o yo'os mē m-ho."

¹⁵ Amba Yešo shasurų wų, "ųn ka da-o wō depe o yo'os mē m-ho. Kaanė ro ur-bon ne remen a shooste myet o ųn rii-yo Shir çoņė à." Bō **Yohana** hogutė kaanė à wų yo'osurų Yešo m-ho.

¹⁶ Remen kaanė **Yohana** yo'osurų Yešo m-ho. Bō Yešo rwųntė m-ho à, da-o gaan, Tōn-o tikshirų. Yešo hyanurų **Kukt-o Shir** ro m-kergunė ųn sha-mō o-gorop, har o cirurų n-tōn ųn wų. ¹⁷ Ka da-de Shir teprunurų zee-mō n-Tōn o-shir, "Wų ka wų ro Wà re, wų mē m-çon à. Wų mē m-hogė rere-m-mō ųn wų deen à.‡"

Bør-ųs nass

Ko-Gwōmo-wų ųn ya-ųt-kot megertė Yešo

(Mark 1:12-13; Ruka 4:1-13)

¹ Ka da-de, **Kukt-o Shir** wooturų Yešo n-mē o-dákár remen **ko-Gwōmo-wų ųn ya-ųt-kot** megertų wų.^{*} ² Yešo nōmog o-**swōot** ųt-ho kwōoz-ųt yoor [40] m-tet m-hōw ne. Remen kaanė, mēr bōpurų wų deen.

³ **Ko-Gwōmo-wų ųn ya-ųt-kot** haanurų, wų megrurų Yešo. Wų zeerų Yešo, "Ūrege wō **Wà-wų Shir** wų, rwō ka ta'ar-to barmė rii-yo m-rē!"

⁴ Yešo shasurų, "Gensė tō ro ųn takūrda-o Shir unze, "ųn rii-yo m-rē o cot

hun-ne hette kum m-hoog á, se de gom-to rwųunė ųn nu-o Shir à kap.† "

⁵ **Ko-Gwōmo-wų ųn ya-ųt-kot** heetė Yešo o-Urusharima bō-o so-o. Wų deturų Yešo rēņo n-tōn ųn **Pyo-o Shir** be-de jiishė m-pipir à. ⁶ Ka da-de **ko-Gwōmo-wų ųn ya-ųt-kot** zeerų Yešo, "Ūrege wō **Wà-wų Shir** wų, hukse, o hebė n-dak. Gensė tō ro ųn takūrda-o Shir, ųnze,

" 'Shir a rų yan-tōm-ye ųn wų ye 'er wō.

Yea goks wō ųn kom-to ųn ye,

taase o hebė ųt-ta'ar o hogė m-hoog.‡ "

⁷ Yešo zeerų wų, "Gensė tō ro ųn takūrda-o Shir, ųnze, 'Wō meger Yawe Shir ru á!§ "

⁸ **Ko-Gwōmo-wų ųn ya-ųt-kot** doorų Yešo m-heet n-tōn ųn o ken haag-o, o m-pipir deen. Wų kuturų Yešo dak-to ųn hono o-dak pitip ųn gwōmo-to ųn tō ne, ųn sēps-mō ųn tō ne. ⁹ Wų doorų Yešo m-zē, "Kap o ųn tō ka man hoks wō tō m-ya'as, o nom gwōmo-to ųn tō, ūrege wōa kwōktųtų mē o 'ye mē, m-sēk."

§ **Bør-ųs tet:7** 3:7 Hyen komo: Mati 12:34; 23:33. * **Bør-ųs tet:9** 3:9 Hyen komo: Yoha 8:33. † **Bør-ųs tet:10** 3:10 Hyen komo: Mati 7:19. ‡ **Bør-ųs tet:17** 3:17 Hyen komo: Taka 22:2; Bōņg 2:7; Isha 42:1; Mati 12:18; 17:5; Mark 1:11; Ruka 9:35. † **Bør-ųs nass:1** 4:1 Hyen komo: Yahu 2:18; 4:15. † **Bør-ųs nass:4** 4:4 Hyen komo: Kara 8:3.

‡ **Bør-ųs nass:6** 4:6 Hyen komo: Bōņg 91:11-12. § **Bør-ųs nass:7** 4:7 Hyen komo: Kara 6:16.

¹⁰ Yeso zɛɛrɔ wɔ, “Arag kàɛ **ko-Gwɔmo-wɔ ɔn ya-ɔt-kɔt** ɔ! Remen gɛɛ tɔ rɔ ɔn takurda-ɔ Shir ɔn ze,

“ Nɔmɛ Yawe Shir ru m-guw,
wɔ wɔ cot o he m-kwɔkte.* ”

¹¹ Ka da-de, **ko-Gwɔmo-wɔ ɔn ya-ɔt-kɔt** arguru, wɔ yagɛ Yeso. **Yan-tɔm-yɛ Shir** haanurɔ yɛ nomorɔ Yeso m-sɛngɛ.

*Yeso takantɛ rwɔrɔ ɔn Ma-tɔ Shir
dak-ɔ o-Gariri*

(Mark 1:14-15; Ruka 4:14-15)

¹² Da-ɔ Yeso hogɛ karma-nɛ ka'ag **Yohana** Wa-m-**Yo'os ɔn hun-nɛ m-hɔ** à, Yeso inurɔ wɔ warguru dak-ɔ o-Gariri.† ¹³ Sɛ da-ɔ wɔ ha bɔ-ɔ o-Nazaret à, ka da-de nɛ, wɔ yaguru o-Nazaret wɔ haaru bɔ-ɔ o-Kapanahum ɔ rɔ rɛɛn n-riib ɔ ɔn mar-ɔ Gariri ma-de ɔn dak-ɔ o-Zeburun, o-Napari nɛ.‡ ¹⁴ Yeso ɔn nɔm kaanɛ remen a shoostɛ rii-yo **Ishayawan-Rwor** rwɔrɛ à, o-da dɛɛn ɔ arɛ à ɔn ze,

¹⁵ “Mɛn tɔm nɛ ɔn rurɔ nɔ hun-nɛ yɛ
ɔn dak-ɔ o-Zeburun ɔn dak-ɔ o-Napari nɛ.

Nɔ yɛ rɔ yow yow ɔn mar-ɔ Gariri nɛ à,
ɔn pes-tɔ ɔn Rɔɔg-ɔ o-Joda nɛ,
komo ɔn hun-nɛ nɛ yɛ rɔ ɔn dak-ɔ o-Gariri à,
be-de yɛ rɔ **Yahuda**-nɛ á rɔ ɔn-she'et à.

¹⁶ Ka hun-nɛ yɛ rɔ ɔn-she'et n-mɛ o-comb à,
yɛ hyen caari-mɔ m-cecar.

Cecar-mɔ Shir, ɔntɔn bɔ hɔ-ɔr rɔ m-rwɔɔn n-sot à,
Mɔa rwɔɔn be-de ɔn

ka yɛ kɔkt-tɔ ɔn yɛ mɛrɛ à.”§

¹⁷ Cin ka da-ɔ Yeso cirɛ kɔ'ot-ɔ Ma-tɔ Shir, wɔ rɔ m-zɛɛ, “Yagɔ nɔ nɔm **ɔr-ba'as**, nɔ mɔɔn be-de Shir, remen da-ɔ Shir he ɔt-gwɔmo à nomsɔntɛ yow yow.”*

Yeso ak yan-ship ɔn jan nɛn nass

(Mark 1:16-20; Ruka 5:1-11)

¹⁸ Yeso rɔ m-arag n-riib ɔ ɔn Mar-ɔ o-Gariri. Wɔ hyanurɔ yɛ ken hen-nɛ yɛ nɛn yoor, Simɔn wɔ a m-zɛɛ Bitrus à, ɔn hen ɔn wɔ nɛ wɔ a m-zɛɛ Andarawus à. Yɛ rɔ m-jorɔɔ o-yo n-mɛ o-mar, remen yɛ ya-m-ship ɔn jan-yɛ, ɔn baab-tɔ ɔn jan nɛ. ¹⁹ Yeso zɛɛrɔ yɛ, “Dɔnd nɔ mɛ, man muut nɔ yan-neke-m re. Man yooɔ nɔ bɔ nɔ he haantɛ ɔn hun-nɛ be ɔn de à.” ²⁰ Ba ɔn naas o-da, yɛ yaguru saw-tɔ ɔn yɛ tɔ yɛ rotte ɔn ship ɔn jan à, yɛ dɔrɔrɔ Yeso.

²¹ Bɔ Yeso aragte ɔn co à, wɔ hyanurɔ yɛ ken hen-nɛ yɛ nɛn yoor komo. Yɛ rɔ **Yakubu** ɔn hen ɔn wɔ nɛ **Yohana** yakar Zɛɛɛdi. Yɛ rɔ ɔn ja'as ɔn yo-ɔ ɔn ship ɔn jan o-hat ɔn tato-ɔ ɔn yɛ nɛ, yɛ shipt jan. Yeso aaguru yɛ. ²² Da-o gaan, yɛ yagɛ o-hat kap ɔn tato ɔn yɛ nɛ, yɛ dɔrɔrɔ Yeso.

Yeso guug hun-nɛ dɛɛn

(Ruka 6:17-19)

²³ Yeso bɔpɔ m-pa'ag myet dak-ɔ o-Gariri, wɔ rɔ ɔn-yooɔ ɔn kuke-tɔ ɔn yooɔ ɔn Ma-tɔ Shir. Wɔ rɔ m-kɔ'ot **Ma-tɔ m-Rerem** tɔ ɔn gwɔmo-tɔ Shir. Komo wɔ taastɛ gɔm-se ɔn hun-nɛ ɔn ya-ba-m-gugaaz mɔ o-wɔr nɛ.† ²⁴ Remen kaanɛ, ma-tɔ ɔn wɔ wɔɔrɔ kɔ ɔ ke dak-ɔ o-Siriya da-o gaan. Yɛ ma'asuru wɔ m-hantɛ ɔn ya-ɔs-gɔm gɔ-ɔs-gɔ, ɔn yan-swɔ ɔn-koɔb nɛ, ɔn yɛ **ya-ɔt-kɔt** da'ɛ ɔn-hi nɛ à ɔn ya-o-tattara nɛ, ɔn rɔyam-nɛ komo. Wɔ taasɔ gɔm-se ɔn yɛ myet. ²⁵ Hun-nɛ ɔn-mɔɔr nɛ dɔrɔrɔ wɔ ɛs-mɔ o-Gariri. Yɛ ken yɛ rwɔɔn-mɔ o-Urusharima ɔn dak-ɔ o-Judiya nɛ. Yɛ ken yɛ rwɔɔn-mɔ ɔn be-de yɛ m-aag, *Bɔ-ɔt ɔp à*, har ɔn ɛs-mɔ ɔn pesto-de ɔn sɔ ɔn hɔran-de ɔn Rɔɔg-ɔ o-Joda.

Kɔ'ot ɔn Ma-tɔ Shir

n-tɔn ɔn-haag

Bɔr-ɔs taan

(Mati 5—7)

* **Bɔr-ɔs nass:10** 4:10 Hyen komo: Kara 6:13. † **Bɔr-ɔs nass:12** 4:12 Hyen komo: Mati 14:3; Mark 6:17; Ruka 3:19-20. ‡ **Bɔr-ɔs nass:13** 4:13 Hyen komo: Yoha 2:12. § **Bɔr-ɔs nass:16** 4:15-16 Hyen komo: Isha 9:1-2.

* **Bɔr-ɔs nass:17** 4:17 Hyen komo: Mati 3:2. † **Bɔr-ɔs nass:23** 4:23 Hyen komo: Mati 9:35; Mark 1:39.

¹ Bɔ Yɛso hyente hun-nɛ mɔrɔgsutɛ deen à, wɔ daaru n-tɔn ɔr-haag, wɔ she'eturu. Bɔ wɔ she'ette à, yan-neke-mɔ ɔn wɔ haaru be-de ɔn wɔ. ² Wɔ ciru ye m-yoose ɔn yo ka:

*Ya-o-zak
(Ruka 6:20-23)*

- ³ “Ya-o-zak-ye, ka ye nape unze koob-ne ye ro,
ye rotte Shir à,
remen gon ye ro be-de ɔn gwomo-to ɔn wɔ.
⁴ Ya-o-zak-ye, ka ye ro ɔn tuk-mɔ ut-men m-mɔka à,
remen Shir a gwu'ursu ye ut-men.*
⁵ Ya-o-zak-ye, ka ye russe ɔr-hi gwergerwer à,
remen Shir a bɔpsu ye rii-yo ɔn hono o-dak kap.†
⁶ Ya-o-zak-ye, ka ye cone m-nom rii-yo Shir cone à,
remen Shir a coks ye.‡
⁷ Ya-o-zak-ye, ka ye m-hoge 'won-ur ɔr ɔn ye ne à,
remen Shir a hoge 'won-de ɔn ye ɔn cen ye.
⁸ Ya-o-zak-ye, ka ye ro ɔn men-ut pus-to ne à,
remen yea hyen Shir.§
⁹ Ya-o-zak-ye, ka ye ro m-con hun-nɛ she'et ba ut-ween à,
remen Shir a dek ye yakar-ye ɔn wɔ.”
¹⁰ Ya-o-zak-ye, ka ye hun-nɛ reese ɔr-koob à,
remen ye ro m-nom ɔn yo depe à, Shir a ru ye o-zak,
remen gon ye Shir cone ɔn gwomo-to ɔn wɔ.*
¹¹ Ya-o-zak-ye no, da-o hun-nɛ pyapu no à, ye reesu no ɔr-koob, komo ye nomo no
men-ut jaas-to go-ɔs-gɔ rem re.† ¹² Nom no o-zak remen kaane, remen 'yons-ur gos-de
ro no ɔr-er n-Tɔn shir. Kaane hun-nɛ ye ɔn ye ya-n-ga-ye nome **yan-Rwor ɔn Ma-to
Shir** n-ga, ye ba'u no à.‡

*Ka ye dore Yeso à ya ye ro
untu m-por m-cecar ne
(Mark 9:50; Ruka 14:34-35)*

¹³ Komo Yeso zeeru, “Ya no ro untu m-por be-de ɔn hun-nɛ ye ɔn hono o-dak. Amba urege rerem-mɔ m-por taag, ɔre a he m-nom a muute mɔ m-rerem ne? Mɔ waragte hwaa, se a ukse mɔ, a yawag us-na.”§

¹⁴ Yeso zeeru, “Ya no ro untu m-cecar be-de ɔn hun-nɛ ye ɔn hono o-dak. Ai, bo-o a ma'e n-tɔn ɔr-haag à a hoks o m-wuke á.* ¹⁵ Kaane o komo a m-do ɔr-pitirra a hok de o-shaar á, se de a sek de n-tɔn ɔr-deeg remen de ye'et hun-nɛ ye o-hur m-cecar.† ¹⁶ Kaane komo, she'et no cas remen hun-nɛ hyenet rii-yo no m-nom à, yea bum Tato no wɔ n-Tɔn shir.”‡

Yoos-ur Yeso n-te o-karamsa

¹⁷ Yeso zeeru, “Taase no hyen no zee men haan ɔn sokste **karamsa-o Mosa** ɔn yoos-de ɔn **yan-Rwor ɔn Ma-to Shir** ne. Me haan remen ɔn sokste to á, se de remen ɔn shooste to. ¹⁸ Nip-o me no m-rure, urege de o-Tɔn o-dak ne ro kon, yatt ko o-keer ko ya-o-dakka yo he m-sokse n-me ɔn yoos-de o-**karamsa** á. Se a shooste kyan kap.§ ¹⁹ Remen kaane bo ɔn wɔ jesse ko o-gaan be-de ɔn ka **karamsa**-ut rek-to to à, wɔ yoose komo hun-nɛ ye jetem to. Shir a zee hwaa ka net-wu ro be-de ɔn gwomo-to Shir. Amba kap wɔ dore to à har wɔ yoose ye ken ye, a deet wɔ ɔr-bektuben n-me ɔn gwomo-to Shir.
²⁰ “Me no m-rure, urege kashi ɔn she'et-ur no de jiish de ɔn **yan-Yoos-de o-karamsa** ɔn **Parisa**-ne á, noa cuw n-me ɔn gwomo-to Shir á ko hiin.

*Yeso yooste unze a nom us-ryaab á
(Ruka 12:57-59)*

²¹ “No hogussute a russute hun-nɛ na ye n-ga, unze, ‘Wɔ jar o ho net á,’ gaan-o zee ‘bo ɔn wɔ ho net á, a he'et wɔ be-de ɔn piishi wɔ ut-ma.*” ²² Amba me no m-rure, wɔ

* **Bɔr-ɔs taan:4** 5:4 Hyen komo: Isha 61:2. † **Bɔr-ɔs taan:5** 5:5 Hyen komo: Bɔng 37:11. ‡ **Bɔr-ɔs taan:6** 5:6 Hyen komo: Isha 55:1-2. § **Bɔr-ɔs taan:8** 5:8 Hyen komo: Bɔng 24:3-4. * **Bɔr-ɔs taan:10** 5:10 Hyen komo: 1Bit 3:14. † **Bɔr-ɔs taan:11** 5:11 Hyen komo: 1Bit 4:14. ‡ **Bɔr-ɔs taan:12** 5:12 Hyen komo: 2Nom 36:16; Seng 7:52. § **Bɔr-ɔs taan:13** 5:13 Hyen komo: Mark 9:50; Ruka 14:34-35. * **Bɔr-ɔs taan:14** 5:14 Hyen komo: Yoha 8:12; 9:5. † **Bɔr-ɔs taan:15** 5:15 Hyen komo: Mark 4:21; Ruka 8:16; 11:33. ‡ **Bɔr-ɔs taan:16** 5:16 Hyen komo: 1Bit 2:12. § **Bɔr-ɔs taan:18** 5:18 Hyen komo: Ruka 16:17. * **Bɔr-ɔs taan:21** 5:21 Hyen komo: Rwuɔ 20:13; Kara 5:17.

rɔ ɔs-ryaab ɔn ɔr ɔn wɔ nɛ à, Shir a nom ɔs-ryaab ɔn wɔ nɛ komo a piishɛ wɔ ɔt-ma. Komo bɔ ɔn wɔ nɔmɛ ɔs-ryaab ɔn ɔr ɔn wɔ nɛ à, har wɔ ce'e wɔ jin-ɔr yo-de a he'e wɔ be-de m-piish ɔt-ma tɔ sek-ye ɔn Shir. Komo wɔ kutɛ ɔr ru ɔt-yagɛ har o zee wɔ ko-raag! Tɔ, o bɔpsɛ ɔ ka cow-yo ɔn den-ɔ o-ra!"

²³ Yɛso haarɔ co m-zɛɛ, "Urege wɔ ɔn ma-tɔ m-hwɔbbɛ m-yar n-tɛ ɔn **hana-ɔ ɔr-seke** ɔ Shir; o baksurɔ unze wɔ ken wɔ zɛɛg o nomotɛ wɔ ɔr-yo-de, ²⁴ Wɔ hwɔbɛ yar-m ru o-**hana** á. ɔr-takan nekɛ be-de ɔn ɔr ru nɔ hongɛ ɔn wɔ nɛ. Ka da-de o haan o he'ɛdbɛ yar-m ru be-de Shir."

²⁵ Yɛso zɛɛrɔ komo, "Urege wɔ ken wɔ zɛɛg o nomotɛ wɔ ɔr-yo-de har wɔ rɔ wɔ ɔn ma-tɔ m-heet be-de ɔn m-piish ɔt-ma, nɔm ɔr-m-ɔr o hongɛ ɔn wɔ nɛ. Nɔm bɔ o he m-nɔm à nɔ ɛss ɔt-ma ɔn wɔ nɛ cin ba nɔ ɔn wɔɔ be-de ɔn m-piish ɔt-ma. ɔnya kaanɛ á, wɔa mɔssɔ wɔ ɔn wan-piish ɔt-ma nɛ. Komo ko-ya-m-piish ɔt-ma wɔa mɔssɔ wɔ ɔn yan-tɔm-ye ɔn wɔ nɛ ye ke wɔ. ²⁶ Nip-ɔ mɛ wɔ m-rurɛ, urege wɔ nɔmɔg kaane, rii-yo a rwɔntɔtɔ wɔ kanɛ, sɛ o topk kap bɔ ɔn rii-yo a wɔ m-dɔrɛ á."

Yɛso yoostɛ unze a nɔm o-ás á

²⁷ Ka da-de Yɛso zɛɛrɔ, "Nɔ hogussɛtɛ ka **karamsa-ɔ**, 'Taase o hoob ne'a-wɔ ɔn nɛt á.'[†] ²⁸ Amba mɛ nɔ m-rurɛ, taase ma nɛt gut ne'a-wɔ rɔ ne'a ɔn wɔ á komo wɔ cɔn m-rewɛ ɔn wɔ nɛ n-mɛ ɔn hur-de ɔn wɔ. Urege nɛt nɔmɔg káanɛ, wɔ nɔmɔg o-ás ɔ ka ɔn wɔ nɛ n-mɛ ɔn hur-de ɔn wɔ. ²⁹ Urege yish ɔn du rɔ wɔ m-rwɔ **ur-ba'as**, hɔs de o jorɛ. A jiih wɔ o taage yish-ɔr gaan be-de ɔn dok-tɔ ɔn wur-o ru ɔttɛ a jorbɛ wur-o ru ɔr-bir n-mɛ den-ɔ o-ra à.[‡] ³⁰ Komo ka rɔ, urege kom-o ru o-gaan rɔ wɔ m-rwɔ **ur-ba'as**, kups ɔ o jorɛ. A nom ɔr-bon wɔ hokɛ jorɛ ɔn yo ken rii-yo ɔn hoog-m ru o gwɔ'ursɛtɛ Shir ɔr-hur, ɔttɛ a jorbɛ wur-o ru ɔr-bir n-mɛ ɔn den-ɔ o-ra à."[§]

Yɛso yoostɛ unze a caas ɔt-ge á

(Mati 19:9; Mark 10:11-12; Ruka 16:18)

³¹ Yɛso zɛɛrɔ komo, "Wɔ ken wɔ zɛɛg yo ka unze 'Urege wɔ ken nɛt-wɔ ho'ostɛ ne'a ɔn wɔ, sɛ wɔ ya'astɔ wɔ takurda-ɔ ɔn caas ɔt-ge."^{*} ³² Amba mɛ nɔ m-rurɛ, nɛt a hoks ho'os ɔn ne'a ɔn wɔ urege ka ne'a-wɔ rewɛtɛ ɔn wɔ ken campɔ wɔ nɛ. Taase nɛt ho'os ne'a ɔn wɔ remen yo ken rii-yo ɔn hɔn. Urege wɔ ho'ostɛ ne'a ɔn wɔ remen yo ken rii-yo ɔn hɔn, wɔ rwɔ'og wɔ ɔ ka nɔm o-ás urege ka ne'a-wɔ gaag wɔ ken campɔ wɔ. Komo urege campɔ gaag ne'a-wɔ campɔ ɔn wɔ ho'osɛ á, Shir dɛk ɔ ka ka nɛt-wɔ nɔmɔg o-ás."[†]

Yɛso yoostɛ a jar a tɔnd á

³³ Yɛso haarɔ co m-zɛɛ, "Nɔ hogussɛtɛ ɔ ken **karamsa-ɔ**, ɔ ya-n-ga-ye na gokɛ à ɔs-hak dɛn se arge à. ɔ zɛɛg, 'Taase nɔ taage m-shoos ɔn rii-yo nɔ surtɛ nu à. Yo dɛpɛ à shoos rii-yo o zee wɔa nɔmɛ Yawe á.'[‡] ³⁴ Amba rii-yo mɛ nɔ m-rurɛ á yo rɔ, taase nɔ tɔnd á pɔr pɔr. Taase nɔ tɔnd ɔn jin-de ɔn Tɔn-ɔ shir á, remen kánɛ Shir rɔ ɔn gwɔmɔ-tɔ ɔn wɔ.[§] ³⁵ Taase komo nɔ tɔnd o-dak, remen ɔ rɔ ɔn kɔs-ɔ ɔn na-se ɔn wɔ. Taase komo nɔ tɔnd ɔn jin-de o-Urusharima, remen o-Urusharima bɔ-o caari-ɔ ɔn ko-Gwɔmɔ Shir."^{*}

³⁶ Taase komo o tɔnd ɔn hi ɔn du á, remen wɔa hoks m-muut ɔn kɔ can-o o-gaan yo wakɛ o-pus yo kɔ o-rim yo á. ³⁷ Urege o cɔnɔg m-zɛɛ 'E'e' zee 'E'e,' urege 'Ay' ɔ, zee 'Ay.' Rii-yo pasɛ kaanɛ á, ɔr-yo yo. Yo rwɔwɔnɛ ɔn **ko-Gwɔmɔ-wɔ ɔn ya-ɔt-kɔt** à."

ɔr-yish ɔr-yish nɛ

(Ruka 6:29-30)

³⁸ Ka da-de Yɛso zɛɛrɔ, "Nɔ hogussɛtɛ dɛ ka **karamsa-ɔ**, 'Urege nɛt hogussɛtɛ wɔ ken wɔ m-hoog ɔr-yish kɔ o-yin, sɛ a nomɛ wɔ m-hoog ɔn yish-de ɔn wɔ kɔ ɔn yin-yo ɔn wɔ.'[†] ³⁹ Amba mɛ nɔ m-rurɛ, taase o muutɛ wɔ ken wɔ o-yo yo bɔ wɔ nomo wɔ á. M-sha urege wɔ ken wɔ hɔtɔ wɔ o-raag, ɔr-geeg de ɔr-rɛ, wɔ mɔsɛ á wakɛ wɔ ɔ kuse à wɔ bɔsɛ. ⁴⁰ A nom wɔ ken wɔ zɛɛg o nomotɛ wɔ ɔr-yo-de. Wɔ zɛɛrɔ ko-yan-m-piish ɔt-ma wɔ rumɛ wɔ matuku ɔn du, urege ka nɛt-wɔ nɔmɔg kaane, ya'as wɔ myet ɔn cɔp-o ru nɛ. ⁴¹ Urege wɔ ken ko-karma-wɔ rwɔ'og wɔ ɔr-hew mɛr-ɔr gaan, ɔt-saw nɛ

[†] **Bɔr-ɔs taan:27** 5:27 Hyen komo: Rwwɔ 20:14; Kara 5:18. [‡] **Bɔr-ɔs taan:29** 5:29 Hyen komo: Mati 18:9; Mark 9:47. [§] **Bɔr-ɔs taan:30** 5:30 Hyen komo: Mati 18:8; Mark 9:43. ^{*} **Bɔr-ɔs taan:31** 5:31 Hyen komo: Kara 24:1; Mati 19:7; Mark 10:4. [†] **Bɔr-ɔs taan:32** 5:32 Hyen komo: Mati 19:9; Mark 10:11-12; Ruka 16:18; 1Kor 7:10-11.

[‡] **Bɔr-ɔs taan:33** 5:33 Hyen komo: Rewi 19:12; Qog 30:2; Kara 23:21. [§] **Bɔr-ɔs taan:34** 5:34 Hyen komo: Yaku 5:12; Isha 66:1; Mati 23:22. ^{*} **Bɔr-ɔs taan:35** 5:35 Hyen komo: Isha 66:1; Bɔng 48:2. [†] **Bɔr-ɔs taan:38** 5:38 Hyen komo: Rwwɔ 21:24; Rewi 24:20; Kara 19:21.

neke o dek to har mer-ut yoor. ⁴² Wu konu wo gwu à, gu wu. Wu haane komo hoob-o un moog be un du à, wo wen wu á.”

Cõn yan-yage-ut ru
(Ruka 6:27-28,32-36)

⁴³ Yeso haaru co m-zee, “Nõ hogussute o-karamsa unze, ‘Cõn net-wu conu wo à,† o yage wu yagu wo à. ⁴⁴ Amba me nõ m-rure, con nõ yan-yage-ut no!§ Ye ro nõ un reese ur-kõob à, nõ kon Shir 'ye ye o-kwum! ⁴⁵ Nõm-mõ un kaane, a hante nõ waktute yakar-ye un Tato nõ wu n-Tõn shir. Wu ro m-rwo hõ-de ruwun m-ccas ne n-te un ye ro kashi un hun-ne un ye ro rii-ye o-saa ne à. Komo wu tõmõn kem n-te un ye ro kashi un hun-ne à, un ye ro rii-ye o-saa ne à. ⁴⁶ Urege ye conu nõ à, ye nõ m-con cot, nõa kum ur-yons o ka á. Kõ **yan-gõks un tar**, un yan-men-ut jaas-to ne, ye ro m-con un ye cone ye à. ⁴⁷ Urege nay-ne nõ cot nõ m-gas, zya nõ nõme o ka yo nõ jiište ye ken ye? Ay, kõ ye ro **Yahuda**-ne á, ye ro m-con un nay-ne ye un ye. ⁴⁸ Remen kaane se nõ ma'as ba un be-de ut-reeb bõ Tato nõ wu n-Tõn shir ro ba un be-de ut-reeb à.”*

Bõr-qs cind

Yeso yooste bõ a he 'ya m-yar à

¹ Yeso haaru co un yooste un yan-neke-mõ un wu. Wu zeeru, “Da-o nõ nõme rii-yo ur-bon taase nõ nom un yish-ye un hun-ne remen ye bõmõt nõ. Urege nõ nõmog rii-yo ur-bon remen hun-ne bõmõt nõ, nõa kum ur-yons be-ur Tato nõ wu ro n-Tõn shir á.*

² “Remen kaane da-o wõ 'ye m-yar, o guut kõõb-ne, taase o rure hun-ne bõ o he yo m-nõm à. Urege nõ m-nõm un kaane, nõ waragte untun ya-o-shepe, ye ro m-nõm un kaane un kuke-to un yoos un Ma-to Shir, komo us-cõw ne remen hun-ne bõmõt ye. Nip-o me nõ m-rure, ye kumuste 'yons-de un ye be-de un hun-ne. ³ Amba urege wõa gu ko-kõob, wõ yage kõ wan-yen-du wu nep rii-yo wõ m-nõm á. ⁴ Remen kaane, 'ya m-yar wukusse. Ka da-de, Tato na wu ro m-hyan rii-yo wõ m-nõm wukusse à, wuã tõp wõ.”

Yeso yooste bõ a he kon un Shir à
(Ruka 11:2-4)

⁵ Yeso zeeru, “Komo urege nõ ut-ma un Shir ne, nõ nõm bõ ya-o-shepe ro m-nõm á. Ye ro m-con ye ine eso n-me un kuke-to un yoos un Ma-to Shir ye konot, komo ut-baksõ ne be-de hun-ne ro m-go'onõ à remen hun-ne hyenet ye. Nip-o me nõ m-rure, ye kumuste o ka kom-de un 'yons-de un ye.† ⁶ Amba da-o o he m-kõn un Shir rii à, cõw o-kuke, o tige ish. O kon Shir Tato na wu a m-hyan á, komo Tato na wu ro m-hyan un rii-yo a nõme wukusse ba hun-ne un hyan wu á, wuã tõp wõ.”

⁷ Yeso zeeru, “Urege nõ un kon un Shir rii, taase nõ ma'as m-bim ba m-nap un rii-yo nõ m-rwõr á. Ye nape Shir á, ye ro m-kõn kaane remen ye ro us-barag shir-ye un ye conõg m-hõge un gõn ka kõn-se. Ye ro m-hyan yea kum rii-yo ye ro us-kõn à, remen ye cepk ut-ma deen da-o us-kõn. ⁸ Taase nõ kon untun ye da-o nõ us-kõn à, remen Shir Tato na nepste rii-yo nõ o-hoob à, cin ba nõ un kon wu.” ⁹ Yeso zeeru, “Kaane nõ he m-kõn: “Tato na wu ro n-Tõn à,

A sekemse jin un du.

¹⁰ Gwõmo-ut ru haan,

A nom rii-yo o cone à hõno o-dak,

Bõ a m-nõm n-Tõn à.

¹¹ Ya te caane rii-yo m-re ye un ka hõ-de.

¹² O soksu te **ba'as**-ut te,

bõ te m-sokse un ye ro te m-nõme ut-**ba'as** à.

¹³ Taase o heet te n-me ut-meger á,

Amba gu te be-de o-yõ yo.‡

¹⁴ “Urege nõ sokste or nõ ne **ur-ba'as** to ye nõmu nõ **ur-ba'as** à, Tato nõ wu n-Tõn shir ma kãane wu he nõ m-sokse. ¹⁵ Amba urege nõ sokse hun-ne **ur-ba'as** á, kaane Tato nõ wuã sokse nõ to ma nõ **ba'as-to** á.§”

‡ **Bõr-qs taan:43** 5:43 Hyen komo: Rewi 19:18. § **Bõr-qs taan:44** 5:44 Mõ ken gen-mõ un dq: Ru nõ ye pyape nõ à, nõ kõne ye Shir 'ye ye o-kwum. Komo nõ nõme ye yage nõ à, rii-yo ur-bon. Hongse Ruka 6:27-28. * **Bõr-qs**

taan:48 5:48 Hyen komo: Rewi 19:2; Kara 18:13. * **Bõr-qs cind:1** 6:1 Hyen komo: Mati 23:5. † **Bõr-qs cind:5**

6:5 Hyen komo: Ruka 18:10-14. ‡ **Bõr-qs cind:13** 6:13 Mõ ken gen-mõ un dq: Remen ut-gwõmo to ma ru to,

ur-reeb ne, o-mõk ne ba m-ta. Amin. § **Bõr-qs cind:15** 6:14-15 Hyen komo: Mark 11:25.

*Yeso yoostê bô
a he nôm o-swoot à*

¹⁶ Yeso zêru, “Da-o nò o-**swoot** à, nò naas o-co bô ya-o-shepe rò m-naas un co-se un ye á. Ye rò m-naas un co-se un ye remen ye kututé hun-ne, ye rò o-**swoot**. Nip-o mē nò m-rure, ye kumustê o ka kòm-de un 'yons-de un ye. ¹⁷ Amba da-o wò rò o-**swoot**, sapt co-o ru, o taam m-nq̄w ur-hi, bô o wete m-nôm à. ¹⁸ Taase hun-nē nep wò o-**swoot**. Nôm bô Tato na wù rò n-Tôn à, wù a m-hyan á, wù wù cot nape. Wù hyenestê yo wò m-nôm à ba hun-nē un nap. Komo wù topo wò.”

*O-kwum n-Tôn shir
(Ruka 12:33-34)*

¹⁹ Yeso zêru komo, “Taase nò karakşê hi un nò o-kwum un hõno o-dak á. Be-de yege-ren m-shebe nē he o m-naas à kâne n-dak. Be-de komo hyow-nē he m-cow ye hiw yo nò essê à.* ²⁰ Sê de nò karakşê hi un nò o-kwum n-Tôn shir, rii-yo rò kashi be-de Shir à. Be-de ren m-shebe nē a hoks o m-naas á, komo hyow-nē a hoks m-cow ye hiwit ur-hyow á. ²¹ Nom kaanē remen be-de kwum-o ru rò à, kâne hur-ur du rò.”

*Pitirra-de o-wur
(Ruka 11:34-36)*

²² Yeso zêru, “Yish-ye rò ur-pitirra de o-wur, uregê yish ru rò kerker, kap un wur-o ru ōa shi m-cecar nē. ²³ Amba uregê yish ru rò kerker á, wôa hyen ur-bon nē á. Ya rò untun wù rò n-mē o-comb à. Uregê cecar-mò depe o nom à mò rò kôn á, ashi n-mē o-comb o ka o rò.”

²⁴ Yeso zêru, “Yatt ko-guw-wù he m-hoks un nomē un hun-nē yoor m-guw da-o gaan á, kò wù cun wan-gaan wù yagê wan-gaan, kò wù es un wan-gaan wù yo'og wan-gaan, kaanē o komo yatt bô nò he m-nôm nò cunut Shir un hwor nē á.”

*Sher be-de un Shir
(Ruka 16:13; 12:22-31)*

²⁵ Ka da-de Yeso zêru, “Remen kaanē mē nò m-rure, taase nò ryegen bô nò he nekette m-hoog à, untun rii-yo nò he m-rē, kò yo nò he m-swò à, kò komo bô nò he m-nôm nò kumut rii-yo m-cop un wur-ut nò á. ¿Hoog-m mò arag rii-yo m-rē á? ¿Komo wur-o jiish saw-to nò he m-cop á?” ²⁶ Yeso zêru, “Gwot nò de yege-no. Ye ur-go á, ye rò nē m-ce á, ye m-kamas ur-byo á. Kap un kaanē nē Tato na wù n-Tôn wù rò ye m-rēgte. ¿Shir wù jiish nò m-cop deen arge bô wù cone ye á? Remen kaanē Shir a 'ye nò rii-yo m-rē yo nò cone à. ²⁷ ¿Wan wù nē be un nò regen-o un wù he hoks m-gu hō-to un mar-mò un wù woosunē?”

²⁸ Yeso haaru co m-zee, “Nò ryegen un saw-to nò he m-cop á. Gwot nò mok-to o-kot bô to rò m-bō'osē á, to rò m-senge kò m-ce ut-gund á. ²⁹ Amba kap un kaanē nē, mē nò m-rurē kò ko-Gwomo **Suremanu** myet un gwomo-to un wù nē, wù nôm geger-to wō'ē untun kò o-gaan be-de un to á.† ³⁰ ¿Uregê har Shir rò m-nomē un gwō-se o-kot ut-geger to rò kanē caanē, m-buk a tuks to à, yagunte nò? Nò m-sher be-de un wù deen á!

³¹ “Remen kaanē taase nò ryegen nò zee, ‘¿Ya nē te he m-rē? ¿Kò ya te he m-swō?’ Kò komo, ‘¿Ya te he m-cop?’ ³² Taase nò warag untun ye nape Shir á. Ye rò un hoob-o un se ka rem-se. Tato nò wù n-Tôn wù nepstê nò un hoob-o un ka rem-se kap. ³³ Amba rii-yo jiishê à ur-takan yo ka, hoob nò gwōmo-to un wù, komo nò she'et kashi ur-she'et de un wù bô wù cone à. Ka da-de, wù a 'ye nò ka rem-se kap.

³⁴ “Remen un kaanē, taase nò ryegen remen m-buk. Remen hō-de un buk-de rōon un gōn cōn-mò un de nē. Regen-o un caanē bō'ossutū nò remen caanē.”

Bør-ús ta'oor

*Nò piishê hun-nē ut-ma á
(Ruka 6:37-38,41-42)*

¹ “Nò piishê hun-nē ut-ma á, taase a piishi nò. ² Nò nak bô nò piishê hun-nē à, kaanē Shir he nò m-piishê. Uregê nò me'esutê hun-nē ur-bon nē, Shir a me'esū nò ur-bon nē. Amba nò me'esê hun-nē ba ur-bon kaanē Shir he nò me'esê ba ur-bon.*

³ “¿Ya o rotte gwot un ya o-gwō yo rò n-mē un yish-ur or ru à, amba wò hyan cik-o rò un de ma ru yish-de? ⁴ ¿Kò komo re nē o he m-nôm o zeet or ru, 'Yagê um hussutū wò ya gwō-yo rò n-mē un yish un du à,' wò kaanē o-cik nē un de ma ru yish-de? ⁵ Wò

* **Bør-ús cind:19** 6:19 Hyen komo: Yaku 5:2-3.

† **Bør-ús cind:29** 6:29 Hyen komo: 1Gwm 10:4-7; 2Nom 9:3-6.

* **Bør-ús ta'oor:2** 7:2 Hyen komo: Mark 4:24.

ko-ya-o-shɛpɛ! Hʉssʉsɛ cik-o rɔ n-mɛ ʉn yish ru à, remen o hyenet cas bɔ o he m-hʉsɛ ʉn ɔr ru ya o-gwɔ yo rɔ n-mɛ ʉn yish-de ʉn wʉ à.”

⁶ Yɛso zɛɛrʉ, “Nɔ ya'as yege-wɔ rem-se Shir se ba m-kʉkɔp á. ʉrege nɔ nomog kaane, yea waktʉnɛ yɛ hogʉssʉ nɔ m-hoog. Nɔ jorbe yege-arede saw-tɔ ʉn hwɔr á! Yea yawag ka saw-tɔ ʉs-na se ʉn ye.”

Kɔn nɔ ʉs-kɔn, nɔ hoob, nɔ kɔ'ot ish
(Ruka 11:9-13)

⁷ Yɛso zɛɛrʉ, “Sengu nɔ kɔn-se Shir rii-yo nɔ cɔnɛ à, wʉ 'ye nɔ. Sengu nɔ hoob-o rii-yo nɔ cɔnɛ à, Shir a 'ye nɔ. Sengu nɔ kɔ'ot ʉn ish, Shir a tikshi nɔ. ⁸ Remen kap wʉ kɔnɛ à, wʉa kum be-de Shir. Myet wʉ hɔbɛ be-de Shir à, wʉa kum. Komo kap wʉ kɔ'ote ish à, Shir a tiksu wʉ.

⁹ “¿Kɔ, wʉ ken wʉ rɔ kɔn be-ʉr nɔ tat-nɛ, wʉ he ʉrege wà ʉn wʉ kɔnɔg wʉ rii-yo m-re, wʉa ya'as wʉ ʉr-ta'ar? ¹⁰ ¿Kɔ wan-gaan be-ʉr nɔ tat-nɛ ʉrege wà ʉn wʉ kɔnɔg wʉ o-jan, wʉa ya'as wʉ o-hwɔ? ¹¹ Nomog nɔ yege-yo-ye nɔ nak bɔ nɔ he m-ya ʉn yakar nɔ rem-ʉs sɔ-se à. Yaguntɛ Tato nɔ wʉ n-Tɔn shir, ai wʉa 'ye yan-kɔn-se ʉn wʉ rem-ʉs sɔ-se!” ¹² Yɛso zɛɛrʉ, “Myet bɔ nɔ cɔnɛ hun-nɛ nomog nɔ, sɛ nɔ nomotʉ yɛ kaane, remen ɔ ka ɔ rɔ **karamsa-o Mosa** ʉn yoos-de ʉn **yan-Rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir** nɛ n-ga.”[†]

O-ish rɛk-o ʉn ish-o caari-nɛ
(Ruka 13:24)

¹³ Yɛso zɛɛrʉ, “Cɔw nɔ ʉn gwɔmo-tɔ Shir ʉn ish-o rɛk-o. Remen cɔw-yo rɔ m-ha be-de m-mar à ʉn ka ish-o nɛ rɔ m-hɔɔb nɛ. Komo ya-m-dɔrɛ ʉn ka cɔw-yo rɔ deen. ¹⁴ Amba ish-o rɔ m-ha be-de ʉn hɔɔg à, rɛk-o ɔ. Cɔw-yo ʉn ɔ komo rɔ m-ya ʉr-kɔɔb de m-dɔrɛ. Yan-dɔrɛ-mɔ ʉn yo komo yɛ rɔ deen á.”

A m-nap o-ʉo ʉn gɔn mat-de ʉn yo
(Ruka 6:43-44)

¹⁵ Yɛso zɛɛrʉ, “Nom nɔ ja be-de ʉn **yan-Rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir** yɛ ʉt-bɔ. Yɛ rɔ m-haan be ʉn nɔ ʉn sha-mɔ ʉn yege-ca yɛ rɔ m-naas á. Amba ʉn hur-de ʉn ye, ya yɛ rɔ ʉntʉn yege-dur, yɛ rɔ ʉn hɔɔg ʉn mɛr deen à. ¹⁶ A m-kum ʉn yakar-yɛ m-rum ʉn 'yo-yo o-yokor á, ko nɛ ʉt-heye ʉn 'yo-yo gɔg á. Kaane komo rɔ be-de ʉn hun-nɛ, ʉn gɔn she'et-de ʉn ye, de yɛ rɔ ʉr-she'et à, nɔ he yɛ m-nap. ¹⁷ Kaane komo kɔ yo ke kashi-o 'yo-yo yoa met yakar-yɛ ʉr-bon, 'yo-yo ʉn ba ʉr-bon komo yo met yakar-yɛ ba ʉr-bon. ¹⁸ Bɔ 'yo-yo ʉr-bon yoa hoks m-mat ʉn yakar-yɛ ba ʉr-bon á, kaane komo 'yo-yo ba ʉr-bon yoa hoks m-mat ʉn yakar-yɛ ʉr-bon á. ¹⁹ Kap 'yo-yo yage mat ʉn yakar-yɛ ʉr-bon à, hun-nɛ a saag yo a jorbe o-ra.[‡] ²⁰ Remen kaane nɔ hette m-nap ʉn **yan-Rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir** yɛ ʉt-bɔ ʉn bu-yo rem-se yɛ m-nɔm à.”[§]

Mɛ wet nɔ m-nap á
(Ruka 13:25-27)

²¹ Yɛso zɛɛrʉ, “Ba myet-o ʉn hun-nɛ yɛ rɔ mɛ m-zɛɛ 'Gɔs-wʉ, Gɔs-wʉ à,' yɛ he m-cɔw ʉn den-o ʉn Gwɔmo-tɔ o-Shir* á. Sɛ de yɛ nomɛ rii-yo Tato re wʉ n-Tɔn shir cɔnɛ à. ²² ʉn hɔ-de piish ʉt-ma, hun-nɛ deen yea zee mɛ, 'Gɔs-wʉ! Gɔs-wʉ! Te rwɔrog Ma-tɔ Shir ʉn jin ʉn du! Tɛ ruut **ya-ʉt-kɔt** ʉn jin ʉn du! Komo, tɛ nom rem-se ʉt-hyat ʉn jin ʉn du.’ ²³ Ka da-de man zee yɛ, 'Mɛ wet nɔ m-nap á. Inɛ nɔ be ʉn de, nɔ yan-mɛn-ʉt jaas-tɔ.’[†] ”

Hun-nɛ nɛn yooy ya-ʉt-ma tɔ ʉt-kur
(Ruka 6:47-49)

²⁴ Yɛso zɛɛrʉ, “Remen kaane, wʉ hɔge ka ma-ʉt re tɔ à, wʉ nom komo bɔ ʉm zee à, wʉa warag ʉntʉn ko-ya-ʉs-weer wʉ ma'e hur-o ʉn wʉ n-tɛ o-ta'ar à. ²⁵ Bɔ kem caari hyeete à, mar-ʉt shiirʉ m-hɔ. Yo-m indʉndʉrʉ mɔ tamʉrʉ ká hur-o. Amba ká hur-o hɛ á, remen ká nɛt-wʉ maag ɔ n-tɔn o-ta'ar. ²⁶ Myet bɔ ʉn wʉ hɔge ma-ʉt re à, komo wʉ yage m-nɔm bɔ ʉm zee á. Ya wʉ rɔ ʉntʉn wʉ ken ko-raag-wʉ, wʉ ma'e hur-o ʉn wʉ n-tɛ m-hyereg à. ²⁷ Bɔ kem caari hyeete à, mar-ʉt shiirʉ m-hɔ, yo-m indʉndʉrʉ mɔ tamʉrʉ ká hur-o. Komo kap mɔ ʉn ká hur-o hɛrʉ, hɛ-de ʉn diniyɔ komo!”

Gwɔmo-ʉt Yɛso

²⁸ Bɔ Yɛso komtɛ rwɔr ʉn ka rem-se à, mɔrog-de ʉn hun-nɛ yɛ hɔge wʉ à, yɛ bɔpʉrʉ o-nu ʉn cɔw-yo wʉ yoosʉtʉ yɛ à ʉn rem-se wʉ yoosɛ yɛ nɛ à. ²⁹ Yɛ ʉn zɛɛ kaane, remen

[†] **Bɔr-ʉs ta'yoor:12** 7:12 Hyen komo: Ruka 6:31. [‡] **Bɔr-ʉs ta'yoor:19** 7:19 Hyen komo: Mati 3:10; Ruka 3:9.

[§] **Bɔr-ʉs ta'yoor:20** 7:20 Hyen komo: Mati 12:33. * **Bɔr-ʉs ta'yoor:21** 7:21 ʉt-Girik: Gwɔmo-tɔ n-Tɔn. [†] **Bɔr-ʉs ta'yoor:23** 7:23 Hyen komo: Bɔng 6:8.

Yeso yoosu ye bɔ yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** rɔ m-yoos á. Wɔ yoosutu ye untun net-wɔ kumne ut-gwɔmo be-de Shir à.‡

Bɔr-ɔs eer

Yeso taasute net ut-cim

(Mark 1:40-45; 5:12-16)

¹ Bɔ Yeso kyergunte n-ton ɔr-haag à, hun-ne deen doruru wɔ. ² Wɔ ken ko-**cim**-wɔ, haaru be-de un wɔ, wɔ kwɔkturu un co-o un wɔ. Wɔ zeeru, “Gos-wɔ, urege o conog, wɔa hoks me m-taase un gom re.”

³ Yeso tabburu kom-o un wɔ, wɔ ci'uru ká net-wɔ. Komo Yeso zeeru, “Um conog, gom ru te.” Ba un rem káne, **cim**-to un wɔ ta'e. ⁴ Ka da-de Yeso zeeru wɔ, “Wɔ jar o rure net bɔ nɔme á. Amba neke, o kutu wan-**Cɔw un kon-se Shir**, wur-o ru taag. Komo o **seke ur-seke** bɔ **karamsa-o Mosa** zee à. Nɔm kaane remen o kutute hun-ne unze **cim**-ut ru taag.”*

Yeso taaste gom-o un wa-wɔ

un wɔ ken ko-karma-wɔ ko-Roma

(Ruka 7:1-10; Yoha 4:43-54)

⁵ Bɔ Yeso cɔwte un bɔ-o o-Kapanahum à, wɔ ken caari-wɔ un ko-karma-wɔ un **Roma**-ne, wɔ haanuru be-de un Yeso. Wɔ konuru wɔ, wɔ zee, ⁶ “Gos-wɔ, me un ko-ya-m-guw ne wan-campɔ wɔ piishe á. Wɔ rɔ o-hur dɔmb, wɔ rɔ m-hoks m-nukte á, wɔ rɔ m-swɔ ur-kɔb deen.”

⁷ Yeso zeeru wɔ, “Man habe, um taasute wɔ gom-o un wɔ.”

⁸ Ko-caari-wɔ un ko-karma-wɔ un **Roma**-ne shasuru Yeso, “Gos-wɔ, me bo'os o habe un hur-o re á, amba nɔm ut-ma temb, gom-o un wan-guw-m re a te. ⁹ Remen me un ce re un kus-o un gwɔmo-to un ye ken ye um rɔ, komo me un karma-ne un kus-o re. Me m-zeɛ un wan-gaan, ‘Neke, o nom káne,’ wɔ neke. Wɔ ken komo me m-zeɛ, ‘Haan,’ wɔ argu m-haan. Um zee ko-guw re, ‘Nɔm yo ká káne,’ wɔ nɔmuru.”

¹⁰ Bɔ Yeso hogute kaane á, wɔ bɔpuru o-nu. Wɔ zeeru yan-neke-mɔ un wɔ, “Nip-o me nɔ m-rure, kɔ n-me un dak-o o-**Isra** me tak m-kum wa-m-sheer m-wɔns ne untun wɔ ka á. ¹¹ Me nɔ m-rure hun-ne deen ye rɔ **Yahuda**-ne á yea haan sɔ ur-horan, ur-horim ne rwun-mɔ un tɔ ken dak-to. Ye she'ette ye reet o-biki be-ur gaan un **Ibrahi** ne un **Ishaku** ne un **Yakubu** ne un **Gwɔmo-to Shir**.^{†‡} ¹² Amba Shir a jorbɔ nɔ n-me o-comb nɔ ye depete nɔ wakte hun-ne ye un wɔ à, amba nɔ yage. Kane nɔ he us-kan un haw-se un yin-ne.”§

¹³ Ka da-de Yeso zeeru ka caari-wɔ un ko-karma-wɔ un **Roma**-ne wɔ, “Neke jo o-hur, gom-o un ko-guw ru a te bɔ o shere à.” Ba un rem, wur-o un ko-yan-guw-mɔ un wɔ taaru.

Yeso taasute moon Bitrus ne gom

(Mark 1:29-31; Ruka 4:38-39)

¹⁴ Bɔ Yeso cɔwte un hur-o Bitrus à, wɔ 'wɔsuru ko-moon Bitrus ne'a wɔ rɔ dɔmb, wur-o dengute wɔ o-ra. ¹⁵ Yeso ci'uru kom-o un wɔ, ká gom-o dossuru. Wɔ inuru wɔ nomoru ye rii-yo m-re.

Yeso taaste gom-se un hun-ne deen

(Mark 1:32-34; Ruka 4:40-41)

¹⁶ Bɔ rim-m nomte à, hun-ne hanturu Yeso ye **ya-ut-kot** da'e ut-hi à deen. Wɔ ruuturu **ya-ut-kot** un rwɔr ut-ma temb. Wɔ taasuru komo ya-us-gom gom-se un ye kap. ¹⁷ Yeso un nom tɔ ká káne remen a shooste rwɔr-m **Ishayawan-Rwɔr un Ma-to Shir** unze, “Wɔ dek swɔ ur-kɔb un na,

wɔ taaste gom-us na.”*

Ya-m-zeɛ yea dɔre Yeso

(Ruka 9:57-62)

¹⁸ Bɔ Yeso hyente caari-de un buug-de un hun-ne keste wɔ gew à, wɔ zeeru yan-neke-mɔ un wɔ, “A pes nɔ de ká jit-de o-mar de reno.”

¹⁹ Ka da-de wɔ ken **wan-Yoos-de o-karamsa** haanuru. Wɔ zeeru Yeso, “Wan-yoos, man doru wɔ myet kɔ ke sɔ o ha'e.”

‡ **Bɔr-ɔs ta'yoor:29** 7:28-29 Hyen komo: Mark 1:22; Ruka 4:32. * **Bɔr-ɔs eer:4** 8:4 Hyen komo: Rewi 14:1-32.

† **Bɔr-ɔs eer:11** 8:11 Gwɔmo-to n-Tɔn o-shir. ‡ **Bɔr-ɔs eer:11** 8:11 Hyen komo: Ruka 13:29. § **Bɔr-ɔs eer:12**

8:12 Hyen komo: Mati 22:13; 25:30; Ruka 13:28. * **Bɔr-ɔs eer:17** 8:17 Hyen komo: Isha 53:4.

²⁰ Yëso zëerü wü, “Ege-ruug rø un wu-tø un ye nê, yege-no komo un be-tø un rew-mø un ye nê. Amba mê **Wà-wü un net**† mett be-de m-rew á.”

²¹ Wü ken wü n-mê un yan-neke-mø un wü zëerü wü, “Gos-wü, yage um he um jukt tato re tø kòn da-o wü mere. Ka da-de um haanuru, um døruru wø.”

²² Amba Yëso zëerü wü, “Dond me, o yage margan-nê ye o-kukt, ye jukt or un ye un margan-nê.”

*Yëso kangsutê yo-mø un kem
(Mark 4:35-41; Ruka 8:22-25)*

²³ Ka da-de Yëso cøwuru hat-o m-hø, yan-neke-mø un wü døruru wü. ²⁴ Ka da-de yo-mø m-wøns indundurü o-mar har hø-m ro m-daan mõ rø m-cøw n-mê o-hat, amba Yëso ro káne, wü ro m-rew. ²⁵ Yan-neke-mø un wü haaru, ye 'yonsuru wü. Ye zee, “Gos-wü, gu tê, hø-m a re te!”

²⁶ Yëso zëerü ye, “¿Remen yan nõ hogutê o-gyer kaane? Nøtt m-sher be un de deen á.” Ka da-de wü inuru, wü tepruru ká yo-mø un ká sa-mø nê, kap o un ká be-de resuru ceen.

²⁷ Ká hun-nê bopuru o-nu, ye zëerü hi un de un ye, “¿Yan gøn net-wü nê wü ka, wü rø har m-sa m-yo nê mõ rø wü m-nomê o-dørotte?”

*Yëso dossutê hun-nê ya-ut-køt
(Mark 5:1-20; Ruka 8:26-39)*

²⁸ Yëso un yan-neke-mø un wü nê, wøoru un de ká jit-de o-mar o o-Gariri de. Ha-mø un dak-o o-Gadarenes. Ka da-de hun-nê yoor-ye **ya-ut-køt** rø m-rangse à rwuunuru n-mê us-saag, ye kawuru Yëso nê. Ye waktussutê rii-ye o-gyer ba m-søk har ma yatt-wü rø m-døre un ka cøw-yo á.

²⁹ Ye kangsurü Yëso, “**Wà-wü Shir**, ¿ya o cønê un tê nê **ya-ut-køt**? ¿Kø wø un haan o ye'et tê ur-køob cin ba da-o un wøon o Shir esse à?”

³⁰ Un co-o un ye hiin, de ken caari-de un kur-de un yege-arêde ro kòn, ye ro ut-rê.

³¹ Ká **ya-ut-køt** ye kønuru Yëso, ye zee, “Wø ruutu tê be-de un ka hun-nê yoor-ye, o yage tê cøwut un ká kur-de un arêde de.”

³² Yëso zëerü ká **ya-ut-køt** ye, “To, neke nõ.” Ye ruuru be-de un ká hun-nê yoor-ye, ye cøwuru n-mê un yege-arêde. Un gyept-o un yish, kur-de un arêde nupuru us-rek ye yirugburu, ye heburu n-mê o-mar. Hø-m røeru ye. ³³ Bø yan-gut-de un arêde hyente kaane à, ye sømuru cøw-mø o-bø be-de den-tø un ye rø à. Ye ruruu hun-nê rii-yo køre à. Komo ye ruruu hun-nê yo køre un ká hun-nê yoor-ye nê à, ye ro un **ya-ut-køt** nê à. ³⁴ Myet-mø un hun-nê ye o-bø rwuunuru hyan-o Yëso. Bø ye hyente wü à, ye kønuru wü, wü ru un dak-o un ye.

Bør-ús jero

*Yëso taaste gøm-o ko-ryam
(Mark 2:1-12; Ruka 5:17-26)*

¹ Yëso cøwuru hat-o m-hø, un yan-neke-mø un wü nê. Ye pasuru Mar-o o-Gariri, ye cøwuru o-Kapanahum bø-o un wü. ² Ye ken hun-nê ye hanturu Yëso ko-ryam. Wü ro domb o-karanga, wü ro m-hoks un nukt un wur-o un wü á. Yëso napuru ká hun-nê ye shereste unze Yëso a hoks taase un wü ká gøm-o. Yëso zëerü ká ko-ryam-wü, “Wan-yen de, wø jar o-regen á, a sokstê **ba'as**-ut ru!”

³ Bø ye ken **yan-Yoos-de o-karamsa** ye hogê káane à, ye zëerü or un ye nê, “Ka net-wü rø ut-ma sa o zee wü rø Shir.”

⁴ Amba Yëso nepstê barag-se rø un hur-de un ye à. Wü zëerü ye, “¿Remen yan o nøtte un barag-ús yo-se un hur-ut nõ káane? ⁵ ¿Ya jiishe kupse, um zee, 'Um sokstê **ba'as**-ut ru,' kø a zee, 'Inê o hewwê ur-hew?’ ⁶ Man kutu nõ unze, mê **Wà-wü un net** rø ut-gwomo nê tø un soks ut-**ba'as** un hõno o-dak.” Ka da-de, Yëso zëerü ko-ryam, “Inê eso, o mos karanga-o ru, o ji o-hur.” ⁷ Ká net-wü inuru pee, komo wü j'uru un hur-o un wü. ⁸ Bø mörög-de un hun-nê hyente kaane à, ye hoguru o-gyer. Ye bømuru Shir, wü ya'e net gøn ka gwomo-tø à.

*Yëso ak Matiyos
(Mark 2:13-17; Ruka 5:27-32)*

⁹ Bø Yëso reete co ur-hew à, wü hyanu wü ken ko-**yan-gòks un tar** wü. Jin-de un wü Matiyos. Wü ro tara be-de un gòks un tar. Yëso zëerü wü, “Dond me, o warag wan-neke-m re.” Matiyos inuru, wü døruru Yëso.

† **Bør-ús eer:20** 8:20 “Wà-wü un net,” con-de de Yëso rø hi un de un wü á.

¹⁰ Bɔ hɔ-ur warge so m-rim à, Yeso reerɔ rii-yo m-re ɔn hur-o Matiyos. Yan-goks ɔn tar ɔn **ya-ur-ba'as** ne deen, ye she'eturu be-ur gaan ɔn Yeso ne ɔn yan-neke-mɔ ɔn wu ne. Ye reerɔ be-ur gaan ɔn Yeso ne. ¹¹ Bɔ **Parisa**-ne hyente káane à, ye zeeru **yan-neke-m Yeso**. “Udepe ko-yan-yoos-ur nɔ re rii-yo m-re ɔn **yan-goks ɔn tar** ne, ɔn **ya-ur-ba'as** ne á.”*

¹² Bɔ Yeso hogute tɔ ka à, wu zeeru, “Yan-ba-ɔs-gom rɔ ɔn hoob-ɔ ko-ya-ɔs-baat á, se de ya-ɔs-gom ye rɔ m-hoob ɔn ko-ya-ɔs-baat. ¹³ Neke nɔ ceker rii-yo Shir cone à, da-ɔ wu zee, ‘Um cone hun-ne hoge ‘wɔn-ur ɔr re ɔn ye ne, ba ye **seke** me ut-gut á.’† ” Yeso zeeru, “Me ɔn haan remen kashi ɔn hun-ne á, amba remen ya-ut-**ba'as** ɔ um haante.”

O-cot be-de ɔn nom o-swoot

(Mark 2:18-22; Ruka 5:33-39)

¹⁴ A káne yan-neke-m **Yohana** Wa-m-Yo'os ɔn **hun-ne m-hɔ** haanuru be-ur Yeso. Ye zeeru wu “Te ɔn **Parisa**-ne ne rɔ ɔn nom o-swoot, zyá rwɔ'e yan-neke-m ru rotte m-nom o-swoot á?”

¹⁵ Yeso shasuru ye, “Nay-ne ye ɔn ko-ya-ut-ge rɔ o-zak ne da-ɔ ko-ya-ut-ge rɔ be-ur gaan ɔn ye ne á. Amba ujime hun-ne a dek ko-ya-ut-ge a yagu ye m-zar. U korɛ kaane ká da-ɔ ye he tuk-mɔ ut-men ye nom o-swoot.”

¹⁶ Komo Yeso zeeru, “Hun-ne rɔ m-nom ɔn dap-de ɔn ur-matuku ur-ut ɔn gund-ur pu-de á. Urege ye nomog, gund-ur pu-de a swutmɛ de yiish ur-ut arge-mɔ n-ga.

¹⁷ “Komo, yatt net-wɔ rɔ m-duus ke-m pu-mɔ n-me ɔn tur-o o-ka o-ut á. Remen ka tur-o o-ka o-ut ɔa buuge remen ‘wɔns-mɔ ɔn ka ke-mɔ, ká ke-mɔ mɔa ukse komo tur-o o-ka buugse. Ke-m pu-mɔ, hun-ne rɔ mɔ duus n-me ɔn tur-o o-ka o-pu ɔ ɔn kaane, hun-ne ye taage kɔ gaan n-me o-tur o-ka kɔ m-ke á.”

Wà Jaros ɔn

ne'a-wu hyɔ-m mɔ m-du ne à

(Mark 5:21-43; Ruka 8:40-56)

¹⁸ Yeso rɔ ye m-rure ut-ma kane, se wu ken ɔn **kuke-ɔ ɔn yoos ɔn Ma-tɔ Shir** haaru be-ur Yeso wu kwukturu ɔn co-ɔ ɔn wu. Wu zeeru, “Wà re wan-ne'a marag m-mɔka m-mɔka, amba wu haabe hur-o re, wɔ ci wu ɔn kom-ut ru, wɔa hoks wu m-yons, wu inɛ ba ɔn gom.”

¹⁹ Yeso inuru ɔn yan-neke-mɔ ɔn wu ne, ye doruru tato-ɔ ɔn ka wà-wu. ²⁰ Ye rɔ m-neke wu ken ne'a wu, ko-yan-gom donduru Yeso n-jim. Wu nomog hak-ɔs ɔp ɔs-voor hyɔ-m rɔ m-du. Wu wɔnuru ɔn jim-de ɔn wu, wu ci'uru riib-yo ɔn matuku-ur Yeso. ²¹ Wu ɔn nom kaane remen wu zee n-me ɔn hur-de ɔn wu, “Urege um ci'ig matuku-de ɔn wu cot gom re a te.”

²² Bɔ Yeso byandute à, wu hyanu ká net-wu. Wu zeeru, “Wɔ ryegen á wà re ɔ, Shir taaste gom ru remen o shereg wu taas ɔ.” Gom-ɔ ɔn wu taaru kane.

²³ Bɔ Yeso tɔwte hur-ɔ ɔn ka wan-co-wu ɔn **Yahuda**-ne wu à, wu hyanuru ya-m-huru ur-ku ɔn morog-de ɔn hun-ne ne ye rɔ ɔn dum-tɔ m-mar. Buug-de hun-ne rɔ o-zaaz.

²⁴ Ka da-de wu zeeru ye, “Inɛ nɔ kane! Ka wan-ne'a-wu, wu mar á, rew-mɔ wu rotte.” Amba ka hun-ne ye nemsuru wu nemes-tɔ o-yo'og. Ye sher be-de ɔn wu á, remen ye nepse ka wà-wu mereste. ²⁵ Yan-den-ɔ ɔn ka wà-wu ruuturu ye n-dɔ. Yeso cowuru ɔn kuke-ɔ ɔn ka wà-wu. Yeso shipuru kom-ɔ ɔn ka wan-ne'a-wu, wan-ne'a inuru! ²⁶ Ka hun-ne ye takuru rwɔr ɔn ma-tɔ ka wan-ne'a-wu, wu Yeso 'yonse m-mar à, har ka ma-tɔ semuru kap n-me ɔn ka dak-ɔ.

Pɔ-ne yoor kumug o-hyan

²⁷ Bɔ Yeso peste ɔn co hiin à, pɔ-ne yoor doruru wu us-eeg, “Wà ko-Gwɔmo **Dawuda** hoge 'wɔn-ur te!”

²⁸ Bɔ Yeso cɔwte ɔn ɔ ken hur-ɔ à ka pɔ-ne ye yoor haaru be-de ɔn wu. Wu zeeru ye, “¿Nɔ shereg m-wɔns ne man hoks taas ɔn gom nɔ?”

Ye zeeru wu, “Eba, Gɔs-wu ɔ.”

²⁹ Ka da-ɔ, Yeso ci'uru yish-ye ɔn ye. Wu zee, “Remen sher-m nɔ, man taas gom nɔ.” ³⁰ Yish-ye ɔn ye upsuru. Ka da-ɔ Yeso ka'agu ye m-sɔk ne wu zee, “Nɔ rure net yo nome á.” ³¹ Amba ye ruuru, ye zeeru m-rwɔr ɔn ma-tɔ ɔn wu kɔ kene ɔn ká dak-ɔ.

Yeso taaste gom-ɔ ut-'katɔ

³² Bɔ ye zette ru-mɔ ka à, hun-ne hanturu Yeso wu ken campo-wu. **Ko-ya-ut-kɔt** weneɔ wu tep. ³³ Yeso ruuturu ko-**ya-ut-kɔt**, ka wu ro ɔn hoks m-teper á, ka da-ɔ wu ciruru

* **Bɔr-ɔs jero:11** 9:10-11 Hyen komo: Ruka 15:1-2. † **Bɔr-ɔs jero:13** 9:13 Hyen komo: Mati 12:7; Hose 6:6.

tep. Mörög-de ün hun-ne böpurü nu-se ün ye. Ye zeerü, “Te wet m-hyan ün yo ken rii-yo untün kaane n-me ün dak-o **Isra**-ne á.”

³⁴ Amba **Parisa**-ne zeerü, “Un beeb-de ün **ko-Gwomo-wü ün ya-üt-köt** wü rō m-ruute ün hun-ne **ya-üt-köt**.”[‡]

Yeso hogute 'wōn-de ün hun-ne

³⁵ Bōn kanē, Yeso dōrurū myet o üt-bō ün ye ro n-me o-kōt ne à. Wü ro ur-yoos ün kuke-to ün yoos ün Ma-to Shir. Wü ro ün kō'ōtē ün hun-ne **Ma-to m-Rerem** to ün gwōmo-to Shir. Wü rō komo m-taase ün hun-ne ūs-gōm ün kō o ke gōn gōm-o ün kōōb-de ün gugaaz-mō o-wur mō ne.[§] ³⁶ Bō wü hyente hun-ne mōrōgsute deen à, wü hogurū 'wōn-de ün ye, remen ye ün swō ur-kōōb. Komo wan-gwū rō kōn á, untün yege-ca ye rō ba ün ko-ya-ur-gūt à.* ³⁷ Ka da-de Yeso zeerū yan-neke-mō ün wü, “Hun-ne deen conōg ye haan be ün de, amba ya-ur-ben rō kōn deen á. Ya ye rō untün kat-o caari-o wōose m-ce à, amba ya-m-ce rō kōn deen á. Ye he m-ce ye jontē o-hur á. ³⁸ Remen kaane, kōn nō ko-ya-o-kat-wü tōmōn ya-m-ce ye ceete wü m-ce.”[†]

Bor-ūs op

*Yeso dak yan-neke-mō ün wü
(Mark 3:13-19; Ruka 6:12-16)*

¹ Yeso daagurū yan-neke-mō ün wü op ün yoor [12]. Wü ya'urū ye beeb-de ün ruut ün **ya-üt-köt** be-de ün hun-ne. Komo ye taase hun-ne kō o ke gōn gōm-o. ² Jin-to ün ká yan-Tōm-ye tō ka op yoor [12]. Ye Yeso aage yan-neke-mō ün wü á.

Ur-takan Simōn (wü a m-zēē Bitrus à),
ün heno ün wü ne Andarawus.

Yakubu (wà Zēbēdi),

ün hen ün wü ne **Yohana**,

³ Pirip,

ün Bataromi ne.

Tomas,

ün Matiyos (**wan-gōks ün tar**),

Yakubu (wà Arupayes),

ün Taddiyus ne,

⁴ Simōn (ko-ya-o-**Kan'ana**),

Komo ün Yahudas Iskariyoti ne (wü ya'ase Yeso ün kom-to ün yan-yage-to ün wü à).

*Yeso tōmurū ká op ün yoor-ye [12]
(Mark 6:7-13; Ruka 9:1-6)*

⁵ Da-o Yeso tōmē ká hun-ne op ün yoor-ye à [12], wü rurū ye yo ka, wü zeerū ye, “Nō jar nō he be-de ün hun-ne ye rō **Yahuda**-ne á, komo nō jar nō cūw to ken bō-to o-**Samariya** tō á. ⁶ Sē de nō he be-de ün hun-ne ye o-**Isra** ye rō untün ca-ye ege à. ⁷ Ha nō rurū ye ka ma-to ünze, ‘Da-o rō yow yow, da-o Shir he nōm üt-gwōmo* á.’ ⁸ Nō taas ya-ūs-gōm gōm-se ün ye. Nō ‘yons ye mare à. Nō taas **cim**-ne **cim**-to ün ye. Nō ruute hun-ne **ya-üt-köt**. Yar-mō nō kume, komo yar-mō nō he m-‘ya.

⁹ “Nō jar nō dek hwōr hap-o nō ¹⁰ kō ba-o ur-hew á. Nō jar nō dek matuku-üt yoor á, kō üt-ka'antē. Nō dek kō-yo ur-hew á. Remen nō he de m-taage ün kō rii gaan be-de ün ka rem-se à. Nō yan-senge-m re ye. Ka hun-ne ye nō gu'ē à ye he nō m-‘ya ün yo nō o-hoob à.”[†]

¹¹ Yeso zeerū, “Kō o ke bō-o, kō o-den o nō cōwe à, hoob nō kashi ün net-wü he nō m-barke ün hur-o ün wü à. She'et nō ün hur-o ün wü har se da-o nō he m-arag à. ¹² Nō cūwe o-hur, kono nō ye gwugwū-mō ur-hur. ¹³ Urege ká den-o shaks nō, kono nō ye Shir 'ye ye she'et-de m-gwugwū. Amba urege ye shas nō á, Shir a 'ye ká den-o gwugwū-mō ur-hur á. ¹⁴ Myet bō-o yagū nō m-barke à, kō komo wü yage hoge ün ma-üt nō à, kukt nō ká hu-mō dape ün na-ūs nō à, ün cō-o ün ye, nō ru ün ká hur-o kō ká bō-o.[‡] ¹⁵ Nip-o mē nō m-rure, da-o Shir he piishe ün hun-ne kap üt-ma á, Shir á jiish m-hoge ün 'wōn-de ün hun-ne ye o-**Sōdom** ün ye o-**Gomora** ne arge hun-ne ye ün ká bō-o.”^{§*}

[‡] **Bor-ūs jero:34** 9:34 Hyen komo: Mati 10:25; 12:24; Mark 3:22; Ruka 11:15. [§] **Bor-ūs jero:35** 9:35 Hyen komo:

Mati 4:23; Mark 1:39; Ruka 4:44. * **Bor-ūs jero:36** 9:36 Hyen komo: Qgg 27:17; 1Gwm 22:17; 2Nom 18:16; Izik 34:5;

Mark 6:34. † **Bor-ūs jero:38** 9:38 Hyen komo: Ruka 10:2. * **Bor-ūs op:7** 10:7 Gwōt-o n-Tōn shir. † **Bor-ūs**

op:10 10:10 Hyen komo: 1Kor 9:14; 1Tim 5:18. ‡ **Bor-ūs op:14** 10:14 Hyen komo: Seng 13:51. § **Bor-ūs op:15**

10:7-15 Hyen komo: Ruka 10:4-12. * **Bor-ūs op:15** 10:15 Hyen komo: Mati 11:24; Taka 19:24-28.

*Swɔɔg-tɔ ʉt-Ma ʉn
kɔɔb-de rɔɔnɛ ʉn co à*

(Mark 13:9-13; Ruka 12:11-12; 21:12-19)

¹⁶ ʉso haaru co ʉn nomɛ ʉn yan-Tɔm-ye ʉn wʉ ʉt-ma. Wʉ zee, “Mɛ nɔ m-tɔm be-de ʉn yan-mɛn-ʉt jaas-tɔ ʉntʉn yege-ca n-mɛ yege-dur. Remen kaanɛ nɔm nɔ ʉs-weɛr ʉntʉn yege-hwo, komo nɔ nom yan-ba-ʉt-naas ʉntʉn yege-gorop.”[†] ¹⁷ Nɔm nɔ ja ʉn hun-nɛ nɛ, remen yeɛ heet nɔ be-de ʉn gwɔmo-nɛ, komo ye nomo nɔ ʉs-sɔrɔg ʉn kuke-tɔ ʉn yoos ʉn Ma-tɔ Shir ʉn pyo-se ʉn ye nɛ se piish ʉt-ma. ¹⁸ Rem re komo, yeɛ heet nɔ be-de ʉn Gwamna-nɛ ʉn gwɔmo-nɛ nɛ, komo nɔ kɔ'ɔtʉ ye ma-ʉt re. Nɔ rʉrɛ **Yahuda**-nɛ ʉn ye rɔ **Yahuda**-nɛ á. ¹⁹ Da-ɔ ye heetʉ nɔ, be-de ʉt-gwɔmo nɔ jar nɔ ryegen n-tɛ ʉn gom-de nɔ he m-ɛɛp á, kɔ bɔ nɔ he m-ɛɛp á. Remen Shir a 'ye nɔ gom-tɔ nɔ he m-ɛɛp á, ʉn ká da-ɔ. ²⁰ Remen nɔ ye rɔ ʉt-ma á, Kʉkt-o Tato nɔ Shir ɔ he ʉt-ma be-ʉr nɔ. ɔ he nɔ m-rʉrɛ ʉn yo wʉ ɔnɛ nɔ zee à.”[‡]

²¹ ʉso haaru co m-zɛɛ, “Nɛt-wʉ shɛrɛ be ʉn de á wʉa ya'as heno ʉn wʉ, wʉ shɛrɛ be ʉn de à, yan-yage-tɔ ʉn wʉ ho wʉ. Tat-nɛ a ya'as yakar-ye ʉn ye, ye shɛrɛ be ʉn de à. Yakar komo yeɛ ya'as tat-nɛ ʉn ye nɛ, ye shɛrɛ be ʉn de à har ye rʉ a hoom tat-nɛ ʉn ye.”[§] ²² Hun-nɛ kɔ kenɛ a yagu nɔ remen nɔ yan-neke-m re ye. Amba bɔ ʉn ye jɔɔsɛ har ha-mɔ ʉr-kɔm á Shir a gu ye.* ²³ ʉrege ye rɔ nɔ m-ya ʉr-kɔɔb ʉn ɔ ken bɔ-ɔ, sɔm nɔ ha-mɔ ʉn bɔ-ɔ co. Remen nip-ɔ mɛ nɔ m-rʉrɛ, rii-yo nɔ komot m-dɔrɛ ʉn bɔ-tɔ **o-Isra** war war, mɛ **Wà-wʉ ʉn nɛt** he mʉʉn.”

²⁴ ʉso zɛɛrʉ, “Yatt wa-m-yoos wʉ jiishe wan-yoosɛ ʉn wʉ á, kɔ komo ko-guw-wʉ jiishe wan-hur-ɔ ʉn wʉ á.”[†] ²⁵ Depetɛ wʉ a m-yoosɛ à, wʉ warag ʉntʉn wʉ rɔ wʉ ʉr-yoos á, komo ko-guw ʉntʉn wʉ wʉ rɔ m-nɔmɛ m-guw á. ʉrege ye ak mɛ ko-Gwɔmo-wʉ ʉn **ya-ʉt-kɔt**‡, arge kaanɛ ma yeɛ eeg nɔ jin-tɔ arge tɔ ka à. Rwɔ nɔ o-saktɔ hun-nɛ a nomo nɔ bɔ ye nomo mɛ à. Mɛ rɔ gɔs-wʉ nɔ.”[§]

Wʉ a he m-hogɛ gyer-ɔ ʉn wʉ á

(Ruka 12:2-7)

²⁶ Ka da-de ʉso zɛɛrʉ, “Nɔ hogɛ gyer-ɔ ʉn ka hun-nɛ ye á, remen kap rii-yo rɔ hɔkkusse m-mɔka à, hun-nɛ a neps yo.*” ²⁷ Komo rii-yo nom rʉrʉ nɔ ba hun-nɛ ʉn hogɛ á, ʉm ɔnɔg nɔ rʉrɛ kɔwan ka rii-yo kɔ kenɛ.

²⁸ “Nɔ hogɛ gyer-ɔ ʉn hun-nɛ á. Yeɛ hoks ho ʉn wur-o nɔ, amba yeɛ hoks ho ʉn hogɛ-m nɔ á. Sɛ dɛ nɔ hogɛ gyer-ɔ Shir remen wʉ he m-hoks m-ho o-wʉr kap m-hogɛ nɛ wʉ jorbɛ ʉn den-ɔ o-ra.”[†] ²⁹ Nɔa hoks m-ɔ ʉn cokro yoor nɛra o-gaan. Yatt kɔ o-gaan yo he m-mar ba ʉn nap-ɔ ʉn Tato nɔ n-Tɔn shir á. ³⁰ Ay, can-se ʉn hi-ʉt nɔ ma ogɛ se rɔ be-de Shir. ³¹ Remen kaanɛ, nɔ hogɛ o-gyer á. Ai, be-de Shir ko wʉ ke be-ʉr nɔ jiishte kur-de ʉn cokro.”

M-sher be-de ʉn Kiristi

(Ruka 12:8-9)

³² ʉso zɛɛrʉ, “Myet bɔ ʉn wʉ rʉrɛ ye ken hun-nɛ ye ʉnze wʉ shɛrɛg be ʉn de à, mɛ ʉn cere man rʉrɛ Shir Tato re wʉ rɔ n-Tɔn à, ʉnze ka nɛt-wʉ, wʉ ma re wʉ.”[‡] ³³ Amba bɔ ʉn wʉ nɔmɛ she-mɔ ʉn nap-ʉs re be-de ʉn hun-nɛ à, mɛ ʉn cere, man nom she-mɔ ʉn nap-se ʉn wʉ be-ʉr Tato re wʉ rɔ n-Tɔn à.”[†]

Mɛ haantɛ m-gwugwʉ á sɛ dɛ m-dum

(Ruka 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ ʉso haaru co m-zɛɛ, “Nɔ ma'as m-gwɔt nɔ zee mɛ ʉn haan ʉm hantʉtɛ hun-nɛ she'et-de m-gwugwʉ ʉn hono o-dak á. Mɛ ʉn haan remen ʉm hantʉtɛ she'et-de m-gwugwʉ á, sɛ dɛ ʉt-jongɛ.”

³⁵ “Mɛ ʉn haan remen hun-nɛ ye shɛrɛ be ʉn de á.

“Yeɛ warag yan-yage-tɔ ʉn yan-den-tɔ
ye shɛrɛ be ʉn de à.

ʉntʉn kaanɛ:

o-Tato m-dum ʉn wà ʉn wʉ nɛ,

wan-ne'a komo ʉn inu ʉn wʉ nɛ,

[†] **Bɔr-ʉs ɔp:16** 10:16 Hyen komo: Ruka 10:3. [‡] **Bɔr-ʉs ɔp:20** 10:17-20 Hyen komo: Mark 13:9-11; Ruka 12:11-12; 21:12-15. [§] **Bɔr-ʉs ɔp:21** 10:21 Hyen komo: Mark 13:12; Ruka 21:16. * **Bɔr-ʉs ɔp:22** 10:22 Hyen komo: Mati 24:9; Mark 13:13; Ruka 21:17; Mati 24:13; Mark 13:13. [†] **Bɔr-ʉs ɔp:24** 10:24 Hyen komo: Ruka 6:40; Yoha 13:16; 15:20. [‡] **Bɔr-ʉs ɔp:25** 10:25 ʉt-Girik: Beruzabur. [§] **Bɔr-ʉs ɔp:25** 10:25 Hyen komo: Mati 9:34; 12:24; Mark 3:22; Ruka 11:15. * **Bɔr-ʉs ɔp:26** 10:26 Hyen komo: Mark 4:22; Ruka 8:17. [†] **Bɔr-ʉs ɔp:33** 10:33 Hyen komo: 2Tim 2:12.

Inu o-den komo ʉn 'ew-wʉ ʉn wʉ ne.

³⁶ Nɛt a hyen ʉnze yan-yage-tɔ ʉn wʉ,
yɛa rwʉʉn ʉn den-o ʉn wʉ.[†] ”

³⁷ Yɛso zɛɛrʉ, “Myet wʉ jiishe m-cɔn ʉn tato ʉn wʉ kɔ inu ʉn wʉ arɛɛ mɛ à, wʉ bo'os wʉ warag wan-neke-m re á. Komo wʉ jiishe m-cɔn ʉn wà ʉn wʉ wan-campɔ kɔ wan-ne'a arɛɛ mɛ à, wʉ bo'os m-warag wan-neke-m re á. ³⁸ Myet komo bɔ ʉn wʉ a hoks dɛk ʉn kɔɔb-de he m-kɔr remen dor re á, wʉ bɔɔs wʉ warag wan-neke-m re á. [§] ³⁹ Bɔn wʉ cɔnɛ rur ʉn hɔɔg-mɔ ʉn wʉ à, be-de m-zɛɛ wʉ ba ko-yan-dor re wʉ á, wʉa taage ʉn mɔ. Amba bɔ ʉn wʉ jɔɛ hɔɔg-mɔ ʉn wʉ rem re à, wʉa kum hɔɔg-o ba m-ta.”*

Senge-mɔ ʉn kum ʉr-'yons
(Mark 9:41)

⁴⁰ Yɛso haary cɔ m-zɛɛ, “Myet bɔ ʉn wʉ gokse nɔ à, wʉ gokstʉ mɛ, komo myet bɔ ʉn wʉ goksu mɛ à, wʉ gokstɛ Shir wʉ tɔmnʉ mɛ à.[†] ⁴¹ Myet bɔ ʉn wʉ gokse **wan-Rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir** remen wʉ **wan-Rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir** wʉ à, wʉa kum 'yons-de ʉn **wan-Rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir**. Komo myet bɔ ʉn wʉ gokse kashi ʉn nɛt remen wʉ rɔ kashi ʉn nɛt à, wʉa kum 'yons-de ʉn kashi ʉn nɛt. ⁴² Komo myet bɔ ʉn wʉ ya'e wan-gaan be-de ʉn ká hun-nɛ yɛ à, kɔ ibitte-ʉr gaan-de ʉn hɔ-mɔ m-gwugwʉ remen wan-neke-m re wʉ, nɔp-o mɛ nɔ m-rʉɛ, wʉa kum 'yons-de ʉn wʉ be-de Shir.”

Bɔr-ʉs ɔp o-gaan

¹ Bɔ Yɛso komtɛ rʉɛ ʉn yan-neke-mɔ ʉn wʉ ɔp ʉn yoor [12] ká ma-tɔ à, ka da-de, wʉ inʉrʉ káne wʉ haary tɔ ken bɔ-tɔ ʉn dak-o o-Gariri. Wʉ yoosutɛ hun-nɛ komo wʉ kɔ'ɔtʉrʉ yɛ Ma-tɔ Shir.

Yan-tɔm Yohana Wa-m-Yo'os
ʉn hun-nɛ m-hɔ

(Ruka 7:18-35)

² Ka da-o **Yohana Wa-m-Yo'os ʉn hun-nɛ m-hɔ** ro ke'o, wʉ hogʉrʉ rem-se **Kiristi** ro m-nɔm à. Wʉ tɔmʉrʉ yan-neke-mɔ ʉn wʉ be-ʉr Yɛso yɛ citʉrʉ wʉ. ³ “¿Wɔ wʉ ka wʉ a zee wʉ rɔɔne, kɔ tɛ shɛr yish ʉn hɔr wʉ?”

⁴ Yɛso shasʉrʉ yɛ, “Warag nɔ rʉɛ **Yohana** rii-yo mɛ m-nɔm à, yo nɔ hyanɛ komo ʉn yo nɔ hogɛ nɛ à: ⁵ Pɔ-nɛ rɔ m-kum o-hyan m-mɔka. Ryam-nɛ rɔ ʉr-hew, **cim**-nɛ rɔ ʉn kum m-pɔrɛ, 'kato-nɛ rɔ m-hogɛ ʉt-ma, a m-'yons ʉn yɛ marɛ à, komo a m-kɔ'ɔtɛ ʉn kɔɔb nɛ **Ma-tɔ m-Rerem**.^{*} ⁶ Shir a 'yɛ bɔ ʉn yɛ yage m-warag ʉs-ajima nɛ à rem re o-kwum.”

⁷ Da-o yan-tɔm **Yohana** rɔ m-warag à, Yɛso cirʉrʉ nome ʉn mɔrɔg-de ʉn hun-nɛ mat ʉt **Yohana**, wʉ zee, “¿Ya nɔ ha m-gwɔt o-kɔt? ¿Yan gon nɛt-wʉ nɔ hwɔ o-saktɔ nɔ hyen? ¿Nɔ ʉn ha gwɔt ʉn nɛt-wʉ rotte jaab-o ʉt-mɛn á, untʉn gwo-se m-seeb se yo-m mɔ m-nakt? ⁸ Ai, ʉrege nɔ ha m-gwɔt ʉn nɛt-wʉ rotte jaab-o ʉt-mɛn á, ¿tɔ yan gon nɛt-wʉ nɔ ha m-gwɔt? ¿Nɔ ʉn zee nɔa hyen nɛt-wʉ cɔpɛ matuku-tɔ ʉr-bon? Ay, hun-nɛ yɛ ʉn hur-o ʉn ko-Gwɔmo, yɛ rɔ m-cɔp ʉn matuku-tɔ ʉr-bon ba yɛ rɔ o-kɔt á. ⁹ ¿Remen yan o nɔ heetɛ nɔ hyenet **Yohana** o-kɔt? ¿Nɔ ʉn hwɔ o-saktɔ nɔ hyen **wan-rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir**? Eɛ, kaanɛ o mɛ nɔ m-rʉɛ har wʉ jiishte **wan-rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir** à. ¹⁰ **Yohana** wʉ Ma-tɔ Shir cɛpɛ ma-tɔ ʉn wʉ, be-de Shir zee Wà ʉn wʉ,

“Man tom wan-tɔm re wʉ be wɔ co.

Wʉ he wɔ ja'ase o-cɔw rii-yo o woot.”[†] ”

¹¹ Yɛso zɛɛrʉ, “Nɔp-o mɛ nɔ m-rʉɛ, **Yohana** Wa-m-Yo'os ʉn hun-nɛ m-hɔ jiishte bɔn nɛt-wʉ takɛ m-she'et ʉn hɔno o-dak à ʉt-gos. Amba myet ʉn kaanɛ nɛ, wʉ rɔ rek-wʉ war war ʉn gwɔmo-tɔ Shir à, wʉ jiishte wʉ. ¹² Cin ʉn da-o **Yohana** Wa-m-Yo'os ʉn hun-nɛ m-hɔ taknɛ senge-mɔ ʉn wʉ à har caanɛ, **Gwɔmo-tɔ Shir** rɔ m-bɔsɛ n-mɛ m-'wɔns. Amba hun-nɛ yɛ rɔ zang á, yɛ cɔnɔg tɔ m-rumus ʉr-beeb. ¹³ Yan-rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir kap o-karamsa nɛ rwɔrɔg cin ba da-o ʉn wɔɔn mɔsɛ ʉn gwɔmo-tɔ Shir nɛ, har da-o **Yohana** Wa-m-Yo'os ʉn hun-nɛ m-hɔ.[‡] ¹⁴ Komo ʉrege ma-tɔ ʉn yɛ nɔ he m-dɛk, **Yohana** wʉ a nɔmɛ ma-tɔ ʉn wʉ ʉn zee **Ereja** he m-muʉn.[§] ¹⁵ Yage wan-tɔ-tɔ m-hogɛ, wʉ hogutɛ yo mɛ m-rwɔr à.”

‡ **Bɔr-ʉs ɔp:36** 10:35-36 Hyen komo: Mika 7:6. § **Bɔr-ʉs ɔp:38** 10:38 Hyen komo: Mati 16:24; Mark 8:34; Ruka 9:23. * **Bɔr-ʉs ɔp:39** 10:39 Hyen komo: Mati 16:25; Mark 8:35; Ruka 9:24; 17:33; Yoha 12:25. † **Bɔr-ʉs ɔp:40**

10:40 Hyen komo: Ruka 10:16; Yoha 13:20; Mark 9:37; Ruka 9:48. * **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:5** 11:5 Hyen komo: Isha 35:5-6; 61:1. † **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:10** 11:10 Hyen komo: Mara 3:1. ‡ **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:13** 11:12-13 Hyen komo:

Ruka 16:16. § **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:14** 11:14 Hyen komo: Mara 4:5; Mati 17:10-13; Mark 9:11-13.

¹⁶ Komo Yeso zɛɛrʊ, “Man rʊrʊ nɔ rii-yo nɔ rɔ à, hun-nɛ yɛ m-mɔka. Ya nɔ rɔ ʊntʊn yakar-yɛ rɔ tara tara be-de ʊt-baab à, yɛ rɔ ʊn eeg-se ʊn yan-se'er-mɔ ʊn yɛ, ¹⁷ yɛ rɔ m-zɛɛ:

“ Tɛ bu'utu nɔ dum-tɔ ʊt-ge,
nɔ yagɛ m-hɛw ʊs-hɛw!

Tɛ huug sɛp-ɔ m-mar,
nɔ yagɛ m-'wɔn ʊs-'wɔn!’

¹⁸ Mɛ ʊn zee kaanɛ remen bɔ **Yohana** haanɛ à, wʊ rɔ ʊn nɔm o-**swɔt** deen, wʊ rɔ m-swɔ ʊn hɔ-mɔ o-anab á. Remen kaanɛ nɔ zɛɛrʊ, ‘Wʊ rɔ ʊn ko-**ya-ʊt-kɔt** nɛ!’ ¹⁹ Amba da-ɔ mɛ, **Wà-wʊ ʊn nɛt**, mɛ m-rɛ m-swɔ nɛ. Yɛ zɛɛrʊ mɛ, ‘Gwɔt nɔ wʊ, ko-yan-mɔɔr-tɔ m-rɛ m-swɔ nɛ. Ko-nay-wʊ ʊn **yan-goks ʊn tar ʊn ya-ʊr-ba'as** nɛ!’ Da-ɔ hun-nɛ yɛ nɔmɛ ʊs-barag ʊn ka rem-se tɛ m-nɔm à, yɛa nep wɛɛr-ʊs tɛ.”

Bɔ-tɔ yagɛ goks ʊn Ma-tɔ Shir à
(Ruka 10:13-15)

²⁰ Ka da-de Yeso cirʊrʊ hurgun hun-nɛ yɛ ʊn ká bɔ-tɔ tɔ wʊ nomtɛ mɔɔr-tɔ ʊt-hyat à, ʊt-gaag ba m-sɔk. Yeso ʊn nom kaanɛ remen ká hun-nɛ yɛ yagɛ nɔm **ʊr-ba'as** á. ²¹ “Shir a 'yɛ nɔ ʊr-koɔb hun-nɛ yɛ o-Korazin! Kaanɛ komo Shir a 'yɛ nɔ ʊr-koɔb hun-nɛ yɛ ʊn bɔ-ɔ o-Besayada! Remen ká rii-yo ʊt-hyat yo a nɔmɛ be ʊn nɔ à. A ro nomgɛ yo ʊn bɔ-tɔ o-Taya o-Sidon nɛ, yɛ roa waktʊnɛ be-de Shir. Komo yɛ cʊp gund-tɔ ʊn naasu-mɔ ʊt-mɛn, yɛ aas m-cɔw ʊn wur-tɔ ʊn yɛ cin o-da nɛ.* ²² Amba mɛ nɔ m-rʊrɛ, ʊn hɔ-de ʊn piish ʊt-ma a jiish m-hogɛ ʊn 'wɔn-de ʊn hun-nɛ yɛ o-Taya ʊn yɛ o-Sidon nɛ arge nɔ.

²³ “Nɔ komo hun-nɛ yɛ ʊn bɔ-ɔ o-Kapanahum, taase nɔ hyen nɔ zee Shir a sɛkɛmsʊ nɔ wʊ deet nɔ n-Tɔn shir. Ayyɛ, sugɛ-de ʊn kaanɛ Shir a jorbʊ nɔ ʊn kuub-ɔ o-ra! Rem-se ʊt-hyat se ʊn nɔmɛ be ʊn nɔ à, mɛ ro nomgɛ se o-**Sɔdom**, attɛ zɛɛg ɔ rɔ kɔn kanɛ har caanɛ.† ²⁴ Amba mɛ nɔ m-rʊrɛ ʊn hɔ-de ʊn piishɛ ʊn hun-nɛ ʊt-ma, a jiish m-hogɛ ʊn 'wɔn-de ʊn hun-nɛ yɛ o-**Sɔdom** arge nɔ. Remen nɔ hyenestʊ mɛ m-nɔm ʊn rem-se ʊt-hyat, amba nɔ waktʊnɛ be-de Shir á.”‡

Haan nɔ be ʊn de
remen nɔ kumut ʊr-wʊwɛ
(Ruka 10:21-22)

²⁵ ʊn ka da-ɔ Yeso zee Shir, “ʊm bɔmɔg wɔ, o-Tato, Wan-Koyan wʊ n-Tɔn shir o-dak nɛ. ʊm bɔmɔg wɔ remen o wukutɛ ya-ʊs-wɛɛr ʊn ya-ʊs-nap nɛ. Nap ʊn ka hyat-tɔ komo o argʊ m-rʊrɛ ʊn ka yɛ shɛrɛ be ʊn du à ʊntʊn yan-yakar. ²⁶ Kaanɛ nomo wɔ Tato re ɔ, remen kaanɛ nɔmʊ wʊ m-sɔk.”

²⁷ Bɔ Yeso komtɛ ʊs-kɔn be-de Shir à, ka da-de wʊ nomʊrʊ hun-nɛ ʊt-ma. “Tato re, Shir ya'ag mɛ nap-se ʊn koyan. Komo yatt-wʊ napɛ Wà á sɛ o-Tato ɔ napɛ wʊ. Komo yatt-wʊ napɛ Shir o-Tato á sɛ Wà, komo bɔ ʊn ka hun-nɛ yɛ, yɛ mɛ **Wà-wʊ Shir** cɔnɛ wʊ kutɛ yɛ o-Tato à, komo yɛ nept bɔ Shir rɔ à.§

²⁸ “Haan nɔ be ʊn de, myet nɔ yɛ rɔ m-swɔ ʊr-koɔb à, komo nɔ m-sɛngɛ ʊn saw-tɔ ʊs-nʊ nɛ ʊn hi-ʊt nɔ, man 'yɛ nɔ ʊr-wʊwɛ. ²⁹ Goks nɔ ma-ʊt re, komo nɔ yoos be ʊn de, remen mɛ ko-yan-gwʊgwɛr-mɔ ʊr-hi wʊ, wʊ rɔttɛ m-nʊ á komo nɔa kum ʊr-wʊwɛ ʊn hur-ʊr nɔ.* ³⁰ Remen ma-ʊt re rɔtt rem á, komo saw-ʊt re tɔ rɔtt ʊs-nʊ á.”

Bɔr-ʊs ɔp ʊs-ʊoor

O-cot mɔssɛ ʊn Hɔ-de ʊr-Wʊwɛ
de ʊn Yahuda-nɛ

(Mark 2:23-28; Ruka 6:1-5)

¹ ʊn ka da-ɔ, Yeso ʊn yan-nekɛ-mɔ ʊn wʊ nɛ ro ʊn pa ʊn kat-tɔ ʊn hyo, ʊn **Hɔ-de ʊr-Wʊwɛ** de ʊn **Yahuda-nɛ**. Yan-nekɛ-mɔ ʊn wʊ ro ʊn hogɛ ʊn mɛr, yɛ zɛɛrʊ horom ʊn hyo, yɛ ro m-ti.* ² Bɔ **Parisa-nɛ** hyentɛ yɛ m-nɔm kaanɛ à, yɛ zɛɛrʊ Yeso, “Gwɔt, yan-nekɛ-m ru yɛ rɔ m-nɔm ʊn rii-yo **karamsa**-o wɛnɛ a nɔm ʊn **Hɔ-de ʊr-Wʊwɛ** à!”

³ Yeso zɛɛrʊ yɛ, “Baks nɔ yo nɔ karantɛ à, rii-yo **Dawuda** nɔmɛ da-ɔ wʊ ʊn ɔr ʊn wʊ nɛ ro ʊn hogɛ ʊn mɛr á. ⁴ Wʊ cɔwɔg ʊn Depi-ɔ ʊn Shir† wʊ rɛɛrʊ ga-de a m-pa à, de

* **Bɔr-ʊs ɔp o-gaan:21** 11:21 Hyen komo: Isha 23:1-18; Izik 26:1—28:26; Jowe 3:4-8; Emos 1:9-10; Zɛka 9:2-4.

† **Bɔr-ʊs ɔp o-gaan:23** 11:23 Hyen komo: Isha 14:13-15; Taka 19:24-28. ‡ **Bɔr-ʊs ɔp o-gaan:24** 11:24 Hyen komo: Mati 10:15; Ruka 10:12. § **Bɔr-ʊs ɔp o-gaan:27** 11:27 Hyen komo: Yoha 3:35; 1:18; 10:15. * **Bɔr-ʊs ɔp o-gaan:29** 11:29 Hyen komo: Irmí 6:16. † **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-ʊoor:1** 12:1 Hyen komo: Kara 23:25. † **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-ʊoor:4** 12:4 ʊt-Girik: hur-o Shir.

depe wu, kò or un wu ne ye re de á, se de yan-Cow un kon-se Shir cot. § 5 Komo baks no yo no karanté n-me un **karamsa-o Mosa** à, yo yan-Cow un kon-se Shir ro m-nom un **Hò-de ur-Wuwe** un **Pyo-o Shir** à. Be-de un **seke ut-seke** un Depi-o un Shir, ye ro m-jet o-karamsa o un **Hò-de ur-Wuwe**, o wene hun-ne m-senge un **Hò-de ur-Wuwe** à. Amba Shir zee ye nomog **ur-ba'as** á.* 6 Me no m-rure, wu arge **Pyo-o Shir** à, ro kane. 7 Amba no nap rii-yo ka Ma-to Shir to ro m-rwor á, unze, 'Um jüishte con un hun-ne hoge 'won-ur or ru ye ne, otte ye **seke me ur-seke** à.† Nò ro nakke yo ka, no roa zee yan-neke-m re nomog **ur-ba'as** á.‡ 8 Yan-neke-m re nom **ur-ba'as** á. Remen me **Wà-wu un net**, komo Shir ya'ag me ur-beeb um deeg yo ur-bon un yo ba ur-bon ne un **Hò-de ur-Wuwe**."

Ko-yan-kom-o margan
(Mark 3:1-6; Ruka 6:6-11)

9 Yeso un yan-neke-mo un wu ne yaguru ká riib-o kat-o. Ye cowuru un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** un ká be-de. 10 Wu ken net-wu ro kon kane ko-yan-kom-o margan. Wu ro m-hoks m-nukt un ka kom-o á. **Parisa**-ne ro un hoob-o un bo ye he Yeso m-çeeb à. Ye cituru wu ka cot-o, "¿**Karamsa-o un Yahuda**-ne ya'ag a taase net gom un **Hò-de ur-Wuwe**?" Ye un cit ká cot-o remen ye bypt wu **ur-ba'as**.

11 Ka da-de Yeso cituru ye. Wu zee, "A zee wu ken wu be-ur no ro o-ca ne o-gaan cot. Yo porumburu n-me o-kuub un **Hò-de ur-Wuwe**. ¿Ya wan ká ca-yo he m-nom? § 12 Wu hu yos yo! Ai, net jüishte o-ca deen! Remen kaane, **karamsa-o** o wen nom un rii so-yo un **Hò-de ur-Wuwe** á."

13 Ka da-de Yeso zeeru ká net-wu, "Tapan kom-o ru o-margan." Wu tapnuru kom-o un wu. Un gyept-o un yish, o warguru untun or un o kom-o. 14 Amba **Parisa**-ne ruuru, ye tooru ut-hun, bo ye he m-nom ye hoot Yeso à.

Shoos-de un rwor un ma-ut Ishaya

15 Bò Yeso nepte yo **Parisa**-ne ro o-hoob à kaane o à, wu argu m-yage un ká be-de. Hun-ne ut-moor ne doruru wu, wu taasu ye gom-se un ye kap. 16 Komo wu ka'agu ye taase ye rure ye ken hun-ne ye ma-to un wu á. 17 A un nom to ka remen a shoosté rii-yo a rwore un nu-o un **wan-Rwor un Ma-to ShirIshaya** à unze,

18 "Shir zeeg ko-yan-guw-m re wu ka, wu um daage à, wu me m-con à.

Komo hur un de ro gwugwu un wu ne.

Man shoos wu un **Kukt-o** re, komo wua kò'ot unze Shir a piishe myet hun-ne ye un hono o-dak ut-ma bo depe à.

19 Ma-ut a sunu wu un net ne á, kò cep un ma-to ur-beeb á. A hoge cor-o un wu o-zang á.

20 Ko-guw re wan-gwu, wua hoge ur-'won.

Wua busé kang-o ro un he de m-jesse á,

Wua gu hun-ne ye ro un hoks un gu un hi un de un ye á.

Wua he co un hoge ur-'won

har da-o rii-yo ur-bon re co-o un yo ba ur-bon à,

se de wu ru nip-o reet ur-ho.

21 Hun-ne ye un hono o-dak un ye ro **Yahuda**-ne á,

ye ru ur-hur un jin-de un wu."*

Yeso un Beruzabur ne
(Mark 3:20-30; Ruka 11:14-23)

22 Ye ken hun-ne ye hanturu Yeso wu ken ko-kato wu ko-po, wu ro un **ya-ut-kot** ne. Komo Yeso taasu gom-se un wu kap, un ruut un **ya-ut-kot** har ká net-wu tepruru, komo wu hyanuru. 23 Hun-ne kap ye bopuru nu-se un ye, remen rii-yo Yeso nome à. Ye zeeru hi un de un ye, "¿Ashi, wu ka wu ka ro wà **Dawuda**† à?"

24 Amba bo **Parisa**-ne hogute rii-yo nome à un rii-yo hun-ne ro m-zee ne kane à, ye zeeru hi un de un ye, "Ay, yo rwor'e ka net-wu rotte un ruut un **ya-ut-kot** à, **ko-Gwomowu un ya-ut-kotBeruzabur**, wu ya'e wu beeb-de m-nom kaane."‡

‡ **Bør-ús op us-voor:4** 12:3-4 Hyen komo: 1Sam 21:1-6. § **Bør-ús op us-voor:4** 12:4 Hyen komo: Rewi 24:9.
* **Bør-ús op us-voor:5** 12:5 Hyen komo: Qog 28:9-10. † **Bør-ús op us-voor:7** 12:7 Hyen komo: Hose 6:6.
‡ **Bør-ús op us-voor:7** 12:7 Hyen komo: Mati 9:13. § **Bør-ús op us-voor:11** 12:11 Hyen komo: Ruka 14:5.
* **Bør-ús op us-voor:21** 12:21 Hyen komo: Isha 42:1-4 (ut-Girik). † **Bør-ús op us-voor:23** 12:23 Ye ro us-barag Yeso wu ro Kiristi Mesaya. ‡ **Bør-ús op us-voor:24** 12:24 Hyen komo: Mati 9:34; 10:25.

²⁵ Bɔ Yeso nepstɛ rii-yo yɛ rɔ ɔs-barag à, wɔ zɛɛrɔ yɛ, “Myet bɔ-q hun-nɛ yɛ ɔn ɔ purgɛ be-ɔt yoor à, yɛ rɔ m-dum ɔn hi ɔn de ɔn yɛ à, ká bɔ-q, ɔa saburɛ hi ɔn de ɔn ɔ. Komo hur-q hun-nɛ yɛ ɔn ɔ rɔ ɔt-ween à, ká hur-q, ɔa gos á. ²⁶ Komo ɔw-o gaan-yo, ɔrege **ko-Gwɔmo-wɔ ɔn ya-ɔt-kɔt** wɔ rɔ m-ruutɛ ɔn hun-nɛ **ya-ɔt-kɔt**, a nom ɔ ka **ko-Gwɔmo-wɔ ɔn ya-ɔt-kɔt** rɔ hi ɔn du ɔn wɔ m-dum. ¿Tɔ re nɛ gwɔmo-tɔ ɔn wɔ he m-nɔm tɔ gost? ²⁷ ¿Urege ɔn bɛɛb-ɔr **Beruzabur** mɛ m-ruut ɔn **ya-ɔt-kɔt**, tɔ, yan-nekɛ-m nɔ nɛ ɔn bɛɛb-ɔr wan yɛ rɔ yɛ m-ruutɛ? ¿Uɔn bɛɛb-de ɔn **ko-Gwɔmo-wɔ ɔn ya-ɔt-kɔt**? Ay! Remen kaanɛ, yan-nekɛ-m nɔ yɛ he nɔ piishɛ ɔn tɔ ka ma-tɔ. ²⁸ Amba **Kukt-ɔ Shir** ɔ ya'ɔ mɛ bɛɛb-de ɔn ruut ɔn **ya-ɔt-kɔt**, ashi, yo ka kututɔ nɔ unze bɛɛb-de Shir de ɔt-gwɔmo haantɛ be ɔn nɔ. ²⁹ Kɔ a zee komo ɔw-o gaan-yo m-ɔw ɔn hur-q ɔn nɛt-wɔ ɔr-bɛɛb a rumustɛ saw-tɔ ɔn wɔ. Sɛ a ke'estɛ ká ko-bɛɛb-wɔ tokon, ka da-ɔ a hoks m-rumus ɔn saw-tɔ ɔn ká ko-bɛɛb-wɔ. Uɔn jiiishtɛ **ko-Gwɔmo-wɔ ɔn ya-ɔt-kɔt** ɔr-bɛɛb, ɔ rwo'ɛ mɛttɛ ɔn ruutɛ ɔn hun-nɛ **ya-ɔt-kɔt**.

³⁰ “Bɔn nɛt-wɔ rɔ be ɔn de á, **ko-Gwɔmo-wɔ ɔn ya-ɔt-kɔt** wɔ rɔ m-dɔrɛ. Bɔn wɔ yagu mɛ gu ɔn hantɛ ɔn hun-nɛ be-de Shir à, yan-se ɔn yɛ wɔ rɔttɛ.”^S

³¹ “Remen kaanɛ mɛ nɔ m-rurɛ, Shir a hoks sokɛ ɔn hun-nɛ ko-yan-gɔn **ba'as-de** yɛ nomɛ hun-nɛ à, ɔn ma-tɔ ɔn yo'og-ɔ Shir nɛ. Amba Shir a sokɛ hun-nɛ yɛ nomɛ ma-tɔ o-yo'og mɔssɛ ɔn **Kukt-ɔ Shir** nɛ á. ³² Bɔn wɔ pyapɔ mɛ à, mɛ **Wá-wɔ ɔn nɛt** Shir a sokɛ **ba'as-de** ɔn wɔ. Amba myet wɔ pyapɛ **Kukt-ɔ Shir** à, Shir a sokɔ wɔ **ba'as-tɔ** ɔn wɔ á, m-mɔka har kɔ ya nomot.”*

*O'-yo ɔn mat-de ɔn yo nɛ
(Ruka 6:43-45)*

³³ Yeso haarɔ co m-zɛɛ, “Yo-yo ɔr-bon yo rɔ ɔn mat ɔn yakar-yɛ ɔr-bon. Amba 'Yo-yo ba ɔr-bon komo yo matɔrɔ yakar-yɛ ba ɔr-bon. O'-yo de, ɔn gɔn yakar-yɛ ɔn yo atɛ yo m-nap.”[†] ³⁴ Nɔ yegɛ-hwɔ yo-yɛ, remen nɔ rɔ yo-yɛ, nɔ hoks ɛɛp ɔn ma-ɔt so-tɔ á. Ai, rii-yo rɔ n-mɛ ɔr-hur à yo rɔ m-rwɔɔn o-nu.[‡] ³⁵ Kashi ɔn nɛt rɔ m-rwɔntɛ ɔn rii-yo ɔr-bon. Nɛt yo-wɔ komo wɔ rɔ m-rwɔntɛ rii yo-yo. ³⁶ Mɛ nɔ m-rurɛ, kap hɔn ɔn ma-tɔ o-hwaa tɔ hun-nɛ rɔ m-nɔm à, sɛ Shir rwo'og yɛ ogom-de ɔn tɔ ɔn hɔ-de ɔn piish ɔt-ma. ³⁷ Uɔn gɔn ma-ɔt ru Shir hetɛ wɔ piishɛ ɔt-ma, ɔrege o rwoɔrɔg rii-yo ɔr-bon, Shir a zee wɔ kashi ɔn nɛt. Amba ɔrege o rwoɔrɔg ma-ɔt yo-tɔ, Shir a zee wɔ **ko-ya-ɔr-ba'as**.”

*Ya-o-zaman rɔ ɔn hoob-ɔ o-napa
(Mark 8:11-12; Ruka 11:29-32)*

³⁸ Yɛ ken yɛ n-mɛ ɔn **yan-Yoos-de o-karamsa ɔn Parisa-nɛ** zɛɛrɔ Yeso, “Wa-ɔr-Yoos, tɛ ɔnɔg o nom yo ken rii-yo o-madɛ yo, yo kutu tɛ unze Shir tɔmɔn wɔ.”^S

³⁹ Yeso shasɔrɔ yɛ, “Yan-men-ɔt jaas-tɔ ɔn yan-ba-m-sheɛ nɛ, yɛ rɔ m-ɔn a nomo yɛ o-madɛ remen yɛ nept be-de Shir ɔm rwɔɔnɛ. Amba man nomo nɔ ɔ ken madɛ-ɔ á, sɛ de ɔ ma **Yunanawan-Rwoɔr ɔn Ma-tɔ Shir**.”* ⁴⁰ **Yunana** nomog hɔ-ɔt tet, tɛt-m tet, n-mɛ ɔn kut-ɔ ɔn caari-ɔ o-jan. Káanɛ mɛ **Wá-wɔ ɔn nɛt** a he mɛ m-jɔk hɔ-ɔt tet, m-tɛt, m-hɔw nɛ n-dak.[†]

⁴¹ “Uɔn hɔ-de ɔn piish ɔt-ma, hun-nɛ yɛ o-**Neneba** yɛa inɛ be-ɔr gaan ɔn hun-nɛ yɛ ɔn ká zaman-yo nɛ. Hun-nɛ yɛ o-**Neneba** yɛa zee hun-nɛ yɛ ɔn ka zaman-yo, yɛ nom rii-yo ɔr-bon á. Remen hun-nɛ yɛ o-**Neneba** waktuntɛ be-de Shir yɛ yagɛ **ɔr-ba'as** da-ɔ **Yunana** rurɔ yɛ Ma-tɔ Shir à. Wɔ jiiishɛ **Yunana** à wɔ ka káanɛ, amba da-ɔ nɔ hogɛ ma-ɔt re à, nɔ yagɛ nom **ɔr-ba'as** á.”[‡] ⁴² Uɔn hɔ-de ɔn piish ɔt-ma, ko-Gwɔmo-wɔ o-Sheba nɛ'a, wɔa inɛ be-ɔr gaan ɔn hun-nɛ yɛ ɔn ka zaman-yo nɛ, wɔ kututɛ yɛ, unze yɛ nomog rii-yo ba m-sɔk. Remen wɔ induntɛ ɔr-hew nɛ, remen wɔ hogutɛ wɔ dɔrɛ yoos-de ɔs-wɛɛr de ma ko-Gwɔmo **Suremanu**. Wɔ jiiishɛ nɛ **Suremanu** à wɔ ka káanɛ m-mɔka, amba nɔ hogɛ wɔ á.”^S

*Mɔn-mɔ ɔn ko-ya-ɔt-kɔt
(Ruka 11:24-26)*

⁴³ Yeso haarɔ co m-zɛɛ, “A ruutɛ ko-**ya-ɔt-kɔt** ɔn wur-ɔ ɔn nɛt. Yo rɔ m-ma'as ɔt-tɔw ɔn be-tɔ ba m-hɔ. Yo rɔ ɔn hoob-ɔ ɔn be-de ɔr-wɔwɛ. Amba ɔrege yo kum á, ⁴⁴ ka

^S **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-yoor:30** 12:30 Hyen komo: Mark 9:40. * **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-yoor:32** 12:32 Hyen komo: Ruka 12:10.

[†] **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-yoor:33** 12:33 Hyen komo: Mati 7:20; Ruka 6:44. [‡] **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-yoor:34** 12:34 Hyen komo: Mati 3:7; 23:33; Ruka 3:7; Mati 15:18; Ruka 6:45. ^S **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-yoor:38** 12:38 Hyen komo: Mati 16:1; Mark 8:11; Ruka 11:16.

* **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-yoor:39** 12:39 Hyen komo: Mati 16:4; Mark 8:12. [†] **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-yoor:40** 12:40 Hyen komo: Yuna 1:17. [‡] **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-yoor:41** 12:41 Hyen komo: Yuna 3:5. ^S **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-yoor:42** 12:42 Hyen komo: 1Gwm 10:1-10; 2Nom 9:1-12.

ko-ya-ut-kot yo rō m-zēē, 'Man warag un hur-o re o n-ga be-de um rwūñe à, um she'et kanē.' Da-o yo muñe yo 'wos rii rō kōn á, komo yo hyanuru a wishishute, a jamasse o-hur cas, amba net rō n-me á. ⁴⁵ Ka da-o yo haaru yo banduru **ya-ut-kot** nen ta'oor, ye jiishē yo m-zwōm à. Kap kà **ya-ut-kot** ye, yea cūw, ye she'et kanē be-de un ká net-wū. Ur-kōm, she'et-de un ká net-wū dea jiish de n-ga m-yō. Káane ma he m-wakte un hun-ne ye un ka zaman-yo ne yan-mēn-ut jaas-to."

Inu Yēso ne un hen-ne Yēso ne

(Mark 3:31-35; Ruka 8:19-21)

⁴⁶ Yēso rō ut-ma un hun-ne ne ye rō be-de un wū à, inu-o Yēso un hen-ne ye un wū ne wōñuru. Ye ro eso n-dō. Ye cōnog ut-ma un wū ne. ⁴⁷ Wū ken wū zēerū Yēso, "Inu ru un hen-ne ru ne rō eso n-dō, ye cōnog ut-ma un wō ne."

⁴⁸ Yēso zēerū ká wū ruru wū à, "¿Wan wū ne rō untun inu re? ¿Komo wan-ne ye, rō untun hen-ne re?" ⁴⁹ Wū kuturu ye yan-neke-mō un wū un kom-o un wū. Wū zēerū, "Ye ka ye rō untun inu re un hen-ne re ne. ⁵⁰ Remen kap o un wū nōmē rii-yo Tato re wū rō n-Tōn shir cōñe à, wū rō heno re, wan-campō kō wan-ne'a kō komo inu re."

Bor-ūs op us-tet

Sha-mō ut-ma mō un ko-ya-ur-go

(Mark 4:1-9; Ruka 8:4-8)

¹ Un ká hō-de, Yēso ruuru cin o-hur, wū haaru, wū she'eturu un riib-o o-mar. ² Buug-de un hun-ne deen karguru, ye katū wū gēw, har wū kum be-de m-she'et wū yoosutū ye á. Remen kaane wū cōwuru hat-o m-hō wū she'eturu, buug-de un hun-ne wū ut-mōor ne komo ye esuru n-riib o o-mar.* ³ Ka da-de wū yoosuru ye us-rem deen un sha-mō ut-ma, untun káane,

"Wū ken ko-ya-o-tōm wū Haag o-kat remen wū goot ur-go. ⁴ Bō wū rotte ur-go à, ye ken go'ye 'henuru n-riib un cōw. Yege-no haaru, ye cōrguru ye. ⁵ Ye ken ye komo ye henuru un be-de m-ta'ar be-de ba m-hu deen. Ye argu m-pōt hōr-m-hōr remen hu-mō un ká be-de rō deen á. ⁶ Bō hō-ur dakante nōonhō à, ye argu m-rya har ye hwo'uru, remen ye rott us-geer deen á. ⁷ Ye ken ye komo ye 'henuru n-me un yokor. Yege-yokor indundurū, ye wēnuru ye m-bō'ose. ⁸ Ye ken ye komo ye 'henuru un be-de ur-bon. Ye bōsurū, ye rwo'uru yish o-zungu [100], ye ken ye kwōoz-ut tet [60], ye ken ye ur-kwōoz un op [30]. ⁹ Kap wū rō ut-to ne tō m-hōge à, wū hōge."

Rii-yo a cōñe un ká sha-mō ut-ma

mō un ko-ya-ur-go wū à

(Mark 4:10-12; Ruka 8:9-10)

¹⁰ Yan-neke-m Yēso haanuru, ye zēerū wū, "¿Remen yan o wōtte ye m-nōmē ut-ma un sha-mō ut-ma?"

¹¹ Yēso shasuru ye, "Shir dak nō, nō ye shēre be-de un wū à, remen nō hokstē m-nap un yo ka. Ye shēre be-de un wū á, yea hoks m-nap mōsse un gwōmo-tō Shir ne á.

¹² Amba kap bōn ye rō m-raag ut-to un yoos un de à, Shir a dō ye us-nap, komo yea kum us-nap deen. Amba ka ye yagē m-raag ut-to un yoos un de á, kō ka ya-o-nap yo yette ne à, Shir a rumus yo be-de un ye.† ¹³ Rii-yo rwo'e mettu ye m-nōmē ut-ma un sha-mō ut-ma à yo rō,

"Remen kō ye hyen rii-yo mē m-nōm à,

yēa hoks m-nap bō yo rō á.

Kō ye hōge ma-ut re,

yēa hoks m-nap un yo mē m-cōn á.' "

¹⁴ Ma-to **Ishayawan-Rwōr un Ma-to Shir** gene yoa kor ye à, yo korōg ye. Yo ka yo Shir rure **Ishaya** wū rure **Yahuda**-ne!

"Nōa sēnge m-hōge un yo mē m-zēē koyanda à,

amba nō hoks m-nap á.

Nōa ma'as m-hyan un yo mē m-nōm à,

amba nō hoks m-nap un yo um cōñe á.' "

¹⁵ Ka da-o Shir zēerū **Ishaya** mōsse un hun-ne ye o-**Isra**-ne,

"Mē un zee káane,

remen hur-de un ká hun-ne ye de rō m-hwōgon ne,

Ye rō ut-to ne, amba ye rō m-nap un yo ye hōge á.

* **Bor-ūs op us-voor:47** 12:47 N-me un mō ken gen-mō n-ga mō, mō rott ci kwōoz-ut yoor us-ta'oor [47] á.

* **Bor-ūs op us-tet:2** 13:2 Hyen komo: Ruka 5:1-3. † **Bor-ūs op us-tet:12** 13:12 Hyen komo: Mati 25:29; Mark 4:25; Ruka 8:18; 19:26.

Komo ye bitishshute yish-ye un ye,
 remen ye con ye nep yo ro o-nip á.
 A ro zeege ye yagute m-con m-nap un yo ro o-nip á,
 ye roa nep yo me m-nom á.
 Ye hogussute cas yo me m-rwor á,
 ye neps yo um cone á.
 Amba ye con ye nom kaane á.
 Har ye waktunte be un de
 um sokste ye **ba'as-de** un ye á.[‡] ”

¹⁶ Ka da-de Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, Yo yo Shir zee **Ishaya**, “Shir ya'ag no o-kwum, yish no hyanag rem-se ut-hyat se me m-nom á. Shir ya'ag no o-kwum komo cin da no m-hoge un yo me m-rwor á. ¹⁷ Nip-o me no m-rure, **yan-Rwor un Ma-to Shir** n-ga un kashi un hun-ne ne deen, ye mare cin n-ga á ro conog ye hyen rii-yo no hyane me m-nom á, amba ye hyan á. Komo ye hoge rii-yo no hoge á, amba ye hoge á.”[§]

Yeso rworog bo
ka sha-mo ut-ma mo ro á
(Mark 4:13-20; Ruka 8:11-15)

¹⁸ Yeso haaru co ut-ma wu zee, “To, ka sha-mo ut-ma mo un ko-ya-ur-go wu mo ka. ¹⁹ Ka go'-ye he'ene n-riib un cow á, ye ro ka ye hoge ma-to un **Gwomo-to Shir** á amba ye nap to atte ma-to un to á. **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** haanuru, wu rwooru to-to ke ye un rii-yo ye hoge á. ²⁰ Ye he'ene un be-de m-ta'aru ne á, ye ro ye hoge Ma-to Shir á ye argu m-goks o-zak o-zak. ²¹ Amba ye essu to ya o-da hiin remen ye goks ka ma-to ur-beeb ne á. Da-o swo ur-koob ko us-cenene wone remen ka Ma-to Shir to, to ye gokse á ye argu m-warag jim. ²² Ye he'ene un be-de un yokor komo á, ye a hongse un hun-ne ne ye hoge Ma-to Shir á, amba barag-se un hono o-dak un con-to o-kwum ne wenu ru ka ma-to m-bo'ose, har to wakturu hwaá remen con-to o-kwum. Remen kaane ya hoks m-sheer be-de un Ma-to Shir á. Ma-to Shir to rwunte o ka rii kashi be-de un ka ye ka ye á. ²³ Ye he'ene un be-de ur-bon komo á, ye a hongse un hun-ne ye hoge Ma-to Shir á komo ye bup to. Ya ye ro untun ka pot-yo rwuute yish o-zungu [100] á. Yo ken komo kwooz-ut tet [60] Yo ken komo ur-kwooz un op [30].”

Yege-kwa n-me un hyo

²⁴ Ka da-de Yeso dooru m-rure un ka hun-ne ye mo ken sha-mo ut-ma mo. Wu zeeru, “A hoks m-hongse un gwomo-to Shir un net ne wu go'e go'-ye ur-bon un kat-o un wu á. ²⁵ Amba da-o hun-ne rewesse kap á, ko-wan-yage-to un wu haaru, wu gooru yege-kwa un ka kat-o un hyo o, wu argu ut-ma un wu. ²⁶ Bo go'-ur potonte á, ye bosuru ye rwunturu yish, ka da-de yege-kwa poturu un ce ye.

²⁷ “Guw-ne ye un ko-ya-o-kat haanuru. Ye zeeru ko-ya-o-kat, ‘Ai, go'-ye ur-bon te go'e un kat-o ru bo o zee á. To, ¿re nome yege-kwa rwunte un ka be-de?’

²⁸ “Ko-ya-o-kat zeeru ye, ‘Wan-yage-ut re wu nome to ka.’

“Guw-ne cituru wu, ‘¿O conog te mu'ug ka kwa-ye?’

²⁹ “Amba ko-ya-o-kat zeeru, ‘Ay, taase be-de m-mu'ug un kwa no he no mu'ug un hyo-ne. ³⁰ Yage myet-mo un ye bo'osute be-ur gaan har da-o m-ce. Ka da-de man rure ya-m-ce, ye be m-mu'ug un ka kwa-ye, ye karakse, ye geger, a tukste, amba a kamas yege-hyo a ru un byo un de.’ ”

Sha-mo ut-ma mo
un ya'ane-yo o-mosta
(Mark 4:30-32; Ruka 13:18-21)

³¹⁻³² Yeso dooru ye m-rure un mo ken sha-mo ut-ma mo. Wu zee, “**Gwomo-to Shir** untun ya'ane-yo **mosta** to ro yo jiishe us-rek n-me un go kap á yo wu ken net-wu deke, wu gooru un kat-o un wu á. Yo jiishe us-rek be-de un or un yo ne. Amba da-o yo bo'ose á, yo jiishuru kap o un gugooq o-kat, yo wakturu caari-yo o-’yo, har ma yege-no ceeru ut-kur un jet-se un yo.”

Sha-mo ut-ma mo m-yist
(Ruka 13:20-21)

³³ Yeso dooru ye m-rure un mo ken sha-mo ut-ma mo. Wu zee, “**Gwomo-to Shir** ya to ro untun **m-yist**. Wu ken ne'a-wu dek **m-yist**, wu wuugse un hyo-mo un hyo-ne me'es ut-tet, amba kap ka hyo-mo kutuksuru **m-yist** ne.”

[‡] **Bor-us op us-tet:15** 13:14-15 Hyen komo: Isha 6:9-10 (ut-Girik).
 Ruka 10:23-24.

[§] **Bor-us op us-tet:17** 13:16-17 Hyen komo:

Yeso muurute sha-mo ut-ma
(Mark 4:33-34)

³⁴ Yeso yoosute buug-de un hun-ne kap ka rem-se un sha-mo ut-ma. Wu ya yoosu ye rii á se mosse un sha-mo ut-ma ne. ³⁵ Ka to ro remen Shir shooste rii-yo **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir** rwore à unze, "Man nome hun-ne ut-ma un sha-mo ut-ma, rii-yo hun-ne ro nakke n-ga á, cin un takan-de un hono o-dak man ru ye nep yo."*

Yeso rwuntute ye cas yo
ka sha-mo ut-ma mo un
kwa-ye n-me un hyo ro à

³⁶ Ka da-de Yeso yaguru buug-de un hun-ne, wu cowuru o-hur, be-de wu ro ur-she'et à. Yan-neke-mo un wu, komo ye haanuru be-de un wu, ye zeeru wu, "Ruru te rii-yo ka sha-mo ut-ma mo un ka kwa-ye o-kat cone te nep à."

³⁷ Yeso zeeru, "Wu go'e go-ye ur-bon à me **Wa-wu un net**. ³⁸ Ka kat-o komo o ro hono o-dak be-de hun-ne ro m-she'et m-moka à. Go-ye ur-bon komo ye ro yakar-ye ut-gwomo to Shir, ka kwa-ye komo yakar-ye un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ye. ³⁹ Komo wa-ut-yage-wu go'e ka kwa-ye à, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu. Da-o m-ce ne, ta-de un hono o-dak de. Ka ya-m-ce ye komo ye ro **yan-tom-ye Shir**.

⁴⁰ "Ka guw-ne ye a mu'ug ka kwa-ye a do ye o-ra. Kaane he m-nom un ho-de un ta-de un hono o-dak. ⁴¹ Me, **Wa-wu un net**, man tomon **yan-tom-ye Shir** un hono o-dak. Komo yea hurum be-de un **Gwomo-to Shir**, ko yo ke rii-yo ro m-hante m-e **ur-ba'as** ne à, un ko wu ke kowa m-nom un rii yo-yo wu ne. ⁴² **Yan-tom-ye Shir** a jorbe yan-men-ut jaas-to un kuub-o o-ra. Kane ye he us-kan, ye ro un haw-se un yin-ye un ye. ⁴³ Ka da-o o ka kashi un hun-ne ye Shir gokse à he us-myakt untun ur-ho, n-me un ut-gwomo to un Tato. Yage ko-yan-to-to m-hoge, wu hogute."

Kwum-o ro wukuse à

⁴⁴ Yeso haaru co ur-yoos wu zee, "**Gwomo-to Shir** ya to ro untun o-kwum o a wuke n-me o-kat à, bo wu ken wu hyente o à, wu jamsu m-wuke, remen caari-o o-zak. Wu haaru wu baburu kap o un rii-yo wu rotte à, wu oorru ka kat-o."

Ta'ar-de un hwor

⁴⁵ "Har m-moka, gwomo-to Shir ya to ro untun wa-ut-baab m-o ne wu ro un hoob-o un ta'ar-to un hwor wu o à. ⁴⁶ Bo wu hyente ta'ar-de un hwor deen à, wu argu m-ha wu baburu kap rii-yo wu rotte à. Wu morogsu hwor, wu oorru de."

Yo-o un ship un jan

⁴⁷ Yeso haaru co ur-yoos wu zeeru, "Har m-moka, gwomo-to Shir ya to ro untun yo-o un ship un jan. Bo hun-ne jorbe o n-me m-sa à, o shipuru yege-jan go-us-go. ⁴⁸ Bo o shiiste un jan à, yan-ceb nakuru o n-riib m-sa un jan ne. Ka da-de ye she'eturu, ye degruru jan-ye ur-bon, ye duusuru o-koor, ye uksuru ye rotte ur-bon á. ⁴⁹ Kaane he m-nom un ta-de un hono o-dak. **Yan-tom-ye Shir** a haan ye deger, ye hurum hun-ne yo-ye n-me un so-ye. ⁵⁰ Komo **yan-tom-ye Shir** yea jorbe ka hun-ne yo'e ye n-me un ra-o m-reeten, kane ka hun-ne ye he us-kan un haw-se un yin-ne."

Kwum-o pu-o o-ut ne

⁵¹ Yeso cituru yan-neke-mo un wu, "¿No nepste to ka kap?"
Ye shasuru, ye zeeru, "Ee, te nepste."

⁵² Wu zeeru ye, "Ko wu ke **wan-Yoos-de o-karamsa** wu, wu a yoose ma-to gwomo-to Shir à. Ya wu ro untun net-wu ro un byo-de ur-ess ne à o-hur. Wu gassan rii-yo ur-bon ut ko pu-yo."

A yagute Yeso ut-yage
un bo-o o-Nazaret

(Mark 6:1-6; Ruka 4:16-30)

⁵³ Bo Yeso komte rwor un ka sha-mo ut-ma mo à, wu argu yage un ka be-de. ⁵⁴ Bo jime à, Yeso un yan-neke-mo un wu ne wooru o-Nazaret bo-o un wu. Wu ciru yoose un hun-ne ye un **Yahuda-ne un kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Ye bopuru us-nu un bo wu yoose ye à un rii-yo wu nome ne à. Ye cituru hi un de un ye, "¿Ke ne ka net-wu kume ka weer-se kaane, komo kene wu kume gwomo-to un nom o-made? ⁵⁵ ¿Wu wu ka ro wa-wu un ka ko-wan-shaab-wu? ¿Inu un wu wu ka a m-zee **Meri**? ¿Hen-ne un wu

* **Bør-qs op us-tet:35** 13:35 Hyen komo: Bøng 78:2.

komo **Yakubu, Yusuhu**,† Simɔn ne, Yahudas ne? ⁵⁶ ʒKomo hen-ne ye ʊn wʊ yan-ne'a-ne kap be-ʊr gaan-o ka a rɔ ʊn ye ne á? Remen kaane a nepse wʊ neɛ caari-wʊ á. ʒAmba re ne ka neɛ-wʊ hokste m-nɔm ʊn ka rem-se ʊt-hyat se ne?" ⁵⁷ Ye hoguru ryaab-se ʊn wʊ, ye yanuru wʊ.

Amba Yeso zeeru ye, "Ai, kɔ wʊ ke wʊ rɔ m-'ya ʊn ko-wan-rwɔr ʊn **Ma-to Shir** ʊt-gos amba husse hun-ne ye ʊn bɔ-o ʊn wʊ, ʊn ye ʊn hur-o ʊn wʊ ne."* ⁵⁸ Komo Yeso nɔm rii-yo ʊt-hyat deen reeno á, remen kɔɔb-de m-sher mɔ ʊn ye be-de ʊn wʊ.

Bɔr-ʊs op ʊs-nass

*Mar-m Yohana Wa-m-Yo'os
ʊn hun-ne m-ho*

(Mark 6:14-29; Ruka 9:7-9)

¹ ʊn ka da-o, ko-Gwɔmo **Here** [Atipas] hoge rii-yo ʊt-hyat tɔ Yeso ro m-nɔm à. ² Wʊ zeeru yan nome ʊn wʊ m-senge, "Ai, ka neɛ-wʊ a nom **Yohana Wa-m-Yo'os ʊn hun-ne m-ho**. Kɔ de nomte wʊ mereste à, wʊ mʊunte ʊn hoog ne! Q hante wʊ rotte ʊn ka gwɔmo-to ne tɔ ʊn nɔm ʊn rem-se ʊt-hyat."

³ Remen **Here** n-ga rwoog a bup komo a ke'e **Yohana**, wʊ rwoog a ke'e wʊ o-kuke o m-ke'et remen **Here** gaag Herodiya, ne'a wʊ ʊn or re ʊn wʊ, Pirip. ⁴ Komo n-ga ma **Yohana** russute **Here** ʊnze ʊdepe wʊ she'et ʊn Herodiya ne á, remen jet ʊn **karamsa-o Shir** o. **Here** swɔoru ʊs-ryaab ʊn **Yohana** ne. Wʊ rwo'uru karma-ne ye ʊn wʊ, ye ship **Yohana**, ye ke wʊ.* ⁵ **Here** ro conog ma wʊ ho **Yohana**, amba wʊ rɔ m-hoge gyer-o ʊn hun-ne, remen ye dekse **Yohana ko-yan-Rwɔr ʊn Ma-to Shir** wʊ.

⁶ Tɔ, bɔ ho-de a mette **Here** riginte à, **Here** banuru biki-o m-re. Wan-ne'a Herodiya hewuru wʊ ʊs-hew ʊn her-o ʊn ye haane o-biki à. **Here** nɔmuru o-zak deen. ⁷ Remen kaane wʊ swɔuru o-nu mɔsse ʊn tɔnd ne ʊnze, wua 'ye ka wan-ne'a-wʊ kap o ʊn rii-yo wʊ kone à. ⁸ Inu ʊn wʊ kwemsuru wʊ mɔsse ʊn yo wʊ he m-kɔn ne à. Ká wan-ne'a-wʊ zeeru, "Ya'as me hi-ur **Yohana Wa-m-Yo'os ʊn hun-ne m-ho** m-mɔka n-me o-kɔk."⁹ Ko-Gwɔmo ryegnuru, bɔ wʊ kone wʊ yo ka à. Amba remen wʊ zeste wʊ, komo wʊ suruste o-nu, ʊn co-o ʊn hamat-ne ye ʊn wʊ ʊnze wua 'ye wʊ kap yo wʊ kone à. Wʊ rwo'uru karma-ne ya'as wʊ yo wʊ kone à. ¹⁰ Ye haaru ha-mɔ ʊn kur-o m-ke'et, ye kupsuru **Yohana** ur-hi. ¹¹ Ye hwɔoru ká hi-de n-me o-kɔk. Ye ya'suru ká wan-ne'a-wʊ, wʊ heeturu inu ʊn wʊ. ¹² Yan-neke-m **Yohana** hoguru, ye haaru ʊn kur-o m-ke'et, ye dekeru u-de ʊn wʊ, ye jokuru. Ye haaru be-ur Yeso, ye ruru wʊ yo kɔre **Yohana** à.

*Yeso reegtute hun-ne
dugu-ʊs taan [5,000]*

(Mark 6:30-44; Ruka 9:10-17; Yoha 6:1-14)

¹³ Bɔ Yeso hogute **Yohana** mereste à, wʊ inuru wʊ cowuru hat-o m-ho. Wʊ pasuru de ken be-de de rotte neɛ á, remen wʊ she'ette ʊn hon-de ʊn wʊ. Amba bɔ buug-de ʊn hun-ne hogute kaane à, ye argu m-rwuun ʊn bɔ-to ʊn ye. Ye doruru wʊ ʊs-na ʊs-na. ¹⁴ Bɔ Yeso rwuunte n-me o-hat à, wʊ hyanuru hun-ne donte wʊ deen. Wʊ hoguru 'won-de ʊn ye, komo wʊ taasuru ya-ʊs-gom gom-se ʊn ye.

¹⁵ Bɔ rim-m nɔmte à, yan-neke-mɔ ʊn wʊ haanuru be-de ʊn wʊ. Ye zeeru wʊ, "Ká be-de ha de rott neɛ á, komo rim-m nomoste. Zee ká hun-ne ye warag n-me o-bɔ remen ye oote hi ʊn de ʊn ye rii-yo m-re."

¹⁶ Yeso zeeru ye, "Ay, se ye aragte á, 'ya nɔ ye rii-yo m-re."

¹⁷ Ye shasuru, ye zeeru, "Tea hoks ye m-coks á, tette rii kane á se ʊt-burodi ʊt-taan ʊn jan ne yoor."

¹⁸ Ka da-de, Yeso zeeru ye, "Hante me nɔ to." ¹⁹ Wʊ zeeru hun-ne she'et n-te ʊt-po. Ka da-de Yeso dekeru ká burodi-ʊt taan-to ʊn ká jan yoor-ye ne. Wʊ dassuru hi-de ʊn wʊ n-ton shir. Wʊ nɔmuru Shir ur-bongon. Wʊ bosuru ʊt-burodi ʊn ká jan-ye ne. Wʊ ya'asuru yan-neke-mɔ ʊn wʊ, yan-neke-mɔ ʊn wʊ komo ye ya'asuru buug-de ʊn hun-ne. ²⁰ Ká burodi-to hundunduru, kɔ wʊ ke neɛ-wʊ reeg wʊ ciig. Yan-neke-mɔ ʊn wʊ karaksuru tɔ kuse á kap, har to shiiru koor-ʊt op ʊt-yoor [12]. ²¹ Hun-ne ye re tɔ à ye wooste campo-ne dugu-ʊs taan [5,000] husse ne'a-ne ʊn yakar-ne ye re tɔ à.

Yeso hewete ur-hew n-ton m-ho
(Mark 6:45-52; Yoha 6:15-21)

† **Bɔr-ʊs op ʊs-tet:55** 13:55 Tɔ ken gen-to a geneg *Jonis*, har m-mɔka komo tɔ ken tɔ a geneg *Yohana*. ‡ **Bɔr-ʊs op ʊs-tet:57** 13:57 Hyen komo: Yoha 4:44. * **Bɔr-ʊs op ʊs-nass:4** 14:3-4 Hyen komo: Ruka 3:19-20. † **Bɔr-ʊs op ʊs-nass:4** 14:4 Hyen komo: Rewi 18:16; 20:21.

²² Yé m-kom un rē un rii-yo m-rē, Yēso rwō'urū yan-neke-mō un wū, yē cūw hat-o m-hō yē waragte rēnō rē-jit. Remen yē be'et wū m-wō Mar-o Gariri. Wū nē wū ēsurū un ká be-de remen wū 'yonsté hun-nē. ²³ Bō hun-nē aragsūtē à, wū daaru n-tōn o-haag un hōn-de un wū remen wū konot Shir. Har rim-m nōmūru m-sōk nē wū rō rēnō un hōn-de un wū cot.

²⁴ Un hohond-mō un ká da-o hat-o yan-neke-mō un wū tūwte à rō n-tēte o o-mar, jōk-yē m-hō rō o ús-tam, komo yo-m rō o m-tute. ²⁵ Kwōm-ús tet-se m-tēt, yē hyanurū Yēso wū ka wū rō m-neke n-tōn o-mar wū rō m-kawbē un yan-neke-mō un wū. ²⁶ Amba bō yan-neke-mō un wū hyentē wū rō ur-hew n-tōn m-sa à, yē hogurū o-gyer. Yē zēeru, "Kō-marimar-wū!" Yē 'yonsurū ús-cōr rem o-gyer!

²⁷ Un gyept-o un yish, Yēso tepsurū yē, wū zēeru, "Nō zō'oge á! Mē wū, nō hōge o-gyer á!"

²⁸ Bitrus shasurū wū, wū zee, "Gōs-wū, uregē wō wū, zee mē um habē be un du un yawag m-hō."

²⁹ Yēso zēeru, "Haan ge."

Ka da-de Bitrus ruurū o-hat, wū cirirū ur-hew m-yawag m-hō, wū rō m-neke be-ur Yēso. ³⁰ Amba bō Bitrus hyentē m-yo m-wōns nē à, wū hogurū o-gyer. Wū cirirū m-yi. Wū argū m-kan, wū zee, "Gōs-wū, gu mē!"

³¹ Un gyept-o un yish, Yēso tabburū kom-o un wū, wū shipurū Bitrus. Yēso zēeru Bitrus, "Wōt m-sher dēen á, ¿remen yan o o ryegente?"

³² Ka da-de bō Yēso un Bitrus nē cūwte o-hat à, yo-m rēsūru ceen. ³³ Ka da-de yē ka **yan-neke-m Yēso** yē rō n-mē o-hat à, yē nomorū Yēso ur-bōngon. Kap mō un yē zēeru Yēso, "Nip-o, wō **Wà-wū Shir** wū."

Yēso taasūtē ya-ús-gōm

gōm-se un yē un bō-o o-Genesaret

(Mark 6:53-56)

³⁴ Ka da-de yē pasurū de ka jit-de m-sa de, yē kergundurū un dak-o o-Genesaret. ³⁵ Bō hun-nē yē un ká bō-o nepte Yēso haante à, yē tomurū a rūrē kō wū ke nēt-wū, wū rō un ká dak-o à, unze Yēso haante. Yē hante wū ya-ús-gōm kap. ³⁶ Yē konurū Yēso yē ci kō riib-yo un matuku-de un wū. Wū ya'urū yē o-cōw, yē nom káane. Myet-mō un yē ci'e à gōm-se un yē taaru.

Bør-ús op ús-taan

Jor-se un yē rō co-o o-dak à

(Mark 7:1-13)

¹ A kanē **Parisa**-nē un **yan-Yoos-de o-karamsa** nē haanurū be-ur Yēso zee-mō o-Urusharima. Yē zēeru, ² "¿Remen yan o nē yan-neke-m ru rōtē m-jetem un jor-se un mōng-nē? Tē un zēē kaanē remen yē rō m-sapt út-kom yē reet rii-yo m-rē bō a oos á."

³ Yēso shasurū yē, "Nō nē, ¿remen yan o nō rōtē m-jet un **karamsa**-o Shir remen jor-ús nō? ⁴ Ai, Shir zestē, 'Hyan tato ru út-gōs nē un inu ru nē,* komo, 'Myet wū pyapē tato un wū kō inu un wū à, o-nip a ho wū.† ⁵ Amba nō ur-yoos unze uregē nēt rō un yo ken rii-yo nē yo wū heetē m-gu un tato un wū kō inu un nē un yo nē à, amba wūa zee, 'Kap rii-yo nō roa kum be un de n-ga à, yar-mō mō um **seke** Shir à,' waragte o ka, ba sē o ya'astē tat-nē ru nē út-gōs á. ⁶ Remen jor-ús nō, nō mustē Ma-tō Shir hwaa. ⁷ Nō ya-o-shepe! Hond hond o **Ishaya** nōmē ma-ut nō bō wū zee à,

⁸ "Ká hun-nē yē rō mē m-ya m-sēk un nu-se un yē cot,

Amba hur-de un yē nomostē ur-hew un mē nē.

⁹ Guw-mō un yē mō yē rō mē m-nōmē à,

mō o-hwaa mō,

yē sūgūtē **karamsa**-o Shir un yoos-de un yē.‡ "

Rem-se rō un saburē un nēt be-de Shir à

(Mark 7:14-23)

¹⁰ Yēso aagurū buug-de un hun-nē, wū zēeru yē, "Raks nō, nō hōge m-sōk nē. ¹¹ Ba rii-yo rō m-cōw un nu-o un nēt à, yo rō wū m-rwō wū waktūtē **kō-ya-ur-ha'as** be-de Shir á, sē rii-yo rō m-rwō un nu-o un wū à, un yo wū rō m-nōm nē à."

¹² Yan-neke-mō un wū haanurū be-de un wū, yē citurū, "¿Kō o nepstē unze **Parisa**-nē hogūtē ryaab-ús ru remen ká ma-tō o zee?"

* **Bør-ús op ús-taan:4** 15:4 Hyen komo: Rwwū 20:12; Kara 5:16. † **Bør-ús op ús-taan:4** 15:4 Hyen komo: Rwwū 21:17; Rewi 20:9. ‡ **Bør-ús op ús-taan:9** 15:9 Hyen komo: Isha 29:13 (ut-Girik).

¹³ Yeso shasuru, “Myet go-de ro ba Tato re wu n-Ton shir wu go de á, a mu'ug de. ¹⁴ Yagu ye temb. Po-ne yan-nak un or un ye po-ne. Urege ko-po ro m-nak un or un wu ko-po, ai, kap mo un ye yea he'ebe n-me o-kuub.”[§]

¹⁵ Ka da-de, Bitrus zeeru, “Yeso, rwuntu te cas yo ka sha-mo ut-ma mo cone te nep à.”

¹⁶ Yeso zeeru wu, “¿Ashi, har m-moka no nap á? ¹⁷ Me m-zee kap o un rii-yo net re à, ur-takan yoa cuw un nu-o un wu, ka da-de ne yoa cuw un men-to un wu, komo ur-kom yoa ru un wur-o un wu. ¹⁸ Amba rii yo-yo ro m-rwuun o-nu à be-de ur-hur yo ro m-rwuun. Komo yo ro m-naas un net-wu rwunte yo à.* ¹⁹ Me un zee kaane remen cin ur-hur barag-ʉs yo-se ro m-rwuun. Se ro, ho-m un hun-ne, o-as ne, m-naase ne, ur-hyow ne, un shese ut-bo ne, un naas un jin-ut or ru ne. ²⁰ Se ka rem-se ro net m-rwo m-wakte **ko-ya-ur-ba'as** be-de Shir. Re un rii ba un sapt ut-kom a ru net m-wakte **ko-ya-ur-ba'as** be-de Shir á.”

*Sher-mo un wu ken
ne'a-wu be-ur Yeso
(Mark 7:24-30)*

²¹ Yeso ruuru o-Gariri wu nekeru raag-o un dak-to o-Taya o-Sidon ne, ²² Wu ken ne'a wu ko-ya-o-**Kan'ana**, wu ro ur-she'et kane à haanu be-ur Yeso. Wu 'yonsu ʉs-cor wu ro ʉs-kan, wu zeeru, “Gos-wu, wa **Dawuda**, hoge 'won un de! Remen wa re wan-ne'a ro un **ko-ya-ut-kot** ne, wu ro wu un ya-ur-koob.”

²³ Amba Yeso shas wu ko ur-gom á. Ka da-de yan-neke-mo un wu konuru wu, ye zeeru, “Yan wu! Zee wu arag. Remen wu ro na m-dore un kaas ut-to o-zaaz!”

²⁴ Ka da-de Yeso zeeru ka ne'a-wu, “Shir un tomon me remen hun-ne ye o-**Isra** ca-ye Shir ye ege à cot.”

²⁵ Amba ka ne'a-wu haaru wu kwukturu un co-o un wu. Wu konuru komo, “Gos-wu, gu me!”

²⁶ Yeso zeeru ka ne'a-wu, “A nom ur-bon a dek rii-yo m-re yo un yakar a ya'as yege-wo á.”

²⁷ Ka ne'a-wu shasuru, “Eba, Gos-wu o, amba yege-wo ro m-rekem un yo ken rii-yo m-re yo ro m-he'en un kok-to ya-o-hur rotte m-re à.”

²⁸ Yeso zeeru, “Ne'a sher-m ru ro deen! A nomotu yo wo o-dish à.” Un gyept-o un yish, **ko-ya-ut-kot** ruuru un wa un wu.

Yeso taaste gom-se un hun-ne deen

²⁹ Bon kane, Yeso doruru so n-riib Mar-o o-Gariri. Ka da-de wu daaru ur-dor, wu she'eturu. ³⁰ Hun-ne haanuru be-de un wu deen. Ye neknute un ryam-ne ne, un po-ne ne, un **cim**-ne ne, un 'kat-o-ne ne, un ye ken ya-ʉs-gom ye ne deen, ye essuru ye un co Yeso. Wu taasuru ye gom-se un ye kap. ³¹ Har hun-ne hyen o-made bo ye hyane 'kat-o-ne teperte à, ya-ut-**cim** komo ye m-senge, ryam-ne ur-hew, po-ne komo ye ro o-hyan. Kap mo un ye, ye nomuru Shir o o-**Isra** ur-bongon.

*Yeso reegtute hun-ne dugu-ʉs nass [4,000]
(Mark 8:1-10)*

³² A kane Yeso aaguru yan-neke-mo un wu, wu zeeru, “Me m-hoge 'won-de un ka hun-ne ye. Caane ho-ut tet-to ka ye be-ur gaan un me ne, komo ye rott rii-yo m-re á. Man 'yons ye m-mer á, taase ye bonse un cqw.”

³³ Yan-neke-mo un wu zeeru wu, “De ka be-de rotte net á, ¿ke a he kum un ga-to a hette reegte un de ka caari-de un buug-de un hun-ne de?”

³⁴ Yeso cituru, “¿Burodi-ut re no rotte?”

Ye zeeru, “Ta'yoor-to un yan jan rek-ye ne hiin.”

³⁵ Yeso zeeru buug-de un hun-ne ye she'ete n-dak. ³⁶ Wu dekeru ka burodi-to ta'yoor-to un ka jan-ye ne. Wu bomuru Shir, wu wonguru to. Wu ya'asuru yan-neke-mo un wu. Komo yan-neke-mo un wu wonguru buug-de un hun-ne.

³⁷ Ko wu ke wu reeg wu ciig. Yan-neke-mo un wu karaksuru to kwange à, koor-ut ta'yoor ut-caari. ³⁸ Ye re to komo à, dugu-ʉs nass [4,000] ye ro, huse ne'a-ne un yakar-ne. ³⁹ Ka da-de Yeso 'yonsuru buug-de un hun-ne ye ji o-hur. Wu cqwuru hat-o m-ho wu arguru dak-o o-Magadan.

Bør-üş op üş-cind

Hoob-q o-napa

(Mark 8:11-13; Ruka 12:54-56)

¹ **Parisa**-neş un **Saduki**-neş haaru be-ur Yeşo remen yeş megerté wu, yeş konuru wu kutu yeş yo ken rii-yo ut-hyat yo n-Tøn shir, yo he m-wakteş o-napa à unze Shir wu tomneş wu.*

² Wu şaşuru yeş, wu zeeş, “Üregeş rim-m nomog, nò hyeneş Tøn-o shir nomog zá, nò m-zeeş, ‘Egeş, hq-deş un buk dea rwuun kar kar.’ ³ N-sot komo, nò hyeneş Tøn-o nomog zá, nò m-zeeş, ‘Caaneş a hye kem.’

Nò m-hoks m-nap bq Tøn-o rø ur-hew à, amba nò hoks o-napa yo Shir rø m-nom un ka da-o á.† ⁴ Hun-neş yeş un ka da-o yo-ø q rø un gyer-ø Shir á. Yeş çonog yeş hyen o-napa amba yatt napa-ø a he yeş m-kuteş á, seş q ma **Yunanawan-Rwor un Ma-to Shir**.” Ka da-de Yeşo arguruş, wu yageş yeş káne.‡

Yist-møş un Parisa-neş un Saduki-neş

(Mark 8:14-21)

⁵ Bq yan-nekeş-møş un wu wooteş yo ka riib-yo reşnoş à, yeş baksuruş unzeş yeş boprunteş ut-burodi. ⁶ Yeşo zeşuruş yeş, “Tu nò yish nò nep ha, komo nò nom ja un ká **yist**-møş un **Parisa**-neş møş nēş un møş un **Saduki**-neş.”§

⁷ Yeş ciri ut-ma un hi un deş un yeş un hi un deş un yeş. Yeş rø m-zeeş, “¿Kø remen ka burodi-toş a boprundeş à q wu zetteş káne?” ⁸ Yeşo nepşeş yo yeş rø üş-baragş à, wu zeşuruş, “Nò yan-sheş-m reşk-møş! ¿Remen yan q notteş m-zeeş notteş ut-burodi á? ⁹ ¿Har m-møka non gø nap? ¿To-ut ke'essuteş nò bq um reęteş hun-neş dugu-üş taan [5,000] un burodi-ut taan neş? ¿Komo koor-ut reş nò karakşeş tø kuseş?† ¹⁰ ¿Nò baks hun-neş dugu-üş nass [4,000] yeş um reęteş un burodi-ut ta'yoor?‡ ¹¹ ¿Koor-ut reş nò karakşeş tø kuseş?† ¹¹ ¿Reş nemeş nò yaguteş m-nap unzeş meş un ma-to ut-burodi á? Um zeeş nò komo, ‘Nom nò ja un **yist**-møş un **Parisa**-neş un **Saduki**-neş neş.’”

¹² Ka da-o yan-nekeş-møş un wu napeş unzeş **yist**-møş a m-rwøş ut-burodi à møş møş á, amba wu un çon yeş nom ja un yoos-deş un **Parisa**-neş un **Saduki**-neş deş o-shepeş.

Bitrus ruruşteş Yeşo unzeş

Yeşo wu rø Kiristi

(Mark 8:27-30; Ruka 9:18-21)

¹³ Tø, bq Yeşo haanteş dak-ø o-Kaseriya q o-Pirip à, wu cituruş yan-nekeş-møş un wu. Wu zeşuruş, “¿Wan wu hun-neş rø m-zeeş **Wà-wu un net**‡ rø?”

¹⁴ Yeş zeşuruş, “Yeş ken yeş rø m-zeeş **Yohana** Wa-m-Yo'os un hun-neş m-høş, yeş ken yeş komo **Ereja**, yeş ken komo Irmiya, kq komo wan-gaan n-meş un **yan-Rwor un Ma-to Shir** n-ga.”§

¹⁵ Ka da-de wu cituruş yeş, “¿Amba nò un ya, wan wu nēş um rø un hyan-o nø?”

¹⁶ Simøn Bitrus şaşuruş, “Wø wu, **Kiristi**,* **Wà-wu Shir** wan-høog.”†

¹⁷ Yeşo şaşuruş, wu zeeş, “Simøn wà **Yohana**, wø ko-ya-o-kwum-wu! Remen Tato reş wu rø n-Tøn shir à, wu kutuş wø tka, ba netş á. ¹⁸ M-møka um zeeş wø unzeş wø rø Bitrus,‡ komo n-tøn un ka ta'ar-ø§ um heş man yan-dor reş, komo møş ken mar-møş* rotteş ut-gwomo be-deş un yeş á. ¹⁹ Man ya'as wø rii-seş un tiks un gwomo-toş Shir. Koyan o caaş kaneş un høno o-dak, Shir a caaş yo n-Tøn shir. Komo koyan o gageş kaneş un høno o-dak, Shir a geegş yo n-Tøn shir.”†

²⁰ Wu nakuruş yan-nekeş-møş un wu ut-toş m-sok neş, yeş rureş net unzeş wu rø **Kiristi** á.

Yeşo rworogş gon mar-møş wu heş à

(Mark 8:31—9:1; Ruka 9:22-27)

* **Bør-üş op üş-cind:1** 16:1 Hyen komo: Mati 12:38; Ruka 11:16. † **Bør-üş op üş-cind:3** 16:2-3 Møş ken gen-møş deşen ka gom-toş rø kqn n-meş cir-møş un 16:2-3 be-deş a geşeş wu şaşuruş à. ‡ **Bør-üş op üş-cind:4** 16:4 Hyen komo: Mati 12:39; Ruka 11:29. § **Bør-üş op üş-cind:6** 16:6 Hyen komo: Ruka 12:1. * **Bør-üş op üş-cind:9** 16:9 Hyen komo: Mati 14:17-21. † **Bør-üş op üş-cind:10** 16:10 Hyen komo: Mati 15:34-38. ‡ **Bør-üş op üş-cind:13** 16:13 “Wà-wu un net” con-deş deş Yeşo roş un 'yaş un hiş un deş un wuş à. § **Bør-üş op üş-cind:14** 16:14 Hyen komo: Mati 14:1-2; Mark 6:14-15; Ruka 9:7-8. * **Bør-üş op üş-cind:16** 16:16 Kq: *Wu Shir daagneş à Wan-Gwu* (gom-deş Yahuda-neş) un *Wu Shir daagneş à* (gom-deş ut-Girik) kap møş un tø, tø rø “Wu Shir daagneş à.” † **Bør-üş op üş-cind:16** 16:16 Hyen komo: Yoha 6:68-69. ‡ **Bør-üş op üş-cind:18** 16:18 ut-Girik: *Ka jin-deş unzeş Bitrus ur-ta'ar deş ka*. § **Bør-üş op üş-cind:18** 16:18 ut-Girik: *ta'ar-o caari*. * **Bør-üş op üş-cind:18** 16:18 ut-Girik: *komo ish-se deş o-ra*. † **Bør-üş op üş-cind:19** 16:19 Hyen komo: Mati 18:18; Yoha 20:23.

²¹ Cin ʊn ká da-o, Yeso cire m-kutɛ ʊn yan-neke-mo ʊn wu ʊnze, se wu Haag bɔ-o o-Urusharima. Komo wu ruru ye yo he wu m-kor reno à. Wu suut ur-koob go-ʊs-go be-de ʊn ye rɔ sek-ye, ʊn Gwomo-ne ye ʊn kon-se Shir, ʊn ya-ur-yoos-de **karamsa-o Mosa** ne. Komo a ho wu, ʊn hɔ-ur atette-de komo a 'yons wu.

²² Bitrus nakuru wu n-riib, wu ciruru wu ut-kangse. Wu rɔ m-zee, "Gos-wu, Shir ye peste! Tɔ ka a nome be ʊn du á."

²³ Amba Yeso wakturu be-ur Bitrus. Wu zeeru, "Wonge ʊn me ne, wɔ **ko-Gwomo-wu ʊn ya-ut-kot!** Wɔ ko-yan-rwɔ ur-pukse wu be ʊn de. Remen wɔ ʊs-barag ʊntun net, yanze ʊntun Shir bɔ Shir rɔ ʊs-barag á."

²⁴ Ka da-de Yeso zeeru yan-neke-mo ʊn wu, "Myet wu cone wu doru me à, be-ur nɔ, se wu she'eg hi ʊn de ʊn wu, wu sew **kan-o** ʊn wu, wu doru me.† ²⁵ Remen wu cone wuke ʊn hooq-mo ʊn wu à, wua taage ʊn mo. Amba kap bon wu taage ʊn hooq-mo ʊn wu rem re à, wua kum mo.‡ ²⁶ ¿Yan yo ne net he m-kum urege wu kumug kwum-o ʊn hono o-dak kap, amba wu taaguru ʊn hooq-mo ʊn wu? Kɔ ne, ¿ya net he m-ya'as be-de ʊn shas-o ʊn hooq-mo ʊn wu? ²⁷ Remen me **Wà-wu ʊn net**, man haan ʊn seps-m Tato re ne ʊn yan-tɔm-ye ʊn wu ne, man piishe kɔ wu ke net-wu ʊt-ma mosse ʊn rii-yo wu nome ne à.* ²⁸ Nip-o me nɔ m-rure, ye ken ye rɔ kon eso eso kanɛ yea mer á, har se ye hyanag haan-mo ʊn **Wà-wu ʊn net** n-me ʊn gwomo-ut Tato ʊn wu."

Bɔr-ʊs op ʊs-ta'yoor

Yeso barmute

(Mark 9:2-13; Ruka 9:28-36)

¹ Bɔ a rewete hɔ-ut cind á, Yeso dekururu Bitrus ne, ʊn **Yakubu**, ʊn **Yohana** (heno **Yakubu**) ne, wu daaru o-haag ʊn ye ne ʊn hon-de ʊn ye. ² Ye rɔ o-gwɔt wur-o Yeso barmuru, co-o ʊn wu nomuru m-cucas ʊntun ur-hɔ, matuku-tɔ wu cope à tɔ warguru ʊt-pus tɔ pyar. ³ ʊn gyept-o ʊn yish, **yan-Rwor ʊn Ma-tɔ Shir** ye n-ga, **Mosa** ne ʊn **Ereja** rwuunuru, ye rɔ ʊt-orum ʊn Yeso ne.

⁴ Bitrus zeeru Yeso, "Gos-wu, nomog ur-bon o tette kanɛ à! Urege o conog, man tond depi-ut tet kanɛ, ur-gaan rem ru, ur-gaan rem **Mosawan-Rwor ʊn Ma-tɔ Shir**, ur-gaan komo rem **Erejan-Rwor ʊn Ma-tɔ Shir**."

⁵ Wu rɔ m-rwor ʊt-ma káanɛ ke'ente-o m-cucas hokkuru ye. Ye hoguru cor n-me ʊn ká ke'ente-o o m-zee, "Wu ka wu rɔ Wà re, wu me m-con à, me m-hoge rerem-mo ʊn wu deen. Raks nɔ ma-tɔ ʊn wu!"* ⁶ Bɔ yan-neke-mo ʊn wu hogute káanɛ à, gyer-o hooqru ye deen, har ye heeru n-dak.

⁷ Yeso woqunuru, wu ci'uru ye. Wu zee, "Inɛ nɔ, nɔ hoge o-gyer á." ⁸ Bɔ ye daste ʊt-hi à, ye hyan net á se Yeso ʊn hon-de ʊn wu cot.

⁹ Bɔ ye rɔ m-kerkunde ʊn ká Haag-o à, Yeso naku ye ʊt-tɔ. Wu zee, "Nɔ rure net rii-yo nɔ hyanɛ á, se **Wà-wu ʊn net** inute ʊt-marimar."

¹⁰ Yan-neke-mo ʊn wu cituru wu. Ye zee, "Tɔ, ¿remen yan o **yan-Yoos-de o-karamsa** zette ʊnze, se **Erejan-Rwor ʊn Ma-tɔ Shir** he'esente ka da-de **Kiristi** haante?"‡

¹¹ Yeso shasuru, wu zee, "Nip-o, **Ereja** rɔon, komo wua ja'as koyan. ¹² Amba me nɔ m-rure, **Ereja** be'este wu he'esente, ye nap ʊn wu ne á, har ma ye nomotu wu rii-yo ye hyanɛ m-sok à. Káanɛ komo **Wà-wu ʊn net** he swɔ ur-koob deen. Wu m-bɔr m-hebe o-ra."§ ¹³ Bɔ Yeso zette káanɛ à, yan-neke-mo ʊn wu napuru ʊnze wu rɔ ye ʊn nome ʊn ma-ut **Yohana Wa-m-Yo'os ʊn hun-ne m-hɔ**.

Yeso taasute wà gom-o ʊn ko-ya-ut-kɔt

(Mark 9:14-29)

¹⁴ Bɔ ye woote ʊn 'wun-de o-haag à, hun-ne deen rɔ ye ur-'er. Wu ken net-wu haanuru be-ur Yeso, wu kwukturu ʊn co-o ʊn wu. ¹⁵ Wu zeeru, "Gos-wu, hoge 'won-ur wà re wan-campɔ, wu rɔ o-tattura ne. Komo wu rɔ ʊn swɔ ur-koob deen. Wu m-bɔr m-hebe o-ra, m-hɔ ne. ¹⁶ ʊm heete wu be-de yan-neke-m ru, amba ye hoks wu m-taase ʊn gom á."

‡ **Bɔr-ʊs op ʊs-cind:24** 16:24 Hyen komo: Mati 10:38; Ruka 14:27. § **Bɔr-ʊs op ʊs-cind:25** 16:25 Hyen komo: Mati 10:39; Ruka 17:33; Yoha 12:25. * **Bɔr-ʊs op ʊs-cind:27** 16:27 Hyen komo: Mati 25:31; Bɔng 62:12; Roma 2:6.

† **Bɔr-ʊs op ʊs-ta'yoor:5** 17:1-5 Hyen komo: 2Bit 1:17-18. † **Bɔr-ʊs op ʊs-ta'yoor:5** 17:5 Hyen komo: Taka 22:2; Bɔng 2:7; Isha 42:1; Mati 3:17; 12:18; Mark 1:11; Ruka 3:22; Kara 18:15. ‡ **Bɔr-ʊs op ʊs-ta'yoor:10** 17:10 Hyen komo: Mara 4:5. § **Bɔr-ʊs op ʊs-ta'yoor:12** 17:12 Hyen komo: Mati 11:14.

17 Yɛso shasuru, "Nɔ hun-nɛ yɛ m-mɔka, yan-kɔɔb-de m-sher o-nip, ya-ur-cikt, ɔhar ha-mɔ ɔn hɔ-ɔt re ɔ ɔm he m-she'et ɔn nɔ nɛ? ɔHar ha-mɔ ɔn hɔ-ɔt re ɔ ɔm he m-joosɛ ɔn nɔ nɛ? Hantu mɛ nɔ ka wà-wu." 18 Yɛso hurguru ko-ya-ut-kɔt ɔt-gaag. Ká ko-ya-ut-kɔt wɛ ruuru, wu yagɛ wà cas. A kanɛ gɔm-ɔ ɔn wà taaru.

19 Da-ɔ nɛt rokne be-ur Yɛso á, yan-neke-mɔ ɔn wu haanuru be-de ɔn wu. Yɛ cituru wu, "ɔRemen yan ɔ tɛ hokstɛ ruut ɔn ká ko-ya-ut-kɔt-wu á?"

20 Yɛso zeeru yɛ, "Remen sher-m nɔ rɔ deen á. Nip-ɔ mɛ nɔ m-rure, uregɛ sher-m nɔ wɔɔg gɔs-tɔ ɔn go-yo o-mosta yo jiishɛ ɔs-rɛk be-de ɔn gɔ kap á, nɔa rees m-zeɛ ka haag-ɔ inɛ zee-mɔ ɔn kanɛ ha-mɔ ɔn rɛnɔ, komo ɔa inɛ. Yatt rii-yo he nɔ m-kwange á."*†

*Yɛso doog nɔm ɔt-ma
mɔsse ɔn mar-mɔ ɔn wu nɛ
(Mark 9:30-32; Ruka 9:43b-45)*

22 De ken hɔ-de bɔ yɛ waragte ɔn dak-ɔ o-Gariri á, Yɛso zeeru yɛ, "A ya'as **Wà-wu ɔn nɛt** ɔn kom-tɔ ɔn hun-nɛ. 23 Komo yɛa ho wu, ɔn hɔ-ur atette-de komo a 'yons wu." Yan-neke-mɔ ɔn wu bɔpu o-regen deen.

Top ɔn tar ɔn Pyo-ɔ Shir

24 Yɛso ɔn yan-neke-mɔ ɔn wu nɛ wɔɔru bɔ-ɔ o-Kapanahum. Yan-goks ɔn tar remen **Pyo-ɔ Shir** haaru be-ur Bitrus, yɛ zeeru wu, "ɔWan-yoos-ur nɔ rɔ ɔn top ɔn tar-ɔ ɔn **Pyo-ɔ Shir**?"‡

25 Bitrus shasuru, "Wu rɔ m-top gɛ." Bitrus cowuru o-hur remen wu rurute Yɛso ka ma-tɔ. Cin ba wu ɔn rure Yɛso, Yɛso cituru wu, "Bitrus ɔYa o hyane mɔsse ɔn ká cot-ɔ nɛ? ɔBe-ur wan-nɛ ɔ gwɔmo-nɛ rɔ m-goks ɔn hwɔr-yɛ ɔn tar ɔ, be-de ɔn yakar-yɛ ɔn yɛ ɔ, kɔ be-de ɔn hamat-nɛ yɛ yɛ shipe á?"

26 Bitrus shasuru, "Be-de ɔn hamat-nɛ." Yɛso zeeru, "Ya-o-dak rɔ m-top ɔ ka á! 27 Kap ɔn kaane nɛ, taase ká hun-nɛ hoge shoob-ur na, hɛbɛ o-mar o jorbɛ o-kwembe, o hek nu-ɔ ɔn jan-yo o shipe ɔr-takan á. Wɔa 'wɔs o-azorpa yo he m-bo'os á, o dek yo o top tar ru ɔn ɔ ma re nɛ."

Bɔr-ɔs ɔp ɔs-eer

ɔWa jiishɛ ɔt-gɔs?

(Mark 9:33-37; Ruka 9:46-48)

1 ɔn ká da-ɔ **yan-neke-m Yɛso** haaru be-ur Yɛso, yɛ cituru wu, "ɔBe ɔn tɛ, wa jiishɛ ɔt-gɔs kap n-mɛ ɔn gwɔmo-tɔ Shir?"*

2 Yɛso agnuru wu ken wà rek-wu wu, wu essu wu n-tɛtɛ de ɔn yɛ. 3 Ka da-de wu zeeru, "Nip-ɔ mɛ nɔ m-rure, sɛ nɔ ja'aste barag-ɔs nɔ komo nɔ warag ɔntun yakar rek-yɛ, nɔa kum m-cɔw ɔn gwɔmo-tɔ Shir á, † 4 Remen kaane myet bɔn wu muute hi ɔn de ɔn wu ba nu-mɔ ɔr-hi ɔntun ka wà rek-wu wu á, wu jiishɛ ɔt-gɔs ɔn gwɔmo-tɔ Shir.

5 "Komo myet bɔn wu gokse wà rek-wu ɔntun wu ka rem re á, mɛ wu gokse.

Rem-se rɔ ɔn rwɔ ɔr-pukɛ á

(Mark 9:42-48; Ruka 17:1-2)

6 "Komo bɔn wu rwɔ'e wan-gaan n-mɛ ɔn ka yakar-yɛ shɛrɛ o-nip be ɔn de á, nɔm **ɔr-ba'as** á, a jiish wu m-rɛrɛm a gege wu ta'ar-de ɔr-na ɔr-geks, komo a jorbɛ wu n-mɛ m-sa mɔ ɔr-duw.

7 "Rii-yo ɔr-'wɔn yo ka wu rwɔ'e yɛ ken yɛ nɔm **ɔr-ba'as** á. Rii-yo ɔn rwɔ **ɔr-ba'as** rɔ kɔn, amba rii-yo ɔr-'wɔn yo be-de ɔn ká wu rwɔ'e ka **ba'as-de** á. 8 Urege kom-o ru, kɔ na-o ru rɔ wɔ ɔn rwɔ **ɔr-ba'as**, kups o jorɛ. A jiish wɔ o cɔw hoog-ɔ ba m-ta ɔn na-o gaan kɔ kom-o gaan, ɔtɛ a jorbɛ wɔ n-mɛ o-ra ɔ rɔ m-ryomse á, ɔn kom-ɔt ru nɛ ɔt-ɔr kɔ na-ɔs ru ɔs-yoor.‡ 9 Urege komo yish ɔn du rɔ wɔ m-rwɔ m-nɔm **ɔr-ba'as**, hɔs de o jorɛ. A jiish wɔ o cɔw hoog-ɔ ba m-ta ɔn yish-ur gaan nɛ, ɔtɛ a jorbɛ wɔ n-mɛ den-ɔ o-ra ɔn yish ru nɛ yoor.§

Sha-mɔ ɔt-ma mɔ ɔn ca-yo ege á

(Ruka 15:3-7)

* **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-ta'yoor:20** 17:20 Mɔ ken gen-mɔ ɔn dɔ ci-o kwɔɔz o-gaan 21Ay, gɔn yɛ ka rɔ m-ru á, sɛ ɔs-kɔn mɔsse o-swoot nɛ. Hongse: Mark 9:29. † **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-ta'yoor:20** 17:20 Hyen komo: Mati 21:21; Mark 11:23; 1Kor 13:2.

‡ **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-ta'yoor:24** 17:24 Hyen komo: Rwɔ 30:13; 38:26. * **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-eer:1** 18:1 Hyen komo: Ruka 22:24. † **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-eer:3** 18:3 Hyen komo: Mark 10:15; Ruka 18:17. ‡ **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-eer:8** 18:8 Hyen komo:

Mati 5:30. § **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-eer:9** 18:9 Hyen komo: Mati 5:29.

¹⁰ “Nap nɔ ha, taase nɔ yo'og kɔ wan-gaan n-mɛ ʉn ká yakar-ye, remen mɛ nɔ m-rɔrɛ, **yan-tɔm-ye Shir** ye ʉn ye rɔ be-de Shir Tato re wɔ rɔ n-Tɔn à.*

¹² “¿Re nɛ nɔ m-hyan ɔ, ʉrege wa-ʉt-gʉt rɔ ʉn ca-nɛ o-zungu [100], gaan-o eguru be-de ʉn ye, ya wɔ he m-nɔm? Wɔa rees m-yage ʉn ye ká kwɔɔz-ʉt nass ʉn ɔp ʉn jero [99] n-tɔn o-haag ye rɔ ʉt-re. Wɔ heeste hoob-ɔ ʉn ká gaan-yo ege à. ¹³ Komo wɔ hyande yo, nip-ɔ mɛ nɔ m-rɔrɛ, zak-ɔ wɔ rɔ m-nom à, ɔ aragte ɔ ʉn ká kwɔɔz-ʉt nass tɔ ʉn ɔp ʉn jero [99]. ¹⁴ Káanɛ ɔ, Tato re wɔ rɔ n-Tɔn shir à, wɔ cɔn kɔ wan-gaan be-de ʉn ká yakar-ye ege á.”

ʉrege ɔr ru nɔmog wɔ ʉr-ba'as
(Ruka 17:3)

¹⁵ “ʉrege ɔr ru ko-yan-dor nomote wɔ **ʉr-ba'as**, neke o rɔrɔ wɔ ʉn hɔn nɔ. ʉrege wɔ hogute ma-ʉt ru, komo wɔ konɔg wɔ o doog wɔ o ka m-muunte ʉn cɔw.† ¹⁶ Amba ʉrege wɔ hogu wɔ á, o do m-ha be-de ʉn wɔ ʉn net nɛ wan-gaan kɔ nen yoor, remen kap yo o zɛɛ à, a 'wɔs tɔ o-nip ʉn nu-se ʉn ya-ʉs-tɔr nen yoor kɔ tet.‡ ¹⁷ ʉrege wɔ yagutu ye m-hoge har m-mɔka, o rɔrɛ hun-nɛ **yan-dor Yeso**. ʉrege komo har wɔ yagute m-hoge ʉn hun-nɛ **yan-dor Yeso**, muut wɔ ʉntɔn wɔ nape Shir á, kɔ ko-**yan-gɔks ʉn tar** wɔ nape Shir á.

¹⁸ “Nip-ɔ mɛ nɔ m-rɔrɛ, komo kɔ yo ke rii-yo o caase kanɛ ʉn hɔno o-dak, Shir a caas yo n-Tɔn shir. Komo kɔ yo ke rii-yo o gage kanɛ ʉn hɔno o-dak, Shir a geeg yo n-Tɔn shir.§

¹⁹ “Man do nɔ m-rɔrɛ ʉn yo ka, ʉrege hun-nɛ nen yoor be ʉn nɔ ʉn hɔno o-dak ye mossute ʉt-hi ye kon yo ken rii-yo, Tato re wɔ n-Tɔn wɔa nomo ye yo. ²⁰ Remen kap be-de hun-nɛ yoor kɔ tet karge n-mɛ ʉn jin ʉn de à, mɛ be-ʉr gaan ʉn ye nɛ.”

Sha-mɔ ʉt-ma mɔ ʉn
ko-guw-wɔ rɔ ʉn ho'os ʉt-ma á

²¹ A kanɛ Bitrus wɔɔnuru, wɔ zɛɛru Yeso, “¿Gɔs-wɔ, re hɔn ɔ ɔr re he me nɔm **ʉr-ba'as** ʉm ho'os ká ma-tɔ? ¿Sɔ ta'yoor ɔ?”

²² Yeso zɛɛru wɔ, “Mɛ zee wɔ o-ta'yoor á, amba o-ta'yoor har sɔ kwɔɔz-ʉt tet ʉn ɔp [490].*†

²³ “Remen kaanɛ, a hongse gwɔmo-tɔ Shir ʉn wɔ ken ko-Gwɔmo-wɔ nɛ. Wɔ cɔnɛ ɔɔg ʉn kwum-ɔ ʉn wɔ, ɔ rɔ ʉn kom-tɔ ʉn guw-nɛ ye ʉn wɔ à. ²⁴ Bɔ ká ko-Gwɔmo-wɔ cirte ʉr-ɔɔg à, a hanturu wɔ ken net-wɔ, wɔ, wɔ rɔ m-dɔrɛ ʉr-mɔɔg à de ka net-wɔ a hoks m-top á har ta-de ʉn hoɔg-mɔ ʉn wɔ.‡ ²⁵ Bɔ kwangute wɔ m-top à, ko-Gwɔmo rwo'uru a beeb wɔ ʉn ne'a ʉn wɔ nɛ ʉn yakar-nɛ kap ʉn rii-yo wɔ rotte nɛ à, remen a topt ká hwɔr-ye.

²⁶ “Ká ko-guw-wɔ kwukturu ʉn co-ɔ ʉn wɔ, wɔ ma'asɔ ʉs-kɔn wɔ rɔ m-zɛɛ, ‘Nomo mɛ, man tops wɔ kap.’ ²⁷ Ko-Gwɔmo hoguru 'wɔn-de ʉn ká ko-guw-wɔ, wɔ ho'osuru wɔ. Ko-Gwɔmo yaksuru wɔ, wɔ yaguru ma-tɔ ʉn ká mɔɔg-de.

²⁸ “Amba ká ko-guw-wɔ bɔ ʉn ru-mɔ ʉn wɔ, wɔ ɔɔsuru ɔr ʉn wɔ ko-guw, wɔ wɔ rɔ m-dɔrɛ ʉr-mɔɔg hiin à,§ wɔ rɛɛru wɔ ʉs-cɔr. Wɔ zee, ‘Top mɛ rii-yo mɛ wɔ m-dɔrɛ à!’

²⁹ “ɔr ru ʉn wɔ ʉn ko-guw kwukturu, wɔ konuru wɔ. Wɔ zee, ‘Nomo mɛ, man tops wɔ.’ ³⁰ Amba ká ko-guw-wɔ yage, har wɔ haaru, komo wɔ cɔwturu wɔ ʉn kur-ɔ m-ke'et, sɛ da-ɔ wɔ tope ká mɔɔg-de à.

³¹ “Bɔ ɔr re ʉn wɔ ʉn guw-nɛ hoge rii-yo nome à, ye hoge m-rerem á. Ye ruru ko-Gwɔmo myet bɔ nɔmɛ à. ³² Ko-Gwɔmo agburu ká ko-guw-wɔ. Wɔ zɛɛru wɔ, ‘Wɔ ko-guw, wan-men-ʉt jaas-tɔ, ʉn yaksutu wɔ kap mɔɔg-de o deku mɛ à. Mɛ ʉn yakus wɔ de remen o konog mɛ. ³³ Ashi, ¿nɔm ʉr-bon o hoge 'wɔn-ʉr ɔr ru bɔ ʉm hoge 'wɔn ʉn du á?’ ³⁴ Ko-Gwɔmo swɔɔru ʉs-ryaab deɛn. Wɔ rwo'uru a 'ye wɔ ʉr-kɔɔb har sɛ wɔ tok kap ɔ ʉn ká mɔɔg-de.

³⁵ “Káanɛ komo Tato re wɔ n-Tɔn shir he m-nɔmɛ ʉn kɔ wɔ ke be ʉn nɔ wɔ yage ho'os ʉn **ba'as-ʉr** ɔr re ʉn wɔ hur-ʉr gaan à.”

* **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-eer:10** 18:10 Mɔ ken gen-mɔ ʉn dɔ ci-o ɔp o-gaan 11Komo Wà-wɔ ʉn net ʉn haan remen gwɔ-ɔ ye ege à. Hongse Ruka 19:10. † **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-eer:15** 18:15 Hyen komo: Ruka 17:3. ‡ **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-eer:16** 18:16 Hyen komo: Kara 19:15. § **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-eer:18** 18:18 Hyen komo: Mati 16:19; Yoha 20:23. * **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-eer:22** 18:21-22 Hyen komo: Ruka 17:3-4. † **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-eer:22** 18:22 Hyen komo: Taka 4:24. ‡ **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-eer:24** 18:24 ʉt-Girik: *dugu-ʉs ɔp [10,000] tarents* [kiroguram-ye 340,000 azurpa]. § **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-eer:28** 18:28 ʉt-Girik: *Wɔ wɔ rɔ m-dɔrɛ denari zungu-o gaan*. O-denari ro hond hond ʉn rii ko-ya-ʉr-gawus rɔ m-kum à ho-ʉr gaan.

Bɔr-ɔs ɔp ɔs-jero

Yoos-ur Yeso de ɔn caas ɔt-ge

(Mark 10:1-12; Ruka 16:18)

¹ Bɔ Yeso komte rwɔr ɔn se ká rem-se à, wu yagu dak-ɔ o-Gariri. Wu cɔwɔrɔ sɔ ɔn dak-ɔ o-Judiya, komo wu pasurɔ sɔ ɔn horan-de ɔn Roog-ɔ o-Joda à. ² Hun-ne ɔt-moor ne dorɔrɔ wu, wu taasurɔ hun-ne ya-us-gom reno.

³ Káne, ye ken **Parisa**-ne ye haane be-de ɔn wu remen ye cept wu, ɔn kà cot-ɔ, “¿N-me ɔn **karamsa**-o na, ɔ ya'ag net cɔw wu ho'oste ne'a ɔn wu remen kɔ yo ke rii-yo?”

⁴ Yeso shasurɔ ye, “¿Ashi, nɔ karante Ma-tɔ Shir á? Ka wu nomu ye cin ɔr-takan à, 'Wu ɔn nom ye campo ɔn ne'a ne.’” ⁵ Wu zeeru komo, ‘Remen kaane, net a yage tato ɔn wu ɔn inu ɔn wu ne, wu mɔmse ne'a ɔn wu o-wur. Ye komo yoor, ya warag gaan.’[†] ⁶ Har kane co ya warag hun-ne yoor á, se de wan-gaan. Remen kaane, rii-yo Shir gage à, taase net us yo á.”

⁷ Ye zeeru wu, “Tɔ, ¿remen yan ɔ **Mosawan-Rwɔr ɔn Ma-tɔ Shir** nomte o-karamsa a ya'as takurda-ɔ ɔn caas ɔt-ge, komo a ho'os ne'a?”[‡]

⁸ Yeso zeeru ye, “Remen ciɔt-ur nɔ, ɔ rwo'e **Mosa** yagute nɔ ho'os ne'a nɔ ne, amba cin ɔr-takan káane ɔ Shir cone á. ⁹ Me nɔ komo m-rure, myet bɔ ɔn campo wu ho'ose ne'a ɔn wu à, ɔn yatte be-de o-ás a bope ká ne'a-wu á, komo wu ge hor-wu, wu nomog o-ás ɔ ka.”[§]

¹⁰ Yan-neke-m Yeso zeeru wu, “Urege kaane ɔ to rɔ, net ɔn ne'a ɔn wu ne, ashi ma jiishte ɔ ka net she'et ba ɔt-ge.”

¹¹ Amba wu zeeru ye, “Ba hon ɔn net ɔ he m-hoks m-dek ɔn ka ma-tɔ á se de ye Shir ya'e ɔr-beɛb à. ¹² Ye ken ye rɔ kon ye a mate ye she'et ba ɔt-ge à, remen yett m-campo á. Ye ken ye rɔ kon ye hun-ne musse kaane à, ba m-campo. Ye ken ye rɔ kon komo ye esse ya ge ɔt-ge á, remen con-tɔ ɔn **Gwomo-tɔ Shir**. Myet wu he m-hoks m-dek ɔn ka ma-tɔ à wu dek.”

Yeso huute yakar nu-ɔ ɔr-bon

(Mark 10:13-16; Ruka 18:15-17)

¹³ Ka da-ɔ hun-ne hanturu Yeso yakar rek-ye remen wu cit ye ɔn kom-tɔ ɔn wu komo wu konote ye ɔs-kon. Amba yan-neke-mo ɔn wu hururu ká ye hante ká yakar-ye à ɔt-gaag.

¹⁴ Amba Yeso zeeru ye, “Yagu nɔ yakar rek-ye haante be ɔn de. Nɔ wen ye á. Remen gwomo-tɔ Shir tɔ ma ɔn ye to.” ¹⁵ Wu **seke** ye kom-tɔ ɔn wu ɔr-hi, wu huute ye nu-ɔ ɔr-bon. Ká da-ɔ wu arguru.

Ko-ya-o-kwum

(Mark 10:17-31; Ruka 18:18-30)

¹⁶ A kane wu ken wu haaru be-ur Yeso ɔn kà cot-ɔ ne, “Wa-ur-Yoos, ¿yan rii-yo ne ɔn he m-nom sɔ-yo ɔn kumut hoog-mo ba m-ta à?”

¹⁷ Yeso zeeru wu, “¿Remen yan ɔ wottu me ɔn cot-se ɔn rii-yo rɔ sɔ-yo à? Ai, sɔ-wu rɔ kon á se Shir cot. Amba remen ɔn shest wɔ cot-o ru, urege o conog o kum hoog-ɔ ba m-ta, se o gyereg rii-yo ká **karamsa**-ɔ zee à.”

¹⁸ Ká net-wu zeeru Yeso, “¿Tɔ ke **karamsa**-tɔ?”

Yeso shasurɔ, “Wɔ hɔ net á, wɔ hoob ne'a-wu ɔn net á, Wɔ hiw ɔr-hyow á. Wɔ nom tor-se ɔt-bɔ á.”^{*} ¹⁹ Hyan tato ru ɔn inu ru ne ɔt-gos ne. Komo o cɔn wan-bɔr-ɔs ru bɔ o cone hi ɔn du à.”[†]

²⁰ Ká net-wu zeeru Yeso, “Ai, ɔn dorussute tɔ ká myet, ¿ya kusu me?”

²¹ Yeso zeeru wu, “Urege o conog o warag kashi ɔn net hond hond, neke o beeb hono ɔn rii-yo wotte à kap, o ya'as koob-ne hwɔr, wɔa kum ɔr-yons n-Tɔn shir. Ka da-ɔ o haan, o doru me.”

²² Bɔ ká net-wu hogute kaane à, wu argu m-arag ɔn tuk-mo ɔt-men, remen wu rɔ o-kwum ne deen.

²³ Ka da-de, Yeso zeeru yan-neke-mo ɔn wu, “Nip-ɔ me nɔ m-rure, ba ɔn ka yish-ye hun-ne he kum ɔn ko-ya-o-kwum-wu he m-cow ɔn gwomo-tɔ Shir n-Tɔn à. ²⁴ Man do nɔ m-rure. A jiish m-sok dorom-yo cɔw ɔn ish-ɔ o-ber, otte ko-ya-o-kwum cɔw ɔn gwomo-tɔ Shir à.”

* **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-jero:4** 19:4 Hyen komo: Taka 1:27; 5:2. † **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-jero:5** 19:5 Hyen komo: Taka 2:24.

‡ **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-jero:7** 19:7 Hyen komo: Kara 24:1-4; Mati 5:31. § **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-jero:9** 19:9 Hyen komo: Mati

5:32; 1Kor 7:10-11. * **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-jero:18** 19:18 Hyen komo: Rwuɔ 20:13-16; Kara 5:17-20. † **Bɔr-ɔs ɔp**

ɔs-jero:19 19:19 Hyen komo: Rwuɔ 20:12; Kara 5:16; Rewi 19:18.

²⁵ Bɔ yan-neke-mɔ ʉn wʉ hogute káane à, ye bɔpuru o-nu. Ye zeeru, “Urege káa ɔ, ʉwan wʉ ʉn ya he kum ɔn gwu?”

²⁶ Amba Yeso gwoturu ye, wʉ zeeru, “Be-de ʉn hun-ne, toa nome á. Amba be-de Shir ko yo ke rii-yo yo m-nome yo.”

²⁷ Ka da-de Bitrus zeeru wʉ, “Te yagute koyan remen te dorutu wɔ. To, ʉya te he m-kum?”

²⁸ Yeso shasuru, “Nip-ɔ me nɔ m-rure, ʉn ka da-o roone à, da-ɔ **Wà-wʉ ʉn net** he m-she'et ʉn gwomo-to ʉn wʉ to ut-gos à, nɔ ye doru me à, nɔ ye komo he m-she'et ʉn deeg-to ʉn gwomo-ut ɔp ut-voor [12]. Nɔ ye he piishe ʉn baag-ut ɔp ut-voor [12] to ʉn **Isra**-ne ʉt-ma.† ²⁹ Komo kap ɔ ʉn wʉ yagne ʉt-hur ko hen-ne ye ʉn wʉ, ko sek-ye ʉn wʉ, ko o-tato, ko o-inu, ko yakar, ko ʉt-kat, remen jin ʉn de, wʉ kum rii-yo arge kaane à ʉt-be o-zungu [100], komo wʉ kum hog-mɔ ba m-ta. ³⁰ Amba deen be-de ʉn ye a m-hyan gos-ye m-moka à yea warag rek-ye. Ka ye a m-hyan rek-ye m-moka à, yea warag gos-ye.‡*

Bɔr ʉr-kwooz

Ya-m-senge ʉn kat-ɔ ʉs-anab

¹ “**Gwomo-to Shir** untun wʉ ken ko-ya-o-kat-wʉ to rɔ wʉ ru'e n-sot n-sot à, remen wʉ hobonté ya-ʉr-guwʉs ʉn kat-ɔ ʉn wʉ. ² Bɔ ye hongsite hwɔr-ye a m-top ʉn ya-ʉr-guwʉs ʉn taas ʉr-hɔ à,* wʉ heeturu ye ʉn kat-ɔ ʉn wʉ.

³ “Hohond-mɔ ʉn kwom-ʉs jerɔ se n-sot, wʉ rɔ m-arag be-de ʉn ya-ʉt-baab, wʉ hyanuru ye ken ye rɔ ʉn she'et-de o-hwaa temb n-riib be-de ʉt-baab. ⁴ Wʉ zeeru ye, ‘Nɔ, neke nɔ ʉn kat-o re, man top nɔ rii-yo depe à.’ Ye nekuru ʉn kat-ɔ ʉn wʉ. ⁵ Bɔ wʉ dotte m-ru hɔ-ʉr rɔ ʉr-hi à, komo ʉn hohond-mɔ ʉn kwom-ʉs tet, wʉ dekuru ye ken ya-ʉr-guwʉs ye.

⁶ “Har m-moka hohond-mɔ ʉn kwom-ʉs taan se m-rim, wʉ dooru m-ru wʉ hyanu ye ken ye rɔ eso eso ye rott yo m-nom á. Wʉ cituru ye, ‘ʉRemen yan ɔ notte ʉn she'et-de o-hwaa taas ʉr-hɔ?’

⁷ “Ye shasuru wʉ, ‘Remen yatt-wʉ ya'asu te rii-yo m-nom á.’

“Ká ko-ya-o-kat-wʉ zeeru ye, ‘Neke nɔ ʉn kat-o re, noa ‘wos ye ken ye nɔ mosse m-senge ʉn ye ne.’

⁸ “Bɔ rim-m nomte à, ko-ya-o-kat zeeru wan-co be-de ʉn guw-ne ye ʉn wʉ, ‘Ha o gwoton ya-m-senge o-kat. Agbe ye o top ye, shi'in ʉn ya-ʉr-buste ha-mɔ ʉn ya-ʉr-takan.’†

⁹ “Da-ɔ a tope ka ye haane hohond-mɔ ʉn kwom-ʉs taan à, ko wʉ ke goksuru rii-yo depe a top wʉ ʉn taas ʉr-hɔ à. ¹⁰ To, da-ɔ ka ye ba'e m-neke o-kat à, shogbe ye gokste top-ɔ ʉn ye à, ye rɔ o-gwot ye zee a top ye arge ɔr ʉn ye ne. Amba ko wʉ ke goksuru rii-yo depe a top wʉ ʉn taas ʉr-hɔ à. ¹¹ Bɔ ye gokste top-ɔ ʉn ye à, ye ma'asuru ko-ya-o-kat ʉs-hwuhwumug. ¹² Ye zeeru, ‘Ye woone ʉr-buste à senge-mɔ ʉn kwom-o gaan ye nome, amba o tok ye hond hond ʉn te ne, te ye taase ʉr-hɔ m-senge m-swɔ n-noonho à.’

¹³ “Wʉ shasuru wan-gaan be-de ʉn ye, wʉ zeeru, ‘Wan-yen de, ai, me re ra-o ru á. ʉA hongse, ʉm zee man top wɔ rii-yo a m-top ʉn taas ʉr-hɔ á? ¹⁴ Goks rii-yo rɔ yo ma ru à o arag. ʉn nom me m-sok ʉm top ye buste m-wɔn à hond hond ʉn rii-yo ʉm topu wɔ ne à. ¹⁵ ʉMetɔ ɔ ʉr-beɛ ʉm nomot yo ʉm cone ʉn hwɔr re á? ʉKo wɔ m-hoge ʉr-shoob ɔ remen me kashi ʉn net-wʉ?’

¹⁶ “Káane ɔ heye be-de ʉn ye a m-hyan ye rɔ gos-ye m-moka à, yea warag rek-ye. Kane komo ye a m-hyan rek-ye m-moka à, yea warag gos-ye.”‡§

Yeso doog nom ʉt-ma mosse

ʉn mar-mɔ ʉn wʉ ne

(Mark 10:32-34; Ruka 18:31-34)

¹⁷ Bɔ Yeso ʉn yan-neke-mɔ ʉn wʉ ne ro m-neke o-Urusharima à, Yeso hessuru n-riib n-cow ʉn ye ne ʉn hon-de ʉn ye, wʉ ruru ye yo he m-kor ʉn wʉ ne à wukusse. ¹⁸ “A wo nɔ o-Urusharima. A ya'as **Wà-wʉ ʉn net** ʉn kom-to ʉn Gwomo-ne ye ʉn kon-se Shir ʉn

‡ **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-jerɔ:28** 19:28 Hyen komo: Mati 25:31; Ruka 22:30. § **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-jerɔ:30** 19:30 ʉt-Girik: Amba hun-ne deen ye rɔ ʉr-takan à, yea warag ya-ʉr-buste, ya-ʉr-buste, komo yea warag ya-ʉr-takan. * **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-jerɔ:30** 19:30 Hyen komo: Mati 20:16; Ruka 13:30. † **Bɔr ʉr-kwooz:2** 20:2 ʉt-Girik: o-denari, top-o ʉn a tope ʉn ko-ya-ʉr-guwʉs ʉn taase ʉr-hɔ, untun n-me 20:9-10,13. ‡ **Bɔr ʉr-kwooz:8** 20:8 Hyen komo: Rewi 19:13; Kara 24:15. † **Bɔr ʉr-kwooz:16** 20:16 ʉt-Girik: Amba hun-ne deen ye rɔ ʉr-takan à, yea warag ya-ʉr-buste, ya-ʉr-buste, komo yea warag ya-ʉr-takan. § **Bɔr ʉr-kwooz:16** 20:16 Hyen komo: Mati 19:30; Mark 10:31; Ruka 13:30.

yan-Yoos-de o-karamsa ne. Ye piish wu ut-ma, remen a hoot wu. ¹⁹ Ka da-o yea ya'as wu un kom-to un **Roma**-ne. Ye nomo wu ur-ar, ye nomo wu us-sorog, komo ye kem wu. Amba un ho-ur atette-de a 'yons wu."

*Yoos-ur Yeso mosse un nome
un ye ken ye ne m-guw
(Mark 10:35-45)*

²⁰ Ka da-o, inu yakar Zebedi haanuru be-ur Yeso un yakar-ye un wu ne, **Yakubu un Yohana** ne. Wu kwukturu un co-o un wu, wu konuru Yeso yo ken rii-yo. ²¹ Yeso zeeru wu, "¿Ya o cone?"

Wu zeeru wu, "Rwo ka yakar re yoor-ye m-she'et, wan-gaan un re un du, wan-gaan un kwanta un du, n-me un gwomo-ut ru."

²² Amba Yeso zeeru ye, "No nap rii-yo no us-kon a! ¿Noa hoksusse m-swō ibitte-de ur-kqob de um he m-swō?"

Ye zeeru wu, "Tea hoks."

²³ Wu zeeru ye, "M-sok ne, nga su ibitte un de. Amba she'et-de un re un de ko kwanta un de me wu ro wan-gwomo-to m-ya a. Tato re wu n-Ton shir, wu zongse ka be-to, remen ka ye wu daage a."

²⁴ Bq **yan-neke-m Yeso** ye kuse nen op a hogute yo **Yakubu un Yohana** kon ne a, ryaab-us reeru ye remen ka nen yoor-ye. ²⁵ Amba Yeso agnuru ye be-ur gaan myet. Wu zeeru, "No nak unze ka ye ut-gwomo to un ye ro **Yahuda** ne a, ye ro un hoge m-rerem mo un kute un hun-ne ye un ye ur-beeb. Komo ye ro gos-ye gos-ye un ye a, ye ro un hoge m-rerem ye kutute ye ro un kus-o un ye a ut-gwomo. ²⁶ U depe kaane be un no a. Bon wu cone wu warag gos-wu be un no a se wu nomote or un wu ne m-guw.* ²⁷ Komo bo un wu cone wu warag co be un no a, se wu waragte ko-guw no.† ²⁸ Ko me ma, **Wa-wu un net** me haan remen a nomotu me m-guw a, se de remen um nomote ye ken ye m-guw. Komo um ya'asté hooq-m re remen um rurut hun-ne deen."

*Po-ne yoor kumug o-hyan
(Mark 10:46-52; Ruka 18:35-43)*

²⁹ Bq Yeso un yan-neke-mo un wu ne inute ye yage bo-o o-Jeriko a, hun-ne deen doruru wu n-jim. ³⁰ Ye 'wossuru ye ken po-ne ye yoor, ye ro tara tara n-riib n-cow. Bq ye hogute Yeso ro m-arag un ka cow-yo a, ye damu us-cor. Ye zeeru, "Gos-wu, Wa **Dawuda!** Hoge 'won un te!"

³¹ Hun-ne kangsuru ye, ye res temb. Ye dooru m-dak us-cor. Ye zee, "Gos-wu, Wa **Dawuda!** Hoge 'won un te!"

³² Yeso argu m-es un cow, wu zeeru, "¿Ya no cone um nomo no?"

³³ Ye zeeru wu, "Gos-wu, te conog te kum hyan-o o-bo." ³⁴ Yeso hoguru 'won-de un ye. Wu ci'uru yish-ye un ye. Ba un rem, ye ciru m-hyan! Ye doruru wu.

Bqr ur-kwooz o-gaan

*Yeso cowog bo-o o-Urusharima
(Mark 11:1-11; Ruka 19:28-40; Yoha 12:12-19)*

¹ Bq Yeso un yan-neke-mo un wu ne woote bo-o o-Bapaji a, o ro yow yow o-Urusharima ne a, be-de un **Haag-o un 'yo-se o-Zetun**, Yeso tomuru yan-neke-mo un wu nen yoor. ² Wu zeeru ye, "Cow no ka bo-o ro un co no a. Un ra-o no twute a, nga hyen yo ken janka-yo ke'o, un wa un yo ne n-riib. No ussundu ye, no hantu ye. ³ Wu ken wu citu no yo no m-nom a, zee no wu, 'Gos-wu wu conu ye.' Wu ya'asundu no ye ba un naas o-da."

⁴ To ka a un nom to remen a shooste rii-yo **wan-Rwor un Ma-to Shir** rwore a unze,

⁵ "Zee no hun-ne ye o-Urusharima,*†

Ko-Gwomo no wu ka roone be un no,
Ko-yan-gwugwer-mo ur-hi wu,

Wu ro n-ton o-janka, wu ro n-ton wa-yo o-janka."‡

⁶ Ka yan-neke-mo un wu ye yoor haaru, ye nomuru bq Yeso zee ye nom a. ⁷ Ye hanturu o-janka un wa un yo ne. Ye neksuru matuku-to un ye n-ton un wa-yo o-janka. Wu daaru yo, wu she'eturu. ⁸ Hun-ne ut-moor ne neksuru matuku-to un ye n-dak n-cow. Ye ken

* **Bqr ur-kwooz:26** 20:25-26 Hyen komo: Ruka 22:25-26. † **Bqr ur-kwooz:27** 20:26-27 Hyen komo: Mati 23:11;

Mark 9:35; Ruka 22:26. * **Bqr ur-kwooz o-gaan:5** 21:5 ut-Girik: Sihiyona. † **Bqr ur-kwooz o-gaan:5** 21:5

Hyen komo: Isha 62:11. ‡ **Bqr ur-kwooz o-gaan:5** 21:5 Hyen komo: Zeka 9:9.

ye komo ye jetmunuru wa-to ɔs-'yo ye neksuru n-cow. ⁹ Hun-ne ye ro ɔn co-o ɔn wu à ɔn ye ro m-dɔre ɔn jim-de ɔn wu ne à. Ye damu ɔs-cɔr, ye zee,

“Bɔngon-ur[§] kumute be-ur Wà **Dawuda!**

Ko-ya-o-kwum-wu, wu ro m-haan
ɔn beɛb-de ɔn Yawe à!

Bɔngon-ur kumute be-de Shir n-Tɔn!”*

¹⁰ Bɔ Yeso cɔwte o-Urusharima à, hun-ne ma'asuru ɔs-cot, ye ro m-zee, “¿Wan wu ne wu kà?”

¹¹ Se hun-ne ye ro m-dɔre ɔn Yeso à, ye zeeru, “Ai, wu ka wu ro **wan-rwor ɔn Ma-to Shir**, Yeso wu o-Nazaret o ɔn dak-o o-Gariri.”

Yeso weneg m-kukop ɔn Pyo-o Shir

(Mark 11:15-19; Ruka 19:45-48; Yoha 2:13-22)

¹² Yeso cɔwuru ɔn **Pyo-o Shir**, wu hyanuru myet ya-m-o ɔn ya-ut-baab ne n-me. Wu wagaruru deeg-to ɔn yan-shas-o ɔn hwɔr, ɔn deeg-to ɔn yan-baab-to ɔn tantabara-ne.

¹³ Wu zeeru ye, “Gense to ro, ‘A eeg hur-o re hur-o ɔs-kɔn,’[†] amba no muute o be-de ɔn wuke-de ɔn hyow-ne.”

¹⁴ Po-ne ɔn ryan-me ne haanuru be-de ɔn wu ɔn **Pyo-o Shir**, wu taasuru gom-se ɔn ye. ¹⁵ Amba bo Gwomo-ne ye ɔn kɔn-se Shir ɔn **yan-Yoos-de o-karamsa** ne hyente rem-se o-made se wu nome à, har yakar ro ɔn dak ɔs-cɔr n-me ɔn **Pyo-o Shir** ye ro m-zee, “Bɔngon-ur[‡] depete be-ur Wà **Dawuda**,” yan-co swooru ɔs-ryaab.

¹⁶ Ye zeeru Yeso, “¿Wɔ m-hoge ɔn rii-yo kà yakar-ye ro m-zee?”

Yeso shasuru, wu zee, “Eba, ashi, ¿no wet m-karante n-me ɔn Ma-to Shir á? To zee,

“Wɔ wu yoose yakar ɔn yan-yaar-ne

ye nomo wɔ ɔr-bɔngon.”[§] ”

¹⁷ Bɔn kane, wu yaguru ye, wu ruuru ɔn kà bo-o, wu arguru o-Betanya, wu rewuru reno.

Yeso huute 'yo-yo

o-rum o-nu yo-o

(Mark 11:12-14,20-24)

¹⁸ Bɔ ish geste à, n-sot Yeso ro m-warag o-Urusharima mer reeru wu. ¹⁹ Bɔ wu hyente yo ken 'yo-yo o-rum yo n-riib n-cow à, wu haaru ɔn kà 'yo-yo. Amba wu kum rii á se ɔt-wa. Wu zeeru kà 'yo-yo, “Wɔa do mat ɔn yakar á har o nomot re!” A kane kà rum-yo hwɔuru kaw.

²⁰ Bɔ yan-neke-mo ɔn wu hyente káane à, ye bɔpu o-nu. Ye zeeru, “¿Re nome kà rum-yo hu'ute káane ba ɔn rem?”

²¹ Yeso shasuru, wu zee, “Nip-o me no m-rure, urege no m-sher ne, komo no zap á, kɔ hiin, nɔa hoks m-nom arge rii-yo ɔn nome kà rum-yo à. Nɔa zee ka Haag-o ‘Wuksunde o he'ebe n-me m-sa.’ Qa nomo no o-dɔrotte.* ²² Urege no shereg o-nip kɔ ya no kɔne Shir, nɔa kum yo.”

A ɔn boog-to ɔn gwomo-ut Yeso

(Mark 11:27-33; Ruka 20:1-8)

²³ Bɔ Yeso cɔwte ɔn **Pyo-o Shir** à, wu ro ɔr-yoos, Gwomo-ne ye ɔn kɔn-se Shir ɔn sek-ye ne be-de ɔn hun-ne ye haanuru be-de ɔn wu. Ye zeeru, “¿ɔn to ke gwomo-to o wote ɔn nom ɔn kà rem-se? ¿Komo wa ya'u wɔ kà gwomo-to?”

²⁴ Yeso shasuru, wu zee, “Me ɔn cere, man cit no o ken cot-o. Urege no shaks me, man ruru no gwomo-to mette ɔn nom ɔn kà rem-se à. ²⁵ ¿Kené **Yohana** kume gwomo-to ɔn yo'os-de ɔn hun-ne m-hɔ de wu nome à? ¿Shir o ya'e wu kɔ net?”

Ma-ut sunuru ye, ye ro m-zee, “A zee no be-de Shir o, wua zee na, ‘To, ¿remen yan o a sherte ɔn wu á?’ ²⁶ Amba a zee no, ‘Be-de ɔn net o,’ A o-gyer ɔn ka buug-de ɔn hun-ne de, remen kowan dekse **Yohana ko-yan-Rwor ɔn Ma-to Shir** wu.”

²⁷ Ye shasuru Yeso, ye zeeru, “Te nap á.”

Yeso zeeru ye, “Me ɔn cere man ruru no kɔ ɔn to ke gwomo-to mette m-nom ɔn kà rem-se á.

§ **Bɔr ɔr-kwɔɔz o-gaan:9** 21:9 ɔt-Girik: Hosanna! = Gu na! * **Bɔr ɔr-kwɔɔz o-gaan:9** 21:9 Hyen komo: Bɔng 118:25-26. † **Bɔr ɔr-kwɔɔz o-gaan:13** 21:13 Hyen komo: Isha 56:7; Irm 7:11. ‡ **Bɔr ɔr-kwɔɔz o-gaan:15**

21:15 ɔt-Girik: Hosanna! = Gu na! § **Bɔr ɔr-kwɔɔz o-gaan:16** 21:16 Hyen komo: Bɔng 8:2 (ɔt-Girik). * **Bɔr ɔr-kwɔɔz o-gaan:21** 21:21 Hyen komo: Mati 17:20; 1Kor 13:2.

*Sha-mʊ ʊt-ma mʊ ʊn
ko-wan yakar yoor yan-campo-ne*

²⁸ “Tʊ, rʊrʊ mʊ nʊ yʊ hyanʊ ʊn tʊ ka ma-tʊ nʊ à. Wʊ ken nʊt-wʊ ro ʊn yakar-nʊ yoor yan-campo-nʊ. Wʊ haarʊ be-de ʊn wʊ rʊ sek-wʊ à, wʊ zʊerʊ, ‘Wà re, caanʊ neke, o nom m-senge o-kat ʊ ʊs-anab.’

²⁹ “Ká wà-wʊ shasʊrʊ, ‘Ay, man he á.’ Amba da-o hʊr-o, wʊ ja’asʊrʊ ʊs-barag, wʊ haarʊ.

³⁰ “Tato-o haarʊ be-de ʊn ayoore-yʊ wʊ, wʊ rʊrʊ wʊ rii-yo wʊ rʊrʊ wʊ ʊr-takan à. Wà shasʊrʊ, wʊ zee, ‘Tʊ, man hees, Tato re o.’ Amba wʊ ha á.

³¹ “Kap yoor-mʊ ʊn ye, ʊwan wʊ nʊ nomʊ tato ʊn wʊ o-dʊrotte?”

Yʊ zʊerʊ, “Wà ʊr-takan.”

Yʊso zʊerʊ ye, “Nip-o mʊ nʊ m-rʊrʊ, **yan-goks ʊn tar** ʊn ya-o-ás nʊ, yea be’es nʊ cʊw ʊn gwʊmo-tʊ Shir. ³² Mʊ ʊn zʊe kaanʊ remen **Yohana** Wa-m-**Yo’os ʊn hun-nʊ m-hʊ** haantʊ wʊ kututʊ nʊ cʊw-yo ʊn hʊog, amba nʊ bʊp ma-tʊ ʊn wʊ á. Amba **yan-goks ʊn tar** ʊn ya-o-ás, yʊ bʊk ma-tʊ ʊn wʊ o-nip. Komo da-o nʊ hyanʊ ka rii-yo rʊ m-kʊr à nʊ waktʊnʊ nʊ ho’os **ba’as**-ʊt nʊ, nʊ bʊp wʊ o-nip á.†

Sha-mʊ ʊt-ma mʊ ʊn yan-tʊm-yʊ

gokse ‘er-de ʊn kat-o ʊs-anab à

(Mark 12:1-12; Ruka 20:9-19)

³³ “Hogʊ nʊ, mʊ ken sha-mʊ ʊt-ma mʊ komo. Wʊ ken nʊt-wʊ ro kon wʊ gʊ’ʊ kat-o ʊs-anab à. Wʊ rigimshirʊ o ʊr-san, wʊ bʊorʊ kuub-o m-pʊt ʊn hʊ-mʊ ʊn yakar-yʊ ʊn anab n-mʊ. Komo wʊ maarʊ kuke-o m-pipir remen ya-ʊr-’er. Wʊ ya’asʊrʊ yʊ ken yan-tʊm-yʊ moog-o ʊn ká kát-o, ka da-de, wʊ haarʊ o ken dak-o.‡ ³⁴ Bʊ da-o m-ce wʊontʊ à, wʊ tomnʊrʊ gʊw-nʊ yʊ ʊn wʊ. Yʊ he be-de ʊn yʊ wʊ mʊuge o-kat à, remen yʊ gʊksuntʊ wʊ o ma ʊn wʊ nu-o, o ʊn kwʊm-o o-kat.

³⁵ “Amba yʊ moʊe o-kat à shipi gʊw-nʊ, yʊ kaktʊ wan-gaan ʊr-bʊ’ug, yʊ hʊorʊ wan-gaan, yʊ kaktʊ wan-gaan ʊs-jor. ³⁶ Wʊ doorʊ m-tʊm ʊn gʊw-nʊ hʊr-yʊ arʊe yʊ ʊr-takan. Yan-moog-o o-kat nomʊrʊ yʊ bʊ yʊ nomʊ yʊ ʊr-takan à. ³⁷ Har ʊr-kʊm, ko-ya-o-kat tomʊrʊ wà ʊn wʊ ha-mʊ ʊn be-de ʊn yʊ. Wʊ zee, ‘Yea ‘ye wà re m-sek.’

³⁸ “Amba bʊ yan-moog o-kat hyanbʊtʊ wà-wʊ ʊn ko-ya-o-kat à, yʊ zʊerʊ hi ʊn de ʊn yʊ, ‘Ehee! Ai, ko-yan-goks ʊn cim-yo o-kat wʊ ka. A ho nʊ wʊ, kat-o warag o ma na!’ ³⁹ Yʊ argʊ wʊ m-ship, yʊ jorbʊ wʊ ʊn jit-de san-de o-kat. Yʊ hʊorʊ wʊ.”

⁴⁰ Yʊso citʊrʊ ye, “Tʊ, ka ko-ya-o-kat-wʊ mʊʊnʊ, ʊya wʊ he m-nʊm ʊn ká yan-moog-yʊ nʊ?”

⁴¹ Yʊ zʊerʊ wʊ, “Ai, cip wʊa hoom yʊ, wʊ ya’as hʊr-yʊ moog-o ʊn ká kat-o, yʊ he wʊ senʊe m-ya’as ʊn o ma ʊn wʊ nu-o, o ʊn kwʊm-o o-kat kʊ o ke hak-o.”

⁴² Yʊso citʊrʊ ye, “Ashi, ʊnʊ wʊt m-karantʊ ʊn gen-mʊ ʊn Ma-tʊ Shir á?”

“ Ta’ar-de ya-ʊt-ma ginmʊ à,

de waragtʊ ta’ar-de jiisʊ ʊr-bon myet be-de ʊt-ma à.

Mʊ ka nʊm-m Yawe mʊ,

rii-yo ʊt-hyat yo nʊ

ʊn yish na.†

⁴³ “Rii-o mʊ nʊ m-rʊrʊ à yo rʊ a rumus gwʊmo-tʊ Shir ʊn kom-ʊt nʊ, a ya’as yʊ a hette kum ʊn rii-yo ʊr-bon à. ⁴⁴ Bʊn nʊt-wʊ pʊkse ʊn ká ta’ar-de à, dea jetem wʊ. Komo ká ta’ar-de a rugum rʊew wʊ de hʊ’ebʊ be-de ʊn wʊ à.”*†

⁴⁵ Bʊ Gwʊmo-nʊ yʊ ʊn kʊn-se Shir ʊn **Parisa-nʊ** hogʊtʊ ká sha-mʊ ʊt-ma mʊ Yʊso rworʊ à, yʊ napʊrʊ unze yʊ wʊ rotte ʊt-ma. Yʊ rʊ ká yan-moog-o o-kat yʊ. ⁴⁶ Yʊ conʊrʊ wʊ m-ship, amba yʊ rʊ ʊn gʊyʊr-o ʊn hun-nʊ remen hun-nʊ dekstʊ Yʊso ko-**yan-Rwor ʊn Ma-tʊ Shir** wʊ.

Bør-ʊs kwooz ʊs-yoor

Sha-mʊ ʊt-ma mʊ ʊn biki-o ʊr-ge

(Ruka 14:15-24)

† Bør ʊr-kwooz o-gaan:32 21:32 Hyen komo: Ruka 3:12; 7:29-30. ‡ Bør ʊr-kwooz o-gaan:33 21:33 Hyen komo:

Isha 5:1-2. § Bør ʊr-kwooz o-gaan:42 21:42 Hyen komo: Bʊng 118:22-23. * Bør ʊr-kwooz o-gaan:44 21:44

Mʊ ken gen-mʊ deen mʊ n-ga rʊt ká ci-yo á. † Bør ʊr-kwooz o-gaan:44 21:44 Hyen komo: Ruka 20:18.

¹ Yeso dooru ye m-nome ʉt-ma ʉn sha-mo ʉt-ma. Wu zeeɾu, ² “A hoks m-hongse ʉn gwomo-to Shir ʉn wu ken Ko-Gwomo-wu ne, wu nome wa ʉn wu biki-o ʉt-ge a. ³ Hun-ne deen a bande o-biki. Da-o a kome zonge-to o-biki a, wu tomuru guw-ne ye ʉn wu ye rure ko wu ke da-o nomoste. Amba hun-ne ye a bande a ye haan a.

⁴ “Wu dooru m-tom ʉn guw-ne hor-ye. Wu zee, ‘Ruru no hun-ne ye a banɛ a ʉnze, “Me ka ʉn zongsute rii-yo m-re, a peneste na-ye m-sem ye a ya'e ʉt-zan a. Myet a komoste zonge ʉn koyan. Haan no biki-o ʉr-ge ma na!”

⁵ “Amba ye wu banɛ o-biki a ye was a. Ye arguru to ma ʉn ye. Wu ken wu neku so ʉn kat-o ʉn wu. Wu ken wu neku baab-to ʉn wu. ⁶ Ye ken ye komo ye shipi ka guw-ne ye, ye yo'ogu ye, ye kaktu ye ʉr-bu'ug, har ye hooru ye.

⁷ “Ko-Gwomo swooru ʉs-ryaab deen. Wu tomuru karma-ne ye ʉn wu. Ye hoomu wu ka ye ho guw-ne ye ʉn wu a, har ye tuks bo-o ʉn ye kap.

⁸ “Ka da-de, wu zeeɾu guw-ne ye ʉn wu hor-ye, ‘A komoste zonge-to o-biki, amba hamat-ne ye ʉm banɛ a ye depe a. ⁹ Remen kaane, doru no cow ʉs-cow, no band kap ye no hyane a ye haan o-biki.’ ¹⁰ Ka guw-ne ye doruru cow ʉs-cow. Ye kamsunduru kap o ʉn ye, ye kume a, kashi ʉn hun-ne ʉn rii-ye o-saa ne, har be-de o-biki shiiru ʉn hamat-ne.

¹¹ “Amba bo Ko-Gwomo cowonte, remen wu hyenet hamat-ne a, wu hyanuru wu ken net-wu, wu cop matuku-de guw-ne ye ʉn wu yase hamat-ne ye cup be-de ʉn ka biki-o ʉt-ge o a. ¹² Wu zeeɾu ka net-wu, ‘Wan-yen de, ʉre nome o cowonte kanɛ ba wo ʉn copon matuku-de o-biki?’ Amba ka net-wu taage ʉn ma-to m-cep. ¹³ Ko-Gwomo zeeɾu yan-guw-mo ʉn wu, ‘Gaag no kom-to ʉn wu ʉn na-se ʉn wu ne. No jorbe wu n-do n-me o-comb, remen kane hun-ne he ʉs-kan ʉn haw-se ʉn yin-ne.’*

¹⁴ “Ai, a bante hun-ne deen, amba ye a daage a hiin ye ro.”

O-cot mose ʉn top-o

ʉn tar-ne o ma ko-Gwomo Sisar

(Mark 12:13-17; Ruka 20:20-26)

¹⁵ A kanɛ **Parisa**-ne haaru, ye tooru ʉt-hun bo ye he Yeso m-ceeb ʉn ma-to wu he m-rwor a. ¹⁶ Ye tomuru yan-neke-mo ʉn ye, mose ʉn ye ken hun-ne Ko-Gwomo **Here** ye ne. Ye cit wu ka cot-o, “Wa-ur-Yoos, te nepste wo ko-ya-o-nip-wu. Wo komo m-yoos ʉn Ma-to Shir o-nip ne ko ya he m-koɾ. Wo m-ginim ʉn ko wu ke a, remen hun-ne kap gaan-ye be ʉn du. ¹⁷ To, ruru te rii-yo depe a kanɛ: ʉHond hond o te top **Sisar** caari-wu ʉn ko-Gwomo-wu ʉn **Roma**-ne hwor-ye ʉn tar? ʉKo te top a?”

¹⁸ Amba remen Yeso nepste rew-ur yo-de de ʉn ye, wu zeeɾu, “No ya-o-shepe! ʉWan wu no m-ceeb ʉn cot-ʉs no? ¹⁹ Kutu no me hwor-ye atte a.” Ye hanturu wu hwor-yo o-kwom. ²⁰ Wu zeeɾu ye, “ʉKa hwoto-o ʉn ka jin-de ne to ma wan to?”

²¹ Ye shasuru ye zee, “To ma ko-Gwomo **Sisar** to.”

Yeso zeeɾu ye, “To, se no ya'as ko-Gwomo **Sisar** rii-yo ro yo ma Sisar a, komo no ya'as Shir rii-yo ro yo Shir a.”

²² Bo ye hogute shas-o ʉn wu a, ye bopuru o-nu. Ye yaguru wu, ye arguru.

O-cot n-te ʉn ine-mo ʉn margan-ne

(Mark 12:18-27; Ruka 20:27-40)

²³ ʉn ka ho-de, ye ken **Saduki**-ne ye haanuru be-ur Yeso. (**Saduki**-ne ye ro m-zee a m-ine a mere a). Ye cituru wu ka cot-o.[†] ²⁴ Ye zeeɾu, “Wa-ur-Yoos, **Mosa** zeeɾu, ‘Urege net marag ba wu ʉn mat yakar, heno ʉn wu ge ka ko-gwor-wu, remen wu metute ka wu mare a wa, wu he dek ʉn cim-yo ʉn wu a.’[‡] ²⁵ To, be ʉn te wu ken net-wu makt yan-campo-ne nen ta'oor. Wu ro sek-wu a gaaru ʉt-ge, wu maruru ba wu ʉn mat. Ayoore-wu gaaru ka ko-gwor-wu. ²⁶ Kaane dooru m-koɾ be-de ʉn ayoore-wu ba wu ʉn mat yakar. Atette-wu gaaru ka ne'a-wu, har woru ʉn ata'yoore-wu. ²⁷ Ur-kom, ka ne'a-wu maruru. ²⁸ To, ruru te ʉn ine-mo ʉn margan-ne, ʉne'a wan wu ne wu he m-warag be-de ʉn ye? Remen myet-mo ʉn ye, ta'oor-ye geestu wu!”

²⁹ Yeso shasuru ye, wu zee, “Yo suu no a yo ro no nap Ma-to Shir a. Komo no nap beeb-de Shir a. ³⁰ Da-o margan-ne he m-ine a, yea ge ʉt-ge a. Se de yea wakte ʉntun **yan-tom-ye Shir** n-Ton.

³¹ “Komo mose ʉn ine-mo ʉn margan-ne, ʉno karante rii-yo Shir ruru no a? Cin da-o **Ibrahi**, **Ishaku**, ʉn **Yakubu** ne mare a Shir zeeɾu, ³² ‘Me ro Shir **Ibrahi**, Shir **Ishaku**,

* **Bɔr-ʉs kwɔɔz ʉs-ʉoor:13** 22:13 Hyen komo: Mati 8:12; 25:30; Ruka 13:28. † **Bɔr-ʉs kwɔɔz ʉs-ʉoor:23** 22:23 Hyen komo: Seng 23:8. ‡ **Bɔr-ʉs kwɔɔz ʉs-ʉoor:24** 22:24 Hyen komo: Kara 25:5-6.

komo Shir **Yakubu**.[§] Remen kaane, wu wu ro Shir o un ya-m-hoog, ba o un margan-*ne* a.”

³³ Bɔ hun-*ne* hogute kaane a, ye hyanuru hyat-to un yoos-de un wu.

Karamsa-o jiishe m-'wons a
(Mark 12:28-34; Ruka 10:25-28)

³⁴ Bɔ **Parisa**-*ne* hogute **Saduki**-*ne* kum to m-cep be-de un shas-o un wu a, ye mɔrguru. Ye cit wu o ma un ye cot-o. ³⁵ Wu ken wan-napse o-**karamsa** wu be-de un ye cituru Yeso o-cot remen wu cept Yeso. Wu zeeru, ³⁶ “Wa-ur-Yoos, *o* ke **karamsa**-o jiishe m-'wons be-de un **karamsa**-ut **Mosa**?”

³⁷ Yeso shasuru, wu zee, “Cɔn Yawe Shir ru un kap o un hur un du, un kap o un hoog ru ne, un kap o un nap-us ru ne.* ³⁸ O ka o ro **karamsa**-o ur-takan, komo o ro o-gos o be-de un to ka. ³⁹ Ayoore-o untun o ur-takan o ro, ‘Cɔn yan-bɔr-us ru bo o cone hi un du a.’† ⁴⁰ Myet yoos-ur **Mosa** un to un **yan-Rwor** un **Ma-to Shir** ne, n-me un to ka **karamsa**-ut yoor-to rwuune.”‡

O-cot n-te un Kiristi
(Mark 12:35-37; Ruka 20:41-44)

⁴¹ Bɔ **Parisa**-*ne* kargute be-ur Yeso a, Yeso cituru ye o-cot. ⁴² Wu zeeru, “¿Yan yo ne ro barag-us no mosse un **Kiristi** ne? ¿Wa wan wu ne?”

Ye zeeru wu, “Wa **Dawuda**.”

⁴³ Yeso zeeru ye, “To, *o* re nome **Dawuda** un beeb-de o-Kukt, wu rotte wu m-zee ‘Gos-wu’? Remen **Dawuda** zeeq,

⁴⁴ “ ‘Yawe zeeq Gos-wu wu ma re,
“She’et un ka be-de ut-gwomo de,
har um ru’ut yan-yage-ut ru waragte

rii-yo o he m-yawag un na-us ru a.” ‘§

⁴⁵ ¿Urege **Dawuda** ro m-zee un **Kiristi**, ‘Gos-wu re,’ to, re nome **Kiristi** waragte wa un wu?”

⁴⁶ Yatt-wu hoksu wu m-shas a. Bɔ un ka ho-de yatt-wu kume jaab remen wu cit wu o ken cot-o a.

Bɔr ɔr-kwooz ɔs-tet

Yeso pyaag wuke-de un

yan-Yoos-de o-karamsa un Parisa-ne

(Mark 12:38-40; Ruka 11:37-52; 20:45-47)

¹ Bɔ hun-*ne* mɔrgute deen mosse un yan-neke-mo un wu ne a, Yeso zeeru ye, ² “**Yan-Yoos-de o-karamsa un Parisa**-*ne*, ye a ya’ase beeb-de un yoos-de un **karamsa**-o **Mosa**. ³ Remen kaane nom no kap o un rii-yo ye ro m-yoos a, amba no nom bo ye ro m-nom a. Remen ye ro m-nom un rii-yo ye ro yoos a. ⁴ Ye ro m-zee un hun-*ne* ye nom rem-se arge beeb-de un ye a, remen Shir wu hogute rɔrem-mo ye. Amba ye ne, ye m-nom ko hiin rem-se ro un hante hun-*ne* ye waragte kashi be-de Shir a.

⁵ “Ye m-nom un senge-mo un ye remen hun-*ne* hyenet. Ye m-gaag caari caari-to un ci-se un Ma-to Shir sa o zee ut-dupo un zwon-to un ye, riib-se un matuku-to un ye ro ɔs-geeza ne har se ro un huk o-dak. Ye ro m-kute un hun-*ne* a zeet ye ro yow yow un Shir ne.* ⁶ Ye jiishte m-cɔn a ya’as ye be-de ur-she’et de un gos-ye be-de o-biki, komo un be-to ur-she’et ne ut-oto un kuke-to un yoos un Ma-to Shir. ⁷ Komo ye conog hun-*ne* sengu ye m-gas be-de ut-baab komo hun-*ne* sengu ye m-zee, ‘Ya-us-Nap.’

⁸ “Amba no, taase a zee no ‘Wa-us-Nap,’ remen wan-yoos-ur no wan-gaan wu. No was ma-to ut-comos a, remen myet no hen-*ne* ye un wu ne ye, campo-*ne* un ne’a-*ne* ne. ⁹ Taase no zee net ‘o-Tato’ un hono o-dak remen Tato o-gaan o ro be un no wu ro n-me n-Tɔn shir. ¹⁰ Taase komo a eeg wo ‘Wa-ur-Yoos,’ remen wan-gaan wu ro Wa-ur-Yoos, wu ro, **Kiristi**. ¹¹ Wu ro caari be un no a, se wu nomotu no m-guw.† ¹² Kap wu hwo hi un de un wu be-ur kashi a, Shir a mus wu hwaa. Amba kap wu musse hi un de un wu hwaa a, Shir a ‘ye wu m-sek.’”‡

§ **Bɔr-ɔs kwooz ɔs-yoor:32** 22:32 Hyen komo: Rwu 3:6. * **Bɔr-ɔs kwooz ɔs-yoor:37** 22:37 Hyen komo: Kara 6:5. † **Bɔr-ɔs kwooz ɔs-yoor:39** 22:39 Hyen komo: Rewi 19:18. ‡ **Bɔr-ɔs kwooz ɔs-yoor:40** 22:35-40 Hyen komo: Ruka 10:25-28. § **Bɔr-ɔs kwooz ɔs-yoor:44** 22:44 Hyen komo: Bɔng 110:1. * **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-tet:5** 23:5 Hyen komo: Mati 6:1; Kara 6:8; Qog 15:38. † **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-tet:11** 23:11 Hyen komo: Mati 20:26-27; Mark 9:35; 10:43-44; Ruka 22:26. ‡ **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-tet:12** 23:12 Hyen komo: Ruka 14:11; 18:14.

Yëso sabarsutë ya-o-shepe

(Mark 12; Ruka 11:39-42,44,52; 20:47)

¹³ “Amba nq rii-yo ur-’wõn yo, nq **yan-Yoos-de o-karamsa** un **Parisa**-ne. Ya-o-shepe! Nq sanag hun-ne ish-o m-cow un gwõmo-to Shir. Nq un hi un nq komo nq cõw á.[§]

¹⁵ “Rii-yo ur-’wõn yo nq **yan-Yoos-de o-karamsa** un **Parisa**-ne. Ya-o-shepe! Remen nq m-pas m-sa, nq m-wõ dak-to ur-hew remen hoob-o un net wan-gaan remen nq muut wu dõrutë jor nq **Yahuda**-ne. Urege nq kumunte, nq haaru nq muutu wu har wu jiish nq m-yõ.

¹⁶ “Rii-yo ur-’wõn yo nq, nq ye rõ un take un hun-ne co à, nõkka ne po-ne! Nq m-zee, ‘Myet bõ un wu tonde un **Pyo-o Shir** à, rem rõ kõn à, amba kap bõ un wu tonde o-zinariya yo un **Pyo-o Shir** à, se wu nõmog ká rii-yo wu tonde à.’[†] ¹⁷ Ya nq rõ untun po-ne un raag-ne ne un hyan-o Shir. ¿Yo ke yo jiishë ut-gos: zinariya yo, kõ **Pyo-o Shir** o rõ m-herexë o-zinariya à? ¹⁸ Nq komo m-zee, ‘Kap bõ un wu tonde o-**hana** à, regen-o rõ kõn à, amba kap bõ un wu tonde un yar-mõ a sakë n-te o-**hana** à, se wu nõmog ká rii-yo wu tonde à.’[†] ¹⁹ Nq po-ne! ¿Yo ke yo jiishë ut-gos? ¿Sakë-de, kõ **hana**-o ur-sakë o rõ m-herexë ur-sakë à? ²⁰ Remen kaanë kap bõ un wu tonde un **hana**-o ur-**seke** à, wu tonde un ka rii-yo rõ un q à. ²¹ Kap komo bõ un wu tonde un **Pyo-o Shir** à, wu tonde un q, komo un Shir ne wu rõ tara n-më un q à. ²² Kap komo bõ un wu tonde n-Tõn shir à, wu tonde un kwuwr-o Shir, komo un Shir ne wu rõ tara un ká kwuwr-o à.*

²³ “Rii-yo ur-’wõn yo nq, **yan-Yoos-de o-karamsa** un **Parisa**-ne. Ya-o-shepe! Nq m-hus o-gaan be-de un õp be-de un saw-to un ceta us-wa ne. Amba nq yagutë rem-se jiishë ur-bon n-më o-**karamsa** à, se rõ: ur-’wõn, m-sher, un men-ut pus-to ne. Hus nq kap, ka yo dege nõ nom à, ba nõ un yage o-ges.[†] ²⁴ Nq po-ne yan-taku un co! Nq m-hus un rii-yo un hoõg-o rëk-yo n-më m-hõ, amba nq corë o-dorom!”

²⁵ “Rii-yo ur-’wõn yo nq, **yan-Yoos-de o-karamsa** un **Parisa**-ne. Ya-o-shepe! Nq m-so’os jim-de ur-ibitë un de ur-kõk ne, amba me-ur rõ un hu ne, o-suub ne deen un koõb-de un garamse un hi un nq ne. ²⁶ Nq **Parisa**-ne po-ne! Takan nq so’os n-më de ur-ibitë ur-kõk ne, remen jim-de un to nomot m-cecas.

²⁷ “Rii-yo ur-’wõn yo nq, **yan-Yoos-de o-karamsa** un **Parisa**-ne. Ya-o-shepe! Ya nq rõ untun saag-se hun-ne sukë o-jojo à, se un bon-de m-hyan n-dõ, amba n-më se caar-to un margan-ne, m-kukop ne go-us-go.[‡] ²⁸ Nq m-senge a zeet nõ rõ kashi un hun-ne un hyan-o un yish, amba men-ut nõ, ya to rõ shiishë o-shepe un senge-m-yo-mõ ne.”

Yëso nõmog boog-to un go

un koõb-de a he ye m-’ya à

(Ruka 11:47-51)

²⁹ “Rii-yo ur-’wõn yo nq **yan-Yoos-de o-karamsa** un **Parisa**-ne. Ya-o-shepe! Men zee kaanë remen nõ nak m-hin un saag-se ur-bon se un **yan-Rwor un Ma-to Shir**, komo nõ nomë saag-se un kashi un hun-ne ut-duk ka ye ya-n-ga-ye nõ ho à. ³⁰ Nq m-zee, ‘Te ro kontë un da-o mõng-ne te, te roa gu ye hoom un **yan-Rwor un Ma-to Shir** à.’[†] ³¹ Un rwor-mõ un káanë, nõ zeeq o ka nõ rõ yakar un ye hoomë **yan-Rwor un Ma-to Shir** à. ³² To, ha nõ co nõ shoos men-ut jaas-to to tat nõ ne shi’ne à! ³³ Nq yege-hwõ! Nq yakar-ye un herhyat! ¿Re nõ he m-nõm nõ possutë piish ut-ma to un den-o o-ra?[§]

³⁴ “Remen kaanë, me nõ m-tõmnë un **yan-Rwor un Ma-to Shir**, un ya-us-wëer ne, un yan-Yoos-de un **Ma-to Shir** ne. Nqa ho ye ken ye, nõ kem ye ken ye, komo nõ nomë ye ken ye us-sõrog un kuke-ut nõ to un yoos un **Ma-to Shir**. Nq ye m-dõre bõ-ut-bõ komo nõ ye un ya-ur-koõb. ³⁵ Remen kaanë, nqa sũ ur-koõb remen nõ hoõg kap kashi un hun-ne. Cin un hyõ-m **Eber** net so-wu. Har ha-mõ un mõ ma Zakaraya wà Barakiya, wu nõ ho’e un tete-o un **Pyo-o Shir** un **hana**-o ur-**seke** à.* ³⁶ Nip-o me nõ m-rure, myet piish ut-ma to a mõrogse à, us-hak deen se arge à, a sek to un hi-de un yan ka da-o.

Yëso ryegentë deen moose

un ya-o-Urusharima ne

(Ruka 13:34-35)

§ **Bqr ur-kwooz us-tet:13** 23:13 Mõ ken gen-mõ un dõ ci-o 14Yan-gõn tuk-mõ ut-men mõ rõ nõ ur-wase, nõ yan-Yoos-de o-karamsa un Parisa-ne. Ya-o-shepe! Nq ine kõn-se Shir, nõ ma’asu kõn m-seeb ne n-më un hun-ne sa o zee nõ inu un hun-ne ye nõ rõ. Nq ka ne re un ra-o un ye taage ye matë ye à, n-më un koõb-de un ye. Remen kaanë, nqa sũ koõb-de un ba m-rerem. Hongse: Mark 12:40 un Ruka 20:47 ne. * **Bqr ur-kwooz us-tet:22** 23:22 Hyen komo: Isha 66:1; Mati 5:34. † **Bqr ur-kwooz us-tet:23** 23:23 Hyen komo: Rewi 27:30. ‡ **Bqr ur-kwooz us-tet:27** 23:27 Hyen komo: Seng 23:3. § **Bqr ur-kwooz us-tet:33** 23:33 Hyen komo: Mati 3:7; 12:34; Ruka 3:7.

* **Bqr ur-kwooz us-tet:35** 23:35 Hyen komo: Taka 4:8; 2Nom 24:20-21.

³⁷ “Ayya ya-o-Urusharima, ya-o-Urusharima! Bɔ-q hoome **yan-Rwɔr Ƴn Ma-tɔ Shir**, nɔ jir ye Shir tɔmnɔ nɔ à Ƴt-ta’ar! Ƴn rɔ ɔnɔg deen Ƴn kamas nɔ bɔ kiit-o rɔ m-kamas Ƴn yakar-ye Ƴn yo n-me Ƴn kƳkƳn-tɔ Ƴn yo à, amba nɔ yagutɛ. ³⁸ Nɔ ka m-mɔka a yaksƳtu nɔ hur-o† nɔ ba Ƴn ne†!‡ ³⁹ Remen me nɔ m-rurɛ, nɔa do me m-hyan komo á, se hɔ-de nɔ he m-zee, ‘Ko-ya-o-kwƳm-wƳ, wƳ rɔne Ƴn beeb-Ƴr Yawe à!’ ”§

Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-nass

*Yeso rwɔrɔg bɔ Pyo-q Shir
he m-wurmɛ à*

(Mark 13:1-2; Ruka 12:5-6)

¹ Bɔ Yeso ruute Ƴn **Pyo-q Shir** à, wƳ rɔ Ƴr-hew. Yan-neke-mɔ Ƴn wƳ kuturu wƳ mumag-o Ƴs-pyo. ² WƳ rurɛ ye, wƳ zee, “Gwɔt nɔ kà mumag-tɔ. Nip-o me nɔ m-rurɛ, ta’ar-Ƴr rɔ kɔn kɔ Ƴr-gaan de a he m-yage n-tɔn Ƴn ɔr Ƴn de á. Myet a wurumsƳ tɔ.”

Takan-de Ƴn swɔ Ƴr-kɔɔb

(Mark 13:3-13; Ruka 21:7-19)

³ Yeso rɔ tara n-tɛ Ƴn **Haag-o Ƴn ‘yo-se o-Zetun**, yan-neke-mɔ Ƴn wƳ haanƳrɛ be-de Ƴn wƳ, Ƴn hɔn-de Ƴn ye. Ye cituru, “¿Rurɛ tɛ, hɔ-de kà rii-yo he m-kɔr á, Komo q ken napa-o rɔ kɔn q he tɛ m-kute muƳn-m ru komo Ƴn ta-de Ƴn hɔno o-dak ne?”

⁴ Yeso shasuru ye, “War nɔ ha, taase wƳ ken wƳ raks nɔ. ⁵ Men zee kaane remen hun-ne deen yea haan Ƴn jin Ƴn de. Yea zee, ‘Me wƳ rɔ **Kiristi**.’ Har yea raks hun-ne Ƴt-moor ne. ⁶ Nɔa hɔge ma-tɔ Ƴr-gun, Ƴn hɔge hɔge tɔ Ƴn tɔ ne. Nɔ hɔge o-gyer á, remen se kaane nɔmɔg, amba kɔm-ur rɔ woɔn tɔ kɔn á. ⁷ Ƴt-dak Ƴr-gun Ƴt-dak ne, Ƴt-gwɔmo Ƴt-gwɔmo ne tɔa nom teper-se Ƴr-gun Ƴn hi Ƴn de Ƴn tɔ. A nom komo mer Ƴn nukte-mɔ o-dak ne Ƴt-be n-hɔn n-hɔn. ⁸ Amba tɔ ka kap takan-de Ƴn re Ƴr-kɔɔb de temb de he m-kɔr á.

⁹ “Ka da-de yea ship nɔ, a ‘ye nɔ Ƴr-kɔɔb, ye ho nɔ. Komo, hɔno o-dak kap a yagu nɔ remen nɔ me m-dɔre.* ¹⁰ Ka da-o hun-ne deen a tuku me jim, komo ye raks ɔr Ƴn ye ne, ye yage ɔr Ƴn ye ne. ¹¹ Yan-rwɔr Ƴn Ma-tɔ Shir ye Ƴt-bɔ komo yea indune deen, yea egusse hun-ne deen. ¹² Remen moor-tɔ Ƴn men-Ƴt jaas-tɔ, was-mɔ ye ken ye rɔ m-was Ƴn ɔr Ƴn ye ne à mɔa heeb. ¹³ Amba bɔ Ƴn wƳ joose har ha-mɔ Ƴr-kɔm á, wƳa posse.† ¹⁴ Komo hun-ne ye Shir a kɔ’ot kà **Ma-tɔ m-Rerem** tɔ Ƴn gwɔmo-tɔ Shir tɔ a rur tɔ hɔno o-dak, remen a hɔgutɛ tɔ dak-Ƴt-dak, ka da-o kɔm-de woɔnte.”

Swɔ Ƴr-kɔɔb Ƴr-yɔ-de

(Mark 13:14-23; Ruka 21:20-24)

¹⁵ “Da-o rɔɔn da-o nɔ he m-hyan Ƴn rii-yo m-rwƳk yo ko-**yan-Rwɔr Ƴn Ma-tɔ Shir** Daneya rwɔre à, yo rɔ eso Ƴn be-de **Pyo-q Shir**‡§ (Yage ko-ya-m-karante nept.) ¹⁶ Tɔ, ye rɔ n-me o-Judiya à, yea som ha-mɔ Ƴt-haag. ¹⁷ Net-wƳ rɔ n-dɔ o-hur à taase wƳ warag o-hur wƳ dekenete rii-yo rɔ wƳ n-me o-hur à. ¹⁸ WƳ rɔ o-kat à taase wƳ jo’on dek Ƴn ɔp-o Ƴn wƳ.* ¹⁹ Ka da-o rii-yo Ƴr-’won yo ne’a-ne ya-ut-uub, Ƴn ye rɔ Ƴn yakar rek-ye ne à! ²⁰ Nɔm nɔ Ƴs-kɔn taase rek-Ƴs nɔ kor nɔ da-o o-gos kɔ Ƴn **Hɔ-de Ƴr-Wuwe** de Ƴn **Yahuda**-ne [hɔ-de o-Sati]. ²¹ Kɔn nɔ remen Ƴn ka da-o, a nom swɔ Ƴr-kɔɔb de a wete m-nɔm á cin Ƴn takan-de Ƴn hɔno o-dak har haan-mɔ m-mɔka, a do ne m-nɔm gon-de á.† ²² O-nip, se de a hebe ká hɔ-tɔ m-swɔ Ƴr-kɔɔb tɔ Ƴn ba kaane à, yatt ko-yan-hoog wƳ he m-ru á, amba remen ka ye a daage à, a heeb ka hɔ-tɔ.

²³ “Ƴn ka da-o, kɔ wƳ ken wƳ zee nɔ, ‘Gwɔt, **Kiristi** wƳ ka káne!’ Kɔ, ‘WƳ ka reɔnɔ!’ Taase nɔ dek tɔ. ²⁴ Men zee kaane remen yan **Kiristi** ye Ƴt-bɔ, Ƴn **yan-Rwɔr Ƴn Ma-tɔ Shir** ne ye Ƴt-bɔ yea rusune. Ye nom caari-o o-napa Ƴn rem-se Ƴn hyan Ƴt-hyat ne, remen ye rukt hun-ne, har Ƴn ye Shir daage ne à urege a nome. ²⁵ Baks nɔ Ƴn ze Ƴn nekste tɔ-Ƴt nɔ cin Ƴn ga’ane.

²⁶ “Remen kaane, wƳ ken wƳ zee nɔ, ‘Gwɔt **Kiristi** WƳ ka reɔnɔ o-kɔt!’ Taase nɔ rwƳn nɔ hyenet. Kɔ ne, ‘Gwɔt wƳ rɔ reɔnɔ n-me o-kuke wukusse,’ taase nɔ gɔks tɔ! ²⁷ Men zee kaane remen bɔ myakt-o rɔ m-myaktune zee-mɔ Ƴr-hɔran ha-mɔ Ƴr-hɔrim á, káne muƳn-mɔ Ƴn **Wá-wƳ Ƴn net** he m-nɔm.‡ ²⁸ Be-de u-Ƴr rɔ á, yea káne sakra rɔ

† **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-tet:38** 23:38 Hur-o = Pyo-q Shir. ‡ **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-tet:38** 23:38 Hyen komo: Irmí 22:5.

§ **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-tet:39** 23:39 Hyen komo: Bɔng 118:26. * **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-nass:9** 24:9 Hyen komo: Mati 10:22.

† **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-nass:13** 24:13 Hyen komo: Mati 10:22. ‡ **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-nass:15** 24:15 Ƴt-Girik:

be-de ba m-kƳkɔp. § **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-nass:15** 24:15 Hyen komo: Dane 9:27; 11:31; 12:11. * **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-nass:18** 24:17-18 Hyen komo: Ruka 17:31.

† **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-nass:21** 24:21 Hyen komo: Dane 12:1; Hyan 7:14.

‡ **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-nass:27** 24:26-27 Hyen komo: Ruka 17:23-24.

m-mɔrge.”[§]

Muun-mo Ƴn Wà-wu Ƴn net
(Mark 13:24-27; Ruka 21:25-28)

²⁹ “Da-o ka ho-tɔ Ƴn re Ƴr-kwoob tɔ he m-ta à,
“ ‘Da-o gaan ho-Ƴr a nom o-comb,
o-rɛng komo yoa nom o-mok á.
Yege-regen a hyemené zee-mo n-Tɔn shir,

komo Shir a nukt rem-Ƴs beeb se ro Ƴn n-Tɔn Shir à.”*

³⁰ Ƴr-kom ka da-o, napa-o m-muun mo Ƴn **Wà-wu Ƴn net** he m-rwuun cas Ƴn kus-o n-Tɔn shir. Myet hun-né ye Ƴn hono o-dak à komo yea nom tuk-mo Ƴt-men rem o-gyer. Yea hyen **Wà-wu Ƴn net** roon n-tɔn Ƴt-ke’enté Ƴt-gwomo né m-seps né deen.† ³¹ Wuá tɔm yan-tɔm-ye Ƴn wu, ye hur o-kar o o-zaaz deen, komo ye karage ye a daage à zeen-mo Ƴr-horan, Ƴr-horim ne, o-baar ne, o-ye’er ne, zee-mo Ƴn o ka wur-o Ƴn hono o-dak o ha-mo Ƴn o ka reno.”

Ƴr-yoos n-te Ƴn ’yo-yo o-rum
(Mark 13:28-31; Ruka 21:29-33)

³² “Yoos no yo ken rii-yo n-te Ƴn ’yo-yo o-rum. Ƴrege jet-se Ƴn yo cirig m-zoose, se ro m-tupne Ƴn wá-Ƴt pu-to, no nak gos-o nomog yow yow o ka. ³³ Káane komo, Ƴrege no hyanag kap ká rem-se um ruru no à, ro m-kor, noa nep unze da-o nomog yow yow, wu ro n-riib Ƴn ish. ³⁴ Nip-o me no m-rure, hun-né ye Ƴn ka zaman-yo yea mer á, se kap o Ƴn ká rem-se nomog. ³⁵ O-tɔn o-dak ne toa tees, amba ma-Ƴt re toa te á ko hiin.

Yatt-wu nape ho-de Kiristi he m-haan á
(Mark 13:32-37; Ruka 17:26-30,34-35)

³⁶ “Amba yatt-wu nape Ƴr-ho, ko Ƴn kwom-Ƴs re ká rii-yo he m-kor á, ko **yan-tom-ye Shir** ye ro n-Tɔn à, ko Wà,‡ se de o-Tato cot.

³⁷ “Bo a nome Ƴn da-o **Nuhu**§ à, káane muun-m re, me **Wà-wu Ƴn net** he m-nom. ³⁸ Ƴntun ka da-o rii-yo ho-mo reet hono o-dak, hun-né ro Ƴn hoge Ƴn rerem-mo Ƴt-biki Ƴt-ge ne, m-re, m-swɔ ne, campo-ne ro Ƴt-ge, a m-ya Ƴn yan-ne’a-ne Ƴt-ge, har ha-mo Ƴn ho-de **Nuhu** cɔwe o-hat à!* ³⁹ Hun-né nap rii-yo he m-kor á, har ho-m haante mo reet ye. Kaane o muun-m re **Wà-wu Ƴn net** he m-nom. ⁴⁰ Ƴn ka da-o, hun-né yoor yea ma’as o-kat, Shir a dek wan-gaan, wu yage wan-gaan. ⁴¹ Ne’a-ne yoor a ma’as Ƴr-na be-Ƴr gaan, Shir a dek wan-gaan, wu yage wan-gaan.

⁴² “Remen kaane she’et no zongse, remen no nap ho-de Gos-wu wu ma no he m-muun á. ⁴³ Amba nap no yo ka, Ƴrege ko-ya-o-hur-wu nepse da-o ko-hyow he m-haan m-tet à, wu rawe á. Komo wu roa yage a cɔwut wu o-hur á. ⁴⁴ Remen kaane no ma se no she’et zongse, ko o ke da-o. Remen da-o no esse o-saktɔ á, ka da-o **Wà-wu Ƴn net** he m-haan.”†

Ko-guw kashi ko wu o-hwaa
(Ruka 12:41-48)

⁴⁵ “¿Wan wu ne ro ko-guw kashi, wa-Ƴs-weer? Wu ro ká guw-wu wu ko-yan Ƴn hur-o Ƴn wu rwɔ’e wu gutu wu hur-o Ƴn wu à, komo wu ’ye or re Ƴn wu guw-né rii-yo m-re yo Ƴn ye Ƴn da-o depe à. ⁴⁶ Ko-ya-o-hur muune wu ’wos ká ko-guw-wu nomog rii-yo depe à, ko-ya-o-hur a hoge rerem-mo Ƴn wu. ⁴⁷ Nip-o me no m-rure, ká ko-ya-o-hur-wu a ru ká ko-guw-wu, wu gutu wu saw-to Ƴn wu kap. ⁴⁸ Amba Ƴrege ká ko-guw-wu ko-yan-men-Ƴt jaas-to wu, komo wu a zee hi Ƴn de Ƴn wu, ‘Ko-yan-hur-o re a jo’on un ga’ane á.’ ⁴⁹ Ka da-o, wu ciru bu Ƴn ye ká guw-né ye. Komo wu ro Ƴt-biki, wu ro m-re, wu ro m-swɔ, Ƴn yan-susur-ne. ⁵⁰ Wu nome káane, ko-yan-hur-o Ƴn wu a jo’on un ho-de wu huute o-saktɔ á, komo da-o wu nape á. ⁵¹ Ko-ya-o-hur a bu wu dum-mo pase Ƴr-be à, komo wu reese wu Ƴr-kwoob be-Ƴr gaan Ƴn ya-o-shepe ne. Káne ye he Ƴs-kan Ƴn haw-se Ƴn yin-ne.

Bɔr Ƴr-kwooz Ƴs-taan

Sha-mo Ƴt-ma mo yan-ne’a-ne op

§ **Bɔr Ƴr-kwooz Ƴs-nass:28** 24:28 Hyen komo: Ruka 17:37. * **Bɔr Ƴr-kwooz Ƴs-nass:29** 24:29 Hyen komo: Isha 13:10; 34:4; Jowe 2:10,31; 3:15; Hyan 6:12-13; Izik 32:7; Isha 34:4. † **Bɔr Ƴr-kwooz Ƴs-nass:30** 24:30 Hyen komo: Dane 7:13; ZeKa 12:10-14; Hyan 1:7. ‡ **Bɔr Ƴr-kwooz Ƴs-nass:36** 24:36 Mo ken gen-mo mo rott ko Wà. § **Bɔr Ƴr-kwooz Ƴs-nass:37** 24:37 Hyen komo: Taka 6:5-8. * **Bɔr Ƴr-kwooz Ƴs-nass:38** 24:38 Hyen komo: Taka 7:6-24. † **Bɔr Ƴr-kwooz Ƴs-nass:44** 24:43-44 Hyen komo: Ruka 12:39-40.

¹ "A hongse **Gwomo-to Shir** untun yan-ne'a-ne op, ye deke pitirra-to un ye. Ye nekuru, ye gontute ko-ya-ur-ge a.* ² Nen taan be-de un ye raag-ne ye, nen taan komo ya-us-weer ye. ³ Ka raag-ne ye dekuru pitirra-to un ye a, amba ye dek m-nqw remen m-do a. ⁴ Ya-us-weeru ne, ye dekste m-nqw remen m-do. ⁵ Bo ko-ya-ur-ge nome it-mo un woon a, myet-mo un ye hebu m-rew.

⁶ "Da-o tet-m purge m-sok ne a, ye hoguru eeg a m-zee, 'Hogu no, ko-ya-ut-ge wu ka! Rwuun no, no gontu wu!'

⁷ "Ka yan-ne'a-ne ye kap inuru, ye ja'asuru pitirra-to un ye. ⁸ Ka raag-ne ye konuru ya-us-weer, 'Hakkur no ya te no nqw-m no hiin, remen pitirra-ut te ro m-mar.'

⁹ "Amba ka ya-us-weer ye zeeru ye, 'Ay, moa bo'os te un no ne a. Jiishte no he be-de un ya-m-baab, no oon mo ma no.'

¹⁰ "Amba bo ye neketu, ye oontu m-nqw a, rii-yo ye muunte ko-ya-ur-ge wosontu. Ye ro zongse a, ye cowuru be-de ur-ge un wu ne, komo a tigururu ish. ¹¹ Da-o hor-o, ye ka yan-ne'a-ne ye muunuru, ye essuru n-do. Ye zeeru, 'Gos-wu! Gos-wu! Tikshi te ish!'

¹² "Amba wu shasuru ye, 'Nip-o me no m-rure, me nap no a!'

¹³ "Remen kaane, se no she'et zongse, remen no nap ur-ho ko o-da a, o um he m-muun a.

Ma-to un guw-ntet

(Ruka 19:11-27)

¹⁴ "Komo a hongse **Gwomo-to Shir** untun net-wu he m-neke ur-hew a. Wu agnuru yan-guw-mo un wu. Wu wonguru ye hwor, ye sengete m-o m-baab ne, har wu muunte. ¹⁵ Wu ya'asuru wan-gaan ba-ut[‡] taan-to un azurpa, wan-gaan komo ba-ut yoor, wu ken wu ba-o gaan, ko wu ke hon un 'wons-mo un wu. Ka da-o, wu nekuru hew-de un wu.

¹⁶ "Ka wu gokse ba-ut taan a, wu es m-se'er a. Wu haaru, wu senguru m-o m-baab ne un ka hwor-ye, har wu swooru ho-mo un ba-ut taan. ¹⁷ Kane komo, wu gokse ba-ut yoor a, wu swooru ho-mo un ba-ut yoor. ¹⁸ Amba ka wu gokse ba-o gaan a, wu haaru, wu hinnuru ur-kuub n-dak. Wu wukuru hwor-ye un ko-yan-hur-o un wu, taase a ci.

¹⁹ "O-da deen, ko-yan-hur-o un ka guw-ne ye jo'onuru hew-de un wu. Wu agnuru ka guw-ne ye un wu ye, remen ye ogmutu wu rii-yo ye nome un hwor-ye un wu a. ²⁰ Ka ko-guw-wu gokse ba-ut taan a, zeeru ko-yan-o-hur, 'O ya'astu me ba-ut taan. Me ka komo um swoog ho-mo un ba-ut taan.'

²¹ "Ka ko-yan-o-hur hoguru o-zak, wu zeeru, 'Nomog ur-bon, ko-yan-kashi m-guw o, net sq-wu! O nomog o-shir un rii rek-yo. Man ya'as wo gwomo-to arge to ka a. Haan, o nom o-zak be-ur gaan un me ne.'

²² "Ka wu gokse ba-ut yoor a, wu haanuru komo wu taknuru co. Wu zeeru, 'Ko-yan-o-hur, o ya'astu me ba-ut yoor. Me ka komo um swoog ho-mo un ba-ut yoor.'

²³ "Ko-yan-hur-o un wu zeeru wu, 'Nomog ur-bon, inin ko-guw, kashi un net! O nomog o-shir un rii rek-yo, man ya'as wo gwomo-to arge to ka a. Haan, o nom o-zak be-ur gaan un me ne.'

²⁴ "Ka da-de ka ko-guw-wu gokse ba-o gaan a wu ma wu woonuru. Wu zeeru, 'Ko-ya-o-hur, um nepste wo ko-ya-us-hwumug wu, wo m-ce un be-de wo go'e a. Wo komo ko-yan-con-mo un re-mo o-tara wu. ²⁵ Q rwo'e, um hogute o-gyer, taase um eggusse hwor ru. Um argu m-neke, um hin ur-kuub, um wukuru hwor ru. Goks rii-ye ru.

²⁶ "Ko-ya-o-hur un wu shasuru, 'Wo ko-yan-men-ut jaas-to komo ko-guw-wu m-zar! zAshi, o nepste me ko-ya-us-hwumug wu, me m-ce be-de me go'e a, komo ko-yan-con-mo un re-mo o-tara wu? ²⁷ Ay, ro jiishte o essu me hwor re o-benki be-de um roa jo'on um goks rii-ye re har um su m-ho a!

²⁸ "Rumus no ka hwor-ye be-de un wu, no ya'as wan-ba-ut op. ²⁹ Ka ye nome senge-mo ur-bon un rii-yo a yase ye a, ye a he m-do'e, har ye kum deen. Amba ka ye ro m-nom o-shir a, ko ka ya-o-hiin-yo ye rotte a se a busute yo m-rumus. ³⁰ Jorbu no ka ko-guw-wu o-hwaa wu un comb-o rim-o. Kane wu he us-kan un haw-se un yin-ne.†*‡

Piish-de ut-ma de ur-kom

³¹ "Da-o **Wa-wu un net** he m-haan n-me un seps-mo un wu a un **yan-tom-ye Shir** ne kap, ka da-o wu he m-she'et un kwuur-o un seps-mo ut-gwomo.‡ ³² Shir a karakse kap

* **Bqr ur-kwooz us-taan:1** 25:1 Hyen komo: Ruka 12:35. † **Bqr ur-kwooz us-taan:12** 25:11-12 Hyen komo: Ruka 13:25. ‡ **Bqr ur-kwooz us-taan:15** 25:15 ut-Girik: *tarents*, o-tarent hond o q ro un pamb kwooz un tet un op un taan [75] ko kiroguram-ut kwooz o-gaan un op ut-nass [34]. § **Bqr ur-kwooz us-taan:29** 25:29 Hyen komo: Mati 13:12; Mark 4:25; Ruka 8:18. * **Bqr ur-kwooz us-taan:30** 25:14-30 Hyen komo: Ruka 19:11-27. † **Bqr ur-kwooz us-taan:30** 25:30 Hyen komo: Mati 8:12; 22:13; Ruka 13:28. ‡ **Bqr ur-kwooz us-taan:31** 25:31 Hyen komo: Mati 16:27; 19:28.

hun-nɛ yɛ Ƴn hɔno o-dak Ƴn hɛr-o Ƴn wƳ. WƳa koos yɛ n-hɔn n-hɔn, bɔ yan-gwɔt Ƴt-gut rɔ Ƴn koos Ƴn ca Ƴn gwɔɔr nɛ à. ³³ WƳa rƳ yɛgɛ-ca sɔ Ƴn rɛ-de Ƴn wƳ, yɛgɛ-gwɔɔr nɛ Ƴn kwanta-de Ƴn wƳ.

³⁴ “Ka da-o ko-Gwɔmo he m-zɛɛ yɛ rɔ Ƴn rɛ-de Ƴn wƳ à, ‘Haan nɔ, nɔ yɛ kumɛ o-kwɔm be-ur Tato re à! Gɔks nɔ cim-yo Ƴt-gwɔmo yo Shir ɛssƳ nɔ cin Ƴn takan-de Ƴn hɔno o-dak à. ³⁵ Mɛn zɛɛ kaanɛ remen bɔ Ƴm hoge mɛr à, nɔ ya’ag mɛ rii-yo m-rɛ. Ƴm hogute **swɔot**-o m-hɔ, nɔ ya’ag mɛ m-hɔ Ƴm sƳ. Mɛ ko-hamat, nɔ gɔks mɛ Ƴn hur-Ƴt nɔ. ³⁶ Mɛtt Ƴr-matuku á, nɔ ya’ag mɛ Ƴr-matuku. Mɛ Ƴn gɔm, nɔ wastɛ Ƴn mɛ nɛ. Mɛ ke’o, nɔ habƳ mɛ Ƴr-gas.’

³⁷ “Ka da-de ká yɛ nɔmɛ rii-yo Shir cɔnɛ à he wƳ m-shas, yɛ zee, ‘Gɔs-wƳ, Ƴhɔ-de Ƴn ya tɛ hyanƳ wɔ Ƴn hoge Ƴn mɛr tɛ ye’et wɔ rii-yo m-rɛ? ƳKɔ da-o o hoge **swɔot**-o m-hɔ, tɛ ye’et wɔ m-hɔ o suute? ³⁸ ƳKomo hɔ-de Ƴn yan o tɛ hyanƳ wɔ ko-hamat, tɛ gɔks wɔ? Kɔ Ƴhɔ-de o ro Ƴr-kor, tɛ ye’et wɔ Ƴr-matuku? ³⁹ ƳKomo hɔ-de Ƴn yan o tɛ hyanƳ wɔ Ƴn gɔm kɔ ke’o tɛ wastɛ Ƴn wɔ nɛ?’

⁴⁰ “Ko-Gwɔmo a shes yɛ, wƳ zee, ‘Nip-o mɛ nɔ m-rɛrɛ, bɔ nɔ nomɛ wan-gaan n-mɛ Ƴn yɛ ká hen-nɛ re nɛ, yɛ jiishe Ƴs-rɛk à, mɛ nɔ nomɛ.’

⁴¹ “Ka da-o ko-Gwɔmo he m-zɛɛ Ƴn yan-kwanta-de Ƴn wƳ, ‘Wongu nɔ Ƴn mɛ nɛ, nɔ yɛ Shir hu’ɛ o-nu à. Cɔw nɔ ra-o a m-ryomɛ á har ya nomot re nɛ, o Shir ɛssɛ **ko-Gwɔmo-wƳ Ƴn ya-Ƴt-kɔt** Ƴn yan-tɔm-yɛ Ƴn wƳ nɛ à. ⁴² Remen bɔ Ƴm hoge mɛr à, nɔ ‘ya mɛ rii-yo m-rɛ á. Ƴm hoge **swɔot**-o m-hɔ, nɔ ‘ya mɛ m-hɔ Ƴm sƳ á. ⁴³ Ƴm haan Ƴr-hamat, nɔ gɔks mɛ á. Mɛ Ƴr-kor, nɔ ‘ya mɛ Ƴr-matuku á. Ƴm gɔmog gɔm, komo mɛ ke’o nɔ was Ƴn mɛ nɛ á.’

⁴⁴ “Ka da-o yɛ ma yɛa shes, yɛ zee, ‘Gɔs-wƳ, Ƴhɔ-de Ƴn yan o tɛ hyanƳ wɔ Ƴn hoge Ƴn mɛr, kɔ Ƴn **swɔot**-o m-hɔ, kɔ wɔ Ƴr-hamat, kɔ wɔ Ƴr-kor, kɔ wɔ Ƴn gɔm, kɔ wɔ ke’o, tɛ yage m-was Ƴn wɔ nɛ?’

⁴⁵ “Ka da-o wƳa shes yɛ, ‘Nip-o mɛ nɔ m-rɛrɛ, bɔ nɔ yage nomɛ wan-gaan be-de Ƴn yɛ ká yɛ rɔ mɛ rɛk-yɛ à, ay, mɛ nɔ yage m-nomɛ.’

⁴⁶ “Yɛ ká yɛa cƳw rɛ Ƴr-koɔb de Ƴn ba m-ta. Amba kashi Ƴn hun-nɛ nɛ yɛa cƳw hogɔ-o ba m-ta.”[§]

Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-cind

Gɔs-yɛ tɔɔg Ƴt-hun yɛ hoot Yɛso

(Mark 14:1-2; Ruka 22:1-2; Yoha 11:45-53)

¹ Da-o Yɛso kɔmɛ rwɔr Ƴn ká rem-se kap à, wƳ zɛɛrƳ yan-nekɛ-mɔ Ƴn wƳ. ² “Nɔ nepɛ **Biki-o m-Pas** kuks hɔ-Ƴt yoor a cirit, komo mɛ **Wá-wƳ Ƴn net** yɛa ya’as mɛ yɛa kem mɛ o-kan.”*

³ Ƴn ká da-o, Gwɔmo-nɛ yɛ Ƴn kɔn-se Shir Ƴn sek-yɛ nɛ rɔ Ƴr-mɔrog Ƴn hur-o Ƴn ko-Gwɔmo-wƳ Ƴn kɔn-se Shir, jin-de Ƴn wƳ Kepas. ⁴ Yɛ tɔɔrƳ Ƴt-hun, yɛ shipt Yɛso wukusse, yɛ hoot wƳ. ⁵ Amba yɛ zɛɛrƳ, “Ba da-o Ƴn **Biki-o m-Pas** á, taase hun-nɛ inɛ yɔkɔkɔ.”

WƳ ken ne’a wƳ hokmɔtɛ Yɛso

nɔw-mɔ m-shi’igin o-Betanya

(Mark 14:3-9; Ruka 7:37-38; Yoha 12:1-8)

⁶ Ka da-o Yɛso ro Ƴn bɔ-o o-Betanya Ƴn hur-o Simɔn, wƳ ro ko-**cim** n-ga à. ⁷ Da-o Ƴn rɛ Ƴn ga-tɔ m-rim, wƳ ken ne’a-wƳ haanƳrƳ be-Ƴr Yɛso Ƴr-batta nɛ de Ƴn nɔw-mɔ m-shi’igin mɔ Ƴn hwɔr dɛɛn. Da-o wƳ ro Ƴn rɛ Ƴn rii-yo m-rɛ à, wƳ duusƳrƳ Yɛso ká nɔw-mɔ Ƴr-hi.†

⁸ Amba bɔ yan-nekɛ-mɔ Ƴn wƳ hyentɛ káanɛ à, ryaab-Ƴs rɛɛrƳ yɛ. Yɛ zɛɛrƳ or Ƴn yɛ nɛ, “Ay, tɔ ká naas-mɔ Ƴn hwɔr mɔ. ⁹ WƳ ro bakke ká nɔw-mɔ a roa kumus hwɔr dɛɛn, a wɔngutɛ koɔb-nɛ.”

¹⁰ Amba remen Yɛso nepstɛ yo yɛ rɔ m-rwɔr à, wƳ zɛɛrƳ yɛ, “ƳRemen yan o nɔ suute ká ne’a-wƳ, remen wƳ nomotƳ mɛ rii-yo depe? ¹¹ Koɔb-nɛ rɔ be Ƴn nɔ Ƴr-hɔ bi,‡ amba mɛ, man do m-she’et be-Ƴr nɔ dɛɛn á. ¹² Ká ne’a-wƳ duusƳtƳ mɛ ká nɔw-mɔ wƳ jamastɛ wƳr-o re remen duk. ¹³ Nip-o mɛ nɔ m-rɛrɛ, myet be-de a he ká ko’ot-o Ƴn **Ma-tɔ m-Rerem** à, hɔno o-dak kap, a bƳp m-rwɔr rii-yo ká ne’a-wƳ nɔmɛ à remen a bakstɛ Ƴn wƳ nɛ.”

Yahudas ɛks wƳa ya’as Yɛso

(Mark 14:10-11; Ruka 22:3-6)

[§] **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-taan:46** 25:46 Hyen komo: Dane 12:2. * **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-cind:2** 26:2 Hyen komo: RƳwƳ 12:1-27. † **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-cind:7** 26:7 Hyen komo: Ruka 7:37-38. ‡ **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-cind:11** 26:11 Hyen komo: Kara 15:11.

¹⁴ Wan-gaan be-de ɔn ɔp ɔn yoor [12], jin-de ɔn wɔ Yahudas Iskariyoti, wɔ haaru be-de ɔn Gwɔmo-ne ye ɔn kɔn-se Shir. ¹⁵ Wɔ cituru ye, “¿Ya nɔ he mɛ m-ya'as, mɛ bɔbsu nɔ Yeso?” Ye ya'suru wɔ hwɔr-ye o-azorpa ɔr-kwɔɔz ɔn ɔp [30].[§] ¹⁶ Cin ɔn ka da-o, wɔ cirɛ hoob-o ɔn cɔw-yo wɔ hette ya'as ɔn Yeso à.

*Yeso reeg rii-yo m-re yo
ɔn Biki-o m-Pas be-ɔr gaan
ɔn yan-neke-mɔ ɔn wɔ nɛ*

(Mark 14:12-21; Ruka 22:7-14,21-23; Yoha 13:21-30)

¹⁷ ɔn hɔ-de ɔn shi-mɔ **Biki-o ɔt-Burodi tɔ ba m-Yist**, yan-neke-mɔ ɔn Yeso haanu be-de ɔn wɔ. Ye cituru wɔ, “¿Kenɛ o conɛ tɛ ja'asu wɔ o reet **Biki-o m-Pas**?”

¹⁸ Wɔ zeeru, “Neke nɔ n-mɛ o-bɔ nɔa hyen wɔ ken nɛt-wɔ. Nɔ rure wɔ, ‘Wa-ɔr-Yoos zeeɛ, ‘Da-o ɔn re nomoste yow yow, komo man re **Biki-o m-Pas** ɔn hur-o ru ɔn yan-neke-m re nɛ.” ’ ’ ¹⁹ Yan-neke-mɔ ɔn wɔ nɔmuru bɔ Yeso zee ye à. Ye argu komo m-nɔm rii-yo m-re yo ɔn **Biki-o m-Pas** káne.

²⁰ Bɔ rim-m nomtɛ à, Yeso she'eturu remen wɔ reet rii-yo m-re ɔn yan-neke-mɔ ɔn wɔ nɛ ɔp ɔn yoor [12]. ²¹ Ye rɔ be-de m-re Yeso zeeru ye, “Nip-o mɛ nɔ m-rure, wan-gaan be ɔn nɔ wɔ ya'as mɛ ɔn kom-tɔ ɔn yan-yage-ɔt re.”

²² ɔn naasu-mɔ ɔr-hur deen, ye ciru cot-se ɔn wɔ n-gaan n-gaan. Ye ma'asuru m-zee, “Gɔs-wɔ, ¿Ba ɔn mɛ nɛ o rotte á, mɛ wɔ?”

²³ Wɔ shasuru, “Wan-gaan be-ɔr nɔ, wɔ rɔ m-re ɔn rii-yo m-re kɔk-ɔr gaan ɔn mɛ nɛ à m-mɔka, wɔ he mɛ m-ya'as.* ²⁴ Mɛ ɔn zee kaane, remen mɛ **Wà-wu ɔn nɛt** sɛ ɔm marag bɔ Ma-tɔ Shir zee cin n-ga à. Amba rii-yo ɔr-'wɔn yo ká wɔ he ya'as ɔn 'Wà-wu ɔn nɛt á! Roa jiish ká nɛt-wɔ ma a ro yagutu wɔ m-mat.”

²⁵ Yahudas ká wɔ he wɔ m-baab à, wɔ ma wɔ cituru, “¿Wa-ɔs-Nap, ba ɔn mɛ nɛ o rotte á, mɛ wɔ?”

Yeso zeeru wɔ, “Wɔ ma o rwɔrɔg ɔn nu-o ru.”

*Re ɔn rii-yo m-re
remen baks ɔn Gɔs-wɔ*

(Mark 14:22-26; Ruka 22:15-20; 1Kor 11:23-25)

²⁶ Ye ro ɔn re ɔn rii-yo m-re, Yeso mossuru ɔr-burodi, wɔ nɔmuru ɔr-bɔngon be-de Shir. Wɔ yotruru ká burɔdi-de, wɔ ya'suru yan-neke-mɔ ɔn wɔ. Wɔ ro m-zee, “Gɔks nɔ, nɔ re, o ka wur-o re o.”

²⁷ Wɔ mossuru ibitte-de ɔn hɔ-mɔ ɔn mat-de ɔs-'yo. Wɔ nɔmuru Shir ɔr-bɔngon, wɔ argu ye m-ya'as. Wɔ ro m-zee, “Swɔ nɔ myet-m nɔ. ²⁸ Mɔ ka hyó-m re mɔ,† mɔ he shoos ɔn swɔr o-nu o Shir ɔn hun-ne ye ɔn wɔ nɛ à. A wɔus-mɔ remen ɔr-**seke** de ɔn soks ɔn **ba'as-tɔ** ɔn hun-ne deen.‡ ²⁹ Wer nɔ ma-ɔt re, man do swɔ ɔn ká hɔ-mɔ ɔn mat-de ɔs-'yo mɔ komo á, sɛ de ká hɔ-de ɔm he swɔ ɔn mɔ ken pu-mɔ mɔ be-ɔr gaan ɔn nɔ nɛ ɔn gwɔmo-ɔt Tato re á.”

³⁰ Ka da-de ye huru Sep-o ɔr-Bɔngon de Shir, ye ruuru. Ye nekuru **Haag-o ɔn 'yo-se o-Zetun**.

Bitrus a nom she-mɔ ɔn nap ɔn Yeso

(Mark 14:27-31; Ruka 22:31-34; Yoha 13:36-38)

³¹ Yeso zeeru ye, “Myet nɔa somos nɔ yagu mɛ ɔn ká tet-mɔ, remen Ma-tɔ Shir zeeɛ, “ ‘Man wos Wa-ɔr-gut,

kur-de ɔn ca komo yeɛ cakre.’§

³² Amba nɛ mɛ ine ɔt-marimar, man be'es nɔ m-wɔ o-Gariri, man 'gone ɔn nɔ nɛ káne.”*

³³ Bitrus zeeru, “Kɔ ye som kap remen rii-yo he wɔ m-kɔr à, mɛ man som á kɔ hiin.”

³⁴ Yeso zeeru wɔ, “Nip-o mɛ wɔ m-rure ɔn ká tet-mɔ, rii-yo keeg-yo o-kiit kenet, wɔa nomos she-mɔ ɔn nap-ɔs re har o-tet.”

³⁵ Bitrus zeeru wɔ, “Kɔ a ho mɛ, man nom she-mɔ ɔn nap-ɔs ru á.” Káne ma kap o ɔn yan-neke-mɔ ɔn wɔ zee.

Yeso nɔmog ɔs-kɔn o-Gesemani

(Mark 14:32-42; Ruka 22:39-46)

§ **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-cind:15** 26:15 Hyen komo: Zeka 11:12. * **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-cind:23** 26:23 Hyen komo: Bɔng 41:9. † **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-cind:28** 26:28 Hyen komo: Rwɔ 24:8. ‡ **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-cind:28** 26:28 Hyen komo: Irm 31:31-34. § **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-cind:31** 26:31 Hyen komo: Zeka 13:7. * **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-cind:32** 26:32 Hyen komo: Mati 28:16.

³⁶ Ka da-ɔ Yeso un yan-neke-mɔ un wu ne haaru de ken be-de a m-zee o-Gesemani† à. Wu zeeɔr yan-neke-mɔ un wu, "She'et nɔ kàne, man neke reeno, un nomot ɔs-kon." ³⁷ Wu dekurɔ Bitrus ne un yakar Zebedi ne yoor, ye rɔ **Yakubu un Yohana**. Wu ciruru tuk-mɔ ut-men o-regen ne deen. ³⁸ Wu ruru ye komo, "Tuk-mɔ ut-men mɔ rɔ un hur un de à, mɔ wooste mɔ ho me. She'et nɔ kàne, zongse be-ur gaan un me ne."

³⁹ Wu nekuru ɔ hiin, wu argu m-kwumɔ un hi-de un wu n-dak. Wu nomuru ɔs-kon, wu zee, "Tato re! Urege a nome, dossu me kà ibitte-de un swɔ ɔr-koob de. Myet un kaane ne, ba yo um cone un hur un de à, yo yo a he m-nom á, se de yo o cone à."

⁴⁰ Wu muunuru be-de un yan-neke-mɔ un wu, wu 'wɔs ye m-rew. Wu zeeɔr Bitrus, "Ashi! ¿Nɔa hoks ɔr'er kɔ ya o-da hiin un me ne á? ⁴¹ She'et nɔ zongse komo nɔ nom ɔs-kon un ba kàane á nɔa he'ebɛ n-te ɔt-meger. Kukt-o dekste m-sok ne, amba wur-o rott m-'wɔns á."

⁴² Wu dooru m-warag o-ayoore-o. Wu konuru, "Tato re! Urege kà swɔ ɔr-koob de a dosse á se um swoog de, nom yo o cone à." ⁴³ Wu dooru m-muun be-de un ye. Wu 'wɔs ye m-rew, remen yish-ye un ye shiiste m-rew. ⁴⁴ Wu dooru ye m-yage, wu haaru. Wu nomuru ɔs-kon o-atette-o. Wu rɔ m-rwor un ma-to wu rwore n-ga à.

⁴⁵ Ka da-de, wu muunuru be-de un yan-neke-mɔ un wu. Wu zeeɔr ye, "¿Har m-moka rew-mɔ notte nɔ ɔr-wuwe? To, da-o nomog, o a hette ya'as un **Wà-wu un net** un kom-to un ya-ut-**ba'as** à. ⁴⁶ Ine nɔ, a neke nɔ. Wan-ya'as un me woosunte."

Ye shipk Yeso

(Mark 14:43-50; Ruka 22:47-53; Yoha 18:3-12)

⁴⁷ Rii-yo wu tigite o-nu, Yahudas, wan-gaan n-me un ká op un yoor-ye [12], woonuru mosse un morog-de un hun-ne ne deen. Ye rɔ ut-magay ne ut-kom, ut-ko ne. Gwomo-ne ye un kon-se Shir un ye rɔ sek-ye ne à, ye tomontu ye. ⁴⁸ Wan-baab-to un wu, Yahudas regussute wu kussute ye o-napa. Wu zee, "Wu um he m-hamat á, wu wu ship nɔ wu." ⁴⁹ Yahudas haaru be-ur Yeso, wu zeeɔr wu, "Ur-gas, wa-ɔs-Nap o!" Yahudas hamturu wu.

⁵⁰ Yeso zeeɔr wu, "Wan-yen de, nom rii-yo hantu wɔ à."

Ye ká hun-ne ye woonuru, ye shipuru Yeso, ye bopuru wu. ⁵¹ Un hyan-o un kàane, wan-gaan be-de un ye rɔ be-ur gaan un Yeso ne à, wu mu'usuru magay-o un wu, wu kupsuru ko-guw-wu un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir o-to.

⁵² Yeso zeeɔr, "Muut magay-o ru, o nak kap wu deke o-magay à, magay-o he wu m-ho. ⁵³ ¿Nɔ m-hyan sa o zee mett ɔr-beɛb um hopt gwu be-ur Tato re, komo da-o gaan wu tomnu me **yan-tom-ye Shir**, ye arge buug-de un karma-ne dugu-ɔs op un dugu-ɔs yoor [12,000] á? ⁵⁴ To, ¿re o ka a he a shoos rii-yo Gen-mɔ un Ma-to Shir rwore à, unze nip-o se ká rii-yo nomog?"

⁵⁵ Ka da-ɔ Yeso zeeɔr ka hun-ne ye, "Nɔ un rwuun ut-magay ne, ut-ko ne nɔ shipt me sa o zee me ko-ya-ur-kwup wu. Koyanda me ɔr-yoos un **Pyo-o Shir**, ¿ya hante ne nɔ shipte me á? ⁵⁶ Amba myet a un nom to ka remen a shooste rii-yo rɔ un n-me un takurda-o un **yan-Rwor un Ma-to Shir** n-ga à." Bɔ m-hoge kàane kap o un yan-neke-mɔ un wu ye yagu wu, ye somuru.

Yeso be-de un yan-piish ut-ma

(Mark 14:53-65; Ruka 22:54-55,63-71; Yoha 18:13-14,19-24)

⁵⁷ Ye shipe Yeso à, ye heeturu wu be-ur Kepas, ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, be-de **yan-Yoos-de o-karamsa** un sek-ye ne, ye rege ye morogsute à. ⁵⁸ Amba Bitrus doruru ye jim-m-jim ɔr-hew ne, har un 'woog-o un hur-o un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir. Wu cowuru, wu she'eturu un guw-ne ne, remen wu hyenet bɔ a he m-buse un Yeso ne à.

⁵⁹ To, n-me un Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **Morog-de un Sek-ye** de ne, kap ye hooburu taab-de ut-bɔ to ye he nome un Yeso remen ye kumut cowo un ho-de un wu à. ⁶⁰ Kɔ de nomte ye kum hun-ne deen ye esse ya ce ut-bɔ à, amba ye kum rii-yo m-rwor á. Ur-kom ye ken hun-ne yoor-ye rwuunuru. ⁶¹ Ye zeeɔr, "Wu ka net-wu zee unze wu hoks m-kaps un **Pyo-o Shir**, komo wu jaas-o m-ma n-me un ho-ut tet."§

⁶² Ka da-de, ko-Gwomo-wu un kon-se Shir inuru, wu zeeɔr, "¿Wott o ken shas-o un rii-yo ye zee mosse un wɔ ne á? ¿Ya o he m-zee un hi un du?" ⁶³ Amba Yeso shas á. Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir zeeɔr wu, "Tɔnd un jin-de Shir wan-hoog, urege wɔ rɔ **Kiristi, Wà-wu Shir**."

† **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-cind:36** 26:36 De rɔ be-de a un pot un yakar-ye un 'yo-se o-zetun à. ‡ **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-cind:55** 26:55 Hyen komo: Ruka 19:47; 21:37. § **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-cind:61** 26:61 Hyen komo: Yoha 2:19.

64 Yɛso zɛɛrɔ wɔ, “Eɛ, káanɛ ɔ hond hond bɔ o rwɔrɛ à. Komo kanɛ co nɔa hyen mɛ **Wà-wu ɔn nɛt** rɔ ɔr-she'et tara ɔn kom-o ɔr-rɛ de ɔn Shir be-de ɔt-gwɔmo,* wɔ rɔon komo n-mɛ ɔt-ke'entɛ tɔ ɔn kɔs-o n-Tɔn shir.†”

65 Ko-Gwɔmo-wu ɔn kɔn-se Shir yooguru matuku-tɔ ɔn wɔ remen tɔk-mɔ ɔt-mɛn. Wɔ zɛɛrɔ, “¿De ke taab-de de ɔn ya a o-hoob? Nɔ hogɔtɛ wɔ nomotɛ Shir o-yo'og. 66 ¿Re nɔ hyanɛ?”

Yɛ shasuru, yɛ zee, “Wɔ woostɛ a ho wɔ!”‡

67 Yɛ cɔpsɔ wɔ m-ta o-co, yɛ wosuru wɔ. Yɛ ken yɛ komo yɛ hwɔɔgɔ wɔ ɔt-raag.§
68 Yɛ rɔ m-zɛɛ, “Nomo tɛ ɔt-hyat, ɔrɛgɛ wɔ **Kiristi** wɔ! Rwɔr wɔ huɔ wɔ o-raag à!”

Bitrus nɔmog she-mɔ ɔn nap ɔn Yɛso

(Mark 14:66-72; Ruka 22:56-62; Yoha 18:15-18,25-27)

69 Ka da-o, Bitrus rɔ tara n-mɛ ɔn 'wɔɔg-o o-hur, wɔ ken wan-ne'a-wu wɔ rɔ m-sengɛ ɔn ká hur-o à, wɔ haarɔ be-de ɔn wɔ, wɔ zɛɛrɔ wɔ, “Wɔ ma, ay, wɔ m-dɔrɛ ɔn Yɛso ká nɛt-wɔ o-Gariri wɔ.”

70 Amba Bitrus nɔmuru m-she be-de ɔn yɛ kap. Wɔ rɔ m-zɛɛ, “Mɛ, mɛ nap ma-tɔ wɔtɛ á!”

71 Ujime bɔ wɔ rwɔuntɛ ish-o m-pyo à, wɔ ken wan-ne'a-wu rɔ m-sengɛ ɔn ká hur-o komo à hyanuru wɔ. Wɔ zɛɛrɔ ka yɛ rɔ eso eso ɔn ká be-de à, “Ká nɛt-wɔ rɔ ɔn dɔrɛ ɔn Yɛso ko-ya-o-Nazaret!”

72 Komo Bitrus dooru nɔm m-she, har ɔs-tɔnd. Wɔ rɔ m-zɛɛ, “Mɛ nap ma ká nɛt-wɔ á.”

73 Jimuru hiin, ka yɛ rɔ eso eso ɔn ká be-de à, yɛ haarɔ be-ur Bitrus. Yɛ zɛɛrɔ, “Ma-tɔ m-she rɔ kɔn á. Wɔ ma wan-gaan wɔ be-de ɔn yɛ. Bɔ wɔ ɔt-ma à, ma-ɔt ru pyaag wɔ bɔ ya-o-Gariri rɔ m-cɛp à.”

74 Bitrus tɔnduru be-de ɔn yɛ, “Mɛ nap ká nɛt-wɔ á!” Ba m-naas o-da, kɛɛg-yo kiit-o kanuru.

75 Bitrus baksuru ma-tɔ Yɛso ruru wɔ à ɔnze, “Rii-yo kɛɛg-yo kiit-yo kyenet, wɔa nomos she-mɔ ɔn nap-ɔs re o-tet.” Bitrus ruuru n-dɔ wɔ 'wɔnuru ɔs-'wɔn dɛɛn.

Bɔr ɔr-kwooz ɔs-ta'voor

A heetɛ Yɛso be-ur Biratus

(Mark 15:1; Ruka 23:1-2; Yoha 18:28-32)

1 Cin n-sot n-sot, myet ɔ ɔn Gwɔmo-nɛ yɛ ɔn kɔn-se Shir ɔn sɛk-yɛ nɛ mɔrguru komo yɛ tɔɔrɔ ɔt-hun yɛ hoot Yɛso. 2 Yɛ ka'uru wɔ, yɛ arguru ɔn wɔ nɛ, yɛ heeturɔ wɔ be-ur **Biratus**, ko-Gwamna-wɔ ɔn ka dak-o.

Mar-m Yahudas

(Sɛng 1:18-19)

3 Da-o Yahudas wɔ babɛ wɔ à hyentɛ a jetɔtɛ Yɛso mar-m hwɔɔg-mɔ à, mɛn-tɔ ɔn wɔ naasuru. Wɔ muɔnuru be-de ɔn Gwɔmo-nɛ yɛ ɔn kɔn-se Shir, ɔn sɛk-yɛ nɛ, wɔ muutu yɛ hwɔr-yɛ o-azɔrpa ɔr-kwooz ɔn ɔp [30]. 4 Wɔ zɛɛrɔ, “Um nɔmog **ur-ba'as**, remen um ya'astɛ ko-yan-ba-**ur-ba'as** a ho.”

Amba yɛ zɛɛrɔ, “¿Ya daa tɛ? ɔt-ma ru tɔ ká.”

5 Wɔ jorburu ká hwɔr-yɛ o-azɔrpa yɛ n-mɛ **Pyo-o Shir**. Wɔ ruuru, wɔ haarɔ wɔ soruru cor-o ɔn wɔ o-hɔ n-tɔn o-ce.

6 Gwɔmo-nɛ yɛ ɔn kɔn-se Shir yɛ kuusɔ ká hwɔr-yɛ, yɛ zɛɛrɔ, “Udepe a ru ká hwɔr-yɛ ɔn be-de ɔr-ess de ɔn **Pyo-o Shir** á, remen ká hwɔr-yɛ yɛ ɔn hɔ-de ɔn nɛt yɛ.” 7 Yɛ tɔɔrɔ ɔt-hun yɛ ɔɔrɔ de ken be-de ɔn ká hwɔr-yɛ. A de m-zɛɛ *Be-de ɔn ko-yan-mà-tɔ ɔt-tur*. Yɛ muutu ká be-de, be-de ɔn jɔk ɔn hamat-nɛ yɛ mere. 8 Har ca, ɔ rwɔ'ɛ atɛ m-aag ɔn ká be-de, *Pyp-o m-Hyó*.* 9 ɔn kaanɛ a shoostɛ rii-yo **wan-Rwɔr ɔn Ma-tɔ Shir** Irmia rwɔrɛ à ɔnze,

“Yɛ dek ká hwɔr-yɛ o-azɔrpa yɛ ɔr-kwooz ɔn ɔp [30],

hwɔr-yɛ a ootɛ wɔ ɔn cɔn-mɔ ɔn hun-nɛ yɛ o-Isra à.

10 Yɛ ɔɔrɔ be-de ɔn ko-yan-mà-tɔ ɔt-tur

ɔn ká hwɔr-yɛ, bɔ Yawe zee à.”†

* **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-cind:64** 26:64 Hyen komo: Bɔng 110:1. † **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-cind:64** 26:64 Hyen komo: Dane 7:13. ‡ **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-cind:66** 26:65-66 Hyen komo: Rewi 24:16. § **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-cind:67** 26:67 Hyen komo: Isha 50:6. * **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-ta'voor:8** 27:3-8 Hyen komo: Sɛng 1:18-19. † **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-ta'voor:10** 27:9-10 Hyen komo: Zɛka 11:12-13; Irmí 19:1-13; Irmí 32:6-9.

*Biratus cikt Yeso ɔs-cot**(Mark 15:2-5; Ruka 23:3-5; Yoha 18:33-38)*

¹¹ Ka da-de, Yeso rɔ eso ɔn her-o **Biratus** ko-Gwamna-wu ɔn **Roma**-ne. Ko-Gwamna cituru wu, wu zee, “ɛWɔ wu rɔ ko-Gwɔmo-wu ɔn **Yahuda**-ne?”

Yeso zɛɛru wu, “O rwɔrɔg hond hond.”

¹² Amba bɔ Gwɔmo-ne ye ɔn kɔn-se Shir ɔn ye rɔ sek-ye ne pyapu wu à, wu zee ye rii á. ¹³ **Biratus** zɛɛru wu, “ɛWɔ hogɛ mɔɔr-tɔ ɔt-ma tɔ ye rɔ wɔ m-sakɛ á?” ¹⁴ Amba Yeso shas wu kɔ gom-ur gaan á, har ko-Gwamna bup o-nu.

*Hun-ne zɛɛg a ho Yeso**(Mark 15:6-15; Ruka 23:13-25; Yoha 18:39—19:16)*

¹⁵ Tɔ, ɔn da-o ɔn **Biki-o m-Pas**, ko-Gwamna westɛ ɔn hosune ɔn net **ko-ya-ur-ba'as**-wu a kaɛ wan-gaan wu ye cone à. ¹⁶ Ka hak-o, wu ken net-wu rɔ kɔn wu ye nape ko-yan-kɔɔb-de ɔn hogɛ ɔt-ma ke'o, jin-de ɔn wu Barabas. ¹⁷ Da-o **Yahuda**-ne mɔrge ká sot-de ɔn co-o hur-o **Biratus** à, Biratus cituru ye, “ɛWan wu nɔ cone ɔn hosu nɔ? ɛBarabas wu kɔ Yeso wu a zee **Kiristi** à?” ¹⁸ (**Biratus** nepstɛ remen ɔr-shoob o sek-ye ye ɔn **Yahuda**-ne shiptɛ Yeso.)

¹⁹ Ka da-de, **Biratus** rɔ tara be-de wu rɔ piish ɔt-ma à, ne'a ɔn wu tomnuru a zee wu, “Yagɛ ma-tɔ ɔn ká ko-yan-ba-ur-ba'as-wu temb, remen ká tet-mɔ ɔn swɔɔg ɔr-kɔɔb deɛn, bo-o ɔn wu rɛɛg me.”

²⁰ Amba Gwɔmo-ne ye ɔn kɔn-se Shir ɔn sek-ye ne swɔwuru hun-ne ye zee a ho'os Barabas, a ho Yeso. ²¹ Ko-Gwamna dooru ye m-cit, “ɛWan wu ne be-de ɔn ká yoor-ye nɔ cone ɔn hoosu nɔ?”

Ye zɛɛru, “Barabas!”

²² **Biratus** cituru ye, “ɛTɔ, re ɔn he m-nɔm ɔn Yeso ne wu a zee **Kiristi** à?”

Kap ye zɛɛru, “A kem wu!”

²³ **Biratus** zɛɛru, “ɛRemen yanɛ? ɛYan rii-yo wu nɔmɛ?”

Amba hun-ne dooru 'yons ɔs-cɔr, ye m-zɛɛ, “A kem wu!”

²⁴ **Biratus** hyanuru yatt-yo wu he hoks m-nɔm á, komo hun-ne rɔ ɔn ma-tɔ ye 'yonstɛ hun-ne ɔr-hur. Wu tomuru a ibinu wu m-hɔ. Wu sapturu kom-tɔ ɔn wu ɔn her-o ɔn hun-ne. Wu rɔ m-zɛɛ, “Mɛ de, hɔ-m re rɔ n-mɛ ɔn rɛ ɔn ra-o ɔn hyó-mɔ ɔn ká ko-yan-ba-ur-ba'as-wu á. Tɔ ká ma-ɔt nɔ tɔ.”[‡]

²⁵ Hun-ne kap ye shasuru ye zee, “Ra-o ɔn hyó-mɔ ɔn wu o she'et ɔn gekɔs-ɔt tɛ, ɔn yakar tɛ ne!”

²⁶ Ka da-o **Biratus** ho'osuru ye Barabas. Wu rwɔ'uru karma-ne ye nomɛ Yeso ɔs-sɔrɔg, wu ya'asɔ ye Yeso, ye kemet wu.

*Karma-ne nomotɛ Yeso ɔr-ar**(Mark 15:16-20; Yoha 19:2-3)*

²⁷ Karma-ne ye ɔn ko-Gwamna heeturu Yeso n-mɛ ɔn hur-o ɔn ko-Gwamna. Ye karaksuru karma-ne ye kusɛ à be-de ɔn wu, ²⁸ Ye pormuru wu saw-tɔ ɔn wu. Ye cupuru wu o ken cɔp-o jaas-o o ɔn gond-tɔ ɔn gwɔmo-ne. ²⁹ Ye nomuru gond-o ɔn yokor-ye m-seɛb, ye sawsu wu ɔr-hi. Ye bɔbsuru wu o-kɔ ɔn kom-o ɔr-rɛ. Ká da-de ye kwukturu ɔn her-o ɔn wu, ye rɔ wu ɔn nomɛ ɔr-ar. Ye m-zɛɛ, “Caari caari-ne, ko-Gwɔmo-wu ɔn **Yahuda**-ne!” ³⁰ Ye cɔpsuru wu m-ta. Ye goksuru ká kɔ-yo, ye wɔsuru wu ɔn yo ɔr-hi. ³¹ Bɔ ye komostɛ wu nomɛ ɔr-ar à, ye possuru wu ka cɔp-o jaas-o o, ye cupuru wu matuku-tɔ ɔn wu. Komo ká da-de ye ruuru ɔn wu ne remen ye kemet wu.

*Karma-ne kamag Yeso n-tɛ o-kan**(Mark 15:21-32; Ruka 23:26-43; Yoha 19:17-27)*

³² Ye rɔ m-nekɛ n-cɔw, karma-ne gonturu wu ken net-wu bɔ-o o-Kireni wu, jin-de ɔn wu Simɔn. Ye gaktu wu saw ɔn ká **kan**-o Yeso o. ³³ Ye ruuru de ken be-de a m-zɛɛ o-Gorogota à, (de rɔ, *Be-de ɔn caar-o ɔr-hi*). ³⁴ Ka da-de, karma-ne ya'asuru Yeso m-mɔdi mɔsɛ ɔn yo ken rii-yo ɔr-gaag yo ne remen wu suut, amba bɔ wu rektɛ à wu yagu m-swɔ. §

³⁵ Bɔ ye kemptu wu à, karma-ne nomuru o-gwambe remen gund-tɔ ɔn wu. Ye wonguru matuku-tɔ ɔn wu. * ³⁶ Ka da-de, ye she'eturu 'er-de ɔn wu. ³⁷ Hohond-mɔ ɔn hi-de ɔn wu, a kamuru kɔ'ot-o ɔn ma-tɔ ɔn **ba'as-de** ɔn wu. ɔnze, “Wu ká wu rɔ Yeso ko-Gwɔmo-wu ɔn **Yahuda**-ne.” ³⁸ Komo ye kamuru ye ken ya-ur-kwup ye nen yoor be-ur gaan ɔn wu ne. Wan-gaan ɔn rɛ-de ɔn wu, wan-gaan ɔr-kwanta.

‡ **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-ta'yoor:24** 27:24 Hyen komo: Kara 21:6-9. § **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-ta'yoor:34** 27:34 Hyen komo:

Bɔng 69:21. * **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-ta'yoor:35** 27:35 Hyen komo: Bɔng 22:18.

³⁹ Hun-nɛ yɛ rɔ m-arag à, yɛ bɔpɔ rɛɛb-tɔ Ƴn wɔ. Yɛ rɔ Ƴn rɛkt Ƴt-hi Ƴr-ar.† ⁴⁰ Yɛ rɔ m-zɛɛ, “Wɔ yɛ he m-wurum Ƴn **Pyo-ɔ Shir**, komo o me ɔ Ƴn hɔ-Ƴt tet. ¿Wɔa hoks? Gu hi Ƴn du, o kergunɛ a gut! Ƴrɛgɛ wɔ **Wà-wɔ Shir** wɔ, kergunɛ Ƴn ká **kan-o** a gut!”‡

⁴¹ Káanɛ komo Gwɔmo-nɛ yɛ Ƴn kɔn-se Shir, Ƴn **yan-Yoos-de o-karamsa** nɛ Ƴn yɛ ken sɛk-yɛ nɛ yɛ sɛngu wɔ nomɛ Ƴr-ar. Yɛ m-zɛɛ, ⁴² “Wɔ guug yɛ ken yɛ, amba wɔ hoks hi Ƴn de Ƴn wɔ m-gu á! ¿Wɔ rɔ ko-Gwɔmo-wɔ Ƴn **Isra-ne**, wɔ wɔ? Yagɛ wɔ kergunɛ n-tɔn Ƴn ká **kan-o**, ká da-ɔ tɛ he m-shɛr Ƴn ma-tɔ Ƴn wɔ o-nip. ⁴³ Wɔ shɛrɛg be-de Shir, komo wɔ zɛɛg, ‘Mɛ wà-wɔ Shir wɔ.’ ” Yagɛ Shir wɔ guut wɔ m-mɔka! Ƴrɛgɛ Shir rɔ m-hogɛ rɛrɛm-mɔ Ƴn wɔ.‡ ⁴⁴ Káanɛ ma ká ya-Ƴr-kwɔp yɛ a kemtɔ yɛ be-Ƴr gaan à, yɛ nomɔrɔ wɔ hun-Ƴt jaas-tɔ.

Mar-m Yeso

(Mark 15:33-41; Ruka 23:44-49; Yoha 19:28-30)

⁴⁵ Cin hɔ-Ƴr rɔ Ƴr-hi, comb-o hɔkkɔrɔ o-dak myet, har ha-mɔ Ƴn sɔ Ƴn kwɔm-Ƴs tɛt se m-rim. ⁴⁶ So Ƴn kwɔm-Ƴs tɛt, Yeso dakɔrɔ ɔr dɛɛn. Wɔ zɛɛ, “Ƴroi, Ƴroi, ¿rama sabaktani?” Wata “Kwɔ Shir re, kwɔ Shir re, ¿rɛmen yan ɔ o jorɔtɔ mɛ?”*

⁴⁷ Yɛ ken yɛ be-de Ƴn yɛ rɔ káanɛ eso eso à, bɔ yɛ hogutɛ káanɛ à, yɛ zɛɛrɔ, “Ká nɛt-wɔ rɔ Ƴn eeg-Ƴs **Erejawan-Rwɔr Ƴn Ma-tɔ Shir**.” ⁴⁸ Ba m-rem wan-gaan wɔ Ƴn yɛ argɔ o-ɛk, wɔ haarɔ wɔ dɛknɔ Ƴr-pɔɔg. Wɔ mɔsurɔ de n-mɛ Ƴn hɔ-mɔ o-zambo, wɔ tuurɔ o-kɔ. Wɔ tebbɔrɔ Yeso wɔ suut.† ⁴⁹ Amba yɛ ken yɛ zɛɛrɔ, “Yagɔ nɔ wɔ a gut, Ƴrɛgɛ **Ereja** a haan wɔ guut wɔ à.”

⁵⁰ Yeso doorɔ dak Ƴs-ɔr dɛɛn, ka da-ɔ wɔ ho'osɔ hogɔ-ɔ Ƴn wɔ. ⁵¹ Ƴn ká da-ɔ, ká gund-ɔ rɔ n-mɛ Ƴn **Pyo-ɔ Shir** à yishɔrɔ be-Ƴt yoɔr, cin n-tɔn haan-mɔ n-dak. Dak-o nukturnɔ, ta'ar-Ƴt bu'ugurɔ.‡ ⁵² Saag-Ƴs teksurɔ, hun-nɛ sɔ-yɛ dɛɛn yɛ marɛ à yɛ inɔrɔ Ƴn hɔg nɛ. Yɛ zɔrmundurɔ Ƴn saag-se Ƴn yɛ. ⁵³ Rii Yeso inɛtɛ Ƴt-marimar, yɛ yagurɔ Ƴs-saag, yɛ ɔwɔrɔ o-Urusharima,§ hun-nɛ dɛɛn hyanɔrɔ yɛ.

⁵⁴ Ƴn ká da-ɔ, caari-wɔ Ƴn ko-karma-wɔ Ƴn **Roma-nɛ**, wɔ Ƴn yɛ ken karma-nɛ yɛ rɔ Ƴn 'er-Ƴr Yeso à. Bɔ yɛ hyɛntɛ nukte-mɔ o-dak komo Ƴn rii-yo kɔrɛ nɛ à, yɛ hogurɔ o-gyer dɛɛn. Yɛ zɛɛrɔ, “O-nip, wɔ ka **Wà-wɔ Shir** wɔ!”

⁵⁵ Yɛ ken ne'a-nɛ yɛ rɔ kɔn komo dɛɛn yɛ dɔndɛ Yeso cin o-Gariri, yɛ nomotɛ wɔ m-sɛngɛ. Yɛ esnurɔ Ƴr-hew nɛ Ƴn gwɔt-ɔ Ƴn rii-yo rɔ m-kɔr à. ⁵⁶ N-mɛ Ƴn yɛ, **Meri** rɔ kɔn wɔ a m-aag *Magudarin* à, Ƴn **Meri** nɛ (inu **Yakubu** nɛ Ƴn **Yusuhu**), komo Ƴn ne'a Zɛbedi (inu **Yakubu** Ƴn **Yohana**).*

Duk Yeso

(Mark 15:42-47; Ruka 23:50-56; Yoha 19:38-42)

⁵⁷ Da-ɔ rim-m nomɛ à, wɔ ken ko-ya-o-kwɔm-wɔ, nɛt-wɔ bɔ-ɔ o-Aramatiya, jin-de Ƴn wɔ **Yusuhu**, wɔ haanurɔ. Wɔ ma ko-**yan-dor Yeso** wɔ. ⁵⁸ Wɔ haarɔ be-Ƴr **Biratus**. Wɔ kɔnɔrɔ a ya'as wɔ u-Ƴr Yeso. **Biratus** zɛɛrɔ a ya'as wɔ. ⁵⁹ **Yusuhu** dɛkɔrɔ u-Ƴr Yeso, wɔ yererɔ Ƴn gund-o Ƴr-bon. ⁶⁰ Wɔ hɛ'ɛdbɔrɔ de n-mɛ Ƴn saag pu-ɔ ɔ ma Ƴn wɔ, ɔ hun-nɛ rɔ hinga yɛ Ƴn wur-ɔ Ƴt-ta'ar à. Wɔ biriktɔrɔ caari-ɔ o-ta'ar. Wɔ hɔkkɔrɔ ish-ɔ Ƴn saag, wɔ argurɔ. ⁶¹ **Meri** Magudarin, Ƴn **Meri** wan-gaan nɛ yɛ rɔ káanɛ tara Ƴn hɛr-ɔ Ƴn saag.

Yan-'er-de Ƴn saag

⁶² Gas-ɔ Ƴn ish, hɔ-de Ƴn zɔngɛ-tɔ Ƴn **Biki-ɔ m-Pas**, Gwɔmo-nɛ yɛ Ƴn kɔn-se Shir Ƴn **Parisa-nɛ** haarɔ, yɛ hyɛntɛ **Biratus**. ⁶³ Yɛ zɛɛrɔ wɔ, “Hogɔ ru gos dɛɛn! Tɛ bakstɛ rii-yo ká wan-raks Ƴn hun-nɛ yɛ zɛɛ cin da-ɔ wɔ rɔ Ƴn hɔg nɛ à, unze sɔ Ƴn ta-de Ƴn hɔ-Ƴr atɛtɛ-de, wɔa inɛ Ƴt-marimar.† ⁶⁴ Remen káanɛ, rwɔ a 'er ká saag-ɔ m-sɔk nɛ. Nom nɔ kaanɛ har ha-mɔ Ƴn hɔ-Ƴt tet, taase yan-nekɛ-mɔ Ƴn wɔ nekɛ yɛ shes u-de Ƴn wɔ, ká da-de yɛ zeet hun-nɛ wɔ Ƴn inɛ Ƴt-marimar. Káanɛ kɔrɛ rwɔk-mɔ Ƴr-kɔm mɔa jiish mɔ Ƴr-takan m-yɔ.”

⁶⁵ **Biratus** zɛɛrɔ yɛ, “Daag nɔ karma-nɛ, nɔ nekɛ nɔ 'er wɔ bɔ nɔ he m-hoks à.” ⁶⁶ Yɛ haarɔ, yɛ dapurɔ gɛn-mɔ Ƴt-gwɔmo Ƴn ta'ar-de Ƴn saag. Yɛ rwɔ'urɔ komo karma-nɛ yɛ 'er ká saag-ɔ.

† **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-ta'yoor:39** 27:39 Hyen komo: Bɔng 22:7; 109:25. ‡ **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-ta'yoor:40** 27:40 Hyen komo: Mati 26:61; Yoha 2:19. § **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-ta'yoor:43** 27:43 Hyen komo: Bɔng 22:8. * **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-ta'yoor:46** 27:46 Hyen komo: Bɔng 22:1. † **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-ta'yoor:48** 27:48 Hyen komo: Bɔng 69:21. ‡ **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-ta'yoor:51** 27:51 Hyen komo: Rwɔy 26:31-33. § **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-ta'yoor:53** 27:53 Ƴt-Girik: Bɔ-ɔ ba m-Kɔkɔp. * **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-ta'yoor:56** 27:55-56 Hyen komo: Ruka 8:2-3. † **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-ta'yoor:63** 27:63 Hyen komo: Mati 16:21; 17:23; 20:19; Mark 8:31; 9:31; 10:33-34; Ruka 9:22; 18:31-33.

Bɔr Ƴr-kwooz Ƴs-eer

Ine-m Ƴeso Ƴt-marimar

(Mark 16:1-8; Ruka 24:1-12; Yoha 20:1-10)

¹ **Hɔ-de Ƴr-WuƳe** de Ƴn **Ƴahuda**-ne aragte o ka, Ƴn hɔ-de o-Rahadi n-sot n-sot, **Meri** wu o-Magudarin Ƴn **Meri** wan-gaan ne, ye haaru, ye gut o-saag.

² Ba Ƴn naas o-da, dak-o nukuru, remen wu ken wan-tom-wu Wan-Koyan wu kergunte zeen-mo n-Ton shir. Wu birikturu ta'ar-o a tigute o-saag a, wu she'eturu Ƴn o. ³ Co-o Ƴn wu ro Ƴs-myakt, matuku-to Ƴn wu komo Ƴt-pus to puu untun Ƴt-gwere. ⁴ Ya-Ƴr-'er de Ƴn saag hoguru o-gyer deen. Wur-to Ƴn ye ro Ƴs-zap. Bo ye hyane wu a, ye heeru n-dak untun margan-ne.

⁵ Ka da-o **wan-tom-wu Shir** zeeru ne'a-ne, "No hoge o-gyer a, um nepste Ƴeso no o-hoob wu a kame a. ⁶ Wu ro kon kane a! Wu inite be-de Ƴn margan-ne bo wu rwoɔe a kor a. Haan no gut be-de wur-o Ƴn wu ro'e a. ⁷ M-moka neke no hor-m-hor, no rure yan-neke-mo Ƴn wu unze, wu inite Ƴt-marimar. Wu ro co no ha-mo o-Gariri, reeno no he wu m-hyan. Rii-yo um haanu no m-rure a, yo ka."

⁸ Ka ne'a-ne ye yaguru ka saag-o hor-m-hor. Ye ro gyer-o o-gyer, mosse o-zak ne deen. Ye ro Ƴs-rek remen ye heet ye rurutu **yan-neke-m Ƴeso** yo **wan-tom-wu Shir** zee a. ⁹ Komo bo ye ro m-neke a, Ƴeso Ƴn hi Ƴn de Ƴn wu go'onuru Ƴn ye ne. Wu zeeru ye, "Gwugwu-mo Ƴr-hur be Ƴn no!" Ye hyokuru yow yow Ƴn wu ne. Ye hamturu na-se Ƴn wu. Ye kwukturu Ƴn co-o Ƴn wu, ye ya'aru wu m-sek. ¹⁰ Ka da-de, Ƴeso zeeru ye, "No hoge o-gyer a! Ha no rure or re ne. Ye neke dak-o o-Gariri, reeno ye he me m-hyan."

Ma-to Ƴn yan-'er-de Ƴn saag

¹¹ Bo ka ne'a-ne ye ro Ƴr-hew cow-mo o-bo a, ye ken ye be-de Ƴn ka yan-'er-de Ƴn saag, ye cowuru o-bo be-de Ƴn Gwomo-ne ye Ƴn kon-se Shir. Ye ruru ye kap o Ƴn rii-yo nome a. ¹² Da-o Gwomo-ne ye Ƴn kon-se Shir Ƴn sek-ye morge a, ye tooru Ƴt-hun. Ye ya'asuru karma-ne hwor deen. ¹³ Ye zeeru karma-ne, "Zee no, 'Yan-neke-m Ƴeso, ye ha'e m-tet, ye hiwe wur-o Ƴn wu da-o te ro m-rew a.'" ¹⁴ Urege ka ma-to woog Ƴn to-to Ƴn ko-Gwamna, tea nomo wu Ƴt-ma. Na cuw swo Ƴr-koob a.'" ¹⁵ Karma-ne argu goks Ƴn hwor. Ye rworuru bo a zee ye rur a. Ka ma-to Ƴn karma-ne to wooru bo-to Ƴn **Ƴahuda**-ne kap. Har caane, **Ƴahuda**-ne ro to m-rwor.

Senge-mo Ƴeso yakse

yan-neke-mo Ƴn wu a

(Mark 16:14-18; Ruka 24:36-49; Yoha 20:19-23; Seng 1:6-8)

¹⁶ Ka **yan-neke-m Ƴeso** ye op o-gaan ye argu ha-mo o-Gariri. Ye haaru Ƴn haag-o Ƴeso zee ye he a.* ¹⁷ Da-o ye hyane Ƴeso a, ye kwukturu Ƴn rwun-se Ƴn ye, ye ya'aru wu m-sek, amba ye ken ye, ye dek unze Ƴeso wu a.

¹⁸ Ƴeso haaru yow yow. Wu ruru yan-neke-mo Ƴn wu, "o-Tato ya'astu me kap o Ƴn gwomo-to o-Ton shir, o-dak ne. ¹⁹ Remen kaane, neke no, no muut hun-ne ye Ƴn hono o-dak kap yan-neke-m re. No yo'os ye m-ho Ƴn jin-de o-Tato, Ƴn de Ƴn Wa ne, Ƴn de Ƴn **Kukt-o Shir** ne.† ²⁰ No yoose yan-dor pu'e, ye nom o-dorotte o Ƴn ma-ut re Ƴn kap o Ƴn rii-yo um rwo'u no a. Nap no yo ka. Me be-ur gaan Ƴn no ne Ƴr-ho bi har Ƴn ta-de hono o-dak."

* **Bɔr Ƴr-kwooz Ƴs-eer:16** 28:16 Hyen komo: Mati 26:32; Mark 14:28. † **Bɔr Ƴr-kwooz Ƴs-eer:19** 28:19 Hyen komo: Seng 1:8.

Takurda-o Markus

Rem-se rɔ n-mɛ à:

Takan-de ʋn Ma-tɔ m-Rerɛm 1:1-13

Senge-m Yeso n-mɛ ʋn hun-nɛ yɛ o-Gariri 1:14—9:50

Cir-mɔ o-Gariri ha-mɔ o-Urusharima 10:1-52

Hɔ-ʋt ta'voor-tɔ ʋr-kɔm yow yow o-Urusharima nɛ 11:1—15:47

Inɛ-m Yeso ʋt-marimar 16:1-8

Rwuun-mɔ ʋn Wan-Koyan cas ʋn da-mɔ ʋn wu n-ton nɛ ʋn inɛ-mɔ ʋn nɛ ʋt-marimar 16:9-20

Yohana Wa-m-Yo'os ʋn hun-nɛ m-hɔ

(Mati 3:1-12; Ruka 3:1-18; Yoha 1:19-28)

¹ **Ma-tɔ m-Rerɛm** tɔ ka, tɔ ma Yeso **Kiristi**,* **Wà-wu Shir**. Hogu nɔ bɔ ka **Ma-tɔ m-Rerɛm** tɔ Shir tɔ taknɛ à.

² Cin n-ga nɛ wu ken net-wu, **wan-Rwor ʋn Ma-tɔ Shir**, jin-de ʋn wu **Ishaya**. Wu gene rii-yo Shir zɛɛ yo he m-kɔr ʋn co à. Wu zɛɛg, "Gwɔt Shir a tɔmɔn wan-tɔm ɔ ʋn wu be-de ʋn hun-nɛ.

Wua tɔmsunɛ wan-tɔm, wu zɔngsɔtɛ hun-nɛ remen haan-mɔ ʋn **Wà-wu Shir**."[†]

³ "Hun-nɛ a hogɛ cɔr-ɔ ʋn ka wan-tɔm-wu o-kɔt.

Wu rɔ yɛ m-zɛɛ, 'Yawe nɔ rɔɔn.

Ja'asu nɔ wu hur-ur nɔ.

Nɔ zɔngɛ remen haan-mɔ ʋn wu.' "[‡]

⁴ Ka bɔ-ɔ taknɛ hond hond bɔ **Ishaya** gene à. Ka net-wu a m-zɛɛ **Yohana Wa-m-Yo'os ʋn hun-nɛ m-hɔ**, hun-nɛ hoguru cɔr-ɔ ʋn wu o-kɔt. Wu rɔ yɛ m-zɛɛ, "Es nɔ a yo'os nɔ n-mɛ m-hɔ. Yɛ esɛ a yo'oste yɛ n-mɛ m-hɔ à, yɛ kututɛ yɛ ho'oste **ba'as-tɔ** ʋn yɛ ɔ ka tɔ yɛ nome Shir à. Yɛ muuntɛ be-de ʋn wu. Wua soks **ba'as-tɔ** ʋn yɛ."⁵ Yan-dak-ɔ o-Judiya yɛ ma'asuru m-rwuun deɛn be-de ʋn wu, kap ʋn yan-dak-ɔ o-Urusharima nɛ. Yɛ rɔ m-rwor ʋn **ba'as-tɔ** ʋn yɛ. Wu rɔ yɛ m-yo'os n-mɛ ʋn Roog-ɔ o-Joda. ⁶ **Yohana** rɔ ʋn cɔp-ɔ o-gund nɛ, ɔ ʋn can-se o-dorom. Wu rɔ ʋn hap-yo o-ka nɛ ʋn byon gego. Rii-yo m-rɛ yo ʋn wu, yege-e yɛ ʋn sɔ nɛ yɛ o-kɔt.[§] ⁷ Wu ro yɛ m-rurɛ ʋn Ma-tɔ Shir. Wu rɔ m-zɛɛ, "Wu ken wu rɔɔn ʋn jim ʋn de wu jiisɛ mɛ à. Mɛ bo'os us ʋn ka'antɛ-tɔ ʋn wu á. ⁸ Mɛ ʋn hi ʋn de, m-hɔ mɔ mɛ nɔ m-yo'os, amba wu nɛ, ʋn **Kukt-ɔ Shir** wu he nɔ m-yo'os."

A yo'oste Yeso n-tɛ m-hɔ

(Mati 3:13—4:11; Ruka 3:21-22; 4:1-13)

⁹ **Yohana** rɔ ʋn yo'os ʋn hun-nɛ. Yeso rwuunuru bɔ-ɔ o-Nazaret ʋn dak-ɔ o-Gariri. **Yohana** yo'osuru wu ʋn Roog-ɔ o-Joda. ¹⁰ Yeso rɔ m-rwuun n-mɛ m-hɔ, ba ʋn naas o-da, wu hyanuru a m-tiks ʋt-ke'entɛ n-Tɔn ɔ shir. **Kukt-ɔ Shir** rɔ m-kergene untun sha-mɔ o-gorop, ɔ ciruru be-de ʋn wu. ¹¹ A hoguru cɔr n-Tɔn ɔ Shir. Q rɔ m-zɛɛ, "Wɔ rɔ Wà re, wu mɛ m-cɔn à. Mɛ o-zak ʋn wɔ nɛ deɛn."^{*}

Wa-ʋt-raks megertɛ Yeso

(Mati 3:13—4:11; Ruka 3:21-22; 4:1-13)

¹² ʋn ra-ɔ **Kukt-ɔ Shir** cirutɛ be-ur Yeso à. **Kukt-ɔ Shir** kuturu wu, wu ru o-kɔt. ¹³ Wu ma'asuru kanɛ ʋt-hɔ kwɔz-ʋt yoor [40]. **Ko-Gwɔmo-wu ʋn ya-ʋt-kɔt** rɔ wu ʋt-meger kɔ wua nom **ur-ba'as** be-de Shir à. Yeso ro be-de nem rɔ à, **yan-tɔm-yɛ Shir** yɛ ro wu m-gu.

Yeso cirig daag

ʋn yan-neke-mɔ ʋn wu

(Mati 4:12-22; Ruka 4:14-15; 5:1-11)

¹⁴ De ken hɔ-de, a tɔwturu **Yohana** ʋn kur-ɔ m-ke'et. Bɔ a tɔwtɛ wu ʋn kur-ɔ m-ke'et à, a rewuru ʋt-hɔ hiin ká da-de, Yeso cɔwuru n-mɛ ʋn dak-ɔ o-Gariri. Wu doruru ka

* **Bɔr-o gaan:1** 1:1 Wu Shir daagne à. † **Bɔr-o gaan:2** 1:2 Hyen komo: Mara 3:1. ‡ **Bɔr-o gaan:3** 1:3 Hyen komo: Isha 40:3 (ʋt-Girik). § **Bɔr-o gaan:6** 1:6 Hyen komo: 2Gwm 1:8. * **Bɔr-o gaan:11** 1:11 Hyen komo: Taka 22:2; Bɔng 2:7; Isha 42:1; Mati 3:17; 12:18; Mark 9:7; Ruka 3:22.

dak-o, wu ro un rure un hun-ne **Ma-tò m-Rerem** tò Shir. ¹⁵ Wu rò m-zee, “Hò-de un ko-Gwomo Shir wosonté, de wu heté m-rwuun un gwomo-tò un wu ne à. Ho'os nò **ba'as-ut** nò, nò muun, nò kon wu. Nò dek **Ma-tò m-Rerem** tò Shir tò a nò m-rure à.”[†]

¹⁶ De ken hò-de, wu rò un dore un riib-o un Mar-o o-Gariri. Wu hyanuru ye ken yan-ship un jan-ye nen yoor. Jin-tò un ye Simon un Andarawus heno un wu. Ye rò un neks ut-yo n-me o-mar. ¹⁷ Yeso zeeru ye, “Dond nò me, man muut nò yan-neke-m re remen nò hantuté hun-ne ye doruté còw-yo Shir.” ¹⁸ Bò Simon ne hogute ma-tò un wu à, ye ho'osuru yo-tò un ye hór-m-hór. Ye arguru wu m-dore.

¹⁹ Bò ye doruté wu à, ye arguru un co hiin. Wu dooru m-hyan un ye ken yan-ship un jan-ye. Jin-tò un ye **Yakubu** un **Yohana**, yakar Zebedi. Ye rò n-me o-hat. Ye rò un ja'as-de ut-yo. ²⁰ Bò Yeso hyente ye à, wu zeeru ye haan ye dore wu. Ba un naas o-da, ye yaguru tat un ye (Zebedi) n-me o-hat mosse un ya-ur-guwus ne. Ye arguru wu m-dore.

Yeso ruutte ko-ya-ut-kot

(Ruka 4:31-37)

²¹ Yeso un yan-neke-mò un wu ne còwuru bò-o o-Kapanahum. Bò **Hò-de ur-Wuwe** woonte à, Yeso còwuru un **kuke-o un yoos un Ma-tò Shir**. Wu yoosuru ye kané. ²² Ye bopuru o-nu un yoos-de un wu, remen wu yoosute ye untun ko-gwomo. De nom untun de un yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** á. De ma un ye, yoos-de rott m-'wons á.[‡]

²³ Ye kané un **kuke-o un yoos un Ma-tò Shir**, wu ken net-wu ro kon wu ko-ya-ut-kot da'e ur-hi à. Ba un naas o-da wu sherguru us-kan. ²⁴ Wu zeeru, “¿Ya mosse te un wò ne, wò Yeso ko-ya-o-Nazaret? ¿Wò un haan te o m-sabarse? Te nepste wò, **Wò rò ko-wan-ba-m-kukop wu Shir!**”

²⁵ Bò ka net-wu zette kaane à, Yeso hurguru ko-ya-ut-kot ut-gaag. Wu zeeru wu, “Res nò, nò ru un hi-de un wu!” ²⁶ Bò ka ko-ya-ut-kot-wu hogute ma-ut Yeso à, wu soru ka net-wu n-dak. Ka net-wu taknuru us-zap. Ka da-de ne, wu sherguru us-kan, ko-ya-ut-kot ruuru un hi-de un wu.

²⁷ Kap o un hun-ne ye ro kané à, ye hyanuru hyat-tò takné à. Ye ma'asuru un cot-se un hi un de un ye. Ye zee, “¿A'a, yan yo ne kaane? Yoos-de un wu rò un hon. Ma-tò un wu rò m-'wons ne, har **ya-ut-kot** rò un m-nom o-dorotte un ma-tò un wu ne.” ²⁸ Bò un kaane, Yeso ruuru ur-jin hór-m-hór un kap hon un dak-o o-Gariri.

Yeso taasute ko-moon Simon gom

(Mati 8:14-17; Ruka 4:38-41)

²⁹ Yeso un yan-neke-mò un wu ne, mosse un **Yakubu** un **Yohana** ne rwuunuru un **kuke-o un yoos un Ma-tò Shir**. Bò wu rwunte à, wu còwuru un den-o Simon ne un Andarawus. ³⁰ Ko-moon Simon rò domb. Wur-o dengute wu o-ra. Bò Yeso tuwte ká hur-o à, ba m-naas o-da, ye ruru wu ma-tò un wur-o un wu. ³¹ Bò Yeso hogute à, Yeso hyogburu be-de un wu. Yeso bopuru wu o-kom. Yeso 'yonsuru wu. Gom arguru m-ta, har wu regturu Yeso ne un or un wu ne ne.

Yeso taaste gom-se un hun-ne deen

(Mati 8:14-17; Ruka 4:38-41)

³² Bò hò-ur hebute à, hun-ne ma'asuru Yeso un deke un ya-us-gom, kap un ye **ya-ut-kot** da'e ur-hi ne à. ³³ Ya-o-bò murguru un ish ye hyenet. ³⁴ Wu taasuru ya-us-gom deen kò wu ke un gon gom-o un wu ne. Wu ruuturu **ya-ut-kot** deen. Wu yage **ya-ut-kot** ye teperte á, remen ye nepste wu rò **Wà-wu Shir**.

Yeso rworog Ma-tò Shir un dak-o o-Gariri

(Ruka 4:42-44)

³⁵ Un **kan-o** o-kiit, cin ba ish-o un gas. Yeso inuru. Wu còwuru o-kot be-de ba un net. Kané Yeso kone Shir. ³⁶ Bò wu ruute kané à, Simon ne un or un wu ne ye rwuunuru Yeso o-hoob. ³⁷ Bò ye hyente wu à, ye zeeru wu, “Kowan wu rò wò o-hoob.”

³⁸ Wu zeeru ye, “A cùw nò un bò-tò rò o-co à, um rurut Ma-tò Shir kané tomso. O rwò'e um haante.” ³⁹ Yeso komuru dore un hon un dak-o o-Gariri kap, wu rò un k'ot un Ma-tò Shir un kuke-tò un yoos un Ma-tò Shir. Wu ruuturu **ya-ut-kot** un hi-tò un hun-ne.[§]

Yeso taasute ko-cim, cim-tò un wu

(Mati 8:1-4; Ruka 5:12-16)

⁴⁰ De ken hò-de, wu ken ko-**cim**-wu haanuru us-kon be-ur Yeso. Wu kwukturu un her-o Yeso. Wu zeeru Yeso, “Urege o conog, wò hoks me m-taase un gom re.”

[†] **Bòr-o gaan:15** 1:15 Hyen komo: Mati 3:2.

[‡] **Bòr-o gaan:22** 1:22 Hyen komo: Mati 7:28-29.

[§] **Bòr-o gaan:39**

1:39 Hyen komo: Mati 4:23; 9:35.

⁴¹ Yeso hoguru 'wɔn-de ɔn wu, Yeso tabburu o-kom, wu ci'uru ka ko-cim-wu, Yeso zeeru wu, "Um ɔnɔg, ka cim-to te." ⁴² Yeso ro ut-ma, cim-ut taaru ka net-wu ba un naas o-da. Wur-o un wu warguru por por.

⁴³ Yeso nakuru wu ut-to, ka da-de Yeso yagu wu aragte. ⁴⁴ Yeso zeeru wu, "Wo jar o rur rii-yo kɔre á. Amba neke o kutɛ wan-Cɔw un kɔn-se Shir hi un du bo a taasɔ wu ut-cim á. O sekeseke-to Mosa zee á. Ka bo-o hun-ne he m-nap unze a taasɔtu wu ut-cim."* ⁴⁵ Amba ka net-wu ruuru, wu taknu rwɔr un ka ma-to kɔ kene. Wu ma'asuru m-rure un hun-ne rii-yo nɔme á. Bo a taase wu cim-to un wu á, har Yeso wu do hoks m-cɔw o-bo a hyenet wu á. Amba wu she'etunuru reeno o-kot. Hun-ne ye un kɔ kene ye ma'asuru m-ha be-de un wu.

Bɔr-ɔs yoor

Yeso 'yonstɛ ko-ryam

(Mati 9:1-8; Ruka 5:17-26)

¹ Bo ho-ut doote á, Yeso muunuru komo bo-o o-Kapanahum. Hun-ne hoguru wu muunte o-hur. ² Bo ye hogute á, ye mɔrguru deen be-de wu comse á. A un kum be-de un hwɔ o-na á, remen mɔor-to un hun-ne. N-me n-do ne hun-ne shiiste. Wu ro ye m-rure un Ma-to Shir. ³ Ye ken ye dooru m-nekne un ko-ryam ne. Nen nass-ye dekke wu n-te o-kerem. ⁴ Amba remen mɔor-to un hun-ne, ye kum be-de m-cɔw ye woot be-ur Yeso á. Bo ye hyente kaane á, ye daaru n-ton ur-dɔob, ye pyaaru ur-hek n-ton be-de Yeso ro á. Wu ye pyeete ur-hek á, ye tuwturu ko-ryam n-me o-kerem ne o wu rotte domb á. ⁵ Bo Yeso hyente rii-yo ye nɔme á, wu napuru unze ye shereg un wu. Wu zeeru ko-ryam, "Nay re, un sokstɛ ba'as-ut ru."

⁶ To, ye ken yan-Yoos-de un karamsa-o Mosa ye ro kanɛ tara. Bo ye hogute ma-to Yeso zee ko-ryam á, ye zeeru un hur-de un ye, ⁷ "¿Ya hante ka net-wu zeet kaane? Wu yo'ogte Shir. Wan wu bo'ose sokse un hun-ne ba'as-to un ye se Shir un hon-de un wu."

⁸ Ba un naas o-da, Yeso napuru barag-se un ye kap un kut-o un wu. Wu zeeru ye, "¿Remen yan o notte us-barag kaane un hur un no? ⁹ ¿Ya jiiše, a zee ko-ryam 'A soksutu wu ba'as-ut ru,' kɔ a zee wu, 'Inɛ ge, o mos kerem-o ru, o arag jo?'" ¹⁰ Yeso dooru ye m-zee, "To, yage un kutu no, no nept unze me Wà-wu un net ro m-wons ne, me bo'ose sokse un hun-ne ba'as-to un ye." ¹¹ Bo wu zette kaane á, wu zeeru ko-ryam, "Inɛ ge, o mos kerem-o ru, o arag jo." ¹² Ka net-wu inuru ge, wu mossuru kerem-o un wu. Wu ruuru un yish-ye un hun-ne har ye bɔpuru nu. Ye sekemsuru Shir ur-bongon ur-bongon. Ye zeeru, "Wuuu, te wet m-hyan kaane á."

Yeso ak Rewi

(Mati 9:9-13; Ruka 5:27-32)

¹³ De ken ho-de, Yeso dooru m-ru n-riib o o-mar. Hun-ne ma'asuru m-mɔge be-de un wu. Wu zeeru ye m-yoose. ¹⁴ Bo wu komte ye m-yoose á, wu inuru wu arguru un co. Wu hyanuru wu ken net-wu jin-de un wu Rewi (wà Arupayes). Wu ro tara m-senge un kuke-o atɛ un goks un hwɔr-ye un tar á. Yeso zeeru wu, "Dɔnd me." Wu inuru, wu doruru Yeso.

¹⁵ Ka da-de, komo Yeso haanuru un hur-o Rewi un yan-neke-mo un wu ne. Ye ro un re un rii-yo m-re un yan-goks un hwɔr-ye un tar ne un ya-ut-ba'as ne. Gon ka hun-ne ye, ye ro un dɔre un Yeso ut-mɔor ne. ¹⁶ Yan-Yoos-de un karamsa-o MosaParisa-ne, ye hyanuru wu ro m-re un rii-yo m-re be-ur gaan un ya-ut-ba'as ne un yan-goks un hwɔr-ye un tar ne. Ye cituru yan-neke-mo un wu. Ye zeeru, "¿Remen yan o ne wu rotte un re un rii-yo m-re mɔsse un yan-goks un hwɔr-ye un tar ne un ya-ut-ba'as ne?"

¹⁷ Bo Yeso hogute kaane á, wu zeeru ye, "Ye ro ba un gom á ye un hoob-o un ko-yas-baat á, amba ya-us-gom. Me un haan remen kashi un hun-ne á. Me un haan remen ya-ut-ba'as."

Ma-to o-swɔot

(Mati 9:14-17; Ruka 5:33-39)

¹⁸ De ken ho-de, yan-neke-m Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho ye ro o-swɔot. Parisa-ne ye ro m-nom kaane tomso. Ye ken hun-ne ye haanuru be-ur Yeso, ye cituru wu, "¿Re nɔme yan-neke-m Yohana un yan-neke-mo un Parisa-ne rotte m-nom o-swɔot remen Shir, amba ye ma ru ro m-nom á?"

¹⁹ Yeso shasuru ye un sha-mo ut-ma, wu zeeru, "To, ¿a nɔme kaane? ¿Wa-ur-ge un nay-ne ye un wu ne ye yage re un rii-yo m-re mɔsse un wu ne? Ay, a nɔme kaane á.

* Bɔr-o gaan:44 1:44 Hyen komo: Rewi 14:1-32.

20 Sê de hq-de a he m-dek un ka wa-ur-ge-wu à, ka hq-de o ye he m-yage un re un rii-yo m-re.”

21 Yeso zeeru, “Magund-ur ut a de m-dap be-de un gund-o pu-o á. ¿A mossé ur-ut ur-pu-de ne? Pu-de-ur a yiish ur-ut kyaar, har arag-mo n-ga. 22 Komo yatt-wu he wuyus m-ke m-pu mo un tur-o o-ka o-ut á, remen mo pu'e moa caat tur-o o-ka. Ka ke-mo ukse, komo ka tur-o o-ka o naase. Remen kaane, a duus ke-m pu-mo un tur-o o-ka o-pu o.”

Hq-de ur-Wuwe

(Mati 12:1-8; Ruka 6:1-5)

23 De ken hq-de ne, **Hq-de ur-Wuwe**, Yeso ro m-arag un cow n-tete o un kat-o un hyo. Ye ro ur-hew, yan-neke-mo un wu ye taknu m-jet un rop-to un hyo.* 24 **Parisa-ne** hyanuru. Bo ye hyente à, ye zeeru Yeso, “A'a, ¿re nome notte m-jet un rop-to un hyo **Hq-de ur-Wuwe**? ¿Hq-de Mosa zette a nom m-senge un de á?”

25 Yeso zeeru ye, “¿No wet m-karante rii-yo **Dawuda** nome á? ¿Da-o wu hoge mer à, wu un or un wu ne à? Baks no. 26 Da-o Abiyata ro'e ko-Gwomo-wu un kon-se Shir à, **Dawuda** ro m-neke un or un wu ne ne. Wu cowuru Depi-o Shir.† Wu 'wossuru ga-to a esse remen Shir à, to udepe net re á se yan-**Cow un kon-se Shir**, **Dawuda** reeru to har wu ya'uru or un wu ne.”§

27 Ka da-de, Yeso zeeru ye, “Shir nomog Hq-de ur-Wuwe, wu nom de remen a waragte guw-ne ye un de á. Wu nomog ka hq-de, remen wu guut na. 28 Tomso ne, **Wà-wu un net**, wu ro ko-gwomo-wu bo'se daag un rii-yo a he m-nom un ka **Hq-de ur-Wuwe** de à.”

Bør-ús tet

Wan-kom-o margan

(Mati 12:9-14; Ruka 6:6-11)

1 De ken hq-de, **Hq-de ur-Wuwe**, Yeso dooru m-cow un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Wu hyanuru wu ken net-wu kané wan-kom-o margan. 2 To, ye ken hun-ne ye ro kané ye conog ye shipk Yeso **ur-ba'as**. Ye ma'asuru Yeso un tuwe un yish ko wua taasú wu ka gom-o o-kom à. Ye dek unze Yeso dosse wu ka gom-o **Hq-de ur-Wuwe**, ye ship Yeso o ka be-de **ur-ba'as**. Ye kumug o ka cow-yo ye hette wu m-heet be-de un piish ut-ma à. 3 Yeso zeeru wan-kom-o margan, “Hyokne o ine ge un co-o un kowan.”

4 Ka da-de ne, wu cituru hun-ne, “¿Ya **karamsa-o Mosa** zee a he m-nom **Hq-de ur-Wuwe**? ¿A nom rii yo-yo, ko o-so-yo? ¿A gu net a doote wu ut-hq, ko de a ho wu?” Ye resuru tek.

5 Wu gwoturu ye gwot-o us-ryaab. Men-ut naasute wu remen cikt-de un ye. Ka da-de, wu zeeru ka net-wu, “Neks kom-o ru.” Wu neksuru kom-o un wu. Gom taaru. 6 Ba un naas o-da **Parisa-ne** ruuru, ye gamuru ut-hi un hun-ne ko-Gwomo **Here** ne ye wu rotte ut-tuw à. Ye hooburu o-cow ye hoot Yeso.

Hun-ne morgute n-riib o-mar

7-8 Yeso inuru mossé un yan-neke-mo un wu ne. Ye haaru n-riib o o-mar. Moor-to un hun-ne deen un dak-o o-Gariri ye doruru wu, har yan-dak-o o-Judiya, un yan-bo-o o-Urusharima ne, dak-o o-Idumiya, un hun-ne ne ye un jit-de un Roog-o o-Joda, raag-o o-Taya o-Sidon ne. Hono o-dak ye haanuru be-de un wu. Ye hogusute kap rem-se wu ro m-nom à. 9 Bo ye morgute à, Yeso zeeru yan-neke-mo un wu ye essu wu hat-o rek-o, taase moor-to un hun-ne megumse wu. 10 Wu be'esute wu taasute ya-us-gom deen gom-se un ye, har kap ya-us-gom ye ro m-mond be-de un wu ye ci'it wu.* 11 Da-o ye **ya-ut-kot** da'e ur-hi à, hyane Yeso á, ye kwukturu un co-o un wu. Ye zeeru us-kan, “Wu wu **Wà-wu Shir**.” 12 Wu kangsuru ye, ye yage wu m-rwuunte kaane.

Yan-neke-m Yeso nen op un yoor

(Mati 10:1-4; Ruka 6:12-16)

13 Yeso daaguru ye ken yan-neke-mo un wu ye, ye neke, ye deet o-haag un wu ne, yan-neke-mo un wu argu m-ha. 14-15 Wu daaguru nen op un yoor, wu eguru ye ur-jin yan-Tom ye un wu. Ye ma'aste m-neke un wu ne, ye kotute hun-ne Ma-to Shir, ye kumut 'wons-mo un ruut un **ya-ut-kot** un hi-to un hun-ne. 16-19 Jin-to un ye to ka, nen op un yoor-ye wu daage à:

Simon (wu Yeso ru'e ur-jin Bitrus à),

* **Bør-ús yoor:23** 2:23 Hyen komo: Kara 23:25. † **Bør-ús yoor:26** 2:26 ut-Girik: Hur-o Shir. ‡ **Bør-ús yoor:26** 2:26 Hyen komo: Rewi 24:9. § **Bør-ús yoor:26** 2:25-26 Hyen komo: 1Sam 21:1-6. * **Bør-ús tet:10** 3:9-10 Hyen komo: Mark 4:1; Ruka 5:1-3.

Yakubu (wà Zẹ̀bẹ̀di),
 ụn heno ụn wụ **Yohana** (yẹ wụ ru'ẹ ụr-jin yakar Buwanajis à, yakar-yẹ ụt-dàkàr),
 tomso
 Andarawus, ụn
 Pirip,
 Bataromi, ụn
 Matiyos,
 Tomas,
Yakubu (wà Arụpayes), ụn
 Taddiyus, ụn
 Simon (ya o-**Kan'ana**), tomso
 Yahudas Iskariyoti wụ (wụ ya'ase Yeso ụn kom-tò ụn ya-ut-yage à).

Yeso ụn Beruzabur

(*ko-Gwomo-wụ ụn ya-ut-kot ne*)

(*Mati 12:22-32; Ruka 11:14-23; 12:10*)

²⁰ Ka da-de, Yeso cõwuru o ken hur-o, komo moor-to ụn hun-ne dooru m-go'onę be-de ụn wụ, har wụ kum da-o ụn re ụn rii-yo m-re ụn yan-neke-mo ụn wụ ne á. ²¹ Da-o or ụn wụ ne hoge kaane à, ye ruuru ye bupt wụ. Ye ụn nom kaane remen ye ken hun-ne ye ro m-zee, "Wu ro kus kus."

²² Yan-Yoos-de ụn **karamsa-o Mosa** ye kergene bo-o o-Urusharima à, ye zeeu, "**Ko-Gwomo-wụ ụn ya-ut-kot** daag wụ ur-hi. Ụn beeb-de ụn **ko-Gwomo-wụ ụn ya-ut-kot**† o wụ rotte ụn ruut ụn ya-ut-kot."[‡]

²³ Bọ Yeso hogute ma-to ụn ye à, wụ aguru ye be-de ụn wụ. Ka da-de ne, wụ cituru ye. Wụ zeeu, "¿Re o ne **ko-Gwomo-wụ ụn ya-ut-kot** he ruut ụn hi ụn de ụn wụ?" Bọ wụ citte ye kaane à, wụ taknu ye m-yoose ụn sha-mo ut-ma. ²⁴ Wụ zeeu, "Urege hun-ne ye ụn o ken dak-o wongute ye ro ur-gun kur-ut ut-kur ụn hi ụn de ụn ye, cakru-mo ka dak-o hette. ²⁵ Kaane o, hun-ne ye ụn o ken hur-o, ye wonge kur-ut ut-kur. Ye ma'asuru m-dum ụn hi ụn de ụn ye, caage-mo ka, ka hur-o hette. ²⁶ Gwomo-to ụn **ko-Gwomo-wụ ụn ya-ut-kot** komo, to wonge kur-ut ut-kur, to ro m-dum, jesse-mo, to he'e. ²⁷ Yatt-wu he m-cow ụn hur-o ụn ko-beeb-wu kuuste saw-to ụn wụ á, se wu shipste wu ur-takan. Wụ geks ka da-de ne, wụ cakarsute hur-o ụn wụ. ²⁸ Nip-o me no m-rure, Shir a sokse hun-ne kap **ba'as-to** ye nome wu à, o-yo'og ne o ye nome wu à, ²⁹ amba wu yo'oge **Kukt-o Shir** à, a sokse ka net-wu **ba'as-de** ụn wu á. Ka **ba'as-de** dea she'et be-de ụn wu ko o ke da-o."[§]

³⁰ Yeso ụn rwor kaane, remen ye zeeu, "**Ko-Gwomo-wụ ụn ya-ut-kot** daag wụ ur-hi."

Inu Yeso ụn hen-ne Yeso ne

(*Mati 12:46-50; Ruka 8:19-21*)

³¹⁻³² Hun-ne ụt-moor ne ro tara tara. Yeso ro n-tete o ụn ye. Wụ ro ye ut-ma, inu ụn wụ wõnurụ ụn hen-ne ye ụn wụ ne. Ye esuru n-do. Ye tomuru wu ruwun wu nom ut-ma ụn ye ne. Wụ ken wu zeeu wu, "Inu ru wu ka ụn hen-ne ru ne n-do. Ye ro ụn hoob-o ru."

³³ Wụ shasuru ye, wụ zeeu, "¿Wan wu ne ro inu re ụn hen-ne re ne?"

³⁴ Wụ gutruru hun-ne ye hwo wu n-tete o ụn ye à. Wụ zeeu, "Inu re wu ka ụn hen-ne re ne. ³⁵ Wụ nome rii-yo Shir cone à, campo, ko ne'a, wu ro heno re, wu ro komo inu re."

Bør-qs nass

Wan-kap ụn go

(*Mati 13:1-9; Ruka 8:4-8*)

¹ Yeso inuru eso, wu ruuru n-riib o o-mar, komo wu taknu yoose ụn hun-ne. Ye moorguru deen be-de ụn wu. Bọ ye moorge deen à, wu cõwuru o-hat wu she'eturu n-me ụn o n-te o-mar. Hun-ne ro o-zang n-riib o o-mar.* ² Wụ yoosuru ye us-rem ut-moor ne ụn sha-mo ut-ma. ³ Wụ zeeu, "Raks no, no hogute ma-to um he no m-rure à. Wụ ken net-wu ruug o-pup kap ụn go. ⁴ Wụ ro ụn kap ụn go, ye ken go-ye he'enuru n-riib n-cow. Yege-no haanuru, ye corogsuru ye. ⁵ Ye ken go-ye he'enuru be-de ut-ta'ar be-de ụn ba m-hu deen. Ba ụn naas o-da, ye poturu remen dak-o rott ur-duw kané á. ⁶ Da-o ho-ur dakne à, ye kakuru, remen geer-se ụn ye cow n-dak á. ⁷ Ye ken go-ye he'enuru

† **Bør-qs tet:22** 3:22 ụt-Girik: Beruzabur   ‡ **Bør-qs tet:22** 3:22 Hyen komo: Mati 9:34; 10:25.   § **Bør-qs tet:29** 3:29 Hyen komo: Ruka 12:10.   * **Bør-qs nass:1** 4:1 Hyen komo: Ruka 5:1-3.

be-de yokor-qs rō à. Ye poturu, ye bo'osuru. Yokor-qs tupnuru, se megumsuru ye, ye hoge m-sok har ye dukr ur-bon ne á. ⁸ Ye ken go-ye he'enuru be-de ut-wuur. Ye poturu. Ye bo'osuru ur-bon ne. Ye dukuru. Ye nomuru ya'ane. Ye ken ye ur-kwooz un op [30]. Ye ken ye kwooz-ut tet [60] kō kwooz-ut taan [100]."

⁹ Ka da-de, Yeso zeeru ye, "Kap wu rō ut-to ne to m-hoge à, wu hoge."

*Rii-yo hantē riig-mo un
sha-mo ut-ma à*

(Mati 13:10-17; Ruka 8:9-10)

¹⁰ Da-o hor-o, Yeso ro un hon-de un wu. Ka op un yoor-ye, yan-neke-mo un wu, un ye ken ye ne, ye haaru be-de un wu ye hwooru wu n-tete. Ye cituru wu yo ka sha-mo ut-ma to rō à. ¹¹ Wu zeeru ye, "Nō ye ya'ase Shir hur-ur nō à, nō ye Shir ya'e nō nept ma-to un gwomo-to un wu. Ye ya'ase Shir hur-de un ye á, ye a m-yoose un sha-mo ut-ma. ¹² Remen a shoostē Ma-to Shir:

" 'Yea hyen yo me m-nom á

amba yea hoks m-nap un yo me m-nom á.

Yea hoge yo me m-zee à, amba yea nep á;

taasu ye waktune be-de Shir a sokute ye ut-ba'as.' "†

Bō ma-to un ka wan-kap un go wu rō à

(Mati 13:18-23; Ruka 8:11-15)

¹³ Ka da-de, Yeso zeeru ye, "Urege nō nap ka sha-mo ut-ma to á, nō nep o ka sha-mo ut-ma to kusse á. ¹⁴ Ka wan-kap un go wu, Ma-to Shir to wu rō m-kap. ¹⁵ Ye ka go-ye ye he'ene n-riib un cow à, no corogsuru ye, sha-mo un ka hun-ne ye mo ka, ye a rure Ma-to Shir à. Ye hogusse, ba un naas o-da, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wooruru, wu deksuru to. ¹⁶ Kaane o tomo, ka go-ye, ye a kape n-te ut-ta'ar à, sha-mo un ka hun-ne ye mo ka, ye hoge Ma-to Shir à. Ba un naas o-da, ye goksuru to o-zak o-zak. ¹⁷ Amba ye ess to ur-hur á. Bō ye she'ette hiin à, ye ho'osuru to. Yo ka un kor remen koob-ur bok ye, komo hun-ne suutu ye us-cenene unze ye gokste Ma-to Shir, ye hoks gaag ut-men á. ¹⁸ Ka go-ye, he'ene n-te un yokor á, ye rō ka ye hoge Ma-to Shir à. ¹⁹ Amba hoob-o un rii-yo un hono o-dak yo rwō'uru ye un co. A rō ye m-raks un gop-de un hoob-o o-kwum. Komo un gop-de un se ken rem-se, se naasuru Ma-to Shir un hur-de un ye. Remen kaane, se wenuru m-duk. ²⁰ Ka go-ye, ye a go'e be-de ut-wuur à, ye rō ka ye hoge Ma-to Shir à, har to she'eturu un hur-de un ye, to nomuru ur-bon be-de un ye. Un hur-de un wu ken wu, ya wu rō untun ka go-yo yo rō m-kum un ya'ane ur-kwooz un op [30] à. Un hur-de un wu ken wu komo yo rō m-kum kwooz-ut tet [60]. Un hur-de un wu ken wu, yo rō m-kum kwooz-ut taan [100]."

Sha-mo un ma-to ur-pitirra

(Ruka 8:16-18)

²¹ Ka da-de, Yeso cituru ye, "¿A un daps ur-pitirra remen a hokte de o-shaar? ¿Kō un kus-o o-kwuur? Ay, amba remen a sekt de n-ton be-de a he m-hyan à. ²² Bō un rii-yo rō wukusse à, rwuun-mo yo he'e cas cas. ²³ Kap wu rō ut-to ne to m-hoge à, wu hoge."

²⁴ Yeso dooru ye m-rure ut-ma. Wu zeeru, "Baks nō yo nō hoge à ur-bon ne. Kōk-de o mesute wu ken wu à de a hette wō m-me'esse, har a doo wō. ²⁵ Ko-wan-rii, wu a m-do'e. Wu rotte ne á, kō ya o-rii-yo yo wu rotte hiin à, a rumus yo, a yage wu ut-kom m-zar."†

Sha-mo un ma-to un go-ye potne à

²⁶ Yeso dooru ye un rure ut-ma. Wu zeeru, "**Gwomo-to Shir** ya to rō untun ko-ya-tom wu kape go un kat-o un wu à. ²⁷ A rewuru ut-hō, go poturu, ye bo'osuru, wu nap bō takne á. ²⁸ O-dak un hi un de un o, o rō m-ya rii-yo m-re. Poton-mo rō ur-takan. Ye pote, ye dukuru. Ujime ye nomuru ya'ane. ²⁹ Da-o kat-o nense, wu tomuru ya-m-ce un kunt-de m-ce ne remen kat-o wooste m-ce."‡

*Sha-mo un ma-to
un ya'ane-yo o-mosta*

(Mati 13:31-32,34; Ruka 13:18-19)

³⁰ Yeso zeeru ye, "¿Un yaane um hette m-hongse **Gwomo-to Shir**? ¿Ya un ma-to ne um hette m-rwunte un sha-mo un to? ³¹ Gwomo-to un wu to rō untun ya'ane-yo o-mosta yo a go'e n-dak à. Kō de nomte yo jiishte ya'ane kap us-rek à. ³² Yo jiishuru kap o un

† **Bor-qs nass:12** 4:12 Hyen komo: Isha 6:9-10 (ut-Girik). ‡ **Bor-qs nass:21** 4:21 Hyen komo: Mati 5:15; Ruka 11:33. § **Bor-qs nass:22** 4:22 Hyen komo: Mati 10:26; Ruka 12:2. * **Bor-qs nass:24** 4:24 Hyen komo: Mati 7:2; Ruka 6:38. † **Bor-qs nass:25** 4:25 Hyen komo: Mati 13:12; 25:29; Ruka 19:26. ‡ **Bor-qs nass:29** 4:29 Hyen komo: Jowe 3:13.

gugoog-o, a go'e n-me o-wak à. Yo nomuru caari-se us-jet, har no ro m-cire un se ye ce ut-kur."

³³ Un sha-mo ut-ma deen gon to ka, Yeso rure ye Ma-to Shir hond hond bo ye he hoks m-nap à. ³⁴ Wu ruru ye rii á, se de un sha-mo ut-ma ne. Amba pakse o, wu ro un rwunte un yan-neke-mo un wu koyan.

*Yeso reŕte m-yo m-ho ne
(Mati 8:23-27; Ruka 8:22-25)*

³⁵ Ka da-de ne m-rim, Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, "Haan a pes no jit-de o-mar."
³⁶ Yan-neke-mo un wu ye yagnuru hun-ne, ut-moor ne ye cowuru o-hat be-de Yeso ro à. Ye nekuru. To ken hat-to ro kon tomso ne ut-rek-to. ³⁷ Ye ro m-neke, caari-mo m-yo taknuru. Ho-m ro m-tam o-hat. Mo ro m-he'ebé n-me har mo un he de m-shoos o-hat. ³⁸ Yeso ro m-rew n-me o-hat so ur-tur un jim. Hi-de un wu ro russe un rii-o atte un rus ur-hi à. Ye 'yonsuru wu. Ye zeeru wu, "Wa-ur-Yoos, ashi! ¿Wo was á? Te ka he m-sabarse!"

³⁹ Ka da-de, wu inuru m-rew, wu hururu m-yo ut-gaag. Wu zeeru o-mar, "Res temb." Yo-m resuru tek. Mar-o resuru temb.

⁴⁰ Wu zeeru ye, "¿Yan yo hante notte un hoge o-gyer? ¿Har m-moka no sher be-de Shir á?"

⁴¹ Ye hoguru o-gyer deen. Ye zeeru hi un de un ye, "Wuuu, ¿Ya un gon net-wu kaane wu yo-m ro wu o-dorotte m-ho ne?"

Bɔr-ɔs taan

*Taas un gom-o un
wu ya-ut-kot da'e ur-hi à*

(Mati 8:28-34; Ruka 8:26-39)

¹ Yeso un yan-neke-mo un wu ne pasuru de ka jit-de o-mar de, un dak-o o-Garasa. ² Da-o Yeso ru'e o-hat à, ba un naas o-da, wu ken net-wu ro kon wu ko-**ya-ut-kot** da'e ur-hi à. Wu rwuunuru be-de us-saag, wu go'onute un Yeso ne. ³ Wu ro m-ma'as m-she'et un pak-to ut-ta'ar be-de a m-jok ut-u à. Wu ro m-gege á ko ut-kwom. ⁴ Ko a gegurse nase un wu ut-kom ne ut-kwom ut-kwom, wu jetemse to war war. Yatt-wu ro wu m-hoks m-gaag á. ⁵ Ko de ke da-de, m-tet m-how ne, wu ro n-te un saag-se un pak-to ut-ta'ar, n-ton ut-haag. Wu ma'asuru us-kan kane. Wu ro m-monomse un hi un de un wu ut-ta'ar ut-ta'ar.

⁶ Da-o wu hyambe Yeso à, wu kawuru Yeso o-rek. Wu woburu. Wu kwukturu un co Yeso. ⁷ Wu sherguru us-kan. Wu zeeru, "Yeso, **Wà-wu Shir**, n-ton, ¿ya da wo un me ne? Hakkure, um mossute wo un Shir ne, wo 'ya me ur-kqob á!" ⁸ Wu un zee yo ka remen Yeso zeste ko-**ya-ut-kot**, "Ru no un hi-de un ka net-wu."

⁹ Bo ka net-wu konte Yeso à, Yeso cituru wu. Yeso zeeru wu, "¿Jin un du ro waane?" Wu shasuru Yeso, " 'Timb,' me wu un hon-de á, te deen." ¹⁰ Wu konuru Yeso komo wu zeeru, "Yeso hakkure, taasú o yen te un ka be-de."

¹¹ Un ka be-de ne, caari-o un kur-o un arede ro ut-re n-ton ur-haag. ¹² Ya-ut-kot konuru Yeso. Ye zeeru, "Yeso tuwut te be-de un arede yage te cuwut ye." ¹³ Yeso ya'uru ye o-cow. Ya-ut-kot ruuru be-de un ka net-wu, ye cowuru un hi-to un arede. Kur-o un arede dugus yoor [2,000]. Arede yirigburu o-mar. Bo ye yirigbute à, ye duuzburu n-me o-mar. Ho-m reeru ye kap.

¹⁴ Bo yan-gut-de un arede hyente rii-yo nome à, ye somuru us-rek, ha-mo un bo-o ro yow yow à. Ye runduru ya-o-bo un riib-se un o ne ka ma-to. Hun-ne rwuunuru, ye hyenet rii-yo kore à. ¹⁵ Ye haanuru be-ur Yeso, ye hyanuru wu **ya-ut-kot** ro daage ur-hi à. Wu ro tara un gund-o un wu ne hokke un weer-se un wu ne. Ye hoguru o-gyer. Ye hyanag ut-hyat. ¹⁶ Komo ye hyane rii-yo kore ka net-wu ya-ut-kot da'e ur-hi à, un ka arede-ye ne un yish-ye un ye á, ye ruru hun-ne ye rwuune so o-bo à rii-yo kore à. ¹⁷ Ye taknu kon-us Yeso wu yaksu ye dak-o un ye.

¹⁸ Yeso ro m-cow o-hat wu yagute ka dak-o o ka. Ka net-wu ne wu **ya-ut-kot** ro daage ur-hi à konuru Yeso 'ye wu o-cow wu dorute wu. ¹⁹ Amba Yeso dek ma-to un wu á. Yeso zeeru, "Ji o-hur be-ur yan-yen-du du. O rure ye rem-se Wan-Koyan nomu wo à, un bo wu hyane 'won un du à." ²⁰ Ka net-wu arguru m-neke. Wu taknu rwor un ka ma-to un ka dak-o o a m-zee *Bq-ut Qp* à. Wu ro m-rwor un ka rem-se ut-moor ne se Yeso nomu wu à. Hun-ne kap ye bopuru us-nu remen ye hogute rii-yo ut-hyat.

*Yeso taasute nen yoor gom-se un ye
(Mati 9:18-26; Ruka 8:40-56)*

²¹ Komo Yeso cōwuru o-hat wu dooru m-pas un jit-de o-mar. Bō wu woobute à, hun-ñe ðen morguru be-de un wu n-riib o-mar. ²² Wu ken ñet-wu haanuru, jin-de un wu Jaros. Wan-gaan be-de un yan-co ye un kuke-o atte un yoos un Ma-to Shir à. Bō wu hyente Yeso à, wu kwukturu un co-o un wu. ²³ Wu gapursuru Yeso, wu zeeru, “Yeso, me ka haane be un du. Wà re wan-ne-a-wu ro un kom-to Shir. Um çonog o he, o ci wu un kom-ut ru kō ka gom-o rō m-ta à, wu nom hogō.” ²⁴ Yeso arguru wu m-dore. Ye arguru m-neke. Hun-ñe ðen doruru Yeso. Ye ro wu m-megemse.

²⁵ Wu ken ne'a-wu ro kon wu gom bope à, hak-us op us-voor [12] hyō-m ro m-du un wur-o un wu. ²⁶ Wu swoog ur-kooq ðen un kom-to un ya-us-baat ut-moor ne. Bō un rem-se wu rotte un kom-to un wu à, kap o un se se teeste un hoob-o us-baat remen gom-o un wu teet. Gom ro wu m-muun n-hwuk n-hwuk. ²⁷ Wu hogusute Yeso ro un taas us-gom. Wu pa'anuru so un jim-de un wu n-me un moor-to un hun-ñe wu ci'it gund-o Yeso. ²⁸ Wu zeeru un hur-de un wu, “Kō bō un gund-o Yeso o ðe um ci'e, o bo'osute gom re teet.” ²⁹ Bō wu ci'ite gund-o Yeso à, hyō-mō un wu arguru m-ka ba un rem. Wu hoguru un wur-o un wu gom taag.

³⁰ Ba un naas o-da, Yeso napuru Shir ruutte se ken myot-se un wur-o un wu, wu napuru unze wu ken ci'ig wu. Wu byanduru n-me un moor-to un hun-ñe wu nept wu ci'e wu à. Wu zeeru, “¿Wan wu ne ci'e me o-gund?”

³¹ Yan-neke-mō un wu zeeru wu, “Gwot ka moor-to un hun-ñe to. ¿Wa nep ñet-wu ci'e gund-o ru?”

³² Ka da-de, wu guturu remen wu hyenet wu nome kaane à. ³³ Ne'a tomso, bō wu nepte rii-yo takne un wu ne à, wu haanuru gyer-o-gyer. Wu ro us-zap. Wu kwukturu un co Yeso, wu ruru wu bō un rii-yo takne à. ³⁴ Yeso zeeru wu, “Wà re, wan-ne'a bō o sherte un me ne à, gom ru taag. Ji o-hur, hur-ur gaan. Qa do m-muun á.”

³⁵ Wu ro ut-ma, ye ken ye rwuunuru un hur-o un wan-co-wu un kuke-o atte un yoos un Ma-to Shir à. Ye zeeru ka wan-co-wu, “¿Yan yo wotte un rangse un Wa-ur-Yoos? Wà ru wan-ne'a mereste.”

³⁶ Kō ðe ye zette kaane, unze wà wan-ne'a mereste à, Yeso was un to ne á. Wu zeeru wan-co, “Yage o-gyer. Sher hur-ur gaan cot.”

³⁷ Bō Yeso ruru wu kaane à, ye arguru m-neke un ka ñet-wu ne, amba Yeso ðek hun-ñe á, se Bitrus, un **Yakubu**, un **Yohana** (heno **Yakubu**) ne. ³⁸ Bō ye wote un hur-o Jaros à (wan-co un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** à), Yeso 'wossuru hun-ñe kan ðen. Ye ro us-'won. ³⁹ Bō wu tuwte à, wu zeeru ye, “¿Remen yan o notte us-'won? Ay, wan-ne'a-wu mar á. Rew-mō wu rotte.” ⁴⁰ Ye nemsuru wu nemes-to o-yo'og. Wu ruuturu bō un ye ro kan kap à n-dō. Wu ðekuru bō un tato-o un wan-ne'a un inu un wan-ne'a ne un ye ka nen tet ye ne ye wu rotte m-neke un ye ne à. Ye cōwuru be-de ur-u. ⁴¹ Yeso bopuru kom-o un ka wan-ne'a-wu. Wu zeeru wan-ne'a, “Tarita kumi!” (Wata, “Wan-ne'a, um zegg, ine ge!”) ⁴² Ba un naas o-da, wan-ne'a inuru ge. Wu yawguru un na-se un wu. Hak-se un ka wan-ne'a-wu op us-voor [12]. Kowan bopu o-nu. Rem-se ut-hyat se ka ye hyane. ⁴³ Yeso kangsuru ye. Wu zeeru, “Nō jar nō rure ñet á, amba 'ya nō wan-ne'a rii-yo m-re.”

Bor-qs cind

*A yagute Yeso ut-yage un bō-o un wu
(Mati 13:53-58; Ruka 4:16-30)*

¹ Yeso inuru un ka bō-o, wu warguru un bō-o un wu o-Nazaret. Yan-neke-mō un wu nekuru un wu ne. ² Bō **Hō-de ur-Wuwe** woonte à, wu taknu yoose un hun-ñe un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Hun-ñe morguru ðen. Bō ye hogute wu à, ye bopuru us-nu. Ye zeeru,

“Ka ñet-wu ne, ¿ke ne o wu kume ka nap-se kaane? Gwot gon caari-to ut-hyat to wu ro m-nom à! ³ Ashi, ¿wu wu ka wan-shaab? ¿Wà **Meri**, sek-wu **Yakubu** ne un Yosi ne, Yahudas ne, Simōn ne? Hen-ñe ye un wu ne, yan-ne'a-ne ye ro kōn kan be un na.” Ka da-de ne, ye kuturu Yeso ut-yage.

⁴ Ka da-de, Yeso zeeru ye, “Kō kene a m-bom un wan-rwor un Ma-to Shir, amba yan-bō-o un wu, be-de a mate wu à, kō wu ro un rwor un Ma-to Shir, ye ro m-was un to ne har ye bupt to á.”* ⁵ Yeso wu hoks nom ut-hyat kan á, se ðe ya-us-gom hiin ye wu ci'e un kom-to un wu à, gom-us taaru ye. ⁶ Wu bopuru nu. Wu hyanag hyat-to un yan-bō-o un wu remen kooq-de un m-sher be-de un wu. Wu dorguru ut-bō to rō o-zang à. Wu masuru un yoose un hun-ñe Ma-to Shir.

* **Bor-qs cind:4** 6:4 Hyen komo: Yoha 4:44.

Yeso tɔmɔg nen ɔp ʊn yoor

(Mati 10:5-15; Ruka 9:1-6)

⁷ Wʊ agnɔrʊ yan-neke-mɔ ʊn wʊ nen ɔp ʊn yoor [12] be-ʊr gaan. Wʊ taknʊ tɔm-se ʊn ye yoor yoor; ye yoose hun-ne Ma-to Shir. Wʊ ya'urʊ ye 'wɔns-mɔ ʊn ruut ʊn **ya-ʊt-kɔt** ye da'e ʊn hi-to ʊn hun-ne à.

⁸ Wʊ nakurʊ ye ʊt-to, wʊ zeeɔrʊ ye, "Nɔ ine m-neke, nɔ jar nɔ dek rii á, se ko-yo m-neke, nɔ he m-dek. Nɔ dek rii-yo m-re á. Nɔ dek ba-o ʊr-ess á. Nɔ dek hwɔr á. ⁹ Nɔ ine m-neke, nɔ tup ʊt-ka'ante. Nɔ dek ɔɔp-ʊt yoor á se to rɔ ʊn wur-ʊt nɔ à cot." ¹⁰ Wʊ doorʊ ye m-rure ʊt-ma. Wʊ zeeɔrʊ, "Nɔ kume hur-o nɔ comsɔtè à, she'et nɔ kaɛ har nɔ ruut ʊn ka bɔ-o. ¹¹ Nɔ wo'e be-de a yage nɔ m-gɔks à, ko m-raag ʊn ma-ʊt nɔ ne à. Da-o nɔ ine m-arag ʊn ka be-de, kukt nɔ hu-mɔ ʊn na-ʊs nɔ. Nɔ huste kom-ʊt nɔ o ka ho-de Shir he ye piishe ʊt-ma à."^{†‡}

¹² Bɔ wʊ komtè ye m-rure ʊn ka ma-to à, ye ruuru, ye ruru hun-ne. Ye ro m-zee, "Ho'os nɔ **ba'as-ʊt** nɔ, nɔ muɔn, nɔ kon Shir. Wʊa soks **ba'as-ʊt** nɔ." ¹³ Ye ruuturʊ **ya-ʊt-kɔt** deen ye da'e hi-to ʊn hun-ne à. Bɔ ye 'wɔstè ya-ʊs-gom deen à, ye duusuru ye m-nɔw. Ye kɔnrʊ Shir. Gɔm-ʊs taaru ye.[§]

Mar-m Yohana Wa-m-Yo'os

ʊn hun-ne m-ho

(Mati 14:1-12; Ruka 9:7-9)

¹⁴ Yeso ruug ʊr-jin ko keɛ har ko-Gwɔmo **Here** [Atipas] hoguru ma-to ʊn wʊ. Hun-ne kap ye ma'asuru ʊs-barag. Ye ro m-zee, "¿Wan wʊ ne rɔ ʊn nɔm ʊn ka hyat-to kaane?" Ye ken ye zeeɔrʊ "**Yohana** wʊ. Wʊ ro'e ʊn m-yo'os ʊn hun-ne n-te m-ho à. Wʊ wʊ Shir 'yonsè be-de m-margan ne. Wʊ wʊ a ya'asè ka beeb-de."

¹⁵ Ye ken ye zeeɔrʊ, "Ay, **Ereja** wʊ."

Ye ken ye zeeɔrʊ, "Ay, wan-rwɔr ʊn Ma-to Shir wʊ ʊntʊn ka ye haane n-ga à."^{*}

¹⁶ Bɔ **Here** hogute ma-ʊt Yeso à, wʊ zeeɔrʊ, "**Yohana** wʊ ʊm rwɔ'e a kups hi-de ʊn wʊ à, wʊ ine ʊn hogɔ ne!"

¹⁷ **Here** ʊn zee kááne remen se ken hak-se n-ga ne, wʊ ʊn hi ʊn de ʊn wʊ, wʊ rwɔ'og a ship **Yohana**. A rwɔ'uru wʊ ʊn kuke-o m-ke'et. Wʊ ʊn nɔm kaane remen wʊ gaag ne'a hen ʊn wʊ, Herodiya cin ba campɔ ʊn wʊ ʊn mar. Jin-ur campɔ ʊn wʊ ro Pirip. ¹⁸ **Here** ʊn nɔm kaane remen **Yohana** ma'astè wʊ m-rure ʊnze, ʊdepe wʊ ge ne'a hen ʊn wʊ á.[†] ¹⁹ Ne'a sʊrʊ **Yohana** ʊs-ryaab har wʊ ɔɔnɔg wʊ ho wʊ. Amba Herodiya kum ʊr-be á. ²⁰ Ko-Gwɔmo **Here** rɔ ʊn gyer-o **Yohana**. Wʊ nak wʊ kashi ʊn net-wʊ, wan-ba-m-kɔkɔp. Remen kaane, wʊ essuru wʊ be-de rii a ci wʊ á. Wʊ ro m-zɔ'ore deen da-o **Yohana** rɔ ʊt-ma ʊn wʊ ne. Amba kap ʊn kaane ne, wʊ rɔ ʊn hogɔ ʊn rereɛm-mɔ ʊn ma-to ʊn wʊ.

²¹ Amba de ken ho-de, Herodiya kumrʊ caari-de ʊr-ho. Ka ho-de, ko-Gwɔmo **Here** ro ʊn baks ʊn ho-de a matè wʊ à. Wʊ nɔmuru o-biki. Wʊ banuru gwɔmo-ne ye ʊn wʊ, ʊn sek-ye ne ye ʊn karma-ne ʊn sek-ye ne ye ʊn dak-o o-Gariri. ²² Bɔ ye morgute ʊn biki-o ʊn wʊ à, wà Herodiya wan-ne'a, wʊ ɔwuru be-de ʊn ye. Wʊ hewuru ʊs-hew. Zak-o rereɛr ka ya-o-biki ye deen, kap ʊn ko-Gwɔmo **Here** ne. Ko-Gwɔmo hakuru o-nu, wʊ zeeɔrʊ ká wan-ne'a-wʊ "Kay, kɔn me rii-yo o ɔɔnè à, kap man ya'as wo yo." ²³ Wʊ tɔnduru ka wan-ne'a-wʊ. Wʊ zeeɔrʊ, "Koyan yo o kɔnè be ʊn de, har purug-de ʊn gwɔmo-ʊt re, man hoks wɔ m-ya'as."

²⁴ Bɔ wan-ne'a hogute kaane à, wʊ ruuru, wʊ haarʊ be-ʊr inu ʊn wʊ. Wʊ zeeɔrʊ wʊ, "Hogɔ ma-to ko-Gwɔmo zee à, wʊ zee koyan yo ʊm kɔnè wʊ, wʊa ya'as me. ¿Yan yo ne ʊm he wʊ m-kɔn?"

Inu ʊn wʊ zeeɔrʊ wʊ, "Ha o kon wʊ hi-ʊr **Yohana** Wa-m-Yo'os ʊn hun-ne m-ho."

²⁵ Tɔ, wʊ muɔnrʊ, hɔr-m-hɔr be-de ʊn ko-Gwɔmo. Wʊ kɔnrʊ wʊ, wʊ zeeɔrʊ, "Hi-ur **Yohana** Wa-m-Yo'os de ʊm ɔɔnè o huɔ me m-mɔka n-me o-kɔk."

²⁶ Bɔ ko-Gwɔmo hogute kaane à, men-ʊt naasuru wʊ deen remen wʊ regusute wʊ tɔndsute be-de ʊn ya-o-biki. Wʊ ɔn wʊ yage shoos ʊn ma-to ʊn wʊ á. ²⁷ Remen kaane, ba ʊn naas o-da, wʊ tɔmurʊ ko-karma. Wʊ zeeɔrʊ, "Ha o kupsunʊ me hi-ur **Yohana**." Wʊ arguru m-neke be-de **Yohana** ro ke'o à, wʊ kupsuru hi-de ʊn wʊ. ²⁸ Wʊ neknuru ʊn de ne n-me o-kɔk. Wʊ ya'asuru ka wan-ne'a-wʊ. Wan-ne'a ya'asuru inu ʊn wʊ. ²⁹ Da-o yan-neke-m **Yohana** hogɔ bɔ a nɔmè à, ye haarʊ, ye dekurʊ u-de ʊn wʊ, ye jokuru.

[†] Bɔr-ʊs cind:11 6:8-11 Hyen komo: Ruka 10:4-11. [‡] Bɔr-ʊs cind:11 6:11 Hyen komo: Seng 13:51. [§] Bɔr-ʊs

cind:13 6:13 Hyen komo: Yaku 5:14. ^{*} Bɔr-ʊs cind:15 6:14-15 Hyen komo: Mati 16:14; Mark 8:28; Ruka 9:19.

[†] Bɔr-ʊs cind:18 6:17-18 Hyen komo: Ruka 3:19-20.

*Yeso reegtute hun-ne
dugu-ʉs taan [5,000]*

(Mati 14:13-21; Ruka 9:10-17; Yoha 6:1-14)

³⁰ Yan-Tom Yeso, ye wu tɔme ye rur Ma-to Shir à, ye muunuru, ye mɔrguru be-ur Yeso. Ye rurur wu kap rii-yo ye nome à un rii-yo ye yoos ne à. ³¹ To, ye ro wu m-rure, hun-ne doroye, ye ma'asuru m-haan be-de un wu ye hogute ma-ut Yeso. Ye ka ro m-nekne, ye ka ro m-arag, har Yeso kum da-o un re un rii-yo m-re à. Wu zeeru yan-neke-mo un wu, "Haan no, a paks no, a wuwe no hiin."

³² Ye cowuru o-hat, ye ro m-neke be-de un ba un net un hon-de un ye. ³³ Ashi, hun-ne deen hyanag neke-mo un ye. Ye nepste un ye ne. Ye rwunuru un ko o ke bo-o. Ye arguru teeru us-rek. Ye ro un dore n-riib o o-mar. Ye ba'uru Yeso ne m-wɔ reno be-de ye he'e à. ³⁴ Yeso woburu. Bo wu rwuunte o-hat à, wu 'wossuru hun-ne ut-moor ne deen ye be'este wu m-wɔ. To, wu hyanuru ye. Ye ka untun yege-ca. Ye rotte ko-ya-ur-gut à. Wu hoguru 'won-de un ye. Wu taknu yoose un ye se ken rem-se deen.[‡]

³⁵ To, da-o wu ro ye m-yoose à, yan-neke-mo un wu hyanuru ho-ur teeste. Ye haaru be-ur Yeso. Ye zeeru, "Ho-ur teeste. Hur-ut ro kon kaneyow yow á. ³⁶ Se o 'yons ye kaane ye tuwut yan-bo-ut kat-ne to ro kaneyow á, ye oonute hi un de un ye rii-yo m-re."

³⁷ Amba Yeso hakuru o-nu, wu zeeru ye, "Ya no ye rii-yo m-re un hi un no."

Ye zeeru Yeso, "Hon un ka moor-to un hun-ne to, ike ne o te he kum un hwor-ye te hette ye m-coks à? ¿Wa ya'e te ka rii-yo kaane? Se de te nome guwus-de ut-ho zungu-ʉs yoor te hokstu ye m-reegte."

³⁸ Yeso cituru ye, "¿Burodi-ut re to ro no? Ha no no gwoton."

Bo ye heete m-gwot à ye muunuru. Ye zeeru wu, "Burodi-ut taan un jan ne yoor te hyane."

³⁹ Bo wu hogute shas-o un ye à, wu zeeru hun-ne kap, "She'et no be-de un gwot-ut yar-to kur-ut ut-kur." ⁴⁰ Ye ne ye she'eturu kur-ut ut-kur. To ken kur-to ne zungu-o gaan [100], to ken kur-to kwooz-ut yoor un op [50]. ⁴¹ Bo ye she'ette à, Yeso jaksuru yish-ye un wu n-Ton o shir, wu nomuru Shir ur-bongon. Bo wu komte Shir nome ur-bongon à, ka da-de ne, wu bosuru ka burodi-to bos-ut ut-bos. Ka bos-to wu bosre à, wu wonguru yan-neke-mo un wu un ka jan-ye ne yoor. Ye heeturu ka hun-ne ye kap. ⁴² Hon un moor-to un ye kap ye reeru to, ye ciig har to kus, ⁴³ har ye kamsuru to kusse à koor-ut op ut-yoor [12]. ⁴⁴ Be-de un ka ye re à campo-ne dugu-ʉs taan [5,000].

Yeso nomog ur-hew n-ton m-ho

(Mati 14:22-33; Yoha 6:15-21)

⁴⁵ Bo Yeso komte reegte un hun-ne à, ba un naas o-da, wu zeeru yan-neke-mo un wu ye tuw o-hat ye neke, ye pes o-mar, ye wo un o ken bo-o o a m-ze'e o-Besayada. Wu komo wu 'yonsute ka hun-ne ye. ⁴⁶ Bo wu 'yonste hun-ne à, wu daaru ur-haag remen wu konot Shir.

⁴⁷ Bo tet-m woonte à, yan-neke-mo un wu ro o-hat n-tete o o-mar. Yeso ne wu ro kaneyow un zang un hon-de un wu. ⁴⁸ Wu hyamburu yan-neke-mo un wu ro dum-o m-nak o-hat. Hat-o yagute m-neke remen yo-m ro o m-muunte us-ajima ne. Ka da-de ne, cin ba ho-ur ro un rwun, wu kawuru ye. Wu ro m-yawag n-ton m-ho us-na us-na. Wu woot be-de un ye. ⁴⁹ Amba bo ye hyambute wu roon à, wu ro m-yawgune n-ton m-ho mo o-mar, ye nomuru us-barag. Ye zeeru, "¿Ko ko-marimar-wu?" Ye taknuru us-kan se o-gyer. ⁵⁰ Ko wu ke, bo wu hyambute Yeso à, wu zapuru us-zap. Yeso tepsuru ye hor-m-hor. Wu zeeru ye, "Ho'os no hur un no. Yage no o-gyer. Me wu." ⁵¹ Ka da-de, wu woburu be-de un ye. Wu cowuru o-hat. Yo-m resuru tomo ne. Ye ne ye bopuru us-nu deen. ⁵² Ko de wu reegtute hun-ne un yish-ye un ye à, ye ungo nap beeb-ur Yeso á. Hur-de un ye hoks m-nap á.

Yeso taasute ya-us-gom

gom-se un ye un dak-o o-Genesaret

(Mati 14:34-36)

⁵³ Ye pasuru ur-jit, ye wooru un dak-o o-Genesaret. Ye gaguru o-hat un riib-o o-mar. ⁵⁴ Bo ye rwuunte à, ba un naas o-da, hun-ne napuru unze Yeso wu. ⁵⁵ Ye doruru ut-bo, hun-ne masuru wu m-hante ya-us-gom us-rek us-rek n-te un kerem-to un ye. Ko o ke dak-o ye hoge Yeso ro, ye heeturu ye. ⁵⁶ Kap be-de wu cowe à, un bo-ut rek-to ko bo-ut caari, un riib ne, ye rusuru ya-us-gom be-de ut-baab. Ye konuru Yeso wu yage ye ci ko riib-o un cop-o un wu. Bo un ya-us-gom ye ci'e o à, gom-ʉs taaru ye.

[‡] Bɔr-ʉs cind:34 6:34 Hyen komo: Qog 27:17; 1Gwm 22:17; 2Nom 18:16; Izik 34:5; Mati 9:36.

Bør-ús ta'voor

*Døre un jor-se un ya-n-ga-ye
un rem-se un ye ne
(Mati 15:1-9)*

¹ De ken hø-de, **Parisa**-ne morguru be-ur Yeso moſse un ye ken ye ne yan-Yoos-de un **karamsa**-o **Mosa**. Ye wognuru rwuun-mo o-Urusharima remen ye hyenet Yeso. ² Ye hyanuru ye ken **yan-neke-m Yeso** ye. Ye ro un re un rii ut-ri'in ne un kom-to un ye, ba ye un sapt, bō **Parisa**-ne zee ye ye sapt à. ³ **Yahuda**-ne, yagunte de **Parisa**-ne, ye ro un dore un rem-se ya-n-ga-ye yoose ye à. Ye ro m-re un rii á, se ye saptussute ut-kom ur-bon ne bō ye 'wosse tat un ye ne ro m-nom n-ga à. ⁴ Tomso ne ye ro un re un rii-yo m-re be-de ut-baab á, se ye saptussute. Ka da-de ne yette un re un rii-yo m-re yo un be-de ut-baab. Se ken jor-se ro kon deen se tat un ye ne zee ye dore à. Se yette m-so'os ut-kok, ut-tur ne, rii-yo ye duuste rii un to.

⁵ Remen kaane, **Parisa**-ne un yan-Yoos-de un **karamsa**-o **Mosa** ne ye cituru Yeso. Ye zeeru, “¿Ya hante yan-neke-m ru ye rotte un dore un jor-se ya-n-ga-ye á? Ye rotte un re un rii ut-ri'in ne un kom-to un ye.”

⁶ Yeso shasuru ye, “Ee, **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir** wu rworog ma-ut nō hond hond, nō ya-o-shepe! Hoge nō rii-yo wu gene à. Wu geneg unze, Shir zeeq,

“Ka hun-ne ye rō me ur-bongon bō o-nu,
amba ye ya'as me hur-de un ye á.

⁷ Bongon-de ye rō me m-nome à, hwaa o.

Remen, ye rō un yoos un **karamsa**-o un hun-ne
sa o zee **karamsa**-to Shir.* ”

⁸ Yeso dooru ye m-zee, “Kaane o nō m-nom. Nō m-yage un **karamsa**-o Shir, notte un dore un jor-ús tat nō ne.”

⁹ Yeso dooru m-dō, wu zeeru ye, “¿Weer-ús nō se ka? Nō m-muut un **karamsa**-o Shir hwaa remen nō dorute jor-ús tat nō ne! ¹⁰ Bū-o gaan, **Mosa** zeste, ‘Ya tato ru un inu ru ne ut-gos. Wu pyape tat un wu à, kō inu un wu, a ho wu.’† ¹¹ Amba nō ur-yoos unze urege net rō un yo ken rii-yo ne yo wu heete m-gu un tato un wu kō inu un wu un yo á, amba wua zee, ‘Kap rii-yo nō roa kum be un de n-ga à, yar-mō mō um **seke** Shir à.’ ¹² Un yoos-de un kaane, notte un hante un cōw-se un yage un gu un tat nō ne ye rō ur-koob à. ¹³ Ka bō nō m-muut un Ma-to Shir hwaa. Notte un dore un jor-se un ya-n-ga-ye. Notte un yoose un yakar nō. Sha-mō un ma-ut gaan-mō ka um nomu nō. Se ken rem-se rō kon ut-moor ne se nō m-nom à.”

*Rii-yo rō un naas un net à
(Mati 15:10-20)*

¹⁴ Bō Yeso komte rure un **Parisa**-ne kaane à, komo wu agnuru moor-to un hun-ne ye ro kanē us-riib à. Wu zeeru ye, “Raks nō ut-to, kap-m nō, nō nep ma-to um he nō m-rure à. ¹⁵ Rii-yo net rō m-re un nu-o un wu à, yo rō wu m-naas á, se de yo rō m-rwuun un hur-de un net à, yo rō wu m-naas.”‡

¹⁷ Bō Yeso nomte ut-ma kaane à, wu yaguru moor-to un hun-ne, wu cōwuru o-hur. Ka da-de ne, yan-neke-mō un wu cituru wu, “¿Re o, ka sha-mō ut-ma to rō?” ¹⁸ Yeso zeeru ye, “¿Har un nō ne, nō nap á? Rii-yo net rō m-re à, yo rō wu m-naas á. ¹⁹ Me un zee kaane remen ur-hur o, yo cōwe á, ut-men o, yo cōwe. Rii-yo cōwe ut-men à, a ruut yo o-qt.” (Yeso un ruru ye ka ma-to wu kututu ye unze kō yo ke rii-yo yo rō un bon-de m-re ne.)

²⁰ Wu dooru m-zee, “Rii-yo rō m-rwuun un hur-de un net à, yo rō wu m-naas. ²¹ Me un zee yo ka remen un hur-de un net o, barag-ús yo-se rō m-rwuun: rii-yo m-e, ur-hyow ne, un hø-de un net ne, ²² o-ás, ur-gop ne, un men-ut jaas-to ne, ut-raks ne, ur-she'et ne untun guub-o o-gwoor, ur-shoob ne, un reeb-to un hun-ne ne, un nu-mō ur-hi ne, un m-raag ne. ²³ Ka rem-ús yo-se se kap, un hur-de un net o, se rō m-rwuun. Se se rō net m-naas.”

*Ne'a-wu rō ko-Yahuda á shere be-ur Yeso
(Mati 15:21-28)*

²⁴ Yeso yaguru o-Gariri, wu cōwuru un o ken dak-o ur-hew ne, dak-o un o ken bō-o o a m-zee o-Taya à. Wu comsuru un o ken hur-o. Wu conu ne hun-ne nep á. Amba hun-ne rō un 'er-de un wu kō yea hyen wu à. ²⁵ Wu ken ne'a-wu hoguru Yeso haante.

* **Bør-ús ta'voor:7** 7:7 Hyen komo: Isha 29:13 (ut-Girik). † **Bør-ús ta'voor:10** 7:10 Hyen komo: Rwuū 20:12; Kara 5:16; Rwuū 21:17; Rewi 20:9. ‡ **Bør-ús ta'voor:15** 7:15 Mō ken gen-mō un dō ci-o 16Kap wu rō ut-to ne to m-hoge à, wu hoge.

Ka ne'a-wu wu ro un wan-ne'a ne rek-wu, **ya-ut-kot** daag wu ur-hi. Wu haanuru be-ur Yeso hor-m-hor. Wu kwukturu un co-o un wu. ²⁶ Ka ne'a-wu tomso, ko-ya-o-**Yahuda** wu á, ko-ya un dak-o o-Siriya^S wu. Wu konuru Yeso ruute wa un wu ko-**ya-ut-kot** ye da'e wu ur-hi à.

²⁷ Yeso zeeru ka ne'a-wu, "A yage yakar cikste tokon. Rii-yo m-re yo un yakar, yo depe a ya'as yege-wo á."

²⁸ Ne'a shasuru Yeso, wu zeeru, "Gos-wu, ka bo o, amba ko yege-wo, ye ro un re un rii-yo m-re yo he'ene yakar à."

²⁹ Bo ne'a zette Yeso kaane à, Yeso shasuru wu. Yeso zeeru, "Bo o shestu me kaane à, ji o-hur, ko-**ya-ut-kot** ruug un hi-ur wa ru wan-ne'a."

³⁰ Ne'a arguru jo. Wu wobe, wu 'wos wa ro domb n-ton un rii-o ur-ur. Ko-**ya-ut-kot** ruuste un hi-de un wa.

Yeso rwo'og ko-ka'atq m-hoge

³¹ Yeso ro m-ru un dak-o un riib-o un bo-o o-Taya, wu doruru so o-Sidon wu heet Mar-o o-Gariri. Ka da-de ne, wu hessunuru un dak-o a m-ze'e dak-o un *Bo-ut Qp*. ³² Bo wu woonte kané à, ye ken ye hanturu Yeso wu ken ko-ka'atq-wu. Wu ro tomso ut-re'em ne. Ye konuru Yeso **seke** wu o-kom, ko ka gom-o m-ta à.

³³ Yeso yagnuru morog-de un hun-ne. Wu paksuru un ka net-wu ne. Wu zupuru wu ut-to un jow-ye un wu. Wu copsuru o-jow m-ta. Wu ci'uru rem-de un wu un ka jow-yo.

³⁴ Wu dassuru ur-hi n-Ton o shir. Wu shikuru deen. Wu zeeru wu, "Ephaphatha" unze, "To-ut ru tikse." ³⁵ Bo m-ze'e un kaane to-ut tiksuru. Rem-ur ho'osuru. Wu tepruru ur-bon ne.

³⁶ Ka da-de ne, Yeso ka'aguru ye unze ye jar ye rure net á. Amba bo Yeso ka'agte ye à, ye ne komo ye dooru m-rwor. ³⁷ Ye hoge ka ma-to un to-to un ye à, ye bopuru us-nu remen ye hyanag rii-yo ut-hyat. Ye zeeru, "Wu nak nom un ko yo ke rii-yo ur-bon ne har wu rwo'og ka'atq-ne un bebe-ne m-hoge, ye teper."

Bor-ús eer

Yeso reegtute hun-ne dugu-us nass [4,000]

(Mati 15:32-39)

¹ Un ka ho-to ne, hun-ne dooru m-morge deen be-ur Yeso. Ye kus un rii-yo m-re ne komo á. Yeso agnuru yan-neke-mo un wu. Wu zeeru ye, ² "Kay, um hogute won-de un ka hun-ne ye, ye rewe be un na ho-ut tet à, rii-yo m-re yo kus á. ³ Me 'yonse ye ne, ye ji m-moka m-mer m-mer, mer a bu ye un cow. Yea wo o-hur á, remen ye ken ye rwuunte ur-hew ne."

⁴ Yan-neke-m Yeso shasuru wu, ye zeeru, "¿Ke ne o ne a he hoks m-kum ut-burodi kané o-kot to he coks un ka hun-ne ye à?"

⁵ Yeso cituru ye, wu zeeru, "¿Burodi-ut re to no rotte?"

Ye zeeru wu, "Burodi-ut ta'oor-to te rotte."

⁶ Ka da-de ne, Yeso zeeru hun-ne, she'et n-dak. Bo ye she'ete à, wu dekuru ka burodi-ut ta'oor-to, wu nomuru Shir ur-bongon. Wu bosuru to, wu ya'asuru yan-neke-mo un wu ye heete moor-to un hun-ne. Ye heeturu ye. ⁷ Ye ro un jan rek-ye ne hiin. Da-o wu nomse Shir ur-bongon remen ye à, wu zeeru yan-neke-mo un wu ye wonge hun-ne ka jan-ye tomso. Ye heeturu ye. ⁸ Kowan wu reeru, wu ciig. Bo ye cikste à, yan-neke-mo un wu kamsuru bos-to kuse à. To shoosuru koor-ut ta'oor. ⁹ Hun-ne ne ye wooste dugu-us nass [4,000]. Bo ye komte m-re à, Yeso 'yonsuru ye. ¹⁰ Ba un naas o-da, ka da-de ne, wu cowuru o-hat un yan-neke-mo un wu ne, ye haaru un dak-o o-Darmanuta.

Hoob-o un hyan un hyat-ut Yeso

(Mati 12:38-42; 16:1-4)

¹¹ Bo **Parisa**-ne hogute Yeso woonte à, ye haaru be-de un wu. Ye taknu wu us-cot. Ye ro un hoob-o wu nom to ken hyat-to, to ye hette m-ze'e wu rwuunte n-Ton shir à. Ye ro wu m-taks.* ¹² Bo wu hogute ma-to un ye à, wu shikuru un hur-de un wu deen. Wu zeeru, "¿Ya-m-moka ye, ya un yo notte o-hoob o un hyan un hyat-to Shir? Nip-o me no m-rure, mo ken senge-mo ut-hyat mo ro kon mo a he m-kute ya-m-moka ye á."† ¹³ Bo wu rurutu ye kaane à, wu inuru. Wu cowuru o-hat un yan-neke-mo un wu ne. Ye pasuru un de ka jit-de.

^S **Bor-ús ta'oor:26** 7:26 ut-Girik: Siriya-Pinikiya. * **Bor-ús eer:11** 8:11 Hyen komo: Mati 12:38; Ruka 11:16.

† **Bor-ús eer:12** 8:12 Hyen komo: Mati 12:39; Ruka 11:29.

*Yist-mo ʉn Parisa-ne
(Mati 16:5-12)*

¹⁴ Tɔ-ʉt ka'ag **yan-neke-m Yeso** m-neke ʉt-burodi ne. Se ʉr-gaan ʉn hon-de ʉn de de ye rotte n-me o-hat. ¹⁵ Ye ro ʉn pas o-mar, Yeso nakuru ye ʉt-to, wu zeeru, "Baks no, no nom cen ʉn **yist-mo ʉn Parisa-ne ʉn yist-m** ko-Gwomo **Here** ne."[‡]

¹⁶ Ye ngomuru ʉt-ma ʉn hi ʉn de ʉn ye, ye zeeru, "Wu ʉn rwor kaane remen att ʉt-burodi a."

¹⁷ Yeso napuru bo ʉn rii-yo ye nome ʉt-ma a. Wu zeeru, "iRemen ya notte ʉn ma-to ʉn koob-de ʉt-burodi? iNo nap ma-to um rottu no a? A'a, ihar m-moka no ʉn koob-de m-nap ne? ¹⁸ 'No ʉn yish ne ye o-hyan, iAmba no m-hyan a? No ʉt-to ne to m-hoge, iAmba no m-hoge a?'[§] ¹⁹ No baks a! Da-o um bosre hun-ne dugu-ʉs taan [5,000] burodi-ʉt taan a, ka bos-to kuse no a, ikoor-ʉt re to no shoose ʉn to?"

Ye zeeru, "Koor-ʉt op-ʉt yoor-to." ²⁰ Wu zeeru, "Burodi-ʉt ta'yoor ne to um bosre hun-ne dugu-ʉs nass [4,000], ka bos-to kuse no a, ikoor-ʉt re to no shoose ʉn to?"

Ye shasuru, ye zeeru, "Koor-ʉt ta'yoor-to."
²¹ Wu zeeru ye, "iHar m-moka, no nap a?"

Yeso upsute ko-po yish

²² Yeso ʉn yan-neke-mo ʉn wu ne ye haaru ʉn de ken bo-de de a m-ze'e o-Besayada a. Bo ye woote a, hun-ne hanturu Yeso, wu ken ko-po-wu. Ye konuru wu unze wu ci yish-ye ʉn wu ko yea upse a. ²³ Wu bopuru wu o-kom, wu ruuturu wu n-riib o-bo. Bo wu ruute wu a, wu copsuru yish-ye ʉn wu m-ta. Wu ci'uru ye ʉn kom-to ʉn wu. Ka da-de ne, wu cituru ko-po. Wu zeeru wu, "iO hokste hyan un yo ken rii-yo?"

²⁴ Ko-po dassuru ʉr-hi remen wu hyenet. Wu zeeru, "Me de m-hyan un hun-ne buu, untun ʉs-yo o me ye m-hyan. Ye ro m-neke."

²⁵ Komo Yeso dooru ci ʉn yish-ye ʉn wu. Ka da-de, yish-ye ʉn wu upsuru. Wu hyanuru koyan cas cas. ²⁶ Ka da-de ne, Yeso zeeru wu, "Neke jo ʉn hur-o ru. Wo warag o-Besayada a."

*Bitrus nak Yeso wu ro Wan-Gwu
(Mati 16:13-20; Ruka 9:18-21)*

²⁷ Yeso inuru kane ʉn yan-neke-mo ʉn wu ne. Wu cowuru ʉn bo-to ʉn dak-o ʉn riib-o ʉn bo-o o-Kaseriya o-Pirip. Ye ro m-neke ʉn cow, Yeso cituru ye. Wu zeeru, "iWan wu ne hun-ne ro m-ze'e um ro?"

²⁸ Ye shasuru wu, "Ye ken ye, ye ro m-ze'e **Yohana** wu Wa-m-Yo'os ʉn hun-ne m-ho. Wu a 'yons'e be-de m-mar. Ye ken ye ne, ye zeeru **Ereja** wu. Ye ken ye zeeru wan-gaan be-de ʉn ya-n-ga-ye, **yan-Rwor ʉn Ma-to Shir**."^{*}

²⁹ Yeso cituru ye, "No ne, iWan wu ne eb no ro m-ze'e um ro?"

Bitrus shasuru Yeso, wu zeeru, "Wo wu ro **Kiristi, Wan-Gwu** wu Shir tomne a."[†]

³⁰ Ka da-de ne, Yeso ka'aguru ye, wu zeeru, "No jar no rur a."

*Yeso rworog unze mar-mo wu he'e
(Mati 16:21-28; Ruka 9:22-27)*

³¹ Bo wu ka'agte ye unze ye rwor unze wu ro **Wa-wu ʉn net** a, ka da-de ne, wu taknu ye m-yoose de ken yoos-de. Wu zeeru, "Gakte-mo me **Wa-wu ʉn net** um su ʉr-koob. Sek-ye ye ʉn **Yahuda**-ne ʉn Gwomo-ne ye ʉn kon-se Shir, ʉn yan-Yoos-de ʉn **karamsa-o Mosa** ne, yea 'yarag me har yea ho me. Ye ho me, ho-ʉt tet to um he m-nom ʉn saag um inute ʉn hoog ne." ³² Yeso rworuru ka ma-to cas cas. Wu wuke to ken to a. Se Bitrus nakuru wu pakse, wu taknu Yeso m-kangse.

³³ Bo Bitrus kangse wu a, Yeso byanduru ʉs-ajima ne. Wu gwoturu ye ka yan-neke-mo ʉn wu ye, ka da-de ne, wu kangsuru Bitrus. Wu zeeru, "Nom ja ʉn me ne, **ko-Gwomo-wu ʉn ya-ʉt-kot**. Barag-ʉs ru se Shir se a, se ma-hun se."

³⁴ Ka da-de, Yeso agnuru buug-de ʉn hun-ne ye woon yow yow be-de ʉn yan-neke-mo ʉn wu. Komo wu zeeru ye, "Urege wu ken wu congu wu warag wan-neke-m re, se wu she'eg hi ʉn de ʉn wu komo se wu zongute wu sew **kan-o** ʉn wu, wu doru me."[‡] ³⁵ Remen bo ʉn wu cone gu ʉn hoog-o ʉn wu a wu taage ʉn o, amba no ye ya'ase hoog no rem re a, komo remen **Ma-to m-Rerem** nqa kum hoog-mo ba m-ta.[§] ³⁶ iYa net kume ne, wu kume hono o-dak amba wu taage ʉn hoog-mo ʉn wu? ³⁷ iYa net he ya'as ʉn Shir remen

[‡] **Bor-ʉs eer:15** 8:15 Hyen komo: Ruka 12:1. **§ Bor-ʉs eer:18** 8:18 Hyen komo: Irimi 5:21; Izik 12:2; Mark 4:12.

^{*} **Bor-ʉs eer:28** 8:28 Hyen komo: Mark 6:14-15; Ruka 9:7-8. [†] **Bor-ʉs eer:29** 8:29 Hyen komo: Yoha 6:68-69.

[‡] **Bor-ʉs eer:34** 8:34 Hyen komo: Mati 10:38; Ruka 14:27. **§ Bor-ʉs eer:35** 8:35 Hyen komo: Mati 20:26-27; 23:11;

Mark 10:43-44; Ruka 22:26.

wu oot hoog-o un wu? ³⁸ Urege wu ken wu ro m-hoge un 'e-m re un yo me m-yoos ne à, un ka da-o, o hun-ne ro m-sheer be-de Shir á, amba se men-ut jaas-to, ka da-de, me **Wà-wu un net** a hoge 'e-mo un wu, me muune un dak. Man muun un seps-mo o-Tato ne mosse un mo un **yan-tom-ye Shir** ne ye ba m-kukop.”

Bor-qs jero

¹ Yeso dooru ye ut-ma, wu zeeru, “Hoge no! Nip-o me no m-rure, ye ken ye be un no ye morgé kané à, rii-yo ye meret yea hyen gwomo-to Shir rwuunte un beeb-de un to ne.”

Yeso barmute

(Mati 17:1-13; Ruka 9:28-36)

² Bó rewute ho-ut cind à, Yeso dekeru Bitrus, **Yakubu**, un **Yohana** ne. Ye doruru wu har n-ton o-haag. Kané un hon-de un ye. Kaané wu barme un yish-ye un ye. ³ Cop-to un wu warguru ut-pus to puu. To ma'asuru kyarkyar. Yatt wan hoks un so'os ut-gund to un wu kané bó cop-to un wu nome o-mok á. ⁴ Ye hyanuru **Ereja** un **Mosa** ye merse à, ye rwuunte be-ur Yeso. Ye ro un tep un Yeso ne.

⁵ Bitrus zeeru Yeso, “Wa-qs-Nap, bó a kané à, nong ur-bon te nomu no depi-ut tet: wo ur-gaan, **Mosa** ur-gaan, **Ereja** ur-gaan.” ⁶ Bitrus un zee kaané remen wu un ye ka yoor-ye ne **yan-neke-m Yeso**, gyer-o reeg ye deen har ye hoks m-nap un yo m-zee á.

⁷ Ye ro kané, o ken ke'ente-o kawuru, o hokuru ur-ho. Ye hoguru cor n-Ton shir. O zee, “Wà re wu ka wu um cone à. Raks no ut-to, no hoge wu.”*†

⁸ Bó un gyeo-o un yish, ye gwoturu, ye 'wos Yeso un hon-de un wu mosse un ye ne. Ye hyan ye ka á.

⁹ Ye ro m-kergene n-ton o-haag, wu ka'aguru ye. Wu zeeru ye, “No jar no rure net rii-yo no hyane á. Se me **Wà-wu un net**, da-o me ine be-de un margan-ne, ka da-de ne, no he rwor un rii-yo no hyane à.” ¹⁰ Ye doruru ma-to un wu, amba ye ma'asuru us-acitne un hi un de un ye, ye zeeru, “Se da-o wu 'ine be-de un margan-ne' ¿Re o no hyane ka ma-to?”

¹¹ Ka da-de ne, ye cituru Yeso. Ye zeeru, “¿Remen yan o yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** zette se **Ereja** wu merse à, se wu musunte, ka da-de ne, Shir tomonte **KiristiWan-Gwu**?”‡

¹²⁻¹³ Yeso shasuru ye, wu zeeru, “Nip-o, a geneg be-de un Ma-to Shir unze se **Ereja** heesunte wu ja'sse koyan, ka da-de ne, **Kiristi** haanuru. Ro gense tomso unze hun-ne a nomu wu kap rii-yo ye cone à. Ka net-wu a tané un jin-ur **Ereja** à, wu be'este ne wu heesunte. Bó un rii-yo a gene unze a nomu wu yo á, to, bó un haan-mo un wu a nomuru wu yo. **Wà-wu un net**, wu Shir he m-tomon un jim-ur **Ereja** à, a geneste unze wu su ur-kqob deen be-de un hun-ne, yea yo'og wu.”

Yeso ruute ko-ya-ut-kot

un hi-de un wà

(Mati 17:14-20; Ruka 9:37-43a)

¹⁴ Yeso un yan-neke-mo un wu ne nen tet, bó ye kergente o-haag à, ye muunuru. Ye 'wossuru hun-ne deen hwoog ká ye ye yage à n-tete. Ma-ut sunuru yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** un ye ne. ¹⁵ Bó moor-to un ka hun-ne ye hyambuete Yeso à, ye bopuru us-nu. Ye somnuru us-rek us-rek. Ye gassuru wu.

¹⁶ Wú cituru yan-neke-mo un wu, wu zeeru, “¿Yan gon ma-to sunu no un ka hun-ne ye ne?”

¹⁷⁻¹⁸ Se wu ken net-wu n-me un ka moor-to un hun-ne ye wu shasuru. Wu zeeru, “Wa-ur-Yoos, me ka hante wà re wan-campo wu ko-**ya-ut-kot** da'e ur-hi à. Ye weneg wu tep. Myet da-o ye daanú wu, wu ma'asuru m-hye n-dak, nu-o un wu ma'asuru un ru ut-kop. Wú ma'asuru un ti un yin, wu hu'usuru gaw. Um heette wu be-de un yan-neke-m ru ye ruut ka ko-**ya-ut-kot**-wu. Ye hoks á.”

¹⁹ Yeso zeeru ka hun-ne ye kap. “No ya-m-moka, yan-kqob-de m-sheer be un de! ¿Se da un ke o um he m-m'as un no ne? ¿Um dungunte un no ne, har no bupt ma-ut re? No de, hantu me no wà.”

²⁰ Ka da-de, ye hanturu wu wà, wan-campo. Bó ko-**ya-ut-kot** hyente Yeso à, wu 'yonsuru o-zungo un hi-de un wà. Wur-o un wà arguru us-zap. Wú hyeeru n-dak. Wú ma'asuru ut-byorke. Nu-o un wu ro un ru ut-kop.

²¹ Yeso cituru tato-o un wu, Yeso zeeru, “¿Da un ke o ne ka rem-se kumu wu?”

* **Bor-qs jero:7** 9:2-7 Hyen komo: 2Bit 1:17-18. † **Bor-qs jero:7** 9:7 Hyen komo: Mati 3:17; Mark 1:11; Ruka 3:22.

‡ **Bor-qs jero:11** 9:11 Hyen komo: Mara 4:5; Mati 11:14.

Tato-o shasuru, "Cin wu ro rek-wu. ²² Koyanda se wu ma'aste wu m-jorbe n-me o-ra, m-ho ne remen wu hoot wu. Urege woa hoks, o hoge 'won un te, o gu te."

²³ Yeso zeeru, "¿Urege woa hoks'? Ko yo ke rii-yo yo m-nome yo be-de wu shere be un de a."

²⁴ Un ra o, wu hogute kaane a, wu 'yonsuru cor-o un wu. Wu zeeru, "Um dek Ma-to Shir. Amba me bo'os a. Gu me bo hur-ur un de a wonge be-ut yoor a."

²⁵ Yeso hyanuru hun-ne deen ye ro m-mond be-de un wu. Wu hururu ka ko-**ya-ut-kot**-wu ut-gaag. Yeso zeeru, "Ka ko-**ya-ut-kot**-wu, wu wene wa wan-campo tep m-hoge ne a, ru be-de un ka wa-wu. Wo jar do wu m-da a."

²⁶ Bo wu hogute kaane a, wu dooru wu m-da us-kan us-kan. Wur-o un wa arguru us-zap deen. Ka da-de, ko-**ya-ut-kot** ruuru. Wa warguru untun ko-margan. Ye ka ye ro kane a, ye zeeru, "Ay, wa mereste. Wu kus un hogog ne a." ²⁷ Yeso tabburu o-kom. Wu bopuru wa. Yeso 'yonsuru wu. Wa esuru ge.

²⁸ Bo Yeso ttwete o-hur a, yan-neke-mo un wu cituru wu pakse. Ye zeeru, "To, ɔre o nome te hokste ruut un ka ko-**ya-ut-kot**-wu a, o ruutte wu?"

²⁹ Wu shasuru ye, "Gon ka rem-se se ro m-ru a, se mosse un kon-se un Shir ne."

Yeso doog m-rwor unze

mar-mo wu he'e

(Mati 17:22-23; Ruka 9:43b-45)

³⁰ Yeso un yan-neke-mo un wu ne ye ruuru kane. Ye argunduru dak-o o-Gariri. Yeso ne wu con net nep a. ³¹ Wu ro un yoose un yan-neke-mo un wu. Wu zeeru ye, "**Wa-wu un net**, a ya'as wu un kom-to un yan-yage-to un wu. Yea ho wu. Ye ho wu, wu taase ho-ut tet, wu inuru un hogog ne." ³² Yan-neke-m Yeso ye nap ka ma-to a. Ye cit wu ne a. Ye ro o-gyer ye cit wu.

Cow-yo un kum ut-gos

(Mati 18:1-5; Ruka 9:46-48)

³³ Ye woonuru un bo-o o-Kapanahum. Ye cowuru o-hur. Bo ye ttwete o-hur a, Yeso cituru ye ka ye ro be-de un wu a. Wu zeeru, "¿Ya nome ma-ut sunutu no un cow?" ³⁴ Ye resuru tek remen ka ma-to ye rotte un cow a, unze ko wan wu ro sek-wu be-de un ye. §

³⁵ Wu she'eturu. Wu agnuru yan-neke-mo un wu nen op un yoor. Ye hyoknuru. Wu zeeru ye, "Kowan wu cone wu warag sek-wu, se wu muutte hi un de un wu untun rek-wu, wu nome ko wu ke net-wu m-guw."*

³⁶ Ka da-de ne, Yeso deknuru wa rek-wu, wu esuru wu n-tete o un ye. Wu gamturu wu. Yeso zeeru ye, ³⁷ "Kap wu gokse wa rek-wu untun wu ka rem re a, me wu gokse. Wu gokse me a, me wu gokse un hon-de a. Wu tomne me a, wu wu gokse."†

Net-wu yage na a wu ma na wu

(Ruka 9:49-50)

³⁸ **Yohana** zeeru wu, "Wa-ur-Yoos, te hyanag wu ken wu ro un ruute un hun-ne ko-**ya-ut-kot**, wu ro un tan un jin un du. Te wenuru wu remen wu ro mosse un na ne a."

³⁹ Yeso zeeru, "No wen wu a. Yatt-wu he nom ut-hyat un beeb un de, ka da-de ne, wu tenet me komo un jin-ur yo-de a. ⁴⁰ Ay, kap wu yage na a, wu ma na wu.‡ ⁴¹ Nip-o me no m-rure, wu ya'e no ho-mo m-swɔ a, remen no ye ma **Kiristi** ye a, wua sabre be-de Shir a."§

A yage ut-ba'as

(Mati 18:6-9; Ruka 17:1-2)

⁴² Yeso dooru ye ut-ma. Wu zeeru, "Ka yakar-ye, ya-m-sheer un me, wu rwo'e wan-gaan be-de un ye, m-ba'ase un cow-yo Shir a, jiište a gegu wu ta'ar-o ur-na un gekse-de un wu, a jorbe wu n-me m-sa. ⁴³⁻⁴⁴ Urege kom-o ru ro wo m-hante **ur-ba'as**, kups o jore. Jiište o kum hogog un ba m-ta kom-o gaan, otte a jorbe wo n-me den-o o-ra kom-ut yoor a, ra-o ba m-ryomse.* ⁴⁵⁻⁴⁶ Urege ne na-o ru ro wo m-hante **ur-ba'as**, kups o. O muun be-de un kum un hogog-o ba m-ta na-o gaan, otte a jorbe wo den-o o-ra na-us yoor a, be-de ra-o ba m-ryomse. ⁴⁷ Tomso urege yish un du ro wo m-hante **ur-ba'as**, hus de. Jiište o ttw be-de un gwomo-to Shir yish-ur gaan, otte a jorbe wo den-o o-ra yish yoor

§ **Bor-ʉs jero:34** 9:34 Hyen komo: Ruka 22:24. * **Bor-ʉs jero:35** 9:35 Hyen komo: Mati 20:26-27; 23:11; Mark 10:43-44; Ruka 22:26. † **Bor-ʉs jero:37** 9:37 Hyen komo: Mati 10:40; Ruka 10:16; Yoha 13:20. ‡ **Bor-ʉs jero:40**

9:40 Hyen komo: Mati 12:30; Ruka 11:23. § **Bor-ʉs jero:41** 9:41 Hyen komo: Mati 10:42. * **Bor-ʉs jero:43-44** 9:43-44 Hyen komo: Mati 5:30.

à, ra-o ba m-ryomse.† 48 Be-de, 'Zwò rò m-mar à, komo ra-o rò m-ryomse á.‡ 49 O-ra o, a he so'os un hur-de un kowan bò a m-ja'as un rii n-te m-por à.

50 "Por-m rò ur-bon ne, amba mò taage m-rerem, ¿un yan a hette mò m-ja'as mò nomot m-rerem? Warag nò untun m-por, nò she'et ba ut-ween un or nò ne."§

Bor-ús op

Ne'a-wu un gormo, wu rò ne'a
(Mati 19:1-12; Ruka 16:18)

1 Yeso inuru un kà dak-o, wu cowuru un dak-o o-Judiya, ka da-de wu passuru Rqog-o o-Joda. Komo mgor-to un hun-ne dooru m-go'one be-de un wu. Wu dooru ye m-yoose bò wu wete m-nom à.

2 Ye ken **Parisa**-ne ye haanuru be-de un wu remen ye taksté wu, kò wua ba'ase be-de Shir à. Ye cituru wu, "¿Depete campo wu ho'os ne'a un wu?"

3 Yeso shasuru ye, "¿Ya **Mosa** zee nò?"

4 Ye zee ru, "**Mosa** ya'ag te o-cow a gen takurda-o un caas ut-ge, a ho'os ne'a."*

5 Yeso zee ru ye, "Cikt un nò de rwò'e wu genetu nò kà **karamsa**-o. 6 Cin da-o Shir nome koyan à, 'Wu nomog hun-ne campo un ne'a ne.† 7 Cin da wu nomte na kaane à, 'Campo a yage tato un wu un inu un wu ne remen wu she'ette un ne'a un wu ne. 8 Ye, yoor-ye waragte untun wan-gaan‡ campo un ne'a un wu ne, yanze un hon un hon á. Yea ma'as hun-ne gaan. 9 Ge-to Shir gekse à, taasu net, wu caas to á."

10 Bò Yeso komte ut-ma un **Parisa**-ne ne à, wu ji'iru o-hur un yan-neke-mò un wu ne. Bò ye woote o-hur á, komo ye dooru wu m-cit un ka ma-to. 11 Wu zee ru ye, "Kowan wu ho'ose ne'a un wu, wu gaaru ne'a hor-wu, ás-o wu rotte un ka ne'a-wu ne, remen ne'a un wu wu á. 12 Tomso ne ne'a-wu ho'ose campo un wu à, wu gaaru campo hor-wu, ás-o wu rotte un ka campo-wu ne, remen campo un wu wu á."§

Yeso huute yakar nu-o ur-bon
(Mati 19:13-15; Ruka 18:15-17)

13 Ye ken ye hanuru Yeso yakar rek-ye remen wu ci'it ye. Yan-neke-mò un wu kangsuru ye. 14 Bò Yeso hyente à, ryaab-ús reeru wu. Wu zee ru yan-neke-mò un wu, "Yage nò yakar rek-ye ye haante be un de. Nò wen ye á. Me un zee kaane remen **Gwomo-to Shir** to rò be-de un ka ye rò untun yakar rek-ye à. 15 Nip-o me nò m-rure, wu yage ya'as un gwomo-to Shir hur-de un wu bò wà rek-wu rò m-ya'as à, wu á tuj un to á."* 16 Bò Yeso komte ye m-rure kaane à, wu gamturu ka yakar-ye. Wu huuru ye nu-o ur-bon.

Ma-to un wa-o-kwum
(Mati 19:16-30; Ruka 18:18-30)

17 Bò Yeso huute yakar nu-o ur-bon à, wu inuru, wu rwuunuru un cow. Wu ken net-wu hyamburu wu. Wu teeruru o-rek. Wu kwukturu un co Yeso, wu cituru Yeso. Wu zee ru, "Wa-ur-Yoos, wan-men-ut pus-to, ¿re um he m-nom um kumut hoog-o ba m-ta?"

18 Yeso cituru wu eb un wu, wu zee ru, "¿Remen ya un o o zettu me wan-men-ut pus-to? Wan-men-ut pus-to rò kon á, se Shir un hon-de un wu. 19 O nepse rii-yo Shir zee à: 'Wò hò net á. Wò hoob ne'a-wu un net á, ne'a ne wu hoob campo wu un net á. Wò hiw ur-hyow á. Wò nom swò-se ut-bò á. Wò re ra-o or ru á, 'ya tato ru ut-gos un inu ru ne.'†

20 Ka net-wu zee ru, "Wa-ur-Yoos, um dorute to ka kap cin da-o um ro'e wà à."

21 Yeso gwoturu ka net-wu, ka net-wu napuru unze Yeso waste un wu ne. Yeso zee ru wu, "Amba rii gaan yo o taage. Neke o beeb rii-yo o rotte á, o ya'as koob-ne ye rotte rii á ka hwor-ye. Wò kum ur-yons n-Ton shir. Ka da-de ne, o muun, o doru me."

22 Bò wu hogute kaane à, wu hoge m-rerem á kò hiin. Wu nekurú men-ut rò m-tuk remen wu wa-o-kwum-wu deen.

23 Yeso gutruru yan-neke-mò un wu. Wu zee ru ye, "Rem rò kon ko-ya-o-kwum-wu tujut be-de un gwomo-to Shir."

† **Bor-ús jero:47** 9:47 Hyen komo: Mati 5:29. ‡ **Bor-ús jero:48** 9:48 Hyen komo: Isha 66:24. § **Bor-ús jero:50** 9:50 Hyen komo: Mati 5:13; Ruka 14:34-35. * **Bor-ús op:4** 10:4 Hyen komo: Kara 24:1-4; Mati 5:31. † **Bor-ús op:6** 10:6 Hyen komo: Taka 1:27; 5:2. ‡ **Bor-ús op:8** 10:7-8 Hyen komo: Taka 2:24. § **Bor-ús op:12** 10:12 Hyen komo: Mati 5:32; 1Kor 7:10-11. * **Bor-ús op:15** 10:15 Hyen komo: Mati 18:3. † **Bor-ús op:19** 10:19 Hyen komo: Rwu 20:12-16; Kara 5:16-20.

²⁴ Yan-neke-mɔ ʉn wʉ hyanʉrʉ hyat-tɔ ʉn ka ma-tɔ. Komo Yeso doorʉ yɛ m-zɛɛ, “ʉm hyanag ɔw ʉn gwɔmo-tɔ Shir rɔ ʉn rem nɛ. ²⁵ Jiishtɛ a zee dorom-yo ɔw ʉn ish-ɔ o-bɛr, ɔttɛ a zee wa-o-kwʉm-wʉ ɔw be-de ʉn gwɔmo-tɔ Shir à.”

²⁶ Yɛ bɔpʉrʉ ʉs-nu dɛɛn. Yɛ zɛɛrʉ wʉ, “ʉreɛ ka ɔ, ʉwa he kum ʉn gwʉ?”

²⁷ Yeso gwɔtʉrʉ yɛ. Wʉ zɛɛrʉ, “Be-de ʉn hun-nɛ a nomɛ á. Amba be-de Shir, yatt-yo kwangɛ Shir á.”

²⁸ Bitrus taknʉ wʉ m-zɛɛ, “Gwɔt, tɛ ka jorɛ kɔ yo ke rii-yo, tɛ dɔrʉtɛ wɔ.”

²⁹⁻³⁰ Yeso zɛɛrʉ, “Nip-ɔ mɛ nɔ m-rʉrɛ, nɛt-wʉ yagɛ hur-ɔ ʉn wʉ à, kɔ ɔr ʉn wʉ nɛ, kɔ inu ʉn wʉ, kɔ tato ʉn wʉ, kɔ yakar, kɔ ʉt-kat, rem re, tomso remen **Ma-tɔ m-Rerɛm** tɔ Shir, wʉ kum gon ka rem-se har o-zungu ʉn ka da-ɔ m-mɔka. Ka ɔ nɛ tomso o-nip wʉ kum ʉt-hur ʉn ɔr ʉn wʉ nɛ nɛ ʉn inu ʉn wʉ nɛ nɛ ʉn yakar nɛ ʉt-kat nɛ. Amba wʉ kum se mɔsɛ o-range nɛ. Da-ɔ rɔɔnɛ nɛ à, wʉ kum hoɔg-ɔ ba m-ta. ³¹ Hun-nɛ dɛɛn yɛ rɔ caari-nɛ à, yɛa waragɛ rek-yɛ. Rek-yɛ komo warag caari-nɛ.”[‡]

Yeso ja'astɛ m-rwɔr ʉnze mar-mɔ wʉ he'ɛ

(Mati 20:17-19; Ruka 18:31-34)

³² Yeso ʉn yan-neke-mɔ ʉn wʉ nɛ yɛ ro m-ha ʉn bɔ-ɔ o-Urusharima. Yeso ro o-ɔo, ʉn ɔw yɛ ro wʉ m-dɔrɛ bi. Yɛ hyanag hyat-tɔ ʉn neke-mɔ ʉn wʉ o-Urusharima. Yɛ ken yɛ nɛ yɛ rɔɔnɛ ʉn jim à, gyer-o rɛrʉr yɛ. Wʉ doorʉ koos ʉn ka ɔp ʉn yoor-yɛ komo. Wʉ taknʉ yɛ m-rʉrɛ ʉn rii-yo he wʉ m-kum à. ³³ Wʉ zɛɛrʉ hogʉ nɔ, “A ka m-ha o-Urusharima. Mɛ **Wà-wʉ ʉn nɛt**, wʉ ken nɛt-wʉ a ya'as mɛ ʉn kom-tɔ ʉn Gwɔmo-nɛ yɛ ʉn kɔn-se Shir ʉn yan-Yoos-de ʉn **karamsa-o Mosa** nɛ. Yɛ ya'astɛ mɛ ʉn kom-tɔ ʉn hamat-nɛ yɛ rumɛ ʉt-gwɔmo à, yɛa piishɛ mɛ ma-tɔ wɔɔ m-mar à, yɛ ho mɛ. ³⁴ Yɛa nomo mɛ ʉr-ar, yɛ cɔpsʉ mɛ m-ta, yɛ bu mɛ ʉs-sɔrɔg, yɛ ho mɛ. A nomɛ ho-ʉt tet, man inɛ ʉn hoɔg nɛ.”

Kɔn-ʉs yakar Zɛbɛdi

(Mati 20:20-28)

³⁵ Yakar Zɛbɛdi, **Yakubu** nɛ, ʉn **Yohana**, yɛ hyoknʉrʉ be-ʉr Yeso. Yɛ zɛɛrʉ wʉ, “Wa-ʉr-Yoos, tɛ ɔnɔg o nomʉ tɛ ʉr-hɔ.”

³⁶ Wʉ zɛɛrʉ yɛ, “ʉYa nɔ ɔnɛ ʉm nomʉ nɔ?”

³⁷ Yɛ shasʉrʉ, “Tɛ ɔnɔg, a sagbɛ wɔ ʉt-gwɔmo, ʉn ho-de ʉn sɛps-m ru, o dek tɛ, wan-gaan she'et ʉn kom-o ru ɔ ʉr-rɛ, wan-gaan she'et ʉn kom-ɔ ʉr-kwanta.”

³⁸ Ka da-de nɛ, Yeso zɛɛrʉ yɛ, “Nɔ nap rii-yo nɔ kɔnɛ á. ʉNɔa hoks swɔ ʉr-kɔɔb bɔ ʉm he de m-swɔ?”[§]

³⁹ Yɛ zɛɛrʉ yɛa hoks. Yeso zɛɛrʉ, “Nɔa sʉ ʉr-kɔɔb, bɔ mɛ de m-swɔ à. A yo'os nɔ bɔ a he mɛ m-yo'os à. ⁴⁰ Amba she'et-de ʉn rɛ ʉn de kɔ kwanta ʉn de mɛ wʉ rɔ wan-gwɔmo-tɔ m-ya á. Shir wʉ zongɛ ka be-tɔ, remen ká yɛ wʉ daagɛ à.”

⁴¹ Bɔ yɛ ka nɛn ɔp-yɛ hogʉtɛ yo **Yakubu** nɛ ʉn **Yohana** kɔnɛ à, ryaab-ʉs rɛrʉr yɛ. ⁴² Yeso agnʉrʉ yan-neke-mɔ ʉn wʉ. Wʉ zɛɛrʉ yɛ, “Nɔ nak yɛ a nɛpsɛ ʉn gwɔmo-tɔ ʉn tɔ ken dak-tɔ nɛ à, yɛ rɔ ʉn kutɛ ʉn hun-nɛ ʉr-bɛɛb. ⁴³ Amba nɔ, a nom kaanɛ ʉn nɔ nɛ á. Kap wʉ ɔnɛ wʉ nom ʉt-gos be ʉn nɔ à, sɛ wʉ waragɛtɛ ko-gʉw nɔ.* ⁴⁴ Nɛt-wʉ ɔnɛ tomso wʉ nom ko-Gwɔmo nɔ à, wʉa nomɛ kɔ wʉ ke nɛt-wʉ m-gʉw.† ⁴⁵ Mɛ ʉn zɛɛ yo ka remen, mɛ **Wà-wʉ ʉn nɛt**, mɛ ʉn haan remen a nomʉtʉ mɛ m-gʉw á. Mɛ ʉn haan ʉn nomʉtʉ hun-nɛ m-gʉw, tomso ʉm ya'as hoɔg re remen ʉm rurut hun-nɛ dɛɛn.”

Bartimawus ko-pɔ

(Mati 20:29-34; Ruka 18:35-43)

⁴⁶ Yeso ʉn yan-neke-mɔ ʉn wʉ nɛ yɛ ɔwʉrʉ ʉn bɔ-ɔ o-Jeriko. Yɛ ro m-ru o-Jeriko ʉn yan-neke-mɔ ʉn wʉ nɛ mɔsɛ ʉn moɔr-tɔ ʉn hun-nɛ nɛ. Wʉ ken ko-pɔ-wʉ, wa ʉs-kɔn, a wʉ m-zɛɛ Bartimawus (wà Timawus) wʉ ro tara n-riib ʉn ɔw. ⁴⁷ Bɔ wʉ hogʉtɛ Yeso ko-ya-o-Nazaret-wʉ à, wʉ taknʉ 'yons ʉs-ɔr. Wʉ zɛɛrʉ, “Yeso, wà **Dawuda**, hyan 'wɔn ʉn de, o gu mɛ!”

⁴⁸ Yɛ ken yɛ dɛɛn yɛ kangsurʉ wʉ, yɛ zɛɛrʉ wʉ, “Res tembi!”

Amba wʉ doorʉ 'yons ʉs-ɔr dɛɛn. Wʉ zɛɛrʉ, “Yeso, wà **Dawuda**, hyan 'wɔn ʉn de, o gu mɛ!”

⁴⁹ Bɔ Yeso hogɛ wʉ à, wʉ esʉrʉ. Wʉ zɛɛrʉ hun-nɛ, “Agan nɔ wʉ.”

[‡] **Bɔr-ʉs ɔp:31** 10:31 Hyen komo: Mati 20:16; Ruka 13:30. **§** **Bɔr-ʉs ɔp:38** 10:38 Hyen komo: Ruka 12:50.

* **Bɔr-ʉs ɔp:43** 10:42-43 Hyen komo: Ruka 22:25-26. † **Bɔr-ʉs ɔp:44** 10:43-44 Hyen komo: Mati 23:11; Mark 9:35; Ruka 22:26.

Ye agnurú ko-pq. Ye zëerú wú, “Ho’os hur ún du sak. Wú rọ wọ ús-eeg.”⁵⁰ Bọ wú hogute Yeso agbuté wú à, wú jorurú gund-ọ ún wú, wú inurú kagat, wú nekuru be-ur Yeso.

⁵¹ Yeso zëerú wú, “¿Ya o cone um nomu wo?”

Ka ko-pq-wú zëerú, “Wan-yoos ún de, um conog o-hyan.”

⁵² Yeso zëerú wú, “Ka o. Ine o neke neke-m ru. Sher-m ru upsutu wo yish ru.” Ba ún naas o-da, wú hyanuru cas cas. Wú doruru Yeso ún cow. Ye arguru m-neke.

Bor-ús op o-gaan

Yan-bq-o o-Urusharima barkute Yeso

(Mati 21:1-11; Ruka 19:28-40; Yoha 12:12-19)

¹ Yeso ún yan-neke-mọ ún wú ne, ye hyokuru yow yow o-Urusharima ne be-de ún **Haag-ọ ún 'yo-se o-Zetun**. Un co hiin to ken bq-to ut-rek-to ro kane: o-gaan o-Bapaji, o-gaan o-Betanya. Ka da-de ne, Yeso tomuru yan-neke-mọ ún wú nen yoor. ² Wú zëerú ye, “Wobe no ún ka bq-de rọ o-co à, no tuw be-de ún ye. Da-o no tuwe, no 'wos wa-yo o-janka yo a cete m-da á. Yo rọ gego. No ussundu me yo, no hantu me. ³ Kowa citu no, ‘¿Ya notte m-us ún ka janka-yo?’ No zee, ‘Gos-wu te, wú zee wú conog yo. Wua muuntusse yo m-moka m-moka.’”

⁴ Ka da-de ne, ye arguru m-neke. Bọ ye 'woste yo à, ye ussunuru yo. ⁵ Da-o ye ro yo m-us à, ka hun-ne ye ro kane ge à, ye cituru, “¿Remen ya no usste ka wa-yo o-janka yo?” ⁶ Yan-neke-m Yeso ruru ye bọ Yeso zee ye à. Hun-ne zëerú ye, “To, aragbu no.” Ye arguru. ⁷ Ye hanturu Yeso ka janka-yo. Ye ussuru gund-to ún ye. Ye neksuru n-ton o-janka. Ka da-de ne, Yeso daarú. ⁸ Hun-ne deen ye neksuru gund-to ún ye ún cow. Ye ken ye ne ye kaaru ut-wa n-riib o-cow. Ye zëerú m-neks ún cow. ⁹ Un ye rọ o-co à, ún ye rọ ún jim ne à, kap ye ma'asuru us-guuda zak-o-zak. Ye m-zee,

“A bomog Shir!”*

“A bum no ka wú haane ún beeb-ur Yawe à.

A bum no wú!”†

¹⁰ “Shir 'ye o-kwum be-de ún haan-mọ ún gwomo-ut **Dawuda** tat na.”

“A bum no Shir n-Ton!”

¹¹ Yeso cowuru o-Urusharima. Bọ wú wognte à, wú cowuru ún **Pyo-ọ Shir** o rọ ún ka bq-ọ à. Ka da-de ne, wú guturu kọ yo ke rii-yo. Wú hyanuru ho-ur teeste, wú ruuru o-Urusharima, wú nekuru o-Betanya mosse ún yan-neke-mọ ún wú ne op ún nen yoor.

Ma-to o-rum

(Mati 21:18-19)

¹² Ish gasuru, ye ruuru o-Betanya. Ye ro m-muun o-Urusharima, Yeso hoguru mer. ¹³ Wú gut, wú 'wos rum-yo ka ut-wa ne. Wú hessuru, wú haarú yo m-gwot kọ yo mak à. Bọ wú wogbute be-de ún yo à, wú 'wos rii á, se ut-wa remen da-o ún mat-de ut-rum o ún go nom á. ¹⁴ Yeso zëerú ka rum-yo, “Wga do m-mat ut-rum har hun-ne reet to á.” Yan-neke-mọ ún wú ye hoguru bọ wú zee yo à.

Yeso ruute yan-naas ún Pyo-ọ Shir

(Mati 21:12-17; Ruka 19:45-48; Yoha 2:13-22)

¹⁵ Yeso woguru o-Urusharima. Wú wogon, wú dooru m-cow ún **Pyo-ọ Shir**. Bọ wú tuwte ún **Pyo-ọ Shir** à, wú 'wossuru ya-ut-baab ye ka ún ya-m-ọ ne. Wú taknu yanse ún ye us-sorog us-sorog. Wú wagsuru saw-to ut-sak ún yan-shas-ọ ún hwor ne ún deeg-to ún ya-ut-baab to ún tantabara ne. ¹⁶ Hun-ne ye ro m-ma'as m-caatune ún **Pyo-ọ Shir** us-saw ne à, wú zëerú ye, “No do m-caatune á.” ¹⁷ Ka da-de ne, wú yoosuru hun-ne, wú zëerú ye, “A geneg to ka ma-to be-de ún Ma-to Shir. Shir zëeg,

“Hur-o re o warag hur-ọ us-kon

be-de ún baag-ọ ún hun-ne kap ye he me us-kon à.”‡

No muutte o ne hur-ọ ún hyow-ne.”

¹⁸ Gwomo-ne ye ún kon-se Shir ún yan-Yoos-de ún **karamsa-o Mosa** ne, da-ọ ye hoge kaane à, ye hogburu o-cow yo ye hette ho ún Yeso à. Ye ro hyan ún gyer-ọ ún wú, remen hun-ne hyanag ut-hyat ún yoos-de ún wú.

* **Bor-ús op o-gaan:9** 11:9 ut-Girik: Hosanna! = Gu na! † **Bor-ús op o-gaan:9** 11:9 Hyen komo: Bong 118:25-26.

‡ **Bor-ús op o-gaan:17** 11:17 Hyen komo: Isha 56:7; Irimi 7:11.

Yoos-de o-rum
(Mati 21:20-22)

¹⁹ Bɔ hɔ-ʉr hɛbʉtɛ à, Yɛso ruuru o-Urusharima mɔsɛ ʉn yan-neke-mɔ ʉn wʉ nɛ.
²⁰ Ish gasuru, yɛ ro m-argunɛ. Yɛ hyamburu ka rum-yo. Yo hu'ustɛ gaw ʉn geer-se ʉn yo nɛ. ²¹ Ka da-de nɛ, Bitrus baksuru bɔ Yɛso zɛɛ ka rum-yo à. Wʉ zɛuru Yɛso, "Wa-ʉs-Nap, gwɔt! Ka rum-yo o huɔ nu à, ai, yo hu'ustɛ gaw, kap ʉs-geer nɛ."
²² Yɛso shasuru yan-neke-mɔ ʉn wʉ, wʉ zɛuru, "Sher nɔ be-de Shir. ²³ Nip-o mɛ nɔ m-rurɛ, nɛt-wʉ deke Ma-tɔ Shir hur-ʉr gaan à wʉa zee ka haag-o 'Wuksunde o hɛ'ɛbɛ n-mɛ m-sa.' Nɔa hyenes ma-tɔ ʉn wʉ tɔa bʉp o-nip tɔ wʉ zɛɛ à. Amba wʉ shɛr ʉr-hur á, yatt-yo he m-nomɛ á. ²⁴ Remen kaanɛ, mɛ nɔ m-rurɛ, koyan nɔ konɛ be-de Shir, deke nɔ unze nɔ regʉsɛtɛ nɔ goksʉsɛtɛ yo. Ka da-de nɛ, nɔa hyen a ya'astɛ nɔ ka rii-yo nɔ konɛ à. ²⁵ Da-o nɔ ro ʉn kon-se Shir, ʉrege wʉ ken rɔ kon wʉ nɔ m-hyan ryaab-se ʉn wʉ à, nɔ soksu wʉ **ba'as-tɔ** ʉn wʉ, remen Tato nɔ wʉ rɔ n-Tɔn shir á, wʉ soksutʉ nɔ ba'as-ʉt nɔ."*†

Cɔw-yo Yɛso rotte ʉn nɔm
ʉn ka hyat-tɔ à

(Mati 21:23-27; Ruka 20:1-8)

²⁷ Yɛ muɔnuru o-Urusharima komo, Yɛso ma'asuru ʉt-tuw n-mɛ ʉn **Pyo-o Shir**. Yɛ ken yɛ haanuru be-de ʉn wʉ. Gwɔmo-nɛ yɛ ʉn kon-se Shir yɛ rɔ kon be-de ʉn yɛ ʉn yan-Yoos-de ʉn **karamsa-o Mosa** nɛ ʉn sek-yɛ yɛ ʉn **Yahuda**-nɛ. ²⁸ Yɛ cituru wʉ, yɛ zɛuru, "¿Wan wʉ nɛ ya'ɛ wɔ 'wɔns-mɔ wɔtte ʉn nɔm ʉn gon ka rem-se?"
²⁹ Yɛso waksuru yɛ, wʉ zɛuru, "Mɛ eb re, yagɛ ʉm m-cit nɔ o-cot. Shas nɔ mɛ. Nɔ shesʉ mɛ, man ruru nɔ wʉ ya'ɛ mɛ 'wɔns-mɔ ʉn nɔm ʉn ka rem-se à. ³⁰ ¿Wan wʉ nɛ ya'ɛ **Yohana** ʉt-gwɔmo tɔ ʉn yo'os ʉn hun-nɛ m-hɔ: Shir kɔ hun-nɛ?"

³¹ Bɔ yɛ hogʉtɛ cot-o ʉn wʉ á, ma-ʉt sunuru yɛ ʉn hi ʉn de ʉn yɛ. Yɛ zɛuru, "A zee 'Shir, wʉ ʉn n-Tɔn shir tɔmnɛ **Yohana**,' wʉa zee na, '¿Ya hantɛ nɔ dekte ma-ʉt **Yohana** á?' ³² ¿Amba a hoks m-zɛɛ, 'Hun-nɛ yɛ tɔmnɛ **Yohana**?' A hoks m-zɛɛ kaanɛ á." Yɛ ʉn hoge ʉn gyer-o ʉn hun-nɛ, remen yɛ nepstɛ **Yohanawan-Rwor ʉn Ma-tɔ Shir** wʉ.

³³ Remen kaanɛ, yɛ waksuru Yɛso, yɛ zɛuru, "Tɛ nap á."

Yɛso nɛ wʉ zɛuru yɛ, "Tɔ, cin da nɔ neptɛ wʉ tɔmnɛ **Yohana** á, mɛ eb re, man ruru nɔ wʉ ya'ɛ mɛ 'wɔns-mɔ ʉm nomtɛ ka rem-se á."

Bɔr-ʉs ɔp ʉs-ʉoor

Sha-mɔ ʉt-ma tɔ ʉn
wa-o-kat ʉn ya-tɔm-nɛ

(Mati 21:33-46; Ruka 20:9-19)

¹ Ka da-de nɛ, Yɛso taknu yɛ m-yoose ʉn sha-mɔ ʉt-ma. Wʉ zɛuru yɛ, "Wʉ ken nɛt-wʉ gɔ'ɛ kat-o ʉn anab. Wʉ rigimsuru o ʉn gagan. Wʉ hinuru o-kuub remen wʉ pot hɔ-mɔ ʉn anab. Wʉ nomuru sak-o m-pipir remen ʉr'er. Bɔ wʉ komɛ à, wʉ ya'asuru ya-tɔm ka kat-o. Ka da-de nɛ, wʉ arguru m-neke o ken dak-o.* ² Da-o anab nɛnsɛ à, wa-o-kat tɔmuru ko-guw-wʉ ʉn wʉ be-de ʉn ka ya-tɔm-yɛ, wʉ deknɔ wʉ kwɔkwur-de ʉn wʉ. ³ Bɔ ka ko-guw-wʉ wɔnɛ be-de ʉn ya-tɔm à, yɛ shipuru wʉ. Yɛ bu'uru wʉ, yɛ yanuru wʉ. Wʉ arguru m-ji ʉt-kom m-zar. ⁴ Ka da-de, wa-o-kat dooru m-tɔm ʉn wʉ ken ko-guw-wʉ ʉn hɔn. Ka ko-guw-wʉ a do m-tɔm à, yɛ ɛruru wʉ ʉr-hi. Yɛ reesuru wʉ ʉr-kɔɔb. ⁵ Wa-o-kat dooru m-tɔm ʉn wʉ ken wʉ. Amba ka wʉ a do m-tɔm à, yɛ hɔuru wʉ. Kaanɛ o, yɛ nomɛ yɛ ken yɛ deen. Yɛ bu'uru yɛ ken yɛ, yɛ homuru yɛ ken yɛ.

⁶ "M-mɔka nɛ wa-o-kat taagutɛ wan-tɔm, sɛ wà ʉn wʉ ʉn hɔn-de ʉn wʉ, wʉ wʉ cɔnɛ à. Wʉ zɛuru ʉn hur-de ʉn wʉ, 'Kay, ka ya-tɔm-yɛ yɛa hyen 'ɛ-m wà re.' Ka da-de nɛ, wʉ tɔmuru wà ʉn wʉ.

⁷ "Amba ka ya-tɔm-yɛ zɛuru ʉn hi ʉn de ʉn yɛ, 'Wà-wʉ ʉn wa-o-kat-wʉ ka. Haan nɔ a ho nɔ wʉ remen cim-yo ʉn wʉ waragtɛ yo ma na.' ⁸ Yɛ shipu wʉ. Yɛ hɔuru wʉ. Yɛ jorburu u-de ʉn wʉ pesto-de o-gagan."

⁹ Bɔ Yɛso komtɛ yɛ m-rurɛ ʉn ka ma-tɔ à, wʉ cituru yɛ. Wʉ zɛuru, "Tɔ, ¿ya nɛ wa-o-kat he m-nɔm? Sɛ wʉ haantɛ wʉ ho-m ka ya-tɔm-yɛ, wʉ ya'as yɛ ken yɛ ka kat-o." Yɛso dooru yɛ m-rurɛ ʉt-ma. Wʉ zɛuru, ¹⁰ "Nɔ karantutɛ be-de ʉn Ma-tɔ Shir unze, " 'Ta'ar-de ya-ʉt-ma jɔrɛ à,

§ **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:23** 11:23 Hyen komo: Mati 17:20; 1Kor 13:2.

* **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:25** 11:25 Mɔ ken gen-mɔ

ʉn dɔ ci-o 26Amba, nɔ sokɛ wʉ nɛ ba'as-tɔ ʉn wʉ á, Tato nɔ wʉ rɔ n-Tɔn shir à wʉa soksu nɔ ba'as-ʉt nɔ á. Hyan: Mati 6:15. † **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:25** 11:25 Hyen komo: Mati 6:14-15.

* **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-ʉoor:1** 12:1 Hyen komo:

Isha 5:1-2.

a muste de kashi ur-ta'ar de út-ma.

¹¹ Mō ka senge-mō un Yawe mō.

Be un na ne rii-yo út-hyat yo.[†] "

¹² Bō Yeso rūrute ye kaane à, sek-ye be-de un **Yahuda**-ne ye napuru unze ye wu tane be-de un ka sha-mō út-ma tō. Remen kaane, ye hoborte o-cow ye shipt wu. Amba bō ye hyente hun-ne út-mōr ne à, gyer-o reeru ye. Ye es wu m-ship á. Ye yaguru wu. Ye arguru arag-mō un ye.

Cot-o un top un tar

(Mati 22:15-22; Ruka 20:20-26)

¹³ Ka da-de ne, ye tomuru wu ye ken hun-ne ye. Ye ro un hoob-o ur-taab remen ye shipt wu, be-de un ma-tō un wu. **Parisa**-ne ro kon un hun-ne ko-Gwōmo **Here** ne. ¹⁴ Bō ye woobute à, ye zeeru wu, "Wa-ur-Yoos, te nepste wō wa-o-nip-wu o rō. Wō un koos un net á. Be un du ne yatt-wu jiishe wu ken á. Wō un yoose un hun-ne cow-yo Shir o-nip ne." Bō ye nomte út-ma kaane à, ye cituru wu. Ye zeeru, "¿Hond hond o te top ko-Gwōmo **Sisar** hwor-ye un tar? ¿Te top, kō te top á?"

¹⁵ Yeso ne, bō wu nepte shepe-o un ye à, wu cituru ye. Wu zeeru, "¿Ya un yo ne notte me m-seeb? Hantu nō me hwor[‡] um gut." ¹⁶ Ye hanturu wu hwor. Wu zeeru ye, "¿Hoto-o wan o ne un jin-ur wan ne nō hyane káne?"

Ye waksuru wu. Ye zeeru, "Ai, hoto-o ko-Gwōmo **Sisar** o. Jin-de un wu de te hyane káne."

¹⁷ Bō ye waksute wu kaane à, Yeso zeeru ye, "Ya'as nō ko-Gwōmo **Sisar** rii-yo rō yo ma Sisar à. Komo nō ya'as Shir rii-yo rō yo Shir à." Bō ka hun-ne ye hogute káne à, ye hanyuru hyat-tō un wu deen.

Ma-to un inē-mō un margan-ne

(Mati 22:23-33; Ruka 20:27-40)

¹⁸ Ye ken hun-ne ye ro kon tomo. A ye m-zee **Saduki**-ne. (Ye rō m-zee margan-ne yea inē be-de m-mar á.) Ye haanuru be-ur Yeso. Ye cituru wu.[§] ¹⁹ Ye zeeru wu, "Wa-ur-Yoos o, te o-cot ne te cit wō. **Mosa** genutu te ka **karamsa**-o unze sek-wu mere, ba ye un mat un ne'a un wu, depete heno un wu ge ka ne'a-wu, wu metute sek-wu yakar.* ²⁰ Q ken den-o, a makt yan-campo-ne nen ta'voor. Mat-de co gaaru ne'a. Ye ro woog kum un yakar á, campo maruru. ²¹ Heno un wu suguru ka ne'a-wu. Tomso ne, ye kum yakar á, ka heno-o dooru m-mar. Wu donde wu à, ká bō-se ne tomo ne, ka heno-o dooru m-mar ba un yakar. ²² Har ka nen ta'voor-ye, kap mō un ye, ye ga'e ka ne'a-wu à, ye merumsuru. Be-de un ye yatt-wu kumē yakar á. Komo ká ne'a-wu ye ga'e à, wu dooru m-mar. ²³ Tō, ho-de m-inē mō un margan-ne, be-de un ka nen ta'voor-ye, ¿wan wu ne wan ka ne'a gaan wu remen kap mō un ye, ye geeste wu?"

²⁴ Yeso waksuru ye, wu zeeru, "Nō nap Ma-tō Shir á. Nō napu ne beeb-de Shir á.

²⁵ Ho-de m-inē mō un margan-ne a un ga út-ge á. Hun-ne a warag untun **yan-tom-ye Shir** n-tōn shir. ²⁶ Urege ne nōa cit me ma-tō un inē-mō un margan-ne, ¿Nō wet m-karante takurda-o **Mosa** gene á? Wu ruru na unze wu hogute cor-o Shir n-te yokor-o yar-yo. Shir zegg wu, 'Me Shir **Ibrahi** wu um rō. Komo wu ma **Ishaku** wu um rō, kap un **Yakubu** ne.[†] ²⁷ Wu ba Shir o un hun-ne margan-ne á, amba Shir o un yan-hoog. Nō ba'asute deen."

Karamsa-tō jiishe m'-wōns à

(Mati 22:34-40; Ruka 10:25-28)

²⁸ Wu ken wan-Yoos-de un **karamsa**-o **Mosa** wu hyoknuru be-de un ye. Wu hoguru ma-ut sunute **Saduki**-ne. Bō wu hogute Yeso shaks ye ur-bon ne à, wu cituru Yeso. Wu zeeru, "¿Q ke **karamsa**-o jiishe m'-wōns?"

²⁹ Yeso zeeru wu, "**Karamsa**-o jiishe m'-wōns à, o ka: 'Hoge nō hun-ne ye un dak-o o-Isra! Yawe Shir na. Gwōmo-ut rō kon á, se Yawe un hon-de un Wu. ³⁰ Was Yawe Shir ru. Was un wu ne un hur-ur un du ne kap, un kap o un hoog ru ne, un kap nap-ús ru ne, komo un 'wōns-m ru ne.[‡] ³¹ Hoge nō **karamsa**-o ayoore-o tomo ne, 'Se nō was or nō ne m-sok ne bō nō wasse hi un nō à.[§] Yatt **karamsa**-tō jiishe tō ka voor-tō m'-wōns á."

[†] Bor-ús op ús-voor:11 12:10-11 Hyen komo: Bōng 118:22-23. [‡] Bor-ús op ús-voor:15 12:15 út-Girik: denari.

[§] Bor-ús op ús-voor:18 12:18 Hyen komo: Seng 23:8. * Bor-ús op ús-voor:19 12:19 Hyen komo: Kara 25:5.

[‡] Bor-ús op ús-voor:26 12:26 Hyen komo: Rwuú 3:6. [‡] Bor-ús op ús-voor:30 12:29-30 Hyen komo: Kara 6:4-5.

[§] Bor-ús op ús-voor:31 12:31 Hyen komo: Rewi 19:18.

³² Bø ka wan-Yoos-de ün **karamsa-o Mosa** wu, hogutē shas-o Yeso à, wu zēerū, “Ka o, Wa-ur-Yoos, o rwōrōg o-nip. Shir o rō ko-Gwōmo na. Gwōmo-ut rō kōn à, sē Shir ün hon-de ün o.* ³³ Depetē net was wu kap ün hur-ur gaan, ün nap-se ün wu nē kap komo ün 'wōns-mō ün wu nē kap, komo wu was ün yan-bør-se ün wu nē bō wu rō m-was ün hi ün de ün wu à. Q aragtē kap yar-mō wu ya'asē Shir à ün rem-se a tūksē nē be-de ur-seke à.”†

³⁴ Yeso napurū ka net-wu shaks wu us-nap nē. Wu zēerū wu, “Kuks wō hiin o tūwtwōt be-de ün gwōmo-tō Shir.” Bø Yeso rurūtū wu kaanē à, yatt-wu kumē jaab-o ut-men wu cit wu yo ken rii-yo à.‡

Wan-Gwu

(Mati 22:41-46; Ruka 20:41-44)

³⁵ Bø Yeso ro ur-yoos ün **Pyo-o Shir** à, wu citurū o-cot, “¿Re o **yan-Yoos-de o-karamsa** zettē ünze **Kiristi**, wà **Dawuda** wu? ³⁶ **Kukt-o Shir** rwō'og **Dawuda** m-zēē:

“Yawe zēēg Wan-Koyan re:

“She'et kânē sō ün kom-o ün rē ün de

sē ün rwō'og yan-yagē-ut ru

ün kūs-o ün na-o ru.” §

³⁷ **Dawuda** ün hi ün de ün wu ak wu, 'Wan-Koyan,' uregē ka o, ¿Re o **Wan-Gwu** he m-warag wà **Dawuda**?”

Hun-nē dēēn hogutē wu zak-o-zak.

Ya-ur-yoos-de o-karamsa

(Mati 23:1-36; Ruka 20:45-47)

³⁸ Bø wu yoosē yē à, wu zēerū, “Nōm nō ja ün yan-Yoos-de ün **karamsa-o Mosa** nē, yan-çon-tō ut-tūw ün carri-tō ut-cōp nē, ün çon-tō ün gas-de m-sēēb nē be-de ut-baab.

³⁹ Yē he ün kuke-tō ün yoos ün Ma-tō Shir, kō o-biki, yē rō ün ma'as ün hoob-o ün dēēg-tō ur-bon remen yē she'ettē she'et-de m-nū. ⁴⁰ Myet ün kaanē yē rō ün kūs ün saw-tō ün gwōr-nē. Yē rō m-she'et dēēn ün kōn-se Shir remen a zēt yē yan-dōrē ün Shir yē hur-ur gaan. Yē, a he ya-ur-kōqb de jiishē à.”

Yar-mō ün ko-gwōr

(Ruka 21:1-4)

⁴¹ Bø Yeso she'etē yow yow be-de a ün he'ēdbē m-yar à, wu ma'asū m-gwōt ün hun-nē dēēn bō yē m-he'ēdbē ün hwōr à. Ya-o-kwum he'ēdburū hwōr dēēn. ⁴² Ka da-de, wu ken ko-kōqb-wu ko-gwōr haanurū wu he'ēdburū nera ut-voor.

⁴³ Yeso agnurū yan-nekē-mō ün wu be-ur gaan. Wu zēerū yē, “Mē nō m-rurē o-nip, ka ko-gwōr-wu ko-kōqb he'ēdbutē ün jiishē à n-mē ün be-de a he'ēdbē m-yar, argē kōwan.

⁴⁴ Ün zēēg yo kà remen yē ken yē he'ēdbutē hiin be-de ün yo rō yē dēēn à be-de ün kwum-o ün yē. Amba wu, myet ün kōqb-de ün wu nē wu he'ēdbutē myet yo rō wu à. Wu ya'astē kap yo wu rōttē à.”

Bør-us op us-tet

A wuks Pyo-o Shir

(Mati 24:1-2; Ruka 21:5-6)

¹ Yeso ro m-rwūün ün **Pyo-o Shir**, be-de ün yan-nekē-mō ün wu, wan-gaan citurū wu. Wu zēerū, “Wa-ur-Yoos, gwōt gōn ka ta'ar-tō, ün ka caari-tō ut-ma tō nē.”

² Yeso zēerū, “¿Nō hyanag ka caari-tō ut-ma tō? Kap ka ta'ar-tō rō kanē à, a wugurse tō. Yatt ta'ar-de a he m-yagē n-tōn ün or ün de à.”

Ur-kōqb us-cenene nē

(Mati 24:3-14; Ruka 21:7-19)

³ Bø jimitē à, Yeso ro tara ün **Haag-o ün 'yo-se o-Zetun**, ka haag-o rō ün gwōtbē ün **Pyo-o Shir** à. Sē yē ken yē be-de ün yan-nekē-mō ün wu, (Bitrus wu, **Yakubu** wu, ün **Yohana** nē, ün Andarawus nē), yē citurū wu pakšē. ⁴ Yē zēerū, “Tē çonog o rurū tē ¿o ke da-o nē a he m-nōm ün se ka rem-se? ¿Yo ke rii-yo nē he tē m-kutē da-o ka rem-se he m-kōr à?”

⁵ Ka da-de nē, Yeso taknū yē m-yoosē. Wu zēerū, “Muut nō ut-hi, taasū net ēēs nō à. ⁶ Hun-nē dēēn yēa haan be ün nō, yē dek jin ün de. Kō wu ke wu rō m-zēē wu rō **Kiristi**. Yēa ēēs hun-nē dēēn. ⁷ Tomso, nō hogē a ün ma-tō ur-gun, tō ken tō yow yow,

* **Bør-us op us-voor:32** 12:32 Hyen komo: Kara 4:35. † **Bør-us op us-voor:33** 12:33 Hyen komo: Hošē 6:6.

‡ **Bør-us op us-voor:34** 12:28-34 Hyen komo: Ruka 10:25-28. § **Bør-us op us-voor:36** 12:36 Hyen komo: Bōng 110:1.

tò ken tò ur-hyew ne, nõ jar nõ hogge o-gyer á. Sè ka rem-se takante, amba a un go hyan ta-de un hono o-dak á. ⁸ Ka da-de ne, hun-ne a heete hun-ne ur-gun. Gwomo-ut a heete ut-gwomo ur-gun. Dak-o a nukte tò ken be-to un hon un hon. Mer a reese hun-ne ur-koob. Ka rem-se kap, takan-de un re ur-koob de ka, bõ hoog-mõ o-mat rø m-takan à har argurõ kaane.

⁹ "Remen nõ yan-neke-m re ye, 'She'et nõ zongse!' Hun-ne a eeg nõ be-de un yan-piish ut-ma. Yea bu nõ m-dum n-me un kuke-to un yoos un Ma-to Shir. Hun-ne a eeg nõ be-de un gwamna-ne un gwomo-ne ne. Yea nom yo kà remen nõ yan-neke-m re ye. Amba kap un kaane ne, nõa kum o-cow remen nõ rurutõ ye **Ma-to m-Rerem** tò Shir. ¹⁰ Rii-yo ka rem-se takante, a ryre baag-to un hun-ne kap **Ma-to m-Rerem** tò Shir. ¹¹ Da-o a he nõ m-ship à, a heete nõ be-de un yan-piish ut-ma. Rii-yo nõ nekute nõ jar nõ ryegen un rii-yo nõ he m-rwor á. Un ka da-o, kap rii-yo Shir ya'ne nõ á, yo nõ he m-rwor remen nõ yo tep un hi un nõ á. **Kukt-o Shir** o rø tep be un nõ.*

¹² "Un ka da-o ne, sek-wu wua ya'as heno un wu a hoot wu. O-tato tomso ne o ya'as wà un o. Yakar yea ine eso ye rur rii-yo tat-ne ye un ye un in-ne ye un ye ne nõme à yo un ba ur-bon har yea ru a ho ye. ¹³ Kõ wu ke net-wu wua yage nõ remen nõ yan-neke-m re ye. Amba kap wu hokse m-gaag un men-to un wu har ta-de un hoog-o un wu à, wua pøse ra-o Shir.†

A su ur-koob deen

(Mati 24:15-28; Ruka 21:20-24)

¹⁴ "Wu karunte ka ma-to à, yage wu nep to. 'Nõa hyen a shereg yo ken rii-yo Shir yage à, be-de udepe a sher yo á.' Yoa naas **Pyo-o Shir**. Nõ hun-ne ye rø un dak-o o-Judiya à, nõ hyene ka rii-yo, nõ som be-de ut-haag.‡ ¹⁵ Wu rø tara n-ton ur-døob de o-kuke o un wu à, wu kergene á taase wu cww n-me o-kuke, remen wu dekentõ tò ken saw-to tò rø n-me á. ¹⁶ Wu rø o-kat à, wu jar wu warag dek ur-matuku o-hur á. § ¹⁷ Un kà hõ-to, ne'a-ne yan-yakar-ye rø un su ur-de à, un ya-ut-uub ne yea su ur-koob. ¹⁸ Nõ kon Shir taase ka rem-se woõn nõ da-o o-gõs. ¹⁹ Remen gõn ka su ur-koob de, un kà hõ-to a jiish cin da-o Shir nõme hono o-dak à. Komo a do de m-nõm n-co á har da-o ba m-ta. ²⁰ Amba Wan-Koyan hak ka hõ-to un su ur-koob to. A ro zeege remen kaane á, yatt net-wu røa kus á. Remen con-to un kà ye Shir daage à, o rwo'e wu hept ka su ur-koob o. ²¹ Un ka da-o, net zee nõ, '**Kiristi**, wu ka kane,' kõ wu ken net-wu zee nõ, 'Wu ka reõno,' nõ jar nõ dek ma-to un wu á. ²² Yan-rwor un ma-to Shir ye ut-bõ yea ine, wu ken a zee, 'Me rø **Kiristi**,' har yea kutõ nõ caari-to ut-hyat un se ken rem-se us-myot se ne se nõ çepe m-hyan á. Ye rø m-nõm un ka rem-se remen ye eeste ye Shir daage à, o rwo'e ye hokste. ²³ Amba ma'as nõ zongse. Um russute nõ ma-to un ka rem-se ba se un takan."

Muun-m Yeso Wan-Gwu

(Mati 24:29-31; Ruka 21:25-28)

²⁴ "Da-o a komse swõ ur-koob, un kà hõ-to, " 'hõ-ur a nom o-comb.

O-reng komo yoa do nõm o-mõk á.*

²⁵ Rege a ma'as m-he'emende n-dak.

Bõn rem-se Shir hwoõne n-kus o Shir à, se à nuktusse.†

²⁶ "Kà da-de ne, hun-ne deen yea hyen me **Wà-wu un net**, me m-neke ne n-me ut-ke'ente ut-gõs ne un caari-mõ m-cesas ne mõ ur-bon.‡ ²⁷ Ka da-de ne, man tomõn **yan-tõm-ye Shir**, ye kargunse ka ye wu daage à, ya-ur-hõrim un ya-ur-horan ne un yan-sõ-o-baar ne o-ye'er ne, yan kõ kene ye Shir daage à, **yan-tõm-ye Shir** a kargunse ye.

Ma-to o-rum

(Mati 24:32-35; Ruka 21:29-33)

²⁸ "M-mõka, yoos nõ yo ken yo be-de o-rum. Da-o nõ hyene jet-se un yo cirig m-tupne, nap nõ unzè gõs-o nomoste yow yow. ²⁹ Remen kaane da-o nõ hyene kà rem-se rø m-takan, nõ nak o ka unzè da-o woosunte yow yow. ³⁰ Nip-o me nõ m-rure, kà zaman-yo yoa te á se ka rem-se kap se nomoste. ³¹ Tõn-o shir, o-dak ne tõa tees, amba ma-ut re tõa te á.

* **Bør-ús op ús-tet:11** 13:9-11 Hyen komo: Mati 10:17-20; Ruka 12:11-12. † **Bør-ús op ús-tet:13** 13:13 Hyen komo: Mati 10:22. ‡ **Bør-ús op ús-tet:14** 13:14 Hyen komo: Dane 9:27; 11:31; 12:11. § **Bør-ús op ús-tet:16** 13:15-16 Hyen komo: Ruka 17:31. * **Bør-ús op ús-tet:24** 13:24 Hyen komo: Isha 13:10; Jowe 2:10,31; 3:15; Hyan 6:12; Izik 32:7. † **Bør-ús op ús-tet:25** 13:25 Hyen komo: Isha 34:4; Hyan 6:13; Jowe 2:10; Isha 13:10. ‡ **Bør-ús op ús-tet:26** 13:26 Hyen komo: Dane 7:13; Hyan 1:7.

She'et zɔngse
(Mati 24:36-44)

³² “Amba da-ɔ ka rem-se he m-takan à, ká hɔ-de yatt-wʊ he m-nap á. Kɔ **yan-tom-ye Shir** n-Tɔn shir, yɛ nep da-ɔ ka rem-se he m-takan á. Kɔ Wà ʊn hi ʊn de ʊn wʊ, wʊ nap á. Sɛ o-Tato ʊn wʊ ʊn hɔn-de ʊn wʊ. Wʊ nape da-ɔ se he m-takan à. § ³³ Cin da nɔ neptɛ da-ɔ ka rem-se he m-takan á, ma'as nɔ zɔngse, yish hooɛ! ³⁴ Sha-mɔ ʊt-ma mɔ ka. Haan-mɔ ʊn **Wà-wʊ ʊn net**, a nom ʊntʊn wa-o-hur wʊ inɛ rur ʊr-hyew à. Wʊ wongsurʊ ya-m-sɛnge, ko wʊ ke ʊn sɛnge-mɔ ʊn wʊ nɛ. Wʊ dɛkʊrʊ wʊ ken wan-gaan wʊ, wʊ zɛrʊ wʊ eɛ wʊ o-hur, wʊ ma'as yish hooɛ.*

³⁵ “Ma'as nɔ yish hooɛ remen nɔ nap da-ɔ wa-o-hur he m-jo'on á. ¿Kɔ m-rim mɔ wʊ he m-jo'on, kɔ da-o purɛ, kɔ kiit rɔ ʊs-kan, kɔ n-sot? ³⁶ Taase wʊ wɔon nɔ ba o-saktɔ, nɔ m-rew. ³⁷ Ma-tɔ mɛ nɔ m-rurɛ à, mɛ ʊn rurɛ kɔ wʊ ke, wʊ ma'as zɔngse.”

Bɔr-ʊs ɔp ʊs-nass

Yan-co gamag ʊr-hi de ʊn yage-ut Yeso
(Mati 26:1-5; Ruka 22:1-2; Yoha 11:45-53)

¹ Kuks hɔ-ʊt yoor **Yahuda**-nɛ nomot biki-tɔ yɛ rɔ m-nɔm à **Biki-o m-Pas ʊn Biki-o ʊt-Burodi tɔ ba m-Yist** nɛ. Gwɔmo-nɛ yɛ ʊn kɔn-se Shir ʊn yan-Yoos-de ʊn **karamsa-o Mosa** nɛ yɛ hooɔburʊ ɔw-yo ʊn ship ʊn Yeso ʊr-hyow ba hun-nɛ yɛ ʊn nap, yɛ hoot wʊ.* ² Amba yɛ zɛrʊ, “A ship wʊ hɔ-de o-biki á, taase hun-nɛ ‘yons o-zaaz.”

A duusutɛ Yeso nɔm-mɔ m-shi'igin
ʊn bɔ-o o-Betanya

(Mati 26:6-13; Yoha 12:1-8)

³ Yeso ro bɔ-o o-Betanya ʊn hur-o Simɔn ko-**cim**. Wʊ ro ʊn rɛ ʊn rii-yo m-rɛ, wʊ ken ne'a-wʊ ɔwɔnʊrʊ ʊn ʊr-batta nɛ de ʊn nɔw-mɔ m-shi'igin† mɔ ʊn hwɔr dɛɛn. Wʊ bu'ugurʊ nu-de ʊn ka tur-de. Wʊ duusurʊ Yeso mɔ ʊr-hi.‡

⁴ Bɔ wʊ duusutɛ wʊ mɔ à, yɛ ken ye, yɛ ro kanɛ à, yɛ swoorʊ ʊs-ryaab. Yɛ zɛrʊ ɔr ʊn yɛ nɛ, “¿Ya hantɛ attɛ m-naas m-nɔw kaanɛ? ⁵ Nɔw-mɔ woosɛ nɛt nom sɛnge-mɔ ʊt-hɔ zungu-ʊs tet [300] wʊ kumut ka hwɔr-ye. Depetɛ a beeb mɔ a yaas koɔb-nɛ ka hwɔr-ye.” Yɛ kangsurʊ wʊ.

⁶ Bɔ Yeso hogutɛ ma-tɔ ʊn yɛ à, wʊ zɛrʊ yɛ, “Yage nɔ wʊ. ¿Remen yan ɔ nottɛ wʊ m-rangɛ? Wʊ nomʊtʊ mɛ rii-yo ʊr-bon. ⁷ Kɔ ɔ ke da-ɔ nɔ mɔsɛ ʊn koɔb-nɛ nɛ. Da-ɔ nɔ ɔnɛ à, ka da-ɔ, nɔ he yɛ m-'ya m-yar. Amba mɛ, nɔ mɔsɛ ʊn mɛ nɛ hɔ-ʊr bi á. § ⁸ Wʊ nɔmɔg rii-yo wʊ hokɛ m-nɔm à. Wʊ duusutɛ wʊr-o re nɔw-mɔ m-shi'igin remen zɔngɛ-tɔn dʊk re. ⁹ Nip-o mɛ nɔ m-rurɛ, kap be-de a he rwɔr ʊn **Ma-tɔ m-Rerem** à, hɔno o-dak kap rii-yo ka ne'a-wʊ nɔmɛ à, a ma'as yo m-rwɔr remen a bakstɛ ʊn wʊ nɛ.”

Yahudas ya'astɛ Yeso

(Mati 26:14-16; Ruka 22:3-6)

¹⁰ Da-ɔ Yeso ʊn yan-nekɛ-mɔ ʊn wʊ nɛ rɔ m-nɔm **Biki-o m-Pas** à, Yahudas Iskariyoti, wan-gaan be-de ʊn ka ɔp ʊn yoor-ye, haarʊ be-de ʊn Gwɔmo-nɛ yɛ ʊn kɔn-se Shir remen yɛ hongsutɛ bɔ wʊ he yɛ boɔbɛ ʊn Yeso à. ¹¹ Bɔ yɛ hogutɛ kaanɛ à, yɛ nɔmurʊ o-zak. Yɛ essurʊ ʊt-ma ʊn wʊ nɛ yɛa ya'as wʊ hwɔr. Wʊ nɛ wʊ zɛrʊ hoob-o o-ɔw wʊ ya'astɛ Yeso ʊn kom-tɔ ʊn yɛ.

Yeso rɛɛg Biki-o m-Pas ʊn
yan-nekɛ-mɔ ʊn wʊ nɛ

(Mati 26:17-25; Ruka 22:7-14,21-23; Yoha 13:21-30)

¹² A wɔon da-ɔ ʊn hɔ-de ʊr-takan de **Biki-o ʊt-Burodi tɔ ba m-Yist**, hɔ-de ʊn m-penem ʊn ɔa remen baks ʊn hɔ-de yɛ rwɔuntɛ o-**Masar** à. Yan-nekɛ-mɔ ʊn wʊ yɛ zɛrʊ wʊ. “¿Ke nɛ ɔ o ɔnɛ tɛ he tɛ nomo wɔ rii-yo m-rɛ yo **Biki-o m-Pas**?”

¹³ Wʊ tomʊrʊ nɛn yoor be-de ʊn yan-nekɛ-mɔ ʊn wʊ. Wʊ zɛrʊ yɛ, “Cɔw nɔ o-bɔ. Da-ɔ nɔ ɔwɛ, nɔ go'onɛ ʊn wʊ ken campɔ-wʊ nɛ. Wʊ rɔ ʊn tur-de m-hɔ nɛ ʊr-hi. Nɔ dorɛ wʊ. ¹⁴ Hur-o wʊ ɔwɛ, nɔ ɔwɔ nɔ zee wa-o-hur, ‘Wa-ʊr-yoos-wʊ zee, ‘¿ke nɛ ɔ wʊ he m-comɛ nɛ wʊ reet **Biki-o m-Pas** ʊn yan-nekɛ-mɔ ʊn wʊ nɛ?” ¹⁵ Wʊa kutɛ nɔ caari-o o-kukɛ ɔ a ma'ɛ n-tɔn ʊn ɔr ʊn ɔ o-kukɛ à. Q rɔ zɔngɛ ʊs-saw nɛ n-mɛ. Káanɛ ɔ, nɔ he na m-nomɛ rii-yo o-biki.”

§ **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-tet:32** 13:32 Hyen komo: Ruka 12:36-38. * **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-tet:34** 13:34 Hyen komo: Ruka 12:36-38.

* **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-nass:1** 14:1 Hyen komo: Rwɔw 12:1-27. † **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-nass:3** 14:3 nɔw-mɔ m-shi'igin ʊt-Girik:

nardi. ‡ **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-nass:3** 14:3 Hyen komo: Ruka 7:37-38. § **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-nass:7** 14:7 Hyen komo: Kara 15:11.

¹⁶ Yan-neke-m Yeso ruuru. Ye cowuru o-bo. Ye 'wossuru bo Yeso ruru ye à. Ye nomuru wu rii-yo m-re yo **Biki-o m-Pas** kane.

¹⁷ Bo ho-ur hebute à, Yeso woqru mosse un ka op un nen yoor-ye ne. ¹⁸ Ye ro m-re un rii-yo m-re, Yeso zeeru ye, "Nip-o me no m-rure. Wu ken wan-gaan-wu be un no, wua ya'as me un kom-to un yan-yage-ut re, wu te m-re te un wu ne à."^{*}

¹⁹ Men-ut naasuru ye, ye taknuru us-cot un gaan un gaan. Ko wu ke wu zeeru, "¿Me wu o?"

²⁰ Wu zeeru ye, "Wan-gaan be un no, no nen op un yoor, wu tette m-re kok-ur gaan à. ²¹ Wu dooru ye m-zee, remen me **Wa-wu un net**, man meres bo a gene be-de un Ma-to Shir à. Amba ka net-wu he me m-ya'as à, wua su ur-kooq, otte a ro makt wu un hono o-dak á, roa jiish wu."

*Yeso kutute yan-neke-mo un wu
cow-yo un baks un mar-mo un wu
(Mati 26:26-30; Ruka 22:15-20; 1Kor 11:23-25)*

²² Ye ro un re un rii-yo m-re, Yeso dekuru ur-burodi, wu bomuru Shir. Ka da-de ne, wu bosuru, wu wonguru ye. Wu zeeru ye, "Hombé no, wur-o re o." ²³ Wu deknuru ya o-kok un ho-mo un yakar-ye un 'yo-yo o-anab ne. Bo wu nomte ur-bongon be-de Shir à, wu ya'asuru kap mo un ye. Ye woqru.

²⁴ Wu zeeru, "Hyo-m re mo mo un shoos un swor o-nu o Shir suru no à, mo a he m-dusune remen hun-ne deen á.† ²⁵ Nip-o me no m-rure man do swo un ho-mo o-anab á, se ka ho-de um he m-swó m-pu mo á, be-de un **Gwomo-to Shir** à."

²⁶ Bo wu komte ye m-rure kaane á, ye huru Sep-o ur-Bongon de Shir. Ye ruuru, ye haaru un **Haag-o un 'yo-se o-Zetun**.

*Bitrus a nom she-mo un nap-m Yeso
(Mati 26:31-35; Ruka 22:31-34; Yoha 13:36-38)*

²⁷ Yeso zeeru ye, "Kap-m no nga som me. Me un zee yo ka remen a geneste be-de un Ma-to Shir unze:

" 'A ho wa-ur-gut de un ca,
us-rek ca he m-caage.†

²⁸ Amba da-o a 'yonsu me un hoog ne, man be no m-wo un dak-o o-Gariri."§

²⁹ Bitrus zeeru, "Ko ye som wo kap, me kam man som wo á."

³⁰ Yeso zeeru wu, "Nip-o me wo m-rure, Bitrus, ko un ka tet-mo mo roone à, rii-o keeg-yo o-kiit kenet so-o yoor, woa nom she-mo un nap-us re so o-tet."

³¹ Bitrus shasuru m-'wons ne. Wu zeeru, "Ko a roa ho me mosse un wo ne, man nom she-mo un nap-m ru á." Kap mo un ye ka ye zee.

*Yeso konog Shir
un Haag-o un 'yo-se o-Zetun
(Mati 26:36-46; Ruka 22:39-46)*

³² Yeso ne un yan-neke-mo un wu ne, bo ye heete un **Haag-o un 'yo-se o-Zetun** à, ye woqru de ken tuk-de de a m-zee o-Gesemani à. Yeso zeeru ye, "She'et no kane, um konoste Shir." ³³ Wu dekuru Bitrus un **Yakubu** un **Yohana** ne, wu taknu swor ur-kooq deen. Wu ro us-barag, men-ut naasute wu deen. ³⁴ Wu zeeru ye, "Men-ut naasute me deen. Wo hyene, o zee mett hoog á. Wasu no me kane, no she'et zongse."

³⁵ Wu arguru co hiin. Bo wu arge o-co à, wu kwukturu n-dak, wu konuru Shir. Wu zeeru, "¿Ko nomutu wo o dossu me ka swo ur-kooq de?" ³⁶ Wu dooru m-zee, "Abba,* Tato re, ko yo ke rii-yo yo ro m-nome be un du. Um conog o dossu me ka swo ur-kooq de. Amba yanze barag-us re se o he m-dore á, se barag-us ru."

³⁷ Bo wu muunte be-de ye ro à, wu 'wossuru ye ro m-rew. Wu zeeru Bitrus, "¿Simon, rew-mo no rotte? Ashi, ¿nga hoks m-she'et zongse ko hiin á? ³⁸ She'et no zongse, yish hooge, no ma'as un kon-se Shir, taase no he'ebe **ur-ba'as** da-de a megre no. Me un zee yo ka remen kykt-o tunuste o nom rii-yo depe à, amba wur-o roqt m-'wons á."

³⁹ Ka da-de, Yeso dooru m-warag komo wu yage ye. Wu konuru Shir. Wu dooru m-rwor bo wu ro rworge à. ⁴⁰ Har m-moka komo, wu dooru m-muun. Wu 'wossuru ye ro m-rew. Rew-m bupste ye deen. Bo ye zutute à, ye taaguru ma-to ye he wu m-shas á.

* **Bor-ús op us-nass:18** 14:18 Hyen komo: Bong 41:9. † **Bor-ús op us-nass:24** 14:24 Hyen komo: Rwu 24:8; Irm 31:31-34. ‡ **Bor-ús op us-nass:27** 14:27 Hyen komo: Zeka 13:7. § **Bor-ús op us-nass:28** 14:28 Hyen komo: Mati 28:16. * **Bor-ús op us-nass:36** 14:36 ut-Arameki: Abba.

⁴¹ Wʉ dooru m-warag remen wʉ konot Shir. Bɔ wʉ do m-mʉʉn, ɔ atette-ɔ à, wʉ zɛɛrʉ, “¿Har m-mɔka wʉwɛ-de nɔ rɔtɛ m-rew nɛ? Bɔ'osʉtɛ kaanɛ, da-o woostɛ. Gwɔt mɛ **Wà-wʉ un nɛt**, a ya'astʉ mɛ un kom-tɔ un ya-ʉt-**ba'as**. ⁴² Inɛ nɔ, a kew nɔ wʉ! Gwɔt! Ká nɛt-wʉ ya'asʉ mɛ à, wʉ ka yow yow.”

Yahuda-nɛ shik Yɛso

(Mati 26:47-56; Ruka 22:47-53; Yoha 18:3-12)

⁴³ A kanɛ, rii-yo wʉ bitʉtɛ nu, Yahudas, wan-gaan be-de un ka ɔp un yoor-yɛ, wʉ woosʉntɛ un mɔɔr-tɔ un hun-nɛ nɛ deen. Yɛ ro ʉt-magay nɛ ʉt-kɔ nɛ. Gwɔmo-nɛ yɛ un kɔn-se Shir, un yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** nɛ, un sɛk-yɛ yɛ un **Yahuda**-nɛ, yɛ tɔmnʉ yɛ.

⁴⁴ Wʉ he wʉ m-ya'as à, wʉ be'estɛ wʉ gemestɛ ʉr-hi un yɛ nɛ unze, “Wʉ ʉm he m-hamat à wʉ wʉ ship nɔ wʉ, nɔ neke un wʉ nɛ, nɔ 'er wʉ ʉr-bon nɛ.”

⁴⁵ Bɔ un wɔɔn-m Yahudas wʉ haarʉ be-ʉr Yɛso, wʉ zɛɛrʉ, “Wa-ʉs-Nap.” Yahudas hamtʉrʉ wʉ. ⁴⁶ Yɛ hwɔɔrʉ ʉt-kom, yɛ shipurʉ wʉ. ⁴⁷ Sɛ wan-gaan be-de un **yan-neke-m Yɛso** yɛ wʉ ro eso kanɛ à, wʉ muusurʉ magay-ɔ un wʉ. Wʉ cɛtʉrʉ ko-gʉw-wʉ un ko-Gwɔmo-wʉ un kɔn-se Shir. Wʉ kupsurʉ wʉ o-tɔ.

⁴⁸ Yɛso zɛɛrʉ yɛ, “¿Nɔ un rwʉʉn ʉt-magay nɛ ʉt-kɔ nɛ, nɔ shipt mɛ untʉn ko-hyow? ⁴⁹ Kɔ de ke hɔ-de mɛ mɔsɛ un nɔ nɛ un **Pyo-o Shir**, mɛ nɔ m-yoosɛ. Nɔ ship mɛ á. Amba sɛ a nomʉtʉ mɛ bɔ a genɛ be-de un Ma-tɔ Shir á.”[†] ⁵⁰ Ka da-de nɛ, yan-neke-mɔ un wʉ kap yɛ yagurʉ wʉ. Yɛ argurʉ m-sɔm.

⁵¹ Sɛ wʉ ken wan-campo wʉ, wʉ ɔp rii á sɛ o-gund un hɔn-de un ɔ, wʉ dɔrurʉ Yɛso. Bɔ wʉ dɔrʉtɛ Yɛso à, yɛ shipurʉ wʉ. ⁵² Yɛ rumsurʉ gund-ɔ un wʉ. Wʉ somurʉ bɔ Shir matɛ wʉ à.

A hetɛ Yɛso be-de un piish ʉt-ma

(Mati 26:57-68; Ruka 22:54-55,63-71; Yoha 18:13-14,19-24)

⁵³ Yɛ nekʉrʉ un Yɛso nɛ be-de un ko-Gwɔmo-wʉ un kɔn-se Shir. Kap Gwɔmo-nɛ yɛ un kɔn-se Shir un sɛk-yɛ yɛ un **Yahuda**-nɛ, un yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** nɛ yɛ mɔrgurʉ be-ʉr Yɛso. ⁵⁴ Bitrus nɛ wʉ dɔndurʉ wʉ m-pupa nɛ har un 'woog-ɔ un hur-o ko-Gwɔmo-wʉ un kɔn-se Shir. Wʉ she'etʉrʉ be-de un gʉw-nɛ yɛ un ko-Gwɔmo-wʉ un kɔn-se Shir. Wʉ ro un hwɔ'ɔt o-ra mɔsɛ un yɛ nɛ.

⁵⁵ A kanɛ Gwɔmo-nɛ yɛ un kɔn-se Shir un **Morog-de un Sɛk-yɛ** nɛ, yan-ya-ʉt-ma, kap yɛ hooburʉ rii-yo a hetɛ m-zɛɛ Yɛso nomog **ʉr-ba'as** à remen yɛ hoot wʉ, amba yɛ kum á. ⁵⁶ Yɛ ken yɛ deen yɛ sakkurʉ wʉ ʉt-ma ʉt-bɔ amba ma-tɔ un yɛ tɔ haan ʉt-gaan á.

⁵⁷ A kanɛ komo yɛ ken campo-nɛ yɛ inurʉ eso, yɛ dooru wʉ ce'e ʉt-bɔ: ⁵⁸ Yɛ zɛɛrʉ. “Tɛ hogʉtɛ wʉ zɛɛg wʉa heɛs **Pyo-o Shir** ɔ hun-nɛ ma'e à, rii-yo hɔ-ʉt tet nomot wʉ m'e's o hɔr-ɔ, yanze nɛ ma-tɔ un ko-hun á.”[‡] ⁵⁹ Kap un kaanɛ nɛ, ma-tɔ un yɛ tɔ haan ʉt-gaan á.

⁶⁰ Ko-Gwɔmo-wʉ un kɔn-se Shir wʉ inurʉ n-tɛtɛ ɔ un yɛ. Wʉ citurʉ Yɛso. Wʉ zɛɛrʉ, “¿Wɔ un tɔ ken ma-tɔ nɛ tɔ o he m-shas, be-de un ma-tɔ ka hun-nɛ yɛ ro m-rwɔr mɔsɛ un wɔ nɛ?” ⁶¹ Amba Yɛso ro temb ɔ un wʉ. Wʉ shas ʉt-ma á. Ko-Gwɔmo-wʉ un kɔn-se Shir wʉ dooru wʉ m-cit komo. Wʉ zɛɛrʉ, “Ashi, ¿wɔ wʉ, **Kiristi**, Wà-wʉ un wa-o-kwʉm-wʉ Shir tɔmnʉ tɛ?”

⁶² Yɛso zɛɛrʉ, “Mɛ wʉ.[§] Nɔa hyen mɛ komo, mɛ **Wà-wʉ un nɛt**, mɛ tara un kom-ɔ ʉr-rɛ ɔ Shir Wa-ʉr-Bɛɛb.* Nɔa hyen komo mɛ m-rwʉʉn n-mɛ ʉt-ke'entɛ n-Tɔn shir.”[†]

⁶³ Ko-Gwɔmo-wʉ un kɔn-se Shir swoorʉ ʉs-ryaab deen. Wʉ yishurʉ gund-ɔ un wʉ. Wʉ zɛɛrʉ, “¿Tɔ ke ma-tɔ a ɔnɛ m-hogɛ komo? ⁶⁴ Nɔ hogʉtɛ de yo'og-ɔ wʉ yo'ogɛ Shir á! ¿Re nɔ hyan?”

Yɛ zɛɛrʉ, “Wʉ woostɛ m-hɔ!”[‡] ⁶⁵ Yɛ ken yɛ taknʉ wʉ m-copɛ m-ta. Yɛ hɔkkurʉ wʉ yish, yɛ wɔsurʉ wʉ ʉr-dɛmbɛ. Yɛ zɛɛrʉ, “Rurʉ tɛ wʉ wɔsʉ wɔ m-mɔka á!” Gʉw-nɛ komo yɛ ma'asurʉ wʉ un hwɔogɛ ʉt-raag.

Bitrus nomog she-mɔ un nap un Yɛso

(Mati 26:69-75; Ruka 22:56-62; Yoha 18:15-18,25-27)

⁶⁶ Yɛ ka ro un kuke-ɔ a ma'e n-tɔn un ɔr un ɔ o-kuke à. Yɛ ro un piishɛ un Yɛso ʉt-ma. Bitrus ro o-'woog n-dak. Wʉ ken wan-ne'a-wʉ nɛ, ko-gʉw-wʉ un ko-Gwɔmo-wʉ un kɔn-se Shir. ⁶⁷ wʉ hyanurʉ Bitrus ro un hwɔ'ɔt o-ra. Wan-ne'a gwɔtʉrʉ Bitrus, wan-ne'a zɛɛrʉ, “Wɔ mɔsɛ un Yɛso nɛ ka wa-o-Nazaret-wʉ.”

[†] **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-nass:49** 14:49 Hyen komo: Ruka 19:47; 21:37.

[‡] **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-nass:62** 14:62 Hyen komo: Rwʉʉ 3:14.

[§] **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-nass:62** 14:62 Hyen komo: Dane 7:13.

24:16.

[‡] **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-nass:58** 14:58 Hyen komo: Yoha

* **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-nass:62** 14:62 Hyen komo: Bɔng

[‡] **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-nass:64** 14:64 Hyen komo: Rewi

⁶⁸ Amba Bitrus ngmýru m-she. Wý zeeru, “Mę nap yo wó rwor á.” Wý arguru m-rwun un ‘woog-o un pyo. Keeg-o o-kiit kanuru.

⁶⁹ Ka wan-ne’a-wý komo dooru gwot un Bitrus. Wý taknu rure un ye ro eso eso kane à, “Wý ka, **wan-neke-m Yeso** wu.” ⁷⁰ Amba Bitrus dooru m-nom m-she komo.

Bó doote hiin à, ye ro kane eso eso à, ye zeeru Bitrus, “Nip-o, wó **wan-neke-m Yeso** wý remen wa-o-Gariri o ro.”

⁷¹ Wý taknu us-tond. Wý zeeru, “Mę nap ka net-wý wý notte un ma-to un wý á.”

⁷² Un ra-o wý komte m-rwor à, un gyept-o un yish, keeg-o o-kiit kanuru ayoore-o. Bitrus baksuru ma-to Yeso ruru wý à. Unze “rii-o keeg-o o-kiit kenet so-o yoor, wqa nom she-mo un nap-ús re so o-tet.” Bó wý bakste ká ma-to à, wý heburu us-won.

Bor-ús op ús-taan

A heette Yeso be-ur Biratus

(Mati 27:1-2,11-14; Ruka 23:1-5; Yoha 18:28-38)

¹ Bó ish geste à, Gwomo-ne ye un kon-se Shir, un sek-ye ye un **Yahuda**-ne, un yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** ne, bó un yan-ya-ut-ma, ye gamuru ur-hi, ye nekuru un Yeso ne, ye ya’asuru **Biratus** wu. **Roma**-ne sagbuté Biratus Ko-Gwamna-wu un ka dak-o.

² **Biratus** cituru Yeso, “¿Wó wý ro ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne?”

³ Yeso zeeru wu, “Ee, o rworog hond hond.”

⁴ Gwomo-ne ye un kon-se Shir ye ma’asuru wý un sakke ut-ba’as deen. **Biratus** dooru wý m-cit komo. Wý zeeru, “¿Wott o ken shas-o o he m-shas á? ¿Hoge moor-to ut-ba’as to ye seku wó à?”

⁵ Yeso do m-shas á, har **Biratus** bopuru o-nu.

Hun-ne zeeq a kem Yeso n-te o-kan

(Mati 27:15-26; Ruka 23:13-25; Yoha 18:39—19:16)

⁶ To, da-de un ka biki-o, **Biratus** weste m-ho’sunde un wa-ur-ba’as-wu a ka’e à, wangaan wý hun-ne kone à. ⁷ Wý ken wý ro kon wý a m-zee Barabas à. Wý ro ke’o à, mosse un ye ken yan-koob-de o-dorotte ye ne à, ye ho’e net be-de m-dum à. ⁸ Hun-ne ut-moor ne hyoknuru, ye taknuru us-kon be-ur **Biratus**, ye ro m-zee wý nomu ye rii-yo wý wete m-nom à.

⁹ **Biratus** cituru, “Wata, ¿no un con o um hosu no ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne?”

¹⁰ Wý un cit ye kaane remen wý nepste unze shoob-de rwo’e Gwomo-ne ye un kon-se Shir ye ya’aste wu. ¹¹ Amba Gwomo-ne ye un kon-se Shir sho’ogsuru hun-ne ut-moor ne remen **Biratus** ho’osuntý ye Barabas.

¹² **Biratus** dooru ye m-zee komo, “¿Ya um he m-nomu ne un ka wý no zee wý ro ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne?”

¹³ Ye ‘yonsuru us-cor komo, ye zeeru, “Kam wý n-te o-kan.”

¹⁴ **Biratus** zeeru, “¿Remen yan o ne? ¿Yan rii-yo ne wý nome?”

Ye dooru ‘yonsu us-cor, ye zeeru, “Kam wý de n-te o-kan.”

¹⁵ **Biratus** ne, bó wý cone nome un moor-to un hun-ne bó ye cone à, wý ho’osuru ye Barabas. Wý rwo’uru a bu Yeso us-bukkun. Da-o a komse wý m-dum us-bukkun à, wý ya’asuru karma-ne, ye kemet wý n-te o-kan.

Karma-ne nomote Yeso ur-ar

(Mati 27:27-31; Yoha 19:2-3)

¹⁶ Karma-ne heeturu Yeso un ‘woog-o un pyo-o **Biratus**. Ye morogsuru kap ye kuse un kur-de un ye à. ¹⁷ Ye cupuru wý cop-o un ho-m jaas-mo o ut-gwomo. Ye ceeru o-gond o un yokor, ye cupuru Yeso ur-hi. ¹⁸ Ka da-de ne, ye taknu wý ur-gas de ur-ar. Ye zeeru, “Ko-Gwomo, hogg ru she’et, ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne.” ¹⁹ Ye ko’oturu wý ur-hi o-ko o-ko, ye copsuru wý m-ta. Ka da-de, ye kwukturu n-co o un wý unze dorotte-o ka ye wý m-nome. ²⁰ Da-o ye komse wý m-nome ur-ar à, ye possuru wý ka cop-o un ho-m jaas-mo o, ye muuturu wý o ma un wý cop-o, ye ruuturu wý n-do remen ye kemet wý n-te o-kan.

A kamag Yeso n-te o-kan

(Mati 27:32-44; Ruka 23:26-43; Yoha 19:17-27)

²¹ Bó ye ro wý m-ruut à, ye go’onuru un wý ken wý ne. A ro wý m-zee Simon wa-o Kireni, tato Arekanda ne un Rupus. Wý ro m-jo’on so o-kat. Ye gakturu wý, wý dek ka **kan**-o ye hette kam un Yeso à.* ²² Ye ruuturu Yeso de ken be-de, a de m-zee o-Gorogota, (wata, be-de un caar-o ur-hi). ²³ Bó ye woote wý kane à, ye tebburu wý m-modi mosse

* **Bor-ús op ús-taan:21** 15:21 Hyen komo: Roma 16:13.

us-baat ne se a m-zee o-mur à. Ka baat-se ro m-haab m-hoog, amba wu swò á ²⁴ Ka da-de ne, ye kamuru wu o-kan. Bo ye kemte wu à, ye wonguru hi un de un ye cop-to un wu. Ye ro un nqm o-gwambe remen ye hyenet rii-yo kowan he m-kum à.†

²⁵ Kwom-us jero se n-sot, ye kame wu n-te o-kan. ²⁶ Wu a kame o-kan à, ye ro un gen un ba'as-de un wu a sakuru n-ton un hi-de un wu. Ba'as-ur Yeso de ka, "Ko-Gwomo-wu un Yahuda-ne." ²⁷ Ye kamuru wu un yan-kwup-de un hun-ne ne nen yoor n-te ut-kan, wan-gaan un kom-o Yeso o ur-re, wan-gaan un kom-o ur-kwanta.‡§ ²⁹ Ya-m-arag un cow ye zeeru wu m-rure un ma-ut jaas-to. Ye ma'asuru wu m-pakte ur-hi, ye un zeebe, "Huun! Wo wu zee woa hees **Pyo-o Shir**, o warag o do m-ma ho-ut tet à,* ³⁰ kergene o-kan, o gu hi un du!"

³¹ Kaane tomo Gwomo-ne ye un kon-se Shir un yan-Yoos-de un karamsa-o Mosa ne ye ma'asuru wu un nome ur-ar un hi un de un ye. Ye zeeru, "Wu guug ye ken ye, wu hoks gun hi un de un wu á. ³² Urege wu ro **Kiristi**, ko-Gwomo-wu un **Isra-ne** wu, kergene o-kan m-moka a hyenet a dekt!" Ka ye a kame ne mosse un wu ne à, ye ma'asuru wu ut-reeb.

Mar-m Yeso

(Mati 27:45-56; Ruka 23:44-49; Yoha 19:28-30)

³³ Ho-ur ro ur-hi hond hond, comb-o swoonuru hono o-dak kap har kwom-us tet-se m-rim. ³⁴ Kwom-us tettü ne Yeso 'yonsuru us-cor 'wons-m-'wons, wu zeeru un rem-de un wu, "Eroi, Eroi, ¿rama sabaktani?" Unze, "Shir re, Shir re, ¿remen yan o ne o jorutu me?"†

³⁵ Ye ken ye ro kané eso eso. Bo ye hogute kan-us Yeso à, ye nap yo wu ro m-zee á, ye zeeru, "Hogu no, wu ro un eeg-us **Ereja**."

³⁶ Wan-gaan be-de un ye wu somnuru o-rek, wu shoosuru o-pooq un ho-mo o-anab-mo o-zambo. Wu sakuru n-te o-ko, wu tebburu Yeso wu su. Wu zeeru, "Yage a hyenet ko **Ereja** a haan wu kerguntute wu à."‡

³⁷ Ka da-de ne, Yeso 'yonsuru us-cor 'wons-m-'wons. Hoog-o un wu arguru m-neke.

³⁸ Bo Yeso merté à, gund-o a senté ish-o un "Be-de un Shir de jiishe ba m-kykop à" un **Pyo-o Shir** un bo-o o-Urusharima, o yishuru zee-mo n-ton har n-dak.§ ³⁹ Wan-co-wu un karma-ne o-zungu wu ro kane eso, wu hyanuru mar-m Yeso. Wu zeeru, "Nip-o, ka net-wu **Wa-wu Shir** wu."

⁴⁰ Ye ken ne'a-ne ye ro kon tomo, ye ro m-segbe rii-yo nome à. Be-de un ye **Meri** ro kon wa-o-Magudarin, Sarome wu, **Meri** inu **Yakubu** rek-wu un Yosi. ⁴¹ Da-o Yeso ro un dak-o o-Gariri à, Ka ne'a-ne ye, ye ro wu m-dore. Ye ro wu m-reegte. Ye ken ne'a-ne ye ro kon tomo ne deen ye shie wu o-Urusharima à.*

A jok u-ur Yeso

(Mati 27:57-61; Ruka 23:50-56; Yoha 19:38-42)

⁴² Kap yo ka yo un kor ho-de ur-Jaw. Ho-de un zonge-to un **Ho-de ur-Wuwe** de un **Yahuda-ne**. ⁴³ **Yusuhu** ko-ya-o-Aramatiya haante ho-de Yeso mare à m-rim. Kashi un net-wu be-de un sek-ye yan-ya-ut-ma. Wu ro ur-'er Shir rwuunte un gwomo-to un wu ne. **Yusuhu** nomuru jaab-o ut-men, wu cqwuru be-ur **Biratus**. Wu konuru Biratus ya'as wu u-ur Yeso. ⁴⁴ **Biratus** wu dek unze Yeso mereste á. Wu agnuru wan-co-wu un karma-ne o-zungu, wu cituru wu ko Yeso mereste à. ⁴⁵ Da-o wan-co-wu un karma-ne o-zungu rure **Biratus** unze Yeso she'esute m-mar ne à, wu ya'asuru **Yusuhu** ur-u. ⁴⁶ Ka da-de ne, **Yusuhu** haaru, wu qonuru gund-o pus-o o ur-bon. Wu kergunturu Yeso. Wu hokkuru wu un o. Wu dekuru wu, wu rursuru wu un o ken saag-o o a ro hinge n-te o-ta'ar à. Wu yiriguru caari-o o-ta'ar, wu zwopuru ish-o un saag un o. ⁴⁷ **Meri** wa-o-Magudarin un **Meri** inu Yosi ye gwoturu be-de **Yusuhu** rursu wu à.

Bor-us op us-cind

Ing-m Yeso be-de un margan-ne

(Mati 28:1-8; Ruka 24:1-12; Yoha 20:1-10)

† **Bor-us op us-taan:24** 15:24 Hyen komo: Bng 22:18. ‡ **Bor-us op us-taan:27** 15:27 Mo ken gen-mo un do ci-o kwooz un eer 28Bo ye kemte ye kaane à, ye shooste Ma-to Shir to wu rwo'e wu ken wu gen to à, "Ye mossute wu un ya-ut-ba'as ne." Remen ye muste wu unze wa-ut-ba'as-wu wu ro. Hyen: Ruka 22:37. § **Bor-us op us-taan:27** 15:27 Hyen komo: Isha 53:12. * **Bor-us op us-taan:29** 15:29 Hyen komo: Bng 22:7; 109:25; Mark 14:58; Yoha 2:19. † **Bor-us op us-taan:34** 15:34 Hyen komo: Bng 22:1. ‡ **Bor-us op us-taan:36** 15:36 Hyen komo: Bng 69:21. § **Bor-us op us-taan:38** 15:38 Hyen komo: Rwu 26:31-33. * **Bor-us op us-taan:41** 15:40-41 Hyen komo: Ruka 8:2-3.

¹ Bò hq-ur hebutè à, **Hq-de ur-Wuwè, Meri** Magudarin, un Saromé nè, un **Meri** (inu **Yakubu**) nè, ye haaru, ye oonuru now-mò m-shi'igin ye duusute u-ur Yeso. ² Ish gasuru n-sot n-sot, hq-de o-Rahadi, hq-ur rò m-dakan ye haanuru un saag. ³ Ye ro m-neke ut-
orom ut-
orom. Ye cituru hi un de un ye, "¿Wa he na m-yirikte un ka ta'ar-o un ish-o un saag?"

⁴ Bò ye woote à, ye gwodburu, ye 'wossuru a yirigsute o-ta'ar. ⁵ Ye cowuru un saag. Bò ye tuwte un saag à, ye 'wossuru ko-beeb tara so un kom-o a re un cop-o o-gund nè o pus-o, o m-seeb. Ye zapuru us-zap.

⁶ Amba **wan-tom-wu Shir** zeeru ye, "Nò hoge o-gyer á. Nò un hoob-o Yeso wa-o Nazaret-wu a kame o-kan à. Ai, wu rò kon á. Wu inute be-de m-margan nè un hooq nè. Gwot nò, be-de ka de a rustu wu à. ⁷ Neke nò, nò rure yan-neke-mò un wu kap un Bitrus nè. Nò zee, 'Yeso a be nò m-wò un dak-o o-Gariri. Reeno o nò he wu m-hyan bò wu rure nò à.' ⁸*

⁸ Ka ne'a-nè ye ruuru us-rek us-rek be-de un saag gyer-o-gyer. Ye ma'asuru us-zap. Ye tepse net un cow á.

[Tò ken takyrda-tò un n-ga tò rott Mark 16:9-20 á.]

*Meri hyanag Yeso un hooq nè
(Mati 28:9-10; Yoha 20:11-18)*

⁹ Da-o Yeso ine un hooq nè à, hq-de o-Rahadi, un co un co wu rwunturu hi un de un wu be-ur **Meri** wa-o-Magudarin. Wu wu Yeso ruute **ya-ut-kot** nen ta'oor un hi-de un wu. ¹⁰ Ka ne'a-wu haaru be-de un **yan-neke-m Yeso**. Wu 'wossuru hur-de un ye naasute. Ye ro us-won. Wu ruru ye rii-yo takne à. ¹¹ Da-o ye hoge Yeso inute un hooq nè à, har **Meri** hyeneste wu, ye dek ma-tò un wu unze wu hyanag wu á.

*Yan-neke-m Yeso hyanag
Yeso un hooq nè
(Ruka 24:13-35)*

¹² Bò a jimite à, Yeso rwunturu hi un de un wu be-de un yan-neke-mò un wu nen yoor da-o ye ro m-ha o-kot à. Amba wu baramsute, sa o zee wu ken net-wu. ¹³ Ye warguru, ye ruru ye kuse be-de un yan-neke-mò un wu à, amba ka ye kuse à ye dek ma-tò un ye unze ye hyanag Yeso á.

¹⁴ Da-o hqr-o, yan-neke-mò un wu ro un re un rii-yo m-re, nen op o-gaan. Yeso rwunturu hi un de un wu be-de un ye. Wu nakuru ye ut-tò remen koob-de un sher-mò un ye un cikt-de un ye nè. Ye bop ma-tò un ye hyanè wu inute un hooq nè á.

*Yeso ya'aste yan-neke-mò
un wu m-senge*

(Mati 28:16-20; Ruka 24:36-49; Yoha 20:19-23; Seng 1:6-8)

¹⁵ Yeso zeeru ye, "Neke nò hono o-dak kap, nò ko'ot **Ma-tò m-Rerem** tò Shir be-de un kò wu ke net-wu.[†] ¹⁶ Bò un wu shere un ka **Ma-tò m-Rerem** tò à, komo a yo'os wu m-hq, Shir a sokse wu **ba'as-tò** un wu. Amba wu shere un ka **Ma-tò m-Rerem** tò á a piishe wu ut-ma untun wa-**ur-ba'as** a 'ye wu ur-koob. ¹⁷ Ka ye shere un Ma-ut re tò m-Rerem à, yea nom rem-se ut-hyat. Har un beeb un de, yea ruut **ya-ut-kot**. Yea teper un rem-tò ye yoose á. ¹⁸ Kò ye ship hwq un kom-tò un ye, kò ye su pere ba m-nap, yea mer á. Ye **seke** ya-us-gom kom-tò un ye, ka gom-se a te."

*Shir dek Yeso n-Tqn shir
(Ruka 24:50-53; Seng 1:9-11)*

¹⁹ Da-o Yeso Wan-Koyan na komse rure un yan-neke-mò un wu ka ma-tò à, Shir dekuru wu n-Tqn shir. Wu she'eturu un kom-o a re-o Shir.[‡] ²⁰ Ye nè yan-neke-mò un wu, ye ruuru kò kenè ye ro m-ko'ot un **Ma-tò m-Rerem** tò Shir. Yeso Wan-Koyan na wu ro ye m-gu. Wu ro m-do'e un ma-tò un ye m-wons ut-hyat nè tò ye ro m-nom à.

* **Bor-ús op us-cind:7** 16:7 Hyen komo: Mati 26:32; Mark 14:28. † **Bor-ús op us-cind:15** 16:15 Hyen komo: Seng 1:8. ‡ **Bor-ús op us-cind:19** 16:19 Hyen komo: Seng 1:9-11.

Takurda-o Ruka

Rem-se rō n-mē à:

M-zante 1:1-4

O-mat ut-yakar nē tō ma Yohana Wa-m-Yo'os un hun-nē m-hō un tō ma Yeso nē 1:5—2:52

Senge-m Yohana Wa-m-Yo'os un hun-nē m-hō 3:1-20

Yo'os un Yeso m-hō ut-meger nē 3:21—4:13

Senge-m Yeso n-mē un hun-nē ye o-Gariri 4:14—9:50

Cir-mō Gariri ha-mō o-Urusharima 9:51—19:27

Hō-ut ta'voor-tō ur-kom yow yow o-Urusharima nē 19:28—23:56

Rwuun-mō un Wan-Koyan cas, un da-mō un wu nē n-tōn un inē-mō un wu nē ut-marimar 24:1-53

Ur-gas

1-4 Wu ma re, ko-Gwomo Tiyporus, o nepstē un zee reēno n-ga, Shir zēeg wua tōmon Wan-m-Rur. Hun-nē deen nomog m-senge ye geneg rii-yo Shir zēē à, yo shiig o-nip. Ye geneg yo a ruru na à un nu-o un ye hyane ka rii-yo à, ur-takan un komo ka ye rwore ka ma-tō à. Remen kaane um byaragte ur-bon nē, ka ma-tō nē ur-takan um cekerte a nom ur-bon a gen m-dond m-dond rem ru. Men nom kaane, remen o nept nip-o un kō yo ke rii-yo a yoosu wō à.

A rworog mat-o Yohana

(Wa-m-Yo'os un hun-nē m-hō)

⁵ Da-o **Here** ro ut-gwomo tō un dak-o o-judiya à, wan-**Cow un kon-se Shir** ro kon, jin-de un wu Zakaraya, wu baag-o un wu mossē un wan-**Cow un kon-se Shir** nē à wu a m-zēē, Abija. Jin-ur ne'a un wu Erisabatu, wu ma baag-o un wu mossute un yan-**Cow un kon-se Shir** nē.* ⁶ Shir hyanag she'et-de un ye rō ur-bon ne, ye ro komo m-nom un rii-yo Wan-Koyan zēē à, ba ut-reēb. ⁷ Ye kum yakar á, remen Erisabatu mat wà á, kō wan-gaan, wu komo un campō un wu nē Zakaraya ye mongsute.

⁸ De ken hō-de Zakaraya rō un senge-mō un wu mō un yan-**Cow un kon-se Shir** n-mē un **Pyo-o Shir**, wu rō m-dek un da-o un wu o un guw-mō Shir. ⁹ An dagan wu ur-barag bō yan-**Cow un kon-se Shir** wete m-nom à, remen wu su'ut rii-yo m-shi'igin be-de un Pyo-o un Wan-Koyan. Wu cōwuru un **Pyo-o Shir**, ¹⁰ hun-nē ye morge n-dō à, ye konuru Shir da-o rii-yo m-shi'igin ro m-tuk à.

¹¹ Wan-tōm-wu Wan-Koyan rwuunuru be-de un wu, eso un **Pyo-o Shir**, sō un kom-o ur-re be-de rii-yo m-shi'igin ro m-tuk à. ¹² Da-o Zakaraya hyane wu à, hur-ur do'uru wu, ¹³ amba **wan-tōm-wu Shir** zeeru wu, "Zakaraya, wō hoge o-gyer á! Remen Shir hogute kon-us ru, komo ne'a ru Erisabatu wua metu wō wà. Wōa ege wu ur-jin 'Yohana.' ¹⁴ Wōa nom o-zak, o nemes, ye ken ye komo deen a nom o-zak, remen ka wà-wu! ¹⁵ Wua warag caari-wu un net be-de Wan-Koyan. Wu jar wu sū m-ke á, kō yo ken yo untun mō á. **Kukt-o Shir** a garamse wu, cin ba inu un wu mat wu,† ¹⁶ komo wua munte hun-nē ye o-Isra deen be-de un ko-Gwomo Shir wu un ye. ¹⁷ Wua tek co-o un Wan-Koyan, o-kukt, m-'wons nē untun **wan-Rwor un Ma-to ShirEreja**. Tat-nē a hoge 'won-de un yakar, ye she'et be-ur gaan, komo wua munte yan-koob-de o-dorotte, un ye ege nē à o-cow, wua zongse hun-nē remen Gos-wu roon."‡

¹⁸ Zakaraya zeeru **wan-tōm-wu Shir**, "¿Re nē um he m-nom um nept nip-o? Um mongsute, ne'a re komo ko-mong-wu."

¹⁹ Ko **wan-tōm-wu Shir** shasuru, "Mē Gebure wu, wu rō m-ēs un be-de Shir à. Shir tōmnē mē, um ruru wō **Ma-to m-Rerem**.§ ²⁰ Amba wō goks tōm re o he m-warag o-nip á, un kashi o-da á. Remen wō goks á, wōa hoks m-teper á, wōa she'et ba m-teper har hō-de ma-ut re rwuunte o-nip à."

²¹ Ka da-o, hun-nē rō Zakaraya ur-'er. Ye rō us-barag yo rwō'e wu she'etunte n-mē un **Pyo-o Shir** à. ²² Da-o wu rwuune n-dō à, wu hoks ye m-tēpse á, ye napuru unze wu hyante ut-hyangan un **Pyo-o Shir**. Wu hoks m-teper á, amba wu kuturu ye ut-kom ut-kom.

* **Bqr-o gaan:5** 1:5 Hyen komo: 1Nom 24:10. † **Bqr-o gaan:15** 1:15 Hyen komo: Qog 6:3. ‡ **Bqr-o gaan:17** 1:17 Hyen komo: Mara 4:5-6. § **Bqr-o gaan:19** 1:19 Hyen komo: Dane 8:16; 9:21.

²³ Bɔ da-ɔ ɔn wu ɔ ɔn guw-mɔ Shir ɔn **Pyo-ɔ Shir** teeste à, Zakaraya ji'uru o-hur.
²⁴ Bɔ a nomte wu o-da hiin à, ne'a ɔn wu Erisabatu kumuru ɔr-uub wu wukuru o-hur,
 har reŋg-ɔs taan. ²⁵ Wu zɛɛru, "M-mɔka de ka ɔr-hɔ, Wan-Koyan guug me. Wu dossute
 me m-'e be-de ɔn hun-ne!"

A rwɔrog mat-o Yɛso

²⁶ Da-ɔ Erisabatu ro ɔr-uub ne reŋg-ɔs cind à, Shir tɔmnuru wan-tɔm-wu ɔn wu jin-
 de ɔn wu Gebure ɔn ɔ ken bɔ-ɔ n-me o-Gariri jin-de ɔn ɔ, o-Nazaret. ²⁷ A tɔmunte wu
 be-de ɔn wu ken wan-ne'a-wu, wu nape campɔ á, wu **Yusuhu** ro ɔr-ryap á. **Yusuhu**
 cɔ ɔn jit-ɔr ko-Gwɔmo **Dawuda** wu rwuune. Jin-de ɔn ka wan-ne'a-wu **Meri**.^{*} ²⁸ Ko
wan-tɔm-wu Shir haante be-de ɔn wu. Wu gassuru **Meri**, "Wan-Koyan ro ɔn wɔ ne,
 komo wu ya'ag wɔ ɔr-hɔ!"

²⁹ Hur-ɔr **Meri** do'uru wu bɔ wu hɔge ma-tɔ ɔn ko-wan-tɔm-wu **Shir** à, wu zɛɛru, ɔn
 hur-de ɔn wu, "¿Ya ɔn gon gas-de ne de ka?" ³⁰ Ko **wan-tɔm-wu Shir** zɛɛru wu, "**Meri**,
 wɔ hɔge o-gyer á! Shir ya'ag wɔ ɔr-hɔ!" ³¹ Gwɔtbe wɔa nom ɔr-uub, o met wà, komo wɔa
 ege wu ɔr-jin Yɛso.† ³² Wuà nom ɔt-gɔs, a eeg wu, wà-wu ɔn Shir n-Tɔn. Wan-Koyan
 Shir a sagbe wu ɔt-gwɔmo, bɔ **Dawuda** ro à, ³³ wuà nom gwɔmo-tɔ ɔn jit-o **Yakubu** ba
 m-ta, gwɔmo-tɔ ɔn wu tɔa te á!"‡

³⁴ **Meri** zɛɛru ko-wan-tɔm-wu **Shir**, "Mɛ wan-ne'a-wu, mɛ nap campɔ á. ¿Re ne ɔ ka
 rii-yo he m-nome?"

³⁵ **Wan-tɔm-wu Shir** shasuru wu, "**Kukt-ɔ Shir** a haan be ɔn du, ɔn 'wɔns-mɔ Shir
 ne n-Tɔn, remen kaane wɔa nom ɔr-uub. Ka wà-wu, wu o he m-mat à, wut **ɔr-ba'as** á,
 remen kaane a eeg wu wà-wu ɔn Shir. ³⁶ Baks ko-yan-baag-o ru Erisabatu. A ro zɛɛg wuà
 met yakar á, amba wu ka m-mɔka ɔr-uub ne reŋg-ɔs cind, ko-mɔng-wu komo. ³⁷ Yatt
 rii-yo Shir a hoks m-nom á."§

³⁸ **Meri** zɛɛru, "Mɛ ko-guw-wu Wan-Koyan wu ɔn ro, Shir zee kaane bɔ o zɛɛ à." Ka
 da-de **wan-tɔm-wu Shir** arguru.

Meri heete Erisabatu ɔt-tuw

³⁹ Bɔ rewete ɔt-hɔ hiin à, **Meri** zonguru hɔr-m-hɔr wu heet ɔ ken bɔ-ɔ ɔn dor-tɔ ɔn
 dak-ɔ o-Judiya. ⁴⁰ Wu cowuru hur-o Zakaraya, wu gassuru Erisabatu. ⁴¹ Bɔ Erisabatu
 hogute gas-ɔr **Meri** à, wan-yaar-wu ro ɔn men-tɔ ɔn wu à nukturu. **Kukt-ɔ Shir**
 garamsuru Erisabatu. ⁴² Wu 'yonsuru ɔs-cɔr wu zɛɛru, "O jiište ne'a-ne kap o-kwum,
 komo ko-ya-o-kwum-wu ka wà-wu o he m-mat à! ⁴³ ¿Remen yan ɔ ɔn hette kum ɔn
 ka rii caari-yo, inu ɔn Gɔs-wu heenute me ɔt-tuw?" ⁴⁴ Da-ɔ ɔn hɔge gas ɔn du à, wan-
 yaar-wu ro n-me ɔn men-ɔt re à nukturu o-zak. ⁴⁵ Ko-ya-o-kwum-wu, wu gokse rii-yo
 Wan-Koyan zɛɛ wuà nom à!"

Sɛp-ɔ Meri ɔ ur-bɔngɔn

⁴⁶ **Meri** zɛɛru,
 "Hur ɔn de ro m-bɔm ɔn Wan-Koyan.
⁴⁷ Hɔg-m re nɔmog o-zak remen Shir **Wan-Gwu** re,
⁴⁸ Remen wu bakste ɔn me ne rek-wu,
 be-de ɔn yan-guw-mɔ ɔn wu!
 M-mɔka hun-ne kap yea eeg me ko-ya-o-kwum,*
⁴⁹ remen rii-yo ɔr-bon yo wu jiište m-'wɔns nomo me à.
 Jin-de ɔn wu ro ba m-kukop.
⁵⁰ O-caara ha-mɔ o-caara,
 Shir kutute ye ɔr-'wɔn, ɔn ye ya'e wu m-sek ne à.
⁵¹ Wu nekste kom-ɔ ɔn wu, ɔ ɔr-beeb,
 wu cakar-se ya-ɔr-hwu myet ɔn nap-se ɔn ye ne.
⁵² Wu doste caari-ye ɔn gwɔmo-ne
 ɔn comos-tɔ ɔn ye,
 wu jaksuru ye ro rek-ye à.†
⁵³ Wu cokste yan-mer ɔn rii-yo ɔr-bon,
 wu yanuru yan-rii kom-ɔt-kom.
⁵⁴ Wu este ma-tɔ ɔn wu tɔ wu nɔme ɔn ya-n-ga-ye ne à,
 wu haante wu guut hun-ne yan-guw-mɔ
 ɔn wu ya-o-Isra.

* **Bɔr-o gaan:27** 1:27 Hyen komo: Mati 1:18. † **Bɔr-o gaan:31** 1:31 Hyen komo: Mati 1:21.

1:32-33 Hyen komo: 2Sam 7:12-13,16; Isha 9:7. § **Bɔr-o gaan:37** 1:37 Hyen komo: Taka 18:14.

1:48 Hyen komo: 1Sam 1:11. † **Bɔr-o gaan:52** 1:52 Hyen komo: Ayub 5:11; 12:19.

‡ **Bɔr-o gaan:33**

* **Bɔr-o gaan:48**

55 Wụ kututę **Ibrahi** Ƴr-'wɔn

Ƴn yan-jit-o Ƴn wụ nę ba m-ta!"‡§

56 **Meri** she'etę ƳntƳn ręng-Ƴs tet Ƴn Erisabatu nę, ka da-de wụ ji'Ƴrų o-hur.

Mat-o Yohana Wa-m-Yo'os

Ƴn hun-nę m-ho

57 Bɔ da-o wɔnę o Erisabatu hettę mat Ƴn wà Ƴn wụ à, wụ matƳrų wan-campo. 58 Yan-bɔr-se Ƴn wụ, Ƴn ɔr ru Ƴn wụ nę hogurų rii-yo Ƴr-bon, yo Wan-Koyan nomę wụ à, ye guurų wụ o-zak.

59 Bɔ ka wà-wų wɔstę ho-Ƴt eer à, ye heetƳrų wụ a koot wụ, komo ye egetų wụ Ƴr-jin Zakaraya, de ma tato Ƴn wụ.* 60 Amba inu Ƴn wụ zeęrų, "Ay! Jin-de a he wụ m-aag à **Yohana** wụ."

61 Ye zeęrų wụ, "Nɔtt ka jin-de Ƴn baag-o nɔ á!" 62 Ka da-o ye tepsurų tato Ƴn wụ Ƴt-kom, ye citurų wụ kɔ de ke jin-de wụ cɔnę a ege ka wà-wų.

63 Zakaraya nomurų Ƴt-ma Ƴn ye nę Ƴt-kom ye hantę wụ rii-yo m-gen, wụ genurų, "Jin-de Ƴn wụ **Yohana**." Ye bɔpurų o-nu! 64 Ƴn ka da-o Zakaraya hoksurų m-teper, wụ cirurų bɔngɔn-de Shir. 65 Yan-bɔr-se Ƴn wụ kap hogurų o-gyer, komo ka ma-tɔ pa'urų kap dor-tɔ Ƴn dak-o o-Judiya. 66 Kɔ wụ ke wụ hogę tɔ à, wụ cekrurų wụ citurų, "¿Ya nę ka wà-wų he m-warag? Remen tę hyanag cas bęeb-de Ƴn Wan-Koyan rɔ Ƴn wụ nę."

Zakaraya rwɔrɔg

rii-yo he m-haan co à

67 **Kukt-o Shir** garamsƳtę Zakaraya tato **Yohana** wụ rwɔrɔg tɔm-o Shir.

68 "A bɔm nɔ Gɔs-wų, Shir wụ Ƴn ya-o-**Isra**!

Wụ haantę wụ rurut hun-nę ye Ƴn wụ,

69 Wụ kumutų na caari-wų Ƴn ko-yan-Gwų,

ko-yan-jit-o Ƴn wan-gųw-mɔ Ƴn wụ **Dawuda**.

70 Wụ ęsƳtų na Ƴt-ma be-de Ƴn yan-rwɔr Ƴn ma-tɔ

Ƴn wụ yan-ba-m-kukɔp-mɔ Ƴr-hur n-ga n-ga,

71 remen wụ guut na Ƴn kom-tɔ Ƴn yan-yage-Ƴt na,

be-de Ƴn 'wɔns-mɔ Ƴn kap ye cɔnų na á.

72 Wụ hogutę 'wɔn-de Ƴn ya-n-ga-ye na

komo wụ bakstę swɔr o-nu o ba m-kukɔp o Ƴn wụ.

73-74 Wụ tɔntę wųa gu tato na **Ibrahi**.

Wųa gu na Ƴn kom-tɔ Ƴn yan-yage-Ƴt na,

remen a nomotę wụ m-gųw ba o-gyer,

75 remen kashi Ƴr-she'et ba m-kukɔp,

komo ba **ur-ba'as** be-de Ƴn wụ,

komo kashi Ƴr-she'et Ƴn be-de Shir

har ta-de Ƴn hog-m na."

76 "Wɔ, wà re a eeg wɔ wan-Rwɔr

Ƴn Ma-tɔ Shir n-Tɔn.

Wɔa tek co, o ja'asƳtę Gɔs-wų cɔw-yo Ƴn wụ,†

77 o rƳrƳtę hun-nę ye Ƴn wụ,

wųa gu ye be-de Ƴn soks Ƴn **ba'as-de** Ƴn ye.

78 Shir na rɔ Ƴr-'wɔn nę.

Wųa rų ho-de rwųƳn na Ƴr-bon nę

79 dea rwųƳn karara n-tɔn Ƴn ye

she'etę Ƴn comb-o m-mar à,

wųa 'er na-Ƴs na Ƴn bų-yo Ƴn gwųgwų-mɔ Ƴr-hur."‡

80 Ka wà-wų bɔ'osƳtę, komo Ƴr-bęeb de Ƴn **Kukt-o Shir** nę. Wų she'etę Ƴn dak-o o-dákár, har sę da-o wụ rwųƳnę cas be-de Ƴn hun-nę ye o-**Isra**.

Bɔr-Ƴs yoor

Mat-o Yešo

(Mati 1:18-25)

‡ **Bɔr-o gaan:55** 1:46-55 Hyen komo: 1Sam 2:1-10. § **Bɔr-o gaan:55** 1:55 Hyen komo: Taka 17:7. * **Bɔr-o gaan:59** 1:59 Hyen komo: Rewi 12:3. † **Bɔr-o gaan:76** 1:76 Hyen komo: Mara 3:1. ‡ **Bɔr-o gaan:79** 1:79 Hyen komo: Isha 9:2.

¹ Da-o ko-Gwomo **Sisar** Agusutu ko-wan-gwomo-to o-dak kap zee, a oog hun-ñe ye ro un dak-to **Roma** à. ² Da-o un ka oog-de ur-takan de, Kwirinu ro ko-Gwamna un dak-o o-Siriya. ³ Kò wu ke ka da-de haaru a oog wu un bo-o un wu.

⁴ **Yusuhu** ma wu ruuru un bo-o o-Nazaret n-me un dak-o o-Gariri, ha-mo o-Betarami n-me un dak-o o-Judiya, be-de a mate ko-Gwomo **Dawuda** à. **Yusuhu** haaru kanè, remen so un baag-o **Dawuda** wu rwuune. ⁵ Wu haag a ogt wu un **Meri** ne, ryap-de un wu. **Meri** ro ur-uub ne. ⁶ Bo ye ro'e o-Betarami à, da-o o-mat woönuru wu. ⁷ Wu maturu wa-wu co-o un wu, wan-campò. Wu hokkuru wu ut-magund, wu russuru wu un rii-o atte un ya-ut-gut ut-zan à, remen ye kum kuke-o m-she'et á.

Ya-ut-gut un yan-tom-ye Shir ne

⁸ Ya-ut-gut ro kon so un ka dak-o, ye ro un 'er-de un kur-to un ye m-tet. ⁹ Ko-wan-tom-wu Wan-Koyan rwuunuru be-de un ye, seps-mo Shir dakuru un ye. Ye hoguru o-gyer deen. ¹⁰ Amba ko-wan-tom-wu **Shir** zee ru ye, "No hoge o-gyer á! Um hantute no **Ma-to m-Rerem**, to he m-hante caari-o o-zak o ur-hur be-de un hun-ñe kap à. ¹¹ De ka ho-de n-me un bo-o **Dawuda**, a makt **Wan-Gwu** no, **Kiristi**,* Gqs-wu. ¹² Komo napa-o ka no, no hyen wan-jaar hokkuse ut-magund domb un rii-o atte un ya-ut-gut ut-zan à." ¹³ Un gyept-o un yish, buug-de un yan-tom-ye un Shir n-Ton rwuunuru, un ko-wan-tom-wu **Shir** ne, ye ro un hu'e un Shir sep-to ur-bongon:

¹⁴ "Sekemse-mo Shir n-Ton,

m-gwugwu mo ur-hur un ko wu ke be-de
un ka ye Shir ro o-zak un ye ne à!"

¹⁵ Da-o **yan-tom-ye Shir** arge, ye ro m-warag n-ton be-de Shir à, ya-ut-gut zee ru hi un de un ye, "A neke no o-Betarami a hyenet ka rii-yo nome à, yo Wan-Koyan ruru na."

¹⁶ Ye ruuru hor-m-hor, ye woosuru **Meri** un **Yusuhu**, ye hyanuru wan-jaar domb un rii-o atte un ya-ut-gut ut-zan à. ¹⁷ Bo ya-ut-gut hyente wu à, ka ya-ut-gut ye ruru **Meri** ne un **Yusuhu**, yo ko-**yan-tom-ye Shir** ruru ye, mosse un ka wa-wu ne à. ¹⁸ Kap ye hoge ka ma-to ya-ut-gut rwore à, ye bopuru o-nu. ¹⁹ **Meri** baksuru kap, wu senguru us-barag remen to. ²⁰ Ya-ut-gut warguru be-de un gut-to un ye, ye ro Shir ur-bongon m-sek ne remen kap yo ye hoge, ye hyen komo à, yo nomog hond hond bo ko-wan-tom-wu **Shir** ruru ye à.

A egute Yeso ur-jin

²¹ Bo ho-ut eer arge à, da-o a he wu m-ko à, a eguru wu ur-jin Yeso ka jin-de ko-wan-tom-wu **Shir** ege wu ba a un nom uub-de un wu á.†

A heete Yeso un Pyo-o Shir

²² Bo da-o woonte o **Yusuhu** ne un **Meri** hette m-nom un rii-yo Shir zee a nom da-o un **karamsa-o Mosa** à. Remen kaane, ye haaru o-Urusharima ye tebbute wu be-de un Wan-Koyan. ²³ Bo a gene un **karamsa-o** un Wan-Koyan à, "Kò wu ke wa-wu co wu, wan-campò wu Shir wu, a koos wu a heet wu be-ur Yawe."‡ ²⁴ Ye haag komo ye seketé Shir, gorop yoor, kò yan-tantabara yoor, bo **karamsa-o** un Wan-Koyan zee a nom à.§

²⁵ Un ka da-o wu ken net-wu ro kon jin-de un wu Simon wu ro ur-she'et o-Urusharima. Ko-wan-gyer-o Shir wu kashi un net komo, wu ro un 'er-de un wan-m-gwu'urse ur-hur de ya-o-Isra. Wu ro un **Kukt-o Shir** ne. ²⁶ Komo **Kukt-o Shir** rurute wu, wu mer á, se wu hyanag Gqs-wu ka **Kiristi**, wu Shir zee à. ²⁷ Bo **Kukt-o Shir** kutu wu à, Simon cowuru un **Pyo-o Shir**. Da-o ya-o-mat hante Yeso n-me un **Pyo-o Shir** ye nomote wu bo **karamsa-o** Shir zee à. ²⁸ Simon dekurú ka wa-wu un kom-to un wu, wu bomuru Shir:

²⁹ "M-moka, ko-Gwomo Wan-Koyan,

o shooste ma-ut ru,
wqa hoks m-yage un ko-guw ru meret gwugwu.

³⁰ Remen yish re hyanag gwu ru.

³¹ Wu o tommè hun-ñe kap ye gut à.

³² Ya wu ro untun cecas-mo o-ra,

mo he rwò un ko wu ke m-haan be-de Shir à,
komo wu hantute m-seps be-de un hun-ñe ru ya-o-Isra."*

³³ O-tato, o-inu ne, ye un ka wa-wu bopuru o-nu un rii-yo Simon zee remen ka wa-wu à. ³⁴ Simon konuru ye o-kwum. Komo wu zee ru **Meri**, inu-o un ka wa-wu, "Ka wa-wu Shir daagne wu remen wu ye ken yea hye, komo ye ken yea ine n-me o-Isra. Wua es

* Bør-ūs yoor:11 2:11 Wu Shir daagne à. † Bør-ūs yoor:21 2:21 Hyen komo: Rewi 12:3; Ruka 1:31. ‡ Bør-ūs yoor:23 2:23 Hyen komo: Rwu 13:2-12. § Bør-ūs yoor:24 2:22-24 Hyen komo: Rewi 12:6-8. * Bør-ūs yoor:32 2:32 Hyen komo: Isha 42:6; 49:6; 52:10.

o-napa be-de Shir, wu hun-ne deen he m-nom ma-to ut-yage à. ³⁵ Remen kaane wu rwunte cas barag-se ye wuke à. Men-ut rim-to, untun magay-o m-rye, toa caat hur un du.”

³⁶⁻³⁷ Wu ken ko-mong-wu, **wan-Rwor un Ma-to Shir**, ko-gwor-wu un ne'a jin-de un wu Ana, wa Panure un so un baag-o Asher. Hak-us ta'voor bo un ge-to un wu, campo un wu maruru, m-moka wu ro ko-gwor us-hak kwqz-ut nass us-nass [84]. Wu ru wu yage **Pyo-o Shir** á, m-how m-tet ne wu ro un guw-mo Shir, o-**swoot** un kon-se Shir ne. ³⁸ Un ka da-o, wu woonuru, wu nomuru Shir ur-bongon, wu nomuru ma-to un ka wa-wu be-de un kap ye ro ur-'er de Shir rur o-Urusharima à.

M-muun o-Nazaret

³⁹ Bo **Meri** ne un **Yusuhu**, komoste m-nom kap bo un rii-ye **karamsa-o** un Wan-Koyan zee á, ye muunuru bo-o un ye o-Nazaret n-me o-Gariri.† ⁴⁰ Ka wa-wu bosuru wu nomuru m-wons, wu dooru us-nap, komo kwum-o Shir ro un hi-de un wu.

Ka wa-wu Yeso n-me un Pyo-o Shir

⁴¹ Ko o ke hak-o, ye mate Yeso à ro m-ha o-Urusharima remen **Biki-o m-Pas**.‡ ⁴² Bo Yeso wooste hak-us op un hak-us yoor à [12], ye dooru m-ha un ka biki-o bo ye wete à. ⁴³ Da-o a komse o-biki à, ye bopuru us-hak kwqz-ut nass us-nass [84]. Wu ru wu esnuru o-Urusharima. Ye mate wu à, ye nap á. ⁴⁴ Ye ro m-zee ko wu ro n-me un hun-ne, ye hewte taas ur-ho, ka da-de ye taknuru hoob-o un wu be-de un yan-baag-o un ye un nay un ye ne ne. ⁴⁵ Ye hyan wu á, ka da-o ye muunuru o-Urusharima hoob-o un wu. ⁴⁶ Ho-ur atette-de ye 'wossu wu n-me un **Pyo-o Shir**, wu ro tara be-de un yan-yoose un **Yahuda**-ne, wu ro m-hoge un yo ye ro m-rwor à, wu ro ye m-cit komo. ⁴⁷ Kap ye hoge wu à, ye bopuru o-nu, remen gon shas-o wu ro ye m-shas à, o us-nap. ⁴⁸ Ye mate wu à, ye hyanu to ut-hyangan da-o ye hyane wu à, inu un wu zee ru wu, “Wa re, zremen yan o o nomtu te kaane? Men-ut nassute tato ru un me ne, te pu'ug un hoob-o ru.”

⁴⁹ Wu shasuru ye, “¿Remen yan o no rotte me o-hoob? ¿No nap unze depete um ma'as n-me un hur-o Tato re á?” ⁵⁰ Amba ye nap gon ka shas-o á.

⁵¹ Wu nomuru ye o-dorotte, wu warguru un ye ne o-Nazaret. Inu un wu essuru kap ka rii-ye un hur-de un wu. ⁵² Yeso bo'ossuru o-wur us-weer ne, wu reeg ur-ho be-de Shir un hun-ne ne.§

Bɔr-ʊs tet

Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho

rworog Ma-to Shir

(Mati 3:1-12; Mark 1:1-8; Yoha 1:19-28)

¹ Hak-us op us-taan [15] un gwomo-ut ko-Gwomo **Sisar** Tiberiyos, Panti **Biratus** ro ko-Gwamna to un dak-o o-Judiya, **Here** [Atipas] ro ko-Gwamna to o-Gariri, komo heno un wu Pirip ro ko-Gwamna dak-to o-Ituriya un o-Turakonitis ne, Bisaniyas ro ko-Gwamna to Abirene. ² Komo Annas, un Kepas ne, ye ro Gwomo-ne ye un kon-se Shir. Un ka da-o, **Yohana** wa Zakaraya hogute Ma-to Shir be-de wu ro'e o-dakar à. ³ Ka da-de **Yohana** pa'uru riib-o o-roog o-Joda kap, wu ro m-rure un hun-ne Ma-to Shir, “Yagu no **ur-ba'as**, no waktune be-de Shir; no haan, a yo'os no m-ho, Shir a soks **ba'as-ur** no.” ⁴ Gense to ro un takurda-o **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir**:

“Wu ken wu ro us-eeg o-dakar.

†Ja'ase Yawe o-cow,

ke'egse yo ur-bon ne hond hond bo wu he m-dore à!

§ Bish ko o ke bung-o,

o ke'egse ko de ke dor-de o-haag ne.

Cow-se nange à, o ke'egse se,

se ro hak hak à, o ja'as se por por.

6 Bo un mat-o un hun-ne kap yea hyen gwu-o Shir!* ”

⁷ Bug-de un hun-ne rwuunuru be-ur **Yohana** wu yo'os ye m-ho. Bo wu zee ye à, “No yeg-herhyat! ¿Wa ruru no, no som swo ur-koo de Shir ro no un ma-to m-hante à?†

⁸ Nom no rii-ye ur-bon, yo a hette m-hyan no yagute ka **ba'as-de** no ro m-nom à, no waktune be-de un Shir untun 'yo-yo mate yakar-ye ur-bon à. No zee hi un no **Ibrahi** wu ro ko-yan-ga-ye no. Me no m-rure, Shir a hoks ka ta'ar-to m-muut un hun-ne ye rwuune

† **Bɔr-ʊs yoor:39** 2:39 Hyen komo: Mati 2:23. ‡ **Bɔr-ʊs yoor:41** 2:41 Hyen komo: Rwu 12:1-27; Kara 16:1-8.

§ **Bɔr-ʊs yoor:52** 2:52 Hyen komo: 1Sam 2:26; Swoo 3:4. * **Bɔr-ʊs tet:6** 3:6 Hyen komo: Isha 40:3-5 (ut-Girik).

† **Bɔr-ʊs tet:7** 3:7 Hyen komo: Mati 12:34; 23:33.

sɔ ɔn baag-o **Ibrahi** à:† 9 Yar-ur rɔ ɔt-kom a kupstɛ ka 'yo-se n-dak, kap 'yo-yo matɛ yakar-yɛ ɔr-bon á, a kups yo n-dak a jorbɛ yo o-ra.”§

10 Ka hun-nɛ yɛ citurɔ wu, “¿Ya nɛ tɛ he o ka m-nɔm?”

11 Wu shasurɔ yɛ, “Wu rɔ ɔt-matuku nɛ ɔt-voor à, wu 'yɛ wu rotte á ɔr-gaan, wu rɔ ɔn rii-yo m-rɛ nɛ à, wu wong yo.”

12 Yan-goks un tar haanurɔ a yo'ostɛ yɛ m-hɔ, yɛ citurɔ wu, “Wa-ur-Yoos, ¿ya nɛ tɛ he m-nɔm?”*

13 Wu zɛɛrɔ yɛ, “Bɔ a zɛɛ nɔ goks à, kaanɛ nɔ he m-goks nɔ dɔ rii á.”

14 Karma-nɛ citurɔ wu, “Tɛ nɛ komo, ¿ya nɛ tɛ he m-nɔm?”

Wu zɛɛrɔ yɛ, “Nɔ rumus hun-nɛ hwɔr m-wɔns á, nɔ ce'e nɛt ɔt-ma á. ɛs nɔ be-de un hwɔr-yɛ o-rɛng yɛ a nɔ m-top à.”

15 Hun-nɛ nɔmɔrɔ o-dish, yɛ taknurɔ ɔs-barag kɔ **Yohana** wu rɔ **Kiristi**. 16 **Yohana** zɛɛrɔ yɛ kap, “Um yo'ostɔ nɔ m-hɔ, amba wu ken wu roon wu jiishɛ mɛ à. Mɛ bo'os ma um ussɛ wu ɔt-ka'antɛ á. Wu yo'os nɔ un **Kukt-o Shir** o-ra nɛ. 17 Wu rɔ un kɔk-de un wu nɛ de m-jer, wu bu'ut hyo-yɛ un wu kap, wu ru'ut yɛ un byo-de un wu, amba wu tɔks ka gwɔp-mɔ ɔt-nu nɛ o-ra, o ba m-ryomɛ.”

18 ɔs-cɔw deen, se **Yohana** rurte ka **Ma-tɔ m-Rerem** tɔ be-de un hun-nɛ à, wu rɔ yɛ m-zɛɛ yɛ yagɛ cɔw-se un ba ɔr-bon. 19 Amba **Yohana** rurte **Herɛ** [Atipas] ko-Gwamna ɔt-ma m-wɔns nɛ remen wu gaag Herodiya, ne'a heno un wu, komo wu nɔmog rii-yo ba ɔr-bon deen. 20 Ka da-o komo **Herɛ** doorɔ m-nɔm un rii-yo ba ɔr-bon yo jiishɛ à, remen wu ka'ag **Yohana**.†

A yo'ostɛ Yɛso m-hɔ

(Mati 3:13-17; Mark 1:9-11)

21 Bɔ a komtɛ yo'os un hun-nɛ m-hɔ à, wu ma Yɛso a yo'osurɔ wu. Da-o wu ro un kɔn-se Shir à, Tɔn-o shir upsurɔ. 22 **Kukt-o Shir** haanurɔ be-ur Yɛso unɔn o-tantabara. A hogurɔ o-cɔr n-Tɔn shir, “Wɔ rɔ wà re. Mɛ gwugwu un wɔ nɛ um cɔnɔg wɔ.”‡

Ya-n-ga-yɛ Yɛso

(Mati 1:1-17)

23 Da-o Yɛso taknɛ senge-mɔ un wu à, wu rɔ unɔn hak-ur kwɔɔz ɔs-ɔp [30]. Wu wà-wu, remen kaanɛ hun-nɛ cekrurɔ yɛ zɛɛrɔ wà **Yusuhu**, wà Heri.

24 Wà Matta wu ma **Rewi**,

wà Meruci,

wu ma Jannay,

wà **Yusuhu**.

25 Wà Mattayas,

wu ma ɛmos,

wà Nahum,

wu ma Esuri,

wà Naggay.

26 Wà Maat,

wu ma Mattayas,

wà Semen,

wu ma Josɛci,

wà Joda.

27 Wà Jo'anan,

wu ma Resa,

wà Zɛrubabɛr,

wu ma Shetiyeɛr,

wà Neri.

28 Wà Meruci,

wu ma Addi,

wà Kosam,

wu ma Ermadam,

wà Er.

29 Wà Josuwa,

wu ma Eriyazer,

‡ **Bɔr-ɔs tet:8** 3:8 Hyen komo: Yoha 8:33. § **Bɔr-ɔs tet:9** 3:9 Hyen komo: Mati 7:19.

Hyen komo: Ruka 7:29. † **Bɔr-ɔs tet:20** 3:19-20 Hyen komo: Mati 14:3-4; Mark 6:17-18.

Hyen komo: Taka 22:2; Bɔng 2:7; Isha 42:1; Mati 3:17; Mark 1:11; Ruka 9:35.

* **Bɔr-ɔs tet:12** 3:12

‡ **Bɔr-ɔs tet:22** 3:22

wà Jorim,
 wɥ ma Matta,
 wà **Rewi**.
³⁰ Wà Simɔn,
 wɥ ma **Yahuda**,
 wà **Yusuhu**,
 wɥ ma Jonan,
 wà Eriyakim.
³¹ Wà Mereya,
 wɥ ma Menna,
 wà Mattaha,
 wɥ ma Natan,
 wà **Dawuda**.
³² Wà **Jesse**,
 wɥ ma Obed,
 wà Bo'az,
 wɥ ma Sarɥmon,
 wà Nashon.
³³ Wà Aminadab,
 wɥ ma Adɥmin,
 wà Arɥni,
 wɥ ma Hezɥron,
 wà Perez,
 wɥ ma **Yahuda**.
³⁴ Wà **Yakubu**,
 wɥ ma **Ishaku**,
 wà **Ibrahi**,
 wɥ ma Tera,
 wà Nahɔr.
³⁵ Wà Serug,
 wɥ ma Riv,
 wà Pɥre,
 wɥ ma Eber,
 wà Shera.
³⁶ Wà Kayinan,
 wɥ ma Arɥpazad,
 wà Shem,
 wɥ ma **Nuhu**,
 wà Ramek.
³⁷ Wà Metusera,
 wɥ ma Enok,
 wà Jaret,
 wɥ ma Mahararer,
 wà Kenan.
³⁸ Wà Eɔqsh,
 wɥ ma Shitu,
 wà **Adamu**,
 Adamu wà-wɥ Shir.

Bɔr-ɥs nass

A megertɛ Yɛso

(Mati 4:1-11; Mark 1:12-13)

¹ Yɛso waktuntɛ sɔ o-rɔɔg o-Joda shiisɛ cɛngcɛng ɥn **Kukt-o Shir**, ɔ tekerɥ wɥ co ɔ heeturɥ wɥ o-dákár. ² Kanɛ **ko-Gwɔmo-wɥ ɥn ya-ɥt-kɔt** megrɛ Yɛso hɔ-ɥt kwɔɔz-ɥt yoor [40]. Kap ka hɔ-tɔ Yɛso wɥ rɛ rii á, remen kaanɛ wɥ rɔ ɥn hɔgɛ ɥn mer da-o wɥ taase o-**swɔɔt** à.

³ **Ko-Gwɔmo-wɥ ɥn ya-ɥt-kɔt** zeerɥ Yɛso, “Urege wɔ wà-wɥ Shir wɥ, rwɔ ka ta'ar-de barme rii-yo m-rɛ.”

⁴ Amba Yɛso shasurɥ, “Ma-tɔ Shir zeeg, ‘Net a nɔm hɔɔg remen ɥt-ga ɥn hɔn-de ɥn tɔ á.’* ”

* **Bɔr-ɥs nass:4** 4:4 Hyen komo: Kara 8:3.

⁵ Ka da-de **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** deturu wu n-ton. Un gyept-o un yish, wu kuturu Yeso gwomo-to o-dak pitip. ⁶ **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** zeeru Yeso, “Man ya’as wo ka gwomo-to kap un seps-mo un to ne, remen a ya’astu me to kap, komo man hoks m-ya’as un wu um cone m-ya’as a. ⁷ Kap toa warag-ut ma ru, urege wo kwuktu me, o ‘ye me m-sek.”

⁸ Yeso shasuru, “Ma-to Shir zeeq, ‘Kwukte Yawe Shir ru, wu wu cot o he m-nome m-guw!’† ”

⁹ Ka da-de, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** dekuru Yeso, wu heteru wu o-Urusharima. Wu deturu Yeso un be-de jiishe m-pipir a, n-ton un **Pyo-o Shir**, wu zeeru Yeso, “Urege wo wa-wu Shir wu hukse n-dak, ¹⁰ remen Ma-to Shir zeeq, ‘Shir a ru yan-tom-ye un wu ye ‘er wo.’ ¹¹ To zeeq komo, ‘Yea goks wo un kom-to un ye bo ko na-o ru qa hoge m-hoog be-de ut-ta’ar a.’‡ ”

¹² Amba Yeso shaks, wu zee, “Ma-to Shir zeeq, ‘Wo meger Yawe Shir ru a.’§ ”

¹³ Bo **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** komte meger-ut Yeso un ko yo ke cow-yo a, wu yaguru wu se o ken da-o.

*Yeso takante
senge-mo un wu o-Gariri*

(Mati 4:12-17; Mark 1:14-15)

¹⁴ Ka da-de Yeso warguru o-Gariri, komo ‘wons-mo un **Kukt-o Shir** ro be-de un wu. Ma-to un wu woqru ko kene so un ka dak-o. ¹⁵ Wu yooste n-me un kuke-to un yoos un Ma-to Shir, komo ko wu ke boqog wu.

*A yagute Yeso ut-yage o-Nazaret
(Mati 13:53-58; Mark 6:1-6)*

¹⁶ Ka da-de Yeso haaru o-Nazaret, be-de a ‘yonse wu a, bo **Ho-de ur-Wuwe** woqne a, wu haaru bo wu wete m-ha un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** a. Wu inuru eso wu karantute Ma-to Shir. ¹⁷ Komo a tebburu wu takurda-o **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir**. Wu upsuru, wu hanyuru be-de a gene:

¹⁸ “Kukt-o un Yawe ro un hi un de,

remen wu dagante me
um hantute koob-ne ka **Ma-to m-Rerem** to.

Wu tomunte me um ko’ot a us ka ye a gage a,
komo un ups un yish-ye un po-ne ne.

Um guut ye a mo’e a,

¹⁹ a ko’ot da-o woqnte,

o Yawe hette m-gu un hun-ne ye un wu a.”*

²⁰ Yeso tigurur ka takurda-o, wu tebburu wu ro kane a, wu she’eturu tara. Kap ka hun-ne ye, ro n-me **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** a tuuru wu yish, ²¹ ka da-de wu zee ye, “Ka be-de un Ma-to Shir to shiig caane, bo no hoge a karantute a.”

²² Kap ye hogute rerem-mo un wu, ye bopuru o-nu un gon ka gom-to wu rwore a. Ye zeeru, “¿Wa **Yusuhu** wu kaa?”

²³ Wu zeeru ye, “Um nak nga ruru me ka swoog-o ut-ma o, ‘Wa-us-baat ‘yons hi un du,’ komo no ruru me um nom kaane un bo-o re ka rii-to no hoge um nomog o-Kapanahum a.” ²⁴ Yeso dooru m-zee, “Me no m-rure o-nip, a cet m-goks un ko-yan-rwor un Ma-to Shir un bo-o un wu a.†

²⁵ “Nip-o gwor-ne nomog deen un dak-o o-Isra un da-o **Ereja**, da-o a nome hak-us tet ur-purug ba un kem a, komo a nomog mer un ka dak-o kap.‡ ²⁶ Shir tom **Ereja** ko kene un dak-o o-Isra a, amba se be-de un wu ken ko-gwor-wu un ne’a wu, ba ko-Isra a, wu ro o-Zaraha un so un dak-o o-Sidon.§ ²⁷ Hun-ne deen ro un swo ur-koob un gom-o ut-**cim** n-dak o-Isra da-o **Ereshawan-Rwor un Ma-to Shir**, Yatt-wu ka gom-o ta’e un wur-o un wu a, se **Na’aman** ko-ya-o-Siriya.”*

²⁸ Da-o hun-ne ye ro un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** hoge kaane a, ryaab-us hooru ye. ²⁹ Ye inuru eso, ye nakuru Yeso ye ruuturu wu jim-de o-bo, ye deturu wu n-ton ur-dor de a meete bo-o un ye a. Ye ro un ma-to ye jorbute wu o-bung. ³⁰ Amba wu cowuru un tete-o un hun-ne wu arguru arag-mo un wu.

† **Bor-ʉs nass:8** 4:8 Hyen komo: Kara 6:13. ‡ **Bor-ʉs nass:11** 4:10-11 Hyen komo: Bong 91:11-12. § **Bor-ʉs nass:12** 4:12 Hyen komo: Kara 6:16. * **Bor-ʉs nass:19** 4:19 Hyen komo: Isha 61:1-2 (ut-Girik). † **Bor-ʉs nass:24** 4:24 Hyen komo: Yoha 4:44. ‡ **Bor-ʉs nass:25** 4:25 Hyen komo: 1Gwm 17:1. § **Bor-ʉs nass:26** 4:26 Hyen komo: 1Gwm 17:8-16. * **Bor-ʉs nass:27** 4:27 Hyen komo: 2Gwm 5:1-14.

*Campɔ wu rɔ ʉn wa-ʉt-kɔt nɛ à
(Mark 1:21-28)*

³¹ Ka da-de nɛ Yɛso haaru o-Kapanahum, ɔ ken bɔ-ɔ ʉn dak-ɔ o-Gariri, kanɛ wu rɔ m-yooʃɛ ʉn hun-nɛ ʉn **kuke-ɔ ʉn yoos ʉn Ma-tɔ Shir**, kɔ de ke **Hɔ-de ʉr-Wuwɛ** de. ³² Yɛ bɔpuru nu-se ʉn yɛ remen bɔ wu yoosɛ yɛ à, wu rwɔrɔg ʉt-ma gwɔmo-ʉt gwɔmo.† ³³ N-mɛ ʉn **kuke-ɔ ʉn yoos ʉn Ma-tɔ Shir**, wu ken nɛt-wu rɔ kanɛ wu rɔ ʉn wa-ʉt-kɔt nɛ ʉn hi-de ʉn wu à, wu 'yonsuru ʉs-cɔr wu kanuru, ³⁴ "A'a! Yɛso wu o-Nazaret, ʉya nɛ o cɔnɛ ʉn tɛ nɛ? ʉWɔ ʉn haan o saburʃɛ tɛ? ʉm nepʃɛ wɔ, ko wan wu: Wɔ wu ba m-kukɔp, wu Shir tɔmnɛ à!"

³⁵ Yɛso hururu ka wa-ʉt-kɔt wu ʉt-gaag, "Rɛs temb, komo ru be-de ʉn ka nɛt-wu!" Ka wa-ʉt-kɔt wu soru ka nɛt-wu n-dak, hun-nɛ rɔ gut, wu ruuru be-de ʉn wu, wu hogusse wu m-hɔg a.

³⁶ Ka hun-nɛ yɛ bɔpuru o-nu, yɛ zɛɛru hi ʉn de ʉn yɛ, "ʉYan gon ma-tɔ nɛ tɔ ka? ʉt-gwɔmo ʉr-bɛɛb nɛ ka nɛt-wu zɛɛ ka **ya-ʉt-kɔt** yɛ ru, komo yɛ ruuru!" ³⁷ Komo ma-ʉt Yɛso woɔru kɔ kenɛ ʉn ka raag-ɔ.

*Yɛso taaste gom-se ʉn hun-nɛ dɛɛn
(Mati 8:14-17; Mark 1:29-34)*

³⁸ Yɛso ruuru be-de ʉn **kuke-ɔ ʉn yoos ʉn Ma-tɔ Shir**, wu haaru hur-o Simɔn. Wu-o mo'on Simɔn nɛ ne'a dengute o-ra dɛɛn yɛ tɛpsuru Yɛso yɛ konuru wu taas gom-ɔ ʉn wu. ³⁹ Yɛso haaru wu esuru ʉn riib-ɔ kwuɔr-ɔ ʉn ka ne'a-wu, wu rwo'uru ka gom-ɔ m-ru ʉn wur-ɔ ʉn ka ne'a-wu. Ka gom-ɔ ruuru, ka ne'a-wu inuru kagat. Wu jeguru yɛ rii-yo m-rɛ.

⁴⁰ Da-ɔ rim-m nɔmɛ à, kap yɛ rɔ ʉn hun-nɛ nɛ ʉs-gom nɛ à, hanturu yɛ be-ur Yɛso, wu sakuru kom-tɔ ʉn wu n-tɔn ʉn kɔ wu ke, ka gom-se taaru. ⁴¹ Ya-ʉt-kɔt ruuru be-de ʉn hun-nɛ dɛɛn yɛ rɔ ʉn yɛ nɛ à, yɛ rɔ ʉn 'yons ʉs-cɔr, "Wɔ **Wà-wu Shir** wu!"

Yɛso huru yɛ ʉt-gaag, yɛ tɛpɛr à, remen yɛ nepʃɛ Shir daagne wu.

*Yɛso rwɔrɔg Ma-tɔ Shir n-mɛ
ʉn kuke-tɔ ʉn yoos ʉn Ma-tɔ Shir
(Mark 1:35-39)*

⁴² Bɔ ish gestɛ à, Yɛso yaguru o-bɔ wu haaru de ken be-de ba ʉn hun-nɛ de, ʉn hon-de ʉn wu. Hun-nɛ taknuru hoob-ɔ ʉn wu, bɔ yɛ hyente wu à, yɛ cɔn wu arag, wu yagɛ yɛ à. ⁴³ Amba wu zɛɛru yɛ, "Sɛ ʉm rwɔrɔg **Ma-tɔ m-Rerem** tɔ ʉn gwɔmo-tɔ Shir ʉn tɔ ken bɔ-tɔ komo, remen yo Shir tɔmnɛ mɛ ʉm nɔm yo ka."

⁴⁴ Ka da-de wu rwɔruru Ma-tɔ Shir n-mɛ ʉn kuke-tɔ ʉn yoos ʉn Ma-tɔ Shir hono dak-ɔ o-Judiya.

Bɔr-ʉs taan

*Yɛso ak yan-nekɛ-mɔ
ʉn wu yɛ ʉr-takan*

(Mati 4:18-22; Mark 1:16-20)

¹ De ken hɔ-de Yɛso rɔ eso jit-de Mar-ɔ o-Gariri* ka da-ɔ hun-nɛ moɔru wu, remen yɛ hogute Ma-tɔ Shir. ² Wu hyanuru hat ʉt-voor, tɔ a ruute o-dor à, yan-ship ʉn jan yagute tɔ yɛ rɔ m-so'os ʉt-yo. ³ Yɛso daaru hat-ɔ gaan, ɔ ma Simɔn wu zɛɛru wu tudbɛ ɔ hiin n-mɛ m-sa. Yɛso she'eturu n-mɛ o-hat wu yoosuru ka buug-de ʉn hun-nɛ de.†

⁴ Bɔ wu komtɛ ʉt-ma à, wu zɛɛru Simɔn, "Tudbɛ ka hat-ɔ sɔ ʉr-duw, wɔ ʉn hun-nɛ ru nɛ, nɔ he'ɛdbɛ o-yo, nɔ shipt jan."

⁵ Simɔn shasuru, "Gɔs-wu, tɛ sengute m-tet kap, tɛ ship rii á. Amba bɔ o zette kaane, man he'ɛdbɛ o-yo."‡ ⁶ Yɛ he'ɛdburu o-yo yɛ shipuru jan dɛɛn har yo-ɔ rɔ ma-tɔ m-yishe.§ ⁷ Yɛ agnuru ɔr ʉn yɛ ya-ʉt-yo, yɛ rɔ ʉn ɔ ken hat-ɔ à, yɛ haan yɛ gu yɛ. Yɛ shoosuru ka hat-tɔ ʉt-voor ʉn jan, har tɔ rɔ ma-tɔ m-yi. ⁸ Da-ɔ Simɔn Bitrus hyane kaane à, wu kwukturu ʉn rwun-se ʉn wu be-ur Yɛso, wu zɛɛru, "Gɔs-wu, arag be ʉn de! Mɛ **ko-ya-ur-ba'as-wu!**"

⁹ Wu ʉn ɔr ʉn wu nɛ, yɛ bɔpuru o-nu remen yɛ shipk jan dɛɛn. ¹⁰ Kaane nɔmɛ Bitrus ʉn ɔr ʉn wu nɛ nɛ ya-ʉt-yo, **Yakubu ʉn Yohana** (yakar Zɛbedi). Yɛso zɛɛru Simɔn, "Wɔ hoge o-gyer á, m-moka wɔa warag wan-hante ʉn hun-nɛ be-de Shir, bɔ wɔ ʉn ship ʉn jan à."

† **Bɔr-ʉs nass:32** 4:32 Hyen komo: Mati 7:28-29. * **Bɔr-ʉs taan:1** 5:1 ʉt-Girik: Sa-mɔ o-Genesaret. † **Bɔr-ʉs taan:3** 5:1-3 Hyen komo: Mati 13:1-2; Mark 3:9-10; 4:1. ‡ **Bɔr-ʉs taan:5** 5:5 Hyen komo: Yoha 21:3. § **Bɔr-ʉs taan:6** 5:6 Hyen komo: Yoha 21:6.

11 Ye ruuturu ka hat-to ʉr-dor, ye yaguru ko yo ke rii-yo, ye doruru Yeso.

Yeso taaste gom-o un wu ken net-wu
(Mati 8:1-4; Mark 1:40-45)

12 Bɔ Yeso ro un o ken bo-o á, wu ken net-wu ro un swɔ ʉr-koob un gom-o ʉt-cim. Bɔ wu hyente Yeso á, wu soru hi un de un wu n-dak wu konuru Yeso, wu zeeru, “Gos-wu, wɔ cune, wɔa taas gom re.”

13 Yeso tapuru kom-o un wu, wu ci'uru wu. “Um conog. Warag por por!” Da-o gaan, ka gom-o ta wu. 14 Yeso nakuru wu ʉt-to, “Wɔ rure ko-wan-gaan á, amba neke be-de un wan-Cow un kon-se Shir, wu byarag wɔ, remen ko wu ke nept gom-o ru taag, o seke yar-mo Mosa zee a seke á.”*

15 Amba myet un kaane, ma-ʉt Yeso wooru ko de ke ko'so-de, hun-ne haante deen ye hogute wu, komo wu taaste gom-se un ye. 16 Amba Yeso ro m-ha de ken be-de ba hun-ne de, un hon-de un wu, wu konot Shir kane.

Yeso 'yonste ko-ryam
(Mati 9:1-8; Mark 2:1-12)

17 De ken ho-de Yeso ro ʉr-yoos, **Parisa-ne un yan-Yoos-de o-karamsa** ne ro tara tara ye rwuune kap bo-to n-dak o-Gariri, n-dak o-Judiya ne, o-Urusharima ne á. 'Wons-mo Wan-Koyan ro mosse un wu ne remen Yeso taaste ya-us-gom, gom-se un ye. 18 Ye ken hun-ne ye sawnuru wu ken ko-ryam-wu, o-karanga, ye senguru ye tuwutte wu un hur-o Yeso ro á, ye este wu un co-o un wu. 19 Amba ye kum hek-de ye hette wu m-tuwut be-ur Yeso á, remen hun-ne nomog ʉt-moor deen. Remen kaane, ye deturu wu n-ton o-kuke, ye booru o-wu n-ton o-kuke. Ye rwonuru wu un karanga-o un wu har n-dak, un tete-o un hun-ne un co Yeso. 20 Bɔ Yeso hyente ye bok ma-to un wu o-nip á, wu zeeru ka ko-ryam-wu, “Wan-yen de, a sokste ba'as un du.”

21 Yan-Yoos-de o-karamsa un **Parisa-ne**, ye zeeru hi un de un ye, “Wan wu ne ka net-wu, wu yo'ogte Shir! Shir ye cot he soks ba'as-to un hun-ne!”

22 Yeso napuru men-to ye, wu zeeru ye, “Remen yan o no cekerte kaane? 23 ¿Jiishte a zee ba ʉr-koob, 'Shir sokste ba'as un du,' ko um zee, 'Ine o neke ʉr-hew'?” 24 Man kutu no unze, **Wa-wu un net** ro ʉt-gwomo ne n-dak wu sokste **ʉr-ba'as**.” Wu zeeru ko-ryam, “Me wɔ m-zee, ine eso, mwe karanga-o ru, o neke jo!”

25 Un gyep-to un yish, wu inuru un co-o un ye kap, wu moturu karanga-o un wu o wu rotte domb á, wu ji'uru o-hur wu ro un bongon-de Shir. 26 Ye hyanuru ʉt-hyat! Gyer-o shiishe ye, ye bomuru Shir, ye ro m-zee, “Yan gon hyat-to a hyane caane!”

Yeso ak Rewi
(Mati 9:9-13; Mark 2:13-17)

27 Bɔ un de ka, Yeso ruuru n-do, wu hyanuru ko-yan-goks un tar jin-de un wu **Rewi**, wu ro tara be-de un kuke-o un senge-mo un wu, Yeso zeeru wu, “Dond me.” 28 **Rewi** inuru eso, wu dek rii á, wu doruru Yeso.

29 Ka da-de **Rewi** nomuru caari-o o-biki un hur-o un wu rem Yeso, **yan-goks un tar** ro deen ye haane á, un ye ken hun-ne ye ne komo. 30 **Parisa-ne un yan-Yoos-de o-karamsa** ne ye rwuune kang-o gaan á, ye nomuru **yan-neke-m Yeso** us-cenene. Ye cituru, “Remen yan o notte m-re m-swɔ ne mosse un **yan-goks un tar** ne, komo un **ya-ur-ba'as** ne?”†

31 Yeso shasuru ye, “Hun-ne ye ro ba us-gom á, ye ro un hoob-o un ko-ya-us-baat á, amba ya-us-gom. 32 Me haan remen kashi un hun-ne á, amba remen **ya-ur-ba'as**-ye waktunte be-de Shir.”

Cot-o swoot
(Mati 9:14-17; Mark 2:18-22)

33 Ye ken hun-ne ye zeeru Yeso, “Yan-neke-m **Yohana** ro m-nom o-swoot ko o ke da-o ye ro un kon-se Shir komo. Ya-m-neke un **Parisa-ne** ro m-nom kaane komo, amba yan-neke-m ru ye ro m-re m-swɔ ne.”

34 Yeso shasuru, “¿Nga hoksusse m-wen un ya-o-biki o ʉt-ge m-re m-swɔ ne, da-o wa-ʉt-ge ro un ye ne? Nga hoks á! 35 Amba ho-ʉr roon de a hette m-dek un wa-ʉt-ge á be-de un ye, ka da-o ye he m-nom o-swoot.”

36 Yeso dooru ye m-rure ka ma-to us-weer to: “Yatt-wu he m-yiish matuku-ʉr pu-de remen wu dept matuku ʉr-ut á. Wu nome kaane wu yiishte o ka matuku-ʉr pu-de, komo ka dap-de a nom ʉr-bon be-de un matuku ʉr-ut á. 37 Komo yatt-wu he wuus m-ke m-pu mo un tur-o o-ka o-ut á, remen mo pu'e moa caat tur o-ut o o-ka, ka ke-mo ukse, komo

* **Bɔr-ʉs taan:14** 5:14 Hyen komo: Rewi 14:1-32. † **Bɔr-ʉs taan:30** 5:30 Hyen komo: Ruka 15:1-2.

ka tur-ɔ o-ka ɔ naase. ³⁸ Remen kaane, a wuʉs ke-m pu-mɔ ʉn tur-ɔ o-ka o-pu ɔ! ³⁹ Wu suʉse ke-m ut à, wua cun wu su m-pu mɔ komo á, wua zee, 'Ka ut-mɔ jiishe.' "

Bɔr-ʉs cind

Cot-ɔ ʉn Ho-de ʉr-Wuwɛ

(Mati 12:1-18; Mark 2:23-28)

¹ Yeso rɔ m-neke ʉn n-me ʉn kat-tɔ ʉn hyo **Ho-de ʉr-Wuwɛ** de ʉn **Yahuda**-ne. Yan-neke-mɔ ʉn wu taknuru m-horom ʉn hyo, ye pirmuru ut-kom tɔ ʉn ye, ye rɔ m-ti.* ² Ye ken **Parisa**-ne cituru, "¿Remen yan nɔ rotte m-nom yo **karamsa**-o zee nɔ nom **Ho-de ʉr-Wuwɛ** á?"

³ Yeso shasuru ye, "Nɔ karante yo **Dawuda** nome da-ɔ wu, ʉn hun-ne ye ʉn wu ne hoge mer á. ⁴ Wu cowog n-me ʉn depi-ɔ ʉn kon-se Shir, wu dekurɔ ga-de wan-**Cow ʉn kon-se Shirseke** Shir á, wu reeru de, komo wu ya'asuru hun-ne ye ʉn wu. Komo pas-mɔ o-**karamsa** mɔ wu ken net-wu re ka ga-de, se de wan-**Cow ʉn kon-se Shir** wu he m-re ʉn ka ga-de."^{†‡}

⁵ Komo Yeso busuru m-zee, "Me **Wà-wu ʉn net** rɔ Gos-wu wu ʉn **Ho-de ʉr-Wuwɛ**."

Ko-yan-kom-o margan

(Mati 12:9-14; Mark 3:1-6)

⁶ ʉn de ken **Ho-de ʉr-Wuwɛ** de komo, Yeso cowuru **kuke-ɔ ʉn yoos ʉn Ma-tɔ Shir**, wu yoosuru. Wu ken net-wu rɔ kanɛ wu kom-ɔ ʉr-re marɛ á. ⁷ Yan-Yoos-de o-**karamsa ʉn Parisa**-ne ne conuru o-teber a zeet Yeso nomog **ʉr-ba'as**, ye tuuru yish, remen ye hyenet urege wua taas gom **Ho-de ʉr-Wuwɛ**. ⁸ Amba Yeso napuru barag-se ʉn ye, wu zee ru ka net-wu, "Inɛ eso o haan kanɛ co." Ka net-wu indunduru kanɛ. ⁹ Ka da-de Yeso zee ru ye, "ʉn cit nɔ: ¿Ya ne **karamsa**-o na zee, a hoks m-nom **Ho-de ʉr-Wuwɛ**? ¿A gu ko a naase? ¿A gu hog-mɔ ʉn net ko a ho?" ¹⁰ Wu gwoturu ye kap, ka da-de wu zee ru ka net-wu, "Neks kom-o ru." Wu nomuru bo Yeso zee wu á, gom-ɔ ʉn kom-ɔ ʉn wu taaru.

¹¹ Ryaab-ʉs hogru ye, ye taknu barag-se ʉn rii-yo ye he Yeso m-nom á.

Yeso dak yan-tɔm-ye ʉn wu op ʉn yoor

(Mati 10:1-4; Mark 3:13-19)

¹² Ka da-ɔ Yeso daarɔ ʉr-dor wu konot, wu konuru Shir m-tet ʉr-bir. ¹³ Da-ɔ ho-ʉr rwuune á, wu agnuru yan-neke-mɔ ʉn wu be-de ʉn wu, wu daaguru op ʉn yoor [12] be-de ʉn ye, wu eguru ye ʉr-jin, **Yan-tɔm**. ¹⁴ Simɔn (wu Yeso ege Bitrus á), ʉn hen-ne ʉn wu ne Andarawus, **Yakubu**, ʉn **Yohana**, Pirip ʉn Bataromi, ¹⁵ Matiyos, ʉn Tomas, **Yakubu** (wà Arupayes), ʉn Simɔn (wu a rɔ m-aag *Wan-ya'as ʉr-hi*), ¹⁶ Yahudas (wà **Yakubu**), ʉn Yahudas Iskariyoti (wu babe Yeso ʉn kom-tɔ ʉn yan-yage-tɔ ʉn wu á).

Yeso yooste, komo wu taas gom

(Mati 4:23-25)

¹⁷ Da-ɔ Yeso kergene n-tɔn ʉr-dor ʉn yan-tɔm-ye ʉn wu ne á, wu esuru eso ʉn be-de rɔ cangam á, ʉn yan-neke-mɔ ʉn wu ne deen. Hun-ne deen ye rwuune hono dak-ɔ o-Judiya á, o-Urusharima ne, ʉn hebe-mɔ o-Taya, o-Sidon ne bo-tɔ ʉn riib-ɔ m-sa. ¹⁸ Ye haante ye hogutɛ wu, komo remen wu taastɛ gom-se ʉn ye komo, ka ye **ya-ut-kot** suwe á, ye ma ye haante Yeso taastɛ gom-se ʉn ye. ¹⁹ Hun-ne kap senguru ye ci'it wu, remen 'wɔns-mɔ ʉn taas ʉn gom rɔ be-de ʉn wu. Komo gom-se ʉn ye taag kap.

O-zak ʉn naasu-mɔ ut-men ne

(Mati 5:1-12)

²⁰ Yeso gwoturu yan-neke-mɔ ʉn wu, wu zee ru, "Shir ya'ag nɔ o-kwum nɔ ye rɔ kqob-ne m-mɔka á, remen gwomo-tɔ Shir tɔ ma nɔ tɔ!

²¹ Shir ya'ag nɔ o-kwum nɔ ye rɔ m-hoge m-mer m-mɔka á, remen Shir a coks nɔ!

Shir ya'ag nɔ o-kwum, nɔ rɔ ʉs-'wɔn m-mɔka á, remen nɔa nemes!

²² Shir ya'ag nɔ o-kwum da-ɔ hun-ne yage nɔ á, ye cɔn nɔ á, ye pyapar nɔ, ye zee nɔ ʉn men-ut jaas-tɔ ne,

* **Bɔr-ʉs cind:1** 6:1 Hyen komo: Kara 23:25. † **Bɔr-ʉs cind:4** 6:3-4 Hyen komo: 1Sam 21:1-6. ‡ **Bɔr-ʉs cind:4** 6:4 Hyen komo: Rewi 24:9.

kap rem re **Wà-wu ùn net!**[§]

²³ “Nòm nò mèn-ùt pus-tò da-ò nò hyene kaane, nò hew hew-se o-zak, remen Shir essutù nò caari-de ur-'yons n-tòn. Nòm nò o-dish yea nomo nò kaane, remen kaane ya-n-ga-ye nòm yan-rwòr ùn Ma-tò Shir.*

²⁴ “Nò ya-o-kwùm m-mòka nò warag rii-yo ur-'wòn, remen nò kumustè m-mòka, yo hòog-m nò cone à!

²⁵ Rii-yo ur-'wòn yo, nò yè cigse m-mòka à, remen nò hège mèt!

Nò warag rii-yo ur-'wòn, nò ya-ùt-nemes m-mòka, nò nòm tuk-mò ùt-mèn har nò 'ùn.

²⁶ Nò warag rii-yo ur-'wòn da-ò hun-nè kap bom nò à, ya-n-ga-ye, yè ùn yè bomog yan-rwòr ùn Ma-tò Shir ka bongòn-de còw yè ùt-mèn à.

Còn ya-ut-yage

(Mati 5:38-48; 7:12)

²⁷ “Amba mè nò m-rurè, nò yè hège mè à, còn nò yan-yage-ut nò, nò nomè yè rii-yo ur-bon. ²⁸ Yè pyapù nò à, nò kone yè Shir 'ye yè o-kwùm, komo nò kone yè nomo nò mèn-ùt jaas-tò à rii-yo ur-bon. ²⁹ Wù ken wù kenè wò o-raag, wakse wù o kuse à wù buse, urege wù ken wù dek wò ur-matuku, ya'as wù còp-o ru. ³⁰ Wù konù wò rii à, 'ya wù, komo wù rumsù wò rii à, wò zèè wù muuntù wò á. ³¹ Bò o cone hun-nè nomo wò à, nomo yè kaane.†

³² “Ùrege yè conù wò à, yè wò m-còn, wò kum o ka ur-'yons be-de Shir á. Kò **ya-ur-ba'as**-yè rò m-còn ùn yè conù yè à! ³³ Ùrege yè nomo wò rii-yo ur-bon à, yè o he m-nomè rii-yo ur-bon, wò kum o ka ur-'yons á be-de Shir, ¿remen yan o o hette m-goks ur-'yons? Kò **ya-ur-ba'as**-yè rò m-nòm kaane! ³⁴ Ùrege komo o muugutè yè o hyane yè he wò m-hoks m-topè à, ¿wò kum ur-'yons be-de Shir? Kò **ya-ur-ba'as**-yè rò m-muge **ya-ur-ba'as**, remen a muuntutè yè! ³⁵ Amba còn nò yè yagù nò à, nò nomè yè rii-yo ur-bon, ya'as nò moog, nò dish a topo nò á. Ùrege nò nomog kaane nò kum 'yons-ur caari, be-de Shir komo nò warag yakar-yè ùn Shir wù jiishè à. Nòm nò kaane remen Shir rò m-'ya ùn yan-nu-o o-kiit ùn yan-mèn-ùt jaas-tò nè. ³⁶ Hògù nò ur-'wòn bò tato nò rò ur-'wòn nè à.

Nò piishè hun-nè ùt-ma á

(Mati 7:1-5)

³⁷ “Nò piishè hun-nè ùt-ma á, komo Shir a piishù nò ùt-ma á. Nò naas hun-nè á, komo Shir a naas nò á. Sòks nò **ba'as-de** ùn hun-nè, komo Shir a sòks **ba'as**-ur nò. ³⁸ Ya nò hun-nè, komo Shir a 'ye nò. Remen kaane nò goks, me'es ùt-shishe, Shir a dusù nò gwù caari hyo'ogse ùn kom-ùt nò bò nò hoks m-goks á. Bò o me'esse hun-nè à, kaane Shir he wò m-me'esse.”

³⁹ Yeso rurù yè ka ma-tò us-weer to: “Ko-pò rò m-neke ùn ko-pò o-ko á, yè nomè kaane yèa hège n-mè o-kuub kap.‡ ⁴⁰ Wù a m-yoose à, wù jiish wù rò wù m-yoose á, amba a komse wù m-yoose wù warag untùn wù yoose wù à.[§]

⁴¹ “¿Remen yan o wòttè m-gwòt ùn ya o-gwò yo rò ùn yish-ur or ru à, amba wò gwòt cik-o o-ce o rò n-mè ùn yish ùn du á? ⁴² ¿Ya o hette m-zèè ùn or ru, 'Hakkure, heno re, yage ùn hussutù wò ya o-gwò yo rò wò ur-yish à,' wò hoks m-hyan ùn cik-o rò ùn yish ru á? Nò ya-o-shepe! Takan nò m-hus ùn cik-o rò ùn yish nò à, ka da-de nò he m-hyan ur-bon nè ya o-gwò yo rò ùn yish or ru à o hussurù wù.

O-'yo ùn mat-de ùn yo nè

(Mati 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ “Yo, yo ur-bon rò m-mat ùn yakar-yè ur-bon, kaane komo 'yo-yo ba ur-bon yo a met yakar-yè ba ur-bon. ⁴⁴ Kò wù ke net-wù nak kò yo ke 'yo-yo remen gòn yakar-yè ùn yo. Wò ke ùt-rum be-de o-yokor á, komo wò ke m-bugur be-de o-tuntun á.* ⁴⁵ Kashi ùn net rò m-rwuntè kashi ùn rii ùn hur-de ùn wù, net yo-wù, komo rò m-rwuntè rii 'yo-yo ùn hur-de ùn wù, remen nu-o rò m-rwòr ùn rii-yo rò ur-hur à.†

Ko-ya-ùs-weer ùn ko-raag nè

(Mati 7:24-27)

§ **Bɔr-ùs cind:22** 6:22 Hyen komo: 1Bit 4:14.

* **Bɔr-ùs cind:23** 6:23 Hyen komo: 2Nom 36:16; Seng 7:52.

† **Bɔr-ùs cind:31** 6:31 Hyen komo: Mati 7:12.

‡ **Bɔr-ùs cind:39** 6:39 Hyen komo: Mati 15:14.

§ **Bɔr-ùs**

cind:40 6:40 Hyen komo: Mati 10:24-25; Yoha 13:16; 15:20.

* **Bɔr-ùs cind:44** 6:44 Hyen komo: Mati 12:33.

† **Bɔr-ùs cind:45** 6:45 Hyen komo: Mati 12:34.

⁴⁶ “¿Remen yan ɔ nɔ rɔtɛ mɛ m-aag, ‘Gɔs-wʉ, Gɔs-wʉ,’ amba nɔ m-nɔm yo ʉm zɛɛ nɔ á? ⁴⁷ Kɔ wʉ ke wʉ haanɛ be ʉn de à, komo wʉ hogɛ ma-ʉt re wʉ dɔrɛ tɔ, man kutu nɔ bɔ wʉ rɔ à. ⁴⁸ Ya wʉ rɔ ʉntʉn wʉ ken nɛt-wʉ, wʉ inɛ ʉt-ma tɔ o-hur à, wʉ kumu ʉr-dɔr, wʉ maarʉ ma-tɔ ʉn wʉ kanɛ. Rɔɔg-ɔ hantʉrʉ m-hɔ, mɔ tamʉrʉ ka hur-ɔ amba ɔ nukɛ á, remen wʉ maag ɔ n-tɔn ʉr-dɔr. ⁴⁹ Amba wʉ hogɛ ma-ʉt re à, wʉ jorʉrʉ tɔ, ya wʉ rɔ ʉntʉn nɛt-wʉ ma'ɛ hur-ɔ ʉn wʉ o-wak à, da-ɔ hɔ-m taamɛ ka hur-ɔ à, ɔ hɛɛɛ ʉn gyept-ɔ ʉn yish, komo ɔ rugumsʉtɛ kap.”

Bɔr-ʉs ta'yoor

*Yɛso ta'astɛ gɔm-o ʉn ko-ya-m-gʉw
mɔ ʉn caari-wʉ ʉn nɛt ko-Roma
(Mati 8:5-13)*

¹ Bɔ Yɛso komostɛ m-rʉrɛ ʉn ka hun-nɛ yɛ ka rii-yo à, wʉ haarʉ o-Kapanahum. ² Ko-caari-wʉ ʉn nɛt ko-Roma, rɔ ʉn ko-gʉw nɛ kanɛ, wʉ hur-de ʉn wʉ rɔ be-de ʉn wʉ à, ka ko-gʉw-wʉ, wʉ kɛɛɛ á, wʉ rɔ ma-tɔ m-mar. ³ Bɔ ka caari-wʉ ʉn nɛt-wʉ hogɛ ma-ʉt Yɛso à, wʉ tɔmʉrʉ yɛ ken sɛk-yɛ yɛ ʉn **Yahuda**-nɛ, yɛ kon Yɛso wʉ haan wʉ taas gɔm-ɔ ʉn ko-yan-gʉw-mɔ ʉn wʉ. ⁴ Yɛ haarʉ be-ʉr Yɛso yɛ surʉ wʉ ʉs-kɔn, “Ka nɛt-wʉ wɔɔɔ, o gu wʉ. ⁵ remen wʉ ɔnɔɔg hun-nɛ na komo wʉ ʉn hi ʉn de ʉn wʉ, wʉ meetɛ na **kuke-ɔ ʉn yooos ʉn Ma-tɔ Shir.**”

⁶ Ka da-de Yɛso haarʉ ʉn yɛ nɛ. Hew-ʉr rɔ kus a woot ʉn hur-ɔ ʉn ka caari-wʉ ʉn nɛt-wʉ á, wʉ tɔmʉrʉ a rʉrɛ Yɛso, “Gɔs-wʉ, wɔ rangɛ hi ʉn du á, remen mɛ bo'os o haan ʉn hur-o re á. ⁷ Komo mɛ dɛk ʉm bɔ'ostɛ ʉm habɛ be ʉn du ʉn hi ʉn de á. Wɔ dɛ nɔm ʉt-ma temb, komo gɔm-ɔ ʉn ko-gʉw re ɔa te. ⁸ Mɛ ma, nɛt-wʉ, wʉ a sagbɛ ʉt-gwɔmɔ n-tɔn ʉn caari-yɛ ʉn hun-nɛ à, ʉntʉn wɔ, komo mɛ ʉn karma-nɛ be ʉn de. Mɛ m-zɛɛ wan-gaan, ‘Neke!’ Komo wʉ neke. Mɛ zɛɛ wan-gaan ‘Haan!’ Wʉ haan komo, mɛ m-zɛɛ ʉn ko-gʉw re, ‘Nɔm yo ka!’ Komo wʉ nɔm yo.”

⁹ Yɛso bɔpʉrʉ o-nu bɔ wʉ hogɛ kaanɛ à, wʉ waktʉrʉ ʉs-ajima nɛ wʉ zɛɛrʉ ka bʉɔg-de ʉn hun-nɛ yɛ rɔ wʉ m-dɔrɛ à. “Mɛ nɔ m-rʉrɛ, mɛ rɔ kumug wʉ dɛkɛ ma-ʉt re kaanɛ ʉntʉn ka nɛt-wʉ á, kɔ ʉn dak-o o-Isra.”

¹⁰ Yan-tɔm wargʉrʉ ʉn hur-ɔ ʉn ka caari-wʉ ʉn nɛt-wʉ, yɛ 'wɔssʉrʉ ka ko-gʉw-wʉ ba ʉn gɔm.

Yɛso yonstɛ wà-wʉ ʉn ko-gwɔr

¹¹ Bɔ dootɛ à, Yɛso haarʉ ɔ ken bɔ-ɔ, a ɔ m-zɛɛ o-Neen, yan-nekɛ-mɔ ʉn wʉ shɛtɛ wʉ ʉn hun-nɛ nɛ ʉt-mɔɔr nɛ. ¹² Bɔ ʉn wɔɔn-mɔ ʉn wʉ ʉn ish o-bɔ, yan-dʉk rɔ m-rwʉʉn ʉr-u nɛ. Ka wʉ marɛ à, wà-wʉ ʉn wʉ ken ko-gwɔr-wʉ nɛ'a, wʉ rɔ wʉ cot wan-gaan, komo hun-nɛ dɛɛn rɔ ʉn wʉ nɛ. ¹³ Da-ɔ Gɔs-wʉ hyanɛ wʉ à, wʉ hogʉrʉ 'wɔn-de ʉn wʉ, Yɛso zɛɛrʉ wʉ, “Wɔ 'wɔn á!” ¹⁴ Wʉ nekʉrʉ wʉ cɔ'ʉrʉ ka rii-ɔ yɛ sawantɛ ʉr-u à, yɛ essʉrʉ. Yɛso zɛɛrʉ, “Wan-campo, ʉm zɛɛg wɔ inɛ!” ¹⁵ Ka wʉ marɛ à, inʉrʉ tara, wʉ tɛprʉrʉ, Yɛso muutʉrʉ wʉ be-ʉr inu ʉn wʉ.

¹⁶ Kap mɔ ʉn yɛ hogʉrʉ o-gyer, yɛ bɔmʉrʉ Shir. Yɛ zɛɛrʉ, “Ko-caari-wʉ ʉn **wan-Rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir** haantɛ be-ʉr na! Shir haantɛ wʉ guut hun-nɛ yɛ ʉn wʉ.”

¹⁷ Ma-ʉt Yɛso ruurʉ hɔno dak-ɔ o-Judiya ʉs-riib nɛ.

Yan-tɔm Yohana Wa-m-Yo'os

ʉn hun-nɛ m-hɔ

(Mati 11:2-19)

¹⁸ Da-ɔ yan-nekɛ-m **Yohana** Wa-m-Yo'os ʉn hun-nɛ m-hɔ rʉrɛ wʉ kap rii-yo yɛ hyanɛ à, wʉ aagʉrʉ nɛn yoor be-de ʉn yɛ. ¹⁹ Wʉ tɔmʉrʉ yɛ be-ʉr Yɛso remen yɛ cit wʉ: “¿Wɔ wʉ **Yohana** zɛɛ wʉ rɔɔnɛ, kɔ tɛ waasɛ wʉ ken wʉ?”

²⁰ Bɔ yɛ wɔntɛ be-ʉr Yɛso à, yɛ zɛɛrʉ, “**Yohana** Wa-m-Yo'os ʉn hun-nɛ m-hɔ tomontʉ tɛ, tɛ cit ʉrɛgɛ ¿wɔ wʉ, wʉ zɛɛ wʉ rɔɔn, kɔ nɛ tɛ waasɛ wʉ ken wʉ?”

²¹ ʉn ka da-ɔ, Yɛso taastɛ gɔm-se ʉn hun-nɛ dɛɛn, ʉn yɛ rɔ ʉn gɔm-se ʉn **ya-ʉt-kot** nɛ à, komo pɔ-nɛ kumug o-hyan. ²² Wʉ shasʉrʉ yan-tɔm **Yohana**, “Warag nɔ, nɔ rʉrɛ **Yohana** yo nɔ hyanɛ, ʉn yo nɔ hogɛ nɛ à: Pɔ-nɛ hyanag, ryam-nɛ kumug ʉs-na, **cim**-nɛ waragɛ pɔr pɔr, 'katɔ-nɛ rɔ m-hoge, margan-nɛ inute, komo kɔɔb-nɛ hogutɛ ka **Ma-tɔ m-Rerɛm** tɔ.” ²³ Ya-o-kwʉm-yɛ, yɛ esɛ ʉr-hur be ʉn de à.”

²⁴ Bɔ yan-tɔm **Yohana** aragsʉtɛ à, Yɛso taknʉrʉ ma-tɔ ʉn wʉ be-de ʉn ka bʉɔg-de ʉn hun-nɛ de. “Bɔ nɔ ruwɛ be-ʉr **Yohana** be-de o-dákár à, ¿ya nɔ rɔ zɛɛg nɔ hyen? ¿M-yó, m-nakt ʉt-pɔ yɛ? ²⁵ ¿Ya nɔ ruwɛ m-hyanɛ? Nɔ ʉn rɔ kanɛ remen nɔ hyenet nɛt-wʉ ɔpɛ saw-tɔ ʉr-bon à. Yɛ ɔpɛ saw-tɔ ʉr-bon à yɛ rɔ ʉn pɔyo-ɔ ʉt-gwɔmɔ! ²⁶ Nɔ

* **Bɔr-ʉs ta'yoor:22** 7:22 Hyen komo: Isha 35:5-6; 61:1.

ruug remen nò hyenet **wan-rwor un Ma-to Shir**. Ee, kaane o, **Yohanawan-Rwor un Ma-to Shir** wu amba nò hyanag yo arge **wan-rwor un Ma-to Shir** à. ²⁷ **Yohana** wu Ma-to Shir zee, 'Shir zeeq, gwotbe man tom wan-tom re un co ru wu tikshi wò o-cow.'[†] ²⁸ Me nò m-rure, **Yohana** jiishte kò wu ke net-wu hono o-dak pitip. Amba wu rò rek-wu be-de un gwomo-to Shir à, wu aragte **Yohana**."

²⁹ Hun-ne kap hogute wu, un **yan-gòks un tar**-ne. Ye dorute yo Shir zee à, komo **Yohana** yo'oste ye m-hò. ³⁰ Amba **Parisa**-ne, un yan-Napse o-karamsa ne, ye yagute yo Shir hyenu ye à, remen ye con **Yohana** yo'os ye m-hò á.[‡]

³¹ Yeso senguru m-zee, "M-mòka un zyan o um he m-hongse un hun-ne ye un caane? ¿Untun yan ye rò? ³² Ya ye rò untun yakar-ye she'ete n-me un be-de ut-baab à. Buug-ur gaan kangsuru de ken.

"Te bu'utu nò dum-to ur-ge,
amba nò hew à!

Te hutu nò sep-to m-mar,
amba nò 'won á!'

³³ **Yohana** Wa-m-Yo'os un hun-ne m-hò haante, wu nomog o-swoot, komo wu swò m-ke á, remen kaane nò zeeq, 'Ya-ut-kot daag wu ur-hi.'³⁴ **Wà-wu un net** haante, wu reeq, wu su, nò zeeq, 'Gwot nò ka net-wu! Ko wa-o-hambo wu m-re, m-swò ne, ko-nay-wu un **yan-gòks un tar**, un **ya-ur-ba'as** ne.'³⁵ Da-o hun-ne gòkse Shir à, a hyen weer-se un Shir, nip-o."

Yeso un hur-o Simon ko-Parisa

³⁶ **Ko-Parisa** banag Yeso re un ga-to m-rim, Yeso haaru un hur-o un wu, wu she'eturu wu reet ut-ga. ³⁷ Kane un ka bo-o wu ken ne'a-wu rò kon wu ro un she'et-de **ur-ba'as** à. Wu hogute Yeso rò m-re un rii-yo m-re un hur-o un ko-**Parisa**, wu hanturu ur-batta de un now-mò m-nhi'igin mò un hwor deen. ³⁸ Wu esuru un jim-ur Yeso, un na-se un wu, us-won wu rò m-muse un na-us Yeso un yish-mò un wu. Ka da-de wu peguru na-us Yeso un hi-se un wu, wu hamturu na-us Yeso, wu hokmuru ka now-mò un na-us Yeso.[§] ³⁹ Bò ka ko-**Parisa**-wu hyente kaane à, wu zeeq hi un de un wu, "Urege de ka net-wu **wan-rwor un Ma-to Shir** wu, wu nep ko-yan-gon ne'a-wu rò wu m-ci, wu nep gon she'et-de un ka ne'a-wu de **ur-ba'as**!"

⁴⁰ Yeso rwunturu ut-ma wu zeeq wu, "Simon, me un rii ne um ruru wò."

Wu zeeq, "Ee, Wa-ur-Yoos, ruru me."

⁴¹ Yeso zeeq, "Nen yoor mok hwor be-de un wu ken wu. Wan-gaan mok zungu-us taan [500] se un hwor, wan-gaan kwooz-ut yoor un op [50]. ⁴² Kap mò un ye yatt-wu hokse m-top á, remen kaane wu yaksuru ye kap, nen yoor mò un ye, zwan wu ne he m-jiish m-con un ka wu muuge ye hwor?"

⁴³ Simon shasuru, "Man zee ka wu jiish m-mooq à."

Yeso zeeq, "O shaks hond hond." ⁴⁴ Wu wakturu be-de un ka ne'a-wu, wu zeeq Simon, "¿O hyanag ka ne'a-wu? Um haante n-me un hur-o ru, wò 'ya me m-hò remen um so'oste na-us re á, amba ka ne'a-wu so'oste na-us re un yish-mò un wu, wu peguru se un hi-se un wu. ⁴⁵ Wò hamat me da-o o barku me á, amba ka ne'a-wu, wu yage hamat un na-us re á, da-o um cowne har m-mòka. ⁴⁶ Wò es m-now remen hi un de á, amba wu duusute na-us re m-nqw mò m-shi'igin. ⁴⁷ Me wò m-rure unze, ka con-mò, mò wu kutu me à, kutute unze Shir sokste **ba'as-de** un wu kap. Amba wu cone hiin à, Shir a soks **ba'as-de** un wu hiin."

⁴⁸ Ka da-de Yeso zeeq ka ne'a-wu, "A sokste **ba'as-ut** ru."

⁴⁹ Ka ye ro tara kane à, taknuru m-zee, "¿Wan wu ne wu rò, wu sokste **ur-ba'as**?"

⁵⁰ Amba Yeso zeeq ka ne'a-wu, "Shir guug wò remen o shereg be un de, arag un gwugwu-mò ur-hur."

Bor-us eer

Ne'a-ne ye shiye Yeso à

¹ Bò da-o doote à, Yeso doruru to ken bo-ut caari-to, ut-rek-to ne, wu rò m-rwor un **Ma-to m-Rerem** to un gwomo-to Shir. Yan-neke-mò un wu op un yoor [12] rò un wu ne. ² Ye ken ne'a-ne ye, ye Yeso ruute **ya-ut-kot** à, un se ken gom-se ne à, doruru wu. **Meri** (wu a m-aag *Magudarin*), wu a ruute **ya-ut-kot** ta'oor à. ³ Jonana wu campo un wu

[†] **Bor-us ta'oor:27** 7:27 Hyen komo: Mara 3:1. [‡] **Bor-us ta'oor:30** 7:29-30 Hyen komo: Mati 21:32; Ruka 3:12.

[§] **Bor-us ta'oor:38** 7:37-38 Hyen komo: Mati 26:7; Mark 14:3; Yoha 12:3.

Cuza caari-wʉ ʉn nɛt be-de ʉn piish ʉt-ma be-ʉr **Here**, komo Susana, ʉn ye ken ne'a-ne ye nɛ deɛn. Ye yasuru rii-yo ye rotte à, remen a guut Yeso ʉn yan-neke-mo ʉn wʉ nɛ.*

Sha-mo ʉt-ma to ʉn wa-ʉr-go
(Mati 13:1-9; Mark 4:1-9)

⁴ Hun-nɛ masuru m-haan be-ʉr Yeso bɔ-ʉt-bɔ, komo bɔ hun-nɛ mɔrge deɛn à, Yeso rworuru ka sha-mo ʉt-ma mo:

⁵ “Q ken da-o wʉ ken nɛt-wʉ ruug kapu ʉn pot. Bɔ wʉ kepte go ʉn pot o-kat à, ye ken ye henuru ʉn cɔw, a yawguru ye kanɛ, yege-no reeru ye kap. ⁶ Ye ken ye henuru ʉt-ta'ar, bɔ ye pote à, ye hwo'uru remen ka be-de rott o-wʉs à. ⁷ Ye ken go-ye henuru be-de ʉn yokor, ye bɔsuru amba ʉt-po ʉn ka yokor-ye nɛ hoqru ye. ⁸ Ye ken go-ye henuru ʉn dak-o ur-bon. Ye bɔsuru ye rwunturu pot, ko yo ke yish o-zungu [100].”

Yeso komuru m-zee, “Hogu no, urege no ro ʉt-to ne!”

Yo hante ka sha-mo ʉt-ma mo à
(Mati 13:10-17; Mark 4:10-12)

⁹ Yan-neke-mo ʉn wʉ cituru wʉ, “¿Ya o conu te m-rure nɛ ʉn ka sha-mo ʉt-ma mo?”
¹⁰ Wʉ shasuru, “Rii-yo a wuke be-de ʉn gwomo-to Shir à, yo ro ʉn kom-ʉt nɛ, amba be-de ʉn ye ken ye se a mɔssute ʉn sha-mo ʉt-ma nɛ remen yea gut, amba yea hyen à, komo yea hoge amba yea nep à.†

Yeso rurute ye rii-yo ka sha-mo ʉt-ma to ʉn wa-ʉr-go to zee à

(Mati 13:18-23; Mark 4:13-20)

¹¹ “Ka sha-mo ʉt-ma to mo ka: Ka go-ye Ma-to Shir to. ¹² Ka go-ye hene ʉn cɔw à, ye ro ye hoge à, amba **ko-Gwomo-wʉ ʉn ya-ʉt-kot** haag wʉ deks yo ye hoge à ʉn hur-de ʉn ye, remen wʉ wenet ye be-de m-goks ʉn ma-to ʉn gwʉ. ¹³ Ka go-ye hene ʉt-ta'ar à, ye ro ye hoge ʉt-ma à, ye goksuru gwerger. Amba to cɔw ye ʉt-men à, ya o-da hiin ye gokse, amba da-o meger-ʉt woone à, ye hosuru. ¹⁴ Ka ye hene be-de ʉn yokor à, ye ro ye hoge à, komo ye goks, amba yaane ye ʉn ye nen à, remen con-to ʉn rii ʉn tuk-mo ʉt-men nɛ, con-to ʉn hwor, ʉn con-to ʉn hoge m-rerem nɛ. ¹⁵ Ka ye hene ʉn dak-o ur-bon à, ye ro ye hoge ʉt-ma à, komo ye essuru to ʉn hur-de o-drotte komo ye senguru m-nom ʉn rii-yo Shir con nɛ à.

ʉr-pitirra hokke o-kok
(Mark 4:21-25)

¹⁶ “Hun-nɛ ro m-do ʉr-pitirra ye hokkuru de o-kok à. Ko ʉn kus-o o-kwuru à. Ye de m-dor n-ton remen ya-m-cowon ye hyenet.‡

¹⁷ “Bɔ ʉn yo nɛ wuke à, Shir a rwunte yo cas, komo bɔ ʉn yo nɛ hokke à, Shir a hyen yo wʉ rwunte yo cas.§

¹⁸ “Nom no ceɛn, bɔ nɛ ro m-hoge à, remen ye ro ʉn rii nɛ à, ye a he m-do'e, amba ye rotte rii à, Shir a rumus ka yo ye hyane ye ro ʉn yo nɛ à.”*

Inu Yeso ʉn hen-nɛ ye ʉn wʉ nɛ
(Mati 12:46-50; Mark 3:31-35)

¹⁹ Inu Yeso ʉn hen-nɛ ye ʉn wʉ nɛ haante be-de ʉn wʉ, amba ye hoks wʉ m-dore à remen hun-nɛ nomog deɛn. ²⁰ Wʉ ken wʉ zeeru Yeso, “Inu ru ʉn hen-nɛ ru nɛ ro eso n-do komo ye conog wo m-hyan.”

²¹ Yeso zeeru ye kap, “Inu re ʉn hen-nɛ re nɛ ye ro, ka ye hoge Ma-to Shir à, ye nom bɔ ka ma-to zee à.”

Yeso reste m-ho
(Mati 8:23-27; Mark 4:35-41)

²² De ken ho-de Yeso daarɛ o-hat, ʉn yan-neke-mo ʉn wʉ nɛ. Komo wʉ zeeru ye, “A pes nɛ de ka jit-de ʉn caari-o o-mar de.” Ye taknuru m-ru. ²³ Bɔ ye ro m-neke à, Yeso hebu m-rew. Ye ro kanɛ caari-mo m-yo hunduru n-ton o-mar, komo ho-m taknuru m-shi o-hat, ye hyanuru m-mar ʉn yish. ²⁴ Yan-neke-m Yeso haarɛ be-de ʉn wʉ, ye 'yonsuru wʉ, ye ro m-zee, “Gos-wʉ, Gos-wʉ! A ma-to m-mar!”

Yeso inuru, wʉ huru m-yo ʉt-gaag, m-ho nɛ mo resuru temb. ²⁵ Ka da-de wʉ zeeru yan-neke-mo ʉn wʉ, “¿Remen yan o nɛ shertɛ ʉn me à?”

* **Bɔr-ʉs eer:3** 8:3 Hyen komo: Mati 27:55-56; Mark 15:40-41; Ruka 23:49. † **Bɔr-ʉs eer:10** 8:10 Hyen komo:

Isha 6:9 (ʉt-Girik). ‡ **Bɔr-ʉs eer:16** 8:16 Hyen komo: Mati 5:15; Ruka 11:33. § **Bɔr-ʉs eer:17** 8:17 Hyen komo:

Mati 10:26; Ruka 12:2. * **Bɔr-ʉs eer:18** 8:18 Hyen komo: Mati 25:29; Ruka 19:26.

Amba ye hogute o-gyer komo ye zeeru hi un de un ye, “¿Yan gon net-wu ne wu ka? M-yo, m-ho ne mo ro wu o-dorotte.”

Yeso ruutute

wu ken net-wu ya-ut-kot

(Mati 8:28-34; Mark 5:1-20)

²⁶ Yeso un yan-neke-mo un wu ne pasuru riib-o dak-o o-Garasa, o ro pesto-de Mar-o o-Gariri a. ²⁷ Bo Yeso yawagte o-riib a, wu gonturu wu ken net-wu, ko-ya-o-Gedara, wu ro un **ya-ut-kot** ne a. Ka net-wu nomog us-hak deen wu ro m-neke ur-kor komo wu ro m-she'et o-hur a, se be-de un saag-se un margan-ne wu ro m-she'et. ²⁸ Bo wu hyente Yeso a, wu 'yonsuru us-cor wu kanuru, wu soru hi un de un wu n-dak un na-us Yeso komo wu nomuru o-zaaz, “Yeso, Wa-wu un Shir n-Ton! ¿Ya o cone un me ne? Um konog wo, wo 'ya me ur-koob a!” ²⁹ Wu zegg kaane remen Yeso zegg **ya-ut-kot** ye ru un hi-de un wu. Ye swoog wu m-so n-dak, komo hun-ne un wu ka'ag wu ba m-ru, ye ka'ag wu ut-kom us-na ne, wu kesemse. Ka **ya-ut-kot** ye ro wu m-ruut o-kot remen ye zungute wu.

³⁰ Yeso cituru wu, “¿Waane jin un du?”

“Jin un de 'Timb.’ ” Wu un shas kaane remen **ya-ut-kot** ro deen un hi-de un wu.

³¹ Ka **ya-ut-kot** ye konuru Yeso, “Wo 'ya te ur-koob un kuub-o ur-duw a.”

³² Caari-o un kur-o un arede ro kane yow yow, ye ro ut-re n-riib ur-dor. Ka **ya-ut-kot** ye konuru Yeso yage ye tuwut be-de un arede, komo wu yaguru ye. ³³ Ye ruuru be-de un ka net-wu, ye warguru be-de un arede. Ka kur-o un arede o yirugburu o-bung se n-me un caari-o o-mar ho-m reeru ye kap.

³⁴ Bo yan arede hyane yo nome a, ye somuru o-rek. Ye ko'oturu hono o-bo ut-kat ne.

³⁵ Hun-ne ruuru ye hyenet yo nome a, komo bo ye wo'onte be-ur Yeso a, ye hyanu ka net-wu, wu **ya-ut-kot** ru'e be-de un wu a, wu ro tara un na-us Yeso, ut-gund ne to ur-bon tupsé komo wu ro ba un gom, ye hoguru o-gyer kap mo un ye. ³⁶ Ye hyane yo nome a, ye ruru hun-ne bo Yeso taase gom un wu a. ³⁷ Ka da-de hun-ne kap un ka raag-o konuru Yeso wu arag so wu he'e a, remen ye hogute o-gyer. Yeso daaru o-hat wu ro ma-to m-arag. ³⁸ Ka net-wu a ruute **ya-ut-kot** be-de un wu a, konuru Yeso, “Yage un dorute wo.”

Amba Yeso zeeru, ³⁹ “Ay, warag o-hur, o rure ye yo Shir nomo wo a.”

Ka net-wu doruru hono o-bo, wu ro ye m-rure yo Yeso nome wu a.

Wa Jaros wan-ne'a,

un wu ken ne'a-wu ne

wu ci'e gund-o Yeso a

(Mati 9:18-26; Mark 5:21-43)

⁴⁰ Da-o Yeso muune de ka jit-de o-mar de a, hun-ne barkute wu, remen ye ro wu ur-'er. ⁴¹ Wu ken net-wu woonuru, jin-de un wu Jaros, net wan-co un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, o ro kane a. Wu soru hi un de un wu n-dak un na-us Yeso wu konuru Yeso remen wu heet un hur-o un wu. ⁴² Remen wa un wu wan-ne'a, wu ro wu wan-gaan a, hak-se un wu untun op us-voor [12] wu ro ma-to m-mar.

Yeso ro m-neke, hun-ne ro wu m-moor deen ko o ke raag-o. ⁴³ N-me un ye wu ken ne'a-wu ro kon wu swo ur-koob hyo-mo wu m-ru a har hak-us op us-voor [12], wu hogog kap yo wu rotte a un hoob-o ko-ya-us-baat, amba yatt-wu hokse taas un gom-o un wu a.

⁴⁴ Wu cowuru un buug-de un hun-ne n-jim Yeso, komo wu ci'uru riib-o un gund-o Yeso, ka hyo-mo ro wu m-ru a mo ka'uru. ⁴⁵ Yeso cituru, “¿Wan wu ne ci me?”

Ko wu ke she'uru, Bitrus zeeru, “Gos-wu, hun-ne ro un riib-us ru kap ye ro wo m-megemse.”

⁴⁶ Amba Yeso zeeru, “Wu ken wu ci'ig me, un nak remen 'wons-m ruug be un de.”

⁴⁷ Ka ne'a-wu napuru Yeso nepste, wu rwuunuru us-zap, wu heeru un na-us Yeso. Un hyan-o un ko wu ke, wu ruru Yeso yo rwo'e wu ci'it Yeso a, komo wu ruru Yeso bo gom-o un wu ta hwew a. ⁴⁸ Yeso zeeru wu, “Wa re, Shir taaste gom ru, remen o shereg be un de. Arag gwugwu.”

⁴⁹ Yeso ro m-zee un kaane, ko-yan-tom ro m-woon so un hur-o un wan-co un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Wu ruru Jaros, “Wa ru wan-ne'a mereste, wo su'e Wa-ur-Yoos a.”

⁵⁰ Amba Yeso hoguru wu zeeru Jaros, “Wo hoge o-gyer a, wo de sher be un de, komo wa ru wua warag ba un gom.”

⁵¹ Bo Yeso woonu un ka hur-o a, wu zeeru ko wu ke wu es n-do, se Bitrus, **Yohana un Yakubu**, se komo tato un wa, o-inu ne. ⁵² Ko wu ke ro us-won remen ka wa-wu. Yeso zeeru, “No 'won a, ka wa-wu, wu mar a, rew-mo wu rotte!”

⁵³ Yɛ nemsurʉ wʉ kap, remen yɛ nepɛ wʉ mereste. ⁵⁴ Amba Yɛso bɔpurʉ kom-ɔ ʉn ka wà-wʉ, wʉ zɛrʉ, “Inɛ, wà re!” ⁵⁵ Hoog-mɔ ʉn ka wà-wʉ mʉunurʉ, wʉ inurʉ kagat. Yɛso zɛrʉ yɛ, “Ya nɔ wʉ rii-yo m-rɛ.” ⁵⁶ In-nɛ yɛ ʉn wʉ bɔpurʉ o-nu, amba Yɛso zɛrʉ yɛ, “Nɔ rurɛ nɛt yo nɔmɛ á.”

Bɔr-ʉs jero

Yɛso tomog yan-neke-mɔ ʉn wʉ op ʉn yoor [12]

(Mati 10:5-15; Mark 6:7-13)

¹ Yɛso agnurʉ yan-neke-mɔ ʉn wʉ op ʉn yoor [12] be-ʉr gaan, wʉ ya'urʉ yɛ ʉr-bɛɛb, ʉt-gwɔmo nɛ, tɔ ʉn ruut ʉn **ya-ʉt-kot**, komo ʉn taas ʉs-gom nɛ. ² Ka da-de wʉ tomurʉ yɛ, yɛ rur ma-tɔ ʉn gwɔmo-tɔ Shir komo yɛ taas ʉs-gom. ³ Wʉ zɛrʉ yɛ, “Nɔ dɛk rii remen ka hew-de á, o-ko, kɔ o-ba, rii-yo m-rɛ, kɔ hwɔr, kɔ matuku-de arɛ ʉr-gaan á. ⁴ She'et nɔ be-de a barkʉ nɔ á, har nɔ ruut ʉn ka bɔ-ɔ. ⁵ Be-de hun-nɛ barkʉ nɔ á, ru nɔ ʉn ka bɔ-ɔ, komo nɔ soks hu-mɔ ʉn na-ʉs nɔ, yɛ nept nɔ hʉstɛ hi ʉn nɔ.”*†

⁶ Yan-neke-mɔ ʉn wʉ ruurʉ yɛ dɔrurʉ ʉt-bɔ, yɛ rɔ m-rwɔr ʉn ka **Ma-tɔ m-Rɛrɛm** tɔ komo ʉn taas ʉn gom-se ʉn hun-nɛ kɔ kenɛ.

Herɛ zɔ'orsʉtɛ

(Mati 14:1-12; Mark 6:14-29)

⁷ Da-ɔ **Herɛ** [Atipas], ko-gwamna-wʉ o-Gariri, hogɛ kap rii-yo takan á, wʉ zɔ'orurʉ, remen yɛ ken hun-nɛ yɛ rɔ m-zɛɛ **Yohana** [Wa-m-Yo'os ʉn hun-nɛ n-mɛ m-hɔ] inʉtɛ ʉt-marimar. ⁸ Yɛ ken yɛ rɔ m-zɛɛ, **Ereja** mʉunɛ, komo yɛ ken yɛ zɛɛ **wan-Rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir** n-ga mʉutɛ ʉn hoog nɛ.‡ ⁹ **Herɛ** zɛrʉ, “ʉm kupstɛ hi-ʉr **Yohana**, amba ʉwan wʉ nɛ wʉ ka nɛt-wʉ, wʉ rɔ m-nɔm ʉn gon se ka rem-se?” Komo wʉ rɔ m-sɛngɛ wʉ hyenɛt Yɛso.

Yɛso cokstɛ hun-nɛ

dugu-ʉs taan [5,000]

(Mati 14:13-21; Mark 6:30-44; Yoha 6:1-14)

¹⁰ Yan-Tɔm Yɛso mʉunurʉ komo yɛ rurʉ Yɛso kap rii-yo yɛ nɔmɛ á. Wʉ dekurʉ yɛ, komo yɛ ruurʉ ʉn hi ʉn de ʉn yɛ, yɛ cowurʉ ɔ ken bɔ-ɔ jin-de ʉn ɔ o-Besayada. ¹¹ Da-ɔ buug-de ʉn hun-nɛ hogɛ kaanɛ á, yɛ dɔrurʉ wʉ. Wʉ barkurʉ yɛ, wʉ rurʉ yɛ ma-tɔ ʉn gwɔmo-tɔ Shir, wʉ taasurʉ gom-se ʉn yɛ cone gom-se ʉn yɛ tɛ á.

¹² Da-de hɔ-ʉr rɔ ma-tɔ m-hebɛ á, yan-neke-mɔ ʉn wʉ nɛn op ʉn yoor [12] haarʉ be-de ʉn wʉ yɛ zɛrʉ, “Zɛɛ ka hun-nɛ yɛ warag remen yɛ tʉwʉt ʉt-hur, ʉt-kat nɛ ʉn riib kanɛ remen yɛ kumut rii-yo m-rɛ ʉn be-de m-rew nɛ, remen kanɛ rii-yo m-rɛ ʉn be-de m-rew nɛ rɔ kon á.”

¹³ Amba Yɛso zɛrʉ yɛ, “Ya nɔ yɛ rii-yo yɛ he m-rɛ á.”

Yɛ shasurʉ, “Kap yo tɛ rotte á shɔn-tɔ ʉt-ga ʉt-taan tɔ ʉn jan nɛ yoor, ʉwɔ ʉn con ɔ tɛ he tɛ onɛ hon ʉn ka buug-de ʉn hun-nɛ de rii-yo m-rɛ?” ¹⁴ (Campɔ-nɛ woostɛ dugu-ʉs taan [5,000] kanɛ.)

Yɛso zɛrʉ yan-neke-mɔ ʉn wʉ, “Zɛɛ nɔ yɛ she'et buug-ʉt-buug, hun-nɛ kwɔɔz-ʉt yoor ʉn op [50] kɔ de ke buug-de.”

¹⁵ Bɔ yan-neke-mɔ ʉn wʉ komtɛ m-nɔm kaanɛ á, ¹⁶ Yɛso dekurʉ ka burɔdi-ʉt taan-tɔ ʉn ka jan-yɛ nɛ yoor, wʉ gwɔturʉ n-Tɔn ʉn shir, wʉ bɔmurʉ Shir, wʉ yeksurʉ ka ga-tɔ bɔs-ʉt-bɔs ʉn jan nɛ. Wʉ yasurʉ yan-neke-mɔ ʉn wʉ, yɛ wongɛ hun-nɛ. ¹⁷ Kap mɔ ʉn yɛ, yɛ rɛerʉ, yɛ ciig, komo yan-neke-mɔ ʉn wʉ mɔrɔgsurʉ tɔ kwange á kɔor-ʉt op ʉt-yoor [12].

Bitrus rwɔrɔg

ko-wa ʉn wʉ Yɛso rɔ á

(Mati 16:13-19; Mark 8:27-29)

¹⁸ De ken hɔ-de Yɛso rɔ ʉn kon-se Shir ʉn hon-de ʉn wʉ, yan-neke-mɔ ʉn wʉ haarʉ be-de ʉn wʉ. Yɛso citurʉ yɛ. “ʉWan wʉ nɛ ka buug-de ʉn hun-nɛ de zɛɛ ʉm rɔ?”

¹⁹ Yɛ shasurʉ, “Yɛ ken nɛ zɛɛ **Yohana** Wa-m-Yo'os ʉn hun-nɛ m-hɔ. Amba yɛ ken yɛ zɛɛ **Ereja** wʉ, komo yɛ ken yɛ zɛɛ wan-gaan be-de ʉn yan-rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir n-ga wʉ mʉunɛ ʉn hoog.”§

²⁰ Wʉ citurʉ yɛ, “Nɔ nɛ ʉwa ʉn wʉ nɔ zɛɛ ʉm rɔ?”*

* **Bɔr-ʉs jero:5** 9:3-5 Hyen komo: Ruka 10:4-11. † **Bɔr-ʉs jero:5** 9:5 Hyen komo: Sɛng 13:51. ‡ **Bɔr-ʉs jero:8** 9:7-8 Hyen komo: Mati 16:14; Mark 8:28; Ruka 9:19. § **Bɔr-ʉs jero:19** 9:19 Hyen komo: Mati 14:1-2; Mark 6:14-15; Ruka 9:7-8. * **Bɔr-ʉs jero:20** 9:20 Hyen komo: Yoha 6:68-69.

Bitrus shasuru, "Wò wu, **Kiristi**."

²¹ Ka da-de Yeso nakuru ye üt-to, "Nò rure ko-wan-gaan ka rii-yo á."

Yeso rworog swò ur-koob

un mar-mò un wu ne

(Mati 16:20-28; Mark 8:30—9:1)

²² Wù zèerü ye komo, "Me **Wà-wu un net** a sù ur-koob deen, komo sek-ye, un Gwomo-ne ye un kon-se Shir, komo un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne, yea kutu me üt-yage. Yea ho me, amba me nòmè hò-üt tet, man inè un hooq ne komo."

²³ Wù zèerü ye kap, "Bò un wù cone m-neke un me ne à, se wù, she'eg hi un de un wù, wù dek **kan-o** un wù kò de ke hò-de, wù dorü me.[†] ²⁴ Bò un wù cone wukè un hooq-mò un wù à, móa ege wù, amba bò un wù hooq-mò un wù ege rem re à, wua kum mò.[‡] ²⁵ ¿Yaane net kume, urege wù kumug saw-to un hño o-dak kap, amba wù kum hooq-mò un wù á? Wù kum rii á. ²⁶ Ürege hun-ne rò m-hoge 'e-m re un yoos un de ne, kaane **Wà-wu un net** he m-hoge 'e-mò un ye da-o wù he m-müun un sekemse-mò un wù ne, un mò un tato un wù ne, un mò un yan-tòm-se Shir ne à. ²⁷ Nip-o, ye ken ye be-ur nò kanè, yea mer á, se ye hyanag gwomo-to Shir."

Yeso barmüte

(Mati 17:1-8; Mark 9:2-8)

²⁸ Üntun hò-üt ta'oor bò m-zee kaane, Yeso dekurü Bitrus, **Yohana un Yakubu** ne ye nekerü un wù ne n-tön ur-dor ye konot Shir. ²⁹ Bò wù rò us-kon à, co-o un wù barmüü un hön, komo saw-to un wù warguru üt-pus to pyar. ³⁰ Ün gyept-o un yish, hun-ne yoor rwüunuru, ye rò üt-ma un wù ne. Ka hun-ne ye **Mosa wù un Ereja**. ³¹ Ye rwüüne un sekemse-mò n-tön ne, komo ye nomuru üt-ma un Yeso ne. Hi-de un ma-to un ye de ka, bò Yeso he m-shoos un Ma-to Shir wù meret o-Urusharima à. ³² Bitrus un or un wù ne, ye rò un mar-mò m-rew, amba bò ye züte à, ye hyanuru mok-o Yeso un ka hun-ne ye ne nen yoor. Ye rò eso un Yeso ne. ³³ Bò ka hun-ne ye aragte ye yage Yeso à, Bitrus zèerü wù, "Gos-wu, nomog ur-bon bò te rò kanè à! Tea nom depi-üt tet, ur-gaan rem ru, ur-gaan de ma **Mosa**, ur-gaan komo, de ma **Ereja**." (Wù nap yo wù rò m-zee á.)

³⁴ Bò wù rò m-senge mò tep à, ke'ente-ur rwüunuru de hokkuru ye de nomuru ye m-wuwur, **yan-neke-m Yeso** hoguru o-gyer bò ka ke'ente-de hokke ye à. ³⁵ Cor-o rwüunuru un ka ke'ente-de o rò m-zee, "Wù ka, wù rò wà re, wù um daage à, hogu nò ma-to un wù!"^{§*}

³⁶ Bò ka cor-o reste à, ye hyanuru Yeso un hön-de un wù. Yan-neke-mò un wù kamuru o-nu, ye rure ko-wan-gaan yo ye hyane ka da-o á.

Yeso taaste gom-mò un wa-üt-kot

(Mati 17:14-18; Mark 9:14-27)

³⁷ Bò ish geste à, Yeso un yan-neke-mò un wù ne nen tet kergunuru n-tön un ka dor-de, caari-de un buug-de un hun-ne woogu be-ur Yeso. ³⁸ Ün ka buug-de, wù ken net-wu 'yonsuru us-cor, "Wa-ur-Yoos! Um konog wò, gu wà re, wù rò me wan-campo un hön-de un wù! ³⁹ Ko-**ya-üt-kot** bok wù, wù 'yonste us-cor wù soru wù pak, kop-üt rò m-rwüun o-nu, ye rò wù m-rangse kaane, ye wù m-yage wù aragte á! ⁴⁰ Um konog yan-neke-m ru remen ye ruuté ka wa-üt-kot wù, amba ye hoks á."

⁴¹ Yeso shasuru, "Re nòmè ne nò gokste o-nip á, nò **ya-ur-ba'as!** ¿Har yan da-o um he m-hakkure un nò ne?" Ka da-de wù zèerü ka net-wu, "Hante wà ru kanè."

⁴² Bò ka wà-wu rò m-nekne à, ka wa-üt-kot wù kapsuru wù n-dak kak. Yeso huru wa-üt-kot üt-gaag. Wù taasuru gom-o un ka wà-wu, wù tebburu ka tato-o. ⁴³ Ka hun-ne ye kap hyanuru o-made, üt-gos, un 'wons-mò Shir ne.

Yeso doog rwor-m ma-to

un mar-mò un wu

(Mati 17:22-23; Mark 9:30-32)

Da-o hun-ne rò un barag-se un kap rii-yo Yeso rò m-nòm à, wù zee yan-neke-mò un wù, ⁴⁴ "To-üt to ka nò rii-yo um he nò m-rure á! A ya'as **Wà-wu un net** be-de un gwomo-to un hun-ne." ⁴⁵ Amba yan-neke-mò un wù ye nap yo wù rò ye m-rure á. A rwüntè to cas bò ye he m-nap á, komo ye cit wù kò yan yo á, remen ye rò m-hoge o-gyer.

¿Wa jiishè üt-gossu ne?

(Mati 18:1-5; Mark 9:33-37)

† **Bør-üş jero:23** 9:23 Hyen komo: Mati 10:38; Ruka 14:27. ‡ **Bør-üş jero:24** 9:24 Hyen komo: Mati 10:39; Ruka 17:33; Yoha 12:25. § **Bør-üş jero:35** 9:28-35 Hyen komo: 2Bit 1:17-18. * **Bør-üş jero:35** 9:35 Hyen komo: Isha 42:1; Mati 3:17; 12:18; Mark 1:11; Ruka 3:22.

⁴⁶ Ma-ʉt sunʉte **yan-neke-m Yeso** ye cɔnɔg ye nep wʉ jiiʃe ʉt-gɔs à, be-de ʉn ye.[†]
⁴⁷ Yeso napuru yo ye rɔ m-ceker à, wʉ deknuru wà rek-wʉ, wʉ essuru wʉ n-riib ɔ ʉn wʉ. ⁴⁸ Wʉ zeeru ye, “Kɔ wʉ ke barke ka wà-wʉ ʉn jin ʉn de, wʉ barkutu me, komo wʉ barku me à, wʉ barkute wʉ tomne me à. Remen kaane wʉ rɔ rek-wʉ be-ʉr nɔ à, wʉ rɔ gɔs-wʉ kap.”[‡]

Bɔ ʉn wʉ barku nɔ à, wʉ ma nɔ wʉ
 (Mark 9:38-40)

⁴⁹ **Yohana** cepuru ʉt-ma, “Gɔs-wʉ, te hyanag wʉ ken net-wʉ, wʉ rɔ m-ruut ʉn **ya-ʉt-kot** ʉn jin ʉn du, te zeeru wʉ yage, remen be-ʉr na wʉ rɔ á.”

⁵⁰ Yeso zeeru wʉ ʉn ɔr ʉn wʉ ne, “Nɔ do wʉ m-wen à, remen kɔ wʉ ke wʉ yagu nɔ á wʉ ma nɔ wʉ.”

Ya-o-Samariya yagute goks ʉn Yeso

⁵¹ Bɔ da-o woote yow yow ɔ Shir hette Yeso m-dek n-ton à, wʉ zongsuru hur-de ʉn wʉ, wʉ bopuru cow-yo o-Urusharima. ⁵² Wʉ tomuru yan-tom-ye ʉn wʉ ʉn co, n-me bo-o o-**Samariya** remen ye este kɔ yo ke rii-yo hond hond rem Yeso. ⁵³ Amba ka hun-ne ye reeno ye goks wʉ á, remen ye nepse wʉ bupse cow-yo o-Urusharima. ⁵⁴ Da-o yan-neke-mɔ ʉn wʉ **Yakubu** ʉn **Yohana** hyanɛ kaane à, ye zeeru, “Gɔs-wʉ, ɔ cɔnɔg te agan o-ra n-ton ɔ saburse ye?”[§]

⁵⁵ Yeso wakturu wʉ kangsuru ye. ⁵⁶ Yeso ʉn yan-neke-mɔ ʉn wʉ ne haaru de ken bo-de.

Wan-dore-m Yeso
 (Mati 8:19-22)

⁵⁷ Bɔ ye aragte arag-mɔ ʉn ye à, wʉ ken net-wʉ zeeru Yeso, “Man dore wo kɔ ke sɔ o ha'e.”

⁵⁸ Yeso zeeru wʉ, “Kondo rɔ ʉt-wu ne, yege-no rɔ ʉt-kur ne, amba **Wà-wʉ ʉn net** rɔtt be-de wʉ he m-rus ʉn hi-de ʉn wʉ á.”

⁵⁹ Wʉ zeeru wʉ ken net-wʉ, “Dɔnd me.”

Amba ka net-wʉ zeeru, “Gɔs-wʉ, yage ʉm ji'iste ʉr-takan remen ʉm jukt tato re, da-o wʉ mere.”

⁶⁰ Yeso shasuru wʉ, “Yage margan-ne jukt u-de ʉn ye. Wo ha, o kɔ'ot gwomo-to Shir.”

⁶¹ Wʉ ken wʉ zeeru, “Gɔs-wʉ, man dore wo, amba se ʉm kamasute hur-o re.”^{*}

⁶² Yeso zeeru wʉ, “Kɔ wʉ ke wʉ bope kerem-de ʉn na à, ka da-de wʉ masuru m-wakte ʉs-ajima ne, hwa-a-o wʉ rɔ be-de ʉn gwomo-to Shir.”

Bɔr-ʉs ɔp

Yeso tomog hun-ne

kwooz-ʉt tet ʉn ɔp ʉn yoor [72]

¹ Bɔ ʉn kaane, Yeso daaguru komo ye ken hun-ne ye kwooz-ʉt tet ʉn ɔp ʉn yoor [72]. Wʉ tomuru ye yoor yoor, ye tek co-o ʉn wʉ ye tuw kɔ ɔ ke bo-o, ʉn kap be-de wʉ rɔ ma-to m-ha ne ʉn hi ʉn de ʉn wʉ à. ² Wʉ zeeru ye, “Ce-m rɔ deen, amba ya-m-ce hiin. Kɔn ɔ wa-o-kat-wʉ dɔn ya-m-ce, remen ye komot ka ce-mɔ ʉn wʉ mɔ.”^{*} ³ Neke nɔ! Me nɔ m-tom untun ca be-de ʉn yege-dur.[†] ⁴ Nɔ dek hwɔr á, kɔ o-ba, kɔ nɔ dek ka'ante-to arge na-o o-gaan á. Nɔ es nɔ gaste net ʉn cow á.

⁵ “Da-o nɔ ine m-cow ʉn ɔ ken hur-o, takan nɔ m-zee, ‘Shir 'ye ka hur-o m-gwugwu.’ ⁶ Urege ye barkutu nɔ, Shir a 'ye ye gwugwu-mɔ ʉr-hur deen. Amba urege ye barku nɔ á, Shir a 'ye ye gwugwu-mɔ ʉr-hur á. ⁷ She'et nɔ ʉn hur-o ʉn ye barku nɔ à, nɔ re nɔ su yo ye ya'ʉ nɔ à, remen ya-m-senge a topo ye senge-mɔ ʉn ye. Nɔ pa ʉt-hur á.[‡]

⁸ “Da-o nɔ tuwe n-me o-bo, komo a barku nɔ, re nɔ yo a hantu nɔ à. ⁹ Taas nɔ ye, gom-se ʉn ye se ye rɔtte à ʉn ka bo-o. Nɔ zee ka hun-ne ye, ‘**Gwomo-to Shir** haante yow yow be-ʉr nɔ.’ ¹⁰ Amba da-o nɔ tuwe n-me o-bo komo a barku nɔ á, ru nɔ ʉn riib ʉs-cɔw nɔ zee, ¹¹ ‘Kɔ hu-mɔ ʉn bo-o nɔ mɔ dapute ʉs-na à, te sokste mɔ ʉn hi ʉn nɔ. Amba nɔa baks gwomo-to Shir haante yow yow ʉn nɔ ne!’[§] ¹² Me nɔ m-rure, ho-de ʉn piish ʉt-ma, Shir a hogɛ 'won-de bo-o o-**Sɔdɔm** wʉ yage ka bo-o 'yaru nɔ à!’[†]

[†] **Bɔr-ʉs jero:46** 9:46 Hyen komo: Ruka 22:24. [‡] **Bɔr-ʉs jero:48** 9:48 Hyen komo: Mati 10:40; Ruka 10:16; Yoha 13:20. [§] **Bɔr-ʉs jero:54** 9:54 Hyen komo: 2Gwm 1:9-16. ^{*} **Bɔr-ʉs jero:61** 9:61 Hyen komo: 1Gwm 19:20.

^{*} **Bɔr-ʉs ɔp:2** 10:2 Hyen komo: Mati 9:37-38. [†] **Bɔr-ʉs ɔp:3** 10:3 Hyen komo: Mati 10:16. [‡] **Bɔr-ʉs ɔp:7** 10:7 Hyen komo: 1Kor 9:14; 1Tim 5:18. [§] **Bɔr-ʉs ɔp:11** 10:4-11 Hyen komo: Mati 10:7-14; Mark 6:8-11; Ruka 9:3-5.

^{*} **Bɔr-ʉs ɔp:11** 10:10-11 Hyen komo: Seng 13:51. [†] **Bɔr-ʉs ɔp:12** 10:12 Hyen komo: Taka 19:24-28; Mati 11:24; 10:15.

Bq-tq 'yare o-nip à
(Mati 11:20-24)

¹³ “Rii-yo ur-'wõn yo nõ ya-o-Korazin! Rii-yo ur-'wõn yo nõ komo ya-o-Besayada! Ürege hyat-tq a nõmẽ be-ur nõ à, a nõmog tq o-Taya o-Sidon ne, hun-ne ye un kanẽ otte she'ete, n-dak ye tũp gund-tõ un naasũ-mõ ut-mẽn, ye aasẽ hi un de un ye m-cow, a nept ye yagute **ba'as-de** un ye.[‡] ¹⁴ Nõa sũ ur-kõõb arge o-Taya o-Sidon ne, hõ-de un piish ut-ma. ¹⁵ Komo rem ru, o-Kapanahum! ¿Wõ un cõn jaks un hi un du n-Tõn un shir? Shir a jorbũ wõ un kuub-o o-ra!”[§]

¹⁶ Yeso zẽerũ yan-neke-mõ un wũ, “Kap wũ hogũ nõ à, wũ hogute me, komo wũ 'yare nõ à, wũ 'yareg me, kaanẽ komo wũ 'yare me à, wũ 'yareg wũ tõmne me à.”*

Ka hun-ne ye kwõõz-ut tet
un op un yoor [72] muunte

¹⁷ Ka hun-ne ye kwõõz-ut tet un op un yoor [72] campõ-ne muunte o-zak ne deen. Ye zẽerũ, “Gõs-wũ, kõ **ya-ut-kot** ye nomutũtẽ o-dõrotte un jin un du!”

¹⁸ Yeso shasurũ ye, “Um hyanag **ko-Gwõmo-wũ un ya-ut-kot** he'ente n-dak untun us-myakt. ¹⁹ Hogũ nõ! Um ya'ag nõ ut-gwõmo, nõ yawag hwo, un tot-ne, nõ saburẽ 'wõns-mõ un wa-ut-yage, komo yea ci nõ á.[†] ²⁰ Amba nõ nõm o-zak remen **ya-ut-kot** nomotu nõ o-dõrotte á, nõm nõ o-zak remen Shir geneg jin-ut nõ be-de wũ n-tõn.”

Yeso nõmog o-zak
(Mati 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Un ka da-o **Kukt-o Shir** shõ'ostẽ Yeso o-zak, wũ zẽerũ, “Tato re, Wan-Koyan n-Tõn un dak ne, um bõmog wõ remen o kutute ye rotte us-nap á, rii-yo o wukẽ ya-us-weer un ya-us-nap ne à. Eẽ, tato re, kaanẽ o cõnẽ o nom.

²² “Tato re, ya'ag me rii kap. Yatt-wũ napẽ yo ka wà-wũ rõ á, sẽ tato un wũ, komo yatt-wũ napẽ yo ka tato-o rõ á, sẽ ka wà-wũ, sẽ komo ye ka wà-wũ daage wũ rurũtẽ ye à.”[‡]

²³ Ka da-de Yeso wakturũ be-de un yan-neke-mõ un wũ un riib un hõn-de un ye wũ zẽerũ ye, “Nõ rẽeg ur-hõ nõ hyenet rii-yo nõ hyanẽ à! ²⁴ Mẽ nõ m-rurẽ, yan-rwor un Ma-tõ Shir deen un gwõmo-ne ro cõnog ye hyen yo nõ hyanẽ à, amba ye hoks á, komo ye ro cõnog ye hogẽ yo nõ hogẽ à, amba ye hogẽ à.”

Sha-mõ ut-ma tq un
ko-Samariya wan-hur-de ur-bon

²⁵ Wan-napẽ o-**karamsa** haante remen wũ ce'ept Yeso. Wũ zee, “Wa-ur-Yoos, ¿re ne um he m-nõm um kumut hõõg-o ba m-ta?”

²⁶ Yeso shasurũ wũ, “¿Ya ne **karamsa**-o Shir zee? ¿Re ne o wakẽ õ?”

²⁷ Ka net-wũ shasuru, “Cõn Yawe Shir ru un hur un du myet, un hõõg-m ru ne kap, un 'wõns-m ru ne kap, un weer-us ru ne kap, o cõn wan-bõr-o ru bõ o cõnẽ hi un du à.”[§]

²⁸ Yeso shasũ wũ, “O shaks hond hond, nõm kaanẽ, wõa kum hõõg-o ba m-ta.”*

²⁹ Amba ka **wan-Yoos-de o-karamsa** wũ cõnog wũ muut hi un de un wũ ba **ur-ba'as**, remen kaanẽ wũ citurũ Yeso, “¿Wa ne rõ ko-wan-bõr-o re?”

³⁰ Yeso shasurũ wũ, “Wũ ken net-wũ rõ m-neke rwũõn-mõ o-Urusharima wũ rõ m-ha o-Jeriko, ya-ur-kwũp kupurũ wũ, ye dekurũ kap yo wũ rotte à, ye buugurũ wũ, ye yagũ wũ ma-tõ m-mar. ³¹ Haanurũ wũ ken wan-**Cõw un kõn-se Shir**, wũ rõ m-dõrẽ un ka cõw-yo, amba bõ wũ hyente ka net-wũ à, wũ pa'urũ un riib. ³² Un ka cõw-yo komo wũ ken wũ ko-**Rewi** dontẽ yo wũ argurũ, wũ gwõturu ka net-wũ, ka da-de wũ argurũ arag-mõ un wũ o ka riib-o. ³³ Amba ko-**Samariya**-wũ rõ ur-hew un ka cõw-yo à, wõõnurũ be-de un ka net-wũ, bõ wũ hyente wũ à, hur-de un wũ hogurũ 'wõn-de un ka net-wũ. ³⁴ Wũ haarũ be-de un wũ, wũ sosurũ wũ ka nãt-tõ, wũ rwõ'urũ nõw-mõ us-baat, wũ yererũ ut-magund, ka da-de wũ deturũ ka net-wũ n-tõn o-janka yo un wũ, komo wũ heeturũ wũ be-de un o ken hur-o, kanẽ a gwõtẽ wũ.[†] ³⁵ Bõ ish gestẽ à, wũ rwunturũ hwõr-ye jir-ut yoor-tõ ur-guwũs, wũ yasurũ wa-ur-gut. Wũ rurũ wa-ur-gut, ‘Gwõt wũ ur-bon ne, da-o mẽ muunẽ un ka cõw-yo, man top wõ yo o hõ'ẽ be-de un wũ à.’ ”

³⁶ Yeso citurũ, “Un hyan-o ru, be-de un ka hun-ne tet ye, ¿wa nõmẽ untun ko-yan-bõr o-hur be-de un ka net-wũ ya-ur-kwũp buuge à?”

‡ **Bõr-ús op:13** 10:13 Hyen komo: Isha 23:1-18; Izik 26:1—28:26; Jowe 3:4-8; Emos 1:9-10; Zeka 9:2-4. § **Bõr-ús**

op:15 10:15 Hyen komo: Isha 14:13-15. * **Bõr-ús op:16** 10:16 Hyen komo: Mati 10:40; Mark 9:37; Ruka 9:48; Yoha 13:20. † **Bõr-ús op:19** 10:19 Hyen komo: Bõng 91:13. ‡ **Bõr-ús op:22** 10:22 Hyen komo: Yoha 3:35;

10:15. § **Bõr-ús op:27** 10:27 Hyen komo: Kara 6:5; Rewi 19:18. * **Bõr-ús op:28** 10:28 Hyen komo: Rewi 18:5.

† **Bõr-ús op:34** 10:33-34 Hyen komo: 2Nom 28:15.

³⁷ Ko **yan-Yoos-de o-karamsa** shasuru, “Ka wu nɔmɛ yo kutɛ hun-nɛ wu hogutɛ 'won-de ʉn wu à.”

Yɛso zɛɛru, “Wɔ neke, o nɔm kaanɛ.”

Yɛso heetɛ Marta nɛ ʉn Meri ʉt-tɔw

³⁸ Bɔ Yɛso ʉn yan-neke-mɔ ʉn wu nɛ aragɛ arag-mɔ ʉn yɛ à, wu haaru de ken bɔ-de wu ken ne'a-wu jin-de ʉn wu Marta, barkuru Yɛso ʉn hur-o ʉn wu. ³⁹ Wu rɔ o-heno nɛ, jin-de ʉn wu **Meri**, wu she'etɛ ʉn na-ʉs Yɛso wu rɔ m-hoge yo Yɛso rɔ ʉr-yoos à.[‡] ⁴⁰ Marta hogɛ rɛrɛm-mɔ ʉn kaanɛ á, remen sɛngɛ-mɔ rɔ ʉn co-o ʉn wu à, wu haaruru wu zɛɛru, “Gɔs-wu, ʉwɔ hyan heno re yaksutu mɛ m-senge ʉn hɔn-de à? Zee wu haan wu gu mɛ!”

⁴¹ Gɔs-wu shasuru wu, “Marta, Marta! Hur ʉn du rut á, o zɔrutɛ remen rii deen, ⁴² amba gaan-yo cot, jiishɛ ʉr-bon. **Meri** dak kashi ʉn rii. Komo a rumus wu yo á.”

Bɔr-ʉs ɔp o-gaan

Yɛso yoostɛ bɔ a he kɔn-se ʉn Shir à

(Mati 6:9-13; 7:7-11)

¹ De ken hɔ-de Yɛso rɔ ʉn kɔn-se ʉn Shir ʉn de ken be-de. Bɔ wu komtɛ à, wan-gaan be-de ʉn yan-neke-mɔ ʉn wu zɛɛru wu, “Gɔs-wu, yoosu tɛ bɔ tɛ he kɔn ʉn Shir à, bɔ **Yohana** yoosɛ yan-neke-mɔ ʉn wu à.”

² Yɛso zɛɛru yɛ, “Da-o nɔ rɔ ʉn kɔn-se ʉn Shir à, zɛɛ nɔ kaanɛ:

“Tato tɛ, tɛ kɔnɔg hun-nɛ sɛkɛmsɛ jin ʉn du.

O yagɛ gwɔmo-ʉt ru haantɛ be ʉn tɛ.

³ Ya tɛ rii-yo m-rɛ yo ʉn kɔ de ke hɔ-de, yo tɛ o-hoob à.

⁴ Soksu tɛ **ba'as** ʉn tɛ,

remen tɛ sokstɛ **ba'as-de** ʉn kɔ wu ke wu nomu tɛ **ʉr-ba'as** à.

Komo wɔ yagɛ tɛ tɛ heet be-de ʉt-meger á. ’ ”

⁵ Komo Yɛso zɛɛru yan-neke-mɔ ʉn wu, “A zee wan-gaan be-ʉr nɔ haag hur-o nay ʉn wu m-tɛt da-o purgɛ, wu zee, ‘Nay, muugu mɛ shɔn-ʉt tet-tɔ ʉt-ga. ⁶ Wu ken nay re wu, wu rwuungɛ ʉr-hew à, wu woontɛ ʉn hur-o re, amba mett rii-yo m-rɛ yo ʉm he wu m-ya á!’ ⁷ A zee komo nay ru shasuntɛ n-mɛ o-hur, ‘Wɔ su mɛ á! ʉm tegussutɛ ish, komo mɛ domb ʉn yakar re nɛ. Man hoks m-inɛ ʉm ye'et wɔ rii á.’ ⁸ Mɛ nɔ m-rurɛ, ʉrege ma wu inɛ remen wu ya'astɛ wɔ ka shɔn-tɔ ʉt-ga tɔ remen wɔ nay ʉn wu á, wu inɛ wu ya'astɛ wɔ kap rii-yo o conɛ à, remen wɔ hogɛ 'e-mɔ ʉn 'yons ʉn wu o sengutɛ wu m-cit á.

⁹ “Remen kaanɛ ʉm zɛɛg nɔ: Kɔn nɔ, Shir a 'ye nɔ, hoob nɔ, nɔa kum, kɔ'ot nɔ ish, Shir a tikshɛ nɔ. ¹⁰ Remen kap yɛ kɔnɛ à, Shir a 'ye yɛ, komo yɛ hoobe à, yea kum, komo wu kɔ'otɛ ish à, Shir a tikshɛ wu. ¹¹ Hogu nɔ, nɔ tat-nɛ, da-o wà ru kɔnɛ o-jan, ʉwɔa 'ye wu o-hwɔ? ¹² Komo da-o wà ru kɔnɛ ʉr-gɛ, ʉwɔa 'ye wu o-tot? Ay! ¹³ Nɔ yan-mɛn-ʉt jaas-tɔ, nɔ nak 'ya ʉn yakar nɔ rii-yo ʉr-bon. ʉRe he m-nɔm ʉn nɛ, tato nɔ n-tɔn rotte a 'ye yɛ kɔnɛ wu Kukt-o ʉn wu á? Eba, wu a 'ye yɛ!”

Yɛso ʉn ko-Gwɔmo-wu

ʉn ya-ʉt-kɔt nɛ “Beruzabur”

(Mati 12:22-30; Mark 3:20-27)

¹⁴ Wu ken net-wu rɔ m-hoks m-teper á, remen **ya-ʉt-kɔt** daag wu ʉr-hi. Yɛso ruuturu ka **ya-ʉt-kɔt** yɛ, ka da-o ka net-wu hoksuru m-teper. ¹⁵ Amba yɛ ken hun-nɛ yɛ zɛɛru, “**Beruzabur** wu, **ko-Gwɔmo-wu ʉn ya-ʉt-kɔt**, wu ya'e wu ʉr-beeb de ʉn ruut ʉn yɛ.”*

¹⁶ Komo yɛ ken yɛ cɔnɔg yɛ ceeb Yɛso. Remen kaanɛ yɛ cituru, wu kutɛ yɛ ʉt-hyat yɛ nept Shir ya'e wu.[†] ¹⁷ Amba Yɛso napuru yo yɛ rɔ ʉs-barag à, wu zɛɛru yɛ, “Kɔ o ke dak-o wɔngɛ hi ʉn de ʉn o kwukur ʉr-kwukur yɛ ma'astɛ m-dum ʉn hi ʉn de ʉn yɛ ka dak-o a she'et deen á. Hur-o wɔngɛ hi ʉn de ʉn o à, o he de m-ɛs á. ¹⁸ ʉrege gwɔmo-tɔ ʉn **ko-Gwɔmo-wu ʉn ya-ʉt-kɔt** wɔngutɛ, tɔ rɔ m-dum ʉn hi ʉn de ʉn tɔ, ʉre he m-nɔm tɔ she'ette? Nɔ zɛɛg ʉm ruutɛ **ya-ʉt-kɔt** remen **Beruzabur** ya'ag mɛ ʉr-beeb de m-nɔm kaanɛ. ¹⁹ ʉrege kaanɛ o mɛ yɛ m-ruut, re nɛ ʉyan-dɔre-m nɔ rɔ yɛ m-ruutɛ nɛ? Yan-dɔre-m nɔ yea hyen nɔ ba'asutɛ nɔ hond hond á! ²⁰ Ai ka rii-yo ʉm nomɛ ʉn beeb-de Shir o rwɔ'e ʉm ruutɛ **ya-ʉt-kɔt**, kaanɛ, komo a kututɛ nɔ o ka gwɔmo-tɔ Shir rɔ be-ʉr nɔ.

[‡] **Bɔr-ʉs ɔp:39** 10:38-39 Hyen komo: Yoha 11:1.

* **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:15** 11:15 Hyen komo: Mati 9:34; 10:25.

[†] **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:16** 11:16 Hyen komo: Mati 12:38; 16:1; Mark 8:11.

²¹ “Da-ɔ ko-beɛb ro ɔn 'er-de ɔn hur-ɔ ɔn wu ɔn pɔr-tɔ ɔn wu ne, wu gu hur-ɔ ɔn wu ɔn saw-tɔ ɔn wu ne. ²² Amba da-ɔ wu jiishe wu m'-wɔns hebe wu à, wu hoks wu, wu rumus wu saw-tɔ ɔn wu tɔ ɔr-gun kap tɔ wu sekte hur-de ɔn wu à. Wu wonge ye ken ye saw-tɔ ɔn wu.

²³ “Kɔ wu ke wu rɔ ɔn hon ɔn me ne à, ko-yan-yage-ɔt re wu, kɔ wu ke wu yage me m-gu m-mɔrɔse à, cakarse-mɔ wu rɔtte.‡

Muun-mɔ ɔn ya-ɔt-kɔt
(Mati 12:43-45)

²⁴ “Da-ɔ wa-ɔt-kɔt ru be-de ɔn net, wu rɔ m-dɔre ɔn dak-ɔt 'hwɔ'og-tɔ ɔn hoob-ɔ ɔn be-de m-cɔw wu wuwute. Urege wu kum á, wu rɔ m-zee ɔn hi ɔn de ɔn wu, ‘Man warag ɔn hur-o re.’ ²⁵ Wu warge wu wosse ka hur-ɔ cas cas ɔr-bon ne. ²⁶ Ka da-de wu haaru wu banduru ye ken ye nen ta'yoor-ye jiishe wu m-zɔm à, ye haaru ye she'eturu kane. Da-ɔ ye komse kap à, gom-ɔ ɔn ka net-wu m-mɔka ɔa jiish ɔ n-ga.”

Zak-ɔ nip

²⁷ Bɔ Yeso komte m-zee kaane à, wu ken ne'a-wu teprunuru n-me ɔn buug-de ɔn hun-ne, wu zee ru Yeso, “Ko-wa-o-kwum-wu, ka ne'a-wu mate wu gut wɔ à.”

²⁸ Amba Yeso shasuru, “Ye ma ya-o-zak-ye, ye hoge Ma-tɔ Shir ye dɔre tɔ à!”

Cot-ɔ ɔt-hyat
(Mati 12:38-42)

²⁹ Bɔ hun-ne mɔrge be-ur Yeso à, wu senguru m-zee, “Hun-ne ye m-mɔka rɔ ɔn men-ɔt jaas-tɔ ne! Ye rɔ m-cit a kute ye ɔt-hyat, amba kɔ o-gaan man kute ye á se hyat-ɔt **Yunana**. § ³⁰ **Yunana** napa-ɔ be-de ɔn hun-ne ye o-**Neneba**, kaane komo **Wà-wu ɔn net** napa-ɔ be-de ɔn hun-ne ye m-mɔka.* ³¹ Hɔ-de m-piish ɔt-ma, gwɔmo-de o-Sheba [ne'a] wu inɛ eso wu kute ye **ba'as-de** ɔn ye, remen wu neknute rwuun-mɔ ɔn dak-ɔ ɔn wu, wu hogute yoos-de ɔs-weer de ma ko-Gwɔmo **Suremanu**. Me nɔ m-rure, wu ken wu rɔ kon wu jiishe **Suremanu** à.† ³² Hɔ-de ɔn piish ɔt-ma hun-ne ye o-**Neneba** yea inɛ ye cit nɔ, remen ye yagute nom **ur-ba'as** da-ɔ ye hoge **Yunana** rɔ m-rwɔr ɔn Ma-tɔ Shir à, me nɔ m-rure komo, wu ken wu rɔ kon kane wu jiishe **Yunana** à!‡

Cecas-mɔ o-wur
(Mati 5:15; 6:22-23)

³³ “Yatt-wu he dɔ ɔr-pitirra wu wukuru de á, kɔ wu hɔkkuru de o-shaar á, amba wu sek de n-tɔn remen hun-ne hyenet m-cecas bɔ ye rɔ m-cɔwɔn n-me à. § ³⁴ Ya yish nɔ rɔ untun ɔr-pitirra, ɔn wur-o nɔ. Urege yish nɔ rɔ kerker, wur-o nɔ kap ɔa nom kyarkyar, amba yish nɔ rɔ ɔr-bon ne á, wur-o nɔ kap ɔa ma'as n-me o-comb. ³⁵ Ceker nɔ ɔr-bon ne, yo nɔ deke nip-ɔ à, nip-o jip bɔ-tɔ á. ³⁶ Kang-ɔ o-gaan, urege nɔ conog nɔ nep Shir, wu ruru nɔ kap yo rɔ o-nip à. Urege kɔ raag-o gaan nɔ 'yar yo rɔ o-nip á, ɔa nom sa o zee nɔ rɔ ɔr-she'et be-de ɔr-pitirra.”

Yeso cikt Parisa-ne
ɔn yan-m-yoos o-karamsa ne
(Mati 23:1-36; Mark 12:38-40)

³⁷ Bɔ Yeso komte ɔt-ma à, ko-**Parisa** banuru wu re ɔn rii-yo m-re. Wu cɔwuru n-me wu she'eturu tara wu reet. ³⁸ Ka ko-**Parisa**-wu bopuru o-nu da-ɔ wu hyane Yeso wu sapt ɔt-kom á. ³⁹ Kaane Gos-wu zee wu, “M-mɔka nɔ **Parisa**-ne nɔ rɔ m-so'os jim-de ɔr-ibitte ɔt-kɔk ne, amba me-ur nɔ rɔ cip ɔn hu ne. ⁴⁰ Raag-ne! Shir, wu nome ɔr-dɔ à, wu nome ɔr-me! ⁴¹ Amba ya'as nɔ kɔɔb-ne yo rɔ n-me ɔr-ibitte ɔt-kɔk ne à, Shir a so'osu nɔ kɔ yo ke rii-yo.

⁴² “Tu nɔ yish **Parisa**-ne, remen rii-yo o-gyer yo be-ur nɔ, nɔ m-ya'as ɔn Shir o-gaan be-de ɔn ɔp ɔn kɔ yo ke rii-yo nɔ m-kum da-ɔ m-ce kɔ yo rɔ deen á. ɔn hwɔr ne, ɔn tɔ ken saw-tɔ ne, amba nɔ m-nom o-nip á, komo nɔ con Shir á. Yoos nɔ kap, nɔ jore kɔ o-gaan á.*

⁴³ “Tu nɔ yish **Parisa**-ne, remen rii-yo gyer-yo nɔ, nɔ conog be-tɔ ɔr-she'et tɔ a esse ɔn hon à, n-me ɔn kuke-tɔ ɔn yoos ɔn Ma-tɔ Shir, nɔ cun hun-ne ye kwukt n-dak ye gas

‡ **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:23** 11:23 Hyen komo: Mark 9:40. § **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:29** 11:29 Hyen komo: Mati 16:4; Mark 8:12. * **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:30** 11:30 Hyen komo: Yuna 3:4. † **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:31** 11:31 Hyen komo: 1Gwm 10:1-10; 2Nom 9:1-12. ‡ **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:32** 11:32 Hyen komo: Yuna 3:5. § **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:33** 11:33 Hyen komo: Mati 5:15; Mark 4:21; Ruka 8:16. * **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:42** 11:42 Hyen komo: Rewi 27:30.

nɔ be-de ʉt-baab m-ɔ ne. ⁴⁴ Tu nɔ yish remen rii-yo gyer-yo be-ur nɔ! Ya nɔ rɔ ʉntʉn saag-se ba o-napa, se hun-nɛ rɔ m-yawag ba ye ʉn nap á.”

⁴⁵ Wan-gaan be-de ʉn yan-Napɛ o-karamsa zɛɛrʉ wʉ, “Wa-ʉr-Yoos, da-ɔ o zɛɛ kaane à, o ci'ig tɛ ʉr-hur!”

⁴⁶ Yɛso shasurʉ, “Nɔ ma tu nɔ yish remen rii-yo gyer-yo yan-Napɛ o-karamsa! Nɔ sawsʉtɛ hun-nɛ ʉt-saw ʉn hi-tɔ ʉn ye, tɔ rɔ ba m-rɛrɛm mɔ m-saw á, amba nɔ ʉn hi ʉn nɔ, nɔ hoks m-neks o-jow nɔ guut ye m-saw ʉn ka saw-tɔ á. ⁴⁷ Tu nɔ yish remen rii-yo gyer-yo be-ur nɔ, nɔ ja'astɛ saag-se ʉn yan-rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir, ka yan-rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir ye ya-n-ga-ye nɔ hɔ à. ⁴⁸ Nɔ ma ʉn hi ʉn nɔ, nɔ gokstɛ yo ya-n-ga-ye nɔ nɛ nɔmɛ à, ye hɔɔɔ yan-rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir, nɔ komo nɔ maag saag-se ʉn ye ʉt-raks. ⁴⁹ Remen kaane, wɛɛr-se Shir zɛɛg, ‘Man tomɔ ye yan-rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir ʉn yan-tɔm nɛ, yɛa ho ye ken ye, komo ye ke ye ken ye.’ ⁵⁰ Shir a ‘ye hun-nɛ ye ʉn ka da-ɔ ʉr-koɔb remen ye hɔɔɔ yan-rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir kap, cin da-ɔ a nɔmɛ hɔno o-dak à. ⁵¹ Da-ɔ **Keen** hɔ'ɛ **Eber** à ha-mɔ ʉn, da-ɔ hun-nɛ ho'ɛ Zakaraya, (wʉ a ho'ɛ ʉn tɛtɛ-ɔ o-hana ʉn be-de ba m-kʉkɔp nɛ n-mɛ ʉn **Pyo-ɔ Shir**). Eɛ, mɛ nɔ m-rʉrɛ, hun-nɛ ye m-mɔka a sʉ ʉr-koɔb remen ye kap!†

⁵² “Tu nɔ yish remen rii-yo gyer-yo be-ur nɔ yan-Napɛ o-karamsa! Nɔ wukutɛ rii-yo m-tiksh ʉn ish-ɔ ʉn hur-ɔ ʉn nap. Nɔ ɔw á, nɔ wɛnɛg komo ye ɔnɛ m-ɔw á.”

⁵³ Da-ɔ Yɛso yage ka be-de à, **yan-Yoos-de o-karamsa ʉn Parisa**-nɛ taknʉrʉ ya'as ʉn Yɛso **ʉr-ba'as** ba m-rɛrɛm. Ye citʉrʉ wʉ ʉs-cot dɛɛn remen ⁵⁴ ye cept wʉ, ye bʉpt wʉ m-zɛɛ ʉn rii-yo **ʉr-ba'as**.

Bɔr-ʉs ɔp ʉs-yoor

Kangɛ-de o-shepe
(Mati 10:26-27)

¹ Bɔ hun-nɛ dɛɛn mɔrgutɛ à, har ye ken ye rɔ m-yawag ʉn ye ken, ʉr-takan Yɛso zɛɛrʉ yan-nekɛ-mɔ ʉn wʉ, “Tu nɔ **Parisa**-nɛ yish remen nɔ hyenet shepɛ-ɔ ʉn ye. Ye wekt m-zɛɛ ʉn rii komo ye nɔmʉrʉ yo ken yo ʉn hɔn.* ² Bɔ ʉn yo a hɔkkɛ à, Shir a upsusɛ yo, komo kap yo a wukɛ à, Shir a rwʉʉntɛ yo.† ³ Remen kaane, bɔ ʉn yo nɔ rwɔrɛ o-comb à, a hɔgɛ yo ʉn nɔn-hɔ cangam, komo bɔ ʉn yo nɔ nɔmɛ pegessɛ ʉs-har n-mɛ o-kukɛ tigushɛ, a ko'ɔt yo n-tɔn ʉr-dɔɔb de o-kukɛ.

Wʉ nɔ he m-gyer á
(Mati 10:28-31)

⁴ “Mɛ nɔ m-rʉrɛ, nay re nɛ, nɔ hɔgɛ gyer-o ʉn ye he m-hɔ o-wʉr á, amba yɛa hoks m-nɔm yo arɛ kaane á. ⁵ Man kutu nɔ wʉ nɔ he m-gyer à: Gyer nɔ Shir, wʉ he m-hɔ à, wʉ ho'ɛ komo wʉ rɔ ʉt-gwɔmo nɛ wʉ jorbʉtɛ ʉn den-ɔ o-ra. Dɛk nɔ ma-ʉt re, wʉ wʉ nɔ he m-gyer!

⁶ “Gorop taan yɛa rwʉʉntɛ hwɔr dɛɛn á. Kap ʉn kaane nɛ, ko o-gaan yo ka Shir ʉt-tɔ á. ⁷ Kɔ hi-se ʉn hi-ʉt nɔ ogɛ sɛ rɔ kap. Remen kaane nɔ hɔgɛ o-gyer á, nɔ jiiishtɛ gorop dɛɛn ʉn hyan-ɔ Shir.

Ye ken ye gokstɛ Yɛso
ye ken ye 'yarag wʉ

(Mati 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ “Mɛ nɔ m-rʉrɛ, bɔ ʉn ye rwʉʉntɛ cas ye zee ye ma re ye rɔ à, **Wà-wʉ ʉn nɛt** wʉa nɔmɛ ye kaane ʉn co-ɔ ʉn Shir ʉn yan-tɔm-ye ʉn wʉ nɛ. ⁹ Amba ka ye rwʉʉntɛ cas ye zee ye 'yarag mɛ à, **Wà-wʉ ʉn nɛt** wʉa 'yer ye ʉn co-ɔ ʉn Shir ʉn yan-tɔm-ye ʉn wʉ nɛ.

¹⁰ “Bɔ ʉn wʉ zee gom-de ʉt-yage tɔ ʉn **Wà-wʉ ʉn nɛt**, Shir a hoks m-soks **ba'as-de** ʉn wʉ. Amba ka ye zee ma-tɔ o-yo'og ʉn **Kukt-ɔ Shir** à, Shir a soks **ba'as-de** ʉn ye á.‡

¹¹ “Da-ɔ ye heetʉ nɔ ʉn kukɛ-tɔ ʉn yoos ʉn Ma-tɔ Shir remen ye megertʉ nɔ ko be-de ʉn ya-o-dak ʉn gwɔmo-nɛ, hur-ʉr nɔ wurɛ á, ʉn yo nɔ he m-shas á, ko m-zɛɛ á. ¹² Hur ʉn nɔ wurɛ á, remen **Kukt-ɔ Shir** ʉn ka da-ɔ ɔa yoosu nɔ gɔ ʉn yo nɔ he m-zɛɛ á.”§

Sha-mɔ ʉt-ma tɔ ʉn
ko-ya-o-kwʉm ko-raag

† **Bɔr-ʉs ɔp o-gaan:51** 11:51 Hyen komo: Taka 4:8; 2Nom 24:20-21. * **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-yoor:1** 12:1 Hyen komo: Mati 16:6; Mark 8:15. † **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-yoor:2** 12:2 Hyen komo: Mark 4:22; Ruka 8:17. ‡ **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-yoor:10** 12:10 Hyen komo: Mati 12:32; Mark 3:29. § **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-yoor:12** 12:11-12 Hyen komo: Mati 10:19-20; Mark 13:11; Ruka 21:14-15.

¹³ Wɔ ken nɛt-wɔ ɔn huɔg-de ɔn hun-nɛ zɛɛrɔ Yɛso, “Wa-ɔr-Yoos, rɔrɛ sɛk-wɔ re tɛ wɔng saw-tɔ tato tɛ yaksɔ tɛ à.”

¹⁴ Yɛso shasurɔ wɔ, “Wan-yen de, ɔwɔa ya'u mɛ m-piish ɔt-ma ko ɔm wɔng nɔ ɔt-saw nɛn voor?” ¹⁵ Wɔ doorɔ yɛ m-zɛɛ kap mɔ ɔn ye, “Gwɔt nɔ, nɔ 'er hi ɔn nɔ, ɔn kɔ yo ke cɔw-yo o-sɔɔb yo. Shir nɔm hɔɔg-mɔ ɔn nɛt, remen wɔ mɔrɔgsɔtɛ ɔt-saw á, ko-yan-kwɔm-ɔ ɔn wɔ.”

¹⁶ Ka da-de Yɛso rɔrɔ yɛ ka sha-mɔ ɔt-ma mɔ: “A nɔmɔg wɔ ken nɛt-wɔ ko-ya-o-kwɔm-wɔ rɔ o-kat nɛ à, ɔ nɔmɔg ɔr-bon. ¹⁷ Wɔ taknɔrɔ ɔs-cekɛr ɔn hi ɔn de ɔn wɔ, ‘Mɛtt be-de ɔn ɛs ɔn hyo re á. ɔRe nɛ ɔ ka ɔm he m-nɔm?’ ¹⁸ Yo ɔm he m-nɔm à yo ka: Man bu'ug byo-ɔt re ɔm meet ɔt-caari, be-de ɔm he rɔw ɔn hyo re ɔn tɔ ken saw-tɔ o-kat tɔ nɛ à. ¹⁹ Ka da-de man zee hi ɔn de, o rɛɛg ɔr-hɔ! O kumug kap rii-yo ɔr-bon yo o cɔnɛ à, har hak-se nɔmɔt dɛɛn. Dek m-hɔɔg cɛɛn, rɛ o sɔ, o hɔɛ rɛrɛm-m ru.’

²⁰ “Amba Shir zɛɛrɔ wɔ, ‘Wɔ ko-raag! ɔn ka tɛt-mɔ ɔm cɔnɔg hɔɔg-m ru, ɔwa ɔn wɔ nɛ he m-dɛk kap ka saw-tɔ o mɔrɔgsɛ hi ɔn du à?’ ”

²¹ Yɛso bu'surɔ m-zɛɛ, “Kaane tɔ rɔ ɔn ye mɔrɔgsɛ ɔt-saw remen hi ɔn de ɔn ye à, amba yan-rii ye á be-de Shir remen ye nɔm rii-yo Shir cɔnɛ á.”

Bɔp Shir

(Mati 6:25-34)

²² Ka da-de Yɛso zɛɛrɔ yan-nekɛ-mɔ ɔn wɔ, “ɔn kaane, mɛ nɔ m-rɔrɛ, nɔ naas ɔt-mɛn remen rii-yo m-rɛ yo nɔ cɔnɛ nɔ kumut hɔɔg, ko gund-tɔ m-cɔp o-wur á. ²³ Hɔɔg-m jii'shtɛ rii-yo m-rɛ, komo wur-o aragɛ ɔr-matuku. ²⁴ Gwɔt nɔ yege-kanwo, ye m-gɔ á, ye nɛ m-ce á, ye rɔtt ɔt-byo á. Shir rɔ ye m-rɛɛgtɛ! Nɔ aragɛ kawon dɛɛn! ²⁵ Yatt-wɔ he hoks ɔn dowɛ hi ɔn de ɔn wɔ o-da hiin remen rii-yo suwɛ wɔ à. ²⁶ Ko nɔ suwɛ hi ɔn nɔ mɔa gu nɔ rii kɔ hiin be-de ɔn rii-yo jii'shtɛ yo nɔ cɔnɛ á ɔntɔn ɔt-ga ɔn saw-tɔ m-cɔp nɛ. ²⁷ Gwɔt nɔ bɔ ɔt-darag ɔt-mɔk nɛ rɔ ɔn m-bɔ'ɔsɛ o-kɔt á. Tɔ rɔ m-gwɔw á, ko tɔ ce'ɛ hi ɔn de ɔn tɔ ɔt-matuku. Amba mɛ nɔ m-rɔrɛ, ko ko-Gwɔmɔ **Suremanu** kap ɔn kwɔm-ɔ ɔn wɔ nɛ, wɔ cɔp saw-tɔ ɔr-bon ɔntɔn o-gaan yo ɔn ka mɔk-tɔ ɔt-darag tɔ á.* ²⁸ ɔrɛɛ Shir rɔ m-tɔpɛ ɔn gwɔ-se o-kɔt ɔt-matuku gwɔ-se rɔ caane à, m-buk sɛ rɔ kon á, sɛ tɔksɛ. Nɔ aragɛ se, ɔremen yan ɔ wɔ hɛttɛ nɔ m-wɛn ɔn rii-yo m-cɔpɛ? Nɔ sher be-de Shir dɛɛn á!

²⁹ “Nɔ zɔ'ɔrɛ ɔn rii-yo nɔ he m-rɛ m-swɔ nɛ á. ³⁰ (Ye ye napɛ Shir á, hɔno o-dak rɔ m-rangɛ ɔn hi ɔn de ɔn ye remen ka saw-tɔ.) Tato nɔ nepɛ nɔ cɔnɔg ka saw-tɔ remen nɔ kumut hɔɔg. ³¹ Hoob nɔ gwɔmɔ-tɔ ɔn Shir, komo wɔa kumu nɔ ka saw-tɔ.”

O-kwɔm n-Tɔn

(Mati 6:19-21)

³² “Nɔ hɔɛ o-gyer á, nɔ kur-de ɔn ca re, amba myet ɔn kaane nɛ nɔ hɔɛ o-gyer á. Tato nɔ rɔ o-zak, wɔ ye'et nɔ gwɔmɔ-tɔ ɔn wɔ. ³³ Baab nɔ kap yo nɔ rɔttɛ à, nɔ ya'as kɔɔb-nɛ hwɔr ɔn ka cɔw-yo nɔa kum o-kwɔm n-Tɔn be-de Shir. Nomo nɔ hi ɔn nɔ be-de ɔr-ɛss de ba m-ta, komo nɔ ɛs kwɔm-ɔ nɔ n-tɔn, be-de ɔa heeb á, remen yatt ko-hyow-wɔ he m-ci á, komo rɛn a hoks ɔ m-naas á. ³⁴ Remen be-de kwɔm-o ru rɔ à, káɛ hur ɔn du rɔ.”

She'et nɔ zɔngsɛ

³⁵ “She'et nɔ zɔngsɛ remen rii-yo he m-haan à zɔngsɛ remen nɔ nomot,† ³⁶ ɔntɔn guw-nɛ ye rɔ 'er-de ɔn wan-hur-ɔ ɔn ye wɔ muɔntɛ be-de ɔn biki-ɔ ɔt-ge à. Da-ɔ wɔ muɔnɛ wɔ kɔ'ɔtɛ ish, yɛa tikshɛ wɔ ish hɔr-m-hɔr.‡ ³⁷ Ya-o-zak-yɛ ka guw-nɛ ye wan-hur-ɔ ɔn ye 'wɔsɛ ye rɔ ɔr-'er ba m-rew, ye rɔ zɔngsɛ da-ɔ wɔ muɔnɛ à! Nip-o mɛ nɔ m-rɔrɛ, wɔa pos matuku-de ɔt-ge, wɔa zee ye she'et tara, wɔ hantɔ ye ɔt-ga. ³⁸ Ya-o-zak-yɛ ɔrɛɛ wɔ 'wɔstɛ ye zɔngsɛ, komo da-o purgɛ wɔ he m-muɔn kɔ arge káɛ! ³⁹ Komo nɔ nep ɔrɛɛ wa-o-hur nepɛ da-ɔ ko-hyow he m-haan à wɔa yagɛ ko-hyow-wɔ cɔwɔntɛ n-mɛ o-hur á. ⁴⁰ Komo nɔ ma'as zɔngsɛ, remen **Wà-wɔ ɔn nɛt** a haan da-ɔ nɔ hwɔ wɔa haan á.”§

Ko-gɔw wa-m-gɔks kom-ɔt voor

ɔn wa-m-jɔrɛ nɛ

(Mati 24:45-51)

⁴¹ Bitrus zɛɛrɔ, “Gɔs-wɔ, ɔka sha-mɔ ɔt-ma mɔ rem tɛ ɔ, ko de remen kɔ wɔ ke?”

* **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-voor:27** 12:27 Hyen komo: 1Gwm 10:4-7; 2Nom 9:3-6. † **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-voor:35** 12:35 Hyen komo: Mati 25:1-13. ‡ **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-voor:36** 12:36 Hyen komo: Mark 13:34-36. § **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-voor:40** 12:39-40 Hyen komo: Mati 24:43-44.

⁴² Gɔs-wʉ shasurʉ, “¿Wa ne rɔ, ko-gʉw wa-m-gɔks kom-ʉt ʉoor ʉs-weer ne? Wʉ rɔ wʉ wan-hur-ɔ ʉn wʉ rwo'e gut-de o-hur à, komo wʉ ya'ag ye ka gʉw-ne ye rii-yo m-re yo ʉn ye da-ɔ depe à. ⁴³ Da-ɔ wa-o-hur muʉne, wʉ 'ossɛ ka ko-gʉw-wʉ rɔ m-nɔm kaane, zak-o a hɔ ka ko-gʉw-wʉ! ⁴⁴ Kááne me nɔ m-rurɛ, wan-hur-ɔ ʉn wʉ a rʉ wʉ gwɔt ʉn saw-tɔ ʉn wʉ kap. ⁴⁵ Amba ʉrege ka ko-gʉw-wʉ zɛge hi ʉn de ʉn wʉ, wan-hur-ɔ ʉn wʉa she'et ʉn de deen. Komo ʉrege wʉ takante bu ʉn ɔr ʉn wʉ gʉw-ne, kap campo-ne ʉn ne'a-ne ne, komo wʉ rees, wʉ sʉʉs har mɔ ho wʉ, ⁴⁶ da-ɔ wan-hur-ɔ ʉn wʉ muʉne de ken hɔ-de da-ɔ ka ko-gʉw-wʉ rwɔ ye o-da á, komo ba wʉ ʉn nap. Wan-hur-ɔ ʉn wʉ a reese wʉ ʉr-koɔb deen, mɔsse ʉn ka ye yage dor Yeso á.

⁴⁷ “Ko-gʉw-wʉ nepse rii-yo wan-hur-ɔ ʉn wʉ cone wʉ nɔm à, amba wʉ zonge wʉ nomot yo á, wʉa sʉ ʉr-koɔb ʉn caari-se ʉs-sorog ne. ⁴⁸ Amba ko-gʉw-wʉ nape rii-yo wan-hur-ɔ ʉn wʉ cone á, kap ʉn kaane ne wʉ nɔmog rii-yo wɔ, a bu'ut wʉ à, a bu wʉ amba deen á. Shir cone deen be-de ʉn wʉ Shir ya'ase deen à. Shir cone timb komo be-de ʉn wʉ Shir ya'ase timb à.

Yeso rwɔ'og m-wonge

(Mati 10:34-36)

⁴⁹ “Me ʉn haan remen ʉm ja'asutɛ Shir o-cɔw, yo wʉ hette m-reese ʉn **ya-ur-ba'as** ʉr-koɔb à. Komo ʉm cone ma a zee, wʉ ciriste piish ʉn ma-tɔ ʉn ye ʉn reese ʉn ye ʉr-koɔb ne. ⁵⁰ Amba ʉr-takan, se ʉm swog ʉr-koɔb har m-mar. ʉm ru'usse ʉr-hi se ʉm komog.* ⁵¹ ¿Zee-m nɔ me ʉn haan ɔ remen dak-ɔ nomot gwugwʉ? Ay, ba gwugwʉ á, amba m-wonge. ⁵² Takan-mɔ m-mɔka hur-ɔ ʉn hun-ne nen taan ɔa wonge, tet ʉs-ryaab, ʉn ʉoor ne komo ʉoor ʉs-ryaab, ʉn tet ne. ⁵³ Tat-ne ʉs-ryaab ʉn yakar-ne, komo yakar ʉs-ryaab ʉn tato ʉn ye ne. In-ne ʉs-ryaab ʉn yakar-ye ʉn ye ne yan-ne'a-ne, komo yakar yan-ne'a-ne ʉs-ryaab ʉn in-ne ʉn ye ne. Inu ʉn wà ʉs-ryaab ʉn ne'a-wʉ ʉn wà ne, ne'a-wʉ ʉn wà ʉs-ryaab ʉn inu ʉn campo ʉn wʉ ne.”†

Nap o-da

(Mati 16:2-3)

⁵⁴ Yeso zeeɔ hun-ne, “Da-ɔ nɔ hyene ke'ente-o rɔ m-rwuʉn sɔ ʉr-horan, nɔ m-zee kem a he, komo ɔ rɔ m-he. ⁵⁵ Komo da-ɔ nɔ hyene yo-mɔ m-rwuʉn sɔ ʉr-horim, nɔ m-zee hund a nɔm, komo ɔ rɔ m-nɔm. ⁵⁶ Ya-o-shepe! Nɔ m-hoks ʉn gwɔt o-dak ʉn ton-o shir ne, komo nɔ rur rii-yo he m-nɔm à. Amba nɔ hoks m-nap ʉn rii-yo me m-nɔm á, remen nɔ zeeɔ nɔ nak Shir amba o-nip nɔ nap wʉ á.

Hongse nɔ ʉn wan-shoos ʉn du ne

(Mati 5:25-26)

⁵⁷ “¿Remen yan ɔ nɔ rotte a piishɛ hi ʉn nɔ rii-yo ʉr-bon yo nɔ he m-nɔm á? ⁵⁸ ʉrege ye ken ye he'ette wɔ be-de ʉn ko-Gwɔm, senge nɔ hongse ka ma-tɔ ʉn ye ne ba nɔ ʉn wɔ be-de ʉn ko-Gwɔm. ʉrege nɔ nɔm kááne á, yea nek wɔ har be-de ʉn ko-Gwɔm, wʉa bɔpse yan-saw-tɔ ʉt-gwɔm wɔ, komo yea ke wɔ. ⁵⁹ Wɔa she'et káne, me nɔ m-rurɛ se ɔ komog m-top ʉn rii-yo ye re wɔ à.”

Bɔr-ʉs ɔp ʉs-tet

Nɔa mer nɔ yage nɔm ʉr-ba'as á

¹ ʉn ka da-ɔ ye ken hun-ne ye rɔ káne, ye rurʉ Yeso ma-tɔ ya-o-Gariri-ye Panti **Biratus** ho'e da-ɔ ye haante Shir ʉt-seke à. ² Yeso shasurʉ ye, “¿Remen Panti **Biratus** hɔog ka ya-o-Gariri-ye kaane, nɔ ʉn zee ɔ ye jiiشته ye ken ya-o-Gariri-ye nɔm **ur-ba'as** se? ³ Ayyɔ, kɔ hiin! Komo me nɔ m-rurɛ, 'yar nɔ **ur-ba'as**, nɔ muʉn be-de Shir m-ba kaane á nɔa mer bɔ ye mare à. ⁴ Baks nɔ ya-o-Sirom ɔp ʉn eer [18] ye kuke-o m-pipir hɔme á. ¿Nɔ ʉn zee **ba'as-de** ʉn ye jiiشته de ʉn ye ken ʉn hun-ne ye o-Urusharima à? ⁵ Ayyɔ, kɔ hiin! Komo me nɔ m-rurɛ, 'yar nɔ **ur-ba'as**, nɔ muʉn be-de Shir ʉn ba kaane á nɔa mer bɔ ye mare à.”

Sha-mɔ ʉn ma-tɔ o-rum yo mate á

⁶ Yeso rurʉ ye ka sha-mɔ ʉt-ma mɔ: “Wʉ ken net-wʉ ro o-rum ne ʉn kat-ɔ ʉn wʉ. Wʉ haarʉ hoob-ɔ ʉt-rum be-de ʉn yo, amba wʉ kum kɔ ʉr-gaan á. ⁷ Wʉ zeeɔ wan-gut-de o-kat, 'Gwɔt, hak-ʉs tet me m-haan kane hoob-ɔ ʉt-rum be-de ʉn ka rum-yo, komo me kum ko ʉr-gaan á. Kups yo ʉr-wʉn! ¿Remen yan ɔ yo hette m-hoge rere-mɔ o-dak? ⁸ Amba wan-gut-de o-kat shasurʉ, 'Gɔs-wʉ, yage yo temb, hak-o gaan a gut, man hiin

* **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-ʉoor:50** 12:50 Hyen komo: Mark 10:38. † **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-ʉoor:53** 12:53 Hyen komo: Mika 7:6.

riib-se ʉn yo, ʉm ru'e yo ʉt-wuʉr. ⁹ ʉrege yo makt hak-ye roone à, nɔmɔg ʉr-bon deen, ʉrege ne yo mat á, ka da-ɔ wɔa hoks yo m-kups.' "

*Yeso 'yonstɛ ne'a-wu
gom haw-se à Hɔ-de ʉr-Wuʉwe*

¹⁰ **Hɔ-de ʉr-Wuʉwe**, Yeso ro ʉr-yoos ʉn **kuke-ɔ ʉn yoos ʉn Ma-tɔ Shir**. ¹¹ Wu ken ne'a-wu ro kanɛ ʉn wa-ut-kɔt ne, wu reese wu ʉr-koɔb à. Har hak-ʉs ɔp ʉs-eer [18] wu rɔ haw-se, wu m-hoks m-inɛ tɛtɛ á. ¹² Bɔ Yeso hyente wu à, wu agnuru wu, "Ne'a, gom ru ho'ostɛ wɔ!" ¹³ Yeso sakuru kom-tɔ ʉn wu n-tɔn ʉn ka ne'a-wu, wu inuru tɛtɛ, wu bomuru Shir.

¹⁴ Wu ken wan-co-wu ʉn **kuke-ɔ ʉn yoos ʉn Ma-tɔ Shir**, nomuru ʉs-ryaab unze Yeso taaste gom **Hɔ-de ʉr-Wuʉwe**. Wu nomuru ʉt-ma wu zeeru hun-ne, "Hɔ-ʉt cind-to rɔ to m-senge, haan nɔ ʉn ka hɔ-ʉt cind-to a taaste gom-ʉs nɔ, ba **Hɔ-de ʉr-Wuʉwe** á!"*

¹⁵ Gɔs-wu shasuru wu, "Nɔ ya-o-shepe! Kɔ wu ke a mɔrogse na-ye ʉn wu, kɔ janka-ye ʉn wu, komo wu ruut ye n-dɔ wu ye'et ye m-hɔ **Hɔ-de ʉr-Wuʉwe**. ¹⁶ M-mɔka kanɛ **ba'as-de** á, a taase gom-ɔ ʉn ka ne'a-wu **Hɔ-de ʉr-Wuʉwe**. Ko-yan-baag-o **Ibrahi** wu, komo **ko-Gwomo-wu ʉn ya-ut-kɔt** ru'ʉtɛ wu gom har hak-ʉs ɔp ʉs-eer [18]. Komo wu jishte ʉt-gut be-de Shir." ¹⁷ Shas-ɔ ʉn wu ya'ag yan-yage-to ʉn wu m'e, amba hun-ne ye ro káne à nɔmuru o-zak remen ka hyat-tɔ wu nɔmɛ á.

*Sha-mɔ ʉt-ma tɔ ʉn ya'ane yo mosta
(Mati 13:31-32; Mark 4:30-32)*

¹⁸ Yeso cituru, "¿Re ne gwomo-to Shir rɔ? ¿ʉn ya ne ʉm he tɔ m-hongse? ¹⁹ Kaane tɔ rɔ. Wu ken net-wu dek go-yo **mosta** wu gooru ʉn kat-ɔ ʉn wu. Yo poturu yo warguru o-yo, komo yege-no ceeru ʉt-kur ʉn jet-se ʉn yo."

*Sha-mɔ ʉt-ma tɔ m-yist
(Mati 13:33)*

²⁰ Yeso cituru komo, "¿ʉn ya ne ʉm he m-hongse ʉn gwomo-to Shir? ²¹ Kaane tɔ rɔ. Ne'a dek m-yist wu wugsuru mɔ be-de ʉn me'es kwɔɔz-ʉt yoor [40] tɔ m-hyɔ se da-ɔ mɔ kɔtɔkse kap à."

*Ya o-ish o-rek yo
(Mati 7:13-14,21-23)*

²² Yeso doruru ʉt-bɔ ʉn riib-ɔ ʉt-bɔ ne, wu rɔ m-yoose ʉn hun-ne, wu rɔ m-shogbe de o-Urusharima. ²³ Wu ken wu cituru wu, "Gɔs-wu, ¿hun-ne hiin ɔ Shir he m-gu?"

Yeso shasuru ye, ²⁴ "Nɔm nɔ m-senge nɔ cɔw ya o-ish o-rek yo, remen hun-ne deen a senge ye cɔwɔt amba ye hoks á. ²⁵ Wa-o-hur a inɛ wu tigute ish, ka da-de nɔ es n-dɔ ʉn kɔ'ot ʉn ish nɔ m-zee, 'teksu tɛ ish.' Wu shes nɔ, 'Mɛ nap nɔ á!' ²⁶ Ka da-de nɔ shes, 'Tɛ reeg, tɛ su ʉn wɔ ne, o yooste ʉn bɔ-o tɛ!' ²⁷ Amba wɔa zee komo, 'Mɛ nap nɔ á. Inɛ nɔ be ʉn de. Kap nɔ yan-men-ʉt jaas-to!'[†] ²⁸ Kanɛ nɔ he ʉs-kan nɔ ti-m yin da-ɔ nɔ he **Ibrahi** m-hyan à ʉn **Ishaku, Yakubu** ʉn kap **yan-Rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir** ne n-mɛ ʉn gwomo-to Shir, amba Shir a 'ye nɔ ish-o m-cɔw á!'[‡] ²⁹ Hun-ne a haan rwuun-mɔ ʉr-horɔn ʉr-horim ne, sɔ o-ye'er ʉn sɔ o-baar ne, ye she'et be-de ʉn biki-ɔ ʉn gwomo-to Shir.[§] ³⁰ Nɔa hyen, ka ye hun-ne 'yare à, Shir a goks ye, komo ka ye hun-ne gokse à, Shir a 'yarag ye.'"

*Yeso cɔnɔg o-Urusharima
(Mati 23:37-39)*

³¹ ʉn ka da-ɔ hond hond ye ken **Parisa**-ne ye haanuru be-ʉr Yeso, ye zeeru wu, "O cune, o yage, wɔa ru m-mɔka kanɛ o warag de ken be-de, remen **Here** [Atipas] cɔnɔg wɔ m-hɔ."

³² Yeso shasuru ye, "Ha nɔ rure **Here** ká wɔ-yo o-tuk-yo, 'Mɛ ʉn yan-se ʉn **ya-ut-kɔt** komo mɛ ʉn ta'as ʉs-gom caane ʉn buk ne, hɔ-ʉr atette-de man kom senge-m re.'[‡] ³³ Kap ʉn kaane ne, man bɔp o-cɔw caane, m-buk, n-yishɔ ne, ʉn nɔm ʉr-bon hun-ne ho **wan-rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir** de ken be-de á se o-Urusharima.

³⁴ "Ya-o-Urusharima,
ya-o-Urusharima!

O hɔɔg **yan-Rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir**, o hɔɔg ye Shir tɔmnu wɔ á! Sɔɔ re ɔ ʉm ro cɔnge sak ʉn kom-ʉt re n-tɔn ʉn hun-ne ru, bɔ kiit-o rɔ m-hɔk ʉn yakar-ye ʉn yo ʉn kɔkɔn-to

* **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-tet:14** 13:14 Hyen komo: Rwu 20:9-10; Kara 5:13-14. † **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-tet:27** 13:27 Hyen komo: Bɔng 6:8. ‡ **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-tet:28** 13:28 Hyen komo: Mati 22:13; 25:30. § **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-tet:29** 13:28-29 Hyen komo: Mati 8:11-12. * **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-tet:30** 13:30 Hyen komo: Mati 19:30; 20:16; Mark 10:31.

ʉn yo à, amba nɔ yagʉ mɛ m-nomot á. ³⁵ Remen kaanɛ Shir a 'yer pyo-o ʉn kɔn-se ʉn Shir ru. Mɛ nɔ m-rurɛ, nɔa hyen mɛ á, sɛ da-o wɔntɛ q nɔ hɛttɛ m-zɛɛ, 'Shir huʉ wʉ ʉt-kom, wʉ haanɛ ʉn bɛɛb-ʉr Yawe à.' † "

Bɔr-ʉs op ʉs-nass

Yɛso 'yonstɛ wan-gɔm

¹ De ken **Hɔ-de ʉr-Wʉwɛ** de, Yɛso haag wʉ reet rii-yo m-rɛ ʉn hur-o ʉn wʉ ken caari-wʉ wʉ ʉn **Parisa**-nɛ, hun-nɛ rɔ Yɛso m-gwɔt mɛksɛ. ² Wʉ ken nɛt-wʉ, wʉ na-se ʉn wʉ, ʉt-kom nɛ ro hʉsɛ à, haanurʉ be-ʉr Yɛso. ³ Yɛso citurʉ yan-Napɛ o-**karamsa** ʉn **Parisa**-nɛ nɛ, "¿**Karamsa**-o na zɛɛg a taas gɔm **Hɔ-de ʉr-Wʉwɛ** kɔ q zɛɛ á?"

⁴ Amba yɛ zɛɛ rii á. Yɛso dekurʉ ka nɛt-wʉ, wʉ taasurʉ gɔm-o ʉn wʉ, komo Yɛso zɛerʉ wʉ arag. ⁵ Ka da-de wʉ zɛerʉ yɛ, "ʉrege ʉn be-ʉr nɔ, wà, kɔ o-na yo ʉn wan-gaan hebʉtɛ ʉr-dù **Hɔ-de ʉr-Wʉwɛ**, ¿nɔa hʉssunɛ yo ʉn **Hɔ-de ʉr-Wʉwɛ** ba ʉn naas o-da á?"*

⁶ Amba yɛ hoks wʉ m-shas ʉn ka cot-q á.

M-yar ʉn gwugwer-mɔ ʉr-hi nɛ

⁷ Yɛso wɛrɛg bɔ yɛ ken hamat-nɛ yɛ rɔ m-daag ʉn be-tɔ jiiɛɛ ʉr-bon à, wʉ rurʉ yɛ ka sha-mɔ ʉt-ma mɔ: ⁸ "Wʉ ken wʉ benɛ nɔ gwɔngɛ-q ʉt-ge, nɔ she'et ʉn be-tɔ jiiɛɛ ʉr-bon á. A nom a banag wʉ jiiɛɛ nɔ ʉt-gos à. ⁹ Komo wa-ʉr-ben, wʉ banʉ nɔ à, wʉa haan wʉ zɛɛ wɔ, 'Inɛ, o 'ye wʉ ka ká be-de.' Ka da-de wɔa hogɛ m-e komo o warag m-she'et ʉn de ken be-de n-dak. ¹⁰ Amba a benɛ nɔ, ha nɔ, nɔ she'et pakɛ, remen wʉ banʉ nɔ à wʉa haan be ʉn du wʉ zɛɛ, 'Daan n-tɔn nay yo, ʉn be-de jiiɛɛ à.' Wɔa rɛ ʉr-hɔ ʉn hyan-q yɛ a banɛ à.† ¹¹ Remen kaanɛ, cɔw-o o-gaan yo ʉn wʉ deetɛ hi ʉn de ʉn wʉ n-tɔn nɛ à, Shir a kerguntɛ wʉ n-dak. Komo wʉ ɛsɛ hi ʉn de ʉn wʉ n-dak á, Shir a deet wʉ n-tɔn."‡

¹² Ka da-de, Yɛso zɛerʉ wa-o-biki, "Wɔ band nay ru á, komo wɔ band hen-nɛ ru á kɔ baag-o ru á, komo wɔ band ya-o-kwʉm kɔ yan-bɔr-se ʉn hur-o ru á, remen yɛa topo wɔ yo o nomɛ yɛ à. ¹³ Amba da-q wɔ inɛ o-biki, ban kɔɔb-nɛ, ʉn ryam-nɛ nɛ ʉn pɔ-nɛ nɛ. ¹⁴ Komo Shir a huʉ wʉ ʉt-kom, remen yɛa hoks wɔ m-tope á. Shir a huʉ wʉ be-de ʉn hun-nɛ kashi-yɛ marɛ à, hɔ-de yɛ he m-inɛ à."

Sha-mɔ ʉt-ma tɔ ʉn caari-o o-biki

(Mati 22:1-10)

¹⁵ Bɔ wan-gaan be-de ʉn ka hun-nɛ yɛ rɔ tara, remen yɛ reet rii-yo m-rɛ hogʉtɛ kaanɛ à, wʉ zɛerʉ Yɛso, "Ya-o-zak-yɛ ka yɛ he m-she'et tara be-de ʉn biki-q ʉn gwɔmɔ-tɔ Shir à!"

¹⁶ Yɛso zɛerʉ wʉ, "A nomɔg wʉ ken nɛt-wʉ, wʉ nomɛ caari-q o-biki à, q wʉ bentɛ hun-nɛ deɛn à. ¹⁷ Bɔ da-q o-biki wɔntɛ à, wʉ tomurʉ guw-nɛ yɛ ʉn wʉ, yɛ rurɛ hamat-nɛ yɛ ʉn wʉ, 'Rwʉʉn nɔ, kɔ wʉ kɛ zɔngsʉtɛ!' ¹⁸ Amba yɛ taknurʉ hoob-o ʉs-cow kap, gaan ʉn gaan. Wʉ taknɛ à zɛerʉ ko-guw, 'ʉm ɔɔg o-kat, komo ʉm cɔnɔg m-ha ʉm gwɔtɔn q, hakkurɛ zɛɛ wʉ hogɛ kɔn-ʉs re!' ¹⁹ Wʉ ken wʉ zɛerʉ, 'ʉm ɔɔg na op yɛ ʉt-kerem, ʉm cɔnɔg m-ha ʉm megertɛ yɛ, hakkurɛ zɛɛ wʉ hogɛ kɔn-ʉs re.' ²⁰ Wʉ ken wʉ zɛerʉ, 'ʉm kɔmɔg q ka biki-q ʉt-ge, remen kaanɛ man hoks m-habɛ á.'"

²¹ "Ka ko-guw-wʉ wargurʉ wʉ rurʉ wan-hur-q ʉn wʉ. Wan-hur-q ʉn wʉ swɔɔrʉ ʉs-ryaab. Wʉ zɛerʉ ko-guw, 'M-mɔka ru, o dɔrɛ ʉs-cɔw ʉs-bʉ nɛ se o-bɔ, o band kɔɔb-nɛ, ryam-nɛ, ʉn pɔ-nɛ nɛ.' ²² Bɔ jimʉtɛ à, ko-guw zɛerʉ, 'Gɔs-wʉ, ʉm hogʉtɛ ma-ʉt ru, ʉm nomɔg komo bɔ o zɛɛ á, amba be-ʉr kusɛ remen yɛ ken yɛ.' ²³ Wa-o-hur zɛerʉ ko-guw, 'Ru ʉn cɔw-se o-bɔ, ʉs-bʉ nɛ, o zɛɛ hun-nɛ cɔwɔn n-mɛ remen hur-o re shiit.' ²⁴ Mɛ nɔ m-rurɛ ko-wan-gaan be-de ʉn yɛ ʉm ro bange à, wʉa rek rii-yo m-rɛ yo m-nomɛ á."

Dor Yɛso rɔ ʉs-nʉ nɛ

(Mati 10:37-38)

²⁵ De ken hɔ-de bɔ buug-de ʉn hun-nɛ deɛn ro ʉn dɔrɛ ʉn Yɛso à, wʉ wakturʉ wʉ zɛerʉ yɛ, ²⁶ "Yatt-wʉ he warag wan-neke-m re yɛ á, se wʉ cɔnɔg mɛ argɛ tato ʉn wʉ, ʉn inu ʉn wʉ nɛ, nɛ'a ʉn wʉ, ʉn yakar nɛ, hen-nɛ ʉn sɛk-yɛ nɛ, ʉn hogɔ-mɔ ʉn wʉ nɛ komo. § ²⁷ Ka yɛ 'yarɛ deɛ ʉn **kan**-q ʉn yɛ, yɛ dɔnd mɛ á, yan-neke-m re yɛ á.*

† **Bɔr-ʉs op ʉs-tet:35** 13:35 Hyen komo: Bɔng 118:26.

* **Bɔr-ʉs op ʉs-nass:5** 14:5 Hyen komo: Mati 12:11.

† **Bɔr-ʉs op ʉs-nass:10** 14:8-10 Hyen komo: Swɔq 25:6-7.

‡ **Bɔr-ʉs op ʉs-nass:11** 14:11 Hyen komo: Mati 23:12;

Ruka 18:14. § **Bɔr-ʉs op ʉs-nass:26** 14:26 Hyen komo: Mati 10:37. * **Bɔr-ʉs op ʉs-nass:27** 14:27 Hyen komo: Mati 10:38; 16:24; Mark 8:34; Ruka 9:23.

28 “Urege wu ken wu be-ur no ɔnɔg ut-mà, wu she’et tara wu neps yo wu he m-ho be-de un ka mà-tò à, wu gut urege wu ro un hwor ne ye wu hette kom un ka mà-tò à. 29 Urege wu rott á, wua hoks kom un ka mà-tò, tò wu takne á, komo kap bon ye hyane bɔ wu takne à yea nemes wu. 30 Yea zee, ‘Wu ka net-wu takante ut-mà amba wu hoks m-kom á!’

31 “Urege ko-gwomo ruug un hun-ne ne dugu-ɔs ɔp [10,000], ye dumut un wu ken ko-gwomo-wu ne, wu heene wu m-dum à un hun-ne ne dugu ur-kwɔɔz, [20,000] wua she’et ur-takan wu ceke, urege wu ro m-wons ne wu dumut un wu ka ko-gwomo-wu ne. 32 Urege wu rott á, wua tom yan-tom-ye un wu be-de un wu ka ko-gwomo-wu, wu kon wu ye she’et ba ut-ween cin ba ye un ‘gone. 33 Un ka bu-yo o-gaan, kɔ wan-gaan be-ur no wua hoks me m-dɔre á, se wu ya’aste kap bɔ un rii-yo wu rotte à.”

Pɔr-mɔ o-hwaa

(Mati 5:13; Mark 9:50)

34 “Pɔr-mɔ ur-bon ne, amba urege rɛrem-mɔ un mɔ teeste, ɔw ro kon, yo a hette mɔ m-muut m-pɔr komo á. 35 Mɔ kus ur-bon ne o-dak á, kɔ be-de ut-wuɔr, a mɔ m-uks. Hogu no, urege no ro ut-tɔ ne.”

Bɔr-ɔs ɔp ɔs-taan

Ca-yo ege à

(Mati 18:12-14)

1 De ken ho-de **yan-goks un tar**, un ye ken **ya-ur-ba’as** ne, ye haante, ye hogutɛ ma-ut Yeso. 2 **Parisa-ne un yan-Yoos-de o-karamsa** ne taknuru ɔs-cenene, “Ka net-wu gokste **ya-ur-ba’as**, komo wu re un ye ne!”* 3 Kane Yeso ruru ye ka sha-mɔ ut-ma mɔ:

4 “Wu ken wu ro un ca-ne zungu-o gaan, [100] komo gaan-o eguru wu. ɛYa ne wu he m-nɔm? Wua yage ye ka o-zungu ba o-gaan [99] ut-re, wu heet hoob-o un ka gaan-yo se wu hyante yo. 5 Da-o wu hyande yo, wua nom o-zak har wu sagbune yo ut-gar, wu jonte yo o-hur. 6 Wua deken yo o-hur. Ka da-de wu agan nay-ne un yan-bɔr-se un hur-o un wu ne, wu zee ye, ‘Me o-zak ne, um hyante ca-yo ege me à. Gu no me o-zak!’ 7 Me no m-rure, gon kaane, Shir a nom o-zak o jiishe o kaa n-ton, remen wan-gaan wa-**ur-ba’as**-wu waktune be-de Shir à, har zak-o jiishe o un hun-ne o-zungu ba o-gaan à [99], ye ro be-de Shir à.

Hwor-yo ege à

8 “Kɔ komo, ne’a-wu ro un hwor ne, ye a nome o-kwom à ɔp, gaan-o eguru wu. ɛYa ne wu he m-nɔm? Wua su ur-pitirra, wu wishe hur-o un wu kap, wu gut kɔ de ke ko’so-de se wu hyanag yo. 9 Da-o wu hyene yo, wua agan nay un wu ne, un yan-bɔr-se un hur-o un wu ne be-ur gaan, wua zee ye, ‘Me o-zak ne deen, um hyanag ka hwor-yo, ye ege me à. Gu no me o-zak!’ 10 Kang-o gaan kane, me no m-rure, **yan-tom-ye Shir** ro m-nom o-zak remen wan-gaan-wu waktune wu dɔre Shir à.”

Wà-wu ege à

11 Yeso dooru m-zee, “Wu ken net-wu ro un yakar ne yoor, yan-campɔ-ne. 12 Ka wu ro rek-wu à zeeru tato un wu, ‘Ya’as me yo ro yo ma re à, be-de un saw-ut ru m-moka.’ Ka tato-o wonguru ye saw-to un wu be-ut yoor. 13 Ut-hɔ hiin, ka wu ro rek-wu à baburu saw-to un wu to a wonge ye à. Wu ruuru un hwor ne wu yage o-hur. Wu haaru o ken dak-o ur-hew ne, kane wu saburse hwor-ye un wu, un she’et-de ba ur-bon. 14 Wu hooru kap yo wu rotte à. Ka da-o mer ‘henuru un ka dak-o, komo wu rott rii á. 15 Wu haaru ur-guwus be-de un wu ken net-wu un ka dak-o. Ka net-wu heeturu ka wà-wu be-de un yege-arede wu ye’et ye rii-yo m-re. 16 Ka wà-wu ɔnuru wu re wu ciig un kuk-to un yoor-to un arede, amba yatt-wu ya’e wu rii-yo m-re á. 17 Ur-kom, wu muunuru un weer-se un wu cas cas. Wu zeeru, ‘Yan-nome un tato re m-senge, ye ro un rii-yo m-re ne kap, yo yea hoks m-kom á, amba me ka kane un mar-mɔ un mer!’ 18 Man ine m-warag be-ur tato re, um zee, “Tato re, um nomote Shir **ur-ba’as**, um nomo wɔ **ur-ba’as**. 19 Me bo’os o do me m-aag wà ru á, dek me untun wan-gaan be-de un guw-ne ru.” 20 Wu inuru kane wu bɔpuru o-ɔw wu ro m-warag be-ur tato un wu.

“Cin wu ro ur-hew ne o-hur ne, da-o tato un wu hyambe wu à, wu hoguru ur-won un hur-de un wu, komo wu ruuru o-rek, wu hamturu wà un wu, wu paturu wu. 21 Ka wà-wu zeeru, ‘Tato re, um nomote Shir **ur-ba’as**, un wɔ ne. Me bo’os o do me m-aag wà ru á!’ 22 Amba ka tato-o agnuru guw-ne ye un wu. Wu zeeru, ‘Hor-m-hor! Hantu no gund-to jiishe ur-bon à no tuye wu. Tuye no wu o-kwot un jow-yo un wu, komo no

* **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-taan:2** 15:1-2 Hyen komo: Ruka 5:29-30.

tupé wu út-ka'anté un na-se un wu. ²³ Ka da-de nò gut marikki-yo m-sëm, nò pen yo, a nom nò biki-o o-zak! ²⁴ Remen ka wà re wu ro marag, amba m-mòka wu rò un hòog ne. Wu ro egute, amba m-mòka wu muunte.' Remen kaanè komo ye taknurù o-biki.

²⁵ "Un ka da-o Wà-wu ro sèk-wu à ro o-kat. Wu rò m-jo'on o-hur, bò wu woontè yow yow o-hur nè à, wu hoguru út-dum us-sep nè. ²⁶ Wu agnurù ko-guw wan-gaan wu cituru wu, '¿Ya a m-nòm?' ²⁷ Ka ko-guw-wu shasuru wu, 'Heno ru wu jo'one, komo tato ru panag marikki-yo m-sëm, remen wu muunte o-hur kerker.'

²⁸ "Ka sèk-wu wu swooru us-ryaab, wu tuw ka hur-o á. Tato un wu rwuunuru wu konuru wu, wu cowon n-me o-hur. ²⁹ Amba wu shasuru tato un wu, 'Gwot, ka hak-se kap, me m-senge untun ko-guw, komo me nomo wo koob-de o-dorotte á. Wo 'ya me ko ya o-gwoor um nomot o-biki un nay re nè á. ³⁰ Amba ka wà ru wu sabursute saw-ut ru kap be-de un ne'a-ne ye hwaa, komo da-o wu jo'one o-hur à, o panag marikki-yo m-sëm remen wu!' ³¹ Ka tato-o shasuru wu, 'Wà re, wo kanè ko o ke da-o un me nè, komo kap yo ma re yo ma ru yo. ³² Amba depete a nom o-zak o-biki nè, remen heno ru ro marag, amba m-mòka wu rò un hòog nè, wu ro egute, amba m-mòka wu muunte.' "

Bor-ús op us-cind

Weer-se un wan-baab-to ut-saw

¹ Yeso zeeru yan-neke-mò un wu, "A nomog wu ken net-wu ko-ya-o-kwum, wu rò un ko-guw nè wan-bebe un wu ut-saw. Wu ken wu rurute ka ko-ya-o-kwum-wu unze wan-bebe un wu ut-saw rò wu un saburse un hwor. ² Remen kaanè wu agnurù wan-bebe un wu ut-saw. Wu zeeru wu, 'Um hogute wo me m-saburse un hwor. Remen kaanè kamsundu me saw-ut re, um wongsute wo un baab-to un saw-ut re nè.' ³ Ka ko-guw-wu zeeru hi un de un wu, 'A wongse me un senge-m re nè. ¿Ya nè un he nom? Mett m'wons mò tom á, komo me m-hoge mò us-kon. ⁴ M-mòka um nak yo um he nom á! Remen da-o senge-m re te'e, man kum nay-nè, ye he me m-barke ye gu me un hur-to un ye à.'

⁵ "Wu agnurù hun-nè kap ye ka wan-hur-o un wu rò m-dore ut-moog à. Wu cituru wu ur-takan. '¿Re hò o a wo m-dore ur-moog?' ⁶ Wu shasuru, 'Tur-to m-now o-zungu [100].' Wan-baab-to ut-saw zeeru wu, 'Takurda-o ut-moog o ka, she'et, o gen kwooz-ut yoor un op [50] hor-m-hor.' ⁷ Wu dooru m-cit un wu ken wu, 'Wo komo ¿re hò o a wo m-dore?' Wu shasuru, 'Ut-buhu to un hyo dugu-o gaan [1,000].' Wan-baab-to ut-saw zeeru wu, 'Takurda-o ut-moog o ka, gen zungu-us eer [800].'

⁸ "Remen kaanè bò ka ma-to rwuune à, ka wa-o-kwum, wu bomog wan-bebe un wu ut-saw us-weer bò wu nome ka weer-se ba ur-bon se à. Kang-o gaan, hun-nè ye dore Shir á, ye rò us-weer nè be-de un morogse ut-saw to ye hette hoge m-rerem à, ka hun-nè ye jiište ka ye dore Shir á, gun hi un de un ye, un nom un rii-yo Shir hette m-nom o-zak un ye nè à."

⁹ Yeso dooru m-zee komo, "Remen kaanè me nò m-rure, gu nò or un nò un rii-yo nò rotte un ka dak-o á, remen Shir barkutu nò n-me un hur-o un wu, da-o yo teese à. ¹⁰ Bò un wu nome o-nip un rii hiin á, wu nome o-nip un rii caari, komo bò un wu wuke o-nip un rii rek-yo à, wu wuke o-nip un rii caari. ¹¹ Urege, nò hoks m-nom o-nip un rii-yo nò kumè un ka dak-o á, Shir a bopsu nò kashi un rii n-Ton á. ¹² Komo urege nò hoks m-nom o-nip un rii-yo Shir bopsu nò un ka dak-o á, wu bopsu nò rii n-Ton á.

¹³ "Ko-guw wan-gaan wu hoks nome un nen yoor m-guw á. Gó un ka ko-guw wu yage wan-gaan, wu cun wan-gaan, ko wu nome wan-gaan o-dorotte wu yage wan-gaan. Remen kaanè nò hoks m-nome un Shir m-guw nò nome hwor komo á."*

Yeso rworog to ken ma-to

(Mati 11:12-13; 5:31-32; Mark 10:11-12)

¹⁴ Bò **Parisa**-nè hogute kaanè à, ye haguru Yeso remen ye rò un con-to un hwor nè. ¹⁵ Yeso zeeru ye, "Nò conog hun-nè zee nò un men-ut pus-to nè, amba Shir nepse nò yan-men-ut jaas-to ye. Remen rii-yo hun-nè bope kom-ut yoor à, be-de un Shir rii-yo á.

¹⁶ "**Karamsa**-o **Mosa** un **yan-Rwor** un **Ma-to Shir** nè ro gwomo-to un kumu un hòog rem na un **Yahuda**-nè har da-o **Yohana** Wa-m-Yo'os un **hun-nè m-ho**. Bò un da-o **Yohana**, me un yan-neke-m re nè rworog, **Ma-to m-Rerem** to un gwomo-to Shir. Komo hun-nè deen sengute ye gokste to.[†] ¹⁷ Amba jiište busbus a porogse o-dak o-Ton nè, da a zee a jorote gom-de jiište us-rek à, de un **karamsa**-o Shir.[‡]

* **Bor-ús op us-cind:13** 16:13 Hyen komo: Mati 6:24. † **Bor-ús op us-cind:16** 16:16 Hyen komo: Mati 11:12-13.

‡ **Bor-ús op us-cind:17** 16:17 Hyen komo: Mati 5:18.

18 “Kɔ wʊ ke campɔ wʊ, ho'osɛ ne'a ʊn wʊ, wʊ gaaru wʊ ken ne'a-wʊ, wʊ nɔmog **ba'as-de** ʊn m-bʊkkʊn, komo kɔ wʊ ke campɔ-wʊ ga'e ka ne'a-wʊ a ho'osɛ à, wʊ ma wʊ nɔmog **ba'as-de** ʊn m-bʊkkʊn. §

Ko-ya-o-kwum ʊn Razarus ne

19 “A nɔmog wʊ ken ne't-wʊ ko-ya-o-kwum, wʊ cɔpɛ ʊt-gund tɔ rɔ pukpuk à tɔ ʊn hwɔr deen, wʊ rɔ m-hogɛ rɛrɛm-mɔ hogɛ-mɔ ʊn wʊ kɔ de ke ho-de. 20 Wʊ ken ko-koob-wʊ ro komo kánɛ, a wʊ m-zɛɛ *Razarus*. Wʊr-ɔ ʊn wʊ kap nat-tɔ, a wʊ m-hantɛ ʊn ish-ɔ hur-ɔ ʊn ka wa-o-kwum-wʊ, 21 remen wʊ reet ga-tɔ rɔ m-he'en ʊn ka ko-ya-o-kwum-wʊ n-dak à, da-o wʊ rɔ m-rɛ à. Yɛgɛ-wɔ masuru m-haan yɛ rɔ m-rekem ʊn nat-tɔ ʊn wʊ.

22 “Ka ko-koob-wʊ maruru, **yan-tɔm-yɛ Shir** dekurʊ wʊ yɛ heeturʊ wʊ n-riib **Ibrahi**, be-de o-biki n-Tɔn ʊn Shir. Komo ka ko-ya-o-kwum-wʊ maruru, hun-ne jɔkurʊ wʊ. 23 Komo n-mɛ o-kuub o-ra, wʊ rɔ ʊn swɔ ʊr-koob, wʊ dassuru ʊr-hi wʊ hyamburu **Ibrahi** ʊr-hew ne, ʊn Razarus ne ʊn riib-ɔ ʊn wʊ. 24 Wʊ aaguru, “Tato re **Ibrahi**, hogɛ 'wɔn ʊn de, o tɔmɔn Razarus wʊ ru jow-yo ʊn wʊ m-hɔ, wʊ haan, wʊ gwʊ'urse rem ʊn de, remen mɛ m-swɔ ʊr-koob n-mɛ o-ra!”

25 “Amba **Ibrahi** zɛɛru, ‘Baks, wà re o, da-o ʊn hogɛ-m ru o hogutɛ m-rɛrɛm, Razarus komo swɔɔg ʊr-koob. Amba m-mɔka wʊ rɔ m-hogɛ rɛrɛm-mɔ ʊn wʊ kánɛ, wɔ ne, wɔ ʊn swɔ ʊr-koob. 26 Kanɛ komo, caari-ɔ o-kuub rɔ kɔn ʊn tɛtɛ na, remen yɛ cɔnɛ m-pas be-ʊr nɔ yɛa hoks á, kánɛ komo, yatt-wʊ he hoks m-passan be-de nɔ rɔ wʊ haantɛ be-de tɛ rɔ á.’ 27 Ka ko-ya-o-kwum-wʊ zɛɛru, ‘ʊm kɔnɔg wɔ, tato re **Ibrahi**, tɔm Razarus ʊn hur-o tato re. 28 Mɛ ʊn hen-ne ne taan campɔ-ne. Wʊ he wʊ nek yɛ ʊt-tɔ remen mɛ cɔn yɛ ma yɛ haan ʊn ka be-de ʊn swɔ ʊr-koob de á.’

29 “Amba **Ibrahi** shasuru, ‘**Mosa ʊn yan-Rwɔr ʊn Ma-tɔ Shir** ne rɔ kɔn yɛ he nak ʊn hen-ne ru ʊt-tɔ à. Depetɛ hen-ne ru hogɛ ma-tɔ ʊn yɛ.’ 30 Ka ko-ya-o-kwum-wʊ shasuru, ‘Tɔ ka bo'os á, tato re **Ibrahi!** Amba ʊrege wʊ ken wʊ inɛtɛ be-de ʊn margan-ne wʊ he be-de ʊn yɛ, ka da-de yɛa yagɛ nɔm **ʊr-ba'as**.’ 31 Amba **Ibrahi** zɛɛru wʊ, ‘ʊrege yɛ hogɛ **Mosa ʊn yan-Rwɔr ʊn Ma-tɔ Shir** ne á, yɛa hogɛ á kɔ wʊ ken wʊ inɛ be-de ʊn margan-ne.’ ”

Bɔr-ʊs ɔp ʊs-ta'yoor

ʊr-ba'as

(Mati 18:6-7,21-22; Mark 9:42)

1 Yɛso zɛɛru yan-nekɛ-mɔ ʊn wʊ, “Meger-ʊt rɔ kɔn tɔ he hantɛ **ʊr-ba'as** à, amba Shir a tʊks ka wʊ hantɛ ka meger-tɔ à! 2 A jiish wʊ ʊr-bon a gegɛ wʊ ta'ar-de ʊr-na ʊn gek-de ʊn wʊ a jorbɛ wʊ n-mɛ m-sa, da a zee wʊ rwɔ'e wan-gaan be-de ʊn ka yakar-yɛ nɔm **ʊr-ba'as**. 3 Remen kaanɛ gwɔt nɔ yo nɔ m-nɔm à!

“ʊrege ɔr ru wan-dor nomotɛ wɔ **ʊr-ba'as**, ruru wʊ, ʊrege wʊ yagutɛ dɔ ʊn nɔm **ʊr-ba'as** o nomɛ wʊ ʊr-hɔ.’ 4 ʊrege wʊ nomotɛ wɔ **ʊr-ba'as** hɔ-ʊr gaan o-ta'yoor, komo kɔ ɔ ke da-ɔ wʊ haan wʊ zee wɔ, ‘Man dɔ á,’ nomɛ wʊ ʊr-hɔ.”

Ess ʊt-ma

5 Yan-Tɔm Yɛso zɛɛru Gɔs-wʊ, “Do tɛ m-'wɔns remen tɛ estɛ ma-ʊt ru.”

6 Yɛso shasuru, “ʊrege nɔ rɔ ʊn ess ʊt-ma ne ʊntʊn go-yo jiishɛ ʊs-rɛk à ʊntʊn go-yo **mosta**, nɔa hoks m-zɛɛ ʊn ka 'yo-yo, ‘Muusɛ ʊs-geer ne o sher hi ʊn du n-mɛ m-sa!’ Komo yo a nɔmɔ nɔ o-dɔrɔtɛ.”

Senge-mɔ ʊn ko-guw

7 “A zee wʊ ken wʊ be-ʊr nɔ rɔ ʊn ko-guw ne, wʊ rɔ wʊ ʊt-kerem à, ko gwɔt ʊn ca. Da-ɔ wʊ muunɛ sɔ o-kat, wɔa zee wʊ rɛ ga-tɔ ʊn wʊ hɔr-m-hɔr á. 8 Ko hiin! Wɔa zee wʊ ma, ‘Rishnu mɛ ga ʊn de, o wasʊ mɛ, ʊm reet, ʊm suus, mɛ komɛ wɔa hoks m-rɛ ʊn yo ma ru rii-yo m-rɛ yo!’ 9 ¿ʊdepe a bʊm ko-guw remen wʊ nɔmog o-dɔrɔtɛ á, depetɛ a bʊm wʊ? 10 Kang-o gaan ʊn nɔ ne, da-ɔ nɔ nomɛ yo Shir zɛɛ nɔ, nɔ nom à, zɛɛ nɔ, ‘Tɛ guw-ne yɛ temb, tɛ ʊn nɔm senge-m tɛ.’ ”

Yɛso taastɛ gɔm-se ʊn nen ɔp ya-ʊt-cim

11 Bɔ Yɛso bʊptɛ cɔw-yo o-Urusharima à, wʊ dɔruru ʊn tɛ riib-se ʊn dak-ɔ o-**Samariya** ʊn dak-ɔ o-Gariri ne. 12 Wʊ rɔ m-cɔw ʊn yo ken ya-o-bɔ yo, wʊ gonturu hun-ne ɔp yɛ rɔ ʊn swɔ ʊr-koob ʊn gɔm-ɔ ʊt-cim. Yɛ esuru ʊr-hew ne. 13 Yɛ ‘yonsuru ʊs-cɔr, “Yɛso! Gɔs-wʊ! Hogɛ 'wɔn ʊn tɛ!”

§ **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-cind:18** 16:18 Hyen komo: Mati 5:32; 1Kor 7:10-11.

* **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-ta'yoor:3** 17:3 Hyen komo:

¹⁴ Yeso hyanurʊ yɛ, wʊ zɛerʊ yɛ, “Ha nɔ be-ʊr ko-wan-**Cow ʊn kɔn-se Shir** wʊ byarag nɔ.”†

Yɛ rɔ m-nekɛ ʊn cow gom-se ʊn yɛ taarʊ. ¹⁵ Bɔ wan-gaan hyentɛ gom-o ʊn wʊ taag à, wʊ muunurʊ ʊn bongon-de Shir ʊn cɔr caari. ¹⁶ Wʊ sorʊ hi ʊn de ʊn wʊ n-dak be-de ʊn na-ʊs Yeso, wʊ bomurʊ wʊ. Ka net-wʊ ko-**Samariya**-wʊ. ¹⁷ Yeso zɛerʊ, “Nɛn op yɛ ka ʊn taase gom-se ʊn yɛ à, ʔkenɛ ka jero-yɛ rɔ? ¹⁸ ʔRemen yan o bɔ ʊn ka ko-hamat-wʊ ʊn hon-de ʊn wʊ muunɛ wʊ bumut Shir?” ¹⁹ Yeso zɛerʊ wʊ, “Inɛ eso, o arag remen o shereg hur ʊn du be-de Shir, Shir taaste gom-o ru.”

Haan-mɔ ʊt-gwɔmo

(Mati 24:23-28,37-41)

²⁰ Yɛ ken **Parisa**-nɛ yɛ citurʊ Yeso da-o gwɔmo-to Shir he m-haan à. Yeso shasurʊ: “**Gwɔmo-to Shir** a haan bɔ a he to m-hyan á. ²¹ Yatt-wʊ he m-zɛɛ, ‘Gwɔt, to ka kanɛ!’ Kɔ, ‘To ka rɛɛnɔ!’ Remen gwɔmo-to Shir rɔ be-de nɔ rɔ à.”

²² Ka da-de wʊ zɛerʊ yan-nekɛ-mɔ ʊn wʊ, “Da-o roɔn da-o nɔ he m-cɔn nɔ hyen hɔ-ʊr gaan be-de ʊn hɔ-to ʊn Wà-wʊ ʊn net à, amba nɔa hyen de á. ²³ Yɛ ken hun-nɛ yɛ he nɔ m-zɛɛ, ‘**Wà-wʊ ʊn net**, Wʊ ká rɛɛnɔ!’ Kɔ, ‘Wʊ ká kanɛ!’ Amba nɔ ru m-gwɔt á. ²⁴ Mɛ nɔ m-rurɛ ʊntʊn ʊs-myakt n-ton komo m-cecar nɛ, kaanɛ muun-mɔ ʊn **Wà-wʊ ʊn net**, he m-nɔm ʊn hɔ-de ʊn wʊ. ²⁵ Amba ʊr-takan **Wà-wʊ ʊn net** wʊa sʊ ʊr-koɔb deɛn hun-nɛ yɛ ʊn ka da-o, yɛa ‘yarag wʊ. ²⁶ Bɔ hun-nɛ nɔmɛ da-o **Nuhu** à kaanɛ yɛ he m-nɔm da-o rɛ **Wà-wʊ ʊn net** he m-muun à.† ²⁷ Kɔ wʊ ke m-rɛ m-swɔ nɛ, campo-nɛ ʊn ne'a-nɛ nɛ ʊn senge-mɔ ʊt-ge, har ʊn ka hɔ-de **Nuhu** tʊwtɛ o-hat à, komo hɔ-m haanurʊ mɔ rɛerʊ yɛ kap.‡ ²⁸ Oa nɔm ʊntʊn da-o wʊ ken net-wʊ jin-de ʊn wʊ Rot. Kɔ wʊ ke ʊn senge-mɔ m-rɛ m-swɔ nɛ, ʊt-baab, m-o nɛ, ʊr-go, ʊt-ma nɛ. ²⁹ Hɔ-de **Rot** rwʊunɛ bɔ-o o-**Sodom** à, Shir hentutɛ o-ra ʊn kak-to o-ra nɛ ʊntʊn kem n-Tɔn ʊn shir o hoɔrʊ yɛ kap.* ³⁰ Kaanɛ he m-nɔm hɔ-de ʊn muun-mɔ ʊn **Wà-wʊ ʊn net** wʊa ‘wɔs hun-nɛ ba m-zɔnge.

³¹ “ʊn ka hɔ-de wʊ rɔ n-ton ʊr-doɔb de ʊn kuke-o ʊn wʊ à, wʊ kergunɛ á, wʊ cʊw hur-o ʊn wʊ á, wʊ dekantɛ yo ken rii-yo á, remen Shir a saburɛ ka yɛ cɔnɛ ruut ʊn saw-to ʊn yɛ à, kaanɛ komo bɔ ʊn wʊ rɔ o-kat à, wʊa warag o-hur á.† ³² Baks nɔ ne'a **Rot** wʊ naaste o-da komo wʊ wakɛ ʊs-ajima nɛ remen saw-to ʊn wʊ, Shir sabursutɛ wʊ.‡ ³³ Bɔ ʊn wʊ cɔnɛ wukɛ ʊn hoɔg-mɔ ʊn wʊ à, wʊ yagɛ mɛ m-dɔrɛ mɔa ege wʊ, komo bɔ ʊn wʊ hoɔg-mɔ ʊn wʊ ege rem re à, wʊa kum mɔ.§ ³⁴ ʊn ka tet-mɔ, mɛ nɔ m-rurɛ, hun-nɛ yoor m-rew be-ʊr gaan: Shir a dek wan-gaan, wʊ yagɛ wan-gaan n-jim. ³⁵ Ne'a-nɛ yoor ʊr-na be-ʊr gaan, Shir a dek wan-gaan, wʊ yagɛ wan-gaan n-jim.”*

³⁷ Yan-nekɛ-mɔ ʊn wʊ citurʊ wʊ, “Gɔs-wʊ, ʔkenɛ ka rii-yo he m-koɔr?”

Yeso shasurʊ, “Be-de u-ʊr rɔ à, kanɛ sakra he m-mɔrge.”

Bɔr-ʊs op ʊs-eer

Sha-mɔ ʊt-ma to ʊn

ko-gwɔr ʊn wan-piish ʊt-ma nɛ

¹ Yeso rurʊ yan-nekɛ-mɔ ʊn wʊ sha-mɔ ʊt-ma wʊ yoosutʊ yɛ bɔ yɛ he m-senge ʊn kɔn-se Shir ba m-kar á. ² “ʊn o ken bɔ-o a nɔmog wʊ ken wan-piish ʊt-ma wʊ, wʊ rɔ ʊn hoɛ gyer-o Shir á, wʊ komo m-hyan hi-de ʊn net ʊs-shi nɛ á. ³ Wʊ ken ko-gwɔr-wʊ ne'a, ro kanɛ ʊn ka bɔ-o wʊ ma'asɛ m-ha be-de ʊn wʊ à ʊn hoob-o ʊn a ya'as wʊ yo rɔ yo ma ʊn wʊ à, wʊ rɔ m-zɛɛ, ‘Gu mɛ be-de ʊn wan-ryaab-ʊs re.’ ⁴ O-da deɛn, wan-piish ʊt-ma yagɛ ʊn was, amba ʊr-kom wʊ zɛerʊ hi ʊn de ʊn wʊ, ‘Mɛtt gyer-o Shir á, mɛ komo m-hyan hi-de ʊn net ʊs-shi nɛ á, ⁵ amba remen ka ko-gwɔr-wʊ sutʊ mɛ, man gut remen wʊ kumut yo rɔ yo ma ʊn wʊ à. ʊrege mɛ nɔm kaanɛ á, wʊa ma'as m-haan har wʊ bɔ mɛ.’ ”

⁶ Yeso zɛerʊ, “Hɔgʊ nɔ yo ka wan-piish ʊt-ma wʊ zɛɛ à, wʊ rotɛ gyer-o Shir á. ⁷ Wʊ hokstɛ nɔmɛ ʊn ká ko-gwɔr-wʊ kaanɛ, remen wʊ suutɛ wʊ, kaanɛ Shir a hoks nɔmɛ ʊn hun-nɛ yɛ wʊ daage à rii-yo ʊr-bon, ʊrege yɛ kɔnɔg wʊ, wʊa gu yɛ hɔr-m-hɔr. ⁸ Mɛ nɔ

† **Bɔr-ʊs op ʊs-ta'yoor:14** 17:14 Hyen komo: Rewi 14:1-32. ‡ **Bɔr-ʊs op ʊs-ta'yoor:26** 17:26 Hyen komo: Taka

6:5-8. § **Bɔr-ʊs op ʊs-ta'yoor:27** 17:27 Hyen komo: Taka 7:6-24. * **Bɔr-ʊs op ʊs-ta'yoor:29** 17:28-29 Hyen

komo: Taka 18:20–19:25. † **Bɔr-ʊs op ʊs-ta'yoor:31** 17:31 Hyen komo: Mati 24:17-18; Mark 13:15-16. ‡ **Bɔr-ʊs**

op ʊs-ta'yoor:32 17:32 Hyen komo: Taka 19:26. § **Bɔr-ʊs op ʊs-ta'yoor:33** 17:33 Hyen komo: Mati 10:39; 16:25;

Mark 8:35; Ruka 9:24; Yoha 12:25. * **Bɔr-ʊs op ʊs-ta'yoor:35** 17:35 Mɔ ken gen-mɔ ʊn dɔ ci-o 36Hun-nɛ yoor a ma'as m-senge o-kat: a dek wan-gaan, a yagɛ wan-gaan. Hyen: Mati 24:40.

m-rɔrɛ, Shir a piish ma-tɔ un yɛ hɔr-m-hɔr bɔ yɛ he hogɛ m-rɛrɛm á. Amba **Wà-wu un net** ɛ wɔa 'wɔs hun-nɛ gokstɛ Ma-tɔ Shir da-o wu he m-muun nɛ?"

Sha-mɔ ut-ma tɔ un

ko-Parisa un wan-gɔks un tar nɛ

⁹ Yɛso doog hun-nɛ m-rɔrɛ ka sha-mɔ ut-ma mɔ, yɛ nepɛ she'et-de un yɛ, kashi de á, komo yɛ rɔ un muut un yɛ ken yɛ n-dak. ¹⁰ "Da-o gaan hun-nɛ yoor Haag un **Pyo-o Shir** yɛ konot Shir: Wan-gaan ko-**Parisa**-wu, wu ka komo **wan-gɔks un tar**. ¹¹ **Ko-Parisa** ɛsuru un hɔn wu kɔnuru, 'Shir, um bɔmog wɔ remen mɛ ko-hyow á, mɛ ko-wan-men-ut jaas-tɔ wu á, mɛ un rwɔr ut-bɔ á, mɛ un hoob-o un ne'a-nɛ untun yɛ ken yɛ á. Um bɔmog wɔ remen mɛ untun ka ko-**wan-gɔks un tar** wu reɛnɔ á. ¹² Un hɔ-ut ta'yoor mɛ un nɔm o-**swɔt** hɔ-ut yoor, mɛ kumɛ rii-yo wɔɔ op á, mɛ wɔ m-ya'as o-gaan.'

¹³ "Amba ko-**yan-gɔks un tar** ɛsuru ur-hew nɛ komo wu jaks co-o un wu n-Tɔn á, amba wu wosuru be-de un wu. Wu zɛɛru, 'Shir, hogɛ 'wɔn un de, mɛ ko-wa-**ur-ba'as**!' "¹⁴ Yɛso zɛɛru yɛ, "Mɛ nɔ m-rɔrɛ, ko-**yan-gɔks un tar**, waragɛ o-hur hond hond be-de Shir, amba ko-**Parisa**-wu warag o-hur hond hond á. Remen kap yɛ jakɛ hi un de un yɛ n-tɔn á, Shir á hɛntɛ yɛ n-dak, komo kap bɔ un yɛ hɛntɛ hi un de un yɛ dak dak á, Shir a jaks yɛ n-tɔn."*

Yɛso huutɛ yakar nu-o ur-bon

(Mati 19:13-15; Mark 10:13-16)

¹⁵ Yɛ ken hun-nɛ yɛ hanturu yakar-yɛ un yɛ be-ur Yɛso remen wu huutɛ yɛ nu-o ur-bon. Yan-nekɛ-m Yɛso tepruru yɛ bɔ yɛ nɔmɛ kaanɛ á, ¹⁶ Amba Yɛso agnuru ka yakar-yɛ be-de un wu komo wu zɛɛru. "Yagu nɔ yakar rɛk-yɛ haantɛ be un de, nɔ wɛn yɛ á, remen gwɔmo-tɔ Shir rɔ be-de gon yɛ. ¹⁷ Baks nɔ de ka! Kap bɔ un wu gɔksɛ gwɔmo-tɔ Shir untun wá á, wɔa tɔw un den-o Shir á."

Ko-ya-o-kwum

(Mati 19:16-30; Mark 10:17-31)

¹⁸ Net caari-wu un **Yahuda**-nɛ cituru Yɛso, "Wa-ur-Yoos, wɔ kashi-wu, ɛya nɛ um he m-nɔm um kumut hogɔ-o ba m-ta?"

¹⁹ Yɛso cituru wu, "ɛRemen yan o o zeetɛ mɛ 'kashi'? Yatt-wu rɔ kashi á se Shir cot. ²⁰ O nepɛ ka **karamsa**-o: 'Wɔ cɔn ne'a-wu un net á, wɔ hɔ net á, wɔ hiw rii á, wɔ ce'ɛ net ut-ma á, hyan tatoru un inu ru nɛ ut-gos nɛ.'† "

²¹ Ka net-wu shasuru, "Cin mɛ rɛk-wu um nɔmɔsɛ dɔrɔtɛ-o un o kap."

²² Bɔ Yɛso hogɛ kaanɛ á, wu zɛɛru wu, "Yo ken yo rɔ kɔn yo kusɛ o nɔm á: Baab rii-yo o rɔtɛ á kap, o ya'as kɔɔb-nɛ ka hwɔr-yɛ, komo wɔa kum rii-yo ur-bon n-Tɔn, ka da-o, o haan, o dɔrɛ mɛ." ²³ Amba da-o ka net-wu hogɛ kaanɛ á, wu hogɛ m-rɛrɛm kɔ hiin á, remen ko-ya-o-kwum-wu deɛn.

²⁴ Yɛso hyanuru wu hogɛ m-rɛrɛm á, wu zɛɛru, "Ko-ya-o-kwum a tɔw den-o un gwɔmo-tɔ Shir un yish pus-yɛ á! ²⁵ Otɛ ko-ya-o-kwum-wu tɔw den-o un gwɔmo-tɔ Shir á, jiištɛ ba un rem dorom-yo tɔw un ish-o o-bɛr."

²⁶ Hun-nɛ yɛ hogɛ wu á cituru, "ɛWan wu un ya Shir he m-gu?"

²⁷ Yɛso shasuru, "Rii-yo hun-nɛ a hoks m-nɔm á, Shir a hoks yo m-nɔm."

²⁸ Ka da-de Bitrus zɛɛru, "Gwɔt! Tɛ yagnutɛ den-ut tɛ, tɛ dɔrɔtɛ wɔ."

²⁹ Yɛso zɛɛru yɛ, "Eɛ, komo um ɛsutu nɔ, kɔ wu ke wu yagɛ hur-o un wu, ko ne'a, ko hen-nɛ, ko yɛ matɛ wu á, ko yakar remen cɔn-tɔ un den-o ut-gwɔmo tɔ Shir, ³⁰ wɔa kum deɛn un ka hak-se, komo wɔa kum hogɔ-o ba m-ta un hak-se rɔɔnɛ á."

Yɛso rwɔrɔg ma-tɔ un mar-mɔ

un wu sɔ o-tet komo

(Mati 20:17-19; Mark 10:32-34)

³¹ Yɛso dekurɔ yan-nekɛ-mɔ un wu op un yoor n-riib, wu zɛɛru yɛ, "Hogɔ nɔ! A he nɔ o-Urusharima, be-de kap rii-yo yan-Rwɔru un Ma-tɔ Shir genɛ un **Wà-wu un net** he m-shi á. ³² Wu a hɛ'ɛbɛ un kom-tɔ un yɛ rɔ **Isra**-nɛ á, yɛa pyapar wu, yɛ cɔpsɛ wu m-ta komo. ³³ Yɛa nɔmɛ wu ɔs-sɔrɔg, yɛ hɔ wu amba hɔ-ur atetɛ-de, wɔa inɛ un hogɔ nɛ."

³⁴ Amba yan-nekɛ-mɔ un wu yɛ nap ko o-gaan yo wu rɔ m-zɛɛ á, remen a wukutɛ yɛ ma-tɔ wu rɔ m-rwɔr á, komo yɛ nap rii-yo Yɛso rɔ m-rwɔr á.

Yɛso upstɛ yish-yɛ un ko-pɔ

(Mati 20:29-34; Mark 10:46-52)

* **Bɔr-ɔs op ɔs-eer:14** 18:14 Hyen komo: Mati 23:12; Ruka 14:11. † **Bɔr-ɔs op ɔs-eer:20** 18:20 Hyen komo: Rwuu 20:12-16; Kara 5:16-20.

³⁵ Yɛso rɔ yow yow o-Jeriko nɛ, wʉ ken ko-pɔ-wʉ rɔ tara n-riib ʉn cɔw, wʉ rɔ ʉs-kɔn.
³⁶ Da-ɔ wʉ hogɛ hun-nɛ rɔ m-arag à, wʉ cituru, “¿Yan yo nɛ?”

³⁷ Yɛ ruru wʉ, “Yɛso ko-ya-o-Nazaret rɔ m-arag.”

³⁸ Wʉ 'yonsuru ʉs-cɔr, “Yɛso! Baag-o **Dawuda!** Hogɛ 'wɔn ʉn de!”

³⁹ Hun-nɛ yɛ rɔ co à, kangsuru wʉ yɛ zɛɛru wʉ rɛs temb. Amba wʉ 'yonsuru ʉs-cɔr deɛn, “Baag-o **Dawuda** hogɛ 'wɔn ʉn de.”

⁴⁰ Ka da-ɔ Yɛso ɛsuru wʉ zɛɛru, “Hantu nɔ ka ko-pɔ-wʉ be ʉn de.” Bɔ wʉ wɔ'ontɛ yow yow à, Yɛso cituru wʉ, ⁴¹ “¿Ya nɛ o cɔnɛ ʉm nɔmɔ wɔ?”

Wʉ shasuru, “Gɔs-wʉ, ʉm cɔnɔg m-hyen.”

⁴² Yɛso zɛɛru wʉ, “Hyan! Remen sher-m ru be-de Shir rwo'og wɔ m-hyan.”

⁴³ ʉn gyept-ɔ ʉn yish, wʉ hyanuru cas kanɛ, wʉ dɔruru Yɛso, wʉ rɔ ʉn nomɛ ʉn Shir ʉr-bɔngɔn. Da-ɔ buug-de ʉn hun-nɛ hyanɛ kaanɛ à, yɛ bɔmuru Shir kap mɔ ʉn yɛ.

Bɔr-ʉs op ʉs-jero

Yɛso ʉn Zakka

¹ Yɛso cɔwuru o-Jeriko wʉ rɔ m-arag. ² Ko-Gwɔmo-wʉ ʉn **yan-goks ʉn tar** jin-de ʉn wʉ Zakka, ko-ya-o-kwum-wʉ. ³ Wʉ cɔnɔg wʉ hyen kɔ wan wʉ nɛ Yɛso. Amba wʉ hoks hyan ʉn Yɛso á, remen hun-nɛ nɔmɔg deɛn, komo wutt m-seɛb á kɔ hiin. ⁴ Wʉ arguru o-rek ʉn co-ɔ ʉn hun-nɛ wʉ daaru o-dirimi wʉ hyenet Yɛso, wʉ rɔ m-arag ka sɔ à. ⁵ Bɔ Yɛso woote ʉn ka be-de à, wʉ dassuru ʉr-hi n-tɔn wʉ zɛɛru Zakka, “Kergunɛ hɔr-m-hɔr, remen ʉn hur-o ru ʉm he m-she'et caanɛ.”

⁶ Zakka kergunuru hɔr-m-hɔr wʉ barkuru Yɛso zak-o-zak. ⁷ Kap hun-nɛ yɛ hyanɛ kaanɛ à, taknuru ʉs-cenene, “Ka nɛt-wʉ haag ʉr-hamat ʉn hur-ɔ ʉn **ko-ya-ur-ba'as!**”

⁸ Zakka inuru eso wʉ zɛɛru Yɛso, “Hogɛ, man ya'as koɔb-nɛ ʉr-purug de ʉn rii re, ʉreɛ komo ʉm rumuste rii-yo ʉn wʉ ken wʉ, man tope wʉ ka rii-yo sɔ o-nass.”

⁹ Yɛso zɛɛru wʉ, “Ka hur-ɔ kumug gwʉ caanɛ, remen ka nɛt-wʉ gokstɛ Ma-to Shir ʉntun **Ibrahi**. ¹⁰ **Wà-wʉ ʉn nɛt** haante wʉ hobt, komo wʉ guut yɛ eɛɛ à.”*

Sha-mɔ ʉt-ma tɔ ʉn hwɔr ʉn guw-nɛ op nɛ

(Mati 25:14-30)

¹¹ Bɔ hun-nɛ rɔ m-hogɛ ʉn tɔ ka à, Yɛso dooru yɛ m-rure sha-mɔ ʉt-ma. ʉn ka da-de, wʉ rɔ yow yow o-Urusharima nɛ, komo yɛ rɔ m-zɛɛ ʉnze gwɔmo-tɔ Shir rɔ ma-tɔ m-rwʉun. ¹² Wʉ zɛɛru, “Wʉ ken nɛt caari-wʉ, rɔ m-ha ʉn ɔ ken bɔ-ɔ ʉr-hew nɛ, a sagbute wʉ ʉt-gwɔmo, a komse wʉ muunuru o-hur. ¹³ Bɔ wʉ inɛ m-neke à, wʉ agnuru guw-nɛ yɛ ʉn wʉ nɛn op komo wʉ yasuru kɔ wʉ ke hwɔr. Wʉ ruru yɛ, ‘Sengu nɛ, nɔ gurɔ yo nɔ he m-hoks m-kum da-ɔ mɛ neke.’ ¹⁴ Amba hun-nɛ yɛ ʉn wʉ yagute wʉ, yɛ tomuru n-jim de ʉn wʉ unze, ‘Tɛ cɔn ka nɛt-wʉ reete ʉt-gwɔmo á.’

¹⁵ “Komo haanuru a sagburu ka nɛt-wʉ ʉt-gwɔmo wʉ muunuru. Bɔ m-jo'on, wʉ zɛɛru guw-nɛ yɛ ʉn wʉ yɛ rwʉun, remen wʉ nept yo yɛ kumɛ à. ¹⁶ Wʉ ʉr-takan haanuru wʉ zɛɛru, ‘Gɔs-wʉ, ʉm kumug sɔ o-op n-tɔn ʉn ka yɛ o yasɔ mɛ à.’ ¹⁷ Wʉ zɛɛru, ‘Kɛregen, wɔ ko-guw kashi-wʉ! O nɔmɔg m-sɛngɛ ʉn rii hiin, man sagbe wɔ ʉt-gwɔmo tɔ ʉn bɔ-ut op.’ ¹⁸ Ko-guw ayoore-wʉ, haanuru wʉ zɛɛru, ‘Gɔs-wʉ, ʉm kumug sɔ o-taan n-tɔn ʉn ka yɛ o yasɔ mɛ à.’ ¹⁹ Wʉ zɛɛru wʉ, ‘Komo wɔa nɔm gwɔmo-tɔ ʉn bɔ-ut taan.’

²⁰ “Komo wʉ ken ko-guw-wʉ haanuru wʉ zɛɛru, ‘Gɔs-wʉ, hwɔr ru yɛ ka, mɛ ʉn wuke yɛ ʉr-magund. ²¹ Mɛ wɔ o-gyer, remen wɔ rii-yo o-gyer yo. Wɔ m-dɛk be-de wɔ ɛsɛ á, komo wɔ m-ce be-de wɔ gɔ yɛ á.’ ²² Wʉ zɛɛru wʉ, ‘Wɔ ko-guw-wʉ o-hwa! Man dɛk gom-ut ru, m-sabursute wo! O nepstɛ mɛ rii-yo o-gyer yo, mɛ m-dɛk be-de mɛ ɛsɛ á, komo mɛ m-ce be-de mɛ gɔ á. ²³ ¿Remen yan ɔ wɔ heete hwɔr re o-benki á, be-de ʉn rɔa goksunɛ m-saknɛ da-ɔ ʉm muunɛ á?’

²⁴ “Ka da-de wʉ zɛɛru ka yɛ ro eso kanɛ à, ‘Rumus nɔ ka hwɔr-yɛ be-de ʉn wʉ, nɔ ya'as ka ko-guw-wʉ rɔ ʉn op nɛ à.’ ²⁵ Amba yɛ zɛɛru wʉ, ‘Gɔs-wʉ, ay, wʉ rɔ ʉn op nɛ!’ ²⁶ Wʉ shasuru, ‘Mɛ nɔ m-rure, kap ka yɛ rɔ ʉn rii nɛ à, Shir a do yɛ, amba ka yɛ rotte rii á, ka yo yɛ rotte hiin à, Shir a rumus yɛ yo.’ ²⁷ M-mɔka, ka yan-yage-ut re yɛ, ka yɛ cɔnɛ a sagbe mɛ ʉt-gwɔmo á, hantu nɔ yɛ kanɛ, hɔ nɔ yɛ ʉn hyan-o re!’ † ‡”

Yan-bɔ-ɔ o-Urusharima barkute Yɛso

(Mati 21:1-11; Mark 11:1-11; Yoha 12:12-19)

²⁸ Bɔ Yɛso komtɛ ka ma-tɔ à, wʉ takuru co wʉ rɔ m-ha o-Urusharima yan-neke-mɔ ʉn wʉ rɔ wʉ m-dɔrbe n-jim. ²⁹ Bɔ wʉ woontɛ yow yow o-Bapaji nɛ o-Betanya nɛ à, ʉn

* **Bɔr-ʉs op ʉs-jero:10** 19:10 Hyen komo: Mati 18:10. † **Bɔr-ʉs op ʉs-jero:26** 19:26 Hyen komo: Mati 13:12; Mark 4:25; Ruka 8:18. ‡ **Bɔr-ʉs op ʉs-jero:27** 19:11-27 Hyen komo: Mati 25:14-30.

'wun-de o-haag o hun-ne m-zee, **Haag-o ʋn 'yo-se o-Zetun** à, wu tomuru yan-neke-mo ʋn wu ngn yoor ³⁰ ʋn ka ma-to ne: "Ha no ʋn ka bo-de ro ʋn co no à. Da-o no m-cow à, noa hyen wà-yo o-janka yo a cete m-da á gego. Ussundu no yo, no hante kane. ³¹ Urege wu ken wu cikt no, '¿Remen yan o no rotte yo m-us?" Zee no wu, 'Gos-wu conog yo.' "

³² Ye doruru o-cow, ye 'wossuru hond hond, bo Yeso ruru ye à. ³³ Bo ye ro m-us ʋn ka wà-yo o-janka yo à, wan-yo zeeru ye, "¿Remen yan o no rotte yo m-us?"

³⁴ Ye shasuru, "Gos-wu conog yo." ³⁵ Ye dekuru ka wà-yo o-janka yo ye heeturu Yeso. Ka da-de, ye sakuru gund-to ʋn ye ʋn cin-o ʋn ka janka-yo, ye deturu Yeso n-ton. ³⁶ Bo wu da n-ton à, hun-ne neksuru gund-to ʋn ye ʋn cow.

³⁷ Bo wu woonte yow yow o-Urusharima ne à, be-de ka cow-yo dore ʋn 'wun-de ʋn **Haag-o ʋn 'yo-se o-Zetun** à, buug-de ʋn hun-ne yan-neke-mo ʋn wu taknuru bongon-de Shir ʋn 'yons us-cɔr remen rii-yo o-made yo ye hyane kap à. ³⁸ Ye 'yonsuru us-cɔr, ye zeeru,

"Shir ru'e ko-Gwomo o-kom wu haane

ʋn beeb-de ʋn Yawe à,

m-gwugwu n-ton kane

m-sekemsɛ be-de Shir!"[§]

³⁹ Ka da-de ye ken **Parisa**-ne ye kane tepsuru Yeso. "Wa-ur-Yoos, zee yan-neke-m ru ye res temb!"

⁴⁰ Yeso shasuru, "Me no m-rure, urege ye reks temb, ta'ar-ut toa takan tep."

Yeso 'wonog remen o-Urusharima

⁴¹ Bo Yeso woonte yow yow o-Urusharima ne à, komo bo wu hyente o à, wu 'wonuru ʋn tuk-mo ut-men remen o, ʋn hun-ne ne ye ro n-me à. ⁴² Wu ro m-zee, "Urege no nak caane rii-yo he no m-hante she'et-de ʋn gwugwu-mo ur-hur à! Amba m-moka Shir wukute no yo, remen no goks me á! ⁴³ Da-o roon da-o yan-yage-ut no he no m-rigumse à, ye woongsu no komo ye hebutu no ko o ke raag-o komo noa ru á. ⁴⁴ Yea ho no ʋn yakar no ne, komo ye saburse bo-o no, ko o-pam a yage yo n-ton ʋn yo ken yo á, remen no baks da-o Shir haane wu guut no á!"

Yeso yanag ya-ut-baab

(Mati 21:12-17; Mark 11:15-19; Yoha 2:13-22)

⁴⁵ Ka da-de Yeso haaru n-me ʋn **Pyo-o Shir**. Wu taknuru yan-se ʋn ya-m-o ʋn ya-ut-baab ne. ⁴⁶ Wu ro ye m-zee, "A geneg ʋn Ma-to Shir, 'Hur-o re be-de us-kon de'* amba no muute o be-de ʋn hyow-ne!"[†]

⁴⁷ Ko de ke ho-de Yeso yooste ʋn **Pyo-o Shir**. Gwomo-ne ye ʋn kon-se Shir, **yan-Yoos-de o-karamsa**, ʋn sek-ye ne conuru ye ho wu.‡ ⁴⁸ Amba ye hoks m-kum o-cow á, remen hun-ne kap ro wu m-hoge, ye con ye **ba'as** ur-gom á.

Bɔr ʋr-kwooz

*Wa ya'e Yeso gwomo-to wu rotte
ʋn nom ʋn ka hyat-to à*

(Mati 21:23-27; Mark 11:27-33)

¹ De ken ho-de, Yeso ro ʋn **Pyo-o Shir**, wu ro m-yoose ʋn hun-ne, komo wu ro ʋn rwor ʋn ka Ma-to Shir to, **Ma-to m-Rerem**, Gwomo-ne ye ʋn kon-se Shir ʋn **yan-Yoos-de o-karamsa** ne, mosse ʋn sek-ye ne, haanuru. Ye zeeru wu, ² "Ruru te, ¿kene o o kume gwomo-to ʋn nom ʋn ka rii-yo wu m-nom à? ¿Wa ya'e wo ka 'wons-mo?"

³ Yeso shasuru ye, "M-moka yage um cit no o ken cot-o: ⁴ Ruru no me, ¿wa ʋn wu ne tomgne **Yohana** Wan-Yo'os ʋn hun-ne n-me m-ho, 'hun-ne' ye, ko, 'Shir'?"

⁵ Ma-ut sunuru ye, "¿Ya ne a he m-zee? A ze'e, 'Shir,' wua zee, '¿Remen yan o ʋn ya no gokste **Yohana**?' ⁶ Komo a ze'e, 'Hun-ne' ye, kap ka buug-de ʋn hun-ne dea ho na, remen ye dekse **Yohanawan-Rwor ʋn Ma-to Shir** wu." ⁷ Ka da-de ye shasuru, "Te nap be-de o rwuune á."

⁸ Komo Yeso zeeru ye, "Me ma man ruru no ko kene um kume 'wons-mo um rotte ʋn nom kaane á."

Sha-mo ut-ma to ʋn

ko-ya-o-kat ʋn ya-tom-ne

(Mati 21:33-46; Mark 12:1-12)

§ **Bor-us op us-jero:38** 19:38 Hyen komo: Bng 118:26. * **Bor-us op us-jero:46** 19:46 Hyen komo: Isha 56:7.

† **Bor-us op us-jero:46** 19:46 Hyen komo: Irm 7:11. ‡ **Bor-us op us-jero:47** 19:47 Hyen komo: Ruka 21:37.

⁹ Yeso ruru ka hun-ne ye ka sha-mo ut-ma mo: "Wu ken net-wu goog o-kat, wu dekuru ya-tom, wu warguru o-hur wu she'etunduru deen.* ¹⁰ Bq da-o m-ce woonte à, wu tomuru ko-guw-wu un wu be-de un ka ya-tom-ye, a ya'sunde wu yo ro yo ma un wu à. Amba ka ya-tom-ye bunuru ka ko-guw-wu, komo wu muunuru ba un rii. ¹¹ Ka wa-o-kat-wu dooru m-tom un wu ken ko-guw-wu, amba ka ya-tom-ye bunuru wu komo, ye ya'u wu m-e, wu muunuru ba un rii. ¹² Ka da-de, wu tomuru atette-wu, ka ya-tom-ye hogussuru wu m-hoog, ye yanduru wu. ¹³ Ka da-de, ko-ya-o-kat zeeru, '¿Ya ne un he m-nom? Yage um tomot wa re wu me m-con à un hi un de un wu, um nak yea nomo wu o-dorotte!' ¹⁴ Amba bq ka ya-tom-ye hyambutu wu à, ye zeeru hi un de un ye, 'Wa-wu un ko-ya-o-kat-wu ka. A ho no wu, komo saw-to un ko-ya-o-kat myet a warag-ut ma na!' ¹⁵ Ye ruuturu wu n-riib o-kat, ye hqoru wu."

Yeso cituru ye, "¿Ya ne ka ko-ya-o-kat-wu he ka yan-tom-ye m-nom? ¹⁶ Wu haan wu ho ka yan-tom-ye, wu ya'as ye ken ya-tom-ye ka kat-o."

Bq hun-ne hoge kaane à, ye zeeru, "Shir wen gon ka rii-yo!"

¹⁷ Yeso gwoturu ye, wu cituru, "¿Ya ne ka Ma-to Shir to ro m-zee? 'Ka pam-yo ya-ut-ma yage à, yo jiište ye ka m-'wons kap.'† ¹⁸ Kap bon wu 'hebe un ka pam-yo à wua cagme, urege komo ka pam-yo he'ente n-ton un net, yo à rugumse wu."

Cot-o un top un tar

(Mati 22:15-22; Mark 12:13-17)

¹⁹ Yan-Yoos-de o-karamsa un Gwomo-ne ye un kon-se Shir ne conuru ye ship Yeso kanu remen ye nepse wu rworog ka sha-mo ut-ma mo remen ye, amba ye ro o-gyer o un hun-ne. ²⁰ Ye ro un hoob-o o-cow remen ye zeet Yeso rworog gom-de **ur-ba'as**. Ye zwopuru ye ken ye o-nu, ye barag m-zee kashi un hun-ne ye ro. Komo ye tomuru ka hun-ne-ye ceeb Yeso us-cot, remen ye bobsubu wu, be-ur **Biratus**, ko-Gwamna-wu o-dak. ²¹ Ya-m-seger un Yeso zeeru wu, "Wa-ur-Yoos, te nepse kap yo o zee, un yo o yoose ne à, hond hond o. Te nepse wu un gwot un co á, amba rwor o-nip o un yo Shir cone un hun-ne ne à. ²² Ruru te, ¿depete te top tar-o un ko-Gwomo **Sisar**, gwomo-to o-dak o-Roma, ko te top á?"

²³ Amba Yeso hyanuru weer-se un ye, wu zeeru ye, ²⁴ "Kutu no me ka hwor-yo a nome o-kwom à. ¿Co-o wan o, un jin-ur wan ne ro kane?"

Ye shasuru, "O ma **Sisar**, ko-Gwomo-wu o-Roma."

²⁵ Yeso zeeru, "Remen kaane, ya'as no ko-Gwomo **Sisar** yo ro yo ma un wu à, no ya'as Shir yo ro yo un Shir à."

²⁶ Ka hun-ne ye hoks Yeso m-ship un ka ceeb-o á, ye resuru temb, ye ro un barag-se un shas-o un wu.

Cot-o un ine-mo un margan-ne

(Mati 22:23-33; Mark 12:18-27)

²⁷ Ye ken **Saduki**-ne ye, (ye zee a ine ut-marimar á), ye haanuru be-ur Yeso. Ye cit wu,‡ "Wa-ur-Yoos, **Mosa** geneg ka **karamsa**-o rem te. 'Urege net marag wu yage ne'a ba un yakar, hen-ne un ka net-wu a ge ka ne'a-wu, remen ye kumut yakar-ye a he m-zee yakar-ye un ka wu mare à.'§ ²⁹ A zee ye ken campo-ne ye ta'oor, tato un ye gaan, wu ro sek-wu à gaag ut-ge wu maruru ba wu un mat yakar. ³⁰ Wu donde wu à gaaru ka ne'a-wu, ³¹ Atette-wu kaane, ka rii gaan-yo kumuru ye kap ta'oor, ye marag ba un wu kume wa á. ³² Ur-kom kap, ka ne'a-wu maruru. ³³ M-moka, ¿ho-de margan-ne he m-ine à, ne'a-wu waane ka ne'a-wu ro? Kap ta'oor mo un ye, ye gaag wu."

³⁴ Yeso shasuru ye, "Hond hond o hun-ne ye m-moka ge ut-ge. ³⁵ Amba campo-ne un ne'a-ne ne ye Shir he m-yons ut-marimar à, remen ye shereg un wu, ye he de m-ga ut-ge, un ka da-o á. ³⁶ Yea warag untun **yan-tom-ye Shir**, yea mer á. Ye ro yakar-ye Shir, remen ye inute ut-marimar. ³⁷ Komo **Mosa** rworog cas cas, margan-ne a ine un hog ne. Un ka ma-to wu geneg bq Shir nome ut-ma un wu ne à, un ka be-de un tuk-mo ur-ran-de. Wu geneg unze Wan-Koyan, ak hi un de un wu, wu ro 'Shir **Ibrahi**, Shir **Ishaku**, komo Shir **Yakubu**.* ³⁸ Wu ro Shir o un margan-ne á, amba Shir o un yan-hoog, remen be-de un wu kap yan-hoog ye."

³⁹ Ye ken **yan-Yoos-de o-karamsa** ye zeeru, "Wa-ur-Yoos o, ka shas-o ro ur-bon ne!" ⁴⁰ Bq un kaane, yatt-wu hokse Yeso m-cit komo á.

* **Bqr ur-kwooz:9** 20:9 Hyen komo: Isha 5:1. † **Bqr ur-kwooz:17** 20:17 Hyen komo: Bng 118:22. ‡ **Bqr ur-kwooz:27** 20:27 Hyen komo: Sng 23:8. § **Bqr ur-kwooz:28** 20:28 Hyen komo: Kara 25:5. * **Bqr ur-kwooz:37** 20:37 Hyen komo: Rwu 3:6.

Kiristi wà Dawuda wu
(Mati 22:41-46; Mark 12:35-37)

⁴¹ Yeso zɛɛrɔ ye, “¿Re ne ne ye zette **Kiristi** raag-o **Dawuda** o? ⁴² **Dawuda** un hi un de un wu zɛɛg un takurda-o un Sep-to ʋr-Bɔngon,

“ Yawe zɛɛg Gɔs-wu re:

“She’et un ka be-de ʋt-gwomo de,

⁴³ Har um ru’ut yan-yage-ut ru waragte rii-yo

o he m-yawag un na-ʋs ru à!” †

⁴⁴ **Dawuda** ak wu ‘Gɔs-wu,’ komo ¿re o, wu hette m-warag ‘wà un wu?’”

Yeso zɛɛg nom no ja
un yan-Yoos-de o-karamsa ne
(Mati 23:1-36; Mark 12:38-40)

⁴⁵ Bɔ hun-ne kap hogute wu à, Yeso zɛɛrɔ yan-neke-mo un wu, ⁴⁶ “Nom no ja un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne, ye rɔ m-cɔn ye ma’as m-neke un cɔp-to ʋr-bon ne, komo ye cɔngɔ a gas ye, a hyen ye ʋt-gos ne be-de m-o m-baab ne. Ye rɔ m-daag be-de ʋr-she’et de ʋr-bon un kuke-to un yoos un Ma-to Shir, un be-de jiishe ʋr-bon ne à da-o ʋt-biki. ⁴⁷ Ye rɔ m-cow un hur-to un gwɔr-ne ye rumus ye saw-to un ye, ka da-de komo ye barguru naas o-da deɛn un kɔn-se Shir! Kɔɔb-de Shir he ye m-ya à dea jiishe de un kɔ wu ke!”

Bɔr ʋr-kwɔɔz o-gaan

Yar-mo un ko-gwɔr
(Mark 12:41-44)

¹ Yeso riguru wu hyanuru hun-ne yan-rii rɔ un hwɔbe un yar-mo un ye un be-de ʋr-ess n-me un **Pyo-o Shir**. ² Komo wu hyanuru wu ken ko-kɔɔb-wu un ko-gwɔr-wu ne’a jorbute nera yoor. ³ Wu zɛɛrɔ, “Me no m-rure, ka ko-gwɔr-wu jiishte kɔ wu ke m-yar, ⁴ remen ye ka gasunte ye yagne yo kuse à, amba wu, ko-kɔɔb untun wu, ya’aste kap yo rɔ wu à.”

Yeso rwɔrog a wuks den-o Shir
(Mati 24:1-2; Mark 13:1-2)

⁵ Ye ken ye **yan-neke-m Yeso** rɔ un ma-to un **Pyo-o Shir**, o rɔ ʋr-bon de o-gwɔt ne un ka ta’ar-to a meete o à un yar-mo a ya’e Shir ne à. Yeso zɛɛrɔ, ⁶ “Kap ka yo no hyane à, da-o rɔon a yage ʋr-ta’ar n-ton un de ken de á, a wuksusse ko de ke.”

Swɔ ʋr-kɔɔb
(Mati 24:3-14; Mark 13:3-13)

⁷ Ye cituru wu, “Wa-ʋr-Yoos, ¿ya un da-o a he m-nom kaane? Komo ¿ya un gon napa-o te he m-hyan, te nept ka da-o wɔontɛ?”

⁸ Yeso zɛɛrɔ, “She’et no zongse, no yage kɔ wu ke raks no á. Hun-ne deɛn a haan un jin un de. Ye’a haan, ye zee, ‘Me rɔ wu, wu Shir daagne à!’ Komo, ‘Ka da-o rɔ yow yow!’ Amba no dɔre ye á. ⁹ No hoge o-gyer á, da-o no hoge ma-to ʋr-gun, m-barme ne, se a nomog gon to ʋr-takan, amba yan zee kɔm-ʋr rɔ yow yow á.”

¹⁰ Wu dooru ye m-zee, “O-dak, o-dak ne a dum, ʋt-gwomo ʋt-gwomo ne komo kaane. ¹¹ Dak-o a nukte o ho hun-ne, mer, ʋs-gom ne kɔ kene, rii-yo o-gyer yo a take m-hyan á, a hyen yo rwunte n-ton un shir. ¹² Rii-yo ka rem-se nomot kaane, a ship no a reɛsu no ʋr-kɔɔb, a heet no un kuke-to un yoos un Ma-to Shir be-de un piish ʋt-ma, a ke no. A heet no be-de un gwomo-ne un ya-o-dak-ne remen no me m-dɔre. ¹³ Kane no he m-kum o-da no rurutu ye ma-ut re to ʋr-bon. ¹⁴ Zongu no ba da-o un wɔon, no was bɔ no he hi un no m-ruut á, urege ye ce’utu no ʋt-ma. ¹⁵ Remen man ‘ye no ʋt-gom, ʋs-weer ne, bɔ yan-yage-ut no a hoks no un wakɛ un yo no zee á.* ¹⁶ A heet cetente-ʋs no be-de un ye mate no à, hen-ne no un baag-o no ne, un nay no ne ne, komo ye’a ho ye ken ye be-ʋr no. ¹⁷ Kɔ wu ke wu’a yagu no rem re. ¹⁸ Amba kɔ o-hi o-gaan un hi un no yoa he’en á. ¹⁹ No shere be-de Shir nɔa kum hɔɔg-o ba m-ta.

Yeso zɛɛg a saburɛ o-Urusharima
(Mati 24:15-21; Mark 13:14-19)

²⁰ “Da-o no hyene ya-ʋr-gun rigimsute o-Urusharima, ka da-de nɔa nep da-o rɔ yow yow a sabursute o. ²¹ Ka da-de ka ye rɔ un dak-o o-Judiya ye som ʋt-haag, ka ye rɔ n-me o-bɔ à, ye som, komo ye rege ye ruuste n-dɔ à, ye warag n-me o-bɔ á. ²² Remen ka hɔ-to, ‘Hɔ-to un swɔ ʋr-kɔɔb to,’ remen a sho’oste o-nip yo Ma-to Shir zee á.† ²³ Rii-yo ʋr-won

† **Bɔr ʋr-kwɔɔz:43** 20:42-43 Hyen komo: Bɔng 110:1. * **Bɔr ʋr-kwɔɔz o-gaan:15** 21:14-15 Hyen komo: Ruka 12:11-12. † **Bɔr ʋr-kwɔɔz o-gaan:22** 21:22 Hyen komo: Hose 9:7.

yo ne'a-ne ya-ut-uub un ka da-o, un ye ro un yakar rek-ye ne à! Rii-yo o-gyer a haan un ka dak-o, komo Shir a hante ryaab-se un wu un ka hun-ne ye remen **ba'as-de** un ye. ²⁴ A ho ye ken ye be-de ur-gun, komo a dek ye ken ye m-guw hono o-dak kap, komo ka ye nape Shir á yea yawag o-Urusharima har da-o Shir he m-zee ye yage kaane à."

Muun-m Yeso

(Mati 24:29-31; Mark 13:24-27)

²⁵ Yeso aragturu m-zee, "A hyen saw-to ut-hyat n-ton ur-ho, o-reng un regen-ne. Ut-bo hono o-dak a nom o-zak á, hun-ne a hogge gyer-o un nukte-mo m-sa un ryaab-se un a hu-se m-ho ne.† ²⁶ Hun-ne a bonse remen gyer-o un yo he m-haan hono o-dak á, Shir a nukt myet bo un rii-yo ro ut-gwomo ne n-Ton un shir á. ²⁷ Ka da-de **Wa-wu un net** a muun, untun o-ke'ente m-wons ne deen, komo o-mok ne.‡ ²⁸ Da-o no hyene ka rii-yo cirig m-nom, ine no eso no sher ur-beeb ne no jaks hi-ut no n-Ton, no gut Shir remen wu ro ma-to un gu un no."

Yoos no be-de 'yo-yo o-rum

(Mati 24:32-35; Mark 13:28-31)

²⁹ Ka da-de Yeso ruru ye sha-mo ut-ma: "Ceker no 'yo-yo o-rum un se ken 'yo-se ne. ³⁰ Da-o no hyene se cirig m-tupe, no nak sho-o nomog yow yow. ³¹ Kang-o gaan, da-o no hyene ka rii-yo ro m-nom, no nep unze gwomo-to Shir ro ma-to m-woon.

³² "Me no m-rure o-nip, hun-ne ye ro un hogge ne m-moka á yea wo m-mar kap á, se ka yo um zee mosse o-bo o o-Urusharima ne á shiig. ³³ O-Ton o-dak ne a tees, amba ma-ut re a te á.

Depete a wer

³⁴ "Wer no! No shoos hi un no ut-biki á, m-swog ne komo un ceker-se un hogge ne á. Me un zee kaane remen ka ho-de a 'wos no ba no un nap ³⁵ untun ceeb. Remen de a haan hono o-dak kap de 'wos ko wu ke wu ro un hogge ne n-dak á. ³⁶ Zongu no, komo no kon ko de ke ho-de, remen no kumut beeb-de m-ru un kap yo he m-haan á, komo no est un co-o un **Wa-wu un net.**"

³⁷ Ko de ke ho-de Yeso ro m-yoos un **Pyo-o Shir**, ko mo ke rim-mo wu ro m-ha **Haag-o un 'yo-se o-Zetun** taasü m-tet wu ro un kon-se Shir.* ³⁸ Ko de ke ho-de n-sot hun-ne kap ro m-ha un **Pyo-o Shir**, remen ye hogute wu.

Bor ur-kwooz us-yoor

A gamag ur-hi a yagute Yeso

(Mati 26:1-5; Mark 14:1-2; Yoha 11:45-53)

¹ Da-o ro yow yow o un **Biki-o ut-Burodi to ba m-Yist** o hun-ne m-aag **Biki-o m-Pas** á.* ² Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne ro un gyer-o un hun-ne, remen kaane ye cowuru hoob-o un bu-se ye hette ho un Yeso ba hun-ne un nap á.

Yahudas eks wua beeb Yeso

(Mati 26:14-16; Mark 14:10-11)

³ **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** cowuru un hur-ur Yahudas, wu a m-zee Iskariyoti á, wan-gaan be-de **yan-neke-m Yeso** op un yoor [12]. ⁴ Yahudas haaru, wu nomuru ut-ma un Gwomo-ne ye un kon-se Shir un caari-ne ne yan'er-de un **Pyo-o Shir** bo wu he ye m-bopse un Yeso á. ⁵ Zak-o hooru ye, ye zeeru yea top wu hwor. ⁶ Yahudas esuru kaane, komo wu taknuru hoob-o un da-o jiishe ur-bon á, o wu hette ye m-bopse un Yeso á, ba hun-ne un nap.

Yeso zongute wu reet Biki-o m-Pas

(Mati 26:17-25; Mark 14:12-21; Yoha 13:21-30)

⁷ Da-o un **Biki-o ut-Burodi to ba m-Yist** woonuru da-o a he pan un ca-yo ur-seke yo un rii-yo m-re yo **Biki-o m-Pas** á. ⁸ Yeso tomuru Bitrus un **Yohana**, wu zeeru, "Ha no zonge no nom rii-yo m-re yo un **Biki-o m-Pas** a reet no!"

⁹ Ye cituru wu, "¿Ke ne o, o cone te nom ka rii-yo m-re yo?"

¹⁰ Wu shasuru, "Bo no m-cow o-bo á, nga gonte wu ken net-wu deke dede-o m-ho á. Doru no wu un hur-o wu cwute á. ¹¹ No zee ka wa-o-hur wu: 'Wa-ur-Yoos zeege te cit wo, ¿o ke kuke-o yan-neke-m re un me ne hette m-re rii-yo m-re yo un **Biki-o m-Pas?**'

† **Bor ur-kwooz o-gaan:25** 21:25 Hyen komo: Isha 13:10; Izik 32:7; Jowe 2:31; Hyan 6:12-13. § **Bor ur-kwooz o-gaan:27** 21:27 Hyen komo: Dane 7:13; Hyan 1:7. * **Bor ur-kwooz o-gaan:37** 21:37 Hyen komo: Ruka 19:47.

* **Bor ur-kwooz us-yoor:1** 22:1 Hyen komo: Rwu 12:1-27.

12 Wɔa kutu nɔ caari-ɔ o-kuke ɔ a ma'e n-ton Ƴn ɔr Ƴn ɔ à, kanɛ nɔ he na nɔmɛ Ƴn rii-yo m-rɛ."

13 Yɛ ruuru komo yɛ 'wɔssuru rii hond hond bɔ Yɛso ruru yɛ à. Komo yɛ nɔmuru rii-yo m-rɛ yo **Biki-ɔ m-Pas**.

*Rii-yo m-rɛ yo Ƴn Biki-ɔ m-Pas
yo Ƴn Wan-Kɔyan*

(Mati 26:26-30; Mark 14:22-26; 1Kor 11:23-25)

14 Bɔ da-o wɔntɛ à, Yɛso she'eturu be-de Ƴn rɛ rii-yo m-rɛ Ƴn yan-tɔm-yɛ Ƴn wɔ nɛ. 15 Wɔ zɛɛru yɛ, "Ƴm cɔnɔg dɛɛn, Ƴm re ka rii-yo m-rɛ yo Ƴn **Biki-ɔ m-Pas** ɔ Ƴn nɔ nɛ, ka da-de Ƴm swɔru Ƴr-koɔb! 16 Mɛ nɔ m-rure, man re yo komo á, sɛ da-o Shir kɔmɛ gw-ɔ Ƴn hun-nɛ yɛ Ƴn wɔ à."

17 Ka da-de Yɛso dɛkuru Ƴr-ibitte de m-mɔdi, wɔ bɔmuru Shir. Wɔ zɛɛru, "Dɛk nɔ, nɔ wong. 18 Mɛ nɔ m-rure m-mɔka har ma co, man sɔ ka 'wɔur-ɔ á, sɛ gwɔmɔ-tɔ Shir wɔntɛ."

19 Ka da-de wɔ dɛkuru Ƴr-burɔdi wɔ bɔmuru Shir, wɔ caturu de. Wɔ ya'suru yɛ, wɔ rɔ m-zɛɛ, "Wur-o re ɔ ka ɔ Ƴm **seke**, rem nɔ à. Sengu nɔ m-nɔm kaanɛ nɔ ma'astɛ mɛ m-baks." 20 Kang-o gaan, wɔ yasɔ yɛ ka ibitte-de da-ɔ yɛ reesɛ rii-yo m-rɛ à. Wɔ rɔ m-zɛɛ, "Ka ibitte-de swɔr o-nu ɔ o-pɔ ɔ dea ɛs Ƴn hyɔ-m re, mɔ a wɔusɛ rem nɔ à.†

21 "Gwɔt nɔ! Ka wɔ he mɛ m-bɔpsɛ be-de ya-ut-yagɛ à, wɔ rɔ kanɛ Ƴn mɛ nɛ be-de Ƴn rii-yo m-rɛ!‡ 22 **Wà-wɔ Ƴn nɛt** wɔ mer bɔ Shir ɛsɛ à. Amba ka wɔ yasɛ **Wà-wɔ Ƴn nɛt**, wɔ warag rii-yo Ƴr-'wɔn!" 23 Yɛ taknuru citɔn hi Ƴn de Ƴn yɛ, "¿Wan wɔ nɛ be-ur na, wɔ he nɔm Ƴn ka rii-yo à?"

Ma-ut sunutɛ Ƴn wɔ he gos-wɔ à

24 Ma-ut sunutɛ be-de Ƴn **yan-neke-m Yɛso**, tɔ Ƴn wɔ he gos-wɔ à, be-de Ƴn yɛ.§ 25 Yɛso zɛɛru yɛ, "Gwɔmɔ-nɛ yɛ Ƴn ya-o-dak, yɛ rɔ yɛ m-kutɛ m-wɔns. Komo ka gwɔmɔ-nɛ yɛ rɔ m-zɛɛ Ƴn hi Ƴn de Ƴn yɛ, 'Nay-nɛ yɛ Ƴn ka hun-nɛ yɛ.' 26 Kaanɛ nɔ he m-nɔm, gos-wɔ be-ur nɔ, sɛ wɔ waragɛ rɛk-wɔ, komo wa Ƴn co, sɛ wɔ muutɛ hi Ƴn de Ƴn wɔ Ƴntɔn ko-guw.*† 27 ¿Wa rɔ gos-wɔ nɛ, ka wɔ she'etɛ wɔ reetɛ, ko wɔ nɔmɛ wɔ hantɛ à? Wɔ she'etɛ wɔ reet à. Amba Ƴm rɔ be-ur nɔ Ƴntɔn wɔ nɔmɛ wɔ hantɛ à.‡

28 "Nɔ rɔ Ƴn mɛ nɛ kap bɔ Ƴn meger-ut re. 29 Komo bɔ Tato re sagbɔ mɛ Ƴt-gwɔmɔ à, kaanɛ Ƴm sagbɔ nɔ. 30 Nɔa rɛ nɔa sɔ da-ɔ Ƴn gwɔmɔ-ut re, komo nɔa she'et Ƴt-comos remen nɔa piish ma-tɔ Ƴn ka baag-ut ɔp Ƴt-Ƴoor [12] tɔ, tɔ o-Isra.§

Yɛso zɛɛg Bitrus a she wɔ

(Mati 26:31-35; Mark 14:27-31; Yoha 13:36-38)

31 "Bitrus, Bitrus! Hoge! **Ko-Gwɔmɔ-wɔ Ƴn ya-ut-kɔt** kɔnɔg a 'yɛ wɔ o-da wɔ megertɔ nɔ kap, a wongɛ yo Ƴr-bon, Ƴn yo ba Ƴr-bon nɛ, bɔ ya-tɔm rɔ Ƴn wong Ƴn hyo Ƴn kwa nɛ à. 32 Amba Ƴm kɔnɔg rem ru, bɔ wɔa tuku mɛ o-cin á. Komo o shɛr be Ƴn de, o ru ɔr ru nɛ jaab-ɔ Ƴt-mɛn."

33 Bitrus shasuru, "Gos-wɔ, Ƴm rɔ zɔngsɛ a ke'et mɛ Ƴn wɔ nɛ, Ƴm meret komo Ƴn wɔ nɛ!"

34 Yɛso zɛɛru, "Bitrus, mɛ wɔ m-rure, wɔa nɔm she'-m re o-tet rii-ɔ kɛɛg-yo o-kiit kenet."

Ba-de Ƴn hwɔr, o-ba, o-magay nɛ

35 Ka da-de Yɛso cituru yan-neke-mɔ Ƴn wɔ. "Bɔ Ƴm tomɔ nɔ ka da-de ba Ƴn ba-de Ƴn hwɔr, ba o-ba, ba Ƴt-ka'antɛ, ¿ya Ƴn yo nɔ taagɛ?"

Yɛ shasuru, "Ko rii.*"

36 Yɛso zɛɛru, "Amba m-mɔka, bɔ Ƴn wɔ rɔ Ƴn ba-de Ƴn hwɔr nɛ à, ko o-ba, wɔ dek, komo bɔ Ƴn wɔ rɔ ba o-magay Ƴn wɔ beeb matuku-de Ƴn wɔ, wɔ o o-gaan. 37 Nɔm nɔ yo, remen Ma-tɔ Shir tɔ zɛɛg, 'A muut wɔ **ko-ya-ur-ba'as**,† sɛ tɔ waragɛ o-nip, remen tɔ a genɛ Ƴt-ma re à tɔa mit o-nip."

38 Yan-neke-mɔ Ƴn wɔ zɛɛru, "Gwɔt! Gos-wɔ, magay-ut Ƴoor-tɔ ka!"

Wɔ shasuru, "Tɔ bɔ'osute!"

† **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-Ƴoor:20** 22:20 Hyen komo: Irmí 31:31-34. ‡ **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-Ƴoor:21** 22:21 Hyen komo:

Bɔng 41:9. § **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-Ƴoor:24** 22:24 Hyen komo: Mati 18:1; Mark 9:34; Ruka 9:46. * **Bɔr Ƴr-kwɔɔz**

Ƴs-Ƴoor:26 22:25-26 Hyen komo: Mati 20:25-27; Mark 10:42-44. † **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-Ƴoor:26** 22:26 Hyen komo:

Mati 23:11; Mark 9:35. ‡ **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-Ƴoor:27** 22:27 Hyen komo: Yoha 13:12-15. § **Bɔr Ƴr-kwɔɔz**

Ƴs-Ƴoor:30 22:30 Hyen komo: Mati 19:28. * **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-Ƴoor:35** 22:35 Hyen komo: Mati 10:9-10; Mark

6:8-9; Ruka 9:3; 10:4. † **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-Ƴoor:37** 22:37 Hyen komo: Isha 53:12.

*Yeso kɔnɔg Shir**(Mati 26:36-46; Mark 14:32-42)*

³⁹ Yeso yagurʉ o-bɔ wʉ ruuru, bɔ wʉ wɛtɛ m-nom à, n-tɔn **Haag-o ʉn 'yo-se o-Zɛtun**, yan-nekɛ-mɔ ʉn wʉ nekuru ʉn wʉ nɛ. ⁴⁰ Bɔ wʉ wɔ ka be-de à, wʉ zɛɛrʉ ye, “Kɔn nɔ bɔ a meger nɔ á.”

⁴¹ Ka da-de wʉ arguru wʉ yage yɛ ʉntʉn hew-de ʉn jor-o ʉr-ta'ar, komo wʉ kwukturu n-dak, wʉ konuru Shir. ⁴² Wʉ zɛɛrʉ, “Tato re, ʉrege o cɔnɔg, wɔ yage mɛ m-suʉt ka kɔɔb-de á. Anze ʉn cɔn-m re á, amba nɔm bɔ o cɔnɛ à.” ⁴³ Ko **wan-tɔm-wʉ Shir** haanuru be-de ʉn wʉ, wʉ dooru wʉ m'-wɔns. ⁴⁴ ʉn tʉk-mɔ ʉt-mɛn, wʉ kɔnɛ Shir arge n-ga, susamb-mɔ ʉn wʉ rɔ m-he'en n-dak ʉntʉn m-hyó.

⁴⁵ Bɔ wʉ inɛ be-de ʉs-kɔn à, wʉ warguru be-de ʉn yan-nekɛ-mɔ ʉn wʉ. Wʉ 'wɔs ye rɔ m-rew, yɛ karag remen hur-de ʉn yɛ naasʉtɛ. ⁴⁶ Wʉ zɛɛrʉ ye, “¿Remen yan o nɔ rɔttɛ m-rew? Inɛ nɔ, nɔ kɔn Shir bɔ a meger nɔ á.”

*A shik Yeso**(Mati 26:47-56; Mark 14:43-50; Yoha 18:3-11)*

⁴⁷ Yeso rɔ ʉt-ma, buug-de ʉn hun-nɛ wɔnuru. Wan-gaan be-de ʉn ka ɔp ʉn ʉoor [12] ye, jin-de ʉn wʉ Yahudas teknɛtɛ yɛ co. Wʉ haanuru be-ʉr Yeso wʉ hamturu wʉ. ⁴⁸ Amba Yeso zɛɛrʉ, “Yahudas, ¿ʉr-hamat o, o he bɔpsɛ ʉn ya-ʉt-yage **Wà-wʉ ʉn nɛt?**”

⁴⁹ Bɔ **yan-nekɛ-m Yeso** yɛ ro kanɛ à, hyanɛ yo he m-nɔm à, yɛ cituru Yeso, “Gɔs-wʉ, ¿tɛ dum ʉn yɛ nɛ ʉn magay-ʉt tɛ?” ⁵⁰ Wan-gaan be-de ʉn ye, kupsuru tɔ-o ʉn sɔ ʉn kom-o ʉr-rɛ o ʉn ko-guw-wʉ ʉn ko-Gwɔmo-wʉ ʉn kɔn-se Shir.

⁵¹ Amba Yeso zɛɛrʉ, “Yagu nɔ kaane!” Wʉ ci'uru tɔ-o ʉn ka nɛt-wʉ, wʉ dapuru o. ⁵² Ka da-de Yeso zɛɛrʉ ko-Gwɔmo-wʉ ʉn kɔn-se Shir, ʉn caari-wʉ ʉn yan'er-de ʉn **Pyo-o Shir** nɛ ʉn sɛk-yɛ nɛ, yɛ haanɛ kanɛ yɛ shipt wʉ à. “¿Remen yan o nɔ haanɛ ʉt-magay nɛ, ʉt-kɔ nɛ, sa o zee mɛ ko-hyow-wʉ?” ⁵³ ʉm ro ʉn nɔ nɛ, kɔ o ke da-o ʉn **Pyo-o Shir**, komo nɔ meger nɔ shipt mɛ á. Amba da-o nɔ o ka da-o yan-mɛn-ʉt jaas-tɔ rɔ ʉt-gwɔmo à.”[‡]

*Bitrus she'eg Yeso**(Mati 26:57-58,69-75; Mark 14:53-54,66-72; Yoha 18:12-18,25-27)*

⁵⁴ Yɛ shipuru Yeso, yɛ nekuru ʉn wʉ nɛ, ʉn hur-o ʉn ko-Gwɔmo-wʉ ʉn kɔn-se Shir, Bitrus rɔ yɛ m-dɔrɛ n-jim ʉr-hew nɛ. ⁵⁵ Yan-hwɔ'ot o-ra dɔ'og o-ra ʉn tɛtɛ-o ʉn hur-o ʉn ko-Gwɔmo-wʉ ʉn kɔn-se Shir, komo Bitrus rɔ kanɛ. ⁵⁶ Da-o wan-gaan ne'a be-de ʉn guw-nɛ, hyanɛ wʉ tara kanɛ be-de o-ra à. Ka ne'a-wʉ tuuru wʉ yish. Wʉ zɛɛrʉ, “Ka nɛt-wʉ ma **wan-nekɛ-m Yeso** wʉ!”

⁵⁷ Amba Bitrus she'uru, “Ne'a, mɛ nap ka nɛt-wʉ á!”

⁵⁸ O-da hiin, wʉ ken nɛt-wʉ zɛɛrʉ Bitrus, “Wɔ ma wan-gaan-wʉ be-de ʉn ye!”

Amba Bitrus shasuru, “Ka nɛt-wʉ, mɛ wʉ á!”

⁵⁹ Bɔ da-o jimitɛ komo à. Wʉ ken nɛt-wʉ sheruru gung, wʉ zɛɛrʉ. “She-m mɔ kɔn á, ka nɛt-wʉ rɔ ʉn dɔrɛ ʉn Yeso, remen wʉ ma ko-ya-o-Gariri-wʉ!”

⁶⁰ Amba Bitrus shasuru, “Ka nɛt-wʉ, mɛ nap yo wɔ m-rwɔr á!”

Da-o gaan, wʉ rɔ ʉt-ma, kiit-o kanuru. ⁶¹ Yeso wakturu ʉs-ajima nɛ wʉ gwɔturu Bitrus, komo Bitrus baksuru Yeso zɛɛg wʉ, “Wɔa nom she'e-m re o-tet rii-yo o-kiit yo kenet.”

⁶² Bitrus joguru ʉs-kan.

*Yɛ nomʉtɛ Yeso ʉs-sɔrog,**yɛ ʉo'og wʉ**(Mati 26:67-68; Mark 14:65)*

⁶³ Ka hun-nɛ ye, yɛ rɔ ʉn er-ʉr Yeso à, yɛ nɔmuru wʉ ʉr-ar, ʉs-sɔrog nɛ, yɛ cɔpsuru wʉ m-ta. ⁶⁴ Yɛ hɔkkuru wʉ ʉr-magund ʉn yish. Yɛ cituru wʉ, “¿Wa wɔsʉ wɔ? Rwɔr!”

⁶⁵ Komo yɛ nomuru wʉ ma-tɔ ʉn naas ʉt-mɛn.

*A heetɛ Yeso be-de ʉn piish ʉt-ma**(Mati 26:59-66; Mark 14:55-64; Yoha 18:19-24)*

⁶⁶ Bɔ ish gestɛ à, sɛk-yɛ, ʉn Gwɔmo-nɛ yɛ ʉn kɔn-se Shir nɛ, ʉn **yan-Yoos-de o-karamsa** nɛ mɔrguru be-ʉr gaan, komo a hanturu Yeso be-de ʉn ka **Mɔrog-de ʉn Sɛk-ye** de. ⁶⁷ Yɛ zee, “Ruruɛtɛ, ¿wɔ **'Kiristi'**?”

Wʉ shasuru, “Mɛ ruru nɔ, nɔa dek á. ⁶⁸ ʉrege komo ʉm cikt nɔ, nɔ hede mɛ m-shas á. ⁶⁹ Amba m-mɔka, har ʉn co, **Wà-wʉ ʉn nɛt** a she'et ʉr-rɛ de ʉn Shir be-de ʉt-gwɔmo.”

⁷⁰ Yɛ zɛɛrʉ kap, “¿Wɔ wʉ rɔ, **Wà-wʉ Shir?**”

Wʉ shasuru yɛ, “Nɔ zɛɛg hond hond.”

⁷¹ Ye zɛɛrʋ komo, “Tɛ ɔn ye he tɛ m-su'e á! Tɛ ʋn hi ʋn tɛ, tɛ hogutɛ yo wʋ zɛɛ à!”

Bɔr ʋr-kwɔɔz ʋs-tet

A hette Yɛso be-ʋr ko-Gwamna Biratus

(Mati 27:1-2,11-14; Mark 15:1-5; Yoha 18:28-38)

¹ Ka buug-de ʋn hun-nɛ de inʋrʋ kap ye heeturʋ Yɛso be-ʋr **Biratus** ko-Gwamna. ² Kanɛ ye taknɛ wʋ sakke ʋt-**ba'as**. “Tɛ shipk ka nɛt-wʋ, wʋ rɔ ʋn egusɛ ʋn hun-nɛ na, wʋ rɔ ye m-zɛɛ, ye top ko-Gwɔmo **Sisar** tar-o ʋn hɔno o-dak á, komo wʋ rɔ m-zɛɛ, wʋ rɔ ko-Gwɔmo tɛ, **Kiristi**.”

³ **Biratus** citurʋ wʋ, “¿Wɔ rɔ ko-Gwɔmo-wʋ ʋn **Yahuda**-nɛ?”

Yɛso shasurʋ, “O zɛɛg kaanɛ.”

⁴ Ka da-de **Biratus** zɛɛrʋ Gwɔmo-nɛ ye ʋn kɔn-se Shir ʋn buug-de ʋn hun-nɛ, “Mɛ hyan **ba'as-de** ʋn ka nɛt-wʋ á.”

⁵ Amba ye ɛks m-'wɔns nɛ, “Yoos-de ʋn wʋ rɔ m-hantɛ 'yons ʋr-hi be-de ʋn hun-nɛ ye o-Judiya. Wʋ takantɛ o-Gariri wʋ ka wɔɔnɛ komo kanɛ.”

A hette Yɛso be-ʋr ko-Gwɔmo Here

⁶ Da-o ko-Gwamna **Biratus** hogɛ de ka à, wʋ citurʋ, “¿Ko-ya-o-Gariri-wʋ, ka nɛt-wʋ?” Ye shasurʋ, “Ee.”

⁷ Bɔ wʋ neptɛ Yɛso rwɔuntɛ sɔ ʋn dak-o ʋn gwɔmo-ʋt **Here** [Atipas] à, wʋ zɛɛrʋ ye heet Yɛso be-ʋr **Here**, wʋ ro o-Urusharima ka da-de à. ⁸ Bɔ **Here** hyentɛ Yɛso à, wʋ nɔmʋrʋ o-zak remen wʋ hogutɛ ma-tɔ ʋn wʋ, komo wʋ ro ʋr-'er deɛn wʋ hyenet wʋ. Wʋ hɔk wʋ hyenet Yɛso rɔ ʋn nɔm ʋt-hyat. ⁹ **Here** citurʋ Yɛso ʋs-cot deɛn, amba wʋ shas á. ¹⁰ Gwɔmo-nɛ ye ʋn kɔn-se Shir ʋn **yan-Yoos-de o-karamsa** nɛ rɔ co, ye hururʋ ʋt-gaag, ye zɛɛrʋ Yɛso nɔmog rii-yo depe á. ¹¹ **Here** ʋn karma-nɛ ʋn wʋ nɛ nɔmʋrʋ Yɛso ʋr-ar. Ka da-de ye tɔpurʋ Yɛso ɔp-o ʋt-gwɔmo ye muuturʋ wʋ be-ʋr **Biratus**. ¹² Ka hɔ-de **Here** nɛ ʋn **Biratus** nɔmʋrʋ ʋr-nay, n-ga ye ro m-she'et be-ʋr gaan á.

Hun-nɛ zɛɛg a ho Yɛso

(Mati 27:15-26; Mark 15:6-15; Yoha 18:39—19:16)

¹³ **Biratus** mɔrgsʋrʋ Gwɔmo-nɛ ye ʋn kɔn-se Shir ʋn caari-ye nɛ ʋn hun-nɛ nɛ. ¹⁴ Wʋ zɛɛrʋ ye, “Nɔ hantutɛ ka nɛt-wʋ be ʋn de. Nɔ zee wʋ rɔ ʋn egusɛ ʋn hun-nɛ. M-mɔka ʋn me'estɛ wʋ ʋn co nɔ. Komo mɛ hyan wʋ **ʋr-ba'as** nɛ de nɔ zɛɛ á. ¹⁵ Komo **Here** wʋ hyan **ba'as-de** ʋn wʋ á, wʋ hantutɛ wʋ be ʋn na. Ka nɛt-wʋ nɔm rii-yo wɔɔ m-mar á. ¹⁶⁻¹⁷ Remen kaanɛ man rʋ a nomʋ wʋ ʋs-sɔrog, ʋm ho'os wʋ.”

¹⁸ Buug-de ʋn hun-nɛ 'yonsurʋ ʋs-cɔr kang-o gaan, “Hɔ wʋ! Hosundʋ tɛ Barabas!”

¹⁹ (A ʋn ka Barabas remen wʋ hantutɛ ʋr-gʋn n-mɛ o-bɔ, wʋ hoom komo hun-nɛ.)

²⁰ **Biratus** ro ɔnɔg wʋ ho'os Yɛso, wʋ rurʋ hun-nɛ komo. ²¹ Amba ye 'yonsurʋ ʋs-cɔr, “A kem wʋ! A kem wʋ!”

²² **Biratus** zɛɛrʋ ye atette-o, “Amba, ¿ya ʋn **ba'as-de** wʋ nɔm? Mɛ hyan rii-yo wʋ nɔmɛ yo wɔɔ m-mar á! Man rʋ a nomʋ wʋ ʋs-sɔrog a ho'os wʋ.”

²³ Amba ye doorʋ 'yons ʋs-cɔr n-ton a kem Yɛso, komo ka yan-'yons ʋs-cɔr ye rɛrʋ ʋr-hɔ. ²⁴ Remen kaanɛ **Biratus** zɛɛrʋ, a nɔmɛ Yɛso, yo ye ɔnɛ à. ²⁵ Wʋ hosundurʋ ye wʋ ye ɔnɛ à, wʋ a ka'e remen gʋn-de wʋ hantɛ o-bɔ à ʋn hoom ʋn hun-nɛ nɛ, komo wʋ yasurʋ ye Yɛso, ye nɔm yo ye ɔnɛ à ʋn wʋ nɛ.

A kamag Yɛso o-kan

(Mati 27:32-44; Mark 15:21-32; Yoha 19:17-27)

²⁶ Karma-nɛ dekurʋ Yɛso ye ruurʋ ʋn wʋ nɛ. Bɔ ye ro m-neke à, ye gonturʋ wʋ ken nɛt-wʋ rwɔuntɛ o-Kireni jin-de ʋn wʋ Simɔn, wʋ rɔ m-cowɔn o-bɔ ʋn ka dak-o. Ye bɔpurʋ wʋ, ye rwo'urʋ wʋ dek ʋn ka **kan-o**, ʋn jim-ʋr Yɛso.

²⁷ Buug-de ʋn hun-nɛ deɛn dɔrurʋ wʋ, ye ken ne'a-nɛ ye ro n-mɛ ye rɔ ʋs-kan. Ye rɔ m-hogɛ 'wɔn-ʋr Yɛso. ²⁸ Yɛso wakturʋ, wʋ gwɔturʋ ye. Wʋ zɛɛrʋ ye, “Ne'a-nɛ ye o-Urusharima! Nɔ 'wɔn rem re á, amba 'wɔn nɔ rem nɔ, ʋn yakar nɔ nɛ. ²⁹ Mɛ nɔ m-rurɛ hɔ-ʋr rɔn, da-o hun-nɛ he m-zɛɛ, 'Ne'a-nɛ ye kumɛ yakar á, ye bʋm Shir remen ye mat wan-yaar á.’ ³⁰ Qa nɔm da-o hun-nɛ he m-zɛɛ ʋt-haag à 'He'en nɔ t-ton!’ Yɛa zee ʋt-dor, ‘Wukɛ tɛ nɔ!’* ³¹ Gɔn ka rii-yo a nom, ʋreɛg hun-nɛ nɔmɔtɛ mɛ kaanɛ, mɛ wʋ rɔ ba **ʋr-ba'as** à, ¿ya nɛ Shir he nomɛ ʋn **ya-ʋr-ba'as**?”

³² Ye ken hun-nɛ ye ʋoor, kap mɔ ʋn ye hyow-nɛ, a ruutɛ ye remen karma-nɛ hoot ye ʋn Yɛso nɛ. ³³ Bɔ ye wɔɔnɛ de ken be-de a m-zɛɛ, *Caar-o ʋr-hi*, ye kamurʋ Yɛso kanɛ

* **Bɔr ʋr-kwɔɔz ʋs-tet:30** 23:30 Hyen komo: Hosɛ 10:8; Hyan 6:16.

o-kan un ka hyow-ne ye ne yoor, wan-gaan so ur-re, wan-gaan so ur-kwanta. ³⁴ Yeso zeeru, "Tato re, soks **ba'as-de** un ye! Ye nap yo ye ro m-nom a."

Ka da-de karma-ne wonguru gund-to un wu o-gwambe.† ³⁵ Hun-ne ro eso ye gut, da-o caari-ye ye un **Yahuda**-ne nome wu ur-ar a. Ye zeeru, "Wu guug ye ken ye, urege wu ro **Kiristi** wu Shir tomne a, wu gu hi un de un wu."[‡]

³⁶ Karma-ne abun ye, nomuru wu ur-ar, ye haaru be-de un wu. Ye tepburu wu ke-mo o-zambo. Ye zeeru,§ ³⁷ "Gu hi un du urege wo ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne wu!"

³⁸ Ye genuru ka gom-to ye kemuru wu to yow yow ur-hi ne: "Ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne wu ka."

³⁹ Wan-gaan be-de un ka hyow-ne ye, ye a kame kane a, ruru Yeso ma-to ba ur-bon: "¿Wo wu ka ro **Kiristi** a? Gu hi un du un te ne!"

⁴⁰ Ka wan-gaan-wu, hururu wu ut-gaag, wu ro m-zee, "¿Wo un gyer un Shir a? A m-swo ur-koob hond hond un wu ne. ⁴¹ De ma na koob-de hond hond o be-ur na, remen a gokste yo depe na a, amba wu, wu nom **ur-ba'as** a." ⁴² Komo wu zeeru Yeso, "Yeso, baks nq me ne, da-o o he m-mun ut-gwomo ne a!"

⁴³ Yeso shasuru wu, "Um esute wo caane, woa tujw **be-de o-zak** un me ne."

Mar-m Yeso

(Mati 27:45-56; Mark 15:33-41; Yoha 19:28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Ho-ur ro ur-hi, comb-o swoonuru hono o-dak har da-o de shate a. Komo gund-o m-nu o wongse **Pyo-o Shir** a caturu be-ut yoor un hi un de un o.* ⁴⁶ Yeso 'yonsuru us-cor, "Tato re! Um ruste kukt-to re un kom-ut ru!" Bo wu zette kaane a, wu maruru.†

⁴⁷ Sek-wu wu un karma-ne hyanuru yo nome a, wu bomuru Shir, wu ro m-zee, "Nip-o ka net-wu net kashi-wu!"

⁴⁸ Da-o hun-ne ye morge kane a, hyane yo nome a, ye ji'uru o-hur kap. Ye ro un wos un be-de un ye un tuk-mo ut-men. ⁴⁹ Amba kap ye nape Yeso un hi un de un ye a, ye essuru ur-hew ne ye gut, mosse un ne'a-ne ne ye donde wu so o-Gariri a.‡

A jok Yeso

(Mati 27:57-61; Mark 15:42-47; Yoha 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Wu ken net-wu, wu a m-zee **Yusuhu** ko-ya-o-Aramatiya, un dak-o o-Judiya. Kashi un net-wu a m-hoge a, wu ro un 'er-de un haan-mo un gwomo-to Shir. Wu ma ko-caari-wu be-de un sek-ye un den-o Shir, myet un kaane wu dek ma-to un ye, un yo ye nome ne a. ⁵² Wu haaru be-ur **Biratus** wu konuru a ya'as wu u-ur Yeso. ⁵³ Wu dekuru ka u-de, wu yereru un o ken gund-o, wu rusuru un saag-o a bo'e be-de o-ta'ar a, o a ro jokke net a. ⁵⁴ Ho-de ur-Jaw de, **Ho-de ur-Wuwe** ro ma-to un woon.

⁵⁵ Ka ne'a-ne ye, ye donde Yeso so o-Gariri a, nekuru un **Yusuhu** ne. Komo ye hyanuru ka saag-o, be-de a russe u-ur Yeso n-me a. ⁵⁶ Ka da-de ye warguru o-hur, ye zonguru un saw-to m-now mo m-shi'igin ne, remen wur-o Yeso. Ye wuwuru **Ho-de ur-Wuwe**, bo **karamsa**-o zee a.§

Bor ur-kwooz us-nass

Ine-m Yeso

(Mati 28:1-10; Mark 16:1-8; Yoha 20:1-10)

¹ N-sot, n-sot, ho-de o-Rahadi, ka ne'a-ne ye haaru be-de o-saag, ye ro un ka saw-to m-now to ne. ² Ye 'wos a doste ka ta'ar-o, o a hokte ish-o un saag a, ³ Ye cowru n-me, amba ye hyan u-ur Yeso Gos-wu a. ⁴ Ye esuru kane ba un nap un yo ye m-nom a, un gyept-o un yish campo-ne nen yoor un gund-to m-kukar ne woonuru yow yow un ye ne. ⁵ Gyer-o hqoru ye, ka ne'a-ne ye kwukturu n-dak. Ka campo-ne ye zeeru, "¿Yan yo no rotte un hoob-o un wan-hogg be-de un margan-ne? ⁶ Wu ro kon kane a, Shir 'yonsute wu. Baks nq yo wu zee no da-o wu ro'e o-Gariri a. ⁷ A bopse ya-ur-ba'as **Wa-wu un net** a kem wu o-kan komo ho-ut tet wua ine un hogg ne.*"

⁸ Ka da-de ka ne'a-ne ye baksuru ma-to un wu. ⁹ Ye yaguru be-de o-saag, ye haaru, ye ruru **yan-neke-m Yeso** op o-gaan, un ye ken ye ne kap ka rii-yo. ¹⁰ Ka ne'a-ne ye ka, **Meri** Magudarin, Jonana, un komo **Meri** ne (inu **Yakubu**), un ye ken ne'a-ne ye ne,

† **Bor ur-kwooz us-tet:34** 23:34 Hyen komo: Bng 22:18. ‡ **Bor ur-kwooz us-tet:35** 23:35 Hyen komo: Bng

22:7. § **Bor ur-kwooz us-tet:36** 23:36 Hyen komo: Bng 69:21. * **Bor ur-kwooz us-tet:44-45** 23:44-45 Hyen komo: Rwu 26:31-33. † **Bor ur-kwooz us-tet:46** 23:46 Hyen komo: Bng 31:5. ‡ **Bor ur-kwooz us-tet:49**

23:49 Hyen komo: Ruka 8:2-3. § **Bor ur-kwooz us-tet:56** 23:56 Hyen komo: Rwu 20:10; Kara 5:14. * **Bor ur-kwooz us-nass:7** 24:6-7 Hyen komo: Mati 16:21; 17:22-23; 20:18-19; Mark 8:31; 9:31; 10:33-34; Ruka 9:22; 18:31-33.

rurɔ **yan-Tòm Yeso**.¹¹ Amba **yan-Tòm Yeso** rɔ m-zee ka yo ka ne'a-ne ye rwore à ye nap rii-yo ye rɔ m-nom á, komo ye goks ma-tɔ un ye á.¹² Amba Bitrus inurɔ wɔ ruuru o-rek wɔ haarɔ be-de o-saag. Wɔ kakturu, wɔ hyanuru ka gund-o a yere Yeso à, amba u-ur Yeso rɔ kon komo á. Ka da-de wɔ warguru o-hur, wɔ rɔ ɔs-barag-se un yo nome à.

*M-ha o-Emmas
(Mark 16:12-13)*

¹³ Ka hɔ-ur gaan-de **yan-neke-m Yeso** nen yoor ro m-ha de ken bɔ-de a m-zee o-Emmas à, untun mer-ut ta'oor [kiromita 11] rwun-mɔ o-Urusharima.¹⁴ Ye rɔ ut-orum tɔ un rii-yo nome à.¹⁵ Bɔ ye rɔ tep ut-orum à, Yeso wɔonuru yow yow wɔ rɔ m-neke un ye ne.¹⁶ Ye hyanuru wɔ, amba ye hoks wɔ m-nap á.¹⁷ Yeso zee ru ye, “¿Yan yo nɔ m-orome, bɔ nɔ m-neke à?”

Ye esuru, co-ɔs rɔ naase.¹⁸ Wan-gaan-wɔ a m-zee Kurepas, cituru wɔ, “Wɔ wɔ cot ko-hamat kanɛ o-Urusharima, wɔ nape rii-yo nome kanɛ un ka hɔ-tɔ á.”

¹⁹ Yeso cituru, “¿Yo ke rii-yo?”

Ye shasuru, “Rii-yo nome Yeso ko-ya-o-Nazaret à. Ko-yan-Rworɔ un Ma-tɔ Shir wɔ ka net-wɔ, komo Shir ya'ag wɔ ur-beeb be-de un hun-ne, kap yo wɔ zee, un yo wɔ nome nɔ à.²⁰ Gwomo-ne ye un kon-se Shir be un te, un ya-o-dak-ne heete wɔ be-ur **Biratus** a ho, a kamag wɔ o-kan.²¹ Komo kanɛ te hwɔ ur-hur, wɔ he rwɔ un ya-o-Isra m-posse. A huse tɔ ka ma, caane rɔ hɔ-ur atette-de bɔ un nom un kaane.²² Ye ken ne'a-ne ye, un buug un te rwɔ'og te ɔs-barag, ye haag un gas-o ish be-de un saag.²³ Amba ye hyan u-de un wɔ á. Ye muunte, ye rɔ m-zee ye hyanag ut-hyangan **yan-tom-ye Shir** rurute ka ne'a-ne ye unze wɔ rɔ un hoog ne.²⁴ Ye ken ye un buug un te haag un ka saag-o komo ye 'wostɛ bɔ ka ne'a-ne ye zee à, amba ye hyan wɔ á.”

²⁵ Ka da-de Yeso zee ru ye, “Nɔ m-raag ne, komo un ho'os o-wur ne be-de un goks un ko yo ke yo yan-Rworɔ un Ma-tɔ Shir zee à!²⁶ Amba Shir zee **Kiristi** wɔ sɔ ur-koob de un ka rii-yo, ka da-de wɔ cowuru un sekemse-mɔ un wɔ.”²⁷ Yeso rurɔ ye yo Ma-tɔ Shir zee mosse un wɔ ne à, wɔ takuru un yo takurda-o **Mosa** un kap yo yan-Rworɔ un Ma-tɔ Shir ne gene à.

²⁸ Bɔ ye wɔonte yow yow un ka bɔ-de ye rɔ m-ha ne à, Yeso nomuru sa o zee o-co wɔ arge.²⁹ Amba ye muuntu wɔ jim ye rɔ m-zee, “She'et be un te, hɔ-ur teeste tet-m mɔ m-nom.” Wɔ haarɔ wɔ she'ete un ye ne.³⁰ Wɔ she'eturu wɔ reet rii-yo m-re un ye ne, wɔ dekurɔ ur-burɔdi, wɔ huuru de nu-o ur-bon, ka da-de wɔ caturɔ de wɔ yasuru ye.³¹ Ka da-de yish-ye un ye upsuru, ye napuru, unze Yeso wɔ, amba ye do wɔ m-hyan á.³² Ye zee ru hi un de un ye, “A nomog o-zak deen da-o wɔ tepsu na un cow à, komo wɔ rurɔ na yo Ma-tɔ Shir zee à.”

³³ Ye inuru da-o gaan, ye warguru o-Urusharima. Kanɛ ye 'wosse **yan-neke-m Yeso** nen op o-gaan kargute be-ur gaan un ye ken ye ne³⁴ ye rɔ m-zee, “Nip-o Gos-wɔ inute! Simɔn hyanag wɔ!”

³⁵ Ka nen yoor-ye, dooru ye m-rure un yo nome un cow à, komo bɔ ye nape wɔ da-o wɔ caate ur-burɔdi à.

*Yeso rwunte cas be-de un
yan-neke-mɔ un wɔ*

(Mati 28:16-20; Mark 16:14-18; Yoha 20:19-23; Seng 1:6-8)

³⁶ Bɔ ka nen yoor-ye ro ye m-rure kaane à, kanɛ Gos-wɔ un hi un de un wɔ esuru eso be-de un ye. Wɔ gassuru ye.

³⁷ Ye hoguru o-gyer, ye zee ko kukt-o un ko-marimar o.³⁸ Amba wɔ zee ru ye, “¿Remen yan o nɔ rotte o-gyer? ¿Remen yan o nɔ rotte das das?³⁹ Gwot nɔ kom-ut re un na-ɔs re ne, nɔa hyen me wɔ un hi un de. Ci nɔ me, nɔ nept, remen kukt-o un ko-marimar rott tɔ wur-o m-ap ut-caar ne á, bɔ nɔ hyane um rɔ à.”

⁴⁰ Bɔ wɔ zette kaane, komo wɔ kuturu ye kom-tɔ un wɔ ɔs-na ne.⁴¹ Kap un kaane ne ye goks á, zak-o hoog ye, ut-hyat ne. Wɔ cituru ye, “¿Nɔ un rii-yo m-re ne kanɛ?”⁴² Ye yasuru wɔ bek-o o-jan hense.⁴³ Wɔ dekurɔ yo wɔ ti'uru un hyan-o un ye.

⁴⁴ Ka da-de wɔ zee ru ye, “Ka rii-yo um rurɔ nɔ à, yo ro kon da-o um rɔ'e un nɔ ne à: Kap yo a gene mosse un me ne à, be-de un **karamsa-o Mosa**, gen-mɔ un yan-Rworɔ un Ma-tɔ Shir, un takurda-o un Sep-tɔ ur-Bongon ne komo, a shi o-nip.”

⁴⁵ Ka da-de wɔ upsuru ye ur-hur, ye nept ka gen-mɔ Shir mɔ. Komo wɔ zee ru ye,⁴⁶ “Yo a gene à yo ka: **Kiristi** a sɔ ur-koob, komo wɔa ine be-de un margan-ne un hɔ-ur atette-de.⁴⁷ Komo un jin-de un wɔ, ka tom-mɔ un yage un nom **ur-ba'as** o m-waktune be-de Shir ne, un soks **ur-ba'as** ne, a rur o hono o-dak kap, ur-takan o-Urusharima.⁴⁸ Nɔ rɔ ya-m-su'e un ka rii-yo un hi un nɔ.⁴⁹ Me komo un hi un de man tomtundu nɔ kukt-o

Shir, ɔ Tato re ɛsɛ Ƴt-ma à. Amba wasu nɔ n-mɛ o-bɔ har da-ɔ ka kɔkt-o Shir ɔ shoosu nɔ Ƴn bɛɛb-de rwuƳnɛ n-Tɔn Ƴn shir à.”†

A dɛk Yɛso n-Tɔn Ƴn Shir

(Mark 16:19-20; Seng 1:9-11)

⁵⁰ Ka da-de wu dɛkuru yɛ, yɛ ruuru o-bɔ Ƴr-hew nɛ ha-mɔ o-Betanya. Kanɛ wu jakɛ kom-to Ƴn wu, wu huuru yɛ nu-ɔ Ƴr-bon. ⁵¹ Da-ɔ wu rɔ yɛ Ƴn ru'e Ƴn nu-ɔ Ƴr-bon à, wu yaguru yɛ. Shir dɛkuru wu n-Tɔn Ƴn shir.‡ ⁵² Yɛ kwukturu, yɛ ya'uru wu m-sɛk, yɛ warguru o-Urusharima. Zak-o hɔɔru yɛ dɛn. ⁵³ Komo yɛ hɔɔru da-ɔ Ƴn yɛ, n-mɛ Ƴn **Pyo-ɔ Shir**, yɛ rɔ Ƴn bɔngɔn-de Shir.

---

† **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-nass:49** 24:49 Hyen komo: Seng 1:4. ‡ **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-nass:51** 24:50-51 Hyen komo: Seng 1:9-11.

Takurda-o Yohana

Rem-se rɔ n-mɛ à:

M-zantɛ 1:1-18

Yohana Wa-m-Yo'os un hun-nɛ m-hɔ un yan-dor Yeso nɛ wu ur-takan 1:19-51

Senge-m Yeso n-mɛ un hun-nɛ yɛ o-Gariri 2:1—12:50

Hɔ-tɔ ur-kɔm yow yow o-Urusharima nɛ 13:1—19:42

M-inɛ ut-marimar un rwuun-mɔ un Wan-Koyan nɛ cas 20:1-31

Ma-tɔ ur-kɔm: Mɔ ken rwuun-mɔ cas mɔ un Wan-Koyan n-mɛ o-Gariri 21:1-25

Gom-ur waragte nɛt

¹ Cin da-de ur-takan Gom-ur ro kon. Ka Gom-de nɛ de ro mɔsɛ un Shir nɛ. Ka Gom-de komo de rɔ Shir. ² Wu rɔ mɔsɛ un Shir nɛ cin ur-takan.

³ Un ka Gom-de, Shir nomtɛ koyan. Shir rɔ un nom yon ken rii-yo ba un wu á. ⁴ Wu wu rɔ wan-hoog, wu ya'e kɔ yo ke rii-yo hoog à. Ka hoog-o nɛ, cecas-mɔ un hun-nɛ mɔ. ⁵ Mɔ rɔ yɛ m-dosse o-comb. Mɔ rɔ cecas-mɔ un hun-nɛ. Ká comb-o hoks mɔ un ká cecas-mɔ á.*

⁶ Wu ken nɛt-wu ro kon wu Shir tomnɛ à, wu a m-aag **Yohana Wa-m-Yo'os un hun-nɛ m-hɔ** à.† ⁷ Wu un haan wu rurutɛ hun-nɛ un su'e un ká wa-m-cecas-wu, remen kɔ wu ke nɛt-wu, wu sheret be-de un ka wa-m-cecas-wu. ⁸ Yanze **Yohana** wu rɔ ka wa-m-cecas-wu á. Wu un haan remen wu suytɛ ma-tɔ un ka wa-m-cecas-wu. ⁹ Ka cecas-mɔ mɔ o-nip, mɔ carakɛ kɔ wu ke nɛt-wu à, mɔ mɔ rɔ m-neknɛ n-mɛ un hono o-dak.

¹⁰ Wu cɔwontɛ n-mɛ un hono o-dak o wu nomɛ à, amba hon dak un nap un wu nɛ á. ¹¹ Wu un haan be-de un hun-nɛ yɛ un wu, amba ka hun-nɛ yɛ 'yarɔ wu. ¹² Amba yɛ ken yɛ gokstɛ wu. Yɛ shɛrɛg hi un de un yɛ be-de un wu. Bɔn yɛ gokstɛ wu à, wu ya'ag yɛ o-cɔw, yɛ waragte yakar-yɛ Shir. ¹³ A ja'astɛ yɛ m-mat. Yanze mat-o un campɔ un ne'a-nɛ, kɔ mat-o un cɔn-mɔ un campɔ á. Ay, mat-o un Shir o, wu muutɛ yɛ yakar-yɛ un wu á.

¹⁴ Ka Gom-de waragte nɛt har wu she'eturɔ be un na. A hyanag seps-mɔ un wu, seps-mɔ un wu komo un hon mɔ wan-gaan mɔ cot, wu rwuunɛ be-de o-Tato shiishɛ m-yar o-nip nɛ á.

¹⁵ Wu wu **Yohana** rwɔrɛ ma-tɔ un wu. Wu 'yonsurɔ us-cɔr. Wu zee, "Wu wu um rurɔ nɔ ma-tɔ un wu, wu um zee, 'Wu rɔon n-jim un de à, amba wu aragte mɛ. Cin n-ga nɛ ma wu ro kon, cin ba a un makt mɛ.' " ¹⁶ Be-de un mɔr-tɔ un yar-mɔ un wu o wu huɔ na nu-o sɔ-o bim-o-bim. ¹⁷ Un kom-ut **Mosa** a ya'asundɛ o-karamsa, amba m-yar o-nip nɛ, be-ur Yeso **Kiristi** a ya'asundɛ na mɔ. ¹⁸ Yatt nɛt-wu takɛ hyan un Shir cas á, sɛ Wà un wu ur-mat un hon-de un wu. Wu rɔ ragaan un Shir nɛ. Wu rɔ tara un kom-o ur-rɛ de Shir à, wu rurɔ na bɔ Shir rɔ à.

Yohana Wa-m-Yo'os un

hun-nɛ m-hɔ suytɛ Yeso

(Mati 3:1-12; Mark 1:1-8; Ruka 3:1-18)

¹⁹ Swɔ-ɔs **Yohana** se ka, da-o sɛk-yɛ be-de un **Yahuda**-nɛ, yɛ o-Urusharima tomɛ yan-**Cɔw un kɔn-se Shir un Rewi**-nɛ nɛ á. Yɛ he yɛ cit un **Yohana**, "¿Wɔ rɔ wan?" ²⁰ **Yohana** yage yɛ m-rurɔ á. Wu rwuunɛ yɛ cas, wu zee, "Mɛ wu rɔ **Kiristi** á.‡"§

²¹ Tɔ, yɛ citurɔ wu, "¿Wɔ rɔ wa? ¿Wɔ **Ereja** wu?"

Wu zɛrɔ, "Ay."

Yɛ zɛrɔ wu, "¿Wɔ wu rɔ ka **wan-rwɔr un Ma-tɔ Shir** wu, wu Shir zɛɛ wu a 'yonsundu tɛ untun **Mosa**?"

Wu doorɔ m-zɛɛ, "Ay."

²² Yɛ zɛrɔ wu, "Tɔ, ¿rurɔ tɛ wɔ rɔ wa nɛ? Rurɔ tɛ remen tɛ rurutɛ hun-nɛ yɛ tomnɛ tɛ à, ¿ya wɔ m-zɛɛ un hi un du?"

²³ **Yohana** zɛrɔ yɛ, "Mɛ wu rɔ kɔ-wan-eeg o un hun-nɛ o-dákár, wu **Ishayawan-Rwɔr un Ma-tɔ Shir** rwɔrɛ ma-tɔ un wu à. **Ishaya** rɔ m-zɛɛ, 'Zongu nɔ remen haan-m Yawe.*"

* **Bɔr-o gaan:5** 1:5 Kɔ: Comb-o hoks m-ryomos ka cecas-mɔ á. † **Bɔr-o gaan:6** 1:6 Hyen komo: Mati 3:1; Mark 1:4; Ruka 3:1-2. ‡ **Bɔr-o gaan:20** 1:20 Wu Shir daagne à. § **Bɔr-o gaan:20** 1:20 Hyen komo: Mara 4:5; Kara 18:15-18. * **Bɔr-o gaan:23** 1:23 Hyen komo: Isha 40:3 (ut-Girik).

²⁴ Ka ye a tomè ye he, ye cit un **Yohana** à, ye rɔ mɔsse un **Parisa**-ne ne.

²⁵ Ye zɛɛrɛ wu, “¿Yan yo wɔtɛ un yo'os un hun-ne n-tɛ m-hɔ, wɔ **Ereja** á, wɔ rɔ ne **Kiristi** á, ¿wɔ ne ko-wan-rwɔr un **Ma-tɔ Shir** á?”

²⁶ **Yohana** zɛɛrɛ ye, “Mɛ nɔ dɛ m-yo'os m-hɔ m-hɔ. Wù ken rɔ gɛ be un nɔ, wù nɔ napɛ un wù ne á. ²⁷ Mɛ un ba wù m-wɔɔn be un nɔ. Mɛ bo'os um us ka'antɛ-tɔ un wù á.”

²⁸ Tɔ ka tɔ un kɔr un be-de hun-ne rɔ m-aag o-Betanya, o rɔ pesto-de sɔ un hɔran-de un Rɔɔg-o o-Joda à, be-de **Yohana** ro un yo'os un hun-ne n-tɛ m-hɔ à.

Yɛso Ca-yo Shir yo

²⁹ Bɔ ish gestɛ à, **Yohana** hyanburɛ Yɛso rɔ m-nekne be-de un wù. Wù zɛɛrɛ, “Gwɔt nɔ **Ca-yo Shir** yo dɛkɛ **ba'as-tɔ** un hono o-dak à! ³⁰ Wù wù um zɛɛ nɔ wù ken wù rɔɔn n-jim un de. Wù um zɛɛ nɔ wù rɔ Wan-co re à, remen wù ro kon hono o-dak cin ba a ro makt mɛ. ³¹ Mɛ un hi un de, m-beertɛ wù, amba rii-yo rwɔ'e um haantɛ yo'os un hun-ne m-hɔ à yo rɔ remen a rwuntutɛ wù cas be-de un **Isra**-ne.”

³² Ka da-o **Yohana** nɔmɔ se ka swɔ-se, wù zee: “Um hyanag o-Kukt m-kergunde rwun-mɔ n-tɔn untun o-gorop o cirurɛ un wù. ³³ Mɛ roa nep wù á, sɛ dɛ untu ka wù tomnu mɛ um yo'os hun-ne m-hɔ rurɛ mɛ à, ‘Ka wù o hyane Kukt-o kergunte o cirurɛ un wù à, wù he yo'os un hun-ne un **Kukt-o Shir**.’ ³⁴ Um hyanag komo um nomoste sɛtɛ, wù ka wù rɔ **Wà-wù Shir**.”

Yan-neke-m Yɛso

ye wù ba'e m-daag cas cas à

³⁵ Bɔ ish gestɛ à, **Yohana** rɔ gɛ un yan-neke-mɔ un wù ne nen yoor. ³⁶ Bɔ Yɛso ro m-arag à, **Yohana** ma'asurɛ wù m-gwɔtɛ. Wù zɛɛrɛ ye, “Gwɔtɛ nɔ **Ca-yo Shir**!”

³⁷ Bɔ ka yan-neke-mɔ un wù ne nen yoor, hogutɛ ma-tɔ un wù à, ye dorurɛ Yɛso n-jim n-jim. ³⁸ Yɛ byandurɛ us-ajima ne, wù hyanurɛ ka yan-neke-m **Yohana** ye nen yoor-ye rɔ wù m-dɔnd. Wù citurɛ ye, wù zee, “¿Ya nɔ cɔnɛ o?”

Ye zɛɛrɛ wù, “Wa-us-Nap, ¿kenɛ o rɔ ur-she'et?”

³⁹ Wù zɛɛrɛ ye, “Dɔnd nɔ mɛ. Man kutɛ nɔ be-de um rɔ à.” Un ká da-o ne kwɔm-us nass-se se m-rim, ye argu wù m-dɔre, ye wɔɔrɛ be-de wù ro ur-she'et à. Ye busurɛ taas ur-hɔ un wù ne.

⁴⁰ Andarawus, heno Simɔn Bitrus ne, wan-gaan-wù be-de un ká campo-ne ye hoge rii-yo **Yohana** ro m-rwɔr ye, dorutɛ Yɛso à. ⁴¹ Andarawus nekuru, wù rurɛ sɛk-wù un wù Simɔn Bitrus. Wù zee, “Caane, tɛ hyanag **Mesaya**,” (Ka gom-de, de a m-zɛɛ **Kiristi**). ⁴² Andarawus wooturɛ Bitrus be-ur Yɛso. Yɛso gwɔturɛ Bitrus, wù zɛɛrɛ wù, “Wɔ wù rɔ Simɔn wà **Yohana**, amba a eeg wɔ Kepas.” (Gaan-tɔ un jin-ur Bitrus ne *ur-Ta'ar*.)

Pirip ne un Nataniyar

⁴³ Bɔ ish gestɛ à, Yɛso ro un ma-tɔ m-ha raag-o o-Gariri. Wù hyanurɛ Pirip, wù zɛɛrɛ Pirip, “Haan, o dorɛ mɛ.”

⁴⁴ Pirip ko-wan-bɔ-o o-Besayada wù. Ye ro bɔ-o gaan Andarawus ne, Bitrus ne. ⁴⁵ Pirip haarɛ rurɛ un Nataniyar. Wù zɛɛrɛ, “Tɛ hyanag wù, wù **Mosa** un **yan-Rwɔr un Ma-tɔ Shir** ne genɛ ma-tɔ un wù à. Wù rɔ Yɛso wà **Yusuhu**, ko-ya-o-Nazaret.”

⁴⁶ Nataniyar zɛɛrɛ Pirip, “¿Kashi un rii a rwun un bɔ-o o-Nazaret?”

Pirip zɛɛrɛ “Haan, o gut un hi un du.”

⁴⁷ Ye neknurɛ. Ye wɔɔnurɛ be-ur Yɛso. Da-o Yɛso hyane Nataniyar rɔ m-wɔɔn be-de un wù à, wù zɛɛrɛ, “Nataniyar, ko-**Isra**-wù o-nip wù ka, wù take raks un net á.”

⁴⁸ Nataniyar zɛɛrɛ wù, “Wuuu, ¿kenɛ o napɛ mɛ?”

Yɛso zɛɛrɛ wù, “Rii-yo Pirip agantɛ wɔ, um hyenestɛ wɔ, da-o o ro un 'wun-de o-rum à.”

⁴⁹ Nataniyar zɛɛrɛ wù, “Wa-us-Nap, wɔ wù rɔ **Wà-wù Shir**, ko-Gwɔmo-wù un dak-o o-**Isra**.”

⁵⁰ Yɛso zɛɛrɛ wù, “¿Remen um zɛɛg um hyanag wɔ un 'wun-de o-rum, o o shertɛ ka bɔ-se ne? Um rurutɛ wɔ wɔa hyen hyat-tɔ jiishe tɔ ka ut-mɔɔr à.” ⁵¹ Komo wù zɛɛrɛ ye, “Mɛ nɔ m-rurɛ o-nip, nɔa hyen a tikstɛ Tɔn-o Shir, **yan-tɔm-ye Shir** ye rɔ m-kergende, ye rɔ m-da n-tɔn un **Wà-wù un net**.”§

Bɔr-ɛs yoor

Ma-tɔ ur-ge un bɔ-o o-Kana

† **Bɔr-o gaan:41** 1:41 Wù Shir daagne à un rem-de ut-Ibra. ‡ **Bɔr-o gaan:41** 1:41 Wù Shir daagne à, wù waragte wan-beɛs un hun-ne. § **Bɔr-o gaan:51** 1:51 Hyen komo: Taka 28:12.

1 Bø a rewute ho-ut yoor à, ho-ur atette-de, a gak ur-ge o-Kana un dak-o o-Gariri. Reksute inu-o Yeso ro kane. 2 A bandte Yeso un yan-neke-mo un wu ne un ka ge-de. 3 Bø ye woobute à, modi-mo, ye ro m-swø à, ye swøoru mo, mo kenduru. Bø mo kendute à, inu-o Yeso haaru be-de un wu, wu zeeru, "Ka modi-mo o-biki mo teeste. Yet m-modi komo ne á."

4 Yeso zeeru wu, "Inu, zy na nu'usu wo un me ne? Da-o re, o ungo wo á."

5 Inu Yeso haaru be-de un ya-m-senge-mo ur-ge, wu ruru ye, "Ko yo ke rii-yo Yeso zee no, no nom, nom no yo."

6 Kane ne, **Yahuda**-ne esste tur-ut cind-to a shabe ut-ta'ar à. To ye rotte ut-sapt bo **karamsa**-o zee à. Ka tur-to ko o ke ro m-re ut-dede ur-kwooz [20] ha-mo ur-kwooz ut-op [30].

7 Yeso zeeru ya-m-senge, "Doorunde no m-ho, no shoos ka tur-to." Ye doorunduru m-ho. Ye shoosuru to un ish un ish.

8 Ka da-de ne Yeso zeeru ye, "Iib no ka ho-mo, no heete gos-wu, wu ur-ge." Ye iburu m-ho, ye heeturu gos-wu wu ur-ge. 9 Ka gos-wu, wu ur-ge wu swøoru ka ho-mo, mo warge m-modi à. Wu hyanuru ka modi-mo jiište mo ur-takan m-rwuun. Wu napu ne be-de ka ho-mo rwuune á. Amba ka ya-m-guw-ye, ye ibne ka ho-mo à ye nepse. Wu agnuru wu a gege ur-ge à. 10 Wu zeeru wu, "Ko wu ke net-wu de wu ro un rwunte un modi-mo m-remem ur-takan. Da-o hamat-ne suse ye ciks, wu busturu un mo ba m-rwuun kyak, amba wo ne, o essunduru ka mo jiište à se m-moka o hante mo."

11 To ka to ro hyat-to ur-takan, to Yeso nome o-Kana o un dak-o o-Gariri à. O wu rwuntute seps-mo un wu, yan-neke-mo un wu sheret un wu. 12 Bø ye caagute be-de ur-ge à, wu arguru m-neke bo-o o-Kapanahum un inu un wu ne, un hen-ne ye un wu ne, un yan-neke-mo un wu ne. Ye rewuru ut-ho ka co-se ne hiin.*

Yeso yanag ya-ut-baab un Pyo-o Shir
(Mati 21:12-13; Mark 11:15-17; Ruka 19:45-46)

13 **Biki-o m-Pas**† o un **Yahuda**-ne o ro yow yow, Yeso nekuru o-Urusharima.‡ 14 Bø wu woobute o-Urusharima à, wu cowuru un **Pyo-o Shir**. Wu oss yan-baab-to un na, un ca-ne, un tantabara-ne. Komo wu hyanuru yan-shas-o un hwor ur-she'et tara tara. 15 Yeso gaaru rak-yo o-hu, wu yanuru kap mo un ye un **Pyo-o Shir** un ca-ye un ye ne, un na-ye un ye ne. Wu cakarsuru hwor-ye un ya-o-shas. Wu tuturu tebur-to un ye. 16 Wu zeeru yan-baab-to un tantabara, "Dos no saw-ut no, no ruut to m-moka m-moka. No muut hur-o Tato re be-de ut-baab á!"

17 Yan-neke-m Yeso baksuru unze gensu to ro rem **Kiristi** be-de un Ma-to Shir unze, "Shir, me m-hoge un reeb-o un hur-o ru deen."§

18 Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne shasuru wu, ye zee, "To, zto ke hyat-to to o he te m-kute, te nept unze Shir-ye zee wo o nom ka rem-se?"

19 Yeso shasuru, wu zeeru ye, "Hees no ka **Pyo-o Shir** o, ho-ut tet man 'yons o.*"

20 Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne zeeru, "Se da-o a nome us-hak kwgoz-ut yoor us-cind [46] à, a un ma-to un o, zo o he m-zee un ya ne woa 'yons o un ho-ut tet?"

21 Ye napu ne ma-to Yeso rotte á. Amba da-o Yeso tane **Pyo-o Shir** à, wur-o un wu wu rotte ut-ma. 22 Remen kaane da-de a 'yonse wu ut-marimar à, yan-neke-mo un wu baksuru unze wu zee kaane. Ye sheruru un Ma-to Shir ne to a gene à un ma-ut Yeso ne to wu rure ye à.

23 To, da-o wu ro'e o-Urusharima à, da-o un **Biki-o m-Pas**, hun-ne deen sheruru un jin-de un wu remen ye hyanag rem-se ut-hyat se wu ro m-nom à. 24 Wu ne un hi un de un wu, Yeso, wu ho'os o-wur un ye ne á, remen wu nepste hur-de un ko wu ke net-wu. 25 Yanze se a ruru te wu bo hur-de un net ro á. Wu nepste bo hur-de un hun-ne ro à.

Bør-qs tet

Yeso un Nekodimu ne

1 Wu ken ko-caari-wu ro kon be-de un **Yahuda**-ne, wu ro un kur-de un **Parisa**-ne à, a wu m-zee Nekodimu. 2 Wu wu ha'e be-ur Yeso m-tet. Wu zeeru Yeso, "Wa-us-Nap, te nepste, wo un rwuun be-de Shir, o yoosute hun-ne Ma-to Shir, remen yatt-wu he hoks-m nom un rem-se ut-hyat bo o ro se m-nom á, se de wu ro mosse un Shir ne à."

* **Bør-qs yoor:12** 2:12 Hyen komo: Mati 4:13. † **Bør-qs yoor:13** 2:13 Biki-o Yahuda-ne rotte m-baks un ho-de Shir ruute ye o-Masar à. ‡ **Bør-qs yoor:13** 2:13 Hyen komo: Rwu 12:1-27. § **Bør-qs yoor:17** 2:17 Hyen komo: Bong 69:9. * **Bør-qs yoor:19** 2:19 Hyen komo: Mati 26:61; 27:40; Mark 14:58; 15:29.

³ Yeso shasuru wu, “Me wq̄ m-rure o-nip, o hogute. Un ya a ja’aste mat un net á, wu hyen gwomo-to Shir á.”

⁴ Nekodimu zeeru, “¿Re ka ma-to he m-nome, a ja’aste net m-mat wu mongse á? ¿Wu hoks m-warag un men-ut inu un wu, wu ja’aste wu m-mat?”

⁵ Yeso zeeru wu, “Me wq̄ m-rure o-nip. Un ba a makt net mat-o m-ho o-Kukt ne á, wu rott cow-yo wu hette m-cow un gwomo-to Shir á. ⁶ Net-wu a mate un wur-o un ne’a un campo ne á, net-wu temb. Amba Kukt-o ro m-mat o-kukt. ⁷ Remen kaane taase o hyen hyat-to um zette wq̄ kaane á, ‘Se a ja’aste mat-o ru.’ ⁸ Yo-m ro m-hur be-de mo cone á. Wq̄ m-hoge ras-o un mo temb, amba wq̄ nap be-de mo rwuune á, yagunte o nept be-de mo ro m-ha á. Kaane o komo be-de un kap net-wu **Kukt-o Shir** ja’ase mat-o un wu á.”

⁹ Nekodimu shasuru, wu zeeru, “To ka ma-to, ¿re o to he m-nome?”

¹⁰ Yeso shasuru wu, “Wq̄ wu ro m-yoose un **Isra**-ne á, to ka ma-to komo, ¿wo nap un to ne á? ¹¹ Me wq̄ m-rure o-nip. Se rii-yo te nape á, un yo te hyane ne á, yo yo te no m-rure un ma-to un yo. No ne, no m-goks un rii-yo te no m-rure á. ¹² ¿Re o un ya? Me no m-rure rem-se ro n-dak á, no goks ma-to un se á. Yagunte rem-se ro un Ton-o shir á, se se um he no m-rure ma-to un se, no gokste? ¹³ Yatt-wu take m-da n-Ton un shir á, wu hyenet bq̄ ka rem-se n-Ton se ro á, se me **Wà-wu un net**, wu Shir tomne á. ¹⁴ Bq̄ **Mosa** jakse hwo-yo o-kwom n-ton o-ce n-te o-dákár á,* se a jakste me **Wà-wu un net** kaane n-ton. ¹⁵ Yea jaks me n-ton o-kan, remen kap wu shere hur-de un wu be un de á, wu kumut hoq-mo ba m-ta.

¹⁶ “Remen was-mo Shir wasse un hono o-dak ne á, o hante wu tomonte mat-de un Wà un wu wan-gaan cot. Wu un nom kaane, remen bq̄ un net-wu shere hur-de un wu be-de un wu á, taase wu sabre, amba wu kumut hoq-mo ba m-ta. ¹⁷ Shir un tomqon Wà un wu hono o-dak, remen wu piishite hun-ne ut-ma á, amba remen hun-ne possute ho-de un piish ut-ma un bu-yo un wu. ¹⁸ Kap bq̄ un net-wu shere hur-de un wu un **Wà-wu Shir** á, a piishi wu ut-ma á. Amba wu shere hur-de un wu un **Wà-wu Shir** á, a regusute a komste wu piishite ut-ma o ka, remen wu sher hur-de un wu un **Wà-wu Shir** wangaan cot á. ¹⁹ Ká piish-de ut-ma de de ká: Cecas-mo Shir cowonte un hono o-dak, amba hun-ne yaguru m-was un ka cecas-mo ne. Ye jiishte m-con o-comb, remen rem-se ye ro m-nom á, rem-qs yo-se se. ²⁰ Kap wu ro m-nom un rem-qs yo-se á, wan-yage to m-cecas wu. Wan-yage to m-cecas ne, wu ro m-es m-ha be-de m-cecas á, un taase **ba’as-to** un wu rwuun cas, hun-ne hyen to. ²¹ Wu ro m-nom un rii-yo Shir cone á, wu ro m-ma’as m-ha be-de m-cecas, remen a rwuntute rem-se un wu us-so-se cas. Da-o wu ro be-de m-cecas, hun-ne a nep unze un gwu-o Shir o wu nomte se.”

Yeso un Yohana Wa-m-Yo’os un hun-ne m-ho

²² Bq̄ Yeso komte ut-ma un Nekodimu ne á, wu arguru m-ha un dak-o o-Judiya un yan-neke-mo un wu ne. Wu she’etunduru ka co se ne yan-ho hiin, wu ro m-yo’os un hun-ne n-me m-ho. ²³ Un ka da-o **Yohana** ro m-yo’os un hun-ne m-ho un de ken be-de de hun-ne ro m-aag o-Enon á yow yow un bq̄-o o-Sarim ne. Wu ro un yo’os un hun-ne un Roqo-o o-Joda remen ho-m ro kon ka co-se ne deen mo bq̄’ose yo’os un hun-ne á. Hun-ne ma’asuru m-ha kane, a ro ye m-yo’os. ²⁴ (Yo ka un kor rii-yo a ke’et **Yohana** o-kur o m-ke’et.)† ²⁵ To, ma-ut sunuru yan-neke-m **Yohana** un wu ken ko-**Yahuda**-wu ne, ma-to un so’os us-rem bq̄ **karamsa**-o zee á. ²⁶ Yan-neke-m **Yohana** haaru be-ur **Yohana**. Ye zeeru wu, “Wa-us-Nap, te un haan, te rurutu wq̄ ka net-wu, wu no rotte pesto-de o-Joda á, wu o ruru te ma-to un wu á, wu ka un yo’os un hun-ne n-te m-ho. Hun-ne deen ye ro m-ha be-de un wu.”

²⁷ **Yohana** shasuru, “Yatt net-wu he kum un rii á, se yo Shir ya’anu wu rwuun-mo n-Ton á. ²⁸ No un hi un no yan-swo-qs re ye, remen um zeeq, ‘Me wu ro **Kiristi** á, amba a un tomqon me um ja’asute wu o-cow.’‡ ²⁹ Be-de un biki-o ur-ge, wa-ur-ge-wu ro wan-ne’a un wu. Ko-nay-wu un wa-ur-ge-wu haane biki-o ur-ge á wu ro m-wase temb wu hogute cor-o un wa-ur-ge. Komo men-to un wu ro yaw yaw wu hoge wa-ur-ge teperte. Kaane o ka men-ut re shie m-yeyaw. ³⁰ Wu ne, gakte-mo wu waragte gos-wu, me ne gakte-mo um waragte rek-wu.”

³¹ “Wu rwuune n-Ton á, wu jiishe ut-gos kap. Bq̄ un wu rwuune n-dak á ko-ya-n-dak-wu, rem-se ro n-dak á, se se wu ro m-rwor. Amba wu rwuune n-Ton á, ³² wu ro m-rwor un ma-to un ka rem-se wu hyane n-Ton á, un yo wu hogne ne á. Yatt-wu gokse ne ka ma-to á. ³³ Wu gokse ne ma-to un wu á, wu ka este Shir nip-o. ³⁴ Wu Shir tomne á, Ma-to

* **Bq̄-qs tet:14** 3:14 Hyen komo: Qqg 21:9. † **Bq̄-qs tet:24** 3:24 Hyen komo: Mati 14:3; Mark 6:17; Ruka 3:19-20.

‡ **Bq̄-qs tet:28** 3:28 Hyen komo: Yoha 1:20.

Shir tɔ wʉ rɔ m-rwɔr, remen Shir rɔ wʉ m-'ya ʉn Kʉkt-ɔ ʉn wʉ ba ʉr-me'et. ³⁵ Tato-o waste ʉn Wà ʉn wʉ nɛ. Wʉ bɔpsʉtɛ wʉ kɔ yo ke rii-yo ʉn kom-tɔ ʉn wʉ. ³⁶ Wʉ shere hur-de ʉn wʉ ʉn **Wà-wʉ Shir** à, wʉa kum hoog-ɔ Shir ɔ ba m-ta. Yɛ nɔmɛ nɛ o-dɔrɔtte ʉn ka Wà-wʉ nɛ á, yɛa hyen hoog á, ryaab-se Shir rɔ be-de ʉn yɛ."

Bɔr-ʉs nass

Yɛso ʉn ne'a-wʉ ʉn ko-Samariya-nɛ

¹⁻³ **Parisa**-nɛ hogʉtɛ wʉ rɔ m-kum ʉn hun-nɛ yan-dor komo wʉ rɔ m-yo'os ʉn hun-nɛ n-tɛ m-hɔ, argɛ **Yohana**. (Myet ʉn kaanɛ nɛ, Yɛso wʉ yo'os yɛ m-hɔ ʉn hi ʉn de ʉn wʉ á, yan-neke-mɔ ʉn wʉ nɛ yɛ). Bɔ Yɛso hogʉtɛ yo hun-nɛ rɔ m-rwɔr à, wʉ yaguru dak-ɔ o-Judiya, wʉ warguru dak-ɔ o-Gariri ʉn yan-neke-mɔ ʉn wʉ nɛ.

⁴ Sɛ wʉ dɔrɔttɛ cɔw-yo caatɛ dak-ɔ o-**Samariya** à. ⁵ Bɔ wʉ woote ʉn ɔ ken bɔ-ɔ ɔ a m-zɛɛ o-Sɛkar ʉn dak-ɔ o-**Samariya** à, yow yow ʉn ma-de ʉn dak-ɔ **Yakubu** nɛ, ɔ wʉ ya'asɛ wà ʉn wʉ **Yusuhu** à, ⁶⁻⁸ kánɛ du-ʉr rowɛ de ma **Yakubu**. Yan-neke-mɔ ʉn wʉ nɛ haaru ɔ ʉn rii-yo m-rɛ o-bɔ. Bɔ hew-ʉr bo'ostɛ Yɛso à, wʉ she'eturu n-riib ʉr-du, n-nɔnho, ho-ʉr ro ʉr-hi gɛ. Da-de wʉ ro kanɛ tara à, sɛ wʉ ken ne'a-wʉ ko-**Samariya**, wʉ wɔnuru o-tur nɛ. Wʉ haantɛ iib m-hɔ. Yɛso zɛɛru ka ne'a-wʉ, "Ya mɛ m-hɔ ʉm sʉ."

⁹ Ká ne'a-wʉ zɛɛru, "¿Ya mɔssʉ na cen na, wottɛ mɛ ʉn kɔn-se ʉn ho-mɔ m-swɔ? Wɔ ko-**Yahuda**-wʉ, mɛ nɛ ko-**Samariya**-wʉ." (Ka ne'a-wʉ zɛɛg Yɛso kaanɛ remen **Samariya**-nɛ yɛ rɔ m-mosɛ ʉt-kom ʉn **Yahuda**-nɛ á.)[†]

¹⁰ Yɛso zɛɛru ka ne'a-wʉ, "Wɔ ro nakɛ yar-mɔ Shir, ʉn wʉ wʉ tɔmnɛ nɛ à, o roa cit ka wʉ rɔ wɔ ʉs-kɔn o 'ye wʉ m-hɔ wʉ sʉ à, wʉ roa 'ye wɔ nɛ ho-mɔ ʉn hoog o sʉ."

¹¹ Ka ne'a-wʉ zɛɛru wʉ, "Gos-wʉ, wott rii-ɔ m-iib m-hɔ á, du-de ka nɛ ʉr-dʉw nɛ. ¿Ke nɛ ɔ o he kum ʉn ká ho-mɔ mɔ rɔ ʉn ya'ʉ ʉn hoog á, mɔ o he mɛ m-'ya ʉm sʉtt? ¹² ¿Wɔ ʉn jiish ɔ tato na **Yakubu**, wʉ ʉbu na ka du-de, yakar-yɛ ʉn wʉ sʉ, komo ʉn gut-tɔ ʉn wʉ nɛ kap tɔ sʉ?"

¹³ Yɛso zɛɛru ka ne'a-wʉ, "Bɔn nɛt-wʉ rɔ m-swɔ ʉn ka du-de à, wʉa do m-hogɛ o-**swɔt** komo. ¹⁴ Amba nɛt-wʉ he m-swɔ ho-mɔ ʉm he wʉ m-'ya à, wʉa do m-hogɛ o-**swɔt** á, har da-ɔ ba m-ta. Remen ho-mɔ ʉm he wʉ m-'ya à, moa warag ʉntʉn yish-tɔ m-hɔ ʉn mɛn-tɔ ʉn wʉ. Moa 'ye wʉ hoog-mɔ ba m-ta."

¹⁵ Ka ne'a-wʉ zɛɛru, "Gos-wʉ, 'ya mɛ ka ho-mɔ ʉm sʉ ʉn taase ʉm ma'as m-hogɛ o-**swɔt**, ʉm ma'as m-haan iib m-hɔ."

¹⁶ Yɛso zɛɛru wʉ, "Ha o agan campo ru, nɔ haan."

¹⁷ Ká ne'a-wʉ zɛɛru Yɛso, "Mett campo á."

Yɛso zɛɛru wʉ, "O rwɔrɔg ɔ Shir, ¹⁸ remen campo-nɛ taan gaag wɔ, ka wʉ o rɔttɛ nɛ m-mɔka o-hur à campo ru wʉ o-jip wʉ á."

¹⁹ Ka ne'a-wʉ zɛɛru Yɛso, "Gos-wʉ, ʉm nak m-mɔka wɔ ko-**wan-rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir** o rɔ. ²⁰ ʉn ka haag-ɔ, tat-nɛ tɛ nɛ ro m-nomɛ Shir m-guw. Amba nɔ nɛ, **Yahuda**-nɛ nɔ zɛɛ, ʉdɛpɛ a nomɛ Shir m-guw kánɛ á, sɛ o-Urusharima."

²¹ Yɛso zɛɛru wʉ, "Ne'a, goks ma-ʉt re, da-o roon, ɔ attɛ a do nomɛ ʉn Shir m-guw ʉn ka haag-ɔ á, kɔ nɛ o-Urusharima á. ²² Nɔ **Samariya**-nɛ, nɔ nap Shir yɛ nɔ m-nomɛ m-guw á. Tɛ nɛ, **Yahuda**-nɛ tɛ nepstɛ Shir yɛ tɛ m-nomɛ m-guw á, remen cɔw-yo ʉn gwʉ be-de ʉn **Yahuda**-nɛ ɔ yo rwʉʉnɛ. ²³ Amba da-o roon, kɔ m-mɔka ma ɔ nomostɛ, da-ɔ a hettɛ nomɛ ʉn Shir m-guw bɔ **Kʉkt-ɔ Shir** dɔrɔttɛ á, komo ʉn bu-yo ʉn nip-ɔ Shir. Remen gon ka hun-nɛ yɛ, yɛ he nomɛ ʉn Shir m-guw o-nip nɛ m-nɛ o-Kʉkt á, gon ʉn yɛ Shir o-Tato cɔnɛ yɛ nomɛ wʉ m-guw. ²⁴ Shir Kʉkt-ɔ. Kap bɔ ʉn wʉ rɔ wʉ m-nomɛ m-guw á, sɛ wʉ nomɔ wʉ m-guw ʉn kʉkt-ɔ o-nip nɛ."

²⁵ Ka ne'a-wʉ zɛɛru Yɛso, "ʉm nepstɛ **Mesaya** rɔon, da-o wʉ wɔonɛ, wʉa ruru na kɔ yo ke rii-yo kap."

²⁶ Yɛso zɛɛru wʉ, "Mɛ rɔ wʉ, mɛ wʉ rɔ ʉt-ma ʉn wɔ nɛ á."

²⁷ A kánɛ, ka **yan-neke-m Yɛso** yɛ muʉnuru. Yɛ wɔn, yɛ 'wɔs ka ne'a-wʉ rɔ ʉt-orom ʉn Yɛso nɛ. Yɛ hyanuru hyat-tɔ ʉn káanɛ. Amba, yatt-wʉ hokɛ hak o-nu, wʉ cit wʉ, wʉ zet wʉ, "¿Ya wɔ o-hoob?" Kɔ, "¿Ya o cɔnɛ be-de ʉn wʉ?"

²⁸ Ka ne'a-wʉ ho'osuru o-tur n-riib ʉr-du. Wʉ arguru m-warag o-hur ʉn ka bɔ-ɔ rek o-rek o-rek. Wʉ wɔbɛ, wʉ zɛɛru hun-nɛ, ²⁹ "Rwuʉn nɔ, haan nɔ gut nɛt-wʉ ruru mɛ kap bɔ ʉn rem-se ʉm wetɛ m-nɔm à! ¿Kɔ wʉ rɔ **Kiristi**?" ³⁰ Hun-nɛ rwʉʉnuru, yɛ rɔ wʉ ʉn ha m-gwɔt.

§ **Bɔr-ʉs tet:35** 3:35 Hyen komo: Mati 11:27; Ruka 10:22. * **Bɔr-ʉs nass:5** 4:5 Hyen komo: Taka 33:19; Josu 24:32. † **Bɔr-ʉs nass:9** 4:9 Hyen komo: Ezra 4:1-5; Nɛhɛ 4:1-2. ‡ **Bɔr-ʉs nass:25** 4:25 Wʉ Shir daagne à ʉn rem-de ʉt-lbra.

³¹ Bɔ ka ne'a-wʊ heestɛ aag ʊn hun-nɛ o-bɔ à, ka da-o **yan-nekɛ-m Yeso** yɛ zɛɛrʊ wʊ, "Wa-ʊs-Nap, rɛ rii-yo m-rɛ."

³² Amba Yeso zɛɛrʊ yɛ, "ʊm rɔ ʊn rii-yo m-rɛ nɛ, gɔ ʊn yo nɔ nape á."

³³ Amba **yan-nekɛ-m Yeso** yɛ ma'asurʊ ʊt-ma ʊn hi ʊn de ʊn yɛ. Yɛ rɔ m-zɛɛ, "¿Kɔ wʊ ken nɛt-wʊ ʊn hantɛ wʊ rii-yo m-rɛ o?"

³⁴ Yeso zɛɛrʊ yɛ, "Rii-yo m-rɛ re yo ka, ʊm nom o-dɔrɔttɛ ʊn ma-tɔ ʊn wʊ tɔmnʊ mɛ à, ʊm komot sɛngɛ-mɔ wʊ yasʊ mɛ à. ³⁵ ¿Nɔ ka m-ma'as m-zɛɛ 'Kuks rɛng-ʊs nass a ceet m-ce'? ʊm zɛɛg nɔ, das nɔ ʊt-hi, nɔ gʊt ʊt-kat, nɔa hyen tɔ neneste. Tɔ ɔngɔg m-ce. ³⁶ Bɔ ko-wa-m-ce rɔ m-karagɛ ʊn hyo à, káanɛ o komo wʊ he woot ʊn hun-nɛ be-de Shir yɛ kumut hɔɔg-o ba m-ta. Wa-ur-go ʊn wa-m-ce nɛ yɛa nom o-zak be-ur gaan. ³⁷ Ka ma-tɔ rɔ o-nip nɛ, wʊ ken rɔ ur-go, wʊ ken rɔ m-ce. ³⁸ ʊm tɔmog nɔ be-de ʊn kat-o nɔ gɔ ur-go ʊn o á, nɔ ce. Yɛ ken yɛ gwɔwɔg, nɔ ɛɛrʊ ka go-de ʊn yɛ de."

Samariya-nɛ dɛɛn shɛrɛg

³⁹ Tɔ, **Samariya**-nɛ dɛɛn ʊn ka bɔ-o yɛ shɛrʊrʊ hur-de ʊn yɛ be-de ʊn wʊ remen ma-tɔ ka ne'a-wʊ rwɔrɛ à. Wʊ zee, "Ka nɛt-wʊ rurʊtʊ mɛ kap rii-yo ʊm nomɛ à." ⁴⁰ Remen káanɛ bɔ **Samariya**-nɛ wɔngtɛ be-ur Yeso à, yɛ kɔnrʊrʊ wʊ, wʊ he wʊ rewɛ be-de ʊn yɛ. Yeso rewurʊ káanɛ hɔ-ʊt yoor. ⁴¹ Yɛ ken yɛ doorʊ shɛr ʊn hur-de ʊn yɛ be-de ʊn wʊ dɛɛn remen ma-tɔ wʊ rwɔrɛ à.

⁴² Ka da-de yɛ zɛɛrʊ ka ne'a-wʊ, "M-mɔka tɛ hyanag wʊ ʊn hi ʊn tɛ, tɛ hɔgʊtɛ ma-tɔ ʊn wʊ. Tɛ rɔ m-shɛr hur ʊn tɛ be-de ʊn wʊ, yanzɛ remen rwɔr-m ru á. Nip-o, wʊ ka **Wan-Gwʊ**-o ʊn hɔno o-dak wʊ!"

Yeso dossʊtɛ wà Gajem gɔm

⁴³ Tɔ, ka rew-mɔ ʊn hɔ-ʊt yoor mɔ, mɔ wʊ rewɛ káanɛ à, wʊ inʊrʊ. Wʊ rɔ m-ha dak-o o-Gariri. ⁴⁴ (Remen Yeso rwɔrɔg ʊn hi ʊn de ʊn wʊ, wʊ zee, "Wan-rwɔr ʊn Ma-tɔ Shir, rott m-sɛk ʊn bɔ-o ʊn wʊ á.")[§] ⁴⁵ Bɔ wʊ wootɛ o-Gariri à, hun-nɛ gɔksurʊ wʊ ur-bon nɛ. Yɛ nɔmog kaanɛ remen yɛ heestɛ ka **Biki-o m-Pas** o o-Urusharima, komo yɛ hyanag kap rem-se ʊt-hyat se Yeso nomɛ à.*

⁴⁶ Wʊ doorʊ m-ha o-Kana ʊn dak-o o-Gariri be-de wʊ muutɛ m-hɔ, m-mɔdi à. Wʊ ken ko-Gajem wʊ ro kon káanɛ wʊ wà ʊn wʊ ro ʊn gɔm à ʊn bɔ-o o-Kapanahum.[†] ⁴⁷ Bɔ wʊ hɔgʊtɛ Yeso rwʊuntɛ dak-o o-Judiya à, Yeso mʊuntɛ dak-o o-Gariri, wʊ haarʊ be-ur Yeso. Wʊ ro wʊ ʊs-kɔn ʊnze wʊ haan wʊ dosse wà ʊn wʊ gɔm, wʊ ro ʊn ma-tɔ m-mar à.

⁴⁸ Yeso zɛɛrʊ wʊ, "Nɔtt m-shɛr ʊn hur-ur nɔ á kɔ wan-gaan, sɛ nɔ hyanag rem-se ʊt-hyat."

⁴⁹ Ka Gajem-wʊ zɛɛrʊ, "Gɔs-wʊ, hakkurɛ haan rii-yo wà re meret."

⁵⁰ Yeso zɛɛrʊ wʊ, "Jo'obe, gɔm wà ru teestɛ."

Ka nɛt-wʊ shɛrʊrʊ ʊn ma-ʊt Yeso nɛ tɔ wʊ rwɔrɛ à, wʊ argurʊ jo. ⁵¹ Bɔ wʊ rottɛ ʊn jo à, ba wʊ ʊn goshi wɔ o-hur, gʊw-nɛ yɛ ʊn wʊ gonturʊ wʊ. Yɛ rurʊ wʊ, yɛ zee, "Wà rɔ ʊn hɔɔg nɛ. Gɔm teestɛ."

⁵² Wʊ citurʊ yɛ da-o ka gɔm-o ho'osɛ wà hond hond à. Yɛ zɛɛrʊ wʊ, "M-ryo hond hond kwɔm-o gaan yo n-nɔɔnhɔ gɔm ho'osɛ wʊ."

⁵³ Ka tato-o napurʊ ʊnze ʊn ka da-o Yeso zɛɛ wʊ, "Wà ru rɔ ʊn hɔɔg nɛ. Gɔm teestɛ wʊ." Remen káanɛ, wʊ ʊn yan-hur-o ʊn wʊ nɛ kɛ'kɛ shɛrʊrʊ ʊnze Yeso wʊ rɔ **Kiristi**.

⁵⁴ Hyat-ʊt ayoore-tɔ ka tɔ Yeso nomɛ ʊn dak-o o-Gariri, da-de wʊ rwʊunɛ dak-o o-Judiya.

Bɔr-ʊs taan

Yeso taasʊtɛ wʊ ken nɛt-wʊ gɔm ʊn kaw-o o-Basayada

¹ Bɔ ʊn káanɛ, Yeso haarʊ o ken biki-o ʊn **Yahuda**-nɛ o o-Urusharima. Yeso haarʊ o. ² Q ken ish-o ro kon o a m-zɛɛ *Ish-o ʊn Ca* à. Q ken kaw-o rɔ kɔn kanɛ yow yow ʊn o nɛ a o m-zɛɛ o-Basayada à, ʊn rem-de ʊn **ʊt-Ibra**.* A rigimshítɛ o ʊn sak-ʊt taan. ³ Ya-ʊs-gɔm ro kon káanɛ pɔ-nɛ, ʊn ryam-nɛ nɛ, ʊn yan gɔm-o ʊs-hwɔ nɛ. Yɛ rɔ dɔmb dɔmb.[†] ⁵ Wʊ ken nɛt-wʊ be-de ʊn yɛ wʊ nɔmog hak-ur kwɔɔz ʊn ɔp ʊs-eer [38] wʊ rɔ

§ **Bɔr-ʊs nass:44** 4:44 Hyen komo: Mati 13:57; Mark 6:4; Ruka 4:24. * **Bɔr-ʊs nass:45** 4:45 Hyen komo: Yoha 2:23. † **Bɔr-ʊs nass:46** 4:46 Hyen komo: Yoha 2:1-11. * **Bɔr-ʊs taan:2** 5:2 Kɔ: rem-de ʊt-Arameki. † **Bɔr-ʊs taan:3** 5:3 Mɔ ken gen-mɔ ʊn dɔ: Yɛ rɔ ʊn 'er-de 4ʊn wan-tɔm-wʊ Wan-Kɔyan wʊ hɛ'ɛntɛ. Wʊ burʊt m-hɔ, remen wan-tɔm-wʊ Wan-Kɔyan ro m-ma'as m-hɛ'ɛn o-da o-da. Da-o wʊ hɛ'ɛntɛ, wʊ burɛ m-hɔ, nɛt-wʊ ba'ɛ m-hɛ'ɛntɛ m-nɛ m-hɔ à, gɔm taarʊ wʊ. Kɔyan gɔn gɔm-o rɔttɛ wʊ o ho'osurʊ wʊ.

un ka gòm-o. ⁶ Bø Yeso hyente wu à, wu nepste wu she'ete un ka gòm-o ne. Yeso cituru wu, "¿Kò o çonog a dossu wò ka gòm-o?"

⁷ Ka wan-gòm wu shasuru, "Gos-wu, ai, mett net-wu he me m-he'edbe m-hò, da-o **wan-tòm-wu Shir** bure mò á. Da-o kap **wan-tòm-wu Shir** he'èbe, wu bure m-hò, da-o me ine m-he'èbe, wu ken ba'uru me m-he'èbe."

⁸ Yeso zèeru wu, "Ine ge! Mos rii-o ur-rut o ru, o neke." ⁹ Un gyept-o un yish, ka gòm-o arguru wu m-ho'os. Wu mossuru rii-o ur-rut o un wu. Wu arguru jo.

Tò, un ka Hò-de ne **Hò-de ur-Wuwe** de. ¹⁰ Remen kááne, sek-ye ye un **Yahuda**-ne zèeru wu a taase gòm à, "**Hò-de ur-Wuwe** de. Udepe o mos rii-o ur-rut o ru á."‡

¹¹ Wu shasuru ye, "Wu taasú me gòm à, wu wu zee um mos rii-o ur-rut o re, um arag jo."

¹² Ye cituru wu, "¿Wan wu ne zee wò o mos rii-o ur-rut o ru, o neke?"

¹³ Amba wu a taase ka gòm-o à, wu nap wu á, remen Yeso be'essute wu yagusute ka be-de remen moor-to un hun-ne.

¹⁴ Bø jimitè à, Yeso hyanuru wu un **Pyo-o Shir**. Yeso zèeru, "A taasutu wò ka gòm-o, o kumuste m-keker. Taase o do nom **ur-ba'as** á, untaase yo ken rii-yo yo jiiše yo ka à yo do wò m-kor."

¹⁵ Ka wu a taase gòm à, wu haaru, wu ruru **Yahuda**-ne. Wu zee Yeso wu taasú wu ka gòm-o.

Bèb-de un Wà-wu Shir

¹⁶ Bø wu rurute ye kááne à, **Yahuda**-ne inuru Yeso tep, ye zee, "¿Ya hante o taasute wu ka gòm-o un **Hò-de ur-Wuwe**?"

¹⁷ Yeso shasuru ye, "Tato re rø m-senge kò da un ke. Me un ce re me m-senge kò da un ke." ¹⁸ Ka da-de ne, **Yahuda**-ne inuru hoob-o un çow-yo ye bupt Yeso, ye hoot wu, remen ye hogute wu rworog kááne, ye hyanag wu yo'ogte **Hò-de ur-Wuwe**. Komo wu zèeg Shir Tato un wu. Wu muutte hi un de un wu hond hond un Shir ne.

¹⁹ Yeso zèeru ye, "Me nò m-rure o-nip, me wu rø Wà be-de Shir o-Tato à, man hoks nom un rii á, se rii-yo un hyanè Tato-o rø m-nòm à. Remen kap mò un rii-yo Shir o-Tato rø m-nòm à, ka bø-se ne Wà rø m-nòm un ce un wu. ²⁰ Tato-o rø m-was un Wà ne. Kap mò un rii-yo Tato-o rø m-nòm à, wu kutè yo Wà har rem-se jiiše se ka rem-se ut-hyat à se nò hyan à, remen nò hun-ne nò hyenet ut-hyat. ²¹ Remen bø Tato-o rø m-yons un margan-ne un hoog ne à, ka bø-se ne o komo Wà rø m-yons be-de un ye wu daage à. ²² Tato-o rø un piishe un net ut-ma un hi un de un wu á. Amba wu bobsute Wà un wu bèb-de un piish ut-ma, ²³ remen kap o un hun-ne ye'et Wà m-sek bø a un 'ya o-Tato à. Amba bø un wu yage 'ya un Wà m-sek à wu 'ya o ka o-Tato m-sek wu tomnè Wà á. ²⁴ Me nò m-rure o-nip, kap net-wu rø m-hoge ma-ut re à, wu rø m-sher un hur-de un wu, un wu tomnè me komo ne à, wu rø un hoog-o un ba m-ta ne. A piishe wu ut-ma á, remen wu be'essute, wu possussute m-mar, wu woog be-de un kum un hoog.

²⁵ "Me nò m-rure o-nip, da-o røon, m-mòka ne ma o nomoste, o margan-ne hette hoge un çor-o un **Wà-wu Shir** à. Ya-m-hoge ne yea nom hoog. ²⁶ Remen bø Tato-o rø wan-hoog à, wan-ya un hun-ne hoog, ka bø-se ne o ne Tato-o zee Wà un wu he m-warag wan-hoog wu rø un 'ya un hun-ne hoog komo à. ²⁷ Wu ya'ag wu komo ne ur-bèb de un piish ut-ma, remen wu rø **Wà-wu un net**.

²⁸ "Taase nò hyen hyat-to un ka ma-to á, remen da-o røon da-o margan-ne ye rø n-me us-saag he hoge un çor-o un **Wà-wu Shir** à. ²⁹ Ye hoge komo, yea rwuun. Ye nome yo ur-bon à, yea ine ha-mò un hoog. Ye nome ne yo-o à, yea ine ha-mò un piish ut-ma.‡

³⁰ Yatt-yo um he hoks m-nòm un bèb un de á. Me de m-piish ut-ma temb bø Shir zee me à. Nò nak piish un ma-ut re hond hond o, yanze senge-m re mò um nomot yo um cone á, amba un nomot o rii-yo wu tomnè cone à.

Ye su'e Yeso à

³¹ "Urege me su'e hi un de, tò swò-qs se se o-nip se á. ³² Amba wu ken wu rø me m-su'e. Bø wu rø me m-su'e à, um nepste un ka tor-se ne, se o-nip se. ³³ Nò tomog hun-ne be-ur **Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-hò**, **Yohana** ne, wu wukunte nò á. Wu runduru nò o-nip mosse un ma-ut re ne.* ³⁴ Amba kap un kááne ne, swò-se um rotte m-ya'as m-wons un se ne à, swò-se un net se á. Men rwor kááne remen nò bakste un ma-ut **Yohana** ne tò wu rwore à, nò kumut gwu be un de. ³⁵ **Yohana** ne sha-mò ur-pitirra mò, de un 'ya un nò m-cecas ur-bon ne à. Nò un røeb-o un ma-to un wu un ya o-da hiin.

‡ **Bør-qs taan:10** 5:10 Hyen komo: Nehe 13:19; Irmí 17:21. § **Bør-qs taan:29** 5:29 Hyen komo: Dane 12:2.

* **Bør-qs taan:33** 5:33 Hyen komo: Yoha 1:19-27; 3:27-30.

³⁶ “Amba swɔ-se ɔm rɔtɛ à, se aragɛ se ma **Yohana** m-wɔns remen sɛnge-mɔ Tato-o ya'sunde me ɔm nom á, mɔ mɔ me m-nom. Ká sɛnge-mɔ ne mɔ me m-nom á, mɔ mɔ suw me a hette m-nap unze Shir o-Tato wu tɔmne me. ³⁷ O-Tato komo o tɔmne me à, wu su'e me un hi un de un wu. Nɔ ne, nɔ tak m-hoge un cɔr-o un wu á har nɔ hyenet sha-mɔ un wu á.† ³⁸ Ma-tɔ un wu komo, tɔ rɔ kon un hur-ur nɔ á, remen nɔ sher hur-ur nɔ un me wu Shir tɔmne be un nɔ á. ³⁹ Nɔ ne komo un m-byarag un Ma-tɔ Shir tɔ a gene à. Nɔ m-hyan sa o zee nɔa kum hogɔ-o ba m-ta kanɛ n-me. Ka takurda-tɔ ne tɔ rɔ me m-su'e. ⁴⁰ Amba kap un kaane ne, nɔ haan be un de, nɔ kumut hogɔ á.

⁴¹ “Me was un bɔngon-de un ko-hun-ne á. ⁴² Nɔ ne, ɔm nepste nɔ was un Shir ne un hur-ur nɔ á. ⁴³ Rii-yo hantɛ ɔm zet káane à, un beɛb-de un wu de ɔm haante, nɔ goks me á. Wu ken wu haane un beɛb-de un hi un de un wu, nɔa goks wu o-zak o-zak. ⁴⁴ ¿Nɔa sher hur-ut nɔ un me ne? Nɔ m-hoge zak-o un bɔngon-de or nɔ ne rɔ nɔ m-nome á. Amba nɔ was un bɔngon-de rwuɔne be-de Shir ne un hon-de un wu á.

⁴⁵ “Nɔ hyan nɔ zee me wu he m-heet un gyekt-us nɔ be-de Shir á. Wu he gyekt-us nɔ à wu rɔ kon, wu rɔ **Mosa**, wu nɔ ro o-saktɔ nɔ zee wu he nɔ m-beɛs à. ⁴⁶ Nɔ ro bokke ma-ut **Mosa**, nɔ rɔa sher hur-ur nɔ be un de, remen ma-ut re tɔ **Mosa** gene. ⁴⁷ Nɔ sher hur-ur nɔ un ma-ut **Mosa** ne á, ¿ke o nɔ he hoks m-sheɛ un hur-ur nɔ un ma-ut re ne?”

Bɔr-ɔs cind

Yeso reegtute campɔ-ne

dugu-ɔs taan [5,000]

(Mati 14:13-21; Mark 6:30-44; Ruka 9:10-17)

¹ Bɔ Yeso komte ɔt-ma un **Yahuda**-ne ne à, wu inɔru, wu haaru pesto-de un Mar-o o-Gariri, (mɔ a m-aag **Mar-o o-Tiberiyos** à). ² Hun-ne ɔt-moor ne arguru wu m-dɔre remen ye hyanag rem-se ɔt-hyat se wu nɔme be-de un ya-ɔs-gom à. ³ Yeso ne, wu daaru n-ton o-haag un yan-neke-mɔ un wu ne. Wu she'eturu n-ton un ye ne. ⁴ Ye rɔ kanɛ, da-o un **Biki-o m-Pas** o un **Yahuda**-ne wosontɛ yow yow.

⁵ Yeso dassuru ɔr-hi, wu hyanburu hun-ne ɔt-moor ne ye rɔ wu m-kawan. Wu zeeru Pirip, “¿Ke ne o a he oon un rii-yo m-re yo a he m-ya'as un ka hun-ne ye, ye reet?” ⁶ Wu un zɛ káane remen wu megertɛ Pirip. Wu un hi un de un wu, wu nepste rii-yo wu he m-nom à.

⁷ Pirip shasuru wu, “Kɔ a oon rii-yo m-re yo un guwɔs-de un reɛng-ɔs eer, yoa bo'os kɔ wu ke neɛ-wu kumut, wu re á.”

⁸ Wu ken wu ro kon be-de un **yan-neke-m Yeso**, jin-de un wu Andarawus (heno Simɔn Bitrus ne). Wu ruru ye, ⁹ “Wu ken wan-campɔ wu ro kon káne un bos-tɔ ɔt-burodi ne ɔt-taan un jan ne yoor. ¿Amba yan ye a bo'os hun-ne o-hakt bɔ ye rɔ ɔt-moor ne?”

¹⁰ Yeso zeeru yan-neke-mɔ un wu, ye rure hun-ne kɔ wu ke neɛ-wu, wu she'et. Ká be-de ne de rɔ un gwo-ɔt yar-tɔ ne deen. Hun-ne she'eturu. Campɔ-ne wooste be-de un dugu-ɔs taan [5,000]. ¹¹ Bɔ ye she'ette à, Yeso dekurɔ ka bos-tɔ ɔt-burodi tɔ. Wu nɔmuru ɔr-bongon be-de Shir. Bɔ wu nomte ɔr-bongon à, wu wonguru ka hun-ne ye kap. Wu wonguru ye ka jan-ye komo. Ye reeru, kowan wu ciig.

¹² Bɔ ye cikste à, Yeso zeeru yan-neke-mɔ un wu, ye karagɛ ka tɔ kwange ye à, taase tɔ naase. ¹³ Ye karagsuru tɔ koor-ɔt op ɔt-yoor [12] be-de un ka bos-tɔ ɔt-burodi ɔt-taan tɔ ye re, tɔ kwange à.

¹⁴ Bɔ hun-ne hyente ka rem-se ɔt-hyat se se Yeso nɔme à, ye zeeru, “Nip-o, wu ka wu rɔ ka **wan-rwor un Ma-tɔ Shir** wu, wu he m-haan hono o-dak á!” ¹⁵ Yeso ne, bɔ wu nepste ye rɔ ɔt-zonge ye dekontu wu ɔr-beɛb, ye sagbutɛ wu ɔt-gwomo à, wu inɔru káne. Wu arguru ja'as m-da o-haag un hi un de un wu.

Yeso hewete n-ton m-hɔ

(Mati 14:22-33; Mark 6:45-52)

¹⁶ Bɔ rim-m woonte à, **yan-neke-m Yeso** arguru m-neke, ye rɔ m-he'ebe o-mar. ¹⁷ Bɔ comb-o nomoste à, Yeso muun á. Ye cɔwuru o-hat. Ye cɔnɔg m-pas de o-Kapanahum. Yeso ne wu cɔw o-hat un ye ne á. ¹⁸ Mar-o taknuru o-zungo remen mɔ ken caari-mɔ m-yo mɔ ro m-dussunde à. ¹⁹ Ye nak hat-o m-hɔ be-de un hew-de un mer-ɔt tet kɔ ɔt-nass [kiromita 5 kɔ 6]. Ye hyanuru Yeso wu rɔ ɔr-hew n-te m-hɔ. Wu rɔ m-nekne yow yow o-hat ne. Hur-ur huksuru yan-neke-mɔ un wu. ²⁰ Ka da-de ne, Yeso zeeru ye, “Nɔ hoge o-gyer á, me wu.” ²¹ Bɔ Yeso zette ye yage o-gyer, wu wu à, ka da-de ne ye esuru, ye dekurɔ wu o-hat. Bɔ wu cɔwte o-hat à, ye gut, ye 'wɔs ye wooste n-riib n-dak o ye rɔ m-ha á.

† **Bɔr-ɔs taan:37** 5:37 Hyen komo: Mati 3:17; Mark 1:11; Ruka 3:22.

Hun-ņe deņ hok Yešo

²² Bø ish geste à, ka moor-to ùn hun-ņe ye ye Yešo reegte à, ye rewē kàņe à, ye ma'assuru ùn hoob-o Yešo. Ye hyan wu ñe á. Ye nepste hat-o gaan-o ro'e kàņe. Yan-neke-m Yešo ñe, ye cowe ùn ka hat-o ùn hõn-de ùn ye. Yešo cow be-de ùn ka hat-o á. ²³ Bø ye rotte ùn hoob-o Yešo à, to ken hat-to wõõnuru to rwuune o-Tiberiyos á. To wõõnuru yow yow ùn be-de Yešo nome Wan-Koyan ur-bõngõn ùn reegte hun-ņe dugu-qs taan [5,000] à. ²⁴ Bø ka moor-to ùn hun-ņe to hyente Yešo á, ye hyanu ñe **yan-neke-m Yešo** á, ye cowuru ka hat-to ye argu m-neke o-Kapanahum. Ye ro ùn hoob-o Yešo.

Yešo burõdi-to ùn hoog

²⁵ Da-o ye pasne pesto-de o-mar à, ye wõõnuru, ye 'wõssuru Yešo reeno. Ye zeeru wu, "Wa-us-Nap, ¿da ùn ke o o wõõne kàņe?"

²⁶ Yešo shasuru ye, "Me nõ m-rure o-nip, ùn nak rii-yo hante nõ rotte me m-hoob à, remen nõ reeg ut-burõdi, nõ ciig. Yanze remen nõ nak yo rem-se ut-hyat se m-nõme à ro nõ m-kute wu ùn ro á. ²⁷ Yagu nõ hoob-o ùn rii-yo m-re yo o-wur ùn hõn-de ùn yo. Yo ro m-tees à. Se de nõ hoob rii-yo m-re yo ba m-ta, yo he 'ya ùn hun-ņe hoog à, yo **Wà-wu ùn net** he nõ m-ya à. Remen kááne o Shir o-Tato tõmonte me."

²⁸ Ka da-o ye cituru Yešo, "¿Re o ùn ya te he m-nõm, te nomot senge-mõ Shir cone à?"

²⁹ Yešo shasuru ye, "Senge-mõ Shir mõ ka: nõ sher be-de ùn wu Shir tõmne à."

³⁰ Ka da-de ye cituru wu, "¿Yan gon rem-se ut-hyat se o he te m-nõme, te hyenet se, te sheret be ùn du? ¿Ya o he m-nõm? ³¹ N-ga n-ga, da-o tat te ñe ro ur-hew o-kot à, ye reeru burõdi-to rwuune n-Tõn ùn shir à, to ye aage o-Mana à. A geneg ka ma-to be-de ùn Ma-to Shir, a zee, 'Wu ya'aste ut-burõdi to rwuune n-Tõn ùn shir à, ye re.* "

³² Yešo zeeru ye, "Me nõ m-rure o-nip, burõdi-to **Mosa** ya'e tat nõ ñe à, ba **Mosa** wu ya'e tat-ņe nõ ñe ka burõdi-to á. To ùn rwuun n-Tõn be-ur Tato re, wu ro ùn 'ya ùn hun-ņe burõdi-to o-nip to rwuune n-Tõn o-shir à. ³³ Remen burõdi-de Shir, de ro wu rwuune n-Tõn shir wu ye'et hõno o-dak hoog à."

³⁴ Ye zeeru wu, "Gõs-wu, senge te m-ya ùn ka burõdi-to ko da ùn ke, te re."

³⁵ Yešo zeeru ye, "Me ro burõdi-to ùn hoog. Kowan wu haane be ùn de, wua arag ùn mer á. Wu shere ùn me à, wua do hoge o-**swoot** á. ³⁶ Nõ hyeneste me de, ùn rurute nõ ñe, amba kap ùn kááne ñe, nõ sher ùn me á. ³⁷ Kap ye Tato-o ya'e me à yea haan be ùn de. Komo bo ùn wu haane be ùn de à, man yen wu á. ³⁸ Me ùn kergene n-Tõn ùn shir, ba remen ùm dorute barag-se ùn hi ùn de á, se de barag-se ùn wu tõmne me à. ³⁹ Barag-se ùn wu tõmne me ñe à, se ka, taase ko wan-gaan be-de ùn ka hun-ņe ye wu ya'asu me à ege á. Se de ùm 'yons ye ho-de ur-kõm ùn hoog ñe. ⁴⁰ Remen barag-qs Tato re se ro, kap bo ùn net-wu gwõte Wà komo wu sher ùn wu à, wua kum hoog-o ba m-ta. Komo man 'yons wu ho-de ur-kõm ùn hoog ñe."

⁴¹ Sek-ye ye ùn **Yahuda**-ņe nõmuru wu us-hwumug remen wu zeeg, "Me ro burõdi-to ùn hoog to kergene n-Tõn shir á." ⁴² Ye zeeru, "Yešo wu ka, ¿wà **Yusuhu** á? ¿Ko wu wu á? ¿A nepse ñe tato ùn wu ùn inu ùn wu ñe á? ¿Re o hante wu rotte m-zeë m-mõka, 'Me ùn kergene n-Tõn ùn shir'?"

⁴³ Yešo zeeru ye, "Yagu nõ us-hwumug ùn hi ùn nõ ùn rii-yo ùm zee á. ⁴⁴ Remen yatt-wu he hoks m-haan be ùn de á, se de Tato-o tõmne me à wu nakne wu be ùn de. Me ñe komo, man 'yons wu ho-de ur-kõm. ⁴⁵ N-me Ma-to Shir, **wan-Rwor ùn Ma-to Shir** zeeg, 'Kap mõ ùn ye Shir he ye m-yoose.'† Bõn net-wu hoge Shir o-Tato ùn yoo-de ùn wu ñe à, wua haan be ùn de. ⁴⁶ Yanze net ro kõn wu hyane Shir o-Tato á, se wu wu rwuune be-de Shir o-Tato à. Wu wu cot, hyane o-Tato. ⁴⁷ Me nõ m-rure o-nip, ko wu ke net-wu, wu shere hur-de ùn wu be ùn de à, wu ro ùn hoog ñe o ùn ba m-ta. ⁴⁸ Me wu ro burõdi-to ùn hoog. ⁴⁹ Tato nõ ñe reeg burõdi-to **o-Mana** o-kot, amba ye marag. ⁵⁰ Burõdi-to ka to rwuune n-Tõn ùn shir à, remen kap mõ ùn hun-ņe ye reet to ùn taase ye mer. ⁵¹ Me wu ro ka burõdi-to ùn hoog-to to rwuune n-Tõn ùn shir à. Bõn net-wu re ka burõdi-to à, wua nom hoog-mõ ba m-ta. Ka burõdi-to komo wur-o re o, o ùm he m-ya'as à, remen hõno o-dak o nomot hoog."

⁵² Ma-ut sunuru n-hõn n-hõn be-de ùn **Yahuda**-ņe ùn hi ùn de ùn ye. Ye zee, "¿Re o ka net-wu hette na hoks m-ya'as ùn ap-mõ ùn wur-o ùn wu a ti?"

⁵³ Yešo zeeru, "Me nõ m-rure o-nip, ùn ba nõ ti'ig ap-m re, nõ sù hyó-mõ ùn wur-o re á, me **Wà-wu ùn net**, nõa kum hoog á. ⁵⁴ Kap bo ùn wu ti'e ap-mõ ùn wur-o re à, wu sù hyó-mõ ùn wur-o re, wu ro ùn hoog ñe o ùn ba m-ta. Me komo, man 'yons wu ùn ho-de ur-kõm ùn hoog ñe. ⁵⁵ Me ùn zee kaane, remen ap-m re ùn hyó-m re ñe, mõ ro m-ya ùn kukt-o nõ rii-yo m-re ùn hoog-o ba m-ta ñe. Nip-o o ka. ⁵⁶ Kap bo ùn net-wu ti'e ap-mõ

* **Bør-qs cind:31** 6:31 Hyen komo: Rwu 16:4,15; Nehe 9:15; Bõng 78:24,25. † **Bør-qs cind:45** 6:45 Hyen komo: Isha 54:13.

un wur-o re wu su hyó-m re komo ne à, man nom mósse un wu ne, wu komo mósse un me ne. ⁵⁷ Wó hyange bõ Shir o-Tato wan-hoog tõmne me à, um rotte un hoog ne remen wu à. Ka bõ-o komo, wu ti'e ap-mõ un wur-o re à, wua kum hoog rem re. ⁵⁸ Burõdi-to rwuñe n-Tõn à tò ka. Yanze gon burõdi-to tat nõ ne re á. Remen bõ ye reete tò à, ye maruru. Amba wu re ga-ut re à, wua nom hoog-o un ba m-ta." ⁵⁹ Tõ ka ma-tõ ne kap, wu un rwõr tõ n-me un **kuke-o un yoos un Ma-tõ Shir**, n-me un bõ-o o-Kapanahum.

Ye ken yan-neke-m Yeso ye somog wu

⁶⁰ Bõ m-hoge kááne, deen be-de un yan-neke-mõ un wu zeeru, "Ka yoos-de rõ un rem ne. ¿Wa he de hoks m-gõks?"

⁶¹ Yeso nepste yan-neke-mõ un wu rõ us-hwumug remen yoos-de un wu. Wu zeeru ye, "Ka ma-to, ¿to un naas nõ õ ut-men? ⁶² ¿Ka da-de ne, ya nõ he us-barag urege nõ hyanag me **Wá-wu un net**, m-warag n-Tõn un shir komo? ⁶³ Ai, **Kukt-o Shir** õ rõ un 'ya un hoog. Beeb-de ma-hun yo ken rii-yo yo á. Ma-tõ um ruru nõ à tøa hoks m-ya un kukt-o nõ hoog-o ba m-ta. ⁶⁴ Amba ye ken ye rõ kon be un nõ, ye shere hur-de un ye un ma-ut re á." (Amba cin n-ga ne, Yeso nepste ka ye shere un Ma-tõ un wu á. Komo wu neps ka wu he wu m-ya'as un kom-tõ un ya-ut-yage à.) ⁶⁵ Wu dooru m-zee, "Q um zette nõ, yatt-wu he hoks m-haan be un de à, se de wu Shir o-Tato ya'e cow-yo wu haante be un de à."

⁶⁶ Remen kááne, **yan-neke-m Yeso** ut-mõor ne, ye yaguru wu. Ye do m-neke un Yeso ne komo á.

⁶⁷ Yeso zeeru ka nen õp yoor-ye [12], "¿Nõ ma nõ un con nõ yagu me m-dõre?"

⁶⁸ Simõn Bitrus shasuru wu, "Gõs-wu, ¿be-ur wan õ te he m-warag? Ma-ut ru tõ rõ un 'ya un hoog-o ba m-ta! ⁶⁹ Te shereg hur un te be un du. Wõ wu cot wu Shir, wu ba m-kukõp."*

⁷⁰ Yeso zeeru ye, "¿Me daage nõ ka nen õp un yoor [12] á? Tõ, wan-gaan be un nõ **ko-Gwõmo-wu un ya-ut-kõt** wu!" ⁷¹ Un Yahudas (wá Simõn Iskariyoti), Yeso ro ut-ma remen wu nepste wu wu he wu m-ya'as kõ de wu rotte be-de un ka nen õp un yoor-ye à [12].

Bõr-qs ta'voor

Yeso un hen-ne un wu ne

¹ Bõ Yeso komte ut-ma o-Kapanahum à, wu ma'asuru ur-hew un dak-o o-Gariri. Wu do m-pa sõ un dak-o o-Judiya á remen **Yahuda**-ne ye ro un hoob-o ye hoot wu. ² Biki-o un **Yahuda**-ne **Biki-o ut-Depi** õ ye rõ m-nõm à, õ wosontõ yow yow.* ³ Hen-ne ye un wu ne zeeru wu, "Ine me, õ neke dak-o o-Judiya be-de un **Biki-o ut-Depi** remen ka rem-se ut-hyat se se wõ m-nõm à, ka ye rõ wõ m-dõre ka cõ-se à, ye hyenet se! ⁴ Ai, yatt-wu rõ un nõm un rem-se ur-bon wukusse á, urege unze õ conõg jin un du ru be-de un hun-ne kap. Tõ, depete, bõ wõ m-nõm un ka rem-se ut-hyat se à, õ rwuñte hi un du be-de un hun-ne." ⁵ Hen-ne ye un wu, ye un zee kááne remen un ka da-o, ye ro shereg hur-de un ye be-de wu á.

⁶ Yeso shasuru ye, "Da-o re, õ un goshi nõm tõ kon á. Nõ ne, kõ õ ke da-o hond hond õ be-ur nõ. ⁷ Cow-o rõ kon hõno o-dak u yagute nõ á. Me wu de hõno o-dak rõ ut-yage remen me m-rwõr un rem-se õ rõ m-nõm à, se un ba ur-bon. ⁸ Nõ de, neke nõ be-de un biki-o nõ. Me ne, man he m-mõka á, remen da-o re, õ un goshi nom á token." ⁹ Bõ wu ruru te ye kaane á, ka da-de wu she'essuru un dak-o o-Gariri token.

Yeso Haag Biki-o ut-Depi o-Urusharima

¹⁰ Bõ hen un wu ne nekesse be-de un ka **Biki-o ut-Depi** õ à, ka da-o wu arguru ye m-dõre us-ajima ne. Amba, wukusse. ¹¹ Ye ken sek-ye un **Yahuda**-ne ye ma'asuru un senge-mõ un hoob-o un wu. Ye rõ m-zee, "¿Ke ne õ wu rõ?"

¹² Ka da-o mõor-tõ un hun-ne ma'asuru us-har un ma-tõ un wu. Ye ken ye rõ m-zee, "Ka net-wu kashi un net-wu."

Ye ken ye zee, "Ai, ka net-wu, wu rõ m-egusse un hun-ne." ¹³ Amba yatt net-wu hokse rwuñte un ma-tõ un wu tõ ur-bon cas á, remen gyer-o un sek-ye ye un **Yahuda**-ne.

¹⁴ Tõ, se da-de a rewusse ut-hõ à, n-tete õ o-biki, ka da-de Yeso cowuru un **Pyo-o Shir**. Wu yoosuru hun-ne Ma-tõ Shir. ¹⁵ **Yahuda**-ne hyanuru hyat-tõ un ka yoos-de. Ye zeeru, "¿Ya hante ka net-wu nept us-nap ka bõ-se ne, ba a un wet wu m-yoose ne?"

¹⁶ Ka da-de Yeso zeeru ye, "Ka yoos-de de nõ hoge me m-yoose un hun-ne à, de ma re de á. Amba de un wu tõmne me à de de. ¹⁷ Kap wu daage wu nomot rii-yo Shir cone á,

† **Bõr-qs cind:69** 6:68-69 Hyen komo: Mati 16:16; Mark 8:29; Ruka 9:20.

* **Bõr-qs ta'voor:2** 7:2 Hyen komo:

Rewi 23:34; Kara 16:13.

wuwa nep urege be-de Shir yoos un de rwuune. Urege ne de un hi un de de, komo wuwa nep. ¹⁸ Ai, net-wu ro un nom ut-ma remen hi un de un wu a, ai, gos-to un hi un de un wu to wu ro o-hoob. Amba kap net-wu ro un rwunte un jin-de un wu tomne wu a, gos-to un wu tomne wu a, to wu ro o-hoob komo. Ko-wan-tom-wu o-nip wu ka, komo kashi un net-wu. ¹⁹ *¿Mosa wu ka ya'asu no o-karamsa á?* Amba myet un kááne ne yatt-wu ro un nom un dorotte-o un ka **karamsa**-o be-ur no á. *¿Ya hante notte me o-hoob no hoot?"*

²⁰ Ka da-o ka moor-to un hun-ne to shasuru wu. Ye zeeru, "Zungo-o bok wo!† *¿Wan wu o hogge wu ro wo un hoob-o m-ho ne?"*

²¹ Yeso zeeru ye, "Um nomog saw-to ut-hyat o-gaan, no kap, no hyanag ut-hyat. ²² To, **Mosa** rwo'og no de no **koot** yan-campo no ne. Wu zee, 'A meete wan-campo, ho-ur aeere-de a ko wu.' (**Mosa** wu ne, takne no kute un ka cow-yo á, amba **Ibrahi, Ishaku, un Yakubu** ne.‡) ²³ To, urege ho-de m-ko un yakar no regete un **Ho-de ur-Wuwe** de, no m-ko un yakar no remen untaase no jet **karamsa**-o **Mosa** o ur-ko de un yan-campo-ne ho-ur aeere-de. *¿Remen yan notte us-ryaab un me ne remen um dossute net gom **Ho-de ur-Wuwe**?"* ²⁴ No piish ut-ma bo un hyan-o un yish á, amba piish no ut-ma un rii-yo ro hond hond á."

¿Wu ro ka Kiristi o?

²⁵ Ye ken hun-ne ye ya-o-Urucharima, ye zeeru, "¿Ka net-wu wu ka, gwomo-ne ro o-hoob ye hoot á? ²⁶ Wu ka ne kane cas be-de un hun-ne, wu ro un tep ba ye un zee wu riil! *¿Ko sek-ye be-de un **Yahuda**-ne un dek wu ro **Kiristi**?"* ²⁷ Wu ka de jip te nepste be-de wu rwuune a, amba da-o **Kiristi** he m-haan a, yatt-wu he m-nap be-de wu he m-rwuun á."

²⁸ To, Yeso 'yonsuru us-cor deen be-de wu ro un yoose un hun-ne un **Pyo-o Shir** a, wu zeeru, "No m-hyan sa o zee no nepste me, no neps komo be-de um rwuune a. Amba, me haanu ne remen hi un de a. Se de um haante rem wu tomne me a, wu ne ko-ya-o-nip-wu. Amba, no nap wu a. ²⁹ Me ne, um nepste wu remen be-de un wu o um rwuune. Wu wu tomne me."

³⁰ Bo Yeso rurte ka ma-to a, ye hooburu, ye bupt wu. Amba, yatt-wu hokse wu m-ci á, remen da-o un wu o un go shi á. ³¹ Ye ken ye ne deen be-de un moor-to un hun-ne ye shereste un wu. Ye zeeru, "Da-de **Kiristi** haane, wuwa nom rem-se ut-hyat se arge se ka net-wu nom á!"

A tomog ya-ur-'er ye shipt Yeso

³² Bo **Parisa**-ne hogute moor-to un hun-ne ro us-har remen ka hyat-to to Yeso nome a. Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **Parisa**-ne ye tomuru yan-'er-de un **Pyo-o Shir** ye ship un wu.

³³ Yeso zeeru ye, "Ya o-da yo kusu me hiin un no ne, rii-yo um waragte be-de un wu tomne me a. ³⁴ Nqa hoob me, no taage un hyan-o re. Remen be-de um he m-ha a, nqa hoks m-ha kane a."

³⁵ **Yahuda**-ne zeeru hi un de un ye, "¿Ke co-o ne wu he'e, har atte a hoks wu m-hyan á? *¿Wu ro m-ha be-de un **Yahuda**-ne ye ro cakarse un bo-ut hor-to, wu yoosute ya-o-Girik† ka co-se?"* ³⁶ Ye zeeru, "¿Sa-de un wu ya ne da-o wu zee, a hoob wu a taage un hyan-o un wu, komo a hoks m-ha be-de wu he'e á?"

Yeso ho-mo un hogge

³⁷ Ho-de ur-kom de o-biki, ho-ur gos-de, Yeso rwuunuru, wu esuru, wu 'yonsuru us-cor. Wu zeeru, "Kap bo un wu ro un hogge un **swoot**-o m-ho a, wu haan be un de wu su.‡ ³⁸ Kap wu shere un me a, bo Ma-to Shir rwo'og a, 'Be-de un wu o ho-mo un hogge he m-rwuun bo roog-o ro m-ja a.' ³⁹ **Kukt-o Shir** o, wu ro un ma-to un o, o yan-sher un hur-de un ye be-de un wu he m-goks be-de un wu a. Amba un ka da-o, a ro ya'aste o á, remen Shir o un goshi seps Yeso a.

Hun-ne wongute be-ut yoor rem Yeso

⁴⁰ Bo un hogge un ka ma-to ye ken ye be-de un moor-to un ye zeeru, "Nip-o, wu ka **wan-rwo'og un Ma-to Shir** wu!"

⁴¹ Ye ken ye zeeru, "**Kiristi** wu."

† **Bør-qs ta'yoor:20** 7:20 ut-Girik: Ko-ya-o-kot daag hi un du! ‡ **Bør-qs ta'yoor:22** 7:22 ut-Girik: tat no ne ye n-ga n-ga. § **Bør-qs ta'yoor:22** 7:22 Hyen komo: Rewi 12:3; Taka 17:10. * **Bør-qs ta'yoor:23** 7:23 Hyen komo: Yoha 5:9. † **Bør-qs ta'yoor:35** 7:35 ya-o-Girik = ya-o-Yahuda-ne á. ‡ **Bør-qs ta'yoor:37** 7:37 Hyen komo: Rewi 23:36. § **Bør-qs ta'yoor:38** 7:38 Hyen komo: Izik 47:1; Zeqa 14:8.

Ye ken ye zeeru, “¿Re ne Kiristi he m-nom wu rwuunte dak-o o-Gariri? ⁴² ¿Ma-to Shir un zee ka unze Kiristi, un baag-o Dawuda wu he m-rwuun a? ¿Cir-mo un bo-o o-Betarami a he wu m-mat un bo-o ko-Gwomo Dawuda rotte ur-she'et a?”* ⁴³ Hun-ne wonguru be-ut voor rem Yeso. ⁴⁴ Ye ken ye conuru wu m-ship amba, yatt net-wu ci'e wu a.

Yan-co be-de un Yahuda-ne

ye sher be-ur Yeso a

⁴⁵ A kane yan-'er-de un **Pyo-o Shir** muunuru be-de un Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **Parisa-ne** ne. Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **Parisa-ne** zeeru ka yan-'er ye, “¿Remen yan o, no boponte wu a?”

⁴⁶ Yan-'er-de un **Pyo-o Shir** shasuru. Ye zee, “Ai, yatt-wu take un rwor ut-ma untun ka net-wu a.”

⁴⁷ **Parisa-ne** shasuru, “Ap, ¿har un no ne, wu egusse? ⁴⁸ ¿No tak un nap un wan-gaan be-de un Mrog-de Sek-ye ko ko-**Parisa-wu** shere un wu? ⁴⁹ Amba to ka moor-to un hun-ne to, ye nap **karamsa-o** un ma-ut **Mosa** a. Remen kane ai ryaab-se Shir ro ye un dor!”

⁵⁰ Nekodimu, wu ha'e be-ur Yeso n-ga a, wu ro wan-gaan be-de un Mrog-de Sek-ye, wu zeeru ye,† ⁵¹ “Ai, **karamsa-o** na o ro m-bop un net cin ba a un hoge nu-o un wu, a nep yo wu ro m-nom a.”

⁵² Ye shasuru Nekodimu, “¿Wo ma, ko-ya-o-Gariri-wu? Ceker Ma-to Shir ur-bon ne. Ay, **wan-rwor un Ma-to Shir** ro kon wu he m-rwuun un dak-o o-Gariri a.”

[To ken takurda-to m-gen mo mo Ma-to Shir to to a gene ut-Girik a to un n-ga to rott Yoha 7:53—8:11]

⁵³ Ko wu ke ji'uru un hur-o un wu.

Bor-us eer

Ne'a wu a bope m-bukkun a

¹ Yeso daaru un **Haag-o un 'yo-se o-Zetun**. ² N-sot n-sot wu dooru m-cow un **Pyo-o Shir**. Kap moor-to un hun-ne haanuru be-de un wu. Wu she'eturu, wu ciru ye m-yoose.

³ Ye ken yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** un **Parisa-ne** ne ye hanturu wu, wu ken ne'a-wu, wu a bope m-bukkun un wu ken campo-wu ne a. Ye essuru ka ne'a-wu n-tete. ⁴ Ye zeeru Yeso, “Wa-ur-Yoos, ka ne'a-wu, te un bopon wu m-bukkun un wu ken campo-wu ne. ⁵ To, be-de un **karamsa-o Mosa** a zeege te, te ho gon ka net-wu us-jor us-jor. Wo ne un ce ru, ¿ya o zee?”* ⁶ Ye un rwor kaane, remen ye cept wu remen ye kumut o-cow yo ye hette wu m-bop a.

Amba Yeso kakturu, wu genuru m-gen un jow-yo un wu n-dak. ⁷ Bo ye sengute cot-se un wu a, wu indunuru eso. Wu zeeru ye, “Bon net-wu rotte **ur-ba'as** be un no a, wu takan ka ne'a-wu m-jir ur-ta'ar.” ⁸ Yeso dooru m-kakt n-dak. Wu genuru m-gen n-dak.

⁹ Ye ne, bo ye hogute ma-ut Yeso a, ye arguru m-arag n-gaan n-gaan. Shi'in-mo un sek-ye ha-mo un yakar, har ye yaguru Yeso un ka ne'a-wu ne eso. ¹⁰ Yeso indunuru eso. Wu cituru ka ne'a-wu, “Ne'a, ¿ke co ye ro? ¿Yatt-wu piishe wo ma-to m-mar a?”

¹¹ Wu shasuru, “Gos-wu, ko wan-gaan.”

Yeso zeeru wu, “Me un ce re, man piishe wo ma-to m-mar a. Neke neke-m ru. Amba taase o do nom **ur-ba'as** a.”

Yeso cecas-mo un hono o-dak

¹² Yeso dooru ye m-zee, “Me wu ro cecas-mo un hono o-dak. Bon net-wu ro me m-dore a, wua do m-hewe ur-hew n-me o-comb a, amba wua kum cecas-mo un hoge.”†

¹³ Bo Yeso rurutu ye kane a, **Parisa-ne** zeeru wu, “Hi un du de wo m-su'e. Swo-us ru ne se o-nip se a.”‡

¹⁴ Yeso shasuru ye, “Ai, ko um su'e hi un de, swo-us re se o-nip se um nepste be-de um rwuune a un be-de um he'e ne a. Amba no, no nap be-de um rwuune a, ko be-de um he'e a. ¹⁵ Piish un ma-ut no, to ma-hun to. Me ne, me un piishe ko wan-gaan ut-ma a. ¹⁶ Amba ko man piishe net ut-ma, piish un ma-ut re to ur-bon to. Yanze me wu ro m-nom un hon-de a. Te ye, te Tato re wu tomne me a. ¹⁷ Be-de un **karamsa-o** no gense

* **Bor-us ta'voor:42** 7:42 Hyen komo: 2Sam 7:12; Mika 5:2. † **Bor-us ta'voor:50** 7:50 Hyen komo: Yoha 3:1-2.

* **Bor-us eer:5** 8:5 Hyen komo: Rewi 20:10; Kara 22:22-24. † **Bor-us eer:12** 8:12 Hyen komo: Mati 5:14; Yoha 9:5. ‡ **Bor-us eer:13** 8:13 Hyen komo: Yoha 5:31.

tɔ rɔ ɥnze swɔ-se ɥn nɛn yoor nip-ɔ. § 18 Mɛ wɥ rɔ ɥn sɥ'e ɥn hi ɥn de. Tato re komo nɛ wɥ tɔmnɛ mɛ à, wɥ rɔ mɛ m-sɥ'e."

19 Yɛ zɛɛrɥ, "¿Ke nɛ ɔ tato ru rɔ?"

Yɛso shasurɥ, "Kɔ mɛ kɔ Tato re, yatt-wɥ nɔ nape á. Nɔ ro nepse mɛ, nɔ roa nep Tato re komo." 20 Yɛso ɥn rwɔr ka ma-tɔ da-ɔ wɥ rɔ ɥr-yoos ɥn **Pyo-ɔ Shir** yow yow ɥn be-de hun-nɛ rotte m-yar remen **Pyo-ɔ Shir** à. Kap ɥn kááne nɛ, yatt-wɥ hokse wɥ m-bɔp á, remen da-ɔ ɥn wɥ ɔ ɥn goshi wɔ á.

Yɛso zɛɛg, "Be-de ɥm he'e à, nɔa hoks m-ha káne á"

21 Yɛso doorɥ yɛ m-zɛɛ, "Mɛn neke ɥr-hew, amba nɔa hoob mɛ nɔ taage ɥn hyan-o re. Amba nɔa mer ɥn **ba'as**-ɥt nɔ nɛ. Be-de ɥm he'e nɛ à, nɔa hoks m-ha á."

22 Remen ka ma-tɔ wɥ rwɔɛ kááne à, sek-yɛ be-de ɥn **Yahuda**-nɛ zɛɛrɥ, "¿Wɥa hɔ ɔ hi ɥn de ɥn wɥ? ¿Q wɥ zettɛ 'Be-de ɥm he'e à, yatt-wɥ de hoks m-ha á?'"

23 Wɥ zɛɛrɥ yɛ, "Nɔ, ɥn dak-ɔ nɔ rɔ'e. Mɛ nɛ, n-Tɔn ɔ ɥm rwɥɥnɛ. Nɔ yan-hono-o-dak yɛ, mɛ nɛ wan-hono-o-dak wɥ á. 24 Q hantɛ ɥm zet nɔa mermɛ ɥn **ba'as**-ɥt nɔ nɛ. ɥn ba dɛ nɔ shɛreg hur-ɥr nɔ ɥnze mɛ wɥ rɔ, wɥ ɥm rɔ à, nɔa mermɛ ɥn **ba'as**-ɥt nɔ nɛ."

25 Yɛ zɛɛrɥ wɥ, "¿Wɔ rɔ wan?"

Yɛso zɛɛrɥ yɛ, "Bɔ ɥm rurɥ nɔ à, hond hond ɔ bɔ ɥm rurɥ nɔ à. 26 Rem-ɥs rɔ kɔn ɥt-mɔɔr nɛ, se ɥm he m-rwɔr rem nɔ komo se depɛ ɥm piishi nɔ ɥt-ma à. Amba man nɔm á. Remen wɥ tɔmnɛ mɛ à, wa-o-nip-wɥ. Rii-yo ɥm hogɛ be-de ɥn wɥ à, yo mɛ ɥn rurɛ ɥn hɔno o-dak."

27 Yɛ nap ɥnze ma-ɥt Tato ɥn wɥ, tɔ wɥ ro yɛ m-rurɛ á.

28 Yɛso zɛɛrɥ yɛ, "Da-de nɔ jakse **Wà-wɥ ɥn net**, ka da-de nɛ, nɔa nep mɛ rɔ wɥ ɥm zɛɛ ɥm rɔ à. Komo nɔa nep mɛn nɔm ɥn rii ɥn hɔn-de à, amba mɛ m-rwɔr ɥn yo Tato re yoosɥ mɛ à. 29 Tato re wɥ tɔmnɛ mɛ nɛ à, wɥ rɔ mɔsse ɥn mɛ nɛ. Wɥ yage mɛ ɥn hɔn-de á, remen kɔ de ke da-de mɛ ɥn nɔm ɥn rii-yo wɥ cɔnɛ à."

30 Da-de Yɛso rwɔɛr ka ma-tɔ à, hun-nɛ ɥt-mɔɔr nɛ yɛ shɛrurɥ hur-de ɥn yɛ be-de ɥn wɥ.

Bɔ a he pɔsse m-guw à

31 Yɛso zɛɛrɥ **Yahuda**-nɛ yɛ shɛɛ be-de ɥn wɥ á, "ɥrege nɔ sengɥtɛ bɔp ɥn ma-ɥt re, o-nip, nɔa she'et yan-neke-m re. 32 Nɔa nep o-nip, komo ɥn ka nip-ɔ nɔ he m-posse."

33 Yɛ shasurɥ wɥ, "Ai, baag-o **Ibrahi** ɔ tɛ rɔ. Tɛ tak nɔmɛ ɥn net m-guw á. ¿Re ɔ ɥn ya o zettɛ tɛ, 'Nɔa pɔsse m-guw?'"*

34 Yɛso shasurɥ yɛ, "Mɛ nɔ m-rurɛ o-nip, bɔ ɥn net-wɥ rɔ ɥn nɔm **ur-ba'as** à, ko-guw-wɥ **ur-ba'as** wɥ. 35 Ko-guw ba wan-gaan wɥ rɔ be-de ɥn ya-o-hur á, amba wà-wɥ hur, ko-ya-o-hur-wɥ koyanda. 36 **Wà-wɥ Shir**, ɥ ruutu nɔ, nɔ pɔssɥtɛ ɔ ka. 37 ɥm nepstɛ nɔ dɛ baag-o **Ibrahi** ɔ, amba nɔ ɥn hoob-ɔ nɔ hoot mɛ remen ma-ɥt re, tɔ cɔw nɔ á. 38 Mɛ nɛ m-rwɔr ɥn rii-yo ɥm hyandɛ be-ɥr Tato re à. Nɔ nɛ ɥn cin nɔ, nɔ ɥn nom ɥn rii-yo nɔ hogɛ be-ɥr tato nɔ à."

39 Yɛ shasurɥ wɥ, "Ai, **Ibrahi** wɥ rɔ tato tɛ."

Yɛso shasurɥ yɛ, "Nɔ rotte yakar **Ibrahi**, nɔ roa nom rem-se **Ibrahi** nɔmɛ à. 40 ɥn hek-ɔ ɥn kááne, nɔ wargurɥ hoob-ɔ nɔ hoot mɛ remen ɥm rurɥtɥ nɔ o-nip, ɔ ɥm hogɛ be-de Shir à. Ba kaanɛ **Ibrahi** nɔmɛ rem-se ɥn wɥ á. 41 Nɔ, nɔ ɥn nɔm ɥn sɛnge-mɔ tato nɔ rɔ m-nɔm à."

Yɛ shasurɥ wɥ, "Tɛ mat-yɛ ɥt-ran yɛ á. Tato-o tɛ gaan-ɔ, Shir."

Yakar-yɛ ɥn ko-Gwɔmo-wɥ ɥn ya-ɥt-kɔt

42 Yɛso zɛɛrɥ yɛ, "ɥ rotte Shir tato nɔ wɥ, nɔ roa was ɥn mɛ nɛ remen be-de o-Tato ɔ ɥm rwɥɥnɛ. Mɛ ka nɛ, mɛn haan remen hi ɥn de á. Wɥ wɥ tɔmnɛ mɛ. 43 ¿Remen yan ɔ nɔ neptɛ yo mɛ m-rwɔr á? Nɔ nap á, remen nɔ cɔn nɔ dek ma-ɥt re á. 44 Nɔ, tato nɔ **ko-Gwɔmo-wɥ ɥn ya-ɥt-kɔt** wɥ. Cɔn-m nɔ nɛ komo nɔ nom rii-yo tato nɔ cɔnɛ à. Wɥ, cin ɥr-takan wan-hɔ de ɥn net-wɥ. Wɥ rɔ m-ɛs ɥn o-nip á, remen hɔ-mɔ ɥn wɥ rɔ kɔn be-de ɥn ɔ shir á. Bɔ-tɔ wɥ rotte m-wɔns, remen wɥ wa-ɥt-bɔ-wɥ, tato-ɔ ɥn ya-ɥt-bɔ. 45 Remen mɛ nɔ m-rurɛ o-nip, ɔ hantɛ, nɔ gokstɛ á. 46 ɥn be ɥn nɔ ¿wan wɥ nɛ he mɛ m-rurɛ **ba'as** ɥn de? Bɔ nɔ nepse nip-ɔ mɛ nɔ m-rurɛ à, ¿remen yan ɔ nɛ, nɔ shɛrtɛ ɥn mɛ á? 47 Wɥ rwɥɥnɛ be-de Shir à wɥ rɔ m-raks ɥn Ma-tɔ Shir. Rii-yo hantɛ notte ɥn raks ɥt-tɔ ɥn Ma-tɔ Shir nɛ á, remen nɔ yɛ Shir yɛ á."

Rii-yo a met Ibrahi Yɛso ro kon

§ Bɔr-ɥs eer:17 8:17 Hyen komo: Kara 19:15.

* Bɔr-ɥs eer:33 8:33 Hyen komo: Mati 3:9; Ruka 3:8.

⁴⁸ Yē ken sēk-ye ye be-de un **Yahuda**-ne ye shasuru wu, "Ashi, nip-o ka te zee wō ko-**Samariya**,† komo ne **ya-ut-kot** daag me ur-hi."

⁴⁹ Yēso shasuru ye, "Ya-ut-kot ye da me ur-hi á. Tato re wu me m-seps. Nō ne, nō yagu me m-seps. ⁵⁰ Me wu rō un sepse un hi un de á. Wū he me m-seps à wu rō kōn. Wū rō tomso ne wan-piish ut-ma. ⁵¹ Me nō m-rurē o-nip, kowan wu rō m-nōm o-dōrotte un ma-ut re ne, wūa mer á har da-o ba m-ta."

⁵² Sēk-ye be-de un **Yahuda**-ne zēeru, "O'o, te nak m-mōka unze **ya-ut-kot** daag wō ur-hi. Ai, **Ibrahi** un **yan-Rwor** un **Ma-to Shir** ne mereste. Wō ne komo, o zee bō un wū nōmē o-dōrotte un ma-ut ru ne à, wūa mer á har da-o ba m-ta. ⁵³ ¿Wō un jiish tato na **Ibrahi** o? Wū un **yan-Rwor** un **ma-to Shir** ne, ye marag, yagunte wō. ¿Wan wū ne o musse hi un du?"

⁵⁴ Yēso shasuru ye, "Me cōn seps un hi un de á. Seps-mō un hi un de, a gu koyan á. Tato re, wū rō wan-seps-m re, wū nō m-zēe unze Shir nō à. ⁵⁵ Nō nap wū á. Me ne, um nepse wū. Me ro zeege unze me nap wū á, um roa warag wa-ut-bō untun nō. Amba um nepste wū. Me ne tomso un nōm o-dōrotte un ma-to un wū ne. ⁵⁶ Ko-ya-n-ga nō **Ibrahi** wū nōmog o-zak degn da-o Shir rurē wū rii-yo um he m-nōm à da-o me haane. Nōmog sa o zee wū hyanag yo ne komo, wū nōmuru o-zak."

⁵⁷ Sēk-ye be-de un **Yahuda**-ne shasuru wu, "Har m-mōka, wō un goshi wōō us-hak kwōōz-ut yoor us-ōp [50] á, ¿wōa zee o hyanag **Ibrahi**?"

⁵⁸ Yēso zēeru ye, "Me nō m-rurē o-nip, cin ba a un makt **Ibrahi**, 'Um rō kōn.'‡ " ⁵⁹ Bō Yēso zette kááne á, ye ruuru, ye motrunté ut-ta'ar, ye jirit wū. Yēso wukuru, wū arguru m-ru un **Pyo-o Shir**.

Bør-ús jero

Yēso upste yish-ye un net

wū a matē ko-po á

¹ Yēso m-arag, wū hyanuru net-wū a matē ko-po à. ² Yan-neke-mō un wū cituru wū, "Wa-us-Nap, ¿wan wū ne nōmē **ur-ba'as** a met ka net-wū ko-po? ¿Wū wū o? ¿Kō yan-mat-o un wū?"

³ Yēso shasuru, "Remen ka net-wū, kō tato un wū ye nōm **ur-ba'as** á, se de remen a kututé hun-ne nom-mō Shir be-de un wū. ⁴ Se um nōmog yo Tato re tomne me m-nōm à, cin ur-hō ne. Teṭ-m rōon, da-o net a hoks nōm un rii á. ⁵ Bō um rō un hōno o-dak á, me wū rō cecas-mō un hōno o-dak.*"

⁶ Bō wū rurte kááne à, wū cōpsuru m-ta n-dak. Wū wurguru m-hu, wū sukuru mō ko-po un yish. ⁷ Wū zēeru wū, "Neke, o sapt un kaw-o o-Sirom." (Ka jin-de, de rō a un "tomonte.") Kōm-de ka, wū nekuru, wū sapturu, wū muunuru, wū rō un hyan-o un wū cas cas.

⁸ Yan-bør-se un wū, un ye nape wū ne n-ga, wū zee us-kōn à, ye zēeru, "¿Ka net-wū wū ka ro'e m-she'et un cōw, wū ro us-kōn á?"

⁹ Ye ken ye zēeru, "Wū wū."

Ye ken ye zee, "Ay, se de wū sha'ag wū."

Wū ne, wū senguru m-zēe, "Me wū."

¹⁰ Ye zēeru, "¿Re o nōmē yish ru upsute?"

¹¹ Wū shasuru, "Ka net-wū, wū a m-zēe Yēso à, wū wū wurge hu-mō n-dak, wū sukuru me un yish. Wū zee um neke reņo kaw-o o-Sirom um sapt. Um nekuru, um sapturu, um kumuru o-hyan."

¹² Ye zēeru wū, "¿Ke ne o wū rō?"

Wū zēeru ye, "Me nap á."

Parisa-ne cekerte ma-to un

net-wū a upse yish à

¹³ Ye heeturu **Parisa**-ne net-wū a upse yish à. ¹⁴ Un **Hō-de ur-Wuwe** de komo Yēso wurge m-hu, wū upsute wū yish. ¹⁵ **Parisa**-ne cituru wū bō a nōmē wū kumut o-hyan à. Wū zēeru ye, "Hu-mō n-dak mō wū wurge à, mō mō wū suke me un yish. Um sapturu, um hyanuru cas."

¹⁶ Remen kááne, ye ken **Parisa**-ne ye zēeru, "Ka net-wū, be-de Shir o wū rō á, remen wū ku hō-de Shir zette a wūwe un de á."

Ye ken ye zēeru, "¿Re ne o ko-wa-**ur-ba'as** he nap un nōm un rem-se ut-hyat kááne?"

† **Bør-ús eer:48** 8:48 Yahuda-ne ye rō n-mē un Judiya à, ye cōn ya-o-Samariya á. Ye m-hyan unze ya-o-Samariya peneg men-ut jaas-to, ye hun-ne 'yare á, ye nap bō a m-guw mō Shir á. Kap to ka reņb-to. ‡ **Bør-ús eer:58** 8:58 Hyen komo: Rwuq 3:14.

* **Bør-ús jero:5** 9:5 Hyen komo: Mati 5:14; Yoha 8:12.

Ma-ut sunutu ye o ka.

¹⁷ Ye ja'asuru m-cit un ko-po, "Wɔ ne, ɛya o hyane mɔsse un wu ne wɔ wu a upse yish à?"

Wu zɛeru, "Wan-rwɔr un Ma-to Shir wu."

¹⁸ Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne, ye sher hur-de un ye unze ko-po-wu ro'e n-ga á, komo ne wu kumuru o-hyan m-mɔka á, har ye agburu tat-ne ye un wu. ¹⁹ Ye cituru ye mate wu à, "ɛWu ka wà nɔ wu, wu a zee unze a un mat wu ko-po? ɛTo, re o ka un ya wu hyente m-mɔka?"

²⁰ Tat-ne ye un wu shasuru, "Te nak wu ka wà te wu komo ko-po-wu a mate wu. ²¹ Amba bɔ a nɔme wu kumut o-hyan à, te nap á. Te nap ma wu upse yish-ye un wu á. Cit nɔ wu. Ai, wu bɔ'ossute m-rwɔr un hi un de un wu." ²² Tat-ne un wu un rwɔr kaane remen gyer-o un Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne. Remen n-ga ne, Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne ye gekse unze kap bon net-wu zee, "Yeso ro **Kiristi** wu Shir tomne à," a ruut wu un **kuke-o un yoo** un **Ma-to Shir**, wua do m-muun á. ²³ Q hante tato un wu ne zet, "Wu bɔ'ossute. Cit nɔ wu."

²⁴ Sek-ye un **Parisa**-ne ja'asuru agbe un ka net-wu wu ro ut-po n-ga à. Ye zɛeru wu, "Ya Shir m-seps, o rur o-nip.† Te de te nepste ka net-wu **ko-ya-ur-ba'as**-wu."

²⁵ Wu zɛeru ye, "Ko **ko-ya-ur-ba'as**-wu, me de me nap á. Rii gaan-yo um nape à, n-ga me ko-po-wu, m-mɔka komo me m-hyan."

²⁶ Ye zɛeru wu, "ɛYa wu nomu wɔ ne? ɛRe o wu nɔme wu upsutu wɔ yish?"

²⁷ Ko-po shasuru ye, "Um russte nɔ. Nɔ hogɛ á. ɛRemen yan o nɔ cunte m-hoge tomsɔ? ɛKo nɔ un cen nɔ, nɔ un con o nɔ warag yan-neke-mɔ un wu?"

²⁸ Ye he'enuru wu ut-reeb. Ye ro wu m-zee, "Wɔ wu de ro wan-dor-o un ka net-wu, te yan-dor **Mosa** ye. ²⁹ Te nepse Shir nomog ut-ma un **Mosa** ne, amba wu ka, te nap be-de wu rwuune á."

³⁰ Ka net-wu shasuru ye, "Caane hyat-to ka! Nɔ nap be-de wu rwuune á, amba ne wu upsussute me yish! ³¹ A nepste, Shir ro un rege un ya-ut-**ba'as** ut-to á. Amba kap wu hogɛ gyer-o Shir à, wu ro un nom un rii-yo Shir zee à, Shir ro wu m-hoge. ³² Cin da-o Shir takne nom un hono o-dak à, a tak m-hoge net-wu upse yish-ye un net-wu a mate ko-po á. ³³ A rotte unze ka net-wu, be-de Shir o wu rwuune á, yatt-yo wu roa hoks m-nom á."

³⁴ Ye shasuru wu, "Wɔ wu a mate n-me un comb-o ut-**ba'as** à, ɛyan yo ne o he na m-rure?" Ye yanuru wu be-de un ye.

Po-to un yish-ye o-kukt

³⁵ Bɔ Yeso hogute unze ye yanag ka wu a upse yish á, wu hyanuru wu. Wu zɛeru, "ɛO shereg hur un du un **Wà-wu un net** ko?"

³⁶ Wu shasuru wu, "Gos-wu, ruru me wu, wu ro à, um sheret hur un de be-de un wu."

³⁷ Yeso zɛeru wu, "Ai, o hyanag wu. Wu wu ro ut-ma un wɔ ne."

³⁸ Wu zɛeru, "Wan-Koyan, um shereg hur un de be-de un du." Wu kwukturu un co-o un wu.

³⁹ Yeso zɛeru, "Me un cɔwon un hono o-dak, remen um piistɛ hun-ne ye un hono o-dak ut-ma. Um haante remen ye ro m-hyan á, ye hyenet, komo ye ro m-hyanu ne à, ye waragte po-ne."

⁴⁰ Ye ken **Parisa**-ne ye ro mɔsse un wu ne. Bɔ ye hogute kááne à, ye zɛeru, "ɛWata po-ne ye te ro'e?"

⁴¹ Yeso zɛeru ye, "Ai, u rotte unze po-ne ye nɔ ro, **ba'as**-ut nɔ roa ma'as be-ur nɔ á. Amba bɔ nɔ zee nɔ m-hyan à to, **ba'as**-ut nɔ ro kanɛ timb."

Bɔr-ɔs op

Sha-mɔ ut-ma mɔ un

wa-ur-gut un kur-o un ca-ne

¹ "Me nɔ m-rure o-nip, net-wu cɔwe sɔ un ish-o un kuke-o un ca á, wu daanuru raag-o ur-hek, ka net-wu ko-hyow-wu, ko-wa-ur-kwup. ² Net-wu cɔwne ne sɔ un ish à, wan-gut-de un ca wu. ³ Wan'er-de un ish wu ro wu m-tikse. Yege-ca komo ne ye ro un raag ut-to un cɔr-o un wu. Wu ro un aag un jin-to un ca-ye un wu, wu ruut ye n-do. ⁴ Wu ruuse kap ye ma un wu n-do, wu gaaru co-o un ye. Komo ca ro un dond un jim-de un wu remen ye nepste cɔr-o un wu. ⁵ Yea dɔre wu ro ko-hamat á. Se songon-mɔ un wu ye hette, remen, ye nap cɔr-o un wu á."

⁶ Yeso nomute ye sha-mɔ ut-ma, amba ye nap ka ma-to á.

† **Bɔr-ɔs jero:24** 9:24 'Ya Shir m-seps = Ruru o-nip! Hyen: Josu 7:19.

Yeso wu rɔ wa-ur-gut-wu o-nip

⁷ Remen kááne Yeso zeeru ye, “Me nɔ m-rure o-nip me wu rɔ ish-o un kur-o un ca. ⁸ Kap wu ba'e me m-wɔn be-de un ca à, ko-hyow-wu, wan-kwup-de un hun-ne. Amba, ca rɔ m-was un wu ne á. ⁹ Me wu rɔ ish. Kowan net-wu cowne be un de, man gu wu. Wu she'et sasa, wu kum ut-re. ¹⁰ Ko-hyow rɔ m-haan temb rem ur-hyow, ur-hɔ ne m-naas ne. Me un haan, remen hun-ne kumut hoog-m shiishe.

¹¹ “Me wu rɔ wa-ur-gut-wu o-nip. Wa-ur-gut-wu o-nip komo wu rɔ un ya'as un hoog-o un wu remen ca-ye un wu. ¹² Wa-ur-guwus wan-gut-de ur-bon wu á. Ca tomsɔ, ye ma un wu ye á. Da-o wu hyene o-dur, wu ho'osuru ca. Wu arguru m-som, wu guut hoog-o un wu. Dur-o shipuru ye ken be-de un ye. Ye kuse à, ye cakkuru un hon un hon. ¹³ Wu wa-ur-guwus, wu rɔ m-was un ca ne á.

¹⁴ “Me wu rɔ wa-ur-gut-wu ur-bon. Um nak ye ma re. Ye ma re komo ne, ye nepse me. ¹⁵ Bɔ Tato-o nape me á, ka bo-se ne o um nape wu. Men ya'as un hoog re remen ca re.* ¹⁶ Me un ye ken ca-ye ne ye rɔ un o ka kur-o á. Se um hantute ye. Ye hoge cor re. Ka da-de, yea she'et kur-o gaan, wa-ur-gut wan-gaan. ¹⁷ Remen kááne o, Tato re waste un me ne remen mar-mo um he'e, remen um ineté komo à. ¹⁸ Yatt-wu he rumus un hoog re á, amba un con-m re o um hette mo m-ya'as. Me o-cow ne, um ya'aste mo. Me o-cow ne komo yo um hette mo m-deken á. Tato re zee um nom kááne.”

¹⁹ Komo ma-ut sunuru be-de un ye zeeru, “Ai, wu rɔ un **ya-ut-kot** ne. Ko-wa-o-zungo wu. ¿Remen yan o notte wu m-ke'e ut-to?”

²¹ Ye ken ye zeeru, “Ka ma-to hwaa, ma-to un **ya-ut-kot** to á. ¿Ya-ut-kot rɔ ur-beeb ne, ye upste yish-ye un ko-po?”

Sek-ye be-de Yahuda-ne yagute Yeso

²² Da-o o-huw o, **Yahuda**-ne rɔ un **Biki-o m-Baks un da-o a dotte tiks un Pyo-o Shir** o-Urusharima à. ²³ Yeso ro m-arag un sak-o **Suremanu un Pyo-o Shir**. ²⁴ Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne rigumsuru wu. Ye zeeru wu, “¿Har de ke ho-de o te he yage o ryegen? Urege wo wu **Kiristi**, o ruru te o-nip cas.”

²⁵ Yeso shasuru ye, “Um russutu no, amba no sher á. Rem-se ut-hyat se me m-nom à, me m-nom un beeb-ur Tato re. Se rɔ me m-su'e. ²⁶ Amba no, no dek ma-ut re á, remen no n-me un ca re á. ²⁷ Ca re ye rɔ un raks un cor re. Um nepste ye. Ye rɔ me tomsɔ ne m-dore. ²⁸ Me ye m-ya un hoog-o ba m-ta. Yea sabre á, har da-o ba m-ta. Wan-rumus-mo un ye rɔ kon un kom-ut re á. ²⁹ Tato re wu ya'ase me ka ca-ye à, wu jiište kowan kap ut-gos. Yatt-wu he hoks m-rumus un ye un kom-ut Tato re á. ³⁰ Un me un Tato re, gaan te rɔ.”

³¹ Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne dooru mot ut-ta'ar, ye jirit wu. ³² Yeso zeeru, “Um kutute no rem-se ur-bon deen se un Tato re. ¿Be-de un se ke rem-se, se ne no hette me m-jir?”

³³ Ye zeeru, “Yanze remen rem-ɔs ru se ur-bon se te hette wo m-jir á, se de remen o yo'ogte Shir. Wo ka ne net-wu, amba wo m-mus un hi un du Shir.”†

³⁴ Yeso zeeru ye, “Gense to rɔ n-me un **karamsa**-o no. A zee Shir nomog ut-ma un ye ken sek-ye ye un hun-ne ye ne, wu aaguru ye 'yege-shir.'‡ ³⁵ To, a nepste Ma-to Shir to rɔ o-nip ba m-ta. Komo Shir ak ka hun-ne ye 'yege-shir,' ka hun-ne ye wu ya'ase Ma-to un wu á. ³⁶ Me wu Shir daage à, wu tomon un hono o-dak à, ¿Ya no hette m-zee um yo'ogte Shir remen um ak hi un de '**Wà-wu Shir**'? ³⁷ Urege me m-nom bo Tato re rɔ m-nom á, to, no jar no sher hur-ut no un me á. ³⁸ Amba urege ne no hyanag me m-nom bo Tato re rɔ m-nom à, ¿remen yan o no sherte hur-ut no un me ne á? Ko gon senge-mo me m-nom à, mo bo'ossute no nept m-sok ne, unze Tato re rɔ be un de, me komo ne be-de o-Tato.” ³⁹ Ye ja'asuru m-senge, ye shipt wu. Wu possuru un kom-to un ye. Ye hoks wu m-bop á.

⁴⁰ Ka da-de ne, wu dooru m-warag un pesto-de un Roog-o o-Joda be-de **Yohana** takne yo'os un hun-ne n-me m-ho à. Wu she'eturu kané.§ ⁴¹ Hun-ne haanuru be-de un wu ut-moor ne. Ye dekuru m-zee, “Nip-o, **Yohana**, wu nom se ken rem-se ut-hyat se har wu kututu na Shir ye tommé wu á, amba ma-to wu ro m-rwor mossé un ka net-wu ne á, nip-o.” ⁴² Káne o hun-ne ut-moor ne shere hur-de un ye be-de un wu.

Bɔr-ɔs op o-gaan*Yeso yonste Razarus*

* **Bɔr-ɔs op:15** 10:15 Hyen komo: Mati 11:27; Ruka 10:22. † **Bɔr-ɔs op:33** 10:33 Hyen komo: Rewi 24:16.

‡ **Bɔr-ɔs op:34** 10:34 Hyen komo: Bɔng 82:6. § **Bɔr-ɔs op:40** 10:40 Hyen komo: Yoha 1:28.

1 Wɔ ken nɛt-wɔ jin-de ɔn wɔ Razarus rɔkt gom. Wɔ she'ette ɔn bɔ-q o-Betanya, mɔsse ɔn **Meri** nɛ ɔn hen ɔn wɔ Marta.* 2 Ka **Meri**-wɔ, wɔ wɔ hokmɛ Gɔs-wɔ m-nɔw mɔ m-shi'igin ɔs-na. Wɔ sokmɔrɔ mɔ ɔn hi-se ɔn hi-de ɔn wɔ. Tɔ, de ken hɔ-de Razarus rɔtɔrɔ gom.† 3 Ka ne'a-ne ye, sek-ye nɛ ɔn wɔ nɛ tomɔrɔ be-ur Yɛso, ye zɛɛrɔ, "Gɔs-wɔ, ka nɛt-wɔ, wɔ o rɔ m-was ɔn wɔ nɛ à, wɔ hogɛ m-rɛrɛm á."

4 Bɔ Yɛso hogute kááne à, wɔ zɛɛrɔ, "Ka gom-q, gom-q m-mar o á, remen a sɛkɛmsútɛ Shir o, a sɛkɛmsɛ tomso nɛ **Wà-wɔ Shir**." 5 Yɛso ro ɔn was ɔn Marta nɛ ɔn **Meri** nɛ, Razarus wɔ. 6 Tɔ, bɔ wɔ hogute Razarus ɔ hogɛ m-rɛrɛm á, wɔ rewɔrɔ hɔ-ɔt yoor.

7 Ka da-de, wɔ zɛɛrɔ yan-nekɛ-mɔ ɔn wɔ, "A warag nɔ dak-q o-Judiya."

8 Yan-nekɛ-mɔ ɔn wɔ ye zɛɛrɔ, "Wa-ɔs-Nap, ɔn ka hɔ-tɔ sɛk-ye‡ rɔ ɔn hoob-q ye jirit wɔ, ¿o doorɔ m-warag rɛɛnɔ komo?"

9 Yɛso shasurɔ, "¿Rwɔɔn-mɔ ɔr-hɔ ɔn 'hebe-mɔ ɔn de nɛ taase ɔr-hɔ o ka ka? Bɔn wɔ rɔ ɔr-hew m-hɔw à wɔ rɔ m-ma'as ɔt-pukɛ á, remen wɔ rɔ m-hyan cas. 10 Amba bɔn wɔ rɔ ɔr-hew m-tɛt à wɔ ma'as ɔt-pukɛ remen cecas-m rɔ kɔn á."

11 Bɔ wɔ rɔrɛt kááne à, wɔ doorɔ m-zɛɛ, "Wan-yen na Razarus rɔ m-rew, amba mɛ m-ha m-yons wɔ."

12 Yan-nekɛ-mɔ ɔn wɔ zɛɛrɔ wɔ, "Gɔs-wɔ tɛ, ɔrɛɛ de ɔnze rew-mɔ kwɔsɔ wɔ, ai, mɔa pyesse." 13 Yɛ napɔ nɛ ɔnze, ma-tɔ ɔn mar-m Razarus Yɛso rɔtɛ á. Ye dɛkɔrɔ ɔnze rew-mɔ wɔ rɔtɛ.

14 Remen kaáne Yɛso rɔrɔ ye cas, "Razarus mereste. 15 Mɛ o-zak bɔ mɛ rokɛ káne be-de ɔn wɔ á, remen nɔ shɛrɛt. Amba a nekɛ nɔ be-de ɔn wɔ."

16 Sɛ Toma, wɔ a m-zɛɛ *ko-Pɛsɛ* à, wɔ zɛɛrɔ ɔr ɔn wɔ nɛ, "A nekɛ nɔ ɔn cen na nɔ a meret nɔ mɔsse ɔn wɔ nɛ."

Yɛso ya'ag ka ne'a-nɛ ye jaab-q ɔt-mɛn

17 Bɔ Yɛso woote à, wɔ 'wɔss Razarus nomoste hɔ-ɔt nass ɔn saag. 18 O-Betanya yow yow o-Urusharima nɛ o, o rɔ ɔntɔn mɛr-ɔt yoor [kiromita 3]. 19 **Yahuda**-nɛ haanurɔ ɔt-mɔɔr nɛ. Ye haante remen ye gastɛ Marta nɛ ɔn **Meri** gas-de ɔn mar-m hen ɔn ye. 20 Bɔ Marta hogute ɔnze Yɛso rɔɔn à, wɔ haarɔ wɔ m-gontɛ. **Meri** daagurɔ wɔ she'et o-hur.

21 Bɔ wɔ go'onɛ ɔn Yɛso nɛ à, Marta zɛɛrɔ Yɛso, "Gɔs-wɔ, wɔ rokɛntɛ, heno tɛ Razarus wɔ roa mer á. 22 Amba kɔ m-mɔka ɔm nepstɛ koyan o kɔnɛ be-de Shir, wɔa nomo wɔ."

23 Yɛso zɛɛrɔ wɔ, "Heno ru a inɔsse komo."

24 Marta zɛɛrɔ wɔ, "ɔm nepstɛ wɔa inɔsse inɛ-mɔ m-margan nɛ hɔ-de ɔr-kɔm."

25 Yɛso zɛɛrɔ wɔ, "Ai, mɛ wɔ rɔ inɛ-mɔ ɔn margan-nɛ. Mɛ wɔ rɔ hoɔɔ. Nɛt-wɔ shɛrɛ hur-de ɔn wɔ ɔn mɛ à, kɔ wɔ mer, wɔa inɔsse. 26 Nɛt-wɔ rɔ nɛ ɔn hoɔɔ nɛ à, wɔ shɛrɛ hur-de ɔn wɔ be ɔn de à, wɔ he de m-mar á har da-q ba m-ta. ¿Wɔ Marta wɔ m-shɛr ɔn ma-ɔt re?"

Yɛso 'wɔnɔg

27 Marta zɛɛrɔ wɔ, "Oho, Gɔs-wɔ, ɔm shɛrɛstɛ hur ɔn de, wɔ rɔ **Kiristi, Wà-wɔ Shir** wɔ a tomnɛ ɔn hɔno o-dak á."

28 Bɔ Marta rɔrɛt kaáne à, wɔ haarɔ, wɔ agnurɔ sɛk-wɔ ɔn wɔ **Meri**. Wɔ rɔrɔ wɔ ɔs-har, wɔ zɛɛrɔ, "Wa-ɔr-Yoos na haante. Wɔ rɔ ɔn eeg-ɔs ru." 29 **Meri** nɛ komo, bɔ wɔ hogute kááne à, wɔ inurɔ hɔr-m-hɔr, wɔ kawurɔ be-de Yɛso rɔ à. 30 Yɛso ɔn gɔ wɔɔn o-bɔ tokon á. Har m-mɔka wɔ rɔ be-de Marta gontɛ wɔ à. 31 Hun-nɛ ro be-ur **Meri**, o-hur ye ro wɔ ɔr-gas à, ye hyanurɔ wɔ inɛtɛ hɔr-m-hɔr, wɔ ruurɔ. Ye dɔrɔrɔ wɔ, ye rɔ o-gwɔt ye zee ɔn saag o wɔ heye wɔ ɔntɔ.

32 **Meri** wɔɔrɔ be-de Yɛso rɔ à. Bɔ wɔ hyentɛ Yɛso à, wɔ hɛɛrɔ ɔn na-se ɔn wɔ. Wɔ zɛɛrɔ Yɛso, "Gɔs-wɔ, ɔ rɔtɛ ɔnze o rokon káne hen tɛ roa mer á."

33 Bɔ Yɛso hyentɛ wɔ ro ɔs-'wɔn à, **Yahuda**-nɛ tomso nɛ ye haane mɔsse ɔn wɔ nɛ à, ye ro ɔs-'wɔn. Mɛn-ɔt naasurɔ wɔ. 34 Yɛso zɛɛrɔ ye, "¿Ke nɛ o nɔ jɔkɔ wɔ?"

Ye zɛɛrɔ Yɛso, "Gɔs-wɔ, haan o gut."

35 Yɛso 'wɔnɔrɔ.

36 Remen kááne hun-nɛ zɛɛrɔ, "Gwɔt bɔ wɔ wasɛ ɔn wɔ nɛ à!"

37 Ye ken ye be-de ɔn ka hun-nɛ ye zɛɛrɔ, "¿ɔ nɔm tɛ ka, ka nɛt-wɔ, wɔ ka upse yish-ye ɔn ko-pɔ á? ¿Wɔ roa hoks wɛn ɔn Razarus m-mar á?"

Yɛso 'yonstɛ Razarus ɔt-marimar

38 Yɛso doorɔ hyan ɔr-'wɔn ɔn mɛn-tɔ ɔn wɔ. Wɔ wɔɔnɔrɔ ɔn saag. Ka saag-o nɛ pak-o ɔt-ta'ar o ɔn o ken ta'ar-o a tige ɔn ish-o ɔn o. 39 Yɛso zɛɛrɔ, "Dos nɔ ka ta'ar-o."

* **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:1** 11:1 Hyen komo: Ruka 10:38-39. † **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:2** 11:2 Hyen komo: Yoha 12:3.

‡ **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:8** 11:8 Yahuda-nɛ.

Marta, wu sɛk-wu ɔn wu mare à, wu zɛɛru, “Gɔs-wu re, wu nomos wus m-mɔka, remen ho-ut nass to ka wu caane bɔ m-mar.”

⁴⁰ Yɛso zɛɛru, “¿Mɛ ruru wɔ ɔ á, ɔm zee wɔ sher hur ɔn du ɔn mɛ nɛ, wɔa hyen seps-mɔ Shir à?”

⁴¹ Yɛ dossuru o-ta'ar. Yɛso dassuru ɔr-hi n-ton. Wu zɛɛru, “Tato re, ɔm bɔmog wɔ remen o regutɛ mɛ ɔt-to. ⁴² ɔm nepstɛ kɔ da ɔn ke o rɔ mɛ ɔn ke'e ɔt-to. Amba mɛ ɔn rwɔr remen hun-nɛ yɛ rɔ kane eso eso à, remen yɛ sherɛt hur-de ɔn yɛ ɔnze wu wu tomnɔ mɛ.”

⁴³ Bɔ wu rurte kááne à, wu ‘yonsuru ɔs-cɔr deen, wu zɛɛru, “Razarus, rwuun!” ⁴⁴ Wu mare à wu argu m-rwuun, na-se ɔn wu ɔt-kom nɛ gegurse ɔn wa-de o-gund, co-ɔ ɔn wu yerese ɔn gund-de ɔn duk.

Yɛso zɛɛru, “Us nɔ wu, wu arag!”

A nomɔtɛ Yɛso geeg-de ɔt-yage

(Mati 26:1-5; Mark 14:1-2; Ruka 22:1-2)

⁴⁵ Ka **Yahuda**-nɛ yɛ dɔrɛ **Meri** be-de ɔn saag à, yɛ hyang rii-yo Yɛso nomɛ à, moɔr-to ɔn yɛ sherɛt hur-de ɔn yɛ ɔn wu. ⁴⁶ Amba yɛ ken yɛ be-de ɔn yɛ arguru m-ha be-de ɔn **Parisa**-nɛ, yɛ ruru yɛ rii-yo Yɛso nomɛ à. ⁴⁷ Remen kááne Gwɔmo-nɛ yɛ ɔn kɔn-se Shir ɔn **Parisa**-nɛ nɛ yɛ aaguru **Morog-de ɔn Sek-yɛ** remen yɛ piishtɛ ɔt-ma.

Yɛ zɛɛru, “¿Ya ɔn yo nɛ a nɔ m-nɔm? Gwɔt nɔ saw-to ɔt-hyat to wu rɔ m-nom à! ⁴⁸ A yage wu kááne, kɔwan wu sher ɔr-hur ɔn wu. **Roma**-nɛ a haan, yɛ sabarse hun-nɛ na ɔn **Pyo-ɔ Shir** nɛ ɔn dak-o na nɛ.”

⁴⁹ Amba wan-gaan be-de ɔn yɛ, wu a m-zɛɛ Kepas à, wu wu ro ko-Gwɔmo-wu ɔn kɔn-se Shir ɔn ka hak-o, wu zɛɛru, “Nɔ dɛ nɔ nap to nɔ m-rwɔr á ⁵⁰ ¿Nɔ m-gwɔt á? Ai, jiihtɔ nɔ wan-gaan mer ɔtte kap mɔ ɔn hun-nɛ mermɛ à.”

⁵¹ Yanze remen cɔn-mɔ ɔn wu ɔ wu rurte kááne á, sɛ dɛ ɔntun wu ro ko-Gwɔmo-wu ɔn kɔn-se Shir à, Shir ɔn kutɛ wu, wu rur ka ma-to wu zee Yɛso a mer remen **Yahuda**-nɛ. ⁵² Yanze nɛ remen **Yahuda**-nɛ ɔn hɔn-de ɔn yɛ á, amba remen wu mɔrgunsutɛ yakar-yɛ Shir yɛ rɔ cakarse kɔ kenɛ à, yɛ she'etɛ kang-o gaan.

⁵³ Bɔ ɔn ka ma-to ɔn ka ho-de, yɛ toɔru ɔt-hun remen yɛ hoot Yɛso. ⁵⁴ Remen kááne, Yɛso do m-rwuun ɔr-buk cas be-de ɔn **Yahuda**-nɛ á. Amba wu inuru kááne, wu nekuru ɔn dak-ɔ rɔ o-zang à. Wu cɔwuru ɔn ɔ ken bɔ-ɔ ɔ a m-zɛɛ o-Eparam à. Wu she'eturu kááne ɔn yan-neke-mɔ ɔn wu nɛ.

⁵⁵ A kane, **Biki-ɔ m-Pas**[§] ɔn he de m-wɔɔn. Hun-nɛ ɔt-moɔr nɛ yɛ haaru o-Urusharima remen yɛ koostɛ hi ɔn de ɔn yɛ yɛ she'etɛ ba m-kukop rii-yo **Biki-ɔ m-Pas** wɔɔntɛ. ⁵⁶ Yɛ zɛɛru hoob-o Yɛso, yɛ rɔ eso eso ɔn **Pyo-ɔ Shir**. Yɛ m-zɛɛ, “¿Ya ɔn yo nɛ nɔ hyane? ¿Wu rɔɔn o-biki?” ⁵⁷ Hun-nɛ ma'asɔ hoob-o Yɛso, remen Gwɔmo-nɛ yɛ ɔn kɔn-se Shir ɔn **Parisa**-nɛ nɛ yɛ rwo'og ɔnze bɔ ɔn wu hyane be-de Yɛso ro à, wu haan, wu rur, yɛ shipt wu.

Bɔr-ɔs ɔp ɔs-voor

Meri hokmotɛ Yɛso nɔw-mɔ

m-shi'igin ɔn bɔ-ɔ o-Betanya

(Mati 26:6-13; Mark 14:3-9)

¹ **Biki-ɔ m-Pas**^{*} kuks ho-ut cind, Yɛso haanuru bɔ-ɔ o-Betanya be-de Razarus ro'e à, wu Yɛso ‘yonse ɔt-marimar à. ² Yɛ nomuru rii-yo m-rɛ yo m-tet remen yɛ hwɔɔg Yɛso ɔr-keɛr. Marta wu nomɛ rii-yo m-rɛ. Razarus nɛ yɛ ro m-rɛ be-ɔn gaan ɔn Yɛso nɛ. ³ Ka da-de nɛ, **Meri** dekuru batta-de ɔn nɔw-mɔ m-shi'igin. Ka nɔw-mɔ wɔɔg purug-de o-rita, mɔ o-**nardi**, komo a mɔsse mɔ ɔn rii nɛ á, mɔ ɔn hwɔr mɔ deen. Wu hokmuru mɔ Yɛso ɔs-na, wu pe'eguru ka nɔw-mɔ ɔn hi-se ɔn hi-de ɔn wu. Kur-o kutuksuru ɔn m-shi'igin.[†]

⁴ Amba Yahudas Iskariyoti, wu ro wan-gaan be-de ɔn **yan-neke-m Yɛso** wu he m-ya'as ɔn Yɛso a ho à. Wu zɛɛru, ⁵ “¿Ya ɔn yo nɛ wɛnɛ **Meri** beeb ka nɔw-mɔ, a wɔngɛ kɔɔb-nɛ ka hwɔr-yɛ? Ai, ká hwɔr-yɛ ro woostɛ guwus-de ɔn hak.”[‡] ⁶ Yahudas Iskariyoti ɔn rwɔr kááne yanze remen wu ro m-was ɔn kɔɔb-nɛ nɛ ɔ á, sɛ dɛ wu ko-hyow-wu. Komo nɛ wu ro wan-bɔp-to ɔn ba-de ɔn hwɔr, wu ro yɛ m-ma'as m-hiw.

§ **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:55** 11:55 Biki-ɔ Yahuda-nɛ rɔtte m-baks ɔn ho-de Shir ruute yɛ o-Masar à. * **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-voor:11** 12:1 Biki-ɔ Yahuda-nɛ rɔtte m-baks ɔn ho-de Shir ruute yɛ o-Masar à. † **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-voor:13** 12:3 Hyen komo: Ruka 7:37-38. ‡ **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-voor:5** 12:5 ɔt-Girik: denari 300.

⁷ ʒeso zɛɛrʉ, "A yagɛ **Meri**, wʉ ʉn hokmo mɛ m-nɔw remen hɔ-de a he mɛ jɔk à. ⁸ Ai, kɔ de ke da-de nɔ mɔsɛ ʉn kɔɔb-nɛ nɛ, amba ba kɔ da ʉn ke ɔ nɔ he m-ma'as ʉn mɛ nɛ á."§

A nomʉtɛ Razarus geeg-de ʉt-yage

⁹ Da-ɔ hun-nɛ hogʉtɛ ʉnze ʒeso ro ʉn bɔ-ɔ o-Betanya, **Yahuda**-nɛ ʉt-mɔɔr nɛ yɛ haanʉrʉ be-de ʉn wʉ. Yanze rem ʒeso ʉn hɔn-de ʉn wʉ á, har remen yɛ hyenet ʉn Razarus nɛ wʉ ʒeso 'yonɛ be-de m-mar à. ¹⁰ Gwɔmo-nɛ yɛ ʉn kɔn-se Shir yɛ gamʉrʉ ʉt-hi yɛ hoot Razarus ʉn ce ʉn wʉ, ¹¹ remen ʉn wʉ ɔ **Yahuda**-nɛ ʉt-mɔɔr nɛ yagʉtɛ dɔrɛ ʉn gwɔmo-nɛ yɛ ʉn kɔn-se Shir. Yɛ shɛrɛ hur-de ʉn yɛ be-ʉr ʒeso.

Hun-nɛ yɛ o-Urusharima barkʉtɛ ʒeso

(Mati 21:1-11; Mark 11:1-11; Ruka 19:28-40)

¹² Bɔ ish gestɛ à, caari-de ʉr-mɔrɔg de ʉn yɛ ha ka **Biki-ɔ m-Pas** à, hogʉrʉ ʉnze ʒeso rɔɔn o-Urusharima. ¹³ ʒɛ deknʉrʉ jet-se o-kɛrɛm. Yɛ zɛɛrʉ m-ru yɛ gontʉtɛ wʉ, yɛ ro ʉn 'yons ʉs-cɔr, yɛ ro m-zɛɛ, "ʉr-bɔngɔn be-de Shir!"* Shir hʉʉtɛ wʉ nu-o sɔ-ɔ wʉ, wʉ haanɛ ʉn bɛɛb-ʉr Yawe à.†

Shir hʉʉtɛ wʉ nu-o sɔ-ɔ

wʉ rɔ ko-Gwɔmo-wʉ ʉn **Isra**-nɛ à!"

¹⁴ ʒeso ro m-neknɛ n-tɔn ʉn ya o-janka bɔ rɔ gɛnsɛ be-de ʉn Ma-tɔ Shir à ʉnze,

¹⁵ "Nɔ ya-o-Urusharima‡ taase nɔ hogɛ o-gyer á,

Ko-Gwɔmo nɔ wʉ ka rɔɔnɛ n-tɔn ʉn ya o-janka."§

¹⁶ ʉr-takan, yan-nekɛ-mɔ ʉn wʉ ro nak ʉn kà rem-se nɛ á, sɛ da-ɔ a sɛpsɛ ʒeso à. Kà da-ɔ, yɛ bakɛ ʉnze gɛnsɛ ma-tɔ ʉn wʉ rɔ, komo tɔ kɔrʉrʉ káanɛ hond hond bɔ a gɛnɛ tɔ à.

¹⁷ Da-de wʉ aagɛ Razarus wʉ rwʉʉn ʉn saag à, komo wʉ 'yonstʉ wʉ ʉn hogɔ nɛ à, buug-de ʉn hun-nɛ de ro mɔsɛ ʉn wʉ nɛ à, yɛ yɛ rurɛ hun-nɛ ka ma-tɔ. ¹⁸ Rii-yo hantɛ mɔrɔg-ʉr heet gontɛ de ʉn wʉ à yo rɔ, remen yɛ hogʉtɛ wʉ nomɔg kà rii-yo ʉt-hyat yo. ¹⁹ Bɔ **Parisa**-nɛ hogʉtɛ ya-o-Urusharima haag yɛ gontʉtɛ ʒeso à, yɛ zɛɛrʉ hi ʉn de ʉn yɛ, "ʒatt-yo a hokɛ m-nɔm á! Ai, hɔno o-dak dɔrʉssʉtɛ wʉ!"

Yɛ ken Girik-nɛ yɛ hɔk ʒeso

²⁰ Káanɛ, be-de ʉn yɛ haanɛ kà biki-ɔ à **Girik**-nɛ ro kon. Yɛ ʉn haan remen yɛ nomotɛ Shir ʉr-bɔngɔn. ²¹ Yɛ haanʉrʉ be-ʉr Pirip (wʉ ko-wa-o-Besayada ʉn dak-ɔ o-Gariri). Yɛ kɔnʉrʉ wʉ, yɛ zɛɛrʉ, "Gɔs-wʉ, tɛ cɔnɔg hyan-o ʒeso." ²² Pirip haarʉ, wʉ rurʉ Andarawus. Andarawus ʉn Pirip nɛ haanʉrʉ, yɛ rurʉ ʒeso.

²³ ʒeso zɛɛrʉ yɛ, "Da-o nomostɛ ɔ a hetɛ mɛ m-sɛps à, mɛ **Wà-wʉ ʉn nɛt**. ²⁴ Mɛ nɔ m-rurɛ o-nip, gɔ-yo o-hyo hɛnɛ n-dak sɛ yo merestɛ, gɔ-o gaan-yo rɔ m-ma'as. Amba da-ɔ yo potnɛ, yo maturʉ dɛɛn. ²⁵ Wan-cɔn-tɔ ʉn hogɔ-ɔ ʉn káanɛ ʉn hɔno o-dak, wʉa taagɛ ʉn hogɔ-ɔ rɔ be-de Shir à. Nɛt-wʉ yagɛ nɛ hogɔ-ɔ ʉn káanɛ ʉn hɔno o-dak à, wʉa kum hogɔ-ɔ Shir ɔ ba m-ta.* ²⁶ Kap wʉ he mɛ nomɛ m-guw à, wʉ dɔrʉ mɛ be-de ʉm rɔ à, káanɛ ɔ wʉ he m-she'et ʉn cen wʉ. Kɔwan wʉ nomo mɛ m-guw, Tato re a sɛps wʉ."

ʒeso rwɔrɔg ma-tɔ ʉn mar-mɔ ʉn wʉ

²⁷ "M-mɔka mɛ ʉn hogɛ ʉn nʉ-se ʉn hogɔ re. ¿Ya ʉm he m-zɛɛ? ¿ʉm zɛɛ 'Tato re dossʉ mɛ ka swɔ ʉr-kɔɔb de'? Ay, kɔ n-ga, mɛ ʉn haan remen ka da-ɔ. ²⁸ O-Tato, yagɛ a hyenet sɛkɛmɛ-m ru." Bɔ ʒeso rurɛtɛ kaanɛ à, a hogʉrʉ ɔ ken cɔr-ɔ n-Tɔn shir, ɔ rɔ m-zɛɛ, "ʉm be'essʉtɛ, ʉm sɛkɛmɛssʉtɛ hi ʉn de. Man dɔ hi ʉn de m-sɛkɛmɛ komo nɛ."

²⁹ Mɔɔr-tɔ ʉn hun-nɛ yɛ ro kanɛ eso eso à, yɛ hogʉrʉ ka cɔr-ɔ. Yɛ zɛɛrʉ, "Ai, dàkàr-ɔ." Yɛ ken yɛ zɛɛrʉ, "Wʉ ken ko-wan-tɔm-wʉ Shir wʉ wʉ tɛpsʉ wʉ."

³⁰ ʒeso zɛɛrʉ, "Rem re ɔ nɔ hogʉtɛ ka cɔr-ɔ á, sɛ dɛ rem nɔ. ³¹ M-mɔka ɔ Shir he piisɛ ʉn hɔno o-dak ʉt-ma. M-mɔka ɔ Shir he m-ruut ʉn bɛɛb-de ʉn gwɔmo-tɔ **ko-Gwɔmo-wʉ ʉn ya-ʉt-kot** wʉ rɔ gwɔmo-tɔ ʉn ka hɔno o-dak à. ³² Amba mɛ, da-ɔ a kamɛ mɛ n-tɔn o-kan à, remen káanɛ man rʉ hun-nɛ m-haan be ʉn de." ³³ Rwɔr-mɔ ʉn wʉ káanɛ mɔ mɔ kutɛ gɔn mar-mɔ wʉ hetɛ à.

§ **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-ʉoor:8** 12:8 Hyen komo: Kara 15:11. * **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-ʉoor:13** 12:13 ʉt-Girik: "Hosanna!" Gom-o ʉt-Ibra gaan-tɔ ʉt-Hun "Gu tɛ!" Hun-nɛ zɛɛrʉ káanɛ da-ɔ yɛ cɔnɛ m-ya'as Shir ʉr-bɔngɔn. † **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-ʉoor:13** 12:13 Hyen komo: Bɔng 118:25-26. ‡ **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-ʉoor:15** 12:15 ʉt-Girik: Sihiyona. § **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-ʉoor:15** 12:15 Hyen komo: Zɛka 9:9. * **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-ʉoor:25** 12:25 Hyen komo: Mati 10:39; 16:25; Mark 8:35; Ruka 9:24; 17:33.

³⁴ Moõr-to ùn hun-nẽ shasurũ wũ, “Rõ gensẽ be-de ùn Takurda-õ ùn Ma-to Shir, a zee **Kiristi** a she’et kõ da ùn ke. Tõ, ¿re õ ùn ya o zet ‘A kem **Wà-wũ ùn net** o-kan?’ ¿Wan wũ ne ka **Wà-wũ ùn net** wũ?”[†]

³⁵ Yẽso zẽerũ ye, “M-mõka ya o-da hiin kanẽ ùn co, cecas-m rõ mõiõ ùn nõ ne. Nom nõ ur-hew cin cecas-m rõ mõiõ ùn nõ ne, taasũ tẽt-mõ rew nõ n-cõw. Wũ tẽt-mõ rew à, wũ hyen cõw-yo m-dõrẽ á. ³⁶ Sher nõ m-ccas ne da-de nõ rõ ùn mõ ne à, remen nõ waragtẽ hun-nẽ ye m-ccas.” Bõ Yẽso rurte kááne à, wũ argurũ m-neke, wũ wukurũ ye.

Kõõb-de m-sheer

³⁷ Kõ de rotte wũ swoõg ye kutẽ ùn rem-se ut-hyat ut-mõõr ne ùn yish-ye ùn ye à, kap ùn kaanẽ ne, ye sher unze wũ wũ rõ **Kiristi** á. ³⁸ Káne õ, a shoosẽ rwõr-m **Ishayawan-Rwõr ùn Ma-to Shir**. Wũ zee,

“Yawe, ¿wan wũ ne shere ùn ma-ut te ne?

¿Be-ur wan õ ne Yawe rwuntẽ beeb-de ùn wũ?”[‡]

³⁹ Q hante, ye hokstẽ m-sheer á remen **Ishaya** doõg m-zẽe, ùn de ken be-de.

⁴⁰ “Shir poostẽ yish-ye ùn ye,

komo wũ hõõg hur-de ùn ye,

taasũ ye hyen ùn yish-de ùn ye,

ye nept komo ùn hur-de ùn ye,

har ye muntẽ be ùn de,

ùm dossũtũ ye põ-tõ ur-hur.”[§]

⁴¹ **Ishaya** ùn rwõr kááne remen wũ hyanag sekemse-m Yẽso, wũ rõrõg ma-to ùn wũ.

⁴² Kap ùn kõiõb-de ùn sher ùn hur-de ùn ye ùn wũ ne, ut-mõõr ne be-de gõs-ye ye ùn **Yahuda**-ne, ye shereg ùn wũ. Amba ye es m-rwuntẽ á, ùn gyer-õ ùn taase **Parisa**-ne ruut ye ùn **kuke-õ ùn yoos ùn Ma-to Shir**. ⁴³ Ye jiishte m-cõn hun-nẽ bũm ye otte Shir bũm ye à.

Gom-ur Yẽso de a hette piishe

ùn hun-nẽ ut-ma

⁴⁴ Yẽso ‘yonsurũ us-cõr deen, wũ zẽerũ, “Wũ shere be ùn de à, me wũ ùn hõn-de wũ sherte á. Amba wũ rõ m-sheer ùn wũ tõmnũ me ne à. ⁴⁵ Net-wũ rõ me m-hyan à, wũ rõ m-hyan ùn Tato re wũ tõmnẽ me ùn hõno o-dak à. ⁴⁶ Me ùn haan hõno o-dak remen ùm ye’et hun-nẽ m-ccas. Wũ shere ùn me ne à, taase wũ she’et o-comb á.

⁴⁷ “Bõn wũ hõõg ma-ut re, wũ dõrẽ tõ á, man piishe wũ ut-ma á. Yanze remen ùm piishite hõno o-dak ut-ma õ ùm haante á, se de remen ùm guut hõno o-dak. ⁴⁸ Net-wũ yage me à, wũ goks komo ne ma-ut re á, wan-piish ùn wũ ut-ma rõ kõn. Ma-ut re tõ ùm rwõrẽ à, tõ a hette net piishe ut-ma ùn hõ-de ur-kõm. ⁴⁹ Yanze ka ma-to, ma-to ùn hi ùn de tõ á. Tato re wũ tõmnẽ me à, ùn hi ùn de ùn wũ, wũ ya’ẽ me cõw-yo ùn tõ, ùn bõ ùm he tõ m-rwõr ne à. ⁵⁰ Ùm nepstẽ ka **karamsa-õ** rõ na m-woot ùn hõõg-õ ba m-ta. Remen kááne, kap bõ ùn rii-yo ùm rwõrẽ à, Tato re zẽe me ùm rur yo.”

Bõr-õs op õs-tet

Yẽso saptẽ na-se ùn yan-neke-mõ ùn wũ

¹ A káne, da-õ **Biki-õ m-Pas**^{*} ro ùn he de m-wõõn à, Yẽso nepstẽ ne da-o woostẽ õ wũ hette m-inẽ ùn ka hõno o-dak õ wũ waragtẽ be-ur Tato ùn wũ, wũ n-Tõn à. Wũ waste ye, ye rõ ye ma ùn wũ n-me ùn hõno o-dak à, m-mõka wũ kutute ye bõ wũ wassẽ ùn ye ne à har da-õ ur-kõm.

² Bõ hõ-ur he’ebute à, Yẽso ne ùn yan-neke-mõ ùn wũ ne ye morgurũ remen ye reet rii-yo m-rẽ. **Kõ-Gwomo-wũ ùn ya-ut-kot** be’essute wũ cõwustẽ ùn hur-ur Yahudas Iskariyoti wà Simõn, wũ ya’aste Yẽso ùn kom-tõ ùn yan-yage-tõ ùn wũ. ³ Yẽso nepstẽ Tato ùn wũ be’essute wũ ya’assute wũ gwomo-tõ ùn kõ yo ke rii-yo. Wũ nepstẽ ne be-de Shir õ wũ rwũõne, be-de Shir õ tomso ne wũ he m-warag. ⁴ Wũ inurũ be-de wũ ro tara à, wũ possurũ cõp-õ ùn jaw. Wũ deknurũ ur-bojõ, wũ yapurũ de ùn byon. ⁵ Ka da-de ne, wũ duusurũ m-hõ o-jaw. Wũ ma’asurũ ùn saptẽ ùn yan-neke-mõ ùn wũ us-na. Bõ wũ saptute ye us-na à, wũ ussurũ bojõ-de ro yepo ùn byon-õ ùn wũ à, wũ sokmurũ ye us-na ùn de.

⁶ Bõ wũ woote be-ur Simõn Bitrus à, Simõn Bitrus zẽerũ wũ, “Wõ, Gõs-wũ, ashi, ¿wõ wũ he me saptẽ us-na?”

[†] **Bõr-õs op õs-voor:34** 12:34 Hyen komo: Bõng 110:4; Isha 9:7; Izik 37:25; Dane 7:14. [‡] **Bõr-õs op õs-voor:38** 12:38 Hyen komo: Isha 53:1 (õt-Girik). [§] **Bõr-õs op õs-voor:40** 12:40 Hyen komo: Isha 6:10 (õt-Girik). ^{*} **Bõr-õs op õs-tet:1** 13:1 Biki-õ Yahuda-ne rotte m-baks ùn hõ-de Shir ruute ye o-Masar à.

⁷ Yeso zɛɛrɔ wɔ, “M-mɔka wɔ nap rii-yo mɛ m-nom á, amba ɔjimɛ wɔa neps.”

⁸ Simɔn Bitrus zɛɛrɔ, “Ay, wɔa cɛt mɛ ɔn saptɛ ɔs-na á.”

Yeso zɛɛrɔ wɔ, “Mɛ saptɛ wɔ nɛ ɔs-na á, yatt-yo nu'ɔsɛ mɛ ɔn wɔ nɛ á.”

⁹ Ka da-de nɛ, Simɔn Bitrus zɛɛrɔ wɔ, “Gɔs-wɔ, ɔrɛɛ kaanɛ ɔ, na-se ɔn hɔn-de ɔn se o he mɛ m-saptɛ á, saptɛ mɛ ɔt-kom ɔr-hi nɛ.”

¹⁰ Yeso zɛɛrɔ wɔ, “Zɔrsɛ-o rɔ ɔn hoob-o m-zɔr komo nɛ á, sɛ dɛ sapt ɔs-na temb, remen wɔ be'essɔtɛ wɔ ja'assɔtɛ cas cas. Nɔ nɛ ja'assɛ nɛ yɛ, amba kap-m nɔ ɔ á.”

¹¹ Yeso nepstɛ wɔ he wɔ m-ya'as á, de de wɔ zettɛ kap-m nɔ ɔ nɔ rɔ ja'assɛ á.

¹² Bɔ wɔ komtɛ sapt ɔn na-se ɔn yɛ á, wɔ cɔpɔrɔ cɔp-o ɔn wɔ. Wɔ wargɔrɔ be-de wɔ ro'e tara á, wɔ zɛɛrɔ, “¿Nɔ nepstɛ rii-yo ɔm nomɔ nɔ? ¹³ Nɔ mɛ m-aag ‘Wa-ɔr-Yoos,’ komo ‘Gɔs-wɔ’ nɔ. Hond hond ɔ nɛ komo. Ka bɔ-se ɔ ɔm rɔ. ¹⁴ Bɔ mɛ Gɔs-wɔ, ɔn Wa-ɔr-Yoos nɛ á, har ɔm saptɔtɛ nɔ ɔs-na á, depetɛ ɔn cen nɔ nɛ nɔ sapt na-ɔs ɔr nɔ nɛ. ¹⁵ Nɔm nɔ kaanɛ remen ɔm nomɔtɔ nɔ o-bɔ remen nɔ nomot bɔ ɔm nomɔ nɔ á.†

¹⁶ Mɛ nɔ m-rɔrɛ o-nip, guw-nɛ rɔ m-jiish ɔn gɔs-yɛ yɛ ɔn yɛ nɛ á. Wan-tɔm komo wɔ rɔ m-jiish ɔn nɛt-wɔ tɔmnɔ wɔ á.‡ ¹⁷ ɔrɛɛ nɔ nepstɛ ɔn kaanɛ nɛ, nɔ tomso nɛ m-nɔm o-dɔrotɛ, Shir a huɔ nɔ nu sɔ-o. ¹⁸ Kap-m nɔ ɔ metɛ á. ɔm nepstɛ yɛ ɔm degɛ á. Kap remen a shoostɛ ma-tɔ rɔ gɛnsɛ n-mɛ ɔn Ma-tɔ Shir á, ‘Nɛt-wɔ rɔ m-rɛ mɔssɛ ɔn mɛ nɛ á, wɔ rɔ mɛ ɔt-yagɛ.’§

¹⁹ “Mɛ nɔ m-rɔrɛ m-mɔka cin ba ka rii-yo ɔn nɔm, remen da-o yo nomɛ, nɔ shɛrɛt mɛ wɔ rɔ **Kiristi, Wan-Gwɔ** wɔ Shir tɔmnɛ hɔno o-dak á. ²⁰ Mɛ nɔ m-rɔrɛ o-nip, bɔ ɔn nɛt-wɔ gɔksɛ wɔ ɔm tombɛ á, wɔ gɔkstɛ mɛ ɔ ka. Wɔ gɔksɛ mɛ nɛ á, wɔ gɔkstɛ Shir ɔ ka wɔ tɔmnɛ mɛ á.”*

Yeso rwɔrɔg ɔnze a ya'as wɔ

ɔn kom-tɔ ɔn yan-yagɛ-tɔ ɔn wɔ

(Mati 26:20-25; Mark 14:17-21; Ruka 22:21-23)

²¹ Bɔ Yeso rɔrɛtɛ káanɛ á, wɔ hoguru ɔs-nɔ ɔn hur-de ɔn wɔ. Wɔ rɔrɔ yan-neke-mɔ ɔn wɔ cas, wɔ zɛɛrɔ, “Mɛ nɔ m-rɔrɛ o-nip, wan-gaan be ɔn nɔ, wɔa ya'as mɛ ɔn kom-tɔ ɔn yan-yagɛ-ɔt re.”

²² Yan-neke-mɔ ɔn wɔ gutrɔrɔ hi ɔn de ɔn yɛ, yɛ nap wɔ Yeso rɔtɛ á. ²³ Wɔ ken be-de ɔn yan-neke-mɔ ɔn wɔ, wɔ Yeso wasɛ ɔn wɔ nɛ dɛɛn á, wɔ ro ɔn hɛr-o Yeso. ²⁴ Simɔn Bitrus zɛɛrɔ wɔ ɔs-har, “Citu na Yeso ɔnze, ¿Wan wɔ nɛ wɔ rɔtɛ?”

²⁵ Ka wɔ ro ɔn hɛr-o Yeso á, wɔ kaksɔnɔrɔ, wɔ zɛɛrɔ, “Gɔs-wɔ, ¿wan wɔ nɛ?”

²⁶ Yeso shasɔrɔ, “Wɔ ka, wɔ ɔm he m-huwɛ ɔr-burɔdi ɔm ya'as wɔ á.” Bɔ wɔ huute nɛ hwɔr-de ɔr-burɔdi á, wɔ ya'asɔrɔ Yahudas Iskariyoti wa Simɔn. ²⁷ Bɔ wɔ gɔkstɛ ka hwɔr-de á, **ko-Gwɔmo-wɔ ɔn ya-ɔt-kɔt** cɔwɔrɔ ɔn hur-de ɔn wɔ.

Yeso zɛɛrɔ wɔ, “Nɔm yo o cɔnɛ á kyak.” ²⁸ Amba yɛ ka yɛ rɔ ɔn rɛ ɔn rii-yo m-rɛ á yatt-wɔ napɛ rii-yo hantɛ Yeso zeet wɔ káanɛ á. ²⁹ Yɛ essurɔ ɔnze Yeso ɔn tɔm Yahudas ɔn rem-se o-biki, kɔ nɛ wɔ ya'as kɔob-nɛ yo ken rii-yo, remen Yahudas wɔ rɔ ɔn ba-de ɔn hwɔr-yɛ ɔn yɛ nɛ. ³⁰ Tet-mɔ nɛ komo, bɔ wɔ gɔkstɛ hwɔr-de ɔr-burɔdi á, wɔ arguru m-ru but.

Karamsa-o pu-o

³¹ Bɔ Yahudas ruute á, Yeso zɛɛrɔ, “Da-o woostɛ ɔ **Wá-wɔ ɔn nɛt** hettɛ cɔw ɔn seps-mɔ ɔn wɔ á. Komo a seps Shir remen wɔ. ³² ɔrɛɛ a sɛkemsetɛ Shir ɔn mɛ, Shir a sɛkemse mɛ tomso nɛ ha-mɔ ɔn be-de ɔn wɔ. Hɔr-m-hɔr ɔ nɛ wɔ he mɛ m-sɛkemse.

³³ “Nɔ yakar re rɛk-yɛ rɛk-yɛ, o-da hiin ɔ ɔm rɔ mɔssɛ ɔn nɔ nɛ. Nɔa hoob mɛ, amba bɔ ɔm rɔrɛ Sɛk-yɛ be-de ɔn **Yahuda**-nɛ ɔnze be-de ɔm he'e á nɔa hoks m-ha kánɛ á, ka ɔ mɛ nɔ m-rɔrɛ m-mɔka.†

³⁴ “**Karamsa**-o pu-o ɔ mɛ nɔ m-rɔrɛ. Was nɔ ɔn ɔr nɔ nɛ. Bɔ ɔm wasɛ ɔn nɔ nɛ á, ka bɔ-se nɛ ɔ cen nɔ nɛ nɔ was ɔn ɔr nɔ nɛ.‡ ³⁵ Káanɛ ɔ kɔwan he m-nap ɔnze yan-neke-m re yɛ nɔ rɔ, ɔrɛɛ dɛ ɔnze nɔ m-was ɔn ɔr nɔ nɛ nɛ.”

Yeso rɔrɔtɛ Bitrus wɔa nom

she-mɔ ɔn nap-o ɔn wɔ

(Mati 26:31-35; Mark 14:27-31; Ruka 22:31-34)

³⁶ Simɔn Bitrus zɛɛrɔ wɔ, “Gɔs-wɔ tɛ, ¿ke cɔ-o ɔ he?”

† **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-tet:15** 13:12-15 Hyen komo: Ruka 22:27. ‡ **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-tet:16** 13:16 Hyen komo: Mati 10:24; Ruka 6:40; Yoha 15:20. § **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-tet:18** 13:18 Hyen komo: Bɔng 41:9. * **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-tet:20** 13:20 Hyen komo: Mati 10:40; Mark 9:37; Ruka 9:48; 10:16. † **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-tet:33** 13:33 Hyen komo: Yoha 7:34. ‡ **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-tet:34** 13:34 Hyen komo: Yoha 15:12,17; 1Yoh 3:23; 2Yoh 5.

Yeso shasurõ wu, "Be-de um he'e à, wõa hoks me m-dõrõ m-mõka á. Amba ujime kanõ un co hiin, wõa dorõ me."

³⁷ Bitrus zeerõ wu, "Gõs-wu, ¿remen yan õ mette à hoks wõ m-dõrõ m-mõka á? Ai, man ya'as hõõg re rem ru."

³⁸ Yeso zeerõ, "¿Har wõ ya'as hõõg ru rem re? Me nõ m-rurõ o-nip, rii-yo keeg-o kiit-yo kenet, wõa nom she-mõ õn nap-o re har sõ o-tet."

Bõr-õs õp õs-nass

Yeso wu rõ cõw-yo m-ha be-de Shir

¹ Yeso zeerõ ye, "Taase hur-ur nõ naase á. Sher nõ be-de Shir. Nõ sher be un de tomso ne. ² Un hur-o Tato re kuke-õt rõ kõn deen. U rotte kááne õ á, um roa rurõ nõ á. Komo neke-mõ um he'e renoõ um ja'asutõ nõ ur-be. ³ Men neke, me ja'asunõ nõ ur-be tomso ne, um doorõ m-muun um degbutõ nõ un be-de un hi un de remen nõ she'ettõ be-de um rõ á. ⁴ Be-de um he'e à, tomso ne nõ nepstõ o-cõw."

⁵ Tomas zeerõ wu, "Gõs-wu, te nap be-de o he'e á. ¿Re õ te he m-nõm te nept o-cõw?"

⁶ Yeso zeerõ wu, "Me wu rõ o-cõw, me wu rõ o-nip, me wu rõ hõõg. Wa m-ha be-ur Tato re rõ kõn á, se wu dontõ be un de remen me wu rõ o-cõw yo m-ha be-ur Tato re. ⁷ Nõ ro nepstõ me, nõ roa nep Tato re tomso ne. Amba kanõ un co, nõa neps wu har nõ hyen wu tomso."

⁸ Pirip zeerõ wu, "Gõs-wu, kutõ te o-Tato. Bõ'õssutõ te."

⁹ Yeso zeerõ wu, "Pirip, hõnõ a she'etõ nõ cen nõ ne à, ¿õ zeerõ har m-mõka wõ nap me á? Ai, kap net-wu hyanõ me à, ai wu hyanag o-Tato. ¿Re õ un ya o zette, 'Kutõ te o-Tato'? ¹⁰ ¿Wõ sher unze me n-me o-Tato, o-Tato tomso ne n-me un me á? Ma-tõ um rurõ nõ à, be un de õ tõ rwuunõ á, se de be-de o-Tato õ tõ rwuunõ, õ rõ mõsse n-me ne à, õ rõ m-nõm m-senge be un de à. ¹¹ Sher unze un me un Tato re, gaan-tõ te rõ. Urege ne nõ hoks m-she, remen ma-õt re á, sher nõ remen senge-mõ õt-hyat mõ um nõmõ à. ¹² Me nõ m-rurõ o-nip, kap wu shere un me à, senge-mõ me m-nõm à, mõ mõ wu he m-nõm. Har ma wu arag me, remen ha-mõ um hette be-ur Tato re. ¹³ Tomso ne kap bõn yo nõ kõnõ un jin un de à, man nomo nõ yo remen a sekõmsutõ Tato re be un de. ¹⁴ Koyan yo nõ kõnõ un jin un de, man nomo nõ yo."

Ess ut-ma tõ un haan-mõ õn Kukt-õ Shir

¹⁵ "Urege de nõ waste un me ne, nõa dorõ **karamsa-õt** re. ¹⁶ Me ne, man kon o-Tato, wu 'ye nõ wu ken Wa-õt-Orom wu wu he m-she'et be un nõ har da-õ ba m-ta à. ¹⁷ Wu wu rõ **Kukt-õ Shir** wu he nõ m-kutõ nip-õ Shir. Hun-ne ye un hõno o-dak, ye hoks wu m-gõks á, remen ye hoks wu m-hyan, har ye nept wu á. Nõ ne, nõ nepstõ wu remen nõ be-ur gaan un wu ne. Wua she'et tomso ne n-me un nõ. ¹⁸ Remen kááne, nõ nep unze me hede nõ m-yage untun koõbi-ne á. Man heesunõ be un nõ. ¹⁹ Ya o-da yo kuse hiin, hõno o-dak õ wongutõ un hyan-o re ne. Amba nõ ne, nõa hyen me, remen me un hõõg ne, nõ komo, nõa nom hõõg. ²⁰ Hõ-de, nõ he kum un **Kukt-õ Shir** à, ka hõ-de õ nõ he m-nap unze me un Tato re ne gaan-tõ te rõ. Ka hõ-de a warag nõ gaan. ²¹ Kap bõn net-wu hõõg **karamsa-õt** re, wu dorõ tõ à, wu rõ wan-m-was un me ne. Wan-m-was un me ne ne, Shir a was un wu ne. Me tomso ne, man was un wu ne. Wua hyen me cas, te she'ettõ un wu ne."

²² Ka da-de Yahudas (amba yanze Yahudas Iskariyoti á) wu shasurõ wu. Wu zeerõ, "Gõs-wu, ¿ya hantõ ne õ hette rwuntõ un hi un du cas be un te cot, amba wõ kutõ hõno o-dak á?"

²³ Yeso zeerõ wu, "Bõn wu wassõ un me ne à, wua dorõ ma-õt re. Tato re a was un wu ne. Tea haan, te Tato re be-de un wu te she'et mõsse un wu ne. ²⁴ Net-wu rõ un bõp un ma-õt re á, wu rõ m-was un me ne õ ka á. Ma-tõ nõ hõõg un nu-o re à, ma-õt re tõ á. Ma-õt Tato re tõ, wu tõmnõ me à."

²⁵ "Me nõ m-rurõ un tõ ka myet, un ka da-õ me be-ur gaan un nõ ne. ²⁶ Amba Wa-õt-Orom, **Kukt-õ Shir** wu Tato re he m-tõmõn un jin un de à, wu he nõ yoosõ un koyan, wu baksõ nõ rii-yo um rurõ nõ á. ²⁷ Um yaksutõ nõ gwugwu-mõ ur-hur. Gwugwu-mõ ur-hur mõ um yaksõ nõ à, yar-m re mõ untun yar-mõ un hõno o-dak á. Taasõ men-õt nõ naase á, taasõ tomso ne nõ hõõg o-gyer á."

²⁸ "Nõ hõõssutõ de um zeeg men neke um dott m-muun be un nõ. Nõ wassõ un me ne, nõa nom o-zak remen me m-ha be-ur Tato re wu jiishe me à. ²⁹ Tõ, m-mõka um rurõtõ nõ cin ba da-o un wõõn remen da-o wõõnõ nõ sheret. ³⁰ Me hede nõ m-rurõ õt-ma deen á, remen wan-gwõmo-tõ un hõno o-dak rõõn, **ko-Gwõmo-wu un ya-õt-kõt**. Yatt-yo wu he ne hoks m-dos be un de á. ³¹ Amba remen hõno o-dak nept unze um waste o-Tato ne, me un nõm un kap rii-yo Tato re zeõ à."

“A inē nō kanē, da-o wooste q a hette nō m-neke à.”

Bør-ús op us-taan

Yēso wū rō 'wūn-o o-ʼyo

¹ Yēso doorū m-zēg yan-neke-mō ūn wū, “Mē rō 'wūn-de o-ʼyo yo o-nip. Tato re wū rō yo m-maʼas m-jaʼas. ² Kō yo ke jet-yo be-de ūn yo, yo matē á, Tato re a kups yo. Kō yo ke yo rō ūr-mat à, a rō yo m-jaʼas remen yo jaʼastē ūr-mat dēgē. ³ Nō nē, bō an jaʼas ūn ka 'yo-yo à, ka bō-se nē q ma-ūt re jaʼasē hur-ūt nō. ⁴ Sheʼet nō kang-o gaan ūn mē nē, mē nē man sheʼet be ūn nō. Bō o-jet rō m-mat ūn yakar ūn hōn-de ūn yo á, sē dē yo ro mōsse o-ʼyo nē. Káánē q ūn cen nō, nōa hoks nōm ūn rii á, sē nō sheʼette mōsse ūn mē nē.

⁵ “Mē rō 'wūn-de o-ʼyo. Nō rō ūs-jet. Bō ūn nēt-wū sheʼete be ūn de à, man sheʼet be-de ūn wū, wūa met yakar dēgē. Ūn ya mōsse ūn mē nē á, nōa hoks nōm ūn koyan á. ⁶ Kap nēt-wū sheʼete be ūn de á, a ruut wū ūntūn bō a m-kups ūn jet-yo ba ūr-mat á. A jore, a kamas gōn ka jet-se be-ūr gaan. Se huʼuse, a su se o-ra. ⁷ Amba ūrege ūnze nō sheʼete be ūn de, ma-ūt re komo, nō gōkstē tō, tō, kōn nō koyan, a nomū nō yo. ⁸ Ka bō-se nē q ka an sēkēmse ūn Tato re ūrege nō ūr-mat dēgē. Ka bō-o tomso nō he m-kutē ūnze yan-neke-m re nō rō.

⁹ “Bō Tato re wasse ūn mē nē à, ka bō-se nē q ūm wasse ūn nō nē. Tō, sheʼet nō be-de ūn was-m re. ¹⁰ Ūrege de ūnze nō o-dōrotte ūn **karamsa**-ūs re nē, man kutū nō was-m re, bō ūm dōrē ma-ūt Tato re á, komo ūm sheʼete n-mē ūn was-mō ūn wū. ¹¹ Mē ūn rūrē nō ká rem-se remen zak-o re sheʼete ūn nō nē, komo zak-o nō waragte shiishe. ¹² **Karamsa**-o re q ūnze nō was ūn ōr nō nē, bō ūm wasse ūn nō nē à.* ¹³ Was-mō jiiishe be-de ūn hun-nē à, mō rō: net yaʼas hōog-o ūn wū remen nay-nē ye ūn wū. ¹⁴ Nō nay re nē ye nō rō ūrege nō nōmōg o-dōrotte ūn ma-ūt re nē tō ūm rūrū nō à. ¹⁵ Man do nō m-aag guw-nē á, remen ko-guw-wū nap mēn-tō ūn wan-hur-o wū á. Amba mē nō m-aag nay-nē re, remen ūm rūrūtū nō kap rii-yo ūm hōgnē be-ūr Tato re á. ¹⁶ Nō ye daage mē á, mē daage nō. Ūm rwōʼg nō he nō met yakar rem re, yakar-ye he komo m-sheʼet har da-o ba m-ta à. Ka da-o a 'ye nō kap q ūn rii-yo nō kōnē n-mē ūn jin ūn de à. ¹⁷ Remen káánē, ūm zēg: Was nō ūn ōr nō ne!”

Yage-tō ūn hōno o-dak he yan-dor à

¹⁸ “Ūrege hōno o-dak yagutū nō, nō baks ūnze mē wū q baʼe m-yage rii-yo q yagutū nō. ¹⁹ Nō rotte yan-hōno-o-dak, ye roa cūn nō. Amba remen nō yan-hōno-o-dak ye á, tomso nē mē daage nō ūn hōno o-dak, q hante yan-hōno-o-dak yagutū nō. ²⁰ Baks nō ma-tō ūm rūrē nō à, ūnze ko-guw rō m-jiishe ūn wan-hur-o ūn wū á.† Ye rangsutē mē, ka bō-se nē q ye he nō m-rangse ūn cen nō nē. Ye ro dōrte ma-ūt re, ye roa dōrē ūt-ma nō.‡ ²¹ Yea rangsu nō káánē remen jin ūn de, remen ye nap net-wū tōmnē mē á. ²² Mē ro haante, ūm nomē ye ūt-ma á, ye roa nep **baʼas-tō** ūn ye á. Amba ūn haan-m re yett be-de m-possē be-de ūn **baʼas-tō** ūn ye á. ²³ Wū yage mē á, wū yagutē Tato re ma. ²⁴ A ro zēge mē nom ka rem-se ūt-hyat se, se nēt takē m-hyan á, **baʼas-ūr** rō roa bup ye á. Amba m-mōka ye hyenese rem-se ūm nomē à, amba myet ūn káánē nē, ye yagutū mē ye yage komo Tato re. ²⁵ Tō, tō ūn nōm káánē remen a shoostē ma-tō rō gēnsē n-mē ūn Ma-tō Shir à ūnze, ‘Ye ūn yage mē ba ūt-ma. §

²⁶ “Baks nō ūnze Wa-ūt-Orom a haan, wū ūm he nō m-tōmnē, rwūūn-mō ūn be-de o-Tato à. **Kukt-o Shir** wū he m-rwūūn be-de o-Tato à, wū he nō m-kutē o-nip à, wū he nō wan-swō-ūs. ²⁷ Nō ūn cen nō nē, ya yan-swō-ūs re ye, remen cin ūr-takan ūn sēngē-m re kàné, nō mōsse ūn mē nē.

Bør-ús op us-cind

¹ “Mēn rūrū nō ka ma-tō remen taase nō nō egē á. ² Yea ruut nō ūn kuke-tō ūn yoos ūn Ma-tō Shir. Nip-o da-o rōon q ye hette nō m-hō à, ye hyenē ye zee Shir-o ye rō m-nōmē ūr-seke. ³ Yea nom káánē komo remen ye nap o-Tato kō mē á. ⁴ Mēn rūrū nō káánē remen da-o ka rem-se kōrē, nō bakstē ūnze ūm beʼeste ūm nekstē nō ūt-tō.

Sēngē-mō ūn Kukt-o Shir

“Mē rūrū nō ka rem-se cin n-ga nē á, remen mē mōsse ūn nō nē. ⁵ M-mōka nē, mēn warag be-de ūn wū tōmnē mē à. Kap ūn káánē nē, n-mē ūn nō yatt nēt-wū citū mē be-de

* **Bør-ús op us-taan:12** 15:12 Hyen komo: Yoha 13:34; 15:17; 1Yoh 3:23; 2Yoh 5. † **Bør-ús op us-taan:20** 15:20 Hyen komo: Yoha 13:16. ‡ **Bør-ús op us-taan:20** 15:20 Hyen komo: Mati 10:24; Ruka 6:40; Yoha 13:16. § **Bør-ús op us-taan:25** 15:25 Hyen komo: Bōng 35:19; 69:4.

um he'e á. ⁶ Amba men-ut naasutu no deen remen um ruru'e no ka rem-se. ⁷ Kap un kaáne ne, me no m-rure, nip-o: jiište no ne komo um neke. Me neke á, ka Wa-ut-Orom wu a haan be-ur no á. Me neke ne, man tomqon wu be un no. ⁸ Da-o ka Wa-ut-Orom wu haane, wu kutu hun-ne ye hono o-dak unze barag-se un ye mossé **ur-ba'as** ne hond hond se ro á. Komo Shir wu ro kashi. Wu baksu ye ma-to un piish ut-ma to Shir tomso ne. ⁹ Wu kutu ye unze ye nomog **ur-ba'as** remen ye yagute m-she be un de. ¹⁰ Barag-se un ye hond hond o se ro mossé un kashi ur-she'et ne á, remen me m-warag be-ur Tato re. Nqa hyen me komo á. ¹¹ Wu kutu ye unze barag-se un ye hond hond o be-de un ma-to un piish ut-ma á, remen a komoste piishe un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ut-ma. Ka ko-Gwomo-wu wu ro wan-gwomo to un ka hono o-dak o.

¹² "Um ro'suru ut-ma ne deen to um he no m-rure à tokon, amba nqa hoks to m-dek m-moka á. ¹³ Da-de **Kukt-o Shir** haane, Wa-ur-Yoos de o-nip, wu doruttu no be-de o-nip. Wu ro un he de no rure ut-ma be-de ut-gwomo á. Wu ro un he-de m-zee ko rii, se de kap to wu hoge be-de Shir à, to to wu he m-rwor. Wu ruru no rem-se he m-takan à. ¹⁴ Wu sekemse me, remen ma-ut re to wu he no m-hi'e à. ¹⁵ Kap yo ro be-de o-Tato à, yo ma re yo. Q hante um zeet **Kukt-o Shir** wu goksune yo um ruru wu à, wu ruru no un ce no."

Naase-mo ut-men a warag o-zak

¹⁶ "Man nekusse tokon, amba ujime kanu un co hiin nqa hyenes me."

¹⁷ Ye ken yan-neke-mo un wu ne ye cituru hi un de un ye, ye zee, "¿Yan yo ne ro barag-se un wu, wu zeet, 'Man nekusse tokon, amba ujime nqa hyenes me'? ¿Ya hante komo wu zeet um ro m-ha be-de o-Tato?"

¹⁸ Ye ma'asuru m-zee, "¿Yan yo ne wu barage wu zeet kanu un co hiin? Ay, a nap ma-to wu ro m-rwor á."

¹⁹ Yeso nepste ye conog wu m-cit, wu zeeru ye, "¿No o hoob-o m-nap un ma-ut re be-ur or no ne remen um zee unze, 'Man nekusse tokon amba ujime kanu un co hiin nqa hyenes me'? ²⁰ Me no m-rure o-nip, nqa unus, amba hono o-dak a nom o-zak. No ne, nqa nom naase-mo ut-men, se de naase-mo un men-ut no mo warag o-zak. ²¹ Da-de ne'a ro un 'yong-se o-mat, wu ro un hyan ur-koob deen remen da-o o-mat woosunte wu. Amba da-de wu messe wan-yaar-wu un wu à, wu do m-baks unze wu swoog ur-koob á, remen o-zak o wu mette wan-yaar un hono o-dak à. ²² Ka ho-se o, no un cen no ne, m-moka no un naase-mo ut-men ne. Amba a dos no m-hyende. Ka da-de ne o men-ut no he nom o-mok puu untun ut-gwere o-zak. Yattu ne wu he rumus un zak-o no á. ²³ Ho-de no he kum un **Kukt-o Shir** à, ka ho-de ne no he m-wuwe un cot-us re ne remen koyan a kutu no yo cas un co-o no. Me no m-rure o-nip, koyan yo no kone o-Tato un beeb-de un jin un de, wu 'ye no yo. ²⁴ Har m-moka no un goshi kon rii un beeb un de á. Kon no, nqa kum remen zak-o no shiit cengceng."

Yeso reeg ur-ho hono o-dak

²⁵ Yeso dooru ut-ma un yan-neke-mo un wu ne ne. Wu zeeru ye, "Kap ka ma-to men ruru no to riig-m-riig un sha-mo ut-ma ne. Da-o roon o mette a ruru no ut-ma riig-m-riig á, se de um ruru no ma-to o-Tato cas cas. ²⁶ Ho-de me neke, ka ho-de ne o no he m-kon o-Tato un jin un de. Se um konutu no un nu-o re tomso ne á, ²⁷ remen Tato-o ro un was un no ne remen no waste un me ne, no shereg unze be-de o-Tato o um rwuune. ²⁸ Ka o ne komo, be-de o-Tato um rwuune, um cowonte hono o-dak. M-moka ne komo me un hede o m-yage um waragt reno be-de o-Tato."

²⁹ Yan-neke-mo un wu zeeru, "M-moka wo un rwor ut-ma cas cas, yanze m-riig ne á. ³⁰ M-moka o te nape unze o nak koyan, ko te citu wo á, o ruru te cas cas. De de te sherte unze be-de Shir-o o rwuune."

³¹ Yeso zeeru ye, "Ashi, no ro shereg á, se m-moka! ³² To, ai, da-o roon, ko m-moka ma o nomoste, o a hette no m-cakarse à. Ko wu ke wu warag un hur-o un wu, no yage me un hon-de. Me hede m-she'etu ne un hon-de á, remen Tato re ro mossé un me ne. ³³ Me un ruru no ka ma-to remen hur un no gwu'urutu bo no dape me à. Nqa su ur-koob be-de un hun-ne ye un hono o-dak amba 'mo no ur-hur! Um reeg ur-ho un hono o-dak ne!"

Bor-ús op us-ta'voor

Kon-us Yeso remen hi un de un wu

¹ Bo Yeso rure kaáne à, wu dassuru ur-hi n-Ton shir. Wu zeeru, "Tato re, da-o wooste o o hette me m-sekemse à, remen me un cere um sekemsuté wo. ² O ya'ag me ut-gwomo un hi-de un kowan, remen um ye'et hoog-o ba m-ta be-de un yan-dor-ye o ya'asu me

à. ³ Cɔw-yo hun-nɛ hettɛ m-kum hɔgg-o ba m-ta à, yo rɔ, yɛ nep unze wɔ wɔ rɔ Shir gaan, o-nip, komo yɛ nep unze mɛ, Yɛso, mɛ rɔ **Kiristi**, wɔ o tɔmnɛ à. ⁴ ʊm kussutɛ hun-nɛ gɔs-ʊt ru kànɛ ʊn hɔno o-dak remen ʊm shoostɛ sɛngɛ-mɔ o zɛɛ mɛ ʊm nɔm à. ⁵ M-mɔka komo nɛ, Tato re, do mɛ m-sɛkɛmsɛ, ʊn ka sɛkɛmsɛ-mɔ nɛ mɔ ʊm rottɛ mɔssɛ ʊn wɔ nɛ à, rii-yo a nomot hɔno o-dak.

Kɔn-ʊs Yɛso remen yan-nekɛ-mɔ ʊn wɔ

⁶ “ʊm rwɔntutɛ jin ʊn du be-de ʊn hun-nɛ yɛ o ya'asɔ mɛ ʊn ka hɔno o-dak o à. Yɛ ma ru yɛ. O ya'ag mɛ yɛ nɛ, yɛ dɔrɔtɛ nɛ ma-ʊt ru. ⁷ M-mɔka yɛ nepstɛ kap bɔ ʊn yo o ya'asɔ mɛ à, be ʊn du o yo rɔ. ⁸ Ma-tɔ o rɔrɔ mɛ nɛ à, ʊm rɔrɔtɛ yɛ tɔ. Yɛ gɔksusse, yɛ nepstɛ nɛ unze be ʊn du o ʊm rwɔnɛ, yɛ shɛrɛg unze wɔ tɔmnɛ mɛ.”

⁹ “Mɛ nɛ kɔn-se mettɛ remen yɛ, yanze hun-nɛ yɛ ʊn hɔno o-dak o mɛ m-konɛ á, sɛ dɛ remen yɛ o ya'asɔ mɛ á, remen yɛ ma ru yɛ. ¹⁰ Kap yɛ ma re, yɛ ma ru yɛ. Yɛ ma ru komo nɛ yɛ ma re yɛ. A mɛ m-sɛkɛmsɛ komo nɛ remen yɛ. ¹¹ M-mɔka tomso nɛ ʊm robɛ be ʊn du, mɛ kus ʊr-she'et nɛ kanɛ hɔno o-dak á. Amba yɛ ka, hɔno o-dak o yɛ rɔ. Tato-o ba m-Kɔkɔp, o 'er yɛ ʊn beɛb-de ʊn jin ʊn du, beɛb-de ʊn jin-de o ya'asɔ mɛ à, remen yɛ she'ettɛ kang-o gaan bɔ a gaan à. ¹² Kap da-de tɛ ro mɔssɛ be-ʊr gaan à, ʊm ɛrɛg yɛ ʊn bɔ-yo ʊn beɛb-de ʊn jin ʊn du de o ya'as mɛ à. ʊm ɛrɛg yɛ. Yatt nɛt-wɔ nebɛ be-de ʊn yɛ á, sɛ dɛ ka ko-nebessɛ wɔ, remen a shoostɛ Ma-tɔ Shir tɔ rɔ gɛnsɛ à.*

¹³ “M-mɔka, ʊm robɛ be ʊn du. Mɛn rwɔr ʊn ka ma-tɔ cin ʊm rɔ ʊn hɔno o-dak remen zak-o re nomot dɛn bɔ o he shoos ʊn hur-de ʊn yɛ á. ¹⁴ ʊm rɔrɔtɛ yɛ ma-ʊt ru. Hun-nɛ yɛ ʊn hɔno o-dak yaguru yɛ, remen yɛ ba yɛ ma hɔno o-dak yɛ á, ʊntɔn bɔ ʊm rɔ wɔ ma hɔno o-dak á. ¹⁵ Mɛ ʊn kɔn-ʊs ru, o dos yɛ n-mɛ ʊn hɔno o-dak á, sɛ dɛ o 'er yɛ be-de ʊn ka wan-mɛn-ʊt jaas-tɔ wɔ. ¹⁶ Yɛ, yan ʊn hɔno o-dak yɛ á, bɔ ʊm rɔ wɔ ʊn hɔno o-dak wɔ á. ¹⁷ Yoos yɛ ma-ʊt ru, rɔ tɔ nip-o. Muut yɛ hun-nɛ yɛ ba m-kɔkɔp ʊn bɔ-yo ʊn nip-o ru. ¹⁸ Bɔ o tɔmnɛ mɛ hɔno o-dak á, ka bɔ-se nɛ o, ʊn ce re, ʊm tɔmɛ yɛ be-de ʊn hun-nɛ yɛ rɔrɔtɛ yɛ ma-ʊt ru. ¹⁹ ʊm ya'astɛ hi ʊn de ʊntɔn kashi ʊr-**sɛkɛ** de ba m-kɔkɔp remen yɛ. ʊm nɔmɔg kaanɛ remen yɛ waragtɛ ba m-kɔkɔp remen nip-o ru.

Kɔn-ʊs Yɛso

remen yan-dor o ʊn wɔ kap

²⁰ “Yanze remen yɛ ka ʊn hɔn-de ʊn yɛ mettɛ ʊn kɔn-ʊs ru á. Mɛ wɔ ʊs-kɔn remen myet ʊn yɛ ka nɛ, yɛ shɛrɛ mɛ nɛ à. Ka yɛ, shɛrɛ remen yɛ hogutɛ ma-ʊt re be-de ʊn yan-nekɛ-m re à. ²¹ Tato re, ʊm cɔnɔg kap mɔ ʊn yɛ, yɛ warag gaan, bɔ a gaan à. ʊm cɔnɔg yɛ warag gaan ʊn na nɛ, bɔ wɔ n-mɛ re, komo mɛ n-mɛ ru à. Ka da-de o hɔno o-dak he m-gɔks ma-ʊt re unze wɔ tɔmnɛ mɛ. ²² Bɔ o sɛkɛmsɛ mɛ à, ka bɔ-se nɛ o, ʊm sɛkɛmsɛ yan-dor re, remen yɛ she'ettɛ gaan bɔ a gaan à. ²³ Mɛ be-de ʊn yɛ, wɔ tomso nɛ be ʊn de, remen a she'ettɛ kang-o gaan. Nɔm kaanɛ remen hun-nɛ yɛ ʊn hɔno o-dak nepstɛ unze wɔ tɔmnɛ mɛ ʊn hɔno o-dak, komo unze o wastɔ yɛ bɔ o wassɛ ʊn mɛ nɛ à.

²⁴ “Tato re, ʊm cɔnɔg ka hun-nɛ yɛ o ya'asɔ mɛ à, yɛ un cen yɛ, yɛ she'et mɔssɛ ʊn mɛ nɛ kɔ de ke be-de ʊm rɔ. Ka da-de yɛ hyenet sɛkɛmsɛ-m re mɔ o sɛkɛmsɛ mɛ à, remen o cɔnɔg mɛ cin ba a ʊn nɔm hɔno o-dak.

²⁵ “Kashi o-Tato, hun-nɛ yɛ ʊn hɔno o-dak, yɛ nap wɔ á, amba ʊm nepstɛ wɔ. Yan-dor re komo, yɛ nepstɛ unze wɔ tɔmnɛ mɛ. ²⁶ ʊm rwɔntutɛ jin ʊn du be-de ʊn yɛ, komo man re co m-nɔm káanɛ. Mɛn nɔm káanɛ remen bɔ o wassɛ ʊn mɛ nɛ à, yɛ ma'astɛ, ʊn cen yɛ nɛ, m-was nɛ, komo remen ʊm she'ettɛ be-de ʊn yɛ.”

Bɔr-ʊs ɔp ʊs-eer

A ya'astɛ Yɛso, a ship wɔ

(Mati 26:47-56; Mark 14:43-50; Ruka 22:47-53)

¹ Bɔ Yɛso komtɛ kɔn-se Shir à, wɔ arguru m-nekɛ ʊn yan-nekɛ-mɔ ʊn wɔ nɛ ha-mɔ ʊn pesto-de ʊn bɔr-yo o-Kiduru be-de yɛ rɔ m-rwɔn yɛttɛ m-hur m-yo à. ʊn o ka riib-o tuk-o ʊn 'yo-se o-**zetun** rɔ kɔn. Wɔ cɔwuru kanɛ ʊn yan-nekɛ-mɔ ʊn wɔ nɛ.

² Yahudas nɛ, wɔ he wɔ m-ya'as à, wɔ nepstɛ ka be-de, remen Yɛso westɛ m-go'onɛ ʊn yan-nekɛ-mɔ ʊn wɔ nɛ kanɛ. ³ Yahudas haarɔ be-de ʊn Gwɔmo-nɛ yɛ ʊn kɔn-se Shir ʊn **Parisa**-nɛ nɛ. Wɔ deknuru kur-de ʊn karma-nɛ ʊn yɛ ken yan-'er-de ʊn **Pyo-q Shir** yɛ nɛ. Wɔ haanuru ʊn yɛ nɛ, be-de Yɛso ro ʊn yan-nekɛ-mɔ ʊn wɔ nɛ à. Yɛ wɔnuru ʊn ka be-de ʊt-pitirra nɛ, ʊn gwɔ-tɔ o-ra nɛ, ʊt-magay nɛ ʊt-kom.

* **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-ta'yoor:12** 17:12 Hyen komo: Bɔng 41:9; Yoha 13:18.

⁴ Yeso ne, wu nepste kap bo un rii-yo he wu m-kum à. Wu gaanuru co, wu zeeru ye, “¿Wan wu ne no o-hoob?”

⁵ Ye zeeru, “Yeso ko-ya-o-Nazaret-wu.”

Yeso zeeru ye, “Me ka.”

Yahudas ne, wu ya'asu wu à, wu ro eso mosse un ye ne. ⁶ Bo Yeso zette ye, “Me ka” à, ye warguru jim jim, ye heeru n-dak.

⁷ Yeso ja'asuru ye m-cit, “¿Wan wu ne no o-hoob?”

Ye zeeru, “Yeso ko-ya-o-Nazaret-wu.”

⁸ Yeso zeeru, “Um russutu no, um zee, ‘Me ka.’ Urege me wu no o-hoob, no yage ye ka aragte.” ⁹ Yeso un rwor kaane remen ma-to wu rwor à to shiit unze, “Shir be-de un ye o ya'asu me à, me ho'os ko wan-gaan à.”*

¹⁰ Simon Bitrus ro o-magay ne. Wu mu'usuru o, wu ceturu ko-guw-wu un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir. Wu kupsuru wu to-o un so ur-re. Jin-de un ka ko-guw-wu Marukus.

¹¹ Bo Bitrus cete to-o Marukus à, Yeso zeeru Bitrus, “Muut ka magay-o o-rwoponte. ¿Wo m-hyan man su ur-koob de Tato re zee me um su á?”†

Yeso un her-o Annas

¹² To, ka buug-de un karma-ne de un wan-co o un ye ne un yan-er-de un **Yahuda**-ne, ye shipiru Yeso. Ye gaguru wu. ¹³ Ye nekuru un wu ne be-ur Annas ur-takan. Wu ne ko-moon Kepas wu. Kepas ne wu ro ko-Gwomo-wu un kon-se Shir be-de un kon-se Shir un ka hak-o. ¹⁴ Wu Kepas komo ne, wu wu nome **Yahuda**-ne ut-ma unze, “Jiishtu no wan-gaan mer remen hun-ne kap.”‡

Bitrus nomog she-mo m-nap un Yeso

(Mati 26:69-70; Mark 14:66-68; Ruka 22:55-57)

¹⁵ Bo ye neketu un Yeso ne be-ur Annas à, Simon Bitrus un wu ken ne **wan-neke-m Yeso** doruru jim-ur Yeso. Bo ye wootu un hur-o un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir à, wu Bitrus ro mosse un wu ne à, wu cowuru har o-wogog mosse un Yeso ne remen ko-Gwomo-wu un kon-se Shir nepste un wu ne. ¹⁶ Bitrus esuru un ish o-hur n-do. Se wu ka **wan-neke-m Yeso** wu, untun nepse yo wu ro'e be-de un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir à, wu ruuru n-do, wu nomuru ut-ma un wan-ne'a ne wu ro un 'er-de un ish à. Ka da-de ne, wu cowonuru un Bitrus ne.

¹⁷ Ka wan-ne'a-wu ro un 'er-de un ish à, wu zeeru Bitrus, “Ashi, ¿un ce ru, be-de un yan-neke-mo un ka net-wu o ro á?”

Bitrus zeeru wu, “Ay, me be-de un ye á.”

¹⁸ Guw-ne ye un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir un yan-er-de un **Pyo-o Shir** ne, ye dapsuru o-ra remen da-de o-huw o. Ye ro eso eso, ye ro m-hwo'ot o-ra mosse un Bitrus ne.

Annas cikt Yeso us-cot

(Mati 26:59-66; Mark 14:55-64; Ruka 22:66-71)

¹⁹ Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir cituru Yeso ma-to un yan-neke-mo un wu un yo yoos-de un wu ro ye ne m-nome à.

²⁰ Yeso shasuru Annas, “Ai, um ruru hu-ne ye un hono o-dak ut-ma cas. Um yooste komo ne un kuke-to atte m-yoos un Ma-to Shir à un **Pyo-o Shir** ne, be-de **Yahuda**-ne ro m-morge kap à. Yatt-yo um rwore wukusse á. ²¹ ¿Remen yan o wotte me us-cot? Cit ye hoge ma-to um ruru ye à cit yo um ruru ye à. Ye nape ma-to um ruru ye à.”

²² Bo Yeso rurte kaane à, se wu ken ko-wa-er-de un **Pyo-o Shir** wu, wu ro kane eso un Yeso ne à, wu kanuru Yeso o-raag. Wu zeeru, “¿Ka bo-se ne o ka o he m-shasu un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir?”

²³ Yeso zeeru wu, “Urege um rurutu no ma-ut yo-to, o cit ye be-de m-ba'ase à. Urege ne unze hond hond o, me **ba'as** á. ¿Ya hante un ya o kenet me o-raag?”

²⁴ Annas zeeru, “A neke un wu ne ka bo-se ne gekse be-ur Kepas ko-Gwomo-wu un kon-se Shir.”

Bitrus doog nom-m she-mo

un nap-m Yeso

(Mati 26:71-75; Mark 14:69-72; Ruka 22:58-62)

²⁵ Simon Bitrus ro eso, un hwo'ot o-ra. Ye zeeru wu, “¿Wo un ce ru, ba be-de un yan-dor ye un wu o ka o ro á?”

Wu zeeru, “Ay, me be-de un ye á.”

* **Bõr-õs õp õs-eer:9** 18:9 Hyen komo: Yoha 6:39. † **Bõr-õs õp õs-eer:11** 18:11 Hyen komo: Mati 26:39; Mark 14:36; Ruka 22:42. ‡ **Bõr-õs õp õs-eer:14** 18:14 Hyen komo: Yoha 11:49-50.

²⁶ Sɛ wu ken be-de un guw-ne ye un ko-Gwɔmo-wu un kɔn-se Shir, baag-o un wu Bitrus kupɛ o-to à. Wu zɛɛɛɛ, “Ashi ka, ɛmɛ hyan wɔ mɔsɛ un wu nɛ rɛnɔ be-de un **Haag-o un 'yo-se o-Zɛtun á?**”

²⁷ Bitrus dooru nɔm m-she, wu zɛɛɛɛ, “Mɛ wu á.” Bɔ wu zɛtɛ káánɛ à, kɛɛg-o o-kiit kanuru.

Yɛso un her-o Biratus

(Mati 27:1-2,11-14; Mark 15:1-5; Ruka 23:1-5)

²⁸ Ye inuru n-sot n-sot, ye ruuturu Yɛso un hur-o Kɛpas komo ye heeturu Yɛso un ish un hur-o **Biratus** ko-Gwamna-wu o-Roma wu a ya'asɛ gwɔmo-to un **Yahuda**-nɛ à. Ye **Yahuda**-nɛ un hi un de un ye, ye cɔw á, remen ye o-gyer taase ye kɔkkusɛ hi un de un ye, taase rii-yo m-rɛ yo un **Biki-o m-Pas**,^S yo kwangɔ ye m-rɛ. ²⁹ Remen káánɛ, **Biratus** un rwuun un co-o un ye, wu zɛɛɛɛ, “ɛYa un **ba'as-de** nɔ bupte ka nɛt-wu?”

³⁰ Ye zɛɛɛɛ, “U rotte unze ma-to **ur-ba'as** to á, tɛ roa hantɛ wu be un du á.”

³¹ **Biratus** zɛɛɛɛ ye, “Neke nɔ un wu nɛ un hi un nɔ, nɔ he nɔ piishe wu ut-ma un hi un nɔ bɔ **karamsa**-o zɛɛ á.”

Yahuda-nɛ zɛɛɛɛ wu, “Ay, tɛtɛ gwɔmo-to un piishe un nɛt ut-ma a hoot wu á.” ³² Ka ma-to nɛ remen a shoostɛ o Ma-to Yɛso rwɔrɛ à, to kutɛ gon mar-mɔ wu he m-mar à.*

³³ **Biratus** warguru n-mɛ o-hur. Wu agburu Yɛso, wu zɛɛɛɛ, “ɛWɔ rɔ ko-Gwɔmo-wu un **Yahuda**-nɛ?”

³⁴ Yɛso shasuru wu, “ɛKa cot-o o un hi un du o? ɛKɔ ye ken ye ruru wɔ ma-ut re?”

³⁵ **Biratus** shasuru wu, “ɛAp, mɛ ko-**Yahuda**-wu o? Ai, hun-nɛ ru un Gwɔmo-nɛ ye un kɔn-se Shir nɛ ye hantɛ wu be un de. ɛYa o nɔm?”

³⁶ Yɛso zɛɛɛɛ, “Gwɔmo-ut re to un hon dak-o to á. U rotte unze to un hono o-dak to, yan-neke-m re roa nom ur-gun taase a ya'as mɛ be-de un **Yahuda**-nɛ, yan-yage-ut re. Amba gwɔmo-ut re káánɛ o to rɔ á.”

³⁷ **Biratus** zɛɛɛɛ wu, “ɛKo-Gwɔmo-wu o rɔ?”

Yɛso zɛɛɛɛ wu, “Bɔ o zɛɛ à, mɛ ko-Gwɔmo-wu. Remen káánɛ o a mettɛ mɛ. Remen káánɛ o komo nɛ, un cɔwɔntɛ hono o-dak remen un ruru o-nip. Koyan cɔn-to o-nip nɛ, wu rɔ un raag un cɔr re.”

³⁸ **Biratus** zɛɛɛɛ wu, “ɛYa un yo nɛ a m-zɛɛ o-nip?”

A kupsutɛ Yɛso ut-ma a kemet wu

(Mati 27:15-31; Mark 15:6-20; Ruka 23:13-25)

Bɔ wu zɛtɛ káánɛ à, wu ja'asuru m-rwuun be-de un **Yahuda**-nɛ, wu zɛɛɛɛ ye, “Mɛ dɛ, mɛ hyan **ba'as-de** wu nɔmɛ á. ³⁹ Amba nɔ un o ken jor-o nɛ, a nɔmɛ **Biki-o m-Pas**, mɛ nɔ m-ho'osbɛ un nɛt wan-gaan wu rɔ gego á. ɛKɔ nɔ cɔnɔg un ho'osbu nɔ ko-Gwɔmo-wu un **Yahuda**-nɛ?”

⁴⁰ Ye 'yonsuru ɔs-cɔr yokokɔ, ye zee, “Ay, wu ka wu á! Sɛ dɛ Barabas!” (Barabas nɛ wan-kwup-de un hun-nɛ wu rowɛ.)

Bɔr-ɔs ɔp ɔs-jero

¹ Ka da-de nɛ, **Biratus** zɛɛɛɛ, “A neke un Yɛso nɛ. A bu'uru wu ɔs-sorog dɛɛn.”

² Karma-nɛ yeruru wu gond-o un yokor ur-hi. Ye cupuru wu cɔp-o jaas-o o ut-gwɔmo. ³ Ye zɛɛɛɛ m-ha be-de un wu, ye rɔ m-zɛɛ, “Hɔg ru she'et, ko-Gwɔmo-wu un **Yahuda**-nɛ!” Ye ro wu un hwɔgɛ ut-raag.

⁴ **Biratus** dooru m-rwuun, wu zɛɛɛɛ ye, “Gwɔt nɔ, wu ka un he nɔ m-rwuunɛ remen nɔ nept unze mɛ kum wu un de ken **ba'as-de** nɛ á.” ⁵ Ka da-de nɛ Yɛso rwuunuru eso un gond-o un yokor nɛ un cɔp-o jaas-o nɛ. **Biratus** zɛɛɛɛ ye, “To, wu ka.”

⁶ Bɔ Gwɔmo-nɛ ye un kɔn-se Shir un dorog-nɛ nɛ yan-'er-de un **Pyo-o Shir** hyentɛ wu à, ye 'yonsuru ɔs-cɔr yokokɔ. Ye rɔ m-zɛɛ, “A kem wu o-kan! A kem wu o-kan!”

Biratus zɛɛɛɛ ye, “Neke nɔ un hi un nɔ, nɔ he nɔ kem wu. Amba mɛ hyan wu un de ken **ba'as-de** nɛ á!”

⁷ **Yahuda**-nɛ shasuru, “Ai, tɛ rɔ o-karamsa nɛ. Ka **karamsa**-o nɛ depɛtɛ a ho wu remen wu muutɛ hi un de un wu **Wà-wu Shir**.”

⁸ Bɔ **Biratus** hogutɛ ka ma-to à, wu ja'asuru hoge o-gyer. ⁹ Wu warguru m-cɔw un pyo un Yɛso nɛ. Wu zɛɛɛɛ Yɛso, “ɛKe nɛ o nɛ o rwuun?” Amba Yɛso shas wu á. ¹⁰ Remen Yɛso yagutɛ wu m-shas, **Biratus** zɛɛɛɛ Yɛso, “ɛWɔa shes mɛ ut-ma á? ɛWɔ nap unze mɛ ur-bɛɛb nɛ de un ho'os-m ru á, mɛ tomso nɛ ur-bɛɛb nɛ de un kam-m ru o-kan á?”

^S Bɔr-ɔs ɔp ɔs-eer:28 18:28 Biki-o Yahuda-nɛ rotte m-baks un hɔ-de Shir ruutɛ ye o-Masar à.

* Bɔr-ɔs ɔp ɔs-eer:32 18:32 Hyen komo: Yoha 3:14; 12:32.

¹¹ Yeso zeeɾu wu, “Wott de ken beeb-de be un de á, yade urege unze Shir-ye ya'anu wo de rwuun-mo n-ton á. Remen kaáne net-wu hante me be un du á, **ba'as-de** un wu jiishte **ba'as** un du.”

¹² Bɔ **Biratus**, hoge kaáne à, wu hooburu cow-yo wu ho'oste wu. **Yahuda**-ne ja'asuru 'yons us-cɔr yokoko. Ye ro m-zee, “Urege de o ho'oste wu ka, wo con ko-Gwomo **Sisar** o ka á. Ai, bo un wu musse hi un de un wu ko-Gwomo à, wu yagute **Sisar** ut-yage o ka.”

¹³ Bɔ **Biratus** hogute ka ma-to à, wu rwuunuru un Yeso ne. Wu she'eturu un kwuur-o un piish ut-ma. Ka kwuur-o ro n-ton un “Gon o a gone ut-ta'ar à,” o ye ro m-zee o-Gabbata à, un rem-de **ut-Ibra** à.* ¹⁴ Ka ho-de ne, ho-de m-zonge de remen **Biki-o m-Pas**.†

Hɔ-ur ro ur-hi, wu zeeɾu **Yahuda**-ne, “Ko-Gwomo no wu ka!”

¹⁵ Ye ja'asuru 'yons us-kan yokoko. Ye ro m-zee, “A nom un wu ne! A nom un wu ne! A kem wu o-kan!”

Biratus zeeɾu, “¿A kem ko-Gwomo no o-kan?”

Gwomo-ne ye un kon-se Shir ye zeeɾu wu, “Ai, tett ko-Gwomo á, se **Sisar**.”

¹⁶ Ka da-de ne, wu ya'asuru Yeso be-de un ye, ye kemet wu o-kan.

A kamag Yeso o-kan

(Mati 27:32-44; Mark 15:21-32; Ruka 23:26-43)

¹⁷ Ye nekuru un Yeso ne. Yeso dekurɔ **kan**-o a hette wu m-kam à, ha-mo un be-de a m-zee *Caar-o ut-hi* à (**ut-Ibra**‡ ne ye ro o m-zee, *o-Gorogota*). ¹⁸ Kane o, ye kame wu o-kan. A kamag nen yow tomo ne, Yeso dooru ye tet, wan-gaan un kom-o ur-kwanta, wan-gaan un kom-o ur-re. Yeso ro un tete-o un ye.

¹⁹ **Biratus** genuru m-gen, wu kamuru n-te o-kan o a kemte Yeso à. Rii-yo wu gene à, yo ka unze, “Yeso wu o-Nazaret, ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne.” ²⁰ Ka gen-mo a kemte Yeso à, **Yahuda**-ne karantute mo deen remen be-de a kame Yeso à, yow yow o-bo ne o. A geneɣ to **ut-Ibra**§, ut-Roma ne, **ut-Girik** ne. ²¹ Gwomo-ne ye un kon-se Shir haaru be-ur **Biratus**. Ye zeeɾu Biratus, “Tasse o gen ‘Ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne’ á, se de o gen ‘Kà net-wu zeeɣ hi un de un wu ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne.’ ”

²² **Biratus** shasuru, “Ai, rii-yo um gene à, um geneɣ o ká.”

²³ Bɔ karma-ne komte kam un Yeso o-kan à, ye wonguru cop-to un wur-o un wu. Ye cooguru to kwukur-ut nass. Ko wu ke ko-karma-wu, wu dekurɔ kwukur-ur gaan. Ye dekurɔ matuku-de un wu. Ka matuku-de ne komo, de un wa-ur-gaan de un hon-de un de.

²⁴ Ye zeeɾu hi un de un ye, “Taase a yoog-de, se de a nom no o-gwambe, a gut net-wu he de m-re à. Wu re ne à, wu wu ro wa-ur-matuku.” An nom kaáne remen a shooste rii-yo a gene n-me Ma-to Shir à, unze, “Ye wongute hi un de un ye cop-ut re.

Matuku un de ne, ye nomuru o-gwambe un de.”*

Ka bo-se ne ka karma-ne ye nome.

²⁵ To, yow yow un be-de a kame Yeso o-kan à, inu Yeso un hen-ne inu un wu ne, **Meri** ne ne'a Kirogos, **Meri** Magudarin wu, ye ro eso eso. ²⁶ Bɔ Yeso hyente inu un wu kane à, un wan-gaan ne be-de yan-neke-mo un wu, un wu wu ro m-con ne à, yow yow un wu ne. Wu zeeɾu inu-o un wu, “Inu, wu ka waragte caane wà ru.” ²⁷ Ka da-de ne, wu zeeɾu wan-neke-mo un wu, “Wu ro inu ru.” Cin bo un ka da-de ne, ka wan-neke-mo un wu wu dekurɔ wu, wu jituru wu un hur-o un wu.

Mar-m Yeso

(Mati 27:45-56; Mark 15:33-41; Ruka 23:44-49)

²⁸ Bɔ un rwor un ka ma-to Yeso nepse a komoste koyan, se de remen a shooste ma-to a gene be-de un Ma-to Shir à, ka da-de ne, wu zeeɾu, “Me un hoge o-**swoot** o m-ho.”† ²⁹ De ken gora-de ro kon shoosse un ho-mo o-zambo ne kane. Ye musuru o-pog un ho-mo o-zambo, ye copuru ka pog-o n-te o-kang, ye tabburu un nu-o un wu. ³⁰ Bɔ Yeso suute ka ho-mo o-zambo mo à, wu zeeɾu, “A komoste koyan.” Ka da-de ne, wu kwumuru ur-hi n-dak, wu argu m-mar.

A duug Yeso n-te o-tak

* **Bor-ʊs op ʊs-jero:13** 19:13 Kɔ: ut-Arameki. † **Bor-ʊs op ʊs-jero:14** 19:14 Biki-o Yahuda-ne rotte m-baks un ho-de Shir ruute ye o-Masar à. ‡ **Bor-ʊs op ʊs-jero:17** 19:17 Kɔ: ut-Arameki. § **Bor-ʊs op ʊs-jero:20** 19:20 Kɔ: ut-Arameki. * **Bor-ʊs op ʊs-jero:24** 19:24 Hyen komo: Bɔng 22:18. † **Bor-ʊs op ʊs-jero:28** 19:28 Hyen komo: Bɔng 69:21; 22:15.

³¹ Ʋntu ro ka hɔ-de, hɔ-de m-zongɛ remen **Biki-ɔ m-Pas** de komo nɛ taase a yage u-to ʊn ye n-tɛ o-kan kemo **Hɔ-de ʊr-Wuwɛ** à, remen ka **Hɔ-de ʊr-Wuwɛ** de hɔ-ʊr gos-de de. **Yahuda-nɛ** konuru **Biratus** a jetem na-se ʊn ye, ye meret hɔr-m-hɔr a jukt ye. ³² Karma-nɛ haanuru, ye jetemsuru na-se ʊn ka nen yoor-ye ye a kame ʊn Yeso nɛ à. ³³ Bɔ ye wɔntɛ be-ʊr Yeso à, ye 'wɔss wu be'essutɛ wu merestɛ. Ye jet na-se ʊn wu á. ³⁴ Sɛ dɛ wan-gaan be-de ʊn ka karma-nɛ ye, wu duuru wu o-tak n-tɛ n-gɛn. Hyóm rwuunuru m-hɔ nɛ. ³⁵ (Nɛt-wu hyanɛ à, wu nomuru swɔ-se ʊn ka ma-to remen nɔ sheret ʊn ce ʊn nɔ nɛ. Ka swɔ-se nɛ nip-ɔ. Wu nepstɛ komo nɛ nip-ɔ wu rɔ m-rwɔr.) ³⁶ An nom káánɛ, remen a shoostɛ Ma-to Shir ʊnze, "Kɔ caar-yo ʊn wu o-gaan a he de yo m-jet á."† ³⁷ N-mɛ ʊn de ken be-de ʊn Ma-to Shir tɔ zɛɛɛ, "Ka nɛt-wu wu ye duu à, yea gwɔt wu."§

Juk Yeso

(Mati 27:57-61; Mark 15:42-47; Ruka 23:50-56)

³⁸ Ka da-de nɛ, **Yusuhu** wu o-Aramatiya wu ro **wan-neke-m Yeso** wukussɛ remen gyer-ɔ ʊn **Yahuda-nɛ** à, wu konuru **Biratus** cɔw-yo wu dekt u-ʊr Yeso. Biratus ya'uru wu o-cɔw. Wu dekurɔ u-ʊr Yeso. ³⁹ Nekɔdimu komo nɛ, nɛt-wu haanɛ haan-mɔ ʊr-takan m-tɛt be-ʊr Yeso à. Wu haanuru ʊt-pɔ'og nɛ tɔ ʊn 'yo-se m-shi'igin se a m-aag ʊs-mur à, ʊn tɔ ken tɔ nɛ tɔ a m-aag **arro** à, kutukɛ ʊn rigiza-o gaan.*† ⁴⁰ Ye dekurɔ u-ʊr Yeso, ye yeruru de ʊn gund-ʊr pus-de mɔssɛ ʊn ka rii-yo m-shi'igin tɔ nɛ bɔ **Yahuda-nɛ** rɔ m-nom da-ɔ ʊn duk à. ⁴¹ Be-de a kame Yeso o-kan à, de ken wak-de ʊs-yo de ro kon, yo hun-nɛ rotte m-hur m-yo à. Ka wak-de nɛ saag ro kon kan o-pu ɔ, ɔ a take he'edbe ʊn nɛt ʊn ɔ á. Pak-ɔ o-ta'ar ɔ. ɔ woostɛ kuke-ʊr rek-de de o-kur. ⁴² Ʋntu ro hɔ-de ʊt-zongɛ de remen **Biki-ɔ m-Pas** ɔ ʊn **Yahuda-nɛ** de à, komo nɛ saag ro yow yow ʊn káánɛ nɛ ʊn ka be-de a kemtɛ Yeso nɛ o-kan à, ye neksuru Yeso káánɛ.

Bɔr ʊr-kwɔɔz

Inɛ-m Yeso ʊt-marimar

(Mati 28:1-8; Mark 16:1-8; Ruka 24:1-12)

¹ Hɔ-de o-Rahadi, **Meri** Magɔdarin haaru ʊn saag tɛt-m-tɛt. Wu hyanuru a dosstɛ o-ta'ar ʊn ish ʊn saag. ² Wu somnuru o-rek be-ʊr Simɔn Bitrus ʊn ka **wan-neke-m Yeso** wu nɛ, wu Yeso ro m-was ʊn wu nɛ à. Wu zɛɛru, "A dektɛ u-ʊr Gos-wu ʊn saag. Tɛ napu nɛ be-de a heetɛ de á."

³ Sɛ Bitrus ʊn ka **wan-neke-m Yeso** wu nɛ, wu Yeso ro m-was ʊn wu nɛ à, ye ruuru, ye rɔ ʊn kaw ʊn saag. ⁴ Kap mɔ ʊn ye yoor-ye ruuru ʊs-rek. Ka wan-gaan-wu, wu Yeso ro m-was ʊn wu nɛ à, wu takuru Bitrus co. Wu ba'uru wu m-wɔ be-de ʊn saag. ⁵ Wu kakturu, wu rɔ m-segbɛ n-mɛ. Wu hyanuru ka gund-o pus-ɔ ɔ, ɔ a hɔkkɛ u-ʊr Yeso à, ɔ rɔ ɛsɛ. Wu nɛ wu cɔw á. ⁶ Ka da-de nɛ, Simɔn Bitrus wɔonuru ʊn n-jim de ʊn wu, wu cɔwuru ʊn saag. Wu hyanuru ka gund-o pus-ɔ ɔ ɛsɛ. ⁷ ɔ rɔ mɔssɛ ʊn ka gund-ʊr pus-de de nɛ de a ro yerutɛ Yeso ʊr-hi à. Ka gund-de pussuru ʊn hi ʊn de ʊn de, de yage ká gund-ɔ ʊn juk-ɔ ʊn hon. ⁸ Sɛ ka wu Yeso ro ʊn was à, wu ba'ɛ m-wɔ ʊn saag à, wu cɔwuru ʊn ce ʊn wu nɛ. Wu hyanuru, wu sheruru ʊnze Yeso inutɛ ʊn hoɔɔ nɛ. ⁹ Ye ro nak ʊnze Ma-to Shir rɔ gense ʊnze wu inɛ ʊn hoɔɔ nɛ á.

Yeso rwuntutɛ hi ʊn de ʊn wu

be-ʊr Meri Magɔdarin

(Mati 28:9-10; Mark 16:9-11)

¹⁰ Ká **yan-neke-m Yeso** ye nen yoor-ye argu jo o-hur. ¹¹ **Meri** ro eso ʊn ish ʊn saag ʊs-'wɔn. Wu rɔ ʊn ka 'wɔn-se, wu kakturu, wu segburu ish ʊn saag. ¹² Wu 'wossuru **yan-tɔm-ye Shir** nen yoor ʊn cup-to ʊn gund-ʊt pus-tɔ nɛ tara be-de u-ʊr Yeso ro'ɛ russe à, wan-gaan sɔ ʊr-hi, wan-gaanu nɛ sɔ ʊs-na.

¹³ Ka **yan-tɔm-ye Shir** ye, ye cituru **Meri**, "¿Remen yan ɔ wɔtɛ ʊs-'wɔn?" Wu zɛɛru ye, "Ai, a dektɛ Gos-wu re, mɛ napu nɛ be-de a heetɛ wu á." ¹⁴ Bɔ wu rurte káánɛ à, wu byanduru, wu 'wɔs Yeso wu ka eso. Amba wu nap ʊnze Yeso wu á.

¹⁵ Yeso cituru wu, "¿Ne'a, remen yan ɔ wɔtɛ ʊs-'wɔn? ¿Wan wu nɛ wɔ o-hoob?" **Meri** rɔ o-gwɔt wu hyenɛ wu zee wa-o-kat-wu citɛ wu, wu zɛɛru wu. "Gyer Shir, ʊrege wu deke wu, o ruru mɛ be-de o ɛsɛ wu à, ʊm dekt wu."

¹⁶ Yeso zɛɛru wu, "**Meri.**"

‡ **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-jero:36** 19:36 Hyen komo: Rwuɔ 12:46; Qog 9:12; Bɔng 34:20. § **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-jero:37** 19:37 Hyen komo: Zɛka 12:10; Hyan 1:7. * **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-jero:39** 19:39 ʊt-Girik: Nu-se ʊn ka rigiza-ɔ wɔssɛ kiroguram-ʊt ʊr-kwɔɔz ʊn ɔp-ʊt taan [35]. † **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-jero:39** 19:39 Hyen komo: Yoha 3:1-2.

Wu zɛɛru **ut-Ibra**,* “Rabbɔni!” (Unze Wa-ur-Yoos).

¹⁷ Yɛso zɛɛru wu, “Wɔ bɔp mɛ á, har m-mɔka mɛ un gɔ da be-ur Tato re á tokon. Sɛ dɛ o neke be-ur ɔr re nɛ, o ruru yɛ unze man de be-ur Tato re, komo nɛ Tat nɔ, Shir re wu rɔ, komo nɛ Shir nɔ.”

¹⁸ Sɛ **Meri** Magɔdarin wu haaru, wu zɛɛru **yan-neke-m Yɛso**, “Um hyanag Gɔs-wu!” Komo wu ruru yɛ ma-tɔ Yɛso ruru wu á.

*Yɛso rwuntɔtɛ hi un de un wu
be-de yan-neke-mɔ un wu*

(Mati 28:16-20; Mark 16:14-18; Ruka 24:36-49)

¹⁹ Ka de ur-ryot, ká ho-de o-Rahadi de, ish-se ut-kukɛ se un **yan-neke-m Yɛso**, ro tigusse, remen un gyer-ɔ un yan-co ɔ un **Yahuda**-nɛ. Sɛ Yɛso wu woɔnuru, wu ɛsuru n-tɛtɛ ɔ un yɛ, wu zɛɛru, “M-gwugwu be un nɔ!” ²⁰ Bɔ wu zɛtɛ kááne á, wu kuturu yɛ ut-kom un gen-yo un wu nɛ. Yan-neke-mɔ un wu nomuru zak-ɔ un hyan-mɔ un wu.

²¹ Yɛso dooru m-zɛɛ, “M-gwugwu be un nɔ! Bɔ Tato re tomnɛ mɛ á, ka bɔ-se nɛ, ɔ um tomɛ nɔ.” ²² Bɔ wu rurte kááne á, wu hururu yɛ **Kukt-ɔ Shir**. Wu zɛɛru yɛ, “Gɔks nɔ Yo-mɔ un **Kukt-ɔ Shir**. ²³ Kap bɔ un yɛ nɔ sokɛ **ba'as-tɔ** un yɛ á, Shir sokɛtɛ yɛ tɔ. Yɛ nɔ sokɛ nɛ **ba'as-tɔ** un yɛ á, Shir sokɛ yɛ tɔ á.”†

Yɛso un Tomas nɛ

²⁴ Da-de Yɛso haanɛ be-de yan-neke-mɔ un wu á, Tomas ru mɔsɛ un yɛ nɛ á. Tomas ro wan-gaan be-de un ka nen ɔp un yoor-yɛ, (wu a m-aag *ko-Pɛsɛ* á). ²⁵ Yɛ ken **yan-neke-m Yɛso** yɛ, yɛ zɛɛru wu. “Tɛ hyanag Gɔs-wu na!”

Amba wu zɛɛru, “Un ya um hyanag wu-yo o-kusa un kom-tɔ un wu, um ru o-jow un yo á, um ru tomso nɛ kom-o re un riib-ɔ un gen-yɛ un wu á, man sher á.”

²⁶ Bɔ a rewutɛ ho-ut eer á, yan-neke-mɔ un wu ro o-hur mɔsɛ un Tomas nɛ. Yɛ tigusse us-ish. Yɛso haanuru, wu ɛsuru n-tɛtɛ ɔ un yɛ. Wu zɛɛru, “Sarruma-o nɔ!” ²⁷ Wu zɛɛru Tomas, “Rwɔ jow-o ru káne, ɔ gut kom-o re. Tapan kom-o ru káne komo nɛ ɔ ci gen-o re. Taase o she'et wan-kɔɔb-de m-sher á, amba sher unze mɛ m-hoɔɔ nɛ komo.”

²⁸ Tomas shasuru, wu zɛɛru, “Gɔs-wu re! Shir re!”

²⁹ Ka da-de nɛ, Yɛso zɛɛru wu, “¿Remen o hyanag mɛ ɔ hantɛ o shertɛ? Ya-o-kwum-yɛ, yɛ hyanɛ mɛ á, amba yɛ shɛreg.”

Yo hantɛ a genet ka takurda-ɔ á

³⁰ Yɛso nomog rem-se ut-hyat dɛɛn un hɔn-n-hɔn un yish-yɛ un yan-neke-mɔ un wu se a genɛ un ka takurda-ɔ á. ³¹ Amba mɛn gen tɔ ka remen nɔ shɛret Yɛso wu rɔ **Kiristi, Wá-wu Shir**, nɔ kumut hoɔɔ nɔ shɛrɛ un jin-de un wu.

Bɔr ur-kwooz o-gaan

Yɛso un ship un jan-yɛ ut-hyat nɛ

¹ Ka da-de nɛ, Yɛso rwuunuru be-de yan-neke-mɔ un wu komo, n-riib un Mar-ɔ o-Gariri.* Ka bɔ-se nɛ, ɔ wu rwuntɛ hi un de un wu. ² Simɔn Bitrus nɛ un Tomas (wu a m-zɛɛ *ko-Pɛsɛ* á), un Nataniyar nɛ (ko-wa-o-Kana dak-o-Gariri), un yakar nɛ yɛ ma Zɛbɛdi, un yɛ ken yan-neke-mɔ un wu yɛ nɛ nen yoor, kap mɔ un yɛ yɛ ro mɔsɛ. ³ Simɔn Bitrus zɛɛru yɛ, “Mɛn ha ship un jan.”

Yɛ zɛɛru wu, “Kɔ tɛ tɛa doru wɔ.” Yɛ ruuru. Yɛ heburu m-hɔ o-hat nɛ. Amba yɛ hoks ship un rii un ka tet-mɔ á.†

⁴ Sɔ un gas-ɔ un ish, yɛ rɔ n-mɛ o-mar, yɛ hyanburu net-wu ka eso n-riib, amba yɛ nap unze Yɛso wu á. ⁵ Yɛso zɛɛru yɛ, “Yan-yen-de nɛ, ¿kɔ nɔ hoɔɔ jan?”

Yɛ shasuru wu, “Ay.”

⁶ Wu zɛɛru yɛ, “Jorbɔ nɔ o-yo un kom-ɔ ur-rɛ de o-hat. Nɔa kum jan.” Yɛ jorburu o-yo n-tɛ m-hɔ har yɛ hoks m-nakan á, remen moor-tɔ un jan.‡

⁷ Sɛ ka wan-neke-mɔ un wu mɔ wu, wu Yɛso ro m-was un wu nɛ á, wu zɛɛru Bitrus, “Gɔs-wu na wu hwaal!” Bɔ Simɔn Bitrus hogutɛ unze Gɔs-wu wu un yɛ wu á, wu copuru cop-ɔ un wu remen wu ro possusutɛ cop-ɔ un wu da-de wu ro'ɛ m-senge, wu 'hebutɛ o-mar á. ⁸ Yɛ ka yan-neke-mɔ un wu yɛ, yɛ kuse n-mɛ o-hat á, yɛ ro n-mɛ un jan nɛ doro doro remen yett ur-hew o-riib nɛ á. Hew-de un yɛ n-riib m-hɔ nɛ us-na zungu-us tet-se. ⁹ Bɔ un rwuun-mɔ un yɛ o-zang, yɛ 'wɔssuru eng-tɔ o-ra o-jan nɛ n-ton kane, komo burɔdi-ur ro kon kane.

* **Bɔr ur-kwooz:16** 20:16 Kɔ: ut-Arameki. † **Bɔr ur-kwooz:23** 20:23 Hyen komo: Mati 16:19; 18:18. * **Bɔr**

ur-kwooz o-gaan:1 21:1 ut-Girik: Mar-ɔ o-Tiberiyos. † **Bɔr ur-kwooz o-gaan:3** 21:3 Hyen komo: Ruka 5:5.

‡ **Bɔr ur-kwooz o-gaan:6** 21:6 Hyen komo: Ruka 5:6.

¹⁰ Yɛso zɛɛrɔ yɛ, “Hantɛ nɔ yɛ ken jan-yɛ be-de ɔn yɛ nɔ bɔpnɛ m-mɔka à.”

¹¹ Simɔn Bitrus cɔwɔrɔ o-hat, wɔ naknɔrɔ o-yo shoosɛ ɔn jan-nɛ nɔ-yɛ nɔ-yɛ zungu-o gaan ɔn kwɔɔz-ɔt yoor ɔn ɔp ɔn tet [153]. Amba kap ɔn nɔ-se ɔn ka jan-yɛ nɛ ka yo-o ɔ yooɛ á. ¹² Yɛso zɛɛrɔ yɛ, “Haan nɔ, nɔ beks.” Be-de yan-neke-mɔ ɔn wɔ nɛ komo ba ɔn wɔ nɔmɛ jaab-o ɔt-mɛn, wɔ cit wɔ kɔwan wɔ wɔ rɔ à remen yɛ nepstɛ Gɔs-wɔ ɔn yɛ wɔ. ¹³ Yɛso haaru, wɔ deknɔrɔ ka burɔdi-o, wɔ ya'asuru yɛ ɔ o-jan nɛ. ¹⁴ Haan-m atettɛ-mɔ ka Yɛso rwɔntɔtɛ hi ɔn de ɔn wɔ be-de ɔn yan-neke-mɔ ɔn wɔ cin da-de a 'yonse wɔ ɔt-marimar à.

Yɛso nɛ ɔn Bitrus

¹⁵ Bɔ yɛ komtɛ ɔr-beks à, Yɛso zɛɛrɔ Simɔn Bitrus, “Simɔn, wà **Yohana**, ¿wɔ jiiɛɛ ɔr ru nɛ ɔn cɔn-ɔt re?”

Simɔn Bitrus zɛɛrɔ wɔ, “Qhɔ, Gɔs-wɔ re qhɔ, kɔ wɔ de, o nepstɛ ɔm cɔnɔɔ wɔ.”

Yɛso zɛɛrɔ wɔ, “Nɔm gut-de ɔn yan-dor re bɔ a ɔn gut-de ɔn ca à.”

¹⁶ Wɔ doorɔ wɔ m-zɛɛ ayoore-o, “Simɔn, wà **Yohana**, ¿o cɔnɔɔ mɛ, kɔ?”

Wɔ zee, “Qhɔ, Gɔs-wɔ re qhɔ, kɔ wɔ, o nepstɛ ɔm cɔnɔɔ wɔ.”

Yɛso zɛɛrɔ wɔ, “Tɔ, nɔm gut-de ɔn yan-dor re.”

¹⁷ Yɛso doorɔ wɔ m-cit káánɛ har atettɛ-o, “Simɔn, wà **Yohana**, ¿wɔ mɛ m-cɔn?”

Bitrus naasuru ɔt-mɛn remen ka rwɔr-m atettɛ-mɔ mɔ Yɛso zɛɛ, “¿Wɔ mɛ cɔn?”

Wɔ nɛ, wɔ zɛɛrɔ, “Gɔs-wɔ re, ai, o nepstɛ kɔyan kap. O nepstɛ nɛ unze mɛ wɔ m-cɔn.”

Yɛso zɛɛrɔ wɔ, “Tɔ, nɔm gut-de ɔn yan-dor re. ¹⁸ Mɛ nɔ m-rɔrɛ o-nip, da-de ɔn yakar-ɔt ru o ro ɔn cupɛ ɔn hi ɔn du ɔt-matuku, o arguru cɔ-o o cɔnɛ à. Amba wɔ mɔngse, sɛ wɔ tabbɛ ɔt-kom wɔ ken wɔ cupɔ wɔ, wɔ nek wɔ be-de wɔ cɔnɛ á.” ¹⁹ (Wɔ ɔn rwɔr káánɛ remen wɔ ro m-me'es ɔn gɔn mar-mɔ Bitrus hettɛ wɔ sɛkemstɛ Shir à). Bɔ Yɛso komtɛ m-rwɔr káánɛ à, wɔ zɛɛrɔ Bitrus, “Dɔnd mɛ.”

Yɛso ɔn yɛ ken yan-neke-mɔ

ɔn wɔ yɛ nɛ

²⁰ Bitrus byanduru, wɔ 'wɔss ka **wan-neke-m Yɛso** wɔ, wɔ Yɛso ro m-was à. (Ka net-wɔ ro tɔsse ɔn her-o Yɛso ɔn ka biki-o à. Komo ka net-wɔ cituru Yɛso, “Gɔs-wɔ, ¿wan-wɔ nɛ he wɔ m-ya'as?”)§ ²¹ Bɔ Bitrus hyentɛ wɔ à, wɔ zɛɛrɔ Yɛso, “Gɔs-wɔ re, ¿wɔ ka net-wɔ nɛ? ¿Ya he wɔ m-kɔr?”

²² Yɛso zɛɛrɔ wɔ, “Kɔ mɛ zee wɔa nom hoɔɔ har ɔm mɔuntɛ, ¿ya daarɔ wɔ? Wɔ de, dɔnd mɛ.” ²³ Remen káánɛ ka ma-tɔ yasuru be-de ɔn ɔr ɔn yɛ nɛ unze ka **wan-neke-m Yɛso** wɔ, wɔ he de m-mar á. Amba Yɛso zee káánɛ wɔ he de m-mar á. Wɔ ɔn zɛɛ, “Kɔ mɛn zɛɛ wɔa nom hoɔɔ har ɔm mɔuntɛ, ¿ya daarɔ wɔ?”

²⁴ Wɔ, ka **wan-neke-m Yɛso** wɔ, wɔ rɔ Yɛso m-sɔ yɛ ɔn ka ma-tɔ. Wɔ genɛ tɔ tomso nɛ. Tɛ nepstɛ nɛ unze sɔ'e-mɔ ɔn wɔ hond hond ɔ.

Se ken rem-se ɔt-mɔɔr nɛ

²⁵ Se ken rem-se ro kon ɔt-mɔɔr nɛ sɛ Yɛso nɔmɛ à. ɔ rotte unze a geneg ma-tɔ ɔn se ɔn gaan ɔn gaan, mɛ ɔn hyan kɔ hono o-dak ɔn hi ɔn de ɔn ɔ, ɔ roa hoks deɔ ɔn ka takurda-tɔ a he m-gen á.

Senge-mo un yan-Tom Yeso

Rem-se rø n-më à:

Ut-zongë remen kò'ot-m Ma-tò Shir 1:1-26

a. Karamsa-o Yeso o ur-kòm un swòr o-nu ne 1:1-14

b. Wù sugë Yahudas à 1:15-26

Kò'ot-m Ma-tò Shir o-Urusharima 2:1—8:3

Kò'ot un Ma-tò Shir n-më o-Judiya, o-Samariya ne 8:4—12:25

Senge-m Burus 13:1—28:31

a. Hew-ur Burus de un remen takan kò'ot un Ma-tò m-Rerem 13:1—14:28

b. Mòròg-de un sèk-yë yan-dor n-më o-Urusharima 15:1-35

c. Hew-ur Burus o-ayoorë-o remen kò'ot un Ma-tò m-Rerem 15:36—18:22

d. Hew-ur Burus o-atette-o remen kò'ot un Ma-tò m-Rerem 18:23—21:16

e. Burus wù a ka'ë à n-më o-Urusharima, o-Kaseriya, o-Roma ne 21:17—28:31

Yeso daag n-Ton o-shir

(Mark 16:19; Ruka 24:49-51)

¹ Tiyaporus, un takurda-o re o ur-takan, un genutu wò ma-tò un kap o un bò un rem-se Yeso ba'ë m-nòm à, komo un se wù ba'ë m-yoos ne à,^{*} ² har ha-mò un hò-de a deke wù ha-mò n-Ton shir à. Rii-yo a dekt wù n-Ton, wù nomsutë yan-Tom-yë un wù ut-ma, yë wù daagë à. Bëëb-de un **Kukt-o Shir** guuru yë m-sher un nap un ká rem-se Yeso ruru yë à. ³ Bò wù sùtë ur-kòob, wù meret n-ton o-kan à, wù ruwunuru un hoog ne be-de un ye. Wù nomòg ut-hò kwòoz-ut yoor [40], wù kutu yë us-rem go-ús-go unze ma-tò un inë-mò un wù nip-o. Wù ro m-rwòr un ma-tò un **Gwòmo-tò Shir**. ⁴ Da-o wù ro be-ur gaan un ye ne à, wù nomo yë ut-ma. Wù zee, “Nò jar nò yagë o-Urusharima á. Wasu nò se nu-o Tato re swòrë à shiig o-nip, ká o um ruru nò un nu-o re à, unze,[†] ⁵ **Yohana** yo'oste hun-ne m-hò, amba kanë ut-hò ha-mò co, a yo'os nò un **Kukt-o Shir**.”[‡]

A dek Yeso n-Ton shir

⁶ Bò **yan-Tom Yeso** mòrgutë à, yë citu Yeso. Yë zee, “Wan-Koyan, Ìm-mòka o o he muutë un **Isra**-ne ut-gwòmo?”

⁷ Yeso zëerü yë, “Tato-o cot wù rø wan-gwòmo tò un hongse o-da, amba nò a 'ya nò bëëb-de un nap un tò ka á. ⁸ Amba nòa kumus ur-bëëb da-o **Kukt-o Shir** o kyergundu nò. Nòa warag yan-swò-se un ma-ut re o-Urusharima, un kap o n-më un dak-o o-Judiya ne, o-**Samariya** ne, har ha-mò un ma-de un hòno o-dak.”[§]

⁹ Bò wù rurte kaanë à, yë o-gwòt, a argü wù m-dek n-Ton shir. O ken ke'ente-o hòkkuru wù. Yë do wù m-hyan á.^{*}

¹⁰ Bò yë rotte un hòr un yish n-ton à, wù komo wù ro m-arag, un gyept-o yish. Yë gwòturu yë 'wòs **yan-tom-yë Shir** yoor eso un her-o un ye, yë cupstë matuku-ut pus-tò.

¹¹ Yë zëerü, “Nò hun-ne yë o-Gariri, Ìremen yan o nòtte eso eso un gwòt-o n-Ton shir? Ká Yeso wù a deke be un nò ha-mò n-Ton à, wù do m-muun bò nò hyanë arag-mò un wù à.”

A dak Matiyas wù dek con-ur Yahudas

¹² Yan-Tom Yeso yagutë “**Haag-o un 'yo-se o-Zetun**,” yë argü m-warag o-Urusharima, un hew-de un hohond-mò un purug-de ur-mer [kiromita 1]. ¹³ Bò yë cupwte o-bò à, yë daaru kuke-o a ma'ë n-ton un or un o be-de yë ur-she'et à. Yë ro'ë kanë à, yë ro, Bitrus ne, **Yohana** ne, **Yakubu** ne, Andarawus ne, Pirip ne, Tomas ne, Bataromi ne, Matiyos ne, **Yakubu** ne (wà Arupayes), Simòn ne (wù a m-aag ya'as ur-hi à), komo un Yahudas ne (wà **Yakubu**).[†] ¹⁴ Kap yë ka yë hwoog ur-hi un nòm us-kòn, barag-se un ye us-gaan mòsse un ye ken ne'a-ne yë ne, un **Meri** ne inu Yeso, komo un hen-ne Yeso ne.

¹⁵ Un ka da-o, **yan-dor Yeso** mòrgutë (be-de un hun-ne zungu-o gaan ur-kwòoz ne [120]). Bitrus inuru eso, wù zee, ¹⁶ “Qr re ne, se Ma-tò Shir shiig o-nip tò **Kukt-o Shir** rwòrë n-ga un nu-o ko-Gwòmo **Dawuda** mòsse un Yahudas ne à, wù hantë bù-se a

* **Bør-o gaan:1** 1:1 Hyen komo: Ruka 1:1-4. † **Bør-o gaan:4** 1:4 Hyen komo: Ruka 24:49. ‡ **Bør-o gaan:5** 1:5 Hyen komo: Mati 3:11; Mark 1:8; Ruka 3:16; Yoha 1:33. § **Bør-o gaan:8** 1:8 Hyen komo: Mati 28:19; Mark 16:15; Ruka 24:47-48. * **Bør-o gaan:9** 1:9 Hyen komo: Mark 16:19; Ruka 24:50-51. † **Bør-o gaan:13** 1:13 Hyen komo: Mati 10:2-4; Mark 3:16-19; Ruka 6:14-16.

shipte Yeso à. ¹⁷ Remen Yahudas n-ga wan-gaan wu be-ur na yan-ko'ot un Ma-to Shir, a ya'assutu wu komo gwuug-de un wu n-me un ka senge-mo."

¹⁸ (Un 'yons-de un senge-mo un wu ne m-yo mo, Yahudas oorü o ken pup-o. Wu heeru ur-boog, men-o un wu nupsuru, saw-to ut-men to un wu kap to rwuunu n-do. ¹⁹ Kap ya-ur-she'et o-Urusharima ko wu ke nepste rii-yo kore à, har atte m-aag un ka pup-o "Akardama" un rem-de un ye, o ro *Pup-o m-Hyo*.)[‡]

²⁰ Bitrus zeeru, "Remen gense to ro n-me un takurda-o un Sep-to ur-Bongon unze, " 'A ginim hur-o un wu,

taase netu she'et n-me á. '§

A zeste komo,

'Con-de un wu, wu ken net-wu dek.*

²¹ Remen kaane, se a deeg wu ken wu be-de un ka hun-ne ye, wu ro be-ur gaan un na ne à, kap un ho-to Wan-Koyan Yeso ro m-ma'as ur-hew un na ne à. ²² Depete wu ka net-wu warag wa-us-swö be-ur gaan un na ne cin da-o **Yohana** ro m-yo'os un Yeso m-ho à har ha-mo un ho-de a deke Yeso be-ur na ha-mo n-Ton shir à. Dore-o wan-gaan n-me un ka hun-ne ye est be-de un rwor un ma-to un ine-mo un wu ut-marimar be-ur gaan un na ne."[†]

²³ Ye hanturu hun-ne yoor:

Yusuhu wu a m-aag Barusabas à

(wu a komo m-aag Justus à),

komo un Matiyas ne.

²⁴ Ye nomu us-kon: Ye zee, "Wan-Koyan, o nepste hur-de un ko wu ke. Kutu te wu o daage be-de un ka hun-ne yoor-ye à, ²⁵ remen wu waragte ko-**yan-Tom Yeso**, un ka senge-mo Yahudas yage wu nekuete ka be-de Shir daage remen wu à." ²⁶ Ye nom ur-barag. Barag-ur he'enuru Matiyas. A rwö'u wu komo wu wargu ko-**yan-Tom Yeso** mosse un ka nen op o-gaan ye ne.

Bor-üs yoor

Haan-mo un Kukt-o Shir

¹ Bø ho-de un **Biki-o o-Pentekos** woonte à, myet **yan-dor Yeso** ro be-ur gaan.* ² Da-o gaan, a hoguru o ken zaaz-o n-ton untun o un caari-mo m-yo, o shoosuru kap o un ka hur-o ye rotte ur-morog n-me à. ³ Ye hyanuru to ken rii-to sa o zee rem-to o-ra. To comsuru be-de un ye, to ro m-cire un hi-de un ko wu ke.

Ho-to un haan-mo un Kukt-o Shir

⁴ A shoosu ye kap un **Kukt-o Shir**. Ye ciru m-teper un rem-ut hor-to bo Kukt-o ya'u ye cow-yo m-teper à. ⁵ To, un ka ho-to, **Yahuda**-ne deen ro ur-she'et o-Urusharima. Ye ro un dor-o o-**karamsa** m-sok ne ne. Ye un haan rwuun-mo un ko kene un hono o-dak remen ye nomot **Biki-o o-Pentekos**. ⁶ Bø ye hogute zaaz-o un ka yo-mo à, hun-ne morguru deen. Kap mo un ye ye bopuru o-nu, remen kap mo un ye hogute morog-de **yan-dor Yeso** ro m-teper un rem-de un dak-o un ye. ⁷ Ye bopu o-nu m-sok ne, ye zeeru, "Ashi, ¿myet-o un ka ye ro tep à, ya-o-Gariri-ye ka á? ⁸ ¿Nomu un ya re ne ko wu ke be-ur na rotte m-hoge ye ro m-teper un rem-ut na? ⁹ Myet-m na ro m-hoge. Ye ken ye be-ur na:

Ya-o-Patiya-ye, un

Ya-o-Madi-ne, un

Ya-o-Eram-ne, un

Ya-o-Mesopotami-ne, un

Ya-o-Judiya-ne, un

Ya-o-Kapadoki-ne, un

Ya-o-Pantus-ne, un

Ya-o-Asiya-ne, un

¹⁰ Ya-o-Pirijiya-ne, un

Ya-o-Bampiriya-ne, un

Ya-o-Masar-ne, un

Ya-o-Kireni-ne sq un dak-o o-Ribiya, un

‡ **Bor-o gaan:19** 1:18-19 Hyen komo: Mati 27:3-8. § **Bor-o gaan:20** 1:20 Hyen komo: Bøng 69:25. * **Bor-o**

gaan:20 1:20 Hyen komo: Bøng 109:8. † **Bor-o gaan:22** 1:22 Hyen komo: Mati 3:16; Mark 1:9; Ruka 3:21; Mark

16:19; Ruka 24:51. * **Bor-üs yoor:1** 2:1 Hyen komo: Rewi 23:15-21; Kara 16:9-11.

Ya-o-Roma-ne, ye ro haante ur-hamat o-Urusharima ¹¹ (Ka ye ro m-hoge un rem-de ut-Ibra un ut-Girik ne a, ye a mate n-me un jor-se **Yahuda**-ne un ye waktune ye cuw gon jor-us na ne a).

Un ya-o-Kirit-ne, un

Ya-o-Raraba-ne.

Kap a m-hoge ye ro m-teper un rem-ut na caari-se us-rem se Shir nome a!" ¹² Myet ye bopu nu-se un ye, ye nap yo m-nom a, ye zeeru hi-de un ye, "¿Ya un yo ne yo ka?"

¹³ Amba ye ken ye nomo ye ur-ar ye zee, "Ke-mo ye swo'e mo bopu ye."

Rwor un ma-ut Bitrus

to wu rworé Biki-o o-Pentekos a

¹⁴ Bitrus inu eso un ka op un wan-gaan ye ne, wu 'yonsu us-cor. Wu zeeru ka buug-de un hun-ne de, "No or re ne, **Yahuda**-ne un kap o un ya-ur-she'et o-Urusharima ne, hogu no m-sok ne. Komo no was un rii-yo um he no m-rure ne a. ¹⁵ Ka hun-ne ye ye swo m-ke bo no us-barag a. No nak m-moka kwom-us jero se cot se n-sot. Komo kané a m-swó n-sot a. ¹⁶ To ka, ai, to to Jower **wan-Rwor un Ma-to Shir** rworé unze,

¹⁷ " 'Shir zeeq: Un ho-to ur-kom,

man duusuné myet o un hun-ne Kukt-o re.

Yakar no yan-campo-ne un yan-ne'a-ne ne

yea ko'ot ma-ut re,

hyangan-ut a haan yan-campo no ne,

mong-ne ye un campo-ne no bo-us a re ye.

¹⁸ O-nip, har ma un ka ho-to man duusuné Kukt-o re

be-de un guw-ne re campo-ne un ne'a-ne ne,

yea ko'ot ma-ut re.

¹⁹ Man rwunte saw-to ut-hyat un kus-o n-ton,

un saw-to o-made ne kané n-dak,

to ro m-hyo, o-ra ne, un hye-ur rim-de ne.

²⁰ A mus ur-ho o-comb,

o-reng komo yoa wakte o-jaas yo untun m-hyo,

rii-yo ho-de un muun-m Yawe de woonte,

ka caari-de ur-ho de, de m-sekeme.

²¹ Komo kowan wu aage un jin-ur Yawe, wua kum gwu.'†

²² "No or re ne **Isra**-ne, hogu no to ka ma-to. Yeso ko-ya-o-Nazaret net-wu, wu Shir ruru no o-nip unze wu gokste wu a. Shir rwuntute to ka be-de un rem-se o-made, un rem-se ut-hyat ne, us-napa ne se wu kutu na be-ur Yeso a, untun bo, kap no nepste un to ka ne. ²³ Ka net-wu, a un ya'as no wu un bo Shir ro este a. Komo un nap-o un wu ne, no kamu wu, no hoot wu un kom-to **ya-ur-ba'as** n-ton o-kan. ²⁴ Amba Shir rurug wu be-de un gwomo-to m-mar. Wu 'yonstu wu ut-marimar remen yatt-yo he m-nome komo mar-mo bupt wu a. ²⁵ Remen ko-Gwomo **Dawuda** nomog ma-to un wu, wu zee,

" 'Ur-ho bi me m-hyan un Yawe

wu ro be-ur gaan un me ne.

Remen wu ro un kom-o un re un de,

yatt rii-yo he me 'ya o-gyer a.

²⁶ Remen kaane hur un de ro o-zak,

me un men-ut pus-to puu,

myet un kaane ne me net-wu ko-ya-m-mar,

man she'et o-saktó ne.

²⁷ Remen woa yage hooq-m re un saag a,

woa yage ne wu ro Wu ba m-Kukop a,

wu meret wu wumut a.

²⁸ O yoosutu me cow-yo un hooq.

Woa shoos me o-zak be-de m-she'et

be-ur gaan un me ne.*

²⁹ "Or re ne **Isra**-ne, man hoks no nome un ma-ut tato na ko-yan-ga'e **Dawuda**.

Dawuda mereste, a juks wu, saag-o un wu komo o ro kon be-ur na har caane.

³⁰ **Dawudawan-Rwor un Ma-to Shir** wu, komo wu nepste Shir essussute ut-ma un wu ne mosse us-tond ne, unze wua sagbe wu ken wu ut-gwomo n-te baag-o un wu, bo

† **Bor-us yoor:21** 2:17-21 Hyen komo: Jowe 2:28-32 (ut-Girik). ‡ **Bor-us yoor:23** 2:23 Hyen komo: Mati 27:35;

Mark 15:24; Ruka 23:33; Yoha 19:18. § **Bor-us yoor:24** 2:24 Hyen komo: Mati 28:5-6; Mark 16:6; Ruka 24:5.

* **Bor-us yoor:28** 2:25-28 Hyen komo: Bong 16:8-11 (ut-Girik).

wu sagbu to **Dawuda** à.† 31 Bq **Dawuda** hyente yo ro co à, wu nomu ut-ma to un inge-m **Kiristi**‡ ut-marimar, unze a yagu wu un saag á, wur-o un wu komo o a wum á. 32 Shir 'yonste ka Yeso wu ut-marimar, na komo ya-ús-tor-ye kap un to ka. 33 A ya'ag Yeso m-sek wu she'et un kom-o ur-re o Shir. Komo wu gokste **Kukt-o Shir** be-de o-Tato, bq a swore o-nu à. Wu duusu na **Kukt-o** un wu, o hante rii-yo no m-hyan à, un yo no m-hoge ne à. 34 Ba **Dawuda** wu da'e n-Ton á, amba wu un hi un de un wu, wu zeeg,

“Yawe zeeg Wan-Koyan re,

“She'et so un kom-o re o ur-re,

35 har um ru'ut yan-yage-ut ru waragte rii-yo

o he m-yawag un na-ús ru à.”§ '

36 “Remen kaan, kap o un hun-ne ye o-Isra ye nep unze ka Yeso-wu a kame o-kan à, Shir muutu wu Wan-Koyan, komo un **Kiristi**.”

37 Bq hun-ne hogute kaane à, ka ma-to do'uru ye ut-men, ye zeeru Bitrus un ye ka yan-Tom-ye Yeso ye ne, “Or re ne **Isra**-ne, zya a he no m-nom?”

38 Bitrus zeeru ye, “Waktun no be-de Shir, a yo'os no m-ho n-me un jin-ur Yeso **Kiristi** remen a sokutu no **ba'as**-ut no. Nga kum yar-mo un **Kukt-o Shir**. 39 Remen Shir un ess ka swor o-nu o rem no un yakar no ne, komo un ye ro **Yahuda**-ne á, kap o un ye Wan-Koyan Shir na he m-aag be-de un wu à.”

40 Wu ma'asuru ye un rure ut-ma deen to ye hette bop o-nip à, wu nakuru ye ut-to wu ro m-ze, “Ruut no hi un no be-de un swo ur-kogb o ro un hi-de un ka yan-men-ut jaas-to ye, ka ye 'yare Yeso à.” 41 Ye deke ma-ut Bitrus à, a yo'osuru ye m-ho. Un ka ho-de komo ye doqru ut-moor be-de un hun-ne dugu-ús tet [3,000].

Bq she'et-de yan-dor Yeso ro à

42 Ye essu ur-hi kap o un ye be-de un yoos-de yan-Tom-ye Yeso ro m-yoos à. Ye ro m-re Rii-yo m-Re yo m-Pas yo un Wan-Koyan, un kon-se Shir ne. 43 Kq wu ke bopuru o-nu, remen Shir ro un nom un rem-se o-made us-napa ne deen be-de un **yan-Tom Yeso**. 44 Myet o **yan-dor Yeso** she'eturu be-ur gaan ba m-koos, koyan yo ye rotte à ye wonguru.* 45 Ye baburu rii-yo ye rotte à, ye wongu ka ye rotte á. 46 Kq de ke ho-de komo ye ro morge un **Pyo-o Shir**. Ye ro m-re Rii-yo m-Re yo m-Pas yo un Wan-Koyan un hur-to un ye, ye ro m-re m-swo ne un men-ut pus-to, un hur-ur gaan ne. 47 Ye ro un bongon-de Shir. Ye ro komo un jin-ur so-de ne be-de un hun-ne kap. Kq de ke ho-de komo Wan-Koyan ro ye m-do'e un ye ro un kum un gwu à.

Bor-ús tet

A taasute ko-ryam gom-o un

ryam-to un wu un ish-o un Pyo-o Shir

1 De ken ho-de Bitrus ne un **Yohana** ye ro m-neke un **Pyo-o Shir** un da-o un kon-se Shir, so un kwom-ús tet-se m-rim. 2 Un ish-o a m-ze Ish-o ut-Ayowe à, wu ken net-wu ro kon wu cin bq un mat-o un wu ryam-to wu rotte. Kq de ke ho-de a wu m-hante un ish-o un **Pyo-o Shir**, remen wu ye konot hwor be-de un ya-m-cow.

3 Bq wu hyente Bitrus ne un **Yohana** ro m-cow un **Pyo-o Shir** à, wu argu ye m-kon un hwor. 4 Bitrus ne un **Yohana** tuuru wu yish, Bitrus zeeru wu, “Gwot te.” 5 Hur-de un ko-ryam argu m-warag be-de un ye, wu ro o-dish yea ya'as wu hwor.

6 Amba Bitrus zeeru, “Me rot hwor á. Amba rii-yo un rotte à, yo um he wo m-ya. N-me jin-ur Yeso **Kiristi** wu o-Nazaret, ine eso, o hewe ur-hew!” 7 Bitrus shipuru kom-o un wu o ur-re, wu jaksu wu. Ba un rem, da-to us-na se un wu un yish-to un na-se un wu ne nomu m-wons. 8 Wu gurgu kagat! Wu inuru eso, wu ciru ur-hew, un cowu un **Pyo-o Shir** da-o gaan un ye ne. Wu ro ur-hew, wu ro ut-nosse, wu ro komo un bongon-de Shir. 9 Bq hun-ne myet hyane wu ro ur-hew un bongon-de Shir ne à, 10 ye nape komo unze wu wu ro ur-she'et n-riib un *Ish-o ut-Ayowe* un **Pyo-o Shir** us-kon à. Ye bopu o-nu m-sok ne remen rii-yo ut-hyat yo ye hyane yo nomog mosse un wu ne à.

Rwor un Ma-to Shir to ma Bitrus ayore-o

11 Bq ka wa-ut-ryam-wu gamte Bitrus ne un **Yohana** à, kap o un hun-ne haanuru be-de un ye us-rek n-me un sak-o **Suremanu** à, ye ro un bopu un nu-se un ye. 12 Bq Bitrus hyente kaane à, wu nomu hun-ne o-ko'ot. Wu zeeru, “No hun-ne ye o-Isra, zremen ya un o no bupte us-nu un to ka? Komo zremen ya un notte te o-gwot, sa o zee un beeb-de

† **Bor-ús yoor:30** 2:30 Hyen komo: Bqng 132:11; 2Sam 7:12-13. ‡ **Bor-ús yoor:31** 2:31 Wu Shir daagne à.

§ **Bor-ús yoor:35** 2:34-35 Hyen komo: Bqng 110:1. * **Bor-ús yoor:44** 2:44 Hyen komo: Seng 4:32-35.

un hi un te o, ko remen senge-m te be-de un dor-o Shir o te ru'ute ka net-wu hewute ur-hew? ¹³ Shir **Ibrahi**, un **Ishaku**, un **Yakubu** ne, Shir tat-ne te, wu sepse ko-guw-wu un wu Yeso. **Biratus** ko-Gwamna ngmu sakt-o wu ho'ostu wu. Amba un hek-o un kaane, no yo'ogte Yeso, no yagu wu komo ut-yage un co Biratus.* ¹⁴ Amba no yagu ka wan-ba-m-kukop wu ut-yage, Kashi un Net, no kon a ho'osundu no ka wan-ho un hun-ne wu.[†] ¹⁵ No hqoru wu ro shi'it-de un hqog-o un ba m-ta a. Amba Shir 'yonstu wu ut-marimar, te komo te un swo-se un wu un to ka. ¹⁶ To, un beeb-de un jin-ur Yeso o, be-de m-sher un wu, o ya'e ka net-wu m-'wons. Net-wu ka, no nepstu wu. Be-de un m-sher be-ur Yeso, ka net-wu waragte kerker. Myet-m no, no hyeneste.

¹⁷ "Or re ne, un nepste un koob-de us-nap no nome to ka, kaane sek-ye no nome. ¹⁸ Amba un kaane Shir shooste rii-yo wu rwoe un nu-o un yan-rwor un ma-to un wu a kap unze, **Kiristi**, wua su ur-koob. ¹⁹ Un remen kaane se, no yage **ur-ba'as**, no waktune be-de Shir remen a so'oste **ba'as**-ut no, ²⁰ komo remen Wan-Koyan wu he no do ye un jaab-o ut-men. Wua tomon no **Kiristi** dagan-mo un cin n-ga, wu ro Yeso. ²¹ Depete se Yeso she'essute n-Ton shir, har da-o a he muut us-rem us-pu se kap a, bo Shir rwore cin un n-ga a, un nu-o un yan-rwor un Ma-to Shir ye un ba m-kukop. ²² Remen **Mosa** zeeq, 'Yawe Shir no wua tomon no wu ken wan-rwor un Ma-to Shir wu kanu be-ur or no, untun me. Raks no kap o un rii-yo wu he no m-rure a.[‡] ²³ Komo bon wu yage raks un ka wan-rwor un Ma-to Shir wu a, a ruut wu n-me un buug-de un hun-ne ye Shir.[§]

²⁴ "O-nip, bo un yan-rwor un Ma-to Shir ye nome ut-hyangan a, cin un Sama'era, un ye donde ne n-jim a, myet ye nomoste ma-to un ka ho-to. ²⁵ Hyangan-to a nome be-de un yan-rwor un Ma-to Shir a, rem no o, no ye komo he re un cim-yo tat-ne no, yo Shir swore o-nu un ye ne a. Ka to wu zette **Ibrahi**, 'Un baag-o ru a hette 'ya un baag-to un hun-ne ye un hono o-dak o-kwum.*' ²⁶ Bo Shir daage ko-guw-wu un wu a, wu citu wu m-tomon be-ur no remen wu ye'et no o-kwum, wu rwuntute ko wu ke be-de un cow-se un men-ut jaas-to."

Bqr-qs nass

Bitrus ne un Yohana un co-o un Morog-de un Sek-ye

¹ Da-o Bitrus ne un **Yohana** ro ut-ma un hun-ne ne a, yan-**Cow un kon-se Shir** un ko-caari-wu un yan'er-de un **Pyo-o Shir** ne, un **Saduki**-ne ne haanuru be-de un ye. ² Ye hogute us-ryaab remen **yan-neke-m Yeso** ro un yoose un buug-de un hun-ne unze marimar-ne a ine un hqog ne bo Yeso ine a. ³ Ye argu m-ship un Bitrus un **Yohana**. Ye tigi ye se gas-o ish, bo rim-m ro nomoste a. ⁴ Amba hun-ne deen be-de un ye hqge ma-ut Yeso a ye sheru o-nip. Kap mgor-to **yan-dor Yeso** wqoru untun campo-ne dugu-us taan [5,000].

⁵ Gas-o ish, gwomo-ne un sek-ye ne un ye ne, un yan-yoos-de un **karamsa**-to un ye ne, ye morguru o-Urucharima. ⁶ Annas, ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, wu ro kanu be-ur gaan un **Kepas, Yohana** ne, un **Arekanda**, komo un ye ro ne baag-o un Gwomo-ne ye un kon-se Shir a. ⁷ Ye rwo'u Bitrus ne un **Yohana** m-es un tete-de un ye. Ye cituru ye, ye zee, "iUn to ke gwomo-to o, ko ne un de ke jin-de no nomte ka senge-mo?"

⁸ Bitrus shiishe un **Kukt-o Shir** ne, wu citu ye. Wu zee, "No gwomo-ne un sek-ye ne ye un hun-ne! ⁹ Caane sok-mo a nome ka ko-ryam-wu a, iMo mo no te us-cot o? iKomo no un con no nep wu dosse wu ka gom-o? ¹⁰ Te conog no nep un kap o un hun-ne ye o-**Isra**-ne o-nip. Yo hante ka net-wu rotte eso kerker un co-o no a, n-me un jin-ur Yeso **Kiristi** ko-Nazaret o, wu no kame a, wu Shir 'yonse ut-marimar a. ¹¹ Ka Yeso-wu, wu ro:

"Ka pam-yo, yo ya-ut-ma yage a,
 amba m-moka yo yo komo arge ur-bon
 be-de un pam-ye ut-ma.'^{*}

¹² Yatt komo be-de a he kum un gwu a, be-de un jin-to a ya'e hun-ne ye un hono o-dak kap a. Yatt jin-de a ya'ase de a zee se be-de un de a he kum un gwu a, se be-ur Yeso."

¹³ To, bo sek-ye hyente jaab-o un men-ut Bitrus un **Yohana** ne a, komo ye napuru unze ye ya-us-nap-ye deen a, koob-ne ye komo, ye bopu o-nu, ye napuru ye she'ete un Yeso ne. ¹⁴ Amba bo sek-ye hyente ka net-wu a taase ut-ryam a, wu ro eso be-ur gaan

* **Bqr-qs tet:13** 3:13 Hyen komo: Rwuq 3:15. † **Bqr-qs tet:14** 3:14 Hyen komo: Mati 27:15-23; Mark 15:6-14; Ruka 23:13-23; Yoha 19:12-15. ‡ **Bqr-qs tet:22** 3:22 Hyen komo: Kara 18:15,18 (ut-Girik). § **Bqr-qs tet:23** 3:23 Hyen komo: Kara 18:19. * **Bqr-qs tet:25** 3:25 Hyen komo: Taka 22:18; 26:4. * **Bqr-qs nass:11** 4:11 Hyen komo: Bqng 118:22.

un **yan-Tom Yeso** ne, ye taagu gom-de m-cep. ¹⁵ Ye zeeru **yan-Tom Yeso** ye ru un ka be-de un **Morog-de un Sek-ye** de, ye nomuru ut-rom un or un ye ne ne. ¹⁶ Ye zeeru, “¿Re o a he no m-nom un ka hun-ne ye ne? Remen un cen o bo un kap o un ya-ur-she'et o-Urucharima nepste unze a nomog yo ken rii-yo o-made yo be-de un ka hun-ne ye. Yatt komo bo a he m-zee ‘Ba kaane o á.’ ¹⁷ Amba un cen o taase ka rii-yo senge-m wq n-me un hun-ne, se a nek ye ut-to, taase ba'asu ye, ye do nome un net ut-ma n-me un ka jin-de.”

¹⁸ Ye dooru agbe un **yan-Tom Yeso**, ye naku ye ut-to, taase ba'asu ye, ye nome net ut-ma, ko ye do ur-yoos n-me un jin-ur Yeso. ¹⁹ Amba Bitrus ne un **Yohana** shasuru, ye zee, “To, ¿ko hond hond o be-de Shir te jiish m-hoge un ma-ut no arge Ma-to Shir? Ceker no ur-bon ne. ²⁰ Tea hoks m-she'et temb un rii-yo te hogusse, komo te hyenes á.”

²¹ Bo ye dotte ye nak ut-to à, ye argu ye m-ho'os. Ye taaguru bo ye he m-nom ye ye'et ye ur-koob à, remen kap o un hun-ne ro un sekemse un jin-de Shir remen rii-yo kore à. ²² Ye homog Shir remen ka net-wu a taase gom, o-made à, wu aragte us-hak kwooz-ut yoor [40] bo o-mat.

Yan-dor Yeso konog ye kumut

jaab-o ut-men o un

ko'ot ut-ma ba o-gyer

²³ Bo a ho'oste Bitrus ne un **Yohana** à, ye argu m-neke be-de un hun-ne ye un ye. Ye argu ye m-rure kap o un bo un rii-yo Gwomo-ne ye un kon-se Shir, un ye ro sek-ye ne ruru ye à. ²⁴ Bo ye hoge kaane à, ye daku cor-se un ye n-ton Shir. Ye zeeru, “Wan-Koyan, Wa-ut-Gwomo kap, wq wu nome o-Ton o-dak ne, m-sa ne, komo un kap o un rem-se ro n-me un to à.” ²⁵ Un **Kukt-o Shir** o nome ut-ma un ko-guw ru ne wu ro, tato te **Dawuda** à, o zee,

“¿Remen ya un o ye ro **Yahuda**-ne á ye nomte us-ryaab?

¿Hun-ne komo ye nom barag-se un cow-se o-hwaa?

²⁶ Gwomo-ne ye un hono o-dak dek zonge-to m-dum,

sek-ye ye un ye komo ye mossu ut-hi,

us-ryaab un Yawe ne, komo un **Kiristi**.[†]

²⁷ Nip-o, un bo-o Urucharima ko-Gwomo **Here** [Atipas] un Panti **Biratus** ne ye mossute ut-hi un ye ro **Yahuda**-ne á, un hun-ne ye o-Isra-ne, ye ro us-ryaab un ko-guw ru ne Yeso, wu ba m-kukop, wu o daagne à. ²⁸ Ye un nom un yo beeb un du un hur un du ne esse m-nom à cin n-ga ne ne. ²⁹ M-moka komo, Wan-Koyan, gwot bo ye ro un senge-mo ye ye'et te ur-koob à, ‘ya guw-ne ru beeb-de us-rwun de un rwor un ma-ut ru ba o-gyer. ³⁰ Senge tapan un kom-o ru o un taas us-gom, nom komo rem-se o-made, un rem-se ut-hyat ne un jin-ur ko-guw ru Yeso wu ro ba m-kukop à.”

³¹ Bo ye nomte kon-se Shir à, ka be-de ye rotte ur-morog à, de nukuru. Kap mo un ye argu m-shi un **Kukt-o Shir**, ye sengu rwor un ma-to Shir ba o-gyer.

Koyan yo un yan-dor Yeso ye ro m-wong

³² Myet **yan-dor Yeso** hur-to un ye ro kang-o gaan un barag-se un ye ne. Yatt-wu zee rii-yo wu rotte à, yo ma un wu un hon du un wu á, amba ye ro m-wong un or un ye ne myet yo ye rotte à.* ³³ Un beeb-de un **Kukt-o Shiryan-Tom Yeso** senguru rwor un ma-to un ine-m Wan-Koyan Yeso ut-marimar. Yar-mo Shir hokuru **yan-dor Yeso** myet-mo un ye. ³⁴ Har yatt-wu taage un yo ken rii-yo be-de un ye á. Remen kap ya-ut-kat ko ya-ut-hur ye sengutu to m-baab, ye un hante hwor. ³⁵ Ye ro m-ess be-de un **yan-Tom Yeso**, komo a ma'asu m-wong a ya'as kowan wu taage un yo ken rii-yo ur-she'et yo à.

³⁶ Kaane wu ken wu nome jin-de un wu **Yusuhu**. Wu ko-**Rewi**-wu, takan-de un wu ko-ya-o-Sayipurus-wu, wu **yan-Tom Yeso** ro m-aag Barnabas à, (Unze, *Wan-do'e ur-hur jaab-o ut-men*.) ³⁷ Wu komo wu bak o ken kat-o un wu o, wu hanturu hwor, wu essuru be-de **yan-Tom Yeso**.

Bor-us taan

Hananiya ne un Sapiratu

¹ Amba wu ken net-wu jin-de un wu Hananiya un ne'a un wu ne Sapiratu, bak rii-yo ye rotte à. ² Wu wukuru ye ken hwor-ye be-de un ka hwor-ye un nap-o ne'a un wu ne. Wu hanturu o-gyes cot, wu ya'asuru **yan-Tom Yeso**.

† **Bor-us nass:24** 4:24 Hyen komo: Rwu 20:11; Nehe 9:6; Bng 146:6. ‡ **Bor-us nass:26** 4:25-26 Hyen komo:

Bng 2:1-2 (ut-Girik). § **Bor-us nass:27** 4:27 Hyen komo: Ruka 23:7-11; Mati 27:1-2; Mark 15:1; Ruka 23:1; Yoha 18:28-29. * **Bor-us nass:32** 4:32 Hyen komo: Sng 2:44-45.

³ Bitrus zeeru, "Wu Hananiya, zre nome o yagute **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** cuwut un hur un du, har o nomote **Kukt-o Shir** ut-bo, komo o wukute ye ken ye be-de un ka hwor-ye o-kat ye? ⁴ Rii-yo o bept o, zo ma ru o ka? Bo o bepsa a, za un mo wo us-cor o hante hwor? zRe o nome o nomot se ka barag-se un hur un du ne? Ay, net-wu o nome ut-bo a, Shir-o o ka."

⁵ Bo un hoge un ka ma-to, Hananiya heeru n-dak, wu maruru. Hun-ne ye hoge ka ma-to a, gyer-o hqoru ye deen. ⁶ Beeb-ye inuru ye yeru u-de un wu o-gund. Ye ruutu wu n-do, ye jokuru.

⁷ Hohond-mo un awa-us tet se arge a, ne'a Hananiya cownuru. Wu nap yo kore a. ⁸ Bitrus zeeru wu, "zRuru me kom-de ka rii-yo a topu no un ka kat-o?"

Wu zeeru, "Ee, ta-de un ye de ka."

⁹ Amba Bitrus zeeru wu, "zRe nome no mossute o-nu no megerte Kukt-o Wan-Koyan? Ka hun-ne ye joke campo ru a, ye un her-o un ish, dek-mo ye he wo komo ye ruut wo."

¹⁰ Ba un naas o-da, wu heeru un na-se un wu, wu maruru. Bo beeb-ye cownte a, ye 'wos wu mereste. Ye argu wu m-keps, ye ruuturu wu, ye joku wu n-riib campo un wu.

¹¹ Gyer-o hqoru kap o un hun-ne **yan-dor Yeso** un bo un ye hoge ka ma-to un ka rem-se ne a.

Yan-Tom Yeso nomog

rem-se o-made ut-moor ne

¹² Yan-Tom Yeso nomog us-napa un rem-se o-made ne ut-moor ne be-de un hun-ne. Myet-mo **yan-dor Yeso** ro wetse m-morge un sak-o **Suremanu** un be-de un **Pyo-o Shir**.

¹³ Amba n-me gyes-o un hun-ne, yatt-wu nome jaab-o ut-men o wu mossute ur-hi un **yan-dor Yeso** ne a. Myet un kaane ne, komo hun-ne ro ye un 'ya m-sek.

¹⁴ Myet un kaane ne, ya-m-sher o-nip be-de un Wan-Koyan ye sengu m-do ut-moor, campo-ne un ne'a-ne ne. ¹⁵ Har wqoru hun-ne ro m-rwuun un ya-us-gom ne us-cow, ye ro ye m-neks n-te ut-put, ut-karanga ne. Ye o-saktu ye zee Bitrus wu arge, horomte-o un wu a ci ye ken ye. ¹⁶ Hun-ne ut-moor ne ma'asuru m-morge un ka bo-to ro un her-o o-Urusharima a. Ye ro un hante un ya-us-gom un ye **ya-ut-kot** ro ne un ya-ur-kqob a, myet-mo un ye, a taasu ye gom-se un ye.

Yan-Tom Yeso swoog ur-kqob

remen sher-mo un ye be-ur Yeso

¹⁷ Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir un ka ye wu rotte ne be-ur gaan a, (a ye m-zee, buug-de un **Saduki**-ne), ye shiru un shoob-de un **yan-Tom Yeso** deen. ¹⁸ Remen kaane, ye shipuru **yan-Tom Yeso**, ye rwo'uru ye n-me un kur-o m-ke'et. ¹⁹ Amba bo tet-m woonte a, wu ken wan-tom-wu Wan-Koyan wu tikshiru ish-o un kur-o a ke'ete ye a. Wu rwuntu ye, wu zeeru, ²⁰ "Neke no, no es n-me un **Pyo-o Shir** no rure hun-ne ma-to un ka hog-m pu-mo mo."

²¹ Bo ye hogute kaane a, ye cowuru **Pyo-o Shir** n-sot, ye ro m-yoose un hun-ne.

Bo ko-Gwomo-wu un kon-se Shir un ye ro be-ur gaan un wu ne morgute a, ye agnuru **Morog-de un Sek-ye**, un kap o sek-ye ye o-Isra-ne, ye tomuru un kur-o m-ke'et a haante **yan-Tom Yeso**. ²² Amba bo yan-er-de un **Pyo-o Shir** heete a, ye 'wos ye un kur-o m-ke'et a. Ye muunuru. Ye rworuru, ye zeeru, ²³ "Te un 'wos a tigusute ish deen deen, yan-er-de o-kur komo ye ro un 'er-de us-ish. Amba bo te tikshe a, te 'wos ko net n-me a." ²⁴ Bo caari-wu un yan-er-de un **Pyo-o Shir** un Gwomo-ne ye un kon-se Shir ne hogute kaane a, hur-ur do'uru ye deen. Ye ro un barag-se un rii-yo to ka he m-hante a.

²⁵ Wu ken wu haanuru, wu zeeru ye, "Ai, ka hun-ne ye ka reeno ka ye no tige un kur-o m-ke'et a, ye eso eso n-me un **Pyo-o Shir**, ye ro m-yoose un hun-ne." ²⁶ Caari-wu un yan-er-de un **Pyo-o Shir** un ya-ur-er ne, ye haaru ye deknu **yan-Tom Yeso**, amba yanze ur-beeb a, un remen ye ro o-gyer taase hun-ne jir ye ut-ta'ar.

²⁷ Bo ye dekenye **yan-Tom Yeso** a, ye rwo'u ye m-es un co-o un **Morog-de un Sek-ye**. Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir cituru ye. ²⁸ Wu zeeru, "Te nak no ut-to deen deen taase no do ur-yoos un ka jin-ur Yeso de. Amba kwon o-Urusharima nepste rii-yo no ur-yoos a, har ma hoob-o notte no duusute te ra-o un hyo-mo un ka net-wu."*

²⁹ Amba Bitrus un **yan-Tom Yeso** ne shasuru, ye zee, "Jip o te nomote Shir o-dorotte arge bo te he nome un net a! ³⁰ Shir tat-ne na 'yonste Yeso ut-marimar, ka wu no ho'e kunkam un ogo-kan o-ce a. ³¹ Shir deete wu un re-de un wu, Yeso waragte Sek-wu komo ko-**Wan-Gwu**, remen wu tiksute Isra-ne cow-yo m-waktune be-de Shir, komo ye kumut a soksu ye **ba'as-to** un ye. ³² Te komo te ro yan-swq-se un to ka, **Kukt-o Shir** komo kaane, o Shir ya'ase yan-dorotte-o un wu a."

* **Bor-us taan:28** 5:28 Hyen komo: Mati 27:25.

³³ Bq sek-ye hogute kaane à, ye hogu us-ryaab deen, har ye cun ye ho **yan-Tom Yeso**.
³⁴ Amba wu ken ko-**Parisa**-wu ro kon. Jin-de un wu Gamariyer. Wan-Yoos-de o-**karamsa**,
 hon un hun-ne ye ro wu un ya'as m-sek. Wu inu eso n-me un ka **Morog-de un Sek-ye**
 de, wu zeeru a ruut ka hun-ne ye n-dq un ya o-da hiin. ³⁵ Ka da-o wu zeeru ka **Morog-de**
un Sek-ye de, "No or re **Isra**-ne, nom no ja un rii-yo no cone nome un ka hun-ne ye à.
³⁶ Hak-se n-jim se arge à, wu ken net-wu ru ur-jin à, jin-de un wu Tudas. Wu hwoog hi
 un de un wu ur-keer. Be-de un hun-ne zungu-us nass [400] ye doruru wu, amba a hgoru
 wu. Komo a caas yan-dor-o un wu, to ka komo to nome kom-de un ye. ³⁷ Bq un nom
 un to ka komo, wu ken wu ru ur-jin, jin-de un wu Yahudas, ko-ya-o-Gariri. Da-o a ro un
 oog-de un hun-ne à, wu rwo'uru hun-ne ye doru wu. Wu ma a hgoru wu, yan-dor-o un
 wu komo a caastu ye kap. ³⁸ To, ko m-moka me no m-rure, yagu no ma-to un ka hun-ne
 ye, yagu no ye. Urege de sakt-o un ye, ko senge-mo un ye mo un net o, ai, moa saburse.
³⁹ Amba urege ka senge-mo mo Shir mo, noa hoks mo, ka hun-ne ye m-wen á. A 'wos
 na hi un na ut-ween un Shir ne á!" Ye argu dek un ma-to un wu.

⁴⁰ Ye agbu **yan-Tom Yeso** ye nomu ye us-sorog. Ye nakuru ye ut-to taase ye do nom
 ut-ma n-me un jin-ur Yeso á. Ka da-o ye argu ye m-ho'os.

⁴¹ Yan-Tom Yeso inuru un ka **Morog-de un Sek-ye** de, ye ro o-zak remen a hyanag ye,
 ye bo'ose ye dek o-yo'og un remen un jin-ur Yeso. ⁴² Ko de ke ho-de, ko un **Pyo-o Shir**,
 ko o-hur, ye yage ur-yoos un ko'ot un **Ma-to m-Rerem** ne á. Ye senge m-zee Yeso wu ro
Kiristi.

Bor-us cind

A dak yan-m-Senge nen ta'voor

¹ To, un ka ho-to, hun-ne ut-moq ne warguru **yan-dor Yeso**. **Yahuda**-ne yan-hoge
 ut-Girik nomuru **Yahuda**-ne us-hwumug ye ro un hoge un rem-de **ut-Ibra** à.* Ye un
 nom kaane remen a m-was un ye man ye gwor-ne ye un ne'a-ne da-o un wong un rii-yo
 m-re yo un ko de ke ho-de á. ² Ka op un nen yoor-ye agburu hun-ne kap **yan-neke-m**
Yeso. Ye zeeru, "Ai, u nom ur-bon a yage ko'ot-m un Ma-to Shir a ma'aste ma-to un rii-yo
 m-re á. ³ Remen kaane, or re ne daag no hun-ne nen ta'voor be un no, ye ro un kashi
 ur-hur ne de ur-bon à, ye shiishe un **Kukt-o Shir** komo us-weer ne à, ye a he m-ya'as
 un ka senge-mo à. ⁴ Te komo tea muut ur-hi un nom un kon-se Shir un yoos un Ma-to
 Shir ne."

⁵ Hun-ne kap hoguru rerem-mo un ma-to ye rwo're à. Ye daagu Istipanus (wu ken
 net-wu wu shereg un Yeso ur-beeb ne, komo **Kukt-o Shir** garamsute wu), un Pirip ne,
 un Burokoras ne, Nikanq ne, un Timon ne, Barminas ne, Nikoras (ko-ya-o-Antakiya, n-
 ga wu ba ko-**Yahuda**-wu à amba wu waragte ko-**Yahuda**). ⁶ Ye ka ye a daage un co-o
yan-Tom Yeso. Bq ye nomoste kon-se Shir à, ye sekuru ye ut-kom.

⁷ Ma-to Shir komo to senguru m-bo'ose. Moqr-to **yan-dor Yeso** komo n-me o-
 Urusharima sengu m-dq hor-m-hor, yan-**Cow un kon-se Shir** ut-moor ne komo ye
 goksuru ka sher-mo un ma-to o-nip mo.

A shik Istipanus

⁸ To, Istipanus, wu net-wu shiishe un yar-mo Shir ne ur-beeb ne. Wu ro m-nom un
 rem-se o-made ut-hyat ne n-me un hun-ne. ⁹ Ye ken ye be-de un kuke-o ur-morog o a m-
 zee **Kuke-o un ye Possusse** à, ye he'eburu Istipanus ut-ween. Ye ka komo **Yahuda**-ne ye
 ye o-Kireni un ye o-Arekzandiriya ne, komo un ye un dak-o o-Kirikiya ne, un ye o-Asiya
 ne. ¹⁰ Amba, ye bo'os ut-ween un wu ne á, remen ma-to un wu to us-nap to, **Kukt-o**
Shir ciriru un hi-de un wu.

¹¹ Ye swowuru ye ken hun-ne ye wukusse un remen ye zeet, "Te hogute wu un reeb-ut
Mosa, komo wu ro Shir un nome un ma-to o-yo'og."

¹² Un kaane, ye yonsu hur-de un hun-ne, un sek-ye ne, un **yan-Yoos-de o-karamsa**
 ne. Ye komo ye daaru wu, ye shipu wu. Ye heeturu wu be-de un **Morog-de un Sek-ye**.
¹³ Ye ken sek-ye be-de un hun-ne haaru ye deknuru yan-swq-se ut-bo, ye ken ye zeeru,
 "Ka net-wu ko de ke ho-de wu ro un hun-to o-saa n-te un ka be-de ba m-kukop de komo
 un **karamsa-o Mosa** ne. ¹⁴ Te hogute wu m-zee unze ka Yeso-wu o-Nazaret-wu wu
 wurumse ka be-de, komo wu wakse kap o un jor-se **Mosa, wan-Rwor un Ma-to Shir**,
 yaksu na à."

¹⁵ Myet bq un ye ro tara tara be-de un **Morog-de un Sek-ye** à, ye ro wu un tu un
 yish-ye hyanu co-o un wu waksute untun **wan-tom-wu Shir**.

* **Bor-us cind:1** 6:1 Ko: ut-Arameki.

Bq-qs ta'yoor

Ma-ut Istipanus

¹ Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir cituru Istipanus wu zee, “¿Ka rem-se, nip-o?”

² Istipanus zeeru, “No or re ne un tat-ne ne, raks me no. Shir wan-seps-mq ut-gwomo wu rwuunte be-ur tato na **Ibrahi** da-o wu ro'e un dak-o o-Mesopotami à, cin ba wu ro she'ette bq-o o-Haran. ³ Shir zeeru wu, ‘Ine un dak-o ru, o yage hen-ne ru ne, o neke dak-o um he wu m-ya'as à.’*
⁴ “Tato na **Ibrahi** argu m-ine un dak-o o-Kardiya, wu argu m-she'et un bq-o o-Haran. Bq kané komo, bq tatq un wu mereste à, Shir hanturu wu un ka dak-o nqtte ur-she'et m-moka à.† ⁵ Amba ne Shir 'ya **Ibrahi** ko rii gaan-yo un ka dak-o á, ko o-gaan. Amba wu sworgq o-nu un **Ibrahi** wua 'ye wu ka dak-o wu un baag-o he m-dond un jim-de un wu ne à. Shir sworgq o-nu ko de nomte à **Ibrahi** rott wà un ka da-o á.‡ ⁶ Shir komo wu rwore unze baag-o **Ibrahi** a nom ur-hamat un q ken dak-o, hun-ne ye un ka dak-o komo yea mus ye guw-ne, yea 'ye ye ur-koob har us-hak zungu-us nass [400]. ⁷ Shir zeeru wua 'ye ka dak-o ye hette m-guw à ur-koob, kaane nomse komo baag-o **Ibrahi** a rwuun ye nome Shir m-guw un ka be-de.§* ⁸ Shir komo wu esse ut-ma un **Ibrahi** ne, ma-to ur-ko. Q rwo'e bq **Ibrahi** mate **Ishaku** à, wu koot wu ur-ko un ho-ur aeere-de. **Ishaku** matu **Yakubu**, komo wu matu tat-ne na ka op un nen yoor-ye.†

⁹ “Remen ka ya-n-ga-ye ro un shoob-ur heno un ye **Yusuhu**, ye babu wu. A heetu wu dak-o o-Masar. Amba Shir ro mosse un wu ne.‡ ¹⁰ Komo wu ruutu wu be-de un kap o un swq ur-koob o un wu. Shir rwu'uru komo wu wakturu ko-ya-us-nap. Wu reeg ur-ho be-ur ko-Gwomo-wu o-Masar. Ko-Gwomo-wu o-Masar ya'asu wu gwomo-to o-Masar. Komo wu rwo'uru kap o un hun-ne ye un hur-o un wu un kom-ut **Yusuhu**.§

¹¹ “A kané mer he'enuru un myet q un dak-o o-Masar un o-Kan'ana-ne, mosse un swq ur-koob ne de m-yo, har tat-ne na taage un rii-yo m-re.* ¹² Amba bq **Yakubu** hogute yege-hyo ro kon o-Masar à, wu tomuru yakar-ye un wu, tat-ne na ha-mq o-Masar. De ka de ro hew-de un ye de ur-takan. ¹³ Un hew-de un ye de o ayoore-de, **Yusuhu** rwuntu hi un de un wu cas be-ur sek-ye ne ye un wu ne, ka da-o ko-Gwomo-wu o-Masar napuru baag-o **Yusuhu**.† ¹⁴ **Yusuhu** tomuru tato un wu **Yakubu** wu haan, komo un kap o un sekke-ye ye un wu ne. War war-mq un ye komo hun-ne kwqz-ut tet un op un taan ye [75].‡ ¹⁵ **Yakubu** argu m-neke o-Masar, reeno wu mare un tat na ne.§ ¹⁶ A kamsunu ye a muutu ye o-Shekem, a rwo'uru ye un saag-o **Ibrahi** o'e un hwor-ye o-azorpa à, be-ur yakar Hamor kané o-Shekem.*

¹⁷ “Amba bq da-o nomte yow yow o Shir hette shoos un ka ma-to wu esse un **Ibrahi** ne à, hun-ne na dooru. Ye nomu ut-moor deen un dak-o o-Masar. ¹⁸ Ka da-de a nomu wu ken ko-Gwomo-wu o-Masar, wu nape net-wu a m-zee **Yusuhu** á.† ¹⁹ Ka ko-Gwomo-wu reeg ra-o un hun-ne na. Wu rangsute tat-ne na. Wu ro m-rwo a jorog yan-yakar-ye un ye un remen ye meret.‡

²⁰ “Un ka da-o q ka, a mate **Mosa**, wa-wu ut-campo. A nomu gut-de un wu reng-us tet un hur-o tato un wu.§ ²¹ Bq a ruutu wu n-do à, wa wan-ne'a ko-Gwomo-wu o-Masar deku wu, wu gwotu wu untun wa un wu.* ²² A yoosuru **Mosa** kap o un nap-se un ya-o-Masar. Wu komo net-wu ur-beeb ne be-de rwo' ut-ma, un rii-yo wu ro m-nqm ne à.

²³ “Bq wu woose hak-us kwqz-ut yoor [40] à, wu nomu us-barag wu he wu gas or un wu un **Isra**-ne. ²⁴ Bq wu hyente wu ken ko-ya-o-Masar-wu, wu ro un dum-mq un ko-**Isra** à, wu haaru, wu guut ko-**Isra**, wu topotu wu, wu wqsu ko-ya-o-Masar. Wu hqoru wu. ²⁵ Wu hwqoru o-saktq wu zee or un wu ne a neps unze Shir daage wu remen wu guut ye. Amba hun-ne ye nap á. ²⁶ Bq ish gesté komo à, wu hyanuru ye ken **Isra**-ne ye

* **Bq-qs ta'yoor:3** 7:2-3 Hyen komo: Taka 12:1. † **Bq-qs ta'yoor:4** 7:4 Hyen komo: Taka 11:31; 12:4. ‡ **Bq-qs ta'yoor:5** 7:5 Hyen komo: Taka 12:7; 13:15; 15:18; 17:8. § **Bq-qs ta'yoor:7** 7:6-7 Hyen komo: Taka 15:13-14.

* **Bq-qs ta'yoor:7** 7:7 Hyen komo: Rwuq 3:12. † **Bq-qs ta'yoor:8** 7:8 Hyen komo: Taka 17:10-14; 21:2-4; 25:26; 29:31—35:18. ‡ **Bq-qs ta'yoor:9** 7:9 Hyen komo: Taka 37:11; 37:28; 39:2,21. § **Bq-qs ta'yoor:10** 7:10 Hyen komo: Taka 41:39-41.

* **Bq-qs ta'yoor:11** 7:11 Hyen komo: Taka 42:1-2. † **Bq-qs ta'yoor:13** 7:13 Hyen komo: Taka 45:1,16. ‡ **Bq-qs ta'yoor:14** 7:14 Hyen komo: Taka 45:9,10,17,18; Taka 46:27 (ut-Girik). § **Bq-qs ta'yoor:15** 7:15 Hyen komo: Taka 46:1-7; 49:33. * **Bq-qs ta'yoor:16** 7:16 Hyen komo: Taka 23:3-16; 33:19; 50:7-13; Josu 24:32.

† **Bq-qs ta'yoor:18** 7:17-18 Hyen komo: Rwuq 1:7-8. ‡ **Bq-qs ta'yoor:19** 7:19 Hyen komo: Rwuq 1:10,11,22. § **Bq-qs ta'yoor:20** 7:20 Hyen komo: Rwuq 2:2. * **Bq-qs ta'yoor:21** 7:21 Hyen komo: Rwuq 2:3-10.

m-dum, wu cõnu ye m-hongse. Wu zee ru, 'Campõ-ne, nõ hun-ne gaan-ye nõ rõ, çyan yo nõtte hi un nõ m-dum?'

²⁷ "Amba ka wu ro or un wu m-dum à, wu tudbu **Mosa** n-riib, wu zee ru, 'çWa sagbu wo ut-gwõmo be un te o piishitu te ut-ma?' ²⁸ Ashi, çwo un cõn o hoot me bõ o hõ'e ka net-wu wu m-ryo?'[†] ²⁹ Bõ **Mosa** hogute kaane à, wu somuru wu she'eturu she'et-de ur-hamat un dak-o o-Midiyan. Reeno wu mate yakar yoor yan-campo-ne.†§

³⁰ "Tõ, bõ a nomte us-hak kwõõz-ut yoor [40] à, wu ken **wan-tõm-wu Shir** wu haanuru be-ur **Mosa** un rem-de o-ra, un ya-o yo ken 'yo-yo un o ken kõt-o yow yow un Haag-o o-Sinay ne. ³¹ Bõ **Mosa** hyente kaane à, wu bõpu o-nu un rii-yo wu hyane à. Bõ wu hyoknute yow yow wu gut à, wu hoguru cor. Yawe zee, ³² 'Me wu rõ Shir tat-ne ru ne, Shir **Ibrahi** un **Ishaku**, un **Yakubu** ne.' Wur-o **Mosa** ciru us-zap, kõ m-gwõt ken wu hoks á.

³³ "Yawe zee ru wu, 'Pos ka'ante-ut ru, un remen ka be-de wõtte eso à, be-de ba mukop de. ³⁴ O-nip, um hyanag koõb-de a un 'ya un hun-ne re ye rõ o-**Masar** à. Um hogute 'wõn-se un ye, komo me un kergune um guut ye. Tõ, m-mõka se o zõnge um tomot wõ ha-mõ o-**Masar**.*

³⁵ "Tõ, ka Mosa-wu, wu ye yage, ye zee, 'çWa sagbu wo ut-gwõmo be-ur na o piishitu na ut-ma?' Wu Shir tõmne wu re co, wan-ruut-wu, un bu-yo un **wan-tõm-wu Shir** wu rwunõ be-de un wu un ka ya o-'yo yo à.† ³⁶ Da-o wu komse nõm un rem-se o-made un dak-o o-**Masar** à, wu rwuntu ye. Komo un saw-to ut-hyat ne un dak-o o-**Masar**, un Roog-o Jaas-o ne komo n-me o-kõt ne har us-hak kwõõz-ut yoor [40].‡

³⁷ "Ka Mosa-wu, wu zee **Isra**-ne, 'Shir a deeg wu ken **wan-rwõr un Ma-to Shir** wu be-de un hun-ne nõ, untun me.†§ ³⁸ **Mosa** wu, wu karakse hun-ne ye o-**Isra** o-kõt. Wu ro kãne un tat-ne na ne komo un ka **wan-tõm-wu Shir** wu ne wu nõme ut-ma un wu ne un Haag-o o-Sinay à. Wu wu komo goksune ma-to yan-hõõg be-de Shir wu hantu na.*

³⁹ "Amba tat-ne na yagu wu nõme o-dorõte, ye 'yarag wu. Ye hõgu gop-de m-warag un dak-o o-**Masar**. ⁴⁰ Ye zee ru **Haruna**, 'Nomo na shir-ye he na teke co à. O nak ka Mosa-wu, wu rwuntu na es-mõ un dak-o o-**Masar** à, a nap rii-yo koru wu á.† ⁴¹ Un ka da-o, ye zworu ye ken shir-ye untun wur-o o-na. Ye seku ka gir-mõ ur-**seke**, ye bõpu o-zak un senge-mõ ye nõme un kom-to un ye à.‡ ⁴² Remen kaane Shir tuku ye ur-jim, wu mussu ye yan-guw-mõ un yege-regen. Tõ ka nõmog hond hond un rii-yo rõ gense ne un takurda-o un **yan-Rwõr un Ma-to Shir** à unze,

" Nõ hun-ne ye o-**Isra**,

çme wu nõ penõ ut-gut nõ **seke** ur-sake,

har us-hak kwõõz-ut yoor [40] n-me o-kõt?

⁴³ Ay, kõ kenõ nõ ha nõ ut-tuw un depi-o un tõõg-o Morek, un regen-yo tõõg-o Ripan,

ka tõõg-se nõ nõme à remen nõ kwuktutõ se.

Remen kaane, man ru a dek nõ m-guw ur-hew ne

co-o o-**Babira**.†§

⁴⁴ "N-ga, tat-ne na ro ur-depi de ro un kutõ un hun-ne unze Shir rõ mõsse un ye ne o-dákár à. A un nõm de bõ Shir rure **Mosa** wu nõm de à, hond hond bõ Shir kutõ **Mosa** à.* ⁴⁵ Da-o Josuwa rumse o-dak un kom-to ka hun-ne ro ur-she'et un ka dak-o à, Shir yanõ ye un yish-ye un **Yahuda**-ne. Ka depi-de tat-ne na 'woõse be-de un ya-n-ga-ye na à, ye hanturu de un ka dak-o. Ka depi-de komo de ro kõn har haan-mõ un da-o ko-Gwõmo **Dawuda**.† ⁴⁶ **Dawuda** komo wu kumug ur-hõ be-de Shir, har wu nõmog us-kõn be-de Shir remen wu meet **Pyo-o Shir** rem Shir **Yakubu**.‡ ⁴⁷ Amba **Suremanu** wu me'e Shir ut-ma.†§

⁴⁸ "Myet un kaane ne, Wa-ut-Gwõmo kap wu rõ m-she'et un hur-to hun-ne ma'e á. Bõ **wan-Rwõr un Ma-to Shir** zee à,

⁴⁹ " Yawe zee, "O-Tõn o rõ deeg-o un gwõmo-ut re,

† **Bqr-qs ta'yoor:28** 7:28 Hyen komo: Rwu 2:14. ‡ **Bqr-qs ta'yoor:29** 7:23-29 Hyen komo: Rwu 2:11-15.

§ **Bqr-qs ta'yoor:29** 7:29 Hyen komo: Rwu 18:3-4. * **Bqr-qs ta'yoor:34** 7:30-34 Hyen komo: Rwu 3:1-10.

† **Bqr-qs ta'yoor:35** 7:35 Hyen komo: Rwu 2:14. ‡ **Bqr-qs ta'yoor:36** 7:36 Hyen komo: Rwu 7:3; 14:21; Oog 14:33. § **Bqr-qs ta'yoor:37** 7:37 Hyen komo: Kara 18:15,18. * **Bqr-qs ta'yoor:38** 7:38 Hyen komo: Rwu

19:1—20:17; Kara 5:1-33. † **Bqr-qs ta'yoor:40** 7:40 Hyen komo: Rwu 32:1. ‡ **Bqr-qs ta'yoor:41** 7:41 Hyen komo: Rwu 32:2-6. § **Bqr-qs ta'yoor:43** 7:42-43 Hyen komo: Ems 5:25-27 (ut-Girik). * **Bqr-qs ta'yoor:44**

7:44 Hyen komo: Rwu 25:9,40. † **Bqr-qs ta'yoor:45** 7:45 Hyen komo: Josu 3:14-17. ‡ **Bqr-qs ta'yoor:46** 7:46 Hyen komo: 2Sam 7:1-16; 1Nom 17:1-14. § **Bqr-qs ta'yoor:47** 7:47 Hyen komo: 1Gwm 6:1-38; 2Nom 3:1-17.

o-dak ne o ro rii-o un es un na-us re.

¿Yan gon hur-o no he me m-me'e?

Ko komo zyan gon be-de ne ro be-de un wuwe un de?

⁵⁰ ¿Me wu ka nome kap se ka rem-se á?" *

⁵¹ "No ya-o-cimi, yan-hur-ur hwo'og-de, yan-to-to un caar. Ur-ho bi, no un yage o-dorotte un **Kukt-o Shir**, bo tato no ne nome à, ka no m-nom un ce no. ⁵² ¿N-me un **yan-rwor un Ma-to Shir**, wu tato no ne yage m-rangse à, wu ro kon? Ye hoog ka ye nome ut-ma un haan-mo un ka wan-Kashi ur-she'et wu ne à. No komo, no ya'aste wu un kom-to un ya-o-Roma, bo no ho wu à. ⁵³ No ye ne gokse o-karamsa be-de un **yan-tom-ye Shir**, amba no doru o á."

A jirig Istipanus us-jor har wu mer

⁵⁴ Bo ye hogute kaane à, ye nomu us-ryaab deen har ye hew us-jow remen us-ryaab. ⁵⁵ Amba Istipanus ro shiise ceng un **Kukt-o Shir**. Wu tuuru yish, wu ro un gwot o-Ton shir, wu hyanuru seps-mo Shir, komo un Yeso ne eso un kom-o ur-re o Shir. ⁵⁶ Istipanus zeyu, "Gwot no, me un hyan o-Ton tikshishe, komo un **Wa-wu un net** ne eso un kom-o ur-re o Shir."

⁵⁷ Amba ye ciru kan-se o-zaaz deen deen, ye zwopu to-to un ye, ye moru wu da-o gaan. ⁵⁸ Ye ruutu wu so n-jim de o-bo. Ye sengu wu us-jor ut-ta'ar. Ya-us-tor komo ye essu matuku-to un ye be-de un wu ken ko-beeb-wu, jin-de un wu Shawuru.

⁵⁹ Ye ro un jor-us Istipanus, wu ne, wu nomu us-kon wu zee, "Yeso Wan-Koyan, dek kukt-o re." ⁶⁰ Wu kwukturu, wu damu cor m-'wons ne wu zee, "Wan-Koyan, taase o piishe ye ut-ma un de ka **ba'as-de** á." Bo wu rurte kaane à, wu argu m-mar.

Bor-us eer

¹ Shawuru komo wu shesu ka ye ho'e Istipanus à.

Shawuru rangsute yan-dor Yeso

Un ka ho-to, a ro un rangse un **yan-dor Yeso** ye ro o-Urusharima à ur-kooob. Ye argu m-caage so un dak-to o-Judiya un o **o-Samariya** ne, **yan-Tom Yeso** kuse cot. ² Ye ken yan-guw-mo Shir ye, ye joke Istipanus. Ye 'won us-'won deen remen mar-mo un wu.

³ Amba Shawuru sengu rangse un hun-ne **yan-dor Yeso** ba m-sok. Wu ro m-cow ut-hur, wu ro un ship un campo-ne un ne'a-ne ne, wu ro ye m-ka un kur-to m-ke'et.*

Pirip ko'otte Ma-to m-Rerem

un bo-o o-Samariya

⁴ Ka **yan-dor Yeso** ye a cakarse à, senguru m-pa, ye ro un senge-mo un ko'ot un **Ma-to m-Rerem** ko kené ye ha'e. ⁵ Pirip nekuru bo-o **o-Samariya**, wu ro ye un ko'ote ma-ut **Kiristi**. ⁶ Bo hun-ne deen hogute ma-ut Pirip à, ye hyanuru komo rem-se o-made se wu ro m-nom à, un gop-de ye muute ur-hi n-te un rii-yo wu ruru ye à. ⁷ Ya-ut-ko'ot komo ut-moor ne ye sengu m-rwuun un wur-to un hun-ne un joog us-kan. Ye ro un hoks ur-hew un na-se ye á un ryam-ne ne, a taasu ye gom-se un ye myet. ⁸ Remen kaane, hun-ne ye un ka bo-o nomu o-zak deen.

Sima ko-wa-o-gwot

⁹ Wu ken net-wu ro kon jin-de un wu Sima. N-ga wu ro ye un nome un rem-se ut-hyat un ka bo-o, har wu ru **Samariya**-ne bop us-nu. Wu ma'asuru m-zee wu caari-wu un net-wu. ¹⁰ Hun-ne kap komo ye muuturu ur-hi be-de un wu, yakar ha-mo un mong-ne, ye ro m-zee, "Ka net-wu, ai, beeb-de Shir de, wu a m-zee 'Wa-ut-gos' à." ¹¹ Ye muutu ur-hi be-de un wu m-sok ne, un remen wu rewesute wu ro ye un nome o-made o ro m-rwo ye bop o-nu à. ¹² Amba bo ye dekte ka **Ma-to m-Rerem** to Pirip nome to un gwomo-to Shir à, komo un jin-ur Yeso **Kiristi** ne, kap mo un ye a yo'osuru ye m-ho, ne'a-ne un campo-ne ne. ¹³ Har Sima un hi un de un wu, wu shereg be-de Shir. Bo a yo'osuru wu m-ho à komo wu momsu Pirip o-wur. Bo wu hyente Pirip ro un nom ut-hyat un caari-to us-saw to o-made ne à, wu bopu o-nu.

¹⁴ Bo **yan-Tom Yeso** ye ro o-Urusharima hogute **Samariya**-ne gokste Ma-to Shir à, ye tomuru Bitrus ne un **Yohana** be-de un ye. ¹⁵ Bo Bitrus ne woote **o-Samariya** à, ye nomuru hun-ne us-kon ye gokste **Kukt-o Shir**. ¹⁶ Remen **Kukt-o Shir** un ro cirite be-de un ye ko wan-gaan á, a yo'oste ye m-ho cot un jin-ur Yeso Wan-Koyan. ¹⁷ Bitrus ne un **Yohana, seke** ye kom-to o-kwum, ye gokste **Kukt-o Shir**.

* **Bor-us ta'oor:50** 7:49-50 Hyen komo: Isha 66:1-2.

* **Bor-us eer:3** 8:3 Hyen komo: Seng 22:4-5; 26:9-11.

¹⁸ Bq Sima hyente, ashi un rwq un kom-to un **yan-Tqm Yeso** atte un kum o-Kukt à, wu zonguru wu ya'astu ye hwor. ¹⁹ Wu zeeru, "Me un cere, ya me nq ka beeb-de, remen bq un net-wu me **seke** kom-ut re, wu kumut **Kukt-o Shir**."

²⁰ Amba Bitrus zeeru wu, "Wq un hwor ru ne nqa sabre! ¿Wq m-hyan o o zee un hwor-o o he kum un yar-mq Shir? ²¹ Hq-m ru rj kon un tq ka ma-to á kq hiin, un remen hur un du rj hond hond be-de Shir á. ²² Se o wonge un ka sakt-o yo-o q ne o wotte à, kon Wan-Koyan kq wua soksu wq **ba'as-de** un ka rii-yo o nqme barag-se m-nqm un hur un du à. ²³ Remen un hyanag wq un shoob-ur yo-de ne, wq gekse n-me **ur-ba'as**."

²⁴ Sima shasuru wu zee, "Kono no me nq Wan-Koyan taase kq o-gaan be-de un ka saw-to nq ogme à yo kum me."

²⁵ Bq Bitrus ne un **Yohana** nqme qs-swq rem Yeso un ko'ot un ma-ut Wan-Koyan à, ye argu m-warag o-Urusharima. Bq ye waragte o-Urusharima à, ye sengu m-ko'ot **Ma-to m-Rerem** un ko't-o **Samariya** ut-mqor ne.

Pirip un ko-ya-o-Itiyopiya ne

²⁶ A kane, wu ken wan-tqm Wan-Koyan, wu zeeru Pirip, "Ine, o dore sq o-baar, ka cow-yo rwuqne o-Urusharima à, ha-mq o-Gaza, cow-yo o-dakar." ²⁷ Wu argu m-ine wu nekurj. Wu hyanuru wu ken net-wu o-Itiyopiya wu. Wu ro un caari-de ur-con ne[†] un gwomo-to o-Kandis,[‡] wu un dak-o o-Itiyopiya. Wu ro komo wa-ur-es un ka Gwomo-to. Wu un haan o-Urusharima remen wu sekemsute Shir. ²⁸ Bq wu rotte un jo o-hur à, tara n-te un keke-de un jok-yo un wu, wu upsuru takurda-o **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir** wu ma'asuru m-karante. ²⁹ Kukt-o zeeru Pirip, "Hyogbe o wo yow yow un ka keke-de o-jok de ne."

³⁰ Pirip bu'ugu o-rek, wu wooru un her-o un wu, wu hoguru wu m-karante un takurda-o **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir**. Pirip cituru wu, "¿O nepste rii-yo wq m-karante?"

³¹ Wu shasuru, "Ay, me hoks m-nap á, se me kume wu ruru me à." Wu zeeru Pirip wu de keke-de un jok wu she'et un her-o un wu.

³² Ka Ma-to Shir tq komo tq wu ro m-karante à tq ro:

"A naku wu untun o-ca a neqete be-de m-pan.

Bq ya o-rwuug o-ca rj m-ma'as temb un kom-to un wan-qr-o un can-se un wur-o un yo à, kaane kq nu-o un wu, wu hak á.

³³ A nomotu wu rem-se ba ur-bon har a wen wu yo rj yo ma un wu à.

¿Wan wu ne he hoks un cep un ma-to un baag-o un wu?

Remen a dossussute hooq-mq un wu un ka dak-o."[§]

³⁴ Ka ko-ya-o-Itiyopiya-wu zeeru Pirip, "¿Wan wu ne ka **wan-Rwor un Ma-to Shir** wu rotte ut-ma? ¿Wu un hi-de un wu, ko net hor-wu?" ³⁵ Pirip haku nu-o un wu, wu shi'nuru raag-o un ka gen-mq un Ma-to Shir, wu ro wu un rure **Ma-to m-Rerem** tq ma Yeso.

³⁶ Bq ye rotte ur-hew à, ye wooru be-de m-hq, ka ko-ya-o-Itiyopiya-wu zeeru, "Gwot, m-hq! ¿Yan yo ne he m-wen a yo'os me n-me m-hq?"^{*}

³⁷ Wu zeeru a ess ka keke-de un jok de. Kap mq un ye yoor-ye kergunduru ye he'ebu m-hq, Pirip yo'osuru ka net-wu m-hq. ³⁸ Bq ye rwuqnte m-hq à, Kukt-o Wan-Koyan deku Pirip. Ka ko-ya-o-Itiyopiya-wu do Pirip m-hyan á. Wu argu arag-mq un wu o-zak.

⁴⁰ Amba Pirip hyan hi un de un wu un bq-o o-Azotus. Wu rigu kap o ut-bo, wu rj m-rwor un **Ma-to m-Rerem**, har wu wooru o-Kaseriya.

Bor-qs jero

Waktung-m Shawuru be-de Shir

(Seng 22:6-16; 26:12-18)

¹ Shawuru sengute re co un rangse un yan-neke-m Wan-Koyan deen, har m-zee wua ho ye. Wu argu m-ha be-de un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir. ² Wu konu wu genu wu ut-takurda wu heet un kuke-to un yoos un Ma-to Shir tq ya-o-Damaskus, remen urege wu kumug **yan-dor Yeso** un Ka Cow-yo, campq-ne kq ne'a-ne, wu hantu ye un bq-o o-Urusharima a ke'et ye. ³ Wu rj ur-hew, wu wooru yow yow o-Damaskus ne. Da-o

[†] **Bor-qs eer:27** 8:27 ut-Girik: Wu a mate ba m-campo à kq ne wu a pesme à. [‡] **Bor-qs eer:27** 8:27 Kandis ne'a-wu komo ko-gwomo-wu. [§] **Bor-qs eer:33** 8:32-33 Hyen komo: Isha 53:7-8 (ut-Girik). ^{*} **Bor-qs eer:36** 8:36 Mq ken gen-mq un do ci-o 37Pirip zeeru, "Urege o shereg hur-ur gaan, ay, a argu wq m-nqme." Wan-ba-m-campo zeeru, "Um shereg Yeso Kiristi Wà-wu Shir wu."

gaan, wu hyanuru m-cecar n-ton mo caragsuru un wu. ⁴ Wu argu m-he n-dak, komo wu hoguru o ken cor-o ro wu m-zee, "Shawuru, Shawuru zya wotte me m-rangse?"

⁵ Shawuru zeeru, "¿Wan wu ne o ro Wa-ut-Gos?"

Cor-o shasuru o zee, "Me ro Yeso ka wu wo m-rangse a. ⁶ Ine m-moka, o cuw n-me o-bo, rengo a he wo m-rure rii-ye o he m-nom a."

⁷ Yan-ur-hew de un wu komo ye hoks tep a, cor-o ka ye hogusse amba ye hyan net a. ⁸ Shawuru argu m-ine n-dak, amba bo wu upste yish a, wu do m-hyan a. Ye shipu wu o-kom, ye hantu wu o-Damaskus. ⁹ Wu nomu ho-ut tet, ba m-hyan, ba m-re, ba m-swq, komo.

¹⁰ Wu ken **wan-neke-m Yeso** wu ro kon o-Damaskus, jin-de un wu Hananiya. Wan-Koyan nomo wu ut-ma n-te ut-hyangan, wu zee, "Hananiya!"

Wu komo wu shasuru, "Me ka, Wan-Koyan o."

¹¹ Wan-Koyan zeeru wu, "Ine, o dore ka cow-yo a m-zee *Cow-o Te'te* a. O neke un hur-o Yahudas, o cit wu ken net-wu un bo-o o-Tarsus wu, wu ro kane a, jin-de un wu Shawuru. Wu ro kane us-kon un ka be-de. ¹² Har n-me ut-hyangan wu hyanu wu ken net-wu jin-de un wu Hananiya cowonte, wu sekuru wu kom-to o-kwum remen wu doot kumun hyan-o o-bo."

¹³ Amba Hananiya shasuru, "Wan-Koyan, um suuste hoge un ma-to un ka net-wu be-de un hun-ne deen, n-te un moor-to un men-ut jaas-to to wu nome yan-dor ru o-Urusharima a. ¹⁴ Wu ka komo Gwomo-ne ye un kon-se Shir ya'ag wu ur-beeb wu ship un bo un wu ro un nom us-kon un jin un du a."

¹⁵ Amba Wan-Koyan zeeru Hananiya, "Neke remen wu net-wu, wu um daagne wu nomot senge-m re remen wu ko'otte jin un de be-de un ye ro **Yahuda**-ne a, un gwomo-ne un ye ne, komo un **Isra**-ne ne. ¹⁶ Me un hi un de, man kussu wu koob-de wu he m-swq ba wu un con un remen jin un de a."

¹⁷ Hananiya haaru, wu cowu o-hur. Wu tabbu o-kom wu ci'uru Shawuru. Wu zeeru, "Wan-yen de Shawuru, Wan-Koyan wu tomnu me. Yeso ka wu rwuune be un du un ka cow-yo o donde a. Wu conog o do m-hyan, remen komo **Kukt-o Shir** garamsuté wo."

¹⁸ Ba un naas o-da, yo ken rii-ye untun kuk-o o-jan he'enuru Shawuru un yish, wu jamsu m-hyan. Ka da-o wu inuru a yo'osuru wu m-ho. ¹⁹ Wu reeru rii-ye m-re wu jamsu kum m-'wons.

Shawuru ko'ote Ma-to Shir un bo-o o-Damaskus

Shawuru nomuru ut-ho hiin un **yan-neke-m Yeso** ne o-Damaskus. ²⁰ Ba m-jime, Shawuru ciru ko'ot un ma-ut Yeso un kuke-to un yoos un Ma-to Shir. Wu ro m-zee Yeso wu ro **Wa-wu Shir**. ²¹ Myet bon ye hogu wu a, ye bopu nu-se un ye. Ye zeeru, "Ashi, zwu wu ka hoome hun-ne komo wu caas yan-nom us-kon un ka jin-de o-Urusharima a? ¿Wu un neke kane ka un sakt-o un heet-mo un ye be-de un Gwomo-ne ye un kon-se Shir a ke'et ye a?"

²² Amba Shawuru doqru ko'ot un Ma-to Shir ur-beeb ne. Wu senguru 'yons un hur-de un **Yahuda**-ne ye ro ur-she'et o-Damaskus a, wu ro ye m-rure o-nip unze Yeso wu ro **Kiristi**.

Shawuru possote Yahuda-ne

²³ Bo a nomte ut-ho hiin a, **Yahuda**-ne zonguru ye hoot Shawuru. ²⁴ Amba wu hoguru ma-to un yo ye cone m-nom a. M-tet, m-how ne ye ro un tu un yish un ish-se o-bo remen ye hoot wu. ²⁵ Amba m-tet yan-neke-mo un wu deku wu, ye kerguntu wu un o ken ish-o un wur-o un o-bo n-me un caari-o o-koor.*

Shawuru waragte o-Urusharima

²⁶ Bo Shawuru woonte o-Urusharima a, wu ma'asuru m-senge wu cuwut n-me un morge-de un **yan-dor Yeso**, amba kap mo un ye hogu o-gyer un remen ye dek wu untun ko-**yan-neke-m Yeso** a. ²⁷ Amba Barnabas deku Shawuru wu heet be-de un **yan-Tom Yeso**. Wu ruru ye bo Shawuru hyane Wan-Koyan un cow a, un bo Wan-Koyan nomo wu ut-ma ne a, komo un bo Shawuru ko'ote jin-ur Yeso o-Damaskus a, ba o-gyer. ²⁸ Bo un kane, Shawuru sengu neke-mo un wu sak un **yan-dor Yeso** ne o-Urusharima. Wu ro m-ko'ot un jin-ur Wan-Koyan ba o-gyer. ²⁹ Komo ma-ut sengu wu m-suune un **Yahuda**-ne yan-hoge ut-Girik, wu ma'asuru ut-ma un ye ne, amba ye sengu hoob-o ur-taab ye hoot wu. ³⁰ Bo or un wu ne nepte kaane a, ye argu wu m-heet o-Kaseriya. Ka da-de, ye tomu wu ha-mo un bo-o o-Tarsus.

* **Bor-us jero:25** 9:25 Hyen komo: 2Kor 11:32-33.

³¹ Bô un ka da-o hun-ne kap **yan-dor Yeso** ye rô un dak-to o-Judiya à, o-Gariri ne, o-Samariya ne, ye kumu she'et-de un gwugwu-mo ur-hur. Hun-ne **yan-dor Yeso** kumu ur-beeb, un jaab-o ut-men ne, ye dooru ut-moor un bu-yo un **Kukt-o Shir**, da-o ye senge ur-she'et n-me un gyer-o Wan-Koyan à.

Bitrus taasute Iniyas gom

³² Bô Bitrus dorokte ut-dak kap à, komo wu haaru be-de un ka **yan-dor Yeso** ye, ye ro ur-she'et un bo-o o-Ridda à. ³³ Un ka be-de, wu go'onuru un wu ken net-wu ne jin-de un wu Iniyas, wu ro qomb hak-us eer un gom-o us-ryam. ³⁴ Bitrus zeeru wu, "Iniyas, Yeso **Kiristi** taaste gom ru. Ine, o pus rii-o ur-rut o ru." Ba un rem, Iniyas argu m-ine. ³⁵ Kap hun-ne ye ro ur-she'et n-me un bo-to o-Ridda un Sharon ne hyanu ka wu a taase gom à. Ka da-o ye waktunu be-ur Wan-Koyan.

Bitrus yonste Tabita ut-marimar

³⁶ Un bo-o o-Jopa, wu ken ne'a-wu ro kon **wan-neke-m Yeso** jin-de un wu Tabita, wu a m-zeë Dorkas à. Ka Dorkas wu ya'aste hi un de un wu sak n-me un nom un rii-yo ur-bon, komo wu ro un gu un koob-ne. ³⁷ Un ka da-o, wu rukt o-wur, wu maruru. Bô ye zorte wu à, ye neksu u-de un wu un kuke-o n-ton. ³⁸ Komo bo-o o-Ridda ro yow yow un bo-o o-Jopa ne. Bô **yan-dor Yeso** hogute Bitrus ro kon o-Ridda à, ye tomuru hun-ne yoor be-de un wu, ye kon wu wu haan be-de un ye hor-m-hor.

³⁹ Bitrus argu m-ine wu nekuru un ye ne. Bô wu woonte à, ye heetu wu un kuke-o n-ton. Myet-mo un ne'a-ne ye campo un ye ne merme à, ye esuru yow yow un wu ne, ye ro us-won, ye ro Bitrus m-kute ut-matuku, ut-gund ne to Dorkas cee ye cin da-o wu rokne un hoog à.

⁴⁰ Bitrus ruutu ye n-do kap un ka kuke-o, wu kwukturu wu kon us-kon. Wu byanduru be-de ur-u, wu zeeru, "Tabita, ine." Wu argu ups un yish. Bô wu hyente Bitrus à, wu argu m-ine wu she'eturu. ⁴¹ Bitrus tebbu wu o-kom wu guuru wu, wu inute. Wu agbu **yan-dor Yeso**, un ne'a-ne ye campo un ye ne merme ne à, wu tebbu ye Tabita un hoog ne. ⁴² Ka ma-to semuru kap o o-Jopa, hun-ne komo deen ye argu m-sheer be-ur Wan-Koyan. ⁴³ Bitrus rewu ut-ho deen o-Jopa, un hur-o un wu ken ko-yan-swom-to ut-ka to ut-gut wu, wu a m-zeë Simon à.

Bor-us op

Bitrus ne un Koneriyus

¹ Wu ken net-wu ro kon un bo-o o-Kaseriya jin-de un wu Koneriyus. Wu ro ko-caari-wu un karma-ne wu un **Roma**-ne wu un buug-de un karma-ne de a m-aag *Buug-de o-Itariya* à. ² Wu conog Shir un hur-ur gaan, komo wu ro "Wan-seps un Shir,"* kap un yakar-ye un wu ne. Wu ro m-senge deen be-de un gwu-o un **Yahuda**-ne ye ro koob-ne à, komo ko de ke ho-de wu ro us-kon be-de Shir. ³ De ken ho-de, hohond-mo un kwom-us tet-se m-rim, wu hyanuru **wan-tom-wu Shir** cas n-te ut-hyangan. **Wan-tom-wu Shir** haante be-de un wu, wu zeeru, "Koneriyus!"

⁴ Koneriyus tuuru wu yish gyer-o-gyer, wu zeeru, "Wa-ut-Gos, cyan yo ne?"

Wan-tom-wu Shir zeeru wu, "Kon-us ru se un gwu-o un koob-ne ne se wo m-nom à, se woog be-de Shir, rem-se m-baks se komo be-de un Shir. ⁵ Tom hun-ne m-moka ha-mo o-Jopa ye agante Simon, wu a m-aag Bitrus à. ⁶ Bitrus she'ete un hur-o un wu ken net-wu jin-de un wu komo Simon, wan-swom-to ut-ka. Hur-o un wu ro n-riib m-sa à."

⁷ Bô **wan-tom-wu Shir** ka wu nomo wu ut-ma aragte à, Koneriyus agnu guw-ne ye un wu nen yoor, un wu ken ko-karma-wu ne wu shere un Shir n-me un ka ye ro wu un nome m-senge ur-ho bi à. ⁸ Bô wu komoste ye m-rure un koyan kap à, wu tomuru ye ha-mo o-Jopa.

⁹ Bô ish geste à, ho-ur ro yow yow ur-hi ne, guw-ne Koneriyus ro ur-hew. Da-o ye woone yow yow un bo-o o-Jopa ne à, Bitrus daaru n-ton o-kuke, wu nomot us-kon. ¹⁰ Mer shipi wu, har wu cun wu re yo ken rii-yo. Amba bo a ro un ma-to un nom un rii-yo m-re à, wu hyanu ut-hyangan. ¹¹ Wu hyanu Ton-o shir tiksute, o ken rii-o o ro m-kerigune untun un caari-o o-gwodô. A o m-kyergunte n-dak un pa'aso-to un o ne ut-nass. ¹² N-me un o, koyan gon gut-de, de ro kon. Ye un na-us nass ro kon, un ye ro m-nak o-uub ne à, un yege-no ye ut-kot ne. ¹³ Wu hoguru o ken cor-o zeeg wu, "Bitrus, ine, o pen, o ti."

* **Bor-us op:2** 10:2 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne us-barag wu ba ko-Yahuda-wu á.

¹⁴ Amba Bitrus zeeru, "Ay! Wan-Koyan o, me wet m-ti m-ap mo **karamsa-o Mosa** zee a ti a."

¹⁵ Wu dooru hoge un cor-o ayoore-o, o zeeq, "Rii-yo Shir nome ba m-kuqkop a, taase o eeg yo rii-yo m-kuqkop."

¹⁶ Bo korte kaane sq-o o-tet a, da-o gaan ka saw-to argu m-da n-Ton shir ba m-rem.

¹⁷ Bitrus ro o-ryegen deen, wu ro m-zee koyan yo ka hyangan-to kute wu. Ka hun-neye Koneriyus tomne a woonuru. Ye cituru hun-neye be-de hur-o Simon ro a. Ye hyanuru o-hur, ye ro eso eso un ish. ¹⁸ Ye ro m-ko'ot o-ish, ye ro o-cot, "iKo Simon wu a m-aag Bitrus a comsute kan?"

¹⁹ Cin Bitrus ro un barag-se un ka hyangan-to, **Kukt-o Shir** zeeru wu, "Hun-neye nen tet ye ka kanu un hoob-o ru. ²⁰ Ine, o kerge hor-m-hor, o doru ye. Taase o hoge o-gyer a, remen me tombu ye."

²¹ Bitrus kyerguru, wu nekuru be-de un ka hun-neye ye. Wu zeeru ye, "Me wu no o-hoob. iYan yo hantu no?"

²² Ye zeeru, "Wu ken ko-caari-wu un ko-karma-wu un **Roma-neye** wu, jin-de un wu Koneriyus, wu tomnu te. Wu kashi un net-wu, 'Wan-seps un Shir.'[†] Ka wu kap o un hun-neye ye o-**Yahuda** ro m-rwor un ma-to un wu ut-kashi a. Wu wu, wu ken **wan-tom-wu Shir** wu ba m-kuqkop wu rwo'e wu tomonte o habe un hur-o un wu, wu hogute to o he m-cep a." ²³ Bitrus agnuru ye, wu ya'aru ye be-de m-rew.

Bitrus un hur-o Koneriyus

Bo ish geste a, Bitrus inuru, wu nekuru un ye ne. Ye ken **yan-dor Yeso** ye komo yan-bo-o o-Jopa ye shiru wu. ²⁴ Gas-o ish komo ye cowuru o-Kaseriya. Ko n-ga ma Koneriyus hwoog yea heesune, har wu agburu or un wu ne kap un nay-neye ye un wu ne. ²⁵ Bitrus ro m-cow o-hur, Koneriyus 'wossuru wu. Wu heeru un na-se un Bitrus, wu kwuku wu. ²⁶ Amba Bitrus zeeru wu ine, wu zeeru, "Ine! Ai, me ma net-wu."

²⁷ Bitrus ro ut-ma un wu ne, wu cowuru wu 'wossuru hun-neye deen morgute. ²⁸ Wu zeeru ye, "No un hi un no, no nepste unze udepe ko-**Yahuda** mosse ur-hi ko ne wu gas, ko ha ur-hamat be-de un net-wu ro ko-**Yahuda** a. Amba Shir zeeq taase un zee net, 'Shir a goks wo a.' ²⁹ Remen kaane, bo a tombe um haan a, me zee ay a. To, m-moka um conog um nep rii-yo rwo'e no agantu me a."

³⁰ Koneriyus zeeru, "Ho-ut nass-to arge a, gon ka da-o, kwom-us tet-se m-rim me un kon-se Shir un hur-o re. Wu ken net-wu woonuru wu esu un co re. Saw-to wu cope a, to m-cucas to m-sok ne. ³¹ Ka net-wu zeeru, 'Koneriyus, a gokste kon-us ru, ka koob-neye ye wo m-gu komo a, ka ma-to a wakte rii-yo m-baks be-de Shir. ³² Remen kaane, tom ha-mo o-Jopa a agan Simon, wu a m-aag Bitrus a, wu comse un hur-o Simon wan-swom-to ut-ka, wu hur-o un wu ro n-riib m-sa a.' ³³ Q rwo'e, um tombute a agan wo, komo nomog ur-bon bo o haane a. To, te myet te morgute un co-o Shir, remen te rakste kap o un yo Shir Wan-Koyan zeeq wo a."

Bitrus ko'otte ut-ma un hur-o Koneriyus

³⁴ Bitrus ciru ye nome ut-ma, wu zee, "O-nip, m-moka um cire m-nap Shir ro un kute un hun-neye m-koos a.[‡] ³⁵ Amba wu ro m-goks un hun-neye ye un ko o ke dak-o bo un wu ro un hoge un gyer-o un wu a, komo un kowan wu nome kashi rii ne a. ³⁶ No nepste tom-o wu tomnunte hun-neye ye o-**Isra** a. Shir ya'ag te **Ma-to m-Rerem** to rwo'e na she'et-de ba ut-ween un Shir ne a. Wu un nom kaane un bu-o Yeso **Kiristi**, komo wu ro Wan-Koyan be-de un ko wu ke net-wu. ³⁷ No nepste bo ka ma-to seme kap o n-me un dak-o o-Judiya a, cir-mo n-me o-Gariri wu shi'ine, da-o **Yohana** ko'ote ma-to un yo'os-de hun-neye m-ho a. ³⁸ No nepste Shir daage Yeso wu o-Nazaret, bo Shir ya'ase wu **Kukt-o Shir** a, komo ur-beeb ne. Remen Shir ro mosse un wu ne, wu sengu m-pa wu ro un nom un senge-mo m-sok, wu ro un taase un kap ye **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** shipe a, gom-se un ye.

³⁹ "Te ro yan-swq-se un wu komo te hyanag un yish te kap o un rii-yo Yeso nome n-dak o o-Judiya a, komo o-Urusharima ne. Q ye hootu wu n-te un ton-o cik-o o-**kan**. ⁴⁰ Amba Shir 'yonsu wu un ho-ur atette-de, komo wu rwo'uru ye ken hun-neye ye hyenet wu. ⁴¹ Wu rwun be-de un myet o un hun-neye a, se be un te ye Shir daage cin n-ga remen te waktute ya-o-sorog a. Te reeg, te su be-ur gaan un wu ne, da-o wu ine ut-marimar a. ⁴² Shir rwo'og te komo te ko'ote hun-neye **Ma-to m-Rerem**, komo te rur unze Yeso wu Shir rwo'e wu wakte wan-piishe un yan-hoog un margan-neye ne ut-ma. ⁴³ Kap o un **yan-Rwor**

[†] **Bor-us op:22** 10:22 Yahuda-neye ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorqte-o un yoos-de un Yahuda-neye a, amba ba ur-ko. Remen a ko wu a, Yahuda-neye us-barag wu ba ko-Yahuda-wu a. [‡] **Bor-us op:34** 10:34 Hyen komo: Kara 10:17.

un Ma-to Shir ye nomoste ut-ma un wu unze un jin-de un wu o kap o un wu shere be-de un wu à, he kum un soks ut-ba'as."

*Ye ro ya-Yahuda-ne á,
a ya'ag ye Kukt-o Shir*

⁴⁴ Bitrus ro un rwor ut-ma, **Kukt-o Shir** argu m-cire un hi-de un kap o un bo un ye ro m-hoge un ma-to un wu à. ⁴⁵ **Yahuda-ne** ye a kqe à, **yan-dor Yeso**, ye nekne un Bitrus ne à, ye bopu nu-se un ye un hyan-o un ye ro **Yahuda-ne á**, ye ma ye kumug yar-mo un **Kukt-o Shir**. ⁴⁶ Remen ye hogute ye m-teper un rem-ut hor-to, komo ye ro un sekemse un Shir.

Ka da-de Bitrus zeeru, ⁴⁷ "¿Wu ken wu ro kon wu he m-wen a yo'os ka hun-ne ye m-ho? Ai, ye ma ye kumuste **Kukt-o Shir** bo te kume à." ⁴⁸ Bitrus rwo'uru a yo'os ye m-ho n-me un jin-ur Yeso **Kiristi**. Ka da-de ne, ye konu wu wu doobe ya un ho hiin be-de un ye.

Bor-ús op o-gaan

Bitrus nomote yan-dor Yeso ut-ma

¹ O-da hiin ka ma-to wooru **yan-Tom Yeso** un ye ken **yan-dor Yeso** ye ne un dak-o o-Judiya unze ye ro **Yahuda-ne á** gokste Ma-to Shir. ² Bo Bitrus heete o-Urusharima à, ye ken sek-ye ye un **Yahuda-ne** ye **yan-dor Yeso**, ye ese be-de un jor-se ur-ko à, ye tepruru wu. ³ Ye zeeru, "¿Remen yan o o wotte be-de yan-ba-ut-ko, har o reet rii-yo m-re be-ur gaan un ye ne?"

⁴ Bitrus ciru ye nome ut-ma cas cas, wu zee: ⁵ "Me un bo-o o-Jopa me us-kon, um hyanu ut-hyangan. Um hyanu o ken rii-o m-kyergune untun caari-o o-gwod. A kyerguntute o n-Ton shir, pa'aso-to un o ut-nass, o wqonu yow yow un me ne. ⁶ Bo um guttu o m-sok ne à, um hyanu gut-to un na-us nass, un rii-ye ut-ko ne, un ye ro m-ja ne à, komo un yege-no ye ut-ko ne n-me. ⁷ Um hoguru o ken cor-o zeeq me, 'Bitrus, ine, o pen, o ti.'

⁸ "Amba um zeeru, 'Ay! Wan-Koyan o, yo **karamsa-o Mosa** zee a ti á, me wet yo m-he'edbe un nu re á!'

⁹ "Ka cor-o shasuru n-Ton shir o nomu ut-ma ayoore-o, o zee, 'Rii-yo Shir nome a reet à, taase o zee yo rii-yo m-kukop.' ¹⁰ Bo korte kaane so-o tet à, ka da-de, a deku ka rii-o n-Ton shir.

¹¹ "Un hohond-mo un ka da-o, hun-ne tet esuru un ish-o un hur-o um rotte à, a un tomon ye be un de rwun-mo o-Kaseriya. ¹² **Kukt-o Shir** zeeru me um dooru ye, taase um kutu ye m-koos á. Ka or re ne ye nen cind ye, komo ye shinu me, har te cowu un hur-o un ka net-wu. ¹³ Wu argu te m-rure bo wu hyan **wan-tom-wu Shir** eks un hur-o un wu à. Wu zeeru, 'Tom ha-mo o-Jopa a agan Simon, wu a m-aag Bitrus à. ¹⁴ Wu he wo hante un tom-o o hette kum un gwu à, wo un hun-ne ye un hur-o ru ne kap.'

¹⁵ "Cir-mo ka um cire ye nome ut-ma. **Kukt-o Shir** argu ye m-he'en, hond hond bo o he'enu na ur-takan à. ¹⁶ Um baksu ma-ut Wan-Koyan, bo wu zee, 'Yohana yo'oste hun-ne m-ho, amba no un **Kukt-o Shir** a he no m-yo'os.*' ¹⁷ To, urege Shir ya'ag ye m-yar hond hond un mo ma na ne, da-de a shere un Wan-Koyan Yeso **Kiristi**, me bo'os un wen Shir á!'

¹⁸ Bo **Yahuda-ne yan-dor Yeso** hogute kaane à, ye taagu bo ye he m-zee à, ye bomu Shir. Ye ma'asuru m-zee, "Ashi, har un ye ro **Yahuda-ne á**, Shir nomsute ye cow-yo m-waktune be-de un wu un yo un kum m-hoog ne."

*Hun-ne yan-dor Yeso
un bo-o o-Antakiya*

¹⁹ Da-o mar-m Istipanus kore à, ye ken **yan-dor Yeso** ye deen ye arguru m-caage remen ka range-o ine à. Ye ken ye nekuru har ha-mo un dak-to o-Pinikiya o-Sayipurus† ne, un bo-o o-Antakiya ne. Ye ro un yoos-de un **Ma-to m-Rerem**, amba be-de un **Yahuda-ne** cot.‡ ²⁰ Amba ye ken **yan-dor Yeso** ye ro kon so o-Sayipurus, o-Kireni ne, ye neke bo-o o-Antakiya ye nomote ye ro **Yahuda-ne á** ut-ma, ye ro ye un nome un **Ma-to m-Rerem** to ma Yeso Wan-Koyan. ²¹ Beeb-de Shir ro mosse un ye ne, har hun-ne deen shereg be-de Shir. Ye argu m-warag ye ma Wan-Koyan.

²² Ma-to un rii-yo kore o-Antakiya à, to wooru un to-to un hun-ne **yan-dor Yeso** ye ro o-Urusharima à. Hun-ne **yan-dor Yeso** komo ye tomuru Barnabas ha-mo un reeno o-Antakiya.

* **Bor-ús op o-gaan:16** 11:16 Hyen komo: Seng 1:5. † **Bor-ús op o-gaan:19** 11:19 o-Sayipurus dak-o o ro n-tete o m-sa à. ‡ **Bor-ús op o-gaan:19** 11:19 Hyen komo: Seng 8:1-4.

²³ Bq wu woonte à, wu hyanuru komo sqk-mq Shir nomo ye à. Wu nqmuru o-zak. Wu doo ye kap jaab-o ut-maen unze ye ma'as m-sher ne n-me un Wan-Koyan un hur-ur gaan. ²⁴ Barnabas komo kashi un net-wu, shiishe un **Kukt-o Shir** m-sher ne. Hun-ne ut-moor ne argu m-waktune be-ur Wan-Koyan.

²⁵ Bq un kané Barnabas argu m-neke o-Tarsus remen wu hqbonté Shawuru. ²⁶ Bq wu hyanu wu à, wu hanturu wu o-Antakiya. Hak ur-bir, ye m-morge un hun-ne ne **yan-dor Yeso**, ye ro un yoose un hun-ne ut-moor ne. Kaane un bo-o o-Antakiya o a cete m-aag un **yan-neke-m Yeso** un ka jin-de "**Kiristi-ne**."

²⁷ To, un ka da-o ye ken **yan-rwor un Ma-to Shir** ye haante o-Antakiya rwuun-mq o-Urusharima. ²⁸ Wan-gaan be-de un ye, jin-de un wu Agabus, wu inuru eso. Wu nqmuru ut-ma un beeb-de o-Kukt unze a nom o ken caari-o un mer-o un hono o-dak kap (To ka komo to nqmog un da-o ko-Gwomo **Sisar** Karadiyos nqme gwomo-to un dak-to o-Roma kap à). ²⁹ Yan-neke-m Yeso kupsu ut-ma unze ye tomté or re un ye ne gwu ye ro n-me dak-o o-Judiya à, ko wu ke hon un 'wons-mq un wu. ³⁰ Ye nomu kaane, ye tomuru yar-mq m-gu un hun-ne **yan-dor Yeso** o-Judiya un bu-yo un kom-ut sek-ye Barnabas ne un Shawuru.

Bor-qs op us-voor

A doog rangse un hun-ne

yan-dor Yeso

¹ Un ka da-o ko-Gwomo **Here** [Agirippa] wu ciru rangse un ye ken ye be-de un hun-ne **yan-dor Yeso**. ² **Here** rwog a ho **Yakubu**, (heno **Yohana**), o-magay. ³ Bq wu hyente **Yahuda**-ne hogute rerem-mq un rii-yo wu nome à, wu shipi Bitrus un cen wu. A un nom to ka un da-o un **Biki-o ut-Burodi to ba m-Yist**. ⁴ Bq **Here** shipte Bitrus à, wu cwutu wu un kur-o m-ke'et un kom-to un karma-ne op un cind [16] ye eret wu. Wu ro o-sakto wu hantutu wu n-me un hun-ne wu piishitu Bitrus ut-ma a komse **Biki-o m-Pas**.^{*†}

⁵ Bq Bitrus rotte n-me un kur-o m-ke'et à, **yan-dor Yeso** sengu us-kon be-de Shir remen wu.

Bitrus possute be-de un kur-o m-ke'et

⁶ Un ka tet-mq rii-yo **Here** piishite Bitrus ut-ma, Bitrus komo wu ro gego n-te kwom-ut yoor. Wu ro m-rew n-tete o un karma-ne nen yoor. Yan'-er-de un kur-o m-ke'et komo ye zupste ish ye ro ur-'er. ⁷ Da-o gaan, wu ken wan-tom-wu Wan-Koyan wu rwuunuru, mo ken cecar-mq caraksu ka kuke-o. Ka da-de ka **wan-tom-wu Shir** wu ci'uru Bitrus n-riib wu 'yonsuru wu. Wu zeeru, "Ine kusse." Komo ka kwom-to argu m-porme un kom-ut Bitrus.

⁸ **Wan-tom-wu Shir** zeeru Bitrus, "Cop matuku un du, komo o cup ka'ante-ut ru." Wu nomuru kaane. **Wan-tom-wu Shir** zeeru wu, "Yap gwodo-o ru, o dond me." ⁹ Bitrus argu m-rwuun wu doru wu. Wu nap unze ka rii-yo **wan-tom-wu Shir** ro m-nqm à, nip-o à, wu hyene wu zee bo-o re wu. ¹⁰ Bq ye arge yan'-er-de ye ur-takan un ye ur-buste ne à, ye wooru ish-o o-kwom o un cow-mq o-bo. Ka ish-o komo o tikshiru un hi un de un o. Ye argu m-ru. Woon-mq ka ye woone un yo ken cow-yo bo ye ro m-neke à, da-o gaan **wan-tom-wu Shir** argu m-ege.

¹¹ Ka da-de Bitrus muunuru un weer-se un wu. Wu zeeru, "O-nip, m-moka um nak unze Wan-Koyan-wu tomne wan-tom-wu gu me un kom-ut **Here**, komo un kap o un men-ut jaas-to ne, to **Yahuda**-ne ro o-sakto ye nomotu me à."

¹² Bq Bitrus nepte un kaane ne à, wu haaru un hur-o **Meri**, inu **Yohana** Markus,[‡] be-de hun-ne morge deen ye ro us-kon à. ¹³ Bq Bitrus raste ish-o un pyo à, wu ken wan-ne'a-wu, wu ro m-senge un ka hur-o à, jin-de un wu Roda wu haanuru wu hyenet ko wan wu à. ¹⁴ Bq wu hogute cor Bitrus à, wu warguru n-me o-rek remen wu rurute ye. Amba wu baks m-tiks un ish á remen o-zak. Wu rurur ye unze Bitrus wu ka un ish-o un pyo eso. ¹⁵ Ye zeeru wu, "Zungo-o wotte!"

Wu ne wu sengu m-zee, "Bitrus wu ge."

Ye ne ye zeeru, "**Wan-tom-wu Shir**-wu un wu wu o!"

¹⁶ Bitrus sengu m-ko'ot un ish. Bq ye tikshte à, ye hyanuru wu, ye bopu nu-se un ye. ¹⁷ Wu nomu ye o-napa o-kom ye rest temb. Ka da-de wu rurur ye bo Wan-Koyan rwuntu wu n-me un kur-o m-ke'et à. Komo wu zeeru, "Ruru no **Yakubu** un hen-ne ne ye kuse à ka ma-to." Ka da-de wu inuru wu nekuru de ken be-de.

§ **Bor-qs op o-gaan:28** 11:28 Hyen komo: Seng 21:10.

* **Bor-qs op us-voor:4** 12:4 Biki-o Yahuda-ne rotte

m-baks un ho-de Shir ruute ye o-Masar à. † **Bor-qs op us-voor:4** 12:4 Hyen komo: Rwu 12:1-27. ‡ **Bor-qs op us-voor:12** 12:12 ut-Girik: Yohana wu a m-zee Markus à.

¹⁸ Bq ish geste à, rwuk-mq ur-hur mq ine be-de un karma-ne à, ba hiin o á, un remen rii-yo kume Bitrus à. ¹⁹ Bq **Here** hobtu wu à, wu kum wu á. Wu sengeru ye m-cit us-cot remen wu hyenet o-nip, wu zegeru a hoom ye.

Mar-m Here

Bq un to **Here** inuru dak-o o-Judiya, wu nekuru o-Kaseriya, wu nomuru yan-ho reeno. ²⁰ Un ka da-o, **Here** ro un ryaab-se un hun-ne ye o-Taya un ye o-Sidon ne deen. Ye haanuru be-ur **Here** un hur-de un ye ur-gaan, komo ye hoqoburu o-sorog be-ur Birastus wan-co-o pyo-o ko-Gwomo, wu ne wu deku ma-to un ye wu gu ye. Ka da-de ye haaru be-ur **Here**, ye hoqbu wu she'et-de ba ut-ween, remen dak-o un ka ko-Gwomo-wu ye rotte ur-beeb, remen o yette un kum un rii-yo m-re.

²¹ Ho-de a hongse à, **Here** copu saw-to un wu to ut-gwomo, wu she'eturu un deeg-o ut-gwomo, wu nomu ye ut-ma. ²² Bq buug-de hun-ne hogute wu à, ye 'yonsu us-cor. Ye ma'asuru m-zee, "Hogu no wu ka ha! Cor-o un o ken shir-o o, o un net o á!" ²³ Da-o gaan, wu ken wan-tom-wu Wan-Koyan wu wosu **Here**, remen wu yagute sekemse un Shir. Yege-zwo sengu wu m-re har wu maruru.

²⁴ Ma-to Shir sengu re co komo, to sengu m-nom deen.

²⁵ Da-o Barnabas ne un Shawuru komse senge-mq a rwo'u ye m-nom à, ye jo'onuru so o-Urusharima. Bq ye jo'onte à, ye neknuru un **Yohana** Markus.

Bor-us op us-tet

A dak komo a tom

Barnabas ne, un Shawuru

¹ To, be-de un hun-ne **yan-dor Yeso** ye ro o-Antakiya à, ye ken **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye ro kon un yan-Yoos-de un Ma-to Shir ne. Ye ro:

Barnabas, un

Simon ne (wu a m-aag *Rim-wu* à), un

Rushiyos ne (ko-ya-o-Kireni), un

Manayen ne (wu bq'ose be-ur gaan un **Here** [Atipas] ne à), komo un

Shawuru ne.

² Da-de ye ro Wan-Koyan un nome ur-bongon à, komo ye ro un nom o-**swoot**. **Kukt-o Shir** zegeru, "Hussu me no Barnabas ne, un Shawuru remen senge-mq um agu ye ye nom à." ³ Bq ye nomoste o-**swoot** us-kon ne à, ye ru'uru Barnabas ne, un Shawuru kom-to o-kwum, ye sarrumsu ye.

Barnabas ne, un Shawuru o-Sayipurus

⁴ Barnabas ne, un Shawuru komo, **Kukt-o Shir** tomuru ye. Ye nekuru o-Sarukiya, komo reeno ye cowe hat-o m-ho ha-mo o-Sayipurus.* ⁵ Bq ye woote o-Saramis à, ye ko'ote Ma-to Shir un kuke-to **Yahuda**-ne to un yoos un Ma-to Shir. **Yohana** komo wu ro mosse un ye ne, wu ro ye m-gu.

⁶ Bq ye tuwusute ut-bo un ka dak-o ho-m rigimse kap à, ye wooru bo-o o-Bapos. Ye go'onuru un wu ken ko-**Yahuda**-wu ne ko-ya-o-gwot, wan-rwor un ma-to shir ye ut-bo, jin-de un wu Bar-Yeso. ⁷ Wu ro ko-nay ko-Gwamna Sarjiyus Burus. Gwamna Sarjiyus Burus komo net-wu ko-ya-us-weer. Ko-Gwamna agburu Barnabas ne, un Shawuru remen wu conog wu hoge Ma-to Shir. ⁸ Amba ka ko-ya-o-gwot-wu Arimos (jin-de un wu de ka un rem-de ut-Girik), wu shesu ye á, wu ro un o-hoob wu miktute hi-de un ka ko-Gwamna-wu taase wu dek ka ma-to o-nip. ⁹ Amba Shawuru, ka wu a m-zee Burus à, wu shiite un **Kukt-o Shir**, wu tuuru Arimos yish. ¹⁰ Wu zegeru, "Wo wa-wu un **ko-Gwomo-wu ya-ut-kot!** Ko de ke ho-de wu hun-ne un nome ut-bo, un rem-us yo-se ne. Yage m-muut nip-o Wan-Koyan ut-bo. ¹¹ M-moka ha, ryaab-se un Wan-Koyan ro un hi un du, woa warag ko-po. A dek ya o-da, ba wo un hyan cucas-mq ur-ho."

Da-o gaan, o ken rar-o o-comb ne biti yish-ye un wu. Wu sengu ut-tagab wu un hoob-o un wu he wu m-nak à. ¹² Bq ko-Gwamna hyente rii-yo nome à, wu argu m-sheer o-nip. Wu hyanag made-o un yoos-ur Wan-Koyan.

Burus ne un Barnabas

n-me o-Antakiya (o-Bisidiya)

¹³ Burus un ya-ur-hew de un wu ne ye inuru o-Bapos n-me un hat-o m-ho. Ye nekuru o-Perga so un dak-o o-Bampiriya. **Yohana**† yaguru ye, wu warguru o-Urusharima. ¹⁴ Ye ne ye inuru cir-mo o-Perga o-Antakiya ne so un dak-o o-Bisidiya. **Ho-de ur-Wuwe** de,

* **Bor-us op us-tet:4** 13:4 o-Sayipurus dak-o q ro n-tete o m-sa à. † **Bor-us op us-tet:13** 13:13 ut-Girik: Yohana Markus.

ye cqwuru un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, ye she'eturu. ¹⁵ Bq a karante takurda-to un Ma-to Shir[‡] à, sek-ye ye un ka **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** o wooturu ye tom unze, "No or te ne, urege no ut-ma ne to no hette te do ye un jaab-o ut-men à, no nom."

¹⁶ Burus inu eso, wu jaksu o-kom a resuru ceen. Wu zgeru, "No or re un **Isra**-ne, komo no ye ro un 'Wan-seps un Shir,'^S raks no! ¹⁷ Shir ye un hun-ne o-**Isra** dagante tat-ne te, wu muute ka hun-ne ye caari-o o-dak un da-o ye ro'e un dak-o o-**Masar** à. Komo wu rwuntu ye un ka dak-o ur-beeb ut-gwomo ne.* ¹⁸ Wu mo'og ur-hur un ye ne be-de us-hak kwooz-ut yoor [40] n-me o-kot.[†] ¹⁹ Da-o wu sabarse dak-ut ta'yoor un dak-o o-**Kan'ana** à, wu ya'asuru hun-ne ye o-**Isra** saw-to o-dak.[‡] ²⁰ To ka dek be-de us-hak zungu-us nass un kwooz-ut yoor us-op [450].

"Bo un kaane komo Shir sagbu ye con-ne yan-piish ut-ma har ha-mo un da-o Sama'era **wan-Rwor un Ma-to Shir**.^S ²¹ Ka da-de, ye konuru a sagbu ye ko-Gwomo, Shir argu ye m-ya'as un Shawuru wa Kish, net-wu un baag-o **Banyamin**, wu nome ye ut-gwomo har us-hak kwooz-ut yoor [40].* ²² Bq Shir ruute Shawuru à, wu rwo'u **Dawuda** wu warag ko-Gwomo-wu un ye. Un tor-se Shir nome **Dawuda** ne à, wu zgeru, 'Um kumug **Dawuda** wa **Jesse**, net-wu, wu um cone m-sok ne à. Wu he m-nom kap o un bo un yo um cone à.'[†]

²³ "Raag-o un baag-o un ka net-wu Shir hantute **Isra**-ne **Wan-Gwu**, Yeso, bo wu esse ut-ma à. ²⁴ Rii-yo Yeso haante, **Yohana** Wa-m-**Yo'os un hun-ne m-ho** ko'otute hun-ne ye o-**Isra** Ma-to Shir, kap ye waktune be-de Shir komo a yo'os ye m-ho.[‡] ²⁵ Bq **Yohana** nomte ma-to m-kom un senge-mo un wu à, wu zgeru, '¿Wan wu ne no esse um ro? Me wu ha ro ka wu ka wu á. Amba wu ken wu ro kon wu he m-haan un jim un de à, wu ro ko rii-se m-gaag un ka'ante-to un wu me bo'os m-us á.'^S

²⁶ "No or re ne, baag-o **Ibrahi**, komo un ye ro **Yahuda**-ne á 'Wan-seps un Shir'* be un no, na ye ha a tomne ma-to un ka gwu-o. ²⁷ Remen ya-ur-she'et o-Urusharima un sek-ye ye un ye ne, ye nap unze wu ro **Wan-Gwu** á. Komo ye nap ma-to un **yan-Rwor un Ma-to Shir** to a m-karante un ko de ke **Hq-de ur-Wuwe** de á. Amba ye shooste ka ma-to **yan-Rwor un Ma-to Shir** to be-de un 'ya un Yeso ur-koob. ²⁸ Ko de nomte ye ship wu un **ba'as-de** wo'e a hoot wu á, myet un kaane ne ye konu **Biratus** a ho wu.[†] ²⁹ Bq ye shoosute kap o un bo un rii-yo a gene mose un wu ne à, ye kergunturu wu n-dak un cik-o o-ce, ye rwo'u wu n-me un saag.[‡] ³⁰ Amba Shir 'yonstu wu ut-marimar. ³¹ Ut-ho komo deen wu ro m-rwuun cas be-de un ka ye doru wu ha-mo o-Urusharima à, so o-Gariri. Ye ro m-moka yan-swq-se un ma-to un wu be-de un hun-ne na.^S

³² "Te ma te hantutu no **Ma-to m-Rerem**, unze ka Ma-to Shir swore o-nu un tat-ne na ne à. ³³ Da-de wu 'yonse Yeso ut-marimar á, wu shoosutu na ka swor o-nu o, na ye ro yakar-ye un ye à. Untun bo to ro gense be-de un sep-o ayoore-o n-me Sep-to ur-Bongon à unze,
" 'Wo Wa re wu,

Caane um waragte Tato ru.*

³⁴ Shir 'yonste Yeso ut-marimar, Shir essussute Yeso a mer har wu wumut á. O-nip ge, Shir shooste to ka ma-to mose un ing-mo un wu ne unze,

'Man ya'as wo ka kwum-o, o ba m-kukop
o um nome **Dawuda** ma-to un o à.'[†]

³⁵ Remen n-me un o ken Sep-to ur-Bongon to wu zgeg,
'Wo yage Wan-ba-m-kukop ru wumut á.[‡]

‡ **Bor-us op us-tet:15** 13:15 ut-Girik: "o-karamsa un yan-Rwor un Ma-to Shir ne" = kap takurda-to Mosa un yan-Rwor un Ma-to Shir ne gene à. ^S **Bor-us op us-tet:16** 13:16 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne us-barag wu ba ko-Yahuda-wu á. * **Bor-us op us-tet:17** 13:17 Hyen komo: Rwu 1:7; 12:51. † **Bor-us op us-tet:18** 13:18 Hyen komo: Qog 14:34; Kara 1:31. ‡ **Bor-us op us-tet:19** 13:19 Hyen komo: Kara 7:1; Josu 14:1. ^S **Bor-us op us-tet:20** 13:20 Hyen komo: Pii 2:16; 1Sam 3:20. * **Bor-us op us-tet:21** 13:21 Hyen komo: 1Sam 8:5; 10:21. † **Bor-us op us-tet:22** 13:22 Hyen komo: 1Sam 13:14; 16:12; Bng 89:20. ‡ **Bor-us op us-tet:24** 13:24 Hyen komo: Mark 1:4; Ruka 3:3. ^S **Bor-us op us-tet:25** 13:25 Hyen komo: Yoha 1:20; Mati 3:11; Mark 1:7; Ruka 3:16; Yoha 1:27. * **Bor-us op us-tet:26** 13:26 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne us-barag wu ba ko-Yahuda-wu á. † **Bor-us op us-tet:28** 13:28 Hyen komo: Mati 27:22-23; Mark 15:13-14; Ruka 23:21-23; Yoha 19:15. ‡ **Bor-us op us-tet:29** 13:29 Hyen komo: Mati 27:57-61; Mark 15:42-47; Ruka 23:50-56; Yoha 19:38-42. ^S **Bor-us op us-tet:31** 13:31 Hyen komo: Seng 1:3. * **Bor-us op us-tet:33** 13:33 Hyen komo: Bng 2:7. † **Bor-us op us-tet:34** 13:34 Hyen komo: Isha 55:3 (ut-Girik). ‡ **Bor-us op us-tet:35** 13:35 Hyen komo: Bng 16:10.

³⁶ “Bø un da-o **Dawuda** komse m-shoos un senge-mo Shir ya'asu wu un da-o un wu à, wu argu m-mar. A joku wu un tat-ne ye un wu ne, wur-o un wu wumuru komo. ³⁷ Amba Yeso wu Shir 'yonsè ut-marimar à wu wum un saag á.

³⁸ “Remen kaane, or re ne, un conog no nep unze n-me Yeso o a m-soks **ur-ba'as** bo me no m-rure á. ³⁹ Komo be-de un wu o kap bo un wu shere o-nip à, wu waragte kashi un net un hyan-mo Shir, rii-yo **karamsa-o Mosa** kuse ba o un pya keer-de un to à. ⁴⁰ Remen kaane muut no ur-hi, taase ka rii-yo Shir rwore nu à, n-me un takurda-to un **yan-Rwor un Ma-to Shir** à, yo nom un no ne:

⁴¹ “ Raks no, no yan-nom ur-ar,

made-o a ruk no, no mer!

Remen man nom mo ken senge-mo,

un ho-ut no, senge-m no a sher un mo ne á,

ko wu ken wu ruru no!^S ”

⁴² Bø Burus ne, un Barnabas ro m-rwun un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** à, hun-ne konuru, ye do ye nome ut-ma n-te un ka rem-se komo un **Ho-de ur-Wuwe** de roone à.

⁴³ Bø hun-ne caagute à, **Yahuda**-ne ut-moor ne, komo un **Girik**-ne ye muute hi un de un ye **Yahuda**-ne à, un ye doru Burus ne, un Barnabas. Ye komo ye nome ye ut-ma ye dooru m'-wons remen ye reet co ur-she'et n-me un yar-mo Shir.

⁴⁴ Bø **Ho-de ur-Wuwe** riginte à, sa o zee hono o-bo karguru be-ur gaan remen ye hogute Ma-ut Wan-Koyan. ⁴⁵ Amba bo **Yahuda**-ne hyente morog-de un hun-ne deen à, shoob-ur hqoru ye. Ye dek ma-to Burus rwore á, ye ro un reeb-to un wu.

⁴⁶ Amba Burus ne, un Barnabas ye nomu ut-ma ba o-gyer. Ye zee ru. “No **Yahuda**-ne no depe a cire nome un Ma-to Shir. Amba bo no yagu to à, no rwuntute o ka no depe no kum hogg-mo ba m-ta á. To, te un neke be-de un ye ro **Yahuda**-ne á. ⁴⁷ Remen Wan-Koyan be'esute wu ru'uste te bo wu zee à,

“ Um rwog'og wo o wakte m-cecas

be-de un ye ro **Yahuda**-ne á.

Remen o hantute gwu o un hono o-dak.'* ”

⁴⁸ Bø ye ro **Yahuda**-ne á hogute kaane à, ye hogu m-rerem deen. Ye bomu ma-ut Wan-Koyan. Kap ye Shir daage remen ye kumut hogg-mo ba m-ta komo ye sheru o-nip.

⁴⁹ Ma-ut Wan-Koyan komo to semuru un ka dak-o kap. ⁵⁰ Amba **Yahuda**-ne swowuru ye ken ne'a-ne ye “Yan-seps un Shir,”[†] ye a m-ya ut-gos à, komo un ye ken campo-ne ye ne un caari-ye un hun-ne ne ye un bo-o un ye ne. Ye 'yonsu ut-ween un Burus ne, un Barnabas, ye yanu ye un bo-o un ye. ⁵¹ Ye kukturu hu-mo un na-se un ye un rem o-napa be-de un hun-ne ye o-bo, ye nekuru bo-o o-Ikoniya.[‡] ⁵² Yan-neke-m Yeso ye o-zak deen, komo ye ro shiishè ceng un **Kukt-o Shir**.

Bor-us op us-nass

Burus ne, un Barnabas

haag bo-o o-Ikoniya

¹ Komo, un bo-o o-Ikoniya, Burus ne, un Barnabas ye cowuru kuke-o **Yahuda**-ne o un yoos un Ma-to Shir bo ye wete à. Ye ko'oturu Ma-to Shir un beeb-de **Kukt-o Shir**, har hun-ne deen **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne á, ye shereg be-de Shir. ² Amba **Yahuda**-ne ye yage m-sheer be-de Shir à, ye argu m-swowog un ye ro **Yahuda**-ne á, ye naasu she'et-de un ye un **yan-dor Yeso** ne.

³ Myet un kaane ne, Burus un Barnabas ye she'etu kanè deen, ye ro un ko'ot un Ma-to Shir ba o-gyer bo Wan-Koyan zee ye à. Wan-Koyan komo wu suute ma-to un wu m-yar, a nomot us-napa un saw-to o-made ne un kom-to un ye. ⁴ Amba hun-ne ye un bo-o o-Ikoniya wongu be-ut yoor, ye ken ye ro un shas-o **Yahuda**-ne, ye ken ye komo un shas-o un **yan-Tom Yeso**.

⁵ Ye ro **Yahuda**-ne á un **Yahuda**-ne ne mosse un sek-ye ye un ye ne, ye argu m-zonge ye yo'ogte **yan-Tom Yeso**, ye jirit ye ut-ta'ar. ⁶ Bø **yan-Tom Yeso** hogute kaane à, ye somuru ha-mo un bo-to o-Risiya o-Darbe ne, un bo-to ro o-her à. Ka to ro un dak-o o-Rikoniya. ⁷ Un ka be-to ye ro ko'otte **Ma-to m-Rerem**.

Burus ko'otte Ma-to Shir

un bo-o o-Risiya

^S **Bor-us op us-tet:41** 13:41 Hyen komo: Haba 1:5 (ut-Girik). * **Bor-us op us-tet:47** 13:47 Hyen komo: Isha 42:6; 49:6. † **Bor-us op us-tet:50** 13:50 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de “Wan-seps un Shir” be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne á, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne dek wu ko-Yahuda á. ‡ **Bor-us op us-tet:51** 13:51 Hyen komo: Mati 10:14; Mark 6:11; Ruka 9:5; 10:11.

⁸ Un bo-q o-Risiya, komo wu ken net-wu ro kon ko-ryam, wu wet ur-hew á cin bo a matu wu á. Wu ro tara, ⁹ wu ro rax un rax un ko'ot-o Burus. Burus tuuru wu yish. Bo Burus hyente wu ro m-sher ne mo woo'e a taaste gom-o un wu á, ¹⁰ wu 'yonsu cor m-wons ne. Wu zee, "Ine, o es un na-us ru!" Ka net-wu argu m-ine ut-nosse komo wu taknu ur-hew.

¹¹ Bo buug-de un hun-ne hyente rii-yo Burus nome á, ye 'yonsu us-cor. Da-o gaan ye ma'asu m-zee un rem-de ut-Rikoniya, "O-nip, yege-shir haantu na un sha-mo un hun-ne!"

¹² Ye egu Barnabas ur-jin Zeyus, Burus ne, ye egu wu Hermes, remen wu ro co-q ut-ma. ¹³ Wan-Cow un kon-se shir Zeyus, wu pyo-q un wu ro un jim-de o-bo á. Wan-cow-wu un kon-se shir Zeyus, wu hanturu yege-na, ut-mok ne un ish-o o-bo. Ka wan-cow-wu un kon-se shir Zeyus wu mosse un hun-ne ne, ye conog ye nome **yan-Tom Yeso** ut-seke.

¹⁴ Amba bo ka **yan-Tom Yeso** ye, Barnabas ne un Burus, hogute kaane á, ye yoogu matuku-to un ye. Ye haaru un buug-de un hun-ne us-rek, ye un 'yons us-cor m-wons ne ye ro m-zee, ¹⁵ "¿Remen ya notte m-nom kaane? Ai, te ma hun-ne ye untun no, **Ma-to m-Rerem** te hantu no, remen no tukute ka rem-se o-hwas se o-cin, komo no waktunte be-de Shir wan-hoog, wu nome o-Ton, o-dak ne á, m-sa ne, komo un kap o un rii-yo ro ne n-me un to á.* ¹⁶ Un da-o n-ga, wu yagute kap o un hun-ne ye nom bo ye hyane m-sok á. ¹⁷ Kap un kaane ne komo, wu wet un yage un hi un de un wu ba o-napa á. Wu wu ro no un 'ya un kem, o-gos un rem-se o-kat ne. Wu ro no m-coks un rii-yo m-re, wu ro no komo un rwq un zak-q ut-men." ¹⁸ Myet un to ka ma-to ne, ba un yish pus-se ye hokse ka hun-ne ye m-wen un nom ut-seke remen ye á.

¹⁹ Amba ye ken **Yahuda**-ne ye haanuru rwuun-mo o-Antakiya o-Ikoniya ne, ye hoksuru hun-ne ye jiruru Burus ut-ta'ar ye naku wu ha-mo un jim-de o-bo, ye hyene ye zee wu mereste. ²⁰ Amba bo **yan-neke-m Yeso** morge ye riktú wu á, wu inuru wu warguru n-me o-bo. Gas-o ish komo wu neku bo-q o-Darbe un Barnabas ne.

M-warag o-Antakiya n-me dak-q o-Siriya

²¹ Bo Burus ne un Barnabas ko'otte **Ma-to m-Rerem** o-Darbe á, komo ye kumuru **yan-neke-m Yeso** ut-moor ne, ye warguru o-Risiya, o-Ikoniya ne, komo o-Antakiya ne,† ²² ye ro m-do'e un **yan-neke-m Yeso** ur-beeb, ye ro ye m-ya m-wons be-de m-sher be-de Shir. Ye ro m-zee, "Se mosse un swq ur-koob ne deen a hette cow un gwomo-to Shir." ²³ Komo bo ye degursute ye sek-ye un ko de ke buug-de un **yan-dor Yeso** de á, mosse us-kon ne o-swoot ne á, ye tabbu ye be-ur Wan-Koyan, wu ye shere be-de un wu á. ²⁴ Ye doruru so un dak-q o-Bisidiya ha-mo o-Bampiriya. ²⁵ Komo bo ye rurte Ma-to Shir un bo-q o-Perga á, ye argu m-neke bo-q o-Attariya.

²⁶ Bo un kané komo ye daaru hat-q m-ho ye wargu o-Antakiya. Yan-dor Yeso sekuru ye ut-kom remen ka senge-mo Shir ya'u ye á. Un bu-yo un yar-mo Shir, ye komoste ka senge-mo. ²⁷ Bo ye woonte á, ye morogsu hun-ne **yan-dor Yeso** ye rworu kap rii-yo Shir nome be-de un ye á, komo un bo wu tikshe ye ro **Yahuda**-ne á ish-q m-sher o-nip á. ²⁸ Ye she'etunduru reno o-da ne deen mosse un **yan-neke-m Yeso** ne.

Bor-us op us-taan

Morog-de un Sek-ye yan-dor

n-me o-Urusharima

¹ Ye ken hun-ne ye haanuru komo o-Antakiya rwuun-mo dak-q o-Judiya. Ye ro m-yoose un **yan-dor Yeso**, ye m-zee, "Urege a ko no ur-ko bo jind-o **Mosa** zee á, nga hoks kum un gw á.*" ² Ma-ut sunuru Burus un Barnabas ne un ka hun-ne ye ne remen un ka ma-to. Amba a rwq'u Burus ne un Barnabas komo un ye ken ye ne, ye neke o-Urusharima be-de un **yan-Tom Yeso** un sek-ye ye un hun-ne ne **yan-dor Yeso** remen ye oromte un ka ma-to.

³ Hun-ne **yan-dor Yeso** o-Antakiya shiiru ye, ye nekurú ye doruru so un dak-q o-Pinikiya o-Samariya ne, ye ro m-rwor bo ye ro **Yahuda**-ne á shere o-nip á. To ka rwq'u kap **yan-dor Yeso** nom un zak-q ut-men deen.

⁴ Bo ye wooté o-Urusharima á, kap o un hun-ne **yan-dor Yeso**, un **yan-Tom Yeso** ne, un sek-ye ye un hun-ne **yan-dor Yeso** ne, ye barku ye. Burus ne un Barnabas ruru ye kap rii-yo Shir nome be-de un ye á.

⁵ Amba ye ken **Parisa**-ne ye waragte **yan-dor Yeso**, ye inu eso, ye zee ru, "Depete ye ro yan-Yahuda-ne á m-dore **karamsa**-o **Mosa** komo se a koog ye."

⁶ Yan-Tom Yeso un sek-ye ne be-de un hun-ne **yan-dor Yeso** ye morguru remen ye pu'usté ut-rom n-te un ka ma-to. ⁷ Bo ma-ut sunute ye m-sok ne o-da ne deen á, Bitrus

* **Bor-us op us-nass:15** 14:15 Hyen komo: Rwu 20:11; Bqng 146:6. † **Bor-us op us-nass:21** 14:21 o-Antakiya

n-me dak-q o-Bisidiya. * **Bor-us op us-taan:1** 15:1 Hyen komo: Rewi 12:3.

inü eso. Wü zëerü ye, “Qr re ne, nq nepstë cin o-da ne Shir daagu me be ün nq, ünze ye ro **Yahuda**-ne á he hoge ün **Ma-to m-Rerem**, komo ye sher o-nip.[†] ⁸ Shir komo wü nape hur-de ün kowan à, wü rwüntüte ünze wü gokstü ye bõ wü ya'u ye **Kukt-o Shir** à, bõ wü ya'u na à.[‡] ⁹ Komo wü kutü na m-koos ün ye ne á, ün remen wü muutë hur-to ün ye cas cas be-de m-sher o ün ye. ¹⁰ ¿Yan yo ne notte ün meger-to Shir? A m-meger ün Shir urege a gaktü ye ken ye dqrotte-o **o-karamsa**. Kõ na ün tat na ne, a jesusüte ka **karamsa**-o koyanda! ¹¹ Amba a shëreg ünze be-de ün yar-m Wan-Koyan Yëso a kum gwü, untün ye ma bõ ye kumë à.”

¹² Myet o ün mörög-de ün hun-ne rëesü ceen, ye raksuru Barnabas ne ün Burus. Ka da-de, Barnabas ne ün Burus rworë ma-to us-napa, ün rem-se o-made ne se Shir nome be-de ün ye à, n-me ün ye ro **Yahuda**-ne á.

¹³ Bõ ye komostë üt-ma à, **Yakubu** shasuru. Wü zee, “Qr re ne, raag nq me. ¹⁴ Simõn rworog bõ Shir cire çon-to ün ye ro **Yahuda**-ne á, be-de ün dek ün ye ken hun-ne ye be-de ün ye, ye waragtë ye ma ün wü. ¹⁵ Tõ ka komo to nõmog ur-hond ün ma-to **yan-Rwor ün Ma-to Shir** ne. Bõ to ro gense à ünze,

¹⁶ “A nomse kaane man müün
üm ja'as ma ün hur-o **Dawuda** o bu'üge à,
Kõ de nomtë o bu'ugsüte à, man ja'assu o m-ma,
komo um 'yons o.

¹⁷ Kaane ges-o ün hun-ne hette me m-hoob me Yawe,
ye ro **Yahuda**-ne á ye um daage
ye waragtë ye ma re à.

Kaane Yawe rworë, wü rworë bõ ün se,

¹⁸ um rwog hun-ne re ye nep ka rem-se cin n-ga.[§]

¹⁹ “Remen kaane ün hyanag üdepe a su'e ye ro **Yahuda**-ne á ye ro ün waktüne be-de Shir à. ²⁰ Ün süge-de ün kaane ma a genü ye o-takurda a ruru ye taase ye re rii-yo m-re yo a tebbe pyo-o m-gir á, taase ye nom o-ás, kõ ye ti ap-mõ ün güt-de a panë á, komo m-hyó ne.* ²¹ Remen hun-ne kq'ote **karamsa**-o **Mosa** ün kõ o ke bõ-o. Cin ün zaman-yo n-ga, ye nõmostë kaane ün kuke-to ün yoos ün Ma-to Shir ün kõ de ke **Ho-de ur-Wuwe** de.”

Shas-o ün sek-ye yan-dor

²² Yan-Tõm Yëso ün sek-ye ne, mõsse ün kap o ün hun-ne ne yan-dor, ye hyanuru depete ye deeg ye ken ye be-de ün ye, ye tomat ye ha-mõ o-Antakiya mõsse ün Burus ne ün Barnabas. Ye dagnü Yahudas (wü a m-zëe Barusabas à), komo ün Siras ne, ye ro gos-ye be-de yan-dor à. ²³ Ye ya'asuru takurda-o ro m-zëe à:

“Be-de ün or nq ne, **yan-Tõm Yëso** ün sek-ye ne ye ün hun-ne yan-dor, ha-mõ ün yan-dor ye ro baag-o ün ye, **Yahuda**-ne ye á, ün bõ-o o-Antakiya, komo ün dak-to o-Siriya ne ün o-Kirikiya ne, te ur-gas.

²⁴ A kumug m-hoge ünze ye ken be ün na ye ya'ag nõ ur-kooob ün ma-to ün ye. Ye zo'ogsutu nõ, kõ de nomtë à a rwõ ye m-nõm kaane á. ²⁵ Remen kaane, bõ te pu'uste üt-rom à, te hyanuru nõmog ur-bon te deger ye ken ye te tombü nõ ye, ün or na ne, ye ro, Barnabas ne ün Burus. ²⁶ Ye ya'ase hoog-mõ ün ye remen jin-ur Wan-Koyan na Yëso **Kiristi**. ²⁷ Remen kaane, te tombüte Yahudas ün Siras. Ye ün hi ün de ün ye ya'asuru nõ nip-o ün ka rem-se ün nu-o ün ye. ²⁸ **Kukt-o Shir** hyanag nõmog ur-bon, kaane komo te hyanë nõmog ur-bon, taase a ru'u nõ se ken nu-se arge se ka rem-se se a ya'asu nõ à. ²⁹ Taase nõ re rii-yo a tebbe pyo-o m-gir á, m-ap mõ a **seke** à, mõsse m-hyó ne, ün ti-m ap-mõ ur-güt ne de a miggre ur-geks á, komo o-ás ne. Ürege nõ ereg hi ün nõ be-de ün se ka rem-se, nõ nõmog o ka rii-yo ur-bon. She'et nõ gwugwu.”

³⁰ A tõmuru ye, ye nekuru o-Antakiya. Bõ ye karaksüte hun-ne **yan-dor Yëso** à, ye ya'asuru o-takurda. ³¹ Bõ hun-ne karantüte o-takurda komo à, ye nõmuru zak-o üt-men ün remen srõg-o ye kumë à.

³² Yahudas ün Siras komo, remen ye hi ün de ün ye **yan-Rwor ün Ma-to Shir** ye, ye nakuru or ün ye ne üt-to üt-ma ne deen, ye dooru ye m-wõns. ³³ Bõ ye nomostë üt-hõ hiin ün ka be-de à, a argü ye m-'yons gwugwu, ye warguru be-de ün ye tõmnü ye à.[†] ³⁵ Burus ne ün Barnabas rewuru üt-hõ hiin o-Antakiya. Ye ro ün ye ken hun-ne ye ne deen, ye ro ur-yoos, ye ro komo ün rwor ün **Ma-to m-Rerem** to ma Wan-Koyan.

[†] **Bõr-üs op us-taan:7** 15:7 Hyen komo: Seng 10:1-43. [‡] **Bõr-üs op us-taan:8** 15:8 Hyen komo: Seng 10:44; Seng 2:4. [§] **Bõr-üs op us-taan:18** 15:16-18 Hyen komo: Emos 9:11-12 (üt-Girik); Isha 45:21. * **Bõr-üs op us-taan:20** 15:20 Hyen komo: Rwuü 34:15-17; Rewi 18:6-23; 17:10-16. [†] **Bõr-üs op us-taan:33** 15:33 Tõ ken takurda-to: Ci-o 34Amba Siras daaguru m-she'et kane.

Burus wongutē un Barnabas ne

³⁶ Bq a nomtē ut-hq hiin à, Burus zeerū Barnabas, “Haan a dorē kap bq-to a rurte **Ma-to m-Rerem** to ma Wan-Koyan n-ga à, a gastē or na ne, a hyenet bq ye rō à.” ³⁷ Barnabas conūru ye dek **Yohana** Markus ye nekutē un wū ne. ³⁸ Amba Burus hyanūru ū nom ūr-bon ye neke un Markus ne á remen n-ga wū ro yagusutū ye un dak-o o-Bampiriya, komo wū yagutē re ko m-senge be-ur gaan un ye ne.† ³⁹ Koob-de o-acunde nomog ye deen har woqru ye m-wonge. Barnabas dekurū Markus, ye cōwūru hat-o m-hq ha-mo o-Sayipurus.‡ ⁴⁰ Amba Burus daagu Siras. Da-o yan-dor ru'usu ye n-me un yar-m Wan-Koyan mo eret ye à, ye inūru. ⁴¹ Ye doruru so un dak-to o-Siriya o-Kirikiya ne, ye ro hun-ne **yan-dor Yeso** un do ye ūr-beeb.

Bqr-qs op qs-cind*Timoti dorutē Burus ne un Siras*

¹ Burus haarū o-Darbe, o-Ristira ne. Wū ken ko-ya-neke-m Yeso wū ro n-me o-Risiya à, jin-de un wū **Timoti**, wà-wū un wū ken ne'a-wū ko-**Yahuda** ko-yan-dor. Tato un wū komo ko-**Girik**-wū. ² Yan-dor ye ro un bq-to o-Risiya o-Ikoniya ne à, komo ye un bongon-ur **Timoti**. ³ Burus conūru **Timoti** shii wū. Remen kaane, wū deku wū, wū korū wū ūr-kō. Wū un nom kaane remen ka **Yahuda**-ne ye ro un to ka be-to à, kap ye nepste tato un wū ko-**Girik**-wū.

⁴ Da-o Burus ne un Siras ro ūr-hew à, ye ro m-dorog bq-ut-bq, ye sengu m-rure un hun-ne ko'ot-o **yan-Tom Yeso** un sek-ye ne be-de un hun-ne yan-dor cone o-Urusharima à, ye rurū yan-dor-ye dorē ka ko'ot-o. ⁵ Un kaane hun-ne yan-dor doote m-wons be-de m-sher o-nip, ye rō m-dō ut-moor kō de ke hq-de.

N-me ut-hyangan, net konog Burus wū haan un dak-o o-Makidoniya

⁶ Ye pa'uru dak-to o-Pirijiya o-Garatiya ne, remen **Kukt-o Shir** weneg ye nom un ma-ut Wan-Koyan dak-o o-Asiya. ⁷ Bq ye wootē dak-o o-Misiya à, ye nomū m-senge ye heet dak-o o-Bitaniya, amba Kukt-o Yeso o 'ya ye á. ⁸ Ye doruru riib-se un dak-o o-Misiya ye yirguru ha-mo o-Toruwās. ⁹ M-Tet, Burus hyanū ut-hyangan. Be-de un ka hyangan-to komo wū hyanūru wū ken net-wū un dak-o o-Makidoniya wū ro eso, wū ro wū ūs-kon wū rō m-zee, “Haan o-Makidoniya, o gu te.” ¹⁰ Bq Burus hyente ka hyangan-to à, da-o gaan, te nomū m-senge te pest ha-mo o-Makidoniya. Te un nom kaane, remen te nepste unze Shir agu te, remen te ko'ottē **Ma-to m-Rerem**.

Ridiya shereg be-ur Wan-Koyan

¹¹ Te argu m-ine n-me un hat-o m-hq o-Toruwās te inūru se o-Samutarkiya.* Gas o-ish, komo se o-Niyaporis. ¹² Bq un kane komo te argu m-arag ha-mo o-Piripi o rō un kus-o un gwomo-to o-**Roma** à, komo o rō caari-o o-bq un raag-o o-Makidoniya. Te nomū kane ut-hq.

¹³ **Hq-de ūr-Wuwe**, te ruuru un ish-o o-bq, te nekurū n-riib o-roog be-de te ro hwooge te zee be-de un nom ūs-kon rō kon remen **Yahuda**-ne à. Te she'eturu te nomuru ne'a-ne ut-ma ye morge un ka be-de à. ¹⁴ Wū ken ne'a-wū ro kon jin-de un wū Ridiya, “Wan-seps un Shir,”† wū ro te m-hoge. Wū ko-yan-bq-o o-Tiyatira wū, wū ro m-baab un gund-ut jaas-to to un hwor. Wan-Koyan tikshē hur-de un wū, har wū estē ūr-hi wū raks rii-yo Burus rwore à. ¹⁵ Bq a yo'ostū wū m-hq un hun-ne ye un hur-o un wū ne à, wū konuru te. Wū zeerū, “Ūrege nō dek me wan-sher o-nip be-ur Wan-Koyan to, haan nō un hur-o re, nō she'et.” Wū kokorsuru te, te argu m-dek un ma-to un wū.

A ka'ag Burus ne un Siras

¹⁶ De ken hq-de, te m-neke be-de un nom ūs-kon, te go'onuru un wū ken wan-ne'a-wū ne ko-guw, ko-ya-o-gwot-wū ro un wa-ut-kot ne. Yan ka ko-guw-wū komo ye ro un kum un hwor deen be-de un ka gwot-o wū rotte à. ¹⁷ Wū sengu te m-dore, te Burus ne, wū ro o-zaaz. Wū ma'asuru m-zee, “Ka hun-ne ye guw-ne Shir ye wū rō Wa-ur-Beeb Kap à, ye rō nō un kutē un cōw-yo un gwū!”

¹⁸ Wū senguru m-nom kaane ut-hq deen. Men-ut naasuru Burus deen, wū wakturu. Wū zeerū wa-ut-kot, “Ūm zeeg wō n-me un jin-ur Yeso **Kiristi**, wonge un wū ne.” Un gyept-o un yish, wa-ut-kot wonge un wū ne.

‡ **Bqr-qs op qs-taan:38** 15:38 Hyen komo: Seng 13:13. § **Bqr-qs op qs-taan:39** 15:39 o-Sayipurus dak-o o rō n-tete o m-sa à. * **Bqr-qs op qs-cind:11** 16:11 o-Samutarkiya dak-o o rō n-tete o m-sa à. † **Bqr-qs op qs-cind:14** 16:14 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de “Wan-seps un Shir” be-de un net-wū, wū un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ūr-kō. Remen a kō wū á, Yahuda-ne dek wū ko-Yahuda á.

¹⁹ Bø yan-wan-ne'a hyente cøw-yo ye rotte un kum un hwor kessute ye à, ye shipuru Burus ne un Siras. Ye naku ye har n-me un be-de ut-baab un co-o un yan-piish ut-ma. ²⁰ Bø ye woote ye un co-o un yan-piish ut-ma à, ye zeeru, "Ka **Yahuda**-ne ye suute bo-o na. ²¹ Ye m-yoos un jind-se depe a goks ko a dore á, remen te **Roma**-ne ye."

²² Hun-ne karguru be-de un ye da-o gaan. Yan-piish ut-ma yooguru matuku-ut Burus ne komo ye rwo'uru a bu ye us-rak. ²³ Bø a bu'ute ye deen à, a ka'uru ye be-de un kur-o m-ke'et. A zeeru wa-ur-'er de un ka kur-o wu 'er ye m-sok ne. ²⁴ Wu komo bo wu gokste to ka ma-to à, wu rwo'u ye reeno n-me n-me de o-kur, wu kamturu na-se un ye un caari-to ut-ce.

²⁵ Da-o purge, Burus ne un Siras ro us-kon ye ro us-sep to un bongon-de Shir. Ye ken yan-m-ke'et ye komo ye ro ye m-hoge. ²⁶ Da-o gaan, dak-o nukturu deen, har hwuk-o un ka kuke-o nukte. Da-o gaan ish-se un o kap argu m-tikshe, bo un ye a ka'e à, ka rii-se a ke'etu ye à ussuru. ²⁷ Bø wan-'er-de un ka kur-o zutute be-de m-rew à, wu hyanuru ish-se o-kuke tikshishe, wu mu'usunu magay-o un wu, wu ro un zonge-to wu hoot hi un de un wu, un remen wu hyanag sa o zee ye a ka'e à ye un som. ²⁸ Amba Burus 'yonsu cor m-wons ne. Wu zeeru, "Taase o hogusse hi un du m-hoog á. Ai, myet-m te te ro kon!"

²⁹ Wan-'er-de un ye a ka'e à zeeru unze a hante ut-pitirra. Wu cowuru n-me, wu heeru un co Burus ne un Siras. Wur-o un wu ro us-zap se o-gyer. ³⁰ Ka da-o, wu rwunturu ye n-do. Wu zeeru, "Sek-ye, zre um he m-nom um kumut gwu ne?"

³¹ Ye komo ye zeeru, "Sher un Wan-Koyan Yeso, wo un yakar ru ne, noa kum gwu." ³² Ka da-de, ye ruru wu ma-ut Wan-Koyan, wu, un hun-ne ye ro un hur-o un wu ne kap à. ³³ N-me un ka tet-mo, wu deku ye, wu sosuru ye nat-to un ye. Ba m-jime, a yo'osuru wu m-ho un yan-hur-o un wu ne kap. ³⁴ Ka da-de, wu tuwturu ye un hur-o un wu, wu hantu ye rii-yo m-re. Wu un yan-hur-o un wu ne kap zak-o hoo ru ye remen kap mo un ye ye shereg be-de Shir.

³⁵ Bø ish geste à, yan-piish ut-ma tomnuru yan-tom-ye un ye. Ye rururu ko-wan-ur-'er, "A ho'os ka hun-ne ye." ³⁶ Wan-'er-de un ye a ka'e à wontu Burus ka tom-o, wu zee, "Yan-piish ut-ma tomonte a ho'os no. Remen kaane m-moka, rwun no, no arag keez."

³⁷ Amba Burus zeeru ye, "Ai, be-de un hun-ne ye nomo te us-sorog, ba a m-piishi te ut-ma, ko de nomte te **Roma**-ne ye à. Ye jorbu te komo n-me un kur-o m-ke'et, m-moka komo zvea ruut te wukusse? Ay! Se de ye haan un hi un de un ye, ye ruut te."

³⁸ Yan-toob-ut rim-to nekuru. Ye ruru yan-piish ut-ma to ka ma-to. Yan-piish ut-ma komo hoguru o-gyer bo ye hoge unze Burus ne un Siras **Roma**-ne ye à. ³⁹ Ka da-de, ye haanuru ye konuru Burus ne un Siras ye soks **ba'as-de** un ye. Bø un kaane, ye ruutu ye ye konuru ye yage ka bo-o. ⁴⁰ Bø Burus ne un Siras ruusunte un kur-o m-ke'et à, ye argu m-neke hur-o Ridiya. Bø ye hyenuste yan-dor à, komo ye dooru hur-de un ye jaab-o ut-men, ye arguru.

Bor-us op us-ta'voor

A 'yonste hun-ne ur-hur o-Tasaronika

¹ Burus ne un Siras ye doruru so un bo-to o-Ampiboris o-Aporoniya ne. Ye wooru bo-o o-Tasaronika, be-de ro un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** ne à o un **Yahuda**-ne.

² Bø wu wete à, Burus cowu **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Ho-to ur-Wuwe ut-tet, wu ro ut-ma n-me un gen-mo un Ma-to Shir. ³ Wu ro ye m-kute cas, wu ro ye komo un rure o-nip be-de Ma-to Shir zee **Kiristi** a su ur-koob, komo wya ine ut-marimar. Komo Burus zeeru, "Ka Yeso-wu um ruru no à, wu ro ka **Kiristi**-wu." ⁴ Ye ken hun-ne ye un **Yahuda**-ne komo un **Girik**-ne ne "Yan-seps un Shir"* mosse un caari-ye un ne'a-ne ne ut-moor ne deen, kap ye deku ma-ut Burus ne un Siras, komo ye mossuru ut-hi un ye ne.

⁵ Amba **Yahuda**-ne nomu ur-shoob, ye karagsuru ye ken hun-ne ye o-saa ye be-de a ut-baab à m-o ne. Bø ye kargute kap o un ye à, ye 'yonsuru hur-de un hun-ne ye o-bo. Ye ruuru us-rek n-me un hur-o Jason. Ye ro un hoob-o Burus ne un Siras remen ye hantutu ye be-de un hun-ne. ⁶ Bø ye hyente ye 'wos ye á, ye nakuru Jason un ye ken yan-dor-ye ne, ye wooturu ye har un her-o un yan-piish ut-ma. Ye o-zaaz, ye m-zee, "Ka hun-ne ye, ye ro m-'yons un hur-de un hun-ne ko kene hono o-dak à, ye ka haane har kane. ⁷ Har ma Jason 'ye ye be-de ur-she'et. Myet-mo un ye ne komo ye ro m-jetem un **karamsa**-o

* **Bor-us op us-ta'voor:4** 17:4 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne dek wu ko-Yahuda á.

ko-Gwomo **Sisar**. Ye ro m-zee wu ken ko-Gwomo-wu ro kon, unze jin-de un wu Yeso.”
 8 Bq hun-ne ya-o-bq un yan-piish ut-ma ne hogute to ka à, hur-de un ye inuru. 9 Ye ho'os Jason un ye ka ne á, se da-o ye gokse hwor-ye o-beri un kom-to un ye à.

Burus ne un Siras o-Biriya

10 Bq tet-m rewte à, yan-dor shiiru Burus ne un Siras ye neke bq-o o-Biriya. Bq ye wooté reeno à, ye cowuru kuke-q un **Yahuda**-ne o un yoos un Ma-to Shir. 11 To ye ka **Yahuda**-ne ye, ye aragte ye o-Tasaronika us-weer, un remen ye gokste ut-ma kom-ut yoor-ut-yoor. Ye ro un ceke-se un gen-mq un Ma-to Shir ko de ke ho-de, ye hyenet ko rii-yo Burus rwore, ko nip-o à. 12 Remen kaane hun-ne deen be-de un **Yahuda**-ne bopuru o-nip, har un ye ken ne'a-ne ye ne ye un **Girik**-ne gos-ye, gos-ye komo un campo-ne ne ye un **Girik**-ne deen.

13 Amba bq **Yahuda**-ne ye ro o-Tasaronika hogute unze Burus ro un rwor un Ma-to o-Shir o-Biriya à, ye haaru ma ye swowu hun-ne un ye reeno, ye ro un 'yons un hur-de un ye. 14 Da-o gaan, komo yan-dor rworuru Burus wu neke n-riib m-sa. Amba Siras ne un **Timoti** ye esuru kane to kon. 15 Ka yan-dor-ye shie Burus à, ye wootu wu har o-Atina. Bq ye inite m-muun à, Burus tomnu ye be-ur Siras ne un **Timoti** unze ye haan ye hyen wu hor-m-hor, ye argu m-neke.

Burus un bq-o o-Atina

16 Bq Burus rotte un 'er-ur Siras ne un **Timoti** un bq-o o-Atina à, men-to un wu tukuru deen bq wu hyane bq-o shiig un pyo-se m-gir à. 17 Remen kaane wu ro ut-ma n-me un **kuke-q un yoos un Ma-to Shir** un **Yahuda**-ne, un ye ken ye ne “Yan-seps un Shir.”[†] Ko de ke ho-de wu ro ut-ma un ye wu ro m-kum ne be-de ut-baab à. 18 Kaane komo ye ken Abikuri-ne ye un Sitokiya-ne ya-us-nap nomog ut-ma un wu ne. Ye ken ye zeeru, “iYan yo ne ka wa-o-zaaz-wu cone m-zee?” Ye ken ye zeeru, “Yo ro sa o zee unze ka net-wu ro un ko'ot shir-ye un un be-ut hor-to.” Ye un rwor kaane remen Burus ro un rwor un Ma-ut Yeso to m-Rerem, komo m-iné ne be-de ut-marimar. 19 Remen kaane, ye heeturu wu un dor-de o-Arepagus. Buug-de yan-co un ka bq-o zeeru wu, “iKo woa ruru te ka yoos-ur pu-de de o wotte? 20 Remen te wet m-hoge un gon to ka ma-to á. Te conog te nep bq to ro à.” 21 (Myet Atina-ne un hamat-ne ne ye ro ur-she'et o-Atina à, ye jiishte m-con ye hoge rii pu-yo komo ye cep ma-to un yo, arge koyan.)

22 Burus unu eso un her-q un morog-de un ya-us-nap,[‡] wu zeeru, “No hun-ne ye o-Atina, um nak unze no yan-con-to un dor-o shir-ye m-sok ne un ko yo ke riib-yo. 23 Remen da-o um m-pa'e n-me o-bq à, um gwot rem-se no un nome m-guw á, har ma um hyanag un o ken **hana**-o o ur-**seke** m-gen ne n-ton un o a geneq unze, ‘Remen Shir ye a nape á.’ To, ka wu no m-kwukte ba no un nap wu á, ma-to un wu me no m-rwuunté cas.

24 “Shir ye nome hono o-dak un kap o un rii-yo ro ne n-me un o à, wu wu ro Wan-Koyan wu o-Ton o-dak ne. Wu ro m-she'et un pyo-o net ma'e á. 25 Kaane komo wu ro un hoob-q un gwu be-de un net á. Wu ro un hoob-q un yo ken rii-yo á, remen wu ro un 'ya un kap o un hun-ne hoog, m-shik ne un kap o un rii-yo ye ro ne o-hoob à. 26 Wu wu komo nome kap o ut-dak be-de un net wan-gaan, remen ye she'ette un kap o un hek-o un hono o-dak. Cin un n-ga ne wu essusute o-da, un da-o ye he m-nom m-hoog m-mar ne à, un bq un be-to hun-ne ye un ko o ke dak-o hette m-she'et ne à. 27 Shir un nom kaane remen ye hobt wu, ko a nap á. O-da ye kum wu, ko de nomte wu nom ur-hew un ko wu ke ne be un na á. 28 Ai, ‘Be-de un wu a ro no un nom m-hoog, atte m-nukte, atte komo un m-neke un nom un rii-yo a m-nom ne,’ bq ye ken yan-sep-ut no ye rwore à unze, ‘O-nip, na ma yakar-ye un wu ye.’

29 “To, bq a ro no baag-o Shir o à, ai, udepe a nom us-barag a zee Shir ro m-sha ne untun mq o-zinariya, ko mq o-azorpa, ko mq ur-ta'ar á, de net zwog'e un weer-se un hi un de un wu á. 30 N-ga Shir ro m-was un **ba'as-to** un hun-ne ne á, remen koob-de un nap-o un ye. Amba m-moka, wu zeeq kap o un hun-ne ye un ko kene ye yage **ba'as-to** un ye, ye waktune be-de Shir. 31 Remen wu essusute ur-ho de wu he m-haan wu piishite hun-ne hono o-dak ut-ma to o-nip be-de un wu ken wu, wu wu daage à. Shir rwuntute nip-o un nom-mq un to ka cas be-de un 'yons un ka net-wu ut-marimar.”

32 Bq ye hogute ma-to m-iné ut-marimar à, ye ken ye argu wu nome ur-ar. Amba ye ken ye zeeru, “Te conog te do m-hoge rii-yo o he m-rwor mosse un ka ma-to ne à.”

33 Kane o ka Burus wonge un ye ne. 34 Amba ye ken ye warguru be-ur Burus ye sheru

† **Bor-us op us-ta'voor:17** 17:17 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de “Wan-seps un Shir” be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne dek wu ko-Yahuda á. ‡ **Bor-us op**

us-ta'voor:22 17:22 ut-Girik: o-Arepagus. § **Bor-us op us-ta'voor:25** 17:24-25 Hyen komo: 1Gwm 8:27; Isha 42:5; Seng 7:48.

un ma-to un wu, n-me un ye har un Diyonisiyus ne, wan-gaan be-de un ka morog-de un ya-us-nap de, un wu ken ne'a-wu ne jin-de un wu Damaris, un ye ken ye ne komo.

Bor-us op us-eer

Burus un bq-q o-Korinti

¹ Bq un tq ka, Burus yagu bq-q o-Atina wu neku bq-q o-Korinti. ² Reeno wu 'wosse wu ken ko-Yahuda-wu jin-de un wu Akira, ko-yan-bq-q o-Pantus. Akira un ne'a un wu ne Biskira, ye she'et m-haan ne un bq-q o-Korinti a, ye un rwuun dak-q o-Itariya. Ye un yage o-Itariya remen ko-Gwomo **Sisar** Karadiyos nong o-karamsa, wu zee kap o un **Yahuda**-ne ye ru n-me bq-q o-Roma. Burus argu m-ha be-de un ye o-Korinti. ³ Hongsuru senge-mq un ye ragaan mq un mq ma Burus ne, ye ro un jor-q ut-depi, wu she'etu be-ur gaan un ye ne. Ye senguru senge-mq un ye be-ur gaan. ⁴ Kq de ke **Ho-de ur-Wuwe** de komo, Burus ma'asuru ut-ma un **kuke-q un yoos un Ma-to Shir** wu ro m-senge wu nakanté **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne a.

⁵ Da-q Siras ne un **Timoti** woone rwuun mq o-Makidoniya a, Burus ya'u kap o un da-q un wu un ko'qt un Ma-to Shir. Wu ro **Yahuda**-ne m-rure o-nip unze, Yeso wu ro **Kiristi**. ⁶ Amba ye esuru wu un sunge-mq ut-ma ye ma'asu wu ut-reeb. Remen kaane, wu kukuru matuku-to un wu, wu zeeru ye, "Ra-o no ro un hi-ut no! Me mett **ur-ba'as** a. Shi-mq un caane be-de un ye ro **Yahuda**-ne a um he'e."

⁷ Wu argu m-iné un ka be-de, wu nekuru un hur-q un wu ken net-wu jin-de un wu Titus Justus, wu ro "Wan-seps un Shir."* Hur-q un wu komo o ro m-yow yow ne deen un **kuke-q un yoos un Ma-to Shir** ne. ⁸ Kiribus, wu ro wan-co-q un ka morog-de a, sheruru be-ur Wan-Koyan, wu un hun-ne ye un hur-q un wu ne kap. Ye ken Korinti-ne ye komo deen ye hoge ma-ut Burus a, ye sheruru un to, a yo'osu ye m-hq.

⁹ De ken hq-de m-tet, Wan-Koyan kutu Burus ut-hyangan. Wu zeeru wu, "Wq hoge o-gyer a, senge m-rure un hun-ne ma-ut re. Wq she'et temb a, ¹⁰ remen me be-ur gaan un wq ne. Yatt-wu he wq m-ru'e ut-kom wu nomotu wq yo ken rii-yo a, remen me un hun-ne ne deen un ka bq-q." ¹¹ Burus she'eturu un ka be-de har hak-o gaan un reng-us cind. Wu ro ye m-yoose un Ma-to Shir.

¹² Amba da-q Gariyo ro ko-Gwamna un dak-q o-Akaya a, **Yahuda**-ne gamu ut-hi ye katu Burus, ye heetu wu be-de yan-piish ut-ma. ¹³ Ye zeeru, "Wu ka net-wu wu ro m-senge wu ru'ut hun-ne guw-mq Shir unte un cow-yo **karamsa**-o te wene a."

¹⁴ Bq Burus rotte un ma-to un cept ut-ma a, Gariyo zeeru **Yahuda**-ne, "A ro zeege ma de ken **ba'as-de** wu nome, kq caari-de **ur-ba'as**, um roa hoge ma-ut no. ¹⁵ Amba nomog un ya unze ma-to sunu no un hon-de un tq be-de ut-gom, ut-jin ne, komo un **karamsa**-o no ne, ai se no hongse hi un no. Me kam, me nom sakt-o un piishite wu ut-ma un gon se ka rem-se a." ¹⁶ Wu yanu ye n-me un kuke-q m-piish ut-ma. ¹⁷ Kap o un ye, ye shipuru Sostanus wu ro co be-de un **kuke-q un yoos un Ma-to Shir** a. Ye nomu wu us-sorog un her-q un kuke-q m-piish ut-ma. Amba Gariyo ko m-was wu was a.

Burus waragte o-Antakiya (q o-Siriya)

¹⁸ Burus doqburu ut-hq hiin un bq-q o-Korinti. Ka da-q, wu zeeru yan-dor se de ken hq-de. Biskira ne, un Akira shiiru Burus. Ye conog m-dek hat-q m-hq ha-mq un dak-q o-Siriya. Remen kaane, ye nekuru bq-q o-Kakiriya remen ye cowut o-hat. Amba rii-yo ye inute o-Kakiriya, Burus oroste hi-de un wu remen wu sworog o-nu. Ye daaru hat-q m-hq.[†] ¹⁹ Bq ye wooté o-Apisu a, reeno Burus ho'ose Biskira ne un Akira. Wu ne, wu cowuru un **kuke-q un yoos un Ma-to Shir**, wu nomot ut-ma un **Yahuda**-ne. ²⁰ Ye konuru wu, wu do m-dqbe ut-hq be-de un ye, amba wu dek ma-to un ye a. ²¹ Amba bq wu inu ye m-yage a, wu zeeru, "Man muusune be un no urege Shir zeege." Ka da-de, wu inuru o-Apisu un hat-q m-hq.

²² Bq wu kergunte bq-q o-Kaseriya a, wu nekuru wu gassuru hun-ne yan-dor. Ka da-q wu arguru sq o-Antakiya.

²³ Bq wu she'ete hiin o-Antakiya a, wu inuru wu pa'uru dak-q o-Garatiya un dak-q o-Pirijiya ne. Wu ro m-dore bq-ut ut-bo, wu ro m-do'e un kap o un **yan-neke-m Yeso** m-wons.

Aporos ko'qte Ma-to Shir o-Apisu

²⁴ A kané wu ken ko-Yahuda-wu haanuru o-Apisu, jin-de un wu Aporos. Wu ko-yan-bq-q o-Arezkandiriya. Wu wan-nap ut-ma, wu nepste gen-mq un Ma-to Shir m-sok ne.

* **Bor-us op us-eer:7** 18:7 Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorotte-q un yoos-de un Yahuda-ne a, amba ba ur-ko. Remen a ko wu a, Yahuda-ne dek wu ko-Yahuda a. [†] **Bor-us op us-eer:18** 18:18 Hyen komo: Qog 6:18.

²⁵ A yoosute wu n-me un cow-yo un Wan-Koyan. Wu reeg ur-ho be-de un nome un ye ken ye ut-ma, komo wu ro m-yoos o-nip be-de un ma-ut Yeso. Amba myet un kaane ne, wu nap war war ma-ut Yeso a, remen myet wu nepste ma-to yo'os un hun-ne m-ho, wu nape be-de un nu-o **Yohana** Wa-m-Yo'os cot. ²⁶ Wu taknu m-ko'ot ba o-gyer, un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Bo Biskira ne un Akira hogute wu a, ye naku wu n-riib. Ye jamsu wu m-rure Cow-yo Shir m-sok ne, m-sok ne.

²⁷ Bo Aporoş cunte wu pes ha-mo un dak-o o-Akaya a, **yan-dor Yeso** dooru wu jaab-o ut-men. Ye genuru **yan-neke-m Yeso** o-Akaya o-takurda remen ye gokstu wu kom-ut yoor-ut-yoor. Bo wu woote reeno a, wu ro un do ye un yan-m-sheer jaab-o ut-men. Ye ma'asuru m-nap yar-mo Shir remen wu ro kon kane. ²⁸ Aporoş ro ye m-rure o-nip n-me un Ma-to Shir unze Yeso ro **Kiristi**. Wu rurute ye ut-ma m-wons ne komo wu kapste **Yahuda**-ne deen un yish-de un hun-ne.

Bor-us op us-jero

Ha-m Burus un bo-o o-Apisu atette-o

¹ Da-o Aporoş ro'e o-Korinti a, Burus pa'uru n-me un ka dak-o. Ur-kom wu woogu bo-o o-Apisu, be-de wu 'wosse **yan-neke-m Yeso** deen a. ² Wu zeeru ye, "¿No goksusute **Kukt-o Shir** da-o no shere un ma-to o-nip?"

Ye zeeru wu, "Ay, yatt-wu rurute ma-to un **Kukt-o Shir** a."

³ Wu zeeru, "¿Yan gon yo'os-de m-ho de ne a yo'osu no?"

Ye shasuru "Gon de ma **Yohana**."

⁴ Burus zeeru, "**Yohana** un yo'os hun-ne m-ho remen ye yagute nom **ur-ba'as** ye waktune be-de Shir. **Yohana** un hi un de un wu rurute hun-ne ye sher un Yeso, wu **Yohana** zee 'Wu rogn' a."* ⁵ Bo m-hoge kaane, a argu ye m-yo'os m-ho n-me un jin-ur Wan-Koyan Yeso. ⁶ Ka da-de, Burus sake kom-to un wu un ye, **Kukt-o Shir** ciriru un ye. Ye tepruru un rem-ut hor-to, ye ro m-rwor komo ma-to **Kukt-o Shir** kutu ye, ye rur a. ⁷ Kap mo un ye untun nen op un yoor-ye [12].

Burus ko'otte un bo-o o-Apisu

⁸ Burus cowuru un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Wu ro m-ko'ote un Ma-to Shir un beeb-de ur-hur har reng-us tet. Komo wu ro ye m-nakan us-weer be-de un ma-to un **Gwomo-to Shir**. ⁹ Amba ye ken ye essu cikt-de ur-hur, ye yage m-sheer o-nip. Har ye nomuru yan-dore un ka Cow-yo Shir yo hun-to o-saa n-me un hun-ne. Remen kaane Burus wongu un ye ne. Wu arguru un **yan-neke-m Yeso** ne, wu ro ur-yoos ko de ke ho-de un be-de ur-yoos de o-Tiranus. ¹⁰ Kaane wu senge m-nom har hak-us yoor, har kap o un ya-ur-she'et un dak-o o-Asiya hoguru ma-ut Wan-Koyan, **Yahuda**-ne un kap ye ro **Yahuda**-ne ne a.

Yakar Siba

¹¹ Un kom-ut Burus komo Shir nomuru se ken rem-se ut-hyat se, us-caari se a wete m-hyan a. ¹² Har ma ko magund-de un soks un susamb-mo un wu, ko matuku-de un wur-o un wu ci'e wur-o un ya-us-gom ka gom-o taaru, komo a wongsu ye un **ya-ut-kot** ne.

¹³ Ye ken **Yahuda**-ne ye ya-m-pa'ag ut-tuw bo-ut-bo m-ruut un **ya-ut-kot** ye nomu m-senge un jin-ur Wan-Koyan Yeso be-de un ye ro un **ya-ut-kot** ne a. Ye ro m-zee, "Um ruutu no un jin-ur Yeso wu Burus ro m-ko'ot un wu a." ¹⁴ Yakar Siba ko-Gwomo-wu un kon-se Shir wu un **Yahuda**-ne nen ta'oor, kap mo un ye, ye ro m-nom kaane.

¹⁵ De ken ho-de, wa-ut-kot shasu ye, wu zee, "Yeso de um nepstu wu, komo um neps Burus, to, no komo ¿wan ne ye ne?"

¹⁶ Ka wan-**ya-ut-kot**-wu nossuru, wu mo'uru ye. Wu reeru 'wons-mo un ye kap, har ye ruuru ka hur-o us-rek ut-kor, kap o un wur-to un ye hoog-mo.

¹⁷ Bo kap o un ye ro ur-she'et o-Apisu a, **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne a, hogute ma-to un ka rii-yo kore a. Gyer-o hooru ye, ye sekemsuru jin-ur Wan-Koyan Yeso. ¹⁸ Ut-moor ne be-de un ka ye shere o-nip a, ye haanuru ye ro m-rwor un senge-mo un ye mo un men-ut jaas-to cas. ¹⁹ Hun-ne deen komo, yan-gute un hun-ne o-gwot, ye morogsuru takurda-to un ye to mor, ye tuksuru to hun-ne gut ye kap. Bo ye nomte ceker-se un ka hwor-ye un ka takurda-to a, ye wooste hwor-ye ko-ya-ur-guwus he m-kum un senge-mo ut-ho dugu-us kwooz-ut yoor un op a [50,000]. ²⁰ Un kaane ma-ut Wan-Koyan rige hono o-dak kap komo to ci'uru hun-ne m-sok ne.

* **Bor-us op us-jero:4** 19:4 Hyen komo: Mati 3:11; Mark 1:4,7,8; Ruka 3:4,16; Yoha 1:26-27.

²¹ Bq un nqm-mq un se ka rem-se, Burus zongsuru hur-de un wu unze wya he o-Urusharima, amba se wu dorute so un dak-to o-Makidoniya o-Akaya ne. Wu zeeru, "Komo me heese reeno, man gagte hi un de m-ha um hyante bq-o o-Roma." ²² Wu tomuru yan-gwu-o un wu nen yoor, ye ro, **Timoti** ne un Erastus, ha-mq o-Makidoniya, wu ne wu doqburu ya o-da un dak-q o-Asiya.

'Yons un hur-de un hun-ne o-Apisu

²³ Un ka da-q, a nqmog rii-yo 'yonse hun-ne ur-hur deen a, remen un Cow-o un Wan-Koyan. ²⁴ Ka ma-to un cir be-de un wu ken ko-ya-o-pyap-wu jin-de un wu Dumituriyas. Wu ro un zwq un azora a, wu ro m-zwq un sha-mq un pyo-q un toog-o Artemis. Wu un yan-senge-mq o-pyap ne ro un kum un hwor deen.

²⁵ Wu karagsuru ye kap yan-nqm un gon ka senge-mq. Wu zeeru, "No hun-ne, no nepste un ka senge-mq ne atte no m-kum un hwor. ²⁶ Komo no hyanag no hogusse, ba kanq o-Apisu cot a, se um zee kap dak-q o-Asiya ma. Ka Burus-wu ro hun-ne m-nakbe ut-moor ne deen. Wu waksute hur-de un ye, wu ro m-zee ka shir-o a nqme ut-kom a, ba shir o a. ²⁷ Ma-ut a nqm m-yo. A naas jin-de un senge-m na, komo har un pyo-q un caari-wu un shir Artemis. A mus o hwa, har komo a wongse ka shir-o un con-de un o ne. Wu myet dak-q o-Asiya har un hqno o-dak ne ro wu m-kwukte a."

²⁸ Bq ye hogute kaane a, ye swooru us-ryaab deen, ye 'yonsu us-cqr da-o gaan ye ro m-zee, "Artemis ko-caari-wu, shir-wu un Apisu-ne!" ²⁹ Ba un naas o-da, bq-o argu m-rukre. Hun-ne nupuru us-rek ha-mq un ka be-de atte m-morge a. Ye ro m-huk un Gayas ne un Aristarkus, hun-ne ye o-Makidoniya, ye ro nay-ne un yan-hew-ur Burus ne a. ³⁰ Burus conu m-cow un ka morog-de, amba **yan-dor Yeso** wenu wu. ³¹ Ye ken caari-ne ye un sek-ye un gwomo-ne ye un dak-q o-Asiya, ye ro ur-nay un wu ne a. Ye ma ye tomturu wu ut-ma, ye konuru wu taase wu cw be-de un ka morog-de a.

³² Ka morog-de un hun-ne de ro zo'ogse, remen ye nap ma rii-yo rwo'e ye morge a. Ye ken ye ro un 'yons us-cqr ye ro m-rwor un yo ken rii-yo, ye ken komo ye ro m-rwor un yo ken rii-yo un hqn. ³³ Ye ken **Yahuda**-ne ye tudburu wu ken wu un co, jin-de un wu Arekanda. Wu senguru ut-ma un jaksu un kom-o wu, remen hun-ne rest temb, wu nomute ye ut-ma. Wu conq wu rurutu ye unze **Yahuda**-ne ye hante 'yons ur-hi a. ³⁴ Amba bq ye nepte unze ko-**Yahuda**-wu a, ye 'yonsu us-cqr. Da-o gaan ye ro m-zee, "Gos-ut kumute be-ur Artemis un Apisu-ne!" Ye nqmog kaane har awa us-yoor.

³⁵ Amba ko-ya-m-gen-wu un ka bq-o rwo'u ye m-reş ceen. Wu zeeru, "No hun-ne ye o-Apisu! Ai, ko wu ke nepste unze bq-o o-Apisu o ro m-was un pyo-o Artemis ne wa-ut-gos, komo un ka ta'ar-de ne de he'ene es-mq n-Tqn a. ³⁶ M-moka yatt-wu he m-she un to ka a, remen kaane ess no ur-hi be-ur gaan, no nqm rem-se o-saa a. ³⁷ No hantute ka hun-ne ye kaane. Ye hiw ur-hyow un kuke-q un shir na a, komo ye yo'og Artemis a. ³⁸ Amba, urege Dumituriyas un yan-senge-mq un wu ne ye ro un o ken ryegen-o ne mosse un wu ken wu ne, ai, kuke-to un piish ut-ma to ka, ye hoks heet ur-gyekt. ³⁹ Amba urege yo ken rii-yo ro kon un hqn, yo no cone m-hante a, ai a argu m-hongse un yo be-de un piish ut-ma. ⁴⁰ Remen ka morog-de ro depete a. Ye ken gwomo-ne piishite na ut-ma remen ka gun-de. Komo a hoks m-shas yan-piishite ut-ma a."

⁴¹ Bq wu rurte kaane a, wu yaguru kowan wu neke hur-q un wu.

Bor ur-kwooz

*Burus waragte dak-to
o-Makidoniya o-Girik ne*

¹ Bq ka ween-to hebussute a, Burus agnu **yan-dor Yeso**, wu dooru ye jaab-o ut-men. Wu zeeru ye se ho-ur hor-de, wu arguru dak-q o-Makidoniya. ² Bq wu pa'agsute ka raag-o a, wu sengu do ye un yan-dor jaab-o ut-men un bq-to wu dor a. Ka da-de, wu argu m-wq dak-q o-**Girik**. ³ Wu nomu reng-us tet kanq. Wu ro ut-zonge wu deet hat-q m-hq wu waragte dak-q o-Siriya. Ka da-de, wu nape unze **Yahuda**-ne rewesute wu rew-ur yo-de. Remen kaane, wu gwotururu wu zee warag-mq un bu-yo o-Makidoniya a jiish wu. ⁴ Hun-ne deen ro m-neke un wu ne. Ye ro Supata (wa Pirus ko-ya-o-Biriya), mosse un Aristarkus ne un Secundus ne (hun-ne ye o-Tasaronika), un Gayas ne (ko-ya-o-Darbe), un **Timoti** ne, har ma un Tikokos ne un Taropimus ne (hun-ne ye o-Asiya), ye shiiru wu. ⁵ Ye be'este te m-arag. Ye wasuru te o-Toruwas. ⁶ Bq un kom-mq un **Biki-q ut-Burodi to ba m-Yist**, te komo te inuru o-Piripi un hat-q m-hq. Bq un rew-mq un ho-ut taan, te 'wossu ye o-Toruwas. O-Toruwas te nomu ho-ut ta'oor.

Gas-ur Burus de ur-buste o-Toruwas

⁷ Un ho-de ur-takan de un ho-ut ta'voor, te morgungu remen te reet Rii-yo m-Re yo m-Pas yo un Wan-Koyan. Burus nomo ye ut-ma. Wu sengu ye ut-ma har da o purge, remen wu ro un zonge-to m-arag gas-o ish. ⁸ Pitirra-ut ro kon komo deen un kuke-o n-ton o ut-dokor o te morgungu te. ⁹ Wu ken wan-campo-wu jin-de un wu Yutikus wu ro tara n-te ur-hek. Rew-m reeru wu deen remen Burus ro un ko'ot-o un wu nomog m-seeb. Har rew-m kwosuru Yutikus, wu argu m-he'en es-mo un reeno n-ton, cin un da-m atette-mo. Komo a kepsuru wu merse. ¹⁰ Amba Burus kergunduru n-dak, wu kakturu, wu kuusunuru wu un kom-to un wu. Wu zeeru, "No ryegen a, ai, wu ro un hoog ne." ¹¹ Burus argu m-warag n-ton. Ka da-de, kap mo un ye warguru un kuke-o n-ton. Ye reeru Rii-yo m-Re yo m-Pas yo un Wan-Koyan. Wu reeru co un nom ut-ma har ish gasuru. Ka da-de ne, wu arguru. ¹² Ye warguru un ka wan-campo-wu ne o-hur un hoog ne, ye nomuru o-zak deen.

¹³ Burus argu ha-mo un bo-o o-Asus us-na, be-de wu zonge te go'one un wu ne a, te nekeru un hat-o m-ho. ¹⁴ Bo wu 'wostu te o-Asus a, te deku wu o-hat te wooru bo-o o-Mitirin. ¹⁵ Bo un kan komo te sengu ur-hew n-me un hat-o m-ho. Gas-o ish komo te wooru n-riib o o-Kiyos.* Gas-o ish komo te wooru o-Samqs.† Gas-o ish komo se o-Miritus. ¹⁶ Ko n-ga Burus ru'uste ur-hi wua kergune o-Apisi a, untaase wu naas o-da o-Asiya. Wu ro m-ho, urege a nome wu woot o-Urucharima rii-yo un ho-de un **Biki-o o-Pentekos** woonte.

*Burus go'onute un sek-ye ne
yan-dor Yeso ye un bo-o o-Apisi*

¹⁷ Amba bo te woote o-Miritus a, Burus tomuru ha-mo o-Apisi a egnu wu sek-ye ye un hun-ne yan-dor. Ye haan ye go'onute un wu ne. ¹⁸ Bo ye woonte be-de un wu a, wu zeeru ye, "No un hi un no nepste me cin ho-de um rwo'e na-us re un dak-o o-Asiya a har ca. ¹⁹ Me m-nom un senge-m Wan-Koyan un gwugwer-mo ur-hi deen har m-yish ne. Um mo'og ur-hur be-de un meger-to haanu me a be-de un rew-ur yo-de de **Yahuda**-ne swo me m-nome a. ²⁰ Me wuku no o-nip a, ko be-de yish-de un hun-ne, komo un yoos un de un hur-ut no. ²¹ Um nak **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne a ut-to kap ma-to m-waktune be-de Shir, komo ye m-sher o-nip be-ur Wan-Koyan na Yeso.

²² "M-moka **Kukt-o Shir** garamsute me, um he o-Urucharima. Man he ba un nap un yo he me um kor kan a. ²³ Se de **Kukt-o Shir** ro me m-rwunte ut-ma cas un ko o ke bo-o unze m-ke'et, un swo ur-koob ne ro me ur-'er. ²⁴ Amba me dek hoog-m re untun yo ken rii-yo a, urege de man hokosse kom un senge-mo Wan-Koyan Yeso yasu me a, um rur **Ma-to m-Rerem** to un yar-mo Shir.‡

²⁵ "To, m-moka um nepste myet-m no noa do me m-hyan a, no ye um pa'e hur-ut no me no m-rure **Ma-to m-Rerem** to un **Gwomo-to Shir** a. ²⁶ Remen kaane me no caane m-rure cas cas, urege net hogute ko'ot-o un ma-ut re wu mere ba wu un sher be-ur Yeso ho-m re ro kon a. ²⁷ Remen um russutu no kap o un yo Shir cone a. ²⁸ Gwot no hi un no, komo kap o un hun-ne ye **Kukt-o Shir** rwo'u no m-gwot a. Ye ro untun kur-o un ca. Komo no he yan-gut-de un hun-ne yan-dor ye Shir kumne hi un de un wu un hyo-m Wa un wu a.

²⁹ "Um nepste me arage, ye ken yan-yoos-de ut-bo ye, yea cowon be un no. Ye ro untun yege-dur, ye cone m-ho kur-o un ca a. ³⁰ Har ma un be-ur no, ye ken yea indune ye cep ma-to ut-bo, remen ye nakante **yan-neke-m Yeso** un her-o un ye. ³¹ Remen kaane, no she'et zongse. Baks no ha, me yagu no m-nak ut-to kap-m no a, m-tet m-how ne, har m-yish. Um nomog kaane hak-us tet.

³² "M-moka komo un bopstu no be-de Shir yage ma-to un yar-mo un wu eret no. To he no m-'yons, komo to 'ye no o-cim be-ur gaan un yan-ba-m-kurop ne. ³³ Me nom gwop-de un hwor ko matuku-to un hun-ne a. ³⁴ No un hi un no nepste um nomog m-senge un kom-ut re remen un nomote hi un de rii-yo um cone a un yo ye ro be-ur gaan un me ne ne cone ne a. ³⁵ Myet rem-se um nome a, um kututu no unze un gon ka senge-mo a he no gu un yan-ba-m-'wons. No komo m-baks un ma-ut Wan-Koyan Yeso, to wu zee, 'Shir a ya'as ur-ho be-de un wan-ya'as m-yar, jiishe wan-goks m-yar.' "

³⁶ Bo Burus komte m-rwor kaane a, wu argu m-kwukt, wu nomuru us-kon mosse un ye ne kap. ³⁷ Ye argu wusse us-kan kap mo un ye, ye masu wu m-hamat. ³⁸ Ye ro un tuk-mo ut-men remen ka ma-to wu zette unze yea do wu m-hyan a. Bo un kan ye shiiru wu har be-de o-hat.

* **Bor ur-kwooz:15** 20:15 o-Kiyos dak-o o ro n-tete o m-sa a. † **Bor ur-kwooz:15** 20:15 o-Samqs dak-o o ro n-tete o m-sa a. ‡ **Bor ur-kwooz:24** 20:24 Hyen komo: 2Tim 4:7.

Bqr ur-kwooz o-gaan

Hew-ur Burus ha-mq o-Urusharima

¹ Bq te yagutu ye à, te daaru hat-o m-ho te arguru se o-Kos.* Gas-o ish komo te arguru se o-Rodus,† bq un kané komo se bo-o o-Patara. ² Bq te kumte hat-o rō m-ha dak-o o-Pinikiya à, te daaru te arguru. ³ Bq te cirte hyanbe o-Sayipurus‡ à, te muutu o kwanta un te. Te sengu ur-hew dak-o o-Siriya, te wooru bo-o o-Taya, remen ka be-de hat-o he m-kergunte un saw-to un o. ⁴ Bq te kergunte o-hat à, te 'wossuru **yan-neke-m Yeso** káne. Te she'eturu kané ho-ut ta'oor. **Kukt-o Shir** rurute ka **yan-neke-m Yeso** ye unze Burus a su ur-kqob n-me o-Urusharima. Remen kaané, ye nakuru Burus ut-to taase wu neké káne. ⁵ Da-o te warge be-de un hat-o m-ho à, un kom-de un ho-ut ta'oor, morog-de un hun-ne kap ne'a-ne un yakar-ye un ye ne shiiru te har jim-de o-bo. Ka da-o te kwukturu n-riib m-ho, te nomuru us-qn. ⁶ Te zeeru or te ne, se ho-ur hor-de. Ka da-o, te daaru o-hat, ye komo ye ji'uru o-hur.

⁷ Bq un rwuun-m te un bo-o o-Taya, te es ko kene á, se bo-o o-Putoremayas. Kané, te gasse or te ne, komo te rewu ho-ur gaan be-de un ye. ⁸ Gas-o ish, te inuru te haaru bo-o o-Kaseriya. Te cowuru hur-o Pirip ko-ya-m-Rwor un **Ma-to m-Rerem**. Wu wan-gaan-wu be-de un ka nen ta'oor-ye a daage remen ye wongte rii-yo m-re be-de un senge-mq un hun-ne yan-dor o-Urusharima. Te comsuru be-de un wu. ⁹ Wu rō un yakar-ne nass yan-ne'a-ne, ye a jiite ut-ge á. Ye **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye.

¹⁰ To, bq te rewete ut-ho kané à, wu ken ko-**yan-Rwor un Ma-to Shir** wu jin-de un wu Agabus. Wu haanuru rwuun-mq un dak-o o-Judiya.* ¹¹ Da-o Agabus haane ur-hamat be un te à, wu dekurū hap-yo un byon-yo ma Burus. Agabus gagu to ma un wu kom-to un na-se un wu ne. Ka da-de wu zeeru, "Rii-yo **Kukt-o Shir** zee à yo ka, 'Kaane **Yahuda**-ne ye o-Urusharima he m-ka un wan ka hap-yo, komo ye bopsu wu un kom-to un ye rō **Yahuda**-ne á.' "

¹² Bq te hogute yo ka à, te un hun-ne ye un ka be-de ne, te konuru Burus taase wu he o-Urusharima á. ¹³ Burus shasuru, "¿Ya notte m-nqm kaané? ¿Ya rwo'e no us-'wqn nottu me un naas ur-hur? Ai, zongse um rō yanze ma a ke'et me cot á, har ma a hoot me o-Urusharima remen jin-ur Wan-Koyan Yeso."

¹⁴ Bq te nepte tea hoks wu á, te ho'osuru komo te zeeru, "Yage Wan-Koyan wu nomot bq wu cne à."

¹⁵ Ya o-da hiin, te zonguru bo m-wq, te nekurū o-Urusharima. ¹⁶ Ye ken **yan-neke-m Yeso** ye, ya-o-Kaseriya, ye shiiru te. Ye wootu te hur-o Munason. Munason ko-ya-o-Sayipurus-wu, wan-gaan-wu be-de un **yan-neke-m Yeso** ur-takan.

Burus woqnte o-Urusharima

¹⁷ Bq te woqnte o-Urusharima à, or te ne goksu te o-zak o-zak. ¹⁸ Bq ish geste à, Burus un te ne haaru be-ur **Yakubu**. Sek-ye ye un hun-ne yan-dor ro kané kap. ¹⁹ Bq ye gassunsute à, Burus ruru ye cas cas rem-se Shir nqme n-me un ye rō **Yahuda**-ne á be-de un senge-mq Burus nqme à.

²⁰ Bq ye hogute kaané à, ye nomuru Shir ur-bongon. Ye zeeru Burus, "To, wq or te, o hyenuste dugu-se un hun-ne n-me un **Yahuda**-ne ye shereste o-nip, myet-mq un ye ne komo ya-m-senge-ye be-de un dor-o **karamsa-o Mosa**. ²¹ A rüssutu **Yahuda**-ne kané yan-dor unze wq m-yoose un kap **Yahuda**-ne, ye rō n-me un ye rō **Yahuda**-ne á unze ye jore **karamsa-o Mosa**. Unze wq **Yahuda**-ne m-yoose taase ko yakar-ye un ye ur-ko, ko komo ye dore ges-o un jind-se un **Yahuda**-ne. ²² To, ¿re te he m-nqme? O nak ko re nqme yea hoguse ma-to un haan-m ru. ²³ Remen kaané, se o nom rii-yo te he wq m-rure à. Te un hun-ne nass ne kané ye esse ut-ma à, komo ye rō zongse ye orot hi-to un ye. ²⁴ Dek ye nq neké un **Pyo-o Shir**, nqm nq ka rem-se un ye ne, nqa warag ba m-kukop remen nq bumut Shir, komo o topo ye hwor remen a orot ye. Un kané ko wu ke a nep unze kap ma-to a ruru ye mqsse un wq ne à bo-to, a hyen a zee wq un dore **karamsa-o Yahuda**-ne.† ²⁵ Amba ma-to un ye rō **Yahuda**-ne á ye shere o-nip à, te regussute te tomoste o-takurda. Te kupsu ye ut-ma unze, taase ye ti rii-yo a pené pyo-o m-gir à, taase ye ti m-hyó, taase ye ti ap-mq un gut-de a miggre us-cor à, taase ye nom o-ás."‡

* **Bqr ur-kwooz o-gaan:1** 21:1 o-Kqs dak-o rō n-tete o m-sa à. † **Bqr ur-kwooz o-gaan:1** 21:1 o-Rodus dak-o rō n-tete o m-sa à. ‡ **Bqr ur-kwooz o-gaan:3** 21:3 o-Sayipurus dak-o rō n-tete o m-sa à. § **Bqr ur-kwooz o-gaan:8** 21:8 Hyen komo: Seng 6:5; 8:5. * **Bqr ur-kwooz o-gaan:10** 21:10 Hyen komo: Seng 11:28. † **Bqr ur-kwooz o-gaan:24** 21:23-24 Hyen komo: Qog 6:13-21. ‡ **Bqr ur-kwooz o-gaan:25** 21:25 Hyen komo: Seng 15:29.

²⁶ Burus hogurū kōn-se ūn ye. Bō ish gestē à, Burus ūn ka campō-ne nass-ye ne sapturū hi ūn de ūn ye bō **karamsa**-o **Mosa** zēē à. Ka da-de ne, wū cōwuru ūn **Pyo-o Shir** remen wū rurūt hō-de ūn swōr o-nu o ūn ye he m-ta à. Hō-de a he **seke ur-seke** remen kō wū ke be-de ūn ye kap à.

A shik Burus n-mē ūn Pyo-o Shir

²⁷ Bō ka hō-ūt ta'voor-tō nomtē ma-tō m-wōon à, ye ken **Yahuda**-ne ye ya-o-Asiya hyanurū Burus ūn **Pyo-o Shir**. Ye swōwuru mōrog-de ūn hun-ne. Ye shipirū wū. ²⁸ Ye rō ūs-kan o-zaaz ne, ye ma'asu m-zēē, "Nō hun-ne ye o-**Isra!** Haan nō gwū! Ka neṭ-wū wū ka wū rō m-dōrog kō kene wū rō ūn reeb-tō ūn hun-ne kap à, ūn **karamsa**-ūt na ne, komo ūn pyap ūn **Pyo-o Shir** na. Har ma wū hantūtē ye rō **Yahuda**-ne à n-mē ūn **Pyo-o Shir** wū naastē ka be-de ba m-kukop de." ²⁹ Ye ūn zēē kaane remen n-ga, ye hyanag Burus ne ūn Taropimus, neṭ-wū o-Apisu, n-mē o-bō. Tō ka tō rwo'e ye zee sa o zee Burus ūn cōwōn ūn **Pyo-o Shir** ūn wū ne.[§]

³⁰ Bō-o argū m-rukē kap remen ka ma-tō, hun-ne argū m-indūne. Ūs-rek, ye shipū Burus, ye ruutu wū ūn ka **Pyo-o Shir** o, komo a tiguru ūs-ish hōr-m-hōr. ³¹ Bō ye rotte m-senge ye hoot wū à, ma-ūt wōuru be-de ūn gos-wū wū ūn buug-de ūn karma-ne ye o-**Roma** à, ūnze Urusharima-o nuktutē ba m-sōk. ³² Bō m-hoge ūn kaane, wū gasū ya-ur-gūn ūn caari-ye ūn karma-ne ne ye o-**Roma**. Ye nekuru ūs-rek ūn ka be-de. Bō hun-ne hyambuṭē wū rō gos-wū à, rōon o-rek ūn karma-ne à, ye yaguru wosor-ūt Burus.

³³ Ka gos-wū wū wōonuru, wū shipū Burus. Wū zēerū a ke wū ūn kwom-ūt voor. Ka da-de, wū citū buug-de ūn hun-ne o-cot kō wan wū, komo ūn rii-yo wū nomē ne à. ³⁴ Mōrog-ur ma'asu o-zaaz, ye ken ye zee yo ka, ye ken ye yo ken yo ūn hon. Remen o-zaaz ūn mōor-tō ūt-ma ne ka gos-wū wū hoks m-da hi-de ūn shi'it-de ūt-ma á. Wū rwo'uru a heet Burus ūn bariki-o ūn karma-ne. ³⁵ Bō Burus wōontē yow yow ūn bōn-de ish ne à, se da-o karma-ne kepsū wū à remen ween-tō ūn ka mōrog-de nomog dēen. ³⁶ Buug-de ūn hun-ne, ye rō m-dōnd à, senguru ūs-kan o-zaaz ne, ye ma'asuru m-zēē, "Hō nō wū, hō nō wū!"

Burus nomotē ūr-mōrog ūt-ma

³⁷ A wū ūn he-de m-cuwūt o-bariki o ūn karma-ne, Burus zēerū ka gos-wū wū, "¿Kō man ūn hoks wō m-cepe ūt-ma?"

Gos-wū zēerū, "Ashi! ¿O nepstē ūt-Girik? ³⁸ ¿Wō wū ka ká neṭ-wū o-**Masar**-wū wū hantē hun-ne 'yons ūt-hi ūn hak-se n-jim á, har wū nek ka yan-ho-m ūn hun-ne ye dugu-ūs nass [4,000] n-tē o-dákár?"

³⁹ Burus shasuru wū, "Ay, mē ko-**Yahuda**-wū wū o-Tarsus ūn dak-o o-Kirikiya. Mē wà-wū ūn ká kashi bō-o o, o nepse. Mē wō ūs-kōn, yagū mē ūm nomotē ká hun-ne ye ūt-ma."

⁴⁰ Wū ya'ū wū ur-beeb, ka gos-wū, wū ūn karma-ne wū ya'uru wū o-cōw. Burus esuru n-tē ūn rii-o m-yawag ūr-dōob, wū jaksuru hun-ne o-kom, ye res ceen. Bō ye restē zot à, wū nomorū ye ūt-ma ūn rem-de ye de **ūt-Ibra**.^{*†}

Bqr ur-kwooz ūs-voor

¹ Burus zēerū, "Nō or re ne ūn tat-ne ne, raks nō ūt-tō, ūm ruru nō yo nomē à, remen ūm kututū nō ūnze mēt **ur-ba'as** á." ² Bō ye hogutē wū ceputē ye ūt-ma ūn rem-de **ūt-Ibra** à, ye jamsuru m-rest temb.

Ka da-o, Burus zēerū: ³ "Mē ko-**Yahuda**-wū. Tarsus-o a matū mē, ūn dak-o o-Kirikiya, amba ūn ka bō-o o-Urusharima ūm bō'ose. Ūm yoostē m-karantē ūn kus-o Gamariyer, wū yoosu mē kōyan be-de ūn ma-tō ūn **karamsa**-ūt tat na ne. Mē m-senge ne be-de ūn gūw-mō Shir, bō nō m-nōm kap-m nō caane à.* ⁴ Har ūm rangsūtē yan-dōrē ūn ka Cōw-yo a hoomtū ye dēen. Ūm ka'ag hun-ne campō-ne ūn ne'a-ne ne, ūn kur-o m-ke'et. ⁵ Har ma ko-Gwōmo-wū ūn kōn-se Shir ma ūn kap o ūn **Mōrog-de ūn Sek-ye** ne, ye hoks mē m-sū'e. Be-de ūn ye ūm gōkse ūt-takurda haan-mō ūn or na ne **Yahuda**-ne n-mē bō-o o-Damaskus. Mē m-ha ūn ka be-de remen ūm shipt yan-dōrē ūn ka cōw-yo ye rō reeno à, ūm hantūtū ye o-Urusharima remen a piishitē ye ūt-ma, a 'ye ye ūr-kōob.†

*Burus rwōrog bō wū nomē
wū waktūtē be-de ūn dor-o Shir á
(Seng 9:1-19; 26:12-18)*

§ **Bqr ur-kwooz o-gaan:29** 21:29 Hyen komo: Seng 20:4.

* **Bqr ur-kwooz o-gaan:40** 21:40 Kō: ūt-Arameki.

† **Bqr ur-kwooz o-gaan:40** 21:40 Hyen komo: Mati 22:2.

* **Bqr ur-kwooz ūs-voor:3** 22:3 Hyen komo: Seng

5:34-39. † **Bqr ur-kwooz ūs-voor:5** 22:4-5 Hyen komo: Seng 8:3; 26:9-11.

6 “Me m-neke, um ro yow yow um woot o-Damaskus, ho-ur ro ur-hi. Mo ken caari-mo m-cecar mo cir-mo n-Ton mo caragsuru be-de um ro'e a. 7 Um argu m-he n-dak, komo um hoguru o ken cor-o, o ro me m-zee, ‘Shawuru, Shawuru, zremen yan o wottu me m-rangse?’

8 “Um cituru, ‘Wa-ut-Gos, zWo wu wa ne?’

“Wu zeeru me, ‘Me ro Yeso ko-ya-o-Nazaret ka wu wo m-rangse a.’ 9 To, ka yan-hew un de ye, ye hyenuste ka cecar-mo, amba ye nap cor-o un wu ro un tep un me ne a.

10 “Um cituru, ‘Wa-ut-Gos, zya um he m-nomu ne?’

“Wan-Koyan zeeru me, ‘Ine, o cuw o-Damaskus, reeno a he wo m-rure rii-yo a esse wo o nom a.’ 11 Yan-hew un de naku me ut-kom. Ye tuwtu me o-Damaskus, remen me ro m-hoks m-hyan a remen ka cecar-mo nomog deen.

12 “Wu ken net-wu jin-de un wu Hananiya, wu haanuru wu hyenet me. Wan-dor-o o-karamsa m-sok ne, kap Yahuda-ne ro wu m-ya m-sek deen. 13 Wu essuru un riib-o re, wu zeeru me, ‘Or re Shawuru, goks o-hyan.’ Da-o gaan, yish re upsuru, um hyanu wu komo.

14 “Wu zeeru, ‘Shir o un Tat na ne dagantu wo o nep yo wu cone a, o hyenet ka Kashi un Net-wu, komo o hogute ma-to un nu-o un wu. 15 Remen wqa wakte wan-su'e un wu be-de un hun-ne un kap mosse un rii-yo o hyane ne a, komo un yo o hoge ne a. 16 To, m-moka zya wo ur-er? Ine, a yo'os wo m-ho a so'oste ba'as-ut ru be-de un aag un jin-ur Wan-Koyan.’

Eeg Burus ha-mo un be-de un ye ro Yahuda-ne a

17 “Bo um musunte o-Urusharima a, me us-kon n-me un Pyo-o Shir, um hyanu ut-hyangan. 18 N-me un ka hyangan-to komo um hyanu Yeso. Wu ma'asu me m-zee, ‘Nom kusse! Ine, o yage o-Urusharima hor-m-hor. Me un zee kaane, remen ka hun-ne ye kane, yea dek ma-to o he me m-su'e a.’

19 “Me komo um zegg, ‘Wan-Koyan, ai ka hun-ne ye ma un hi un de un ye, ye nepste unze un ko q ke kuke-o un yoos un Ma-to Shir o um ka'ag ye shere un wo ne a. Komo um bu ka ye shere be un du a. 20 Da-o a wuuse hyo-m Istipanus wu ro wo m-su'e a, me un hi un de, um ro kon kane eso, me un swo-se un rii-yo a nome a, har ma me ro un 'er-de un matuku-to un ka ye ho wu a.’

21 “Ka da-o, Wan-Koyan zeeru me, ‘Ine o arag, man tom wo reeno ur-hew ne be-de un hun-ne ye ro Yahuda-ne a.’ ”

22 Morog-ur senguru regen Burus ut-to har wu zeeru yo ka. Ye daku us-cor, ye zeeru, “A ho wu! A wongse gon ka net-wu un hono o-dak ne, udepe wu nom hog a!” 23 Bo ye ro un dak us-cor ye un jore un cor-to un ye, ye un aas m-hu n-ton m-yo. 24 Remen kaane ka gos-wu wu un karma-ne wu rwo'uru a woot Burus un bariki-o un karma-ne. Wu rwo'uru a nome wu us-sorog, remen wu nept rii-yo rwo'e hun-ne rottu wu un deke us-cor kaane a. 25 Amba bo ye gage wu remen ye bu'ut wu a, Burus zeeru caari-wu un ko-karma-wu un Roma-ne wu ro eso yow yow a, “Ashi, zhond hond o n-te o-karamsa a nome mat-de un ko-Roma us-sorog ba a un piishi wu ut-ma?”

26 Bo caari-wu un ko-karma-wu un Roma-ne hogute kaane a, wu nekuru be-de un gos-wu wu karma-ne. Wu zeeru wu, “zYa wo un sakt-o m-nom o? Ka net-wu ha mat-de un ko-Roma-wu.”

27 Gos-wu un karma-ne wqonuru wu cituru Burus, “Ruru me o-nip, zwo ko-Roma-wu?”

Burus shasuru, “Eba.”

28 Gos-wu un karma-ne zeeru, “Me un ya'as hwor deen um kumut ka rii-yo, yo zee me ko-o-Roma um ro a.”

Burus zeeru, “Me ne mat-de jip un to ne a matu me.”

29 Remen kaane ye ro o-sakt-o ye cit wu a, da-o gaan ye wargu jim. Wu ma gos-wu wu un karma-ne bo wu nepte unze Burus mat-de un ko-Roma-de a wu hoguru o-gyer, wu ka ne regu wu ke'estu wu.

Burus be-de yan-piish ut-ma

30 Bo ish geste a, gos-wu wu un karma-ne conu wu nep urege nip-o gyekt-se Yahuda-ne ro m-hante un Burus a. Wu ussuru wu, wu rwo'uru Gwomo-ne ye un kon-se Shir un kap Morog-de un Sek-ye ne ye morge. Ka da-de wu deknuru Burus, wu zeeru Burus wu es un co-o un ye.

Bor ur-kwooz us-tet

¹ Burus tuuru **Morog-de un Sek-ye** yish, wu zeeru, "No or re ne, um komoste senge-mo Shir yaksu me à komo hur un de kaps me á har de ka ho-de." ² Bò m-hoge kaane, Hananiya, ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, rwo'uru ye ro eso eso yow yow un Burus ne à ye wos nu-o un wu. ³ Ka da-de, Burus zeeru wu, "Wo ma Shir a wos wo, wo wur-o tem o o-hwaa, o a suke jojo-o o-pus-o à, wa-o-shepe! O she'ette wo me m-piishe ut-ma bo **karamsa**-o zee à, amba wo ka rwo'e a wos me, bo nome hond hond be-de o-**karamsa** á."*

⁴ Ye ro kané yow yow un Burus ne à zeeru, "¿Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir wu o he m-pyap?"

⁵ Burus shasuru, "Or re ne, me nap unze wu ro ko-Gwomo-wu un kon-se Shir á. Remen a genuste unze, "Taase o rure wu ro co be-de un hun-ne à ma-ut yo-to."†

⁶ Bò Burus nepte unze ye ken ye **Saduki**-ne ye à, ye ken ye komo **Parisa**-ne ye, wu yonsu us-cor be-de un **Morog-de un Sek-ye**. Wu zee, "Or re ne, me ma un cere ko-**Parisa**-wu, wa-wu un **Parisa**-ne. Gwot komo remen um este ur-hur be-de un inge-mo un margan-ne, o ka rwo'e attu me m-piishe ut-ma."‡

⁷ Bò wu rure kaane à ma-ut sunuru **Parisa**-ne un **Saduki**-ne, har morog-ur wonguru be-ut yoor. ⁸ Remen **Saduki**-ne zee inge-mo un margan-ne ro kon á, **yan-tom-ye Shir** ro kon á, ko to ken kukt-to. Amba **Parisa**-ne ne ye este to ro kon kap ut-tet.§

⁹ Caari-to ut-ween argu m-inge. Ye ken **yan-Yoos-de o-karamsa** ye un buug-de un **Parisa**-ne inuru eso, ye sengu ut-ween. Ye zeeru, "Te te bop ka net-wu un **ba'as-de** un ri á. O ken da-o o ken kukt-o, ko **wan-tom-wu Shir** wu nomo wu ut-ma."

¹⁰ Bò ma-ut sunute ye deen à, gos-wu, wu karma-ne hogu o-gyer taase ye setem Burus. Wu rwo'uru karma-ne kergune ye rumus Burus ur-beeb be-de un ye, ye heet wu un bariki-o un karma-ne.

¹¹ Bò tet-m nomte à, Wan-Koyan esuru yow yow un Burus ne, wu zeeru, "Senge nom un jaab-o men-ut ru, remen bo o rwo'e ma-ut re ba o-gyer o-Urusharima à, komo se o rwo'og to kaane o-**Roma**."

A toog ut-hun a hoot Burus

¹² Bò ish geste à, **Yahuda**-ne zonguru ye hoot Burus. Ye tondu ru us-tond unze yea re á, yea su á, se ye hooq Burus. ¹³ Ye rewesse de ka rew-ur yo-de de à, ye aragte hun-ne kwooz-ut yoor [40]. ¹⁴ Ye haaru be-de un Gwomo-ne ye un kon-se Shir un sek-ye un gwomo-ne ne. Ye zeeru, "Te tonte caari-se us-tond unze tea re á, tea su á se te hooq Burus. ¹⁵ Remen kaane m-moka, no un **Morog-de un Sek-ye** ne, zee no gos-wu wu un karma-ne hantu no wu, untun no un con no do byarag un ma-to un wu m-sok ne. Te komo zongse te ro te hoot wu ri-yo wu woonte."

¹⁶ To, bo wa heno* Burus ne hogute ma-to un yo ye rewesse wu à, wu argu m-neke. Wu cowuru o-bariki, wu ruru Burus.

¹⁷ Burus komo wu aguru wu ken caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne wu, wu zeeru, "Woot ka wan-campo-wu be-ur gos-wu wu un karma-ne, wu ro un to ken ma-to ne to wu he wu m-rwor à." ¹⁸ Ko-caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne deku ka wan-campo-wu, wu heete be-ur gos-wu wu un karma-ne.

Ko-caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne zeeru, "Burus wu ro ke'o à konog me, un hante ka wan-campo-wu kané be un du, remen ka wan-campo-wu ro un yo wu he wo m-rure ne à."

¹⁹ Gos-wu un karma-ne shipuru kom-o un wan-campo-wu naku wu riib-o gaan. Wu cituru wu, un hond un wu, "¿Ya o he me m-rure?"

²⁰ Wan-campo zeeru, "Gwomo-ne un **Yahuda**-ne este yea kon wo, o heet Burus be-de un **Morog-de un Sek-ye** m-buk, untun ye un con m-jamas byarag un ma-to un wu m-sok ne. ²¹ Amba taase o deke ye to á. Me un ruru wo to ka remen arge hun-ne kwooz-ut yoor [40] be-de un ye ro o-hoob ye hoot wu. Komo ye tonsute us-tond unze yea re á, yea su ne á se ye hooq wu. M-moka komo zongse ye ro temb, ye ro un 'er-de un da-o o hette wu m-heet be-de un **Morog-de un Sek-ye** à."

²² Gos-wu un karma-ne naku wu ut-to. Wu zeeru, "Taase o rure net unze o rurutu me to ka ma-to." Wu zeeru wan-campo arag arag-mo un wu.

A tomog Burus be-ur Gwamna Peris

* **Bor ur-kwooz us-tet:3** 23:3 Hyen komo: Mati 23:27-28. † **Bor ur-kwooz us-tet:5** 23:5 Hyen komo: Rwu

22:28. ‡ **Bor ur-kwooz us-tet:6** 23:6 Hyen komo: Seng 26:5; Piri 3:5. § **Bor ur-kwooz us-tet:8** 23:8 Hyen

komo: Mati 22:23; Mark 12:18; Ruka 20:27. * **Bor ur-kwooz us-tet:16** 23:16 Heno Burus ne'a wu.

²³ Ka da-de, gos-wu wu un karma-ne agburu caari-ye un karma-ne ye un **Roma**-ne nen yoor. Wu zeeru ye, "Zongsu no karma-ne zungu-us yoor [200], un karma-ne kwooz-ut tet un op [70] ya-m-da un jok, un karma-ne ne zungu-us yoor [200] yan-dum-mq us-tak, ye heet bq-o o-Kaseriya kwom-us jerq se m-tet. ²⁴ No kumne komo Burus jok-ye wu he m-da à. No wottu wu be-ur ko-Gwamna Peris ba ut-ween."

²⁵ Gos-wu un karma-ne genuru o-takurda kaane komo:

²⁶ Cir-mq o-Karadiyos Risiyas, ha-mq un Wa-ut-gos Gwamna Peris.

Ur-Gas!

²⁷ Ka net-wu, **Yahuda**-ne shik wu. Ye rq wu un ma-to m-ho. Um nomu hor-m-hor un karma-ne re ne, um rumsuntu wu, remen um hogute wu mat-de un ko-**Roma**-wu.

²⁸ Remen um conog um nep yo ye shipte wu à, um heeturu wu be-de un **Mrog-de un Sek-ye** de un **Yahuda**-ne. ²⁹ Um 'wossuru rii-yo ye shipte wu à rq mosse o-**karamsa** o un ye ne. Amba **ba'as**-ur rq kon be-de un wu de woq a hoot wu, ko a ke'et wu á. ³⁰ Bq a ruruu me unze rew-ur yo-de rq kon de ye rewesse wu à, da-o gaan, um tombu wu be un du. Um zeeq yan-gyekt-se un wu, ye rur be un du **ba'as-de** ye hyane wu nomog à.

³¹ Remen kaane, karma-ne deku Burus, bq a zee ye à. Ye wooturu wu bq-o o-Antipatiris tet-m-tet. ³² Bq un gas-o ish, ye yaguru karma-ne yan-da-se un jok, ye tek co un wu ne, ye ne, ye warguru un bariki-o un ye. ³³ Bq karma-ne yan-da-se un jok wooto o-Kaseriya à, ye ya'asuru ko-Gwamna o-takurda, komo ye yaguru Burus un kom-to un wu.

³⁴ Ko-Gwamna karanturu o-takurda, wu cituru Burus ko o ke raag-o wu rwuune. Bq wu hogute unze Kirikiya-o wu rwuune à, ³⁵ wu zeeru, "Da-o yan-gyekt-us ru woone, man raks ma-ut ru." Ka da-de, ko-Gwamna komo wu zeeru a 'er wu n-me hur-o un ko-Gwamna, o ko-Gwomo **Here** ma'e à.

Bqr ur-kwooz us-nass

Yahuda-ne heete us-gyekt

be-de un ko-Gwamna Peris

¹ Bq a nomte ho-ut taan à, ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, Hananiya, wu haaru o-Kaseriya mosse un ye ken sek-ye ye ne, komo un wu ken wa-us-nap-wu ne se un piish ut-ma, jin-de un wu Tarturus, remen ye heete gyekt-us Burus be-ur ko-Gwamna. ² Da-o a cowonte Burus à, Tarturus ciru heet un geeg-ur Burus be-de un ko-Gwamna. Wu zee, "Wa-ut-gos, rem ru a kumte she'et-de ba ut-ween m-sok ne, remen hyanbe o ru komo she'et-de un ka dak-o jamsute. ³ Ko kene komo un ko yo ke cow-yo, wo Peris, wo jiiishe kap, komo te gokste yo wo m-nom à ur-bongon. ⁴ Amba taase um naas wo o-da, me wo us-kon, n-me un senge-m ru m-kashi raks hiin rii-yo te he wo m-rure à.

⁵ "Komo te 'woste ka net-wu ko-ya-o-a-gegense-wu. Wu rq un haante m-dum n-me un **Yahuda**-ne, ko kene n-me un hono o-dak. Komo wu rq co be-de un derika-o un Nazaret-ne yan-dore un Yeso. ⁶⁻⁷ Har ma hoob-o wu rotte wu yo'ogte **Pyo-o Shir**, amba te shik wu. ⁸ Urege* komo o byaraktu wu un hi un du, wqa hoks m-nap be-de un wu bq un ka rem-se a zee wu rq m-nom à."

⁹ **Yahuda**-ne ma ye daaru cin-o un wu. Ye esuru ye zee kaane to rq.

Ma-ut Burus be-ur ko-Gwamna Peris

¹⁰ Bq ko-Gwamna pyeete Burus keer-de un rwor ut-ma à, Burus shasuru. Wu zeeru, "Um nepste o nomoste us-hak deen wo m-piishe un **Yahuda**-ne ut-ma. Remen kaane me o-zak um muute ma-to he me m-ruut à be un du. ¹¹ Ai, wo gute wqa hyen u arag ho-ut op ut-yoor ho-de un neke o-Urusharima um kwuktute Shir á. ¹² Ka yan-gyekt-us re ye komo ye wet me m-'wos ut-ween un net ne un **Pyo-o Shir** á, ko ne gaag un hun-ne m-dum un kuke-to un yoos un Ma-to Shir á, ko be-to ye m-morge à, ko n-me o-bo á. ¹³ Bon rem-se ye zee me m-nom à m-moka ma yea hoks wo m-rwunte unze nip-o á. ¹⁴ Amba, me un con m-ruru wo o-nip. Me m-krute un Shir wu un tat na ne. Nip-o komo me m-dore un ka Cow-yo yo ka hun-ne ye ko m-zee nip-o á. Komo me m-sheer o-nip un rii-yo rq gense à kap bq **karamsa**-o zee à, komo un takurda-to **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne. ¹⁵ Me un ka sakt-o ne be-de Shir, bq ka ye ka ye rq m-nom à, unze, Shir a 'yons marimar-ne, kashi un ye rq kashi ne á. ¹⁶ Q rwo'e ur-ho bi mette m-senge un hur-ur gaan be-de un Shir un hun-ne ne.

* **Bqr ur-kwooz us-nass:8** 24:6-8 Mq ken gen-mq m-zee: wu wu conuru a piishe wu ut-ma bq karamsa-o na zee à. 7Amba gos-wu, Risiyas, haanuru wu kutu te ur-beeb deen ne wu rumsuru wu un kom-ut te 8wu rwo'uru yan-cetente-se un wu ye haan be un du.

¹⁷ “To, bo a nomte us-hak hiin à, um muunuru o-Urusharima remen um hantute hun-
ne re kooq-ne m-yar komo um sekete ut-seke. ¹⁸ Da-o ye ‘wossu me un **Pyo-o Shir** à,
um dorutte jind-se un hun-ne re remen um kwuktte ba un hu. Morog-de un hun-ne ro
kon be un de á, komo me ‘yons hur-de un hun-ne á.† ¹⁹ Amba ye ken **Yahuda**-ne ro kon
so un dak-o o-Asiya, ye ro depete ye haan kane be un du ye hante gyekt-us re urege
ye ro un to ken ma-to ne un me ne. ²⁰ Ko ne yage ye ro kane à, ye rur rii yo-yo ye
hyane be un de à, da-o um ine eso be-de un **Morog-de un Sek-ye** à. ²¹ Se de remen ka
ma-to ut-gaan cot to um rwoe da-o um ro eso be-de un ye à, to um ‘yonste cor à um
zee, ‘Remen ma-to un ine-mo un margan-ne to rwoe attu me un piishe ut-ma be un no
caane.’”‡

A ereg Burus o-Kaseriya

²² Peris komo wu nepste se ken rem-se m-mahun mosse un Cow-o Yeso ne. Wu essuru
ye, wu zeeru, “Da-o Risiyas gos-wu wu un buug-de un karma-ne wu haane kane, man
kupsu no ut-ma.” ²³ Peris zeeru ko-caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne, wu gut Burus,
amba taase wu suu wu deen, taase komo wu wen nay-ne ye un wu m-ha be-de un wu
ye nomtu wu yo wu cone à.

²⁴ Bo a nomte ut-ho hiin à, Peris un ne'a un wu ne Durusira, wu ken ko-**Yahuda**-wu
wu, ye haanuru. Wu tomuru a hante Burus, wu hogute wu un rwoe un ma-to m-sher
be-ur Yeso **Kiristi**. ²⁵ Bo Burus takante rwoe un ma-to un kashi un hun-ne, un garamse
ur-hi ne, komo un piish ut-ma ne da-o roone à, Peris hoguru o-gyer. Wu zeeru Burus,
“Wooste kaane! M-moka de warag. Urege um kumug ur-keer, man agbu wo.” ²⁶ Wu
hwoge ur-hur Burus a ‘ye wu m-re mo un hwor, o rwoe Peris sengutu wu us-eeg deen,
wu rotte ut-orum un wu ne.

²⁷ Amba bo hak-us yoor aragsute à, Pokiyus Pestus reeru ut-Gwamna to ma Peris. Peris
ne remen wu ro un hoob-o un jin-ur so-de be-de un **Yahuda**-ne, wu yagu Burus ke'o.

Bor ur-kwooz us-taan

Burus heete ut-ma un co

be-ur ko-Gwomo Sisar

¹ To, bo a nomte ho-ut tet à, da-o Pestus haane wu dekt senge-mo ut-Gwamna à, wu
inuru o-Kaseriya wu nekuru o-Urusharima. ² Kaane Gwomo-ne ye un kon-se Shir un
ya-ut-con-ne be-de un **Yahuda**-ne, ye heetu Burus us-gyekt be-de un wu. Ye konu wu.
³ Ye konu Pestus hor-m-hor wu ‘ye ye ur-ho, wu zee a muut Burus o-Urusharima. Ye
un kon wu kaane remen ye tooste ut-hun, ye eret wu, ye hoot wu un cow. ⁴ Pestus
shasuru, “A er Burus o-Kaseriya, me un hi un de me he m-ha reeno ba m-jime. ⁵ Remen
kaane daag no sek-ye no remen ye haante un me ne. Urege komo ka net-wu ro un de
ken **ba'as-de** ne, kane yea hoks hante gyekt-se un ka net-wu.”

⁶ Wu pas ho-ut eer ko ut-op be-de un ye á, wu muunuru o-Kaseriya. Bo ish geste komo
à, wu she'etu un deeg-o un piish ut-ma, wu rwoe a hante Burus un her-o un wu. ⁷ Bo
Burus haante à, **Yahuda**-ne ye haane es-mo o-Urusharima à, ye inuru, ye rigimsuru wu.
Ye sengu hante us-gyekt deen, se ba ur-bon mosse un wu ne. Ye hoks m-kute Pestus
unze gyekt-se un ye se o-nip se á.

⁸ Amba Burus un muut un ma-to wu, wu zee “Me, me nome **karamsa**-o un **Yahuda**-ne
ur-ba'as á, me nome komo **Pyo-o Shir**, ko ko-Gwomo **Sisarur-ba'as** á ko hiin.” ⁹ Amba
Pestus conog wu gwu'urse **Yahuda**-ne ur-hur, wu cituru Burus, “¿Ko o eks woa neke
o-Urusharima a piishitu wo ut-ma reeno mosse un se ka rem-se ne?”

¹⁰ Amba Burus shasuru, “Ai, be-de un piish un ma-ut ko-Gwomo **Sisar**, un ro eso,
kane depe a piishi me ut-ma. Me nome ne **Yahuda**-ne de ken **ba'as-de** á, wo ma, o
nepste un kaane ne m-sok ne. ¹¹ Urege me **ko-ya-ur-ba'as**-wu, har um nomog **ba'as-de**
woe a hoot me à, ay, man som a ho me á. Amba urege nip-o ro kon n-me un ka gyekt-se
ye m-hante à, to, yatt-wu he me m-hoks m-bopse un kom-to un ye á. Um konog a heet
ma-ut re co be-ur ko-Gwomo **Sisar**.”

¹² Bo Pestus tooste ut-hun un yan-guw-mo un wu ne à, wu shasuru. Wu zee, “Kon a
heet ma-ut ru un co be-ur ko-Gwomo **Sisar**, be-ur **Sisar** komo o he m-neke.”

Agirippa ne un Banis

¹³ Bo a nomte yan-ho à, ko-Gwomo Agirippa ne un Banis haanuru o-Kaseriya ye
barkute Pestus. ¹⁴ Cin da yea rewesse ut-ho reeno deen à, Pestus hanturu ma-ut Burus
be-de un ko-Gwomo. Pestus zeeru, “Wu ken net-wu ro kon wu Peris yaksu me ke'o à.

† **Bor ur-kwooz us-nass:18** 24:17-18 Hyen komo: Seng 21:17-28. ‡ **Bor ur-kwooz us-nass:21** 24:21 Hyen komo:
Seng 23:6.

¹⁵ Da-o um ro o-Urusharima à, Gwomo-ne ye un kon-se Shir un sek-ye ne ye un **Yahuda**-ne hantu me ma-to un ka net-wu. Ye konu me, um kupsutu wu ut-ma.

¹⁶ “Amba um rurutu ye unze, te **Roma**-ne te wet m-piishe un wa-**ur-ba'as** ut-ma á se a hantutu wu un co-o yan-hantu un wu m-ke'et, komo se a peesutu wu ur-keer wu mausute ma-to un wu remen ka gyekt-se a heetu wu á. ¹⁷ Remen kaane, bo ye woonte kané un me ne à, me naas o-da á. Bo ish geste à, um daaru deeg-o un piish ut-ma temb, komo um zeeru a hante ka net-wu. ¹⁸ Bo ye hante wu us-gyekt inite à, ye hante de ken caari-de **ur-ba'as** de, de um hyané wu nomog á. ¹⁹ Un sugé-de un kaane ma, ye ro un suné-mq ut-ma remen jind-se mosse un Shir o un ye ne à. Komo ye zegg wu ken Yeso wu wu mare à, wu Burus senge m-zee wu ro un hoog ne à. ²⁰ Me komo bo um taagute bo um he m-nom um byaragte ka rem-se. Um cituru Burus ko wu eks wu neke o-Urusharima a piishitu wu ut-ma reeno mosse un ka rem-se ne. ²¹ Amba bo Burus konte a yage ma-to un wu remen caari-wu un ko-Gwomo **Sisar** wu kupsutu wu ut-ma à. Um rwo'uru a 'er wu har ha-mq un da-o um he wu m-tomte be-ur ko-Gwomo **Sisar** à.”

²² Ko-Gwomo Agirippa zeeru Pestus, “Me ma um conog um raks ma-to un ka net-wu un hi un de.”

Pestus zeeru, “Woa hogussu wu komo m-buk.”

Burus un co Agirippa ne un Banis

²³ To, bo ish geste à, Agirippa ne un Banis ye cownuru gon cowno-mq ut-gwomo. Ye cownuru mosse un ye ro gos-ye ne be-de ya-ur-gun à komo un sek-ye ye o-bo ne. Pestus rwo'uru a conte Burus. ²⁴ Pestus zeeru, “Ko-Gwomo Agirippa, un kap o un hun-ne ne ye ro kané be-ur gaan un te ne à, net-wu ka wu kap o un hun-ne un **Yahuda**-ne hantu me gyekt-se un wu o-Urusharima à, komo un kané ne, har ma ye ro m-senge o-zaaz ne unze udepe a yagu wu un hoog ne á. ²⁵ Amba me, me hyan yo ken rii-yo wu nome yo woo a hoot wu á, amba remen wu konog komo wu un hi un de un wu, wu hobe a heet ma-to un wu be-ur ko-Gwomo **Sisar**, um zeeru to man tom a heet wu. ²⁶ Amba met ma-to o-nip to um he gene un ko-Gwomo **Sisar** mosse un ka net-wu ne á. Remen kaane, um hantutu wu be un no har un co-o ru, ko-Gwomo Agirippa, remen da a komsu wu m-byarag, ko man kum rii-yo um he m-gen á. ²⁷ Remen me un hyan-o re, koob-de us-weer de a heet net be-ur **Sisar** ba an rwunte **ba'as-de** wu nome a.”

Bor ur-kwooz us-cind

Burus muute ma-to un wu

¹ Ka da-de Agirippa zeeru Burus, “A ya'ag wo o-da o muute ma-ut ru un hi un du.”

Ka da-o Burus jaksu o-kom, wu ciru ut-ma: ² “Ko-Gwomo Agirippa, um kumug ur-ho caane, bo a zee um muut ma-ut re be un du to **Yahuda**-ne cetu me á. ³ Remen wo keeg-yo be-de un nap un jind-o un **Yahuda**-ne un ka rem-se ma-ut sunute ye á. Remen kaane, um konog wo, 'mo ur-hur, o raks ma-ut re.

⁴ “Kap o un **Yahuda**-ne ye nepste gon she'et-de um she'ete cin me wan-campo à, de ro cin ur-takan un dak-o re komo o-Urusharima ne har haan-mq un caane. ⁵ Ye nepste me cin un ga'ane, har ma urege ye conog yea hoks me m-su'e unze o-nip me ko-**Parisa**-wu be-de ka derika-o o jiiishe us-cenene à n-me un hun-ne te, yan-dor Yawe.* ⁶ M-moka, um ro eso un her-o no a piishite me ut-ma remen um hwoog ur-hur n-te un shoos ut-ma to Shir nome tat na ne á. ⁷ Ka ma-to to baag-ut na op ut-yoor [12] hwo ur-hur yea hyen shi-mq un to, har ye ro m-senge, ye ro un guw-mq Shir m-tet m-how ne. Kwó ut-gwomo, remen um hwoog ur-hur un ka shoos ut-ma o, o rwo'e **Yahuda**-ne hyenet **ba'as** un de! ⁸ No hun-ne shereg unze Shir a hoks m-yons un ye mare à, ye ine un hoog ne komo. Remen kaane, no yage m-sher unze wu 'yonste Yeso ut-marimar á!

⁹ “To, me un hi un de ma n-ga, um ro hyanag untun bo sek-ye ye un **Yahuda**-ne ro hyange à. Um nom us-rem ut-moor ne, um wenet ma-ut Yeso ko-wa-o-Nazaret re co. ¹⁰ Rii-yo um nome o-Urusharima á yo ka. Har Gwomo-ne ye un kon-se Shir pye me ur-keer remen um ke'et yan-ba-m-kukop ut-moor ne. Har ma da-o a ro ye m-hom à, me un srog-o un kaane. ¹¹ O-da deen, um dorogte komo kap o un kuke-to un yoo un Ma-to Shir, me ye un ya-ur-koob, me m-senge um ru'ut ye yo'og jin-ur Yeso. Me un nom kaane remen komo um ro us-ryaab un ye ne deen. Um sengu ye m-dore har ha-mq ut-bo to un to ken dak-to um ye'et ye ur-koob.”†

Ma-to un waktune-m Burus be-ur Yeso
(Seng 9:1-19; 22:6-16)

* **Bor ur-kwooz us-cind:5** 26:5 Hyen komo: Seng 23:6; Piri 3:5. † **Bor ur-kwooz us-cind:11** 26:11 Hyen komo: Seng 8:3; 22:4-5.

¹² “De ken ho-de me ur-hew ha-mo o-Damaskus, un beeb-de un Gwomo-ne ye un kon-se Shir, ye ya'asu me o-takurda o zee ye ya'aste me ut-gwomo m-hoob **yan-dor Yeso**.
¹³ Shir do wo m-hogg! Ho-ur ro ur-hi n-cow, me ur-hew un cow. Um hyanuru mo ken cecar-mo arge cecar-mo ur-ho mo cargunsute cir-mo n-ton, mo rigimsuru te un yan-ur-hew un de ne. ¹⁴ Bo te hyeete n-dak kap-m te a, um hoguru o ken cor-o o zeeq me un rem-de **ut-Ibra**, ‘Shawuru, Shawuru, zremen yan o wottu me m-rangse? Hi un du wo un ya-ur-kqob un ka yage-to wottu me a.’

¹⁵ “Ka da-de, um cituru, ‘¿Wo wu ro wa ne Wa-ut-Gos?’

“Wan-Koyan shasuru me, ‘Me wu ro Yeso ka wu wo m-rangse a. ¹⁶ Amba m-moka ine eso. Me un rwuun be un du cas o nept Shir ye daagu wo o waragte ko-wan-guw un ko-wan-swo-se un wu ne. Komo o rurut ma-to un rem-se o hyane mosse un me ne a ba o-gyer, komo un rem-se, um he wo m-rure ne kane co a. ¹⁷ Man gu wo be-de un hun-ne ru, komo un ye ro **Yahuda**-ne a. Me wo m-tom be-de un ye ro **Yahuda**-ne a. ¹⁸ Woa upsu ye yish-ye un ye, ye yagne be-de o-comb ye muun be-de m-cucas, ye yagne komo gwomo-to un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ye muun be-de un **Gwomo-to Shir**. Un kaane ye hette m-kum a soksu ye **ut-ba'as**, komo o-**cim** ne mosse un ye warge ba m-kukop ne a kap remen ye shereg be un de.’

Burus rworog ma-to senge-mo un wu

¹⁹ “Remen kaane, ko-Gwomo Agirippa, me yage sher o-nip un ka hyangan-to haanu me es-mo n-Ton shir a. ²⁰ Um cirim nome un hun-ne ye o-Damaskus o-ko'ot. Ka da-de um nomuru hun-ne ye o-Urusharima un myet-o un yan-her-o un dak-o o-Judiya ne. Ka da-de, komo um nomuru ye ro **Yahuda**-ne a um zeeru ye yage **ur-ba'as** ye muun be-de Shir, komo ye nom rem-se a hette m-**nap** ye yagute **ur-ba'as** a. ²¹ Q rwog'e **Yahuda**-ne shipt me n-me un **Pyo-o Shir** ye m-senge ye hoot me. ²² Amba Shir guuru me har m-moka. Q rwog'e mette kane un rwor un ma-ut re ba o-gyer be-de un sek-ye un yakar-ne. Ba yo ken rii-yo me m-rwor un hon a se de rii-yo **yan-Rwor un Ma-to Shir** un **Mosa** ne zee yoa kor a. ²³ Ye geneg unze, hun-ne a rangse **Kiristi**. Wu warag wu ur-takan wu he m-ine ut-marimar a. Un kaane wu he hante m-cecas be-de un kap o un hun-ne, **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne a.”^S

²⁴ Burus ro n-me un su'e hi un de un wu, ka da-de Pestus 'yonsuru us-cor ur-beeb ne wu zee, “Burus, o zungute! Moor-to un karante-m ru waksute wo ur-hi!”

²⁵ Amba Burus zeeru, “Pestus, Wa-ut-Gos, me zunge a. Nip-o me m-rwor cas. ²⁶ Ai, ko-Gwomo nepste ka rii-yo, me wu komo un nome ut-ma ba o-gyer. Um nepste wu nepste to ka saw-to kap, o nak yo ka rii-yo ba wukusse o a nomu yo a. ²⁷ Ko-Gwomo Agirippa, ¿o shereg un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne? Um nepste o shereg un ye.”

²⁸ Ka da-de, Agirippa zeeru Burus, “¿Un ka ya o-da yo hiin o cone me m-hoks dore un **Kiristi**?”

²⁹ Burus zeeru, “Ko ya o-da hiin, ko deen, Shir zee ba wo un hon du a, har ma un ye ro me m-rege ut-to ne a kap caane, ye barme bo um ro a, se de ba ke'o a.”

³⁰ Ko-Gwomo inuru, kaane komo ko-Gwamna un Banis ne, un ye ro ne tara tara be-ur gaan un ye ne a. ³¹ Bo ye ruute be-de un piish ut-ma a, ye zeeru or re un ye ne, “Ai, ka net-wu nom yo ken rii-yo wog'e a ke'et wu ko a hoot wu a.”

³² Agirippa zeeru Pestus, “Ka net-wu ro heete ma-to un wu be-ur ko-Gwomo **Sisar** a, a roa ho'ose wu.”

Bor ur-kwooz us-ta'voor

Burus cwowog hat-o m-ho ha-mo o-Roma

¹ Bo a hongsutu da-o m-neke a, te zonguru ha-mo n-dak o o-Itariya n-me o-hat o m-ho. Ko-Gwamna Agirippa rwo'uru Burus un kom-to un wu ken caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne wu. Jin-de un wu Juriyos. Wu ro wan-gaan be-de un karma-ne ye un Buug-ur ko-Gwomo **Sisar**. Komo ko-Gwomo Agirippa ya'asuru Juriyos ye ken hun-ne ye a ka'e a. ² Bo te cwortu o ken hat-o a o-Adiramiyum, o ro ma-to m-ha to ken bo-to to ro n-riib o-Asiya a, te ciri m-neke. Aristarkus, wu ken net-wu ko-ya-o-Tasaronika-wu so n-dak o o-Makidoniya, wu ro be-ur gaan un te ne.

³ Bo ish geste a, te wooru bo-o o-Sidon, komo Juriyos ya'u Burus ur-won, Burus yagu wu, wu he wu hyenet nay-ne ye un wu, ye nomotu wu yo wu cone a. ⁴ Bo te inute kane un hat-o m-ho a, yo-m ro te m-muunte n-jim n-co te. Remen kaane, te pa'uru so o-ye'er o

‡ **Bor ur-kwooz us-cind:20** 26:20 Hyen komo: Seng 9:20,28,29. ^S **Bor ur-kwooz us-cind:23** 26:23 Hyen komo: 1Kor 15:20; Isha 42:6; 49:6.

o-Sayipurus* sq yo-m rotté m'-wqns á. ⁵ Bq te peste sa-mq rq yow yow n-dak q o-Kirikiya ne á, o-Bampiriya ne, te woqru bq-o o-Mira un dak-o o-Rikiya. ⁶ Kane, caari-wu un ko-karma kume q ken hat-o o-Arekszandiriya q rq m-ha o-Itariya à, wu rwq'u te n-me. ⁷ Te nomuru ho-ut ut-ho te ur-hew ceen ceen, un yish jaas-ye te woq yow yow o-Kinidusa ne. Bq yo-m wentu te m-ha co à, te pa'uru riib-o un ba m-yo, sq un jim-de un o-Kirit† yow yow o-Sarmoni ne. ⁸ Te pasu q un yish jaas-ye, har te woqru de ken be-de a m-aag be-de *ur-Wuke de ur-Bon* yow yow un bq-o o-Rasiya ne.

⁹ Te hooste o-da un ka be-de deen, hew-ur moosu te m-yo ne, remen da-o o-**swoot**‡ aragsute. Burus ya'u ye ut-ma. ¹⁰ Wu zeeru ye, "Hun-ne, un hyanag ka hew-de a nom na m-yo ne, komo naase-m a kor na deen, ba naase-mq us-saw o-hat ne cot á, har un hoog-m na ne." ¹¹ Amba Juriyos wu dek rii-yo Burus rwore á. Un hek-o un kaane, wu raksu ma-to un wan-nak-o-hat komo un to un wa-o-hat ne. ¹² Ye un nom kaane remen ka be-de ur-wuke de o-Rikiya de nom ur-bon hat-to re o-gos kane á. Ye ken ye deen be-de un ye zeeru a senge ur-hew, a senge komo a woot o-Pinikiya, urege a nome, remen ye reet o-gos reeno. O-Pinikiya ne be-de un es ut-hat to o-Kirit, q gwote sq un baar-o ur-horim à, komo un raag-o ye'er-o ur-horim ne.

Ur-pigip n-te m-sa

¹³ Bq yo-mq o-baar cirte m-dusune à hun-ne hyanuru ye zee con-mq un ye kumute, ye nakuru kwom-q ro un bop o-hat à, ye doruru riib-yo o-Kirit, yow yow un riib m-sa ne. ¹⁴ Ba m-jime yo-mq ur-pigip indundu deen sq o-ye'er un sq ur-horan ne mo wosnu raag-o o-Kirit. ¹⁵ Bq yo-m wosonte o-hat à, har q hoks kwange m-yo á. Te argu m-yage temb yo-m sengu te m-huk. ¹⁶ Bq te dorute un jim-de un q ken dak-o q ro n-tete m-sa à, te naknu hat-o rek-o n-ton un hat-o o-caari un yish jaas-ye. Jin-de un ka dak-o o-Kawuda. Te un dore jim-de un ka dak-o remen yo-m moqt m'-wqns ka raag-o á. ¹⁷ Bq ye nakante hat-o rek-o ye he'edburu n-me o-caari à, ye nomu us-weer, ye gegru us-hu, ye rigumsuru ka caari-o o-hat q, taase q bu'uge. Ye he'eburu us-getette. Ye yaguru yo-mq tutute o-hat remen ye hoks q m-nak á. Ye un nom kaane remen ye un gyer-o un a jorbe ye un hyereg-mq o-Sirtis mq ro un saburse o-hat à. ¹⁸ Remen ho-m doog o-zungo, mq ro te m-nukt deen deen. Bq ish geste à, ye ciru kamas un saw-to ro n-me o-hat à, ye jorburu n-me m-ho. ¹⁹ Ho-ur atette-de komo, ye un kom-to un ye, ye jorburu to ken saw-to m-senge mq o-hat to. ²⁰ Bq te nomte ut-ho m-mahun à, te hyan ur-ho ko o-regen á, komo caari-o un kem m-yo ne ro te us-bu. Te hussuru o-saktq unze tea ru.

²¹ Remen ye she'essute ba ye un re rii-yo m-re, Burus inuru eso un tete-de un ye. Wu zeeru, "Hun-ne, no ro hogute ma-ut re to um zee no cin o-Kirit á, to ka rem-se naase un ka yo-mq ne roa kor no á. ²² Amba m-moka, me no m-kewes nom no jaab-o ut-men, remen yatt-wu he m-nebe be un no á, se de a taage o-hat. ²³ Me un zee kaane remen tet-mq m-ryo wu ken **wan-tom-wu Shir** wu, wu un ro un kom-o un wu à, wu me komo un guw-mq un wu à, wu eks un her-o re. ²⁴ Wu zeeru, 'Burus, wo hoge o-gyer á. O-nip woa es be-ur ko-Gwomo **Sir**. Gwot un rem ru komo Shir un sok-mq un wu ne, wu ga myet yan-hew un du.' ²⁵ Remen kaane nom no jaab-o ut-men, no hun-ne, un shereg be-de Shir bq a ruru me à, kaane he m-nom. ²⁶ Amba kap un kaane ne, ka yo-mq a jorbe o-hat un hyereg-mq un de ken dor-de, q sabre."

Hat-o naasute

²⁷ Un tet-mq un op ut-nass [14], yan-se a rottu na un Sa-mq o-Adiriya. O-da da purge, ya-m-nak-o-hat essu us-barag ye zee a nomoste yow yow o-dak ne. ²⁸ Ye ma'uru duw-de m-ho ye hyanuru de wooste us-na o-zungu ur-kwooz [120]. Bq te tekte co hiin à, ye dooru m-ma, ye hyanuru us-na kwooz-ut nass us-op [90]. ²⁹ Remen un gyer-o taase hat-o te cemne un ta'ar-ut caari-ne, ye ho'osburu kwom-to us-nu ut-nass un jim-de o-hat remen a wenet o-hat m-arag. Ye tuuru yish, ye konu Shir ish-o ges. ³⁰ Amba ya-m-nak-o-hat ma'asuru un senge-mq ye somot. Ye kergunturu hat-o rek-o us-weer sa o zee kwom-q us-nu ye he m-kergunte un co-q un caari-o o-hat. ³¹ Burus zeeru ko-caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne un ye ka karma-ne ye ne komo, "Urege ka hun-ne ye, ye es n-me un ka hat-o á, yatt bo no he m-nom no ruut á." ³² Bq m-hoge kaane, karma-ne kupuru hu-se un hat-o rek-o, ye yaguru q doruru m-ho.

³³ Bq ish nomte un hede m-gas à, Burus konu ye, ye reebe rii-yo m-re. Wu zeeru, "Caane, ho-ut op-ut nass-to ka no un she-et-de o-regen, no re rii á. ³⁴ Remen kaane, me no us-kon re no rii-yo m-re remen no nomot hoog ko hi-o gaan-yo a husse un hi-ut no á." ³⁵ Bq wu rurte kaane à, wu argu mos ur-burodi, wu nomuru ur-bongon be-de Shir

* **Bqr ur-kwooz us-ta'yoor:4** 27:4 o-Sayipurus dak-o q ro n-tete q m-sa à. † **Bqr ur-kwooz us-ta'yoor:7** 27:7 o-Kirit dak-o q ro n-tete q m-sa à. ‡ **Bqr ur-kwooz us-ta'yoor:9** 27:9 Q ka ho-de m-Pas (Yom Kippur).

un her-o un ye kap, wu wonguru wu ciri m-re. ³⁶ A dooru rwun-se un ye ur-beeb ko wu ke reeru rii-yo m-re. ³⁷ Te kap n-me o-hat hun-ne zungu-us yoor un kwooz-ut tet un op un cind [276]. ³⁸ Bo ye reeste ye ciks à, ye haburu nu-se o-hat be-de un jorogbe un saw-to un ye n-me m-ho.

Jok-ye m-ho bu'ugte o-hat

³⁹ Bo ish gestè à, ya-m-nak-o-hat ye hoks m-nap dak-o ye rotte á, amba ye hyanag o ken riib-o dak-o, o m-hyereg. Ye zonguru ye wotte o-hat be-de m-hyereg urege a nome. ⁴⁰ Ye kupru us-hu se un kap o un ka kwom-to us-nu to, ye yagu to n-me m-ho. Hohond-mo un ka da-o komo ye usse gegette-yo un gaag un rii-yo un kwus o-hat. Ka da-de, komo ye 'yonse pirapira-to o-hat to ro o-co à hond hond bo yo-m he o m-tute o-co à. Ye rwu'ur-hi ha-mo n-riib yo m-sa. ⁴¹ Amba bo te wootè de ken be-de ho-m mo m-karge à, hat-o tamu m-hyereg, har hi-o o-hat cqwu n-me m-hyereg o hoks m-nukte á. Hat-o ciri m-bu'uge so n-jim un remen zungo-o un jok-ye m-ho.

⁴² Karma-ne zonguru, ye hoomte ye a ka'e a taase wu ken wu nom us-waag wu som. ⁴³ Amba haanuru ka caari-wu un ko-karma-wu o-Roma wu conog gu un Burus, wu wenuru ye. Wu zeeru komo kap o un bo un ye nape m-ho à, ye me'es m-nosse, ye he'ebe n-me m-ho ye nom us-waag ha-mo n-riib o m-sa, ⁴⁴ ka ye kuse à, ye de ce-se o-hat, ko ne ye de kep-to o-hat. Un kaane kap mo un ye woo riib-yo m-sa pee.

Bor ur-kwooz us-eer

Burus un dak-o o-Marta

¹ Bo te possute à te hoguru, ashi, jin-de un ka dak-o* o-Marta. ² Hun-ne ye un ka be-de nomo te ur-ho deen. Ye goksu te kap, ye dapsu te o-ra remen kem-o ro ut-he à, komo o-hu w ne. ³ Burus kamsunduru ut-ce wu ma'asu m-tqob o-ra. Yo ken hwo-yo m-raab yo argu m-rwuun remen hund-o o-ra, yo kamturu kom-o Burus. ⁴ Bo hun-ne ye un ka be-de hyente o-hwo depo un kom-ut Burus à, ye zeeru or un ye ne, "O-nip ka net-wu ko-yan-hom un hun-ne wu. No hyanag myet bo wu possune be-de m-sa à, kap un kaane ne, ra-o ro wu un dor se wu marag." ⁵ Amba myet un kaane ne, Burus wishuru kom-o un wu, wu jorburu ka hwo-yo n-me o-ra, ko m-hoog, wu hoge á. ⁶ Ye ro us-barag ye zee ka kom-o a hu ko wua hye ba m-jime wu mer. Amba bo ye she'ete à, ye hyan rii-yo nome wu á. Ye warguru barag-us hor-se, ye zeeru unze wu o ken shir-o o.

⁷ Kane yow yow kat-ut ro kon, to un ko-Gwomo-wu un ka dak-o† jin-de un wu Pubiriyu. Wu goksu te, wu ya'u te be-de ur-she'et de ur-bon, har ho-ut tet. ⁸ Tato-o Pubiriyu wu ro domb wur-o un wu piishe á, o-wur o-ra un ryam-o ut-men ne. Burus cqwuru be-de un wu, wu konuru Shir remen wu. Burus saku ut-kom un hi-de un ko-wan-gom, net pyeesuru cas. ⁹ Bo a nomte kaane à, kap o un ye kuse ya-us-gom à un ka dak-o n-tete o m-sa sengu m-haan a ye m-taase us-gom. ¹⁰ Ye ya'u te m-yar deen. Bo da-o m-ine wootu te komo à un hat-o m-ho, ye kamsunduru te kap o un bo un saw-to te cone à.

Burus wooq un bo-o o-Roma

¹¹ Bo a nomte reng-us tet à, te inuru n-me un hat-o rwuune bo-o o-Arezandiriya. Ka hat-o reeg o-gos un ka dak-o o ro n-tete o m-sa à. A nomsutu o komo o-napa untun sha-mo un shir yoor pese-ne Kasto un Porus ne. ¹² Bo te woonte bo-o o-Sirakus à, te rewu ho-ut tet kane. ¹³ Bo un kane komo te arguru te wooru bo-o o-Rigiyum. Rew-mo un ho-ur gaan, yo-m indundururu so o-baar, un gas-o ish komo te wooru bo-o o-Puteyori. ¹⁴ Kane o ka te go'one un ye ken yan-dor-ye ne. Ye konu te te nom ho-ut ta'voor un ye ne. Un kaane te wooru o-Roma. ¹⁵ Bo yan-dor kane hogute unze te robe à, ye haanuru, ye barkutu te har un be-de a ut-baab à o-Appiyus, komo un ka be-de ne de a m-ze Kur-ut Tet-to un Hamat-ne à. Bo Burus hyente ka hun-ne ye à, wu bomuru Shir. Komo wu dooru kum un beeb-de us-rwun. ¹⁶ Bo te cwtè o-Roma à, a ya'u Burus wu neke un hi un de un wu, wu she'et un o ken hur-o, komo wu ken ko-karma-wu ro wu ur-er.

Ko'ot-o Burus o-Roma

¹⁷ Bo a rewete ho-ut tet à, Burus agu sek-ye ye un Yahuda-ne. Bo ye karaksute à, wu zeeru ye, "No or re ne, ko de nomte me nome hun-ne na ur-ba'as á, ko ur-ba'as mosse un jind-o un tat na ne. Myet un kaane ne a shik me o-Urusharima a ya'asu me un kom-to un Roma-ne ye ke'e me. ¹⁸ Ye komo bo ye byaraktu me à, ye conog me m-ho'os, remen ye hyan me un de ken ba'as-de ne de woo'e a hoot me á. ¹⁹ Amba bo Yahuda-ne kwangute dek un ka ma-to à, a gaktu me, un heet ma-ut re be-ur ko-Gwomo Sisar, ko

* Bor ur-kwooz us-eer:1 28:1 o-Marta dak-o o ro n-tete o m-sa à. † Bor ur-kwooz us-eer:7 28:7 o-Marta dak-o o ro n-tete o m-sa à.

de me ro conog m-hante us-gyekt be-de un hun-ne na á.† 20 Q rwo'e um hobt um hyen no. Um conog no nep rii-yo rwo'e me un ka be-de ke'o un ka kwom-to. Me ka kane remen um dek unze **Kiristi** heesunte. Wu ro sakt-o na."

21 Ye zgeru wu. "Te de te kum o ken takurda-o o rwuqne so dak-o o-Judiya mosse un ma-ut ru ne á. Yatt or na komo wu haane kane wu rur ma-ut ru á, ko wu rur ma-to ba ur-bon mosse un wo ne á. 22 Amba te cone te hoge yo o cone à un nu-o ru, remen bo un rii-yo te nape de à yo ro, ka derika-o pu-o o ko kene a m-cep un ma-to un o ut-yo to."

23 Ye rwo'uru ho-de ye hette m-gone un Burus ne á. Ye haanuru be-de wu ro ur-she'et à, komo ye haante deen ut-moor ne. Cir-mo n-sot har m-rim, wu senguru ye nome ut-ma wu ro ye m-rure ma-to un **Gwomo-to Shir**. Wu ro m-senge, wu nakantu ye be-ur Yeso un bu-yo un Ma-to Shir. Wu un nom kaane, remen wu kututu ye **Kiristi** bo wu karante ka rem-se **Mosa** un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne gene à. 24 Ye ken ye argu dek un ma-to un wu, amba ye ken ye dek á. 25 Remen kaane, ye ho'ose or un ye ne o-wur á. Rii-yo ye yagute ka be-de Burus nomo ye ma-ut gaan, wu zee, "Ashi, **Kukt-o Shir** rwo'og o-nip, bo o nome tat no ne ut-ma à un nu-o **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir** o zee,

26 " "Neke be-de un ka hun-ne ye, o zee,
"Nqa senge m-hoge un yo me m-zee koyanda à,
amba no hoks m-nap á.

Nqa ma'as m-hyan un yo me m-nom à,
amba no hoks m-nap un yo um cone á."

27 Remen hur-de un ka hun-ne ye nomoste m-hwogon,
ye zupste to-to un ye,
ye bitisse yish-ye un ye,
Taase ye hyen un yish-ye un ye,
ye hoge un to-to un ye,
ye kergute komo un hur-de un ye,

har ye waktunte be un de um soksutu ye **ur-ba'as.**§

28 "To, nap no, Shir tomsunte ma-to un gwu har ha-mo un ye ro **Yahuda**-ne á. Ye komo ye a raks ut-to!"*

30 Burus she'etu un ka hur-o wu moqe à har hak-us yoor, wu ro un goks un kap o un ye ro m-haan be-de un wu à. 31 Yanze a wen wu m-ko'ot á, wu senguru ko'ot un **Gwomo-to Shir**. Wu ro ur-yoos mosse un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi** ba o-gyer.

† **Bqr ur-kwooz us-eer:19** 28:19 Hyen komo: Seng 25:11. § **Bqr ur-kwooz us-eer:27** 28:26-27 Hyen komo: Isha

6:9-10 (ut-Girik). * **Bqr ur-kwooz us-eer:28** 28:28 Mo ken gen-mq un do ci-o 29Bq to ka ma-to ro à, Yahuda-ne inuru, ye arguru, ma-ut sunuru ye deen un hi un de un ye.

Takurda-o Burus o wu gene yan-dor Yeso n-me bo-o o-Roma

Rem-se ro n-me à:

M-zantę un hi-de ut-ma ne 1:1-17
 Hun-nę ye un hono o-dak conog gwu 1:18—3:20
 Cow-yo Shir yo un gwu 3:21—4:25
 Hoog-m pu-mo n-me un Kiristi 5:1—8:39
 Zongę-to Shir mosse un Ya-o-Isra ne 9:1—11:36
 She't-de un ko-yan-dor Yeso 12:1—15:13
 M-tige un gas-ur Burus ne de un hi un de un wu 15:14—16:27

Ur-gas

¹ Mę, Burus, wan-guw-m **Kiristi*** Yeso, genbe ka takurda-o. Shir ak me ko-yan-Tom Yeso remen um ko'ottę **Ma-to m-Rerem** to un wu. ² Ka **Ma-to m-Rerem** to, to Shir surte o-nu cin n-ga à, to yan-rwor un Ma-to Shir zęę un Takurda-o Shir o un ba m-kukop à. ³ Ka **Ma-to m-Rerem** to, to un Wà un wu to, wu rwuunę so un baag-o ko-Gwomo **Dawuda** à, be-de un mat-o o-wur. ⁴ Amba un koob-de un kukop-mo un wu, **Kukt-o Shir** kututu na ur-beeb ne unze, Yeso **Wà-wu Shir** wu remen wu inute ut-marimar. Yeso **Kiristi**, wu ro Wan-Koyan na. ⁵ Remen yo Yeso nome me à, Shir ya'ag me m-yar un o-cow yo um waragte ko-yan-Tom Yeso, wan-ko'ot un Ma-to un wu. Wu un nom kaane remen hun-nę kap ye un dak-ut-dak, hono o-dak ye sheret un wu, komo ye nome wu o-dorotte. ⁶ No ma, no mosse un hun-nę ye un Shir daagne à ye she'ete kang-o gaan un Yeso **Kiristi** ne.

⁷ Ka takurda-o, o ma no o myet yan-dor-ye ro un bo-o o-Roma à:

Shir waste un no ne. Wu degsu no, no waragte hun-nę ye un wu. Mę us-kon Shir Tato na un Yeso **Kiristi**, Wan-Koyan na wu 'ye no gwugwu-mo ur-hur un yar-mo un wu ne.

Kon-se ur-bongon

⁸ Ur-takan, um bomog Shir re un jin-ur Yeso **Kiristi** rem no kap, remen hono o-dak hun-nę ro un m-hoge un ma-to un sher-m no. ⁹ Shir, wu me un guw-mo un wu un hur-ur gaan un ko'ot un **Ma-to m-Rerem** to un Wà un wu Yeso à, wu ro wan-swos re, wu hyeneste bo me us-kon koyanda rem no à. ¹⁰ Mę us-kon koyanda, Shir 'ye me o-cow un habute be-ur no, urege Shir conog.

¹¹ Mę un reeb-o um hyenet no, bo um he no m-gu un yar-mo Shir ya'asu me à, remen no bo'osute un yo no shere à. ¹² Rii-yo um cone m-zęę à, um conog um do no jaab-o ut-men un sher-m no, komo um conog no do me jaab-o ut-men be-de un sher-m re. ¹³ Or re ne, um conog no nep um sengute deen um habute be-ur no. Amba me kum o-cow à. Um ro conog um guut no bo sher-m no he m-do m-wons be-ur **Kiristi** à. Um ro conog m-gu no, um bo'ose un rem-se Shir, bo um gu'e hun-nę un to ken be-to à.†

¹⁴ Mę m-hoge un hur un de nu-se un hun-nę kap ro un hi un de, ya-n-me ut-bo un ya-us-riib ne, ya-us-nap ne. ¹⁵ O rwo'e um ro cunte m-ko'otu no **Ma-to m-Rerem** no yan-bo-o o-Roma.

Beeb-de un ma-ut Yeso

¹⁶ Mę un hoge un 'e-mo un rwor un **Ma-to m-Rerem** á. Mę un zęę kaane remen to ro na m-kute un beeb-de Shir. Ka beeb-de de ro un gwu-o un myet ye shere be-de un wu à, **Yahuda**-ne ur-takan, ka da-de ye ro **Yahuda**-ne á.‡ ¹⁷ Ka **Ma-to m-Rerem** to kututu na bo hun-nę he m-warag kashi be-de un Shir à. A cire m-sher be-de Shir, a komuru komo m-sher be-de un Shir. Bo Ma-to Shir zęę à, "Net kashi wu kum hoog remen wu shereg be-de un Shir."§

Hun-nę myet ba'asute

¹⁸ Ryaab-se Shir rwunte cas cir-mo n-ton remen yan-men-ut jaas-to un rii-to un ba ur-bon to hun-nę ro m-nom ne à. Ye hokte o-nip un men-ut jaas-to to un ye. ¹⁹ Depete ye nep myet rii-yo ro yo Shir à, remen Shir kututu ye yo cas. ²⁰ Cin da-o Shir nome hono o-dak à, rem-se Shir, se a m-hyan un yish á, beeb-de un wu de ba m-ta, un bo wu ro ne à, cas a ro se m-hyan be-de un rii-to Shir nome à a to m-nap. Net rott be-de m-ru á.

* **Bɔr-o gaan:1** 1:1 Wu Shir daagne à. † **Bɔr-o gaan:13** 1:13 Hyen komo: Seng 19:21. ‡ **Bɔr-o gaan:16** 1:16 Hyen komo: Mark 8:38. § **Bɔr-o gaan:17** 1:17 Hyen komo: Haba 2:4.

21 Ye nepstē Shir, amba ye ro wū m-'ya un sēk-mō depe á, ye ro wū m-bōm á. Remen ye nōmōg kaane, barag-se un ye warag o-hwaa, hur-de un ye, komo shiishē de rowe o-comb.* 22 Ye ro m-hyan un hi un de un ye ya-ūs-weer amba ne raag-mō ye rotte. 23 Otte ye ya'as m-seps be-de Shir wū un ba ūr-kōm à, ye sengurū ūs-toog un rii-to net nōme à. Ka rem-se net shabē à, untun sha-mō un net, un sha-mō un yege-no ne, ūt-gūt ne, un rii-ye rō ūt-kurub ne à. Myet ka rem-se rō m-ta.†

24 Remen kaane, Shir yagurū ye, ye nōmūrū rii-yo hur-de un ye cone à, ye nomūrū saw-to m-'e un wūr-ūt or un ye ne. 25 Ye yagurū Shir wū o-nip, ye bōpurū ūt-bō. Ye ma'asū m-kwūkte un ya'asū m-guw ne be-de un rii-to Shir nōme à, amba ye yagē Shir wū nōme koyan à, wū a he ūr-bōngon de un ba m-ta à, **amin**.

26 Remen kaane, Shir yagurū ye. Ye nomot rii-yo ye cone à yo m-'e. Ne'a-ņe ye un ye yagurū rew-mō ūt-ge bō a wete à. Ye sengurū nōm un rii-yo a 'wōsse á. Ne'a-ņe rō m-rew un or un ye ne ne'a-ņe. 27 Campo-ņe komo ye yagurū rew-mō ūt-ge un ne'a-ņe ne bō a wete à. Ye sengurū con-to un hi un de un ye, campo-ņe rō m-rew un or un ye ne campo-ņe. Remen kaane o hante a ye'et ye ūr-kōob de rekse hond hond un **ba'as-de** un ye ne à.

28 Bō ye yagē nap un Shir à, Shir yagurū ye, ye he'eburū un barag-se o-hwaa, ye sengute nōm un rii-yo depe á.

29 Ye shiishē un nōm un mēn-ūt jaas-to koyanda.

Ye rō un nōme hun-ņe rem-ūs yō-se.

Ye pēneg o-sūb.

Ye m-nōm un rem-se he naas un hur-de un net à.

Ye pēneg ūr-shoob.

Ye rō un hoom un hun-ņe.

Ye pēneg ūt-ween.

Ye m-raks un hun-ņe.

Ye rō un ēss un net ūr-hur.

Ye rō ūt-we.

30 Ye rō un m-ti un jin-to un hun-ņe.

Ye yagurū Shir.

Ye jiite yo'og-o un hun-ņe.

Ye jiite m-gwōn.

Ye pēneg ūs-sēs.

Barag-se un ye yō-se se.

Ye rō un kōob-de o-dōrotte o un ye mate ye à.

31 Ye rōtt ūr-hi á.

Ye m-shoos un ma-to ye surte o-nu á.

Ye m-was kō hyan un 'wōn-de un hun-ņe á.

32 Ye nepstē jind-o Shir zeeg myet net-wū nōme gōn ka saw-to à, wū wōog m-mar. Amba ye rō senge-mō un nōm un rii-yo ba ūr-bon, ka ye rō m-nōm kaane komo à, ye rō ye m-do'e jaab-o ūt-mēn un rii-yo ba ūr-bon.

Bōr-ūs yoor

Shir rō un m-piish ūt-ma hond hond

1 ¿Or re, wō un hyan un **ba'as**-ūr or ru ne? Wōtt be-de m-ru á. Wō un piishē un hun-ņe ūt-ma komo wō m-nōm un rii-yo ká hun-ņe ye rō m-nōm à, hi un du wō m-hō.*

2 Tē nepstē piish ūt-ma to Shir hond hond o be-de un ye rō m-nōm un gōn ká rem-se o-saa se à. 3 Wō un piishē hun-ņe ūt-ma. Wō mat-de un net, wō wū rō m-nōm un gōn ká rem-se wū ken wū rō m-nōm à, ¿Wō m-hyan o zee Shir a 'ye wō ūr-kōob á? 4 ¿Kō de wō un gini un caari-mō un yar-mō Shir un 'wōn-de un wū ne, un mō un hur-de un wū ne? Nap unze Shir un kutē wō 'wōn-de un wū remen o waktuntē o muun be-de un wū.

5 Amba remen cikt un du un kōob-de un waktunē-m ru ne be-de Shir, wō un egne un hi un du ryaab-se Shir. Un hō-de ryaab-se Shir, wūa kutē hun-ņe kashi un piish ūt-ma cas cas. 6 Shir "a top kō wū ke net-wū hond hond un gōn senge-mō wū nōme à."† 7 Shir a 'ye hun-ņe hōog-o un ba m-ta ye mō'e ūr-hur un senge-mō un nōm un rii-yo ūr-bon à, ye rō un saktō-o un kum m-seps, m-sēk ne, un hōog-o ba m-ta ne. 8 Un cen o ye ken hun-ņe ye rō un con-to ūr-hi ne, ye yagē o-nip à, ye rō un nōm un rem-se un ba ūr-bon, ryaab-se Shir rō un hi-de un ye, komo yea sū ūr-kōob deen. 9 Swō ūr-kōob un tūk-mō

* **Bōr-o gaan:21** 1:21 Hyen komo: Apis 4:17-18. † **Bōr-o gaan:23** 1:23 Hyen komo: Kara 4:16-18.

* **Bōr-ūs yoor:1** 2:1 Hyen komo: Matī 7:1; Ruka 6:37. † **Bōr-ūs yoor:6** 2:6 Hyen komo: Bōng 62:12; Swōq 24:12.

ut-mên ne rō un 'er-de un kō wū ke neŭ-wū wan-nōm un men-ut jaas-to, ur-takan be-de un **Yahuda**-nê, ka da-de, ye rō **Yahuda**-nê á. ¹⁰ Amba Shir a 'ye kō wū ke wū rō m-nōm un senge-mō ur-bon à, m-seps, m-sek nê, un gwugwū-mō ur-hur nê. Wūa nōm yo ka, ur-takan **Yahuda**-nê, ka da-de, ye rō **Yahuda**-nê á. ¹¹ Remen Shir rott m-koos á.[‡]

¹² Kap ye nōmê **ur-ba'as** rii-yo **karamsa-o Mosa** wōontê à, Shir a piishe ye ut-ma ba o-**karamsa**. Ye nōmê komo **ur-ba'as** un neps un **karamsa-o Mosa** à, n-tê un **karamsa-o Mosa**, Shir he ye piishe ut-ma. ¹³ Shir a hyen hun-nê kashi remen ye hogutê o-**karamsa** á, amba sê ye nōmog o-dōrotte o un yo **karamsa-o zêe** à. ¹⁴ Ye rō **Yahuda**-nê á, ye rott o-**karamsa** á, amba da-o ye nōmê yo **karamsa-o zêe** à, barag-se un hur-de un ye rō ye m-kutê rii-yo ur-bon un yo un ba ur-bon nê, kō de yette **karamsa-o Mosa** á. ¹⁵ Senge-mō un ye kututê ye unze ye rō o-**karamsa** nê gense un hur-de un ye. Da-o ye nōmê rii-yo un ba ur-bon, hur-de un ye naasuru, amba ye nōmê rii-yo ur-bon ye rō un hoge o-zak. ¹⁶ Remen kaane, bō ka **Ma-to m-Rerem** to mē m-rwōr zêe à, kaane he m-warag un hō-de Shir he piishe un hun-nê ut-ma à, n-mê un Yeso **Kiristi**. Shir a piishe hun-nê ut-ma, myet un barag-se ye nōmê wukusse à.

Yahuda-nê un karamsa-o Mosa nê

¹⁷ M-mōka mē un yo ken rii-yo nê yo mē wō m-gene à. Wō m-aag un hi un du ko-**Yahuda**. Wō m-wōns un **karamsa-o Mosa**. Wō komo m-gwōn un she'et un du un Shir nê. ¹⁸ Wō m-zêe o nepste yo Shir cōnê à. Komo wō m-daag un yo rō hond hond à remen o nepste o-**karamsa**. ¹⁹ O nepste jip unze wō he neken pō-nê o-kō, wō m-dêk untun wō rō m-cūcas be-de un ye rō o-comb à. ²⁰ Wō m-dêk wō rō wan-yoose un raag-nê, un yakar-nê, remen o nepse **karamsa-o Mosa** shiishe o rō us-nap nê, o-nip nê. ²¹ Wō wan un yoose un ye ken ye, ¿wōa yoose hi un du? Wō wū rō m-kō'ot unze hun-nê hiw ur-hyow á. Wō, ¿wō ur-hyow á? ²² Wō wū rō m-zêe neŭ nōm o-ás á, wō, ¿wō m-nōm un rii-yo o-ás á? Wō wū cōnê m-gir á. Wō, ¿wō m-hiw ur-hyow un pyo-o m-gir? ²³ Wō wū rō m-gwōn un **karamsa-o Mosa** à. Amba wō m-naas un jin-de Shir be-de un kqōb-de o-dōrotte o-**karamsa**. ²⁴ Ma-to Shir zêeg, "Hun-nê rō un yo'og un jin-de Shir kō kene remen she'et-de un men-ut jaas-to-ut nō."[§]

²⁵ Ūrege o dōrutê o-**karamsa**, **kō-ur** a gu wō, amba ūrege wō m-dōrê yo **karamsa-o zêe** á, kō de a kō wō à, Shir a hyen wō ba ur-kō. ²⁶ Ūrege ye rō ba ur-**kō** á, rō m-dōrê un yo **karamsa-o zee** á, Shir a dek ye untun ye rō ur-kō nê à. ²⁷ Ye rō ba ur-kō o-wūr á, amba ye rō m-dōrê un yo **karamsa-o zêe** a nōm à, yea piishe wō ut-ma. Wō wū rō o-**karamsa** nê gense à, wū rō ur-kō nê à, amba wō un kqōb-de o-dōrotte un **karamsa-o** Shir.

²⁸ Remen ko-**Yahuda** jip ba neŭ-wū, wū rō ko-**Yahuda** o-wūr cot á. Komo kō-de o-nip ba de o-wūr de á, kō kups o-ka á. ²⁹ Ko-**Yahuda**-wū o-nip hur-de un wū rō tetê un Shir nê. **Kukt-o Shir** o rō un m-ja'as un hur-de un neŭ. Shir-ye rō wū m-bōm, yanze neŭ á. **Karamsa-o** rō m-ja'as un hur-de un neŭ á.*

Bor-ús tet

Koyanda Shir rō un nōm

un yo wū zêe wūa nom à

¹ ¿Un yan-**Yahuda**-nê jiishe ye rō **Yahuda**-nê á? ¿Yan yo neŭ he m-kum ūrege a **kōog** wū? ² Rii rō kōn hun-nê un kō yo ke bu-yo! Ūr-takan, be-de un **Yahuda**-nê Shir bōpse Ma-to un wū.

³ Amba ye ken **Yahuda**-nê ye, ye sher un Ma-to un wū á. Myet un kaane nê, oā ru Shir yagutê ess un swōr o-nu o un wū á. ⁴ Cōw-yo un kaane rō kōn á! Shir wa-o-nip-wū kō hun-nê myet warag ya-ut-bō, bō ko-Gwōmo **Dawuda** rūrê Shir un Ma-to Shir à:

"Hun-nê a hyan o ka, ma-ut ru shiig o-nip,

o warag komo o-kêeg a piishe ma-ut ru."^{*}

⁵ Amba, ye ken ye a zee, "Ba'as-ut na nōmog ur-bon, remen tō rwō'og hun-nê hyenent bō Shir rō kashi à m-mōka. ¿Ba'as-de Shir nōmê ūs-ryaab un na nê wū 'ye na ur-kqōb?" Raag-mō a citê kaane. ⁶ Kaane o á kō hiin! Ūrege Shir rō kashi á ¿re nê wū he m-nōm wū piishte hun-nê ut-ma hōno o-dak? ⁷ Wū ken wūa hoks m-zêe, "Ūrege bō-ut re mōsse **ur-ba'as** nê rwō'og a nept nip-o Shir cas, ka **ba'as-de** warag komo rii-yo un 'ya un Shir m-seps, ¿remen yan o nê har m-mōka Shir hette mē piishe ut-ma unze mē ko-wa-**ur-ba'as** wū?" ⁸ Ye ken hun-nê ye wêeg na, ye rūrutê kō wū ke unze a zêeg, "Dō nō ut-**ba'as**

‡ **Bor-ús yoor:11** 2:11 Hyen komo: Kara 10:17. § **Bor-ús yoor:24** 2:24 Hyen komo: Isha 52:5 (ut-Girik); Izik 36:22. * **Bor-ús yoor:29** 2:29 Hyen komo: Kara 30:6. * **Bor-ús tet:4** 3:4 Hyen komo: Bōng 51:4 (ut-Girik).

remen Shir kumut m-sek út-mqor nej! Amba Shir kashi-wu, wya piishi ye út-ma hond hond.

Yatt-wu rø kashi un net be-de Shir á

⁹ ¿Yan tō ne a he m-zee? ¿Na **Yahuda**-ne a un jiish o ka ye rø **Yahuda**-ne á? Ay! Kō hiin! Un **Yahuda**-ne un ye rø **Yahuda**-ne á, myet ragaan ye rø remen beeb-de **ur-ba'as** rø un gwomo-ut na. ¹⁰ Gense tō rø bō Ma-tō Shir zee á:

“Kashi un net rø kōn á, kō wan-gaan,

¹¹ yatt-wu rø us-nap ne á.

Yatt-wu rø un hoob-o un Shir á.

¹² Hun-nej myet yagute bu-yo Shir, ye waragte hwaaw.

Yatt-wu rø un nom un kashi un rii á,
kō wan-gaan.”†

¹³ “Nu-o un ye ya o rø sa o zee saag-o rø tikshisse á,

Rem-de un ye shiig út-bō zak zak,”‡

“Ma-tō un ye sa o zee raab-mō un hwo,”§

¹⁴ “Nu-se un ye shiig un ma-ut yō-tō,
út-reeb ne.”*

¹⁵ “Ye un jime m-hō un net á.

¹⁶ Kō keñe ye neke se ye sabursute rii,
komo ye ru hun-nej tuk-mō út-men.

¹⁷ Ye nap bō a he m-she'et un

gwugwu-mō ur-hur ne á.”†

¹⁸ “Ye un gyer-o un Shir á, kō hiin.”‡

¹⁹ M-mōka a nepste myet yo **karamsa**-o zee à, a un gen rem na **Yahuda**-nej ye Shir ya'ase **o-karamsa** á. Wu un ya'as o bō hun-nej a kum keer-de m-ru ye nome rii-yo un ba ur-bon á. Un kaane o Shir he piishe un hun-nej hon o-da út-ma. ²⁰ Remen yatt-wu Shir he m-hyan kashi ba **ur-ba'as** un co-o un wu á, remen dorotte-o un yo **karamsa**-o zee à. Yo **karamsa**-o wō m-nom à yo rø kute un hun-nej **ba'as-de** un ye. §

*Cōw-yo Shir rø un hongse
un hun-nej be-de un wu à*

²¹ Amba m-mōka a kututu na yo ken cōw-yo a hette m-warag kashi un hun-nej be-de Shir à. Bō ma-tō Shir kutu na gense un **karamsa**-o **Mosa**, un yo yan-rwōr un ma-tō Shir rwōre ne à. Cōw-yo **o-karamsa** yo á. ²² Shir sokste **ba'as-tō** un kō wu ke wu shere un yo Yeso **Kiristi** nome remen wu à. Shir rōtt m-kooos á. * ²³ Hun-nej myet ba'asute, ye nomog m-pupa un seps-mō Shir ne. ²⁴ Amba myet un kaane ne Shir ya'ag na yar-mō un wu hur-ur gaan. Wu un nom kaane un bu-o **Kiristi** Yeso, bō wu rure na be-de swōr ur-kōob un na de út-**ba'as**. ²⁵ Shir un ya'as Yeso ur-**seke** remen **ur-ba'as**. A muutte hun-nej ba **ur-ba'as** be-de Shir da-o ye shere unze Yeso sekete hoog-o un wu un bu-yo un wuus un hyō-mō† un wu à. Ka **seke**-de kutute unze Shir rōtt m-kooos á da-o wu yage ka ye nome **ur-ba'as** n-ga piishe út-ma á, ²⁶ remen wu kutute na kashi-wu rø. Un kaane, a nep Shir kashi-wu komo myet wu shere un Yeso à, wya warag kashi un net.

²⁷ Yatt-yo a hette us-seš á! ¿A nom us-seš remen a nomote **o-karamsa** o-dorotte? Ay! Amba Shir so'oste **ba'as**-ut na remen a shereg. ²⁸ A nep Shir rø m-hyan un hun-nej untun kashi-ye remen sher-mō un ye cot, yanze remen dorotte-o **o-karamsa** á. ²⁹ Shir-o un **Yahuda**-nej ye cot á. ¿Wu rø ka Shir o un hun-nej kap? Eba, wu rø Shir ye un hun-nej kap. ³⁰ Shir gaan ye, wu rø un muut un **Yahuda**-nej tete be-de un wu remen sher-mō un ye. Wu rø komo m-muut un ye rø **Yahuda**-nej á tete be-de un wu remen sher-mō un ye.‡ ³¹ ¿A muut **o-karamsa** hwaaw remen a shereg o-nip? Kō hiin, un suge-de un kaane ma, te nepste jip unze **karamsa**-o rø ur-bon ne.

Bør-ús nass

Sher-m Ibrahi

† **Bør-ús tet:12** 3:10-12 Hyen komo: Bōng 14:1-3; 53:1-3 (út-Girik); Kō'q 7:20. ‡ **Bør-ús tet:13** 3:13 Hyen komo:

Bōng 5:9 (út-Girik). § **Bør-ús tet:13** 3:13 Hyen komo: Bōng 140:3. * **Bør-ús tet:14** 3:14 Hyen komo: Bōng

10:7 (út-Girik). † **Bør-ús tet:17** 3:15-17 Hyen komo: Isha 59:7-8. ‡ **Bør-ús tet:18** 3:18 Hyen komo: Bōng 36:1.

§ **Bør-ús tet:20** 3:20 Hyen komo: Bōng 143:2; Gara 2:16. * **Bør-ús tet:22** 3:22 Hyen komo: Gara 2:16. † **Bør-ús**

tet:25 3:25 Ka gom-tō tō rø na muut m-jim remen a bakste unze n-tōn o-akwati o swōr o-nu o Shir. Yan-Cōw be-de un kōn-se Shir rø wuus m-hyō n-tōn o-gaan cot kō o ke hak-o. ‡ **Bør-ús tet:30** 3:30 Hyen komo: Kara 6:4; Gara

3:20.

¹ ¿Ya a he m-zêe nê mōsse ûn **Ibrahi** nê, ko-yan-ga'e na, ûn ma-tō m-sher? ² Ûrege Shir hyanag **Ibrahi** kashi ûn net-wû, **Ibrahi** kumug rii-yo ûn uk o-cin, amba yanze be-de Shir á. ³ Ma-tō Shir zêeg, "**Ibrahi** shereg be-de Shir, o rwo'e Shir egt wû kashi ûn net."*

⁴ Wû rō ûn nôm ûn senge-mō ûn hwor-ye a topē wû à, yar-mō á. Kaanē rō remen senge-mō ûn wû mō. ⁵ Amba Shir rō muut ûn **ya-ur-ba'as** kashi be-de ûn wû remen sher-mō ûn ye, yanze remen senge-mō ûn ye á. ⁶ Ûn Ma-tō Shir, **Dawuda** rworog ma-tō ûn kwum-o rō be-de ûn net-wû rō kashi be-de Shir à, yanze remen senge-mō net nōme mō á. **Dawuda** zêegu:

⁷ "Ya-o-kwum-ye, ye a sokse **ba'as-tō** ûn ye à,
Shir a baks ûn **ba'as-tō** ûn ye nê á.

⁸ Wa-o-kwum-wû, wû Yawe a do m-baks
ûn rii-tō ûn ba ur-bon nê, tō wû nōme á."†

⁹ ¿Yan ka kwum-o, o ûn **Yahuda**-nê o, ye a kōe à cot? ¿Kō myet ûn ye rō **Yahuda**-nê á, ye a kōe á? Yo tē m-zêe à, yo rō, "**Ibrahi** shereg be-de Shir." o rwo'e a zett "wû kashi ûn net be-de Shir."‡ ¹⁰ ¿O ke da-o nê a zêe **Ibrahi** kashi ûn net be-de Shir? ¿Rii-yo a koot wû o kō sē da-o a koosē wû à? Ma-tō o-nip tō rō rii-yo a koot wû o. ¹¹ Cin ba a rō **koog** wû, Shir gostē wû kashi ûn net remen **Ibrahi** shereg ûn wû. Ka **kō**-de ro m-sha, o-napa nē sa o zee sher-mō ûn wû. Remen kaanē, **Ibrahi** waragtē tato-o ya-m-sher be-de Shir, ye a esse ûntun kashi ûn hun-nē à, kō de nomtē à a kō ye á. § ¹² Ûn kaanē, komo **Ibrahi** waragtē tato-o ûn ye a kōe, ye shērē be-de Shir à. Ba remen kō-de a kō ye ûn hond ûn de á. Amba bō **Ibrahi** nōme cin ba a ûn kō wû à, ye dēkuru sha-mō ûn sher-m **Ibrahi** mō wû rotte à.

*Swor o-nu o Shir be-de ûn
hun-nē ye shērē à*

¹³ Shir sworog o-nu ûn **Ibrahi** nê ûn baag-o ûn wû nē ûnze wûa ya'as ye hōno o-dak. Ka sworū nu-o Shir ûn nôm o ba remen **Ibrahi** nōmog o-dorotē o **karamsa** á, amba remen sher-mō ûn wû be-de Shir. Shir hyanag wû kashi ûn net.* ¹⁴ Ûrege yan-dorē o **karamsa** ye a he m-ya ûn hōno o-dak, ai sher-mō ûn net waktutē o ka hwaa, komo nu-o Shir sworē à o m-zar o.† ¹⁵ Shir rō ûn nôm us-ryaab a pesse **karamsa**-o ûn wû. Amba be-de rō ba o **karamsa** à, yatt bō a he m-nôm a nomot kōob-de o-dorotē kanē á.

¹⁶ Remen kaanē, sher-mō rō 'wun-de ut-ma kap. Shir ûn ya'as na swor o-nu o ûn wû m-yar, hur-ur gaan. A gokstē o, yanze remen a nōmog o-dorotē o **karamsa** á, amba remen sher-m na ûntun sher-m **Ibrahi**. **Ibrahi** wû rō tato na kap.‡ ¹⁷ Ma-tō Shir zêeg, "**Ibrahi** a warag tato-o ûn hun-nē ye ut-dak deen." § Ka sworū nu-o a hyenustē o cas be-de Shir wû **Ibrahi** shērē ûn wû à. Wû rō ûn 'ya ûn margan-nē hōog à, gom-tō ûn wû komo tō rō ur-beeb nē de ûn nôm ûn rii-yo rōkne á, a hyen yo.

¹⁸ Kō de nomtē saktō-o **Ibrahi** waragtē sa o zee hwaa, kap ûn kaanē nē wû reeg co ûn saktō-o ûn wû, komo wû sher har wû wargurū tato-o ûn hun-nē ye ut-dak deen. Tō ka komo kaanē Shir rurū wû, ûnze, "Baag-o ru a nom ut-moor deen."* ¹⁹ Sher-m **Ibrahi** mō muun jim á, kō da-o wû woosē us-hak o-zungu à [100], wû nepstē beeb-de ûn wû teeste, **Saratu**, ne'a ûn wû, komo da-o o-mat aragsutū wû.† ²⁰ Amba be-de ûn swor o-nu o Shir, **Ibrahi** wong hur-de ûn wû be-ut yoor á. Wû doorū m-sher be-de Shir, wû ya'asurū Shir m-seps. ²¹ **Ibrahi** shereg ûn hur-de ûn wû, ûnze, Shir a hoks m-shoos ûn sworū nu-o ûn wû. ²² Remen sher-mō ûn wû, wû wargurū kashi ûn net be-de Shir. ²³ Bō a genē ûn Ma-tō Shir à, "A zêegu wû kashi ûn net be-de Shir." Rem **Ibrahi** o cot a genē á. ²⁴ Amba a ûn gen tō ka rem na, na ye Shir he m-muut kashi ûn hun-nē be-de ûn wû à, na ye shērē ûn wû 'yonse Yēso Wan-Koyan be-de ut-marimar à. ²⁵ Remen **ba'as**-ut na o rwo'e Shir ya'aste Yēso wû meret a 'yons wû ûn hōog nē remen a waragtē ba **ur-ba'as** be-de Shir.‡

Bõr-ûs taan

Têtē ûn Shir nê

* **Bõr-ûs nass:3** 4:3 Hyen komo: Taka 15:6; Gara 3:6. † **Bõr-ûs nass:8** 4:7-8 Hyen komo: Bõng 32:1-2. ‡ **Bõr-ûs nass:9** 4:9 Hyen komo: Taka 15:6. § **Bõr-ûs nass:11** 4:11 Hyen komo: Taka 17:10. * **Bõr-ûs nass:13** 4:13 Hyen komo: Taka 17:4-6; 22:17-18; Gara 3:29. † **Bõr-ûs nass:14** 4:14 Hyen komo: Gara 3:18. ‡ **Bõr-ûs nass:16** 4:16 Hyen komo: Gara 3:7. § **Bõr-ûs nass:17** 4:17 Hyen komo: Taka 17:5. * **Bõr-ûs nass:18** 4:18 Hyen komo: Taka 15:5. † **Bõr-ûs nass:19** 4:19 Hyen komo: Taka 17:17. ‡ **Bõr-ûs nass:25** 4:25 Hyen komo: Isha 53:4-5.

¹ Remen kaane, bõ a warge kashi remen a shereg be-ur Yeso à, m-mõka a kumug gwugw-ur-mõ ur-hur be-de Shir. Mõ haane be-ur na remen ka rii-yo Yeso **Kiristi** Wan-Koyan na nomë à. ² Remen a shereg un wu, **Kiristi** ya'ag na keer-de un kum un yar-mõ Shir. A she'et un cõw-yo un ka yar-mõ komo a nom o-zak un saktõ-o un seps-mõ Shir. ³ Amba ka q cot à, a o-zak un koõb-ur na, remen a nepstë koõb-ur a do na ur-joõse. ⁴ Joõse-ur rõ m-hantë un kashi ur-she'et, kashi ur-she'et komo de rõ m-hantë o-saktõ. ⁵ Ka saktõ-o komo qa 'ye na m-'e á kõ hiin, remen Shir kututë na was-mõ un wu wasse un na në à deen, un beeb-de un **Kukt-o Shir** o wu ya'u na à. ⁶ A hoks m-gu hi un na á. Bõ da-o Shir esse nomë à, **Kiristi** marag remen **ba'as**-ut na. ⁷ Rõ rem në wu ken wu mer remen wu rõ kashi un net à, amba a taage un wu ken wu, wu he m-mar remen net-wu rõ un nom un rii-yo ur-bon à. ⁸ Amba Shir kututë na wu wastë un na në, cin da-o a ro ya-ut-**ba'as** à, **Kiristi** marag rem na. ⁹ M-mõka bõ a warage kashi un hun-në be-de Shir remen mar-m Yeso à, Yeso a ruut na be-de un ryaab-se Shir. ¹⁰ Urege cir-mõ un n-ga da-o a ro un yage-tõ Shir à, Shir hongsu na un wu në, un mar-m Wà un wu. Yaguntë m-mõka bõ a rõ nay-në ye un wu à, a kum gwu be-de un hoog-m Yeso. ¹¹ Amba arge kaane, komo a o-zak un rii-yo Wan-Koyan Yeso **Kiristi** nomë wu hongsutu na un Shir në à.

*Ba'as-ur Adamu hantutë m-mar,
mar-m Kiristi hantutë m-hoog*

¹² Bõ **ba'as**-ur cõwnë un hõno o-dak remen wan-gaan **Adamu** à, ka **ba'as**-de hantë m-mar. Mar-m rõ un hi-de un kõ wu ke net-wu, remen myet a ba'asutë.* ¹³ Ba'as-ur ro kon un hõno o-dak rii-yo **karamsa-o Mosa** woõnte, amba a m-oog **ur-ba'as** be-de **karamsa-o** rokne á. ¹⁴ Myet un kaane në, mar-m nomog ut-gwõmo tõ un hun-në myet cir-mõ un da-o **Adamu** har da-o **Mosa**. Mar-m rõ ut-gwõmo tõ un hun-në kap, un myet un ye jesse ka jin-o Shir bõ **Adamu** jesse o à. Un yo ken cõw-yo **Adamu** sha-m **Kiristi** mõ, wu he hantë un yar-mõ Shir à.

¹⁵ Amba yar-mõ Shir ya'e na à rõ un hõn un **ba'as**-ur **Adamu** në. Remen **ba'as**-de un ka wan-gaan-wu rwo'og hun-në deen marag. Amba yar-mõ Shir nomog deen, un ka wan-gaan-wu, Yeso **Kiristi**, wu Shir ya'ase m-yar à. Yeso sokstë **ba'as**-tõ un hun-në deen. ¹⁶ Komo yar-mõ Shir un hõn mõ rõ un **ba'as**-ur **Adamu** në. Ka **ba'as**-ur gaan-de hantutë m-sabre, amba yar-mõ Shir muutu na ba **ur-ba'as** kõ de a nomtë ut-**ba'as** deen à. ¹⁷ Mar-m nomog ut-gwõmo tõ un hun-në remen **ba'as**-ur **Adamu**. Amba a hongse mõ un hongse-mõ Yeso **Kiristi** hongse na un Shir në á. Shir ya'aste na yar-mõ un wu. Wu gokstë na rem Yeso, a waragte kashi un hun-në be-de Shir. A nom ut-gwõmo m-hoog në un Yeso **Kiristi** në.

¹⁸ Ur-kõm, bõ **ba'as**-de un wan-gaan hantë o-sabre un hõno o-dak kap à, kaane ka rii gaan-yo kashi, yo **Kiristi** nomë à, yo hantë gwu remen kowan, bõ Shir muutë hun-në kashi un hoog pu-o à. ¹⁹ Bõ hun-në deen warge ya-ut-**ba'as** remen koõb-de o-dõrotte o un wan-gaan à, kaane komo hun-në deen he m-warag kashi remen dõrotte-o un wan-gaan.

²⁰ Shir un ya'as **Mosa** o-**karamsa** remen **ba'as**-de rwuuntë cas. Amba da-o **ba'as**-ut dõ ut-moor à, yar-mõ Shir doõru ut-moor deen. ²¹ Wu un nom kaane, remen bõ **ba'as**-ur nomë ut-gwõmo m-mar à, kaane yar-mõ Shir rõ ut-gwõmo m-mõka. Mõ he na m-hantë un hoog-o ba m-ta remen kashi m-hoog, un bu-o Yeso **Kiristi** Wan-Koyan na.

Bõr-qs cind

Kiristi jetemte beeb-de ur-ba'as

¹ ¿Ya a he m-zee në? ¿A senge nom **ur-ba'as** remen Shir ma'astu na un sokse **ur-ba'as** komo wu dootu na m-yar? ² Ay! A mereste **ur-ba'as**, ¿re he m-nõm a sengute nom **ur-ba'as**? ³⁻⁴ Bõ a yo'ose na n-më m-hõ à, a marag komo a bish na un **Kiristi**. A un yo'os na n-më m-hõ remen a she'ettë she'et-de un hoog pu-o, bõ a 'yonse Yeso ut-marimar à, un seps-mõ Shir Tato na. Kaane a kumë nõ hoog.*

⁵ Bõ a warge gaan un mar-mõ un wu à, kaane a he m-warag gaan un wu në un inë-mõ un wu ut-marimar. ⁶ Remen a nepstë unze wur-ut na, ut-ut a kamag tõ n-tõn o-ce un wu në, remen a dosstë wur-tõ **ur-ba'as**. A un nom kaane, untaase a sengë guw-mõ **ur-ba'as**. ⁷ Urege net marag un **Kiristi** në, wu possutë be-de un beeb-de **ur-ba'as**.

⁸ Bõ a mare un Yeso **Kiristi** à, a shereg a she'et un **Kiristi** në komo. ⁹ A nepstë Shir 'yonstë **Kiristi** ut-marimar, komo wu do m-mar á. Mar-m mõ kus ur-beeb në be-de

* **Bõr-qs taan:12** 5:12 Hyen komo: Taka 3:6.

* **Bõr-qs cind:3-4** 6:3-4 Hyen komo: Koro 2:12.

un wu á. ¹⁰ Ka mar-mo wu mare à, wu un mar so-o gaan cot remen wu jestê beeb-de **ur-ba'as**. Amba m-moka wu dek hoog-mo un 'ya un Shir m-seps.

¹¹ Un bu-o gaan, hyan no hi un no mersê bo **ba'as-ur** a garamse no á, amba hyan no hi un no m-hoog ne be-de Shir n-me un **Kiristi** Yeso. ¹² Remen kaane, no yage **ba'as-de** nomot ut-gwomo un wur-ut no to he m-mar á, har no dorute ayewe-to un rii 'yo-yo un con-to o-wur á. ¹³ No yage dok-to un wur-ut no nomot **ur-ba'as**, har to waktute rem-se men-ut jaas-to á. Amba ya'as no Shir wur-ut no, sa o zee ye a rwute be-de m-mar ye kumuru hoog à, komo no ya'as wur-ut no myet remen kashi m-senge. ¹⁴ No jar **ba'as-de** nom ut-gwomo be-ur no á, remen **karamsa**-o rott ur-beeb be-ur no á, se yar-mo Shir.

*Guw-ne be-de Shir remen a nomotu
wu kashi m-senge*

¹⁵ ¿Re o ka ne? ¿A senge nom **ur-ba'as** remen a un kus-o o-**karamsa** á, se yar-mo Shir? Ay! Ko hiin! ¹⁶ ¿No nap unze no ya'aste hi un no be-de un wu ken, wu no he m-nome o-dorotte untun guw-ne? No guw-ne ye no ro be-de un wu no m-nome o-dorotte à. No guw-ne ye be-de **ur-ba'as**, de ro m-woot un net be-de m-mar á, ko ne be-de o-dorotte o ro m-woot un net be-de un kashi ur-she'et be-de Shir. ¹⁷ Amba ur-bongon be-de Shir, remen n-ga no guw-ne ye **ur-ba'as** ye, amba m-moka, hur un no ro un nom o-dorotte o un myet gon yoos-de no kume à. ¹⁸ M-moka Shir uste no be-de guw-mo **ur-ba'as**, no waragte guw-ne ye Shir be-de un nom un kashi m-senge.

¹⁹ Me un kutu no sha-mo guw-ne remen no nept, remen kende-ur no. N-ga no weste m-ya'as un dok-to un wur-ut no un nom un rii-yo un ergen un yo ba ur-bon ne. M-moka ya'as no wur-ut no myet un guw-mo un kashi m-senge be-de Shir, remen Shir muutu no ba **ur-ba'as**. ²⁰ Da-o no ro un guw-mo **ur-ba'as** à, ho-m no ro kon un kashi m-senge á. ²¹ ¿Ya no kume ne un rem-se no nome se warge no se m-e à? Ur-yons de un ka rem-se mar-mo. ²² Amba m-moka, no possute be-de **ur-ba'as**, no waragte guw-ne ye Shir. Kwum-o no he m-kum kané à o ro hoog-mo ba m-kukop, o he no m-rwo no kumut hoog-mo ba m-ta. ²³ Yons-de **ur-ba'as** mar-mo, amba yar-mo Shir hoog-mo ba m-ta mo ro be-ur **Kiristi** Yeso Wan-Koyan na.

Bor-ús ta'yoor

*Untun sha-mo ut-ge
a ro no un Kiristi ne á*

¹ Or re ne, bo no nepse yo **karamsa**-o ro à, noa jiish m-nap yo um he m-rwor à, **karamsa**-o ro m-nom ut-gwomo to un net-wu ro un hoog ne à cot. ² A gute m-sha be-de un ne'a-wu ut-ge, wu ro un kus-o un **karamsa**-o campo un wu, wu ro un hoog ne. Amba urege campo un wu marag, wu possute un **karamsa**-o gagu wu be-ur campo un wu á. ³ Remen kaane, urege wu gaag wu ken campo-wu, ba campo un wu un mar, a zee wu ko-wa-o-ás. Amba urege campo un wu mereste, wu ro ur-keer ne be-de o-**karamsa** hor-wu geet wu, wu ken wu ge'e wu a eeg wu "Ko-wa-o-ás" á.

⁴ Kaane no ro or re ne, mar-m **Kiristi** n-ton o-**kan** mo rwog no waragte margan-ne be-de o-**karamsa**. Un kaane no waragte kang-o gaan, un ka wu Shir 'yonsé ne ut-marimar à remen a nomote Shir senge-mo ur-bon. ⁵ Remen da-o a ro un she'et-de un con-to o-wur, **karamsa**-o senguru na ut-swow be-de un saw-to un rerem-mo o-wur cone à, a senguru nom un yo he na hante m-mar à. ⁶ Amba m-moka Shir ruutu na o-**karamsa**, remen a mereste un yo ro gakku na à. M-moka a hoks nome un Shir m-senge un cow-yo un hoog-m pu-mo mo un Kukt-o un wu. Senge-m 'wutum mo a gene o-**karamsa** n-ga à mo aragsute.

*Karamsa-o Mosa
un beeb-de ur-ba'as ne*

⁷ To, zya a he m-zee ne? ¿**Karamsa**-o waragte o ka **ba'as-de**? Ay! Me roa nep yo **ba'as-ur** ro á, se da-o **karamsa**-o Shir ruru me à. **Karamsa**-o ro zeege me, me nom shoob-de un rii-yo un net á. Me roa nep yo shoob-de un rii-yo un net ro á.* ⁸ Amba remen ka **karamsa**-o Shir o, o hante **ba'as-ur** kumut o-cow yo un 'yons un gop un de un kap ka yo Shir wene be un de à! A ro zeege **karamsa** ro kon á, **ba'as-ur** rqa kum ur-beeb á. ⁹ Um ro un hoog ne n-ga, me ro nak yo **karamsa**-o ro á, amba da-o um nape un o ne à, **ba'as-ur** inuru un hoog ne, ¹⁰ um maruru. **Karamsa**-o depe o hante hoog á, o hanturu me m-mar mo wongsu me un Shir ne à.

* **Bor-ús ta'yoor:7** 7:7 Hyen komo: Rwuu 20:17; Kara 5:21.

¹¹ Ba'as-ur kumuru ka keer-de, de raksu me un bu-yo o-karamsa de hoogu me.[†]
¹² Remen kaane, o-karamsa un hi un de un o ba m-kukop o ro, ka karamsa-o kashi-o komo o ro ur-bon ne. ¹³ ¿A zee o ka, ka karamsa-o, o ur-bon o, o hantu me m-mar? Ay, ko hiin! Ba'as-de hantu me to ka. Be-de un ka karamsa-o ur-bon o ba'as-ur hantu me m-mar, remen a nept 'wun-de ur-ba'as. Kaane o ka ba'as-ur rwuune cas un kom-de un yo-mo un de ne.

*Gun-de ro be-de un net
 remen ba'as-de un wu a*

¹⁴ A nepste unze karamsa-o Shir ya'ase Mosa a, o un rwuun un Kukt-o Shir. Amba me net-wu temb, komo a bak me untun ko-guw-wu ur-ba'as. ¹⁵ Me nap yo me m-nom a, remen yo hoog-m re cone un nom a, yo yo me m-nom a. Komo yo me cone un nom a, yo me m-nom.[‡] ¹⁶ Urege me m-nom yo me cone m-nom a, un gokste ma-to o-karamsa nip-o. ¹⁷ Me wu un hi un de ro un nom un ka rii-yo a, amba ba'as-de, de ro be un de a. ¹⁸ Um nepste, me m-nom un rii-yo ur-bon a, un barag-us re se un ko-hun. Remen me un zak-o un nom un rii-yo ur-bon, amba me hoks yo m-nom a. ¹⁹ Me o-sakto ne un nomot rii-yo ur-bon, amba me m-nom un men-ut jaas-to, to me cone un nom a. ²⁰ Urege un nomog yo me cone m-nom a, waragte o ka me wu ro yo m-nom un hi un de a, ka ba'as-de de ro ur-she'et be un de a, de de ro yo m-nom.

²¹ Um hyanuru yo waragte me ur-wet me cone m-nom un rii-yo ur-bon, amba um hyanuru yo me hoks m-nom a men-ut jaas-to to temb. ²² N-me un duw-de un hur un de me m-hyan un bon-de un karamsa-o Shir. ²³ Amba un wur-o re me m-hyan un yo ken rii-yo ro ut-mur un hur un de. Yo gamsute me, yo muutu me ko-guw-wu ur-ba'as. ²⁴ Um tuk! Um waragte rii-yo ur-won! ¿Wa he me m-gu un ka wur-o he me rwu m-mar a? ²⁵ Um bomog Shir wu gu me a un beeb-ur Yeso Kiristi Wan-Koyan!

Amba m-moka ka um ro, n-me barag-us re un conog m-nome karamsa-o Shir o-dorotte, amba wur-o ma-hun rwuog me guw-mo ur-ba'as.

Bør-ús eer

Ur-she'et un beeb-de un Kukt-o Shir

¹ Remen kaane m-moka, piish ut-ma to m-mar to kus a, be-de un ye ro un gam-o ur-hi un Kiristi Yeso ne a. ² Remen be-ur Kiristi Yeso, karamsa-o o-Kukt ka o ro un 'ya un hoog a, o rwuog me* m-posse be-de un beeb-de ur-ba'as m-mar ne. ³ Yo karamsa-o wo hokse m-nom a remen kende-de un wur-o ma-hun, yo yo Shir nome. Shir tomonte Wa un wu wan-gaan cot un sha-mo un wur-ut na to ur-ba'as remen wu waragte rii-yo ur-seke rem ur-ba'as, Yeso doste komo beeb-de ur-ba'as un wur-ut na. ⁴ Shir un nom kaane, remen myet kashi un rii-yo karamsa-o zee a nom a, Shir shooste yo un na, ye ro ur-she'et un beeb-de un Kukt-o Shir a, yanze un barag-se ma-hun a.

⁵ Ye ro ur-she'et bo barag-se un ye se ma-hun zee ye a, hur-de un ye shiishe un yo barag-se un ye se ma-hun cone a. Amba ye ro ur-she'et bo Kukt-o Shir zee ye a, hur-de un ye shiig un yo Kukt-o Shir cone a. ⁶ Muut ur-hi un barag-se ma-hun ro un hante m-mar, amba muut ur-hi un rem-se Kukt-o Shir ro un hante un hoog, un gwugwu-mo ur-hur ne. ⁷ Myet wu muute hi-de un wu un barag-se ma-hun ne a, wu waragte wa-ut-yage to Shir o ka. Remen wu nome karamsa-o Shir o-dorotte a, komo wu hoks a. ⁸ Ye ro m-nom o-dorotte un yo barag-se ma-hun ye zee a, Shir a hoge rerem-mo un gon ka hun-ne ye a.

⁹ Myet un kaane ne, ba'as-de ma-hun de gamsu no a. Amba Kukt-o Shir o gamsu no, urege Kukt-o Shir ro ur-she'et n-me hur un no. Myet wu rotte Kukt-o Kiristi a, Kiristi nap wu a. ¹⁰ Urege Kiristi ro ur-she'et be-ur no, ko de wur-ut no ro un cow-yo m-mar remen ur-ba'as a, Kukt-o Shir a 'ye no hoog remen Shir gokste no kashi un hun-ne. ¹¹ Kukt-o Shir, o 'yonse Yeso ut-marimar, ro un hur-ur no. Wu wu 'yonse Kiristi ut-marimar a, wu 'ye no hoog un wur-ut no to m-mar un bu-yo un Kukt-o un wu o ro un wur-ut no a.[†]

¹² Remen kaane, or re ne, a us-nu ne a sew, a doru yo barag-se ma-hun na cone a nom a. ¹³ Urege un she'et-ur no, yo barag-se ma-hun zee no no nom a, yo no m-nom, noa mer. Amba urege no un she'et-de o-dorotte o un yo Kukt-o Shir zee a, no yage komo nom ur-ba'as, noa nom hoog. ¹⁴ Ye Kukt-o Shir ro un teke co a, yakar-ye Shir ye. ¹⁵ Kukt-o Shir o a ya'u no a, o un guw-ne o a, remen kaane no she'et o-gyer ne a. Amba ka Kukt-o o he na m-rwu a waragte yakar-ye Shir, un beeb-de un ka Kukt-o a hette aag un Shir a

[†] Bør-ús ta'voor:11 7:11 Hyen komo: Taka 3:13.

[‡] Bør-ús ta'voor:15 7:15 Hyen komo: Gara 5:17.

* Bør-ús

eer:2 8:2 To ken takurda-to un ut-Girik zee wo. [†] Bør-ús eer:11 8:11 Hyen komo: 1Kor 3:16.

zee, “Abba!†”¹⁶ **Kukt-o Shir** ûn o ma na kukt-o nê rō na m-rurê cas ûnzee na yakar-ye Shir ye. ¹⁷ Bō a rō yakar-ye Shir à, a waragte ya-ur-gwuwō o ka. Yan-rê ûn gwuwō-de ûn kwum-o Shir, ûn nay-nê nê ye ûn rê ur-gwuwō mōsse ûn **Kiristi** nê. A su’e ur-koob ûn **Kiristi** nê, a sekemsi na mōsse ûn wu nê.*

Shir a 'ye yakar-ye ûn wu m-seps

¹⁸ Ûm nepstê o-nip, a hongse seps-mō Shir he na m-'ya kanê n-co ûn koob-de a m-swō nê m-mōka á. ¹⁹ Myet yo Shir nōmê à, rō ûn o-dish nê o m-hyan ûn da-o Shir he m-rwuntê ûn ye rō yakar-ye ûn wu à. ²⁰ Yo Shir nōmê à, yo hyanag ra-o út-men, yanze ûn çon-mō ûn yo á, amba remen kaanê Shir çone, a nōm yo o-saktō nê.† ²¹ Yo Shir nōmê à ûn hi ûn de ûn yo a posse ûn guw-mō ur-wum, yoa kum ur-keer de m-posse m-seps nê mō a he m-'ya ûn yakar-ye Shir à.

²² A nepstê har caanê yo Shir hwoonê à rō us-yong sa o zee ne'a-wu rō ûn ma-to o-mat á. ²³ Ba yo Shir hwoonê à rō us-yong ûn hon-de ûn yo á, har ûn na nê. Na ye gokse **Kukt-o Shir** o a taknê na m-ya'a a us-yong ûn hwoog-m na, a ur-'er ur-gop nê deen remen Shir muutu' na yakar-ye ûn wu hond hond komo wu rur wur-ut na, wu 'ye na komo keer-de m-posse.‡ ²⁴ Remen ka saktō-o o a kumtê gwu na. Amba a hyense yo a o-saktō ûn yo á, ai, saktō-o o kuse á. ¿Wan wu nê rō saktō-o ûn yo wu kumse á? ²⁵ Amba a rō ûn saktō ûn rii-yo a kumê á, a m-'er ûn yo ûn jaab-o út-men.

²⁶ Ûn kaanê **Kukt-o Shir** rō na m-gu ûn koob-de ûn beeb-ur na. A nap bō depe a kon á, **Kukt-o Shir** rō us-kon be-de Shir rem na us-yong nê se ba ûn hoks m-rwuntê út-gom. ²⁷ Shir komo, wu nape hur-de ûn net à, nepstê barag-se o-Kukt, remen Kukt-o rō m-kon remen yakar-ye Shir ûn bu-yo Shir çone à.

A aragte ye rê na ur-gun

²⁸ A nepstê ûn hon ûn rii kap Shir rō ûn nōm ûn rii-yo ur-bon, remen ye wasse ûn wu nê à. Wua nōm komo kaanê ûn bu-yo ûn zonge-to ûn wu. ²⁹ Remen ye Shir ekse à, ye wu m-hus ye waragte untun Wà ûn wu, remen Wà ûn wu waragte mat-de co wu o-hur be-de ûn hen-nê ye út-moor. ³⁰ Remen ye Shir daage à, ye wu aage. Ye wu aage à, ye wu rō m-muut yan-ba-ur-ba'as be-de ûn wu. Ye kumê she'et-de ûn ba ur-ba'as be-de ûn wu à, ye ye komo wu sepsê.

Was-mō Shir n-mê ûn Yeso Kiristi

³¹ Ûn gwot-o ûn ka ma-to, ¿ya a he m-zee nê? ¿Urege Shir rō na m-tose wa he nōm ur-hwu'us ûn na nê? ³² Shir wen na Wà ûn wu à, amba wu ya'astu wu rem na kap. ¿Wua hoks na ya'as ûn koyan kom-ut yoor á? ³³ ¿Wa he m-heet us-çetentê se ûn ye Shir daage á? Kō net! Shir ûn hi ûn de ûn wu muute ye yan-ba-ur-ba'as be-de ûn wu. ³⁴ ¿Wa bō'ose na m-kaps? Kō net! Yeso **Kiristi** marag, kō a zee, Shir 'yonstê wu út-marimar, m-mōka wu rō tara ur-rê de Shir. Wu rō us-kon be-de Shir rem na. ³⁵ ¿Ya he na m-wongse ûn was-m **Kiristi** nê? ¿Range-o? ¿Kō swō ur-koob, kō mer, kō koob-de ûn rii, kō o-ra, kō m-mar? Kō rii! ³⁶ Bō Ma-to Shir zee à, “Rem ru tē m-swō ur-koob de m-mar koyanda.

A na m-nak untun ca-yo a heete be-de ûn pan à.”§

³⁷ Ûn ka rem-se a argute hun-nê zee na, a reeg ur-hō cot remen was-mō **Kiristi** wasse na à. ³⁸⁻³⁹ Ûm nepstê kō hiin sea wōngsu na ûn was-mō Shir rō na m-was ûn **Kiristi** Yeso Wan-Koyan na á:

kō m-mar,
kō hwoog,
kō **yan-tom-ye Shir**,
kō **ko-Gwômowu ûn ya-ût-kot**,
kō m-mōka,
kō da-o rōonê à,
kō yan-gō ûn gwōmo-to,
kō m-pipir,
kō ur-duw,
kō yo ken rii-yo ûn hon,
myet se bo'os se wōngse na ûn was-mō Shir nê á.

‡ **Bôr-ús eer:15** 8:15 út-Arameki: Abba. § **Bôr-ús eer:15** 8:15 Hyen komo: Mark 14:36; Gara 4:6. * **Bôr-ús eer:17** 8:15-17 Hyen komo: Gara 4:5-7. † **Bôr-ús eer:20** 8:20 Hyen komo: Taka 3:17-19. ‡ **Bôr-ús eer:23** 8:23 Hyen komo: 2Kor 5:2-4. § **Bôr-ús eer:36** 8:36 Hyen komo: Bong 44:22.

Bõr-ûs jero

Shir dak hun-nê ye o-Isra

¹ Ûn essente ûn de wu ma **Kiristi**, yagê ûm rurûtu nõ yo ken rii-yo, komo **Kiristi** Yeso wu rø mê m-su'e, unze ka ma-tø nîp-o. Komo hur ûn de ûn **Kukt-o Shir** nê nepstê kaanê o. ² Hur ûn de rø m-naase, ûn tuk-mø ut-men nê deen, ba ur-me'et. ³ Mê m-hyan remen or re nê yan-baag-o re **Isra**-nê yan-campq-nê ûn yan-ne'a-nê nê, man hoks m-ess Shir wu wongsu mê be-ur **Kiristi**, wu huû mê nu-o yo-o urege o he m-rwø ye kumut gwû. ⁴ Ye **Isra**-nê, ye Shir muute yakar-ye ûn wu à, wu kututê ye seps-mø ûn wu. Wû sworog us-nu ûn ye nê. Wû ya'asuru ye **karamsa-o Mosa**. Wû kutu ye bu-yo ye hette wu m-kwukt mõ, o-nîp à. Wû dooru ye sure us-nu.* ⁵ **Ibrahi, Ishaku**, ûn **Yakubu** nê rø mong-nê ûn ye nê ya-n-ga-ye, **Kiristi** ûn ce ûn wu ko-**Isra**-wu ûn mat-de ûn ko-hun. Komo, wu Shir wu. Wû rø gwomo-tø ûn koyan à, komo wu wooste a 'ye wu ur-bongon har da-o ba m-ta, **amin!**

⁶ Yanze swor o-nu o Shir ûn warag hwaa á, remen myet o ûn hun-nê ye o-**Isra** ye rø hun-nê ye Shir á. ⁷ Komo yanze myet yan-baag-o **Ibrahi** ye rø yakar-ye Shir á. Remen kaanê, Shir zëeg **Ibrahi**, "Be-ur **Ishaku**† o o he m-kum ûn ka yakar-ye ûm surutê wø nu à."‡ ⁸ Yakar-ye a matê o-wur à, ye rø yakar-ye Shir á, amba ye a m-kum ûn bu-yo ûn swor o-nu à, ye rø yakar-ye Shir ye o-nîp. ⁹ Baks nõ yo Shir zëe à, da-o wu sure **Ibrahi** o-nu à, "Da-o wo'e, man muusungê, **Saratu** komo a met wan-campq."§

¹⁰ Mø ken sha-mø rø kon komo. Yakar **Rebeka** tato-o gaan ye rø, wu rø tato na **Ishaku**. ¹¹⁻¹² Amba rii-yo a met ka pesê-nê ye, Shir russtê **Rebeka** unze, "Sek-wu a nõmê wà m-guw."* Kaanê tø nõmê rii-yo ye nomot rii-yo ur-bon kø yo ûn ba ur-bon. Shir ûn zëe kaanê a nept wu rø ûn daag ûn net bø wu çone à yanze remen senge-mø ûn net á. ¹³ Bø Ma-tø Shir zëe à, "Ûm çonog **Yakubu**, ûm ginumtê **Iso**."†

¹⁴ ¿Ya a he m-zëe nê? ¿A zee o Shir rø m-koos nê? Ay! Kø hiin! ¹⁵ Remen Shir zëeg **Mosa**,

"Wu ûm çone ûm hyen 'wõn-de ûn wu à,
man kutu wu ur-'wõn,

Wu ûm çone ûm nõmê wu ur-hø à,
man nõmê wu ur-hø."‡

¹⁶ Yanze remen çon-mø ûn net kø senge-mø ûn wu á, amba ûn 'wõn-de Shir cot. ¹⁷ Ma-tø Shir zëeg ko-Gwomo-wu o-**Masar**, "Mê ûn sagbu wø ut-gwomo remen ûm kututê hun-nê beeb ûn de be ûn du, komo a ko'otê jin ûn de kø kenê ûn hõno o-dak."§ ¹⁸ Ûn kaanê Shir rø ûn hõge ur-'wõn de ûn wu wu çone à, wu rø ûn rwø ur-cikt ûn hur-de ûn wu çone nõm ur-cikt à.

Ryaab-se Shir ûn 'wõn-de ûn wu nê

¹⁹ Wû ken wu hoks mê m-zëe, "Urege kaanê o, ¿remen yan o Shir hette hyan ûn **ba'as**-ur na? ¿Wa he m-wen ûn yo Shir çone à?" ²⁰ ¿Amba wø rø wa nê mat-de ûn net har ma-tø sunutu wø ûn Shir nê? Rii-yo a nõmê à, yo wet m-zëe wu nõmê yo à, "¿Ya o nomtê mê kaanê?"* ²¹ Wû rø ûn ma-tø ut-tur à wu hoks m-nõm ut-ba bø wu çone à. Wu hoks m-nõm ûn ba-ut gaan wu nõm tø ken tur-tø remen hõ-de o-biki, komo wu nõm tø ken tur-tø remen duus ut-gwø.

²² Kaanê gwomo-tø Shir rø, wu cun wu rwuunte ryaab-se ûn wu, ûn beeb-de ûn wu nê cas. Amba wu rø ur-jõse, komo wu 'mo ur-hur be-de ûn ye depe wu nõm us-ryaab ûn ye nê à. Ye Shir rø ur-'er wu saburse à. ²³ Kaanê wu çone komo wu rwuunte seps-mø ûn wu be-de ûn ye wu hõge 'wõn-de ûn ye à, ye wu essê cin ur-takan remen ye kumut seps-mø ûn wu à. ²⁴ Na ye Shir aage à, yanze be-de ûn **Yahuda**-nê cot á, amba myet ûn ye rø **Yahuda**-nê á. ²⁵ Bø a rwørê ûn takurda-o Hoseya à unze:

"Ye rø hun-nê re á, man zee ye 'Hun-nê re.'

Komo baag-o ûm ro ginumtê n-ga à,
man zee o 'Baag-o mê m-çon à.' "†

²⁶ Komo,

"Ûn ka be-de a zee ye: 'Nø hun-nê re ye á,'

* **Bõr-ûs jero:4** 9:4 Hyen komo: Rwû 4:22. † **Bõr-ûs jero:7** 9:7 Ibrahi roog ûn ye ken yakar-ye amba Ishaku wu wà-wu Shir surtê o-nu wu 'ye Ibrahi à. ‡ **Bõr-ûs jero:7** 9:7 Hyen komo: Taka 21:12. § **Bõr-ûs jero:9** 9:9 Hyen komo: Taka 18:10,14. * **Bõr-ûs jero:11-12** 9:11-12 Hyen komo: Taka 25:23. † **Bõr-ûs jero:13** 9:13 Hyen komo: Mara 1:2-3. ‡ **Bõr-ûs jero:15** 9:15 Hyen komo: Rwû 33:19. § **Bõr-ûs jero:17** 9:17 Hyen komo: Rwû 9:16 (ut-Girik). * **Bõr-ûs jero:20** 9:20 Hyen komo: Isha 29:16; 45:9. † **Bõr-ûs jero:25** 9:25 Hyen komo: Hose 2:23.

un ka be-de a he ye m-zêe,
'Yakar-ye Shir wu un hoog.' "‡

²⁷ **Ishaya** rworog ma-ut **Isra** un caari-o o-cor, wu zee,
"Isra-nê rō ut-moor nê

sa o zee hyereg-mō un riib-o m-sa,
amba un be-de un ye kusse à,
hun-nê hiin cot a he m-gu.

²⁸ Yawe a piishe hōno o-dak ut-ma,
kap ba un naas o-da."§

²⁹ Bō **Ishaya ko-wan-Rwor un Ma-to Shir** n-ga zee à:

"A ro zeege Yawe wu jiishe ur-beeb à
yaksutu na ye ken ye n-me un baag-o na á,
A roa wishê na untun bō-o o-**Sodom**,
a roa sabarse na untun bō-o o-**Gomora**."*

Isra-nê sher be-de Shir á

³⁰ Tō, ¿re o ka un ya? Ka ye rō **Yahuda**-nê á, ye rō m-senge ye kumut ur-keer de un warag kashi hun-nê be-de Shir á, amba m-mōka ye kumug, ka keer-de ye kumê komo à, gon de a m-kum be-de m-sheer à de de. ³¹ Amba **Isra**-nê ye rō conge, ye warag kashi un bu-yo o-**karamsa** à, ye kum de á. ³² ¿Ya rwo'e kaanê? Yo rō remen un bu-yo m-sheer yo ye kumê á, se senge-mō un hi un de un ye. Ye puksuru un "ka ta'ar-de rō m-rwo ur-pukse à." ³³ Bō rō gense un Ma-to Shir à unze:

"Gwot um rwo'og ta'ar-de ur-pukse
n-me o-Urusharima.†

Dea kaps hun-nê deen.

Amba myet wu shere un wu à, wua nom m-'e á."‡

Bôr-ús op

¹ Qr re nê, yo hur un de jiishe m-con à, un kon-ús re nê be-de Shir yo rō, **Isra**-nê ye kum gwu. ² Um nepstê ye ya'astê hi un de un ye deen remen guw-mō Shir. Amba mō ka guw-mō un ye mō ba un bu-yo un nap-o nip-o á. ³ Remen ye nap bu-yo Shir rotte un muut un hun-nê kashi be-de un wu á, o rwo'e ye dorute barag-se un hi un de un ye. Ye senguru m-dore un bu-yo o-**karamsa**. ⁴ **Kiristi**, wu rō kom-de o-**karamsa**, remen a waragtê kashi be-de Shir, se a shereg be-de un wu.

Gwu remen hun-nê o myet

⁵ **Mosa** zeege unze net a hoks m-warag kashi be-de Shir n-me un dorotte o-**karamsa**. Wu un nom kaanê da-o wu gene à, "Urege o conog o nom m-hoog, se o nomog kap yo **karamsa**-o zee à."* ⁶ Amba yo Ma-to Shir zee à yo ka, un bu-yo m-sheer net he m-warag kashi. "Wō zee un hur un du á, '¿Wa he m-da n-Ton?" (Remen wu kyerguntutê **Kiristi**) ⁷ kō nê o zee, "¿Wa he m-cow un kus-o o-dak?" (Wu 'yonsunte **Kiristi** ut-marimar). ⁸ Yo Ma-to Shir zee à, yo ka:

"Ma-to Shir rō yow yow un wō nê,
tō rō un nu ru, un hur un du nê."†

Ka ma-to rō tom-o m-sheer o tē m-ko'ot à. ⁹ Urege o rworog un nu-o ru unze Yeso wu rō Wan-Koyan, o shereg komo un hur un du unze Shir 'yonstê wu ut-marimar, wōa kum gwu. ¹⁰ Nip-o ka ma-to remen n-tē ur-hur net rō m-sheer wu waragtê ba **ur-ba'as** be-de Shir, komo o-nu net rō m-cep unze Yeso wu rō Wan-Koyan wu kumut gwu. ¹¹ Bō Ma-to Shir zee à, "Myet wu shere un wu à, wua nom m-'e á."‡ ¹² Shir rotte m-koos á. Wu rō m-hyan ko-**Yahuda** un wu rō ko-**Yahuda** á, gaan-to. Wu rō Wan-Koyan be-de un hun-nê myet. Shir rō m-ya o-kwum deen un myet ye ha be-de un wu à. ¹³ Mē un zee kaanê remen, "Myet wu aage un jin-ur Yawe à, wua kum gwu."§

¹⁴ ¿Amba re ye he m-aag un wu ye shere be-de un wu á? ¿Re ye he m-sheer un wu ye hoge ma-to un wu á? ¿Re ye he m-hoge urege a kum wu he ye m-ko'ote á? ¹⁵ ¿Re yan-ko'ot un Ma-to Shir he m-ko'ot a tom ye á? Bō tō rō gense un Ma-to Shir à unze, "Wōon-mō un yan-ko'ot un **Ma-to m-Rerem** rii-yo ur-bon yo deen."*

‡ **Bôr-ús jerô:26** 9:26 Hyen komo: Hose 1:10. § **Bôr-ús jerô:28** 9:27-28 Hyen komo: Isha 10:22-23 (ut-Girik).

* **Bôr-ús jerô:29** 9:29 Hyen komo: Isha 1:9 (ut-Girik). † **Bôr-ús jerô:33** 9:33 ut-Girik: o-Sihiyona. ‡ **Bôr-ús**

jerô:33 9:33 Hyen komo: Isha 8:14; Isha 28:16 (ut-Girik). * **Bôr-ús op:5** 10:5 Hyen komo: Rewi 18:5. † **Bôr-ús**

op:8 10:6-8 Hyen komo: Kara 30:12-14. ‡ **Bôr-ús op:11** 10:11 Hyen komo: Isha 28:16 (ut-Girik). § **Bôr-ús op:13**

10:13 Hyen komo: Jowe 2:32. * **Bôr-ús op:15** 10:15 Hyen komo: Isha 52:7.

¹⁶ Amba yanze myet hun-në ye o-**Isra** gòkxë ka **Ma-to m-Rerem** to á. Bò **Ishaya** zëë à, "Yawe, ¿wa gòkxë ma-ut na?"[†] ¹⁷ Remen kaane, sher-m rò m-haan be un na un bu-yo un hoge un Ma-to Shir, komo a m-hoge un Ma-to Shir un bu-yo un yan-ko'ot un ma-ut **Kiristi**. ¹⁸ Amba më o-cot në, "¿Nip-o ye hoge á?" Ye hogusute. Bò to rò gense un Ma-to Shir à:

"A hogusute cor-se un ye hõno o-dak,

Ma-to un ye woosë komo kom-de o-dak."[‡]

¹⁹ Man do m-cit, "¿Hun-në ye o-**Isra** ye nap o á?" **Mosa** ba'e m-shas, wu zee, Shir zëëg: "Man ru **Isra**-në nom ur-shoob de un hun-në ye o-hwaa.

Man ru nõ nõm us-ryaab remen hun-në ye

un ba us-weer, ye rò **Yahuda**-në á."[§]

²⁰ **Ishaya** rworog Ma-to Shir un jaab ne:

"Hun-në ye hoqbu më á, ye kumug më.

Um rwuntute hi un de cas be-de un ye cite

bò ye he më m-kum á."^{*}

²¹ Amba mossë o-**Isra**-në, Shir dooru m-zëë,

"Ur-hò bi, um conog ye m-hongxë un më në,

um barkute yan-koob-de o-dorotte

un ya-ur-cikt në."[†]

Bør-ús op o-gaan

Shir hyanag 'won-de un hun-në ye o-Isra

¹ Urege wu ken wu-a cit më: ¿Shir un yage hun-në ye un wu o ka? Ay! Kaane o á, më un hi un de ko-**Isra**-wu, baag-o **Ibrahi**, më ko-wan-jit-o **Banyamin** wu.* ² Shir 'yar hun-në ye un wu á, ye wu daage ur-takan à. Baks nõ yo Ma-to Shir zee, mossë un **Ereja** në à, bò wu heetë cetente-se un **Isra**-në be-de Shir à, wu zee, ³ "Yawe, ye hoomsute yan-Rwor un Ma-ut ru. Ye wurumse **hana**-o ru. Më wu cot kuse, komo ye rò më o-hoob ye hoot."[†] ⁴ ¿Yan go un shas-o Shir shasu wu? Wu shaks wu zee, "Um essute hi un de hun-në dugu-us tayoor [7,000] ye yage kwukte un ka shir-o wa-ur-jin **Ba'ar** á."[‡] ⁵ Kò m-mòka kaane rò. Hun-në kuks ye Shir daage remen yar-mò un wu à. ⁶ Ka daag-mò Shir daage à remen yar-mò un wu o, yanze remen senge-mò ye nõmë á. A ro zëëge kaane á, yar-mò Shir ro warag kashi m-yar á.

⁷ ¿Yan yo ka në? Hun-në ye o-**Isra** u kumë yo ye o-hoob á. Ye a daage be-de un ye à, ye kumë yo ye rò o-hoob à. Amba ye kuse à, ye peneg ur-cikt. Kaane to rò, hun-në ye o-**Isra** ye hòk ur-she'et tete un Shir në. Amba ye kum á, kò de nomte à, ye hòk un hur-ur gaan. Ye ken hun-në ye hiin, Shir ya'ag ye ur-hò, ka ye Shir daage à. Amba ye kuse à, ye peneg ur-cikt. ⁸ Bò to rò gense un Ma-to Shir à: Ünze

"Shir muute ye raag-në un koob-de m-nap në.

Wu ya'ag ye yish amba ye m-hyan á,

ut-to në to m-hoge, ye m-hoge á,

kaane ha co har ca."[§]

⁹ Komo **Dawuda** zëeru,

"Yage biki-to un ye waktute ye ceeb, ur-teeb në.

Yage ye nomot ut-pukre,

to he ye m-hante un swò ur-koob à.

¹⁰ Yage yish-ye un ye rimit,

ye senge komo swò ur-koob deen ba m-ta."^{*}

Ye rò Yahuda-në á yea kum gwu

¹¹ Më o-cot në har m-mòka. Bò **Isra**-në pukxë à, ¿ye un he he-de o-caks? Ay! Yea hoks m-inë. Remen **ba'as-to** un **Isra**-në, o hante gwu woot be-de un ye rò **Yahuda**-në á, remen a ru'ut **Isra**-në hoge un shoob-de un ye. ¹² Ba'as-de un **Isra**-në hantute caari-o o-kwum hõno o-dak. Komo koob-de o-dorotte de un ye hantute o-kwum be-de un ye rò

[†] **Bør-ús op:16** 10:16 Hyen komo: Isha 53:1 (ut-Girik). [‡] **Bør-ús op:18** 10:18 Hyen komo: Bong 19:4 (ut-Girik).

[§] **Bør-ús op:19** 10:19 Hyen komo: Kara 32:21. ^{*} **Bør-ús op:20** 10:20 Hyen komo: Isha 65:1 (ut-Girik). [†] **Bør-ús**

op:21 10:21 Hyen komo: Isha 65:2 (ut-Girik). ^{*} **Bør-ús op o-gaan:1** 11:1 Hyen komo: Piri 3:5. [†] **Bør-ús op**

o-gaan:3 11:3 Hyen komo: 1Gwm 19:10,14. [‡] **Bør-ús op o-gaan:4** 11:4 Hyen komo: 1Gwm 19:18. [§] **Bør-ús**

op o-gaan:8 11:8 Hyen komo: Kara 29:4; Isha 29:10. ^{*} **Bør-ús op o-gaan:10** 11:9-10 Hyen komo: Bong 69:22-23

(ut-Girik).

Isra-nê á. Ʋr-kqm, da-ø **Isra-nê** şerê be-de Shir, myet-m na a she'et be-ur gaan remen a nomot o-zak un caari-ø kwum-ø Shir:

¹³ Mê ut-ma un nø nê m-møka nø ye rø **Yahuda-nê** á. Kø yan-tqm wu un be-de ye rø **Yahuda-nê** á, man nom m-gwøn un senge-m re. ¹⁴ N-mê un kaanê, hun-nê ye un baag-o re **Isra-nê** he m-hogê Ʋr-shoob, un kaanê man hoks gu un ye ken ye. ¹⁵ Da-ø a jorê ye à, çow-o tiksuru a hongsuru hun-nê un Shir nê. Da-o a he ye m-goks à, a nom ø ka sa o zee margan-nê muunte un hogø nê! ¹⁶ Ʋrege a huşte rwop-ur gaan-de un hyo be-de un jir-de un hyo, a sekuru Shir, de waraguru ba m-kukop. Myet ø ka ka jir-de waragte ba m-kukop. Kang-o gaan, Ʋrege a **sekete** Shir geer-yo o-'yo, yo waragte ba m-kukop. Myet un jet-se un ka 'yo-yo nê waragte ba m-kukop.

¹⁷ A kupuru se ken jet-se un 'yo-se o-**zetun** se a m-gø à, a dekuru jet-yo un 'yo-yo o-**zetun** yo o-køt, a geeru se ut-ge. Nø ye rø **Yahuda-nê** á, sa o zee 'yo-se o-**zetun** se o-køt nø rø, nø a møsse Ʋr-'wun nê, **Yahuda-nê**, ye nø kumê kwum-ø Shir remen ye. ¹⁸ Remen kaanê, taase nø nom m-gwøn un ka jet-se a kupre à. Ʋrege nê nø m-gwøn, nø baks unze, ka 'wun-de de muut Ʋr-bëeb be-ur nø á, amba nø rø muut Ʋr-bëeb be-de Ʋr-'wun.

¹⁹ Amba nqa hoks m-zee, "Shir un kupur ka jet-se se un **Yahuda-nê** se remen wu dapansutu te Ʋr-'wun nê." ²⁰ Nip-ø, amba remen koob-de m-sher un **Yahuda-nê** ø rwo'e Shir kupurte se un ka 'wun-de, nø komo remen m-sher ø nø kumte Ʋr-keer nø hette m-she'et un ka 'wun-de. Remen kaanê, nø nom m-gwøn á, amba un sugê-de un kaanê hogø o-gyer. ²¹ Ʋrege Shir wu yage **Yahuda-nê** ye rø takan-de Ʋs-jet á, nø ma wua yagu nø á.

²² Kaanê Shir a hoks m-kute was-mø un wu, un ryaab-se un wu nê. Wu kutute ye nomê **ur-ba'as** à ryaab-se un wu, un amba wu ya'uru wø yar-mø un wu. Amba se ø gokste kom-ut yoor. Ʋrege wø goks kom-ut yoor á, wø ma a kups wø un ka 'wun-de. ²³ Ʋrege **Isra-nê** ye senge un koob-de m-sher mo un ye á, a møsse ye un ka 'wun-de nê, remen Shir a hoks ye m-muut un ka 'wun-de. ²⁴ Nø ye **Yahuda-nê** á, ya nø rø sa o zee 'yo-yo o-**zetun** yo o-køt yo a kupsune, Shir gege yo ut-ge un 'yo-yo o-**zetun** nê yo a go'e à. **Yahuda-nê** ye rø sha-mø un 'yo-yo a go ye à, Shir a su Ʋr-koob un muut un jet-se Shir ro kupste un 'wun-de un se á.

*Shir rø un hogê un 'wøn-de
un hun-nê kap*

²⁵ Qr re nê, un çong nø nep ka ka rii-yo rø wukusse à. Taase nø warag yan-uku-cin. Cikt-de Ʋr-hur kqrog be-de un **Isra-nê** har myet moor-to un ye rø **Yahuda-nê** á, yea kum m-çow be-de Shir. ²⁶ Kaanê a he m-gu un **Isra-nê** myet. Bø Ma-to Shir zee à:

"Wan-gwu rogn rwuun-mø o-Urusharima,†

wu doste koob-de o-dorotte be-de un baag-o **Yakubu**.‡

²⁷ Q ka ø rø swor nu-o re un ye nê,

da-ø um he soks **ba'as-de** un ye à."§

²⁸ **Yahuda-nê** rø Ʋr-hwu'us un Shir nê remen **Ma-to m-Rerem** to ye ginê à, myet remen rerem-m nø mo. Amba remen Shir dak ye, hun-nê ye wu rø m-was à. Wu un nom kaanê remen ya-n-ga-ye, ye un ye. ²⁹ A nepste Shir sengute m-was un ye nê remen wu rø un rumus un yar-mø wu á, kq nê to-ut ke wu hun-nê ye wu daage à. ³⁰ N-ga nø ye rø **Yahuda-nê** á, nø yan-koob-de o-dorotte ø Shir ye; amba m-møka, nø kumug 'wøn-de Shir remen koob-de o-dorotte ø un **Yahuda-nê**. ³¹ M-møka **Yahuda-nê** un cen ye, ye waragte yan-koob-de o-dorotte ø Shir, remen ye kumut Ʋr-'wun un 'wøn-de Shir rø nø m-kute à. ³² Shir muute hun-nê myet sa o zee ye rø ke'o à remen koob-de o-dorotte. Wu un nom kaanê remen wu kutute hun-nê kap 'wøn-de un wu.

Ʋr-bongon be-de Shir

³³ Nip-ø duw-de un weer-se Shir

un nap-se un wu nê rott Ʋr-ma á,
piish ut-ma to un wu argute m-cit.

Rii-yo wu rø m-nom à peste nap-se un net.*

³⁴ Bø Ma-to Shir zee à:

"¿Wan wu nape hur-Ʋr Yawe?

¿Wa rø nay un wu, wu çete wu m-heete ut-ma?"†

† **Bør-ıs op o-gaan:26** 11:26 Ʋt-Girik: o-Sihiyona. ‡ **Bør-ıs op o-gaan:26** 11:26 Hyen komo: Isha 59:20-21

(Ʋt-Girik). § **Bør-ıs op o-gaan:27** 11:27 Hyen komo: Isha 27:9 (Ʋt-Girik); Irmı 31:33-34. * **Bør-ıs op o-gaan:33**

11:33 Hyen komo: Isha 55:8. † **Bør-ıs op o-gaan:34** 11:34 Hyen komo: Isha 40:13 (Ʋt-Girik).

35 “Yatt-wʊ takɛ m-'ya ʊn Shir yo ken rii-yo
ka yo wʊ wɛtɛ m-kum be-de Shir á.
Remen kaanɛ, yatt-wʊ he m-gaktɛ ʊn Shir
wʊ topotɛ wʊ yo ken rii-yo á.”‡

36 Remen seps-mɔ ʊn wʊ, wʊ nɔmɛ kɔ yo ke rii-yo.
Komo kɔ yo ke rii-yo rɔ ʊn kom-tɔ ʊn wʊ,
komo remen wʊ.

Yagɛ seps-mɔ waragtɛ be-de Shir ba m-ta, **amin**.§

Bɔr-ʊs ɔp ʊs-ʊoor

She'et-de m-hoog ʊn sɛnge-mɔ Shir

¹ Remen kaanɛ, ɔr re nɛ, mɛ nɔ ʊs-kɔn remen ka 'wɔn-de Shir de, ya'as nɔ wur-ʊt nɔ ʊt-seke, tɔ rɔ tɔ ʊn hoog á, tɔ ʊn ba m-kukɔp, tɔ Shir cɔnɛ á. Kaanɛ rɔ cɔw-yo o-nip yo nɔ hettɛ m-sɛkemse ʊn Shir á. ² Nɔ dɔrɛ ma-tɔ ʊn hun-nɛ yɛ m-mɔka yɛ ʊn barag-se ʊn yɛ nɛ á. Amba yagʊ nɔ Shir muutu nɔ yo wʊ cɔnɛ á, wʊ 'yɛ nɔ hur-ʊr pʊ-de. Ka da-de nɔ he m-nap ʊn yo Shir cɔnɛ á, rii-yo ʊr-bon, yo Shir cɔnɛ á ʊn yɔ rɔ shiishe cas cas á.

³ Remen yar-mɔ Shir nomʊ mɛ á, myet-m nɔ, mɛ nɔ ʊn nak ʊt-tɔ, nɔ woot hi ʊn nɔ ʊn be-de nɔ wɔ á. Amba muut nɔ ʊr-hi ʊn bɔ nɔ ʊn gwɔt ʊn hi ʊn nɔ á, kɔ wʊ ke gut hi ʊn de ʊn wʊ ʊn beeb-de ʊn sher-mɔ Shir ya'e wʊ á. ⁴ Dɔk-ʊt rɔ kɔn deen ʊn wur-o gaan, komo kɔ de ke dɔk-de ʊn sɛnge-mɔ ʊn de nɛ ʊn hɔn. ⁵ Kɔ de atɛ ʊt-moɔr nɛ á, na dɔk-tɔ ʊn wur-o o-gaan tɔ n-mɛ ʊn **Kiristi**, kɔ de ke dɔk-de komo gaan-tɔ de rɔ ʊn ɔr ʊn de nɛ. ⁶ Remen kaanɛ, depetɛ a nɔm m-sɛnge ʊn yar-mɔ Shir ya'ʊ na á, go-ʊs-go, hond hond ʊn gon ka yar-mɔ nɛ mɔ Shir ya'a na á. ʊrege yar-m ru rwɔr ʊn Ma-tɔ Shir tɔ, o rur Ma-tɔ Shir bɔ ʊn sher-m ru. ⁷ ʊrege yar-m ru mɔ m-guw mɔ, o nɔm m-guw. ʊrege mɔ ʊr-yoos mɔ, o yoos ʊr-yoos. ⁸ ʊrege yar-m ru mɔ ʊn do ʊn hun-nɛ jaab-o ʊt-mɛn mɔ, o warag yan-do'e ʊn hun-nɛ jaab-o ʊt-mɛn. ʊrege nɛ yar-m ru mɔ ʊn 'ya ʊn hun-nɛ ʊs-rem mɔ, remen kɔɔb-de ʊn yɛ ɔ, o nɔm kaanɛ hur-ʊr gaan. ʊrege mɔ ʊt-gwɔmɔ mɔ, o nɔm tɔ hur-ʊr gaan. ʊrege mɔ ʊn hyan ʊr-'wɔn mɔ, o nɔm kaanɛ ʊn mɛn-ʊt pus-tɔ.†

Bɔ a he nap ʊn yan-dor-yɛ o-nip á

⁹ Was nɔ ʊn ɔr nɔ nɛ o-nip. Nɔ ginim myet rii yo-yo, amba bɔp nɔ rii-yo rɔ ʊr-bon nɛ á kom-ʊt yoor. ¹⁰ Was nɔ ʊn ɔr nɔ nɛ sa o zee yan-hur-o gaan, nɔ hyen yɛ ken jiiшту nɔ. ¹¹ Taase nɔ taage m-sɛnge á, amba muut nɔ ʊr-hi be-de ʊn guw-mɔ Wan-Koyan. ¹² Nɔm nɔ o-zak bɔ nɔ m-rwɔ ʊr-hur á. 'Mɔ nɔ ʊr-hur ʊn kɔɔb ʊn nɔ. Nɔ sɛnge ʊs-kɔn koyanda. ¹³ Wong nɔ yo nɔttɛ á ʊn hun-nɛ yɛ Shir nɛ yɛ rɔ o-hoob á. Nɔ sɛnge barke ʊn hamat-nɛ hur-ʊr gaan.

¹⁴ Yɛ rɔ nɔ ʊn ya-ʊr-kɔɔb á, huɔ nɔ yɛ nu-o ʊr-bon. Taase nɔ huɔ yɛ nu yo-o.‡ ¹⁵ Nɔm nɔ o-zak ʊn yɛ rɔ o-zak nɛ á, 'wɔn nɔ ʊn yɛ rɔ ʊs-'wɔn nɛ á. ¹⁶ She'et nɔ ba ʊt-ween ʊn ɔr nɛ nɛ. Nɔ nɔm m-gwon á, amba nɔm nɔ ʊr-nay ʊn yɛ a wasse nɛ á. Taase nɔ hyen nɔ zee nɔ nepstɛ koyan kap.§

¹⁷ ʊrege wʊ ken wʊ nomotɛ nɔ mɛn-ʊt jaas-tɔ, nɔ muutɛ wʊ mɛn-ʊt jaas-tɔ á. Sɛnge nɔ nom yo hun-nɛ he m-hyan sɔ-yo á. ¹⁸ Nɔm nɔ yo nɔ he m-hoks á, nɔ she'et ba ʊt-ween ʊn kɔwan nɛ. ¹⁹ Nɔ top yo ɔr nɔ nɛ nɔm nɔ á, amba yagʊ nɔ Shir topotɛ nɔ ʊn ryaab-se ʊn wʊ. Mɛ ʊn zɛɛ kaanɛ remen gɛnsɛ tɔ rɔ ʊn Takurda-o Shir ʊnze, “Mɛ wʊ Yawe, man topɛ kɔ wʊ ke hond hond

bɔ ʊn rii-yo wʊ nɔmɛ á.”*

²⁰ Ma-tɔ Shir doorʊ m-zɛɛ,

“ʊrege wan-yage-ʊt ru rɔ ʊn mɛr, 'ya wʊ rii-yo m-re.

Wʊ rɔ m-hogɛ o-swɔot, 'ya wʊ m-hɔ wʊ sʊ.

Wɔ nɔmɛ kaanɛ waragtɛ sa o zee

wɔ ʊn karakse ʊn eng-tɔ o-ra ʊn hi-de ʊn wʊ.

ʊn ka cɔw-yo, wɔa rʊ wʊ hogɛ m-'ɛ

remen wʊ yagutɛ wɔ.”†

²¹ Nɔ yagɛ rem-ʊs yo-se rɛ ʊr-hɔ be-ʊr nɔ á, amba rɛ nɔ ʊr-hɔ ʊn rem-ʊs yo-se be-de ʊn nɔm ʊn rii sɔ-yo.

‡ **Bɔr-ʊs ɔp o-gaan:35** 11:35 Hyen komo: Ayub 41:11. § **Bɔr-ʊs ɔp o-gaan:36** 11:36 Hyen komo: 1Kor 8:6.

* **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-ʊoor:5** 12:4-5 Hyen komo: 1Kor 12:12. † **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-ʊoor:8** 12:6-8 Hyen komo: 1Kor 12:4-11.

‡ **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-ʊoor:14** 12:14 Hyen komo: Mati 5:44; Ruka 6:28. § **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-ʊoor:16** 12:16 Hyen komo:

Swɔɔ 3:7. * **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-ʊoor:19** 12:19 Hyen komo: Kara 32:35. † **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-ʊoor:20** 12:20 Hyen komo:

Swɔɔ 25:21-22 (ʊt-Girik).

Bõr-üs op us-tet

Nõmê üt-gwõmo o-dõrotte

¹ A gaktutê kò wu ke wu nõmê yê rò üt-gwõmo à o-dõrotte. Yatt-wu he rê üt-gwõmo á, sê wu Shir daagê à. Komo myet yê rò üt-gwõmo à, Shir yê sagbu yê. ² Remen kaanê, myet wu nõmê koob-de o-dõrotte o ùn yê rò üt-gwõmo à, wu nõmog koob-de o-dõrotte o ka ùn yo Shir shere nê à. Yê rò m-nõm kaanê à, yêa egne hi ùn de ùn yê caari-o ùn piish üt-ma. ³ Be-de ùn yê rò m-nõm ùn ùn rii so-yo nê à, yê m-hoge gyêr-o ùn gwõmo-nê á, sê dê ka hun-nê yê rò ùn m-nõm ùn rii 'yo-yo à. ¿O cõnog o dos gyêr-o ùn ko-Gwõmo? Nõm rii-yo ùr-bon, wu bõmuru wò. ⁴ Wu bõmuru wò remen wu ko-guw-wu Shir wu rem ru. Amba uregê wò ko-yan-mên-üt jaas-tò wu, wòa hoge o-gyêr, remen hwa-a-o ka ko-gwõmo-wu rò o-magay nê üt-kom á. Wu ko-guw-wu Shir wu, komo be-de ùn wu Shir rò m-rwuntê ùn ryaab-se wu remen yan-mên-üt jaas-tò. ⁵ Remen kaanê a gaktutê nõ nõmê gwõmo-nê o-dõrotte. Yanze remen nõ possutê ryaab-se Shir cot á, amba taase hur ùn nõ kapstê nõ.

⁶ Q rwõ'ê nõtte ùn top ùn tar, remen yê rò üt-gwõmo à, guw-nê yê Shir yê. Yê rò ùn ya'as ùn da-o ùn yê myet remen senge-mò üt-gwõmo. ⁷ Top nõ yo a nõ n-dor à. Top nõ tar o depe à. Uregê nê o ùn saw-üt nõ o, top nõ. Hogu nõ gyêr-o ùn wu depe a hoge gyêr-o ùn wu à. Nõ 'yê m-sêk be-de ùn wu depe a 'yê wu m-sêk à.*

Senge-mò depe a nõmê or na à

⁸ Taase net doru nõ ùr-moog á. Sê dê ka yo a gaktu nõ m-nom à, yo rò nõ was ùn or nõ nê nê. Mê ùn zêe kaanê remen wu rò m-was ùn or ùn wu nê à, wu nõmog o ká dorõtte o-karamsa. ⁹ Ka karamsa-tò zêeg, "Nõ jar nõ hoob ne'a-wu ùn net á. Nõ jar nõ ho net á. Nõ jar nõ hiw ùr-hyow á. Nõ jar nõ nõm shoob-de rii-yo ùn net á."† Ùn myet karamsa-tò attê à, a ùn kum tò m-shoos n-mê ùn ka ma-tò zêe, "Was or ru untun hi ùn du à."‡ ¹⁰ Uregê wò m-was ùn net nê, wòa nõmê wu rii 'yo-yo á. Waragtê o ka, wò m-was ùn or ru nê, o shoostê yo o-karamsa zêe à.

Hq-de Kiristi he m-muun à

¹¹ Da-o Kiristi he m-haan remen wu gokstú na à, o wosontê yow yow arge ùn da-o a taknê m-shêr à. Remen kaanê, muut nõ ùr-hi be-de yo he m-kõr ùn bõ nõ she'et à. Q nõ hette inê m-rew à. ¹² Tet-m rò ùn ma-tò m-ta, ish rò ùn ma-tò m-gas. Remen kaanê, a yagu nõ senge-mò o-comb. Amba she'et nõ hond hond ùn cecas-mò Shir remen kaanê nõ hette kwange ko-Gwõmo-wu ùn ya-üt-kõt. ¹³ A she'et nõ she'et-de ùr-bon bõ hun-nê rò m-she'et da-o m-cecar á. Taase nõ hê'ebê ùn kargê de ya-m-swò á, kò de ya-o-ás á, kò ya-m-dum, ùr-shoob nê á. ¹⁴ Amba 'ya nõ Wan-Koyan Yêso Kiristi ùr-be wu wõontê yow yow ùn nõ nê sa o zee saw-tò nõ m-cop à. Taase nõ 'yê gop-de ma-hun ùr-hek.

Bõr-üs op us-nass

Nõ piishê or nõ üt-ma á

¹ Gõks nõ yan-dor yê sher-mò ùn yê rotte ùr-bêeb á. Nõ jar ma-tò sunu nõ uregê barag-se ùn yê nõmog ùn hõn ùn se ma nõ nê á. ² Sha-mò ka, ùn raag-o gaan, wu ken ko-wan-dor-wu rò m-hyan, wu hoks m-rê ùn kò yo ke rii-yo m-rê yo. Q ken raag-o komo ko-wan-dor-wu rotte m-shêr ùn hur-ur gaan be-de ùn rem-se Shir cõnê á, rò m-hyan Shir wêneg na m-ti m-ap. ³ Wu rò m-hoks m-rê ùn kò yo ke rii-yo m-rê yo à, mossê m-ap nê, taase wu muut wu a hoks m-rê á hwa-a. Komo wu rò m-hoks m-rê ùn kò yo ke rii-yo m-rê yo á, taase wu piishê wu rò m-hoks m-rê à üt-ma, remen Shir gokstê wu. ⁴ ¿Wò rò wa nê o piishitê wan-guw-mò ùn wu ken wu üt-ma? Kò wu nõmog kashi m-senge be-de Shir, kò wu nõm á tò ma ùn ko-ya-o-hur tò ka wu piishitê wu üt-ma. Wu hoks m-ês, Wan-Koyan 'yê wu ùr-hq.

⁵ Mò ken sha-mò mò ka, wu ken wu rò m-hyan ùn de ken hq-de ùr-bon nê arge de ken hq-de. Ùn hyan o ùn wu ken wu nê üt-hq myet gaan tò. Kò wu ke wu sher ùn yo rò ùn hur-de ùn wu à. Nõm nõ kaanê ba ùn piishê yê ken üt-ma. ⁶ Yê rò m-zêe de ken hq-de jiihitê de ken à, yê rò m-nõm kaanê yê ye'et Wan-Koyan m-sêk. Yê rò m-rê ùn koyan à, rò m-nõm kaanê yê ye'et Wan-Koyan m-sêk, remen yê ùr-bõngon de Shir ùn ka rii-tò m-rê tò. Yê rò m-rê ùn koyan á, rò m-nõm kaanê yê ye'et Wan-Koyan m-sêk, yê rò komo ùn bõngon-de Shir.* ⁷ Yanze remen hi ùn na cot a rotte m-hoog á, komo yanze remen morya-o ùn hi ùn na cot a rotte m-mar á. ⁸ Uregê a m-hoog nê, a ùn nõm mò remen

* Bõr-üs op us-tet:7 13:6-7 Hyen komo: Matí 22:21; Mark 12:17; Ruka 20:25. † Bõr-üs op us-tet:9 13:9 Hyen komo: Rwuú 20:13-15,17; Kara 5:17-19,21. ‡ Bõr-üs op us-tet:9 13:9 Hyen komo: Rewi 19:18. * Bõr-üs op us-nass:6 14:1-6 Hyen komo: Koro 2:16.

a ye'et Wan-Koyan m-sek. Urege ñe mar-mõ, a mer remen a ye'et Wan-Koyan m-sek. Remen kaane, kõ a un hoog ñe, kõ ba un hoog, na ye ma Wan-Koyan ye.

⁹ **Kiristi** marag, wu inõ komo un hoog ñe remen wu waragtẽ Wan-Koyan be-de un ye rõ margan-ñe à un ye rõ un hoog ñe à. ¹⁰ Nõ piishẽ net ut-ma á. Nõ komo, taase kõ wan-gaan be-ur nõ, wu rõ m-ti m-ap á, wu piishẽ õr un wu ut-ma wu rõ un ti m-ap á. Remen myet-m na a es be-de Shir wu he na m-piishẽ ut-ma á.† ¹¹ Ma-tõ Shir zegg:

“Mẽ rõ Yawe, um tõtẽ,

kõ se ke rwun-se a kwukt be un de,

kõ de ke rem-de, a rur un nu-õ un de

unze mẽ rõ Shir.”‡

¹² Cas ma-ut rõ, kõwan be-ur na a rure Shir rii-yo wu nõmẽ à. A yaksuru Shir piish ut-ma.

Wõ rwõ õr ru ur-ba'as á

¹³ Remen kaane, bõ rõ Shir wu cot, wu he un piishẽ un kõwan ut-ma à. A yagu nõ saburõ un õr na ñe yan-dor. Amba hwõ nõ hur-ut nõ unze nõa nõm rii-yo he rwõ un õr nõ ñe nõm **ur-ba'as** á. ¹⁴ Bõ um rõ wu ma Yeso Wan-Koyan á, mẽ nõ m-rurẽ un ka rem-se. Um nak un hur un de kõ yo ke rii-yo m-rẽ yo, rõ ur-bon ñe. Amba urege wu ken wu zegg, “Mẽ re'ẽ ka rii-yo m-rẽ yo, man nõm rii-yo ba ur-bon be-de Shir.” Ba-as-de wu re'ẽ ka rii-yo. ¹⁵ Urege wõ un naas un hur-de un wu ken wu remen rii-yo wõ m-rẽ à, wõ was un wu ñe õ ka á. Taase rii-yo wõ m-rẽ à yo warag wõ cõw-yo un saburõ un õr ru, wu **Kiristi** marẽ remen un wu à. ¹⁶ Taase nõ yage rii-yo nõ o-hyan yo ur-bon yo à, a cept ma-ut yo-tõ tõ un yo. ¹⁷ **Gwõmo-tõ Shir** ba ma-tõ m-rẽ m-swõ ñe tõ á, ma-tõ un kashi ur-she'et de, un gwugwu-mõ ur-hur ñe, un men-ut pus-tõ ñe tõ **Kukt-õ Shir** rõ m-ya à. ¹⁸ Myet wu rõ m-nõmẽ un **Kiristi** m-senge un ka bu-yo à, wu rõ m-gwu'urõ un Shir ur-hur, komo hun-ñe a ho'os ur-hur un wu ñe.

¹⁹ Remen kaane, a nom nõ senge-mõ un rii-yo he m-hantẽ she'et-de un ba ut-ween à. A nom nõ senge-mõ un rii-yo he m-hantẽ õr na ñe jaab-õ ut-men à. ²⁰ Nõ naas yo Shir nõm remen rii-yo m-rẽ á. A hoks m-rẽ un koyan, amba wõ nepõ rii-yo o he m-rẽ à, yo warag rii-yo ur-pukõ **ur-ba'as** ñe be-de un wu ken yagu yo. ²¹ A jiish ur-bon wõ yage ti m-ap, un swõ m-ke ñe, kõ nõm un yo ken rii-yo yo he m-rwõ un õr ru **ur-ba'as** à.

²² Myet bõ un yo sher-m ru rõ mõsẽ un ka rem-se ñe à, ess un hur un du cot sẽ Shir. Ko-ya-o-zak-wu wu hur-de un wu kapsẽ wu á, mõsẽ un rem-se wu dekkẽ ba-as-tõ á.

²³ Amba net-wu hur-de un wu rõ ho'osẽ sak un yo wu rõ m-rẽ ñe á, wu rõ un egne un hi un de un wu o-sabrẽ be-de Shir. Mẽ un zegg kaane remen rii-yo wu rõ m-nõm à wu es be-de m-she' á. Komo myet rii-yo esẽ be-de m-she' á, **ba-as-de**.

Bõr-õs õp õs-taan

*Gwu'urõ ye ken ye ur-hur
yanze hi un du á*

¹ Na ye rõ ur-beeb ñe un sher-m na à, depetẽ a gu ye rotte ur-beeb á un dek un nu-se un ye. Taase a nõm cõn-tõ un hi un na cot á. ² Yage kõwan wu gwu'ustẽ õr ru un wu ur-hur remen wu ye'et wu jaab-õ ut-men n-mẽ m-she'. ³ Remen kõ **Kiristi**, wu nõm cõn-tõ ur-hi á. Bõ Ma-tõ Shir zegg à, “Shir, reeb-tõ a pyapurõ wõ à, mẽ m-hyan sa o zee mẽ a pyaprẽ.”* ⁴ Myet yo a genẽ un Ma-tõ Shir n-ga à, a un gen remen tõ yoosũ na ur-joosẽ un dõ un jaab-õ ut-men ñe remen a kumut o-saktõ.

⁵ Men kõn-se Shir wu rõ m-ya un 'mõ ur-hur un jaab-õ ut-men ñe à, remen nõ she'ettẽ be-ur gaan un barag-õ gaan ñe, bõ depẽ hun-ñe she'et ye dõrẽ bu-o **Kiristi** Yeso à. ⁶ Nõ nõmẽ kaane, ma-ut nõ un barag-õ nõ ñe a warag ragaan remen nõ bumut Shir wu rõ Tato-o Wan-Koyan na, Yeso **Kiristi** à.

*Ma-tõ m-Rerem tõ un Yahuda-ñe ye
un ye rõ Yahuda-ñe á*

⁷ Bõ **Kiristi** gõksu nõ kom-ut yoor à, gõks nõ õr nõ ñe kom-ut yoor. Nõm nõ kaane remen nõ hantutẽ Shir m-seps. ⁸ Mẽ nõ m-rurẽ unze yo rwo'ẽ **Kiristi** nomot m-senge be-de un **Yahuda-ñe** à, yo rõ a kututũ ye nip-õ un Ma-tõ Shir. Komo, un kõr kaane, remen Shir shoosutũ ye swoõru nu-õ a nõmẽ tat-ñe ye un ye n-ga à. ⁹ Wu un haan komo

† **Bõr-õs õp õs-nass:10** 14:10 Hyen komo: 2Kor 5:10. ‡ **Bõr-õs õp õs-nass:11** 14:11 Hyen komo: Isha 45:23 (ut-Girik). * **Bõr-õs õp õs-taan:3** 15:3 Hyen komo: Bõng 69:9.

remen yê rō **Yahuda**-nê á, remen yê ye'et Shir m-seps remen 'wōn-de un wū. Bō Ma-tō Shir zêê à:

“Remen kaanê, man bûm wō

be-de un yê rō **Yahuda**-nê á.

Man hu sep-tō un bōngōn-de un jin un du.”†

¹⁰ Komo Ma-tō Shir doorū m-zêê:

“Nōm nō o-zak, nō yê rō **Yahuda**-nê á,

un hun-nê yê Shir nê.”‡

¹¹ A doorū m-zêê:

“Bōm nō Yawe nō yê rō **Yahuda**-nê á myet,

bōm nō wū hun-nê kap.”§

¹² Komo **Ishaya** zêêrū:

“Wū ken wū a rwūun un hur-o **Jesse**,

wūa haan wū nōm gwōmo-tō un yê rō **Yahuda**-nê á.

Komo yea hūū saktō-o un yê be-de un wū.”*

¹³ Mē ús-kōn, Shir wū rō 'ya o-saktō à, wū ye'et nō o-zak un gwūgwū-mō ur-hur nê, nō yê rō m-sheer un wū à. Da-o Shir nōmê kaanê, saktō-o nō he m-bō'osê un bēeb-de un **Kukt-o Shir**.

Senge-m Burus be-de un

yê rō Yahuda-nê á

¹⁴ Qr re nê, mē un hi un de um nepstê unze nō un hi un nō, nō shiig un nōm un rem-se ur-bon, komo nō ús-nap nê dēen, sê bō'osê nō yoosê or nō nê à. ¹⁵ Amba un ka takurda-o mē un rwūntū nō ma-ut re cas. Un se ken rem-se, se um conê nō m-bakse à. Mē un nōm kaanê remen yar-mō Shir ya'u mē à. ¹⁶ Um waragte wan-senge-m **Kiristi** Yeso be-de un yê rō **Yahuda**-nê á. Mē un senge-mō un kōn-se Shir un bū-yo m-kō'ot un **Ma-tō m-Rerem** tō Shir remen yê rō **Yahuda**-nê á, yê waragte rii-yo ur-seke yo Shir he m-goks à. Yea warag ba m-kūkop un bū-yo un **Kukt-o Shir**.

¹⁷ Remen kaanê, man hoks nōm m-gwōn mōsse un **Kiristi** Yeso nê un senge-mō mē un nōmê un Shir à. ¹⁸ Man hoks nōm un jaab um nomot ut-ma un yo ken rii-yo á, sê de yo **Kiristi** nōmê be un de à. Yo ka rii-yo komo yo rō bō a hante yê rō **Yahuda**-nê á yê nomot dōrutte-o Shir, un bū-yo un ma-ut re un senge-m re nê. ¹⁹ Shir un nōm ka senge-mō, un bēeb-de un nōm ut-hyat, o-madê nê, un bēeb-de un **Kukt-o Shir** nê. Cir-mō un bō-o o-Urusharima um rigurū ha-mō un raag-o o-Iririkum, um kō'otê **Ma-tō m-Rerem** tō mō un **Kiristi**, har um komog ka senge-mō kap. ²⁰ Dūw-de un con-m re koyanda, mō rō, um kō'ot ka **Ma-tō m-Rerem** tō Shir tō myet be-de hun-nê yê hoge ma-ut **Kiristi** á. Mē un nōm kaanê, taase um me ut-ma un 'wūn-de wū ken wū shere à. ²¹ Bō Ma-tō Shir zêê à:

“Yea a ro nomotê ma-tō un wū á, yea hyen.

Komo yê ro hogutê ma-tō un wū á, yea nep.”†

²² Yo ka yo rwo'ê o-da dēen a wenet mē m-haan be-ur nō à.‡

Zonge-ut Burus tō wū heet ur-hamat

un bō-o o-Roma

²³ M-mōka um komostê senge-mō mē m-nōm à remen hun-nê hogussutê ka **Ma-tō m-Rerem** tō un sō un ka jit-o um rō à. Komo ús-hak dēen um rō ur-gop um habutê be-ur nō remen um hyenet nō. ²⁴ M-mōka mē o-saktō, um habutê ur-hamat be-ur nō. Da-o mē ro m-ha raag-o o-Asbaniya, man dōnd raag-o nō ur-hamat. Mē hoge rērem-mō ur-she'et be-ur nō un ya o-da. Mē o-saktō komo, man senge m-neke mōsse un gwū nō nê. ²⁵ Amba rii-yo um habutê, man hees bō-o o-Urusharima um heetutê hun-nê yê Shir yê rō rēnō à gwū. ²⁶ Yea gokse Yeso **Kiristi** yê rō un raag-o o-Makidoniya un yê rō un raag-o o-Akaya nê à, hogutê rērem-mō un 'ya m-yar yê guut kōob-nê be-de un hun-nê yê Shir yê rō un bō-o o-Urusharima à. ²⁷ Yea hogutê rērem-mō m-nōm un kaanê, kō de nomtê yo ka sa o zee nū-se, un hi-tō un yê. Remen yê rō **Yahuda**-nê á kumug o ma un yê kwūm-o n-mē un **Kukt-o Shir** be-de un **Yahuda**-nê, nōmog yê sa o zee ur-mōog o ka, yê nom m-senge un kwūm-o un yê un ka bō-o remen yê guut **Yahuda**-nê un kōob-de un yê.* ²⁸ Da-o mē

† **Bor-ús op ús-taan:9** 15:9 Hyen komo: 2Sam 22:50; Bōng 18:49. ‡ **Bor-ús op ús-taan:10** 15:10 Hyen komo: Kara

32:43. § **Bor-ús op ús-taan:11** 15:11 Hyen komo: Bōng 117:1. * **Bor-ús op ús-taan:12** 15:12 Hyen komo: Isha

11:10 (ut-Girik). † **Bor-ús op ús-taan:21** 15:21 Hyen komo: Isha 52:15 (ut-Girik). ‡ **Bor-ús op ús-taan:22** 15:22

Hyen komo: Roma 1:13. § **Bor-ús op ús-taan:26** 15:25-26 Hyen komo: 1Kor 16:1-4. * **Bor-ús op ús-taan:27**

15:27 Hyen komo: 1Kor 9:11.

komsë ka senge-mò, komo ùm bõbsussë yë ka hwõr-yë a kumë remen yë à, man bup cõw-yo ùn raag-o o-Asbaniya. Da-o më ro m-nekë o-Asbaniya, ùm hesburu, ùm gastu nõ. ²⁹ Ùm nepstë ùnze më habë be-ur nõ, man wõbë shiishë ùn caari-o o-kwum nõ ò ma **Kiristi**.

³⁰ Or re ne, rem Yeso **Kiristi** Wan-Koyan na ùn was-mò Kukt-o rò na m-'ya ne à, hakkure nõ gu më nõ ùn kòn-ùs nõ be-de Shir. ³¹ Kòn nõ bõ ùm he m-posse ùn kom-tò ùn yë yage gòks ùn Yeso à, yë rò ùn dak-o o-Judiya. Nò kon komo bõ gwù-o ùm he m-heet o-Urusharima à, he m-warag rii-yo m-gòks be-de ùn **yan-dor Yeso**, yë rò ùn ka be-de à. ³² Kaane uregë Shir zëeg, man wõbë be-ur nõ ùn men-ut pus-tò, komo man kum ur-wuwë ùn nõ në. ³³ Më ùn kòn-se Shir, wù ye'et na gwugwù-mò ur-hur. Shir rò ùn nõ në! **Amin**.

Bõr-ùs op ùs-cind

Ùr-gas

¹ Wù ken ne'a-wù robë, jin-de ùn wù Pibi. Ùm ho'ostë ur-hur ùn wù në. Wa-m-senge-wù be-de ùn **yan-dor Yeso** ùn bõ-o o-Kakiriya. ² Gòks nõ wù ùn jin-ur Wan-Koyan, bõ depe a gòks hun-ñe yë Shir à. Nò 'ye wù myet gwù-o wù hobë be-ur nõ à, remen wù ùn hi ùn de ùn wù, wù guug hun-ñe deen myet ùn më në.

³ Gassu më nõ Biskira ùn Akira or re ne be-de ùn senge-m **Kiristi** Yeso.* ⁴ Yë ya'aste hi ùn de ùn ye, har ùn ma-tò m-mar rem re. Më wù cot rò yë ur-bongon á, myet ùn **yan-dor Yeso** në, yë rò **Yahuda**-ñe á.

⁵ Gas nõ **yan-dor Yeso** yë rò ur-morog ùn hur-o ùn yë à.

Gas nõ nay re Apanitus, wù ba'e gòks ùn **Kiristi** ùn raag-o ùn dak-o o-Asiya.

⁶ Gas nõ **Meri** wù nõmë m-senge deen rem nõ à.

⁷ Gas nõ Andaronikus ùn Yuniya, yë **Yahuda**-ñe yë bõ ùm rò à, yë ro ke'o ùn më në à. Yan-dor Yeso rò yë m-'ya ut-gos deen, a nepstu yë be-de ùn **yan-Tom Yeso**, yë ba'ag më gòks ùn **Kiristi**.

⁸ Gassu më nõ nay re Ampiriyatus, wù më m-was n-më ùn Wan-Koyan à.

⁹ Gas nõ Urbanus or na wù rò ùn senge-m **Kiristi** à, ùn or re ne Sitakis.

¹⁰ Gas nõ Apiris, kashi ùn ko-guw-wù **Kiristi** hose ur-hur be-de ùn wù à.

Gas nõ Aristoburus ùn yan-hur o ùn wù në.

¹¹ Gas nõ Hirudiyen or re ko-**Yahuda**.

Nò gas yë gòksë Wan-Koyan ùn hur-o Narkisus à.

¹² Gas nõ Tirayipina ùn Tirayipusa në. Ka ne'a-ñe yë, yë rò ùn senge-m Wan-Koyan à.

Nò gas ka ne'a-wù Poros, or re be-de m-senge, wù më m-was ùn wù në à. Wù nõmog m-senge deen mò ùn Wan-Koyan.

¹³ Gas nõ Rupus, wù Wan-Koyan daagë be-de ùn wù à. Komo nõ gas inu ùn wù, wù deku më sa o zee wà ùn wù à.†

¹⁴ Gas nõ Asinikiritus, ùn Pirigona, ùn Hermes, ùn Paturubas, ùn Haramasa ùn or ùn na në yë rò be-ur gaan à.

¹⁵ Gas nõ Pikorogus, ùn Juriya në ne'a, ùn Niriysus në ùn heno ùn wù në wan-ne'a, ùn Orimpas në ùn myet o ùn yë gòksë Yeso në yë rò kanë à.

¹⁶ Gas nõ or nõ në m-was në.

Myet yan-dor **Kiristi** rò nõ m-gas.

Burus nak ya-o-Roma ut-to

¹⁷ Or re në, ùm conog m-nek nõ ut-to ùn yë he nõ hantë m-koos në à. Nòm nõ ja ùn yë rò nõ m-rwò ut-puksë në à, yë rò komo ut-yagë ùn yoos-de nõ kumë në à. ¹⁸ Yë rò m-nòm ùn ka rem-se à, senge-m **Kiristi** Wan-Koyan yë rò m-nòm á, amba gop-de ùn wur-to ùn yë. Ùn bu-yo ùn rërem-mò nu-o ùn yë, ùn bongon-de ut-bõ në, yë rò ùn raks ùn yë ke'e yë ut-to à. Yë rò yë ùn ke'e ut-to à, yan-barag-se ùn yakar se. ¹⁹ Hun-ñe myet hogutë bõ nõ o-dorotte ùn ka **Ma-tò m-Rerem** tò à. Më o-zak rem nõ remen kaane. Amba ùm conog nõ warag ya-ùs-weer ùn rii-yo rò ur-bon në à. Nò warag komo yan-kõob-de **ur-ba'as** ùn myet yo rò rii yo-yo à.

²⁰ Shir wan-'ya ùn gwugwù-mò ur-hur wù kaps **ko-Gwomo-wù ùn ya-ut-kot**. Wù 'ye nõ ur-beeb de jiishë wù à, ba m-jimë. Yar-m Yeso Wan-Koyan rò ùn nõ në!

²¹ **Timoti** or re be-de m-senge rò nõ m-gas. Kaane komo Rushiyos, ùn Jason në, ùn Sosipata në rò nõ m-gas, myet-mò ùn yë or re ùn **Yahuda**-ñe yë.‡

²² Më Tertiyus, wù genë Burus ka takurda-o à, më nõ ur-gas yë ma Wan-Koyan.

* **Bõr-ùs op ùs-cind:3** 16:3 Hyen komo: Seng 18:2. † **Bõr-ùs op ùs-cind:13** 16:13 Hyen komo: Mark 15:21.

‡ **Bõr-ùs op ùs-cind:21** 16:21 Hyen komo: Seng 16:1.

²³ Gayas rɔ nɔ m-gas. Wɔ̄ barkuṭu me ʉn hur-ɔ ʉn wɔ̄, komo **yan-dor Yeṣo** rɔ ʉr-mɔrɔg ʉn hur-ɔ ʉn wɔ̄.

Erastus, wan-ess-de ʉn hwɔr ʉn kà bɔ-o, ʉn ɔr na Kwartus ne rɔ nɔ m-gas. §

²⁴ Yar-m Wan-Koyan na Yeṣo **Kiristi** rɔ ʉn nɔ ne kap! **Amin.***

ʉr-bɔngɔn be-de Shir

²⁵ Yage a ye'et Shir m-seps! Wɔ̄ rɔ ʉr-beeb ne de nɔ hette m-es eso n-te m-she à, remen ka **Ma-to m-Rerem** tɔ me m-kɔ'ot à, tɔ ma Yeṣo **Kiristi**. Ka **Ma-to m-Rerem** tɔ a ʉn wuke tɔ cin n-ga. ²⁶ Amba m-moka a rwuntutu tɔ cas ʉn bu-yo ʉn gen-mo ʉn **yan-Rwɔr ʉn Ma-to Shir**. Bɔ Shir ba m-ta kɔ'ote à, komo a rwuntutu tɔ cas be-de ʉn hun-ne kap, remen ye rɔ **Yahuda**-ne á ye goksté Yeṣo, komo ye nom o-dorotte. ²⁷ Shir wɔ̄ wa-ʉs-nap-wɔ̄ ʉn hon-de ʉn wɔ̄. A seps nɔ wɔ̄ ba m-ta ʉn bu-o Yeṣo **Kiristi! Amin.**

§ **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-cind:23** 16:23 Hyen komo: Seng 19:29; 1Kor 1:14; 2Tim 4:20.
be-de ʉn takurda-ʉt ut a gen ka ci-yo á.

* **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-cind:24** 16:24 Deen

Takurda-o Burus aco o wu gene yan-dor Yeso n-me bo-o o-Korinti

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-9

Ur-wong n-me un kur-o yan-dor Yeso 1:10—4:21

Ma-to o-as un she'et-de o-den ne 5:1—7:40

Yan-dor Yeso un ye yage wu m-goks ne á 8:1—11:1

Ur-she'et be-de un yan-dor Yeso un kwukte un Shir ne 11:2—14:40

Ine-m Yeso ut-marimar un mo un yan-dor Yeso ne 15:1-58

Yar-mo yan-dor Yeso o-Judiya 16:1-4

Ma-ut Burus to un hi un de un wu m-tige ne 16:5-24

Ur-gas

¹ Me Burus mosse un Sastanis ne or na, genbe ka takurda-o. Me wu Yeso **Kiristi** daage, um waragte ko-yan-Tom-o un wu à, remen kaane Shir cone.

² Te no m-gas hun-ne yan-dor-o un Shir ye ro o-Korinti à. Shir ak no hun-ne ye un wu ye ba m-kuqop. Wu un muut no ba m-kuqop un bu-o Yeso **Kiristi**, mosse un hun-ne ye un ko-mo se ne bo un ye ro us-eeg un jin-ur Yeso **Kiristi** Wan-Koyan à. Wan-Koyan wu un ye wu, Wan-Koyan na wu komo.*

³ Um konog Shir Tato na un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi**, wu 'ye no m-yar un gwugwu-mo ur-hur ne.

Burus bomog Shir

⁴ Me m-bom un Shir ko de ke ho-de rem no, remen yar-mo wu nomo no n-me un **Kiristi** Yeso à. ⁵ No nak a ya'ag no o-kwum un ko yo ke cow-yo remen no gamag ur-hi un Yeso ne. Wu rwogog no, no hokste rure un ye ken ye Ma-to Shir cow us-cow. Komo wu ya'aste no us-nap kap remen no nept yo Kukt-o un wu ro no m-kute à. ⁶ Yo ka kututu na unze ma-to te ruru no mosse un **Kiristi** ne à, nip-o. Komo no dek to m-wons ne. ⁷ Remen kaane, ko mo ke yar-mo o-Kukt mo, mo no cone no nomote Shir m-guw à, no ro un mo ne. Komo no sher yish un 'er-de un muun-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**. ⁸ Wu dowe kukt-o no ur-beeb har kom-de o-da, remen no waragte ba **ur-ha'as** da-de Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** he m-muun à. ⁹ Shir un daag no. No gemet ur-hi un Wa un wu ne, Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**. Komo Shir ro m-shoos un yo wu rwore à.

Koob-de ur-she'et kang-o gaan n-me hun-ne yan-dor

¹⁰ M-moka or re ne, yan-dor, Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**, ya'ag me gwomo-to un nom ut-ma. Remen kaane, um konog no hogu me m-moka. Um konog no no warag kang-o gaan. Me con no wonge be-ut-be á. Um konog no, she'et no be-ur gaan un or no ne barag-us gaan un yo no he m-nom ne à gaan. ¹¹ Or re ne, um nepse yo wongsu no à, remen hun-ne ye un hur-o Kuruwi rurutu me unze no ut-ween un hi un no yan-dor. ¹² Rii-yo me m-rwor à yo ro, ko wu ke be un no wu ro un rwor ut-ma un hon un to un or un wu ne. Wu ken wu ro m-zee, "Me wu ma Burus wu." Wu ken wu ro m-zee, "Me wu ma Aporos wu." Wu ken wu komo wu ro m-zee, "Me wu ma Bitrus† wu." Wu ken wu zee, "Me wu ma **Kiristi** wu."‡

¹³ Ashi, no wongte o ka **Kiristi** ciw-ut-ciw. Me Burus, me mar n-ton o-kan rem no á. Ko de a yo'osu no m-ho à un jin un de Burus o á. ¹⁴ Um bomog Shir, me yo'os wu ken wu m-ho be un no á, se Kiribus ne un Gayas,§ ¹⁵ Me un nom kaane, remen yatt-wu he hoks m-zee un jin un de a yo'osu wu m-ho, har wu waragte wan-dor re á. ¹⁶ (Um bakste komo um yo'oste yan-hur-o Istipanus m-ho, amba husse ka hun-ne ye me baks ko um yo'oste net m-ho komo á.)* ¹⁷ Ai, **Kiristi** tomn me remen um yo'oste hun-ne m-ho á, se de um nom senge-mo un ko'ot un Ma-to un wu to m-Rerem. Me rwor Ma-to Shir mosse un nap-se un ko-hun ne á remen hun-ne dekt yo me m-rwor á. Me nome kaane, a warag o ka sa o zee mar-m Yeso n-ton o-kan rott o ka ur-beeb á.

Yeso Kiristi beeb-de Shir de un nap-se un wu ne

* **Bor-o gaan:2** 1:2 Hyen komo: Seng 18:1. † **Bor-o gaan:12** 1:12 ut-Girik: Kepas. ‡ **Bor-o gaan:12** 1:12 Hyen komo: Seng 18:24. § **Bor-o gaan:14** 1:14 Hyen komo: Seng 18:8; 19:29; Roma 16:23. * **Bor-o gaan:16** 1:16 Hyen komo: 1Kor 16:15.

¹⁸ Da-ȳ hun-ņe hȳge ka ma-tȳ ȳnze Shir so'ostȳ **ba'as-ȳt** na remen Yešo marag n-tȳn o-**kan** à, ye ken ye rȳ m-zȳe tȳ ka ma-tȳ o-hwaa tȳ. Ka ye rȳ ȳs-barag kaanȳ à, ye rȳ m-yirigbȳ n-mȳ ȳn den-ȳ o-ra. Amba na ye shere ȳn ka ma-tȳ à Shir guug na ȳn bȳeb-de ȳn wȳ. ¹⁹ Remen a genustȳ a zee:

“Man naas nap-se ȳn ye rȳ m-hyan

ye zee ye rȳ ȳs-nap nȳ à.

Komo man durumȳ wȳer-se ȳn ye rȳ m-hyan

ye zee wȳer-se ye rȳttȳ à.”[†]

²⁰ Yatt-wȳ he nap ȳn Shir remen wȳer-se ȳn wȳ á. ¿Kenȳ yan-nap-se ȳn **karamsa-o Mosas** rȳ? ¿Kenȳ ye rȳ nȳ ye rȳ m-hyan ye zee ye nepstȳ ȳs-rem kap à? Shir kututȳ na ȳnze ye rȳ ȳs-nap nȳ se ma-hun à, raag-nȳ ye. ²¹ Shir rȳ ȳs-wȳer nȳ komo zȳngȳ-tȳ ȳn wȳ tȳ ka. Kȳ ya-ȳs-wȳer be-de ȳn hun-nȳ ye rȳ m-zȳe kȳ'ot ȳn Ma-tȳ Shir na raag-mȳ, yea hoks nap ȳn Shir be-de ȳn se man ye nap-se á. ȳn hek-ȳ ȳn kaanȳ Shir daagurȳ wȳ gu hun-nȳ ya-ȳt-**ba'as** urege ye shereȳ be-ȳr Yešo **Kiristi**. ²² **Yahuda**-nȳ ȳn hȳn remen-se ȳt-hyat tȳ kutu ye ȳnze ka ma-tȳ be-de Shir tȳ rwȳunȳ à. Ye rȳ **Yahuda**-nȳ á komo ye ȳn hoob-ȳ ȳs-nap. ²³ Amba na a m-kȳ'ot ȳn ka ma-tȳ ȳnze **Kiristi** marag n-tȳn o-**kan** remen wȳ topt **ba'as-tȳ** ȳn hun-nȳ. **Yahuda**-nȳ 'yarag Yešo remen ȳn hyan-ȳ ȳn ye **Kiristi** a mer á. Komo ye rȳ **Yahuda**-nȳ á ye rȳ m-hyan sa o zee kȳ'ot-m ma-ȳt na raag-mȳ attȳ. ²⁴ Amba ma-tȳ tȳ m-rwȳr à tȳ rȳ, **Kiristi** bȳeb-de Shir de ȳn nap-se ȳn wȳ nȳ be-de ȳn ye a aage à, kȳ **Yahuda**-nȳ, kȳ ye rȳ **Yahuda**-nȳ á. ²⁵ Ye ken hun-nȳ ye rȳ m-zȳe yo Shir nomȳ à da-ȳ wȳ yage Yešo meret n-tȳn o-**kan** à raag-mȳ. Amba yo Shir nomȳ à aragȳ nap-se ȳn nȳt. Komo yo a m-hyan sa o zee kendȳ-de be-de Shir à, aragȳ kap 'wȳns-mȳ ȳn nȳt.

²⁶ Qr re nȳ, baks nȳ bȳ nȳ ro'e da-ȳ Shir agu nȳ à, nȳ waragȳ hun-nȳ ye ȳn wȳ à. ȳn hyan-ȳ ma-hun, ye rȳ ȳs-nap nȳ à, hiin ȳ be-ȳr nȳ. Komo ye rȳ bokkȳ caari-tȳ ȳt-con à ye rȳ deȳn á. Ye tat-nȳ ȳn ye rȳ gwȳmo-nȳ à ye deȳn á. ²⁷ Shir ȳn daag hun-nȳ ye hȳno o-dak rȳ m-hyan raag-nȳ à. Wȳ ȳn nom kaanȳ remen wȳ ye'et ka ye rȳ m-hyan ye rȳ ȳs-nap nȳ à m-'ȳ. Shir ȳn daag ye hun-nȳ ye ȳn hȳno o-dak rȳ m-hyan ye rȳtt m-'wȳns á, remen wȳ ye'et ko-ya-m-'wȳns m-'ȳ. ²⁸ Ka hun-nȳ ye Shir daagȳ à, ye waragȳ hun-nȳ ye ȳn wȳ à ye ȳn rwȳun ȳn hur-tȳ ȳn kȳob-nȳ. Ka hun-nȳ ye a musse hwaa à, kȳ komo ye a nape ȳnze rii-yo á. Wȳ ȳn nom kaanȳ remen wȳ kututȳ hun-nȳ ȳnze rii-yo ye hwȳ ȳr-hi be-de ȳn yo á, yoa hoks ye m-gu be-de **ȳr-ba'as** á. ²⁹ Shir ȳn nom kaanȳ taase nȳt jaks ȳr-hi ȳnze remen con-de ȳn wȳ, Shir degt wȳ. ³⁰ Ba rii-yo ȳs-sȳs yo á, Shir ȳ gu nȳ bȳ wȳ mȳssȳ nȳ ȳn Yešo **Kiristi** nȳ à. Be-ȳr Yešo ȳ, ȳn yo wȳ nomȳ nȳ à ȳ rwȳ'e Shir guut na. ȳn bȳ-o Yešo Shir muute na kashi, yan-ba-m-kȳkȳp, ȳn hun-nȳ ye wȳ ruute be-de ȳn **ba'as-tȳ** ȳn ye à. ³¹ ȳn sugȳ-de ȳn kaanȳ, sȳ a nom yo a genȳ ȳn takurda-ȳ Shir à. “ȳreȳ nȳt rȳ m-nom m-gwȳn, yo depe wȳ nom à, wȳ nom m-gwȳn ȳn rii-yo Yawe nomȳ wȳ à.”[‡]

Bȳr-ȳs yoor

ȳm n-mȳ ȳn Yešo

wȳ a kame n-tȳn o-kan á

¹ Qr re nȳ yan-dor, da-ȳ ȳm habȳ o-Korinti à, ȳm pe'esȳtȳ Ma-tȳ Shir rȳrȳ na à. Mȳ hwȳ caari-tȳ ȳt-gom n-mȳ ȳn ka ma-tȳ á, mȳ kutu nȳ ȳs-nap á. ² Remen ȳn nomȳg o-saktȳ ȳn hur ȳn de, ȳm zȳe da-ȳ mȳ she'etȳ ȳn nȳ nȳ man yoosȳ nȳ rii hȳr-yo á sȳ ma-ȳt Yešo **Kiristi**, wȳ a kame n-tȳn o-**kan** à. ³ Da-ȳ ȳm habȳ be ȳn nȳ á, metȳ m-'wȳns á. Wȳr-o re ro ȳs-zap, rem o-gyer.* ⁴ Da-ȳ ȳm nomo nȳ ȳt-ma à, ȳm rȳrȳtȳ nȳ yo haadbȳ mȳ à, ba ȳn wȳer-ȳs re á. Mȳ kwȳemsȳ nȳ remen nȳ gȳkstȳ ma-ȳt re á. ȳn sugȳ-de ȳn kaanȳ da-ȳ ȳm rȳrȳ nȳ Ma-tȳ Shir à, **Kȳkt-ȳ Shir** ȳn gwȳmo-tȳ ȳn ȳ kututȳ nȳ ȳnze nip-ȳ, ⁵ taase shȳr ȳn nip-ȳ nȳ ya'as m-'wȳns be-de ȳn nap-se ȳn nȳt á, sȳ de remen ȳn bȳeb-de Shir.

Nap-se Shir

⁶ Da-ȳ tȳ ya-m-sȳnge-mȳ Shir tȳ ro'e ȳn ye shȳr-sȳ ȳs-geer be-de ȳn dor Yešo à, tȳ ye m-rȳrȳ ma-tȳ ȳs-nap. Amba ba gȳn nap-se ȳn ka zaman-yo á, ba komo gȳn nap-se ȳn yan-gwȳmo-tȳ ȳn ka zaman-yo m-ta yo á. Kap ka gwȳmo-nȳ ye a taage ȳn gwȳmo-tȳ ȳn ye. ⁷ Amba tȳ ȳt-ma ȳn nap-se Shir wukusse, se hun-nȳ ro nakkȳ á, se rȳ nap-se Shir se wȳ daage remen seps-m na cin ba a rȳ nomȳg hȳno o-dak à. N-ga Shir kute kȳ wan-gaan ka napsȳ á. ⁸ Be-de ȳn yan-gwȳmo-tȳ m-mȳka tȳ yatt-wȳ nape zȳngȳ-tȳ Shir á, remen

[†] **Bȳr-o gaan:19** 1:19 Hyen komo: Isha 29:14 (ȳt-Girik).

[‡] **Bȳr-o gaan:31** 1:31 Hyen komo: Irm 9:24.

ȳr-o yoor:3 2:3 Hyen komo: Sȳng 18:9.

* **Bȳr-ȳs**

yê ro nakkê yo Shir zonge m-nom à ye roa kem Wa-ut-Hyat Wan-Koyan o-kan ye hoot wu á. ⁹ Amba ka tó ro gense un takurda-o Shir unze:

“Rii-yo Shir he nome yan-cón-tó un wu à

yatt-wu taku yo m-hyan á,

yatt-wu takê m-hogê á,

yatt komo wu takê barag-se un yo á.”†

¹⁰ Amba Shir kututu na se ká rem-se remen na yan-senge-mo un wu ye be-de un Kukt-o un wu o ruru na. **Kukt-o Shir** a hoks na rure un ka rem-se remen Kukt-o ro m-byarag o nep rem-se Shir se a hoks m-nap á. ¹¹ ¿Wan wu nê he hoks m-nap un ma-tó un hur-de un net un ba kukt-o un net o ro n-me un net á? Kang-o gaan yatt-wu nape barag-se ro un hur-de Shir á, se **Kukt-o Shir**. ¹² Na komo ba kukt-o un ká hño dak-o o a goksune á, se de Kukt-o rwuune be-de Shir à. Wu ya'ag na Kukt-o un wu remen a nept rii-yo Shir ya'asu na hur-ur gaan à. ¹³ Remen kaane te rotte un rure un ye ken ye. Da-o te rure hun-nê ka **Ma-to m-Rerem** to, te m-rwor un gom-to us-nap se te yoose un nap-se un net á, se de un gom-to Kukt-o ruru te à, se o-nip mosse un Shir nê. ¹⁴ Bon net-wu rotte o-Kukt á wu tun wu hogê rem-se **Kukt-o Shir** rure hun-nê á, remen be-de un wu se ka rem-se o-hwaa se. Wu hoks m-nap bo ka rem-se ro á, remen **Kukt-o Shir** o ro un hante un nap-se Shir. ¹⁵ Net-wu ro un **Kukt-o Shir** nê à, wu hoks nap un me'es un ko yo ke rii-yo nê, yo **Kukt-o Shir** ro wu m-yoose à. Amba hun-nê ye rotte **Kukt-o Shir** á yea hoks m-nap un me'es un yo Kukt ro na m-yoose á.

¹⁶ “¿Wa nape barag-ús Yawe?

¿Har wu hokstu wu m-yoose?”‡

Amba na yan-dor ro m-nap un yo ro n-me un hur-ur **Kiristi** à.

Bor-ús tet

Yan-guw-mo Shir

¹ Qr re nê, da-o um ro o-Korinti à, me nomo no ut-ma bo um nome ye Kukt-o ro m-dorutte á, se de me un nomo no ut-ma untun hun-nê ye un hño o-dak. Ya no ro untun yakar yan-yaar un ka da-o, be-de un dor **Kiristi**. ² Um reegtutu no m-yow m-yow yanze un rii-yo m-re yo m-hwogon á, remen no bo'os re un rii-yo m-re yo m-hwogon á. Har m-moka ma no un go wq á.* ³ Remen har m-moka no un hur-de ma-hun nê. Remen no un shoob-de un or no nê yan-dor, komo no m-dum un hi un no un hi un no. Da-o no nome gon ka rem-se, ai har m-moka no rorsuru un hur-de ma-hun nê o ka. Nip-o no ro m-nom untun hun-nê ye nape Shir á. ⁴ ¿Re nome um nept yo ka? Remen urege wu ken wu zegg, “Me wu ma Burus wu,” wu ken wu komo wu zee, “Me wu ma Aporos wu.” ¿No ro m-nom o ka untun hun-nê ye nape Shir á?†

⁵ ¿Wan wu ro Aporos? ¿Wan wu Burus? Myet te guw-nê te ro be-de Shir temb. Te un gu no no sheret o-nip be-ur Wan-Koyan Yeso. Ko wu ke un rii-yo Wan-Koyan ya'asu wu m-nom nê à. ⁶ Me go ur-go, Aporos ya'u m-ho, amba Shir o rwo'e ká go-de m-bo'ose, te ye á.‡ ⁷ Remen kaane wu go ur-go à, un wu ya'e m-ho nê à ye un keer-de un rii á, se Shir cot wu rwo'e ka ur-go m-bo'ose à. ⁸ Wa-ur-go un wan-ya m-ho nê barag-se un ye gaan-se. Ko wu ke wu kum 'yons-de un senge-mo un wu be-de Shir. ⁹ Remen te yan-guw-mo Shir ye, komo no yan-dor un bo-o o-Korinti kat-o Shir o. Ma-to Shir no ro komo.

¹⁰ Be-de un yar-mo Shir nomo me à, wu ya'ag me us-nap un nomot senge-mo un wu. Um huk hwuk-o ut-mà untun keeg-yo ut-mà, cin un ka da-o ye ken ya-ut-mà ye ro ut-mà un ka hwuk-o um huke á. Se ko wu ke ko-ya-ut-mà wu nom ceen un go un mà-to wu he m-mà n-te un ká hwuk-o à. ¹¹ Remen yatt-wu he hoks un huk un hwuk hor-o arge o a hukse á, o ro Yeso **Kiristi**. ¹² Ye ken ya-ut-mà ye ro un mà ut-mà un saw-to ur-bon un to un hwor nê to ro m-tuk un ka yish-ye á untun zinariya, ko azorpa, ko kashi ut-ta'ar, ye ken ye, ut-ce nê, ko us-gwo, ut-kang nê ye ro to ma un ye mà-to. ¹³ De ken ho-de a hyen senge-mo un ko wu ke ko-ya-ut-mà wu. Remen da-o Yeso he m-muun à, wu rwunte ko yo ke rii-yo cas. Remen o-ra o-ra a he rwunte un senge-mo un kowan, komo ra-o he meger un go un ko mo ke senge-mo kowan nome à. ¹⁴ Urege mà-to a ma'e un ká hwuk-o à to tuk á, to, wu mà ká ma-to à wu kum ur-'yons. ¹⁵ Urege nê ká mà-to tuk, wu mà ka mà-to à wu taagute un to, amba wu kumus gwu, amba sa o zee n-me o-ra wu zwon-de.

† **Bor-ús yoor:9** 2:9 Hyen komo: Isha 64:4. ‡ **Bor-ús yoor:16** 2:16 Hyen komo: Isha 40:13 (ut-Girik). * **Bor-ús tet:2** 3:2 Hyen komo: Yahu 5:12-13. † **Bor-ús tet:4** 3:4 Hyen komo: 1Kor 1:12. ‡ **Bor-ús tet:6** 3:6 Hyen komo: Seng 18:4-11,24-28.

¹⁶ ¿Nõ nap unze nõ un hi un nõ **Pyo-o Shir** o nõ rõ á, be-de Shir rõ m-she'et?§ ¹⁷ Ürege wu ken ñet-wu naaste **Pyo-o Shir** o rõ ba m-kukõp à, Shir a naas ka ñet-wu. Remen **Pyo-o Shir** ott m-kukõp á, komo nõ ye rõ ka Pyo-o. ¹⁸ Taase kõ wu ke ñet-wu raks hi un de un wu, wu rõ m-zee wu ko-ya-õs-weer wu m-mõka, se wu muss hi un de un wu untun ko-raag remen wu waragte ko-ya-õs-weer. ¹⁹ Remen kaane weer-se un hono o-dak raag-mõ un co-o Shir. Me un zee kaane, remen gensẽ tõ rõ unze, "Wu rõ un bõp un ya-õs-weer be-de un weer-se un ye."* ²⁰ Komo gensẽ tõ rõ unze, "Yawe nepste unze barag-se un ya-õs-weer hwaa-se rõ."† ²¹ Remen kaane, taase wu ken wu ma'as m-gwon un rii-yo ñet he hoks m-nom à! Remen hon un rii kap yo ma nõ yo: ²² Kõ Burus, kõ Apõros, kõ Bitrus‡, kõ hono o-dak, kõ m-hoog, kõ m-mar, kõ rem-se m-mõka se, kõ un se rõõñe ù-co à, ai myet se ma nõ se, ²³ nõ komo ye ma **Kiristi** ye, **Kiristi** komo wu Shir wu.

Bõr-õs nass

Yan-senge-m Kiristi

¹ Hun-ñe dek, Apõros un me ñe yan-guw-m **Kiristi** te rõ. Shir ya'astu te senge-mõ un rwõr un ma-tõ un wu, tõ o-nip tõ rõ wukusse à. ² Rii gaan-yo a cone be-de un gõ un ka guw-ñe ye, ye nom yo wan-co-o ye cone à, hur-ur gaan. ³ Yatt-yo da me kõ nõ, kõ yan-piish ut-ma be un nõ, zeege unze um nomog senge-m re me un Shir ne, kõ me nom á. Nip-o, me un piishẽ un hi un de ut-ma mossẽ un kaane ñe á. ⁴ Me nap kõ me un de ken **ba'as-de** ñe á, myet un kaane ñe, man zee um taagute **ur-ba'as** kõ hiin á. Wan-Koyan wu he gwõt un senge-m re à wu he m-zee um nomog ur-bon ñe kõ ba ur-bon. ⁵ Remen kaane, taase nõ kupse wu ken wu ut-ma ba da-o un woõ. Ka da-o rõõn, da-o Wan-Koyan he muun à. Wu he rwuntẽ un rem-se rõ wukusse o-comb à, komo wu rwuntẽ saktõ-q rõ un hur-de un ñet à. Ka da-o o ka kowan he gõks ur-bõngõn be-de Shir hond hond Shir nepste ka rii-yo rõ n-me hur-de un ñet à.

⁶ Tõ, or re ñe, be-de un rure un nõ ka rem-se un ya-ur-yoos se, um rwõ'og nõ õs-barag n-me un Apõros ñe remen ka sha-mõ guut nõ un ka bu-yo. Nõ yoos be-de un ka yoor-m te mõ um conõg nõ nep yo ka: "Taase nõ pes rii-yo a gene à un takurda-o Shir." Taase wu ken wu nom m-gwon remen wu rõ wu m-yoosẽ à, har wu yo'og wu ken wu. ⁷ ¿Wan wu zee o aragte ye ken ye? ¿Yan yo ñe o rotte yo un hi un du husse rii-yo Shir ya'ut wo à? Tõ, urege har kaa o, ¿ya hantẽ o rotte un jaks ur-hi sa o zee ba yar-mõ a ya'ut wo à?

⁸ Nõ m-nom sa o zee nõ nepse kap. Yatt-wu he nõ m-yoosẽ á. Nõ m-nom sa o zee nõ kumuste yar-mõ o-Kũkt. Nõ ur-she'et sa o zee gwõmo-ñe nõ rõ un **Kiristi** ñe amba te ye rõ nõ m-yoosẽ à te ur-she'et kaane á. A ro zeege ma nõ gwõmo-ñe ye, te argu nõm ut-gwõmo be-ur gaan un nõ ne! ⁹ Remen un hyan-o re, Shir rwuntẽ un **yan-Tõm Yeso** cas. Te rõ kom-de un koyan, untun ye a kupse ma-tõ m-mar à. Remen te waragte rii-yo hono o-dak kap, un yan-tõm ye Shir ne, un hun-ñe ñe he shere un yish à. ¹⁰ Hun-ñe ye un hono o-dak rõ m-hyan sa o zee tett õs-weer á remen te rõ m-nomẽ un **Kiristi** m-guw. Amba nõ, nõ m-gwon sa o zee nõ õs-weer ñe n-me un **Kiristi!** Hun-ñe ye un hono o-dak rõ te m-hyan tett beẽb-de m-nom un rii á. Amba nõ, nõ ur-beẽb ñe de m-nom un rii. Hun-ñe ye un hono o-dak rõ nõ un 'ya m-sek, amba te ñe ye rõ te m-yo'og! ¹¹ M-mõka kaane te un hoge un mer un **swoot-o** m-hõ ñe, te un cop un kashi ut-saw á, a te m-dum tett o-hur á. ¹² Se te rangute te kumut rii-yo un hi un te. Ye pyepe te, te ru'uru ye nu-o so-o, a ye'e te ur-kõõb te m-'mõ ur-hur.* ¹³ Hun-ñe re ra-o te, te nomo ye ut-ma un hur-de m-gwugwu. Te waragte sa o zee buse-o un hono o-dak, rii-yo kowan rõ m-'yar à, ka rõ ho-ur bi.

¹⁴ Me un gene nõ tõ ka yanze remen um ru'ut nõ hoge m-'e á, se de remen um kyewestũ nõ remen nõ yakar re ye, ye me m-con komo à. ¹⁵ Man rees nõ m-dek untun yakar re. Kõ nõ nom un ya-ur-yoos ñe n-me un Wan-Koyan har ye woõ dugu-õs õp [10.000] à, wan-gaan wu cot he m-nom untu o-tato. O shir n-me Yeso **Kiristi** me rõ tato nõ be-de un hantẽ un **Ma-tõ m-Rerem**. ¹⁶ Remen kaane me õs-kõn nõm nõ bõ me un nome à.† ¹⁷ Remen um guut nõ m-nom kaane o rwõ'e um tõmbute **Timoti** wà re wu me m-con à. Ko-yan-ess ut-ma wu un Wan-Koyan. Komo wu baksu nõ bõ me un dor Yeso **Kiristi** à bõ me ur-yoos n-me un kõ ye ke hun-ñe ye yan-dor à.

¹⁸ Amba ye ken ye hyanag sa o zee man habẽ be un nõ um tepertu ye un rem-se ye á, har ye un wõs ur-be õs-ses sa o zee ye nepse koyan. ¹⁹ Amba um rwõbe o-Korinti

§ **Bõr-õs tet:16** 3:16 Hyen komo: 1Kor 6:19; 2Kor 6:16. * **Bõr-õs tet:19** 3:19 Hyen komo: Ayub 5:13. † **Bõr-õs**

tet:20 3:20 Hyen komo: Bõng 94:11. ‡ **Bõr-õs tet:22** 3:22 ut-Girik: Kepas (jin-ur Bitrus de). * **Bõr-õs nass:12** 4:12 Hyen komo: Seng 18:3. † **Bõr-õs nass:16** 4:16 Hyen komo: 1Kor 11:1; Piri 3:17.

un beeb-de un Wan-Koyan un ka ho-to be un no. Da-o me habe man hyen un hi un de yo ka ya-us-ses ye ro m-nom à. Man nep komo urege ye kumug ur-beeb be-de Shir, ko ne ma-to o-hwaa ye ro m-nom. ²⁰ Baks no unze Shir ro m-piishe hun-ne ut-ma un bo ye yage wu nomte ut-gwomo un hur-de un ye á, ba n-me raks un bo ye ro tep á, amba n-me m-gwot ko beeb-de un wu ro n-me hur-to ye à. ²¹ To, ¿ya no husse um nomo no da-o me wobe, um negbe o-sorog ne ko de um kutu no ut-con un gwugwer-mo ur-hi ne?

Bõr-ús taan

Ruut no ya-o-ás be un no

¹ Um hogute hun-ne ro un ma-ut no. Ye zeege wu ken campo-wu ro kon be un no. Wu ro un nom un yo depe á, un wu ken ne'a-wu ne. Ko be-de un ye nape Shir á, ye ro m-nom un go un ka rem-se ka net-wu nome á. Wu ken wu muute ne'a tato un wu untun ne'a un wu.* ² Har rii-yo m-gwon yo ká no kume! Ashi, ¿udepe men-to tuk no, no ruut ká wu nome go un ká rem-se be un no á? Depete no ruut wu be un no. ³ Ko de nomte á, me be-ur gaan un no ne o-wur á, me be-ur gaan un no ne n-me o-kukt. Um kupsussute net-wu nome go un ká rem-se à ut-ma sa o zee be-ur gaan un ro un no ne. ⁴ Be-de no morge kukt-o re ro m-she'et káne, komo un beeb-ur Yeso Wan-Koyan, um conog no nom ko yo ke rii-yo sa o zee me kaane be un no. ⁵ Ya'as no **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ká campo-wu. Nom no kaane remen **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** naaste wur-o un wu o ma-hun, amba Wan-Koyan a guus hog-mo un wu ho-de wu muune.

⁶ Gwon-mo notte à rii-yo ur-bon yo á, remen no yagute net-wu depe á be-ur no. Ashi, ¿no nap unze, ya o-**yist** o-rek yo ro un hundunse un hon ur-burodi á?† ⁷ Ruut no ká **yist**-m' wutum-mo remen no waragte burodi-ur pu-de ba m-**yist** bo no ro à. Nom no kaane remen Shir so'ostu no, be un no a peneste rwug o-ca yo un **Biki-o m-Pas. Kiristi** ro rwug-o ca-o na.‡ ⁸ Cinda nip-o à, ma'as no m-baks unze na hun-ne ye Shir ye. A joro no bu-us na us-ut se n-ga. A gimim no ut-yage. A nom no dorotte-o un Ma-to Shir a yage men-ut jaas-to bo **Yahuda**-ne yage burodi-to m-**yist** à da-o un **Biki-o m-Pas**. A doru no **Kiristi** hur-ur gaan un nom o-shir ne.§

⁹ Um genutu no n-me un takurda-o re, um zee taase no mosse ur-hi un ya-o-ás ne. ¹⁰ Ba hun-ne ye nape Shir á um zee no á, ko ya-o-suub, ko ya-ur-hyow, ko yan-guw-mo us-toog. Ko de nomte ye nap Shir á no som ye á. Remen urege kaane o se no ruug un ká hono o-dak o war war. ¹¹ Yo ka yo me no m-rure: taase no mosse ur-hi un kap o un bon wu zee or no wu ko-yan-dor à, urege wu ro un hur-de o-ás ne, ko ko-ya-o-suub, ko ko-yan-guw-mo us-toog, ko wa-ut-reeb, ko ko-ya-m-swq, ko ko-hyow. No jar no re rii-yo m-re un go un ye ne á.

¹² Mett gwomo-to un piishe un hun-ne ye ro un dor o un Shir á ut-ma á. Amba noa hoks piishe un yan-dor o Shir ut-ma. ¿Ko no hoks á? ¹³ Shir o un hi un de un o he piish un ma-to un ye yage wu m-dore á. "Ruut no ko-yan-men-ut jaas-to be-ur no"* bo Ma-to Shir zee à.

Bõr-ús cind

*Taase yan-dor Yeso heet
or un ye ne be-de ut-gwomo*

¹ Urege wu ken wu ro ut-ma ne un or un wu ne ko-yan-dor, wu jar wu heet to be-de un ko-yan-piish ut-ma wu ro ko-yan-dor á. Yo depe à, ko-yan-napse Shir wu hongsu no ka ma-to. No heete yan-ba un dor á. ² ¿No nap unze yan-ba-m-kukop ye he piishe un hono o-dak ut-ma á? Urege har no ye he piishe un hono o-dak ut-ma, depete no yoos hongse un ma-ut rek-to ba no un band ye ken ye, ye ro yan-dor á. ³ ¿No nap unze a he no piishe un **yan-tom-ye Shir** ut-ma á? ¿Yagunte rem-se haane mosse un she'et-de un ká hono dak-o ne? ⁴ ¿Urege yan-dor kumug ut-ma mosse un or re un ye ne, ya hante notte ha be-de ye ro yan-dor á ye piishe no ut-ma? ⁵ Me un rwor to kaane remen no hogute m-'e. ¿M-moka ko net wan-gaan wu ro kon o ká be un no ko-ya-us-weer wu he no hoks caas ur-hoon á? ⁶ Gwot no yo no m-nom à. Wu ken wu be-ur no ro m-heet un or re un wu be-de ut-gwomo a piishte wu ut-ma. Har ma be-de un yan-ba un dor! Rott ur-bon kaane á.

* **Bõr-ús taan:1** 5:1 Hyen komo: Kara 22:30. † **Bõr-ús taan:6** 5:6 Hyen komo: Gara 5:9. ‡ **Bõr-ús taan:7** 5:7 Hyen komo: Rwug 12:5. § **Bõr-ús taan:8** 5:8 Hyen komo: Rwug 13:7; Kara 16:3. * **Bõr-ús taan:13** 5:13 Hyen komo: Kara 13:5; 17:7; 19:19; 21:21; 22:21,24; 24:7 (ut-Girik).

⁷ Da-õ nõ heete õr nõ ko-yan-dor be-de ùn ko-gwõmo, **ko-Gwõmo-wù ùn ya-ùt-kõt** reeg nõ. Jiishtë o 'mo ùr-hur kò a wèn wò sùsamb-m ru. ⁸ Amba nõ wargù hi ùn nõ m-nongon, nõ ùn cõrè ùn sùsamb-m õr nõ nè, har ma õr nõ nè yan-dor!

⁹ ¿Ashi, nõ nap ùnze hun-nè yè nõmè rii-yo ùn ba ùr-bon à, yèa cùw ùn **Gwõmo-tõ Shir** á? Taase a egussù nõ, be-de ùn rurè ùn nõ yo ken rii-yo ùn hon. Mè nõ m-rurè, ko-ya-o-ás, kò ko-yan-guw-mò ùs-toog, kò ko-yan-hoob-o ùn ne'a-nè, kò campo-nè yan-baramse ùn wur-õ ùn yè, kò campo-nè yan-m-rewe ùn õr ùn yè, kò campo-nè nè, ¹⁰ kò hyow-nè, kò ya-o-sùub, kò ya-m-swò, kò yan-naas ùn jin-tõ ùn hun-nè, kò ya-ùt-rum, be-de ùn yè yatt-wù he m-cõw ùn **Gwõmo-tõ Shir** á. ¹¹ Kaanè yè ken rowè be ùn nõ n-ga, da-õ nõ ro nakke **Kiristi** á. Amba m-mòka, Shir sokstè **ba'as**-ùt nõ, komo a muutu nõ yan-ba-**ur-ba'as** komo wù hongsutù nõ ùn wù nè. Wan-Koyan Yeso **Kiristi**, wù nome kaanè ùn beeb-de ùn **Kùkt-õ Shir**.

Sekemsù nõ Shir ùn wur-ùt nõ

¹² Yè ken yè rò m-zèè, "Shir ya'ag na nom ùn kòyan remen na yan-dor yè ùn wù yè." Èè, man hoks nõm ùn yo ùm cõnè à, amba ba kòyan yo Shir ya'ù na keer-de m-nòm à yo rò na m-gu á. Yè ken yè rò m-zèè, "A ya'ag mè nom ùn kòyan," amba mè man yagè yo ken rii-yo muut mè wan-guw-mò ùn yo á.* ¹³ Wù ken a hoks m-zèè, "A ùn nõm rii-yo m-rè remen ùt-mèn, ùt-mèn komo remen rii-yo m-rè," Nip-õ, amba kanè ùn co Shir a saburse rii-yo m-rè ùt-mèn nè. Amba rii-yo ùr-bon yo a naas wur-ùt na be-de ùn hoob-õ ùn ne'a-nè á. Wur-ùt na tõ ùn Wan-Koyan tõ Wan-Koyan komo wù ùn wur-ùt na wù. ¹⁴ Shir 'yonstè Wan-Koyan ùt-marimar, kaanè komo wù he na m-'yons ùn beeb-de ùn wù. ¹⁵ ¿Ashi, nõ nap ùnze myet òk-tõ ùn wur-ùt nõ tõ ma **Kiristi** tõ á? Cinda kaanè õ à, man dek òk-ùt Wan-Koyan ùn muutu tõ òk-tõ ùn ko-kaar á. Kò hiin! ¹⁶ ¿Nõ nap ùnze kap bõn wù mòsse wur-õ ùn wù ùn ko-kaar nè à, yè waragte wur-o o-gaan ùn wù nè á? Remen a zestè, be-de ùn takurda-õ Shir, "Yoor-mò ùn yè, yè waragte wur-o o-gaan."† ¹⁷ Amba kap wù mòsse hi ùn du ùn wù ùn Wan-Koyan nè à, yèa warag gaan n-mè o-kùkt.

¹⁸ Nòm nõ já ùn cõw-yo o-ás nè! Da-õ hun-nè nõmè **ba'as-ur** hõr-de, ba wur-õ ùn yè, yè nõmè **ur-ba'as** á. Ko-ya-o-ás wù rewè ùn ne'a-nè à ba ne'a ùn wù á, wù nomotè wur-õ ùn wù **ur-ba'as**. ¹⁹ ¿Kõ nõ nap ùnze wur-ùt nõ pyo-õ ùn **Kùkt-õ Shir** õ, õ rò be ùn nõ, komo õ rwuunè be-de wù á? Komo nõ yè yan-beeb-de ùn hi ùn nõ á, amba Shir.‡ ²⁰ Shir ùn õ nõ. Wù tops, remen kaanè sekemsù nõ Shir ùn wur-ùt nõ.

Bõr-qs ta'voor

Yoos-ur Burus mòsse ùt-ge nè

¹ Ma-tõ ùn rii-yo nõ gendè mè à, ùr-bon nè, net she'et ba ùn ne'a.* ² Amba remen nõ wongutè o-ás nè, kò wù ke net-wù, ge ne'a ùn wù. Komo ko wù ke ne'a-wù ùn campo ùn wù nè. ³ Hond hond õ campo rewè ùn ne'a ùn wù nè, wù nõm ne'a ùn wù rii-yo depe wù nom à. Ne'a komo wù nõmè campo ùn wù kaanè. ⁴ Remen ne'a rott beeb-de ùn wù zeet campo ùn wù, "Mè wù cot he m-nòm yo wur-o re cõnè à." Kaanè komo campo rott beeb-de ùn wur-õ ùn wù á sè de ne'a ùn wù. ⁵ Nõ yè geesè ùt-ge à, taase wan-gaan wèn õr re ùn wù á, sè de ùrege kaanè nõ ormè nõ nom ùt-hõ m-õog remen nõ nomot ùs-kõn be-de Shir. Ka da-de, nõ doot m-go'onè. Taase **ko-Gwõmo-wù ùn ya-ùt-kõt** wù durumsù nõ, remen nõa hoks m-garamse wur-ùt nõ á. ⁶ Ma-tõ mè nõ m-'ya ba **karamsa**-õ á. ⁷ Ùm ro cõng a zee yan-dor yè ga ùt-ge á bõ ùm rò à ba ùt-ge. Amba Shir ya'ag yè ken yan-dor yè beeb-de m-she'et ba ùt-ge. Komo wù 'yè yè ken yan-dor yè mò ken yar-mò. Kò wù ke ko-yan-dor-wù rò m-yar nè mò Shir ya'ù wù à, komo wù 'yè yè ken yan-dor-yè mò ken yar-mò ùn hõn bõ yè he wù nõmè m-senge à.

⁸ Ma-tõ ùn yè ga ùt-ge á ùn yè campo ùn nè marè nè à, mè m-hyan a jiish ùr-bon yè she'et ba ùt-ge ùntun bõ ùm rò à. ⁹ Amba ùrege nõ hoks garamse ùn hi ùn nõ á, depetè kò wù ke wù kum campo ùn wù kò ne'a ùn wù. Remen jiishtë a ge ùt-ge ottè ás-õ re beeb ùn du.

¹⁰ Nõ yan-dor yè rò ùn campo-nè kò ne'a-nè nè à, **karamsa**-õ ka ùm rurù nõ (Komo mè wù á, amba Wan-Koyan wù jip, rurù na ka **karamsa**-õ): Taase ne'a caas ùt-ge ùn campo ùn wù nè á. ¹¹ Komo ùrege yè caagutè ùn campo ùn wù, taase wù ge ùt-ge á, se

* **Bõr-qs cind:12** 6:12 Hyen komo: 1Kor 10:23. † **Bõr-qs cind:16** 6:16 Hyen komo: Taka 2:24. ‡ **Bõr-qs cind:19** 6:19 Hyen komo: 1Kor 3:16; 2Kor 6:16. * **Bõr-qs ta'voor:1** 7:1 ùt-Girik: Rò ùr-bon nè campo yagutè ci ùn ne'a.

dē yē jamas ge-tō ūn yē ūn campō ūn wū nē. Campō komo taase wū ho'os ne'a ūn wū á.†

¹² M-mōka, ūm zēeg tō ka be-de nō yē kušē à, (mē wū yanze Wan-Koyan á), ūrege wū ken wū rō ūn ne'a nē ko-yan-ba ūn dor, ūrege wū ēks yē she'et she'et-de ūt-ge ūn wū nē taase campō ho'os wū á. ¹³ Komo ūrege wū ken ne'a-wū rō ūn campō nē ko-yan-ba ūn dor, amba wū ēks yē she'et she'et-de ūt-ge ūn wū nē, tō, taase ká ne'a-wū ho'os wū á. ¹⁴ Mē ūn zēē kaane, remen campō wū shērē be-ūr Yēso á, Shir a so'os wū rem ne'a ūn wū, wū shērē be-ūr Yēso à. Kaanē komo, ne'a wū shērē be-ūr Yēso á, Shir a so'os wū rem campō ūn wū, wū shērē be-ūr Yēso à. Ūn ya kaanē á, Shir a gōks yakar ūn yē á. Amba remen Shir so'ostē tatō ūn yē nē, m-mōka Shir gōkstē yakar ūn yē.

¹⁵ Ūrege komo wū yagē m-shēr á cōnog m-wongē ūn wū shērē à, yēa hoks m-wongē. N-mē ūn kaanē, campō kō ne'a wū shērē à, a gaktē wū ūr-she'et ūn wū yagē m-shēr nē á. Shir wū ūn aag na remen she'et-de ba ūt-ween. ¹⁶ Wō ne'a, ¿o nepstē kō wōa gu campō ru? ¿Wū sheret be-ūr Wan-Koyan bō o shērē? Wō campō, ¿o nepstē kō wōa gu ne'a ru wū sheret be-ūr Wan-Koyan bō o shērē?

*Gō ūn she'et-de Wan-Koyan
cōņē a she'et à*

¹⁷ Cin da-o Shir daage yē yan-dor à, depetē ko wū ke ko-yan-dor-wū she'et gō ūn she'et-de Wan-Koyan cōņē wū she'et à. Ka rii gaan-yo yo mē m-rūrē ūn yan-dor kō kenē ūm ha be-de ūn yē. ¹⁸ Kap bon wū Shir aage à, wū ro kō n-ga ūr-kō nē à, tō taase wū hoob she'et-de ūn ba ūr-kō á. Wū Shir aage komo ba ūr-kō à, wū warag ko-yan-dor Yēso à, tō, taase wū hoob sē a kōog wū á. ¹⁹ Ūr-kō, kō ba ūr-kō, ba rii-yo á. Amba nom o-dōrotte ūn **karamsa-o** Shir jiishtë ūr-bon. ²⁰ Ko wū ke wū she'et bō Shir 'wōssū wū a ekt wū ko-yan-dor á. ²¹ Ūrege wū ko-guw-wū o rowē da-o Shir agu wū o waragtē ko-yan-dor o ūn wū à, taase o ryegen á. Ūrege komo wū ēssū wō à ho'ostū wō, tō arag. ²² Kap wū rō ko-guw à, da-o Wan-Koyan aage wū à, Wan-Koyan postē wū ūn kom-tō **ko-Gwōmo-wū ūn ya-ūt-kōt**. Kaanē komo wū ro sak à da-o a aage wū à, ko-guw **Kiristi** wū. ²³ A ūn o nō, komo a tops, taase nō warag guw-mō ūn hun-nē á. ²⁴ Tō, or re ne, yan-dor myet bō a 'wōssē net da-o a agu wū à, wū she'et kaanē ūn Shir nē.

*Yan-ba-ūt-ge ūn yē campō
ūn yē nē marē nē à*

²⁵ Ma-tō ūn yan-ne'a-nē yē ga ūt-ge á, yo yē he m-nōm à, Wan-Koyan Yēso wū rūrū na yo yē he m-nōm á. Amba mē ūn 'ya ūn tō ma re ma-tō, ūm nak mē net-wū, wū hun-nē rō m-dēk ūn ma-tō ūn wū à, remen Wan-Koyan hogūtē 'wōn ūn de wū ya'ag mē ūs-nap. ²⁶ Mē m-hyan a jiishtë ūr-bon net she'et bō wū rō à, remen a ciristē m-cōw ūn da-o ūn rē ūr-kōob. ²⁷ Ūrege o geestē ūt-ge, taase o caas tō á. Ūrege nē wō ūn gō ga ūt-ge á, taase o ge ūt-ge. ²⁸ Amba ūrege o geestē ūt-ge, **ba'as-de** á, komo wan-ne'a ge'ē ūt-ge, **ba'as-de** á. Amba dē yē ga ūt-ge à yēa sū ūr-kōob de ūn nekettē ūn hogōm ūn yē. Komo ūm cōnog ūm hebe nō swō ūn ka kōob-de.

²⁹ Qr re nē yan-dor, rii-yo mē ūt-ma à, yo ka: A kus o-da nē ūn ka hōno o-dak o á. Cin ūn m-mōka, ya-ūt-ge yē nomē Wan-Koyan m-guw sa o zee yē ga ūt-ge á. ³⁰ Yan-dor yē rō ūn tūk-mō ūt-mēn à, yē warag sa o zee yett tūk-mō ūt-mēn á, yē rō o-zak à yē warag sa o zee yan-tūk-mō ūt-mēn. Komo yan-dor yan o ūt-saw yē warag yē rōtt rii á. ³¹ Yan-dor yē rō m-sēņe mō mōrogse saw-tō ūn hōno o-dak á, taase yē she'et ūn 'wōns-mō ūn tō á, remen ka hōno o-dak o a rō n-mē ūn o à, o m-ta o.

³² Ūm cōnog nō yagē regen-o ūn bō nō he m-she'et à. Wū ga ūt-ge á wū rō ūn ēss ūr-hi be-de ūn Ma-tō Shir ūr-bon nē, bō wū he rwō ūn Wan-Koyan hogē m-rērēm à. ³³ Amba wū rō nē ūt-ge nē à, wū ūn ēss ūr-hi ūn saw-tō ūn hōn ūn ka dak-o, bō wū he rwō ūn ne'a ūn wū hogē m-rērēm à. ³⁴ Barag-se ūn wū purgūtē o ka be-ūt yoor. Komo ne'a wan-ba-ūt-ge kō wan-ne'a, wū rō ūn ēss ūr-hi be-de ūn ma-ūt Wan-Koyan ūr-bon nē remen wū waragtē ba m-kūkōp n-mē o-wur o-kukt nē. Ne'a-wū ūt-ge nē wū rō ūn ēss ūr-hi kō de ke hō-de be-de ūn saw-tō ūn hōno o-dak, bō wū he m-nōm campō ūn wū hogūtē m-rērēm à. ³⁵ Mē ūn cōn nō m-gu, remen nō she'ettē bō Wan-Koyan cōņē hun-nē yē ūn wū she'et à, yē nom wū m-guw ūn hur-ūr gaan à. Mē cōn nō m-gaktē be-de ūn nom ūn yo ken rii-yo kō yo ken yo á.

³⁶ Amba ūrege net nōmog ūs-barag unze wū rō ūn nom ūn yo depe á be-de ūn wan-ne'a-wū wū rō ūr-ryap à, komo cōn-tō ūn wū rō m-bōse, yagē wū geet wū, **ba'as-de** á. ³⁷ Amba ūrege net zōņgsūtē ba wū ken wū ūn zēē wū nom kaanē, ba sē wū gaag ūt-ge á. Wū rō o-cōw nē wū nomot yo wū cōņē à. Komo ūrege dē wūa hōksusse bōp ūn hi

† Bqr-ūs ta'yoor:11 7:10-11 Hyen komo: Mati 5:32; 19:9; Mark 10:11-12; Ruka 16:18.

ʉn de ʉn wʉ, har wʉ deƙ ʉn hur-de ʉn wʉ, wʉa ge wʉ á, tɔ, tɔ ka hond hond ɔ tɔ rɔ.³⁸ Remen kaane, kaane ka cɔw-se ʉs-yoor se rɔ ʉr-bon ne ʉrege net zongsuƙe wʉa ge wan-ne'a-wʉ wʉ rɔ ʉr-ryap á, wʉ nomog rii-yo ʉr-bon. Amba ʉrege wʉ deƙ ʉn hur-de ʉn wʉ wʉa ge ʉt-ge á, wʉ nomog rii-yo jiishe á.³⁹ Taase ne'a-wʉ ʉt-ge wonge ʉn campo ʉn wʉ ne á, ʉrege campo ʉn wʉ rɔ ʉn hoog ne. Amba ʉrege campo ʉn wʉ marag, wʉ rɔ o-cɔw ne, wʉ hur-de ʉn wʉ cɔne á, wʉ geet wʉ. Amba ko-yan-dor, he wʉ m-ga cot.⁴⁰ Amba ʉn hyan-o re, wʉa jiish ʉn hoge m-rerem wʉ she'ete kaane ba wʉ ʉn ga ʉt-ge. Me gwot-ɔ kaane **Kukt-ɔ Shir** zee me ʉm zee.

Bɔr-ʉs eer

Rii-yo m-re yo a seke pyo-ɔ m-gir á

¹ Tɔ, ma-tɔ ʉn rii-yo m-re yo a **seke** pyo-ɔ m-gir á, a nepste kap-m na ya-us-nap-ye. Nap-ʉs na rɔ ʉn hante ʉs-seƙ, amba was-m rɔ m-rwɔ **yan-dor Yeso** m-bo'ose.² Kap wʉ rɔ m-hyan wʉ zee wʉ nepste rii á, tɔ har m-mɔka wʉ nap yo deƙ wʉ nep á.³ Amba myet bɔn net-wʉ rɔ ʉn cɔn-tɔ Shir á, Shir nepste ʉn wʉ ne.⁴ M-mɔka ma-tɔ ʉn re rii-yo m-re yo a **seke** pyo-ɔ m-gir á, a nepste ʉnze, m-gir mɔ rɔ ʉn hɔ-mɔ rii á. Komo shir ɔ o-nip ɔ á, a nepste komo ʉnze Shir gaan-ɔ cot.⁵ ʉn hyan-ɔ ʉn ye ken ye, rem-ʉs rɔ kɔn deen se ye rɔ m-aag "shir-ye" á ʉn "yan-koyan-ne" n-tɔn kɔ n-dak.⁶ Amba na a nepse Shir gaan-ɔ. Wʉ rɔ o-Tato, wʉ nome koyan komo remen ʉn wʉ atte ʉn hoog ne. Wan-Koyan, wan-gaan wʉ, komo Yeso **Kiristi**. Be-de ʉn wʉ ɔ komo Shir nome koyan, be-de ʉn wʉ ɔ komo a ya'ʉ na hoog.

⁷ Amba de ba kap yan-dor ye nape kaane á. Har m-mɔka ye ken ye rɔ hyan m-gir nip-ɔ, remen kaane da-ɔ ye re'e yo a **seke** m-gir á, ye rɔ m-hyan sa o zee gw-mɔ shir-ye o-nip ye rɔ m-nem. Barag-se ʉn ye ʉn hur-de ʉn ye kapsuru ye ʉnze ye nomog ʉr-ba'as.⁸ Rii-yo a m-re á yoa hyokontu nɔ yow yow ʉn Shir ne á. A taage ʉn koyan remen a yagute yo m-re á. Komo a kum rii, remen a reeg yo á.

⁹ Amba nom nɔ cɔen taase de ka keer-de ko-yan-dor **Yeso** warag cɔw-yo rwɔ ʉn wʉ ken wʉ rotte ʉr-beeb be-de m-sher á wʉ nom rii-yo wʉ nap kɔ Shir cɔnog yo á.¹⁰ Remen ye ken ye ye rotte ʉr-beeb be-de m-sher á hyene wɔ, wɔ wʉ rɔ ʉr-beeb ne be-de m-sher á, wɔ ʉn re ʉn rii n-me ʉn pyo-ɔ m-gir, tɔ ka ma toa ru ye har ye reet rii-yo m-re yo a **seke** m-gir á, komo ya sabre ʉn hur-de ʉn ye.¹¹ Remen kaane ka nap-ʉs ru se, se a wakte shi'it-de ʉn kapa ʉn wʉ ken ko-yan-dor-wʉ, wʉ Yeso **Kiristi** mare remen wʉ á.¹² Da-ɔ nɔ ye rɔ m-rwɔ men-tɔ ʉn ye m-naase ʉn barag-se ʉn ye ne á, nɔ nomte ʉn ɔr nɔ ne ʉt-ba'as, kaane nɔ ʉn nome ʉn **Kiristiur-ba'as**.¹³ Remen kaane, ʉrege re ʉn rii-yo m-re á ru ɔr re ko-yan-dor nom **ur-ba'as**, man do ti ʉr-ap komo á, taas ʉm ru ɔr re nom **ur-ba'as**.

Bɔr-ʉs jero

Ur-beeb ʉn senge-mo

ʉn ko-yan-Tom Yeso ne

¹ ¿Me ʉn ya mett ʉr-beeb á? ¿Me ko-yan-Tom **Yeso** wʉ ka á? ¿Me hyan ɔ Yeso Wan-Koyan á. Ba remen senge-m re ɔ ka nɔ waragte ye ma Wan-Koyan? ² ʉrege me ko-yan-Tom **Yeso** wʉ be-de ʉn ye ken hun-ne á, ko-yan-Tom **Yeso** ʉm rɔ be ʉn nɔ remen nɔ ʉn dɔre Wan-Koyan ʉn bu-yo ma-ut re. Remen kaane, depete kɔwan wʉ nep cas ko-yan-Tom **Yeso** wʉ ʉm rɔ.

³ Shas-o re ɔ ka be-de ʉn ye rɔ m-cɔn ye nep kɔ me ko-yan-Tom **Yeso** wʉ á.⁴ ¿Tett keer-de ʉn a ye'et te m-re m-swɔ ne ʉn den-ut nɔ á? ⁵ ¿Tett keer-de m-neke ʉn ne'a te ne yan-dor ye rɔ ʉt-ge ne á, untun bɔ ye ka yan-Tom-ye Yeso ye, Bitrus* ʉn hen-ne Wan-Koyan ne nome á? ⁶ ¿Kɔ de me ʉn Barnabas ne, te ye he senge-mɔ ʉn reegte ʉn hi ʉn te?

⁷ ¿Wan wʉ ne he guw-mɔ ʉt-karma, ká da-de ne wʉ waragte reegte ʉn hi ʉn de ʉn wʉ? Ka ye go o-kat á, rɔ m-re ʉn hyo-ye ye go á da-ɔ ka hyo-ye nene. Ka ye rɔ gut-de ʉn ka á, rɔ m-swɔ m-yow mɔ ʉn ka ca-ye.⁸ Tɔ ka ma-tɔ ʉn net tɔ á. **Karamsa-ɔ** ɔ Shir ɔ zee kaane.⁹ Remen a geneste ʉn **karamsa-o Mosa** a zee, "Taase o bite nu-ɔ ʉn na-yo ʉt-kerem da-ɔ yo door-mɔ ʉn hyo á."† ¿Na-ye ʉn ya Shir he m-was ʉn ye ne ʉn hon-de ʉn ye cot bɔ wʉ zee kaane? ¹⁰ ¿Ká ma-tɔ na ye ka Shir rotte á? Rem na ɔ Shir zette kaane. Remen depete ko-ya-tom ʉn ko-ya-m-dor ne ye nom dish-ɔ ʉn gwuug-de ʉn rii-yo o-kat. Yan-ko'ot ʉn Ma-tɔ Shir depete ye re ye sʉ be-de ʉn senge-mɔ ʉn ye.¹¹ ʉrege te goog Ma-tɔ Shir ʉn hur-ur nɔ, tɔ, ʉyo ken caari-yo ʉn rii-yo ka te cite bɔ te zee nɔ 'ye te

* **Bɔr-ʉs jero:5** 9:5 ʉt-Girik: Kepas. † **Bɔr-ʉs jero:9** 9:9 Hyen komo: Kara 25:4; 1Tim 5:18.

rii-yo m-rë ùn saw-tò m-cqò në bò ko-ya-o-kat rò ce-mò ùn hyo-ye ùn wù?† 12 Ùrege nò tórög yë rurù nò Ma-tò Shir à, ¿të jiish yë ùn keër-de ùn nò nomotù të kaanë á?

Kap ùn kaanë në, të gaktù nò á. Amba të dúngutë be-de ùn koyan otte ma-tò ùn rii-yo he wën ùn senge-mò ùn **Ma-tò m-Rerem** tò ma **Kiristi** à. 13 ¿Nò nap ka ùnze ya-m-senge ùn **Pyo-ò Shir** kánë yë he kum ùn rii-yo ùn rë-mò ùn yë be-de ùn saw-tò a m-hantë á? ¿Ya-m-senge komo ùn o-hana o ùr-seke, kánë o ka yë he kum ùn gwúug-de ùn yë be-de ùn rii-yo a hantë ùr-seke á?§ 14 Kaanë tò rò komo, Wan-Koyan rworög wù zee yan-senge-mò ùn k'ot ùn **Ma-tò m-Rerem** yë kum rii-yo ùn reegte ùn hoog-mò ùn yë kánë.*

15 Amba kò o-gaan më hwò ùr-yish a nomotù më yo **karamsa**-o zëë á. Komo më gen tò ka remen nò nomotù më kaanë m-mòka á. Ay, jiish të ùm mer, otte ùm taage ùn ka gwón-mò. 16 Da-ò më m-k'ot à, më ùn hoks m-gwón á, remen Shir gaktù më m-nòm ká senge-mò ùn k'ot ùn **Ma-tò m-Rerem**. Komo man warag rii-yo ùr-wón më yagù mò m-nòm! 17 A ro zëege ùn cón-m re më m-nòm ùn ka rii-yo, ùm zëerù së Shir topk më. Amba remen Shir daagù më wù bpsù më ka senge-mò, remen kaanë mettù yo m-daag á. 18 Tò, ¿ya ùn yo në rò top-o re? Ka zak-ò më m-kum be-de ùn rwor ùn **Ma-tò m-Rerem** à ba wù ken wù ùn top á. Cip më cón m-gakte yan-dor á, yë nak yo depe m-top ùn ko-yan-k'ot ùn Ma-tò Shir à. 19 Kò de nomtë më ko-guw be-de ùn hun-në á, amba ùm mustë hi ùn de ko-guw be-de ùn hun-në, remen ùm wóntutù yë be-ur **Kiristi**. 20 Da-ò më ro be-de ùn **Yahuda**-në, ùm wargurù ùntùn ko-**Yahuda** remen ùm wóntutù yë be-ur **Kiristi**. Da-ò më ro be-de ùn yë rò m-dorë ùn **karamsa**-ò ùn **Yahuda**-në à, kaanë më m-nòm, (kò de nomtë a gakte më ùn dor-ò ka **karamsa**-ò á), amba remen ùm wóntutù yë be-ur **Kiristi**. 21 Da-ò më ro be-de ùn yë rò **Yahuda**-në á, yë rotte **karamsa**-ò ùn **Yahuda**-në á ùm rwò'urù hi ùn de be-de ùn yë. Ùn ka còw-yo ùm rë hi-de ùn yë, har ùm wóntutù yë be-de ùn **Kiristi**. Amba më jorë **karamsa**-ò Shir á. Ùm dorutë **karamsa**-ò **Kiristi**. 22 Be-de ùn yë rotte m'-wóns ùn sher-mò ùn yë á, ùm waragurù ùntùn ko-yan-ba-m'-wóns remen ùm wóntutù yë be-ur **Kiristi**. Eë, ùm sengutë ùm waragte kò yo ke rii-yo be-de ùn kò wù ke net-wù remen ùm guut yë† ùm wóntutù yë be-ur **Kiristi**. 23 Myet më ùn nòm kaanë remen k'ot ùn **Ma-tò m-Rerem**, komo remen më ùn yan-dor në kumut rem-se ùr-bon se Shir surtë o-nu wù ya'as na á.

24 ¿Ashi nò baks be-de ùn se'er-mò ùs-rek, ya-ús-rek rò m-nòm m-senge yë aragte or ùn yë në, amba wan-gaan wù cot rò ùn kum m-yar? Nò ma sengu nò ùs-rek bò nò he rë ùr-hò à.

25 Kap ya-m-se'er, yë rò ùn yoosë ùn hi ùn de ùn yë bò yë he garamsë ùn hi ùn de ùn yë á. Yë rò m-nòm kaanë remen yë reet m-yar mò he m-tees à, amba mò ma na yar-mò mò m-ta mò á. 26 Remen kaanë rek-o re o o-hwaa o á. Ba ùntùn ko-ya-m-dum wù rò m-wosor m-yo á. 27 Amba wur-o re o më m-pu'us, ùm muutu o ùntùn o ùn ko-ya-o-rek, remen o nomot yo depe à. Ùn ba kaanë á, më o-gyer taase më komse rurë ùn yë ken yë **Ma-tò m-Rerem** tò Shir më në a mussù më hwaa.

Bër-ús op

Nak ut-tò mósse us-toog në

1 Qr re në, më cón tò-tò ke nò rii-yo korë ya-n-ga-yë na o-kot rëenò n-ga á. Shir erëg yë ùn kus-ò o-ke'ente. Wù rò ùn co-ò ùn yë. Komo wù rwóntutë yë ùn hò-mò m-sa har ùn dak-o hwò'og-ò rii-yo ci yë á.* 2 N-më ut-ke'ente m-sa në a yo'osù yë kap yan-dor **Mosa**. 3 Myet-mò ùn yë komo yë rëerù ká rii-yo m-rë yo Shir ya'ase yë ùn bu-yo ut-hyat à.† 4 Myet-mò ùn yë swòorù ká hò-mò Shir ya'ase yë ùn bu-yo ut-hyat à. Kap mò ùn yë swòog be-de ùn ká ta'ar-ò, mò Shir ya'ase yë ùn bu-yo ut-hyat à. Ká ta'ar-ò në sha-m **Kiristi** mò.‡ 5 Myet ùn kaanë në, Shir hogë rërem-mò ùn yë ken yë deen n-më ùn yë á, wù homurù yë o-kot.§

6 Tò, se ká rem-se ùn kór remen a nekt na ut-tò, taase a nom rem-ús yo-se bò yë nòmë à.* 7 kò komo a nomë pyo-se m-gir m-guw bò yë ken yë nòmë à. Remen Ma-tò Shir zëeg, "Ka hun-në yë nòmog biki-ò m-rë m-swò në, komo yë inurù yë hëwurù ùs-hëw m-jiib."† 8 Taase a nom nò o-ás bò yë ken yë be-de ùn yë nòmë à, har hun-në dugu

‡ **Bër-ús jero:11** 9:11 Hyen komo: Roma 15:27. § **Bër-ús jero:13** 9:13 Hyen komo: Kara 18:1. * **Bër-ús jero:14** 9:14 Hyen komo: Mati 10:10; Ruka 10:7. † **Bër-ús jero:22** 9:22 ut-Girik: guug yë ken hun-në yë. * **Bër-ús op:1** 10:1 Hyen komo: Rwùù 13:21-22; 14:22-29. † **Bër-ús op:3** 10:3 Hyen komo: Rwùù 16:35. ‡ **Bër-ús op:4** 10:4 Hyen komo: Rwùù 17:6; Qog 20:11. § **Bër-ús op:5** 10:5 Hyen komo: Qog 14:29-30. * **Bër-ús op:6** 10:6 Hyen komo: Qog 11:4. † **Bër-ús op:7** 10:7 Hyen komo: Rwùù 32:6.

ur-kwooz ús-tet [23,000] marurú hõ-ur gaan.‡ 9 Taase komo a taks **Kiristi** bõ ye ken ye nome, har yege-hwõ hoomte ye à. § 10 Taase a nom ús-hwumug bõ ye ken ye nome, har **wan-tõm-wú Shir** wan-hõ un hun-në eestú ye à.*

11 Ká rem-se kõrú ye à sha-mõ út-ma mõ komo a un gen-tõ remen a kewestú na, na ye kõm-de un ta-mõ o-dak 'wõsse à. 12 Remen kaanë urege o hyanag o eks m-'wõns ne, tõ, nõm cõen taase o hye. 13 Yatt meger-tõ wetú nõ m-kum tõ kusë ba a un nomo tõ net á. Shir ko-ya-o-nip-wú, wya yage a megertú nõ arge 'wõns-m nõ á, amba be-de un ká meger-tõ, wya kutu nõ cõw-yo m-posse remen nõ hokste m-dungunë.

*Biki-o m-gir un Biki-o m-Pas
mõ ma Wan-Kõyan ne*

14 Remen kaanë nõ nay-në re, nõm nõ já un guw-mõ m-gir ne. 15 Më nõ m-gwõt, gwõt-o un ya-ús-nap. Dëge nõ hi un nõ urege rii-yo më m-rwõr à nip-o. 16 Ká ibitte-de a ru'e o-kwum be-de un re-mõ un Wan-Kõyan à, ashi, ¿de de ka rõ m-hantë attë m-warag gaan n-më un hyó-m **Kiristi** mõ a wuuse ur-**seke** un mar-mõ un wú rem na à? Burõdi-de a m-yotor komo à, ¿de de ka rõ na m-rwõ a waragte gaan n-më un wur-o un **Kiristi** á?† 17 A reeg nõ ka burõdi-de ur-gaan na ye rõ út-mõor ne à. Kaanë kututë na wur-o gaan a rõ, remen burõdi-ur gaan-de a re myet-m na.

18 Gwõt nõ hun-në ye o-**Isra**. Kap ka ye re yo a **seke** à, gaan-ye rõ un or un ye ne be-de un re un **seke** tõ a **seke** Shir un **hana**-o ur-**seke** à.‡ 19 ¿Ya un yo ne um cõnë m-rwõr kanë? ¿Më un zëe o rii-yo a **seke** m-gir à kashi un rii-yo? ¿Kõ m-gir yo ken rii-yo? 20 Ay, kõ hiin, yo më m-zëe à yo rõ, ka rem-se **ya-ut-kõt** ye a **seke** ba Shir á. Komo, më cõn nõ warag gaan un **ya-ut-kõt** ne á. § 21 Keer-ur rõ kõn nõ suut un ibitte-ur Wan-Kõyan, komo un ibitte-de **ya-ut-kõt** ne á. Keer-ur rõ kõn nõ reet rii-yo m-re yo ma Wan-Kõyan komo un yo un **ya-ut-kõt** ne á. 22 ¿Kõ de sugum-yo attë Wan-Kõyan Wú hogutë ur-shoob bõ **Isra**-në nõmë? ¿A un arag wú m-'wõns o?*

Nõm nõ kõyan remen seps un Shir

23 Nõ m-zëe, "Shir ya'ag yan-dor ye un wú beeb-de m-nõm kõyan" amba ba kõ yo ke rii-yo rõ ur-bon ne á. "Shir ya'ag yan-dor ye un wú beeb-de m-nõm kõyan" amba ba kõyan o rõ m-gu hun-në á.† 24 Taase o was un hi un du ne cot á, amba o was un or ru ne yan-dor komo.

25 Nõm nõ yo ka: Ti nõ kap bõ un rii-yo a m-baab be-de a m-baab m-ap à, ba së nõ cit á, taase nõ boog be-de ká ap-de rwuunë à, bõ hur un nõa kaps nõ á. 26 Remen Ma-tõ Shir zëeg, "Hõno o-dak un rii-yo rõ n-më un o ne à myet tõ ma Wan-Kõyan tõ."‡

27 Urege ko-yan-ba un dor banag nõ re un rii-yo m-re, nõ zëe nõa he, re nõ myet bõ a ya'ú nõ à, ba së nõ cikt á, remen taase nõ boog un ma-tõ un sõ ka rii-yo rwuunë à, bõ hur un nõa kaps nõ á. 28 Amba urege wú ken wú zëeg nõ, "Ka rii-yo gir-mõ a penë yo." Tõ, taase nõ ti á, remen nõ-se un ka wú rurú nõ á, komo taase hur un nõ kapstë nõ. 29 Barag-se un hur-de un wú mette se ma nõ se á. Tõ, wú ken wú a hoks m-zëe "Remen ¿ya un o barag-se un hur-de un wú ken wú hette më m-kaps un rii-yo um cunse un men-ut re?" 30 Urege um bõmog Shir remen rii-yo m-re, ¿remen ya un o ka a hette më út-reeb un remen rii-yo um re un bõgon-de Shir à?

31 Tõ, kap un o un rii-yo nõ m-nõmë à, kõ yo nõ m-re à, nõm nõ kõyan remen seps-mõ un Shir. 32 Taase nõ warag shi'it-de **ur-ba'as** be-de un **Yahuda**-në, kõ ye rõ **Yahuda**-në á, kõ hun-në yan-dor un Shir. 33 Nõm nõ bõ më m-nõm à. Më m-senge um ru'ut kõwan hoge m-rerem n-më un kap o un rii-yo më m-nõm à, ba rii-yo um cõnë à yo më m-nõm á, së de remen hun-në kap ye kumut gwú.

Bõr-ús op o-gaan

1 Dõrú nõ sha-m re bõ më un dõrë un sha-m **Kiristi** à.*

Ur-yoos un ma-tõ un hõk ur-hi

2 Më nõ m-bõm remen nõ më m-baks be-de un kõyan, nõ komo m-bõp un ka yoos-de deen, hond hond bõ um yoosu nõ de à.

‡ **Bõr-ús op:8** 10:8 Hyen komo: Qõg 25:1-18. § **Bõr-ús op:9** 10:9 Hyen komo: Qõg 21:5-6. * **Bõr-ús op:10** 10:10 Hyen komo: Qõg 16:41-49. † **Bõr-ús op:16** 10:16 Hyen komo: Mati 26:26-28; Mark 14:22-24; Ruka 22:19-20.

‡ **Bõr-ús op:18** 10:18 Hyen komo: Rewi 7:6. § **Bõr-ús op:20** 10:20 Hyen komo: Kara 32:17 (ut-Girik). * **Bõr-ús op:22** 10:22 Hyen komo: Kara 32:21. † **Bõr-ús op:23** 10:23 Hyen komo: 1Kor 6:12. ‡ **Bõr-ús op:26** 10:26 Hyen komo: Bõng 24:1. * **Bõr-ús op o-gaan:1** 11:1 Hyen komo: 1Kor 4:16; Piri 3:17.

³ Amba ım cõnõg nõ nep rii gaan: **Kiristi wı rõ co-o ın ko wı ke net-wı, campõ komo wı rõ co be-ur ne'a ın wı, Shir komo q rõ co Kiristi.** ⁴ Myet bõn campõ-wı kõnẽ ıŝ-kõn kõ rwõr ın Ma-tõ Shir hin de ın wı rõ ır-tõõb ne à, wı yo'ogte q ka hi-de ın wı. ⁵ Amba bõn ne'a-wı kõnẽ ıŝ-kõn kõ rwõr ın Ma-tõ Shir ba ın yerẽ ın rii-de ır-hi, wı yo'ogte q ka hi-de ın wı, ka rõ kang-o gaan ın ne'a-wı a õrẽ shi-se ın wı ne à. ⁶ Ʋrege ne'a yagutẽ yerẽ ın rii-de ır-hi, tõ, wı or hi-de ın wı ır-kuug. Amba rii-yo m-e yo ne'a or hi-de ın wı, remen kaanẽ se wı yerẽ rii-de ır-hi. ⁷ Da-o campõ rõ ıt-ma ın Shir ne à, wı hede hõk ın hi-de ın wı á, remen wı wı a hwõõnẽ sha-mõ Shir ın ká seps-mõ ne. Amba ne'a seps-mõ ın campõ mõ.† ⁸ Remen campõ wı a taknẽ m-nõm, ba be-de ın ne'a-wı rwıõnẽ á. Amba ne'a-wı ır-takan, n-mẽ ın campõ-wı rwıõnẽ. ⁹ Komo a nõm campõ remen ne'a á, se de ne'a-wı a nõmẽ remen campõ.‡ ¹⁰ Remen kaanẽ se ne'a yeretẽ rii-de ır-hi a hyenet gos-tõ wı ya'e campõ à, remen **yan-tõm-ye Shir** rõ wı m-gwõt.

¹¹ Myet ın kaanẽ ne, n-mẽ ın Wan-Koyan, ne'a ba pegesẽ wı rõ be-de ın campõ á. Kaanẽ komo, campõ ba pegesẽ wı rõ be-de ın ne'a á. ¹² Kõ de nomtẽ ne'a-wı ır-takan wı ın rwıõn be-de ın campõ-wı ır-takan à, amba m-mõka, kap campõ-ne, ne'a-nẽ matẽ ye, amba koyan be-de Shir yo rwıõnẽ. ¹³ Gwõt nõ nõ hyen ın hi ın nõ, ıõnõmõg ır-bõn ne'a kon Shir hi-de ın wı rõ ır-hek? ¹⁴ Rii-yo m-e yo campõ-wı yage hi-de ın wı ba o-or, ırege hi-ıŝ se ın wı rõ m-seẽb ne. ¹⁵ Ʋrege ne ne'a rõ ın hi-se m-seẽb ne kashi ın rii-yo be-de ın wı o-zak ne, remen a ın nomo wı ıŝ-shi remen hõk ır-hi. ¹⁶ Ʋrege ne wı ken wı cõnõg hantẽ o-nakantẽ ın tõ ka ma-tõ, yo ım he hõks m-zẽẽ à yo rõ, yatt yo ken cõw-yo yo arge kaanẽ be-de yan-dor kap á.

Rẽ ın Rii-yo m-rẽ yo ın

Biki-q m-Pas yo ın Wan-Koyan

¹⁷ N-mẽ ın ka ma-tõ ım cõnẽ m-rwõr m-mõka à. Mẽ bõm nõ á remen mõrõg ın nõ de ır-hi de á. Da-o nõ mõrge, rem-ıŝ sõ-se rõ m-rwıõn á se de rem-ıŝ yo-se. ¹⁸ Ʋr-takan cas, ım hogutẽ n-hõn n-hõn nõ ro be-de ın mõrõg-ır nõ yan-dor, ım hogutẽ a zee purug-ır rõ kõn be ın nõ, har ım ro dektẽ tõ ken ma-tõ ım hoge à. ¹⁹ Nõ m-wong ın hi ın nõ kur-ıt ıt-kur remen nõ kututẽ hun-nẽ ınze kur ın nõ jiishte kõ de ke kur-de. Ʋ depe kaanẽ á. ²⁰ Ba remen nõ reet Rii-yo m-rẽ yo m-Pas yo ın Wan-Koyan nõ mõrgutẽ á. ²¹ Ʋm nepstẽ ın tõ ka ne remen be-de ın rẽ ın Rii-yo m-rẽ yo m-Pas yo ın Wan-Koyan, kõ wı ke wı rõ m-hõr remen wı reet rii-yo m-rẽ yo ın wı ba wı ın 'ya ye ken ye. Remen ın kaanẽ ye ken ye rõ m-ji m-mer, ye ken ye ne se ye swoõg swõ-m ho ye. ²² ıNõtt den-tõ nõ hettẽ m-she'et nõ re nõ sũ n-mẽ tõ á? ıKõ komo nõ ın hyan q hun-nẽ yan-dor ye Shir ba rii á, q nõttẽ ın rangse ın koõb-nẽ? Tõ, ıre ım he nõ m-zẽẽ ne ın tõ ka? ıUm bım nõ ın tõ ka? Ay, man bım nõ á.

Rii-yo hantẽ attẽ m-rẽ Rii-yo m-rẽ

yo ın Biki-q m-Pas yo ın Wan-Koyan à

²³ Ka rii-yo ım ya'asũ nõ komo à, be-ır Wan-Koyan ım gõksunẽ yo. Ʋeso Wan-Koyan ká tet-mõ a bõpsıtũ wı ın kom-tõ ın yan-yage-tõ ın wı á, wı dekurũ ır-burõdi. ²⁴ Bõ wı komtẽ ır-bõngõn ha-mõ Shir à, wı argũ m-bosor, wı zee, "Q ka wur-o re õ, q a ya'asẽ rem nõ à. Sõngu nõ m-nõm kãanẽ remen nõ ma'astũ mẽ m-baks." ²⁵ Kaanẽ komo bõ ye reese à, wı mossurũ ır-ibittẽ wı zẽẽ, "Ka ibittẽ-de swõr o-nu pu-o, q ın hyõ-m re. Nõm nõ kãanẽ kõ q ke da-o nõ inẽ m-swõ, remen nõ ma'astũ mẽ m-baks."§ ²⁶ Remen koyanda nõ inẽ rẽ ın ka burõdi-de, m-swõ ne ın ka ibittẽ-de nõ q ká ın ko'õt ın mar-m Wan-Koyan har wı muõntẽ.

Rẽ ın Rii-yo m-rẽ

yo ın Biki-q m-Pas

yo ın Wan-Koyan ba m-depe

²⁷ Remen kaanẽ bõn wı rẽ ın ká burõdi-de à, kõ wı swõ ın ká ibittẽ-ır Wan-Koyan de ba m-depe à, ka net-wı wı nõmõg **ur-ba'as** be-de ın wur-o Wan-Koyan ın hyõ-mõ ın wı ne. ²⁸ Sẽ de kõ wı ke wı cekerse hi ın du ın wı, ká da-de wı reet ká burõdi-de wı sũ ın ka ibittẽ-de. ²⁹ Kap bõn wı rẽ ká burõdi-de, wı sũ ın ká ibittẽ-de ba m-sekẽmse ın wur-o **Kiristi** à, wı sũtẽ hi ın du ın wı piish ıt-ma. ³⁰ Q hantẽ ye ken ye rõtẽ be ın nõ ba m-wõns, ıŝ-gõm ne, ye ken ye har ye merestẽ. ³¹ Amba ırege a cekersutẽ hi ın na, Shir hede na piishe ıt-ma á. ³² Wan-Koyan ya'ag na ır-koõb remen wı ja'astẽ na. Wı ın nom kaanẽ remen wı piishĩ na ıt-ma ragaan ın hõno o-dak ne á.

† Bır-ıŝ op o-gaan:7 11:7 Hyen komo: Taka 1:26-27. ‡ Bır-ıŝ op o-gaan:9 11:8-9 Hyen komo: Taka 2:18-23.

§ Bır-ıŝ op o-gaan:25 11:25 Hyen komo: Rwuũ 24:8; Irmĩ 31:31-34; Rwuũ 24:6-8.

³³ Remen kaane ɔr re ne, yan-dor, da-ɔ nɔ mɔrge nɔ reet Rii-ye m-re yo m-Pas yo ʉn Wan-Koyan nɔ waase ɔr nɔ ne. ³⁴ Urege ne wu ken wu rɔ ʉn hoge ʉn mer wu reesune rii-ye m-re cin o-hur, taase wu nekne hi ʉn de ʉn wu piish-de ut-ma da-ɔ nɔ mɔrge. Ma-tɔ kuse komo a me habe man buse nɔ tɔ m-rure.

Bɔr-ʉs ɔp ʉs-yoor

M-yar deen mɔ Kukt-o Shir ya'ase na a

¹ Tɔ, m-mɔka komo ɔr re ne ʉn ma-tɔ ʉn yar-mɔ **Kukt-o Shir** rɔ m-ya a, me con nɔ ma'as ʉn koob-de ʉs-nap ne a. ² Nɔ nepste da-ɔ nɔ ro yan-ba ʉn dor a, a egussutu nɔ, nɔ cuwut guw-mɔ ʉn gir-mɔ rotte hoog a komo mɔ rɔ tep a. ³ Remen kaane ʉn conog nɔ nep bɔ nɔ he m-daag yo rɔ nip-o Shir a. Yatt-wu **Kukt-o Shir** rɔ m-dorutte wu he pyap ʉn Yeso a. Komo yatt-wu he m-zee, "Yeso Wan-Koyan wu a," se wu **Kukt-o Shir** rɔ m-dorutte a.

⁴ Tɔ, yar-mɔ ʉn **Kukt-o Shir** rɔ kon go-ʉs-go, amba **Kukt-o Shir** o-gaan, ɔ rɔ mɔ m-ya ʉn hun-ne. ⁵ Cɔw-ʉs rɔ kon n-hon n-hon se ʉn nom m-senge, amba Wan-Koyan gaan, wu a m-nome m-guw. ⁶ Shir rɔ ʉn nom ʉn senge-mɔ ʉn wu be-ur na ʉs-cow n-hon n-hon ʉn hoog-m na. Amba Wan-Koyan wan-gaan, wu rɔ myet-m na ʉn ya-ur-beeb ʉn nom mɔ ʉn ka senge-mɔ kap.

⁷ Shir rɔ ʉn 'ya ʉn kɔ wu ke ko-yan-dor-wu Kukt-o ʉn wu, remen kowan wu guut **yan-dor Yeso**. ⁸ Ye ken ye **Kukt-o Shir** ya'ag ye yar-mɔ ʉn weer-se Shir, be-de ʉn ye ken ye komo a ya'ag ye nap ʉn yo Kukt-o kutu ye a, ʉn ka Kukt-o gaan-o. ⁹ Wu ken wu komo a ya'ag wu yar-mɔ m-sher o-nip ne be-de ʉn ka Kukt-o. Wu ken wu komo a ya'ag wu yar-mɔ ʉn taas ʉs-gom ʉn ka Kukt-o. ¹⁰ Wu ken wu komo a ya'ag wu yar-mɔ ʉn nom ʉn rem-se ut-hyat, wu ken wu komo ko'ot ʉn ma-tɔ rwuune be-de Shir a. Shir rɔ m-ya ʉn wu ken wu nap-se ʉn nap ʉn urege kukt-o Shir o, wu ken wu nap-se tep ʉn rem-ut hor-to go-ʉs-go, wu ken wu komo muut m-rwɔr ʉn yo a rwɔre ʉn rem-ur hor-de a. ¹¹ Kap Kukt-o gaan-o rɔ m-wong ʉn ka yar-mɔ. Ka Kukt-o rɔ m-daag ʉn yar-mɔ o he 'ya ʉn kɔ wu ke net-wu.*

Myet-m na dok-to ʉn wur-o gaan-o

¹² Wur-o ʉn net rɔ ut-dok ne, amba ka dok-to nome ka wur-o o-gaan o. Tɔ, kaane **Kiristi** rɔ,† ¹³ Remen kap-m na ʉn Kukt-o gaan a yo'ostu na m-hɔ ha-mɔ ʉn wur-o gaan, kɔ **Yahuda**-ne kɔ ye rɔ **Yahuda**-ne a, kɔ guw-ne kɔ yakar kap-m na a rwɔ'og na m-wong ʉn ka Kukt-o gaan-o.

¹⁴ O-wur ba dok-ur gaan-de a, ɔ rɔ ut-dok ne deen. ¹⁵ Urege na-o zeege, "Me kom-o a, remen kaane me dok-de o-wur de a." Tɔ ka a wen o m-warag dok-de o-wur a. ¹⁶ Kaane komo urege to-o zeege, "Me yish-de a, remen kaane me dok-de o-wur de a," tɔ ka wen o m-warag dok-de o-wur a. ¹⁷ A ro zeege hon o-wur kap yish-de, ʉn yan a roa hoge? A ro zeege hon o-wur caari-o o-to o, ʉn yan a roa hoge? ¹⁸ Amba Shir nomog wur-ut na dok-ut-dok, komo wu ru kɔ de ke dok-de be-de wu cone a. ¹⁹ A ro zeege hon o-wur dok-ur gaan-de, ɔ roa warag o-wur a. ²⁰ Ee, dok-ur rɔ kon deen, amba wur-o gaan-o.

²¹ Cɔw-o rɔ kon yish-de zeet o-kom, "Ho-m re rɔ kon ʉn wɔ ne a," kɔ komo hi-de zeet ʉs-na, "Ho-m re rɔ kon ʉn wɔ ne a." ²² Husse tɔ ka ma, ka dok-de a m-hyan a zee tɔ wɔ ɔr ʉn tɔ ne ur-bon a tɔ a jiishe m-seps. Kaane komo dok-to rotte bon-de m-gwɔt ʉn wur-ut na a, a tɔ m-hɔk. ²⁴ Tɔ ken dok-to ba se a nomote tɔ kaane a. Amba Shir nomog o-wur be-ur gaan bɔ a he m-gwɔt a seps tɔ ken dok-to rotte m-wons a. ²⁵ Shir ʉn nom kaane remen taase koob-de ʉn gam-o ur-hi she'et n-me o-wur, se de dok-to o-wur was ʉn ɔr ʉn tɔ ne ragaan. ²⁶ Remen kaane urege dok-ur gaan hogute m-hoog, kap tɔ ka dok-to rɔ m-swo ur-koob ʉn de ne. Kaane komo urege a bomog dok-ur gaan, myet-o ʉn tɔ ka rɔ ʉn nom o-zak.

²⁷ M-mɔka kap nɔ wur-o **Kiristi** o. Kɔ wu ke komo be-ur nɔ dok-de ʉn wu de. ²⁸ Ogom-de ʉn dok-to Shir rwɔ'e ʉn wur-o ʉn yan-dor ye ʉn wu a tɔ ka:

Ur-takan, **yan-Tom Yeso**.

Yoor, **yan-Rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir**.

Tet, ya-ur-Yoos.

Nass, yan-nom ʉn rem-se ut-hyat.

Taan, yan-yar-mɔ ʉn taas ʉs-gom.

Cind, yan-Gwu.

Ta'oor, yan-gut-de ya-m-senge-mɔ ʉn yan-dor.

* **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-yoor:11** 12:4-11 Hyen komo: Roma 12:6-8.

† **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-yoor:12** 12:12 Hyen komo: Roma

Eer, yan-cep ûn rem-ut hõr-tõ go-ûs-go.‡
 29 ¿Kõ wû ke ko-yan-Tõm Yeso wû? ¿Kõ wû ke ko-yan-Rwõr ûn Ma-tõ Shir wû? ¿Kõ wû ke ko-ya-ur-Yoos wû? ¿Kõ wû ke ko-yan-nõm ûn rem-se ut-hyat wû? 30 ¿Kõ wû ke ko-yan-yar-mõ ûn taas ûs-gõm wû? Ay, ¿Kõ wû ke ko-ya-m-cep ûn rem-ut hõr-tõ wû? ¿Kõ wû ke a hoks m-muut m-rwõr ûn yo a rwõrõ ûn rem-ur hõr-de? Ay. 31 Nõm nõ dish-õ ûn yar-mõ jiishê à.

Komo man kutu nõ cõw-yo jiishê ur-bon à.

Bõr-ûs op ûs-tet

M-was

- 1 Kõ ûm hoks nap ûn tẽp
 ûn rem-tõ ûn hun-nẽ hõr-yẽ ûn tõ
 ûn **yan-tõm-yẽ Shir** nẽ,
 amba uregẽ mẽ m-was ûn õr re nẽ á,
 ûm waragte õ ká untun o-jeger yo
 ûn zaaz-õ o-hwaa,
 kõ nẽ o-kanga õ ûn kaas ûn hun-nẽ ut-tõ o-zaaz.
 2 Kõ mẽ ûn yar-mõ ûn kõ'õt ûn ma-tõ rwõunẽ be-de Shir nẽ à,
 ûm nep komo rii-yo rõ wukusse à,
 ûm nep komo hõn ûs-nap kap.
 Komo mẽ m-sheer nẽ deen,
 mõ wõõ wugur ut-haag à,
 amba mett m-was á, tõ,
 mẽ rii-yo á.*
 3 Kõ ûm ya'as kap õ
 ûn rii-yo ûm rotte à,
 remen ûm reegtutẽ koõb-nẽ,
 Ûm ya'as wur-o re a tũks,
 Ûregẽ mett m-was á,
 ai kap tõ ka tõa gu mẽ á.
 4 Was-mõ rõ m-hantẽ m-mõ ur-hur, ur-'wõn nẽ.
 Was-m rõ m-hantẽ ur-shoob á,
 gwõn-m rõ kõn á, kõ nũ-mõ ur-hi á.
 5 Jaks ur-hi rõ kõn á.
 Was-m rõ ûn cunẽ ûn hi ûn de ûn mõ á.
 Was-m rõ m-hantẽ o-sugum á,
 Was-m rõ m-hum
ur-ba'as ur-hur á.
 6 Was-m rõ ûn hogẽ ûn rereem-mõ
 ûn men-ut jaas-tõ á,
 amba mõ rõ ûn hogẽ-m rereem-mõ ûn a rur o-nip.
 7 Was-m rõ ûn hantẽ ûn 'mõ ur-hur
 be-de ûn kõ yo ke rii-yo.
 Was-m rõ m-hantẽ m-sheer n-mẽ ûn koyan,
 Was-m rõ m-hantẽ o-sakto
 Ûn hwõ ur-hur nẽ be-de ûn koyan.
 8 Was-m rõ m-ta á har da-õ ba m-ta.
- Amba kõ'õt ûn ma-tõ rwõunẽ be-de Shir à a tees,
 Nap-õ ûn rem-ut hõr-tõ komo tõa ege,
 ûs-nap sea tees.
 9 O-nip nap-ûs na shiishẽ se á,
 Komo yo Shir nape à, a hoks yo m-nap kap á.
 10 Da-õ shiishẽ wõõnẽ,
 ká yar-mõ mõ rõ
 Shiishẽ se á
 mõ argu m-ta.

11 Da-õ ûm ro wà à,

‡ **Bõr-ûs op ûs-voor:28** 12:28 Hyen komo: Apis 4:11.
 Mark 11:23.

* **Bõr-ûs op ûs-tet:2** 13:2 Hyen komo: Mati 17:20; 21:21;

Ūm ro ūn nōm ūt-ma
 untūn tō ūn wà,
 Ūm ro ūn nōm ūs-barag untūn se ūn wà,
 nap-ūs re untūn se ūn wà.
 Amba da-ō ūm wōō net sēk-wū à
 ūm yagurū rem-se ma wà.
 12 Remen kaanē, m-mōka,
 Rim rim a m-hyan
 untūn ūr-madipi,
 Amba ka hō-de wōōņe
 ka da-de a he m-hyan cas.
 M-mōka nap-ūs re ba shishē-se á,
 amba ká hō-de wōōņe
 Man nep kōyan hond hond
 bō Shir napū mē à.
 13 Tō, rem-ūs tet rō kōn se rō:
 Shēr o-nip,
 O-saktō nē,
 M-was nē,
 amba yo jiishē kap à yo rō m-was.

Bōr-ūs op ūs-nass

*Yar-mō ūn cep ūn rem-ūt hōr-tō
 ūn kō'ot ūn ma-tō rwūņe
 be-de Shir nē à*

¹ Sengu nō m-was ūn ōr nō nē, komo nō nom dish-ō ūn yar-mō Kūkt-o rō m-ya à. Yo jiishē à, yo rō nō nom reeb-ō ūn kō'ot-ō ūn ma-tō rwūņe be-de Shir à arge kō mō ke yar-mō à. ² Ūrege yar-m nō mō ūn nap ūn tēp mō ūn rem-ūt hōr-tō, Shir-ō o he nome ūt-ma, ba hun-ņe á, remen yea hoks m-nap ūn yo wō m-rwōr á. Ūn beeb-de o-Kūkt o rō ūt-ma. ³ Amba wū rō ūn kō'ot-ō ūn ma-tō rwūņe be-de Shir à rō m-gu ūn yē ken yē m-bō'osē be-ūr Wan-Kōyan. Wū 'yē yē jaab-ō ūt-mēn wū gwū'ursē hur-de ūn yē. ⁴ Wa-m-tēper ūn rem-ūr hōr-de hi ūn de ūn wū o wū rō m-bō'osē. Amba wū rō ūn kō'ot-ō ūn ma-tō rwūņe be-de Shir à yan-dor yē wū rō m-bō'osē. ⁵ Tō, ūm cōņōg a zee kap-m nō, nō tēp ūn rem-ūt hōr-tō. Amba ūm jiishē m-cōn a zee nō yē rō ūn kō'ot-ō ūn ma-tō rwūņe be-de Shir à. Wū rō ūn kō'ot-ō ūn ma-tō rwūņe be-de Shir à, wū aragē wū rō ūn cep ūt-ma ūn rem-ūr hōr-de à, sē dē ūrege wa-m-muut m-rwōr ūn yo wū rwōrē à rō kōn remen hun-ņe **yan-dor Yēsō** bō'osūtē.

⁶ Tō, ōr re nē, ūrege ūm wōōbūtē ūm sengu nō m-tēpsē ūn rem-ūr hōr-de, ¿ya yo he nō m-gu? Amba ūrege ūm rūrūtē nō yo Shir kutē mē à, kō ūm kutu nō kashi ūs-nap, kō ūm rūrū nō yo Shir zēē à, kō de ken yoos-de, yo yo he nō m-gu. ⁷ Hond hond-ō bō rem-se ba ūn hōōg rō à, untūn rem-se a m-hur à, untū o-sherewa kō ūr-moro. Ūrege cōr-ō ūn tō rwūņ kár kár á, ¿re net he m-nōm nē wū nept sep-ō a takņē à? ⁸ Ūrege wa-m-hur o-kar o ūr-gūn wū hur o bō a he o m-hoge á, ¿re nē karma-nē he m-nap a ak yē remen ūr-gūn nē? ⁹ Kaanē o komo tō rō be ūn nō. Ūrege nō cēk ūt-ma ūn rem-ūr hōr-de de a napē á, ¿re a he m-nōm a nept yo o cōņē á? Nō rwōrōg o ka ūt-ma be-de ūn ba ūn net. ¹⁰ Rem-ūt rō kōn ūn hōno o-dak gō-ūs-go, kō de ke komo de rō ūr-bon nē be-de ūn yē rō tō m-nap à. ¹¹ Ūrege mē nap rem-de wū ken wū rō m-cep á, wū ko-hamat-wū be ūn de, komo mē ko-hamat-wū be-de ūn ká net-wū. ¹² Kaanē komo tō rō be ūn nō. Bō nō ūn hoob-ō ūn kum ūn yar-mō o-Kūkt à, kōn nō Shir o 'yē nō rem-se he m-gu ūn yan-dor à.

¹³ Remen kaanē, kap wan-cep ūt-ma ūn rem-ūr hōr-de, sē wū kōņōg Shir 'yē wū nap-se ūn muut m-rwōr ūn yo wū cēpē à, remen wū rūrūtē yē ka yo wū cēpē ūn de ka rem-de à. ¹⁴ Ūrege ūm kōņōg ūs-kōn ūn rem-ūr hōr-de, kūkt-o re o kōņē ūs-kōn, amba hur ūn de de kum rii á. ¹⁵ Tō, ¿ya ūm he m-nōm? Man kon ūn bū-yo o-kūkt komo man kon ūn gom-tō napē à ūn hur ūn de. Man hu sep-tō ūn bōņōn-de Shir ūn kūkt-o re, komo man hu ūn gom-tō ūm napē à ūn hur ūn de. ¹⁶ Remen wō bume Shir o-kūkt ūn hond ūn o cot, ¿re nē ka yē napē yo wō m-nōm á he bōm ūn Shir ūn wō nē? ¿Re nē yē he wō m-tōsē bōņōn-de Shir ba yē ūn nap yo wō m-rwōr á? ¹⁷ Nip-ō, da-ō wō ro ūn bōņōn-de Shir ūn ūn rem-ūr hōr-de, rō ūr-bon nē. Amba ūrege hun-ņe hōr-yē nap yo wō m-rwōr á, de rō yē ūn gu á.

18 Ûm bõmõg Shir remen ùm aragte myet-m nõ cep ùt-ma ùn rem-ùt hõr-tõ. 19 Amba be-de ùn mõrog-de ùn hun-në yan-dõr, ùm jiishetë m-cõn ùm rur gom-ùt taan-tõ hun-në nape à tõ he ye m-gu à, otte ùm rur ùt-gom dugu-õs õp [10,000] ùn rem-ur hõr-de à.

20 Qr re në, yage nõ nomot õs-barag ùntun yan-yakar mõsse m-yar në mõ **Kukt-õ Shir** rõ m-ya à. Së de, nõm nõ õs-barag ùntun sek-ye ùn gõn ka ma-tõ. Ûrege nõ conõg m-warag ùntun yan-yakar, nom nõ mën-ùt jaas-tõ hiin hiin ùntun bõ yan-yakar rõ m-nom à. 21 Gense tõ rõ n-më ùn gen-mõ ùn Ma-tõ Shir: Yawe zee,

“Man nomë hun-në re ùt-ma ùn rem-ùt hõr-tõ,

komo ùn gõp-tõ ùn hamat-në në,

Amba kap ùn kaanë në, yea ke'e ma-ùt re ùt-tõ á.”*

22 Tõ ashi, nõ hyanag cep ùt-ma ùn rem-ur hõr-de napa-õ ba remen yan-dõr á, amba remen yan-ba ùn dor õ. Wa ùn ko'õt ùn ma-tõ rwuune be-de Shir à remen yan-dõr õ, yanze yan-ba ùn dor á. 23 Remen kaanë, ùrege yan-ba ùn dor kõ hun-në ye nape ka rem-se á haante be-de ùn mõrog-ur nõ, komo ye hogurõ kowan rõ m-cep ùt-ma ùn rem-ur hõr-de, yea zee nõ ya-o-zungõ ye. 24 Amba ùrege ko-yan-ba ùn dor, kõ net-wu wu nape ka rem-se á, haante be-de ùn mõrog-ur nõ, komo wu hogurõ **yan-dõr Yeso** m-rwõr Ma-tõ Shir. Myet-m ka ma-tõ a ci hur-de ùn wu har wua nep unze Shir a piishi wu ùt-ma remen mën-ùt jaas-tõ ùn wu. Wu hoob m-waktunë be-de Shir. 25 Ûn nom-mõ ùn kaanë wu he m-kwukt n-dak, wu m-rwõr rii-yo rõ wukusse n-më ùn mën-tõ ùn wu à, wua zee, “O-nip Shir rõ be-ur nõ!”

A bùm Shir bõ depe à

26 Tõ, qr re në yan-dõr, a kups nõ kutt yo më m-rwõr à: Da-õ nõ karge, wu ken wu rõ ùn hu ùn sep-tõ ùn bõngõn-de Shir, wu ken wu ur-yoos, wu ken wu ur-pees ùn yo Shir kutë wu à, wu ken wu tep-õ ùn rem-ur hõr-de, wu ken wu wakse m-rwõr ùn yo a rwõre à, së de nõm nõ kõyan remen kowan wu bõ'õsutë. 27 Ûrege har ye ken ye a cep ùt-ma ùn rem-ur hõr-de, taase ye pes hun-në yoor kõ tet, komo ye nõm n-gaan n-gaan, wu ken wu wakse yo ye rwõre à. 28 Ûrege në ko-wan-wakse ùn ka tõ ka net-wu rõ m-rwõr rõ kõn á, depete ka wu rõ ùn cep ùt-ma ùn rem-ur hõr-de à wu res temb n-më ùn hun-në yan-dõr. Wu nomë hi ùn de ùn wu ùt-ma ùn Shir në bõ ùn õ cot.

29 Yan-ko'õt ùn ma-tõ Shir komo nen yoor kõ nen tet ye he nõm ùt-ma, ye ká hongse yo a rwõre à. 30 Ûrege komo Shir peesute wu ken wu, wu rõ kanë tara à, ka ma-tõ tõ ka net-wu rõ m-rwõr à, tõ, ká wu rõ tep à së wu res temb. 31 Be-de ùn nõm ùn kaanë ka ye rõ m-rwõr ùn Ma-tõ Shir à, yea kum hek-de m-rwõr gaan n-gaan, har kowan kumut ur-yoos ùn jaab-õ ùt-men në. 32 Baks nõ unze hun-në ye rõ m-rwõr ùn Ma-tõ Shir à, ye hoksussute kukt-õ ùn ye komo yea hoks m-wasë ùn da-õ ùn ye. 33 Q ka nip-õ remen Shir na ba Shir õ ne'a-në cep ùt-ma n-më ùn mõrog-de hun-në yan-dõr.

Kaanë tõ rõ komo be-de ùn kap õ ùn hun-në yan-dõr. 34 Depete në'a-në she'et temb n-më ùn mõrog-de yan-dõr. Ûdepe ye cep ùt-ma á. Së de ye dõre, bõ **karamsa-o Mosa** zee à. 35 Ûrege ye rõ ùn yo ken rii-yo o-cot yo në, ye cit campõ ùn ye në o-hur. Remen rii-yo m-ë yo në'a-në cep ùt-ma n-më ùn mõrog-de hun-në yan-dõr.

36 Nõ ye rõ co-õ m-ko'õt Ma-tõ Shir be-de ùn hun-në ùn hõno o-dak á. Nõ ye nape Ma-tõ Shir hõn ùn nõ á. Hun-në deen ùn tõ ken be-tõ gokstë Ma-tõ Shir. 37 Ûrege wu ken wu muute hi ùn de ùn wu ko-yan-rwõr ùn Ma-tõ Shir, kõ komo wu muut hi ùn de ùn wu kowan **Kukt-õ Shir**, wu nep unze, ká yo më nõ m-gene à ma-ùt Wan-Koyan tõ ùn hi ùn de ùn wu. 38 Ûrege komo wu ken wu hwõ tõ ur-hur á, wu ma a huw wu ur-hur á.

39 Remen kaanë, qr re në, nõm nõ gõp-de ùn rwõr ùn Ma-tõ Shir. Taase komo nõ wen cep ùn ma-tõ ùn rem-ùt hõr-tõ á. 40 Së de nõ nõm kõyan bõ depe à, hond hond komo.

Bõr-õs õp õs-taan

Kiristi inetë ùt-marimar

1 M-mõka komo, qr re në, man baksu nõ **Ma-tõ m-Rerem** tõ ùm rurõ nõ n-ga à, nõ gokstu tõ, nõ tõ komo m-dõre. Remen kaanë sher-m nõ rõ m-bõse. 2 Komo Shir a gu nõ ùn bu-yo ùn ka **Ma-tõ m-Rerem** tõ, ùrege nõ gokstë kom-ùt yoor. Ûn ba ka á, sher-m nõ be-ur **Kiristi** mõ waragte hwaa.

3 Ûm bõbsussute nõ rii-yo jiishë à, komo yo a bõbsu më à, unze: **Kiristi** marag remen **ba'as**-ùt na, bõ gen-mõ ùn Ma-tõ Shir rwõre à.* 4 A jõk wu komo a 'yons wu ùn hõ-ur atette-de, bõ gen-mõ ùn Ma-tõ Shir rwõre à,† 5 Bitrus‡ hyanag wu komo ka õp ùn nen

* **Bõr-õs õp õs-nass:21** 14:21 Hyen komo: Isha 28:11-12. * **Bõr-õs õp õs-taan:3** 15:3 Hyen komo: Isha 53:5-12.

† **Bõr-õs õp õs-taan:4** 15:4 Hyen komo: Bõng 16:8-10; Mati 12:40; Seng 2:24-32. ‡ **Bõr-õs õp õs-taan:5** 15:5

ùt-Girik: Kepas.

yoor-ye [12] hyanag wu. § 6 Ka da-de ne, yan-dor ye un wu arge zungu-õs õs-taan [500] ye hyanag wu da-o o-gaan, be-de un ye komo ye ken ye kusse deen har m-moka un hogge ne, amba ye ken ye mereste. 7 Ka da-de ne **Yakubu** hyanag wu, komo kap ka yan-tõm ye hyanag wu. 8 Ur-kõm komo, um hyanag wu un hi un de, a un nom kaane sa o zee me net-wu, wu a mate da-o depe a.*

9 Remen me wu jiishe us-rek be-de **yan-Tõm Yeso**, me bo'os ma a eeg me ko-**yan-Tõm Yeso** á, remen um reesute hun-ne yan-dor o Shir ur-kõb.† 10 Amba kowan wu um ro m-moka remen yar-mo Shir mo hante um waragte bo um ro caane à, ba hwaa-o á. Remen um nomog m-senge arge ko wu ke ko-**wan-Tõm Yeso** wu. Ko de nomte me wu á, amba yar-mo Shir nõme senge-mo un wu be-ur gaan un me ne. 11 Remen kaane she-m ro kõn á, ko me ko'õte ko ye. Yo jiishe de à yo ro nõ gokste yo te ko'õte à.

Ine-mo un margan-ne

12 Amba urege te ko'õte unze a 'yonste **Kiristi** ut-marimar, to ðre nõme ye ken ye rotte m-zee margan-ne a ine á? 13 Ay, urege margan-ne a ine á, ashi, **Kiristi** wu ine o ka ut-marimar á. 14 Urege ne komo **Kiristi** wu ine ut-marimar á, ashi, kap ko'õt-m te, hwaa o. Sher-m nõ komo mo o-hwaa mo. 15 Urege nip-o, unze margan-ne a ine á, te waragte yan-tõr-se ut-bo. Me un zee kaane remen te ko'õte unze Shir 'yonste **Kiristi** be-de un saag, komo ho-to ka, urege nip-o margan-ne ro m-ine á. 16 Urege ine-mo un margan-ne ro kõn á, ashi, **Kiristi** ma, Shir wu 'yons wu o ka á. 17 Urege komo a 'yons **Kiristi** á ashi, sher-m nõ hwaa-o, har m-moka komo nõ n-me un **ba'as**-ut nõ. 18 Un ka hu-yo, ashi, ye mare n-me **Kiristi** à ye nebetõ o ka. 19 A ro zeege hwõ un hur-ur na be-ur **Kiristi** remen kà hogge-mo mo cot, ay, a roa jiishe kowan m-warag rii-yo ur-'won.

20 Amba nip-o a 'yonsute **Kiristi** be-de un margan-ne. To ka, kututu na o ka unze wu ro takan-de m-ine be-de un ye a he m-'yons un hogge ne à komo. 21 Bo mar-m rwuune be-de un net à **Adamu**, kaane ma ine-mo un margan-ne takne be-de un wu ken net-wu, **Kiristi**. 22 Ko wu ke a mer remen kap na baag-o **Adamu** o net-wu a takne m-nõm à. Amba ye ro baag-o gaan un **Kiristi** ne à, wu ka net-wu, a 'ye wu hogge pu-o. 23 Amba a 'yons kowan n-gaan un **Kiristi** wu a takne m-'yons, ká da-de komo ye ro ye man wu à un ho-de wu he m-muun à a he ye m-'yons. 24 Da-o **Kiristi** dosse ko de ke con-de un ko to ke gwõmo-to ne, ka da-de ne kom-ur he m-wõõn, ka da-de ne **Kiristi** he m-muute un Shir o-Tato ut-gwõmo. 25 Ko ba net un cõn, se **Kiristi** nõm ut-gwõmo har wu yawag yan-yage-to un wu kap us-na.‡ 26 Wa-ut-yage-wu ur-kõm wu a he buste m-hõ à wu ro m-mar. 27 Remen Ma-to Shir zeege, "Shir a muut hõn un rii un kus-o un gwõmo-to un wu."§ Amba bo a zee, "Hõn un rii un kus-o un gwõmo-to un wu" à, ba un Shir ne wu ya'ase **Kiristi** gwõmo-to un wu o á.* 28 Da-o Shir muute hõn un rii kap un kus-o un wu, ka da-de, Wà warguru un kus-o Shir o muute koyan un kus-o un Wà à. Ka da-de, Shir he m-garamse un koyan kap, ko kene.

29 Urege a 'yons margan-ne á, ðya ka ye a yo'ose m-hõ un hek-o un margan-ne à he m-nõm? Urege ma a un 'yons un margan-ne á, ðremen yan o atte un yo'os un hun-ne m-hõ un hek-o un ye ne? 30 Komo ðremen yan o ne atte un jore ur-hi ko o ke da-o? 31 Or re ne yan-dor, ko de ke ho-de me m-swõ m-mar. O-nip or re ne, me m-gwõn remen yo **Kiristi** Yeso Wan-Koyan na nõme be-ur nõ à. 32 Urege margan-ne a ine á, man ya'as hogge-m re rem **Kiristi** á. Nõ nepste ka hun-ne ye o-Apisu ye, ye indundute me untun nem-ye ut-kõt! Urege margan-ne a ine á, ka da-de, man ko'õt ko wu ke wu, "Sengu nõ nõm ut-biki to m-re m-swõ ne,

bo a nepse mar-m roõn m-buk à."†

33 Taase ka ye ro m-zee kaane à ye raks nõ! "Ur-she'et un yan-men-ut jaas-to ne de ro un naas un net so-wu." 34 Muun nõ un barag-se ur-bon, nõ wonge un nõm **ur-ba'as** ne. Rii-yo m-ẽ yo ye ken ye be un nõ ye nap Shir á. Me un rwõr to ka remen nõ hogute m-'e.

Ine-mo o-wur

35 Amba ye ken ye a cit o-cot ye zee, "¿Re ne a he 'yons un margan-ne? ¿Un go un o ke wur-o ye he m-rwuun?" 36 Cot-o m-raag o ka! Da-o wo go'e rii n-dak, yoa pot á se yo mereste. 37 O-go, untun yo o-arkama, yo ro m-nõm un hõn o-kang ne o ro m-põton be-de un yo à. 38 Ka da-de, Shir baramsuru ka go-yo, un o ken wur-o bo wu cone à, ko

§ **Bõr-õs op õs-taan:5** 15:5 Hyen komo: Ruka 24:34; Mati 28:16-17; Mark 16:14; Ruka 24:36; Yoha 20:19. * **Bõr-õs op õs-taan:8** 15:8 Hyen komo: Seng 9:3-6. † **Bõr-õs op õs-taan:9** 15:9 Hyen komo: Seng 8:3. ‡ **Bõr-õs op õs-taan:25** 15:25 Hyen komo: Bõng 110:1. § **Bõr-õs op õs-taan:27** 15:27 Hyen komo: Bõng 8:6. * **Bõr-õs op õs-taan:27** 15:27 Hyen komo: Bõng 8:6. † **Bõr-õs op õs-taan:32** 15:32 Hyen komo: Isha 22:13.

yo ke gò-yo ùn wùr-o ùn yo në. ³⁹ Bò gò rò ùn hòn ùn hòn ùs-pòt në à: Kaanë o komo wùr-ut rò tó ùn hun-në, ùt-gut në ùn no-në ùn yege-jan-në. ⁴⁰ Rem-ùs rò kòn n-tòn, se ùn hòno o-dak rò kòn komo. Amba seps-mò ùn rem-se n-tòn rò ùn hòn, seps-mò ùn rem-se ùn hòno o-dak rò ùn hòn komo. ⁴¹ Mòk-o ùr-hò rò ùn hòn, mòk-o o-rëng komo ùn hòn, mòk-o ùn rëgen komo ùn hòn. Kò rëgen-yo ken yo rò m-jiish ùn òr re ùn yo o-mòk.

⁴² Kaanë komo tó rò be-de ùn ine-mò ùn margan-në. Rii-yo a gò'e à yo rò m-wùm, amba yo a 'yonse à yo rò m-wùm á. ⁴³ Wùr-ut na kanë n-dak rò na ba m-seps, amba da-o a 'yonsu tó a tó m-'yons m-seps në. Tó rott m-'wons m-mòka á. Amba da-o a 'yonsu tó, tó kum m-'wons. ⁴⁴ Wùr-tó temb tó ma-hun tó rò m-mòka, amba da-o a 'yonsu tó, wùr-tó o-kùkt tó he m-warag. Wùr-o ma-hun rokne kaanë tomo në wùr-o o-kùkt rò kòn. ⁴⁵ Kaanë tó rò gense, "Net-wù ùr-takan, **Adamu**, wù waragte net-wù ùn hòg."‡

Amba **Adamu** wù ùr-kòm Yeso **Kiristi**, Kùkt-o o ùn 'ya ùn hòg o. [§] ⁴⁶ O takne m-wòon à, wùr-o ma-hun o temb, ka da-de, wùr-o o-Kùkt o Shir o ùn hòg haante. ⁴⁷ Net-wù ùr-takan **Adamu**, ùn hu-mò n-dak a nòmë wù. Ayoore-wù në, Yeso **Kiristi** n-Tòn shir wù rwiwùne. ⁴⁸ Kò wù ke net-wù rò ùn wùr-o o-dak në untùn **Adamu**, amba wùr-ut na tó n-Tòn shir tó warag untùn o ma **Kiristi**. ⁴⁹ Bò a deke sha-mò ùn ká wù m-hu wù à **Adamu**, kaanë komo a he de ká ùn sha-mò ùn ka wù n-Tòn shir wù, Yeso **Kiristi**.

⁵⁰ Rii-yo më nò m-rurë à òr re në, yatt bõ he m-nòmë wùr-o na o ma-hun o kumut m-cow ùn den-o ùn gwomo-tò Shir á. Wùr-ut na tó m-wùm tó toa she'et har da-o ba m-ta á. ⁵¹ Raag nò man pyeesu nò rii-yo rò wukusse à! Ba myet-m na mò he m-mar á, amba myet-m na a baramsusse sha-m na. ⁵² Yo he m-kor à, da-o o-gaan, ùn gyept-o ùn yish, ùn hògë ùn 'wòn-o ùn kar-o ùr-kòm. Remen da-o a hure o-kar, **yan-dor Yeso** ye mare à, he m-inë o-wur në gò ùn o rò m-wùm á, komo a baramse sha-m na. ^{*} ⁵³ Kò re nòmë, se ká wùr-tó rò m-wùm á tó sugutë ká tó rò m-wùm á, komo ka tó rò m-mar á sugë tó rò m-mar à. ⁵⁴ Da-o ka rii-yo korë da-o a baramse wùr-ut na tó m-sabrë tó n-dak ha-mò ùn wùr-o n-tòn qa mer á, ka da-de, o ká, ká ma-tó rò gense à he shi o-nip, ùnze, "A corutë m-mar, a rëeg ùr-hò be-de m-mò."†

⁵⁵ "M-mar, ¿kenë o rë ùr-hò në?

¿Kenë raab-m ru rò në?"‡

⁵⁶ Ai, **ur-ba'as** de rò raab-mò m-mar. Ba'as-ur kumug ùr-beeb remen o-karamsa. **Karamsa**-o rwuntë **ur-ba'as** cas cas. ⁵⁷ Ùr-bongon be-de Shir remen a rëeg ùr-hò be-de **ur-ba'as** ùn 'wons-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**.

⁵⁸ Remen kaanë òr re në ye më m-was à, es nò m-'wons në gung. Nò senge o-zak n-më ùn senge-m Wan-Koyan, nò nepse senge-mò nò rotte rem Wan-Koyan à mò o-hwaa mò á.

Bõr-ùs op ùs-cind

Gòks m-yar remen tomotte yan-dor Yeso ye ro o-Urusharima à

¹ M-mòka, ma-tó ùn ka hwor-ye a karakse, remen yan-dor ye o-Urusharima à. Dòru nò cõw-o o-gaan bõ ùm zee yan-dor ye ùn dak-o o-Garatiya ye nom à. ^{*} ² Ùn kò de ke hò-de o-Rahadi de, ko wù ke be ùn nò wù ma'as ùn hùs ùn ye ken hwò-ye be-de ùn hwor-ye wù rò m-kum à. Wù ma'as m-es hòn ùn 'wons-mò ùn wù remen ka gwù-o. Nò waasë se ùm wòobutë nò karagsutë á. ³ Da-de më wòbë ùm tòmuru ye nò daage à, mòsse ùt-takurda në, tó he m-rwòr ùnze nò tòmne ka hun-në ye heet yar-m nò o-Urusharima. ⁴ Ùrege ma depetë ùm he ùn ye në, tó, të nekuru.

Zonge-tò ùr-hew

⁵ Ùm ròbë nò ùr-gas, da-o më pa'agse dak-o o-Makidoniya. Më ùn zonge-tò ùm m-dorbütë ká cõ-se në.† ⁶ A nom man she'esse be ùn nò m-mahun har ta-de o-gõs. Man she'et ùn nò në remen nò guut më bõ ùm he m-ha de ken be-de à. ⁷ Ùn ka da-o, më cõn ùm hyen nò temb ùm arguru á. Ùm cõnog ùm rewë ùt-hò be ùn nò, ùrege Wan-Koyan zëeg. ⁸ Amba m-mòka man es o-Apisu har hò-de ùn **Biki-o o-Pentekõs**.‡ ⁹ Man she'et kãnë remen a tikshhitü më cõw-yo ùn nom ùn kashi m-senge komo hun-në deen rò m-gòks, kò de nomtë à ya-ùt-yage rò kòn deen.§

‡ **Bõr-ùs op ùs-taan:45** 15:45 Hyen komo: Taka 2:7. § **Bõr-ùs op ùs-taan:45** 15:45 Hyen komo: Taka 2:7.

* **Bõr-ùs op ùs-taan:52** 15:51-52 Hyen komo: 1Tas 4:15-17. † **Bõr-ùs op ùs-taan:54** 15:54 Hyen komo: Isha 25:8.

‡ **Bõr-ùs op ùs-taan:55** 15:55 Hyen komo: Hosë 13:14 (ùt-Girik). * **Bõr-ùs op ùs-cind:1** 16:1 Hyen komo: Roma 15:25-26. † **Bõr-ùs op ùs-cind:5** 16:5 Hyen komo: Seng 19:21. ‡ **Bõr-ùs op ùs-cind:8** 16:8 Hyen komo: Rewi 23:15-21; Kara 16:9-11.

§ **Bõr-ùs op ùs-cind:9** 16:8-9 Hyen komo: Seng 19:8-10.

¹⁰ Da-ɔ **Timoti** habe, nɔ barku wu ur-bon ne remen senge-m Wan-Koyan wu rotte untun me.* ¹¹ Remen kaane taase nɔ yage net yo'og wu a. Shini nɔ wu hor-m-hor wu muuntɛ be un de, un yar-m nɔ ne, remen me un gwot-ɔ un cow-yo un wu mɔsse un ɔr na ne.

¹² Ma-ut ɔr na Apɔros komo, um konog wu m-sok ne wu habe be un nɔ mɔsse un ye ka ɔr na ye ne ye kuse a. Amba wu nom saktɔ-ɔ m-habe m-moka a. Wu robe da-ɔ wu kume ur-keer a.

Ma-tɔ ur-busste

¹³ She'et nɔ zongse, nɔ es m-sok ne ne n-me un sher-m nɔ. She'et nɔ m-ciiz ne. Komo m-wons ne. ¹⁴ Yage myet-ɔ un rii-yo nɔ he m-nom a, nɔ nomot yo m-was ne.

¹⁵ Tɔ, ɔr re ne, nɔ nepste de Istipanus un hur-ɔ un wu ne ye rɔ hun-ne ye ur-takan ye ba'e goks un Yeso un dak-ɔ o-Akaya, komo ye ya'aste hi un de un ye be-de un nome un yan-dor† m-senge. Me nɔ us-kon‡ ¹⁶ nomo nɔ ka hun-ne ye o-dorotte, har ma myet un ye ken ye ne untun ye. ¹⁷ Um hogute rerem-mɔ un haan-m Istipanus, un Partunatus, un Akaikus ne. Haan-mɔ un ye guug me sa o zee nɔ ye gu me. ¹⁸ Remen ye doote rwun-us re ur-beeb, bɔ ye doo nɔ a. Gɔ un ka hun-ne ye depete a 'ye ye m-sek.

¹⁹ Hun-ne yan-dor ye un dak-ɔ o-Asiya rɔ nɔ ur-gas, ur-hur sak be-de un Wan-Koyan. Akira ne un Biskira, un hun-ne ne yan-dor ye rɔ ur-morog un hur-ɔ un ye a, ye rɔ nɔ ur-gas deen.§ ²⁰ Kap ɔr na ne yan-dor kaane ye rɔ nɔ ur-gas. Gas nɔ kɔ wu ke wan-dor-wu gas-de m-was.

²¹ Me, Burus, me genbe ka gas-de un kom-ut re.

²² Myet bon wu rɔ un yage-ut Wan-Koyan a, a 'yer wu! Um konog unze Wan-Koyan wu haan ba m-naas o-da.

²³ Yar-m Yeso Wan-Koyan mɔ nom mɔsse un nɔ ne!

²⁴ Me nɔ m-was kap, n-me un Yeso **Kiristi. Amin.***

* **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-cind:10** 16:10 Hyen komo: 1Kor 4:17. † **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-cind:15** 16:15 yan-dor ut-Girik: ya-ba-m-kukop. ‡ **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-cind:15** 16:15 Hyen komo: 1Kor 1:16. § **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-cind:19** 16:19 Hyen komo: Seng 18:2. * **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-cind:24** 16:24 Tɔ ken takurda-tɔ m-gen tɔ tɔ Ma-tɔ Shir tɔ a gene ut-Girik a tɔ rott "Amin" a.

Takurda-o Burus ayoore-o o wu gene yan-dor Yeso n-me bo-o o-Korinti

Rem-se ro n-me à:

M-zantë 1:1-11

Burus un yan-dor Yeso ne n-me o-Korinti 1:12—7:16

Goks m-yar remen yan-dor Yeso n-me o-Judiya 8:1—9:15

Burus nomog ut-ma mosse un con-de un wu ne de ko-yan-Tom Yeso 10:1—13:10

Ur-kom 13:11-13

Ur-Gas

¹ Be un de, Burus, mosse un **Timoti** or na ne, genbe ka takurda-o. Shir muute me **wan-Tom Yeso Kiristi** remen wu conog kaane.

Ha-mo un be-de un yan-dor o Shir ye ro n-me bo-o o-Korinti mosse kap un ye ro n-me un dak-o o-Akaya ne à.*

² Me us-kon Shir Tato na un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi**, wu 'ye no m-yar un gwugwu-mo ur-hur ne.

Burus bomog Shir

³ A ya'as ur-bongon be-de Shir Tato-o Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**. Wu ro Tato-o ur-won un Shir o un gwu'urse ur-hur ne kap à. ⁴ Wu ro na gwu'urse ur-hur be-de un swo un koob-ur na kap, remen a hokste gwu'urse un hur-ur or na be-de un koob-de ye ro m-swò à, un ka gwu'urse ur-hur o Shir ya'u na ne à. ⁵ Untun bo a un swò ur-koob bo **Kiristi** swò à, kaane komo, remen a ro ye ma **Kiristi**, Shir ro na gwu'urse ur-hur un bu-o **Kiristi**. ⁶ Ko m-moka te m-swò ur-koob rem no, te gwu'ursutu no ur-hur, komo no sengete m-sher un ka Shir-o gu no à. Urege ne gwu'ure-mo un hur un te doog, no ma gwu'ure-mo un hur-ur no a doo bo no he kum m-wons mo m-dungune un ka swò ur-koob de no m-swò bo te swò à. ⁷ Komo dish-o te ro gung be-ur no. No swoog ur-koob deen bo te swò à, te nak komo unze Shir a gwu'ursu no ur-hur bo wua gwu'ursu te à.

⁸ Or te ne, te conog no nep gon koob-de te swò un dak-o o-Asiya à. Ka swò ur-koob de nomog deen har te hyen sa o zee tea nom hoog á.† ⁹ Te un hoog ne, amba sa o zee a un piishe te ut-ma to woose m-mar à. Amba yo ka un kor remen taase te tor un beeb-de un hi un te, se de te tor be-de Shir, wu ro m-yons un margan-ne à. ¹⁰ Shir ruutu te un ka mar-m yo-mo mo, te nak wua do te m-ruut komo ne. Be-de un wu o te ya'ase ur-beeb remen wua gu te. ¹¹ Te conog no sengu te m-gu un bu-yo kon-se Shir. Nom no kaane remen hun-ne deen bumut Shir, remen wu shaks ka kon-se rem te.

Burus ja'aste zonge-to

un wu to ur-hew

¹² Rii-yo ro te m-rwo m-gwon à: Yo ro hur un te kaps te á, de ro te m-rure unze te she'ette she'et-de un ba m-kukop n-me un hono o-dak un hur-ur gaan ne to rwuune be-de Shir à. Yagunte ma she'et-de te she'ette un no ne á. Man zee te nomog kaane n-me un o Shir. Te un nom kaane n-me kwum-o Shir, ba be-de un weer-se un hono o-dak á. ¹³⁻¹⁴ Te genu no rii-yo no hoks m-karante no nep á. Komo un rwo'og ur-hur kan o-co noa nep te bo depe à, ko no nap te m-moka á. Ka da-de, da-de ho-de Wan-Koyan Yeso he m-muun à, noa nom m-gwon un te ne, bo te m-nom m-gwon un no ne à.

¹⁵ Um nak un kaane ne, o rwo'e um cunte m-habe be un no ur-takan, remen no kumut o-kwum o-yoor. ¹⁶ Um zongute um donte raag-o no me ro m-ha dak-o o-Makidoniya um dont komo da-o me muune, remen um kumut gwu no. Ka da-de noa hoks me m-tom ha-mo un dak-o o-Judiya.‡ ¹⁷ No m-hyan no zee zme un nom to ka zonge-to ba m-nap un yo me m-nom? ¿Ko ne no m-hyan me un nom ka zonge-to n-me un barag-se ma-hun ne, remen da-o me zee "Ee," um warag m-zee "Ay"?

¹⁸ Bo Shir ro wan-ess ut-ma à, kaane komo ma-to te nomu no à, ba to un "Ee, tea nom yo ka" amba ne, "Ay" o te ut-ma á. ¹⁹ Remen **Wa-wu Shir** Yeso **Kiristi**, wu, me un Siras§ ne un **Timoti** ne ruru no ma-to un wu à, ba net-wu un "Ee" wu da-o wu ro ma-to un "Ay" á. Amba n-me un wu "Ee" o ho-ur bi.* ²⁰ Remen n-me un wu o Shir shooste kap ma-to wu surte o-nu à, n-me un Yeso **Kiristi** atte m-zee, "Ee" Kaane komo un cow-yo un

* **Bq̄r-o gaan:1** 1:1 Hyen komo: Seng 18:1. † **Bq̄r-o gaan:3** 1:8 Hyen komo: 1Kor 15:32. ‡ **Bq̄r-o gaan:16** 1:16 Hyen komo: Seng 19:21. § **Bq̄r-o gaan:19** 1:19 ut-Girik: Sirabanus. * **Bq̄r-o gaan:19** 1:19 Hyen komo: Seng 18:5.

wu attę m-zęę, “**Amin**” remen seps-mo Shir. ²¹ Shir o un hi un de un o nomu te un no ne ragaan, sher no gung be-ur **Kiristi**, wu wu daage na komo. ²² Wu ru'uru na napa-o un wu unze na ye ma un wu ye. Wu ya'uru na Kukt-o un wu. Komo Kukt-o un wu ro na m-ese n-me un hur-ur na remen mo kutute na unze wua 'ye na rii-yo wu swore o-nu a.

²³ M-moka, yage um rurute no yo hante um waksute hur un de um yagute m-dorbe raag-o no a. Yo ro, me dorbe raag-o no un bo-o o-Korinti, remen untaase um tepru no mosse un **ba'as-de** no nme ne a. Shir un hi un de un o nak unze ba bo-to um mette a. ²⁴ Yanze te un con te garamse no bo no she'ete un bu-yo sher-m no a. Amba te conog te senge kang-o gaan un no ne, remen no nomot o-zak. Te con no m-gakte a, amba te conog m-hyan sher-m no kum m'-wons deen.

Bor-us yoor

¹ Remen kaane um este un hur un de man do m-habe be un no um ru'ut no tuk-mo ut-men a. ² Urege um rwog'og no tuk-mo ut-men, wa kusse wu he me m-rwo um hogute o-zak? Amba no ye kusse, no ye um rwog'e tuk-mo ut-men a. ³ Yo hante um genbutę no o ka takurda-o a, yo ro, remen me con da-o me habe um 'wos hun-ne ye depe ye ru me o-zak a, ye naas me ut-men a. Remen um nak da-de me nomu o-zak, no ma kap noa nom o-zak. ⁴ Me un genbu no, n-me un swo ur-koob un tuk-mo ut-men ne deen, har m-yish ne deen. Yanze remen um ru'ut no tuk-mo ut-men a, amba remen no nept bo um wasse un no ne a deen.

Soks ur-ba'as be-de un wu nome ur-ba'as a

⁵ Urege wu ken wu nomog rii-yo rwog'e hun-ne tuk-mo ut-men a, ba me wu rwog'e tuk-mo ut-men a. No ye wu rwog'e tuk-mo ut-men. ⁶ Koob-de ka net-wu swo un ka cow-yo be-de un ye ken ye be-ur no a, wooste wu kaane. ⁷ M-moka, depete no sokse wu **ba'as-de** un wu, no do wu jaab-o ut-men taase no yagu wu, har tuk-mo ut-men mo arag 'wons-mo un wu. ⁸ Remen kaane me no us-kon no kutu wu unze no m-was un wu ne deen. ⁹ Men genbu no ka takurda-o remen um gut, ko noa hoks m-she'et zongse no nom dorotte-o un ko yo ke rii-yo a. ¹⁰ Myet bon rii-yo wu cone um soksu wu **ba'as-de** un yo a, um soksite wu, komo **Kiristi** nepste um soksite wu de hur-ur gaan. Me un nom yo ka remen um guut no remen na cen na o doot no mosse ur-hi komo un ka wu nme **ur-ba'as** ne a. ¹¹ Taase **ko-Gwomo-wu un ya-ut-koť** wu kum keer-de wu hette na m-raks a, remen a nak weer-se un wu kap.

Koob-de un rut-mo ur-hur de ma Burus n-me o-Toruwas

¹² Da-o um ha bo-o o-Toruwas a um ko'ote **Ma-to m-Rerem** to ma **Kiristi** Yeso, um 'woste Wan-Koyan tiksite me ish um nomot senge-mo un wu kane. ¹³ Myet un kaane ne hur un de de rut a, remen me hyan or re Titus reno a. Remen kaane um zeeru ye se ho-ur hor-de, um arguru ha-mo o-Makidoniya.*

Re ur-ho un bu-o Kiristi

¹⁴ Amba ur-bongon be-de Shir, wu ro na un teke o-co koyanda a, te reeg ur-ho n-me un Yeso **Kiristi**. Wu ya'ag na ur-beeb a rurut bo hun-ne he nap un Yeso **Kiristi** a ko kene, untun now-mo m-shi'igin mo a taame a. ¹⁵ Remen na be-de Shir rii-yo m-shi'igin yo a ro, yo Yeso **Kiristi** tebbe Shir a, yo nekse be-de un ka ye a un gwu a, komo un ye ro ne un cow-yo m-sabre a. ¹⁶ Ye ro un cow-yo m-sabre a, ka wus-o, wus-o m-mar o, o ro m-hante m-mar a. Amba be-de un ka ye kume gwu a, shi'igin-mo un hoog-mo. Uwu ken wu ro kon wu he hoks m-dek un nu-se un ka senge-mo? ¹⁷ Na ba untun ye ken hun-ne ye a ro a, ye ro m-rwor un Ma-to Shir remen ye suut m-ho a. Kaane o be un te a, bo te guw-ne **Kiristi** a, te nepste unze Shir ro te o-gwot, te m-yoos o-nip ne ma-to Shir tomute m-rwor a.

Bor-us tet

Ya-m-senge-mo un swor-o o-nu pu-o

¹ Ute un cir o bom un hi un te komo? Uko ne te un hoob-o un takurda be-ur no ko rem no o he te m-su'e bo ye ken ye ro m-nom? ² No un hi un no, no ye ro takurda-o te, o a gene un hur-ur no a, remen kowan wu hyenet, wu karante komo. ³ No kutute hun-ne unze no takurda-o **Kiristi** o, o ro sugę-de un senge-m na. Ka takurda-o ba a un gen o

* **Bor-us yoor:13** 2:12-13 Hyen komo: Seng 20:1.

ųn ce-yo m-gen á, amba a ųn gen o ųn **Kukt-o Shir** o ųn hoog. Ba ųn wur-o ųt-ta'ar á, amba ųn hur-de ųn hun-nę.*

⁴ Tę ųn rwor kaanę remen tę ųs-nap nę ųn co-o Shir ųn bu-o Yeso **Kiristi**. ⁵ Tę ųn hi ųn tę tett beeb-de ųn nom ųn ka senge-mo á. Yatt-wu he m-zee be ųn tę **yan-Tom Yeso**, "Męn baramse hoog-mo ųn ka hun-nę á." Shir ye yasų tę ka beeb-de. ⁶ Wu rwo'e tę hokstę m-warag ya-m-senge-mo ųn swor o-nu o-pų o, ba o **o-karamsa** á, amba o o-Kukt. Ka **karamsa-o** rų m-ho, amba Kukt-o rų ųn 'ya ųn hoog.†

⁷ A ųn gen **karamsa-o Mosa** n-tę ųn wur-o ųt-ta'ar, komo seps-mo Shir nomog mosse ųn ka seps-mo nę da-o a yase o á. Yanze ma ka cecar-mo ro ųn co-o **Mosa** à mo m-gos-mo á. Myet ųn kaanę ka cecar-mo nomog deęn har hun-nę ye **o-Isra** ye hoks wu m-tuwe ųn yish á. Urege yoos-de ro m-hante ro m-mar à haante m-seps nę kaanę.‡ ⁸ ĳre o ka ųn ya seps-mo o-Kukt? Ká seps-mo o-Kukt mo a arag kaanę. ⁹ Urege rii-yo ro m-hante m-mar à, kumug m-seps. Kaanę o yo ro m-muut ųn net kashi be-de Shir à, aragte yo ųr-hew nę. ¹⁰ O-nip, rii-yo ro m-seps nę n-ga à, yo kus m-seps nę m-moka á, urege a hongstę mo ųn seps-mo ųn swor-o nu-o pų-o nę. ¹¹ Urege ka rii-yo ro m-gos á, haante m-seps nę, seps-mo ųn ka yo ro m-gos à, a jiish kaanę.

¹² Remen kaanę, bo a o-dish nę kaanę à, o hante attę ųn jaab-o ųt-męn nę deęn. ¹³ Tę ba ųntųn **Mosa** o á, wu bite co-o ųn wu ųr-gund à, taase hun-nę ye **o-Isra** ye hyen ta-mo ųn ka seps-mo ro m-gos á.§ ¹⁴ Amba a birimsutę hur-de ųn ye. Har ha-mo ųn ca ka gund-de rųsų kánę da-o ye ro m-karantę ųn swor o-nu ut à, a hoks m-hops ųn ká gund-de cot ųn bu-yo m-sher ųn **Kiristi**. ¹⁵ Amba har ca, koyanda o a karantę takurda-o **Mosa**, ka gund-de ro ųn hok ųn hur-de ųn ye. ¹⁶ Amba da-o wu ken wu waktundę be-ur Wan-Koyan, a hopsuru ka gund-de.* ¹⁷ Wan-Koyan Kukt-o, komo be-de ųn Kukt-o Wan-Koyan ro à, posse-m ro kón. ¹⁸ Tę m-moka kap ye a bite co-us tę á, ro ųn kutę ųn hun-nę seps-m Wan-Koyan ųntųn ųr-madipi. Ka mus-mo, mo **Kukt-o Shir** mussų na à, mo ro m-dq m-seps ha-mo m-seps mo rwųųnę be-ur Wan-Koyan à, wu ro o-Kukt á.

Bor-ųs nass

Kwųm-o Shir n-mę wur-ųt na to ro ųntųn ųn tur-o ųt-ba à

¹ Remen kaanę, tę huş ųr-hur á remen Shir ya'astų tę ká senge-mo ųn bu-yo ųn 'wón-de ųn wu. ² Amba a 'yer yo ro wukusse à, ka rem-se m-ę se. Yatt-yo da tę ųt-raks nę, ko tę nom ųt-bo ųn Ma-to Shir á. Amba tę m-rwor ųn o-Shir m-hqw cas. N-mę ųn kaanę kowan he m-su'e nip-o tę ųn co-o Shir n-mę ųn hur-de ųn wu. ³ Urege **Ma-to m-Rerem** to tę m-rurę ųn hun-nę ma-to ųn to à wukusse to ro, to ro wukusse be-de ųn ye ro ųn cųw-yo m-sabre à. ⁴ Ye sher be-de Shir á, remen wan-gwomo-to ųn ka hono o-dak o poosutę hur-de ųn ye. Wu weneg ye, ye hyen m-cucas mo ro m-dakan n-tę ųn hur-de ųn ye à, ka cucas-mo ro m-rwųųn n-mę ųn **Ma-to m-Rerem** n-tę ųn seps-m **Kiristi**, wu ro sha-mo Shir á. ⁵ Remen ba ma-to ųn hi ųn tę to tę m-rwor á, amba to ma Yeso **Kiristi** Wan-Koyan. Tę nę guw-nę no tę ro rem Yeso. ⁶ Remen Shir, o rwore, "Yage m-cucas mo dakantę n-tę o-comb,"* Wu rwo'og cucas-mo ųn wu mo ma'as m-dakan n-tę ųn hur ųn tę, mo ye'et hun-nę m-cecas ye nept seps-mo Shir be-ur Yeso **Kiristi**.

⁷ Myet ųn kaanę nę, na ye ro o-kwųm o-Kukt nę à. Wur-ųt na ro ųntųn tur-o ųt-ba, komo o-kwųm o-Kukt nę to ro n-mę tur-o ųt-ba. A ųn warag kaanę remen a kututę ųnze Shir ro ųr-beeb nę, ba na á. ⁸ A tę ųn ya-ųr-koob ųn ko yo ke cųw-yo, amba myet ųn kaanę nę, a hoks tę rwor ųr-kyende ųn ka senge-mo á. O ken da-o tę m-nom sa o zee tę ruut ųr-hur, amba tę ruut ųr-hur á. ⁹ A tę m-rangse, amba Shir yagu tę á. O ken da-o a tę hogusse m-hoog, myet ųn kaanę nę a hoks tę m-sabarse á. ¹⁰ Koyanda tę m-neke m-mar nę ųn wur-ųt tę mar-m Yeso, remen a kututę hun-nę hoog-m Yeso ųn wur-ųt na. ¹¹ Kap o ųn ho-ųt na ųn hono o-dak a ųn kom-to m-mar rem Yeso, remen a hyenet hoog-m Yeso ųn wur-ųt na to m-mar. ¹² Remen kaanę, mar-m mo m-senge be ųn tę, remen no kumut hoog.

¹³ Gen-mo ųn Ma-to Shir zęęg, "Um shereg, remen kaanę o ųm nomtę ųt-ma."† Cinda a ųn kukt-o gaan nę o m-sher, kaanę tę ma tę m-sher, remen kaanę komo tette tęp. ¹⁴ Remen tę nak ųnze ka wu 'yonse Wan-Koyan Yeso be-de ųn m-mar à, wua 'yons tę mosse ųn Yeso nę, wu tabbu tę mosse ųn no nę ųn co-o ųn wu. ¹⁵ Kap to ka remen no

* **Bor-ųs tet:3** 3:3 Hyen komo: Rwųų 24:12; Irmı 31:33; Izik 11:19; 36:26. † **Bor-ųs tet:6** 3:6 Hyen komo: Irmı 31:31. ‡ **Bor-ųs tet:7** 3:7 Hyen komo: Rwųų 34:29. § **Bor-ųs tet:13** 3:13 Hyen komo: Rwųų 34:33. * **Bor-ųs tet:16** 3:16 Hyen komo: Rwųų 34:34. * **Bor-ųs nass:6** 4:6 Hyen komo: Taka 1:3. † **Bor-ųs nass:13** 4:13 Hyen komo: Bęng 116:10 (ųt-Girik).

o, remen ka yar-mō, mō rō m-wō be-de ūn hun-ņe ūt-mōor nē. Mōa rū bōngon-de Shir, komo remen a sēpstē wū.

Ūr-she'et n-mē m-sheer

¹⁶ Remen kaane, tē ruut ūr-hur á. Amba ūrege wūr-ūt tē rō m-sabre, myet ūn kaane nē a ūn muut ūn kūkt-o na o o-pū o kō de ke hō-de. ¹⁷ Remen ka kōqb-de a m-swō m-mōka à, dea gōs á. Dea heet na be-de m-seps mō ūn ba m-ta. Mō arage nap-o ūn nēt á. ¹⁸ Remen ba rem-se yish rō m-hoks m-hyan à, tē tuwē yish á, sē dē ūn rem-se a m-hoks m-hyan á. Remen rem-se a m-hyan à, se rō m-arag ba ūn rem, amba rem-se a m-hoks m-hyan á, se rō m-arag á.

Bōr-ūs taan

Wūr-ūt pu-to

¹ Remen tē nepse ūnze ūrege a wurumtē ka hur-o tē rōttē ūr-she'et n-mē ūn o à, (wata wūr-ūt tē, tō ūn ka hōno o-dak o), Shir ūn hi ūn de ūn o qa me tē o-hur n-Tōn shir. Ka hur-o ba ūt-kom a ma o á. Komo qa she'et ba m-ta. ² Kanē ūn hōno o-dak a ūn swō ūr-kōqb. A ūs-yong remen gōp-de m-ha n-tōn o Shir be-de Shir he na 'ya ūn wūr-ūt na ūt-pū tō à. ³ Ūrege nē a hōkte tē, a 'wōs tē ūr-kor á. ⁴ Bō tē ūr-she'et n-mē ūn ka wūr-o ūn hōno o-dak o à, tē ūs-yong remen a sutu tē. Ba tē ūn cōn tē wongē ūn ka wūr-o tē o nē o ūn hōno o-dak á, amba tē ūn cōn tē hōkte wūr-o pu-o n-Tōn shir, remen rii-yo ūn hōgō-o ba m-ta yo hōkte ka rii-yo yo rō m-mar myet à. ⁵ Shir ūn hi ūn de ūn wū zōngsē na ka barmē-mō, komo wū ya'ag na Kūkt-o ūn wū bō wū swōrē nu-o ūn wū à remen wū kututē na yo wū he na m-nomē kanē o-co à.

⁶ Remen kaane tē rōttē ūn bēeb-de ūr-hur nē kō o ke da-o, komo tē nepse ūnze ūrege dē tē rō o-hur nē ūn ka wūr-o ūn hōno o-dak o, tō, tett o-hur ūn Wan-Koyan nē á. ⁷ She'et-de m-sheer tette, ba be-de ūn rii-yo a m-hyan ūn yish á. ⁸ O-nip, tē rō ūn bēeb-de ūr-hur nē, komo tē jiištē m-cōn tē wongē ūn o ka wūr-o nē, tē she'etē mōssē ūn Wan-Koyan nē Yēsō n-Tōn shir. ⁹ Arge koyan, tē jiištē m-cōn wū hōgē rērem-m tē, kō tē rō n-mē ūn ka hōno o-dak o kō n-Tōn shir. ¹⁰ Nip-o, **Kiristi** a piishe kō wū ke nēt-wū ūt-ma. Remen kō wū ke wūa gōks 'yons-de ūn sēnge-mō wū nōmē ūn wūr-o ūn wū ūn ka hōno o-dak o à, kō mō ūr-bon, kō komo mō ūn ba ūr-bon.*

She'et-de ūn hongse ūn hun-ņe

¹¹ Remen tē nepstē gyer-o Wan-Koyan, o hantē tē rōttē m-senge tē nakantē ye ken ye be-de Shir. Shir nepse bō tē rō à kap, komo mē m-hyan nō nak tō ka ūn hur-ūr nō. ¹² Ba tē m-cōn tē būm hi ūn tē ūn co-o nō á, amba tē nō m-'ya ūr-hek nō nomot ūs-sēs ūn tē, remen nō hōkstē shassū ūn ka ye rō ūs-sēs ūn yo a m-hyan à ūn sūge-de ūn yo rō ūn hur-de ūn ye à. ¹³ ¿Tē ūn zunge, bō ye ken ye zee? Kō tē zunge, tē m-nom remen sēps-mō Shir. Ūrege komo ba zungō á, o ka rem nō o. ¹⁴ Koyan tē rō m-nōm, tē yo m-nōm ba remen hōgō tē á, amba remen was-m **Kiristi** mō rō tē, m-gakte à. Remen tē shereg o-nip ūnze **Kiristi** marag remen hun-ņe kap, remen kaane hun-ņe kap marag. ¹⁵ Wū marag remen hun-ņe kap, remen ye rō ūn hōgō nē à, taase ye she'et she'et-de ūn yo hur-de ūn ye cōnē à. Sē dē ye she'et remen wū marē rem ūn ye à, a 'yonstē wū komo remen ye.

¹⁶ Remen kaane, kanē ūn co a do m-gwōt ūn wū ken ūn hyan-o ūn nēt á, remen kō de nomtē a ro ūn gwōt-o **Kiristi** ūn hyan-o ūn nēt, m-mōka a dō wū m-gwōt kaane á. ¹⁷ Remen kaane, ūrege nēt rō n-mē ūn **Kiristi**, wū waragte mat-o pu-o o ka, ka ut-o taag, m-mōka kō yo ke rii-yo waragte o-pū yo. ¹⁸ Tō ka kap nōm-mō Shir mō, wū ja'aste she'et-ūr na ūn wū nē ūn bu-o Yēsō **Kiristi**. Komo wū ya'ūrū na sēnge-mō ūn ja'as ūn she'et-de ūn ye ken ye ūn wū nē. ¹⁹ Ūnze Shir rō m-ja'as ūn she'et-de ūn hun-ņe ūn wū nē ūn bu-o **Kiristi**, Shir rō m-sak ūn **ba'as-de** ūn hun-ņe ūn hi-de ūn ye á. Wū ya'aste na sēnge-mō ūn ja'as ūn she'et-de ūn hun-ņe ūn wū nē. ²⁰ Remen kaane, tē m-essē ūn **Kiristi** sa o zee Shir ūn hi ūn de ūn o rō ūt-ma n-mē ūn tē. Ūn jin-ūr **Kiristi**, tē nō ūs-kōn nō ja'as she'et-ūr ūn ūn Shir nē nō warag nay-ņe ye ūn wū, yanze yan-yage-tō ūn wū á. ²¹ Yēsō **Kiristi** cēt nōm **ur-ba'as** á! Amba **ba'as-ūt** na Shir sawse wū. Ūn kaane o, n-mē ūn Yēsō **Kiristi**, a hoks she'et ūn she'et-ūr kashi be-de Shir.

Bōr-ūs cind

¹ Be-de ūn sēnge-m na mōssē ūn Shir nē, tē kōnog nō, taase nō gōks yar-mō Shir, nō muut mō hwaa. ² Hōgū nō yo Shir zēē à, "Ūm hōgūsūtē nō ūn hohond-mō o-da.

* **Bōr-ūs taan:10** 5:10 Hyen komo: Roma 14:10.

Da-õ hõ-de ùn gwù wõõne, ùm guug nõ.”*
Hõgù nõ! Q ka õ nõ da-õ nõ he gõks ùn kwùm-õ Shir, caanë õ hõ-de ùn m-posse!

Swõ ùr-koõb de ma Burus

³ Të cõn wù ken wù kum rii-yo ùr-pukse ùn senge-m të á. Remen kaanë, të rwõ rii-yo ùr-pukse ùn cõw á. ⁴ Amba ùn hek-de ùn kaanë, kap yo të m-nom à, të yo m-nom remen të kututë hun-në ùnze të ya-m-senge-mõ Shir ye. Të m-nom kaanë n-më ùr-joõse, ùn swõ ùr-koõb në, m-rangse në, myet ùn kõ de ke swõ ùr-koõb de. ⁵ A bu'ug të m-dum, a ru të n-më ùn kuke-õ m-ke'et, komo a hoõgusù të m-hoõg ùn 'yons ùr-hur në; të nõmõg senge-mõ arage 'wõns-m të à, të taagutë m-rew komo të rewe ùn mer.† ⁶ N-më ùn she'et-de ba m-kukõp, us-nap në se të rotte à, ùn 'mõ ùr-hur ùn gu hun-në në, të kututë ùnze të yan-senge-mõ Shir ye be-de ùn **Kukt-õ Shir**, komo m-was në mõ o-nip. ⁷ Be-de m-rwõr ùn ma-ut të tõ o-nip, beeb-de Shir rõ m-senge n-më ùn në. Kashi ùr-she'et rõ ùntun saw-tõ ùr-gun ùn të, ùn kom-õ ùr-rë ùr-kwanta ùn të në. ⁸ A të m-seps, a të komo në m-yo'og, a të bõm, a të komo në ùt-rëeb. A mustù të ya-ut-bõ, myet ùn kaanë në, të m-rwõr o-nip. ⁹ Sa o zee a nap të á, a nepstù të në ùr-bon në, ùntun ye rõ ùn kom-tõ mar à të ro, të ka në ùn hoõg në, a të m-ya ùr-koõb, amba a hõ të á, ¹⁰ N-më ùn naase-mõ ùt-men, të ùn kum rii-yo o-zak. Kõ de nomtë tett rii á, kap ùn kaanë në, rem të hun-në deen kumug rii be ùn të, sa o zee tett rii á, amba koyan yo ma të yo.

¹¹ Të rurutù nõ ùt-ma ùr-hur sak nõ Korinti-në, komo të upsutù nõ hur-ur të cas. Të wukë nõ yo ken á, komo të kututë nõ ùnze të wastë ùn nõ në deen. ¹² Ay, të yagë nõ á, nõ ye yagë ho'os ùr-hur nõ gõks të. ¹³ Më ùn ka ma-tõ ùn nõ në bõ tato-o rõ ùn nome ùn yakar-ye ùn wù à. Nõ ùn cen nõ, kutu të nõ was-m nõ.

Nõ mõsse ùt-hi ùn

ye rõ yan-dor Yëso në á

¹⁴ Nõ mõsse ùt-hi ùn hun-në në ye rõ ùn dor õ Shir á. ¿Kashi ùn net a hõks m-she'et ba ùt-ween ùn net yo-wù në? ¿Kõ në ya mõsse m-cucas o-comb në? ¹⁵ ¿Ya mõsse **Kiristi** ùn **ko-Gwõmo-wù ùn ya-ut-kõt** në? ¿Kõ në ya mõsse wan-dor õ Shir ùn wù rõ ùn dor õ Shir në á? ¹⁶ ¿Ya mõsse **Pyo-õ Shir** ùn pyo-õ m-gir në? Na **Pyo-õ Shir** õ, õ ùn hoõg. Bõ Shir zee à, “Man she'et mõsse ùn ye në, ùm tuwë n-më ùn ye. Man warag Shir õ ùn ye, ye komo yea warag hun-në re.”§

¹⁷ “Yawe zëeg kaanë,

Remen kaanë, së nõ rwùun be-de ùn yan-ba ùn dor,

nõ wõngsë hi ùn nõ ùn ye në,

Taase nõ ci rii-yo m-kukõp,

ùn kaanë ùm he nõ m-gõks.”*

¹⁸ “Yawe, wù rõ Wa-ut-Gwõmo kap à,

wù zëe yo ka:

Man warag Tato nõ,

nõ komo nõa warag yakar re campõ-në ùn ne'a-në në.”†

Bõr-us ta'voor

¹ Qr re në, ye më m-was à, cinda a essutë na ùt-ma à, yagë a essutë hi ùn na ba m-kukõp, be-de kap rii-yo he m-rwõ o-wur ùr-hur në nom ba m-kukõp á. Yagë komo a waragte shiishë ba m-kukõp n-më ùr-she'et de ùn gyer-õ ùn Shir.

Burus nõmõg o-zak remen

ya-o-Korinti waktuntë be-de Shir

² Kutu nõ të ùnze nõ të m-was ùn hur-ut nõ. Të nome kõ net gaan **ur-ba'as** á, komo të naas kõ net gaan á, yaguntë a zet të rëeg ra-o ùn wù ken. ³ Ba **ba'as-de** më nõ m-sakke remen ùm zëeg kaanë á. Bõ ùm rurù nõ n-ga à, ùnze nõ ùn hur-ur të, yatt rii-yo he na m-hõks m-wõngsë á, kõ n-më m-mar kõ m-hoõg. ⁴ Ùm ho'ostë ùr-hur sak ùn nõ në, më komo m-gwõn ùn nõ në. Hur ùn de kumug jaab deen. Kap ùn koõb-de a swõ në à, ùm rõ o-zak në deen.

⁵ Remen da-õ të wõõ o-Makidoniya à, ka wur-o të õ kum ùr-wuwë á. Kõ kenë të ha, hwù'us-de zak, ùt-ween ùn ye ken ye në, o-gyer në n-më ùn hur-ut të.* ⁶ Amba Shir, õ rõ ùn gwù'urse ùn hur-de ùn ye rotte jaab-õ ùt-men á, haan-m Titus hur-ut të gwù'ursute.

* **Bõr-us cind:2** 6:2 Hyen komo: Isha 49:8. † **Bõr-us cind:5** 6:5 Hyen komo: Seng 16:23. ‡ **Bõr-us cind:15** 6:15

ùt-Girik: Beriar. § **Bõr-us cind:16** 6:16 Hyen komo: 1Kor 3:16; 6:19; Rewi 26:12; Izik 37:27; Irmì 32:38. * **Bõr-us**

cind:17 6:17 Hyen komo: Isha 52:11; Izik 20:34,41. † **Bõr-us cind:18** 6:18 Hyen komo: 2Sam 7:8,14; 1Nom 17:13;

Isha 43:6; Irmì 31:9.

* **Bõr-us ta'voor:5** 7:5 Hyen komo: 2Kor 2:13.

⁷ Ba remen haan-mõ ùn wu temb mõ rwo'ù te o-zak á, amba ma-to wu ruru te à. Bõ nõ do wu jaab-õ út-men à. Wu rurute te unze nõ cõnog hyan-m re deen, komo ùn bõ nõ nome tuk-mõ út-men à, ùn rii-yo kore à. Ùn bõ nõ nome m-senge nõ guut me à. Yo ka yo rwo'e zak-o re aragte õ n-ga deen.

⁸ Kõ um rù nõ tuk-mõ út-men, me was á. N-ga um ro nõmog tuk-mõ út-men, remen um hyanag ká takurda-õ um tomõte nõ n-ga à, õ naaste men-ut nõ, kõ de nomte ya o-da hiin. ⁹ Ùn kaane m-mõka um rõ o-zak ne. Kõ de nomte me hoge rerem-mõ ùn bõ um naase men-ut nõ á, amba naase-mõ ùn men-ut nõ rwo'õg nõ waktunte be-de Shir. Remen nõ nõmog tuk-mõ út-men bõ Shir ro cõnge à, remen kaane te nomo nõ **ur-ba'as** á. ¹⁰ Tuk-mõ út-men mõ ùn ko-um rõ net m-woot be-de m-mar. Amba gõn mõ Shir rõ m-rwo net m-waktune be-de Shir, ùn kaane komo a kum gwu. Komo wanakke-o a do m-kus á, remen Shir sokste **ba'as-to** ùn ye. ¹¹ Gwõt nõ nõ hyen rii-yo naase-mõ út-men gõn mõ Shir mõ wu rwo'e ùn men-ut nõ à, yo mõ haantu nõ à. Mõ rwo'õg nõ gop-de ùn nom ùn rii-yo a cõne nõ nom à. Nõ cõnog me m-kute unze nõ nõmog rii-yo ùr-bon. Mõ rwo'õg nõ nom us-ryaab, komo nõ hoge o-gyer. Mõ rwo'õg nõ rwo ùr-hur, komo nõ nom m-senge. Mõ rwo'õg nõ m-zõnge. Mõ rwo'õg nõ m-she'et zõngse nõ hyen a ya'ag nõ kqõb-de rege á. N-me ùn ka orom-to n-me ùn kõ yo ke cõw-yo nõ kutute me unze nõ m-neke ùn cõw-yo ùr-bon. ¹² Da-o ùn m-genbe nõ ká takurda-õ à, me was ko-wan-wu nome **ur-ba'as** á, kõ ka wu a nome **ur-ba'as** à. Ùn hek-de ùn kaane me ùn gen remen um kututú nõ cas cas unze Shir nak unze nõ ho'oste ùr-hur ùn te ne deen. ¹³ Ka rem-se kap rwo'õg te jaab-õ út-men.

Mosse ùn õ ma te jaab-õ út-men õ ne, har caane te doog kum o-zak deen remen zak-õ Titus rõ ùn õ ne à, remen nõ kap nõ rwo'õg út-kom n-me ùn ka jaab-õ ùr-hur õ wu kume à. ¹⁴ Remen um be'este um russute wu unze me m-gwõn rem nõ, nõ rù me m'e á. Remen kap yo te rure nõ à nip-o, remen kaane gwõn-m te mosse ùn nõ ne be-ur Titus shiig o-nip. ¹⁵ Was-mõ Titus rõ nõ m-was à mõ rõ m-dõ deen, kap da-õ wu kaksõ dorõtte-o nõ kap, ùn gõn gos-to nõ kute wu da-õ nõ gõkse wu à. ¹⁶ Me o-zak m-mõka remen um ho'oste ùr-hur ùn nõ ne sak.

Bõr-õs eer

*Kamas nõ hwõr remen yan-dor
ùn dak-õ o-Judiya*

¹ Or re ne, m-mõka komo te cõnog nõ nep rii-yo yar-mõ Shir nome n-me ùn yan-dor ye Shir n-me ùn dak-õ o-Makidoniya. ² Ye swõõg ùr-kqõb deen remen ye cõwõg o-range ùn kom-to ùn ye rõ dor á har de warag ye o-zak. Komo de rù ye ken ye ya ùn caari-mõ m-yar sak, kõ de nomte ye rõ n-me ùr-kqõb à. ³ Ùn nak unze ye ya'aste bõ ùn 'wõns-mõ ùn ye, har ma arage kaane. Ye nõmog kaane ùn cõn-mõ ùr-hur ba remen a ùn gaktute ye á. ⁴ Ye kõnog te, te 'ye ye o-cõw ye huut út-kom be-de ùn senge-mõ ùn gu ùn yan-ba-m-kukõp n-me ùn dak-õ o-Judiya.* ⁵ Ye ya'aste arge yo te hwõ yea ya'as à. Ùr-takan, ye ya'aste hi ùn de ùn ye be-ur Wan-Koyan, ka da-de ne ye ya'asuru hi ùn de ùn ye be ùn te, bõ Shir cõne à. ⁶ Ùn hyan-õ ùn kaane, te kõnuru Titus wu he co, wu buse ùn mrogse ùn ka yar-mõ ùn cõn-mõ ùr-hur mõ be-ur nõ, bõ wu takne à. ⁷ Amba bõ nõ re co be-de ùn koyan á, be-de m-she't, be-de ùn rwo'r út-ma, be-de ùn nap-se Shir, kõ n-me m-senge, komo m-was ne mõ nõ wasse ùn te ne à. M-mõka, te cõnog nõ do m-ya'as ùn hwõr nõ remen ka ye rõ ùn swõ ùr-kqõb ùn dak-õ o-Judiya.

⁸ Ba me ùn gakte nõ õ á, amba de me nõ m-kute bõ ye ken ye rõ m-nõm m-senge à. Yo ka he m-kute ùn gõn was-mõ nõ rotte ùn õr nõ ne à. ⁹ Remen nõ nepse yar-m Wan-Koyan Yeso **Kiristi** rem na. Kõ de nomte wu rõ ùn kõ yo ke rii-yo ne à, myet ùn kaane ne, wu waragte ko-kqõb rem nõ. Remen ko-kqõb-wu wu warge à, õ rwo'e nõ kumut kõ yo ke rii-yo ùn co-õ Shir.

¹⁰ Ma-to ùm he nõ m-'ya à tõ ká: A jiish ùr-bon nõ kõm rii-yo nõ takne ùn hak-õ arge à, ba nõ ùn ya cot à, ay, nõ ùn hwõ ùr-hur komo nõ nomot kaane. ¹¹ Buse nõ ka senge-mõ hur-ur nõ takne à, nõm nõ bõ ùn 'wõns-m nõ he m-hoks á. ¹² Urege hwõ ùr-hur de m-'ya rõ kõn, Shir a hoge m-rerem, urege nõ ya'aste bõ ùn 'wõns-m nõ. Shir cõn nõ ya'as rii-yo 'wõns-m nõ wõõ á.

¹³ Ba me ùn cõn ùm hebe ye ken ye us-nu á, ka da-de ne ùm dooru nõ us-nu á. Amba me ùn zee kaane remen a wõngte ka senge-mõ hond hond bõ depe à. ¹⁴ Se nõ gu ye m-mõka bõ nõ ùn o-cõw yo ùn gwu ne à. Nõ komo da-õ nõ taage ùn yo ken rii-yo, ye komo ye rõ ùn yo ne, yea gu nõ. Ùn kaane koyan he m-nom hond hond. ¹⁵ Gense yo rõ:

* **Bõr-õs eer:4** 8:1-4 Hyen komo: Roma 15:26.

“Wu mörögse deen à, ka yo wu mörögse à, yo arag 'wõns-mo un wu á. Wu mörögse hiin à, ka hiin yo wu mörögse à, yo kendu wu á.”†

Titus un nay-ñe ye un wu ne

¹⁶ Amba ur-bõngon be-de Shir, o rwo'e Titus dekt un hur-de un wu, cõn-mo un wu guut nõ, untun bõ um ro congè à. ¹⁷ Remen Titus wu un dekw wu habute be un nõ remen te kõnõg wu á, amba wu rõbè be-ur nõ untun bõ wu esse ur-hur à. ¹⁸ Tea tõmbè mõsse un wu ne, un ka heno-o ne wu ru ur-jin à, be-de un kap yan-dor remen k'õt-mo un wu mo un **Ma-to m-Rerem** to Shir. ¹⁹ Arge kaane ma, yan-dor ye Shir dak wu un wu ma'astè m-neke mõsse un te ne. Tea kamas yar-mo un hwõr be-de un **yan-dor Yeso** remen yan-dor ye o-Urusharima. Te un nõm kaane remen te ya'astè ut-gõs be-de un Wan-Koyan un hi un de un wu komo remen te kututè unze te ru'ustè ur-hur te guut hun-ne. ²⁰ Te o-gyer taase wu ken wu kum gom-de ur-reeb be un te n-me un bõ te m-nekette un ka yar-mo a ya'asù te mo un cõn-mo ur-hur à. ²¹ Cõn-m te te nomot yo jiiشه m-bon à, ba un co-o un Wan-Koyan cot á, amba har un co-o un hun-ne.‡

²² Komo te m-tõmbè un ye ne, heno te ka wu te megre te hyen bõ wu esse un hur-de un wu n-me un rii un hõn un hõn à. M-mõka komo wu ho'ostè ur-hur un nõ ne, wu cõnõg wu ru ut-kom deen. ²³ Baks nõ unze Titus, ko-nay-wu m-senge wu, me un wu ne te un ka senge-mo rem nõ. Ka ye nõ hyane mõsse un wu ne à, yan-dor ye Shir ye tõmbu ye, senge-mo un ye rõ m-hantè m-seps be-ur **Kiristi**. ²⁴ Remen kaane kutu nõ ka hun-ñe ye kap gõn was-m nõ un rii-yo hantè te rotte un uku o-cin rem nõ à, remen yan-dor ye hyenet.

Bõr-ùs jero

¹ Ba se um gendutè nõ ma-to un gu un yan-dor ye Shir o-Urusharima á. ² Remen um nak nõ este ur-hur nõ guut, har me un uku o-cin remen kaane be-de un hun-ñe ye o-Makidoniya. Me ye m-rure nõ hun-ñe ye o-Akaya nõ zõngsutè m-yar ne cin un mõnce. Gõ un ka ine-mo nõ ine eso à, mo rwo'õg ye ma ye inute. ³ Amba me ka m-tõmbè un õr re ne, taase uku cin-o te rem nõ warag hwa. Amba nõ ma'as zõngse bõ um russe ya-o-Makidoniya unze nõ zõngse à. ⁴ Remen urege um habute mõsse un ye ken ya-o-Makidoniya ye ne, taase ye 'wõs nõ ba m-zõngse, har te taage un rii-yo m-zee, myet-m na a hõge m-'e remen te ukse o-cin un nõ ne. ⁵ Remen kaane o um hyente a nom ur-bon, me tõmbè õr re ne ye hyen nõ rii-yo um habute, remen nõ mörõgsutè rii-yo nõ zee nõ he m-ya'as à, a 'wõs yo zõngse. Kaane he m-kute un hun-ñe unze un cõn-mo un hur-ur nõ o, nõ ya'astè, ba a un gakte nõ o á.

M-gõ ur-hur sak

⁶ Baks nõ yo ká: Net-wu go'e hiin à, wua ce hiin; amba wu go'e deen à wua ce deen. ⁷ Ko wu ke net-wu, wu ya'as bõ wu esse un hur-de un wu à, ba mõsse un naase-mo ut-men ne á, kõ wu a gakte à. Me un zee kaane remen Shir rõ m-cõn un wa-m-ya'as ur-hur sak. ⁸ Un yar-mo Shir, Shir a hõks nõ m-ya kap rii-yo he nõ m-gu un hõõg-m nõ á, remen kõ o ke da-o un kõ yo ke rii-yo nõ kumut kap rii-yo nõ o-hoob à, har arge kaane, remen nõ nomot kõ mo ke senge-mo ur-bon ne. ⁹ Bõ rõ gense un Ma-to Shir à: “Wu ya'ag kõõb-ñe, ur-hur sak.

Kashi un senge-mo un wu moa te á.”*

¹⁰ Me un zee kaane remen Shir o rõ m-ya un ko-wa-ur-go gõ wu goot, komo o rõ m-ya un rii-yo m-re. Remen kaane, Shir a 'ye nõ gõ remen nõ goot, wu rõ m-rwo gõ rotte m-bõ'osse, har nõ ceeru deen remen kashi-m senge-m nõ mo m-yar.† ¹¹ A muut nõ ya-o-kwu un kõ yo ke cõw-yo remen nõ ma'astè m-ya ur-hur sak kõ o ke da-o a hõõbè be-ur nõ. Un cõw-o te senge-mo un yar-m nõ a warag mo un bõngõn-de Shir.

¹² Remen ka senge-mo m-yar nõ nõtte à, ba yan-dor ye temb nõ rõ m-gu á, amba rõ m-kaprunde har m-dõ un cõw-se ur-bõngon be-de Shir. ¹³ Remen ka senge-mo nõ rwuntutè hi un nõ cas, hun-ñe a bõm Shir remen dõrtte-o nõ. Nõ gõkstè ka **Ma-to m-Rerem** to, to ma **Kiristi**, komo remen yar-m nõ bõ nõ wõngè un ye ne komo un kõ wu ke ne à. ¹⁴ Be-de un kõn-se un ye be-de Shir, ye ma'as nõ komo m-kone us-barag n-me un hur-de un ye remen ka yar-mo aragte m-cep, mo Shir nomo nõ à. ¹⁵ A 'ye nõ Shir ur-bõngon remen ka yar-mo, yar-mo arge beeb-de un cep ut-ma á.

† **Bõr-ùs eer:15** 8:15 Hyen komo: Rwu 16:18. ‡ **Bõr-ùs eer:21** 8:21 Hyen komo: Swõ 3:4 (ut-Girik). * **Bõr-ùs jero:9** 9:9 Hyen komo: Bõng 112:9. † **Bõr-ùs jero:10** 9:10 Hyen komo: Isha 55:10.

Bõr-õs op

Burus ko-yan-Tõm Yeso wu o-nip wu

¹ Mẽ Burus, mẽ nõ ùs-kõn ùn hi ùn de, mẽ wu a m-zẽe, *Yan-gwegwer-mõ ur-hi, ur-'won nõ untun mõ ma Kiristi* urege mẽ be-ur gaan ùn nõ nõ à. Amba hun-ñe rõ mẽ m-aag *Wam-ciiz*, urege mẽ mõsse ùn nõ nõ á. ² Mẽ nõ ùs-kõn, taase nõ gaktũ mẽ ùm suu nõ da-de mẽ habe, remen ùm nak man hoks su'e ka ye rõ m-zẽe unze rii-yo tẽ m-nom à, rem-se ma-hun se. ³ Tẽ ur-she'et n-mẽ ùn hõno o-dak, amba tẽ dum ur-gun bõ hõno o-dak rõ m-dum á. ⁴ Remen saw-tõ ur-gun ùn tẽ ba gon tõ hõno o-dak tõ á, tõ ùn beẽb-de Shir tõ, tõ tette m-naas ùn saw-tõ ur-gun tõ m-'wõns tõ ùn yan-yage-ut na. ⁵ Tẽ m-sabarse ùn sunẽ-mõ ut-ma kap ùn rii-yo he m-wen hun-ñe nap ùn Shir nõ à, mẽn yoosẽ ùn hun-ñe ye 'ke barag-se ùn ye ùs-yo-se, sa o zee se rõ be-de m-ke'et, remen ye hokstẽ nõmẽ ùn **Kiristi** o-dorõttẽ ùn bu-yo ùn barag-se ùn ye. ⁶ Da-o nõ nõmẽ o-dorõttẽ bõ depe à, tẽ zongse tẽ ye'et kõ wu ke ur-kõõb wu yage m-nõm o-dorõttẽ à.

⁷ Gwõt nõ rii-yo rõ cas à! Urege wu ken zẽeg wu, wu ma **Kiristi** wu, yage ka net-wu ja'aste nõm ùs-barag, wu nep unze tẽ ma ye ma **Kiristi** ye. ⁸ Kõ mẽ ukẽ o-cin remen ka gwõmo-tõ Wan-Koyan ya'u tẽ à, ka gwõmo-tõ remen tẽ bõ'õsõtũ nõ õ, ba remen tẽ sabarsõtẽ nõ á. Remen kaanẽ, yatt-wu he mẽ m-rwõ m-'e á, be-de ùn kutẽ ùn hun-ñe unze Yeso wu 'ya mẽ ut-gwõmo á. ⁹ Mẽ cõn nõ hyen sa o zee gyer-o mẽ nõ m-'ya á be-de ùn takurda-tõ mẽ nõ m-genbẽ á. ¹⁰ Remen ye ken ye rõ m-zẽe, "Takurda-ut Burus tõ rõ ùs-nũ nõ ur-beẽb ne, amba urege wu rõ be ùn na ùn hi ùn de ùn wu, wutt tep-o ur-beẽb á, komo ma-tõ ùn wu ba rii-yo á." ¹¹ Yage gon ka hun-ñe ye, ye nept yo ka: Yo tẽ zẽe n-mẽ ùn takurda-ut tẽ à, tẽ rokne á, ka tẽ he m-nõm da-o tẽ ro be-ur nõ.

¹² Tẽ bo'os tẽ hongstũtẽ kõ tẽ dekt hi ùn tẽ untun hun-ñe ye rõ m-hyan ye zee ye aragte kõ wan á! Ka hun-ñe ye, ye rõ m-hongse hi ùn de ùn ye ùn or re ùn ye ne, komo ye rõ ùn hoob-o ùn wu jiishe à n-mẽ ùn hi ùn de ùn ye, ye nep unze ye rõt ùs-weer á. ¹³ Tea uk o-cin arge gwõmo-tõ Shir ya'u tẽ á, se de tẽ uk o-cin ùn ka gwõmo-tõ Shir essõtũ tẽ remen tẽ kõ'õttẽ **Ma-tõ m-Rerem** à, ka gwõmo-tõ woostẽ har be-de nõ rõ à. ¹⁴ Mẽ ùn uk o-cin ùn raag-o Shir ya'u mẽ ur-keer ùm nomot m-senge á. Rii-yo yan-gin ùn ma-ut re zẽe mõsse ùn taage-o ùn gwõmo-ut re nõ tõ ùn kaanẽ a rees m-warag o-nip mẽ ro haante raag-o nõ á. Amba nip-o rõ kõn á remen ùm hantutẽ nõ **Ma-tõ m-Rerem** o ma **Kiristi** rii-yo ye hantutẽ. ¹⁵ Komo tẽ pas be-de a zẽe tẽ á, ùn uk o-cin ùn senge-mõ ye ken ye nõmẽ á. Amba tẽ m-hwõ ur-hur, sher-m nõ a he co, remen ma-de ùn senge-m tẽ n-mẽ ùn nõ sengutẽ m-dõ deen. ¹⁶ Urege nõ nomog kaanẽ, ka da-de tea hoks m-kõ'õt ùn **Ma-tõ m-Rerem** ùn tõ ken dak-tõ n-co nõ. Remen tẽ cõn uku o-cin ùn senge-mõ wu ken wu rege wu nõmẽ ùn be-de a rwõ'e wu à. ¹⁷ Amba "Kap wu he uku o-cin n-mẽ ùn yo ken rii-yo à, wu uku o-cin ùn rii-yo Yawe nõmẽ à."* ¹⁸ Mẽ ùn zẽe kaanẽ remen ba wu rõ bõm ùn hi ùn de ùn wu, wu wu a ùn ho'os ur-hur ùn wu nõ á, amba wu Wan-Koyan rõ m-bõm à.

Bõr-õs op o-gaan

Burus ùn yan-Tõm Yeso ne ye ut-bõ

¹ Mẽ o-saktõ nõa dungunẽ ùn mẽ nõ da-o mẽ zẽe tõ ken ma-tõ hiin sa o zee mẽn bõm ùn hi ùn de untun bõ ko-raag rõ m-nom à. Se nõ dek mẽ kaanẽ! ² Mẽ ur-shoob rem nõ, gon shoob-de m-was de Shir rõ nõ m-nomẽ à. ùm surutũ nõ o-nu ùn campo gaan, **Kiristi**, remen ùm jittẽ nõ ut-ge be-de ùn wu ba m-kukõp. ³ Amba mẽ ùn hõge o-gyer taase rii-yo kore **Hawa** à, yo kõr nõ. Hwõ-o rakstẽ wu ùn weer-se ùn yo har wu nomũ **ur-ba'as**. Kaanẽ nõ ma, mẽ ùn hõge o-gyer barag-õs nõ a hoks nõ m-muut ba ur-bon, ùn kaanẽ, nõa kum ya'as ur-hi bõ a cõne, o-nip nõ ba m-kukõp be-ur **Kiristi** á.* ⁴ Nõ m-gõks ùn ye rõ m-habẽ be ùn nõ à ba m-rem. Nõ bupse yoos-de ùn ye ùn Yeso, kõ de nomtẽ de rõ ùn hõn ùn de tẽ rurte **Ma-tõ m-Rerem** à. Nõ bupse gõ ùn kuk-t-o ye rurũ nõ à, kõ de nomtẽ ka **Kukt-o Shir** o nõ ro gõkstẽ o á. Nõ gõks ye kõ nõ ma-tõ rerem-tõ ùn ye á. ⁵ Mẽ de k unze ka ye nõ m-zẽe, "Caari-ñe ye ùn **yan-Tõm Yeso**" à, ye aragte mẽ ùn yo ken rii-yo á. ⁶ Mẽ ko-kyangan-wu ut-ma wu á, amba mẽ ùs-nap ne. Tẽ kututẽ nõ yo ka cas cas ùn kõ yo ke cõw-yo.

⁷ Ba'as-de mẽ gweregse hi ùn de remen a jakstẽ nõ be-de ùn kõ'õt ùn **Ma-tõ m-Rerem** tõ Shir m-yar? ⁸ ùm rumsuntẽ hwõr o ka be-de ùn ye ken yan-dor ye Shir ye remen ùm nomot senge-m re be ùn nõ. ⁹ Da-o ùm ro be ùn nõ à, mett hwõr á. Myet ùn kaanẽ nõ mẽ sawsũ nõ ùs-nũ ka da-o á. Qr na yan-dor ye rõ n-mẽ ùn dak-o o-Makidoniya à ye

* **Bõr-õs op:17** 10:17 Hyen komo: Irmĩ 9:24.

* **Bõr-õs op o-gaan:3** 11:3 Hyen komo: Taka 3:1-5,13.

hanṭe kap yo mē m-cōn à. Mē sawsų nọ ús-nų ka da-ọ á, komo man senge-m nom un kaanē.† ¹⁰ Nip-o **Kiristi** ọ rọ be un de à, ọ rwo'ụ mē m-zet net rọ kọn wụ wọq wụ wenet mē uku o-cin un myet dak-ọ o-Akaya á. ¹¹ ¿Ya rwo'ụ mē m-zēē kaanē? ¿Remen mē nọ m-cōn ọ á? Ay, Shir nak unze um cōnog nọ! ¹² Man he co n-mē un yo mē m-nom à, un yage un goks un gwụ-ọ un hwor be-ur nọ, remen um wenet ká "Caari-yē un **yan-Tom Yeso** yē" uku o-cin unze, ye ma ye rọ m-senge hond hond un tē nē. ¹³ Gọ un ka hun-nē ye ba **yan-Tom Yeso** ye o-nip ye á, amba yan-senge-mọ út-bọ ye. Yē rọ un muut un hi un de un ye yan-Tom **Kiristi**. ¹⁴ Ba rii-yo út-hyat yọ á, remen **ko-Gwomo-wụ un ya-út-kọt** ma un cen wụ rọ m-muut un hi un de un wụ untun **wan-tom-wụ Shir** wụ m-cucas. ¹⁵ Remen kaanē ba rii-yo út-hyat yo á urege gwụ-nē ye un wụ ye musstē hi un de un ye untun yan-kashi m-senge mọ Shir. Ur-kom yea kum ur-'yons de nọmē hond hond un ye nē à.

Kọob-de Burus swọ à n-mē

un senge-mọ un wụ

¹⁶ Um ja'aste m-zēē, taase wụ ken wụ zee mē ko-raag-wụ. Amba nọ deke unze kaanē ọ, tọ, nọ ho'os ur-hur un mē nē untun ko-raag, remen mē ma um kumut rii-yo uku o-cin hiin. ¹⁷ Gọ un ka uku cin-ọ mē m-nom à, ba Wan-Koyan wụ zēē um zee kaanē á. Ay, un ka ma-tọ, men uk o-cin untun ko-raag. ¹⁸ Yē ken ye rọ kọn yan-uku-cin bọ yan-hono-o-dak rọ m-nom à, mē ma yage um nomot kaanē. ¹⁹ Bọ nọ ús-baar à, nọ m-hyan nọ ús-weer nē deen, zak-o-zak nọ m-dugunē un raag-nē ne! ²⁰ Remen urege wụ ken wụ rwo'og nọ m-guw, nọ m-dugunē un wụ nē, kọ wụ rumse nọ rii, kọ wụ re ra-o nọ, kọ wụ kutu nọ m-'wons, wụ ken nọ o-raag. ²¹ Mē m-hoge m-ē um zet kọob-de un 'wons-m tē ọ hanṭe tē nomtē ka rem-se á!

Amba urege wụ ken wụ rọ un uku o-cin, remen yo ken rii-yo, kọ mē man nom jaab-ọ út-men um uku o-cin, amba mē út-ma kaanē untun ko-raag. ²² Urege ye **Yahuda**-nē ye, mē ma ko-**Yahuda**-wụ. Urege nē **Isra**-nē ye, mē ma ko-**Isra** um rọ. Urege nē yan-baag-o **Ibrahi** ye, mē ma ko-yan-baag-o **Ibrahi** um rọ. ²³ Urege yan-senge-m **Kiristi** ye, um aragte ye! (Mē út-ma sa o zee net-wụ rọ o-zungo à!) Ai, um aragte ye m-senge o-nip, swọ m-geeg ọ ka, um swọog m-dum deen, um swọog m-cow o-darem ọ m-mar deen.‡ ²⁴ Sọ o-taan **Yahuda**-nē bu'u mē ús-sorog kwooz-ut yoor ba o-gaan [39].§ ²⁵ O-tet yan-piish út-ma ye un **Roma**-nē nomu mē ús-sorog. A jirig mē út-ta'ar sọ o-gaan. Sọ o-tet hat-tọ m-họ caate un mē nē n-mē m-sa. Komo um taaste ur-họ um rewe n-mē m-sa rii-yo a guut mē.* ²⁶ Kọ ọ ke da-ọ mē ur-hew. Um gontute o-darem n-mē út-roog, o-darem un kom-tọ un ya-ur-kwup. O-darem un kom-tọ un ye rọ yan-dak-o re à, o-darem be-de un ye rọ **Yahuda**-nē á, o-darem n-mē o-bọ, o-darem n-mē o-kọt, o-darem n-mē m-sa, komo o-darem be-de un ọr re nē yan-dor ye út-bọ.† ²⁷ Um swọog o-darem, ur-kọob nē, un kọob-de m-rew, un mer nē, o-**swoot** ọ m-họ nē. Ba o-gaan á um taage rii-yo m-re, um swọog o-huw, um taage un cọp-ọ m-cọp. ²⁸ Se ken rem-se út-moor nē se um taage á komo, kọ de ke hẹ-de mē un nų-se un yan-dor ye Shir nē kap. ²⁹ Urege wụ ken wụ taagute m-'wons mē m-hyan sa o zee mē wụ taage m-'wons. Urege komo a rwo'og wụ ken wụ ur-hē n-mē **ur-ba'as**, yo ka yo rọ mē rees ús-ryaab deen.

³⁰ Urege sē um uk o-cin, man uku o-cin be-de um hyanē um kendete à. ³¹ Shir o-Tato ọ un Wan-Koyan Yeso, wụ a he m-bom ba m-ta à, nepsē unze ba bọ-tọ um rotte á. ³² N-mē o-Damaskus, ko-gwamna-wụ rọ un kus-ọ un ko-Gwomo Aretas à wụ sanag ish-ye un bọ-ọ o-Damaskus remen wụ shipt mē. ³³ Amba nay-nē re kyerguntu mē n-mē o-koor un jim-de o-bọ un hek-de un wur-ọ o-bọ, um possute wụ.‡

Bor-ús op ús-voor

Hyangan-tọ Yeso kutē Burus

n-tē un m-bo à

¹ Kọ de nomtē uku o-cin a 'ye rii á, man he co un uku o-cin. M-mọka, man re co un rwo' un rii-yo Wan-Koyan Yeso rwuntu mē cas untun m-bo út-hyangan nē komo. ² Um nak wụ ken net-wụ, wan-dor **Kiristi** caanē hak-ús op-ús nass-se ka, se arge à, a deke wụ ha-mọ Tọn-o atette-ọ be-de Shir rọ à. Kọ n-mē o-wur ọ kọ ba n-mē o-wur á mē nap á, Shir ọ cot nape. ³ Um nak ka net-wụ, a un dek wụ ha-mọ un Tọn-o atette-ọ, kọ o-wur kọ ba n-mē o-wur á mē nap á, Shir ọ cot nape. ⁴ Reē ọ wụ hoge tọ ken ma-tọ tọ a hoks

† **Bor-ús op o-gaan:9** 11:9 Hyen komo: Piri 4:15-18.

‡ **Bor-ús op o-gaan:23** 11:23 Hyen komo: Seng 16:23.

§ **Bor-ús op o-gaan:24** 11:24 Hyen komo: Kara 25:3.

* **Bor-ús op o-gaan:25** 11:25 Hyen komo: Seng 16:22;

14:19. † **Bor-ús op o-gaan:26** 11:26 Hyen komo: Seng 9:23; 14:5.

‡ **Bor-ús op o-gaan:33** 11:32-33 Hyen komo:

Seng 9:23-25.

m-rwõr á, go ùn tõ mat-de ùn ñet a hoks nom ùt-ma ùn tõ á. ⁵ Man uku o-cin remen ka ñet-wù, amba man uku o-cin remen hi ùn de á, sê ðe n-tê ùn kende-m re. ⁶ Kõ ùm uku o-cin, man warag ko-raag á, remen man ma'as ùn rwõr o-nip. Amba man uku o-cin á, remen me cõn wù ken wù dek me argê bõ wù rõ me m-hyan á, ùn bõ wù rõ me m-hoge ñe á.

⁷ Taase ùm uku o-cin, remen ka rem-se ùt-hyat se se ùm hyane à, se ùr-beëb, a tõmnù me õ ken gom-õ ùntùn hoog-mõ o-yokor o-wùr. Yo ka yo ùn nom sa o zee wù **ko-Gwõmo-wù ùn ya-ùt-kõt** tõmnê remen wù ye'et me ùr-kõõb ba m-sõk, komo remen mõ wenet me uku o-cin à. ⁸ Sõ o-tet ùm kõnê Wan-Koyan wù dossù me õ ùn wùr-o re. ⁹ Amba wù zeeerù me, "Yar-m re bõ'ossùte wõ, remen n-me kende-m ru õ atte m-hyan ùn beëb ùn de." Remen kaanê man uku o-cin o-zak ñe remen ùm kendùtê remen beëb-ùr **Kiristi** kumut ùr-she'et be ùn de. ¹⁰ Da-õ hun-ñe ye ro me ùt-reeb, kõ ye 'ye me ùr-kõõb, kõ ye rangsê me, kõ ye egnùtù me ùr-kõõb remen ùm dõrê **Kiristi** à, me m-nõm o-zak. Me ùn zee kaanê remen da-õ me kende ka da-õ me ùn kum ùr-beëb de rwùunê be-de Shir á.

Naase-mõ ùn men-ùt Burus remen yan-dor-ye Shir ye rõ n-me o-Korinti à

¹¹ Ùm nõmog m-raag, amba nõ ye rwõ'u me. Nõ ye depe nõ bùm me. Ka ye nõ aage "Caari-ye ùn **yan-Tõm Yeso**" à, ye jiishê me á. Kõ de nomtê ba yo ken rii-yo ùm rõ á. ¹² Shir nõmog rem-se o-madê ùt-hyat ñe ùn me be ùn nõ. Ka rem-se kutù nõ ùnze **wan-Tõm Yeso** ùm rõ. ¹³ ¿N-tê ùn yo ke bu-yo ñe ùm kutu nõ ùnze nõ ùr-hond ùn ye ken yan-dor ye Shir ñe á? ¿Kõ ðe remen me sawsù nõ nu-õs re õ á? Soksù me nõ ka **ba'as-de!**

¹⁴ Me zõngsê ùm habùtê be ùn nõ õ atette-õ. Man ru'u nõ se ken nu-se á, remen nõ ye ùm cõne, ba hwõr nõ á. Remen ùdepe yakar-ye dek nu-se ùn tat ùn ye ñe á sê ðe tat-ñe ye dek nu-se ùn yakar-ye ùn ye. ¹⁵ Man nõm o-zak ùm hootù nõ kap yo rõ me à, myet ùn hi ùn de ñe. Ùregê ùm wastù nõ ðeen, ¿nõa was me hiin ye á? ¹⁶ Nõa su'e me ùnze me warag nõ o-caar õ-sùt á. Amba wù ken wù zee me ùn nõmog nõ õs-weer, ùm hokstù nõ mossê ùt-bõ ñe. ¹⁷ ¿Me ùn re ra-o nõ be-de ùn ka ye ùm tõmbê be ùn nõ? ¹⁸ Ùm kõnog Titus wù habê be-ùr nõ, komo ùm tõmbùtê wù ken õr tê ko-yan-dor õ Shir mossê ùn wù ñe. ¿Nõa zee õ Titus reeg ra-o nõ? ¿Me ùn wù ñe rii gaan-yo ka tẽ m-nõm á?

¹⁹ Nõ m-zee õ ka da-õ kap, senge-mõ tẽ rõtte tẽ ruutê hi ùn tẽ be-de geeg-ùr nõ. Shir õ rõ tẽ m-su'e, nip-õ Shir õ tẽ m-rwõr n-me ùn **Kiristi** à. Or re ñe, tẽ m-nõm ùn kõyan remen nõ doot m-'wõns ùn shër-m nõ. ²⁰ Me o-gyer taase da-õ me habê ùm 'wõs nõ bõ ùm hwõ o-saktõ á, kõ komo nõ hyen me bõ nõ hwõ o-saktõ á. Me o-gyer õ ùt-ween, ùr-shoob ñe, õs-ryaab ñe, ùn cõn-tõ ùr-hi ñe, o-agegensê ñe, ùt-reeb ñe, ùn nu-mõ ùr-hi ñe, o-da rem ñe komo. ²¹ Me o-gyer ùnze me dõ m-habê komo, Shir a ru ùm hoge m-ẽ ùn co nõ. Me o-gyer taase men-ùt re naase remen hun-ñe ðeen ye rõ ùn nom **ur-ba'as** n-ga à, ye waktùnê be-de Shir á, ye yagê nõmog o-ás ùn she'et-de ùn ba ùr-bon ñe de ùr-gop ká rem-se ye rõ m-nõm á.

Bõr-õs op õs-tet

Nak ùt-tõ

¹ Me habê be-ùr nõ m-mõka, atette-õ ka. Ùntùn bõ gen-mõ ùn Ma-tõ Shir zee à, "A dek kõ tõ ke ma-tõ ùn nu-õ ùn ñen voor kõ ñen tet ye hyane yo nõme à."* ² Ùm be'este, ùm nekstê nõ ùt-tõ da-õ ùm ro be-ùr nõ habê-m ayoore-mõ à. Ùm doog nõ nakê ùt-tõ m-mõka me be-ùr nõ á: Da-õ me muubê man kusê ka ye nõme **ur-ba'as** n-ga á kõ ye ken ye. ³ Man kutu nõ yo nõ cõnê m-hyan à. Nõ nept ùnze **Kiristi** wù rõ ùt-ma ba me á. Wù kende wù nomot ùn nõ ñe á. Wù rõ ùr-beëb ñe be-ùr nõ. ⁴ Kõ de nõmte a ùn kam wù sa o zee wù rõt ùr-beëb á, myet ùn kaanê ñe wù rõ ùn hoog ñe be-de Shir. Kang-o gaan, na yan-ba-ùr-beëb ye n-me ùn wù, amba ùn beëb-de Shir a she'et ùn wù ñe remen a nomot m-senge rem nõ. ⁵ Me'es nõ hi ùn nõ, nõ gùt remen nõ nept kõ nõ be-de m-shër à. Ma'as nõ me'es ùn hi ùn nõ. ¿Nõ nap ùnze **Kiristi** Yeso wù rõ be ùn nõ á? O-nip wù rõ kõn be ùn nõ, sê ðe ùregê nõ heeg be-de ùn ka me'es-de. ⁶ Ùm rwõ'õg ùr-hur nõa nep ùnze tẽ he á. ⁷ Tẽ ùn kõn-se Shir ùnze nõa nom rii-yo ba ùr-bon á. Ba remen hun-ñe hyenet ùnze tẽ reeg ùr-hõ á, amba remen nõ nomot yo depe à kõ de nõmte hun-ñe a hyen sa o zee tẽ heeg. ⁸ Ùregê nõ m-nõm ka rem-se se depe à, tẽa ja'as nõ á. Tẽa hoks wen o-nip á, ùn sugê-de ùn kaanê ma, tẽa gu hun-ñe she'et ùn bu-yo o-nip. ⁹ Zak-õ tẽ m-nõm tẽ ro ba ùr-beëb, amba nõ ñe nõ ùr-beëb ñe. Komo tẽ ùs-kõn

* **Bõr-õs op õs-tet:1** 13:1 Hyen komo: Kara 17:6; 19:15.

be-de Shir remen nɔ bɔ'osseté shero shero ʉn shɛr-m nɔ. ¹⁰ Q hantɛ ʉm gendutɛ nɔ se ka rem-se cin mɛ be-ʉr nɔ á. Mɛ nɔm kaanɛ remen da-ɔ mɛ habe, taase ʉm kutu nɔ ryaab-ʉs re, ʉn gwɔmo-tɔ Wan-Koyan ya'ʉ mɛ à. Tɔ m-'yonsté nɔ tɔ ba tɔ m-kaps á.

Ma-tɔ ʉr-kɔm

¹¹ Qr re nɛ, bɔ ʉm komostɛ kà takurda-ɔ, nɔm nɔ o-zak! Nɔm nɔ bɔ ʉn nom-m nɔ, nɔ she'etɛ shiishɛ. Doo nɔ qr nɔ nɛ jaab-ɔ ʉt-mɛn, komo she'et be-ʉr gaan ʉn yɛ nɛ. ʉrege nɔ nɔm kaanɛ, ka Shir-ɔ ɔ ya'as nɔ m-was, ʉn gwɔgwɔ-mɔ ʉr-hur nɛ à, wɔ nɔm mɔsse ʉn nɔ nɛ.

¹² Nɔ gas qr nɔ nɛ hɔnhamat. ¹³ Kap yan-dor-yɛ Shir rɔ nɔ ʉr-gas.

¹⁴ Mɛn kɔn-se Shir ʉnze nɔ nept ʉnze yar-m Wan-Koyan Yeso **Kiristi**, cɔn-mɔ rwɔʉne be-de Shir, ʉn mɔrge-de ʉn **Kukt-ɔ Shir** nɛ, mɔ rɔ mɔsse ʉn nɔ nɛ kap!

Takurda-o Burus o wu gene yan-dor Yeso n-me un dak-o o-Garatiya

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-10

Gwomo-ut Burus to un ko-yan-Tom Yeso 1:11—2:21

Ma-to m-Rerem to un yar-mo Shir 3:1—4:31

M-posse mo un ko-yan-dor Yeso un yo depe wu nom à 5:1—6:10

Ur-kom 6:11-18

¹ Me, Burus, genbe no ka takurda-o, um baksutu no unze, me ko-yan-Tom-wu. Ba remen buug-de un hun-ñe dak me, ko na hun-ñe tomog me o rwo'e um waragte ko-yan-Tom Yeso á. Amba Yeso **Kiristi** daagu me mosse Shir ne Tato na wu n-Ton shir, wu rwo'e Yeso meret wu muunte un hoog ne á. Wu daagu me komo wu tomu me um waragte ko-yan-Tom Yeso. ² Kap o un or re ne, ye ro kané à, mossute ut-hi un me ne be-de un tombe ut-gas be-to un yan-dor un dak-o o-Garatiya.

³ Um konog Shir Tato na un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi**, ye ye'et no m-yar un gwugwu-mo ur-hur ne. ⁴ No nak Yeso **Kiristi** ya'aste hi un de un wu remen **ba'as**-ut na, remen wu guut na un ka da-o yo-o o. Wu un nom yo ka remen kaane Shir Tato na cone m-nom. ⁵ Yage a ye'et Shir m-seps ba m-ta! **Amin**.

Ma-to m-Rerem ut-gaan

⁶ Um hyang o-made. Un ya o-da hiin, no cone m-yage dor-o un wu agu no á, be-de un yar-m **Kiristi** har m-warag be-de un yoos-ur hor-de, de **Ma-to m-Rerem**. ⁷ Amba **Ma-to m-Rerem** to á, ko hiin. Ye ken ye ro kon ye ro no m-rukurse á, ye ro m-senge ye sugute **Ma-to m-Rerem** ut-ma **Kiristi**. ⁸ Amba me no m-rure, urege wu ken wu be un te a ruru no to ken **Ma-to m-Rerem** to un hon un to te rege te russutu no á, ko **wan-tom-wu Shir**, ko te un hi un te, to, Shir huu wu nu-o yo-o! ⁹ Untun bo te rege te russutu no n-ga á, me no m-ja'as m-rure m-moka unze kap bon wu ruru no to ken **Ma-to m-Rerem** to un hon un to no rege no hogussute á, to Shir 'ranu wu!

Bq Burus warge ko-yan-Tom Yeso á

¹⁰ ¿Ko a un zee o, ka ma-to me no m-rure à me to m-rwor remen hun-ñe gokstu me? Ay, rii-yo um cone à, yo ro, um ru'ut Shir o-zak un rii-yo me m-nom á. ¿No m-zee o me m-senge remen um ye'et hun-ñe o-zak? Ay, a ro zeege hun-ñe ye me m-ya o-zak, me ro à warag wan-guw-m **Kiristi** á. ¹¹ Or re ne, yage um rurutu no unze ka **Ma-to m-Rerem** to, to Shir to me no m-rure à, to rwuun be-de un net á. ¹² Me goksune to be-de un net á. Komo yatt-wu yoosu me to á. Yeso **Kiristi** un hi un de un wu kutu me to.

¹³ No hogussute gon she'et-de um she'ette un dor-o un jor-se un **Yahuda**-ne á, bo um ya'e hun-ñe **yan-dor Yeso** ur-koob deen à, har um nomog m-senge um hoot ye.* ¹⁴ No nepste komo be-de un dor-o jor-se un **Yahuda**-ne um jiishte or re ne **Yahuda**-ne m-senge ye te bosute caara-o gaan à. Um nomog senge-mo un dor-o un bu-se un ya-n-ga-ye se n-ga m-sok ne.† ¹⁵ Amba be-de un yar-mo, Shir wu daagu me cin ba a un m-makt me, wu agu me, har wu eks, ¹⁶ wu upsutu me yish, um nept Wa un wu Yeso, remen um rurut **Ma-to m-Rerem** be-de un ye ro **Yahuda**-ne á. Bq wu nome kaane à, me hoob netu 'ye me to ken ma-to á,‡ ¹⁷ komo me ha o-Urusharima be-de un ye ba'u me m-warag **yan-Tom Yeso** á. Rii-yo um nome à, yo ro, um haaru dak-o un Raraba-ñe, ka da-de um muunuru bo-o o-Damaskus.

¹⁸ Bq hak-ys tet nomte á, um haaru o-Urusharima remen um hyenet Simon Bitrus§. Um nomuru ho-ut op-ut taan [15] be-de un wu.* ¹⁹ Un kom-de un kaane komo, me hyan ko wan-gaan be-de un **yan-Tom Yeso** ye kuse á, se **Yakubu** heno Wan-Koyan. ²⁰ Ka rii-yo me no m-gene à, bo-to á, nip-o. Un co-o Shir me m-rwor. ²¹ Bq jime á, um haaru dak-to o-Siriya un o-Kirikiya ne. ²² Amba un o ka da-o, yan-dor o un **Kiristi** ye ro n-me dak-o o-Judiya, ye nap me un yish un yish á. ²³ Ye m-hoge de temb a m-zee, "Ka net-wu ro un 'ya un na ur-koob à, wu ka m-moka un rworu un Ma-to m-Rerem mo wu ro m-naas à!" ²⁴ Remen kaane, ye bomuru Shir remen rii-yo Shir nome rem re à.

* **Bor-o gaan:13** 1:13 Hyen komo: Seng 8:3; 22:4-5; 26:9-11. † **Bor-o gaan:14** 1:14 Hyen komo: Seng 22:3.

‡ **Bor-o gaan:16** 1:15-16 Hyen komo: Seng 9:3-6; 22:6-10; 26:13-18.

§ **Bor-o gaan:18** 1:18 ut-Girik: Kepas.

* **Bor-o gaan:18** 1:18 Hyen komo: Seng 9:26-30.

Bqr-qs yoor

*Yan-Tom Yeso goksté Burus
n-mé o-Urusharima*

¹ Bq hak-qs qp qs-nass [14] nomté à, um dooru m-warag o-Urusharima. Un ka da-o, um nekuru un Barnabas ne komo un Titus ne.* ² Shir ye kutu me ut-hyangan unze um neke. Da-o um woq reno à, te morguru un sek-ye ne un **yan-dor Yeso**. Um ruru ye bq me m-ko'ot un **Ma-to m-Rerem** be-de un ye ro **Yahuda**-ne á. Um ruru ye ka ma-to pakse, taase senge-mo me m-nom à, ko mq um rege um nomoste à, mo je hwaa. ³ Ye tosutu me, komo yatt-wu gakte á ko-wan-hew wu un de Titus á, ko de nomte wu ko-ya-o-**Girik**† wu à. ⁴ Ma-to ur-ko to un indune, remen ka ya-ur-ar ye yan-dor, ye cow ne wukusse à, remen ye wenet na ur-she'et sasa be-ur **Kiristi** Yeso. Ye ro m-con ye muut na guw-ne. ⁵ Amba te 'ya ye ur-hek á, ko hiin. Remen te rurutu no **Ma-to m-Rerem** to o-nip.

⁶ Amba ka hun-ne ye ro yan-co à, ye do rii be-de un yoos-de me m-yoos á. (Un hyan-o re ko ye ro wan-ne kap gaan to be un de, remen Shir rott m-koos á.)[†] ⁷ Ye de un hi un de un ye hyeneste bq Shir cone wu ya'astu me senge-mo un rwor un **Ma-to m-Rerem** be-de un ye ro **Yahuda**-ne á, untun bq wu ya'ase Bitrus m-senge wu rure **Yahuda**-ne á. ⁸ Shir nome m-senge n-mé un hur-ur Bitrus remen wu waragte **wan-Tom Yeso** be-de un **Yahuda**-ne á, wu wu komo nome m-senge n-mé un hur-ur un de remen um waragte **wan-Tom Yeso** be-de un ye ro **Yahuda**-ne á. ⁹ Un hyan o un bq Shir ya'u me yar-mo un wu à, **Yakubu**, Bitrus[§] un **Yohana** ne goksuru me. Ye, ye a esse ye ro co be-de un hun-ne **yan-dor Yeso** à, ye goksuru te te Barnabas un hur-ur gaan. Myet-m te, te dek hi un te unze te un Barnabas tea he be-de un ye ro **Yahuda**-ne á. Ye ka komo ye he be-de un **Yahuda**-ne. ¹⁰ Amba ye baksutu te unze taase to-to ke te un koob-ne ne ye ro be-de un ye à. Me ne cin n-ga ka rii-yo ro un hur un de.

*Burus nak Bitrus ut-to
un bq-o o-Antakiya*

¹¹ Da-o Bitrus* woone bq-o o-Antakiya, um nakuru wu ut-to yish-ye horo horo remen **ba'as-de** un wu wukusse o de ro á. ¹² Ur-takan, wu ro m-re un rii-yo m-re mosse un yan-dor ne ye ro **Yahuda**-ne á. Amba da-o nay-ne **Yakubu** woone es-mo o-Urusharima à, Bitrus koosuru un hon wu do m-re mosse un ye ro **Yahuda**-ne ne á. Wu un nom kaane remen wu ro un gyer-o un **Yahuda**-ne ye ro m-con a **ko** ko wu ke net-wu ur-ko à. ¹³ Kaane ma ye kusse be-de un **Yahuda**-ne à yan-dor ye nomog ka senge-mo **ur-ba'as** mo untun Bitrus, har ye swoog hi-ur Barnabas be-de un koob-de un rwor o-nip.

¹⁴ Da-o um hyane ye ro m-dore nip-o un **Ma-to m-Rerem** to Shir á, um zeeru Bitrus un yish-ye un kowan. "Wo ko-**Yahuda**-wu, amba wo ur-she'et untun wu ro ko-**Yahuda** á. Amba wo m-dore un jor-se ye ro un **Yahuda**-ne á. ¿M-moka wqa ru ye ro **Yahuda**-ne á ye dore jor-se un **Yahuda**-ne?"

*Shir guug Yahuda-ne
un ye ro Yahuda-ne ne á*

¹⁵ "Ko de nomte na **Yahuda**-ne ye be-de o-mat, ba ye ro **Yahuda**-ne á, komo ba 'ya-ut-**ba'as**' á, ¹⁶ a nepse net a warag ba **ur-ba'as** un co-o Shir be-de un dore o-**karamsa** á, se de wu shereg be-ur Yeso **Kiristi**. Remen kaane, na ma a ya'aste hi un na be-ur Yeso **Kiristi**. A un nom kaane remen a kumut m-warag ba **ur-ba'as** un co-o Shir be-de m-sheer be-ur **Kiristi**, ba be-de m-dore o-**karamsa** á. Remen yatt-wu he m-warag ba **ur-ba'as** un co-o Shir remen dor-o o-**karamsa** á.[†]

¹⁷ "Urege, bq a cone m-warag ba **ur-ba'as** un co-o Shir be-de m-sheer un **Kiristi** à, a 'wostu na **ya-ur-ba'as** remen a jorote o-**karamsa**, ¿ko nom un kaane kututu na **Kiristi** ro un tor-se un nom **ur-ba'as**? Ay, ko hiin! ¹⁸ Urege um inute, me komo m-jamas un ma-to um wugurse à, um waragte o ka ko-yan-jet o-**karamsa**. ¹⁹ Bq um ro m-senge um kumut hoog be-de Shir un bu-yo un ess o-**karamsa** à, **karamsa** zeeru me, ko-wan-jet o-**karamsa** wu um ro komo se um marag. Bq um hyente kaane à, um yagu m-sheer be-de o-**karamsa** um kumut m-hoog be-de Shir. Um gwoturu **Kiristi** un hond de un wu um kumut hoog. A kamag wu remen wu dek swo ur-koob un de komo wu ya'ag me hoog. ²⁰ A kamag me be-ur gaan un **Kiristi** ne. M-moka me un hoog ne, amba me wu un hi un de á. **Kiristi** wu ro hoog-mo un hur un de. Ka hoog-mo un wur-o re mo, hoog-mo

* **Bqr-qs yoor:1** 2:1 Hyen komo: Seng 11:30; 15:2. † **Bqr-qs yoor:3** 2:3 Ko-ya-o-Girik = ko-Yahuda-wu á.

‡ **Bqr-qs yoor:6** 2:6 Hyen komo: Kara 10:17. § **Bqr-qs yoor:9** 2:9 ut-Girik: Kepas. * **Bqr-qs yoor:11** 2:11 ut-Girik: Kepas. † **Bqr-qs yoor:16** 2:16 Hyen komo: Bong 143:2; Roma 3:20,22.

be-de m-sheŋ un **Wà-wu Shir**. Wù kutu mē m-ɔn à har wù mer rem re. ²¹ Man ginim yar-mo Shir á. Amba urrege net a hoks m-kum un she'et-de ba **ur-ba'as** un co-o Shir un bu-yo un dore o-**karamsa**, yo ka kututu na unze mar-m **Kiristi**, waragte hwaa o ka.”

Bor-us tet

Dor-o o-karamsa

kq m-sheŋ be-ur Kiristi

¹ Nq raag-ŋe ya-o-Garatiya! ¿Wa zungsu nq o? ¿Kq wu ken wu un nomo nq us-baat? Um rurutu nq cas cas unze Yeso **Kiristi** marag n-ton o-**kan**. ² M-moka um conog um nep rii gaan be-ur nq. ¿**Kukt-o Shir** un haan nq remen nq dorute o-**karamsa**, kq remen nq shereg un ma-to no hoge à? ³ M-moka zyan-gon koob-de us-barag de koru nq? Nq ka teksune un **Kukt-o Shir**, amba m-moka znq conog m-buse un 'wons-mo un ma-hun? ⁴ ¿Ashē koob-de nq swoo go-us-go à, waragte hwaa o ka? ¿A nome kaane? ⁵ Wata, Shir ye ya'u nq Kukt-o un wu à, wu ro komo m-nqm un rem-se ut-hyat be-ur nq à. ¿No un zee o wu ro m-nqm kaane remen nq m-dore o-**karamsa**, kq remen nq hogute ma-ut **Kiristi**, nq sher komo un to?

⁶ Gwot nq hew-ur **Ibrahi**. A geneg unze, “Wu shereg be-de Shir, remen kaane Shir zette wu kashi un net.*” ⁷ To, yage nq nept unze ya-m-sheŋ be-de Shir ye ro “Yakar **Ibrahi**” remen ye shereg be-de Shir bo **Ibrahi** sher à.† ⁸ Ma-to Shir gense, to rworog cin n-ga unze, ye ro **Yahuda**-ŋe á yea hoks m-kum ur-con ur-kashi be-de m-sheŋ un co-o Shir. Remen cin n-ga a rurute **IbrahiMa-to m-Rerem** unze, “Be un du, Shir a ru'e hun-ŋe kap o-kwum.‡” ⁹ **Ibrahi** gokste Shir o-nip ne, komo a ya'ag wu o-kwum. Kaane o komo kap wu gokse Shir o-nip à, a 'ye wu o-kwum mosse un **Ibrahi** ne.

¹⁰ Remen kap ye ro o-sakto Shir a gokse ye remen ye ro m-sheŋ un **karamsa-o Mosa** à, a huŋ ye nu-o yo-o. Remen Ma-to Shir gense to zeeq, “Kap wu m-dore un kap o un rii-yo ro gense un takurda-o o-**karamsa** á, a husute wu nu-o yo-o.§” ¹¹ M-moka cangam to ro, yatt-wu he m-hoks m-warag kashi un co-o Shir un dor-o o-**karamsa** á, remen a gense unze, “Wu ro kashi à, be-de m-sheŋ o wu he kum un hoog.*” ¹² Yatt-yo mosse dor-o o-**karamsa** un sher o-nip ne á, untun bo a geneg à, “Wu nome kap rii-yo **karamsa-o** rwore à, be-de un o wu he kum m-hoog.†” ¹³ Ka nu-o yo-o o, o o-**karamsa** a possussute o, remen **Kiristi** rurug na be-de un ka nu-o yo-o o, remen a muute wu rii-yo yo, rem na. Remen kaane a geneg, “Kap bon wu a kame n-te un **kan-o** o-ce à, a huŋtu wu o ka nu-o yo-o.‡” ¹⁴ **Kiristi** rurug na remen ka kwum-o a hu'e **Ibrahi** à, ye ro **Yahuda**-ŋe á ye kumut ka kwum-o be-ur **Kiristi** Yeso. Un kaane, na ma, be-de m-sheŋ, a hoks m-kum un ka **Kukt-o Shir** swore o-nu á.

O-karamsa un swor o-nu ne

¹⁵ Qr re ne, yage um ruutuŋu nq sha-mo un rii-yo nq nepse un yo ne à. Urege hun-ŋe yoor sworog o-nu komo ye rwo'uru ut-kom remen ye este ka sworu nu-o yatt-wu he o m-soks á, yatt komo wu he m-dq un yo ken rii-yo á. ¹⁶ M-moka Shir surute **Ibrahi** un wa un wu ne o-nu. A geneg unze, un “Yakar-ye” á. Urege kaane o, ye ro deen o ka. Ay, a un zee, “Wà ru,” net gaan wu ka, wata **Kiristi**.§ ¹⁷ Rii-yo me m-zee à yo ka, Shir surute **Ibrahi** o-nu wu shooste ka nu-o. Rii-yo ka **karamsa-o** a haante us-hak zungu-us nass, un hak-ur kwooz us-op [430] da-o wu sure **Ibrahi** o-nu à. Ka **karamsa-to** rwo swor nu-o waragte o-hwaa á, har m-moka swor nu-o Shir ro gung.* ¹⁸ A ro zeege a gokse cim-yo Shir un bu-yo o-**karamsa**, ka da-de a roa kum yo un bu-yo un swor o-nu á. Amba Shir ya'aste **Ibrahi** ka cim-yo un bu-yo un ka swor o-nu o.†

¹⁹ To urege kaane o, zremen yan o a hantute o-**karamsa**? A un do o-**karamsa** remen a rwuntute **ur-ba'as** cas. A un hante o remen a nomot m-senge un o har ka ho-de ka wa-wu Yeso‡ he m-haan à. Ka wa-wu haante remen ka swor o-nu o. **Yan-tom-ye Shir** ye hante **Mosa** ka **karamsa-o**. Komo **Mosa** wu ro n-tete o Shir un hun-ŋe ne à, wu ro m-nqm ka senge-mo m-hongse be-de un Shir un hun-ŋe ne. ²⁰ A m-ɔn un wa-m-hongse urege hun-ŋe arge yoor conog esse ut-ma. Amba Shir un nqm kaane un hon-de un wu. Wu rott wa-m-hongse ut-ma da-o wu sure **Ibrahi** nu á.

* **Bor-us tet:6** 3:6 Hyen komo: Taka 15:6; Roma 4:3. † **Bor-us tet:7** 3:7 Hyen komo: Roma 4:16. ‡ **Bor-us tet:8** 3:8 Hyen komo: Taka 12:3; 18:18; 22:18. § **Bor-us tet:10** 3:10 Hyen komo: Kara 27:26 (ut-Girik). * **Bor-us tet:11** 3:11 Hyen komo: Haba 2:4. † **Bor-us tet:12** 3:12 Hyen komo: Rewi 18:5. ‡ **Bor-us tet:13** 3:13 Hyen komo: Kara 21:23 (ut-Girik). § **Bor-us tet:16** 3:16 Hyen komo: Taka 12:7; 13:15. * **Bor-us tet:17** 3:17 Hyen komo: Rwuŋ 12:40. † **Bor-us tet:18** 3:18 Hyen komo: Roma 4:14. ‡ **Bor-us tet:19** 3:19 ut-Girik: wà-wu a surte o-nu.

Yo hantê o-karamsa à

²¹ ¿Yo ka un warag o unze **karamsa**-o rø ur-hwü'us un swør o-nu o Shir ne? Ay, kò hiin! A ro zeege **karamsa**-o wa 'ye na hooq pu-o, a roa kutu na unze a kum kashi m-yar be-de Shir un cøw-yo un dore o. ²² Un sugê-de un kaane, gense tø ro un Ma-tø Shir unze, hõno o-dak kap rø un kus-o **ur-ba'as**. ¿Remen ya? Shir un yage yo ka korot remen wü ya'astê swørü nu-o wü nõme, be-de ye shere be-ur Yeso **Kiristi** à.

²³ Rii-yo bu-yo m-sher un **Kiristi** woontü na, **karamsa**-o ro na m-høk, o ro bõbse na be-de m-ru rø køn á se da-o a kutü na bu-yo m-sher ur-køm à. ²⁴ A bõbsütü na un kom-tø o-**karamsa** remen o eret na har **Kiristi** haantê. Un kaane, be-de m-sher a warge ba **ur-ba'as** un co-o Shir. ²⁵ M-mõka ne bõ da-o sher-m woosunê à, a un kus-o o-**karamsa** à.

*Be-tø m-sher myet-m nõ
muune yakar-ye Shir*

²⁶ Remen nõ shereg be-ur Yeso **Kiristi**, kap-m nõ nõ warge yakar-ye Shir. ²⁷ Remen myet-m nõ a un yo'ostü nõ m-hø nõ waragte ye ma **Kiristi**, nõ çok hi un nõ n-me un **Kiristi**, untun bõ a m-cøp un saw-üt pu-tø à. ²⁸ Remen kaane koos-m rø køn á be-de un **Yahuda**-ne un ye rø **Yahuda**-ne ne á. § Komo koos-m mõ kus be-de ye rø ur-mat un guw-ne ne á, kò be-de un ne'a-ne un campo-ne ne. Kap gaan nõ rø be-de un mosse ur-hi un **Kiristi** Yeso. ²⁹ Urege nõ ye ma **Kiristi** ye, nõ waragte yakar **Ibrahi** ye o-nip, komo nõa goks ka cim-yo Shir swøre o-nu à.*

Bør-qs nass

*A guw-ne ye tomso á
amba a waragte yakar-ye Shir*

¹ Wà wan-re o-cim da-o wü ro ya o-wà o-rek yo, wü un ko-guw ne gaan tø, kò de nomte kap o un rii-yo un ka hur-o yo ma un wü yo à. ² Da-o wü ro'e ya o-rek yo, ye ken ye rø køn ye rø wü o-gwot à har da-o tato-o un wü rwø'e à. ³ Kaane tø ro be un na, n-ga rii-yo **Kiristi** haante, a ro untun yakar rek-ye. A ro untun guw-ne, a un hoob-o un a reet ur-hø be-de Shir un bu-yo un jind-se un **Yahuda**-ne. ⁴ Amba bõ da-o Shir esse à wootê à, Shir tõmnürü Wà un wü. Wü haante un bu-yo un mat-o un ne'a. Wü dorüte ka **karamsa**-o Shir ya'ase **Mosa** à. ⁵ Wü un nõm kaane remen wü rurut ye rø un kus-o o-**karamsa** à, komo wü muut ye ur-mat be-de Shir. ⁶ Shir tõmõtê Kukt-o Wà un wü n-me un hur-üt na remen a nept na yakar-ye Shir ye. **Kukt-o Shir** o rø un eeg-se Shir unze, "Abba,* Tato re!" ⁷ Remen kaane wø ko-guw-wü komo á, wø wà-wü. Remen wø mat-de un wü de, Shir a rü o rø kwøm-o un cim-yo un wü.†

Burus wastê un Garatiya-ne ne

⁸ N-ga da-o nõ ro nakke Shir á, nõ ro m-dore un m-gir un nome un ye ken shir-ye ne m-guw, amba gir-mø rø Shir-wü o-nip á. ⁹ Amba m-mõka nõ nepse Shir, kò na a zee Shir nepse un nõ ne. ¿Remen yan o nõ hette m-warag be-de un bu-yo un jor-se un **Yahuda**-ne se o-hwaa? ¿Nø un cøn o nõ warag guw-mø un se komo? ¹⁰ Nø cønø nõ re ur-hø be-de Shir, be-tø m-koos un tø ken hø-tø un se ken reng-se ne un o ken da-o ne, un se ken hak-se ne. ¹¹ Ka rii-yo nõ m-nøm à ya'ag me o-gyer, remen waragte sa o zee o ka kooob-de um swø rem nõ à jaag o-hwaa!

¹² Or re ne, hakkur nõ she'et nõ sasa bõ um rø es-mø un ká rem-se à, remen un waragte bõ nõ rø à, (nø ye rø **Yahuda**-ne á), sasa es-mø un ká **karamsa**-tø. Nø yo'og me da-o um kõtøtø nõ ka ma-tø á. ¹³ Nø nepse gom-o un nome á. O tikshi me cøw-yo un hantütü nõ **Ma-tø m-Rerem** à ur-takan. ¹⁴ Kò de nomte me keese á komo hur-üt nõ naasutê deen, kap un kaane ne, nõ mus me hwaa á. Komo nõ gwøkt me ur-bon ne. Nø gokstü me untun **wan-tøm-wü Shir** n-Tøn, kò komo bõ nõ gokse **Kiristi** Yeso un hi un de un wü à. ¹⁵ Nø nõmøg o-zak deen un ka da-o! M-mõka un ya, ¿yan gon zak-o nõ nõme rem re? Um nepste un ka da-o, rii-yo m-nome rotte, nõ røa hurum yish nõ, nõ ya'as me! ¹⁶ Ashi, ¿m-mõka me un warag o ka wan-yage-üt nõ, remen um rurütø nõ yo rø o-nip? ¹⁷ Ye ka hun-ne ye hamattü nõ ur-bon ne, amba yo ye cone à yo rott ur-bon á. Ka yo ye cone à yo rø ye wongsu nõ un me ne, remen nõ hamattü ye bõ ye hamtu nõ à. ¹⁸ Ka hamat-mø rø ur-bon ne urege ka cøn-mø rø ur-bon ne, koyanda, ba se me be-ur nõ á. ¹⁹ Yakar re ye me m-cøn à, ayoore-o ka me m-hoge reeten-mø un mat-o nõ. Komo me un senge-mø un swør ur-kooob har da-o **Kiristi** bõ'ose n-me nõ bõ wan-yaar

§ **Bør-qs tet:28** 3:28 üt-Girik: Girik-ne. * **Bør-qs tet:29** 3:29 Hyen komo: Roma 4:13. * **Bør-qs nass:6** 4:6 üt-Arameki: Abba. † **Bør-qs nass:7** 4:5-7 Hyen komo: Roma 8:15-17.

rɔ m-bɔ'ɔse Ƴn mɛn-Ƴt inu Ƴn wu á. ²⁰ Ƴm rɔ ɔnɔg Ƴm rɔ Ƴn nɔ nɛ m-mɔka, ka da-de Ƴm roa ja'as ɔr re. Ay, hur Ƴn de naasƳte rem nɔ!

Sha-m Hajaratu Ƴn Saratu

²¹ Yage Ƴm cit nɔ, Ƴnɔ ye rɔ m-ɔn m-dɔre o-karamsa á, nɔ nepste ɔ ka yo karamsa-o zee? ²² Remen gensɛ tɔ rɔ unze, **Ibrahi** rɔ Ƴn yakar nɛ nɛn yoor yan-campɔ-ne, ka wà gaan-wu ko-guw-wu Ƴn ne'a matu wu, wu ka komo ba ko-guw matu wu á. ²³ Ka wà-wu ka ko-guw-wu matɛ á, **Ibrahi** Ƴn kum wu bɔ a wette m-kum Ƴn yakar á. Amba wu ka wà-wu rɔ be-de Ƴn ne'a-wu Ƴt-ge á, mat-ɔ Ƴn wu ɔ Ƴt-hyat ɔ, remen swɔr o-nu ɔ Shir sɔre **Ibrahi** á. ²⁴ Mɔ ka sha-mɔ, ka ne'a-ne ye yoor kutute swɔr o-nu o-yoor. **Hajaratu**‡ he mat Ƴn guw-ne, wu rɔ sha-mɔ Ƴn swɔr o-nu§ ɔ a nɔmɛ Ƴn Haag-ɔ Sinay á. ²⁵ **Hajaratu** sha-mɔ Ƴn Haag-ɔ o-Sinay ɔ rɔ Ƴn dak-ɔ Ƴn Raraba-ne á. Wu rɔ sha-mɔ Ƴn bɔ-ɔ o-Urusharima ɔ m-mɔka, remen wu Ƴn yakar-ye Ƴn wu nɛ kap guw-ne ye Ƴn kɔs-ɔ o-karamsa. ²⁶ Amba Urusharima-o pu-ɔ rɔ kɔn n-tɔn, na ye m-ha kanɛ á ya a rɔ sasa be-de Ƴn dor-ɔ o-karamsa. Na ye m-ha kanɛ á, a ɔ Ƴn gwɔt-ɔ o-bɔ unze ɔ rɔ inu na remen na yakar-ye Shir ye ye o-nip. **Saratu**, ba ko-guw-wu á, wu rɔ sha-mɔ Ƴn ka Urusharima-o pu-ɔ ɔ. ²⁷ Gensɛ tɔ rɔ unze,

“Ko-maktan-wu Ƴn ne'a nɔm o-zak,

kan **kan**-ɔ o-zak wɔ wu nape reeten-mɔ o-mat á.

Mɛn zɛɛ kaanɛ remen ne'a, wu rɔ ko-maktan n-ga á,
wu makt yakar dɛn,

arge ne'a-wu wette m-mat á.*”

²⁸ M-mɔka nɔ ɔr re nɛ, nɔ ma yakar-ye Shir ye be-de Ƴn swɔr o-nu Ƴntɔn **Ishaku**. ²⁹ Ƴn ka da-ɔ komo ka wà-wu a matɛ Ƴn bɔ a wette m-mat á, wu a reɛse wà-wu a matɛ Ƴn beɛb-de Ƴn **Kukt-ɔ Shir** á Ƴr-koɔb. Kaanɛ tɔ rɔ har m-mɔka.† ³⁰ Amba gensɛ tɔ rɔ be-de Ƴn Ma-tɔ Shir unze, “Yan ka ko-guw-wu Ƴn ne'a-wu Ƴn wà Ƴn wu nɛ, ye ru. Nɔm kaanɛ remen wà-wu Ƴn ko-guw-wu Ƴn ne'a a wong o-cim Ƴn wu kà wà-wu nɛ á. Ká wà-wu wu inu Ƴn wu rɔ ko-guw á.”‡ ³¹ Remen kaanɛ ɔr re nɛ, na yakar-ye Ƴn ka ko-guw ne'a-wu wu á. A rɔ yakar-ye Ƴn ka ne'a-wu wu rɔ ko-guw á.

Bor-Ƴs taan

Ƴr-she'et sasa be-Ƴr Kiristi

¹ **Kiristi** ustɔ na remen a she'ette sasa. Remen kaanɛ she'et nɔ sasa, taase nɔ she'et she'et-de Ƴn guw-ne komo á.

² M-mɔka hogu nɔ mɛ. Mɛ, Burus, mɛ nɔ m-rure, urege nɔ gokste a nomu nɔ Ƴr-ko, yo ka kututu na unze **Kiristi** hwaa wu rɔ be-Ƴr nɔ ɔ ka. ³ Mɛ nɔ jamas m-bakse unze kap wu gokse wu a dɔre **karamsa**-ɔ Ƴr-ko á, a gakte wu dɔre o-karamsa kap ɔ ka. ⁴ Nɔ ye rɔ m-senge nɔ she'ette ba **ur-ba'as** Ƴn co-ɔ Shir Ƴn bu-yo m-dɔre o-karamsa á, nɔ regussute nɔ ruussute hi Ƴn nɔ be-de Ƴn dor **Kiristi**. Nɔ pa'ag ɔ ka yar-mɔ Shir. ⁵ Tɛ de tɛ ru'usse Ƴr-hur Shir a hongse tɛ Ƴn wu nɛ, Amba a senge m-sher Ƴn mɔsse Ƴn gwu-ɔ Ƴn **Kukt-ɔ Shir**. Komo a senge Ƴr-er o-dish nɛ, unze **Kiristi** a muut na kashi Ƴn hun-ne Ƴn co-ɔ Shir. ⁶ Remen a rɔ n-mɛ Ƴn **Kiristi** Yeso, kɔ **ur-ko** kɔ ba Ƴr-ko yo ken rii-yo yo á be-Ƴr na. Amba rii-yo Shir ɔnɛ cot á yo rɔ net sher be-Ƴr **Kiristi**, komo hog-mɔ Ƴn wu rɔ m-kute wu ɔnɔg Shir Ƴn hun-ne nɛ.

⁷ Nɔ ro m-ha co Ƴr-bon nɛ, ƳWa wɛnu nɔ dor-ɔ o-nip? ⁸ Shir ye á, remen wu gu nɔ nɔ ma'aste sasa. ⁹ Ka yoos-de Ƴt-bɔ de ya de rɔ Ƴntɔn “Ya o-**yist** o-rek yo, yo rɔ m-rwo Ƴt-burodi rottɛ m-hundunde dɛn.”* ¹⁰ Remen gam-ɔ hi-Ƴt na n-mɛ Ƴn senge m Wan-Koyan, nɔm nepse nɔna dɔre yo ken ɔw-yo yo a kutu nɔ Ƴn hɔn hesse-de Ƴn yo ma re á. Komo wu rɔ nɔ m-yons Ƴr-hur á wu sɔ Ƴr-koɔb kɔ wan wu. ¹¹ Ƴr re nɛ, urege har m-mɔka mɛ m-kɔ'ɔt unze depete a **ko** kɔwan, Ƴya hantɛ m-mɔka hun-ne rottu mɛ m-ya Ƴr-koɔb? Urege mɛ Ƴs-tɔr unze a ko Ƴr-**ko**, ai, ma-Ƴt re mɔsse Ƴn mar-m **Kiristi** nɛ n-tɔn o-**kan**, ro a warag rii-yo Ƴr-pukse be-de Ƴn kɔ wu ke net-wu á! ¹² Ay, ka yan-yons Ƴn nɔ Ƴt-hi ye, ye ka ye ɔnɔg nɔ gaktɔ Ƴr-ko á, jiishte ye re co ye pesɛm hi Ƴn de Ƴn ye!

¹³ Ƴr re nɛ, Shir ɔnɔg nɔ she'et sak komo sasa. Amba wɛr nɔ taase ka she'et-Ƴr nɔ de o-sasa de warag nɔ bu-yo Ƴn dɔre Ƴn rem-se wu-ɔ ɔnɛ á. Ƴn sugɛ-de Ƴn kaanɛ, yagu nɔ ka she'et-de o-sasa de wootu nɔ Ƴn nɔmɛ Ƴn ye ken ye m-guw n-mɛ m-was. ¹⁴ Remen myet-mɔ o-karamsa a Ƴn mɔsse Ƴn **karamsa**-o gaan, ɔ rɔ, “Was wan-bɔr-o ru Ƴntɔn hi

‡ **Bor-Ƴs nass:24** 4:22-24 Hyen komo: Taka 16:1-16; 21:8-9,12-17; 25:12. § **Bor-Ƴs nass:24** 4:24 swɔr o-nu = o-karamsa. * **Bor-Ƴs nass:27** 4:27 Hyen komo: Isha 54:1. † **Bor-Ƴs nass:29** 4:29 Hyen komo: Taka 21:9.

‡ **Bor-Ƴs nass:30** 4:30 Hyen komo: Taka 21:10. * **Bor-Ƴs taan:9** 5:9 Hyen komo: 1Kor 5:6.

un du.”† 15 Amba urege no ro m-dum un hi un no, no us-haw, no un ti'in hi un no untun nem-ye o-kot, muut no ur-hi, taase no sabre kap!

Doru no o-Kukt ba ur-ba'as á

16 Yo me m-zee á yo ka, yagu no **Kukt-o Shir** o kututu no o-cow. No nome kaane no hede m-dore un she'et-de ma-hun á. 17 Me un zee kaane remen she'et-de ma-hun ro m-honge o-Kukt ne á, o-Kukt komo o ro m-honge un she'et-de ma-hun ne á. Ka rem-se us-voor ro ut-yage ne. Q rwo'e notte m-hoks m-nom un yo no cone m-nom á.‡ 18 Amba urege **Kukt-o Shir** o ro no m-dorotte, no un kus-o o-karamsa o ka á.

19 Senge-mo she'et-de ma-hun ro m-nom á, ya mo ro cas:

Koob-de m-e, un

She'et-de o-ás ne, un

Nom un rem us-yo-se ne, un

20 Guw-mo us-toog ne, un

Mor-ne,

Hun-ne yan-yage-ut or un ye ne m-dum ne, komo,

Ye m-nome un or un ye ne ur-shoob,

Ryaab-se, komo un

Con-to ur-hi ne,

Ye ro m-es be-ur gaan á, un

Cakarse un hun-ne ne,

21 Ur-shoob ne,

Mar-mo m-swog komo,

Ye ro un mose ut-hi be-de m-nom o-ás un bu-yo un su swogg ne, un

Se ken rem-se ne untun kaane.

Me no m-kewe, untun bo un kewse no n-ga á, unze ye ro m-nom un go un ka rem-se á, yea kum m-cow n-me un **Gwomo-to Shir** á.

22 Da-o **Kukt-o Shir** garamse na á, hun-ne a hyen ka rem-se un she'et un na, se ro:

m-was,

men-ut pus-to,

gwugwu-mo ur-hur,

'mo ur-hur,

gu un hun-ne,

un shoos un rii-yo ur-bon ne,

un o shir ne,

23 gwugwer-mo ur-hi,

hoks m-garamsa ut-ma un rem-se wo m-nom á.

Urege no nom un ka rem-se, yatt-yo da'e **karamsa-o** zet no nomog **ur-ba'as** á. 24 Komo kap ye ro ye ma **Kiristi** Yeso á, ye ho'oste she'et-de ma-hun un rem-us yo-se ne go-us-go se wur-o ro m-con á. 25 Yage **Kukt-o Shir** doruttu na n-me un ko yo ke rii-yo un she'et-ur na, remen Kukt-o ya'u na m-hog á. 26 Taase a warag yan-'yons ur-hi ko yan-'yons un hur-de un hun-ne, ko yan-shoob-de un ye ken ya á.

Bqr-qs cind

A dek no nu-qs or na ne

1 Or re ne, a shipe wu ken wu ro un nom un rii-yo depe á, no ye ro un **Kukt-o Shir** ne á se no muunte wu n-cow. Amba nom no kaane un gwugwer-mo ur-hi ne, komo taase remen senge-mo un muunte un or no, no komo no hebe n-me un ka meger-to. 2 Gu no or no ne be-de un dek un nu-se un ye. Un kaane no he m-shoos un **karamsa-o Kiristi**. 3 Urege wu ken ro un uku o-cin unze wu yo ken rii-yo yo, ashi ne wu yo ken rii-yo yo á, hi un de un wu wu ro m-raks. 4 Yage ko wu ke net-wu me'este senge-mo un wu, wu hyen. Urege mo nomog ur-bon, ka da-o wua hoks m-uku o-cin un rii-yo wu nome un hi un de un wu á. Myet un kaane ne, yo depete ba se wu hongsuté hi un de un wu un wu ken un net-wu ne á. 5 Me un zee kaane remen depete ko wu ke net-wu dek nu-se un hi un de un wu.

Wqa ce yo o go'e á

6 Kap bon wu a yoose ma-ut **Kiristi** se wu ya'as wu yoose wu á, de ma un wu kwukwur-de de un rii-yo m-yar.

† **Bqr-qs taan:14** 5:14 Hyen komo: Rewi 19:18.

‡ **Bqr-qs taan:17** 5:17 Hyen komo: Roma 7:15-23.

⁷ Taase nɔ raks hi ʊn nɔ, yatt-wʊ he m-hoks ʊn raks ʊn Shir á. Kap bɔn yo nɛt gɔ'e à, yo wʊ he m-ce. ⁸ ʊrege nɛt gɔɔg ʊn bʊ-yo ma-hun, yoa woot wʊ m-mar. ʊrege nɛ wʊ gɔɔg ʊn bʊ-yo o-Kʊkt, wʊa kum hɔɔg-mɔ ba m-ta. ⁹ Remen kaane taase a ker ʊn nɔm ʊn rii-yo ʊr-bon. ʊrege a karag a yage nɔm m-senge á, da-o rɔɔn ɔ a hette ce ʊn ce-mɔ o-kwum à. ¹⁰ Remen kaane, koyanda a kume o-da, se a nome kɔ wʊ ke nɛt-wʊ rii-yo ʊr-bon, yo jiishe ma á, ka ye rɔ ɔr na ne ye atte sher-m gaan à.

Nak o-to ɔ ʊr-kɔm ʊn ma-to ʊr-kɔ

¹¹ Gwɔt nɔ gɔn caari-mɔ m-gen mɔ ʊm genʊ nɔ ʊn kom-ʊt re à.

¹² Ka hun-ne ye conʊ nɔ m-gakte ʊr-kɔ à yan-nʊ-mɔ ʊr-hi ye, ye ʊn con a muut ye yo ken rii-yo. Ye rɔ m-nɔm kaane remen ye rɔ m-hoge o-gyer. Ye rɔ ʊs-barag hun-ne a 'ye ye ʊr-kɔɔb ʊrege ye sher be-de ʊn **seke**-ʊr **Kiristi** de n-tɔn o-**kan** cot á. ¹³ Kɔ ka ye rɔ ʊr-kɔ ne à, ye m-dɔre o-**karamsa** ʊn hi ʊn de ʊn ye á. Ye de ye conog a ko nɔ remen nʊ-mɔ ʊr-hi, ye rɔ m-zee ye rwo'e a koot nɔ. ¹⁴ Amba me kɔ hiin, man nɔm nʊ-mɔ ʊr-hi á. Kɔ man nom nʊ-mɔ ʊr-hi, se de remen **kan**-o Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**. Mar-mɔ ʊn wʊ n-tɔn o-**kan** ɔ rwo'e con-to ʊn rii-yo ʊn hono o-dak merte ʊn hur ʊn de. Me komo ʊm marag. Me con rii-yo ʊn hono o-dak á. ¹⁵ ʊr-**kɔ** ne, ʊn ba ʊr-kɔ ne kap hwaa-o. Rii-yo jiishe à yo rɔ Shir muut na untun nɛt pʊ-wʊ. ¹⁶ Me ʊs-kɔn Shir wʊ 'ye gwugwʊ-mɔ ʊr-hur ʊr-'wɔn ne. Kap nɔ ye rɔ m-dɔre ʊn ka **karamsa**-o pʊ-o ɔ à, wata kap hun-ne ye Shir ye o-nip.

M-tige ʊn hɔɔs-de ʊr-kɔm ne

¹⁷ ʊr-kɔm, taase kɔ wʊ ke do me m-rangse ʊn yo ken rii-yo, remen me ʊn napa-to ʊs-sɔrog ne se a nomo me ʊn wur-o re à, to kutute unze me ko-guw Yeso wʊ.

¹⁸ ʊr re ne, yar-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**, mɔ nom mɔsse ʊn nɔ ne! **Amin**.

Takurda-o Burus o wu gene yan-dor Yeso n-me bo-o o-Apisu

Rem-se ro n-me à:

M-zantẹ 1:1-2

Kiristi un yan-dor nẹ 1:3—3:21

Hog-m pu-mo n-me un Kiristi 4:1—6:20

Ur-kom 6:21-24

Ur-gas

¹ Me wu Burus, ko-wan-Tom YesoKiristi,* remen Shir cone kaane. Me no m-gene un ka takurda-o, no hun-ne ye Shir un bo-o o-Apisu, ye ro un dore un Yeso Kiristi hur-ur gaan à.†

² Um konog Shir Tato na, un Wan-Koyan Yeso Kiristi, wu ye'et no ur-ho un gwugwu-mo ur-hur ne.

Shir ya'ag kukt-o na ur-ho

rem Yeso Kiristi

³ A bum no Shir, Tato-o Wan-Koyan na, Yeso Kiristi. Wu ya'asu na myet rii-yo ur-bon yo rwuune n-Ton un shir à. Wu un nom kaane remen wu guut kukt-ut na. Wu un nom kaane remen a mosute hi-ut na be-ur gaan un Kiristi ne. ⁴ Rii-yo Shir nomot o-Ton o-dak ne, wu daagu na, remen wu cone na, a waragte kashi un hun-ne komo ba ur-ba'as be-de Shir.

Remen Shir wastẹ un na ne, ⁵ wu degsu na cin n-ga n-ga bo a he m-warag yakar-ye un wu à, remen rii-yo Yeso Kiristi nome à. Shir un nom kaane remen kaane wu cone m-nom. ⁶ Remen kaane, yage a bumut Shir bo wu kutu na yar-mo un seps-mo un wu à. Wu kututu na yar-mo un wu deen remen yo Wa un wu Yeso nome à, **Wa-wu Shir** ro m-was ne. ⁷ Shir rurug na remen hyo-mo Yeso wuuse da-o wu mare à, komo wu sokste ba'as-ut na. Wu un nom kaane remen yar-mo un wu ro deen.‡ ⁸ Komo wu duusutu na myet us-weer, us-nap ne deen, remen ka yar-mo. ⁹ Shir rwo'og na a nep yo ro wukusse un hur-de un wu à, un hoge un rere-mo un yo wu zongse un Kiristi à. ¹⁰ Rii-yo Shir ro ut-zonge wu nomot da-o wwo'e à, yo ro wu mosse us-rem kap o-Ton o-dak ne be-ur gaan be-de un ko-Gwomo wan-gaan. Ka ko-Gwomo-wu ro Yeso Kiristi.

¹¹ Un bu-o Kiristi komo, Shir daagu na a waragte hun-ne ye un wu. Cin ur-takan wu zongse yo ka. Wu wu ro un nom un ko yo ke rii-yo bo wu cone à. ¹² Wu un nom kaane remen te§ esste o-sakto be-ur Kiristi, te bumut Shir remen seps-mo un wu.

¹³ M-moka no un ce no, no hogussute o-nip, ka Ma-to m-Rerem to, to Shir guute no à. Da-o no shere un Kiristi à, wu muuttu no ye ma un wu un 'ya un no **Kukt-o Shir**, o wu este ut-ma cin n-ga à. ¹⁴ **Kukt-o Shir** o rwuntu na cas unze Shir a 'ye na rii-yo wu swore o-nu à, yo rwo'og na m-nap kaane un co Shir a gu ye ro ye ma un wu à. Yo ka komo remen bongon-de un seps-mo un wu o.

Kon-us Burus

¹⁵ Remen kaane kap yo Shir nome à, me un kon-se Shir rem no. Cin da-o um hoge sher-m no be-ur Yeso Wan-Koyan à un was-m no ne be-de un yan-dor Yeso à, ¹⁶ koyanda me un bongon-de Shir rem no. Me no m-baks da-o un kon-us re be-de Shir. ¹⁷ Me us-kon be-de Shir ye un Wan-Koyan na, Yeso Kiristi. Wu ro Tato na wan-caari-mo m-seps. Me us-kon be-de Shir wu 'ye no kukt-o us-nap, bo yish no he m-upse à, remen no nept wu ur-bon ne. ¹⁸ Me us-kon Shir tiksh hur-ut no, no hyenet nip-o rwuune be-de un wu à remen no nept ka sakt-o wu swore o-nu da-o wu dagnu no à. Komo no nept unze seps-mo Shir ro ut-moor ne o wu surte o-nu wu 'ye hun-ne ye un wu à. ¹⁹ Me us-kon komo no nept beeb-de un wu jiište kap, de ro na m-gu ye shere be-de un wu à. Ka beeb-de ro be-ur na à gaan-to, ²⁰ un de 'yonse Kiristi ne ut-marimar à. Komo Shir rwo'uru wu un be-de jiište m-sek à n-Ton shir.* ²¹ Kiristi ro un gwomo-to un gwomo-ne, ur-beeb ne m-wons ne ut-gwomo ne. Wu ro ur-jin ne de arge ko de ke jin-de à de a he m-aag à, ba un hon m-moka cot à, har da-o rone à. ²² Shir ya'ag Kiristi ut-gwomo to un ko yo ke rii-yo. Shir rwo'uru wu co-o un kap yan-dor Yeso.† ²³ Yan-dor Yeso ye ro untun wur-o

* Bọr-o gaan:1 1:1 Wu Shir daagne à. † Bọr-o gaan:1 1:1 Hyen komo: Seng 18:19-21; 19:1. ‡ Bọr-o gaan:7 1:7 Hyen komo: Koro 1:14. § Bọr-o gaan:12 1:12 te = Yahuda-ne. * Bọr-o gaan:20 1:20 Hyen komo: Bong 110:1. † Bọr-o gaan:22 1:22 Hyen komo: Bong 8:6.

Kiristi. Yan-dor rō ṅn kum ṅn beeb-de ṅn ye be-de wu. **Kiristi** rō ṅn nom ṅs-rem n-me ṅn na, untun bō wu nōmē ṅs-rem ṅn beeb-de ṅn wu ṅn hōno o-dak à.‡

Bor-ṅs yoor

Shir guug na remen yar-mō ṅn wu

¹ N-ga da-o nō ro sherge ṅn **Kiristi** á, untun margan-ṅe nō ro'e ṅn bu-yo nō ro ur-she'et à, remen nō nōmotē Shir koob-de o-dorotē ut-ba'as ne. ² Ka da-o nō ṅn nom ṅn rem-se ṅn ba ur-bon se hun-ṅe ye nape Shir á rō m-nōm à. Nō o-dorotē o ṅn **ko-Gwomo-wu ṅn ya-ut-kot** wu rō ut-gwomo tō ṅn ya-ut-yagē tō ṅn Shir be-tō n-tōn à. Ka **ko-Gwomo-wu ṅn ya-ut-kot** wu rō m-mōka m-senge wu garamsūtē hun-ṅe ye rō ṅn nōmē ṅn Shir koob-de o-dorotē à. ³ Myet ṅn na ne kaanē a ro'e n-ga, a rō ṅn nom ṅn yo a cone à. A ṅn nom ṅn yo hur-ut na ṅn wur-ut na ne zēē a nom, yo rō ba ur-bon à. A ṅn mat na **ur-ba'as** ne. Ryaab-se Shir rō ṅn hi-ut na untun bō kō wu ke rō à.

⁴ Amba remen Shir wastē ṅn na ne deen komo 'wōn-de ṅn wu rō deen o rwō'e, ⁵ da-o a rō untun margan-ṅe remen ba'as-ut na à, Shir ya'ag na hoog pu-o bō wu 'yonse **Kiristi** ut-marimar ṅn hoog pu-o ne à. Wu guug na remen yar-mō ṅn wu cot.* ⁶ Komo Shir 'yonstē na ut-marimar mōsse ṅn **Kiristi** ne. Komo wu she'esē na n-tōn o-shir be-ur gaan ṅn Yeso **Kiristi** ne. ⁷ Wu ṅn kutu na yar-mō ṅn wu ṅn bu-yo ur-wōn be-ur Yeso **Kiristi**, remen hoog-mō roone à hun-ṅe nept yar-mō ṅn wu rō deen mō jishte kō yo ke rii-yo komo. ⁸ Wu ṅn gu nō ba remen rii-yo ur-bon yo nō nōmē á, amba remen yar-mō Shir. Komo wu ṅn nom kaáne remen nō shereg ṅn yo Yeso nōmē à, ba remen hi ṅn nō á, yar-mō Shir mō. ⁹ Shir ṅn gu nō ba remen senge-m nō mō ur-bon mō nō nōmē á, remen kaanē, yatt-wu he uk o-cin wu bumut hi ṅn de ṅn wu á. ¹⁰ Na nom-mō Shir mō. Wu ṅn nom na pu-ye ṅn Yeso **Kiristi**, remen a nomot rem-se ur-bon se wu zongse cin n-ga à.

Kiristi gamag hi-tō ṅn hun-ṅe kap

¹¹ Remen kaanē, baks nō bō nō ro n-ga à, nō **Yahuda**-ṅe ye ṅn mat-o nō á. **Yahuda**-ṅe ye a ko'e à, rō nō m-aag "Yan-ba-ur-ko." Ka kō-de de o-wur de, de a m-nōm ut-kom tō ṅn hun-ṅe à, ba kō-de ur-hur á. ¹² Baks nō ka da-o nō ro nak **Kiristi** á. Nō rott ur-con be-de ṅn hun-ṅe ye Shir á. Nō n-me be-de ṅn ka swor nu-o Shir nomē hun-ṅe ṅn ye ṅn wu **Isra**-ṅe á. Kaanē nō ro temb ṅn ka hōno o-dak o ba o-saktō komo nō nap Shir á. ¹³ N-ga nō ro nomog m-pupa ṅn Shir ne, amba m-mōka bō nō mōsse ur-hi ṅn Yeso **Kiristi** ne à, Shir hantūtū nō yow yow ṅn wu ne. Wu ṅn nom yo ka ṅn bu-yo ṅn hyó-mō **Kiristi** wuṅse rem nō à. ¹⁴ **Kiristi** hantūtē she'et-de ṅn gwugwu-mō ur-hur be-ur na **Yahuda**-ṅe ṅn ye rō **Yahuda**-ṅe á. Bō ye m-she'et untun hun-ṅe gaan à, ba ye ṅn wonge ṅn or ṅn ye ne, tō wongsu ye à, Shir dossussūtē ka yo woongsu ye à ṅn mar-m **Kiristi** o-kan. ¹⁵ **Karamsa**-tō ṅn **Yahuda**-ṅe ro ut-mōor ne, amba mar-m **Kiristi** kapstē tō. Wu ṅn nom yo ka remen wu mōssutē **Yahuda**-ṅe ṅn ye rō **Yahuda**-ṅe ne á be-de ṅn wu. Ye waragte ragaan, ṅn kaanē **Yahuda**-ṅe ṅn ye rō **Yahuda**-ṅe á hongē ṅn or ṅn ye ne ne.‡ ¹⁶ ṅn mar-mō ṅn wu n-tōn o-kan, wu mōssutē **Yahuda**-ṅe ṅn ye rō **Yahuda**-ṅe á be-ur gaan. Komo wu hongsu ye ṅn Shir ne. Bō ṅn kaanē ye do yagē ṅn or ṅn ye ne komo á. § ¹⁷ **Kiristi** haante wu kō'otē **Ma-tō m-Rerem** tō rō m-hante gwugwu-mō ur-hur be-ur nō ye nōmē m-pupa* ṅn Shir ne à, m-gwugwu be-de ṅn ye rō yow yow† à.‡ ¹⁸ Rem **Kiristi**, a hoks m-ha myet-m na (**Yahuda**-ṅe ṅn ye rō **Yahuda**-ṅe á) be-de ṅn Shir Tato na ṅn bu-yo ṅn **Kukt-o Shir** gaan.

Kiristi muute na ragaan

¹⁹ Remen kaanē, m-mōka nō ye rō **Yahuda**-ṅe á nō kus hamat-ṅe komo á, amba nō waragte ragaan ṅn hun-ṅe ye Shir ne. Komo m-mōka nō waragte hun-ṅe ye ṅn den-o Shir. ²⁰ A ṅn sher nō ṅn shi'it-de **yan-Tom Yeso**, ṅn **yan-Rwor ṅn Ma-tō Shir** ne. Yeso **Kiristi** ṅn hi ṅn de ṅn wu, wu rō ka ta'ar-o o-kwunt o a meetē ka hur-o à. ²¹ Wu wu bope ka hur-o be-ur gaan. Wu mōssutē ka hur-o waragte caari-o Pyo-o ba m-kuṅop, remen Wan-Koyan she'etē n-me. ²² Remen a mōssutē ṅn **Kiristi** ne, a m-ma nō mōsse ṅn ye ken ye ne remen nō waragte o-hur be-de Shir rō ur-she'et à ṅn **Kukt-o ṅn wu**.

‡ **Bor-o gaan:23** 1:22-23 Hyen komo: Koro 1:18. * **Bor-ṅs yoor:5** 2:1-5 Hyen komo: Koro 2:13. † **Bor-ṅs yoor:13** 2:13 hyó-mō ṅn Kiristi = mar-mō ṅn Kiristi. ‡ **Bor-ṅs yoor:15** 2:15 Hyen komo: Koro 2:14. § **Bor-ṅs yoor:16** 2:16 Hyen komo: Koro 1:20. * **Bor-ṅs yoor:17** 2:17 m-pupa = Yahuda-ṅe á. † **Bor-ṅs yoor:17** 2:17 ye rō yow yow = Yahuda-ṅe. ‡ **Bor-ṅs yoor:17** 2:17 Hyen komo: Isha 57:19.

Bęř-ųs tet

Burus řurųte ye řo Yahuda ne á
Ma-to m-Rerem

¹ Remen kaane, me, Burus, um řo un kęn-se Shir rem nę. Me ke'o remen me m-nęme un Yešo **Kiristi** m-guw, un bu-yo un ko'ot un ma-ut Yešo be-ur nę ye řo **Yahuda**-ne á. ² Um nepste nę hogute unze Shir ya'astu me senge-mę un ko'ot un ma-ut Yešo remen gwu nę. Wu un ya'as me ka senge-mę remen yar-mę un wu. ³ Shir ye hante um nept zonge-to wu nęme un hur-de un wu á, un cęw-yo ut-hyangan. Um ro gensutu nę ka ma-to kut. ⁴ Da-o nę karunte yo um genbe nę á, nęa nep unze um nepste zonge-to Shir męsse un **Kiristi** ne. ⁵ N-ga, Shir kute hun-ne ye un ka da-o ka zonge-to wu nęme á. Amba m-moka wu katusute **yan-Tom Yešo**, un yan-rwęř un ma-to un wu ne un bu-yo un **Kukt-o Shir**. ⁶ Yo Shir wuke á yo řo: be-de un rwęř un **Ma-to m-Rerem** to **Kiristi** Yešo, ye řo **Yahuda**-ne á, **yan-dor Yešo** yea kum ur-gwug hond hond un te ne **Yahuda**-ne. Nę un te ne a waragte untun hun-ne gaan. Nę ye řo **Yahuda**-ne á nę řo un de ma nę gwug-de ne de ka yo Shir suru na o-nu un bu-o Yešo **Kiristi** á.*

⁷ Remen yar-mę Shir, wu ya'astu me ká senge-mę, un waragte ko-guw, wan-ko'ot un ma-ut Yešo, bę wu rwęře beeb-de un wu be un de á. ⁸ Me bo'os um es be-de un kap hun-ne ye Shir á. Amba myet un kaane ne, Shir ya'ag me senge-mę un ko'ot un ma-ut Yešo be-de un ye řo **Yahuda**-ne á, **Ma-to m-Rerem**, un **Kiristi**. Ka **Ma-to m-Rerem** to aragte nap-se un net. ⁹ Komo remen un řurute hun-ne myet, bę Shir řo m-nekette un ka zonge-to řo wukusse á, hak-ųs hak yo řo wukusse be-de un wu. Wu wu nęme rii kap á. ¹⁰ Yo Shir cęne á yo řo: **yan-dor Yešo**, ye ko'ot nap-se Shir, se aragte ųs-nap myet. M-moka, ye řurę kap ya-ut-gwomo un ya-ur-beeb ne un be-to n-tęn. ¹¹ Rii-yo Shir nomot hono o-dak, wu zęngsute unze **yan-dor Yešo** a nom kaane. Komo wu nęmog kaane un beeb-ur **Kiristi** Yešo, Wan-Koyan na. ¹² Remen a shęreg un **Kiristi**, komo a męssute ut-hi un wu ne, a kum cęw-yo m-ha be-de Shir un jaab ne ba o-gyer. ¹³ Me nę m-kęn, hakkure, nę naas men-ut nę remen kęęb-de me m-swę rem nę á, amba 'ku nę o-cin un kaane.

Burus kęnęg remen hun-ne ye o-Apisu

¹⁴ Remen kaane, um kwukte be-de Shir Tato na, um kęnęg rem nę. ¹⁵ Wu hwoęne kę yo ke rii-yo un hoęg-yo myet n-tęn o-dak ne. ¹⁶ Seps-mę Shir řo ut-męęř ne remen hun-ne un wu. Remen kaane, me ųs-kęn bę Kukt-o un wu he nę m-ya ur-beeb á, bę hur-ut nę he nęm m-'węns á. ¹⁷ Komo me ųs-kęn se Shir, bę **Kiristi** he m-she'et kęyanda un hur-ut nę remen nę shereg un wu á. Me ųs-kęn nę cun Shir, un ęř nę ne. Ká cęn-to a doo nę m-'węns. ¹⁸ Remen kaane, me ųs-kęn myet hun-ne ye Shir a hoks m-nap bę wu wasse un na ne á. Wu cęnęg na ba ur-ma. Komo yatt-wu he tę hoks m-me'es á remen mę řo deęn. ¹⁹ Komo nęa nep was-m **Kiristi** mę arge be-de m-nap á. Ka da-de a shoos nę shi-mę un hoęg ur-beeb ne rwęun-mę be-de Shir.

²⁰ A bum nę Shir wu řo Wa-ur-Beeb de un nęm un rii-yo arge barag-ųs na á. Wu nom komo rii-yo arge ka yo a kęne wu á. Wu un nęm kaane un beeb-de un Kukt-o un wu ę řo un hur-ut na á. ²¹ Remen kaane, yage na ye řo hun-ne ye Shir á, komo ye męsse ur-hi un **Kiristi** Yešo ne á, a bumut nę Shir har da-o ba m-ta! **Amin!**

Bęř-ųs nass

Męsse ut-hi un Yešo ne

¹ Remen kaane, me wu řo un kur-o m-ke'et á, remen dor Wan-Koyan á. Me un kęn-ųs nę nę she'et she'et-de rege hond hond bę hun-ne ye Shir řo m-she'et á, remen Shir wu daagų nę hun-ne ye un wu. ² Kęyanda ma'as nę yan-gwegwer-mę ur-hi, un 'mę ur-hur ne, komo nę geeg ut-men un ęř nę ne be-de m-was.* ³ Nęm nę bę un yo nę he m-hoks á nę she'ette Kukt-o gaan un ęř nę m-was ne bę Kukt-o ya'u nę á. ⁴ Kap na yan-dor wur-o gaan-o, komo **Kukt-o Shir** o-gaan. Kaane komo Shir ya'ag na sakt-o gaan rem Yešo. ⁵ A gem nę ut-hi cinda Wan-Koyan gaan wu atte á, sher-m gaan, komo yo'os-de m-hę m-gaan un Yešo. ⁶ Shir gaan-wu, wu řo Tato na. Wu řo na ut-gwomo myet, wu řo m-senge be-ur na, komo wu she'et un hur-ut na myet.

⁷ Ko wu ke be-ur na a ya'ag wu gę un mę ma un wu yar-mę bę **Kiristi** cęne á. ⁸ Bę Ma-to Shir zee á,

“Da-o wu da n-tęn á,

wu dekurų yan-yage-to un wu, ye wu re ur-gun á.

* **Bęř-ųs tet:6** 3:4-6 Hyen komo: Koro 1:26-27.

* **Bęř-ųs nass:2** 4:2 Hyen komo: Koro 3:12-13.

Komo wu ya'uru hun-ñe m-yar go-ʉs-go.”†

9 Da-ɔ Ma-to Shir zee, “Wu daag n-ton à,” yo Ma-to Shir ro m-zee à, yo rɔ: n-ga **Kiristi** ro heesunte un ka dak-ɔ rii-yo wu deet n-Ton shir. 10 Ka net-wu haane rwuun-mo n-Ton haan-mo n-dak à, wu rɔ **Kiristi**. Wu warge n-Ton shir be-de jiiſhe m-pipir à, remen wu shiit hono o-dak kap. 11 **Kiristi** ya'ase hun-ñe m-yar. Wu daaguru:

Ye ken ye, ye warag **yan-Tom Yeso**,

Ye ken ye **yan-Rwor un Ma-to Shir**,

Ye ken ye yan-Rwor un **Ma-to m-Rerem**,

Ye ken ye yan-Gut-de un hun-ñe ye Shir, un

Ye ken ye ya-ur-Yoos ne.

12 Wu un nom kaane remen wu zongsuté hun-ñe ye Shir bo ye he m-nome un or un ye ne m-guw à, remen **yan-dor Yeso** waragte ur-beeb ne ye bo'ose un dor-o un **Kiristi**.

13 Yo wu cone be-ur na myet à, yo rɔ a mosse ut-hi un bu-yo un sher-m na un nap-se un **Wa-wu Shir** har a shiit mat-de un **yan-dor Yeso**. Wu conog kap na yan-dor a gem no ut-hi remen na kap a shereg un **Wa-wu Shir** komo remen na kap a nepse wu. Wu conog kukt-o na warag shiishe untun **Kiristi**. 14 Ka da-ɔ a warag untun wan-yaar komo à. Yan-yoos-de ut-bo yea hoks na m-raks à, ko ye nom yo a hette m-sher un rii-yo un ba ur-bon à. A warag untun hat-o caari, o jok-ye m-ho ro m-tute ko o ke raag-o n-ton m-ho à. 15 Otte kaane à jiiishte, a rur o-nip un bu-yo o-acunde, bo a he m-warag shiishe untun **Kiristi** un ko yo ke rii-yo a m-nom à. Wu rɔ ko-Gwomo na. 16 **Kiristi** mosstete myet yan-dor ye un wu untun bo 'rwo-ʉs mosse myet dok-to un wur-o un net à. Urege ko de ke dok-de nomgo yo depe de nom à, ka da-de o-wur myet o bo'osuru o waraguru m-wons ne, da-o ko de ke dok-de o-wur de wasse un or un de ne à.‡

Hooq-m pu-mo n-me un Kiristi

17 Remen kaane, me no m-zee komo me un nak un to-ut no un beeb-de un Wan-Koyan: No she'et untun hun-ñe ye nape Shir à. Barag-se un ye myet se o-hwaa se. 18 Ye nap rem-se Shir à. Ye rott ur-kwukur be-de un hooq pu-o o Shir ya'ase à, remen koob-de un nap-se un ye un cikt-de un ye ne. 19 Ko ye nom rem-se un ba ur-bon ye un hoge m'e à. Ye rɔ un naas o-da o un ye myet un nom un rem-se un ba ur-bon un wur-to un ye bo ye cone m-nom à. Ye un nom un rem-se o-ás o-suub ne, komo ye rɔ m-ha co un nom un gon ka rem-se.

20 Amba da-ɔ no nape **Kiristi**, a yoosu no, no nom kaane à. 21 Un nepste unze no hogute ma-to un wu. Komo a yoosutu no yoos-de o-nip de ma Yeso. 22 Yo a yoosu no à, yo rɔ yagu no gon she'et-de no ro m-she'et n-ga à. Un ka da-ɔ no ro m-con un nom un myet gon rem-se un ba ur-bon. Ka rem-se rɔ no m-egusse komo se rɔ un saburse un hooq-m no.‡ 23 M-moka yagu no **Kukt-o Shir** garamstete she'et-ur no un barag-ʉs no ne. 24 Shir ya'astu no hur-ur pu-de untun de ma un wu. Remen kaane she'et no ur-she'et un bu-yo un ka hur-ur pu-de de, no warag kashi un hun-ñe ye o-nip komo ba **ur-ba'as** bo Shir cone no warag à.*

Karamsa-o un hooq-m pu-mo

25 Remen kaane, no do nom ut-bo komo à. Amba rurɔ no or no ne o-nip, remen na dok-to un wur-o gaan to.†

26 Urege “no nomog ʉs-ryaab, no yage no nomot **ur-ba'as** à.”‡ No jar no nom ʉs-ryaab har ho-ur hebe no à. 27 No rɔ ʉs-ryaab, no ya'ag o ka **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ur-keer wu rakstu no.

28 Net-wu rɔ ur-hyow à, wu jar wu do hiw ur-hyow komo à. Amba wu kum kashi un rii-yo m-nom yo un kom-to un wu. Kaane wu he m-gu hi un de un wu, wu gu koob-ne komo.

29 No jar no nome or no ma-to un ba ur-bon à. Amba cep no ma-to he m-do'e or no ne jaab-o ut-men à, remen ye bo'osute m-sher ne be-de Shir remen ma-ut un no. Rwor no ma-to depe à, to he gu un hun-ñe à.

30 No jar no naas hur-de un **Kukt-o Shir** à. Shir un 'ya no Kukt-o un wu o rɔ o-napa unze no hun-ñe ye un wu ye. Ka **Kukt-o Shir** o qa senge ur-she'et un hur un no har da-o Shir he no m-rur war war à. 31 Yagu no ka rem-se myet:

Tuk-mo ut-men,

Ur-shoos ne, un

† **Bor-ʉs nass:8** 4:8 Hyen komo: Bong 68:18. ‡ **Bor-ʉs nass:16** 4:16 Hyen komo: Koro 2:19. § **Bor-ʉs nass:22** 4:22 Hyen komo: Koro 3:9. * **Bor-ʉs nass:24** 4:24 Hyen komo: Koro 3:10; Taka 1:26. † **Bor-ʉs nass:25** 4:25 Hyen komo: Zeka 8:16. ‡ **Bor-ʉs nass:26** 4:26 Hyen komo: Bong 4:4 (ut-Girik).

Mar-mõ qs-ryaab ne,
Ut-ween ne, un
Naas-de un hun-ñe ne, un
Kõ de ke gon she'et-de ba ur-bon de ne.

³² Un sugẽ-de un kaane, hogu nõ 'wõn-ur or nõ ne, nõ was or nõ ne. Soksũ nõ or nõ ne **ba'as-to** un ye, bõ Shir soksũ nõ **ba'as-ut** nõ rem **Kiristi** à. §

Bõr-qs taan

Was nõ or nõ ne

¹ Dorũ nõ bu-yo un Shir remen nõ rõ yakar-ye un wũ, komo wũ rõ nõ m-was deen.
² Cõn nõ hun-ñe koyanda, untun bõ **Kiristi** cõnũ nõ à. Wũ marag rem na. Wũ ya'aste Shir hogõ-mõ un wũ ut-**seke** tõ m-shi'igin, un nõm un kaane wũ gwũ'ursutẽ Shir ur-hur.*

³ Amba remen nõ un ye nõmẽ koob-de o-dõrotte à. ⁷ Remen kaane, nõ jar nõ nõmẽ ma saa kõ rii-yo m-ẽ á, komo nõ nõm o-sũub á. Gõ un ka **ba'as-to** depe be-de un hun-ñe ye Shir á. ⁴ Komo nõ jar nõ nõm ma-to m-ẽ kõ ma-to o-hwaa, kõ ar-de un ba ur-bon á. Otte kaane à, jiiشته nõ senge bõngõn-de Shir un rii-yo wũ nõmẽ à. ⁵ Nap nõ o-nip unze ko-wa-o-ás, un ko-wan-nõm un saw-to m-ẽ ne, un ko-wa-o-sũub ne, ye rott ur-kwũkur be-de un rii-yo ur-bon ye un gwõmo-ut **Kiristi**, un gwõmo-to un Shir ne á. Ko-ya-o-sũub un ko-wa-m-gir ne gaan-ye rõ, remen ye kwũktũte ka rem-se un hõno o-dak se. ⁶ Nõ jar nõ yage hun-ñe raks nõ un ma-to o-saa tõ ye m-rwõr á. Remen gõ un ka rem-se rõ m-hante un ryaab-se Shir be-de un ye nõmẽ koob-de o-dõrotte à. ⁷ Remen kaane, nõ jar nõ nõmẽ ur-hi un gon ka hun-ñe ye rõ un nõm un gon ka rem-se un ba ur-bon se ne á. ⁸ N-ga nõ ro n-te o-comb, amba m-mõka nõ cõwõg be-de m-cecar be-de un Wan-Koyan. Kãane she'et nõ she'et-de m-cecar. ⁹ Mẽ un zee kaane remen urege hun-ñe rõ ur-she'et be-de m-cecar, yea nõm she'et-de ur-bon, she'et-ur kashi, un nõm un o-nip ne. ¹⁰ Nõm nõ bõ un nõm-m nõ, nõ nept rem-se Wan-Koyan cõne nõ senge m-nõm à, komo nõ nõm ka rem-se. ¹¹ Nõ jar nõ nõmẽ ur-hi un nõm un rem-se o-saa ne se ye rõ m-nõm o-comb á. Otte kaane à rwũntũ nõ ye, unze gon ka rem-se ye rõ m-nõm á, se rott ur-bon á. ¹² Rii-yo m-ẽ yo a rũrut rem-se ka hun-ñe ye rõ m-nõm wukuse à. ¹³ Amba da-o a hante us-rem be-de m-cecas, ka da-de, kõwan he se m-nap bõ se rõ à. ¹⁴ Cũcar-m rwũntũte kõ yo ke rii-yo cas cas. Q a zette,
“Wa-m-rew ine!

Inẽ be-de un margan-ñe,
Inẽ komo **Kiristi** a 'ye wõ m-cecas.”

Ur-she'et n-mẽ un beeb-de un Kũkt-o Shir

¹⁵ Remen kaane nõm nõ cõn un she'et-ur nõ ne. Nõ jar nõ she'et untun raag-ñe á, amba she'et nõ untun ya-qs-nap. ¹⁶ Myet da-o nõ kumẽ keer-de un nõm un kashi un rii á, nõm nõ yo. Nõm nõ remen ka hõ-to atte m-mõka à, hun-ñe rõ m-nõm un rem-ys yõ-se.† ¹⁷ Remen kaane nõ jar nõ warag raag-ñe á, amba nõm nõ bõ un nõm-m nõ, nõ nept rii-yo Wan-Koyan cõne nõ nõm à, komo nõ nõm yo.

¹⁸ Nõ yage ke-m ho nõ á. Yo ka cõw-yo m-sabrẽ yo. Un sugẽ-de un kaane, shi nõ un **Kũkt-o Shir**. ¹⁹ Tepse nõ or nõ ne un Sep-to ur-Bõngõn tõ Shir. Komo nõ hu'ẽ Wan-Koyan ut-sep ut-dum ne tõ ur-bõngõn un hur-ut nõ. ²⁰ Koyanda nõ bũm Shir Tato na un kõ yo ke rii-yo, remen Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**.‡

Campo-ñe un ne'a-ñe ne

²¹ Nõmẽ nõ or nõ ne o-dõrotte remen sek-mõ nõ un m-'ya un **Kiristi** à.

²² Ne'a-ñe nõm nõ campo nõ ne o-dõrotte, bõ nõ m-nõmẽ un Wan-Koyan à. § ²³ Nõm nõ yo ka remen campo rõ co be-de un ne'a un wũ, bõ **Kiristi** rõ co un be-de un **yan-dor** **Yeso**, ye rõ wũr-o un wũ. Wũ un hi un de un wũ, wũ rõ **Wan-Gwũ** un ka wũr-o. ²⁴ Bõ **yan-dor** **Yeso** rõ o-dõrotte be-de un **Kiristi**, kaane õ nõ ne'a-ñe he nõmẽ un campo nõ ne o-dõrotte un kõ yo ke rii-yo.

²⁵ Nõ campo-ñe cõn nõ ne'a nõ ne, bõ **Kiristi** cõne yan-dor à, komo wũ ya'asũrũ hi un de un wũ be-de m-mar rem yan-dor.* ²⁶ Wũ un nõm kaane remen wũ muutẽ ye cas cas be-de Shir, wũ so'os ye m-hõ un Ma-to un wũ. ²⁷ Wũ un nõm kaane remen da-o wũ he deke un hi un de un wũ yan-dor à, ye waragtẽ m-seps ne, ba ut-r'i'in, kõ hiin, komo

§ **Bõr-qs nass:32** 4:32 Hyen komo: Koro 3:13. * **Bõr-qs taan:2** 5:2 Hyen komo: Rwũ 29:18; Bõng 40:6.
† **Bõr-qs taan:16** 5:16 Hyen komo: Koro 4:5. ‡ **Bõr-qs taan:20** 5:19-20 Hyen komo: Koro 3:16-17. § **Bõr-qs taan:22** 5:22 Hyen komo: Koro 3:18; 1Bit 3:1. * **Bõr-qs taan:25** 5:25 Hyen komo: Koro 3:19; 1Bit 3:7.

ba m-kukɔp, ye warag pɔr pɔr, ba a un kum be-de a he m-pyap à. ²⁸ Kaane depe komo campo-ne cun ne'a un ye ne bo ye m-con un hi un de un ye à. Wu cone ne'a un wu ne à, hi un de un wu, wu ro m-con. ²⁹ Ur-kom, yatt-wu take yage un wur-o wu á, amba wu ro un m-was un o ne ur-bon ne. Kang-o gaan, **Kiristi** ro un con un yan-dor ye un wu. ³⁰ Wu waste un na ne remen na dok-to un wur-o un wu to. ³¹ Bo to ro gense un Ma-to Shir à, "Net a yage inu un wu, un tato-o un wu ne, wu mɔmsute ne'a un wu o-wur; nen yoor-mo un ye, yea warag wur-o gaan."† ³² Caari-to ut-ma ro wuke kane. Me men dek to un essente-de un **Kiristi** un hun-ne yan-dor ne. ³³ Kap un kaane ne, ka ma-to rem no to kap. Yage ko wu ke campo-wu cunut ne'a un wu, bo wu ro un conu un hi un de un wu à. Ne'a ne, komo wu 'ye campo un wu ut-gos.

Bɔr-ɔs cind

She'et-de un yakar, tat-ne, un in-ne ne

¹ Nɔ yakar nome no inu no un tat-ne no ne o-dɔrotte. Kaane depe no nom remen no ye ma Wan-Koyan ye.* ² **Karamsa**-o ur-takan o a mɔsse un swooru o-nu ne à zeeɔ, "Ya tato ru, un inu ru ne m-sek, ³ remen o hogute sok-mo un yo wo m-nom à, komo hog-m ru nomut m-seeb o-dak."†

⁴ Tat-ne, no jar no nome yakar no o-susok bo ye he nom us-ryaab á. Amba kute yakar ru bo ye he m-bo'ose us-nap à, un yoos-de un ma-ut Wan-Koyan.‡

Guw-ne un yan-hur-to un ye ne

⁵ Guw-ne, nome no yan-hur-ut no ye un ka dak-o o-dɔrotte, no 'ye ye m-sek, no gyer ye. Nom no kaane un hur-ur gaan. Nom no ye o-dɔrotte, bo no un nome un **Kiristi** o-dɔrotte à. ⁶ No nom saw-to un gwot-o un yish cot remen ye bumut no á. Amba nome no ye o-dɔrotte sa o zee **Kiristi**, no m-nome, nom no yo Shir cone à un hur-ur gaan. ⁷ Nom no senge-mo un guw-mo un hur-ur gaan, untun Wan-Koyan no m-nome m-guw, yanze hun-ne cot á. ⁸ Baks no unze Wan-Koyan a 'ye ko wu ke net-wu ur-yons un myet rem-se ur-bon se wu nome à, ko ko-guw-wu ro ko ko-guw á.§

⁹ No ya-o-hur-ye un guw-ne, gwot no guw-ne no komo bo depe à. No 'ya ye o-gyer á. Nap no unze myet no un ye ne ro un Wan-Koyan ne n-Ton o-shir, komo wu rot m-koos á.*

A dek no kap saw-to ur-gun to Shir

¹⁰ Ur-buste, tor no un Wan-Koyan Yeso un ko o ke da-o, wu doote kukt-o no m-'wons n-me 'wons-mo un beeb-de un wu. ¹¹ Cop no myet saw-to ur-gun to Shir ya'asu no à, remen no kwangute **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**. Nom no kaane taase wu hoks no m-raks. ¹² Me un zee kaane remen gun-ur na de un hun-ne de á. Amba dum-mo atte un yan-dak-ye rim-ye ne un myet gwomo-ne ye un **ya-ut-kot** ye ro be-to ro n-ton à. Komo ye ro ut-gwomo un ka dak-o o-comb o. ¹³ Remen kaane, cop no myet saw-to ur-gun to Shir ya'asu no à. Nom no kaane remen da-o ka ho-ur yo-de de woone no hokste m-es eso. Da-o no komse nom no ko yo ke rii-yo, a 'wos no eso.

¹⁴ Kaane zongu no ur-gun! No kum nip-o Shir o waktu no untun o-hap yo no gage un byon-us no à. Yage kashi ur-she'et warag be-ur no untun matuku-de o-kwom de ur-gun de he m-hok un wur-ut no à.† ¹⁵ Zonge-to un ko'ot un **Ma-to m-Rerem**, to ro m-rwo un hun-ne m-she'et she'et-de un gwugwu-mo ur-hur un Shir ne. Toa warag untun ut-ka'ante un na-us no.‡ ¹⁶ Myet un kaane ne, yage sher-mo waragtu no o-tum o no he m-bop à, no hokte hi un no, remen no senet eer-ye o-ra ye un ka **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu. ¹⁷ Ka nap-se unze Shir guug na be-de m-mar, ya se ro untun toob-o ur-gun, o no he m-cop à. Ship no Ma-to Shir n-me hur-ut no. Ya to ro untun magay-o **Kukt-o Shir** ya'asu na to guut na à.§ ¹⁸ Ko de ke ho-de no nom us-kon un beeb-de un **Kukt-o Shir** un ko yo ke rii-yo no m-nom à. Sengu no kon-se Shir un rii-yo no o-hoob à. Kon no ko o ke da-o, bo **Kukt-o Shir** kutu no à. No gyept yish á, senge no kon-se Shir remen hun-ne ye Shir myet. ¹⁹ Kon no rem re bo Shir he me m-'ya kashi ut-ma à, bo um he m-ko'ot un **Ma-to m-Rerem** ba o-gyer à, bo um he rure un hun-ne ma-to o-nip to ro wukuse n-me un **Ma-to m-Rerem** à. ²⁰ Me ke'o m-moka, myet un kaane ne me m-ko'ot

† **Bɔr-ɔs taan:31** 5:31 Hyen komo: Taka 2:24. * **Bɔr-ɔs cind:1** 6:1 Hyen komo: Koro 3:20. † **Bɔr-ɔs cind:3** 6:2-3 Hyen komo: Rwuu 20:12; Kara 5:16. ‡ **Bɔr-ɔs cind:4** 6:4 Hyen komo: Koro 3:21. § **Bɔr-ɔs cind:8** 6:5-8 Hyen komo: Koro 3:22-25. * **Bɔr-ɔs cind:9** 6:9 Hyen komo: Koro 4:1; Kara 10:17; Koro 3:25. † **Bɔr-ɔs cind:14** 6:14 Hyen komo: Isha 11:5; 59:17. ‡ **Bɔr-ɔs cind:15** 6:15 Hyen komo: Isha 52:7. § **Bɔr-ɔs cind:17** 6:17 Hyen komo: Isha 59:17.

un **Ma-to m-Rerem**, me wan-tom **Kiristi** wu. Kon no rem re bo Shir he me m-'ya un jaab um ko'ote **Ma-to m-Rerem**, bo depe a.

Gas-de ur-buste

²¹ Um conog no nep rew-m re un yo me m-nom ne a. Tikokos, wua ruru no myet ma-ut re. Wu ro heno na wu a m-con a. Wu nomote Wan-Koyan m-guw un hur-ur gaan.* ²² Me un tombe wu be-ur no remen wu rurutu no bo te ro a, wu do no komo jaab-o ut-men.†

²³ Or re ne, me un kon-se Shir Tato na un Wan-Koyan Yeso **Kiristi** ne, ye 'ye no gwugwu-mo ur-hur. Komo ye ru no m-was un or no ne, no senge m-sher ne, be-ur **Kiristi**. ²⁴ Yar-mo Shir nom be-de un myet ye ro m-con un Wan-Koyan Yeso **Kiristi** con-mo un ba m-ta a.

---

* **Bor-us cind:21** 6:21 Hyen komo: Seng 20:4; 2Tim 4:12. † **Bor-us cind:22** 6:21-22 Hyen komo: Koro 4:7-8.

Takurda-o Burus o wu gene yan-dor Yeso n-me bo-o o-Piripi

Rem-se ro n-me à:

M-zanté 1:1-11

Rem-ɔs Burus se un hi un de un wu 1:12-26

M-hoog n-me un Kiristi 1:27—2:18

Zonge-ut Burus rem Timoti ne un Eparaditus 2:19-30

Ur-kewes un ma-to un ya-ut-yage o-darem ne 3:1—4:9

Burus un nay un wu ne wu un bo-o o-Piripi 4:10-20

Ur-kom 4:21-23

Ur-gas

¹ Me, Burus un **Timoti** ne yan-guw-m Yeso **Kiristi**,^{*} ro no m-gas, kap no ye ro n-me un bo-o o-Piripi à, ye gokse Yeso **Kiristi** à. Komo te m-gas un yan-gut-de un **yan-dor Yeso**, un yan-m-senge ne.[†] ² Me un kon-se Shir Tato na un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi**, wu 'ye no ur-ho un gwugwu-mo ur-hur ne.

Bom un Shir un kon-se Shir ne

³ Ko o ke da-o um nome us-barag un no ne, me un bom un Shir rem no. ⁴ Da-o um nome us-kon be-de Shir rem no à, zak-o ro me m-re myet. ⁵ Bo un ka ho-de no gokse ma-ut Yeso à, no sengute m-mosse ut-hi un me ne, un ko'ote un hun-ne ka **Ma-to m-Rerem** to ne, har m-moka. ⁶ Um nepse Shir wu takne nom un rii-yo ur-bon un n-me un hur-ut no à, wua senge m-nom har wu komot kap, da-o Yeso **Kiristi**, muune be-ur na komo à.

⁷ Komo hond hond o um hoge bo um hoge un no ne à, o rwo'e mettu no m-hwo ur-keer, remen no ro un mosse ut-hi un me ne, un rwo'or un ka **Ma-to m-Rerem** to, to Shir ya'su me m-rur à. Da-o um ro ke'o à, no mossute ut-hi. Komo da-o um ro be-de un yan-piish ut-ma à, um shereg o-nip un rwo'or un ka **Ma-to m-Rerem** to un kutu un hun-ne ka **Ma-to m-Rerem** to nip-to.

⁸ Um waste un no ne deen, hyange bo **Kiristi**, Yeso wasse deen un no ne à. Shir nepse ma-ut re nip-o.

⁹ Yo ka yo me us-kon be-de Shir rem no, remen no sengute m-was un or no ne arge bo no nome n-ga à. Me us-kon no bo'ose us-nap se Shir us-weer ne, ¹⁰ komo na hoks m-daag yo jiište à un be-de yo ur-bon un yo ba ur-bon ne. Komo no waragte kashi un hun-ne, no nom rii-yo hun-ne hette no m-pyap á, har da-o **Kiristi**, muune à. ¹¹ Um konog bo hoog-m no un hur-ur no ne he m-do m-kashi à, un beeb-ur Yeso **Kiristi**, kap yo ka yo me us-kon remen da-o hun-ne nape unze no us-barag no nom kaane, ya 'ye Shir m-sek, ye bum wu.

Ke'et-m re doog ko'ot

un ka Ma-to m-Rerem to

¹² Qr re ne, yan-dor, um conog no nep rii-yo nomu me à un ka ho-to, yo zwop ka **Ma-to m-Rerem** to á, amba hun-ne deen gokste ma-ut Yeso. ¹³ Ke'et-m re rwo'og karma-ne, ye ro ur-'er de un den-o ut-gwomo à, un ye ken ye ne kané m-nap unze me wan-dun un Yeso **Kiristi** wu.[‡] ¹⁴ Remen ke'et-m re, rwo'og yan-dor Yeso deen bo'osute un jaab-o ut-men. Komo ye doste o-gyer un rwo'or un Ma-to Shir.

¹⁵⁻¹⁷ Nip-o, ye ken ye ro m-ko'ot un ma-ut **Kiristi**, remen ye ro ur-shoob. Ye ko'ote ma-ut Yeso un con-mo ur-hur, ye ro m-con um su ur-kqob ke'o à. Amba ye ken ye ko'ote ma-ut **Kiristi**, un hur-ur gaan, ye ka, ye ro m-ko'ot remen ye conog me, komo ye nepste Shir rwo'og me kaane a kutute hun-ne unze ka **Ma-to m-Rerem** to nip-o. ¹⁸ Ko m-was! Me o-zak remen kaane ko yo ke cow-yo, hun-ne hoge ma-ut **Kiristi**. Ko ye ken ye ko'ot un hur-ut yoor, ko ye ken ye ko'ot un hur-ur gaan, um hogute o-zak, remen hun-ne hogute ma-ut **Kiristi**.

Komo man nom o-zak, ¹⁹ um nepse a ho'osu me remen kon-us no be-de Shir, komo un gwu ne o rwuune be-de un Kukt-o Yeso **Kiristi** à. ²⁰ Dyuw-de un con-m re un sakto re ne un re ur-ho ba m-'e un senge-mo Shir ko o ke da-o, um kum beeb-de us-rwun, remen m-moka un ko o ke da-o ne, **Kiristi** wua hoge me un sek-mo un wu, ko um nom hoog, ko um mer. ²¹ Hoog-m re ro myet be-ut **Kiristi**, me ro un hoog ne, me mere, komo jiište be un de. ²² Man hoks o ka m-nap yo m-daag á. Urege me un hoog ne, man senge

* **Bor-o gaan:1** 1:1 Wu Shir daagne à. † **Bor-o gaan:1** 1:1 Hyen komo: Seng 16:12. ‡ **Bor-o gaan:13** 1:13 Hyen komo: Seng 28:30.

senge-mo m-nom un rii-yo depe à. ²³ Hur-ur un de wongute be-ut yoor. Um conog deen um mer um waragte be-ur **Kiristi** jiishte me kaane. ²⁴ Amba me ro kane be-ur no un hoog ne jiishte rem no. ²⁵ Um nepse jiishte ur-bon rem no me ro un hoog ne, man she'et un no ne, a doto no ha co, komo no nom o-zak, no sher be-de Shir, ²⁶ remen me ro be un no ne komo nqa kum 'wons-mo un bop un Shir o-zak ne un dore un Yeso **Kiristi** ne, komo no nom us-ses rem re.

²⁷ M-moka rii-yo jiishe à, nom no bo **Ma-to m-Rerem** to ma **Kiristi**, cone à, ko um habe m-hyen no, ko me habe á, man hoge no eks m-'wons ne, kang-o gaan, komo cow-o gaan no ine eso remen ye cone naas un ka **Ma-to m-Rerem** to à. ²⁸ No hoge gyer-o un yan-yage-ut no á. Es no m-'wons ne ko o ke da-o. Nom un kaane, nqa kuté ye unze Shir a saburse ye. Amba wua gu no remen Shir no a deet no n-ton. ²⁹ Um zegg yo ka, remen Shir ya'ag no da-o un goks un ma-ut **Kiristi**, komo Shir ya'ag no o-da no su ur-kooob un wu ne. ³⁰ M-moka no un swo ur-kooob, bo um swoo n-ga à, komo no hyanag un hi un no. Komo m-moka no hogute unze har m-moka me un senge-mo un swoo un ka kooob-de ke'o. §

Bɔr-ʉs yoor

Ma un gwugwer-mo hi-ur Yeso

¹ Remen **Kiristi**, ya'ag no jaab-o ut-men, komo wu hamat no, remen no un morge-de ur-bon un **Kukt-o Shir** ne, komo un hoge 'won-ur or un no ne, Yeso ro ur-'won ne, wu conog no komo. ²⁻⁴ Barag-ʉs no ʉs-gaan, con-m gaan, komo hur-ur gaan. No nom con-to ur-hi á, ko ʉs-ses. Amba ess no ur-hi gwergwer un or no ne. No gwot no jiishte net á, amba gwot no unze a jiishte no. Gwot no or no ne, ba hi un no cot á. No nome yo ka, zak-o a ho me:

⁵ Barag-ʉs no nom untun se ma Yeso **Kiristi**, kaane:

⁶ Ya wu ro gaan un Shir ne,

amba wu dek hi un de un wu hond hond un Shir ne á.

⁷ Amba wu muute hi un de un wu hwaa,

wu warguru ko-guw untun net.

Komo bo wu haante á, un wur-o un net,

⁸ wu gweregsuru hi-de un wu.

Komo wu nomuru o-dorotte o woote wu m-mar à,

n-ton o-kan.

⁹ Remen wu nomog kaane, Shir jakste wu

un be-de jiishe á,

wu sagburu wu ut-gwomo to jiishe

ko to ke gwomo-to á.

¹⁰ Shir un nom kaane, remen ko se ke rwun-se a kwukt,

se 'ye Yeso m-sek,

ko n-ton, ko n-dak, ko ne n-me o-dak.

¹¹ Ko wu ke ne a zee,

"Yeso **Kiristi** ro Wan-Koyan,"

nom un kaane, a hante m-seps be-de Shir Tato na.*

M-ccas untun yege-regen

¹² Or re ne, yan-dor, ma no Yeso, dorotte-o no ro m-nom da-o um ro be-ur no à. Um conog m-moka dorotte-o no jiish o n-ga. She'et no kaane, remen no ye'et Shir ut-gos, un gyer-o un wu remen wu guug no. ¹³ Remen Shir ro un senge-m un no ne, no cun m-nom ne, komo nqa hoks m-nom rii-yo wu cone no nom á.

¹⁴ Nom no ko yo ke rii-yo ba ʉs-cenene, ko sune-mo ut-ma. ¹⁵ Bo hur-ut no he ut-pus to, ba ut-reeb, no warag kashi un yakar-ye Shir n-tete o un yan-hur-ut rim-to un kaane yea hyen no m-ccas ne untun yege-regen kyarkyar n-te o-comb.† ¹⁶ No ko'ot ka ma-to ro un 'ya m-hoog á, remen um nomot ʉs-ses rem no, um nept senge-m re ja m-ho á, un ho-de **Kiristi**, he m-mun á. ¹⁷ Amba ko a duus me untun rii-yo m-swyo yo ur-keke un guw-mo ro m-rwuun ne be-de un sher-m no à, me m-hoge m-rerem o-zak ne un no kap.

¹⁸ Un remen kaane no ma nom no o-zak un me ne.

Timoti un Eparaditus ne

¹⁹ Me o-sakto unze Wan-Koyan Yeso a toso me m-tombe **Timoti** ba un naas o-da be-ur no, remen wu ye'et me jaab-o ut-men, da-o wu waktune komo wu ruru me rii-yo ur-bon

§ **Bɔr-o gaan:30** 1:30 Hyen komo: Seng 16:19-40.

* **Bɔr-ʉs yoor:11** 2:10-11 Hyen komo: Isha 45:23 (ut-Girik).

† **Bɔr-ʉs yoor:15** 2:15 Hyen komo: Kara 32:5.

yo nɔ m-nɔm à. ²⁰ Yatt-wʉ arge wʉ kanɛ be ʉn de á, wʉ cɔnʉ nɔ ʉntʉn **Timoti** á. Hur-de ʉn wʉ rɔ co co be-ʉr nɔ. ²¹ ʉm zɛɛg yo ka remen kɔ wʉ ke wʉ cɔnɔg hi ʉn de ʉn wʉ, hur-de ʉn ye rɔ co co be-ʉr **Yɛso Kiristi** á. ²² Amba nɔ nepstɛ **Timoti** kututɛ hun-nɛ ʉnze wʉ bɔ'ostɛ. Bɔ wà rɔ ʉn nɔm m-sɛngɛ ʉn tato ʉn wʉ nɛ à, wʉ kɔ'otɛ ka **Ma-tɔ m-Rɛrɛm** tɔ ʉn mɛ nɛ. ²³ Mɛ o-saktɔ, man tɔmbɛ wʉ, da-ɔ ʉm napɛ be-de ʉm rɔ à. ²⁴ ʉm nepstɛ ʉn hur ʉn de, ɔ ka: Wan-Kɔyan a gu mɛ komo man habɛ be-ʉr nɔ ba ʉn naas o-da.

²⁵ Amba ʉm waksutɛ hur ʉn de, ʉr-takan, man tɔmbɛ ɔr re wan-dor, Eparaditus, wʉ waragbɛ be-ʉr nɔ. Wʉ nɔmɔg m-sɛngɛ ʉn mɛ nɛ, ʉn rwɔr ʉn ka **Ma-tɔ m-Rɛrɛm** tɔ. Komo wʉ rangutɛ ʉn mɛ nɛ be-de yan-yagɛ-tɔ ʉn Ma-tɔ Shir. Nɔ tɔmɔntɛ wʉ rem nɔ, komo wʉ haante, wʉ guug mɛ ʉn yo ʉm cɔnɛ à. ²⁶⁻²⁷ Nɔ hogutɛ ʉnze wʉ piishɛ á, har wʉ ba'astɛ m-mar. Bɔ wʉ napɛ ʉnze nɔ hogutɛ wʉ piishɛ á, hur-de ʉn wʉ nassutɛ. Wʉ cɔn nɔ naas ʉr-hur remen wʉ á. Man tɔmbɛ wʉ remen hur-ʉr nɔ gwʉrɔtɛ. O-nip, wʉ rɔ piishɛtɛ á. Amba Shir wʉ yagɛ wʉ meret á, Shir mʉuntutɛ wʉ kɛrker. Ba wʉ Shir kutɛ ʉr-wɔn cot á, amba ʉn mɛ nɛ. Wʉ cɔn mɛ ʉm kum penem-se ʉn mɛn-ʉt rim-tɔ, komo ʉn dɔ ɔ ʉn yo ʉm rɔttɛ á ²⁸ ɔ hantɛ ʉm tʉnʉt dɛɛn ʉm tɔmbɛ wʉ waragbɛ be-ʉr nɔ, remen nɔ hyenet wʉ, komo nɔ nomot o-zak, komo barag-ʉs re hept. ²⁹ Remen kaanɛ, gɔksbɛ nɔ wʉ o-zak nɛ ʉn cɔw-yo Wan-Kɔyan he m-cɔn nɔ nɔm á. 'Ya nɔ wʉ m-sɛk komo ʉn ye ken ye nɛ ʉntʉn wʉ, ³⁰ remen wʉ ba'astɛ m-mar remen sɛngɛ-m **Kiristi**, ʉn jɔrɛ ʉn hi-de ʉn wʉ. Wʉ ʉn nɔm yo ka remen wʉ guut mɛ bɔ nɔa hoks mɛ m-nɔmɛ á, remen nɔ rɔ kanɛ á.

Bɔr-ʉs tet

Mɛ shɛr ʉn sɛngɛ-m re á

¹ Ko ya nɔmɛ, ɔr re nɛ, yan-dor. Yɛso ʉm kɔnɔg Wan-Kɔyan wʉ 'ye nɔ o-zak ʉn rii-yo nɔ m-nɔm á. Man ker ʉn genɛ ʉn nɔ tomso nɛ, rii-yo ʉm ro genetʉ na n-ga á, remen yo he nɔ m-gu be-de yan-raks-ʉt nɔ. ² Inɛ nɔ eso ʉn go ʉn ka hun-nɛ ye rɔ sa o zee yeɛg-sakra à, ye rɔ shiishɛ ʉn mɛn-ʉt jaas-tɔ à, ʉn ye rɔ ʉn cɛtʉrʉ ʉt-wʉr nɛ à, ye zee se a kɔɔg nɔ, nɔ kumut gwʉ.

³ Ye rɔ m-zɛɛ ye rɔ hun-nɛ ye Shir*, amba na rɔ hun-nɛ kashi-ye Shir, remen **Kukt-ɔ Shir** rɔ na m-gu ʉn bɔngon-de Shir, komo tɛ shɛrɛg ʉn rii-yo **Kiristi**, Yɛso nɔmɛ á. Tɛ ʉs-sɛs ʉn rii-yo Yɛso nɔmɛ á, a shɛr ʉn yo a nɔmɛ a hantɛ á. ⁴ Nɔ nepstɛ ʉnze man hoks m-wɔs ʉr-bɛ remen rii-tɔ nɔmɛ ʉntʉn ʉr-kɔ à. Amba mɛ nɔm á. ʉrɛg ye ken ye rɔ ʉs-sɛs remen rii ʉntʉn ʉr-kɔ, ʉm cɔnɔg ye m-kutɛ ʉnze ʉm aragsutɛ ye. ⁵ Hɔ-ʉr aeere-de ʉn mat-o re, a kɔɔg mɛ, bɔ Shir rʉrɛ ya-n-ga-ye á. Mɛ ko-**Isra**-wʉ, komo ʉn baag-o **Banyamin**. Mɛ ko-**Ibra** wʉ zak. Mɛ ko-**Parisa**-wʉ, remen kaanɛ, mɛ o-dɔrɔttɛ ɔ ʉn **karamsa**-o tɛ, ɔ ʉn **Yahuda**-nɛ hond hond.† ⁶ ʉm ya'ag **yan-dor Yɛso** ʉr-kɔɔb remen mɛn dor ɔ o-**karamsa** kom-ʉt yoor. Mɛ m-zɛɛ kɔ nɛt kashi ʉm ro remen mɛ m-dɔrɛ myet rii-yo **karamsa**-o zɛɛ á. Mɛ ku kɔ o-gaan á.‡ ⁷ Ka rii-yo ʉm ro m-zɛɛ yo ro mɛ m-gu à, m-mɔka ʉm nepstɛ myet hwaa-ɔ, remen ʉm nak rii-yo **Kiristi** nɔmɛ á. ⁸ Komo ʉm nepstɛ kɔ yo ke rii-yo hwaa-ɔ, nap-ʉs Yɛso **Kiristi**, Wan-Kɔyan aragɛtɛ kɔyan. M-mɔka ʉm jɔrɛtɛ kap kɔ yo ke rii-yo n-tɛ o-busɛ, remen ʉm she'ettɛ ʉn **Kiristi** nɛ, be-ʉr gaan.

⁹ Komo ʉm nept mɛ kang-o gaan ʉn wʉ nɛ, mɛ m-ɔɔg ʉn rii-yo ʉr-bon yo ʉm nɔmɛ á kɔ dɔrɔttɛ-ɔ ʉn **karamsa**-o Shir. Amba ʉm shɛrɛg be-ʉr **Kiristi** wʉ guut mɛ, remen cɔw-yo Shir hetɛ na muut tɛtɛ ʉn wʉ nɛ à, sɛ a shɛrɛg ʉn wʉ. ¹⁰ Myet yo ʉm cɔnɛ à, yo rɔ ʉm nep **Kiristi**, komo ʉm nept bɛɛb-de 'yonse wʉ ʉn hɔɔg à. ʉm hokstɛ m-yoos ʉn swɔ ʉr-kɔɔb ʉn wʉ nɛ, ʉm waragɛtɛ ʉntʉn wa o-dɔrɔttɛ har ɔ wo m-mar á. ¹¹ Remen kaanɛ, ʉn yo ken cɔw-yo ʉm nept inɛ-mɔ ʉn margan-nɛ.

Sɛngɛ-mɔ m-sɛngɛ ʉm reet ʉr-hɔ à

¹² Mɛ zɛɛ ʉm nak kɔ ʉm rɛɛg ʉr-hɔ ʉn kap ka rii-yo á. Komo mɛ zɛɛ Shir komostɛ ma-ʉt re á. Amba mɛ m-sɛngɛ dɛɛn, ʉm waktutɛ kap yo Yɛso **Kiristi**, cɔnɛ ʉm waktɛ da-ɔ wʉ daagɛ mɛ á. ¹³ ɔr re nɛ, yan-dor, mɛ zɛɛ keeg-yo ʉm rɔ á, ʉntʉn wʉ á. Amba rii gaan ʉm cɔnɛ m-nɔm kap: ʉm cɔnɔg tɔ-tɔ ke mɛ yo aragɛ à, amba ʉm sɛngɛ ʉn yo rɔ co à. ¹⁴ Bɔ wa-ʉt-mʉr rɔ m-sɛngɛ, wʉ reet ʉr-hɔ be-de ʉt-mʉr á, man rʉ bɛɛb ʉn de kap remen ʉm reet wan-mʉr-ʉt re, remen Shir rʉ'ʉt mɛ be-de ʉn keeg nɛ. ʉm she'etɛ n-tɔn be-de Shir remen **Kiristi**, Yɛso ya'ag mɛ ʉr-hɔ.

* **Bɔr-ʉs tet:3** 3:3 hun-nɛ ye Shir ʉt-Girik: ya-ʉr-kɔ. † **Bɔr-ʉs tet:5** 3:5 Hyen komo: Roma 11:1; Sɛng 23:6; 26:5.

‡ **Bɔr-ʉs tet:6** 3:6 Hyen komo: Sɛng 8:3; 22:4; 26:9-11.

¹⁵ Remen kaanē, kap nō, ye nape rii-yo nō rō m-nōm à, nōa huū ūr-hur ūn ka rii-yo mē ūt-ma remen yo à. Komo ūrege nō dēk ka rii-yo mē m-zēē á, Shir a gu nō m-ceker hond hond. ¹⁶ Amba a nom nō o-dōrōtē q o-nip q ūn yo a rege a yoosūtē à.

¹⁷ Qr re nē, yan-dor, mōssū nō ūt-hi ūn ma-ūr Yēso **Kiristi**, bō mē m-nōm à. Komo nō wer ka ye rō ūr-she'et ūn gōn ka cōw-yo tē yoosu nō á. ¹⁸ Remen ūm rūsutū nō co co n-ga, komo ūm zēeg yo yish-m yish, ye ken hun-nē ye rō kōn ye rō m-nōm ūn rii-yo kutē ūnze ye rō yan-yage-ūt **Kiristi**, wū meret n-tōn o-kan à. ¹⁹ Ūr-kōm, Shir a saburē ye remen ye rō m-nōm ūn rii-yo ye cōnē à, kut-o ūn ye rō Shir o ūn ye, ye rō ūn nōm ūs-sēs da-o ye nōmē rii-yo depe ye hōge m-ē à. Ye shoostē hi-de ūn ye ūn barag-se gōn hun-nē ye 'yare' Shir à. ²⁰ Amba na, hur-ūr na rō n-Tōn ūn shir komo na ūr-'er de ūn **Wan-Gwū** rwūntē rēnō Wan-Koyan, Yēso, ka **Kiristi**-wū, wū Shir swōrē o-nu rem na à. ²¹ Da-o wū mūūnē wūa baramsē wūr-ūt na kanē n-dak remen a kumut wūr-ūt pū-tō gōn q ma ūn wū q ūr-bēeb da-o Shir 'yonse wū ūt-marimar à. Wūa baramsē wūr-ūt na ūn mūrē ūn ka 'wōns-mō wū hettē garamsē ūn kō yo ke rii-yo à.

Bōr-ūs nass

¹ Qr re nē, yan-dor, ūm wastē ūn nō nē, komo mē o-saktō m-hyenet nō, hakkūrē nō sengu nō o-dōrōtē ūn Wan-Koyan, nō sēngē m-sher ūn wū, nō rū mē o-zak, ūn ses-ūs nē.

Ma-tō m-Rerem

² Etutōdi ūn Sinūtike nō hakkūrē nō yage m-suūnē ūn ma-ūt nō, amba ēss nō ūr-hi be-ūr gaan, bō nō rō yan-dōrē ūn Wan-Koyan à. ³ Wan-yen de, ūm kōnōg o gu ka ne'a-nē ye, remen ye ūn Kūrement nē, nōmōg m-sēngē ūn mē nē, ūm myet ūn yan-kō'ot ūn **Ma-tō m-Rerem** nē, ye ka, Shir genēg jin-tō ūn ye ūn takūrda-o ūn hōog-mō ba m-ta.

⁴ Nōm nō o-zak ūn Wan-Koyan koyanda, komo mē nō m-zēē zak-o rē nō. ⁵ Yage myet hun-nē hyen gwūgwer-mō ūr-hi ūn nō, ūn kap yo nō m-nōm à, remen Wan-Koyan rōn ba ūn naas o-da. ⁶ Nō hō hi ūn nō ūn barag-se ūn rii á. Amba rūrū nō Shir rii-yo nō cōnē à, nōm nō ūs-kōn ūn hur-de ūr-bōngon. ⁷ Nō sēngē kaanē, Shir a 'ye nō gwūgwū-mō ūr-hur, mō jiishē napsē ūn nēt à. Wūa dossū nō rii-yo rangsū nō à, remen nō shērēg be-ūr Yēso **Kiristi**.

⁸ Ūn tō ka ma-tō, qr re nē, yan-dor, ūm cōnōg nō ēss hur-ūt nō ūn kō yo ke rii-yo rō: o-nip à, rii-yo depe à, rii-yo rō kashi à, rii-yo rō ba m-kūqōp à, rii-yo hun-nē he m-was à, yo a he m-rwōr **Ma-tō m-Rerem** à, rii-yo jiishē ūr-bon à, ūn rii-yo wōq ūr-bōngon nē à. ⁹ Nōm nō myet yo ūm yoosu nō à, ūn yo nō gōksē nē à. Kō yo nō hōge be ūn de à, kō yo nō hyanē mē m-nōm à. Nōm nō gōn kaanē, Shir wa-m-'ya ūn gwūgwū-mō ūr-hur, wūa she'et ūn nō nē.

Mē ūr-bōngon ūn yar-m nō

¹⁰ Ūr-kōm, bō nō bakse ūn mē nē à, mē ūr-bōngon dēen be-de Shir. Komo bō nō hwo mē ūr-hur à, ūm nepstē mē ka nō ūt-tō á. Amba nō kum ūr-keer nō kututē mē á. ¹¹ Yanze mē nō ūm rūrē ūn ka ma-tō remen ūm cōnōg yo ken rii-yo á. Ūm yoostē bō ūm he m-sher ūn rii-yo ūm rōtē à. ¹² Ūm nepstē yo kōqb-ūr rō à, komo ūn yo kwūm-o rō nē à, ūm yoostē bō ūm he m-sher ūn kō yo ke rii-yo kōrū mē à, ko mē ūn coog nē kō m-mēr, ūm nepstē bō ūm he o-zak à, kō ūm rō o-kwūm nē kō da-o ūr-kōqb. ¹³ Man hōks m-nōm ūn kō yo ke rii-yo, remen **Kiristi**, ya'ag mē ūr-bēeb. ¹⁴ Myet ūn kaanē nē, mē ūr-bōngon bō nō mē m-gu m-mōka bō mē ūn swō ūr-kōqb à. ¹⁵ Nō ya-o-Piripi nō nepstē ūr-takan yo ūm he nō m-rūrē á, bō ūm nape yo à. Ūr-takan, da-o nō hōge **Ma-tō m-Rerem** à, tō ma Yēso **Kiristi**, wū ūm rwōrē ma-tō ūn wū à, da-o ūm rwūūnē ūm yagnē dak-o nō o-Makidoniya, yatt **yan-dor Yēso** ye gu mē ūn hwōr nē remen yo ūm cōnē á, se nō cot. ¹⁶ Kō da-o ūm rō'ē o-Tasaronika, n-mē ūn dak-o o-Makidoniya, nō tomsuntē mē yar-mō ūn hwōr ba o-gaan á, amba o-yoor, da-o ūm cōnē gwū á. ¹⁷ Ba remen ūm cōnōg nō 'ye mē m-yar á, amba ūm cōnōg nō 'ye m-yar remen Shir topotē nō. ¹⁸ Nap nō ūnze yo nō tōmūntē mē à wōontē be ūn de, komo yo aragtē bō ūm cōnē à, cin da-o Eparaditus hantē mē ka saw-tō nō tōmōntē wū à. Ya rō sa o zee nō ya'ag Shir nōw-mō m-shi'igin, mō ūr-**seke**, Shir gōkstē, komo wū hōgutē m-rerem. ¹⁹ Komo Shir wū mē ūn dor à, wūa 'ye nō myet rii-yo he nō m-gu ūn she'et-ūr nō à. Wūa nōm yo ūr-hur sak ūn mōk-o ūn wū, o-kwūm nē ūn **Kiristi**, Yēso. ²⁰ Koyanda, a sēkēmsē nō Shir, Tato na n-Tōn ba ūr-ma. Shir zee kaanē!

§ Bōr-ūs tet:17 3:17 Hyen komo: 1Kor 4:16; 11:1. * Bōr-ūs nass:16 4:15-16 Hyen komo: 2Kor 11:9. † Bōr-ūs nass:16 4:16 Hyen komo: Sēng 17:1. ‡ Bōr-ūs nass:18 4:18 Hyen komo: Rwūq 29:18.

Gas-de ɔr-bɔstɛ

²¹ Gas nɔ bɔ ɔn wɔ gokse wɔ sher ɔn Yeso **Kiristi** à. Or re ne, yan-dor, ye rɔ me m-gu kaane à, ye tombute gas-de ɔn ye be-ɔr nɔ. ²² Kap yan-dor ye Shir, ye rɔ ɔn ka bɔ-o à, ye rɔ nɔ m-gas ɔn ka guw-ne ye ne, ye rɔ ɔn hur-o ɔn ko-Gwomo **Sisar** à.

²³ Me ɔs-kɔn be-ɔr Wan-Kɔyan Yeso **Kiristi**, wɔ 'ye nɔ ɔr-hɔ kap.

Takurda-o Burus o wu gene yan-dor Yeso n-me bo-o o-Korosiya

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-8

Nom-mo Shir un senge-m Kiristi ne 1:9—2:19

Hogg-m pu-mo n-me un Kiristi 2:20—4:6

Ur-kom 4:7-18

¹ Me Burus, me genbe ka takurda-o. Me **wan-Tom Yeso Kiristi** wu,* remen Shir daagu me un waragte ko-**yan-Tom Yeso**. Me ka ne un or na ne **Timoti** ko-yan-dor.

² Me no m-tombe un ka takurda-o, no hun-ne ye Shir un **Kiristi** ne. Komo or te ne yan-dor un bo-o o-Korosiya. Shir mustu no ba m-kuƙƙop, komo no ro yan-ess ut-ma ye be-de un wu. Un konog unze Shir o-Tato na wu sengu no m-gu, wu 'ye no m-yar un gwugwu-mo ur-hur ne.

Ur-bongon us-kon ne

³ Ko o ke da-o te us-kon rem no, te un bom un Shir rem no. Te us-kon be-de Shir wu ro Tato-o Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** à. ⁴ Te bomog Shir rem no remen te hogute ma-to un sher-m no be-ur Yeso **Kiristi**, komo no m-was un kap hun-ne ye Shir ne. ⁵ M-sheer m-was ne mo ro m-rwunte dish-o un rii-yo o-kwum yo Shir he no m-bopse yo wu essu no ree n-Ton shir à. No hogusute cin n-ga ne rem-se ur-bon se Shir swore o-nu wua nomo no à. No hogusute ka rem-se da-o hun-ne habe ye ruru no **Ma-to m-Rerem** ma-to o-nip mosse un **Kiristi** ne à. ⁶ Ko kene hun-ne ut-moor ne ro m-hoge un ka **Ma-to m-Rerem** to, komo hun-ne ut-moor ne ro m-warag un yan-dor. Komo ye ro m-nom un rii-yo Shir hette o-zak à. Yo ka yo un kor hond hond bo nome be un no da-o no hoge ka ma-to ur-takan à. Komo no nak o-nip un yar-mo Shir ne, unze Shir ro m-soks un **ba'as-to** un ye shere be-ur **Kiristi** à. ⁷ Epararas wu yoosu no ka ma-to. Wu ro m-nome un **Kiristi** m-guw, komo te wu m-con. Wu nomote Wan-Koyan m-guw un ess ut-ma. Un suge un te, wu nomte kaane.† ⁸ Wu wu komo ruru te bo **Kukt-o Shir** ya'u no m-was un kap hun-ne ye Shir ne à.

⁹ Remen kaane cin ho-de te hoge ma-ut no to ur-bon à, te yage us-kon rem no á. Ko o ke da-o te us-kon unze Shir kutu no myet rii-yo wu cone no nom à. Te un kon-se Shir wu 'ye no us-weer us-nap ne se un **Kukt-o Shir**. ¹⁰ Te un kon-se Shir unze no she'et, bo depe ka ye dore Wan-Koyan ye she'et à. Komo no senge wu un gwu'urse ur-hur un nom un rii-yo ur-bon ne. Te us-kon komo bo no he m-ma'as un nom un bo un rii-yo ur-bon koyanda à, no nep Shir ur-bon ne. ¹¹ Te komo us-kon be-de Shir wu tor kukt-o no wu 'ye no m-wons, be-de un do ye un no beeb-de un wu de rotte ur-me'et á. Te us-kon Shir kaane remen no hokste m-joose o-zak m-gaag ut-men ne be-de un swo ur-koob. ¹² Te komo us-kon be-de Shir no senge bongon-de Shir Tato-o na. Wu wu muutu no hun-ne ye un wu, remen no bo'oste kum un ka cim-yo wua 'ye hun-ne ye un wu, ye ro ur-she'et m-ccas à. ¹³ Shir ruutu na un kom-to un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**, be-de un she'et-de o-comb. M-moka wu rwog'og Wa un wu Yeso wu wu ro m-was deen à, wu nom gwomo-ut na. ¹⁴ Remen Wa un wu, wu hokste nom un yo wu nome à. Kaane Shir rumsu na un kom-to un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**, wu sokste **ba'as-ut** na.‡

Kiristi jiishe

¹⁵ Yatt-wu ro m-hyan un Shir á, amba da-o Wa un wu barme net à, wu kutute hun-ne Shir. Wu ro un gwomo-to un koyan yo Shir nome à. ¹⁶ Un bu-yo ka Wa-wu, Shir nome koyan yo ro n-Ton komo o-dak ne à, myet yo a m-hyan ne komo un yo a m-hyane ne á. Mosse un wu ne a nome hun-ne ye ro ut-gwomo à. Yagunte **yan-tom-ye Shir** un to ken kukt-to ne. Komo koyan un cow-yo un wu a nomte yo, remen koyan yo ye'et wu m-sek. ¹⁷ **Wa-wu Shir** ro kon cin ba a un nom ko yo ke rii-yo, komo un wu ne ko yo ke rii-yo neke kang-o gaan. ¹⁸ Komo wu, **Kiristi**, wu ro un gwomo-to un hun-ne ye un wu. Komo wu ro ye m'er. Bo hi-ur ro un gwomo-to o-wur à, wu wu ro takan-de un hogg pu-o remen hun-ne ye un wu. Wu wu Shir takne m-yons da-o wu mare à, komo wua do m-mar á. Remen wu ro ur-takan un koyan.‡ ¹⁹ Remen Shir ye zongse unze ko de **Kiristi** waragte net à, wu ro hond hond un Shir ne un ko yo ke bu-yo. ²⁰ Komo **Kiristi**

* **Bqr-o gaan:1** 1:1 Wu Shir daagne à. † **Bqr-o gaan:7** 1:7 Hyen komo: Koro 4:12; Pmgn 23. ‡ **Bqr-o gaan:14**

1:14 Hyen komo: Apis 1:7. § **Bqr-o gaan:18** 1:18 Hyen komo: Apis 1:22-23.

wu Shir nomte cow-yo m-muunte un koyan yo wu nome à, be-de m-hongse un wu ne. Yo ka mossute myet-mo un rii-yo ro n-ton à un hono o-dak ne. Shir nomog o-cow remen ko yo ke rii-yo ma'aste ba ut-ween un wu ne. Shir nomog yo ka un bu-yo un ya'as un Wa un wu, a wuuste hyo-mo un wu, wu meret n-ton o-kan.*

²¹ N-ga no ya-o-Korosiya, no ro nomog m-pupa un Shir ne. Barag-us no rwo'og no waragte yan-yage-to Shir, komo no ro m-nom un rii yo-yo. ²² Amba m-moka, Shir hongsite she'et-ur so-de be-ur no un wu ne. Wa un wu waragte net komo wu mer n-ton o-kan. Shir hongsite no bo wu yage **Kiristi** meret rem no à. Wu un nom kaane remen da-o no he m-es un co-o Shir à wua goks no hun-ne ye ba m-kukop ba **ur-ba'as**. Komo yatt-wu he m-zee no nomog rii yo-yo á. ²³ Nip-o urege no ma'aste m-sheer be-de un **Ma-to m-Rerem**. Se no shereg ur-beeb ne untun hur-o a ma'e n-ton un shi'it-de m-'wons à. Taase no yage ko wu ke net-wu wen no hwo o-dish un rii-yo Shir swore o-nu un **Ma-to m-Rerem** to un wu à. No be'esute no hogussute ka ma-to. A rusute hun-ne ka **Ma-to m-Rerem** to hono o-dak kap. Komo me Burus un hi un de wan-gaan wu be-de un guw-nye ye Shir ya m-ko'ot un ka ma-to.

Guw-m Burus be-de un yan-dor o Shir

²⁴ M-moka, me o-zak remen koob-de me m-swog rem no à. Un con-m re, men swoon ka koob-de. **Kiristi** conog um su ur-koob remen un wu remen um guut hun-ne ye un wu, **yan-dor Yeso**. ²⁵ Me wan-gaan wu be-de un nome un Shir m-senge remen gwu-o yan-dor kap. Remen Shir un daag me, wu ya'astu me ka senge-mo remen um guut no. Shir tomog me um yoosu no ma-to un wu ut-shishe. ²⁶ Shir wukute ka zonge-to n-ga, wu un nom kaane us-hak deen. Shir 'ya hun-ne us-nap á, amba m-moka upsusse yo ro be-de un hun-ne ye Shir. ²⁷ Shir daagte m-kute hun-ne un wu zonge-to un wu. Ka zonge-to to ro wukute. Shir conog m-gu ka ye ba **Yahuda**-ne á. Wu conog unze **Kiristi** she'et un no ne. Wu conog no ships ka dish-o unze nga kum seps-mo un wu, mo wu swore o-nu à. Te m-rure un kowan kwum-o ro wukusse mosse seps-m **Kiristi** ne á.

²⁸ Te ko'ote un kowan wu dore **Kiristi**. Komo te un yoose un kowan un myet-o us-weer ne. Yo a cone be-de un yoos-ur te à yo ro, bo myet-mo un yan-dor ye un **Kiristi** he m-es shishe da-o ye he m-es un co-o Shir à. ²⁹ O rwo'e mette m-senge mar-m-mar. Komo um nomog bo un nom-m re um nomot ka senge-mo be-de un rwo un 'wons-mo **Kiristi** ya'u me à.

Bor-us yoor

¹ Um conog no nep gon mar-mo m-senge mo um rotte remen um guut no à, hun-ne ye o-Korosiya un ye un bo-o o-Rawudikiya ne, komo un ye ken yan-dor ye ne ye wete me m-hyan á. ² Me m-nom un yo ka remen um doote kukt-o no jaab-o ut-men, komo remen was-m or no ne doote no gam-o ur-hi. Un kaane no he kum un caari-o o-zak o-nip ne o hun-ne rotte ye nape Ma-to Shir à, remen no nept tom-o Shir wuke à, wata, **Kiristi** un hi un de un wu. ³ **Kiristi**, wu wu cot he no m-gu no waragte ya-us-weer no nept ka tom-o ur-bon to, to Shir rwunte m-moka cas to ro untun kashi o-kwum à. ⁴ Me no m-rure un yo ka taase wu ken wu raks no un rrem-mo o-nu. ⁵ Ko de nomte me un hi un de me kané mosse un no ne á, amba hur un de ro mosse un no ne. Me o-zak deen bo um hoge no eks cak à, komo un gam-o ur-hi ne. Komo no shereg be-ur **Kiristi**.

Dor Wan-Koyan hantute hogog-m pu-mo

⁶ No gokste ka tom-o unze **Kiristi** Yeso wu ro Wan-Koyan ko. M-moka sengu no nom un yo wu cone no nom à, ko o ke da-o cinda no gemte ur-hi be-de un wu à. ⁷ Sher no geer-us no n-me un **Kiristi**, komo no senge m-do be-de un nap-se un wu. Komo sengu no m-sheer ur-beeb ne be-de un yo hun-ne yoosu no à mosse un **Kiristi** ne à. Komo no senge bongon-de Shir.

⁸ Nom no ceen! Taase wu ken wu raks no, no dore bu-yo un wu á. Yo ye ro m-yoos à, a nom sa o zee o-nip, amba bo-to komo rii-yo o-hwaa. Ka yoos-de un tor temb un yo hun-ne cowonte à. Ye ro m-yoos un hun-ne, unze ye m-dore un jor-se ma-hun komo beeb-de kukt-ut yo-to, un sugde un yoos un hun-ne mosse un **Kiristi** ne.

⁹ Ko de nomte **Kiristi** barmute wu warag untun hun-ne à, wu Shir wu jip. ¹⁰ Komo a mosute no un **Kiristi**, remen kaane no ro un koyan ne, yo no cone à yo o-Kukt. Wu wu ro un gwomo-to un koyan yo ro ut-gwomo à. ¹¹ Remen no gamag ur-hi be-ur **Kiristi**, ya no ro untun ye a nome ur-ko à. Me un zee kaane remen **Kiristi** doste **ba'as-ut** no. Ba ko-de o-wur de á, amba **ko-de Kiristi** ro m-nom à. ¹² Da-o a yo'osu no m-ho à, kutute na unze a jok she'et-de un **ba'as-ut** no bo a joke **Kiristi** à. A 'yonstu no bo a 'yonse **Kiristi**

* **Bor-o gaan:20** 1:20 Hyen komo: Apis 2:16.

un hoog-m pu-mo à. Yo ka un nome remen no shereg unze Shir ye 'yonse **Kiristi** un hoog, wu ro komo un gwomo-to un nom un kaane ne.*

¹³ No ye ro **Yahuda**-ne á, a ro wongsutu no un Shir ne remen no jekt **karamsa**-o Shir. No jekt **karamsa**-o Shir, komo remen Shir possutu no be-de un beeb-de ut-**ba'as** á. Myet un kaane ne Shir 'yonstu no un hoog-m pu-mo ne un **Kiristi**, Shir soksutu na **ba'as**-ut na kap.[†] ¹⁴ Shir un nom yo ka da-o wu sokse ka takurda-o a gente **ba'as**-ut na kap à. Shir doste ka takurda-o a gente **ba'as**-ut na à da-o a kame **Kiristi** n-ton o-kan har wu mer à.[‡] ¹⁵ Ba **ba'as**-ut na Shir sokse cot á amba komo wu jeste gwomo-to un ko-caari-wu un gwomo-to ut-kukt yo-to. Wu kutute kowan cas cas unze wu reeg ye ur-gun un bu-yo **Kiristi** merte n-ton o-kan à.

Dore ut-karamsa o bo'os á

¹⁶ No rege net ut-to á, urege wu piishitu no ut-ma to un:

Rii-yo no m-re,

Rii-yo no m-swo,

Hq-to no nom ut-biki á,

Ko ne nom o-zak un reng-o pu-yo, un

Hq-de ur-Wuwe ne á.[§]

¹⁷ No rege ye ut-to á, remen ka **karamsa**-to kap horomte-o. Remen **karamsa**-to to horomte-o un rii-yo ur-bon yo o-nip yo rwogone à. Komo **Kiristi** un hi un de un wu ro ka nip-o. ¹⁸ Remen kaane no yage yan-gwegwer-mo ur-hi mo ut-bo, un yan-kwukte un **yan-tom-ye Shir** ne gaktu no nom bo ye ro m-nom á. No dore yoos-de un ye no he de kumu un yar-mo Shir essu no á. Gon ka hun-ne ye ro m-zee ye jishte kowan un nap un Shir remen ye hyanag ut-hyangan. Weer-se un wu kap se un hur-de un wu se, komo se ro wu m-rwo us-ses. Amba o-nip wu rott cow-yo un nom us-ses á. ¹⁹ Wu yagusute dor-o un yoos-de o-nip mosse un **Kiristi** ne, wu ro hi-de o-wur á. Bo hi-ur ro m-kute o-wur o-cow à, kaane **Kiristi** ro m-kute un hun-ne ye un wu o-cow, remen ye gemet ur-hi be-ur gaan bo rwo-us ro m-bop o-wur à. Komo o bo'ose bo Shir cone á.*

Hoog-m pu-mo n-me un Wan-Koyan

²⁰ Bo rem-se ma-hun no merse n-me un **Kiristi** à, m-moka beeb-de un hono o-dak, a garamse no á. ¿Remen yan o notte un nome un ka **karamsa**-to o-dorotte sa o zee hono o-dak o ro no m-garamse? ²¹ Ka ye ro no m-yoose un ka **karamsa**-to à, ro no m-zee, "Wo jar o-jar o ci gon ka rii-yo á! Wo jar o-jar o rek gon ka rii-yo m-re yo á! Wo jar o-jar o bup gon ka rii-yo á!" ²² Gon ka **karamsa**-to ro untun rem-se ro m-gos á. A komse un to ne a argu to m-jore. Nom mo un net-mo, mo un rwun un yoos-de un net. No nome gon ka rem-se o-dorotte á. ²³ Un yish-ye un hun-ne, gon ka **karamsa**-to ro un sha-mo us-nap ne, to ro m-hante m-senge deen un gwugwer-mo ur-hi ne a kutute hun-ne unze ye trog be-de Shir. Har ye ro un reese un wur-to un ye ur-koob. Ye ro m-zee ko Shir a hoge o-zak. Amba o-nip ka **karamsa**-to rott de ken beeb-de to hette gu un hun-ne ye garamsute wur-to un ye á.

Bor-us tet

She'et-de un ba m-kuqop

¹ Remen Shir ya'ag no hoog-m pu-mo sa o zee a un 'yons no un **Kiristi** ne à, remen kaane sengu no hoob un ka rii-yo ro n-ton shir à. Tu no yish be-de **Kiristi** ro tara à be-de jiishe m-sekemse à un kom-o ur-re de Shir.* ² Remen kaane, sengu no barag-se un rem-se ro n-ton shir à. No nom barag-se un ka rem-us yo-se se un kane un o-dak á. ³ No nom barag-se un ka rem-se un hono o-dak se á, remen no mereste un se, hoog-m no m-moka mo ro wukusse be-ur **Kiristi** be-de Shir. ⁴ Da-o **Kiristi**, wu ya'u no hoog à, wu myune un ka da-o, nga es un wu ne no kum seps-mo un wu.

⁵ Remen kaane yagu no nom un rem-se ba ur-bon, se mosse un she'et-de ma-hun ne à. No nom rem-se o-as á, ko ne she'et-de un yish o-yoor á. Taase no nom suub-o un morogse us-rem un gop-de un rem-us yo-se ne. No nome kaane, no waragte o ka kwukte un ka rem-se. ⁶ Remen hun-ne ye ro m-nom un ka rem-us yo-se se á, Shir a 'ye ye ur-koob deen remen koob-de o-dorotte. ⁷ Gon ka rem-se no ro m-nom n-ga da-o no ro ur-she'et un bu-yo ma-hun à. ⁸ Amba m-moka taase no nom gon ka rem-se komo á. Taase no nom us-ryaab á. Yagu no naas un hun-ne ut-men un gon rii-yo no m-nom ko m-zee á.

* **Bor-us yoor:12** 2:12 Hyen komo: Roma 6:4. † **Bor-us yoor:13** 2:13 Hyen komo: Apis 2:1-5. ‡ **Bor-us yoor:14**

2:14 Hyen komo: Apis 2:15. § **Bor-us yoor:16** 2:16 Hyen komo: Roma 14:1-6. * **Bor-us yoor:19** 2:19 Hyen

komo: Apis 4:16. * **Bor-us tet:1** 3:1 Hyen komo: Bong 110:1.

Taase nɔ rwuuntɛ gom-ʋt yo-tɔ. ⁹ Tomso nɛ, nɔ yagɛ nomɛ ʋn ɔr nɔ nɛ ʋt-bɔ cinda nɔ yagusʋtɛ wʋtʋm-tɔ ʋn rii-tɔ nɔ ro m-nom à. Nom nɔ kaanɛ remen nɔ kus bɔ nɔ ro n-ga cin ba nɔ ʋn gokstɛ **Kiristi** á.† ¹⁰ Shir muutu nɔ hun-nɛ pu-yɛ komo wʋ rɔ nɔ m-jamas remen nɔ waragɛ ʋntʋn wʋ, remen nɔ nept wʋ o-nip.‡ ¹¹ Remen Shir muutu nɔ hun-nɛ pu-yɛ m-mɔka koos-m mɔ kus á. ʋn ko-**Yahuda**, ʋn wʋ rɔ ko-**Yahuda** á, myet gaan-tɔ. Kɔ a kɔɔg nɛt, kɔ a kɔ wʋ á, myet gaan-tɔ. Koos-m mɔ kus á, kɔ ko-hamat kɔ ko-yan-ba-ʋs-weɛr nɛ, kɔ nɛ ko-guw, kɔ nɛ wʋ rɔ ko-guw á. **Kiristi** wʋ jiishɛ koyan, wʋ wʋ rɔ tomso nɛ n-mɛ ʋn hun-nɛ yɛ ʋn wʋ myet.

¹² Shir daagu nɔ remen nɔ waragɛ kashi hun-nɛ yɛ ʋn wʋ remen wʋ rɔ nɔ m-was. Remen kaanɛ sɛngu nɔ hogɛ 'wɔn-ʋr ɔr nɔ nɛ, nɔ ʋn 'ya m-yar, nɔ nom gwugwer-mɔ ʋr-hi, nɔ zɛɛ sɛ yɛ ken yɛ nomɔg rii-yo nɔ cɔnɛ á. Hongsu nɔ bɔ depe à nɔ dungunɛ.

¹³ 'Mɔ nɔ ʋr-hur ʋn **ba'as**-ʋt ɔr nɔ nɛ. ʋrege wʋ ken wʋ n-mɛ nɔ nomotɛ wʋ ken wʋ **ʋr-ba'as**, nɔ sokɛ wʋ. Hyange bɔ Wan-Koyan soksu nɔ **ba'as**-ʋt nɔ à, kaanɛ tomso nɔ he sokɛ ʋn ɔr nɔ nɛ.‡* ¹⁴ Yo arɛ yo ka ma à, was nɔ ɔr nɔ nɛ. Remen nɔ wasɛ ɔr nɔ nɛ, nɔa she'et nɔ gem ʋr-hi be-ʋr gaan.

¹⁵ Yagɛ she'et-de ʋn ba ʋt-ween de **Kiristi** yoosu nɔ à, de dorʋttɔ nɔ bɔ nɔ cɔnɛ à. Nom nɔ yo ka remen Shir daagu nɔ, nɔ she'etɛ nɔ nom m-sɛngɛ be-ʋr gaan ba ʋt-ween ʋntʋn wʋr-o gaan. Nɔ sɛngɛ bɔngɔn-de Shir ʋn kɔ o ke da-o. ¹⁶ Yagɛ ma-ʋt **Kiristi** tɔ she'etɛ n-mɛ ʋn hur-ʋt nɔ kɔ o ke da-o, tɔ reet hi-de ʋn yo nɔ m-nom à ʋn yo nɔ ʋs-barag nɛ à. Nom nɔ yo ka be-de ʋn yoosɛ ʋn ɔr nɔ nɛ ʋs-weɛr nɛ, nɔ ʋn ɔr nɔ nɛ myet ʋt-ma weɛr-ʋs-weɛr. Tomso nɛ, nɔ ʋn hu ʋn Sɛp-tɔ ʋr-Bɔngɔn tɔ Shir, komo nɔ hu'ɛ ʋt-sɛp, ʋt-dum nɛ tɔ mɔsɛ **Kiristi** remen nɔ kututɛ Shir ʋnze hur-ʋt nɔ ya'asɛ wʋ ʋr-bɔngɔn. ¹⁷ Myet bɔ ʋn rii-yo nɔ m-zɛɛ ʋn yo nɔ m-nom nɛ à, nom nɔ yo n-mɛ ʋn jin-ʋr Wan-Koyan Yeso. Nɔ sɛngɛ bɔngɔn-de Shir o-Tato ʋn bu-yo ʋn Wan-Koyan Yeso.†

Kashi-ʋr she'et-de ʋn yan-dor Yeso

¹⁸ Nɔ nɛ'a-nɛ yɛ ʋt-ge, nomɛ nɔ campɔ nɔ nɛ o-dorɔttɛ, remen yo yo depe yan-dor-yɛ ʋn Wan-Koyan yɛ nom.‡

¹⁹ Nɔ campɔ-nɛ, nɔ was ʋn nɛ'a nɔ nɛ. Was nɔ yɛ nɔ kutu yɛ ʋt-gagar á.‡

²⁰ Nɔ yakar, nomɛ nɔ inu nɔ ʋn tat-nɛ nɔ nɛ o-dorɔttɛ ʋn kɔ yo ke rii-yo nɔ m-nom à. Remen kaanɛ Wan-Koyan cɔnɛ nɔ nom.*

²¹ Nɔ tat-nɛ, nɔ su'ɛ yakar nɔ á, ʋn kɔ yo ke rii rɛk-yo yo yɛ nomɛ yo ba ʋr-bon á, taasu yɛ ruut ʋr-hur be-ʋr nɔ. Nɔ nomɛ yɛ kaanɛ yɛa nom ʋs-ryaab yɛ yagɛ nom ʋn yo depe á.†

²² Nɔ guw-nɛ, nɔ nom o-dorɔttɛ o ʋn yan-hur-ʋt nɔ yɛ ʋn hono o-dak, ʋn kɔ yo ke rii-yo yo nɔ m-nom à. Taase nɔ nom sɛngɛ-mɔ ʋn hyan-o ʋn yish, ʋntʋn yan-hoob-o ʋr-jin be-de ʋn hun-nɛ, ʋn sugɛ-de ʋn kaanɛ nom nɔ sɛngɛ-m nɔ hur-ʋr gaan, remen nɔ m-'ya ʋn Wan-Koyan m-sɛk. ²³ Myet-mɔ ʋn rii-yo nɔ m-nom à, nom nɔ yo zak-o-zak ʋn hur-ʋt nɔ, ʋntʋn yɛ rɔ m-nomɛ ʋn Wan-Koyan m-sɛngɛ à. Ba yɛ rɔ m-sɛngɛ remen nɛt á. ²⁴ Nom nɔ kaanɛ, nɔ nep ha ʋnze Wan-Koyan Yeso a top nɔ. Remen kaanɛ, nom nɔ sɛngɛ-m nɔ ʋr-bon nɛ. Wʋa 'yɛ nɔ rem-se ʋr-bon se wʋ esɛ hun-nɛ yɛ ʋn wʋ à. Baks nɔ ʋnze **Kiristi** wʋ rɔ Wan-Koyan nɔ wʋ nɔ m-nomɛ m-guw à. ²⁵ ʋrege wʋ ken wʋ be-ʋr nɔ rɔ ʋn nom ʋn rii-yo ba ʋr-bon, Shir a 'yɛ wʋ ʋr-kɔɔb bɔ wʋ cɔnɛ à. Remen koos-mɔ ʋr-hi rɔ kɔn be-de Shir á.‡§

Bor-ʋs nass

¹ Nɔ ya-ʋt-hur, bɔp nɔ guw nɔ nɛ ʋr-bon nɛ. Nɔ nomo yɛ rii-yo depe à. Baks nɔ, nɔ ma nɔ ʋn nomɛ ʋn Wa-o-Hur m-guw n-Tɔn shir.*

Se ken karamsa se

² Sɛngu nɔ ʋs-kɔn be-de Shir koyanda. Da-o nɔ ʋs-kɔn à, sɛngu nɔ ʋr-'er ʋr-bɔngɔn nɛ. ³ Nɔ baks tɛ tomso nɛ da-o nɔ ro ʋs-kɔn. Kɔn nɔ ʋnze Shir tekɛ tɛ cɔw-ʋ ʋn kɔ'ot ʋn ma-tɔ ʋn wʋ á, remen tɛ kɔ'otɛtɛ hun-nɛ ka ma-tɔ mɔsɛ ʋn **Kiristi** nɛ, ka ma-tɔ tɔ Shir wukɛ n-ga à. Remen ʋn kɔ'otɛtɛ ka ma-tɔ o rwɔ'e metɛ ke'o. ⁴ Kɔn nɔ rem re, bɔ ʋn he m-sɛngɛ m-kɔ'ot ʋn ka **Ma-tɔ m-Rɛrɛm** tɔ cas cas à, bɔ depe ʋn nom à. ⁵ Da-o

† **Bor-ʋs tet:9** 3:9 Hyen komo: Apis 4:22. ‡ **Bor-ʋs tet:10** 3:10 Hyen komo: Apis 4:24; Taka 1:26. § **Bor-ʋs tet:13** 3:12-13 Hyen komo: Apis 4:2. * **Bor-ʋs tet:13** 3:13 Hyen komo: Apis 4:32. † **Bor-ʋs tet:17** 3:16-17 Hyen komo: Apis 5:19-20. ‡ **Bor-ʋs tet:18** 3:18 Hyen komo: Apis 5:22; 1Bit 3:1. § **Bor-ʋs tet:19** 3:19 Hyen komo: Apis 5:25; 1Bit 3:7. * **Bor-ʋs tet:20** 3:20 Hyen komo: Apis 6:1. † **Bor-ʋs tet:21** 3:21 Hyen komo: Apis 6:4. ‡ **Bor-ʋs tet:25** 3:22-25 Hyen komo: Apis 6:5-8. § **Bor-ʋs tet:25** 3:25 Hyen komo: Kara 10:17; Apis 6:9.

* **Bor-ʋs nass:1** 4:1 Hyen komo: Apis 6:9.

nq ro mqsse un hun-ne ne ye shere be-ur Yeso á, rwq nq us-weer be-de un rii-yo nq he m-nom à. Nq nom yo bq nq he hoks m-nom à un da-q nq kume à.† 6 Nomo nq ye ut-ma gwergwer, remen ye hoguté rerem-mq un regen nq ut-to un yo nq m-zee à. Da-q nq m-rwqr à, nqm nq ceen remen nq nept bq depe nq shes wu à weer-us-weer.

Gas-de ur-kqm

7 Tikokos a rurú nq yo koru me kané à. Wu qr na wu ko-yan-dor-wu me m-was un wu ne deen à. Wu ko-yan-ess ut-ma be-ur Wan-Koyan komo wu rq m-nome un Wan-Koyan m-guw mqsse un me ne.‡ 8 Yo rwq'e, um tqmbute wu be-ur nq, wu hyen nq à, remen nq nept q bq te rq à. Tomso ne, wu dootú nq jaab-q ut-men un sher-m nq.§ 9 Wu robe mqsse un Onesimus ne. Onesimus qr na wu ko-yan-dor komo, ko-yan-ess ut-ma ko-yan-bq-o nq wu, te m-was un wu ne. Yoor-mq un ye a rurú nq koyan yo koru te kané à.*

10 Aristarkus, wu rq mqsse un me ne kané ke'o à, wu zeeq um gas nq. Kaane komo Markus wu rq heno† Barnabas à wu ma wu zeeq um gas nq. (Um nomsutu nq ma-ut Markus remen kaane nq nepste yo m-nom, da-q wu wqbe be-ur nq, goks nq wu kom-ut yoor.)‡ 11 Yeso, wu a m-aag Justus à, rq nq m-gas eb un wu ne. Ka hun-ne tet-ye cot ye rq **Yahuda**-ne ye shere kané à. Ye rq m-senge un me ne ye rurut **Ma-to m-Rerem** mqsse un gwomo-to Shir ne. Ye dootu me jaab-q ut-men deen.

12 Komo Epararas, ko-yan-bq-o nq rq nq m-gas. Wu ko-yan-guw-m **Kiristi** Yeso wu. Wu rq us-kqn be-de Shir deen kq q ke da-q rem nq, untun net-wu wu rq ut-mur à. Wu rq us-kqn bq nq he m-ha co nq es cak un beeb-de o-Kukt à, komo nq nom yo Shir cone nq nom à.§ 13 Um hyenesse hon un koob-de wu swq rem nq à, komo un yan-dor ne n-me un bq-to o-Rawudikiya, o-Hiriporis ne. 14 Ruka, ko-ya-us-baat, nay te, wu te m-was à, wu rq nq m-gas, kaane tomso ne Dimas.* 15 Nq gassu me myet-mq un qr na ne yan-dor ye rq un bq-q o-Rawudikiya à. Gassu me nq ka ne'a-wu Nimpa mqsse un hun-ne yan-dor ne ye rq m-morge un hur-q un wu à.

16 A komsu nq karante un ka takurda-q um genbu nq à, nq heete hun-ne yan-dor ye rq o-Rawudikiya, remen ye karantute q. Nq tomso ne, nq karante takurda-q um gene yan-dor ye o-Rawudikiya à.

17 Ruru nq Arkibus, "Kom ka senge-mq mq Wan-Koyan bobsu wq à."†

18 Me, Burus, me genbe ka gen-mq ur-buste mq un hi un de um gastu nq, remen nq nept unze me genbe ka takurda-q. Baks nq unze um rq ke'o, taase to-to ke nq unze nq kqn Shir rem re. Yar-m **Kiristi** Yeso rq un nq ne!

† **Bqr-us nass:5** 4:5 Hyen komo: Apis 5:16. ‡ **Bqr-us nass:7** 4:7 Hyen komo: Seng 20:4; 2Tim 4:12. § **Bqr-us nass:8** 4:7-8 Hyen komo: Apis 6:21-22. * **Bqr-us nass:9** 4:9 Hyen komo: Pmqn 10-12. † **Bqr-us nass:10** 4:10 Tato Markus ne un tato Barnabas ne, tato-o gaan mate ye. ‡ **Bqr-us nass:10** 4:10 Hyen komo: Seng 19:29; 27:2; Pmqn 24; Seng 12:12,25; 13:13; 15:37-39. § **Bqr-us nass:12** 4:12 Hyen komo: Koro 1:7; Pmqn 23. * **Bqr-us nass:14** 4:14 Hyen komo: 2Tim 4:11; Pmqn 24; 2Tim 4:10; Pmqn 24. † **Bqr-us nass:17** 4:17 Hyen komo: Pmqn 2.

Takurda-o Burus aco o wu gene yan-dor Yeso n-me bo-o-Tasaronika

Rem-se ro n-me à:

M-zantẹ 1:1

Ur-bongon ut-sep nẹ 1:2—3:13

Do ye un jaab-o ur-hur un she'et-de yan-dor 4:1-12

Ur-kewes un ma-to un haan-m Kiristi 4:13—5:11

Do ye un jaab-o ur-hur o ur-buste 5:12-22

Ur-kom 5:23-28

Burus ro ur-gas

¹ Be un de Burus mosse un Siras* un **Timoti** nẹ, genbe ka takurda-o, ha-mo un be-de un **yan-dor Yeso** ye un bo-o o-Tasaronika,† ye ro ye Shir, o-Tato un Wan-Koyan nẹ Yeso **Kiristi**.‡

Um konoq Shir wu ye'et no m-yar un gwugwu-mo ur-hur nẹ.

Yan-dor un bo-o o-Tasaronika

shereg ur-beeb nẹ

² Koyanda te m-bomu un Shir rem no kap, te no m-tan un kon-us te. ³ Te m-baks un senge-m no nẹ mo m-sheer un co-o Shir Tato na un senge-mo npte à remen no was hun-nẹ. Da-o hun-nẹ ya'u no ur-koob à, no un 'mo ur-hur nẹ remen no ro o-sakto nẹ n-me un Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**.

⁴ Or te nẹ, te nak unze Shir ro m-was no nẹ, komo wu daagu no. ⁵ Remen da-o te hantu no **Ma-to m-Rerem** à, ba ut-ma temb á, amba ur-beeb nẹ. **Kukt-o Shir** o komo dossute no das-mo ur-hur no nept unze yo te rwoe à nip-to. No nak gon she'et-de te she'ete n-me un no à remen te guut no. ⁶ No yooste gon she'et un te un de ma Wan-Koyan nẹ komo, no goksuru Ma-to Shir; **Kukt-o Shir** ye'et no zak-o ur-hur, ko de nomte no swoog ur-koob deen à. ⁷ Remen un kaane o no waragte rii-yo ur-yoos be-de un hun-nẹ ye un dak-to o-Makidoniya o-Akaya nẹ. ⁸ Remen be un no o, hun-nẹ ye rigimse raag-o no à hoge ma-ut Wan-Koyan to cuwut ko kenẹ un ka raag-o, ba un dak-to o-Makidoniya un o o-Akaya nẹ o cot á. A nak un sheer-m no nẹ be-de Shir ko kenẹ, ba ma se te rwoog á. ⁹ Remen hun-nẹ un hi un de un ye, ye ro m-rwor bo no goksu te à. Komo un bo no yage m-gir, no waktunte be-de Shir à, remen no nomute Shir wu o-nip un o un hoog nẹ m-guw. ¹⁰ Ye rurutu te unze m-moka waase no m-muun mo un Wa un wu Yeso o-dish nẹ un hono o-dak es-mo n-Ton o-shir. Ka Yeso wu Shir 'yonse ut-marimar à, wu he na m-ruut n-me un ka ryaab-se roone à.

Bor-us yoor

Burus baksute ya-o-Tasaronika

mosse un hamat-de un wu nẹ be-to un ye

¹ Or te nẹ, no nak unze habem te be un no, mo ja hwaa á. ² Ko de nomte te suuste ur-koob o-yo'og nẹ n-me un bo-o o-Piripi, bo no nape á. Amba un gwu-o un Shir na, te kumug no rure un **Ma-to m-Rerem**, ko de nomte to swoog m-shakt á.* ³ Da-o te konu no m-goks un ka **Ma-to m-Rerem** to à, te rure no ut-bo á, ko a zee te un con m-kum saw-ut no á, ko te con no m-raks á. ⁴ Te ro m-yoose un hun-nẹ, yo ye cone m-hoge à ba yo te m-rwor temb á. Un hek-o un kaane, te m-rwor un yo Shir zee te ruru ye á, remen wu ro un m-byarag un ko yo ke rii-yo n-me un barag-us na wu nep yo a cone à. ⁵ Bo no nape à, ma-ut te ba to un rerem-mo nu to á, komo ba te un yo ken cow-yo ur-gop yo nẹ wuke á. Shir wu ro te m-su'e. ⁶ Ba te un hoob-o ur-bongon be-de un hun-nẹ, ko be un no, ko ye ken ye un hon á.

⁷ Bo te ro yan-Tom **Kiristi** à, te roa warag saw-to us-nu be un no. Amba te kutute hun-nẹ gwugwer-mo ur-hi n-me un no, untun bo inu-o ro un gwot un yakar-ye un wu à. ⁸ Remen te wastẹ un no nẹ deen, o rwo'e te kotutu no ko'ot-o un **Ma-to m-Rerem** to Shir un hon-de un to á, amba te hogute m-rerem mo un ya'as un hoog-m te rem no, remen no cowog te ur-hur deen. ⁹ Or te nẹ, baks no un senge-m te nẹ un range-o te nẹ o

* **Bor-o gaan:1** 1:1 ut-Girik: Sirabanus. † **Bor-o gaan:1** 1:1 Hyen komo: Seng 17:1. ‡ **Bor-o gaan:1** 1:1 Wu Shir daagne à. § **Bor-o gaan:6** 1:6 Hyen komo: Seng 17:5-9. * **Bor-us yoor:2** 2:2 Hyen komo: Seng 16:19-24 2:2b Seng 17:1-9.

te range à. Te nomog m-senge m-how m-tet ne taase te ru'e ko-wan us-nu, da-o te ko'ote no ka **Ma-to m-Rerem** to, to rwuune be-de Shir à.

¹⁰ No te m-su'e, Shir ma wu ro te m-su'e mosse un gon she'et-de te kutu no yan-dor à. Te she'ette ba m-kukop, un men-ut pus-to ne, ba un be-de m-pyap. ¹¹ Untun bo no nape à, te doruttete ko wu ke be un no bo tato-o ro m-dorutte un yakar-ye un wu à. ¹² Te nak no ut-to, te ya'ag no jaab-o ut-men, te kon no, no she'et she'et-de depe à, de ur-bon un co-o Shir, ka wu agu no n-me un gwomo-to un wu un seps-mo un wu ne à.

*Burus bomog Shir komo ne remen bo
yan-bo-o o-Tasaronika gokse
Ma-to m-Rerem à*

¹³ Remen kaane o tette un bom un Shir koyanda, remen, da-o no gokse Ma-to Shir, to no hoge be un te à, no goks to untun ma-to un net à. Un suge-de un kaane ma, no gokstu to bo to ro à, Ma-to Shir. Ka Ma-to Shir to, to ro m-senge n-me un hur-ur no, no ye shere à. ¹⁴ Or te ne, no yoste be-de yan-dor ye Shir n-me un **Kiristi** Yeso, ye ro n-me un dak-o o-Judiya à. Um zegg kaane remen no swoog ur-koob be-de un hun-ñe ye un dak-o no, untun bo ye swo un kom-to un **Yahuda**-ñe à.† ¹⁵ **Yahuda**-ñe ye ho Wan-Koyan Yeso un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne, ye yenguru te komo. Ye un naas un Shir ut-men deen. Ye ut-yage un kowan ne!‡ ¹⁶ Te un ko'ot Ma-to Shir be-de un ye ro **Yahuda**-ñe à remen ye kumut gwu. Amba ye ken **Yahuda**-ñe conog m-wen un ko'ot un ka **Ma-to m-Rerem** to. N-te un kaane o yette m-do **ur-ba'as** n-ton **ba'as-to** un ye. Amba ryaab-se Shir be'esute se kergunsute n-te un ye.

*Burus este ur-hur
wu heet o-Tasaronika*

¹⁷ Amba, or te ne, da-o a gaktu te m-wonge un no ne à n-me un ya o-da hiin à, wonge-mo o-wur yanze 'mo ur-hur à. Te o-reeb, te m-senge te hyenet no yish-ye ka yish-ye. ¹⁸ Te este ur-hur te habute be un no ba un das-mo ur-hur. Me, Burus, um nomog m-senge um habute be un no ba o-gaan à, ba o-yoor à, amba **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wengeg te. ¹⁹ Te un hoge un reeb-o no. Te conog m-habe be un no remen no hantute te o-sakto o-zak ne. No ro gwon-m te un 'yons un te ne un gond-o te ne, bo te he m-es un co-o un Wan-Koyan na Yeso da-o wu he m-muun à. ²⁰ O-nip, no ye ro rii-yo un gwon-m te, un rii-yo un zak-o te ne.

Bor-ús tet

¹ Remen kaane bo te hokse 'mo ur-hur à, te hyanuru nomog ur-bon a yagu me te Siras n-me un bo-o o-Atina un hon te.* ² Amba te tombute **Timoti**. **Timoti** ro un senge-mo Shir be-ur gaan un te ne mo un ko'ot un **Ma-to m-Rerem** to ma **Kiristi**. Te tombute wu remen wu dooty no ur-beeb komo wu ye'et no jaab-o ut-men mosse un sher-m no ne. ³ Te un nom kaane remen un taase ka range-o ru wu ken wu dos ur-hur. No un hi un no, no nepse unze Shir essute na swo ur-koob un ka bu-yo. ⁴ O-nip ne, da-o te ro mosse un no ne à, te rurute no n-ga'ane ne unze, range-o roon, komo ka nome, bo no nape à. ⁵ Remen kaane, bo me hokse 'mo ur-hur à, o hante um tombute **Timoti** remen um hogute ma-to un sher-m no. Um ro o-gyer ka wa-ut-meger-wu, be'esse wu raks no, komo senge-mo te nome be un no à mo warag hwa.

*Timoti Haag ur-hamat o-Tasaronika,
wu hanturu Burus jaab-o ut-men*

⁶ Amba m-moka, bo **Timoti** muunte raag-o no à, wu rurutu te ma-ut no to m-rerem mosse un sher-m no ne, un was-m no ne. Wu rurutu te unze da-o no bakse ka ho-to te she'et un no ne à, no un hoge o-zak. No o-reeb no hyenet te, bo te o-reeb te hyenet no à.† ⁷ Remen kaane, or te ne n-me swo ur-koob un te un range-o te ne, te kumug jaab-o ut-men remen sher-m no un Yeso. ⁸ M-moka, komo te zutute, bo no ese 'ge m-wons ne n-me un Wan-Koyan à. ⁹ ¿Ya un gon bongon-de bo'ose te nome Shir rem no, n-te un zak-o ur-hur o te m-nom n-co o Shir te rem no? ¹⁰ M-how, m-tet ne te m-joose us-kon be-de Shir deen remen te kumut no m-hyan yish-ye ka yish-ye, bo te he no m-gu no sheret be-ur **Kiristi** m-sok ne à.

¹¹ Te us-kon be-de Shir, wu ro Tato-o na à, un Wan-Koyan na ne Yeso, unze yea tikste o-cow yo m-muube be un no. ¹² No komo, te us-kon Wan-Koyan Yeso wu gu no was un or no ne, un ye ken hun-ñe ne deen deen, untun bo te no senge-m was deen deen à.

† **Bor-ús yoor:14** 2:14 Hyen komo: Seng 17:5. ‡ **Bor-ús yoor:15** 2:15 Hyen komo: Seng 9:23,29; 13:45,50; 14:2,5,19; 17:5,13; 18:12. * **Bor-ús tet:1** 3:1 Hyen komo: Seng 17:15. † **Bor-ús tet:6** 3:6 Hyen komo: Seng 18:5.

¹³ Tẹ kọnọg unze, Wan-Koyan na Yẹso wu do rem nọ ur-bẹẹb, nọ waragté ba **ur-ba'as** komo ba m-kúkọp n-co o Shir wu rọ, Tato na à da-o Wan-Koyan na Yẹso he m-muun mọsse un yan-dor ye un wu nẹ kap á.

Bọr-ús nass

Gọ un she'et-de Shir cọn à

¹ Ụr-kọm komo, or tẹ nẹ, tẹ nak nọ ụt-tọ rem Yẹso Wan-Koyan na un bọ nọ he m-she'et un she'et-de Shir hetẹ hogẹ un rẹrem-m nọ à, untun bọ tẹ yoosu nọ à. Kọ dẹ nomtẹ nọ un gọ un ka she'et-de à, sẹ nọ do m-senge dẹen. ² Remen nọ nak gọ un ma-tọ tẹ rure nọ, un bu-yo un gwomo-ut Yẹso Wan-Koyan à.

³ Remen kaanẹ, o rọ cọn-mọ Shir, nọ warag ba m-kúkọp, unze nọ som she'et-de o-ás. ⁴ Kọwan wu nep bọ wu he garamsẹ un wur-o un wu á, un cọw-yo ba m-kúkọp un 'ya ụt-gos nẹ. ⁵ Ba she'et-de un yish-ye o-yoor, untun yan-ba un dor ye nape Shir á. ⁶ N-mẹ un ka ma-tọ komo, taase wu ken wu nome or un wu **ur-ba'as** á. Kọ nẹ wu re ra-o or un wu á. Wan-Koyan a 'ye campo-nẹ un ne'a-nẹ nẹ ur-kọob remen gọ un ka **ba'as-de**, bọ tẹ rure nọ à un bọ tẹ nake nọ ụt-tọ nẹ à. ⁷ Remen Shir wu aag na remen a waragté ya-m-kúkọp á, amba a she'etẹ she'et-de ba m-kúkọp. ⁸ Remen kaanẹ, wu yagẹ dọrute o un ka ma-tọ à, ba nẹt-wu wu yagẹ á, amba Shir wu yagẹ, wu ya'asụ nọ **Kúkt-o Shir**.

⁹ M-mọka mọsse un was un or nọ nẹ nẹ komo, ba sẹ wu ken wu genetẹ nọ á, remen nọ un hi un nọ Shir o yoosu nọ, nọ was un or nọ nẹ nẹ. ¹⁰ Ka o komo, nọ un was un or nọ nẹ nẹ kap n-mẹ un dak-o o-Makidoniya. Kap un kaanẹ nẹ, tẹ cọnọg nọ do m-nom un kaanẹ dẹen.

¹¹ Nom nọ m-senge nọ she'et she'et-de ba ụt-ween, nọ gut senge-mọ rọ un co nọ à ba o-hẹbẹ gwuw. Nọ nom m-senge un kom-ut nọ bọ tẹ zẹẹ nọ nọ nom à. ¹² Ká da-de hun-nẹ ye rọ yan-dor á ye a hyen bon-de un cọw-yo nọ m-dọrẹ á, komo udepe nọ shẹrẹ ye ken ye yish á.

Muun-m Wan-Koyan

¹³ Amba or tẹ nẹ, tẹ cọn nọ she'et ba m-nap mọsse un ye marẹ nẹ á, taase nọ nom tuk-mọ ụt-men untun hun-nẹ ye rotte o-sakto á. ¹⁴ Bọ a shere Yẹso marag, wu inute à, ka o komo n-mẹ un Yẹso, Shir he muunte ka ye marẹ mọsse un Yẹso nẹ à. ¹⁵ Tẹ nọ m-rurẹ n-mẹ un ma-ut Wan-Koyan unze, na ye rọ un hooğ nẹ da-o Wan-Koyan he m-muun à, a be ye marẹ à m-ine á, kọ hiin. ¹⁶ Remen Wan-Koyan un hi un de un wu, wu he m-kerğundẹ rwuun-mọ n-Ton shir, us-eeg nẹ se ur-bẹẹb, un cọr-o un caari-wu un ko-yan-tom-wu Shir nẹ, un hur-mọ un kar-o Shir nẹ. Ka ye marẹ n-mẹ un **Kiristi** à, ye he m-ba m-ine. ¹⁷ Ka da-de, na ye rọ un hooğ nẹ à, a dek na mọsse un ye nẹ n-mẹ ụt-ke'ente, remen a go'onutẹ un Wan-Koyan nẹ n-Ton. A ma'as be-ur gaan un Wan-Koyan nẹ har da-o ba m-ta.* ¹⁸ Remen kaanẹ, sẹ nọ ma'as or nọ nẹ un 'ya un jaab-o ụt-men un ká ma-tọ nẹ.

Bọr-ús taan

She'et nọ zongse

remen haan-m Wan-Koyan

¹ M-mọka, or tẹ nẹ, mọsse o-da nẹ kọ ur-họ de ka rem-se he m-kọr à, ba sẹ tẹ genute nọ á. ² Remen nọ ma nọ nepse unze ho-ur Wan-Koyan Yẹso a haan untun haan-mọ un ko-hyow m-tet.* ³ Da-o hun-nẹ rọ m-zẹẹ, "Tẹ un she'et-de ba ụt-ween un gwuwgwu-mọ ur-hur nẹ," ba m-naas o-da, sabre-o he ye m-'wos, untun bọ mat-o rọ m-bọp un ne'a-wu ur-uub à, cọw-yo m-pọsse rọ kọn á.

⁴ Amba nọ, or tẹ nẹ, nọ she'et n-mẹ o-comb á. Remen ho-de Yẹso he m-muun à, un nak ka ho-de a cọwse nọ untun ko-hyow á. ⁵ Remen kap-m nọ yakar-ye m-cucar-ye, ye ur-họ komo. Na ba ya-m-tet ye, kọ ya-o-comb á. ⁶ Remen kaanẹ, taase a rewẹ bọ ye ken ye m-rewẹ á. Sẹ dẹ a she'et nọ zongse un garamsẹ un hi un na nẹ. ⁷ Remen ye rọ m-rew à tet-mọ ye rọ m-rewẹ, ka ye swọ-m mọ m-họ komo à, tet-mọ mọ rọ ye m-họ. ⁸ Amba bọ a hun-nẹ ye ur-họ à, sẹ a garamsẹ hi un na, a cųp nọ matuku-o o-kwom, o m-sher, m-was nẹ. Rwo ur-hur be-de un kum un gwu komo o warag na toob-o o-kwom.† ⁹ Remen Shir wu daag na a sųt ur-kọob un ryaab-se un wu á, sẹ dẹ remen a kumut gwu be-ur Yẹso **Kiristi** Wan-Koyan na. ¹⁰ Wu marag rem na remen a waragté mọsse un

* **Bọr-ús nass:17** 4:15-17 Hyen komo: 1Kor 15:51-52. * **Bọr-ús taan:2** 5:2 Hyen komo: Mati 24:43; Ruka 12:39; 2Bit 3:10. † **Bọr-ús taan:3** 5:8 Hyen komo: Isha 59:17; Apis 6:13-17.

wu ne ko a m-hooɔ ne, ko a margan-ne, da-o wu muune à. ¹¹ Remen kaane se no 'ye or no ne jaab-o ut-men. No ma'as m-yons un or no ne, untun bo no m-nom m-moka à.

Nak ut-to ur-gas ne

¹² M-moka te no us-kon, or te ne, 'ya no ye ro m-senge be-ur no à ut-gos, ye ro sek-ye no n-me un Wan-Koyan à, ye ro no m-nak ut-to à. ¹³ No hyen ye us-shi ne m-was ne remen senge-mo un ye. No she'et ba ut-ween un or no ne. ¹⁴ Te no us-kon komo, or te ne, no teper ka yan-she'et-de o-hwaa ye. No 'ye yan-ba un duw-de ur-hur jaab-o ut-men. No gu ye rotte ur-beeb á. No 'mo ur-hur un kowan ne. ¹⁵ War no taase kowan top men-ut jaas-to un men-ut jaas-to á, se de koyanda no nom m-senge no nomote or no ne rii-yo ur-bon un hun-ne ye kuse ne à, komo.

¹⁶ Ma'as no o-zak koyanda. ¹⁷ No ma'as us-kon be-de Shir ur-ho bi. ¹⁸ N-me un koyan yo kumu no à, no bum Shir, remen ka Shir cone be un no n-me un Yeso **Kiristi**.

¹⁹ Taase no ryomos ra-o un **Kukt-o Shir** á. ²⁰ No 'yar ma-to un ko-ya-m-Rwor un Ma-to Shir rwor à. ²¹ Se de no me'es koyan, no bup rii-yo ro ur-bon ne à. ²² No nom dorotte-o un kap ma-to un men-ut jaas-to á.

Burus konog Shir hu'e

ya-o-Tasaronika nu-o ur-bon

²³ Me un kon-se Shir un hi un de un wu, wu ro m-gwugwu mo ur-hur ne à. Me un kon-se un wu remen wu muutu no war war ba m-kukop, wu 'er kukt-o no, un hooɔ-m no ne, un wur-ut no ne kap, no waragte ba ur-reeb un har da-o Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** he m-muun à. ²⁴ Bo Shir bande no remen no waragte hun-ne un wu, komo wu ko-yan-ess ut-ma à, noa hoks m-sher unze wua shoos ma-to un wu.

²⁵ Or te ne, kono te no Shir. ²⁶ Gas no or na ne kap un gamat-de m-was. ²⁷ Um konog no n-me un jin-ur Wan-Koyan, no karante ka takurda-o be-ur or na ne kap.

²⁸ Yar-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** ro un no ne!

Takurda-o Burus ayoore-ọ ọ wu gene yan-dor Yeso n-me un bo-o o-Tasaronika

Rem-se ro n-me à:

M-zanté 1:1-2

Ur-bongon us-tor nẹ 1:3-12

Ur-kewes un ma-to un haan-m Kiristi 2:1-17

Do ye un jaab-ọ ur-hur un she'et-de un yan-dor 3:1-15

Ur-kom 3:16-18

Ur-gas

¹ Be un de Burus, mosse un Siras nẹ, * un **Timoti** nẹ, genbe ka takurda-o, ha-mo un be-de un hun-nẹ yan-dor un bo-o o-Tasaronika ye ro hun-nẹ ye Shir à Tato na un Wan-Koyan nẹ Yeso **Kiristi**.†

² Um konog Shir o-Tato un Wan-Koyan nẹ Yeso **Kiristi** remen ye ye'et nọ m-yar un gwugwu-mo ur-hur nẹ.

Ur-bongon ur-gas nẹ

³ Or te nẹ, depete te bum Shir ko de ke ho-de rem nọ, komo kaane ro ur-bon nẹ, remen sher-m nọ ro m-bo'ose, komo was-mo nọ wasse or nọ nẹ à mo ro m-do. ⁴ Remen kaane, kap un n-me un hun-nẹ yan-dor-ye Shir, nọ ye tette un uk o-cin remen gaag un men-ut nọ un sher-m nọ nẹ un ka range-o kumu nọ ut-meger nẹ amba nọ 'mo ur-hur à.

⁵ Kap yo ka kutute unze Shir ro un piish ut-ma ur-bon nẹ, yo ka komo rwuntute cas unze nọ bo'oste m-she'et un gwomo-to Shir remen ka gwomo-to, o notte un swo ur-koob. ⁶ Shir ro un men-ut pus-to nẹ, remen kaane, ka ye ro nọ m-ya ur-koob à wua tope ye un reesu un ye ur-koob ebe un ye. ⁷ Amba nọ ye ro un swo ur-koob à wua wuwusu nọ, har ma un te nẹ. Yo ka a kor un ho-de Wan-Koyan Yeso he m-rwuun n-Ton shir un rem-de o-ra à, mosse un **yan-tom-ye Shir** ye un wu nẹ ye ur-bebe. ⁸ Wua rangse ka ye nape Shir á un ka ye yage nome un **Ma-to m-Rerem** o-dorotte à to ma Wan-Koyan na Yeso. ⁹ A 'ye ye koob-de ba m-ta, a dos ye un co-o Wan-Koyan un seps-mo un bebe-de un wu nẹ. ¹⁰ Un ka da-o, wu he m-muun a ye'et wu m-sek à, yan-ba-ur-ba'as yea seps wu. Kap yan-dor komo yea hyen made-o un wu un ka ho-de mosse un nọ nẹ, remen nọ shereg un ka ma-to te ruru nọ à.

¹¹ Un yo ka nẹ ur-hur, o rwo'e tette us-kon rem nọ koyanda, remen nọ ya'asté Shir ur-bongon. Te us-kon nọ she'et un ka cow-yo Shir cone à. Nom nọ kaane remen nọ waragte rii-yo Shir dektu nọ à. Komo te us-kon Shir a ya'as nọ bebe-de m-shoos un ko yo ke rii-yo ur-bon yo remen nọ m-sher be-ur Yeso **Kiristi**. ¹² Te us-kon un bo a he seps un jin-ur Wan-Koyan na Yeso n-me un nọ à, nọ komo n-me un wu, hond hond un yar-mo Shir na, un Wan-Koyan nẹ Yeso **Kiristi**.

Bor-ús yoor

Ko-Gwomo-wu o-zang

¹ M-moka, or re nẹ, um conog um ruru nọ se ken rem-se mosse un muun-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** un komo bo a he na m-morogse nẹ be-de un wu à, te nọ us-kon: * ² Taase hur-ur nọ nukte hor-m-hor, ko komo can-yo un wur-o nọ ine unze ho-de un Wan-Koyan rege de woosunte á. A nom wu ken wu a hoks m-rwor n-me un ma-to o-Kukt, ko be-de un rwor ut-ma, ko gengen sa o zee be un te to rwuune. ³ Nọ jar o-jar nọ yage wu ken wu raks nọ un yo ken cow-yo á. Me un zee kaane remen ka ho-de a woon á se a inite zang komo ka ko-gwomo-wu o-zang wu rusune cas, wata ka wu a nome den-o o-ra à. ⁴ Wu ro ka wa-ut-yage-wu. Wu ro un seps un hi un de un wu un yage-to un kap rii-yo piye jin-de Shir à, ko komo wu a m-kwukte à. Har ma wu ro m-she'et un kwuur-o Shir un **Pyo-o Shir** wu ro m-zee unze wu ro Shir.†

⁵ ;Nọ baks, da-o um ro un nọ nẹ à, um rurutu nọ to ka kap á? ⁶ M-moka nọ nepse rii-yo wene to m-kor à, taase yo kor cin ba da-o wo un woon. ⁷ Remen ka ko-Gwomo-wu o-zang wu teksunte m-senge wukusse. Amba ka wu ro m-wen à wua re co m-wen

* **Bor-o gaan:1** 1:1 ut-Girik: Sirabanus. † **Bor-o gaan:1** 1:1 Wu Shir daagne à. ‡ **Bor-o gaan:1** 1:1 Hyen komo: Seng 17:1. § **Bor-o gaan:9** 1:9 Hyen komo: Isha 2:10. * **Bor-ús yoor:1** 2:1 Hyen komo: 1Tas 4:15-17.

† **Bor-ús yoor:4** 2:4 Hyen komo: Dane 11:36; Izik 28:2.

har da-ɔ Shir he wu m-doss o-cɔw à. ⁸ Un ka da-ɔ a he ka ko-Gwɔmo-wu o-zang wu m-rwunte cas, amba un muun-m Wan-Koyan Yeso, Yeso a ho wu un shik-mɔ un nu-ɔ un wu, wu sabre wu un seps-mɔ un wu ne.† ⁹ A nep haan-mɔ un ko-Gwɔmo-wu o-zang be-de un senge-mɔ un **ko-Gwɔmo-wu un ya-ut-kɔt**. Wu a nom rem-se o-made, ut-napa ne, ut-hyat ne tɔ ut-bɔ go-ɔs-go.‡ ¹⁰ Wu rɔ m-raks un ye rɔ un bu-yo un den-ɔ o-ra à remen ye ginimte m-was un yo rɔ o-nip à, komo remen kaane yea kum gwu á. ¹¹ Remen kaane Shir a tomnuntu ye caari-tɔ ut-raks remen ye sheret be-de ut-bɔ. ¹² Wu un nom kaane remen a kupsute kap ye yage m-sheer be-de o-nip à ut-ma, ye rɔ komo m-hoge un zak-ɔ m-nom un men-ut jaas-tɔ à.

Es nɔ m'-wɔns ne

¹³ Depete te bum Shir rem nɔ, or re ne nɔ ye Wan-Koyan wase un nɔ ne à, remen cin ur-takan Shir daagu nɔ, nɔ kumut gwu un bu-yo un **Kukt-ɔ Shir** muutu nɔ ba m-kukop un komo bu-yo un sher o-nip ne à. ¹⁴ Wu un agan nɔ un bu-yo un ka **Ma-tɔ m-Remem** tɔ, tɔ te ya'u nɔ à, remen nɔ kumut seps-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**. ¹⁵ Remen kaane, or re ne, es nɔ ur-beeb ne, komo nɔ bup ka nip-ɔ te yoosu nɔ à, kɔ un ma-tɔ nu, kɔ komo gengen.

¹⁶ Te us-kon be-ur Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** un hi un de un wu, un Shir ne Tato na rem nɔ. Wu wasu na à, un yar-mɔ un wu, wu 'ye na jaab-ɔ ut-men ɔ un ba m-ta, o-saktɔ ne ɔ ur-bon un bu-yo yar-mɔ un wu. ¹⁷ Komo te un kon-se Shir unze wu 'ye nɔ jaab komo wu dowe rwun-us nɔ m'-wɔns, n-me un kɔ mɔ ke senge-mɔ, mɔ m-nom m-cep ne à.

Bɔr-ɔs tet

Kon nɔ Shir rem te

¹ Ur-kom or re ne, kon nɔ rem te remen ma-ut Wan-Koyan nomot hor-mɔ m-wɔ kɔ kenɛ, komo tɔ kum m-seps bɔ tɔ kumɛ be-ur nɔ à. ² Komo nɔ kon bɔ a he na m-gu un kom-tɔ un hun-ne yan-men-ut jaas-tɔ à, remen ba kap mɔ un hun-ne ye shere á. ³ Amba Wan-Koyan wu rɔ ko-yan-ess ut-ma, wu a dowe rwun-us nɔ ur-beeb, wu 'er nɔ be-de un ka wan-men-ut jaas-tɔ wu. ⁴ Ya te rɔ sasa un Wan-Koyan ne, remen nɔ m-dɔre un yo te ruru nɔ à, komo nɔ he co m-dɔre un yo te rwɔ'u nɔ à.

⁵ Te us-kon unze Wan-Koyan na Yeso wu a ru nɔ sengute, be-de un was-mɔ Shir, un 'mɔ-mɔ ur-hur ne mɔ **Kiristi** rɔ m-ya à.

Ur-kewes taase a she'et

she'et-de o-hwaa

⁶ Or te ne, te ka'agte nɔ un jin-ur Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**, ru nɔ cɔw-yo un kɔ wu ke, wu rɔ un she'et-de o-hwaa à, wu rɔ un dɔrotte-ɔ un ká rii-yo te yoosu nɔ á. ⁷ Ai, nɔ un hi un nɔ, nɔ nepse depete nɔ dɔre sha-m te, remen da-ɔ te ro be un nɔ à, te ya-m-zar-ye á, ⁸ komo te re rii-yo m-re m-yar be-de un net á. Amba te swoog ur-koob, te m-senge m-how, m-tet ne, taase te sawse wu ken wu be-ur nɔ us-nu. ⁹ Te un nom yo ka, ba remen tett ɔ ur-beeb te hobt gwu á, te un nom kaane remen te kututu nɔ bu-yo m-dɔre. ¹⁰ Da-ɔ te ro be-ur nɔ à, te ro nɔ m-rure un yo ka: “Kap bon wu yage nom m-senge à taase wu re á.”

¹¹ Te hogute unze ye ken ye be-ur nɔ ya-m-zar-ye, komo ye rɔ m-nom un yo ken rii-yo á se o-hebe gwuw. ¹² Un jin-ur Wan-Koyan Yeso **Kiristi** gon ka hun-ne ye, ye jar á. Te ka'agte ye, ye nom m-senge un ess ur-hi ne, remen ye reegute hi un de un ye. ¹³ Amba nɔ or re ne, taase nɔ ker un nom un rii-yo ur-bon.

¹⁴ Urege wu ken wu yagute nom o-dɔrotte un rii-yo te rwore n-me un ka takurda-ɔ á, ruru nɔ **yan-dor Yeso** wu. Nom nɔ ja un wu ne m-sok ne, komo nɔ som wu remen wu hogute m-e. ¹⁵ Amba nɔ muut wu wa-ut-yage á, amba nak nɔ gon wu ut-tɔ remen or na wu wan-dor.

Gas-de ur-kom

¹⁶ Te un kon-ɔs Wan-Koyan un hi un de un wu, remen wu ye'et nɔ m-gwugwu koyanda komo un kɔ yo ke bu-yo. Wu rɔ takan-de un gwugwu-mɔ un hur-ut na à. Wan-Koyan wu or un nɔ ne kap.

¹⁷ Un kom-ut re, Burus, um genbe ka gas-de. Un gon ka bu-yo me m-gen un kɔ ɔ ke takurda-ɔ. Kaane me m-gen.

¹⁸ Yar-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** rɔ un nɔ ne kap!

† Bɔr-ɔs yoor:8 2:8 Hyen komo: Isha 11:4.

‡ Bɔr-ɔs yoor:9 2:9 Hyen komo: Mati 24:24.

Takurda-o Burus aco o wu gene Timoti

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-2

Ur-kewes mosse yan-dor Yeso ne un sek-ye ye un o ne 1:3—3:16

Ur-kewes ha-mo un be-ur Timoti mosse un senge-mo un wu ne 4:1—6:21

Ur-gas

¹⁻²Timoti, Burus ro wo m-gene un ka takurda-o. Wo m-moka kashi un wa re wu, remen un yoosutu wo m-sher be-de Shir. Me, Burus, wan-Tom Yeso **Kiristi**,* un beeb-de Shir, **Wan-Gwu** na un **Kiristi** Yeso, wu ya'u na o-sakto à.

Me un kon-se Shir Tato na, un Yeso **Kiristi**, Wan-Koyan na. Me un kon-se ye 'ye wo yar-mo un ye, ur-'won ne, un gwugwu-mo ur-hur ne.†

Nak ut-tq remen un yan-yoos-de ut-bq

³Da-de um ro un cow-o re ha-mo o-Makidoniya à, um rurute wo o she'et n-me bq-o o-Apisu. She'et kané remen o nekt ye ken hun-ne ye ut-tq kané, ye yage yoos-de ut-bq.

⁴Rure ye, ye yage naas un da-o hun-ne be-de un yoos-de ut-zwom, un oog-de un ya-n-ga-ye ne. Ye yage remen gon ka ma-to ro m-hante sunu-mo ut-ma. To un gu un hun-ne nom un she'et-de m-sher be-de Shir á. ⁵Yo a cone ko wu ke wan-dor o Shir wu nom à, yo ro m-was un or un wu ne ne. Ka was-mo a rwuun un hur-ur pus-de, un hur-ur gaan ne, komo ur-hur ne de m-sher be-de Shir cot. ⁶Amba ye ken ye jorute ka rem-se Shir cone a nom à, ye warguru be-de un ma-to ba ur-hi. ⁷Ye conog ye warag ya-ur-yoos-de un **karamsa**-o **Mosa**. Ye m-campo un hyan-o un ye, unze ye nak. Amba ye nap yo ye ur-yoos á.

⁸A nak **karamsa**-o ro ur-bon ne, urege a nak rii-yo rwo'e Shir hantute o à. ⁹A nak komo, Shir ya'as o-**karamsa** remen o ja'asté kashi un hun-ne á. Amba Shir un ya'as o remen o ja'asté:

Yan-koob-de un gyer-o un wu,

Un yan-koob-de o-dorotte ne,

Un ya-ut-**ba'as** ne,

Un yan-yage un nom un rii-yo **karamsa**-o zee ne à,

Un ye ro m-yage she'et-de m-kukop ne á,

Yan-koob-de o-dorotte o un Ma-to Shir,

Un ye ro un ho un tat-ne ye un ye ne à,

Un ye ro un ho un in-ne ye un ye ne à,

Myet un yan-ho un hun-ne ne,

¹⁰Un campo-ne ne ye ro un hoob-o un ne'a-ne à, un ne'a-ne ye ro hoob-o un campo-ne ne à,

Un campo-ne ye ro m-rew un or un ye ne campo-ne bq ye ro m-rew un ne'a-ne un ye ne à,

Ko ne'a-ne ye ro m-rewe un or un ye ne ne'a-ne bq ye ro m-rewe un campo-ne un ye ne à,

Ko ye ro un baab un hun-ne,

Ko ya-ut-bq,

Ko hun-ne ye ro m-yage m-nom un yo ye zee ya nom à, un

Hun-ne ne ye ro un nom un ko se ke rem-se un ba ur-bon se à,

Da-de ye nome ka rem-us yo-se se, ye ro o ka o-dorotte un yoos-de o-nip á. ¹¹Ka yoos-de un **Ma-to m-Rerem** to un rwuun be-de Shir wa-m-seps, o-kwum ne. Shir bobsu me m-ko'ot to.

Yar-mo Wan-Koyan kute Burus à

¹²Um bomog **Kiristi** Yeso, Wan-Koyan na, wu ya'u me ur-beeb um nomot ka senge-mo à, remen wu nak mett m-se'er á. Wu daagu me un ka senge-mo. ¹³N-ga um ro m-pyap un Shir, un yage-to un **yan-dor Yeso** ne, un 'ya un yan-dor ur-koob ne deen. Shir hoguru 'won un de remen me ro nak yo um ro m-nom á, komo um ro un koob-de m-sher ne be-ur Yeso.‡ ¹⁴Wan-Koyan na ya'ag me yar-mo Shir deen. Wu ya'uru me m-sher, m-was ne, mo rwuune be-ur **Kiristi** Yeso à.

* **Bqr-o gaan:1-2** 1:1-2 Wu Shir daagne á. † **Bqr-o gaan:1-2** 1:1-2 Hyen komo: Seng 16:1. ‡ **Bqr-o gaan:13** 1:13 Hyen komo: Seng 8:3; 9:4-5.

¹⁵ Ka ma-to, bɔ-ʉt tɔ kɔn n-mɛ ʉn tɔ á, komo tɔ wɔɔg a gɔkstɛ tɔ kap ʉnze, “**Kiristi** Yeso haante ʉn hɔnɔ o-dak wʉ guut ya-ʉt-ba'as, bɔ ye he m-posse den-ɔ o-ra à.” ʉm nak komo ʉm aragte hun-nɛ kap **ur-ba'as**. ¹⁶ Amba Shir hogute 'wɔn ʉn de, mɛ wʉ arge hun-nɛ **ur-ba'as** à. **Kiristi** Yeso kututu na mɔ ʉn hur-de ʉn wʉ remen ʉm waragte rii-yo m-sha be-de ʉn kap ye he m-sher kanɛ n-co à. Ka hun-nɛ ye kum hogɔ-g bə m-ta. ¹⁷ Kɔn-ʉs re se rɔ hun-nɛ kap ye 'ye Shir m-seps, ʉt-gos nɛ, ba m-ta. Wʉ rɔ ko-Gwɔmo ba m-ta. Wʉ ʉn ba ʉr-kɔm. Wʉ a m-hyan á. Shir ɔ ʉn hɔn-de ʉn ɔ. **Amin**.

Burus doote Timoti jaab-ɔ ʉt-mɛn

¹⁸ Wà re **Timoti**, yo mɛ m-zɛɛ o nɔm à, hond hond yo rɔ ʉn yo yan-rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir rurʉ wɔ nɛ à. Shir ɔ daagu wɔ o kɔ'otɛ ma-tɔ ʉn wʉ. Baks ʉn kà ma-tɔ yan-rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir rurʉ wɔ nɛ à, toa do wɔ jaab-ɔ ʉt-mɛn ʉn nɔm ʉn yo Shir zɛɛ o nɔm à. ¹⁹ Da-ɔ wɔ ro ʉn kɔ'ot ʉn Ma-tɔ Shir, ma'as n-tɛ m-sher, komo hur ʉn du kaps wɔ á. Ye ken hun-nɛ ye hur-de ʉn ye kapstɛ ye. Remen kaanɛ ye hoks m-sher be-de Shir á. ²⁰ Himeniyus ʉn Arekanda rɔ n-mɛ ʉn ka hun-nɛ ye, ye hur-de ʉn ye rɔ be-ʉr gaan á. ʉm koostʉ ye be-de ʉn mɔrog-de ʉn **yan-dor Yeso**. ʉm ya'ag **ko-Gwɔmo-wʉ ʉn ya-ʉt-kɔt** ʉr-keɛr wʉ nom yo wʉ cone ʉn ye nɛ à. Mɛ ʉn nɔm kaanɛ remen ye yoostɛ yage ʉn yo'og-ɔ Shir.

Bɔr-ʉs yoor

Karamsa-ɔ ʉn bɔ a he bɔngɔn-de Shir à

¹ ʉr-takan, ʉm cone ʉm 'ye wɔ jaab-ɔ ʉt-mɛn ʉn **yan-dor Yeso** nɛ, ʉnze nɔ senge ʉs-kɔn Shir remen hun-nɛ kap. Da-ɔ nɔ ro ʉn kɔn-se Shir remen wʉ guut nɔ, komo kɔn nɔ Shir hoge 'wɔn-de ʉn hun-nɛ. Da-ɔ nɔ ro ʉs-kɔn Shir, nɔ 'ye Shir ʉr-bɔngɔn remen rem-se wʉ nɔmɛ à. ² Kɔn nɔ Shir remen gwɔmo-nɛ, ʉn yan-caari-tɔ ʉt-comos nɛ, remen a she'etɛ ba ʉt-ween be-de ʉn hun-nɛ. Komo ʉn nɔm ʉn kɔ yo ke kashi ʉn rii-yo bɔ Shir cone à. ³ Da-ɔ a ro ʉs-kɔn kaanɛ, rɔ ʉr-bon nɛ, komo Shir, ɔ rɔ **Wan-Gwʉ** na à, rɔ m-hoge rɛrɛm-mɔ ʉn kaanɛ deɛn. ⁴ Rii-yo rwɔ'e Shir rotte ʉn hoge m-rɛrɛm à, Shir cone kɔ wʉ ke net-wʉ kum gwʉ ʉn nap-ɔ o-nip nɛ ʉn Yeso. ⁵ Shir gaan-ɔ. Wan-hongse ʉn hun-nɛ ʉn Shir nɛ komo gaan. Ka net-wʉ, wʉ rɔ **Kiristi** Yeso. ⁶ Yeso ya'aste hi ʉn de ʉn wʉ har be-de m-mar, remen wʉ rurut na kap. Ma-tɔ ʉn mar-m **Kiristi**, Shir ya'ag na m-mɔka o-da ɔ m-rʉrɛ hun-nɛ ka ma-tɔ ʉnze Shir cone kɔ wʉ ke net-wʉ kum gwʉ. ⁷ Remen ka ɔ Shir tomnʉ mɛ ʉm waragte wa-o-kɔ'ot ʉn ko-yan-Tɔm Yeso nɛ. ʉm waragte Wa-ʉr-Yoos, wan-yoose ʉn ye rɔ **Yahuda**-nɛ á, n-mɛ m-sher, o-nip nɛ. Nip-ɔ mɛ m-rwɔr ba bɔ-tɔ á.*

⁸ Da-ɔ nɔ mɔrge remen bɔngɔn-de Shir, ʉm cone campo-nɛ kɔ kenɛ, ye jaks kom-tɔ ʉn ye ʉn kɔn-se Shir. Da-ɔ ye jakse kom-tɔ ʉn ye, yage hur-de ʉn ye ma'aste ʉr-kashi be-de Shir, ba ʉs-ryaab kɔ sune-mɔ ʉt-ma.

⁹ ʉm cone nɛ'a-nɛ ye cupe hi ʉn de ʉn ye saw-tɔ m-cɔp tɔ depe à. Ye cup saw-tɔ he ʉn hɔk ʉn wur-tɔ ʉn ye ʉr-bon nɛ à. Taase nɛ'a-nɛ cup saw-tɔ campo-nɛ hette ye m-gwɔt ʉn yish-ye o-yoor á. Taase ye muut ʉr-hi be-de ʉn saw-tɔ ʉn hwɔr, rem-se ʉn zinariya, ʉs-rwʉmb nɛ ʉn ga-se ʉn ye á.† ¹⁰ Amba kashi m-senge mɔ depe nɛ'a-nɛ à, mɔ rɔ nɔm ʉn rem-se ʉr-bon ʉn da-ɔ ye kumɛ à, ʉn hwɔr-ye ʉn ye nɛ ʉn nɔm ʉn rem-se ʉr-bon be-de ʉn hun-nɛ. Ye ro m-nɔm kaanɛ ye kute hun-nɛ ʉnze ye yan-gyer-ɔ Shir ye.

¹¹ Da-ɔ yan-dor mɔrge be-de ʉr-yoos, yage nɛ'a-nɛ ke'et ʉt-tɔ, ye ma'as ʉn nɔm o-dɔrotte ʉn yo a yoose ye à. ¹² Yan-dor Yeso mɔrge, mɛ 'ya nɛ'a cow-yo wʉ yooste campo-nɛ á. Komo mɛ 'ya wʉ cow wʉ waragte hi-de ʉn campo á, amba wʉ ma'as temb. ¹³ Yo rwɔ'e ʉm zet kaanɛ à, remen **Adamu** wʉ Shir ba'e m-nɔm, ka da-de a nɔmʉ **Hawa**.‡ ¹⁴ Komo ba **Adamu** wʉ **ko-Gwɔmo-wʉ ʉn ya-ʉt-kɔt** rakse á, nɛ'a-wʉ a rakse har wʉ waragte wa-**ur-ba'as**.§ ¹⁵ Myet ʉn kaanɛ nɛ, Shir a gu nɛ'a-nɛ ʉn bu-yo ʉn o-mat, ʉrege ye shereg be-ʉr Yeso, ʉn was ʉn ɔr ʉn ye nɛ nɛ, ʉn she'et-de ba m-kukɔp nɛ, ʉr-she'et nɛ bɔ depe à.

Bɔr-ʉs tet

*Yan-gʉt-de ʉn yan-dor Yeso
ʉn yan-m-senge nɛ*

* **Bɔr-ʉs yoor:7** 2:7 Hyen komo: 2Tim 1:11. † **Bɔr-ʉs yoor:9** 2:9 Hyen komo: 1Bit 3:3. ‡ **Bɔr-ʉs yoor:13** 2:13 Hyen komo: Taka 2:7,21,22. § **Bɔr-ʉs yoor:14** 2:14 Hyen komo: Taka 3:1-6.

¹ Hun-nę rō m-zęę, “Urege net rō ır-gop wu waragte ko-wan-gut-de un **yan-dor Yęso**, wu nomog gop-de un kashi m-senge.” Ka ma-tō nip-o. ² Remen kaane, myet net-wu cone wan-gut-de un **yan-dor Yęso** à, kaane she'et-de un wu he m-ma'as:

Untaase a kum gom-de ır-reęb be-de un wu,
Wu eęe be-de un ne'a un wu cot à,
Wu hokse garamse un hi un de un wu à,
Wan-barag-se ır-bon,
Hun-nę ya'as wu ut-gos, remen wu she'ette ır-bon ne,
Wa-m-was un hamat-nę ne n-mę un hur-o un wu,

Wu he m-hoks ır-yoos à,

³ Ba ko-wa-m-swō á,

Wu rō un hoob-o ut-ma á,

Amba yan-gwegwer-mō ır-hi,

Wu rō ut-ween á,

Wu rotte yish-ye un hwōr á,

⁴ Wu rō un hoks m-garamse un hur-o un wu ır-bon ne à,

Wu rō m-rwō un yakar-ye un wu ye nomu wu o-dōrotte, ye 'ye wu ut-gos n-mę un kō yo ke rii-yo à. ⁵ (Urege net hoks m-garamse hur-o un wu á, ıre wu he m-nom wu hokste gut-de un hun-nę ye Shir?)

⁶ Ba wu gokse Yęso ba m-gōs á. (Un ya ka á, nu-mō ır-hi a ru wu cūwut swō ır-koōb untun **ko-Gwōmo-wu un ya-ut-kōt**.)

⁷ Wu rotte be-de ır-reęb á. Kaane depe komo hun-nę ye rō **yan-dor Yęso** á, ye rō wu m-tan un jin-ır sō-de. Wu ma'as kaane remen untaase wu he'ębe n-mę un cęeb-o un **ko-Gwōmo-wu un ya-ut-kōt**, wu hoge m-'e.*

Ya-m-gu ye depe senge-mō Shir à

⁸ Yan-m-senge be-de yan-dor un ce un ye, kaane she'et-de un ye he m-ma'as:

Ye hokse garamse un hi un de un ye à.

Ye warag yan-ma-ut gaan.

Ye rō m-swō á.

Ye rotte suub-o un hwōr á.

⁹ Komo ye bup sher-mō un ye un hur-ır gaan.

¹⁰ Rii-yo nō degt net ko-wan-m-senge se a me'este wu, nō hyane wu rotte be-de ır-reęb á, ka da-de wu hoks m-nom un senge-mō un yan-m-senge.

¹¹ Kaane komo ne'a-nę ye un ye warag kashi un ne'a-nę ye un ba ır-reęb, ba komo ya-ut-we á. Amba ye hokse she'et-de un ye à. Hun-nę rō ye m-'wōs un ma-ut gaan ne koyanda.

¹² Ko-wan-m-senge n-mę un den-o Shir, kō wu ke wu es be-de un ne'a un wu cot. Komo wu hoks garamse un hur-o un wu un yakar-ye un wu ne ır-bon ne. ¹³ Hun-nę rō m-'ya un yan-m-senge-ye nōme senge-mō ır-bon à m-sek. Remen kaane, ka yan-m-senge-ye, ye hoks rure un hun-nę ma-tō m-sheer be-ır **Kiristi** Yęso, ba o-gyer.

Ma-tō rō wukusse

n-mę yan-dor Yęso à

¹⁴ Da-o mę wō un gene un kà takırda-o à, mę o-saktō o m-habe um hyenet wō ba m-gos. ¹⁵ Amba mę nomę m-it, kà takırda-o he wō m-kute bō hun-nę he m-she'et à be-de yan-dor o-Shir. Hun-nę ye Shir ye rō un den-o Shir wan-hoog à. Kà hun-nę ye, ye rō untun caar-yo o-cin un 'wun-de o-nip ne. ¹⁶ Nip-o, m-sheer be-de Shir rō m-'wōns n-ko de nomte se ken rem-se rōkōn wukusse à:

Yęso haante n-mę o-wur untun o ma na,

Kukt-q Shir kututę na wu kashi un net-wu.

Yan-tōm-ye Shir ye hyanag wu.

Yan-dor Yęso kō'otę ma-tō un wu

be-de hun-nę kap hōno o-dak.

Hun-nę gokste kà kō'ot-o be-ut-be hōno o-dak kap.

Shir dęku wu ha-m o n-Tōn be-de m-seps.

Bq̄r-qs nass

Ya-ır-yoos-de ır-bō

¹ **Kukt-q Shir** rırutę na cas unze un kà hō-tō ır-kōm tō, ye ken ye a yage m-sheer be-de un yoos-de o-nip de un Ma-tō Shir. Ye a sher be-de un yoos-de un ya-ut-bō, tō rwuune

* **Bq̄r-qs tet:7** 3:2-7 Hyen komo: Titu 1:6-9.

be-de un **ya-ut-kot** à. ² Ka hun-ñe ye rō m-nom sa o zee nip-o ye m-rwōr, amba bō-tō ye he senge m-kupur. Yēa was á, kō yo ye rō ur-yoos à nip-o kō ut-bō á, remen hur-de un ye kapstē ye. ³ Bō **Kukt-o Shir** rwōrē à, hun-ñe ye ut-bō rō kōn kō m-mōka:

Ye rō ur-yoos de ut-bō unze taase hun-ñe ge ut-ge.

Komo ye rō m-zēē taase hun-ñe rē tō ken rii-tō m-rē tō.

Amba Shir nomē ut-ge un kō yo ke rii-yo m-rē yo nē. Shir çonog ya-m-sher ye nep nip-o un wū, komo ye 'ye wū ur-bōngōn remen ka rii-tō, otte m-zēē tō rott ur-bon á. ⁴ Myet rii-yo Shir nomē à rō ur-bon nē, taase a yage kō rii á. Amba a gōks yo kom-ut yoor un hur-de ur-bōngōn nē. ⁵ A nepstē Ma-tō Shir tō he yo m-muut ba m-kūkop us-toog nē.

Ko-yan-m-guw wū ur-bon

wū ma Yeso Kiristi

⁶ Ūrege o yoosutē or ru nē yan-dor gōn ka ma-tō, wōa warag kashi un ko-ya-m-Rwōr un ma-ut **Kiristi** Yeso, komo Shir a rū wō o bō'osutē un ma-tō m-sher remen yoos-de ur-bon de wō m-nomē o-dōrotte har m-mōka à. ⁷ Nom ja un yoos-de ut-bō nē, taase o sher hōog ru be-de ut-zwōm tō o-hwaa tō rō un gu un hun-ñe ye'et Shir m-sēk á. O yoosē hi un du bō o he ur-she'et de Shir çonē o she'et à n-mē un kō yo ke rii-yo. ⁸ Nom kaanē o nak hun-ñe rō m-zēē, "Rō ur-bon nē net senge nukt un wur-o un wū bō o he nom m-'wōns à." Remen wur-o rō m-'wōns nē à, rō un gu un net da-o un hōog-mō un wū. Amba jiištē ur-bon net she'et gōn she'et-de Shir çonē wū she'et à. Remen she'et-de Shir çonē hun-ñe she'et à, rō un gu un net da-o un hōog-mō un wū un ka hōno o-dak o kō nē da-o net mare à.

⁹ Ka ma-tō, tō hun-ñe rō m-rwōr à, nip-o komo tō woosē a gōks-tō kom-ut yoor. ¹⁰ Remen kaanē a nom nō bō m-nom na. A she'etē un bu-yo un ka ma-tō, a nom kaanē remen a hwoog saktō-o na be-de Shir o un hōog. Wū rō **Wan-Gwū** o un hun-ñe kap, yaguntē ma ye shērē à.

¹¹ Yoosē yan-dor myet ka ma-tō un genē à, komo rwō ye nom o-dōrotte un ká ma-tō. ¹² Taase o yage hun-ñe gūt hi un du ba us-shi á, remen wō mōngē á. Amba senge yoos un du. Komo yage she'et un du ma'as rii-yo ur-yoos be-de un **yan-dor Yeso** bō depe ye she'et à: Cep ma-tō ur-bon. Nom rii-yo ur-bon. Was un hun-ñe nē. Sher be-de Shir. Komo o ma'as un hur-ur pus-de nē. ¹³ Rii-yo un wōobute, o senge m-karantē Ma-tō Shir be-de un hun-ñe da-o ye mōrge. O do ye jaab-o ut-mēn. O yoosū ye **Ma-tō m-Rerem** un yo Shir zēē ye nom à. ¹⁴ Baks da-o sēk-ye un yan-dor nē hwō kom-tō un ye tō o-kwum be un du ye us-kōn à. Bō sēk-ye nomē kaanē à, Shir ya'ag wō un hōge o-kūkt remen o nomot senge-mō un wū. Shir un bu-yo un Kukt-o un wū rwō'og ye rūrūtū wō unze wūa gu wō un ká senge-mō. Wō jar o yage ka senge-mō Shir zēē wūa gu wō m-nom á.

¹⁵ Ma'as m-nom un ka senge-mō un hur-ur gaan. Ka da-de nē, hun-ñe myet a hyen wō m-nom un yo Shir çonē o nom á. ¹⁶ Nom çēn o senge nomē un Shir o-dōrotte un kō yo ke rii-yo. Komo yoos un du ma'as de o-nip. O senge m-nom un ka rem-se, remen Shir guut wō un ye dōrē ka yoos-de nē à.

Bq-qs taan

Bō o he she'et-de ur-bon

un hun-ñe nē à

¹ Wō kwōs net sēk-wū ut-gaag á, amba nom wū ut-ma sa o zee tato ru. Komo o gūt campō-ne sa o zee hen-ñe ru. ² O gūt ne'a-nē ye mōngsē à, sa o zee in-ñe ru. Yan-ne'a-nē komo o gūt ye untun hen-ñe ru nē. O nom kaanē un mēn-ut pus-tō puu.

Bō depe a was un gwōr-ñe nē à

³ Was un gwōr-ñe nē, ye campō un ye nē mare à, ye rotte ye he ye m-gwōt á. ⁴ Amba ūrege ka ko-gwōr-wū rō un yakar-ñe, kō nē hes-ñe, yage ye dekt nu-se un wū. Yoosē ye, ye nom kaanē be-de un baag-o un ye. Un ka bu-yo, ye he m-top un rii-yo tat-ñe ye un ye nē mōng-ñe nomū ye á. Da-o hun-ñe nomē kaanē, Shir rō un hōge o-zak dēn. ⁵ Amba gu nō ko-gwōr-wū rotte net-wū he wū m-gu á. Wū rwō'ē saktō-o un wū be-de Shir à. Wū rō un kōn-se Shir m-hōw, m-tēt nē, remen wū kumut gwū à. ⁶ Amba taase nō gu ko-gwōr-wū rō un nom yo mēn-tō un wū çonē à, yanze yo Shir çonē wū nom á. Ka ko-gwōr-wū sa o zee ko-margan-wū rō, kō de nomte wū rō un hōog nē à. ⁷ Yoosē **yan-dor Yeso** ka ma-tō remen taase hun-ñe kum rii-yo ut-rēē be-de un ye. ⁸ Amba ūrege wū ken net-wū rō un was un yan-baag-o un wū nē á, kō nē yan-hur-o un wū, rii yo-yo ye. Ka net-wū she'eg sher-mō un wū o ka, komo wū aragte wū shērē be-ur Yeso á m-naase.

⁹ Ûn mrog-de ùn **yan-dor Yeso**, yage ye kum o-takurda, ùn ka takurda-o ye gen jin-to ùn gwor-ne. Taase nò gen ko-gwor se:

Wù wòog ùs-hak kwòoz-ut tet [60].

Wù ese be-de ùn campo ùn wù cot, da-o campo ùn wù ro ùn hoog ne à.

¹⁰ Wù hun-ne rò ùn 'ya m-sek remen wù rò m-nòm rii-yo ùr-bon à.

Wù rò ùn yoose ùn yakar-ye ùn wù ùr-bon ne ne à.

Wù rò ùn barke ùn hamat-ne ùn hur-o ùn wù à.

Wù rò ùn nome ùn **yan-dor Yeso** m-guw ùn gwugwer-mò ùr-hi ne à.

Wù rò ùn gu ùn or ùn wù ne yan-dor à ye rò ùr-koob à.

Komo n-me ùn koyan wù ya'aste hi ùn du ùn wù be-de ùn nom ùn rii-yo ùr-bon.

¹¹ Ùntaase nò gen jin-de ne'a wù wò ùs-hak kwòoz-ut tet [60] á. Nò gen ye á, remen da-de con-to ùn wur-o ùn ye hokse ye, yea cun ye ge ut-ge komo. Da-o ye ga ut-ge à, ye jorute o ka swor o-nu o ye nome ùn **Kiristi**, unze yea ge ut-ge á. ¹² Ka da-de ne hur-de ùn ye a kaps ye, remen ye shakte swor o-nu o ùn ye o n-ga. ¹³ Rii-yo rwo'e komo ùm zet taase nò gen jin-to gwor-ne ye haks-se ùn ye arge kwòoz-ut tet [60] á, yo rò yea hoks m-yoos ùn she'et-de o-hwaa. Ye ùn naas ùn da-o ùn ye ùn dgorog-to ùn hur-to ùn hun-ne. Yanze she'et-de o-hwaa temb á, amba ut-we ne, komo ye rò m-hwo ùn nu-se ùn ye ùn ma-to ùn hun-ne. Ye rò komo ùn cep ùn ma-to depe ye cep á. ¹⁴ Q rwo'e ùm rurute gwor-ne ye haks-se ùn ye arge kwòoz-ut tet [60] á, ye ge ut-ge, ye met yakar. Komo yea ma'as ùn gut-de ùn hur-to ùn ye, remen taase a 'ye yan-yage-ut na o-cow ye nomotu na ma-to o-yo'og. ¹⁵ Me m-rwor ùn ka ma-to, remen ye ken gwor-ne ye be'essute, ye waktussute, yan-dore ùn **ko-gwomo-wù ùn ya-ut-kot**.

¹⁶ Bò ùm ro zeege ùn ka da-o à, urege wù ken ne'a-wù ko-yan-dor, rò ùn ko-gwor ne be-de ùn baag-o ùn ye, wù gu ye. Wù yakse **yan-dor Yeso** nu-se ùn ye á. Ka da-de ne **yan-dor Yeso** he kum ùn beeb-de ùn gu ùn gwor-ne ye rotte yan-gwù á.

*Yoos-de ùn sek-ye ya-m-guw
ùn den-o Shir*

¹⁷ Sek-ye, ye nome senge-mò ùn dgorotte ùn **yan-dor Yeso** bò depe à, depete komo a 'ye ye m-sek, ur-'yons ne m-sok ne. Ka ye senge-mò ùn ye rò ur-yoos, ùn ko'ot ùn Ma-to Shir ne à. ¹⁸ Ma-to Shir zeege, "Wò bite nu-o o-janka da-de yo rò m-door á."* Komo "Wa-m-senge depete a ya'as wù 'yons-de ùn wù."[†] ¹⁹ Urege net wan-gaan zeege wù ken ko-sek-wù nomog **ur-ba'as**, wò dek ka ma-to hór-m-hór á. Se o kumug ya-ús-tor, nen yoor ko nen tet, ka da-de, o dekt ka ma-to.[‡] ²⁰ Wò nepse unze nip-o wù ken ko-sek-wù nomog **ur-ba'as**, o kwos wù ùn yish-ye ùn ko wù ke **wan-dor Yeso** wù. Nòm kaane remen ye kuse á, ye hogute o-gyer o ùn nòm **ur-ba'as**.

²¹ Kwos net-wù nome **ur-ba'as** à, taase o was ùn con-de ùn wù ne. Ùm mossute wò ùn Shir ne, ùn **Kiristi** Yeso ne, ùn yan-tòm ye Shir ne, ye rò wò m-gwot komo yea piishi wò ut-ma urege o yagute m-nòm kaane.

²² Wò cune m-daaq ùn sek-wù, wò nòm m-hór á. Rii-yo o huutu wù kom-ut ru to o-kwum, o ceker ko kashi ùn net-wù à. Wò nome ceen á, wò deeg ko-wa-**ur-ba'as**. Komo hun-ne a hoks m-zee wò was ùn **ba'as-de** ùn wù ne á. Amba wò, she'et she'et-de ùn ba m-kukop.

²³ Wò ma'as ùn swò m-hò ùn hõn-de ùn mò á, amba o sù modi-m ut hiin remen hoog-mò men-ut ru ùn gòm-ur ru ne co co.

²⁴ Ba'as-to ùn ye ken ye cas to rò, komo kwon nepse Shir a piishi ye ut-ma. Amba ye ken ye se o-co **ba'as-to** ùn ye rotte m-rwuun cas. ²⁵ Ka o komo senge-mò ùr-bon ya mò rò cas, ko a nom mò wukusse, da-o rò kon o mò hette m-rwuun cas à.

Bqr-ús cind

*Bò depe guw-ne 'ye yan-hur-o
ùn ye m-sek á*

¹ Ye rò guw-ne à, ye 'ye yan-hur-o ùn ye m-sek koyanda bò depe à. Yage ye ye'et ye m-sek taase hun-ne pyep jin-de Shir, komo ye zee yoos-ur na rotte ùr-bon á. ² Urege yan-hur-o ùn ye yan-dor ye, to guw-ne taase ye nom koob-de o-dgorotte remen yan-dor ye. Amba ye do rwo ùr-hi be-de ùn nome ùn ye m-senge. Yo rwo'e ye hette m-nòm kaane à, da-o ye ro yan-hur-o ùn ye m-gu, ye o ka m-gu ùn or ye ne **yan-dor Yeso**.

Yoos-de ut-bò ùn kwum-o o-nip ne

* **Bqr-ús taan:18** 5:18 Hyen komo: Kara 25:4. † **Bqr-ús taan:18** 5:18 Hyen komo: Mati 10:10; Ruka 10:7.

‡ **Bqr-ús taan:19** 5:19 Hyen komo: Kara 17:6; 19:15.

Ka ma-tq̄ o he ye m-yoose à, o do ye jaab-q̄ ut-men ye dq̄re tq̄. ³ Ye ken hun-ne ye rō un yooos-de ut-bō un rem-se Shir. Ye rō m-she un yooos-de o-nip un ma-ut Yeso **Kiristi** ne, Wan-Koyan na. Yooos-de un ye rō un gu un hun-ne she'et-de Shir çone á. ⁴ Ka hun-ne ye peneg uku o-cin. Ye rō m-hyan sa o zee ye nepse koyan, amba ye nap rii-yo ye ur-yooos á. Ye rō un hogē un rereṃ-mō un sunē-mō un Ma-tq̄ Shir, sa o zee yan-hoob-q̄ ut-ween. Gō un kaane rō m-hante ur-shoob, ut-reḡb ne, un ma-ut yo-tō, ye rō us-barag hun-ne rō un nom un rem-qs yo-se. ⁵ Ka hun-ne ye peneg moqr-tō ut-ween. Ye rō un barag-se o-hwaa ne, ye kus o-nip ne á.

Ka hun-ne ye rō m-hyan dq̄r-q̄ Shir yo ken çw-yo yo, yo un kum un hwōr. ⁶ Amba hwōr-o rō na m-rwō o-zak á. Zak-o jiište na m-hō, da-o a nome o-dq̄rotte be-de Shir, komo a bupe rii-yo a rotte à kom-ut yoor. ⁷ Remen da-o a matu na à, a haan un rii ne á, komo da-o a mere, a warag un rii ne á. ⁸ Remen kaane, urege a un rii-yo m-re ne un saw-tō m-çep ne, a nom o-zak. ⁹ Amba hun-ne ye rō ur-gop ye kumut hwōr á, ye m-hebe n-me ut-meger un çeḡb ne be-de un rem-se o-hwaa. Çon-tō un rii yo-yo rō un jorbe un hun-ne un bu-yo m-sabre. ¹⁰ Um zeeḡ kaane remen çon-tō un hwōr rō takan-de un kō yo ke çw-yo yo un men-ut jaas-tō yo. Ye ken ye ho'oste sher-mō un ye remen çon-tō un nom un hwōr hq̄r-m-hq̄r. Bō ye nome kaane à, m-mōka ye rō un swō ur-kq̄b, sa o zee net-wū a m-dwūre ur-wan à.

Burus nak Timoti ut-tō

¹¹ Amba wō **Timoti** o shereḡ be-de Shir. Bō hun-ne rō m-som be-de un rii yo-yo à, som be-de un çon-tō un hwōr deen. O ma'as m-gwōt un hun-ne ur-bon ne. O senge nom un rii-yo rō ur-bon ne à. Myet yo wō m-nom à, she'et bō Shir çone o she'et á. Sher be-de Shir. Was un hun-ne ne. Nom jaab-q̄ ut-men un dor-o Shir. Nome hun-ne ut-ma un gwugwer-mō ur-hi ne. ¹² Bō wa-ut-mur rō m-rwō un beḡb-de un wū da-o m-sha ut-mur à, ma'as m-sheḡ be-de Shir komo o nome wū o-dq̄rotte hur-ur gaan. Bōp kom-ut yoor ka 'yons-de un hogō q̄ ba m-ta q̄. Baks unze Shir çongq̄ o she'et un wū ne har da-o ba m-ta. Komo baks unze o rwōrḡ ka ma-tō be-de un hun-ne deen ye hogutu wō. ¹³⁻¹⁴ Me wō m-rure o nom o-dq̄rotte un ka ma-tō. Shir q̄ rō wan-torse un ma-tō um ruru wō à. Shir q̄ rō un 'ya un kō yo ke rii-yo hogō. Yeso **Kiristi** rō komo us-tqr. Yeso ruruḡe Panti **Biratus*** ma-tō o-nip tō ma un wū. Urege o nomog o-dq̄rotte un ka ma-tō un hur-ur pus-de, yatt-wū he hyan un rii-yo o-yo'og be un du á. Nom kaane se da-o Yeso **Kiristi** Wan-Koyan na he m-muun à. ¹⁵ Wua muun ho-de Shir Tato na daage remen wū muunte à. Shir q̄ rō q̄ hun-ne ye un wū rō wū m-'ya ur-bongon à. Wū rō un gwōmo-tō un kō yo ke rii-yo. Wū rō ko-Gwōmo-wū un gwōmo ne, wū jiište m-sek be-de un sek-ye. ¹⁶ Shir q̄ cot rō m-mar á. Wū rō ur-she'et be-de m-cecar. Remen kaane yatt net-wū he m-ha un her-o un wū á. Net rō kqn wū take m-hyan un Shir á, komo yatt-wū he wū hoks m-hyan á. Yage hun-ne kap ya'aste wū ut-gos, ut-gwōmo ne, tō ba m-ta. **Amin.**

Yooos-de m-sheḡ be-de Shir

yanze be-de un hwōr á

¹⁷ O rure hun-ne yan-hwōr taase ye dq̄k unze ye jiište or un ye hun-ne. O rure yan-hwōr komo taase ye nom us-barag unze rii-yo ye kume à, remen hwōr un ye q̄. Me un zee kaane remen hwōr a hoks m-ta hq̄r-m-hq̄r. Amba yage ye sheret be-de Shir q̄ guut ye. Shir q̄ rō na m-'ya un kō yo ke rii-yo yo a rotte à, un hur-ur gaan. Shir un ya'as na kō yo ke rii-yo remen a hogute rereṃ-m na. ¹⁸ Rure ye, ye nome hun-ne rem-se ur-bon un hwōr un ye. O bakse yan-hwōr ye ma'as m-yar kom-ut yoor, komo ye senge wong un rii-yo ye rotte à. ¹⁹ Da-o yan-hwōr nome kaane, sa o zee ye rō un gu un hi un de un ye q̄ ka un ho-de m-buk, remen ye she'ette kashi ur-she'et de Shir çone a she'et à.

Ma-tō ur-kom

²⁰ **Timoti**, bōp kom-ut yoor remen Shir ya'astu wō senge-mō un yoose un hun-ne Ma-tō un wū. O ma'as un yooos un ka **Ma-tō m-Rerem** ne bō um yoose wō à. Taase o hogē yan-ma-tō o-hwaa. Tō rō un 'ya un Shir m-sek á, komo ma-tō un ka hun-ne ye tō ragaan un ma-tō o-nip ne tō Shir á. Ye rō m-zee yo ye ur-yooos à, ma-tō o-nip tō, tō Shir, amba bō-tō. ²¹ Ye ken hun-ne ye gokste gon ka yooos-de. Remen kaane, ye kus m-sheḡ un yooos-de o-nip de Shir á.

Yar-mō Shir ma'as un nq̄ ne!

* **Bq̄-qs cind:13-14** 6:13-14 Hyen komo: Yoha 18:37.

Takurda-o Burus ayoore-o o wu gene Timoti

Rem-se ro n-me à:

M-zantɛ 1:1-2

Ur-bongon, un do ye un jaab-o ur-hur ne 1:3—2:13

Ya-ut-ma ur-kewes ne 2:14—4:5

Ma-ut Burus to un hi un de un wu 4:6-18

Ur-kom 4:19-22

Ur-gas

¹⁻² **Timoti**, me Burus, ko-yan-tom **Kiristi*** Yeso, ro wo genen ka takurda-o. Me Burus, ko-yan-tom **Kiristi** Yeso, remen Shir conog kaane. Shir tomog me, um ko'otɛ ma-to un swor o-nu o un hogog. Ka hogog-o ro be-ur **Kiristi** Yeso.

Timoti, wa re, me m-was un wo ne deen. Me us-kon Shir Tato na un **Kiristi** ne Yeso Wan-Koyan na rem ru. Me us-kon wu kutu wo yar-mo Shir, wu gut wo ur-'won ne. Komo wu 'ye wo gwugwu-mo ur-hur.†

*Burus doote Timoti jaab-o ut-men,
wu nomot senge-mo Shir ya'ase wu à*

³ Me m-bom un Shir, wu me m-nome m-guw à. Bo tat-ne re ye n-ga nome wu m-guw à, um nomotu wu m-guw un hur-ur gaan. Koyanda me ro us-kon rem ru, m-how, m-tet ne, me un bongon-de Shir. ⁴ Me bakse naase-mo un men-ut ru, un yish-m ru ne, da-o a caage à. Me m-hoge un reeb-o un hyan-o ru komo, remen um nak woa ru zak-o hoot me. ⁵ Um bakste unze o shereg be-ur Yeso **Kiristi**, un hur-ur gaan. Wu mate inu ru Yunis à, un inu un wu, Royis, ye ba'ag wo m-sher un hur-ur gaan. Um dek un hur un de, unze o shereg be-de un wu tomso ne.‡ ⁶ Remen kaane o, me wo m-bakse o nom m-'wons un ka myot-se Shir ya'u wo à, tomso ne, o ma'as un nom un senge-mo Shir ya'u wo à, kom-ut yoor. Da-o um huu wo kom-to o-kwum à, Shir ya'ag wo beeb-de un nom un ka senge-mo. ⁷ Me un zee kaane remen **Kukt-o Shir** ya'u na à, o na m-rwo a hogute o-gyer á. Amba o na m-ya ur-beeb de un guw-mo Shir, un was un hun-ne ne, un bo a he garamse un hi un na ur-bon ne à.

⁸ Remen kaane, wo hoge 'e-mo un rwor un ma-ut Wan-Koyan na á. Komo wo hoge 'e-m re, me wu a ka'e remen Wan-Koyan á. Amba joose un me ne, be-de un swo ur-koob remen ka **Ma-to m-Rerem** to. Shir a 'ye wo 'wons-mo m-nom kaane. ⁹ Shir guug na, wu bandu na, a she'ette she'et-de un ba m-kukop. Wu un band na, yanze remen senge-mo ur-bon mo a m-nom á. Amba wu un band na, remen wu un hi un de un wu zongsute wu nomot kaane, komo remen wu kututu na yar-mo Shir un ka bu-yo. Rii-yo Shir nomot hono o-dak, wu kututu na yar-mo un wu, un bu-yo un tom un **Kiristi** Yeso un ka dak-o. ¹⁰ Amba m-moka, Shir kutute na yar-mo un wu, be-de un haan-m **Kiristi** Yeso **Wan-Gwu** na. Yeso wu saburse 'wons-mo m-mar. Komo da-o Yeso ruru na **Ma-to m-Rerem** à, wu kutu na ka hogog-o ba m-ta o cas. ¹¹ Remen ka **Ma-to m-Rerem** to, o Shir daaguntu me. Shir un daag me um waragte ko-yan-ko'ot un Ma-to un wu, ko-yan-Tom Yeso, un komo wan-yoose un hun-ne ne bo a he dore un Yeso **Kiristi** à. § ¹² Remen me un rure hun-ne Ma-ut Yeso **Kiristi**, o rwo'e um rotte m-swog ur-koob kanɛ ke'o. Amba myet un kaane ne, me m-hoge m-'e á. Remen un nepste un wu um sherte à. Komo um nak wua was un me ne, un kap rii-yo wu yase me ur-gut à, har ha-mo un ka ho-de un piish ut-ma de.

¹³ Bop ka yoos-de o-nip de, kom-ut yoor, ka de o hoge be un de à. O dore sha-mo un yoos un de. Nom kaane m-sher, m-was ne, mo **Kiristi** Yeso ya'su wo à. ¹⁴ Bop ka yoos-de o-nip de kom-ut yoor, de Shir ya'su wo à. **Kukt-o Shir** o ro ur-she'et n-me un hur-ur na à, qa gu na m-was un ka yoos-de o-nip de ne.

¹⁵ O nepse unze **yan-dor Yeso** kap, ye ro un dak-o o-Asiya tukute me o-cin. Har un Pajerus ne un Hamojenis ne, ye tukute me o-cin.

¹⁶ Me us-kon Wan-Koyan kute yan-hur-o Onesiporus ne 'won-de un wu. Me us-kon kaane, remen koyanda wu ro me un 'ya un jaab-o ut-men. Komo wu hoge 'e-mo m-haan wu hyenet me ke'o á. ¹⁷ Amba bo wu woone bo-o o-Roma à, wu hogoburu me ba m-naas o-da, se da-o wu hyane me à. ¹⁸ Remen kaane, me us-kon Wan-Koyan kute wu 'won-de

* **Bor-o gaan:1-2** 1:1-2 Wu Shir daagne à. † **Bor-o gaan:1-2** 1:1-2 Hyen komo: Seng 16:1. ‡ **Bor-o gaan:5** 1:5 Hyen komo: Seng 16:1. § **Bor-o gaan:11** 1:11 Hyen komo: 1Tim 2:7.

ʉn wʉ ʉn ka hɔ-de ʉn piish ʉt-ma de! Wɔ ʉn hi ʉn du o nepse, da-ɔ ʉm ro ʉn bɔ-ɔ o-ʉpisu à, wʉ guug me.

Bɔr-ʉs yoor

Ko-karma Yeso Kiristi, wʉ o-nip

¹ **Timoti**, wɔ ʉntʉn wà re wʉ. O ma'as ʉn nɔm ʉn jaab-ɔ ʉt-mɛn be-de ʉn yar-mɔ Shir, mɔ **Kiristi** Yeso ya'ʉ wɔ à. ² O hogʉtɛ me ʉn yoosɛ ʉn hun-nɛ ma-ʉt **Kiristi**. ʉm yoosʉtɛ hun-nɛ ka ma-tɔ ʉn co-ɔ ʉn ya-us-tɔr deen. ʉm cɔnɔg o yoosɛ hun-nɛ ye o-nip gɔn ka ma-tɔ. Ye he m-hoks ʉn yoosɛ ʉn ye ken hun-nɛ komo à. ³ Nɔm ʉr-joosɛ ʉn tɛ nɛ, be-de ʉn swɔ ʉr-koɔb, ʉntʉn ko-karma-wʉ ʉr-bon, wʉ ma Yeso **Kiristi**. ⁴ Ko-karma ro'e be-de ʉn sɛnge-mɔ ʉn wʉ. Wʉ rɔ m-rwɔ ʉn hi ʉn de ʉn wʉ, n-me ʉn rem-se rɔ se ʉn karma-nɛ á. Amba cɔn-mɔ ʉn ko-karma mɔ, wʉ rʉ wan-co o ʉn wʉ hoge rɛrem-mɔ ʉn wʉ. ⁵ Ka rɔ tomso nɛ be-de ʉt-mʉr, yatt-wʉ a he m-aag o-keeg á, sɛ wʉ dorʉtɛ jor-se ʉn ka mʉr-tɔ. ⁶ Ka rɔ tomso nɛ ko-wa-o-kat wʉ nɔmɛ sɛnge-mɔ ʉn wʉ bɔ a cɔnɛ à. Wʉ depe wʉ be m-kum kwʉkwʉr-de ʉn rem-se o-kat. ⁷ Nɔm ʉs-barag ʉn tɔ ka ma-tɔ ʉm gɛndʉ wɔ à. ʉrege o nɔmog kaane, Wan-Koyan wʉa 'ye wɔ ʉs-nap, ʉn ka ma-tɔ kap.

⁸ Baks ʉn bɔ Yeso **Kiristi** rɔ à. Wʉ Shir 'yonse ʉt-marimar à, wʉ rwʉʉnɛ ʉn baag-o **Dawuda** à, ka **Ma-tɔ m-Rerem** tɔ, tɔ ma **Kiristi**, tɔ me m-ko'ɔtɛ ʉn hun-nɛ à. ⁹ Remen me ʉn ko'ɔt ʉn ka **Ma-tɔ m-Rerem** tɔ, o hantɛ ʉm rotte ʉn swɔ ʉr-koɔb. M-mɔka me ke'o ʉntʉn wʉ nɔmɛ **ʉr-ba'as** à. Amba yatt-wʉ he hoks m-gaag ʉn Ma-tɔ Shir á. ¹⁰ Remen kaane, ʉm nɔmog ʉr-joosɛ ʉn swɔ ʉr-koɔb ʉn kɔ yo ke rii-yo. ʉm ko'ɔtɛ ka ma-tɔ, remen hun-nɛ ye Shir daag à. Remen ye, ʉn ce ʉn ye, ye kumt gwʉ o a m-kum be-ʉr **Kiristi** Yeso á, komo ye cʉw be-de ʉn ka sɛps-mɔ ʉn ba m-ta mɔ.

¹¹ Ka ma-tɔ nip-ɔ, tɔ rɔ m-zɛɛ,

ʉrege nɛt marag ʉn **Kiristi**,

wʉa nɔm m-hoog ʉn Yeso nɛ tomso nɛ.

¹² ʉrege nɛt nɔmog ʉr-joosɛ ʉn swɔ ʉr-koɔb rem Yeso,

wʉa nɔm ʉt-gwɔmo ʉn Yeso nɛ.

Amba ʉrege nɛt nɔmog she-mɔ ʉn nap ʉn Yeso,

Yeso a nɔm she-mɔ ʉn nap ʉn ka nɛt-wʉ.*

¹³ ʉrege nɛt ko-wa-o-nip-wʉ be-ʉr Yeso á,

Yeso rɔ m-barme á, wʉ rɔ ko-wa-o-nip.

Remen Yeso a nɔm she-mɔ ʉn hi ʉn de ʉn wʉ á.

Ko-ya-m-senge-wʉ Shir rɔ m-hoge

ʉn rɛrem-mɔ ʉn wʉ à

¹⁴ O ma'as yan-dor m-bakse ʉn ka ma-tɔ ʉm zɛɛ à, komo o nek ye ʉt-tɔ remen Shir. Taase ma-tɔ sʉnʉ ye, remen yo gom-ʉt rɔ m-zɛɛ à. Remen gɔn ka sʉnɛ-mɔ ʉt-ma mɔ rɔ m-hantɛ rem-se o-hwaa. Komo tɔ rɔ ʉn hantɛ ʉn naase-mɔ ʉt-mɛn be-de ʉn ye rɔ tɔ m-hoge à. ¹⁵ Nɔm bɔ ʉn nɔm-m ru, bɔ Shir hette m-ho'os o-wʉr ʉn wɔ nɛ à. O warag ko-ya-m-senge, wʉ rɔ m-hoge 'e-mɔ ʉn sɛnge-mɔ ʉn wʉ á. Komo o ma'as ʉn yoos ʉn gom-de o-nip hond. ¹⁶ O som nɔm ʉn ma-tɔ o-hwaa tɔ ʉn ba ʉr-hi. Hun-nɛ ye rɔ ʉn nɔm ʉn ma-tɔ o-hwaa à, rɔ m-warag yan-koɔb-de o-dorɔtɛ o Shir. ¹⁷ Yoos-de ʉn ye rɔ m-ha kɔ kenɛ ʉntʉn caari-ɔ o-nat, o rɔ m-ti ʉn ap-mɔ o-wʉr à. Himeniyus ʉn Peretus nɛ, ye rɔ ʉn gɔn ka yoos-de. ¹⁸ Ka nɛn yoor-ye, yagʉtɛ sher-mɔ o-nip mɔ ye rotte à. Ye zee ʉnze Shir be'estɛ wʉ 'yonsʉtɛ yan-dor ʉt-marimar. Remen kaane, ye rɔ ʉn rwɔ ʉn ye ken yan-dor ye yage m-she' be-ʉr **Kiristi**. ¹⁹ Amba hun-nɛ ye Shir sa o zee shi'it-de rɔ m-nukte á ye rɔ. Be-de ʉn ka shi'it-de Shir genɛg: "Yawe nak hun-nɛ ye rɔ ye ma ʉn wʉ à."† Komo Ma-tɔ Shir zɛɛg, "Da-ɔ wʉ ken, wʉ zee ye, 'Yawe wʉ rɔ Wan-hur re.' Ka nɛt-wʉ, sɛ wʉ yage nɔm **ʉr-ba'as**."‡

²⁰ N-me ʉn den-ɔ ʉn ko-wan-hwɔr, sheend-ʉt rɔ kɔn tɔ ʉn mà-tɔ o-zinariya, tɔ ken sheend-tɔ rɔ kɔn komo tɔ ʉt-ba. Ka sheend-tɔ o-zinariya tɔ, hun-nɛ ʉn ɛss-tɔ remen sɛnge-mɔ ʉn hɔ-de o-biki. Ka tɔ ʉt-ba tɔ nɛ hun-nɛ ʉn ɛss-tɔ remen sɛnge-mɔ ʉn hɔ-de o-hwaa. ²¹ Kaane rɔ be-de ʉn ko-yan-dor-wʉ wɔngse hi ʉn de ʉn wʉ be-de ʉn ka rem-se o-hwaa se à, wʉa warag sa o zee sheend-tɔ Shir ɛsse remen hɔ-de o-biki à. Wʉ waragte ba m-kʉkɔp, Shir a hoks nɔm m-senge ʉn wʉ nɛ. Komo zongse wʉ rɔ remen wʉ nomot kɔ mɔ ke gɔn sɛnge-mɔ ʉr-bon mɔ.

²² **Timoti** nɔm ja, ʉn nɔm ʉn rem-ʉs yo-se nɛ, se yan-campɔ-nɛ rɔ m-cɔn m-nɔm à. Ma'as ʉn nɔm ʉn rii-yo rɔ so-yo à. Sɛnge m-she' be-de Shir, m-was nɛ, ʉn she'et-de ba

* **Bɔr-ʉs yoor:12** 2:12 Hyen komo: Mati 10:33; Ruka 12:9.

† **Bɔr-ʉs yoor:19** 2:19 Hyen komo: Qog 16:5.

‡ **Bɔr-ʉs yoor:19** 2:19 Hyen komo: Isha 52:11.

ut-ween ne. Nom un gon ka rem-se, un myet ye ro us-kon be-ur Wan-Koyan un hur-ur gaan a. ²³ Da-o hun-ne ro un suno-mo ut-ma to o-hwaa to rotte ur-hi a, o nom ja un ye ne. Nom ja remen wo un hi un du o nepse gon ka ma-to ro m-hante ut-ween. ²⁴ Taase wan-senge-m Wan-Koyan wu ma'as un moor-to ut-ween a. Amba wu gut kowan un gwugwer-mo ur-hi ne, komo wu hoks m-yoos yo Ma-to Shir zee a, un mo un hur-de un wu ne. ²⁵ Ka da-de, n-me un gwugwer-mo ur-hi, wu kewes ye ro un yage-to un yoos-de un wu a. Q ken da-o Shir a 'ye ye o-da, ye waktune be-de un wu, ye nep yo nip-o ro a. ²⁶ Ka da-de, yea muun un barag-se un ye, ye kumut m-posse be-de un ceeb-o un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**. Wu ro shikke ye un o a, remen ye nomot yo wu cone a.

Bqr-qs tet

She'et-de un hun-ne un kom-de o-da

¹ **Timoti**, um conog o nep unze un ho-to ur-kom, hun-ne a su ur-kooq deen. ² Yo rwo'e um zeet kaane a, remen:

Hun-ne yea ma'as yan-con-to un hi un de un ye temb.

Yea ma'as yan-con-to un hwor,

Ya-us-ses,

Yan-nu-mo ur-hi,

Ya-ut-reeb,

Yan-kooq-de o-dorotte o un ye mate ye a,

Yan-nu-se un o-kiit,

Yan-kooq-de un gyer-o Shir.

³ Yan-kooq-de m-was un hun-ne ne,

Ya-m-ees un or re un ye ne ur-hur,

Yan-we-to hun-ne,

Yan-kooq-de un garamse un hi un de un ye,

Ya-m-zwom,

Ya-ur-shoob un kap rii-yo ro so-yo a.

⁴ Ya-m-re o-ra,

Ye ro un nom un rii ba m-ceker un yo he m-kor a,

Ye ro shiishe un nu-mo ur-hi ne,

Yan-con-to un hoge un rerem-mo un hi un de un ye arge con-to Shir,

⁵ Ye ro m-nom sa o zee ye un dorotte-o Shir. Amba ye m-con Shir ja'as rem-us yo-se, se ye ro m-nom a.

Nom ja un gon ka hun-ne ye ne.

⁶ Yo rwo'e um zeet o nom ja un gon ka hun-ne ye ne a, remen ye ken ye ro m-raks hun-ne remen ye tuwut hur-to un ye. Ye m-nom un kaane remen ye garamsuté ne'a-ne ye m-raag. Ka ne'a-ne ye **ba'as**-ut daag un hi-to un ye, komo con-to un nom un rem-us yo-se garamsuté ye. ⁷ Koyanda a ro ye m-yoose, amba myet un kaane ne, ye wo m-nap un yoos-de o-nip a. ⁸ Ye ro untun Jenis un Jambaras ne ye nome **Mosa** ur-shoob n-ga n-ga a. Ka bo-se o, ka hun-ne ye ro ur-shoob un rii-yo ro o-nip a. Barag-se un ye rott ur-bon a, sher-mo un ye komo mo ut-bo mo.* ⁹ Amba yea hoks raks un hun-ne un ya o-da hiin. Remen ba m-jime deen, kowan he m-hyan un rem-se o-hwaa se un ye cas, untun bo kore un Jenis ne un Jambaras a.

Burus nak Timoti ut-to

¹⁰ Amba wo, **Timoti**, o nepse ur-bon ne, yo me m-yoose un hun-ne a. O nepse komo bo um nome she'et un de a. O neps yo um cone un nom a. O nepse un shereg be-de Shir. O nepse me un 'mo ur-hur un hun-ne ne, komo me un was un hun-ne. Komo o nepse um joosute us-rem deen. ¹¹ O nak hun-ne ya'ag me ur-kooq. O nak komo rem-us yo-se se kumu me n-me bo-to o-Antakiya, o-Ikoniya ne, o-Risiya ne. O nak hun-ne ya'ag me ur-kooq, amba un joosute, Wan-Koyan Yeso guug me be-de un ye kap.† ¹² Kap wu cone wu nom gon she'et-de Shir cone a, wu sher be-ur **Kiristi** Yeso, wua su ur-kooq be-de un hun-ne. ¹³ Amba yan-men-ut jaas-to, un ya-ut-raks ne, she'et-de un ye ur-yo-de a do m-ha n-co n-co. Ye ro un raks un hun-ne, un ce un ye, a ye ut-raks. ¹⁴ Amba wo, senge m-sher be-de o-nip o a yoose wo a. O sher hur un du un o ne deen, remen o nepse ka ye yoose wo a, woa hoks wos ur-be un ye ne. ¹⁵ O nak Ma-to Shir cin da-o o ro'e wa rek-wu a. Ma-to Shir a hoks wo m-ya us-nap unze se o shereg ur-hur be-ur **Kiristi** Yeso,

* **Bqr-qs tet:8** 3:8 Hyen komo: Rwuq 7:11. † **Bqr-qs tet:11** 3:11 Hyen komo: Seng 13:14-52; Seng 14:1-7; Seng 14:8-20.

ka da-de ne wu he wɔ m-gwɔ. ¹⁶ Kap Ma-tɔ Shir tɔ rɔ gense à, tɔ ʉn rwuʉn be-de Shir. Tɔ rɔ ʉn gwɔ ne be-ʉr na:

Be-de ʉn yooŋe ʉn hun-ne,
 ʉn kwɔs ʉn ye ba'ase ne à,
 ʉn ja'as ʉn ye nɔme **ur-ba'as** à,
 ʉn yooŋe hun-ne bɔ ye he she'et-de ʉr-bon à.

¹⁷ Shir ʉn ya'as na Ma-tɔ ʉn wu remen kap net-wu rɔ wu Shir à, wu ma'as zongse, wu nomot kɔ mɔ ke gɔn senge-mɔ ʉr-bon mɔ.

Bɔr-ʉs nass

¹ ʉm moŋsute wɔ ʉn Shir ne, ʉn **Kiristi** Yeso ne. Baks wu he piishe ʉn yan-hoog ʉn margan-ne ʉt-ma à. Komo baks wu roon wu nomot ʉt-gwɔmo tɔ ʉn hoŋo o-dak. ² Me, Burus, rɔ wɔ m-zee o kɔ'ot Ma-tɔ Shir. Zonge o kɔ'ot Ma-tɔ Shir, da-o hun-ne cone m-hoge à, komo ʉn da-o ye cone ye hoge à. O rure hun-ne ye ja'as, da-o ye nɔme yo depe à, o kwɔs ye. O do ye jaab-o ʉt-men, ye senge ʉn nom ʉn rii so-yo. Nom ka rem-se ʉn 'mɔ ʉr-hur, komo o ma'as ye m-yooŋe ʉn Ma-tɔ Shir. ³ Me wɔ m-rure ʉn ka ma-tɔ remen da-o roon, o hun-ne a cun ye hoge yooŋe-de o-nip à. Amba ye a nom rem-ʉs yo-se se hur-de ʉn ye cone à. Komo ye raks tɔ-tɔ ʉn ye be-de yan-yooŋe-de ʉt-bɔ. Ka yooŋe-de rɔ ye m-rure yo tɔ-tɔ ʉn ye cone m-hoge à. ⁴ Hun-ne a nom gop-de ʉn hoge o-nip ʉn Ma-tɔ Shir à, amba ye ke tɔ-tɔ ʉn ye be-de ʉt-zwɔm tɔ o-hwaa. ⁵ Amba wɔ **Timoti**, o garamse hi ʉn du koyanda. O 'mo ʉr-hur, da-o ʉn swɔ ʉr-koob. O nom senge-mɔ ʉn ko-ya-m-Rwɔr ʉn **Ma-tɔ m-Rerem**, tɔ Shir. O nom senge-m ru ʉr-bon ne, mɔ Shir ya'asɔ wɔ, o nom à.

⁶ Hoog-m re, a ya'aste mɔ untun ʉr-seke de m-swɔ be-de Shir. Da-o ʉm he m-yage ʉn mɔ ka hoog-mɔ à, nomoste. ⁷ ʉm sha'ag kashi ʉt-mur, ʉm komog senge-mɔ Yeso **Kiristi**, yase me ʉm nom à. Komo, ʉm ma'aste m-bop ʉn **Ma-tɔ m-Rerem** kom-ʉt yoor. ⁸ M-mɔka Shir essute me 'yons-ʉr kashi n-ton o-shir, remen ʉm sengute m-she be-de ʉn wu. Wan-Koyan wan-piish ʉt-ma wu o-nip, wu ya'as me ʉr-'yons ʉn ka ho-de ʉn piish ʉt-ma de. Me wu cot Wan-Koyan he m-ya'as ʉn ka 'yons-de ʉn hoŋ-de à. Amba Shir a 'ye hun-ne ka 'yons-de, komo myet ʉn ye rɔ ʉr-gop ye hyenet muun-mɔ ʉn wu à.

Burus conog Timoti gu wu

⁹ **Timoti**, koyan wɔ m-nɔm, o nom kyak, o haan be ʉn de hor-m-hor. ¹⁰ ʉm conog o haan remen Dimas wongute ʉn me ne. Wu wongute ʉn me remen gop-de ʉn rem-se ʉn hoŋo o-dak. Wu neketɔ bɔ-o o-Tasaronika. Komo Kirezens Haag raag-o o-Garatiya. Titus komo wu haarɔ raag-o o-Darmatiya.* ¹¹ Ruka wu cot rɔ kanɔ ʉn hoŋ-de ʉn wu be ʉn de. O hoob Markus, nɔ haan nɔ ʉn wu ne remen wu hoks me m-gu deen, n-me ʉn senge-m re kanɔ.† ¹² ʉm tomog Tikokos ha-mɔ ʉn bɔ-o o-Apiŋ.‡ ¹³ Da-o ʉm she'ete ʉn bɔ-o o-Toruwas à, ʉm yagnute cop-o o-huw ʉn kom-ʉt Karbus. Hakkure, da-de o he m-haan à, o deknɔ me o. Komo o deknɔ me takurda-ʉt re. Wɔ bɔpre ka tɔ a nɔme ʉn ka-tɔ ʉn gwɔr à.§

¹⁴ Ka ko-ya-o-pyap-wu Arekanda nomotu me rem-ʉs yo-se. Wan-Koyan a top wu bɔ ʉn rem-ʉs yo-se se wu nɔme à.* ¹⁵ Wɔ ma o nom ceen ʉn wu ne, remen wu rɔ ʉt-yage ʉn yooŋe-ʉr na ne deen.

¹⁶ Da-de a taknɔ me m-hante be-de ʉn ko-wan-piish ʉt-ma kanɔ ʉn bɔ-o o-Roma à, ʉm ruute hi ʉn de be-de ʉn ye rɔ me ʉs-cetente à, yatt-wu su'e me à. Ye tukute me o-cin kap mɔ ʉn ye. ʉm konog Shir sokse ye ka **ba'as-de**. ¹⁷ Myet ʉn kaane ne, Wan-Koyan rɔ eso ʉn me ne. Wu ya'ag me ʉr-beeb, har ʉm hokste kɔ'ot ʉn ka **Ma-tɔ m-Rerem** tɔ, tɔ ma Yeso **Kiristi**. Hun-ne ye rɔ **Yahuda**-ne à rɔ kanɔ ye hogute tɔ. Komo Wan-Koyan guug me sa o zee wu posse m-mar ʉn nu-o o-zur à. ¹⁸ ʉm nepste Wan-Koyan wu ruut me ʉn kɔ yo ke rii yo-yo yo. Wu 'er me, wu woot me be-de ʉn gwɔmo-tɔ ʉn wu tɔ n-Ton o-shir. Yage a bumut Wan-Koyan, har da-o ba m-ta! **Amin**.

Gas-de ʉr-kom

¹⁹ Hakkure o gassu me Biskira, ʉn campɔ ʉn wu ne Akira.

O gassu me komo, yan-den-o Onesiporus ne.†

* **Bɔr-ʉs nass:10** 4:10 Hyen komo: Koro 4:14; Pmɔn 24; 2Kor 8:23; Gara 2:3; Titu 1:4. † **Bɔr-ʉs nass:11** 4:11 Hyen komo: Koro 4:14; Pmɔn 24; Seng 12:12,25; 13:13; 15:37-39; Koro 4:10; Pmɔn 24. ‡ **Bɔr-ʉs nass:12** 4:12 Hyen komo: Seng 20:4; Apis 6:21-22; Koro 4:7-8. § **Bɔr-ʉs nass:13** 4:13 Hyen komo: Seng 20:6. * **Bɔr-ʉs nass:14** 4:14 Hyen komo: 1Tim 1:20; Bɔng 62:12; Roma 2:6. † **Bɔr-ʉs nass:19** 4:19 Hyen komo: Seng 18:2; 2Tim 1:16-17.

²⁰ Erastus rō kōn har m-mōka n-mē bō-ō o-Korinti, komo ūm yagnūte Tarōpinus n-mē bō-o o-Miritus wū piishe á. † ²¹ Kōyan wō m-nōm, o nōm kyak, o haan be ūn de rii-yo hūw-ō wōontē. Qr na nē yan-dor kap, rō nō ūr-gas. Yuburus ūn Pudens nē, ūn Rayinus nē, ūn Karawudiya nē, yē rō nō ūr-gas komo. ²² Wan-Kōyan rō ūn wō nē! Yar-mō Shir rō ūn nō nē!

---

† **Bqr-qs nass:20** 4:20 Hyen komo: Sēng 19:22; Roma 16:23; Sēng 20:4; 21:29.

Takurda-o Burus o wu gene Titus

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-4

Ya-ut-con un yan-dor Yeso 1:5-16

Senge-mo un buug-to un hun-ne un hon un hon n-me un yan-dor Yeso 2:1-15

Do ye un jaab-o ur-hur, ur-kewes ne 3:1-11

Ur-kom 3:12-15

Ur-gas

¹ Me, Burus, wan-guw-mo Shir, me gendu wo ka takurda-o. Komo Yeso **Kiristi*** tomnu me um nomot senge-mo Shir. Yeso un tomon me bo sher-mo un hun-ne ye Shir daage à, he m-bo'ose m'-wons ne à. Komo yea nep yoos-ur Yeso ur-bon ne. Ye nep yoos-ur Yeso ur-bon ne, yea she'et gon she'et-de Shir cone à. ² Ka da-de, yea kum sakt-o un hoog-o ba m-ta o Shir surte o-nu rii-yo wu nomot hono o-dak à. Remen Shir ro m-rwor ut-bo á, hun-ne ro m-sheer un swo-ur o-nu o un wu. ³ Da-o Shir hyane nomog hond hond à, Shir rwo'og hun-ne ye nep Ma-to un wu, be-de un senge-m re mo un ko'ot un **Ma-to m-Rerem**. Shir **Wan-Gwu** na ya'asu me ka senge-mo.

⁴ Titus, me wo m-gende un ka takurda-o. Wa re o ro remen myet-m na a shereg be-ur Yeso **Kiristi**. Um kong Shir Tato na, un komo **Kiristi** Yeso ne, **Wan-Gwu** na. Me us-kon wu 'ye wo yar-mo un wu, komo wu 'ye wo gwugwu-mo ur-hur!†

Senge-m Titus o-Kirit

⁵ Da-o um yagnu wo n-me o-Kirit‡ à, me un yagnu wo remen o busute senge-mo a shie à. Komo yo depe o nom ur-takan à, yo ro: o deeg sek-ye ye he dorotte un yan-dor n-me un ko o ke bo-o, bo um ruru wo à. ⁶ Um russutu wo gon net-wu a he m-daag à. Ko-sek: Udepe a kum rii-yo ur-reeb be-de un wu á.

Depute wu ese be-de un ne'a un wu cot à.

Yakar-ye un wu komo, **yan-dor Yeso** ye. (Ye rott jin-ur yo-de á, komo yan-dorotte-o un ye mate ye à).

⁷ Taase hun-ne kum rii-yo o-yo'og be-de un wu á. (Remen ko-wan-gut-de un **yan-dor Yeso**, wu ro m-rwo un yish be-de un senge-mo Shir.)

Taase wu nome or un wu ne us-ses,

Wu rotte hor-mo us-ryaab á,

Wu ro un yage swo-mo ho wu á.

Wu ro un hoob-o ut-ma á.

Wu ro o-suub remen hwor á.

⁸ Amba wu ma'as ko-wan-goks un hamat-ne ur-bon ne.

Wu ro un hoge un zak-o un nom un rii-yo ur-bon à.

Wan-barag-se ur-bon.

Wu ro un nom un kashi un rii-yo depe à.

Wan-ba-m-kukop un kukop-mo ur-hur.

Wan-hoks un garamse un hi un de un wu.

⁹ Wu shere ur-bon ne be-de un **Ma-to m-Rerem** to te yoose wu à, to ma Yeso **Kiristi**. Ka da-de wua hoks m-wos ur-be unze ka ma-to nip-o komo yatt-wu he to m-kwus á. Wu nome kaane wua hoks m-gu un hun-ne ye nomot o-dorotte be-de un ka yoos-de o-nip de, de un **Ma-to m-Rerem**. Wua kuté hun-ne ye yage m-sheer un yoos-de o-nip à, ye nep unze ye ba'asute.§

Nak ut-to remen yan-yoos-de ut-bo

¹⁰ Me un zee kaane remen ye ken ye ro kon deen, ye ro m-ya un sek-ye be-de un yan-dor m-sek á. Komo ye ro m-raks un ye ken un hun-to o-saa. Yan gon ka yoos-de ye ken ye un rwuun so un buug-de un hun-ne de ro m-zee: myet yan-dor se a **koog** ye bo jind-o un **Yahuda**-ne zee á. ¹¹ Taase no 'ye gon ka hun-ne ye ur-keer de ur-yoos á. Yan no ye, remen ye ro un yoos-de yo depe ye yoos á, ye ro naas un sher-mo un hur-to un hun-ne deen. Ye ro un ka yoos-de ut-bo to remen ye kumut hwor be-de un hun-ne. ¹² Wu ken net-wu ro kon wa-us-nap, wu ro she'ete n-ga n-ga un o-Kirit. Wu

* **Bor-o gaan:1** 1:1 Wu Shir daagne à. † **Bor-o gaan:4** 1:4 Hyen komo: 2Kor 8:23; Gara 2:3; 2Tim 4:10. ‡ **Bor-o gaan:5** 1:5 o-Kirit: dak-o n-tete o m-sa. § **Bor-o gaan:9** 1:6-9 Hyen komo: 1Tim 3:2-7.

zeeg: "Hun-ne ye o-Kirit rō un rwōr ut-bō koyanda. Ye peneg men-ut jaas-to, m-dum ne untun nem-ye o-kot. Ye peneg m-zar amba se o-suub be-de m-re deen." ¹³ Ka ma-tō un ka wa-qs-nap-wū rwōrē à, kōrōg o-nip be-de un hun-ne ye un o-Kirit. Remen kaane un conog o kangse yan-dor ye rō un dorē un yoos-de ut-bō à. Rurū ye bō ye he m-sher be-de un yoos-de o-nip de ma Yeso à. ¹⁴ Komo taase ye do m-was un zwōm-to un **Yahuda**-ne á, kō ne ye dorē **karamsa**-to un hun-ne ye yage yoos-de o-nip de ma Yeso **Kiristi**. ¹⁵ Hun-ne ye hur-to un ye rō ut-pus to puu à, yatt-yo rō be-de un ye yo un ba ur-bon á. Amba yan-men-ut jaas-to un ye yage m-sher be-ur Yeso à, koyan ye nōmē yoa nom ur-bon á. Ye rō un ma'as un barag-qs yo-se, komo hur-de un ye kapstē ye. ¹⁶ Gōn ka yan-yoos-de ut-bō ye, ye rō un rure un hun-ne unze ye nepse Shir. Amba yo ye rō m-nom à yo rō na m-kutē unze ye nap Shir á. She'et-de un ye de un rem-se o-hwaa de. Ye rō m-nomē un Shir o-dōrotte á. Komo yea hoks un nom un rii-yo ur-bon á, kō hiin.

Bqr-qs yoor

*Bō yan-dor he she'et-de ur-bon
un hun-ne ne à*

¹ Amba Titus, wō senge yoosē un yan-dor rem-se rō hond hond un yoos-de o-nip ne de ma Yeso **Kiristi**. ² Yoosē mōng-ne campō-ne ye hoks garamsē hi un de un ye. Komo ye she'et she'et-de hun-ne hette ye 'ya m-sek à, ye senge nōm un barag-se ur-bon. Ye ma'as m-sher be-de Shir un hur-ur gaan, ye was un hun-ne ne, komo kō ya kōrū ye, ye ma'as un nōm o-dōrotte be-ur Yeso.

³ Un cen o yoosē mōng-ne ne'a-ne, ye she'et gōn she'et-de he 'ya un Shir m-sek à, un kō yo ke rii-yo ye rō m-nōm à. O rurū ye taase ye we net á, kō ne ye yage swō-mō ho ye á. Amba rurū ye, ye yoosē ye ken ye nōm un rem-se ur-bon. ⁴ Be-de un nōm un kaane, yea yoosē ne'a-ne rek-ye bō ye he she'et-de depe à. Ye yoosē ye:

Bō ye he m-was un campō un ye ne, komo un yakar-ye un ye ne ur-bon ne à.

⁵ Bō ye he garamsē hi un de un ye,

Bō ye he she'et-de un ba m-kukop à,

Bō ye he m-was un hur-to un ye ne,

Bō ye he m-hogē un 'wōn-de un hun-ne à,

Bō ye he nomē un campō un ye ne o-dōrotte à.

Ye nōm kaane bō yatt-wū he yo'og un Ma-tō Shir ya'asu na á.

⁶ Un cen o rure campō-ne beeb-ye, ye hoks garamsē un hi un de un ye ⁷ un kō yo ke rii-yo. Wō un hi un du ma'as un nomē un hun-ne rem-se ur-bon. Bō o he warag rii-yo m-sha be-de un yan-campō-ne à. Wō rō un yoosē un hun-ne Ma-tō Shir, o yoos un hur-ur gaan komo ba m-se'er. ⁸ Yoos rii-yo rō o-nip à, yo yatt-wū he hoks m-yo'og á. Nōm kaane bō yan-yage-ut ru he m-hogē m-'e à, remen yea kum rii-yo ye hette wō m-yo'og á.

⁹ Yoosē guw-ne ye ma'as nomē un yan-hur-o un ye o-dōrotte. O rure guw-ne, ye nom rem-se yan-hur-o un ye hette o-zak á. Komo o rure ye taase ma-tō suņne ye un yan-hur-o un ye ne. ¹⁰ Taase ye hiw ur-hyow be-de un yan-hur-o un ye. Amba ye kutē yan-hur-o un ye unze ye kashi un hun-ne ye, komo yea hoks hwō ur-hur be-de un ye. Ye nom kaane remen koyan ye rō m-nōm yea rū hun-ne rakstē ut-to be-de un yoos-de un Ma-tō Shir **Wan-Gwū** na.

Yar-mō Shir, komo un hōog pu-q ne

¹¹ Shir kutuŋ na yar-mō un wū, wū haante wū guut hun-ne kap un bu-yo ye hette m-posse be-de **ur-ba'as** à. ¹² Remen yar-mō un wū, Shir yoosutu na a yage gōn she'et-de wū rō m-con á, a yage komo gop-de un rem-se un hōno o-dak. Komo Shir yoosutu na bō a he she'et-de ur-bon un kashi o-bū à, kō m-mōka un ka cōw-yo a hette m-nap unze a m-ya un Shir m-sek. ¹³ A nom kaane, kō de a rō un 'er-de un saktō, o he na m-rwō o-zak à. Un ka hō-de Yeso **Kiristi**, wū rō na caari-wū Shir, **Wan-Gwū** na, wū he m-mūun un ka dak-o un seps-mō un wū ne. ¹⁴ Yeso ya'astē hi un de un wū har m-mar rem na. Wū un nōm kaane, remen wū rurut na be-de un beeb-de **ur-ba'as**, komo remen wū sokstē **ba'as**-ut na. Wū un nōm kaane bō a he m-warag kashi un hun-ne ye un Shir á, komo bō a he m-warag hun-ne yan-gop-de un nōm un rem-se ur-bon be-de Shir.*

¹⁵ Remen kaane Titus, un conog o yoosē yan-dor ye un o-Kirit ka rem-se un rurū wō à. Do ye jaab-o ut-men ye nōm myet ka rem-se, o nek ye ut-to, o baks unze wō ur-beeb ne de un nōm un kaane. Taase o yage wū ken wū muut ma-ut ru hwaa á.

* **Bqr-qs yoor:14** 2:14 Hyen komo: Bong 130:8; Rwwū 19:5; Kara 4:20; 7:6; 14:2; 1Bit 2:9.

Bɔr-ʉs tet

Nɔm ʉn rii-yo ʉn gwu

¹ Titus, senge bakse ʉn **yan-dor Yeso** ye nome ye ro ʉt-gwomo à ʉn sek-ye ne o-dorotte. O baksu ye komo, ye ma'as zongse remen ye nomote or ʉn ye ne rem-se ʉr-bon. ² Komo taase ye we net á, amba ye she'et ba ʉt-ween ʉn hun-ne ne, ye kutu ye gwugwer-mo ʉr-hi. Komo ʉn she'et-de ʉn ye, ye muut hi ʉn de ʉn ye hwaab-be-de ʉn hun-ne myet.

³ A ro m-raag ne n-ga, sa o zee hun-ne ye yage m-sheer be-ʉr Yeso m-moka à. A ro ʉn koob-de o-dorotte, komo hun-ne ro rakstu na. Sa o zee guw-ne a ro'e, ye gop-de ʉn nom ʉn rem-se ʉn men-ʉt jaas-to garamse à, se ye ro m-hoge rerem-mo m-nom à. N-ga a ro shiishe ʉn men-ʉt jaas-to, ʉr-shoob ne, ye kututu na ʉt-yage, na ʉn cen na, a ro ʉt-yage ʉn ye ne. ⁴ Amba da-o haanuru o Shir **Wan-Gwu** na kutu na unze wu ro ʉr-won ne, komo wu waste ʉn kowan ne. ⁵ Wu rurug na be-de ʉn swo ʉr-koob de ʉn **ba'as**-ʉt na, wu ʉn nom kaane ba remen kashi ʉn rii-yo a nome á. Amba remen 'won-de ʉn wu. Shir ya'astu na hoog-m pu-mo. Wu sokste **ba'as**-ʉt na, Wu kutu na bo a he she'et-ʉr pu-de à, ʉn beeb-de ʉn **Kukt-o Shir**, o wu ya'u na à. ⁶ Shir tomonte Yeso **Kiristi, Wan-Gwu** na, wu ye'et na Kukt-o ʉn wu. ⁷ Remen yar-mo Shir wu ak na kashi ʉn hun-ne, komo a wost ʉr-be remen wu essutu na hoog-m ba m-ta. Wu ʉn nom yo ka remen na m-moka yakar-ye ʉn wu ye. ⁸ Ka ma-to, ma-to o-nip to. ʉm conog wo o es eso, se o hyanag hun-ne dorute to, bon kap wu shere be-de Shir à, wu nep unze wu ma'as ʉn nom rem-se ʉr-bon. Ka yoos-de ro ʉr-bon ne komo ʉn gwu ne remen kowan.

⁹ Amba nom ja be-de ʉn yan-ma-to o-saa ʉn ma-to ʉn ya-n-ga-ye ne, o nom ja ʉn sun-mo ʉt-ma ne, ʉt-ween ne to ma-to ʉn **karamsa-o Mosa**. Gon ka sunu-mo ʉt-ma mo, ma-to o-hwaab to, to ro ʉn gu ʉn net á. ¹⁰ ʉrege net ro kon wu ro ʉn wongse ʉn **yan-dor Yeso** à, nak wu ʉt-to, o ruru wu, wu yage m-nom kaane. Wu yage m-yage, o nek wu ʉt-to ayoo-re-o. Ka da-de wu yage m-hoge, o nom ja ʉn ka net-wu ne. ¹¹ Woa nep cas unze ka net-wu tukute o-nip jim, komo remen wu ba'asute, wu ʉn hi ʉn de ʉn wu nepste **ba'as-to** ʉn wu kapste wu.

¹² Man tombe Atanas ko Tikokos be ʉn du, wu dek senge-m ru. Wu wobusse, hakkure nom yo o he m-hoks à, o 'wostu me ʉn bo-o o-Nikopori. Me o-saktu man kom da-o o-huw kane.* ¹³ Nom bo ʉn nom-m ru o guut Zenas (Wan-nap-o ʉn piish ʉt-ma) ʉn Aporos ne ʉn hew-de ʉn ye. Gu ye, taase ye nom koob-de ʉn ko ye ke rii-yo.† ¹⁴ Yanze wo ʉn hon du o he m-nom kaane á, amba ma'as yoose **yan-dor Yeso** ye muut ʉr-hi be-de ʉn nom ʉn senge-mo ʉr-bon be-de ʉn hun-ne ye ro ʉn hoob-o ʉn gwu à. Da-o yan-dor nome kaane ya yage she'et-de o-hwaab.

¹⁵ Myet yan-dor ye ro kane à, ro wo m-gas. Te wo m-zee o gas or na ne yan-dor kane ʉn o-Kirit, ye wasse ʉn na ne à.

Yar-mo Shir ro ʉn no ne kap!

* **Bɔr-ʉs tet:12** 3:12 Hyen komo: Seng 20:4; Apis 6:21-22; Koro 4:7-8; 2Tim 4:12. † **Bɔr-ʉs tet:13** 3:13 Hyen komo: Seng 18:24; 1Kor 16:12.

Takurda-o Burus o wu gene Pirimõn

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1-3

Bom un Pirimõn 4-7

Kõne un Onesimus us-kõn 8-22

Ur-kõm 23-25

Ur-gas

¹ Ka takurda-o un rwuun be un de Burus, wu ro ke'o à, ha-mõ un be-ur Pirimõn. A un ka me remen um rworog ma-ut **Kiristi*** Yeso to ur-bon. Me un **Timoti** ne or na ro wo m-gas.

Pirimõn wo ko-nay-wu, komo or te n-me un senge-m **Kiristi**. ² Te komo m-gas un **yan-dor Yeso**, ye ro m-morge un hur-o ru remen bongon-de Shir à. Tomso te m-gas un or na ne'a, jin-de un wu Apiya, un Arkibus ko-karma be-de un rwor un **Ma-to m-Rerem** to ma **Kiristi**.†

³ Um kõnog Shir Tato na un Wan-Koyan ne Yeso Kiristi, ye ye'et nõ m-yar un gwugwu-mõ ur-hur ne.

Was-m Pirimõn m-sher ne

⁴ Qr re Pirimõn, ko o ke da-o um kõne, me wo m-tan um 'ye Shir re ur-bongon, ⁵ remen um hogute wo m-was un hun-ne ye Shir ne kap, m-sher ne mo wote à, be-ur Wan-Koyan Yeso. ⁶ Kõn-us re se ro, mgorog-ur nõ de ur-bon de un yan-dor o un **Kiristi**, de gu wo o nept rii-yo ur-bon, yo o yoose be-ur Yeso **Kiristi**. ⁷ Wan-henem re, was-m ru ya'ag me o-zak un caari-o un jaab-o ut-men ne! Men-to un yan-dor nõmog o-zak rem ru.

Us-kõn rem Onesimus

⁸ Remen kaane, rem **Kiristi**, man nom jaab-o ut-men, um rurutu wo yo o he nom yo depe à untun wan-dor. Amba man gaktu wo á, ⁹ remen me wo m-was. Me, Burus, ko-mõng kanẽ ke'o, rem **Kiristi** Yeso, um jiište m-cõn um kon wo. ¹⁰ Me wo us-kõn o nome Onesimus‡ rii-yo ur-bon, wu warge wa re bo um ro ke'o à.§ ¹¹ N-ga wu ro hwaa be un du, amba m-mõka ko-yan-gwu-wu be un du un me ne.

¹² Me wu m-muutbe be un du, amba hur un de ro be-de un wu. ¹³ Bo um ro ke'o kane à, remen rworu un Ma-ut m-Rerem à, um ro kõnog um yagu wu kane un me ne remen wu guut me un sugẽ un du. ¹⁴ Kap un kaane ne, me cõn um ru nõm un yo ken rii-yo ba wo un cõn à. Amba man cõn o nom yo un cõn-m ru ba m-gakte. ¹⁵ Q ken da-o, Onesimus ro wongute un wo ne un ya o-da hiin, remen o doot wu m-gõks ba m-ta. ¹⁶ Wo gõks wu untun ko-guw á, amba arge kaane, gwot wu untun or ru ko-yan-dor, wu o cõne à. Me wu m-was deen. Depete o was un wu ne arge kaane, un es-de un wu ko-guw-wu Shir, un wu shere ne be-ur Wan-Koyan à.

¹⁷ Un kaane, urege wo us-barag, me or ru wu, gõks Onesimus bo o he me m-gõks à. ¹⁸ Urege Onesimus nomotu wo **ur-ba'as**, sokse wu. Urege wo wu m-dore ur-moog, muut ka moog-de un hi un de. ¹⁹ Me genbe un kom-ut re: Me, Burus, man topso wo kap yo wo Onesimus m-dore à. (Man nom ma-to un hogõ pu-o, o o kumẽ be un de á.) ²⁰ Un kaane heno re, hakkure, um kõnog yo ka be un du, rwõ men-ut re nom m-gwugwu! Nõm yo ka remen jin-ur Wan-Koyan na, na hen-ne ye be-ur **Kiristi**.

²¹ Um nepse dorõtte-o ru, wõa nom har ma arge yo um kõne wo à. ²² Komo har m-mõka, kum o-kuke rem re n-me un hur-o ru, remen me o-sakto, Shir a gõks kõn-us nõ kap wu muutbu me be-ur nõ.

Gas-de ur-kõm

²³ Epararas, wu ro ke'o un me ne à, remen wu ro un dor **Kiristi** Yeso, tombutu wo gas-de un wu.* ²⁴ Kaane komo or re ne yan-senge-mõ un rworu un ma-ut Yeso, Markus, un Aristarkus, un Dimas, un Ruka ne, or re ne n-me m-senge ye wo ur-gas.†

²⁵ Yar-mõ Wan-Koyan Yeso **Kiristi** ma'as un wo ne!

* 1:1 1:1 Wu Shir daagne à. † 1:2 1:2 Hyen komo: Koro 4:17. ‡ 1:10 1:10 Jin-ur Onesimus de ro "Net sq-wu."

§ 1:10 1:10 Hyen komo: Koro 4:9. * 1:23 1:23 Hyen komo: Koro 1:7; 4:12. † 1:24 1:24 Hyen komo: Seng 12:12,25; 13:13; 15:37-39; 19:29; 27:2; Koro 4:10,14; 2Tim 4:10-11.

Takurda-o a gene Ibra-ṅe à Yahuda-ṅe

Rem-se rɔ n-mɛ à:

M-zante: Kiristi rɔ myet hyangan-mɔ Shir 1:1-3
 Gɔs-ut Kiristi arge yan-tɔm-ye Shir 1:4—2:18
 Gɔs-ut Kiristi arge Mosa un Josuwa 3:1—4:13
 Gɔs-ut Kiristi arge wan-Cɔw un kɔn-se Shir 4:14—7:28
 Gɔs-to un ɛss un ma-ut Kiristi 8:1—9:22
 Gɔs-ut seke-ut Kiristi 9:23—10:39
 Sher-mɔ jiishe à 11:1—12:29
 Nɔm un yo Shir cɔne à 13:1-19
 Kɔn-se ur-kɔm 13:20-21
 Ma-to ur-buste 13:22-25

Ma-to ka Shir tɔmmɔte

Wà un wu Yeso rem na

¹ N-ga N-ga, Shir nɔmog ut-ma un tat-ṅe na ṅe be-to un yan-Rwɔr un Ma-to Shir o-da ut-moɔr ṅe, us-ɔɔr ṅe un hɔn un hɔn. ² Amba m-mɔka un kà da-o ur-buste o, wu nomutu na ut-ma be-ur Wà un wu Yeso, wu Shir nɔmɛ hɔno o-dak un bu-yo un wu à, da-o ur-kɔm tomso Yeso warguru wan-gwɔmo-to un kɔ yo ke rii-yo remen Shir daagne wu. ³ Wɔ gute **Wà-wu Shir**, o hyanuru seps-mɔ Shir. Wɔ hyene wu, ragaan-wu rɔ un Shir ṅe. Wɔ rɔ bɔk hɔno o-dak ṅe un ma-to un wu tɔ ur-bɛɛb. Bɔ wu soksutu na **ba'as**-ut na à, wu daaru n-Tɔn un shir, wu she'eturu un be-de ut-gwɔmo n-riib o un Shir Wa-ut-Hyat.

Wà-wu Shir jiishte yan-tɔm-ye Shir

⁴ **Wà-wu Shir** jiishte **yan-tɔm-ye Shir**. Shir ak wu Wà un wu. Kaṅe wu jiishe ye be-de un ka jin-de. ⁵ Shir zɛɛru wu,

“Wɔ Wà re wu,

Caane un waragte Tato ru.”*

Komo Shir doog m-rwɔr un ma-to un wu un nu-o un wu ken wu, wu zee,

“Man warag Tato un wu,

Wu warag Wà re.”†

Amba wu tak m-zɛɛ un yan-tɔm-ye un wu kaane á. ⁶ Da-o Shir tɔmne Wà un wu, wu co, un hɔno o-dak à, wu zɛɛru,

“Yage **yan-tɔm-ye Shir** kap ye kwuktutu wu,

ye nomote wu ur-bɔngɔn.”‡§

⁷ Shir rurutu na ma-to un yan-tɔm-ye un wu. Wu zɛɛru,

“Wu rɔ m-muut un yan-tɔm-ye un wu untun m-yo,

Guw-ṅe ye un wu untun rem-de o-ra.”*

⁸ Amba un ma-ut Wà un wu, wu zee,

“Wɔ Shir, gwɔmo-ut ru to m-ta to á.

Piish un ma-to o-nip,

to rɔ gwoɔb-yo un gwɔmo-ut ru.

⁹ O bɔk o-nip. Wɔ un nɔm **ur-ba'as** á.†

Remen kaane o, mɛ, Shir ru, un dagantu wo,

Un sagabutu wɔ ut-gwɔmo arge or ru ṅe o-zak ṅe.”‡

¹⁰ Wu zɛɛru wu komo,

“Wan-Kɔyan o, cin ur-takan,

wɔ nɔmɛ o-tɔn o-dak ṅe.

¹¹ Komo tɔa tees. Wɔ ṅe, wɔa te á.

O-dak o-tɔn ṅe tɔa tees untun bɔ o-gund rɔ m-ta à. §

¹² Wɔa putum to untun ut-gund,

Wɔa sugu to bɔ net rɔ m-suge matuku-ut ut à.

Amba wɔ, wɔa barme á.

* **Bɔr-o gaan:5** 1:5 Hyen komo: Bɔng 2:7. † **Bɔr-o gaan:5** 1:5 Hyen komo: 2Sam 7:14; 1Nom 17:13. ‡ **Bɔr-o gaan:6** 1:6 Hyen komo: Bɔng 97:7. § **Bɔr-o gaan:6** 1:6 Hyen komo: Kara 32:43 (ut-Girik). * **Bɔr-o gaan:7** 1:7 Hyen komo: Bɔng 104:4 (ut-Girik). † **Bɔr-o gaan:9** 1:8-9 Hyen komo: Bɔng 45:6-7. ‡ **Bɔr-o gaan:9** 1:9 Hyen komo: Isha 61:1,3. § **Bɔr-o gaan:11** 1:11 Hyen komo: Isha 51:6.

Komo hak-ɔs ru se a te á. ^{*}

¹³ Shir dooru m-zɛɛ un Wà un wu,
 “She'et un ka be-de ut-gwomo de,
 har un ru'ut yan-yage-ut ru waragte
 rii-yo o he m-yawag un na-ɔs ru à.”[†]

Shir tak m-zɛɛ yan-tɔm-ye un wu kaane á. ¹⁴ Ye **yan-tɔm-ye Shir** guw-ne ye cot. Ye kukt-to to Shir tɔmne remen ye nɔmɔtɛ hun-ne ye he kum un gwu à, m-guw.

Bɔr-ɔs yoor

Raag nɔ ut-to un Ma-ut Yeso

¹ To, bɔ a hyane **Wà-wu Shir** jiište **yan-tɔm-ye Shir** m-sek à, se a muut nɔ ur-hi be-de un ma-to un wu to a hoge à. A jar a ho'os to, to possu na á. ² Ma-to rwuune un nu-se un **yan-tɔm-ye Shir** à, a hyanag 'wɔns-mɔ un to. Kap ye yage to m-dɔre à, ye swogɔg ur-kɔɔb hond hond un **ba'as-to** un ye ne. ³ A ru á, urege a yagute m-was un ka caari-to ut-ma to un gwu to ne. To rwuune un nu-o un **Wà-wu Shir** à. **Wà-wu Shir**, wu rɔ na Wan-Koyan à, Yeso un hi un de un wu, wu ru ru na to. Ká da-de ne, ye hoge to un nu-o un wu à, ye dooru na m-rure un nip-o un to. ⁴ Ye rɔ m-rwor ut-ma, **Kukt-o Shir** o rɔ ye m'ya m-yar un hon n-hon, kɔ wu ke un gɔ un mɔ ma un wu yar-mɔ ne, bɔ Shir cone à. Komo Shir tosutu ye un bu-se un nɔm un rem-se o-napa, ut-hyat, un rem-se mɔɔr-to ut-made ne.

Yeso Wà-wu un net

⁵ O-Tɔn, o-dak ne to roone à, to a un ma-to un to m-mɔka à, ba **yan-tɔm-ye Shir** ye a ya'e ur-beeb ye nomot gwomo-to un to á. ⁶ Wu ken geneɛ un de ken be-de un Ma-to Shir, wu zɛɛru;

“¿Ya rwɔ'e wɔtte m-was un te ne hun-ne,
 har wɔtte net^{*} m-hwɔ n-me un barag-ɔs ru?”

⁷ Un ya o-da hiin,
 o rwɔ'og net un con-de wɔ de un **yan-tɔm-ye Shir** á.
 Komo o sagbu wu m-sek mɔsse m-seps ne.

⁸ O ya'ag wu gwomo-to un kɔ yo ke rii-yo, yo o nɔme à.”[†]
 Yatt-yo kuse ba wɔ un ya'as wu á.

Amba m-mɔka a un gɔ hyan net hokste bɔp un ka rem-se kap se Shir ya'ase wu á. ⁹ Wu a m-hyan à wu rɔ Yeso, un ya o-da hiin a muute wu, wu wɔɔ **yan-tɔm-ye Shir** á. Remen yar-mɔ Shir, Yeso marag remen hun-ne kap. Komo m-mɔka bɔ wu suute ur-kɔɔb har wu meret à, a sagabu wu m-seps, m-sek ne.

¹⁰ Shir nɔme koyan, komo koyan remen seps-mɔ Shir mɔ. Shir nɔmog kashi un rii bɔ wu muute Yeso shiishe hond hond un bu-yo un swɔ ur-kɔɔb à, bɔ Yeso kutɛ yakar-ye Shir deen bu-yo un gwu à, komo heeturu ye be-de un seps-mɔ un wu. ¹¹ Yeso rɔ un sokse un hun-ne **ba'as-to** un ye. Komo un Yeso un ye a sokse **ba'as-to** un ye à, myet Tato o-gaan ye rɔ. O rwɔ'e Yeso rotte m-hoge m'e á, wu zeet ye hen-ne ye un wu. ¹² Wu zɛɛru Tato un wu,

“Man bum jin un du be-ur hen-ne re ne.

N-me un mɔrog-de un hun-ne ru,
 man hu sep-to un bɔngɔn un du.”[‡]

¹³ Komo wu zɛɛru hun-ne,

“Man sher be-de Shir.”

Komo wu dooru m-zɛɛ,

“Mɛ ka kaɛ ne yakar-ye ye Shir ya'u mɛ à.”[§]

¹⁴ Cin da ka yakar-ye ye Shir ya'e Yeso à, hun-ne ye, yanze o-Kukt á, wu, un cen wu Yeso, wu waragte net untun ye, remen wu meret, wu sabursute **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kɔt**, wu hantɛ m-mar à. ¹⁵ Komo wu waragte net untun ye, remen wu ustɛ ye, ye roa ma'as m-guw un hɔ-to un hɔog-mɔ un ye remen gyer-o m-mar à. ¹⁶ Net a hyen cas unze Yeso un haan remen wu guut **yan-tɔm-ye Shir** á, amba wu un haan wu guut yakar-ye un baag-o **Ibrahi**.^{*} ¹⁷ Remen kaane yo ken bu-yo rɔ kɔn á, se Yeso waragte untun hen-ne ye un wu ne, remen wu waragte ko-wa-o-nip, un wa-ur-'won ne be-de ko-Gwomo-wu un kɔn-se Shir, be-de un nɔme Shir m-guw, remen wu he sokse un hun-ne **ba'as-to** un ye

^{*} **Bɔr-o gaan:12** 1:10-12 Hyen komo: Bɔng 102:25-27 (ut-Girik). [†] **Bɔr-o gaan:13** 1:13 Hyen komo: Bɔng 110:1.

^{*} **Bɔr-ɔs yoor:6** 2:6 Wà-wu un net. [†] **Bɔr-ɔs yoor:8** 2:6-8 Hyen komo: Bɔng 8:4-6. [‡] **Bɔr-ɔs yoor:12** 2:12

Hyen komo: Bɔng 22:22. [§] **Bɔr-ɔs yoor:13** 2:13 Hyen komo: Isha 8:17-18 (ut-Girik). ^{*} **Bɔr-ɔs yoor:16** 2:16

Hyen komo: Isha 41:8-9.

tɔ yɛ nomɛ Shir à. ¹⁸ M-mɔka kaanɛ, Yɛso swoog ɔr-kɔɔb komo bɔ a megertɛ wɔ à, wɔ rees gun kɔwan wɔ a ɔt-meger à.

Bɔr-ɔs tet

Yɛso jiištɛ Mosa

¹ Remen kaanɛ, tu nɔ yish be-ɔr Yɛso, wɔ Shir tɔmnɛ, wɔ waragɛ na ko-Gwɔmo-wɔ ɔn kɔn-se Shir ɔn rɔrɔ ɔn yɛ ken yɛ nɛ ɔn yo tɛ shɛtɛ à. ² Yɛso nɔmog o-nip be-de Shir wɔ daage wɔ à, ɔn kɔ yo ke rii-yo, yo Shir zee wɔ nom à, bɔ **Mosa** nɔmɛ o-nip be-de ɔn sɛngɛ-mɔ Shir à, be-de ɔn hur-o Shir.* ³ A 'wɔstɛ sɛk-m Yɛso aragɛ mɔ ma **Mosa**, bɔ a rɔ ɔn bɔm ɔn ko-yan-mà-tɔ o-hur, arge hur-o wɔ ma'ɛ à. ⁴ Kɔ o ke hur-o, o rɔ ɔn wɔ ma o nɛ à. Amba Shir nɔmɛ kɔ yo ke rii-yo. ⁵ **Mosa** nɔmog o-nip ɔn guw-mɔ ɔn hur-o Shir kap, komo wɔ ɔn rɔrɛ hun-nɛ rii-yo Shir he m-zɛɛ ɔ cɔ à. ⁶ Amba **Kiristi** nɔmog o-nip bɔ wɔ rɔ Wà ɔn hur-o Shir à. Shir rɔ m-shɛr ɔn wɔ ɔn gwɔmo-tɔ ɔn hun-nɛ yɛ Shir. Komo a rɔ ká hun-nɛ yɛ, ɔrɛɛ a rɔ ɔn jaab-o ɔt-mɛn nɛ, komo a nom ɔs-sɛs ɔn saktɔ-o na nɛ, ka o rɔ n-mɛ **Kiristi**.

A nak yan-kɔɔb-de m-shɛr ɔt-tɔ

⁷ Tɔ, yo **Kukt-o Shir** zee à, yo rɔ:
“Caanɛ, ɔrɛɛ nɔ hogutɛ cɔr-o Shir,

⁸ nɔ jar-o jar nɔ nom cikt-de ɔr-hur
bɔ tat-nɛ nɔ nɛ inɛ mɛ zang,
da-de yɛ megɛ mɛ o-dákár á.

⁹ Rɛɛnɔ o ya-n-ga-yɛ nɔ megɛ mɛ,
Kɔ de yɛ hyentɛ sɛngɛ-mɔ ɔn nɔmɛ à, mɔ ɔt-hyat ¹⁰ ɔs-hak ɔr-kwɔɔz ɔt-yoor [40].
Rɔ wɔ'ɛ ɔn nomot ɔs-ryaab ɔn ká zaman-yo nɛ, ɔn zee:

'Koyanda yɛ ɛstɛ hur-de ɔn yɛ ɔr-hew nɛ ɔn mɛ nɛ,
yɛ nap komo cɔw-ɔs re á.'

¹¹ O rwo'ɛ ɔn tɔndɔtɔ yɛ ɔn ryaab-ɔs re.
'Yɛa tɔw be-de ɔn wɔwɛ ɔn de á,

de ɔn ro zɔngsɔtɔ yɛ, yɛ wɔwɛtɛ á.' ”‡

¹² Nɔm nɔ cɛɛn, ɔr re nɛ, taase kɔ wan-gaan be ɔn nɔ wɔ nɔm barag-ɔs 'yo-se ɔn hur-de ɔn wɔ, kɔ nɛ kɔɔb-de m-shɛr, wɔ tukɛ Shir o ɔn hogɔ o-cin. ¹³ Sɛngu nɔ do yɛ ɔn ɔr nɔ nɛ jaab-o ɔt-mɛn kɔ de ke hɔ-de, nɔ sɛngɛ m-nɔm kaanɛ nɔ kumɛ ɔr-keɛr. Taase **ba'as-de** raks wɔ ken be nɔ, wɔ nɔm ɔr-cikt. ¹⁴ Remen a sɛngutɔ nɔ m-shɛr gung gung be-de Shir bɔ a ro m-nɔm ɔr-takan à, har ɔr-kɔm, bɔ a he m-warag kang-o gaan ɔn **Kiristi** nɛ à. ¹⁵ A genɛg be-de ɔn Ma-tɔ Shir, a zee,

“Caanɛ, ɔrɛɛ nɔ hogutɛ cɔr-o Shir,
nɔ jar-o jar nɔ nom cikt-de ɔr-hur,

bɔ tat-nɛ nɔ nɛ inɛ mɛ zang á.”§

¹⁶ Barag nɔ ɔr-bon nɛ nɛ ma-tɔ ɔn ká hun-nɛ yɛ: Ka hun-nɛ yɛ hogutɛ Ma-tɔ Shir, yɛ hyanag rem-se ɔt-hyat da-o **Mosa** rwɔntɔ yɛ dak-o o-**Masar** à, myet ɔn kaanɛ nɛ, yɛ tuku tɔ o-cin. ¹⁷ Shir nɔmog ɔs-ryaab ɔn yɛ nɛ hak-ɔr kwɔɔz-ɔt yoor [40], komo yɛ nomutɛ wɔ kɔɔb-de o-dɔrɔttɛ yɛ marɔrɔ n-tɛ o-dákár. ¹⁸ Ká hun-nɛ yɛ yage Ma-tɔ Shir remen kɔɔb-de o-dɔrɔttɛ, Shir tɔndɔtɔ yɛ ɔn ryaab-ɔs ɔn wɔ. Yɛa tɔw be-de ɔn wɔwɛ-de ɔn wɔ á.* ¹⁹ Tɛ nepstɛ ká hun-nɛ yɛ kum m-cɔw be-de ɔn ká wɔwɛ-de á, remen kɔɔb-de ɔn shɛr-mɔ ɔn yɛ be-de Shir.

Bɔr-ɔs nass

Swɔr o-nu o ɔr-wɔwɛ

remen hun-nɛ yɛ Shir

¹ Har caanɛ swɔr o-nu o Shir o m-cɔw ɔr-wɔwɛ de Shir rɔ kɔn. Sɛ a nɔm nɔ cɛɛn, ɔntaase wɔ ken wɔ be-ɔr nɔ, wɔ taage m-cɔw ɔn ká wɔwɛ-de. ² A hogussutɛ kɔ'ɔt ɔn **Ma-tɔ m-Rerem** tɔ Shir bɔ a rɔrɔ yɛ ka à. Amba ka hogɛ-mɔ yɛ hogɛ á, mɔ gu yɛ á, remen yɛ shɛr ɔn ka ma-tɔ yɛ hogɛ á. ³ Komo, na yɛ shɛrɛ à cot, a he m-cɔw ɔn ká wɔwɛ-de. ɔntɔn bɔ Shir zee à,
“ɔm tɔndɔtɔ yɛ ɔn ryaab-ɔs re.

'Yɛa tɔw wɔwɛ ɔn de á.' ”*

* **Bɔr-ɔs tet:2** 3:2 Hyen komo: Qɔg 12:7. † **Bɔr-ɔs tet:6** 3:6 Wɔ Shir daagne à. ‡ **Bɔr-ɔs tet:11** 3:7-11 Hyen komo: Bɔng 95:7-11 (ɔt-Girik). § **Bɔr-ɔs tet:15** 3:15 Hyen komo: Bɔng 95:7-8 (ɔt-Girik). * **Bɔr-ɔs tet:18** 3:16-18 Hyen komo: Qɔg 14:1-35. * **Bɔr-ɔs nass:3** 4:3 Hyen komo: Bɔng 95:11.

Shir ʉn zee kaane kɔ de wʉ be'este wʉ komoste senge-mɔ ʉn wʉ cin da-de wʉ nome koyan à. ⁴ ʉn de ken be-de de ʉn Ma-to Shir, Shir nomog ʉt-ma, ma-to ʉn **Ho-de ʉr-Wuwe**, wʉ zee, "Ho-ʉr ata'yoore-de, Shir wʉwe be-de ʉn senge-mɔ ʉn wʉ mɔ wʉ nome à kap."[†] ⁵ A karuntussute komo be-de wʉ zee kaane à,

"Ye'a tʉw wʉwe ʉn de á, de ʉm ro zongsutu ye,
ye wʉwute á."[‡]

⁶ Wʉwe-de Shir rɔ kon remen hun-ṅe tʉwʉt, amba ka ye takne m-hoge ʉn **Ma-to m-Rerem** tɔ Shir à, ye kum ka wʉwe-de á remen koob-de o-dɔrtte ʉn ma-to ye hoge à. ⁷ Shir este ɔ ken da-o ɔ m-cɔw be-de ʉn wʉwe-de ʉn wʉ, komo ka da-o caane ɔ. N-ga n-ga, wʉ rurute **Dawuda** wʉ do swɔr ʉn ka nu-o, bɔ ʉm ro zeege à,
"Caane, ʉrege nɔ hogute cɔr-o Shir,

nɔ jar-o jar nɔ nom cikt-de ʉr-hur á."[§]

⁸ ʉrege Josuwa ro ya'ag hun-ṅe ʉr-wʉwe, Shir roa do m-tan ʉn de ken **Ho-de ʉr-Wuwe** de á.*[†] ⁹ Har m-mɔka de de ken wʉwe-de kuste essese de hun-ṅe ye Shir hette m-wʉwe à, bɔ Shir wʉwe ho-ʉr ata'yoore-de à. ¹⁰ Kowan wʉ cɔwe ʉn ká wʉwe-de, wʉa wʉwe be-de ʉn senge-mɔ ʉn wʉ, bɔ Shir wʉwe da-o wʉ komɔ nom ʉn hono o-dak à.[‡] ¹¹ A sengu nɔ a tʉwʉt nɔ ʉn ká wʉwe-de. Taase wʉ ken wʉ taage m-cɔw remen koob-de ʉn dɔrtte-o ʉn wʉ, bɔ ye ka taage m-cɔw à.

¹² Remen Ma-to Shir tɔ ro ʉn hogge ne. Tɔ ro m-wons ne. Tɔ ro m-senge ʉntʉn o-magay ɔ m-rye jit-ʉr-jit. ʉntʉn magay-o rɔ m-caat ʉr-ap ʉt-caar ne, ɔ kutʉ na rii-yo rɔ n-mɛ na à, ka bɔ-o Ma-to Shir rɔ m-cɔw ʉn hur-de ʉn net, tɔ kutʉ na barag-ʉs na se ʉr-bon ʉn se ʉn ba ʉr-bon ne. ¹³ Yatt-yo rɔ wukusse be-de Shir á. Kɔ yo ke rii-yo cas ɔ yo rɔ be-de ʉn wʉ, komo a rurʉ wʉ myet yo a nome à.

*Yeso caari-wʉ ʉn ko-Gwɔmo-wʉ
ʉn kon-se Shir*

¹⁴ A ʉn caari-wʉ ʉn ko-Gwɔmo-wʉ ʉn kon-se Shir, wʉ ha'e re n-Ton à, wʉ wʉ rɔ Yeso **Wà-wʉ Shir**. Remen kaane yage a bupt sher-m na ʉt-kom ʉt-yoor tɔ a rotte à. ¹⁵ Wʉ wʉ rɔ ʉn hyan ʉn 'wɔn ʉn na be-de ʉn koob-de ʉn beeb-ʉr na. Remen yan á, da-de wʉ she'ete she'et-de ʉn net hono o-dak à, a ro megerte Yeso ʉn kɔ yo ke rii-yo bɔ a rɔ na ʉt-meger à, amba wʉ nom **ʉr-ba'as** á. ¹⁶ Yage a heet nɔ sasa be-de ʉn kwʉur-de ʉn yar-mɔ Shir, remen a kumut ʉr-'wɔn komo a kum yar-mɔ Shir mɔ he na m-gu da-o a rɔ m-swɔ ʉr-koob à.

Bɔr-ʉs taan

Ko-Gwɔmo-wʉ ʉn kon-se Shir

¹ Kɔ wʉ ke ko-Gwɔmo-wʉ ʉn kon-se Shir, a wʉ m-daag be-de ʉn ɔr ʉn wʉ ne sek-ye. Wʉ sugute wan-heef m-yar, ʉr-**seke** ne tɔ ʉn hun-ṅe be-de Shir remen **ba'as-to** ʉn ye. ² Komo ʉn cen wʉ ʉntʉ nome net-wʉ à, wʉa hoks ʉr-she'et ʉn hun-ṅe raag-ṅe ne ʉn ya-ʉt-**ba'as** ne ʉn bu-yo gwugwer-mɔ ʉr-hi mɔ ʉn wʉ. Remen wʉ ʉn cen wʉ, wʉa hoks m-he. ³ Remen kaane, se wʉ nomoste ʉr-**seke** remen hun-ṅe, komo wʉ nomo hi ʉn de ʉn wʉ.*

⁴ Komo yatt-wʉ he m-dege ʉn hi ʉn de ʉn wʉ m-sek wʉ waragte Wan-co be-tɔ ʉn Gwɔmo-ṅe ye ʉn kon-se Shir á. Se wʉ Shir aage à, bɔ wʉ aage **Haruna** n-ga wʉ waragte Wan-co be-tɔ ʉn Gwɔmo-ṅe ye ʉn kon-se Shir à.[†] ⁵ Kaane ɔ komo **Kiristi** wʉ dege hi ʉn de ʉn wʉ m-seps, remen wʉ waragte ko-Gwɔmo-wʉ ʉn kon-se Shir á. Shir daage wʉ. Shir zeege wʉ,
"Wɔ Wà re wʉ.

Caane ʉn waragte Tato ru."[‡]

⁶ Shir zeeɔr wʉ ʉn de ken be-de komo,

"Wɔ ko-wan-**Cɔw ʉn kon-se Shir** wʉ, wʉ ʉn ba m-ta.

Wɔ rɔ ʉntʉn **Markisadik**."[§]

⁷ Da-de Yeso ro'e ʉn hono o-dak à, wʉ konog ʉs-kon deen har ʉs-'wɔn m-yish m-yish be-de Shir wan-gwɔmo-tɔ ʉn gwʉ be-de m-mar. Shir hoguru wʉ remen sek-mɔ Yeso ya'ʉ

† **Bɔr-ʉs nass:4** 4:4 Hyen komo: Taka 2:2. ‡ **Bɔr-ʉs nass:5** 4:5 Hyen komo: Bɔng 95:11. § **Bɔr-ʉs nass:7** 4:7 Hyen komo: Bɔng 95:7-8 (ʉt-Girik). * **Bɔr-ʉs nass:8** 4:8 Josuwa wʉ teke hun-ṅe ye o-Isra o-cɔw ha-mɔ ʉn dak-o Shir swɔre ye o-nu à. Dawuda cepuru ká ma-to ʉntʉn hak-ʉs zungu-ʉs nass [400] m-jim, bɔ ʉn cɔw-mɔ ye ʉn ká dak-o. † **Bɔr-ʉs nass:8** 4:8 Hyen komo: Kara 31:7; Josu 22:4. ‡ **Bɔr-ʉs nass:10** 4:10 Hyen komo: Taka 2:2.

* **Bɔr-ʉs taan:3** 5:3 Hyen komo: Rewi 9:7. † **Bɔr-ʉs taan:4** 5:4 Hyen komo: Rwʉ 28:1. ‡ **Bɔr-ʉs taan:5** 5:5 Hyen komo: Bɔng 2:7. § **Bɔr-ʉs taan:6** 5:6 Hyen komo: Bɔng 110:4.

wɔ à, komo wɔ nomote Shir o-dɔrotte.* ⁸ Kɔ de Yeso rotte **Wà-wɔ Shir** à, wɔ yooste nom o-dɔrotte be-de Shir be-de un koob-de wɔ swò à. ⁹ Swò ur-koob rwò'og Yeso wɔ shiig hond hond, komo m-mòka wɔa hoks m-gu un myet ye nomu wɔ o-dɔrotte à, har da-o ba m-ta. ¹⁰ Shir un daag wɔ ko-Gwomo-wɔ un kon-se Shir untun **Markisadik**.

A nak yan-yage un dɔre un Yeso ut-to

¹¹ Te un rii ne deen yo te he m-zee mɔsse un ka ma-to ne à, amba to rɔ us-nu ne a rurute nɔ bɔ to rɔ à remen nɔtt hɔr-mɔ nap un rii á. ¹² Cin ya ca á, nɔ un dor Yeso har m-mòka, wooste nɔ senge yoose un ye ken. Kap un kaane ne, nɔ un conog wɔ he nɔ m-yoose rem-se yan-dor pu-ye rɔ m-yoos be-de un Ma-to Shir à. Nɔ untun yan-yaar ye, ye rɔ m-swò m-yow à, yea hoks m-re ut-ga á. ¹³ O nepste wan-yaar shi á, remen de-de wɔ rɔ m-su cot. Wan-dor Yeso shi á urege wɔ nap nom un kashi rii á.† ¹⁴ Rii-yo m-re yo m-hwò'ogon yo un te bo'ose à yo. Kaane o komo yoos-de un rem-ɔs gos-se se un **Kiristi**, se ma ye bo'ose be-de un **Kukt-o Shir** ye cot, ye rɔ m-senge mɔ un nap rii-yo ur-bon un yo un ba ur-bon ne, komo ye nom kashi un rii.

Bɔr-ɔs cind

¹ To remen kaane, nɔ ma'as bɔ un yoos-de a yoosu nɔ da-de nɔ waktune be-de Shir á. Dɛk nɔ yoos-de nɔ hette m-bo'ose à.

Nɔ yage muut un rem-se o-hwaa se rɔ un hante m-mar à,
Shɛr nɔ be-de Shir. ² Nɔ nepste ma-to un:

Yo'os un net n-te m-ho ne, un
Hwò ut-kom ne un hi-de un net, un
Ine-mò margan-ne ne, un
Piish ut-ma ne to ba m-ta.

³ Yage a bo'osutu nɔ, urege Shir zeeɛ.

⁴⁻⁶ Ka ye shere be-de Shir á, ka da-de ye 'yaruru yo Yeso nomu ye à n-ton o-kan, yea hoks m-waktune be-de Shir komo á, ra nome á.

Ka ye nape nip-o Shir á,

Ka ye rake yar-mɔ un Ton-o shir n-me un Ma-to un Shir á,

Komo ye gokste wong-de un ye de **Kukt-o Shir**, un beeb-de a he ye m-ya à, n-me un hooq-o roone à,

yea hoks m-waktune be-de Shir komo á. Yea hoks m-waktune komo á, remen ye 'yarag Yeso ur-**seke** de un wɔ ne. Ye rɔ untun ka hun-ne, ye kame Yeso ton-o ce à. Ye rɔ untun ka hun-ne, ye yo'oge Yeso be-de hun-ne komo á.

⁷ Kem-o a m-he hond hond à, o rɔ m-muse o-dak, yan-tom gooru ur-go. Ye gwowuru tom, a kumuru rii-yo m-re be-de un wɔ gwowe o-kat à. Shir rɔ m-rwunte o-kwum un ka kat-o.

⁸ Amba urege dak-o rɔ m-pot un yokor un to-to un wɔ ne, yatt rii-yo o he m-kum be-de un o á. Shir rɔ un ma-to un huu ka kat-o nu-o yo-o. Ur-kom, komo tuks-mɔ a he o.*

⁹ Or re ne, kɔ te ruru nɔ ut-ma untun to ka, te nepste nɔ m-nom un ka rem-se ur-bon se hun-ne rɔ m-nom à da-o ye kume gwu-o Shir. ¹⁰ Taase nɔ zee Shir rɔ m-was un senge-m nɔ ne á. Wɔ rɔ m-was un mɔ ne. Wɔa top kɔ wɔ ke net-wu senge-mɔ un wɔ. Nɔ ye rɔ m-was un wɔ ne à, nɔ ye kutu wɔ m-was be-de un yan-dor ye un wɔ à. Har m-mòka nɔ rɔ ye m-gu. ¹¹ Rii-yo te cone à, kɔ wɔ ke wan-gaan nɔ wɔ, wɔ senge go un ka senge-mɔ har a woot ho-de Shir. A kum rii-yo a o-sakt à be-de wɔ. ¹² Nɔ nom m-zar á. Doru nɔ bu-yo un ye bope Ma-to Shir à. Bo ye bope to à, ye mo'uru ur-hur be-de un wɔ, har wɔ shoosuru ye rii-yo wɔ zee ye à.

Shir a shoos yo wɔ zee à

¹³ Yatt-wɔ jiishe Shir á, un kaane wɔ swore o-nu un **Ibrahi**. Wɔ tonduru un jin-de un wɔ, ¹⁴ bɔ wɔ zee **Ibrahi**, "Me, Shir, jip man huu wɔ nu so-ye. Um 'ye wɔ yakar deen."†
¹⁵ Kaane o, bɔ **Ibrahi** mo'e hur-de un wɔ à, Shir ya'asuru wɔ yo wɔ swore o-nu wɔa kum à.

¹⁶ Urege wɔ ken conog wɔ hongse sunge-mɔ ut-ma, ye rɔ m-tond un jin-de un wɔ jiishe ye à. ¹⁷ Ka ye roa goks yo wɔ swore o-nu à, Shir un con ye nept unze wɔ à kuse á, remen kaane wɔ dooru m-tond un ka swo'ru nu-o. ¹⁸ Shir rɔ m-rwor ut-bo á! Remen kaane tond-o un wɔ un swooru nu-o un wɔ ne yatt-wɔ he to m-shakt á. A teere o-rek ha-mɔ be-de Shir **Wan-Gwu** à. M-mòka tond-o un wɔ un swooru nu-o un wɔ ne, a 'ye

* **Bɔr-ɔs taan:7** 5:7 Hyen komo: Mati 26:36-46; Mark 14:32-42; Ruka 22:39-46. † **Bɔr-ɔs taan:13** 5:12-13 Hyen komo: 1Kor 3:2. * **Bɔr-ɔs cind:8** 6:8 Hyen komo: Taka 3:17-18. † **Bɔr-ɔs cind:14** 6:14 Hyen komo: Taka 22:16-17.

na jaab-ọ ụt-mẹn a bųpt ka saktọ-ọ, ọ rọ be-ur na à. ¹⁹ Ka saktọ-ọ ya ọ rọ untun kashi o-hu, yo ur-beeb, komo ọ na m-cow n-mẹ ur-hur. Saktọ-o na caate ka gund-ọ sanẹ depi-ọ Shir á, har ọ heet na n-mẹ ụn be-de jiishe ba m-kukop à.† ²⁰ Yẹso be'estu na m-wọ kane, komo wu ụn cọw ụn suge-ur na. Wu rọ komo ko-Gwọmo-wu ụn kọn-se Shir wu ụn ba m-ta untun **Markisadik**.§

Bọr-ús ta'voor

Wan-Cọw ụn kọn-se Shir

¹ **Markisadik** ko-Gwọmo-wu ụn bọ-ọ o-Sarẹm wu ro'e. Wu rọ wan-Cọw ụn kọn-se Shir ọ jiishe à. Da-ọ **Ibrahi** ro'e m-jo'on sọ ur-gun à de a hootẹ gwọmo-nẹ à, **Markisadik** gontu **Ibrahi**, wu hụuru **Ibrahi** nu-ọ ur-bon. ² **Ibrahi** ya'asuru wu ur-gwug de ụn rem-se wu jo'ontẹ sọ ur-gun à. Wu hụsuru rii gaan be-de ụn op un ko yo ke rii-yo wu kumne á, wu ya'asuru wu. Jin-de un wu ur-takan de ro, "Ko-Gwọmo Kashi," tomso nẹ "Ko-Gwọmo-wu o-Sarẹm," de rọ "Ko-Gwọmo-wu ụn Gwugwu-mọ ur-Hur."* ³ Wutt o-tato á. Wutt o-inu á. A napu nẹ baag-ọ ụn wu á. A napu nẹ họ-de a matẹ wu á. Komo a nap họ-de wu mare á. Wu waragte untun Yẹso **Wà-wu Shir**, wan-Cọw ụn kọn-se Shir wu ụn ba m-ta.

⁴ War nọ gọ ụn gos-to ụn wu, har tato na **Ibrahi** ya'astẹ wu o-gaan be-de ụn op ụn rem-se ur-gun! ⁵ Ye kà yan-kọn-se Shir ye, yakar **Rewi**, **karamsa-o Mosa** zẹeg yea ma'as un goks o-gaan be-de un op be-to ụn hun-nẹ, or un ye nẹ, kọ de rotte kap mọ un ye yakar **Ibrahi** ye à.† ⁶ Kọ de, **Markisadik** rọ baag-ọ gaan un **Rewi** nẹ á, amba wu gokstẹ o-gaan be-de op be-ur **Ibrahi**, har **Markisadik** hụuru **Ibrahi** nu-o sọ-ọ, **Ibrahi** wu Shir swore o-nu ụn wu nẹ à. ⁷ Kowan torusse nu unze net-wu hu'e wu ken nu-o sọ-ọ à, jiishte ka wu a hu'e nu-o sọ-ọ à ụt-gos.

⁸ Myet kowan kọn-se Shir a mer, amba ye rọ m-goks o-gaan be-de ụn op be-de ụn hun-nẹ, **Markisadik** wu cot gokse o-gaan be-de op komo wu rọ ụn mar á. Komo Ma-to Shir yoosutu na wu rọ ụn hooq nẹ. ⁹⁻¹⁰ Kọ bọ **Ibrahi** ya'astẹ **Markisadik** o-gaan be-de ụn op á, da-de wu jo'ontẹ ur-gun à, cin a ro makt **Rewi** á. Kap un kaane nẹ sa o zee **Rewi** a ya'ase ka gaan-yo be-de ụn op, wu wu yakar-ye ụn wu rọ m-goks o-gaan be-de ụn op, myet un kaane nẹ, **Rewi** rọ n-mẹ ụn wur-o **Ibrahi** ko-ya-n-ga-ye-wu ụn wu da-ọ **Markisadik** gontẹ wu á.

Yẹso untun Markisadik

¹¹ Kọ de **karamsa-o Mosa** zette se ụn baag-o **Rewi** a he, kum un wan-Cọw ụn kọn-se Shir á, yea hoks muut un net kashi hond hond á. Remen kaane se a kumug wu ken wan-Cọw ụn kọn-se Shir wu untun **Markisadik**, otte wu ken wu sọ ụn baag-o **Haruna**. ¹² Urege a kumug sek-wu pu-wu wan-Cọw ụn kọn-se Shir pu-wu, ka da-ọ **karamsa-o** he m-barme. ¹³ Yẹso wu a un ma-to ụn wu m-mọka à, yatt-wu take nom un guw-mọ ụn seke-de o-hana un baag-ọ ụn wu á. ¹⁴ Kowan nepstẹ Wan-Koyan na un baag-o **Yahuda-nẹ** ọ a mate wu. Da-de **Mosa** ro'e m-rure ụn Ibra-nẹ ma-to ụn yan-Cọw ụn kọn-se Shir á, wu tan baag-o **Yahuda** á, remen a un daag ụn yan-Cọw ụn kọn-se Shir ụn ka baag-ọ á.

¹⁵ Myet to ka ma-to rọ m-rwuun cas, da-ọ a dege wu ken wu untun **Markisadik**, wu waragte wan-Cọw ụn kọn-se Shir. ¹⁶ A sagab Yẹso wan-Cọw ụn kọn-se Shir ba remen **karamsa-o** nomog ma-to ụn baag-ọ ụn wu á, amba Shir ụn sagab wu remen hooq-ọ ụn wu ọ m-ta ọ á. ¹⁷ Kaa a genẹ be-to ụn Ma-to Shir, a zee, "Wọ wan-Cọw ụn kọn-se Shir wu ụn ba m-ta.

Wọ rọ untun **Markisadik**."‡

¹⁸ A esstẹ ká **karamsa-o** n-ga ọ n-riib ọ ka, remen ot m-wons á, komo ọ waragte hwa. ¹⁹ Ká **karamsa-o** hoksu nẹ muut un net kashi hond hond be-de Shir á. Remen kaane nẹ, Shir nomuru na cọw-yo o-dish yo jiishe ur-bon à, komo yo he na m-muut yow yow un Shir nẹ.

²⁰⁻²¹ Shir ụn hi-de ụn wu tondte, da-ọ wu daage Yẹso wan-Cọw ụn kọn-se Shir á. Amba wu tak m-tond da-de a daage ye ken yan-Cọw ụn kọn-se Shir á. Ka ma-to wu tondte à to rọ:

"Me, Yawe, un tondte,
man wakse nẹ ma-ut re á.

‡ **Bọr-ús cind:19** 6:19 Hyen komo: Rewi 16:2. § **Bọr-ús cind:20** 6:20 Hyen komo: Bọng 110:4. * **Bọr-ús ta'voor:2** 7:1-2 Hyen komo: Taka 14:17-20. † **Bọr-ús ta'voor:5** 7:5 Hyen komo: Qog 18:21. ‡ **Bọr-ús ta'voor:17** 7:17 Hyen komo: Bọng 110:4.

'Wō wan-**Cōw un kōn-se Shir** wū un ba m-ta wū.' "§

²² Remen tōnd-ō Shir tōndē à, q rwo'ē Yēso waragte ēsuntē de un shoos un ká ma-tō, tō jiishe ur-bon à.

²³ Yan-**Cōw un kōn-se Shir**, yakar **Rewi**, ye rō ut-mōor nē remen mar-m wēneg ye m-she'et deen be-de un senge-mō un ye. ²⁴ Yēso rō m-mar á. Remen kaanē, senge-mō un wū mō un wan-**Cōw un kōn-se Shir** mō un ba m-ta. ²⁵ Remen kaanē, wū hoks ca un ko de ke hō-de nē, gu un ye rō m-hyoknē yow yow be-de Shir un raag-ō un wū à, remen wū rō un hōog nē q ba m-ta, wū rō komo m-ha co be-de un kōn-se Shir remen ye.

²⁶ Gōn ka ko-Gwōmo-wū un kōn-se Shir wū, wū a m-hōob, wū rō ba m-kūkop à, ba un rii-yo ut-reeb, ba **ur-ba'as**, Shir hūstē wū un hon remen wūt **ur-ba'as** á be-de un **ya-ur-ba'as**. Shir ya'astē Yēso m-sek arge ko yo ke rii-yo n-Tōn shir. ²⁷ Wū ba untun ka Gwōmo-ņe ye un kōn-se Shir ye, wū rō á. Ye un hōob-ō, ye ma'astē un **seke** ur-**seke** kō de ke hō-de. Ye **seke** de ma un ye **seke**-de **ur-ba'as** de, ka da-de ye **sekete** de un **ba'as**-tō un hun-ņe. Amba wū un **seke** de ma un wū **seke**-de o-gaan cot, da-ō wū ya'asē hi un de un wū à. ²⁸ **Karamsa-o Mosa** zēeg, a deeg net be-tō un or un wū un hun-ņe yan-kōob-de ur-bēeb remen ut-**ba'as**. A ya'as wū ko-Gwōmo-wū un kōn-se Shir. Amba un bū-yo un ka tōnd-ō, q wōonē un jim-de un ka **karamsa-ō** à, q zēeg a deeg **Wā-wū Shir**, wū Shir muute shiishe hond hond à, har da-ō ba m-ta.

Bōr-ūs eer

Yēso wū rō na ko-Gwōmo

be-de un kōn-se Shir

¹ 'Wūp-de un ma-ūt na de rō a rō un ko-Gwōmo-wū un kōn-se Shir nē, wū rō tara un be-de ut-gwōmo n-riib q Shir Wa-ut-Hyat n-Tōn shir á.* ² Kanē wū rō m-nōm un senge-mō un wū mō un kōn-se Shir un depi-ō o-nip q Wan-Kōyan nomē à, yanze un depi-ō hun-ņe nomē á.

³ Bō Shir cōņē kō wū ke ko-Gwōmo-wū un kōn-se Shir, wū 'ye m-yar ut-**seke** nē à. Wū ma na ko-Gwōmo-wū gos-wū un cen wū sē wū **sekete** yo ken rii-yo. ⁴ A ro zēegē Yēso rō un kà hōno o-dak q, wū roa warag wan-**Cōw un kōn-se Shir** á, kō hiin, remen yan-**Cōw un kōn-se Shir** rō kōn ye rō un heet un yar-mō un hun-ņe bō **karamsa-o Mosa** zēē a nomē á. ⁵ Senge-mō ye rōtte à horomte-ō un sha-mō un rem-se rō n-tōn à, q rwo'ē Shir kewestē **Mosa** da-ō wū ro un zōņe-tō wū meet depi-ō un kōn-se Shir à. Ka da-ō Shir kewsu wū, Shir zee, "Nōm cēen, o nom kōyan bō um kutu wō n-tōn un ká Haag-ō à."[†] ⁶ Amba m-mōka Yēso caari-wū un ko-wan-co be-de un Gwōmo-ņe ye un kōn-se Shir na. Shir ya'astē wū senge-mō jiishe ka mō ye nomē m-guw be-de un **karamsa-ūt** ut à, remen wū hongsu na un ess ut-ma un Shir nē. Yo jiishe à un bū-yo un swoqrū o-nu, q jiishe à.

⁷ A ro zēegē a hyanag yō-mō un ká ess ut-ma tō ur-takan tō á, a roa do ess ut-ma o-ayoore-ō á. ⁸ Shir hyanurū m-yō mō un hun-ņe,

"Yawe zee, 'Da-o rōon q um hette ja'as

un ess un ma-ūt pu-tō,

un hun-ņe ye un baag-tō o-**Isra**-ņe,‡

un hun-ņe ye un baag-tō o-**Yahuda**-ņe.§

⁹ Ba gō un ka ess ut-ma ut-ut tō,

tō um nomē un tat-ņe un ye nē,

da-ō um naknē ye un kom-ūt re,

um rwuntutū ye un dak-ō o-**Masar** á.

Bō ye wasse un ká ess ut-ma tō nē á,

q hantē um tukutū ye o-cin.

Yawe zee, ¹⁰ amba m-mōka um rūsstē hun-ņe ye o-**Isra**,

Tō ká rō ess un ma-ūt re ut-pū tō:

Yawe zēeg da-o rōon,

man rū **karamsa**-ūt re n-mē men-tō un ye.

Man gen tō komo un hur-de un ye.

Man warag Shir q un ye,

ye komo yea warag hun-ņe re.

¹¹ Yatt-wū he yoosē un kōwan á.

§ **Bōr-ūs ta'voor:20-21** 7:20-21 Hyen komo: Bōņg 110:4. * **Bōr-ūs ta'voor:27** 7:27 Hyen komo: Rewi 9:7.

* **Bōr-ūs eer:1** 8:1 Hyen komo: Bōņg 110:1. † **Bōr-ūs eer:5** 8:5 Hyen komo: Rwwū 25:40; 26:30. ‡ **Bōr-ūs**

eer:8 8:8 Baag-ūt o-Isra ro baag-ūt q hūssē baag-o Banyamin un baag-o Yahuda nē. § **Bōr-ūs eer:8** 8:8 Baag-ūt

o-Yahuda ro baag-o Banyamin un baag-o Yahuda nē.

Yatt-wù he zee ùn òr ùn wù, “Nep Yawe” á.

Remen ùn yakar ùn sek-ye ñe,
kõwan wùya nep me.

¹² Man hyen 'wõn-de ùn ye,
ùm sokse ye **ba'as-to** ùn ye.

Man do m-baks ùn to ñe á.' ”*

¹³ Da-o Shir çepe ma-to ùn ess üt-ma üt-pu to à, wù muutte o ka o ùr-takan o-'wùtum.
Komo bõ ùn rii-yo rõ ùntun yo n-ga à, yo rõ komo m-wùtmè à, yoa tees ba m-jime.

Bõr-ùs jero

Depi-de n-dak ùntun kuke-o Shir n-Tõn

¹ Ma-to Shir esse ùr-takan ùn hun-ñe ye o-**Isra**-ñe à, to rõ **karamsa-to** kute hun-ñe bõ ye he ùr-kwùkt be-de Shir à. Ùn depi-de a hette ùr-kwùkt be-de Shir kañe o-dak à. ² Be-de a takñe m-cõw ùn ka depi-de à, a de m-zee, “Be-de Shir, de ùn ba m-kùkop.” Komo a este ùr-pitirra, o-teebur ñe, üt-burõdi ñe to ye esse remen Shir à.* ³ A pyese o-gund, o a purugtè kà depi-o à, kur-o ayoore-o, a de m-zee, “Be-de Shir de jiishè ba m-kùkop à.”†

⁴ N-me ùn ka kur-o rem-ùs yoor rõ kòn: **hana-o** o-zinariya (o atte m-tuks ùn nõw-mõ m-shi'igin à), ka **ba-o ùn ess üt-ma**, o a hòkke ùn zinariya à. Rem-ùs tet rõ kòn n-me ùn kà ba-o:

Yo rõ tur-de o-zinariya (de ùn ess ùn rii-yo m-re, yo Shir ya'as ye n-ga o-kõt à, yo a m-zee o-*Mana* à),

Ùn kò-o **Haruna** ñe (yo rõ ùn rwunte üt-møk à),

Ùt-ta'ar ñe to Shir genute ye ka **karamsa-to** à.‡

⁵ N-tõn ùn ka ba-o a maag sha-mõ ùn **yan-tõm-ye Shir** ye a m-zee *Cerebim* à. Ye rõ m-seps ùn Shir à, ye rõ ùn 'ya m-wùwùr be-de ùn she'et-de ùr-'wõn. Amba m-mõka kaane a hoks çepe üt-ma cas ùn kà ma-to á.§

⁶ Bõ ye komte seebse ùn ka rem-se à, yan-**Cow ùn kòn-se Shir** ma'asurù m-cõw ùr-hõ bi n-me ùn ka kur-o ùr-takan o, ye nomot senge-mõ ùn ye.* ⁷ Amba kur-o ayoore-o, yatt-wù rõ m-cõw ùn o á, se ko-Gwõmo-wù ùn kòn-se Shir ùn hõn-de ùn wù. Cõw-mõ ùn wù ñe gaan-o cot ùn hak-o gaan. Da-o wù inè m-cõw, ye panurù ùr-gut, wù cõwurù ùn hyó-mõ ùn de ñe, wù kaprurù m-hyó, wù kõnurù Shir remen **ba'as-de** ùn hi ùn de ùn wù, ùn to ùn hun-ñe ñe, to ye nome Shir ba ye ùn nap á.† ⁸ **Kùkt-o Shir** yoosutu na cas ùnze bõ-yo m-cõw n-me ùn “Be-de Shir de jiishè ba m-kùkop à” a seneste de cin n-ga ùrege de kà depi-de ùr-takan de rõ'õsùturù eso.

⁹ Myet ka depi-o, ya o rõ ùntun sha-mõ üt-ma be-ur na m-mõka, o kutù na ùnze yar-m na ùn **seke-ur** na ñe to a m-ya'as à, to bo'os so'os ùn hur-de ùn yan-kwùkte ùn Shir be-de **ur-ba'as** cas cas á. ¹⁰ To kà ma-to m-re to m-swõ ñe, ùn soso'os ñe gos-us go, to hun-ñe 'wõsse à. Ká rem-se komo jind-o o-wur o, o a senge m-nõm cin ba a ro hantute jamas-ur pu-de à.

Hyó-m Kiristi

¹¹ Amba m-mõka **Kiristi**, regussute wù heesunte. Wù rõ ko-Gwõmo-wù jiishè à be-to ùn yan-kòn-se Shir, ùn rem-se ùr-bon se haane à. Komo wù cõwog be-de ùn kà depi-o jiishè à ba ùr-reeb n-Tõn, hun-ñe nõme o á, komo ùn kà dak-o a nome o á. ¹² **Kiristi** cõwog so o-gaan cot “Be-de ùn Shir de jiishè ba m-kùkop à,” komo wù rurug na be-de **ur-ba'as** har da-o ba m-ta. Wù ùn nõm kaane bõ wù ya'ase mõ ma ùn wù hyó-mõ à, õtte hyó-mõ ùn gwõor ùn mõ ùn marikki-ñe à.

¹³ Ùn **karamsa-o Mosa**, hyó-mõ ùn gwõor ùn mõ ùn gwõn-ñe ye ùn na ùn cõw-mõ ùn so-ñe ye ùn na-ñe mõ a kapre hun-ñe à, mõ hoks muut ùn hun-ñe ya-m-kùkop, ye warag yan-ba-m-kùkop ùn wur-to ùn ye.‡ ¹⁴ Nõm nõ ùs-barag, hyó-m **Yeso Kiristi** argte hyó-mõ üt-gut! Hyó-mõ ùn wù mõ so'os ri'in-to **ur-ba'as** ùn hur-ur na be-de ùn nõm ùn rem-se o-hwaa se rõ m-hante m-mar à. Wù ùn nom kaane remen a nomoté Shir o ùn hõog, m-guw. Yeso **seke** Shir hi ùn de ùn wù kashi ùr-**seke** komo remen **ba'as-ut** na. Wù nõm kaane ùn gwù-o ùn Kùkt-o ba m-ta.

* **Bõr-ùs eer:12** 8:8-12 Hyen komo: Irmì 31:31-34 (üt-Girik).

† **Bõr-ùs jero:3** 9:3 Hyen komo: Rwù 26:31-33.

‡ **Bõr-ùs jero:4** 9:4 Hyen komo: Rwù 30:1-6; 25:10-16; 16:33; Qog 17:8-10; Rwù 25:16; Kara 10:3-5.

§ **Bõr-ùs jero:5** 9:5 Hyen komo: Rwù 25:18-22.

¶ **Bõr-ùs jero:6** 9:6 Hyen komo: Qog 18:2-6. † **Bõr-ùs jero:7** 9:7 Hyen komo: Rewi 16:2-34. ‡ **Bõr-ùs jero:13**

9:13 Hyen komo: Rewi 16:15-16; Qog 19:9,17-19.

¹⁵ Remen kaane, Yēso rō wan-hongse un hun-nē un Shir nē be-de un ess ut-ma tō Shir swōre o-nu un hun-nē nē o-pū o à. M-mōka yē ka yē Shir aage à, yēa kum cim-yo ba m-ta, yo Shir nomū yē ut-ma à. Remen Yēso marag wū rurut yē be-de un swō ur-kōob de un **ba'as-tō** yē nomē un ess ut-ma tō ur-takan à.

¹⁶⁻¹⁷ Nēt-wū genē o-takurda à, wū rō m-rwō un jin-tō un hun-nē yē he m-rē un cim-yo un wū à wū merē. Yēa dek ka cim-yo cin wū rō un hōog nē á. Sē wū marag, yē dēkuru cim-yo un wū. Ūrege ka nēt-wū rō un hōog nē, ka takurda-o sa o zee hwaa o rō, amba wū merē a wassuru un o nē.

¹⁸ Q rwō'e ess ut-ma tō ur-takan tō nomtē ur-bēeb á, sē da-o a wūuse m-hyó à. ¹⁹ Bō **Mosa** russutē hun-nē kap **karamsa-tō** Shir ya'asē yē à, wū ibinuru m-hō, wū weret hyó-mō un marikki un mō un gwōor nē. Bō wū wertē m-hyó à, wū satnuru ya o-jet yo o-zoppa, wū mōssuru un gwere-o o-jaas yo nē, wū kapruru ká takurda-o o-**karamsa** o, un hun-nē nē kap m-hyó m-hō nē. ²⁰ Bō wū kapartē m-hyó à, wū zēeru, "Hyó-mō ká mō un estē ut-ma un nō nē, tō Shir ruru nō, nō dōrutē à." ²¹ Kaanē o komo, wū kapruru ká depi-o o a shēre à, un saw-tō rō n-mē nē à, tō yē rō m-mure be-de un bōngon-de Shir à.* ²² Nip-o, be-de un **karamsa-o Mosa**, sa o zee kō yo ke rii-yo m-hyó a ro yo m-so'os, remen wūus m-hyó roknē á, soks **ur-ba'as** rō kōn á.†

Seke-ur Kiristi sokstē ut-ba'as

²³ Ro ur-bon nē, a so'os rem-se un hōno o-dak ur-**seke** remen se sha-mō temb mō un rem-se n-Tōn shir, amba rem-se n-Tōn shir un hi un de un se, se a so'ostē se ut-**seke**, tō jiishe tō n-ga à.

²⁴ Remen **Kiristi** wū cōw be-de un depi-o hun-nē ma'e un kom-tō un ye, o rō sha-mō un o n-Tōn á. Amba wū Haag n-Tōn shir komo, m-mōka wū rō be-de Shir remen wū guut na. ²⁵ Ko-Gwōmo-wū un kōn-se Shir wū un **Yahuda-nē** rō m-cōw "Be-de Shir de jiishe ba m-kūpōk à" ko o ke hak-o m-hyó nē mō ur-gut. Amba Yēso wū cōw n-Tōn shir remen wū sekutē hi un de un wū bim-m-bim á. ²⁶ Ūrege se a nōmog kaanē, wū rōa sēge m-mar bim-m-bim, cin da-o a nomē hōno o-dak à. Amba, ay, wū un haan sō o-gaan cot, bō un ka da-o kom-de ka. Wū hūstē bēeb-de **ur-ba'as** har da-o ba m-ta un bū-yo un **seke**-de un hi-de un wū har m-mar rem na.

²⁷ A hwoontē mar-mō un nēt o-gaan cot. Komo un ra-o m-mar se piish ut-ma. ²⁸ Kaanē o komo Yēso **Kiristi** ya'asē hi un de un wū sō o-gaan remen wū dekt **ba'as-tō** un hun-nē dēen. Wūa do m-mūun, sē dē yanze remen wū doot dēk un **ba'as-tō** un hun-nē komo á, amba remen wū guut hun-nē yē un wū yē rō un 'er-de un mūun-mō un wū à.‡

Bōr-ūs op

Seke-ur Kiristi, sō o-gaan o cot

¹ **Karamsa-tō** Shir ya'asē **Mosa** à, ya tō rō untun horomtē-o un rem-se ur-bon se rōone à. Ká horomtē-o, o rō ka rem-se ur-bon se hi un de un se á. Yo hantē kaanē à, yo rō, remen o sokse hun-nē **ba'as-tō** un yē un bū-yo ur-**seke** hō-ur bi kō o ke hak-o á. Ká **seke-tō** tō rō m-muut un ya-ur-kwūkt be-de Shir, ba **ur-ba'as** cas cas á. ² Ká **seke-tō**, tō rotte ur-bēeb nē tō so'ostē hur-de un nēt, a roa ma'as ut-**seke** kō o ke hak-o, remen ya-ut-**ba'as** á. Ba'as-tō un yē tō roa do yē m-su'e á.

³⁻⁴ Amba myet un kaanē nē, hyó-mō un yege-gwōn-nē gwōn-nē yē un na, un yege-gwōor nē a hoks so'os **ur-ba'as** á. Amba o rō un bakse un hun-nē **ba'as-tō** un yē kō o ke hak-o.

⁵ Remen kaanē, da-o **Kiristi** haanē un hōno o-dak à, wū zēeru Shir, "Ūt-**seke** m-yar nē mō o cōnē á,

Amba o ya'astē wur-o re.

⁶ Seke-de un tuntūks un **seke**-de un so'os **ur-ba'as** nē,

Shir rō m-hōge un rērem-mō un tō á.

⁷ Ka da-de **Kiristi** zēeru,

'Shir re, mē ka haanē m-nomot rii-yo o cōnē à,

Bō tō rō gense un Ma-tō Shir à.' "§

⁸ **Kiristi** taknū m-zēe, "Wō cōn **seke-tō** ut-gut á, kō yar-mō un yege-hyo á, kō nē gut-tō a tūksē n-tē o-**hana** á, kō mō ken yar-mō remen so'os ut-**ba'as** á. Shir rō m-hōge un rērem-mō un ká sēge-mō á." (Kō de **karamsa-o Mosa** zettē a nōm ka rem-se à). ⁹ Ka

§ **Bōr-ūs jero:20** 9:19-20 Hyen komo: Rwū 24:6-8. * **Bōr-ūs jero:21** 9:21 Hyen komo: Rewi 8:15. † **Bōr-ūs jero:22** 9:22 Hyen komo: Rewi 17:11. ‡ **Bōr-ūs jero:28** 9:28 Hyen komo: Isha 53:12. * **Bōr-ūs op:7** 10:5-7 Hyen komo: Bōng 40:6-8 (ut-Girik).

da-de **Kiristi** doorû m-zêe, “Shir re, mê ka haanê m-nomot rii-yo o çone à.”† Yêso dostê ka ma-to swor nu-ç ur-takan ç, remen wu estê swor o-nu ayoorê-o. ¹⁰ A waragte ba m-kukop remen Yêso **Kiristi** nomotê Shir o-dorotê. Komo wu ya'astê wur-ç un wu so o-gaan cot, remen **ba'as-ut** na.

¹¹ Kç de ke hç-de, kç wu ke wan-**Cow un kon-se Shir** wu, wu rç m-es wu nom senge-mç un wu; bim-m-bim komo ragaan-wu rç un **seke** un ka **seke**-de de un ba un hçks un soks **ur-ba'as** de.‡ ¹² Amba da-ç ka wan-**Cow-wu un kon-se Shir** na, wu **seke** hi un de un wu o-gaan cot remen **ba'as-ut** na à, ká **seke**-de a gu na har da-ç ba m-ta. Ka da-de wu argu m-she'et un be-de ut-gwomo n-Tçn shir. ¹³ Bç wu she'ette un be-de ut-gwomo à, wu rç un 'er-de un hç-de wu hette m-yawag un yan-yage-to un wu un na-se un wu à. § ¹⁴ Be-de un ya'as-mç wu ya'ase hi un de un wu so o-gaan cot ur-**seke** à, kaanê ç ka wu ya'ç ye m-warag ba **ur-ba'as** cas cas, har da-ç ba m-ta. Wu un nom yo ka remen ka ye a m-muut ba m-kukop à.

¹⁵ Ka senge-mç Yêso nome à, **Kukt-ç Shir** rç na m-rurê ka senge-mç nip-ç. **Kukt-ç Shir** zeeru,

¹⁶ “Yawe zee, ‘Da-o roçn ç, ma-to um he m-ess un ye ne à, tç ka,

man ess **karamsa**-o re n-mê un hur-de un ye,
man gen ç komo n-mê men-to un ye.’ ”

¹⁷ Wu doorû m-zêe komo,

“Man do m-baks un **ba'as-to** un ye ne,
un men-ut jaas-to tç un ye ne á.”*

¹⁸ Da-ç Shir soksusse ut-**ba'as**, **seke** ur-hçr-de rç kon de a he m-nom, remen **ur-ba'as** á.

Do un jaab-ç ut-men un nak ut-to ne

¹⁹ Qr re ne, remen kaanê a rç o-cow ne a tuwut “Be-de Shir de jiishê ba m-kukop à” hur-ur gaan remen hyó-m Yêso. ²⁰ Yêso tikshitu na cçw-o pu-yo yo un hoog be-de un wur-ç un wu ç wu ya'ase à. Wur-ç un wu ç waragte untun gund-ç a purugte ka depi-ç n-mê à, ç yiishê à. Bç ç yiishê à, hun-nê kumuru m-cow un ka be-de de a m-zêe be-de un she'et-de Shir à.

²¹⁻²² M-mçka bç a rç un caari-wu un wan-**Cow un kon-se Shir** ne à, wu rç un gwomo-to un hun-nê ye Shir à. A he nç be-de Shir un hur-ur pus-de komo hur-ur rç sak. A sher be-de un wu komo, remen hur-ut na to a so'oste barag-ûs na se m-kukop, un hyó-mç un wu à. Komo remen wur-ut na waragte ur-bon ne bç Shir çone à, a waragte hun-nê ye a zçre un hç-mç ur-bon à. †

²³ A buç nç gung dish-ç a zêe ç ma na ç à, taase a ho'os á remen Shir wu swore o-nu un na ne à, wa-m-shoos wu. ²⁴ Nom nç bç un nom nç, nç doote **yan-dor Yêso** jaab-ç ut-men, remen ye sengute çon-to un hun-nê un senge-mç nom un rem-se ur-bon ne. ²⁵ Sengu nç m-morge un morog-de un **yan-dor Yêso**. Nç yage m-morge á, bç ye ken ye rç m-nom á. Amba nç do ye çr nç ne jaab-ç ut-men, bç nç nepse hç-de un muun-m Yêso nomog yow yow à.

²⁶ Urege na ye nepse o-nip á, komo a senguru nom **ur-ba'as** bunbarag. Yatt **seke**-de he soks un **ba'as-ut** na komo á. ²⁷ Se 'er-de un piish ut-ma de o-gyer o-ra ne ç m-hoog ç he tuks un ye yage Shir à. ‡ ²⁸ Kap bç un net-wu pase **karamsa-o Mosa** à, a wu m-hç, ba ur-won. Ye m-nom kaanê, urege ya-ûs-tçr rç kon ye yish-ye un ye hyanê à, nen yoor kç tet. § ²⁹ Yagunte ma ne:

Wu yo'ogê **Wà-wu Shir** à,

Wu 'yarag ma-to un hyó-mç a estê ut-ma un wu ne, ka mç so'osu wu à,

Komo wu yo'ogte **Kukt-ç** m-Yar mç Shir!

Net-wu nome kaanê à, Shir a 'ye wu ur-koob arge ka ye pase **karamsa-o Mosa** à.*

³⁰ Remen a nepstê wu zêe,
“Senge-m re mç, um topt.

Man top kç wu ke net-wu.”†

Ma-to Shir doorû m-zêe komo,

“Yawe, wu piishê hun-ne ye un wu ut-ma.”‡

† **Bor-ûs op:9** 10:9 Hyen komo: Bçng 40:8. ‡ **Bor-ûs op:11** 10:11 Hyen komo: Rwwu 29:38. § **Bor-ûs op:13**

10:12-13 Hyen komo: Bçng 110:1. * **Bor-ûs op:17** 10:16-17 Hyen komo: Irmî 31:33-34. † **Bor-ûs op:21-22**

10:21-22 Hyen komo: Rewi 8:30; Izik 36:25. ‡ **Bor-ûs op:27** 10:27 Hyen komo: Isha 26:11 (ut-Girik). § **Bor-ûs**

op:28 10:28 Hyen komo: Kara 17:6; 19:15. * **Bor-ûs op:29** 10:29 Hyen komo: Rwwu 24:8. † **Bor-ûs op:30** 10:30

Hyen komo: Kara 32:35; Bçng 135:14. ‡ **Bor-ûs op:30** 10:30 Hyen komo: Kara 32:36.

³¹ Rii-yo o-gyer yo a he'ebɛ be-de ɔn kom-tɔ Shir ɔ ɔn hoog.

³²⁻³³ Tɔ-ɔt tɔ ka nɔ caari-de ɔr-kɔɔb de nɔ swo'e da-o nɔ takne m-gokɔ m-cecar á. ɔ ken da-o hun-ne pyapartɔ nɔ komo ye bu nɔ be-tɔ ɔn hun-ne, de ken da-de nɔ swoog ɔr-kɔɔb ɔn ɔr nɔ ne. ³⁴ Nɔ hyanag 'wɔn-de ɔn ye a gage remen dor-o Shir à, nɔ nom o-zak da-de a rumse kap saw-ɔt nɔ à, remen nɔ nepstɛ nɔ rɔ ɔs-saw ne tɔ jiishe tɔ ka à, tɔ a naase á, har da-o ba m-ta.

³⁵ Remen kaane, nɔ jore campo-m nɔ á, sher nɔ hur-ɔr gaan be-ɔr ɔn Wan-Koyan, myet yo koru nɔ à, baks nɔ caari-de ɔr-yons de nɔ he m-kum à. ³⁶ Depete nɔ joose, remen kaane nɔ hette m-nɔm yo Shir cone à. Nɔ nome kaane komo nɔ kumuru rii-yo Shir swore o-nu ɔn yo à.

³⁷ Ma-tɔ Shir zeeg:

“Kuks hiin, Shir haante. Wu nom m-it á.

³⁸ Kashi ɔn net a nom hoog ɔn cow-yo ɔn sher o-nip.

Amba wu tuku me o-cin à,

man hoge rɛrem-mɔ ɔn wu á.”§

³⁹ Amba na, a untun ye wongse hi-de ɔn ye n-me m-sher be-ɔr Yeso á. Ka ye Shir he m-jorbe n-me o-ra à. A rɔ ka ye shere har da-o a he kum ɔn gwu á.

Bɔr-ɔs op o-gaan

Hun-ne ye shere be-de Shir à

¹ Sher-m rɔ na m'-ya ɔr-beeb unze a kum rii-yo a o-dish à. Komo a neps rii cin ba a ɔn hyan ɔn ɔn yish. ² Remen sher-mɔ ɔn ya-n-ga-ye be-de Shir ɔ rwo'e Shir hogute rɛrem-mɔ ɔn ye.

³ Remen sher-m na, ɔ rwo'e a nept unze Shir ɔn nom hono o-dak ɔn cep ɔt-ma ɔn nu-o ɔn wu. A neps komo unze yo a m-hyan à, a ɔn nom yo be-de ɔn ka rii-yo a m-hyan á.*

⁴ Remen **Eber** shereg be-de Shir, ɔ rwo'e wu ye'et Shir m-yar mɔ jiishe mɔ ma **Keen** ɔr-bon à. Shir hoguru rɛrem-mɔ ɔn wu ɔn yar-mɔ ɔn wu ne. Kɔ de, wu merte cin ya ca á, har m-moka a un kum ɔn jaab-o ɔt-men ɔ m-sher be-de Shir remen **Eber** shereg be-de Shir.†

⁵ Remen Enok shereg be-de Shir, wu hyan m-mar ɔn yish-ye ɔn wu á. Hun-ne nepstɛ Shir hogute rɛrem-mɔ ɔn wu. Ka da-de, wu dekurɔ wu n-Tɔn shir ɔn hoog ne.‡ A do wu m-hyan o-dak komo á, remen Shir dekste wu n-Tɔn shir. ⁶ Komo ɔn ba mosse m-sher ne á, yatt-wu Shir he hoge ɔn rɛrem-mɔ ɔn wu á. Kowan wu cone wu hyokne be-de Shir, se wu shereg ɔr-hur Shir rɔ kon. Se komo wu shereg Shir rɔ m'-ya ɔr-yons be-de ɔn ye rɔ wu m-hoob à.

⁷ Remen **Nuhu** shereg be-de Shir, Shir nakuru wu ɔt-tɔ unze wu he kem-o he ho ɔn hun-ne à. Kɔ de hun-ne tak m-hyan ɔn go ɔn ka kem-o á, **Nuhu** shereg hur-de ɔn wu be-de Shir unze a hante ka kem-o. Wu nomote o-dorotte, wu nomuru o-hat remen wu guut hi ɔn de ɔn wu ɔn ya-o-hur ɔ ɔn wu ne. Kaane wu kutɛ hun-ne **ba'as-tɔ** ɔn ye, wu ne wu kumuru cim-yo ɔn men-ɔt pus-tɔ be-de Shir remen wu shereg be-de Shir.§

⁸ Remen **Ibrahi** shereg be-de Shir, ɔ rwo'e wu nomote Shir o-dorotte da-o Shir aage wu á. Shir zeeru wu, “Ine, o neke dak-o ɔn swore o-nu, man 'ye wo à.” Wu yaguru dak-o ɔn wu. Wu nomuru o-dorotte ɔn ka ma-tɔ ne. Wu inuru, kɔ de wu nepte dak-o wu he m-neke á.* ⁹ Remen **Ibrahi** shereg be-de Shir, bo wu wootɛ ɔn ka dak-o ɔ Shir zee wu ya'as wu á, wu she'eturu kanɛ untun ko-hamat ɔn dak-o ɔn hun-ne. Wu she'eturu kanɛ n-me ɔr-depi, komo kanɛ **Ishaku** ɔn **Yakubu** ne she'ete, ye Shir ya'ase go ɔn ka swooru nu-o à.† ¹⁰ **Ibrahi** ɔn nom o-dorotte remen wu rɔ ɔn 'er-de bo-o Shir huke wu shi á, komo wu ma' o, bo-o ba m-ta.

¹¹ Remen **Saratu** shereg be-de Shir, wu nepstɛ Shir a nom yo wu swore o-nu à. Shir zeeru wu kum o-mat, kɔ de wu mongute arge hak-se o-mat à. Komo wu messe wan-campo.‡ ¹² Remen kaane Shir ya'uru **Ibrahi** wà be-ɔr ne'a ɔn wu **Saratu**, kɔ de **Ibrahi** mongute, wu aragsute o-mat à. Be-de ɔn ka wà-wu wu kumuru baag-o ɔn yakar-ye ɔn yakar-ye ɔn wu ɔt-moor ne, untun moor-tɔ ɔn yege-regen, ɔn hyereg-mɔ m-sa ne.§

§ **Bɔr-ɔs op:38** 10:37-38 Hyen komo: Haba 2:3-4 (ɔt-Girik). * **Bɔr-ɔs op o-gaan:3** 11:3 Hyen komo: Taka 1:1; Bɔng 33:6;9; Yoha 1:3. † **Bɔr-ɔs op o-gaan:4** 11:4 Hyen komo: Taka 4:3-10. ‡ **Bɔr-ɔs op o-gaan:5** 11:5 Hyen komo: Taka 5:21-24 (ɔt-Girik).

§ **Bɔr-ɔs op o-gaan:7** 11:7 Hyen komo: Taka 6:13-22. * **Bɔr-ɔs op o-gaan:8** 11:8 Hyen komo: Taka 12:1-5. † **Bɔr-ɔs op o-gaan:9** 11:9 Hyen komo: Taka 35:27. ‡ **Bɔr-ɔs op o-gaan:11** 11:11 Hyen komo: Taka 18:11-14; 21:2.

§ **Bɔr-ɔs op o-gaan:12** 11:12 Hyen komo: Taka 15:5; 22:17; 32:12.

¹³ Ye ka ye shereg be-de Shir à, ye marag n-me m-sher mō un hur-de un ye be-de Shir. Ye goks ka rem-se Shir zee wya nōmū ye á, amba ye hyambute ka rem-se ur-hew ne, ye nōmuru o-zak be-tō un se. Komo ye rururu cas unze ye hamat-ñe ye, ba ya-o-dak á, un hōno o-dak.* ¹⁴ Hun-ñe ye zee kaane à, kutute na unze ye rō un hoob-o un o ma un ye dak-o. ¹⁵ Ye ro waste un be-de ye rwuune ne à, ye roa kum o-da ye waragte. Amba ye was á. ¹⁶ Ye rō un hoob-o o-bō o jiiše o n-dak à, ka bō-o, o rō n-Tōn Shir. Remen kaane, Shir a hyen m-ē a zee wū rō Shir o un ye á, remen wū nomsutu ye o-bō n-Tōn.

¹⁷ Remen **Ibrahi** shereg be-de Shir, o rwo'ē wū ya'aste wà un wū **Ishaku** ur-seke, da-o a ro wū m-meger à. **Ibrahi** gokste swooru nu-o Shir. Wū zongsute wū ya'aste wà un wū **Ishaku** wū ro wū wan-gaan à cot ur-seke.† ¹⁸ Shir zee **Ibrahi**, “Sō un raag-o wà ru **Ishaku**, baag-o ru he m-rwuun, bō um swore o-nu à.”‡ ¹⁹ **Ibrahi** shereg hur-de un wū be-de Shir. Wū zee wū penē **Ishaku**, Shir a rees wū m-'yons be-de m-mar, wū inē un hoog ne. Tō a hoks o ka m-zee wū un goksune **Ishaku** be-de un margan-ñe.

²⁰ Remen **Ishaku** shereg hur-de un wū be-de Shir, un cen wū, wū hūuru **Yakubu** ne un **Iso** nu-o ur-bon. Wū ruru ye, ma-tō rem-se ur-bon se Shir he ye m-hante à.§

²¹ Remen **Yakubu** shereg be-de Shir, da-o wū rō un he de m-mar à, wū nōmog yo ka: Wū hūuru yakar **Yusuhu** nu-o ur-bon, kap mō un ye nen yoor. Wū rō tōsse un kō-yo un wū, wū bōmuru Shir.*

²² Remen **Yusuhu** shereg hur-de un wū be-de Shir, wū nōmog yo ka: Kō de hō-tō un mar-mō un wū woosune yow yow à, wū nōmog yo kà: Wū tanuru inē-mō un **Isra**-ñe un dak-o o-**Masar**. Wū zeeuru, “Da-de nō inē o-**Masar**, nō dek caar-ut re, nō jiit tō un bō-o na.”†

²³ Remen tato **Mosa** un inu un wū ye shereg be-de Shir, ye nomoru yo ka: Ye wukuru **Mosa** har reng-ús tet remen wū nōmog ut-campo arge or un wū ne yakar. Komo ye hōge gyer-o un pas un **karamsa**-o ko-Gwōmo-wū un dak-o o-**Masar** á.‡

²⁴ Remen **Mosa** shereg be-de Shir, o rwo'ē da-de wū bō'ose à, wū yagute m-ēs a zee wū ko-hes ko-Gwōmo-wū o-**Masar**.§ ²⁵ Wū jiište m-cōn wū sū ur-koob un hun-ñe ye Shir ne, otte wū senge hōge un rere-mō **ur-ba'as** mō a jime m-ta á. ²⁶ Wū jiište m-cōn wū sū o-yo'og rem **Kiristi**, otte hwor un kwum-tō un dak-o o-**Masar**, remen wū hwogg ur-hur Shir a top wū senge-mō ur-bon mō wū nōme à. ²⁷ Remen **Mosa** shereg be-de Shir, wū yaguru dak-o o-**Masar**. Wū hōge gyer-o un ryaab-se un ko-Gwōmo-wū o-**Masar** á. Wū m'uru ur-hur, sa o zee wū rō un hyan un Shir wū hun-ñe rō m-hoks m-hyan á. ²⁸ Remen **Mosa** shereg be-de Shir, wū este m-nōm **Biki-o m-Pas** o a rotte m-baks un hō-de Shir ruute ye o-**Masar** à. **Mosa** zeeuru **Isra**-ñe ye hoom yege-ca, ye kapruru m-hyó un ish-o o-hur. Wū zeeuru taasū **wan-tōm-wū Shir** wū m-mar wū hoom **Isra**-ñe yakar-ye n-co.*

²⁹ Remen **Isra**-ñe shereg be-de Shir, ye pase Rōog-o Jaas-o un dak-o hwō'og-o. Amba bō **Masar**-ñe nōmte m-senge ye pest à, hō-m reeru ye kap.†

³⁰ Remen **Isra**-ñe shereg be-de Shir, o rwo'ē ye riigte bō-o o-Jeriko hō-ut ta'oor komo gagan o o-Jeriko heeru n-dak kap.‡

³¹ Remen **Rahab** ko-kaar-wū shereg be-de Shir, o rwo'ē wū merte, mōsse un yan-koob-de o-dorotte ne á, remen wū gokste ya-m-seger o-bō **Isra**-ñe n-me un hur-o un wū, wū gokste ye untun nay-ñe ye un wū.§

³² Yatt-yo um he do m-zee komo á. Da-o kendutu me um rurutu nō ma-ut: Gidiyan ne, un Baraka ne, un Shamsuna ne, un Yaptaha ne, **Dawuda** wū, Sama'era wū, un yan-rwōru un Ma-tō Shir ne.* ³³ Be-de m-sher ur-hur be-de Shir o rwo'ē ye reet gwōmo-ñe be-de ur-gun, ye piishte ut-ma o-nip ne, Shir ya'asuru ye us-rem deen se wū swore o-nu wya ya'as ye à. Shir hōkkuru nu-se un yege-zur remen sher-mō un ye.† ³⁴ A jorbutu ye o-ra, amba ra o tūks ye á. Ye pōsse mar-mō o-magay. Kō de ye rotte ba ur-beeb à, Shir dooru ye ur-beeb. Ye nōmuru m-campo be-de ur-gun, ye yanuru buug-de un karma-ñe

* **Bõr-ús op o-gaan:13** 11:13 Hyen komo: Taka 23:4; 1Nom 29:15; Bõng 39:12. † **Bõr-ús op o-gaan:17** 11:17

Hyen komo: Taka 22:1-14. ‡ **Bõr-ús op o-gaan:18** 11:18 Hyen komo: Taka 21:12. § **Bõr-ús op o-gaan:20**

11:20 Hyen komo: Taka 27:27-29,39,40. * **Bõr-ús op o-gaan:21** 11:21 Hyen komo: Taka 48:1-20; 47:31 (ut-Girik).

† **Bõr-ús op o-gaan:22** 11:22 Hyen komo: Taka 50:24-25; Rwū 13:19. ‡ **Bõr-ús op o-gaan:23** 11:23 Hyen komo:

Rwū 2:2; Rwū 1:22. § **Bõr-ús op o-gaan:24** 11:24 Hyen komo: Rwū 2:10-12. * **Bõr-ús op o-gaan:28** 11:28

Hyen komo: Rwū 12:21-30. † **Bõr-ús op o-gaan:29** 11:29 Hyen komo: Rwū 14:21-31. ‡ **Bõr-ús op o-gaan:30**

11:30 Hyen komo: Josu 6:12-21. § **Bõr-ús op o-gaan:31** 11:31 Hyen komo: Josu 6:22-25; 2:1-21. * **Bõr-ús**

op o-gaan:32 11:32 Hyen komo: Piis 6:11—8:32; 4:6—5:31; 13:2—16:31; 11:1—12:7; 1Sam 16:1—1Gwm 2:11; 1Sam

1:1—25:1. † **Bõr-ús op o-gaan:33** 11:33 Hyen komo: Dane 6:1-27.

ye ùn tò ken dak-tò.‡ 35 Ne'a-ñe gòksurù or ùn ye ñe, ye m-was à, ye Shir 'yonse ùn hòog ñe, ùt-marimar à.

Amba ye ken ye shereg be-de Shir komo ye swòog ùr-koqb, har ye mer. Myet ùn kaane ñe, ye jiishtë m-cõn ye mer otte ye tukè Shir jim a ho'ostè ye à. Ye hwòog ùr-hur be-de Shir wua 'yons ye ùn hòog ñe o jiishtë ùr-bon à.‡ 36 Ye ken ye komo ye swòog ùr-ar, ùs-sòrog ñe, m-ke'et ñe. A jorburù ye n-mè ùn kur-o m-ke'et.* 37 Ye ken ye komo, a jirig ye ùt-ta'ar. Ye ken ye, a kups ye be-ùt yoor ùn wan-o ùn yin. Ye ken ye, a hòog ye ùt-magay. Ye ken ye rott saw-tò m-cõp á sè ka-tò ùn ca ùn tò ùn gwòor-ñe. Ye rò ùn she'et-de ùr-koqb, komo yan-yage-tò ùn ye reesute ye ùr-koqb, ye bu ye.† 38 Ye tuwute ùt-tuw n-tè o-dákár ùt-haag ñe, ye wukute n-tè pak-tò ùt-ta'ar, ùt-wu ñe o-dak. Hõno o-dak o bõ'os o es go ùn ka hun-ñe ye á.

39 Kap mò ùn ka hun-ñe ye, ye a tanè à, Shir hogute rerem-mò ùn ye remen sher-mò ùn ye. Myet ùn kaane ñe, yatt-wù kume yo Shir swòre o-nu wua ya'as ye á. 40 Shir esutu na rii-yo jiishtë ùr-bon à. Cõn-mò ùn wù mò yea wò be-de ye he m-shi hond hond á, sè mósse ùn na ñe.

Bõr-ùs op ùs-voor

Sher ùn yish be-ur Yeso

1 Kap ka hun-ñe, ye shere be-de Shir à, rò m-mòka ya-ùs-tor se ùn hòog-m na. Hòog-m na ya mò rò ùntun ya-teer-de ùs-rek ha-mò be-ur Yeso. Remen kaane, yage a jorogte kò yo ke rii-yo, ùt-ba'as ñe, tò he na dagar ùs-na à. Yage a teerte ùs-rek ha-mò be-ur Yeso ùn jaab-o ùt-mèn ñe har a woot be-de ùn wù. 2 A senge nõ tu ùn yish be-ur Yeso wù sher-m na rò be-de ùn wù à, cin ùr-takan har da-o ùr-kõm. Wù nõmog jaab-o ùt-mèn n-tõn o-kan be-de ùn yo'og o a nõmù wù à, har wù meret remen wù nepste wua nõm o-zak o-co. M-mòka wù rò tara ùn kom-o ùr-rè de ùn Shir, be-de jiishtë m-sèk à n-Tõn. 3 Baks nõ myet jaab-o ùt-mèn mò Yeso nõmè da-o hun-ñe ya-ùt-ba'as nõmè wù gõn ká rem-ùs yo-se à, bõ nõa ruut ùr-hur á. 4 Myet ùn kaane ñe, mur-tò nõ rotte ùt-ba'as à, nõ ùn goshi wò be-de m-mar á.

5-6 Bõ Ma-tò Shir zee nõ yakar-ye ùn wù ye à, tò-tò ka nõ á. Wù zee, "Wà re, wò jar o gin sòrog yo Yawe nomo wò da-o o ba'asè á.

Nõm jaab-o ùt-mèn, wù teprù wò.

Wò jar o ker á, remen wù Yawe cõnè à,

wù wù, Shir rò m-nomè ùs-sòrog da-o wù ba'asè.

Wù rò ye komo m-muut o-cõw

ye wù aage yakar-ye ùn wù à."*

7 "Mò ùr-hur da-o ùn swò ùr-koqb, nõ dek tò ùntun ùs-sòrog; Shir rò nõ m-hyan ùntun yakar-ye ùn wù. Kò wù ke tato wù rò m-muut ùn wà ùn wù o-cõw da-o wà ùn wù ba'asè.

8 Ùrege Shir ro nõ m-nomè ùs-sòrog, bõ wù rò ùn nõmè ùn myet yakar-ye ùn wù á, ashi nõ rott o-tato á, ba yakar-ye o-hur á. 9 Tat na ñe ye matè na à, ye rò na ùn nõmè ùs-sòrog, komo a rò ye m-'ya m-sèk. Ay, jiishtë komo a gòks kom-ùt yoor sòrog-yo Tato na Shir wù n-Tõn, remen a nomot hòog.

10 Tat na ñe ye rò na m-nomè ùs-sòrog ùn ya o-da hiin bõ ye cõnè à, ká bõ o Shir rò na nõmè ùs-sòrog remen wù guut na, a waragte hun-ñe ba m-kukop bõ wù rò à. 11 Kò o ke da-o a nomo na ùs-sòrog, rii-yo o-zak yo á, rii-yo ùn hòge m-hoog yo. Amba ka wù nõmè o-dòrotte da-de a wù m-nomè ùn ka sòrog-se à, a komse wù m-nomè ùs-sòrog, wua warag kashi, wù she'et she'et-de ùr-bon ùn or ùn wù ñe ñe.

12 Remen kaane, nõ hyan gyer-o o-sòrog á. Nõm nõ jaab-o ùt-mèn, nõ ho'os wur-o nõ sak.† 13 Sengù nõ ùn dõre ùn cõw-yo rò tètè à, tasse na-se ùn ya-ùt-ryam be-ur nõ se taage m-'wõns, amba ùn sugè-de ùn kaane se kum ùr-beeb.‡

Nò jar-o jar nõ yage Shir á

14 Nõm nõ bõ ùn nõm-m nõ, nõ nõm kashi ùr-she'et de ùn ba ùt-ween ùn kò wù ke ñet-wù ñe. Nò she'et ùr-she'et ùntun wù ya'asè hi ùn de ùn wù myet be-de Shir à. Remen m-ba mósse ùn kaane ñe á yatt-wù he hyan ùn Wan-Koyan á. 15 War nõ, taase wù ken

‡ Bõr-ùs op o-gaan:34 11:34 Hyen komo: Dane 3:1-30. § Bõr-ùs op o-gaan:35 11:35 Hyen komo: 1Gwm 17:17-24;

2Gwm 4:25-37. * Bõr-ùs op o-gaan:36 11:36 Hyen komo: 1Gwm 22:26-27; 2Nom 18:25-26; Irmì 20:2; 37:15; 38:6.

† Bõr-ùs op o-gaan:37 11:37 Hyen komo: 2Nom 24:21. * Bõr-ùs op ùs-voor:5-6 12:5-6 Hyen komo: Ayub 5:17;

Swòg 3:11-12 (ùt-Girik). † Bõr-ùs op ùs-voor:12 12:12 Hyen komo: Isha 35:3 (ùt-Girik). ‡ Bõr-ùs op ùs-voor:13

12:13 Hyen komo: Swòg 4:26 (ùt-Girik).

wu taage kum un yar-mo Shir mo wu he na m-ya à. Taase no yage wu shere be-de Shir á wu cowon be-ur no wu naas ye ken ye deen.[§] 16 War no, taase wu ken wu be-ur no warag go un ka hun-ñe ye ro ur-she't sa o zee yege-wo à, untun Iso wan-koob-de gyer-o Shir. Wu babe cim-yo un wu yo un mat-de co remen rii-yo m-ře à.* 17 No nepste rii-yo takne à. Bõ jimute à, wu hooburu dek un ka kwum-o un wu o, amba wu kum á, ko de wu hopte o ús-'won ús-'won à.†

18-20 No un goshi un haan be-de un Haag-o o-Sinay o a hoks m-ci á. Ka Haag-o ro be-de ra-o ro m-tuk à, be-de o-comb rim-o cip, un kem ne m-yo ne. Da-o Shir ya'ase Isra-ñe karamsa-to un wu à, Shir ruru ye, ye ci Haag-o o-Sinay á. Ye konuru Shir wu yage tep kaane, remen ye hogute kan-se o-kar ur-beeb ne, cor-o ro tep, m-'wons ne. Remen ye taagute yo m-nom un ka ma-to ne, to Shir ruru ye à. Remen Shir zeeg, "Ko gut-de ci ka Haag-o, a jir-de ut-ta'ar, de mer."[‡] 21 Mosa un hi un de un wu gyer-o hoog wu remen hyan un ka rem-se har wu zeeru, "Me us-zap se o-wur rem o-gyer."[§]

22 Amba m-moka, no woonte un Haag-o o-Urusharima,* be-de un bo-o Shir wu un hoog, unze o-Urusharima o n-Ton shir, be-de moor-to un yan-tom-ye Shir ye o-zak. 23 No hante be-de un yakar-ye co ye Shir; ye jin-to un ye ro gense n-Ton shir à. No woonte be-de Shir, Wu ka wu ro un piishe un hun-ñe ut-ma à, un be-de un hun-ñe ye Shir ne ye merme à, ka ye Shir muute shiishe hond hond à. 24 No woonte be-ur Yeso wan-hongse un hun-ñe un Shir ne be-de un ess ut-ma pu-to, to wu gage un ye ne à. No woonte be-de ka hyo-mo un wu mo mo un ja'as ur-hur, mo ro na m-kute un rem-se ur-bon jiishe mo ma Eber à.

25 War no, no nome Shir o-dorotte, wu ro na m-nome ut-ma à. Urege hun-ñe ye o-Isra ye posse á da-o ye yage m-hoge un ma-ut Mosa un hono o-dak à. Yagunte na ye hoge Ma-to Shir to rwuune n-Ton shir à. A posse á. 26 Un ka da-de, cor-o un wu nukturu hono o-dak, amba m-moka wu sworog o-nu, wu zeeru,

"Har ca kuks so o-gaan cot,

komo man nukt hono o-dak un hon-de un o á.

Har o-Ton shir ne oa nukte."[†]

27 To ka ma-to unze, "Har ca kuks so o-gaan cot," to kututu na de ken ho-de myet rem-se Shir nome à, a nuktusse a dos se komo. Rem-se ro m-nukte à, se se he m-kus.

28 A nom no ur-bongon be-de Shir remen a kumug ut-gwomo to a nukte á. A ma'asu no Shir m-ya'as m-sek, a nomo no wu o-dorotte bo depe à, bo wu he m-hoge un rerem-m na à. Yage a ye'et wu m-sek a gyer wu. 29 Nom no kaane, remen Shir na untun ra-o ro m-tuks un koyan à wu ro.[‡]

Bõr-ús op ús-tet

She'et-de depe yan-dor ye she'et à

1 Ma'as no m-was un or no ne yan-dor. 2 Barku no hamat-ñe un hur-ut no. Be-to un nom-mo un kaane, ye ken ye barke yan-tom-ye Shir un hur-to un ye ba ye un nap.*

3 Baks no un ye a ka'e ne rem Yeso à, sa o zee no a ka'e. No baks komo un ye a ro un ya-ur-koob ne à. Sa o zee no un hi un no ye ro m-swõ ur-koob.

4 Kowan wu 'ye ut-ge m-sek, wu she'et untun yege-wo á, remen Shir a piishe ya-ur-she'et untun yege-wo ut-ma.

5 No muut hur-ut no so un con-to un hwor á. Goks no rii-yo Shir ya'u no à, kom-ut yoor, remen Shir un hi un de un wu zeste,

"Man m-ho'os wo á.

Man joru wo ne á."[†]

6 Remen kaane a hoks nom m-ciiz a zee,

"Yawe wu ro Wan-gwu re. Man hoge o-gyer á.

Yatt-yo net he me m-nome á."[‡]

7 War no un yan-co no ne ye n-ga ye yoosu no Ma-to Shir à. Nom no us-barag un bo ye she'ete she'et-de un ye à, no yoos gon sher-mo un ye be-de Shir.

§ Bõr-ús op ús-voor:15 12:15 Hyen komo: Kara 29:18 (ut-Girik). * Bõr-ús op ús-voor:16 12:16 Hyen komo: Taka 25:29-34. † Bõr-ús op ús-voor:17 12:17 Hyen komo: Taka 27:30-40. ‡ Bõr-ús op ús-voor:18-20 12:18-20

Hyen komo: Rwu 19:12-13,16-22; 20:18-21; Kara 4:11-12; 5:22-27. § Bõr-ús op ús-voor:21 12:21 Hyen komo:

Kara 9:19. * Bõr-ús op ús-voor:22 12:22 ut-Girik: o-Sihiyona. † Bõr-ús op ús-voor:26 12:26 Hyen komo:

Haga 2:6 (ut-Girik). ‡ Bõr-ús op ús-voor:29 12:29 Hyen komo: Kara 4:24. * Bõr-ús op ús-tet:2 13:2 Hyen

komo: Taka 18:1-8; 19:1-3. † Bõr-ús op ús-tet:5 13:5 Hyen komo: Kara 31:6,8; Josu 1:5; Haga 2:6. ‡ Bõr-ús op

ús-tet:6 13:6 Hyen komo: Bong 118:6 (ut-Girik).

⁸ Yeso **Kiristi** wu rø m-barme á. Bø wu ro'e n-ga n-ga à, kaa wu rø caane har da-o un ba m-ta.

⁹ Nø yage a rakstu nõ un tø ken yoos-ut pu-tø ne, tø rø ut-tuw m-møka høno o-dak. Nø ho'os cõw-yo ur-yoos de o-nip á. Jiishte net kum ur-beeb be-de un yar-mø Shir, ba be-de un jind-o un ren rii-yo m-re á. O ka røtt gwu be-de un ye rø o m-nome o-dørotte á.

¹⁰ A o-**hana** ne o ur-**seke** n-Tøn shir. Ye rø yan-køn-se Shir ye rø m-nom m-senge n-me un depi-o Shir kane høno o-dak à, yett beeb-de ye reet rii-yo a **seke** un ka **hana**-o á.

¹¹ Ko-Gwomo-wu un kõn-se Shir wu kapru m-hyó un "Be-de un Shir de jiishe ba m-kukop à," wu ruuru, wu dekuru wur-o un gut-tø a pane à, wu ruuru un tø ne n-jim de o-bø, wu tukuru tø kane.[§] ¹² Bø ko-Gwomo-wu un kõn-se Shir rø m-tuks ut-gut n-jim de o-bø à, tø a pane remen **ba'as-to** un hun-ne à. Hyenge bø Yeso swø'e ur-køb à, komo a høog wu n-jim de o-bø remen wu soksuté hun-ne **ba'as-to** un ye. Wu so'os hur-de un ye un hyó-mø un wu. ¹³ Untasu a høge o-gyer a zeet na ye ma un wu ne ye. A was un bø hun-ne he na ut-yage á, remen ye yaguté wu da-o ye kame wu n-jim de o-bø à. ¹⁴ Untasu a was ut-yage ne, tø hun-ne ye hon dak he na m-yage á. Remen høno o-dak qa te'es. Amba a nõ un hoob-o un bø-o Shir o ra te á.

¹⁵ N-me beeb-ur Yeso, a ma'as nõ ur-bõngon be-de Shir, bõngon un na de warag sa o zee ur-**seke** de a un **seke** un Shir à. Ka **seke**-de ro un ruru hun-ne wu rø Wan-Koyan.

¹⁶ Taase tø-tø ke nõ un gu un or nõ ne ne, nõ wõng rem-se nõ kume à. Ka senge-mø mø waragte ur-**seke** komo de Shir høge rerem-mø un de á.

¹⁷ Nomu nõ ye rø m-yoose **yan-dor Yeso** Ma-tø Shir à o-dørotte, nõ nom rii-yo ye zee nõ à, remen ye rø m-was un høog-m nõ ne. Komo yea rure Shir bø ye nome senge-mø un ye à. Remen kaane bø ye rø un nõm un senge-mø ye à nõ naas ye ut-men á. Nõm nõ bø ye he m-høge o-zak à. Amba nõ nome ye køob-de o-dørotte, ka ra gu nõ á, kø hiin.

¹⁸ Sengu nõ un kõn-se Shir rem te. Te nepste hur un te de kaps te á. Cõn-m te mø te senge she'et un kashi ur-she'et kø de ke da-de. ¹⁹ Dyuw-de un cõn-m re de rø nõ senge kõn-se Shir rem re bø um he kum ur-keer um muubute be-ur nõ hør-m-hør à.

Kõn-se Shir

²⁰⁻²¹ Mø un kõn-se Shir wu 'ye nõ kø yo ke rii-yo ur-bon yo remen nõ nomot rii-yo wu cõne à. Komo wu senge m-nõm rii-yo wu cõne à, be-ur nõ un bu-yo Yeso **Kiristi**. Wu rø:

Shir wan-ya un gwugwu-mø ur-hur!

Wu 'yonse Yeso Wan-Koyan ut-marimar un ka hyó-mø

un ess ut-ma mø, tø a esse har da-o ba m-ta à!

Yeso wu rø kashi un wan-gut-de un ca!

A bum nõ wu har da-o ba m-ta, **amin**.

Kõm-de ut-ma

²² Qr re ne, um kewestu nõ, nõm nõ cõen un rii-yo um genbu nõ à. Yanze me genbu nõ mõor-tø ut-ma á.

²³ Um cõnõg nõ nep a ho'osunte **Timoti**, or na, wu ro ke'o à. Urege wu haante be un de, un ga'ane te'a habe, te hyenet nõ.

²⁴ Gas nõ myet ya-co nõ ne, komo un kap o hun-ne ye Shir. Qr na es-mø un dak-o o-Itariya, ye nõ rø m-gas.

²⁵ Yar-mø Shir mø ur-she'et be-ur nõ kap!

Takurda-o Yakubu

Rem-se rɔ n-mɛ à:

M-zantɛ 1:1

M-shɛr Ƴn Ƴs-weɛr nɛ 1:2-8

Ƴr-kɔɔb Ƴn o-kwɔm nɛ 1:9-11

Ƴr-me'es Ƴn Ƴt-meger nɛ 1:12-18

M-hogɛ Ƴn m-nɔm nɛ 1:19-27

Nak Ƴt-tɔ be-de Ƴn nɔm m-kooɔ 2:1-13

M-shɛr Ƴn m-senge nɛ 2:14-26

Ko-wan-dor Ƴn rem-de Ƴn wɔ Ƴn nɛ 3:1-18

Ko-wan-dor Ƴn hɔno o-dak nɛ 4:1—5:6

Karamsa-Ƴt hɔr-tɔ 5:7-20

¹ Mɛ **Yakubu**, ko-guw-wɔ Shir Ƴn Yɛso nɛ Wan-Koyan **Kiristi**.^{*} Mɛ m-gas Ƴn ka baag-Ƴt ɔp-Ƴt yoor-tɔ, tɔ Shir tɔ kakrɛ ha-mɔ Ƴn dak-Ƴt hɔr-tɔ à.[†]

Nɔm o-zak da-ɔ Ƴt-meger

² Ƴr re nɛ, muut nɔ kɔ tɔ ke meger-tɔ tɔ kɔrɔ nɔ à, rii-yo o-zak dɛɛn. ³ Remen nɔ nak Ƴnze da-ɔ a takɛ shɛr-m nɔ à, ka da-ɔ jɔɔsɛ-Ƴr nɔ he kum Ƴr-hek de m-bɔ'ɔsɛ. ⁴ Jɔɔsɛ nɔ har Ƴr-ta, remen nɔ waragtɛ yo deɛ nɔ warag à Ƴn kɔ yo ke ɔw-yo, taase nɔ taagɛ Ƴn rii-yo Ƴr-bon. ⁵ Ƴrege wɔ ken wɔ be-Ƴr nɔ ɔnɔg Ƴs-nap, wɔ kon Shir wɔ rɔ m-'ya Ƴn kɔwan à, kɔ ɔ ke da-ɔ Ƴn mɛn-Ƴt gaan, wɔa 'ye wɔ. Da-ɔ wɔ kɔnɛ, Shir a kangɔ wɔ à. ⁶ Amba kɔn o shɛr be-de Shir ba das das á. Wɔ rɔ das das à, ya wɔ rɔ Ƴntɔn jɔk-yɛ m-sa, yɛ yo-m rɔ m-huk mɔ mus kɔ ke sɔ-se à. ⁷ Gɔn ka nɛt-wɔ rɔ ka bɔ à, ɔre ɔ nɛ wɔ he gɔks Ƴn rii be-Ƴr Wan-Koyan? ⁸ Nɛt-wɔ hur-de Ƴn wɔ wonge Ƴt-yoor à, wɔ rɔ m-ɛs Ƴr-hi be-Ƴr gaan á.

O-kwɔm Ƴr-kɔɔb nɛ

⁹ Ko-yan-dor-wɔ rɔtɛ rii á, sɛ wɔ nom o-zak dɛɛn. Wɔ nep Ƴnze Shir sɛpsɛ wɔ kaanɛ. ¹⁰ Kaanɛ ma, ko-ya-o-kwɔm-wɔ nom o-zak, da-ɔ Shir hɛntɛ wɔ dak dak à. Remen ko-ya-o-kwɔm wɔa tees Ƴntɔ Ƴt-mɔk o-kɔt. ¹¹ Remen hɔ-Ƴr rɔ rwɔƳn nɛ n-tɔn, komo reeten-mɔ Ƴn de rɔ m-bu Ƴt-gwɔ tɔ kek, mɔk-tɔ Ƴn tɔ rɔ m-zooɛ, komo bon-de Ƴn tɔ naasɛ. Kaanɛ ɔ ya-o-kwɔm rɔ m-ta, da-ɔ yɛ rɔ m-senge Ƴn kwɔm-ɔ Ƴn yɛ à.[‡]

Senge o re Ƴr-hɔ da-ɔ Ƴt-meger

¹² Shir a huɔ nu-ɔ Ƴr-bon be-de Ƴn nɛt-wɔ jɔɔsɛ n-mɛ Ƴn rɛ Ƴr-kɔɔb de Ƴn wɔ à, wɔa gɔks 'yons-de Ƴn hoog-ɔ Ƴn ba m-ta ɔ Shir swɔrɛ o-nu wɔa 'ye yɛ wasɛ Ƴn wɔ nɛ à.

¹³ Ƴrege meger-Ƴt kumug nɛt har wɔ rɔ Ƴn ma-tɔ Ƴn nɔm Ƴn rii-yo **Ƴr-ba'as** taase wɔ zee, "Shir-o megrɛ mɛ." Remen Shir rɔ Ƴn meger Ƴn nɛt Ƴn mɛn Ƴt-jaas tɔ á, komo a hoks meger Ƴn Shir wɔ nomot rii-yo ba Ƴr-bon á. ¹⁴ Meger-Ƴt rɔ m-heɛs Ƴn nɛt da-ɔ gop-de Ƴr-hur de Ƴn wɔ rakɛ wɔ à, Ƴn ka be-de ɔ meger-Ƴt rɔ wɔ m-'wɔs. ¹⁵ Ka da-de gop-de Ƴr-hur de nomɛ Ƴr-uub, de rɔ m-mat **Ƴr-ba'as**, komo ka **ba'as-de** bɔ'ɔsɛ, de rɔ wɔ m-hantɛ m-mar.

¹⁶ Ƴr re nɛ yɛ mɛ m-was à, nɔ jar nɔ ɔw o-kɔt á! ¹⁷ Myet bɔ Ƴn rii-yo Ƴr-bon Ƴn yar-mɔ m-mɔka nɛ, mɔ Ƴn rwɔƳn ɛs-mɔ n-tɔn, be-de Shir. Wɔ nomɛ o-Tɔn m-ɛɛar nɛ à, ka ɛɛar-mɔ rɔ m-barmɛ amba Shir rɔ m-barmɛ á, komo comb-o rɔ kɔn be-de Ƴn wɔ á. ¹⁸ Ƴn ɔn-mɔ Ƴn wɔ ɔ, wɔ hantɔtɔ na n-mɛ Ƴn gom-de o-nip, wɔ ye'et na hoog pu-ɔ remen wɔ kumutɔ na be-de jiisɛ Ƴr-bon à. Shir Ƴn nɔm kaanɛ remen be-de Ƴn rii-yo wɔ nomɛ à, a warag Ƴntɔn mat-de o-co Ƴn kap rii-yo wɔ nomɛ à.

M-hogɛ m-nom nɛ

¹⁹ Baks nɔ yo ka, ɔr re nɛ yan-dor, Kɔ wɔ ke nɛt-wɔ ma'as zongɛ wɔ hogute, amba taase wɔ nom hɔr-mɔ m-ɛp komo wɔ nom hɔr-mɔ Ƴs-ryaab á. ²⁰ Ryaab-se Ƴn ko-hun se rɔ wɔ m-wen Ƴn kum Ƴn kashi Ƴn rii-yo Shir ɔnɛ á. ²¹ Ruut nɔ myet rii-yo rɔ m-hantɛ **Ƴr-ba'as** à, nɔ yagɛ nomɛ Ƴn ɔr nɔ nɛ mɛn-Ƴt jaas-tɔ. Ka da-de nɛ Ƴn gwugwer-mɔ Ƴr-hi, nɔ gɔks ka gom-de a yooɔ nɔ à. De rɔ Ƴr-beɛb nɛ de guut hoog-m nɔ, be-de Ƴn swɔ Ƴn kɔɔb-de **Ƴr-ba'as**.

^{*} **Bɔr-o gaan:1** 1:1 Wɔ Shir daagne à. [†] **Bɔr-o gaan:1** 1:1 Hyen komo: Mati 13:55; Mark 6:3; Seng 15:13; Gara 1:19. [‡] **Bɔr-o gaan:11** 1:10-11 Hyen komo: Isha 40:6-7 (Ƴt-Girik).

²² Nɔm yo Ma-tɔ Shir zee à, hogu-mɔ cot, ba m-nom á. Wɔ rɔ m-hoge ut-tɔ temb à, wɔ rɔ o ka m-raks un hi un de un wɔ. ²³ Myet bɔ un net-wɔ hoge Ma-to Shir à, wɔ yage m-nom un yo tɔ zee à, ya wɔ rɔ untun net-wɔ gwote co-o un wɔ n-te ur-madipi à. ²⁴ Wɔ gusse wɔ hyenes bɔ wɔ rɔ à, bɔ wɔ komte gwot un co-o un wɔ à, wɔ ruuru n-dɔ. Ujime deen à tɔ-ut ka'uru wɔ bɔ wɔ rɔ à. ²⁵ Amba net-wɔ rɔ m-tuwe un Ma-to Shir yish, wɔ rɔ kaane á. Ka ma-tɔ rɔ ur-be ne, komo tɔ ro na m-ruut be-de un nom **ur-ba'as**, urege a m-senge un nom us-barag un tɔ. Ba wɔ rɔ m-hoge tɔ-ut ke wɔ á, amba wɔ rɔ m-nom un yo tɔ zee à. Shir a 'ye wɔ ur-hɔ remen rii-yo wɔ rɔ m-nom á.

Dor-o o-nip

²⁶ Urege net rɔ us-barag unze wɔ rɔ m-nom un rii-yo Shir cone à, amba wɔ bɔp rem-de un wɔ be-de un ma-to hwaa á, wɔ rɔ un raks un hi un de un wɔ, dor-o un wɔ hwaa o. ²⁷ Yo Shir o-Tato cone a nom, wɔ hogute m-rerem à, yo rɔ a gu yakar-ye rɔ ba un tat-ne à, komo yo rɔ a reegte ne'a-ne ye campo-ne ye un ye mare à, ye rɔ un swɔ ur-koob à. Komo a dos ur-hi be-de un she'et-de un ba ur-bon de he na m-naas à.

Bɔr-us yoor

A nak ya-m-kute hun-ne m-koos ut-tɔ

¹ Qr re ne **yan-dor Yeso**, bɔ nɔ shere un Wan-Koyan na, Yeso **Kiristi** wɔ rɔ wa-m-seps à, nɔ jar nɔ kute ye ken hun-ne ye m-koos á. ² A zee, ko-ya-o-kwum cɔk kwot-yo zinariya un saw-tɔ ur-bon ne, wɔ cownuru n-me un morog-ur nɔ, komo ko-koob-wɔ un saw-ut naase cownuru komo. ³ Urege nɔa jiish m-goks un ka ko-ya-o-kwum-wɔ cone saw-tɔ ur-bon à, nɔ zee wɔ, "Deeg-o ur-bon o ka, she'et." Amba nɔ zee rɔ ko-koob, "Es reeno," kɔ ne "She'et kanɛ n-dak." ⁴ Nɔ nome kaane, koos-mɔ ka nɔ kute hi un nɔ, komo nɔ sha'ag o ka yan-m-piish ut-ma ye ba ur-bon.

Shir-o un deet un koob-ne n-ton

⁵ Raag nɔ ut-tɔ qr re ne yan-dor, ye me m-was à, Shir un daag ka hun-ne ye rɔ koob-ne à, ye rotte rii á un hono o-dak, remen ye sheret be-ur Yeso **Kiristi** Wan-Koyan. Nip-o komo ye rɔ ya-o-kwum. Komo wɔ un daag ye remen ye reet ka gwomo-tɔ wɔ swore ye cone wɔ à o-nu. ⁶ Amba nɔ, nɔ mus un koob-ne hwaa. ¿Ya-o-kwum-ye ka rɔ nɔ m-mɔ, ye rɔ nɔ komo m-heet be-de un piish ut-ma? ⁷ Ye ye rɔ m-cep un ma-to o-yo'og un jin-de un **Kiristi**. De a nepty nɔ un de à.

⁸ A nom ur-bon, urege o dorute **karamsa-o** Shir ko-Gwomo na, o rɔ gensɛ be-de un Ma-to un wɔ à unze, "Was un wan-bɔr-o ru ne bɔ o wase hi un du ne à."* O nomog hond. ⁹ Amba nɔ ro m-koos be-ur nɔ, **ba'as-de** ka nɔ m-nom be-de Shir, komo be-de o-**karamsa**, nɔ yan-jet o-**karamsa** ye. ¹⁰ Bɔ un net-wɔ jete **karamsa-o** gaan à, wɔ rɔ un zonge tɔ wɔ jetemte tɔ o ka myet. ¹¹ Remen ka o zee, "Wɔ jar o-jar o-hoob ne'a-wɔ un net á,"† o zee komo, "Wɔ hɔ net á,"‡ Urege wɔ hoob ne'a-wɔ un net á, amba o hoog net, o jekt o ka **karamsa-o** Shir.

¹² Cep nɔ ut-ma, nɔ nom us-rem ur-'won ne be-de un hun-ne, remen a nepste Shir a kutu na 'won-de un wɔ rem **Kiristi**. ¹³ Remen da-o un piish ut-ma, Shir a hoge 'won-de un net-wɔ rotte ur-'won á. Amba 'won-ur a re ur-hɔ un hɔ-de un piish ut-ma.

M-sher ba m-senge hwaa o

¹⁴ Qr re ne, wɔ ken wɔ zee, wɔ rɔ m-sher ne be-ur Yeso **Kiristi**, amba wɔ rɔ m-nom un rii-yo Shir cone á. ¿Ya wɔ he m-kum? Ka sher-mɔ moa gu wɔ á. ¹⁵ A zee, qr na ko-yan-dor campo kɔ ne ne'a, wɔ rott saw-tɔ m-cɔp á, kɔ ne rii-yo m-re á. ¹⁶ Urege wangaan be-ur nɔ zee wɔ, "Shir 'ye wɔ o-kwum. Shir 'ye wɔ rii-yo m-re un yo m-cɔp ne," amba nɔ 'ya wɔ yo wɔ cone á. Ay kaa o gu rii á. ¹⁷ Urege net shereg be-ur Yeso **Kiristi**, komo wɔ rɔ un nom un rii-yo ur-bon yo Shir cone á, sher-mɔ un wɔ, margan-mɔ m-sher mɔ.

Be-de m-nom atɛ m-nap m-sher

¹⁸ Komo wɔ ken wɔ wɔ zee, "Wɔ m-sher ne, me m-senge ne." Amba man shes wɔ, "Kutu me sher-m ru ba m-senge, man kutu wɔ sher-m re be-de un senge-m re." ¹⁹ O nepste Shir gaan ye, kaane rɔ ur-bon ne! Amba kɔ **ya-ut-kɔt** ye nak kaane, har ma ut-zap.

*Yo a m-nom à kutute
a m-sher ne be-de Shir*

* **Bɔr-us yoor:8** 2:8 Hyen komo: Rewi 19:18. † **Bɔr-us yoor:11** 2:11 Hyen komo: Rwuu 20:14; Kara 5:18.

‡ **Bɔr-us yoor:11** 2:11 Hyen komo: Rwuu 20:13; Kara 5:17.

²⁰ Wò ko-raag! ¿Kò wò ùn cón m-mòka ùm rùrù wò ùnze m-sher ba m-senge hwaa o? ²¹ Gwot nò **Ibrahi** tato na, remen senge-mò ùn wù, Shir hyente wù kashi ùn net, remen wù sekete wà ùn wù **Ishaku** be-de ùn **hana-o ur-seke**.^S ²² Tò, o hyanag bò sher-m rò m-neke m-senge ne à, komo sher-mò ùn wù guug wù m-nòm ùn yo wù nome à komo senge-mò ùn wù shooste sher-mò ùn wù. ²³ Kaane o a shoose Ma-tò Shir tò rò gense à ùnze, "**Ibrahi** shereg be-de Shir, komo remen sher-mò ùn wù, Shir hwog wù be-de ùn hun-ne kashi."^{*} Remen kaane hun-ne zette **IbrahiKo-nay-wù Shir**.[†] ²⁴ Nò hyanag, ay, net a warag ko-yan-ba-**ur-ba'as** ùn co o Shir, remen senge-mò ùn wù, ba remen m-sher ùn hond ùn mò á.

²⁵ Kaane o komo **Rahab**, ko-kaar. Remen ùn senge-mò ùn wù, wù waragte kashi. Remen wù wukute yan-seeg-o-bò, wù guug ye, ye ruug ùn yo ken cow-yo ùn høn.[‡] ²⁶ Remen kaane, bò wur-o ùn net-wù rotte o-kykt á margan o, kaane o komo m-sher ba m-senge margan-mò.

Bør-ús tet

Garamse ur-rem

¹ Qr re ne, ba myet-m nò depe ye warag ya-ur-yoos á. Bò nò nape à, te ya-ur-yoos, Shir a piishi te ut-ma us-nù ne arge kò wù ke net-wù. ² Myet-m na o-da deen a m-ba'ase. Amba urege net rò m-ba'ase ùn yo wù rò m-zee á, wù rò o ka hond hond, komo wù rò m-hoks ùn dorutte ùn hog-mò ùn wù.

³ Gwot nò o-jok. A cune jok-yo nomo na o-dorotte, a yo m-ru'e o-hù ùn nu-o ùn yo, komo a yo m-hoks m-rwò yo dore so a cone à.

⁴ Gwot nò hat-tò m-sa nò hyen, kò de totte ut-caari à, yo-mò m-'wons mò rò tò m-nekette, myet ùn kaane ne ùn kò-o rek-yo atte-tò m-nak, wa-m-nak o-hat wù hoks o m-mus komo kò ke cò-se wù cone. ⁵ Kaane o rem-de ùn net rò, ur-rek-de de rò n-me ùn dok-tò ùn wur-o ùn net, myet ùn kaane ne de rò m-rwunte caari-tò ut-ma.

Gwot nò bò ra o-rek o rò ùn hoks m-tuks ùn caari o-kot hwiki à! ⁶ Ai rem-de ùn net ra-o, shiishe de rò ùn rem-ús yo-se! Ka rem-de rò ùn wur-o na, komo de rò ùn naas ùn net war war. Ur-rem tomso ne, de rò ùn saburse ùn net ùn myet cow-yo ùn hog-mò ùn wù. Komo ùn den-o o-ra o ba m-ryomse a de m-puktune.

⁷ Ko-hun a hoks myet-mò ut-gut, ùn no-ne, ùn rii-ye rò ut-kurub, m-ja o-uub ne, ùn jan ne, ye nom yo wù cone ye nomò wù à. ⁸ Amba yatt net-wù he hoks ùn garamse rem-de ùn wù á. Ur-rem rii-de o-saa de rii-de ba ur-wuwe, komo de rò m-raab ne mò ur-hò.

⁹ Ùn rem-ur na atte ùn nome ùn Wan-Koyan, Tato na wù n-Ton ur-bongon. Komo ùn rem-ur na, atte ùn cep ùn gom-tò ùn ba ur-bon, be-tò ùn hun-ne ye Shir nome untun wù à.^{*} ¹⁰ Ùn nu-o gaan atte ur-bongon ùn ka nu-o komo atte hun-ne ut-reeb. Qr re ne yan-dor, yo ka rii-yo ur-bon yo á! ¹¹ Haw-ur gaan a hoks rwunte hò-mò m-rerem ùn mò ur-gaag ne á. ¹² Qr re ne, 'yo-yo o-rum a hoks m-mat ùn yakar-ye ut-moore á, kò ne, 'yo-yo o-moore met yakar-ye o-rum á. Kaane komo du-de rò m-'ya ùn hò-mò m-por à, dea rwunte hò-mò m-rerem á.

Nap-se o-nip

¹³ ¿Kò ko-ya-ús-weer us-nap ne rò kon be-ur nò? Se wù kutu na be-de ùn she'et-de ùn wù de ur-bon, komo ùn senge-mò ur-bon ne mò wù rò m-nòm à, n-me ùn gwugwer-mò ur-hi, mò a m-kum be-de weer-se Shir à. ¹⁴ Amba urege ùn hur-ur nò, nò ur-shoob, ut-yage ne, komo ùn cón-tò ur-hi ne, tò yagu nò us-ses, nò m-zee nò us-weer ne. Taase nò yage ma-tò o-nip. ¹⁵ Gon ka nap-se ba se rò m-kergunè es-mò n-Ton à se á, se ùn hõno o-dak se. Komo se barag-se ma-hun se, amba se ùn **ko-Gwomo-wù ùn ya-ut-kot** se. ¹⁶ Remen kò kenè nò hyanag ur-shoob, ùn cón-tò ur-hi ne, káne komo nò he hyan m-dum, ùn gon kò se ke rem-ús yo-se ne.

¹⁷ Amba nap-se rò m-rwun es-mò ùn n-Ton à, ùn høn se rò. Net-wù rò ùn gon ka napse ne à, wù rott **ur-ba'as** ùn hog-mò ùn wù á. Komo se rò m-hante she'et-de m-gwugwù, ùn rus ur-hi ne, ùn hi-de m-gwugwer ne ùn hoge ur-'wõn ne, m-yar-ne, koos-m rò kon á kò o-shepe. ¹⁸ Bò ùn ye gò ur-go ùn gwugwù-mò ur-hur be-de hun-ne à, yea ce men-ut pus-tò be-de ùn Shir.

§ Bør-ús yoor:21 2:21 Hyen komo: Taka 22:1-14. * Bør-ús yoor:23 2:23 Hyen komo: Taka 15:6. † Bør-ús yoor:23 2:23 Hyen komo: 2Nom 20:7; Isha 41:8. ‡ Bør-ús yoor:25 2:25 Hyen komo: Josu 2:1-21. * Bør-ús tet:9 3:9 Hyen komo: Taka 1:26.

Bɔr-ɔs nass

*Cɔn-tɔ ɔr-hi rɔ m-hante
sɔnɛ-mɔ ɔt-ma*

¹ ɔYa rɔ m-hante sɔnɛ-mɔ ɔt-ma m-dum nɛ be ɔn nɔ? Cɔn-tɔ ɔr-hi de rɔ be ɔn nɔ, de rɔ nɔ m-dum, de rɔ nɔ komo m-hante sɔnɛ-mɔ ɔt-ma. ² Nɔ m-cɔn ɔn rii amba nɔ kum á, remen kaanɛ nɔ hɔɔrɔ net. Nɔ ɔn hɔɔb ɔn rii ja'ja, nɔ taage m-kum, nɔ sengurɔ hɔɔb-ɔ m-dum ɔn sɔnɛ-mɔ ɔt-ma nɛ. Ai, nɔ kum rii-yo nɔ o-hɔɔb á remen nɔ rɔ m-kɔn be-de Shir á. ³ Tomso nɛ da-ɔ nɔ kɔnɛ Shir, nɔa kum á remen nɔ m-kɔn ɔn hur-de ɔn mɛn-ɔt jaas-tɔ nɛ. Nɔ m-cɔn nɔ hɔgɛ m-rɛrɛm ɔn hɔn nɔ.

⁴ Ya nɔ rɔ ɔntɔn nɛ'a-nɛ yɛ rɔ m-sheer be-de ɔn campɔ ɔn yɛ nɛ á. Nɔ nap unze nɔ cɔnɛ m-nɔm m-nay ɔn rem-se ɔn hɔno o-dak, nɔ ɔn yage-tɔ Shir ɔ ka à. Remen kap wɔ rɔ ɔn cɔn-tɔ ɔn rem-se hɔno o-dak á, wɔ muutte hi ɔn de ɔn wɔ, wan-yage-tɔ Shir. ⁵ Taase nɔ zee bɔ-tɔ, Ma-tɔ Shir tɔ rɔ gense à unze, "**Kuk-tɔ Shir** ya'e na à, ɔ rɔ ɔr-shoob nɛ, ɔ cɔnɔg a she'et ba m-kukɔp."* ⁶ Amba Shir rɔ na m-do'e ɔn yar-mɔ ɔn wɔ deɛn. ɔ rwɔ'e Ma-tɔ ɔn wɔ zeet,

"Shir rɔ m-yage ɔn yan-nɔ-mɔ ɔr-hi.

Amba wɔ rɔ m-deet ɔn

yan-ba-nɔ-mɔ ɔr-hi n-tɔn."†

⁷ Remen kaanɛ, she'et nɔ ɔn kɔs-ɔ Shir nɔ nomɛ wɔ o-dɔrɔtte. Nɔ yage **ko-Gwɔmo-wɔ ɔn ya-ɔt-kɔt**, wɔ nɛ wɔa som nɔ. ⁸ Nɔm nɔ yow yow ɔn Shir nɛ. Wɔ nɛ wɔa nom yow yow ɔn nɔ nɛ. Nɔ ya-ɔt-ba'as, yagu nɔ nɔm ɔn rii yo-yo. Nɔ ya-o-shepe, jamas nɔ hur ɔn nɔ, nɔ muɔn be-de Shir. ⁹ Nɔm nɔ tuk-mɔ ɔt-mɛn, nɔ rwɔntɛ m-yish. Nɔ nemes komo á, sɛngu nɔ ɔs-wɔn. Zak-o nɔ komo ɔ warag tuk-mɔ ɔt-mɛn. ¹⁰ Gwɛrɛksɔ nɔ ɔr-hi be-de ɔn Wan-Koyan, wɔ nɛ komo wɔa deet nɔ n-tɔn.

Wɔ dek ɔr ru ko-ya-ɔr-ba'as á

¹¹ ɔr re nɛ yan-dor, nɔ wɛ ɔr nɔ nɛ á. Remen myet bɔ ɔn wɔ wɛ ɔr ɔn wɔ ko-yan-dor á, kɔ nɛ wɔ sawsɛ wɔ ɔr-ba'as, wɔ rɔ ɔn wɛ ɔn **karamsa**-ɔ Shir ɔ ka. Wɔ rɔ m-zɛɛ ɔ rɔtt ɔr-bon á. Wɔ zee komo yo Shir zɛɛ à yo rɔtt ɔr-bon á, wɔ kus ɔ ka m-nɔm ɔn o-dɔrɔtte á. Komo o ba'asɔte be-de ɔn muut ɔn hi ɔn du ko-yan-piish ɔ ɔt-ma. ¹² Shir yɛ cot rɔ ɔn rwɔ o-karamsa. Wɔ rɔ komo wan-piish ɔt-ma. Wɔ rɔ cot wan-Gwɔ, tomso nɛ wɔ rɔ ɔr-bɛɛb nɛ wɔ hoot. Remen kaanɛ, wɔ bo'os sawsɛ ɔn ɔr ru **ɔr-ba'as** á.

Nɔ nɔm m-gwɔn ɔn buk nɛ á

¹³ Raag nɔ ɔt-tɔ! Nɔ yɛ rɔ m-zɛɛ, "Ca kɔ m-buk ta neke ɔn ɔ ka bɔ-ɔ re, tɛ nɔm hak-o gaan, tɛ ɔt-baab tɛ sɔ m-hɔ." ¹⁴ Nɔ kaanɛ nɔ nap yo he m-kɔr m-buk á. ɔYa-hoog-m nɔ dosse nɛ? Ya hoog nɔ rɔ sa o zee 'hye-de o-hund, de rɔ m-nom da-o gaan à, ɔjime se m-dosse.† ¹⁵ Depɛtɛ nɔ zee, "Urege Wan-Koyan cɔnɔg, urege komo tɛ ɔn hoog nɛ, ta nom kaanɛ ɔn kaanɛ nɛ." ¹⁶ Amba nɔ m-zɛɛ kaanɛ á. Nɔ m-hyan kɔ yo ke rii-yo ɔn kom-ɔt nɔ yo rɔ, komo nɔmurɔ ɔs-sɛs unze kaanɛ yo rɔ. Ai, gon ka jaks ɔr-hi ɔ rɔtt ɔr-bon á. ¹⁷ Remen kaanɛ, myet bɔ ɔn wɔ nepse yo depe wɔ nom à, amba wɔ yage m-nom, wɔ ka **ba'as-de** wɔ rɔ m-nɔm ɔn co-ɔ Shir.

Bɔr-ɔs taan

A nak ya-o-kwɔm ɔt-tɔ

¹ Raag nɔ ɔt-tɔ nɔ ya-o-kwɔm, 'wɔn nɔ remen swɔ ɔn kɔɔb-de rɔɔnɔ nɔ à. ² Kwɔm-o nɔ deestɛ m-shebe, qa gu nɔ rii á. Komo rɛn ɔn kuks nɛ reese matuku-ɔt nɔ. ³ Zinariya nɔ ɔn azorpa nɔ nɛ yɛ nɔ wukɛ à yɛ deestɛ m-shebe. Ka shebe-mɔ yɛ da à, mɔ Shir he m-hyan wɔ naastɔ nɔ, mɔ he nɔ m-rɛ ɔntɔ o-ra. Remen nɔ wukutɛ hwɔr, nɔ mɔrɔgsɔtɛ hi ɔn nɔ o-kwɔm ɔn ka da-ɔ, hɔ-de piish ɔt-ma.* ⁴ Nɔ yagutɛ m-top ɔn yɛ nomɛ nɔ m-sɛngɛ o-kat. Nɔ rɛɛg ra-ɔ ɔn yɛ. Raag nɔ ɔt-tɔ, 'wɔn-se ɔn yɛ rɔ nɔ m-ce ɔn kat-ɔt nɔ à, wɔɔg be-de Yawe wɔ jiiše ɔr-bɛɛb à.† ⁵ Nɔ nɔ hɔgɛ ɔn rɛrɛm-mɔ ɔn hoog-m nɔ kanɛ ɔn hɔno o-dak. Nɔ re nɔ sɔ yo hoog-m nɔ cɔnɛ à. Nɔ rɔ m-nɔm ɔn yo hur-ɔr nɔ cɔnɛ à, amba nap nɔ unze Shir a 'ye yan-yage-tɔ ɔn wɔ ɔr-kɔɔb. ⁶ Nɔ piishitɛ yan-ba-**ɔr-ba'as** ɔt-ma nɔ ho yɛ. Komo ba yɛ ɔn wɛn nɔ.

Dungɔn nɔ komo nɔ kɔn Shir

* **Bɔr-ɔs nass:5** 4:5 Hyen komo: Rwɔw 20:5; 34:14; Zɛka 8:2. † **Bɔr-ɔs nass:6** 4:6 Hyen komo: Swɔɔ 3:34 (ɔt-Girik).

‡ **Bɔr-ɔs nass:14** 4:13-14 Hyen komo: Swɔɔ 27:1. * **Bɔr-ɔs taan:3** 5:2-3 Hyen komo: Mati 6:19. † **Bɔr-ɔs taan:4** 5:4 Hyen komo: Kara 24:14-15.

⁷ Qr re ne yan-dor, dungun nɔ har Wan-Koyan muuntɛ komo. Yoos nɔ be-de un ya-tɔm. Ye rɔ m-dungunɛ har da-o m-ce. Ye rɔ m-dungunɛ deen un 'er-de un kem-o ur-go un o ur-buste ne da-o m-nɛn. ⁸ Nɔ ma she'et nɔ, nɔ dungunɛ. Nɔ nom jaab-o ut-mɛn, nɔ waasɛ Wan-Koyan na, remen muun-mo un wu nomsuntɛ yow yow.

⁹ Qr re ne, yagu nɔ nome un qr nɔ ne us-hwumug. Taase Wan-Koyan piishi nɔ ut-ma. Remen ko-yan-Piish ut-ma nomsuntɛ yow yow m-muun ne, har wu rɔ ma un ish!

¹⁰ Qr re ne, doru nɔ bu-yo yan-rwor un Ma-to Shir. Ye nome ut-ma un jin-ur Wan-Koyan a, ye swooq ur-koob remen de komo ye dungunɛ. Nom nɔ untun ye. ¹¹ Remen a zɛɛg, ka ye dungunɛ har ur-kom a, Shir ya'ag ye ur-ho. Nɔ hogussute de gon dungunɛ-m Ayoba, nɔ nɛpsɛ bɔ Wan-Koyan huɔ wu nu-o so-o ur-kom a. Remen Wan-Koyan ko-ya-m-it wu be-de un nom us-ryaab, ko-ya-ur-'wɔn wu komo deen.[‡]

Nɔ jar nɔ tɔnd á

¹² Arge koyan, qr re ne yan-dor, nɔ jar o-jar nɔ tɔnd á. Da-o nɔ m-swɔr o-nu a, nɔ jar nɔ tɔnd n-Tɔn un shir á, kɔ un hono o-dak, kɔ un jin-de un yo ken rii-yo, nɔ tɔnd un de á. Urege nɔ zɛɛg "Qho," ess nɔ "Qho." Urege nɔ zɛɛg "Ay," ess nɔ "Ay." Nɔ esɛ kaane, Shir a piishi nɔ ut-ma á.[§]

Bom nɔ Shir nɔ kon wu m-sher ne

¹³ Urege wu ken wu rɔ un swɔ ur-koob, to, yage wu konot Shir gu wu. Urege wu ken wu be-ur nɔ rɔ o-zak, to, yage wu sengute hu un sep-to ur-bongon. ¹⁴ Urege wu ken wu piishɛ be-ur nɔ á, to, wu hoob sɛk-ye yan-dor ye Shir, ye konot Shir. Da-o us-kɔn, ye taame wu m-nɔw un jin-ur Wan-Koyan.* ¹⁵ Gon ka kɔn o m-sher o, o taas gom-o un ka net-wu. Wan-Koyan a muut ka net-wu ba un gom, komo **ba'as-to** wu nome a, a sokɛ wu to.

¹⁶ Remen kaane, sengu nɔ rwor un **ba'as-ut** nɔ be-ur qr nɔ ne, nɔ us-kɔn rem qr nɔ ne, remen a taasutu nɔ gom-us nɔ. Da-o kashi un net kɔne, kɔn-se un ko-yan-mɛn-ut pus-to rɔ ur-beɛb ne deen. ¹⁷ **Ereja** net-wu untun na. Q ken da-o reno, wu wu kɔne be-ur Shir, taase a he kem un dak-o **Isra**. Komo a he kem un ka dak-o á, har hak-us tet un reng-us cind.[†] ¹⁸ Ka da-de komo wu konuru be-ur Shir na a he kem. Komo a hegeru kem, komo hono o-dak ya'uru rii-yo m-re.[‡]

¹⁹ Qr re ne, urege wu ken wu be-ur nɔ yagute cow-yo Shir yo o-nip, komo wu ken wu be-ur nɔ muunturu wu un cow, ²⁰ wua nept unze, ka wu muuntɛ **ko-ya-ur-ba'as** be-de Shir a, wu guug hoog-o un ka net-wu be-de m-mar. Komo Shir a soks moqr-to un **ba'as-to** un ka net-wu.[§]

[‡] **Bor-ʊs taan:11** 5:11 Hyen komo: Ayub 1:21-22; 2:10; Bɔng 103:8. **§** **Bor-ʊs taan:12** 5:12 Hyen komo: Mati

5:34-37. * **Bor-ʊs taan:14** 5:14 Hyen komo: Mark 6:13. † **Bor-ʊs taan:17** 5:17 Hyen komo: 1Gwm 17:1; 18:1.

[‡] **Bor-ʊs taan:18** 5:18 Hyen komo: 1Gwm 18:42-45. **§** **Bor-ʊs taan:20** 5:20 Hyen komo: Swɔq 10:12; 1Bit 4:8.

Takurda-o Bitrus aco

Rem-se rō n-mē à:

M-zantē 1:1-2

Baks un gwū-o Shir 1:3-12

Ma-tō un she'et-de un ba m-kukop 1:13—2:10

Yo yan-dor depe ye nom da-o ur-koob à 2:11—4:19

Gwugwer-mō ur-hi mō un yan-dor m-senge ne 5:1-11

Ur-būste 5:12-14

Ur-gas us-kon ne

¹ Me, Bitrus, ko-**yan-Tom YesoKiristi**,* genbe ka takurda-o,

Ha-mō un be-de un hun-ne ye Shir daage untun hamat-ne un hono o-dak ye cakre un dak-to o-Pantus, o-Garatiya ne, o-Kapadoki ne, o-Asiya ne komo o-Bitaniya ne à. ² Shir o-Tato, wū dagnū nō hun-ne ye un wū, komo Kukt-o muutu nō ba **ur-ba'as**. Wū un nom kaane remen nō nomotē Yeso **Kiristi** o-dorotte komo wū so'ostē nō un bu-yo un hyó-mō un wū. Un konog Shir 'ye nō m-yar, komo wū sengu nō m-ya un gwugwū-mō ur-hur deen.

Ur-bongon be-de Shir remen

ka saktō-o o ya'asū na m-hoog à

³ Depete a ya'as Shir Tato-o Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** ur-bongon remen 'wōn-de un wū ur-gos-de. Wū ya'ag na mat-o pu-o remen ka saktō-o o ya'asū na m-hoog à, bō wū 'yonse **Kiristi** be-de ut-marimar à. ⁴ Komo wū 'ye nō cim-yo un ba m-sabre, yo a wum kō yo naase á, essusse n-Ton shir. ⁵ Remen sher-m nō, Shir a 'er nō un beeb-de un wū har nō gokstē ká gwū-o rō zongse o rwūntē hō-de ur-kom à. ⁶ Un yo ka nom nō o-zak deen, kō de nomtē, ya o-da hiin nōa tūw un swō ur-koob de ut-meger go-us-go à. ⁷ Da-o nō senge m-dore Yeso n-mē ur-koob à, yo kutē hun-ne unze nō shereg Yeso gun gun. Hun-ne m-zwō un zinariya n-mē o-ra remen ye rwūntē kar kar. Kang-o gaan, koob-ur nō rō untun ka ra-o, amba nōa rwūn kar kar, komo sher-m nō aragte zinariya. Da-o Yeso **Kiristi** muūne à, Shir a m-seps nō wū 'ye nō m-sek deen remen nō shereg be-de un wū. ⁸ Kō de nomtē nō wet Yeso m-hyan á, amba nō wū m-was. Kō de notte wū m-hyan m-mōka á, komo nō shereg be-de un wū. Komo yatt gom-to he m-hoks m-rwor bō nō rō o-zak, un zak-o rwūntē be-de Shir á. ⁹ Nōa ships ka zak-o remen nō m-goks un yo nō tuute yish un sher-m nō á, gwū-o un kukt-o nō.

¹⁰ Un conog m-rurū nō ma-to ka gwū-o. Yan-rwor un Ma-to Shir ye rwōrog bō yar-m he m-haan be-ur nō á, komo ye hoob ur-bon ne. Ye rwō'og yish komo ye tu yish, ye hyenet cas bō a he nō m-gu à. ¹¹ Ye citurū Shir ma-to un ka da-o komo yo korē unze yo rwō'e **Kiristi** m-haan. Kukt-o **Kiristi** o rō n-mē un ye, komo o rurē ye bō **Kiristi** he m-swō ur-koob ka da-de ne a 'ye wū m-seps mō he m-dōnd à. ¹² Amba Shir kututē ká **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye unze, ye rō nō m-nomē m-guw ba hi un de un ye á. Ka rem-se ye rwōre n-ga à mōsse un **Kiristi** ne, m-mōka ye ken hun-ne ye rurūtū nō **Ma-to m-Rerem** un bu-yo un **Kukt-o Shir**, o a tomne rwūn-mō n-Ton un shir à. Ka nip-o o mōsse un bō Shir ruru na ne à, o yan-tom ye Shir cone m-byarag à.

M-she'et untun hun-ne ye Shir

¹³ Remen kaane, she'et nō zongse nō nomot rii-yo ur-bon, nō garamse hi un nō. Rwo nō saktō-o nō kap be-de un yar-mō a he nō m-ya da-o Yeso **Kiristi** he m-rwūn à. ¹⁴ Nom nō untun yakar-ye o-dorotte. Nō yage hoog-m nō heet nō be-de un rem-us yo-se se nō rotte ba nō un nap á. ¹⁵ Amba bō ká wū agū nō rō ba m-kukop à, ma'as nō ba m-kukop n-mē un koyan yo nō m-nom á. ¹⁶ Nom nō kaane remen **Mosa** geneg yo Shir zee à: "She'et nō ba m-kukop, remen kaane un rō ba m-kukop."[†]

¹⁷ Nom nō kaane bō nō un aag un Tato-o n-Ton wan-piishe un ko wū ke net-wū ut-ma hond hond un yo wū nomē ne à. Dek nō hoog-m nō untun hamat-ne un ká hono o-dak o un sekemse-mō un wū un hoge un gyer-o un wū ne. ¹⁸ Remen nō nepse unze Shir un rur nō remen wū guut nō be-de un she'et-de o-hwaa de tat-ne nō ye n-ga yoosu nō à. Wū un rur nō un bu-yo un top-o un zinariya kō azorpa á. Zinariya, azorpa ne, ye ba m-ta á. ¹⁹ Amba Shir un rur nō un hyó-m **Kiristi**, ka ca-yo un ba ur-dakka yo komo ka

* **Bqr-o gaan:1** 1:1 Wū Shir daagne à. † **Bqr-o gaan:16** 1:16 Hyen komo: Rewi 11:44-45; 19:2; 20:7.

yo un ba út-ri'in yo. ²⁰ Shir un dagan **Kiristi** cin ba a ro nõmog nõno o-dak. Amba Shir rwuntẽ wu á, sẽ nõ qn nõ ne cin un hur-ur nõ, komo un hu-o Yeso nõ m-sher be-de Shir; o 'yonse wu be-de m-mar à, komo a ya'uru wu út-gos un cõw-yo m-sekemse. Yo rwoẽ nõ ru'ut sher-m nõ o-saktõ ne be-de Shir.

²² M-mõka nõ muste hi un nõ ba út-ri'in un dorõtte-o o-nip remen nõ kumut was-m or nõ ne. Was nõ or nõ ne cin un hur-ur nõ, komo un hur-ur pus-de ne. ²³ Remen Shir ja'astu nõ mat-o pu-o komo, ba un go-ye rõ m-sabrẽ á, amba ye rõ m-she'et har koyan nomot be-de un Ma-tõ Shir õ un hoõg à. ²⁴ Ma-tõ Shir zeeg, "Hun-ne rõ m-hwõ untu út-gwõ,

komo seps-mõ un ye rõ m-ta untun mõi-tõ o-kõt. Gwõ-ut rõ m-hwõ kaw, komo mõi-ut rõ m-zoose.

²⁵ Amba ma-ut Wan-Koyan rõ m-es har da-o ba m-ta."‡ Hun-ne ko'õtutu nõ ka **Ma-tõ m-Rerem** tõ.

Bør-ús yoor

¹ Remen kaane, ru nõ cõw-yo út-yage, nõ yage raks un hun-ne, komo nõ cir m-nom o-nip. Yagu nõ ur-shoob kõ nõ rure ye ken myet-mõ un kõ tẽ ke gon ma-ut yõ-tõ tõ. ² Untun yan-yaar pu-ye, hoõb nõ yow-mõ o-Kukt mõi m-kyukyaw remen mõi bo'õssutẽ nõ be-de un gwõ nõ. ³ Nõ be'este nõ nepste Wan-Koyan rõ ur-bon ne.*

Kiristi rõ ta'ar-de un hoõg

⁴ Haan nõ be-ur Yeso **Kiristi**. Wu rõ ta'ar-de un hoõg de hun-ne ginme à, amba Shir dak wu komo wu 'ye wu út-gos deen. ⁵ Komo ya nõ rõ untun ta'ar-tõ un hoõg, tõ a meete hur-o o-Kukt à. Nõ waragte buug-de un yan-**Cõw un kõi-se Shir** ye un ba m-kukõp, nõ sekete **seke-tõ** o-Kukt un bu-o Yeso **Kiristi**. Shir rõ m-gõks gon ka **seke-tõ**. ⁶ Ka tõ rõ bõ Shir zeẽ un Ma-tõ un wu à:

"Gwõt, un shereg ta'ar-de út-ma o-Urusharima† de m-daage un caari-mõ m-seps à.

Kap bõ un wu shere un de à wu nom m-'e á."‡

⁷ Be-ur nõ, nõ ye shere un wu à nõ nape go un seps-mõ Shir ya'u wu à. Amba ka ye gini wu à. Ma-tõ Shir zeeg,

"Ka ta'ar-de ya-ut-ma jore à, de waragte de juish kõ de ke ta'ar-de un be-de út-ma."§

⁸ Ma-tõ Shir zeeg,

"Ka ta'ar-de rõ m-rwõ ur-pukse,

komo de rõ ye m-hees remen cikt-de un ye."**

Ye rõ m-pukse remen ye yagutẽ o-dorõtte un Ma-tõ Shir; õ yette m-oos un kwõkwur-de Shir coogẽ remen un go un ye à.

⁹ Amba nõ, Shir un daag nõ hun-ne kashi, buug-de yan-**Cõw un kõi-se Shir**, hun-ne ye ba m-kukõp, hun-ne ye Shir, remen nõ nomotẽ wu ur-bõngõn. Wu rwuntutu nõ be-de o-comb, wu hantu nõ be-de m-cucas.† ¹⁰ N-ga a ro hwõõg nõ be-de un hun-ne ye Shir á, amba m-mõka nõ rõ hun-ne ye Shir. N-ga Shir ro m-hõge un 'wõn-ur nõ á, amba m-mõka Shir õ hõge un 'wõn-ur nõ.‡

She'et nõ untun yan-guw-mõ Shir

¹¹ Nõ yan-yen-de ne, me nõ m-kyewes, untun yan-dak-o hor-o, hamat-ne un ka dak-o, gin nõ ka rem-ús yo-se, se rõ ur-gun un hoõg-m nõ à. ¹² Nõm nõ ceen nõ she'ettẽ ur-bon ne n-me un yan-bør-ús nõ ye shere o-nip á. Komo kõ ye gut nõ gwõt-o un yan-nõm un rem-ús yo-se, ye hyenes she'et un nõ ur-sõ-de. Ye seps Shir da-o wu he piishe un nõno o-dak út-ma à.

O-dorõtte be-de un gwõmo-ne

¹³ Nõm nõ o-dorõtte rem Wan-Koyan un kõ õ ke **karamsa-o** a ya'ase remen hun-ne, õ rwuunẽ be-de un gwõmo-tõ un ko-gwõmo à. ¹⁴ Nõ nome gwõmo-ne o-dorõtte, remen gwõmo-de o-dak kap Shir õ tomnu de, de ye'et yan-kõõb-de o-dorõtte ur-kõõb komo de

‡ **Bør-o gaan:25** 1:24-25 Hyen komo: Isha 40:6-8 (õt-Girik). * **Bør-ús yoor:3** 2:3 Hyen komo: Bõg 34:8.

† **Bør-ús yoor:6** 2:6 ãt-Girik: o-Sihiyona. ‡ **Bør-ús yoor:6** 2:6 Hyen komo: Isha 28:16 (õt-Girik). § **Bør-ús**

yoor:7 2:7 Hyen komo: Bõg 118:22. * **Bør-ús yoor:8** 2:8 Hyen komo: Isha 8:14-15. † **Bør-ús yoor:9** 2:9 Hyen

komo: Rwu 19:5-6; Isha 43:20 (õt-Girik); Rwu 19:5; Kara 4:20; 7:6; 14:2; Titu 2:14; Isha 43:21; Isha 9:2. ‡ **Bør-ús**

yoor:10 2:10 Hyen komo: Hose 2:23.

bʊm hun-nɛ yɛ nɔmɛ rii-yo ʊr-bon à. ¹⁵ Remen kaanɛ Shir cɔnɛ nɔ nom rii-yo ʊr-bon. Da-o nɔ nɔmɛ rii-yo ʊr-bon à, ká raag-nɛ yɛ, yɛ napɛ **Kiristi** á, yea hoks m-zɛɛ kɔ rii á. Yea hoks m-kum rem-se ʊr-geeg á. ¹⁶ She'et nɔ sasa, amba myet ʊn kaanɛ nɛ, nɔ hyan nɔ rɔ sasa nɔ cʊw nom ʊn rii yɔ-yo á. ʊn sʊgɛ-de ʊn kaanɛ ma, she'et nɔ ʊntʊn yan-guw-mɔ Shir. ¹⁷ Ya nɔ kɔwan m-sɛk. Komo nɔ kutɛ hun-nɛ yɛ Shir kashi m-was. Gyɛr nɔ Shir, 'ya nɔ ko-gwɔmo ʊt-gɔs.

Sha-mɔ ʊn swɔ-ʊr kɔɔb-ʊr Kiristi

¹⁸ Gʊw-nɛ, sɛ nɔ nɔmɛ yan-hur-ʊt nɔ o-dɔrɔttɛ nɔ 'yɛ yɛ m-sɛk kɔyanda. Nɔm nɔ yo ka, ba be-de ʊn yɛ rɔ m-hogɛ ʊr-'wɔn ʊn gwugwer-mɔ ʊr-hi nɛ cot á, amba kap ʊn yan-mɛn-ʊt jaas-tɔ nɛ. ¹⁹ Shir rɔ gwugwʊ ʊn nɔ nɛ da-o nɔ nɔmɛ rii-yo nɔ napɛ yo rɔ hond hond, komo nɔ geeg ʊt-mɛn ʊn 'mɔ ʊr-hur nɛ ʊn kɔɔb-de a nɔ m-'ya ba nɔ ʊn nom rii à. ²⁰ A 'yɛ nɔ ʊr-kɔɔb remen nɔ nɔmɔg rii-yo ba ʊr-bon, nɔ kum o ka rii á. Amba Shir a 'yɛ nɔ ʊr-hɔ, ʊrɛgɛ nɔ swɔɔg ʊr-kɔɔb ʊn 'mɔ ʊr-hur nɛ remen nɔ nɔmɔg rii-yo ʊr-bon, remen kaanɛ Shir cɔnɛ. ²¹ ʊn kaanɛ, Shir agʊ nɔ remen **Kiristi** swɔɔg ʊr-kɔɔb rem nɔ. Wʊ yaksʊtʊ nɔ m-sha, depetɛ nɔ dɔrɛ bʊ-yo ʊn wʊ.

²² **"Kiristi nɔm ʊr-ba'as á,**

Wʊ raks hun-nɛ á."§

²³ Kɔ de nomtɛ a pyapurtʊ wʊ à, wʊ muut ʊt-rɛɛb á. Komo da-o wʊ swɔ ʊr-kɔɔb à, wʊ waksʊ yɛ ʊt-ma á. ʊn sʊgɛ-de ʊn kaanɛ ma, wʊ shɛrɛg be-de Shir, wʊ napɛ piish ʊt-ma á.* ²⁴ **Kiristi** sawag nʊ-se ʊn **ba'as-ʊt** na ʊn wʊr-o ʊn wʊ. A kamag wʊ **o-kan** remen a yagʊtɛ nɔm **ʊr-ba'as** komo a cirit kashi ʊr-she'et. Shir taasʊ ka hoog-mɔ mɔ ʊn **ba'as-ʊt** nɔ remen hoog-m Yɛso. ²⁵ Nɔ ro egussʊtɛ ʊntʊn yege-ca, amba m-mɔka nɔ mʊuntɛ be-de ʊn wan-Ruut-m nɔ ʊn wan-Gʊt-de ʊn hoog-m nɔ nɛ.†

Bɔr-ʊs tet

Campɔ-nɛ ʊn ne'a-nɛ nɛ

¹ Kaanɛ komo ne'a-nɛ, nɔmɔ nɔ campɔ nɔ nɛ o-dɔrɔttɛ. Nɔm nɔ kaanɛ komo ʊrɛgɛ campɔ nɔ shɛr ʊn ma-ʊt **Kiristi** á. ʊrɛgɛ campɔ nɔ nɛ hyanag bon-de ʊn ka bʊ-yo nɔttɛ ʊr-she'et à, yea goks **Kiristi**, ba nɔ ʊn nomo yɛ ʊt-ma.* ² Ka campɔ-nɛ yea goks Yɛso da-o yɛ hyenɛ she'et-ʊr sɔ-de ʊn hoog-m nɔ komo nɔ 'yɛ yɛ ʊt-gɔs. ³ Taase nɔ muut ʊr-hi be-de ʊn ga-se ʊr-bon kɔ rii-se ʊn cɔr-se ʊr-bon kɔ gund-tɔ ʊn hwɔr á.† ⁴ ʊn sʊgɛ-de ʊn kaanɛ ma, yo depɛ à, nɔm nɔ ayɛwɛ-tɔ ʊr-hur ʊn gwugwer-mɔ ʊr-hi, komo m-tetemb nɛ. Gɔn ka ayɛwɛ-tɔ rɔ m-gɔs, komo Shir rɔ tɔ m-hwɔ ʊn be-ʊr kashi. ⁵ ʊn gɔ ʊn ká cɔw-yo ne'a-nɛ sɔ-yɛ yɛ n-ga yɛ ɛsɛ saktɔ-o ʊn yɛ be-de Shir à, kumɛ hi ʊn de ʊn yɛ ʊt-ayɛwɛ. Yɛ ya'ag campɔ ʊn yɛ nɛ ʊt-gɔs. ⁶ ʊntʊn **Saratu**, wʊ nomɛ **Ibrahi** o-dɔrɔttɛ komo wʊ eeg wʊ "Rwɔɔg-o re" à. Nɔ ma yakar-yɛ ʊn wʊ yɛ, ʊrɛgɛ nɔ rɔ m-nom yo depɛ à komo nɔ yagɛ kɔ yo ke rii-yo 'yɛ nɔ o-gyɛr á.‡

⁷ Kaanɛ ma campɔ-nɛ, sɛ nɔ nom barag-se ʊr-bon remen ne'a nɔ nɛ. Hyen nɔ yɛ ʊt-gɔs nɛ, remen yɛ rott ʊr-bɛɛb bɔ nɔ rɔ á. Baks nɔ, Shir ya'ag ne'a-nɛ yar-mɔ ʊn wʊ komo remen yɛ kumut hoog-m ba m-ta ʊn nɔ nɛ. Remen kaanɛ, nɔmʊ nɔ ne'a nɔ nɛ bɔ depɛ à, taase yo ken yo tʊw nɔ yo wɛn kɔn-ʊs nɔ.§

Swɔr ʊr-kɔɔb remen nɔm ʊn rii kashi

⁸ ʊr-kɔm, kap she'et nɔ m-sɔk nɛ nɛ ʊr nɔ nɛ nɛ, kɔ wʊ ke wʊ hyen ɔr ʊn wʊ rii-yo m-was. Nɔ hyen ʊr-'wɔn ʊn gwugwer-mɔ ʊr-hi nɛ. ⁹ Nɔ top mɛn-ʊt jaas-tɔ ʊn mɛn-ʊt jaas-tɔ kɔ ʊr-rɛɛb n-tɛ ʊr-rɛɛb á, sɛ dɛ nɔ kɔnɛ go ʊn ká nɛt-wʊ o-kwʊm, remen káanɛ o Shir egtɛ nɔ wʊ ye'et nɔ o-kwʊm.* ¹⁰ Ma-tɔ Shir zɛɛg, "Bɔn nɛt-wʊ cɔnɛ m-hɔɔg

komo wʊ hyen hɔ-tɔ ʊr-bon à,

Sɛ wʊ dostɛ rem-de ʊn wʊ be-de ʊn tɛp ʊ jaas-o

komo wʊ dos nu-o ʊn wʊ be-de ʊt-raks.

¹¹ Wʊ ho'os cɔw-ʊs yɔ-se

komo wʊ nom rii-yo ʊr-bon yo depɛ à.

Wʊ hoob cɔw-yo ʊn ba ʊt-ween wʊ dɔrɛ yo.

¹² Wan-Koyan rɔ ʊn 'er-de ʊn yɛ nɔmɛ kashi ʊn rii à,

§ **Bɔr-ʊs yoor:22** 2:22 Hyen komo: Isha 53:9. * **Bɔr-ʊs yoor:23** 2:23 Hyen komo: Isha 53:7. † **Bɔr-ʊs yoor:25** 2:24-25 Hyen komo: Isha 53:5-6 (ʊt-Girik). * **Bɔr-ʊs tet:1** 3:1 Hyen komo: Apis 5:22; Koro 3:18. † **Bɔr-ʊs tet:3** 3:3 Hyen komo: 1Tim 2:9. ‡ **Bɔr-ʊs tet:6** 3:6 Hyen komo: Taka 18:12. § **Bɔr-ʊs tet:7** 3:7 Hyen komo: Apis 5:25; Koro 3:19. * **Bɔr-ʊs tet:9** 3:9 Hyen komo: Mati 5:43-44.

komo wu rø m-ke'e un kon-se un ye ut-to.

Amba wu rø m-tuke un

yan-men-ut jaas-to o-cin.”†

¹³ Urege nò m-senge nò nomot rii-yo ur-bon, hun-ne deen a hogusse nò m-hoog á. ¹⁴ Amba myet nò kaane ne, urege nò un swò ur-kooob remen nò m-nòm un rii-yo ur-bon, Shir a 'ye nò o-kwum. “Taase nò hoge gyer-o un ye rø m-gyer á, kò komo nò was un yo hun-ne zee yea nom ne á.”‡ ¹⁵ Ya nò **Kiristi** ur-be un hur-ur nò komo wu warag Gos-wu wu un hoog-m nò. She'et nò zongse nò shest da-o wu ken wu citu nò ma-to un sakt-o nò. Amba nom nò kaane un gwugwer-mò ur-hi un 'ya m-sek ne.§

¹⁶ Amba shas nò ye un gwegwer-mò ur-hi, ut-gos ne. Nom nò rem-se ur-bon bò hur-ut nò kaps nò á. Nò jar o-jar nò nom rii-yo ba ur-bon á, remen ka ye rø nò m-tan o-yo yo á, ye hyenet m-'e remen nò ye ma Kiristi ye. ¹⁷ A jiish ur-bon urege con-mò Shir mò nò sù ur-kooob remen nò nomog rii-yo depe á otte nò sù ur-kooob remen nom un rii yo-yo á. ¹⁸ **Kiristi** marag o-gaan cot remen **ba'as**-ut na. Wan-ba-ur-ba'as marag remen ya-ut-ba'as. **Kiristi** nomog yo ka remen wu he nò m-heet be-de Shir. A hoog wur-o un wu, amba a muuturu Kukt-o un wu un hoog ne. ¹⁹ Un bu-yo **Kukt-o ShirKiristi** haag wu rworuru Ma-to Shir be-de un kukt-to a ka'e m-guw á. ²⁰ Ye nomute Shir kooob-de o-dorotte n-ga n-ga, amba Shir hakkurte un ye ne har un da-o **Nuhu** ro un shaab-o o-hat á, remen Shir a rees hono o-dak m-ho. Hun-ne eer a gu'e un ka hat-o, ye ruwe keez keez un ka ho-mò.* ²¹ Ka ho-mò napa-o un bò a yo'osu nò m-hò mò gu nò m-mòka á. Komo ba dos ut-ri'in to o-wur cot á, amba un waktune ne mò Shir un hur-ur gaan. Shir guug nò un bu-yo un inè-m Yeso **Kiristi**. ²² **Kiristi** rø m-mòka n-Ton, sò un re-de Shir. **Yan-tom-ye Shir**, ut-gwomo, komo m-wons ne kap rø un kom-to un wu.

Bør-qs nass

M-sher be-de Shir

¹ Bò **Kiristi** swò ur-kooob un wur-o un wu á, m-mòka se nò she'et zongse nò suut ur-kooob bò wu swò de á. Me un zee kaane remen bò un wu swò ur-kooob un wur-o un wu rem **Kiristi** á, kutute na unze wu 'yarag ka **ba'as-de** wu nome n-ga á. ² Komo kutute na unze ka net-wu waktunte wu yage yo wu ro m-con á, komo wu rø m-con wu nome Shir o-dorotte har un ta-de un hoog-mò un wu. ³ Nò regussute nò naasute o-da deen n-ga, nò un hoge un rerem-mò un go un she'et-de hun-ne rø m-she'et á ye nape Shir á. Nò un hoge un rerem-mò un saw-to m-'e, un yish-ye ye o-voor ne, un susuur ne, un biki-to m-swò ne, un tuw-to o-ás ne, har un guw-mò us-toog ne. ⁴ M-mòka nay nò ne ye n-ga hyanag ut-hyat yo hante nò yagute gam-o ur-hi un ye ne be-de un nom un rem-us yo-se á. Remen kaáne komo ye rø nò ut-reeb. ⁵ Amba yea shes Shir wu rø un piishe un yan-hoog un margan-ne ne ut-ma á. ⁶ Yo yo rwø'e a rurut **Ma-to m-Rerem** har be-de un ye rø margan-ne m-mòka á. Kò de nomte á a piishitu ye ut-ma o-wur untun ko wu ke net-wu, amba m-mòka ye ur-she'et un Shir ne un bu-yo un **Kukt-o Shir**.

⁷ Ta-de un kò yo ke rii-yo nomoste yow yow. Remen kaane rwø nò ur-hur sak, nò garamse hi un nò remen nò hoksté us-kon. ⁸ Yo jiishe kap á, se nò kute or nò ne m-was deen, remen was-m rø un bite moor-to ut-ba'as to ye nome na á.* ⁹ Nò barke hun-ne un hur-ut nò ba us-hwumug. ¹⁰ Shir ya'ag kò wu ke wan-dor wu m-yar, unze net-wu hoks m-nòm yo ken rii-yo remen wu guut yan-dor. Shir ya'ag ká yar-mò, remen kaane a murè nò ká yar-mò un cøw-yo depe á. ¹¹ Urege wu ken wu rø ut-ma, se wu nom untun wu rø m-rwor un Ma-to Shir á. Urege a ya'ag wu ken yar-mò un gu un hun-ne, se wu nom un beeb-de Shir ya'u wu á. Remen un kò yo ke rii-yo Shir a kum ur-bongon rem Yeso **Kiristi**. Me us-kon hun-ne a 'ye Shir m-seps, ut-gwomo ne, ba m-ta. **Amin**.

Swò ur-kooob remen dor Yeso

¹² Nò nay-ne re, taase nò hyen ut-hyat un kooob-de nò m-swò á sa o zee rii pu-yo koru nò. ¹³ Amba nom nò o-zak, remen nò m-swò ur-kooob bò **Kiristi** swò de á. Remen nò nom o-zak deen da-o wu he m-muun un seps-mò un wu ne á. ¹⁴ Urege a pyapurtu nò remen jin-ur **Kiristi**, nò ya-o-kwum-ye, remen Kukt-o m-seps, un o Shir ne rø be-ur nò. ¹⁵ Urege nò swoog ur-kooob, taase de nom remen nò hoog net, kò ur-hyow, kò ne yo ken rii yo-yo, kò o-hebe gwuw. ¹⁶ Nò hoge 'e-mò un swò ur-kooob remen nò **yan-dor Yeso** á. Un sugè-de un kaane ma, bom nò Shir remen nò ye ma **Kiristi** ye. ¹⁷ Da-o nomoste o Shir hette piishe un hun-ne ye un wu ut-ma á. Komo urege piishe un ma-to un wu takante

† **Bør-qs tet:12** 3:10-12 Hyen komo: Bøng 34:12-16 (ut-Girik). ‡ **Bør-qs tet:14** 3:14 Hyen komo: Isha 8:12; Mati 5:10. § **Bør-qs tet:15** 3:15 Hyen komo: Isha 8:13. * **Bør-qs tet:20** 3:20 Hyen komo: Taka 6:1—7:24. * **Bør-qs nass:8** 4:8 Hyen komo: Swog 10:12.

be-ur na. ¿Ya he qor un ye yage nome un ma-tò un wu o-dorotte **Ma-tò m-Rerem** to Shir?

¹⁸ “Urege kashi un hun-ne possute un yish jaas-ye,

¿ya he m-qor un ye nape Shir ne á un **ya-ur-ba'as** ne?”†

¹⁹ Remen kaane, ka ye rò un swò ur-koob remen dorotte-o Shir à, ye senge nom un rii-yo depe à. Komo ye bup Shir kom-ut yoor, remen Shir kashi-wu, wu nome o-dak o-Ton ne.

Bor-ús taan

Sek-ye un beeb-ye ne

¹ Um conog m-do sek-ye no jaab-o ut-men. Me abre ko-sek, me wu hyane bo **Kiristi** swò ur-koob à. Komo kané co a wong seps-mò un wu un me ne da-o a he na mò m-kute à. ² Warag no yan-gut-de un kur-o Shir bohsu no à. No nom m-guw untun ya-ur-gut ba ye a gakte á, amba un con-mò ut-men, bo Shir cone no warag à. Nom no kaane ba remen gop-de un hwor á amba un con-mò ut-men.* ³ Ka ye Shir bohsu no à, no sawsu ye us-nu á, amba kuté no ye bu-yo ur-bon. ⁴ Amba da-o Yeso ko-Gwomo-wu un ya-ut-Gut woone noa goks gond-o un seps-mò un wu, oá naase á.

⁵ No beeb-ye kap, nomo no sek-ye o-dorotte. Ko wu ke wu gweregse or un wu ur-hi. Ma-tò Shir zeeg,

“Shir rò m'-yar un yan-nu-mò ur-hi,

amba wu rò un 'ya ur-ho

be-de yan-gwegwer-mò ur-hi.”†

⁶ Gweregse no hi un no un kus-o un caari-tò ut-kom to ur-beeb to Shir, remen da-o wo wo'e wua 'ye no m-sek un co.‡ ⁷ Shir conog no, remen kaane, heetu no wu bo un yo rangsu no à.

⁸ Garamse hi un no, no she'et zongse komo yish hoog-ye. Wan-yage-ut no, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**, wu rò ut-dwum untun o-zur o-kot, yo rò ut-tuw un hoob-o un wu yo he m-hò à. ⁹ Kwangu no wu, no she'et ur-beeb ne un sher-m no. No nepste hono o-dak kap or no ne **yan-dor Yeso** rò m-swò ur-koob bo no rò m-swò à.

¹⁰ Shir guug na un ko yo ke bu-yo. Wu daagu na remen wu wongté seps-mò un wu un na ne. Ka seps-mò rò m-she'et ba m-ta. Wua wong-mò un na ne remen a dorute Yeso **Kiristi**. No su ur-koob m-moka, amba ujime o-da hiin, Shir a muut no hond hond, wu sher no komo wu tor no ur-beeb ne. ¹¹ Me us-kon unze Shir a nom ut-gwomo ur-beeb ne har da-o ba m-ta. **Amin.**

Gas-de ur-kom

¹² Un beeb-ur Siras§ or na ko-yan-ess ut-ma à, um genbe no ka takurda-o o-kotton remen um ye'et no beeb-de us-rwun komo um ruru no, unze yo ka yar-mò Shir mò. Remen kaane sher no m'-wons ne be-de un ka yar-mò.*

¹³ Yan-dor Wan-Koyan un dak-o o-**Babira** ye a daage mosse un no ne à rò no m-gas. Kaane ma wà re Markus n-me un **Kiristi**, rò no m-tombe un gas-de un wu.† ¹⁴ Gas no or na ne un gamat-de m-was. Me us-kon Shir 'ye ko wu ke wu rò be-ur no à gwugwu-mò ur-hur, ye rò n-me un **Kiristi** à.

† **Bor-ús nass:18** 4:18 Hyen komo: Swòq 11:31 (ut-Girik). * **Bor-ús taan:2** 5:2 Hyen komo: Yoha 21:15-17.

† **Bor-ús taan:5** 5:5 Hyen komo: Swòq 3:34 (ut-Girik). ‡ **Bor-ús taan:6** 5:6 Hyen komo: Mati 23:12; Ruka 14:11;

18:14. § **Bor-ús taan:12** 5:12 ut-Girik: Sirabanus. * **Bor-ús taan:12** 5:12 Hyen komo: Seng 15:22,40. † **Bor-ús**

taan:13 5:13 Hyen komo: Seng 12:12,25; 13:13; 15:37-39; Koro 4:10; Pmoq 24.

Takurda-o Bitrus ayoore-o

Rem-se rɔ n-mɛ à:

M-zantɛ 1:1-2

Eeg-o ɔn yan-dor 1:3-21

Yan-yoos-de ɔt-bɔ 2:1-22

Mɔn-m Kiristi de ɔr-bɔstɛ 3:1-18

Bitrus rɔ ɔr-gas

¹ Mɛ, Simɔn Bitrus, ko-guw komo ɔn **wan-Tɔm Yeso Kiristi** nɛ. Mɛ genbɛ ka takurda-o ha-mɔ ɔn be-de ɔn yɛ gɔksɛ m-sher o-nip nɛ untun mɔ ma na. Nɔ ɔn nom kaanɛ ɔn bu-yo kashi-o Shir na ɔn Yeso **Kiristi** nɛ **Wan-Gwu**.

² Mɛ ɔs-kɔn Shir 'ye sengu nɔ m-'ya m-yar deɛn deɛn, ɔn gwugwu-mɔ ɔr-hur ɔn bu-yo nap-se Shir ɔn Yeso Wan-Koyan na nɛ.

M-bɔ'ɔssɛ be-de ɔn nap ɔn Shir

³ Bɛɛb-de ɔn wu de n-Tɔn shir ya'ag na koyan yo a o-hoob remen hoog-m na ɔn sok-mɔ ɔn wu nɛ be-de ɔn nap-se a napu wu à. Wu agu na ɔn seps-mɔ ɔn bon-de ɔn wu nɛ. ⁴ Remen kaanɛ, wu ɛssɛtɛ na kashi ɔn caari-tɔ ɔn ma-tɔ ɔn wu, remen nɔ waragtɛ kashi, bɔ Shir rɔ kashi à. Komo wu ɛssɛtɛ na, nɔ possɛtɛ sabrɛ-o rɔ n-mɛ ɔn hɔno o-dak o dish-o yɔ-q hantɛ à.

⁵ Remen káanɛ, nɔm nɔ bɔ ɔn nɔm-m nɔ, nɔ dootɛ sher-m nɔ ɔr-bon, ɔr-bon komo nɔ doo de ɔs-nap, ⁶ ɔs-nap komo nɔ doo se garamsɛ ɔn hi ɔn nɔ, be-de ɔn garamsɛ hi ɔn nɔ komo nɔ doo ɔn 'mɔ ɔr-hur, ɔn 'mɔ ɔr-hur komo nɔ doo nɔm ɔn o-shir. ⁷ ɔn nɔm ɔn yo rɔ o-shir à, nɔ doo gwugwer-mɔ ɔr-hur, ɔn gwugwer-mɔ ɔr-hur nɔ doo m-was nɛ. ⁸ ɔrege nɔ m-nɔm ɔn gɔ ɔn kà rem-se, se a wen nɔ m-warag hwa a m-saarɛ nɛ be-de ɔn nap-ɔs Wan-Koyan Yeso **Kiristi**. ⁹ Amba ɔrege nɛt bɔ'ɔsɛ ɔn ka cɔw-yo á, ya wu rɔ untun nɛt-wu rɔ m-hyan ɔr-bon nɛ á kɔ ko-pɔ. Tɔ-ɔt ka'ag wu ɔnze, Shir soksetɛ wu **ba'as-tɔ** ɔn wu, tɔ wu nomɛ à cin ba wu ɔn sher be-ɔr Yeso **Kiristi**.

¹⁰ Remen kaanɛ ɔr re nɛ yan-dor, nɔm nɔ bɔ ɔn hoks-m nɔ, nɔ nɔm rii-yo ɔr-bon nɔ kututɛ hi ɔn nɔ ɔn yɛ ken yɛ nɛ ɔnze Shir daagu nɔ komo nɛ wu eeg nɔ hun-nɛ yɛ ɔn wu. ɔrege nɔ nɔmɔg ka rem-se, nɔ hede m-hɛ á. ¹¹ ɔn kaanɛ, Shir a barku nɔ caari-de ɔr-barkɛ ɔn be-ɔr Yeso **Kiristi** wu rɔ Wan-Koyan ɔn **Wan-Gwu** nɛ he gwɔmo-tɔ ɔn wu tɔ he m-she'et har da-o ba m-ta à.

Tu'e ɔn Ma-tɔ Shir yish

¹² Kɔ de nomtɛ nɔ nepɛ ka rem-se à, komo nɔ bups ka yoos-de o-nip nɛ o nɔ nape à, amba man sengu nɔ m-bakɛ. ¹³ ɔn nɔmɔg ɔs-barag myet-mɔ ɔn ho-tɔ ɔn hoog-m re, ɔn hyanag hond hond o, a sengu nɔ m-bakɛ ɔn kà rem-se koyanda. ¹⁴ ɔn nepɛ man meres ba m-jimɛ. Remen Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** regusɛtɛ, wu russɛtɛ mɛ kaanɛ. ¹⁵ Q rwo'e mɛttɛ m-senge deɛn ɔn rɔrutu nɔ kà rem-se cin m-mɔka. Mɛ ɔn zɛɛ káanɛ remen nɔ ma'astɛ se m-baks kɔ o ke da-o, da-o mɛ merɛ.

Yɛ he hyan ɔn seps-m Yeso Kiristi

¹⁶ Da-o tɛ ruru nɔ ɔnze, Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**,* wu a muɔn ɔt-gwɔmo nɛ, ba tɛ m-bim zwɔm-o wu ken wu rwoɛ o ɔs-weɛr á. Amba ɔn yish tɛ, tɛ hyanɛ nip-o ɔn seps-mɔ ɔn wu. ¹⁷ Remen Shir o-Tato ya'astu wu m-sɛk m-seps nɛ, da-o kà cɔr-o rwoyɛnɛ be-de ɔn seps-mɔ ɔt-gwɔmo o zet wu, "Wu ka wu rɔ Wà re, wu mɛ m-cɔn o-zak m-sɔk nɛ à." ¹⁸ Tɛ ɔn hi ɔn tɛ, tɛ ro kon káanɛ ɔn **Kiristi** nɛ ɔn Haag-o Shir, komo da-o Shir tɛprɛnɛ zɛɛ-mɔ n-Tɔn shir à, tɛ hogussɛ yo wu zɛɛ á.†

¹⁹ Tɛ nepɛ komo ɔnze, ma-tɔ **yan-Rwor ɔn Ma-tɔ Shir** genɛ à nip-o. Raag nɔ ka Ma-tɔ m-sɔk nɛ nɔ muut ɔr-hi káanɛ, untun pitirra-de rɔ m-hantɛ m-cecar be-tɔ o-comb à, har ish peegetɛ, Myar-yo n-Sot kontɛ ɔn hur-ɔr nɔ. ²⁰ Rɔ ɔr-bon nɛ nɔ nep ɔnze, kɔ wan-gaan be-tɔ ɔn **yan-Rwor ɔn Ma-tɔ Shir** da-o yɛ genɛ takurda-o Shir à, yatt-wu genɛ remen napsɛ ɔn wu á. ²¹ Mɛ ɔn zɛɛ káanɛ remen **yan-Rwor ɔn Ma-tɔ Shir** yɛ boog gen ɔn kɔ rii gaan remen yɛ ɔn hi ɔn de ɔn yɛ á, kɔ wu ken wu ru yɛ m-gen á amba **Kukt-o Shir** o teke yɛ co.

* **Bɔr-o gaan:16** 1:16 Wu Shir daagne á. † **Bɔr-o gaan:18** 1:18 Hyen komo: Mati 17:1-5; Mark 9:2-7; Ruka 9:28-35.

Bqr-qs yoor

Bitrus nak yan-dor ut-to

¹ Cin n-ga be-de hun-ne ye o-**Isra**, yan-rwor un Ma-to Shir ya-ut-bo ro kom. To, kaane ha, be un no a kum yan-yoos-de ut-bo. Yea hante yoos-de ut-bo mosse un Shir ne. Amba yea 'ye ur-hek ko wan-gaan wu nept unze bo-to a. Ka bo-to a naas hun-ne ye shere be-de un to a. Ka yan-yoos-de ut-bo ye har yea yage **Kiristi**, Wan-Koyan wu un ye wu ruru ye be-de un **ba'as-de** un ye a. Nom un kaane a hante ye o-sabre ba un rem. ² Hun-ne deen a dore cow-se un ye se m-ba m-'e, un kaane komo ye ken ye hette hyan un cow-yo o-nip ba ur-bon. ³ Ya-o-suub ye ka ya-ur-yoos-ye. Yea raks no be-de un rure un no ut-zwom to ye cekre a, remen ye kumut rii ko hwor be un no. Amba re n-ga, Shir essusute wua piishe ye ut-ma. Komo Shir ro zongse wu nomot kaane. Komo wua saburse ye.

⁴ No nepse re n-ga da-o ye ken **yan-tom-ye Shir** ye nome ur-ba'as a, Shir sabursute ye. Wu gak ye gung, wu jorbe n-me un kuub-o o-comb o un den-o o-ra, be-de wu ro m-ka un yan-men-ut jaas-to a, se un ho-de un piish ut-ma. ⁵ No nepse unze n-ga, un da-o **Nuhu** da-o hun-ne tuke Shir o-cin a, Shir hoge 'won-de un ye a. Wu hoomte ye n-te m-ho, mo re hono o-dak a, se **Nuhu** un ye ken nen ta'yoor-ye ne un den-o wu. **Nuhu** ko'oturu unze hun-ne she'et kashi ur-she'et, ye nom yo Shir cone a. Shir guug wu un ye ken hun-ne ye ne. ⁶ Komo no nepse n-ga, Shir piishite hun-ne ye un bo-to o-**Sodom**, o-**Gomora** ne ut-ma. Remen ye nomog men-ut jaas-to, komo wu tukste ye un bo-to un ye ne o-ra, cow-mo kuse cot. Da-o wu nome kaane a, wu kute hun-ne unze wua 'ye ka hun-ne ye tuke wu o-cin a ur-koob.† ⁷ Wu guug **Rot**, kashi un net. Ka da-de wu tuksuru o-**Sodom**. **Rot** cowog o-regen deen remen rii-yo m-'e yo ka hun-ne ye o-**Sodom**, o-**Gomora** ne nome a.‡ ⁸ Wu she'ette mosse un hun-ne yo-ye ne, ko de ke ho-de un wu hyen rem-se un ba ur-bon se ye nome a. Komo wu hoge men-ut jaas-to ye nome a. Kap yo ka naaste men-to un wu deen, remen wu net kashi-wu. ⁹ Urege har kaane o, Wan-Koyan nepste bo wu he gu un hun-ne ye Shir be-de ut-meger a. Komo wu neps bo wu he senge un 'ya un yan-men-ut jaas-to ur-koob a, har ho-de un piish ut-ma to ur-kom woonte. ¹⁰ To ka nip-to, yagunte ken ka ye ro m-dore un sabre-o un hur-de un ye de **ur-ba'as** a. Ye komo 'yar ut-gwomo. Remen uk o-cin m-nu ne ye hote ur-hur un taase ye hoge gyer-o un yo'og un **yan-tom-ye Shir**. ¹¹ Ko **yan-tom-ye Shir** ye jiiishe ka yan-yoos-de ut-bo ye ur-beeb a, ye ro m-yo'og un ka yan-yoos-de ut-bo ye a. Ko ye naas ye ut-men un n-co o un Wan-Koyan a. ¹² Amba ka yan-yoos-de ut-bo ye ro m-nom untun gut-to o-ko to rotte beeb-de o-ceker a, amba ye ro m-nom yo wur-to un ye cone ye nom a. An nom ka gut-to remen hun-ne shipt komo ye pen. Untu ut-gut ka yan-yoos-de ut-bo ye ro, remen kaane ye ro m-rwor un ma-ut yo-to be-de un rii-yo ye nape a.

¹³ Shir a sabursu ye bo ye rwo'e hun-ne swo ur-koob a. Ka yan-yoos-de ut-bo ye ro m-hoge rere-mo ut-biki deen be-de ye ro m-re m-swo ne a, ko un non-ho cangam. Ye ro un hoge o-zak ye egussute no ko da-o ye morge un no ne be-de un karge de m-re. Remen kaane a no m-gwot m-sek ne a komo ye hantu no m-'e. ¹⁴ Yish-ye un ye shiishte o-as, gop-de un ye de **ur-ba'as** de tak m-ciig a. Ye m-nakan un hun-ye ye m-garamse un hi un de un ye a n-me **ur-ba'as**, a yoosussute ye o-suub m-sok ne. Shir ru'utu ye nu-o yo-o. ¹⁵ Ye yagute kashi o-cow, ye dorute cow-o Baram wa Beyor wan-con-to un hwor-ye un men-ut jaas-to. ¹⁶ Amba Shir weneg Baram nom un rii yo-yo da-o janka-yo un wu kangsu wu un cor-o un ko-hun a.§

¹⁷ Ka yan-yoos-de ut-bo ye hwaa ye ro untun yish-to m-ho to huse a, komo ya ye ro untun zaan-mo ke'ente-to ba un kem. Remen kaane Shir essute ye caari-o un kuub-o comb-o rim-o cip, o ro ye ur-'er. ¹⁸ Be-de un ses-se un ye un hun-to o-hwaa ne, ye durumsute hun-ne m-dore un con-m rem-us ma-hun. Ye ro m-senge ye nakante ka ye posse un she'et-de **ur-ba'as** a, ye waragte m-nom **ur-ba'as** komo.

¹⁹ Ye ro m-zee un hun-ne, "Urege no dorute yoos-ur te, Shir a ru no dore un ka **karamsa**-o a. Nga hoks m-nom un yo no cone a." Um zee ye guw-ne remen urege net yagute rii hoks wu, ya wu ro untun ko-guw be-de un ka rii-yo. Wua hoks yo m-yage a. Amba ka yan-yoos-de ut-bo ye un hi un de un ye, ye rott gwomo-to un nom un yo ye cone a. Guw-ne ye ya m-nom un rii-yo ba ur-bon yo, yo he ye m-sabarse a. ²⁰ Me un zee yo ka mosse un yan-yoos-de ut-bo ne remen ye rwunte be-de un rii-yo ba ur-bon yo un hono o-dak yo ro m-naas un hur-de un hun-ne a. Yo ka un nome remen ye nak Yeso **Kiristi** wu ro Wan-Koyan un **Wan-Gwu** ne. Amba m-moka ye yagute rii yo-yo hoks ye, ye ro yo komo m-nome o-dorotte. Remen kaane hog-mo un ye ur-buste a jiiish m-naase

* **Bqr-qs yoor:5** 2:5 Hyen komo: Taka 6:1-7:24. † **Bqr-qs yoor:6** 2:6 Hyen komo: Taka 19:24. ‡ **Bqr-qs yoor:7** 2:7 Hyen komo: Taka 19:1-16. § **Bqr-qs yoor:16** 2:15-16 Hyen komo: Qog 22:4-35.

arge-mo n-ga, remen ye yagute **Kiristi**. ²¹ A jiish ye a ro zeege ye tak un nap un cow-o kashi á, otte nap-mo ye napu o amba ye tuke o o-cin o a ya'asu ye á. ²² Rii-yo ye nome á yo nomog hond hond un ka Swoog-to ut-Ma to ne unze, "Wo-o gwot og ut-gwot yo warguru to m-rekem."* Komo, "Arede-yo a zore á yo waragte ut-byorke n-me o-rup."

Bor-ús tet

Hq-de un Wan-Koyan roon

¹ Nay-ne re, o ka o ro takurda-o ayoore-o, o um genbu no á. N-me un ka takurda-to ut-voor, um sengute, um dootu no jaab-o ut-men, no nomot barag-se ur-bon be-de un bakse un no rii-yo no rege no nepse á. ² Um conog no baks Ma-to Shir to **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye un ba m-kukop rwore n-ga n-ga á, komo un **karamsa-o Kiristi** ne Wan-Koyan na, **Wan-Gwu**, ka yo **yan-Tom Yeso** ruru no á.

³ Yo jiishe á, depete no nep unze n-me un ho-to ur-kom, ya-ur-ar roon, ye nemestu no remen sakt-o yo-o garamsute hoog-mo un ye.* ⁴ Yea zee, "¿Ashi wu un zee no ka wu muun á? To, ¿ke ne wu ro? Amba yatt-yo barme á bo ka ye ro sek-ye te ye ur-takan merse kap á. Koyan yo ro bo yo ro cin da-o Shir nome hono o-dak á!" ⁵ Bunbarag ye yage rii-yo ye nepse á. Remen n-ga reeno Shir ya'ag ma-to un wu. Komo un nom un kaane, wu nome ut-ke'ente. Un ka cow-o gaan-yo, wu rwote dak-o rwuun n-me m-ho, wu rigimse o m-ho.† ⁶ Komo wu sabarsute ka hono o-dak o n-ga o m-ho, da-o wu hante caari-o un kem á.‡ ⁷ Un ka gom-ur gaan-de, Shir este hono o-dak o m-moka o o-Ton ne remen to tukit o-ra, komo a un yagu to se ho-de un piish ut-ma un sabarse un hun-ne ne ye rotte Shir á.

⁸ Amba no nay-ne re taase to-to ke no ka rii gaan-yo á. Ho-ur gaan un hak o-dugu ne ragaan o be-ur Wan-Koyan.§ ⁹ Wan-Koyan rott m-it be-de un shoos un ma-to un wu á, bo ye ken ye deke ye zee it-mo á. Men-to wu ro m-gaag rem no, remen wu con no sabre á, amba ko wu ke wu waktune, wu yagne **ba'as-to** un wu.

¹⁰ Amba ho-ur Wan-Koyan a haan untun ko-hyow. Ton-o a ege har ur-dwum ne, hon us-rem se a tuk o-ra, o-dak un hon un rii-yo ro ne n-me un o á yoa warag m-zar.*

¹¹ Cin de kaane koyan he m-sabre á, ¿Yan go un hun-ne ye depe no she'et? Depete no she'et un hoog-m no ba m-kukop bo Shir ro á. ¹² Bo no un gwot-o un ho-de Shir woonte hor-m-hor á, un ka ho-de Shir a tuks o-Ton o-ra, komo ko yo ke rii-yo n-Ton yoa yee un hund-o o-ra. ¹³ Amba be-de un dek un ma-to wu esse á, a un gwot-o un haan-mo un Ton-o pu-o un dak-o pu-o ne, hur-o un kashi un hun-ne.†

¹⁴ Remen kaane nay-ne re, bo no un waase-de un ka rem-se korot kap á, sengu no. No nom rii-yo ur-bon remen Shir hyenet no ba m-kukop. Bo wu zee no nomog rii yo-yo á. No nom rii-yo ur-bon komo remen Shir hyenet no ur-she'et n-me m-gwugwu mo ur-hur un wu ne. ¹⁵ Nap no un hur-ur no unze 'mo un hur-ur Wan-Koyan na gwu-o, untun bo or na Burus genbe no un nap-se Shir ya'u wu á. ¹⁶ Ragaan-wu gene takurda-to un wu mosse un ka ma-ut gaan-to ne. Amba ges-o un yo wu rwore n-me un takurda-to un wu á ro un rem-o m-nap ne. Hun-ne ye ro kang-o gaan á, un koob-de un nap-se un ye, ye piti ma-to un wu, ye muutu to rii hor-yo n-hon, bo ye wete m-nom un to ken be-to un takurda-o Shir á. Be-de un nom-mo un kaane ro m-rwo Shir rotte ye m-sabarse.

Ma-ut Bitrus to ur-kom

¹⁷ Remen kaane nay-ne re, bo no nepse un kaane ne á, 'er no hi un no taase ma-to un hun-ne ye un ba o-**karamsa** egusse no no taagute un con-ut no ut-sotq. ¹⁸ Amba bo'osu no n-me m-sok un nap-us Wan-Koyan na Yeso **KiristiWan-Gwu**. Wu a he m-sekemse cir-mo m-moka har da-o ba m-ta á. **Amin**.

* **Bor-ús voor:22** 2:22 Hyen komo: Swoq 26:11. * **Bor-ús tet:3** 3:3 Hyen komo: Ydas 18. † **Bor-ús tet:5** 3:5 Hyen komo: Taka 1:6-9. ‡ **Bor-ús tet:6** 3:6 Hyen komo: Taka 7:11. § **Bor-ús tet:8** 3:8 Hyen komo: Bong 90:4.

* **Bor-ús tet:10** 3:10 Hyen komo: Mati 24:43; Ruka 12:39; 1Tas 5:2; Hyan 16:15. † **Bor-ús tet:13** 3:13 Hyen komo: Isha 65:17; 66:22; Hyan 21:1.

Takurda-o Yohana aco

Rem-se rɔ n-mɛ à:

M-zantɛ 1:1-4

M-cɔcar ɔn o-comb nɛ 1:5—2:29

Yakar-yɛ Shir ɔn yakar-yɛ ko-Gwɔmo-wu ɔn ya-ut-kɔt nɛ 3:1-24

O-nip ɔn ur-ba'as nɛ 4:1-6

Yo was-m he m-nɔm à 4:7-21

Shɛr-mɔ rɛ ur-hɔ à 5:1-21

Gom-de ɔn hoɔg

¹ Tɛ genbɔtɛ nɔ ma-tɔ ɔn ká wu rɔkɛ cin ur-takan à, ká wu tɛ hoɔg ma-tɔ ɔn wu komo tɛ hyenes à. Tɛ hyenestɛ wu ɔn yish tɛ komo tɛ ci'is wu ɔn kom-ut tɛ. Wu gom-de ɔn hoɔg de.* ² Ká wu rɔ ɔn 'ya ɔn hoɔg à rwuuntɛ cas, tɛ hyenestɛ kɔr-mɔ ɔn tɔ, komo tɛ rɔ ya-us-tɔr ɔn yo tɛ hyanɛ à. M-mɔka tɛ nɔ m-rurɛ ka ma-tɔ ɔn hoɔg-mɔ ɔn ba m-ta mɔ, mɔ ro'e be-de Shir Tato na à, m-mɔka mɔ be-ur na.† ³ Yo tɛ hoɔg, ɔn yo tɛ hyanɛ nɛ à, yo tɛ nɔ m-rurɛ, remen nɔ ma'astɛ kang-o gaan ɔn tɛ nɛ. Bɔ tɛ kang-o gaan o-Tato nɛ ɔn Wà ɔn wu nɛ Yɛso Kiristi à.‡ ⁴ Tɛ nɔ m-genɛ ɔn ká rem-se remen tɛ shoostɛ zak-o tɛ.

Shir cecar-mɔ

⁵ Tom-o ká ɔ tɛ ɔ hoɔgɛ be-ur Yɛso à komo ɔ tɛ rurɔ nɔ, Shir cecar-mɔ, comb-o rɔ kɔn be-de ɔn wu á kɔ hiin. ⁶ Ureɔgɛ a m-zɛɛ a ur-she'et kang-o gaan ɔn Shir nɛ, amba a ur-she'et n-mɛ o-comb, bɔ-tɔ attɛ, komo a ɔn she'et-de o-nip á. ⁷ Amba ureɔgɛ a ur-she'et be-de m-cecar bɔ Shir rɔ à, a kang-o gaan ɔn ɔr na nɛ. Komo hyó-m Wà ɔn wu Yɛso sokstɛ ba'as-ut na kap. ⁸ Ureɔgɛ a zɛɛg a rott ur-ba'as á, raks-tɔ attɛ hi ɔn na, komo nip-o rɔ kɔn ɔn hur-ut na á. ⁹ Amba ureɔgɛ a rworog ba'as-ut na be-de Shir, wu kashi-wu, wan-shoos-ut ma wu, wu ho'osu ba'as-ut na, komo wu soks ba'as-ut na, wu so'osu na kɔ se ke rem-us yɔ-se se kap. ¹⁰ Ureɔgɛ a zɛɛg a nɔm ur-ba'as á, a muutɛ Shir wa-ut-bɔ, komo ma-tɔ ɔn wu rɔ kɔn ɔn hur-ut na á.

Bɔr-ɔs yoor

Ma-tɔ ɔn nap ɔn Shir

¹ Yakar re, yɛ mɛ m-was à, mɛ nɔ m-gendɛ ɔn tɔ ka, taase nɔ nom ur-ba'as á. Amba ureɔgɛ nɛ wu ken nɔmɔg ur-ba'as be ɔn nɔ, a rɔ ɔn Wa-ut-Orom nɛ be-de Shir o-Tato, wu he kɔn ɔn Shir rem na à, Yɛso Kiristi, wu rott ur-ba'as á, kɔ hiin. ² Wu wu ya'asɛ hyó-mɔ ɔn wu ur-sakɛ a rurut na be-tɔ ɔn ba'as-ut na. Yanze nɛ tɔ ma na ɔn hon-de ɔn tɔ á, har ɔn tɔ ɔn hono o-dak nɛ kap.

³ Kaanɛ ɔ a he m-nap a nak Shir, ureɔgɛ a dɔrɔtɛ karamsa-o ɔn wu. ⁴ Kowan wu zɛɛ wu nak Shir, amba wu dɔrɛ karamsa-o ɔn wu á, ko-ya-ut-bɔ-wu. Nip-o rɔ kɔn ɔn hur-de ɔn ɔn wu á. ⁵ Amba kap wu nɔmɛ o-dɔrɔtɛ ɔn Ma-tɔ Shir à, cɔn-tɔ Shir shiig o-nip ɔn hur-de ɔn wu. Kaanɛ ɔ a m-nap ɔn ze a kang-o gaan ɔn Shir nɛ. ⁶ Kap bɔn wu zɛɛ wu rɔ kang-o gaan ɔn Shir nɛ à, sɛ wu nɔmɔg bɔ Yɛso nɔmɛ à.

Karamsa-o pu-o

⁷ Nay re nɛ, ba karamsa-o pu-o ɔ mɛ nɔ m-genɛ á amba ká ut-o ɔ, ká ɔ nɔ nape cin ur-takan à. Ká karamsa-o ut-o ɔ rɔ tom-o nɔ hoɔg à.* ⁸ Amba man hoks ɔ m-zɛɛ karamsa-o pu-o, a ɔn hyan ɔn nip-o ɔn ɔ be-de ɔn wu ɔn be-ur nɔ nɛ. Nɔa hyen comb-o rɔ m-dosse, cecar-mɔ o-nip rɔ m-dakan.

⁹ Kowan wu zee wu rɔ be-de m-cecar à, komo wu rɔ m-yage ɔn ɔr ɔn wu, har m-mɔka à n-mɛ o-comb wu rɔ. ¹⁰ Wu rɔ m-was ɔn ɔr ɔn wu à, n-mɛ m-cecar wu rɔ. Wu rɔ m-nɔm rii-yo he kaps ɔn wu ken á. ¹¹ Amba wan-yage-ut ɔr ɔn wu nɛ, n-mɛ o-comb ɔ wu rɔ. Tomso nɛ n-mɛ o-comb ɔ wu rɔ m-nekɛ. Wu nap be-de wu he m-hwɔ ɔn na-o ɔn wu á, remen comb-o pɔostɛ yish-yɛ ɔn wu.

¹² Nɔ yakar re, yɛ mɛ m-was à, mɛ ɔn genbɔ nɔ remen Shir ho'osutu nɔ ba'as-ut nɔ rem Yɛso Kiristi.

* Bɔr-o gaan:1 1:1 Hyen komo: Yoha 1:1. † Bɔr-o gaan:2 1:2 Hyen komo: Yoha 1:14. ‡ Bɔr-o gaan:3 1:3 Wu Shir daagne à. * Bɔr-ɔs yoor:7 2:7 Hyen komo: Yoha 13:34.

13 Tat-nej un in-nej ne, mej un genbej no
 remen no nepstej wu,
 wu ro cin ba a ro nomog hono o-dak a.
 No beej-ye, mej un genbu no to
 remen no kapstej **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**.

14 Yakar re, um genbutej no,
 remen no nepstej o-Tato.

Tat-nej, um genbutej no
 remen no nepstej ka wu ro cin ur-takan a.

Beej-ye, um genbutej no remen no m'-wons ne,
 komo ma-toj Shir ro kon n-mej un no,
 har no mo'ogsej ka yo-yo yo.

Taase no cun ka hono o-dak o

15 Taase no cun hono o-dak, ko komo rem-se ro n-mej un o a. Urege wu ken wu conog hono o-dak, con-to o-Tato ro kon o ka be-de un wu a. 16 Remen kap rem-se ro un hono o-dak a, untun hoob-o un hoge un rerej-mo un rii-yo wur-o cone a, un gop-de un hyan-o un yish ne, komo un gwon-mo un rii-yo a kumej ne a. To ka ba be-de o-Tato to rwuunej a, amba be-de un hono o-dak to rwuunej. 17 Hono o-dak un gop-de un o ne a tees, amba net-wu dorej con-mo Shir a wua kum hogog-o ba m-ta.

Yan-yage-ut Yeso Kiristi

18 Yakar re, kom-de hono o-dak de ka. Bo no hoge unze wan-Ryaab-us Yeso **Kiristi** roon da-o ur-kom a, ko m-moka yan-yage-ut Yeso **Kiristi** rusuntej ut-moor ne. Remen kaanej a nepstej unze a n-mej un ka da-o. 19 Ka hun-nej yej un rwuun be-ur na, myet un kaanej ne yej kang-o gaan un na ne a. Yej rottej kang-o gaan un na ne, yej roa she'et be-ur gaan un na ne. Amba koos-mo un ye, mo a neptej ye ma na yej a, ko n-ga.

20 Amba no, Yeso **Kiristi** ya'ag no **Kukt-o Shir**. No komo, kap, no nepstej o-nip. 21 Mej m-gendej no, yanze mej unze no nap o-nip a, se dej remen no nepstej o. Amba no nepstej yatt bo-to he m-rwuun be-de o-nip a. 22 ¿Wan wu ro ko-ya-ut-bo? Kap bon wu ro m-zeej Yeso wu ro **Kiristi** a. Gon ka net-wu ro wan-Ryaab-us Yeso **Kiristi**, wu yagutej Shir, o-Tato un Wa ne Yeso. 23 Yatt-wu he nom un she-mo un Wa, wu kumut o-Tato a, amba wu goksej Wa a, wu ro ka o-Tato ne. 24 No ne, rii-yo no hoge cin n-ga ne a, se no ess yo un hur-ut no. Uregej ne rii-yo no hoge a, no esstej yo un hur-ut no, noa ma'as kang-o gaan o-Tato ne un Wa un wu ne, Yeso. 25 Yeso sworog o-nu, wua 'ye na hogog-o un ba m-ta.

26 Mej m-gendej no un nekt to-ut no remen go un ka yej ro no un con m-egussej a. 27 Amba no, Yeso ya'astej no **Kukt-o Shir**. M-moka ka **Kukt-o** ro be un no. No un dish-o wu ken wu yoosutu no komo a. Remen yan a, **Kukt-o** ro no m-yoosej un ko yo ke rii-yo. Yoos-de un o-**Kukt** ne bo-toj a, nip-o. Nom no o-dorottej un ka yoos-de ne, she'et no be-ur Yeso **Kiristi**.

28 Yakar re, sengu no n-mej un **Kiristi**, remen da-o wu muunej a ho'ostej ur-hur, bo a hyen m'-ej un her-o un wu ho-de wu haan a. 29 Uregej no nak **Kiristi**, ko-yan-men-ut pus-toj wu, no nak o ka unze bon wu ro un men-ut pus-toj ne a, wa-wu Shir wu.

Bør-ús tet

Yakar-ye Shir un yakar-ye un

ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot ne

1 Gwot no go un was-mo Shir Tato na kutu na a, har wu zee na yakar-yej un wu a ro. Ka boosej a ro. Hun-nej yej un hono o-dak yej nap na a, remen yej nap Tato na Shir a.* 2 Qo re ne, yej mej m-was a, m-moka yakar-yej Shir a ro. Amba har m-moka a kutu na yo a he m-warag a. A nepstej da-de wu muunej, a warag untun Yeso **Kiristi**, remen a hyen wu bo wu ro a. 3 Kap wu hwog ur-hur wu waragtej untun wu a, se wu waragtej ba m-kukop 'mo ur-hur bo Yeso ro a.

4 Net-wu sengej she'et-de **ur-ba'as** a, wu paks o ka **karamsa-o** Shir. Remen nom **ur-ba'as** jet un **karamsa-o** Shir o. 5 No nepstej Yeso **Kiristi**, wu un haan remen wu dek **ba'as-ut** na. Wuj ne wuj rott **ur-ba'as** a.† 6 Kowan wu she'etej kang-o gaan un wu ne, wuj sengej nom **ur-ba'as** a. Amba kowan wu sengej nom **ur-ba'as**, wuj nap wu a.

7 Yakar re, taase wuj ken wuj raks no, wuj ro un nom un kashi un rii a, kashi-wuj, bo **Kiristi** ro o-kashi a. 8 Bon net-wu ro m-ma'as un nom ut-**ba'as** a, wuj ma **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wuj, remen cin n-ga ne **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wa-ut-**ba'as**-wuj.

* **Bør-ús tet:1** 3:1 Hyen komo: Yoha 1:12. † **Bør-ús tet:5** 3:5 Hyen komo: Yoha 1:29.

Amba Yèso **Wà-wu Shir** haanté remen wu saburté senge-mò un **ko-Gwòmò-wu un ya-ut-kot**.⁹ Kap bòn net-wu rò mat-de Shir à, wu m-senge un nòm **ur-ba'as** á, remen gò-ye Shir rò kòn un hur-de un wu. Tomso nê wuà hoks m-senge m-nòm **ur-ba'as** á, remen mat-de Shir de wu rò.¹⁰ Kaanê o a he m-nap un yakar-ye Shir un yakar-ye un **ko-Gwòmò-wu un ya-ut-kot** nê. Kòwan wu rò m-nòm un kashi rii á, komo wu rò un was un or un wu á, wu mà Shir wu á.

Was un or ru nê

¹¹ Ma-tò nò hògè cin ur-takan à, tò ka, a was nò or na nê.[‡] ¹² Taase a warag untun **Keen**. **Keen** wu rò'e wà-wu un **ko-Gwòmò-wu un ya-ut-kot** à, wu hò'e heno un wu à. ¿Remen yan o nê wu hooté heno un wu? Remen rem-se wu rò m-nòm à, yò-se se, se ma heno un wu nê, rem-ùs sò-se se.[§] ¹³ Yan-dor Yèso, taase nò bup o-nu ùregè hun-nê yagutu nò un hòno o-dak.¹⁴ Na nê, a nepsté a possutè m-mar, a woosté be-de un hògè remen a m-was un or na nê nê. Net-wu rò m-was un or un wu á, wu rò'òsüturu o ka un she'et-de m-mar.*

¹⁵ Kòwan wu ròn yagè-ut or un wu, wan-hò de un net-wu ka. Nò nepsté nê wan-hò de un net rò kòn wu he m-she'et un hògè nê o Shir o un ba m-ta á.¹⁶ Rii-yo hanté a nept m-was á, remen Yèso **Kiristi** ya'asté hògè-o un wu rem na. Na nê, deputé a ya'as hi un na rem or na nê.¹⁷ Net-wu hyanê wu rò un rii-yo m-rè nê à, wu hyanuru or ru wu wu ka wu rött rii á, wu nê, wu 'ya wu á, ¿was-mò Shir rò un hur-de un wu o ka? ¹⁸ Yakar re, nò nòm was-mò o-nu temb á, amba yagè a hyenet un rem-se nò m-nòm à o-nip nê.

A she'et nò sasa be-de Shir

¹⁹ Kaanê o a napè unze na ya-o-nip-ye, a ho'os hur un na sak da-o a m-ès un her-o Shir à.²⁰ Kò hur-ur na kaps na, a nep unze Shir aragte hur-ur na, komo wu neps kòyan.²¹ Or re nê, ye mē m-was à, ùregè hur-ut na hees na á, a she'et be-tò Shir sasa.²² Aa kum kap rii-yo a kònè be-de Shir à, remen a nomutu wu o-dorotte, tomso nê a rò m-nòm un rii-yo wu çonè à.²³ Yo Shir zèe a nòm à yo ka: A sher nò un jin-ur Wà un wu Yèso **Kiristi**, tomso nê a was un or na nê nê, bò Yèso **Kiristi** zèe na à.[†] ²⁴ Yè rò o-dorotte un **karamsa**-o Shir à ye rò n-mē un Shir, Shir rò komo n-mē un ye. Kaanê a napè unze wu rò n-mē un na: A un nap tò kà remen Kùkt-o wu ya'ù na à.

Bòr-ùs nass

Kùkt-o Shir un o ma ko-wa-ut-yagè nê

¹ Or re nê, ye mē m-was à, yan-kò'ot un ma-tò ut-bò rusuntè hòno o-dak kò kené unze yan-rwor un Ma-tò Shir ye ka. Remen kaanê, nò gòks kòwan wu zee wu rò un **Kùkt-o Shir** nê á. Sè nò m'èsté, nò gut, kò **Kùkt-o Shir** o nip o.² Còw-yo nò hette nap un un **Kùkt-o Shir** à, yo ka. Kap net-wu deke Yèso **Kiristi**, wu heesunté un wur-o un net à, ka net-wu rò un **Kùkt-o Shir** nê.³ Amba ka net-wu rworè kaanê un Yèso á, tò ka kùkt-o wu rotte à o Shir o á. Ka kùkt-o rò un wan-Ryaab-ùs Yèso nê, o nò hògè o ròn à, kò m-mòka ma o woosunté un hòno o-dak.

⁴ Yakar re, yakar-ye Shir ye nò rò. Tomso nê nò kapsté ka ya-ut-bò-ye remen **Kùkt-o Shir** o rò be-ur nò à, o jiišté o un hòno o-dak m-'wòns.⁵ Ka ya-ut-bò-ye, ya un m-was un ka dak-o ye, remen kaanê kap yo ye rworè à, yo un ka dak-o yo, hun-nê ye un ka dak-o rò ye m-ke'è ut-tò.⁶ Na nê, hun-nê ye Shir-ye. Wu napè Shir à, wu rò un raks ut-tò be un na. Amba wu napè Shir á, net-wu Shir wu á, har wu raksté ut-tò be un na á. Còw-yo a nepté ma-tò o-nip tò rwuunè be-de Shir à, un tò ut-bò nê à, yo ka.

Shir wasté un na nê, a was un or na nê

⁷ Or re nê ye mē m-was á, a was nò or na nê, remen m-was mò un rwuun be-de Shir. Wu rò m-was un or un wu á, wu rò un hògè-m pu-mò nê, komo mat-de Shir de, tomso nê wu nak Shir.⁸ Shir was-mò, komo kòwan wu yagè was un or un wu à, wu nap Shir á.⁹ Còw-yo Shir kututu na m-was à, yo ka, Shir tòmònté Wà un wu wan-gaan còt un hòno o-dak, remen wu a kumut hògè-o ba m-ta.¹⁰ Was-mò o-nip mò rò was-mò a kuté Shir á, amba was-mò Shir kutu na à. Shir tòmònté Wà un wu remen wu ya'asté hyó-mò un wu ur-saké a rurut na be-tò un **ba'as**-ut na.¹¹ Or re nê, ye mē m-was à, cin de nomtè Shir wasté un na nê dèen à, ai, depete, a was nò or na nê.

¹² Yatt-wu hyanê Shir á. Amba ùregè a m-was un or na nê, Shir a she'et kang-o gaan be-ur na, komo was-mò un wu mò o-nip a ma'as un hur-ur na.*

‡ **Bòr-ùs tet:11** 3:11 Hyen komo: Yoha 13:34. § **Bòr-ùs tet:12** 3:12 Hyen komo: Taka 4:8. * **Bòr-ùs tet:14** 3:14 Hyen komo: Yoha 5:24. † **Bòr-ùs tet:23** 3:23 Hyen komo: Yoha 13:34; 15:12,17. * **Bòr-ùs nass:12** 4:12 Hyen komo: Yoha 1:18.

¹³ Shir ya'aste Kukt-o un wu, un ka cõw-yo a nepte a kang-o gaan un wu ne, bõ wu rõ kang-o gaan un na ne à. ¹⁴ Shir tomõte Wà un wu, **Wan-Gwu** be-de un hun-ne un hono o-dak. Te hyanag Wà un wu m-mõka komo te un ko'õte un ye ken ma-to un wu. ¹⁵ Kõwan wu gokse Yeso **Wà-wu Shir** wu, Shir a ma'as kang-o gaan un wu ne hõ-ur bi. ¹⁶ A nak, tomso ne a shereg o-nip un was-mõ Shir nõme na à. Shir was-mõ urege a sengute m-was un õr na ne, a ma'as kang-o gaan un hur-ut na un Shir ne, komo Shir a ma'as kang-o gaan be-ur na.

¹⁷ Urege a waste un õr na ne o-nip, komo a nõm bõ **Kiristi** nõme un ka dak-o à, a rangse hi un na un gyer-o un hõ-de un piish ut-ma á. ¹⁸ Gyer-o rõ kõn be-de m-was á. Was-mõ o-nip rõ un dos o-gyer, remen baks mõ un swõ ur-kõõb rõ un hante o-gyer. Wan-hõge o-gyeru ne, wu rott m-was deen á.

¹⁹ A m-was remen Shir ye taknu na m-was. ²⁰ Amba kõwan wu zee wu rõ un m-was un Shir, amba wu rõ un yage-ut õr un wu, ka net-wu wa-ut-bõ-wu. Remen net-wu rõ m-was un õr un wu á, ¿re õr un ya wu he m-was un Shir ne, ye wu take m-hyan? ²¹ **Karamsa-o** Shir ya'asu na à õ rõ, "Was nõ un Shir ne komo nõ was õr nõ ne."

Bõr-qs taan

Re ur-hõ un hono o-dak

¹ Urege a shereg o-nip unze Yeso wu rõ **Kiristi**, na yakar-ye Shir ye ka. Kõwan wu rõ m-was o-Tato á, wu waste õ ká un yakar-ye un wu ne. ² Yo a hette m-nap unze a m-was un yakar-ye Shir à yo ká: Be-de un was un Shir un hi un de un wu un dek un **karamsa-o** un wu ne. ³ A un kute un Shir was-m na un bu-yo o-dõrotte un **karamsa-to** un wu, komo to hede na m-kwange á.*

⁴ Ko wu ke wà-wu Shir wu, a hoks re ur-hõ un hono o-dak, komo sher-m na be-ur Yeso mõ rõ na m-ya ur-hõ. ⁵ ¿Wan wu he re ur-hõ un hono o-dak á? Se wu shere unze Yeso wu rõ **Wà-wu Shir** à.

Bõ Yeso rõ à

⁶ Yeso **Kiristi**, wu haane m-hõ m-hyõ ne. Wu haan m-hõ ne un hond un mõ á, amba m-hõ m-hyõ ne. Komo o-Kukt ne, remen o-Kukt õ rõ o-nip. ⁷ Nen tet rõ kõn yan-tõr-se un to. ⁸ O-Kukt, m-hõ un m-hyõ ne, komo myet tet mõ un ye ma-to un ye rõ kang-o gaan.

⁹ A m-dek un rwõr-mõ un hun-ne, amba rwõr-mõ Shir aragte m-'wõns remen rwõr-mõ Shir mõ, mõ wu rurõ na ma-to un Wà un wu à. ¹⁰ Bõ un wu shere be-de un **Wà-wu Shir** à, wu gokste õ ka swõ-se Shir un hur-de un wu. Amba bõ un wu yage gõks swõ-se un wu mõsse un ma-to un Wà un wu ne á, wu musste Shir wa-ut-bõ õ ka. Remen wu un swõ-se Shir su'e Wà un wu á. ¹¹ Rii-yo Shir kutu na be-to un rwõr-mõ un wu à, yo ka, wu ya'ag na hõõg-o ba m-ta, õ a kumẽ be-ur Wà un wu á.† ¹² Kap wu gokse Wà un wu à, wu rõ un hõõg ne õ ba m-ta. Wu gokse ne Wà un Shir á, wu rott hõõg-o ba m-ta á.

Hõõg-o Shir õ ba m-ta

¹³ Me un gende nõ, nõ ye shere un jin-de un **Wà-wu Shir** à, remen nõ nept unze nõ rõ un hõõg ne õ ba m-ta. ¹⁴ A nepste Shir a hõge kõn-qs na, urege a kõõõg hond hond un cõn-mõ un wu ne. ¹⁵ Urege a nepse unze Shir rõ na m-ke'e ut-to da-o a kõõ wu, a nepste õ ka o-nip wu ya'ag na yo a kõõe à.

¹⁶ Kowa hyane õr un wu rõ un nõm **ur-ba'as** de wõ m-mar á, wu kõõ wu Shir. Remen ka wa-**ur-ba'as**-wu kumut hõõg. Amba **ba'as**-ur rõ kõn de wõõ m-mar à, me ze nõ kõn Shir remen gõ un de á. ¹⁷ Kap nõm un rii-yo ba ur-bõn **ba'as-de**. Amba kõ de ke **ba'as-de** rõ de m-mar á.

¹⁸ A nepste yakar-ye Shir rõ m-senge m-nõm **ur-ba'as** á, remen Yeso **Kiristi**, **Wà-wu Shir**, rõ un 'er-de un ye, **ko-Gwõmo-wu un ya-ut-kõt** a hoks ye m-ci á.

¹⁹ A nepse unze na yakar-ye Shir ye, komo myet-mõ un hono o-dak, **ko-Gwõmo-wu un ya-ut-kõt** rõ õ ut-gwõmo.

²⁰ A nepse unze **Wà-wu Shir** haante, komo wu ya'ag na us-nap a nept Shir-o o-nip. M-mõka a n-me un ká wa-o-nip-wu remen a she'ette un gam-o ur-hi un Wà un wu ne, Yeso **Kiristi**. Wu rõ Shir-o ba m-kõõõp õ o-nip, komo wu rõ Shir-o o-nip un hõõg-o ba m-ta ne.

²¹ Yakar re, sõm nõ be-de un gir-mõ ut-bõ.

* **Bõr-qs taan:3** 5:3 Hyen komo: Yoha 14:15. † **Bõr-qs taan:11** 5:11 Hyen komo: Yoha 3:36.

Takurda-o Yohana ayoore-o

Rem-se ro n-me à:

M-zanté 1-3

Bëeb-de m-was 4-6

Nak ut-tq be-de un yoos-de ut-bq 7-11

Ur-buste 12-13

Ur-gas

¹ Me, **Yohana**, sek-wu me un genbe ka takurda-o, ha-mo un be-de un ka ne'a-wu a daage à un yakar-ye un wu ne, ye um wasse un ye ne deen n-me o-nip à. Yanze ne me wu un hon-de á, amba har kap un ye nape o-nip ne à. ² Remen nip-o ro un hur-ut na à, o à senge n-me un na har da-o un ba m-ta. ³ Um konog unze Shir, Tato-o na un Wà un wu Yeso **Kiristi**, a 'ye no m-yar, ur-'won, un gwugwu-mo ur-hur ne. Bq a no ur-she'et un rem-se o-nip se Shir kutu na à, bq a he m-was un or na ne à.

O-nip m-was ne

⁴ Um nomog o-zak deen remen um 'woste ye ken yakar no ye ye ro un dore un cow-yo o-nip bq **karamsa-o** Shir rwq'e a nom à. ⁵ Wq ne'a wu me m-was à, yanze **karamsa-o** pu-o o me wq m-genbe á, amba ka o atte cin ur-takan à o o. Um zeeg a was or na ne.*
⁶ M-was mo ro nom o-dorotte un **karamsa-o** Shir. Untun bq no hoge cin ur-takan à, **karamsa-o** Shir o ro was no or no ne.

Ya-ut-bq

⁷ Ya-ut-bq rusunte deen hono o-dak. Ye ro m-zeé a mat Yeso **Kiristi**, net untun wur-o na á. To, go un ka net-wu ko-ya-ut-bq-wu komo wan-Ryaab-us Yeso **Kiristi**. ⁸ Nom no ceen taase no ho'os rii-yo a nome m-senge a kumut yo à, amba inu no ge remen a 'yonstu no 'yons-ur shoosse. ⁹ Bon net-wu ruwe wu yage m-she'et n-me un yoos-ur **Kiristi** à wu rott Shir á, amba bon wu senge n-me un ka yoos-de, wu ro o-Tato ne kap un Wà ne. ¹⁰ Kwaw wu haane be un no, un de ma un wu yoos-de ne n-hon hüsse de ma **Kiristi**, taase no barku wu un den-ut no har no gaste wu á. ¹¹ Remen bon net-wu barku wu à, ye mossute ut-hi o ka un wu ne un rem-us yo-se.

Kom-de ut-ma

¹² Kq de rotte me un rii-yo um he no m-rure ne deen à, amba me con um genbe no o-takurda á. Amba men con m-dorbe um gastu no a oromtú no yish-ye ka yish-ye remen zak-o na nomot deen. ¹³ Yakar heno ru, wu Shir daage tomso ne à, ye wq ur-gas.

* **Bq-o gaan:5** 1:5 Hyen komo: Yoha 13:34; 15:12,17.

Takurda-o Yohana atette-o

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1-4

A bômog Gayas 5-8

A nasste Diyotupe 9-10

A bômog Dumituriyas 11-12

Ur-buste 13-15

Ur-gas

¹ Me, **Yohana**, sek-wu me wu genbe ka takurda-o, ha-mo un be-ur Gayas wan-yen de wu me m-was n-me o-nip à.* ² Or re, wu me m-was à, me o-saktò kap rem-us ru ro m-neke hond hond. Men kon-se Shir wur-o ru ro kerker bo kukt-o ru ro kerker à. ³ Um nomog zak-o ur-hur da-o ye ken yan-dor ye haane, ye ruru te unze wo m-dore un cow-yo o-nip hond hond à. ⁴ Yatt-yo nomu me o-zak arge bo m-hoge unze yakar re ro m-dore un cow-yo o-nip á.

Senge-mo un hur-ur gaan

⁵ Or re, wu me m-was à, rem-se ur-bon se bo wo m-nome un or ru ne à, ko de nomte hamat-ne à. ⁶ Ye ruru te **yan-dor Yeso** ye ro kane à ma-to un was-m ru. A nom ur-bon o bees ye un rii-yo ur-hew un cow, bo depe un cow-yo Shir à. ⁷ Ye un rwuun remen ye ko'otte jin-ur Yeso. Ye un goks un ko rii be-to un ye nape Shir á. ⁸ Remen kaane na yan-dor deputè a gu ka hun-ne ye, a dek nu-se un ye remen a gem-ut ur-hi un ye ne be-to un senge-mo un ye mo o-nip.

Diyotupe wan-yage-to un hun-ne

⁹ Um genute yan-dor, amba wu Diyotupe, wu cone wu jiish kowan à, wu ro un ma-ut te á. ¹⁰ Remen kaane, me habe man hente ma-to un rii-yo wu ro m-nom à, wu ro te un naas ur-jin ut-we. To ka bo'os wu á, har wu ro ya-ur-hew un yage m-barke. Ye cone ye gokste yan-dor komo à, wu ro ye m-wen, har wu ro ye m-yan un **Pyo-o Shir**.

¹¹ Or re wu me m-was à, wo jar o-jar o dore bu-yo un rem-us yo-se á. Bon wu ro un nom un senge-mo ur-bon à, net-wu Shir wu ka. Wan-nom un senge-m yo-mo ne, wu nap Shir á, ko hiin. ¹² Kwaw rworog ma-ut Dumituriyas net-wu ur-bon wu, har o-nip un hi un de man cep ma-to un wu. Na komo ne, a nak un wu ne net-wu ur-bon wu. O nepste ne ma-ut na rott ut-bo á.

Kom-de ut-ma

¹³ Um ro ut-ma ne deen to um cone wo m-rurbe à, amba m-moka me con um genbe wo to o-takurda á. ¹⁴ Me o-saktò, um robe be un du ujime hiin, remen a hyende a gassunte yish-ye ka yish-ye. ¹⁵ Shir a 'ye wo gwugwu-mo ur-hur. Or na ne myet kane ro wo ur-gas. Wo un ci ru, o gas or na ne ka so-se ne, ke'ke.

* **Bor-o gaan:1** 1:1 Hyen komo: Seng 19:29; Roma 16:23; 1Kor 1:14.

Takurda-o Yahudas

Rem-se rō n-mē à:

M-zantē 1-2

Ur-she'et, ur-yoos un kōm-de un yan-yoos-de ut-bō ne 3-16

Eeg-o a ma'as m-sher ne 17-23

Kōn-se ur-būstē 24-25

¹ Me, Yahudas, ko-guw Yeso **Kiristi**,* heno **Yakubu**. Mē genbē ka takurda-o ha-mō un be-de un **yan-dor Yeso**. Mē un genbē kap yē Shir daage wū was à, yē Shir o-Tato un yē Yeso Wan-Koyan rō ur-'er ne à.†

² Ūm kōnōg Shir, wū dootū nō ur-'wōn, gwūgwū-mō ur-hur, m-was ne.

Yoos-de ut-bō rō m-hantē ur-naas

³ Nō, yē mē m-was un nō ne à, um nōmōg ur-gop um genbutū nō ma-tō un ka gwū-o q mōsse na à. Amba um hyanurū depetē m-gen um dootū nō jaab-o ut-mēn, um gaktū nō 'er-de un m-sher mō Shir bōpsē hun-nē yē un wū yē ba m-kūkop, sō o-gaan cot à. Depetē a wēn hun-nē baramsē sher-m na. ⁴ Mē un rwōr kaanē remen yē ken hun-nē yē cōwog be un nō wukusse. Yett gyer-o Shir á. Yē rō m-zēē yar-mō Shir ya'ag na ur-keer har she'ette she'et-de ma saa. Kōm-de un ka hun-nē rō cas cas remen yē sha'ag Wan-Nap-ūs na cot, Wan-Koyan Yeso **Kiristi**. A nepstē ka yo rō remen genstē tō rō n-mē un Ma-tō Shir cin n-ga.

⁵ Man baksū nō, komo nō nepstē yo m-sok ne, kō de nomtē Wan-Koyan ruutē **Isra-nē** un dak-o o-**Masar** à, amba myet un kaanē ne ha-mō ur-kōm wū waragtē wū hoomsē ka yē yage m-sher be-de un wū à.‡ ⁶ Nō baks komo un ka **yan-tōm-yē Shir** yē ne, yē yage m-she'et un con-de un yē de ut-gwōmo de Shir sagbū yē à. Amba yē yagurū be-de con-de un yē. Shir ru'ustē yē un kur-o m-ke'et q o-comb. Wū ka'ag yē un kwōm-tō m-ke'et har da-o ba m-ta. Yē rō un 'er-de un hō-ur caari-de un piish ut-ma. ⁷ Tot-tō ka nō o-**Sōdom** o-**Gomora** ne á, un bō-tō rō rigimshe un tō ne à, tō daage cōw-yo m-naasē m-nōm un gō un rem-se o-ás ne à. O-ra q a sabarsē ka bō-tō. Tō waragtē rii-yo ur-yoos mōsse un o-ra q ba m-ta ne q he rangsē un yan-mēn-ut jaas-tō à.§

⁸ Ka yan-yoos-de ut-bō yē, ka yē rō m-gwōn un bo-se un yē à, yē rō m-nōm un rem-se m-rwūk un wur-tō un yē. Yē 'yarag beeb-de un gwōmo-ut Wan-Koyan na, yē rō un yo'og-o un seps-mō un **yan-tōm-yē Shir**. ⁹ Kō Mikayer, sek-wū wū un **yan-tōm-yē Shir** wū yo'og **ko-Gwōmo-wū un ya-ut-kōt** á, (da-o yē rō ūs-ahōnē mōsse ur-u **Mosa** ne à, wū ko-yan-tōm-wū Shir wū nōm hōr-mō ut-reeb un nu-o jaas-o á). Amba wū zēeg, "Wan-Koyan-wū kangsē wō!"* ¹⁰ Amba ka hun-nē yē rō un yo'og-o un rii-yo yē napē á, untū ut-gūt yē rō tō rō m-nōm rii-yo tō cōnē à, ba ūs-wēer, gōn ka rem-se he yē m-woot be-de o-sabrē.

¹¹ Rii-yo ur-'wōn yo yē! Remen yē dōrutē cōw-o **Keen**, wū hō heno-o un wū à. Ya yē rō untūn ká net-wū Baram, yē rakstē hun-nē remen yē kumut o-hwōr. Komo untūn ká net-wū Kora, ka yē he m-sabrē remen zang-o un yē.†

¹² Da-o ka hun-nē yē, she'etē n-mē un mōrōg-ur nō de m-rē m-was ne mō un Wan-Koyan, ya yē rō untūn ut-ta'ar tō rō un kūs q m-hō à, tō hat-o wō de'ē sē m-sabrē à. Yē rotit m-'ē á. Hi un de un yē temb yē rō m-reegtē. Ya yē rō untūn zaan-mō un kem-o ba m-hō à, amba ba m-hō n-mē. Ya-m-mōr tō ut-ma amba ba m-hoks un rwūntē un rii. Ya yē rō untūn 'yo-se ba ūr-mat da-o depe à. Ba mar-mō kukt-o yē marē cot á, har ma yē hu'ussē gaw remen a mu'ussūte yē ūs-geer ne. ¹³ Ká yan-yoos-de ut-bō yē rō m-nōm rem-se m-'ē. Ya yē rō untūn jōk-yē m-sa, yē rō m-inē o-zūngō à, yē rō m-rwūntē un kōp-tō un hu remen kōqb-de m-'ē mō un yē. Untūn regen-yē rō yē rō ut-tūw ba ūr-hi à, yē rō m-kaw o-comb q ba m-ta.

¹⁴ Enok, nōmōg caara-ūs ta'oor bō un mar-m **Adamu**, wū rwōrōg ut-ma mōsse un ka hun-nē yē ne ūnze, "Gwōt nō, Wan-Koyan rōn un yan-tōm-yē‡ un wū ne, ūs-dugu ba ūr-me'et.§ ¹⁵ Wūa piishē hun-nē yē un hōno o-dak ut-ma. Wūa kutē kap yan-yage un dor q Shir rii-yo ba ūr-bon yo yē nomē Shir à. Wūa rwūntē cas nu-o jaas-o, q **ya-ur-ba'as**

* **1:1** 1:1 Wū Shir daagne à. † **1:1** 1:1 Hyen komo: Mati 13:55; Mark 6:3. ‡ **1:5** 1:5 Hyen komo: Rwūw 12:51; Qog 14:29-30. § **1:7** 1:7 Hyen komo: Taka 19:1-24. * **1:9** 1:9 Hyen komo: Dane 10:13,21; 12:1; Hyan 12:7; Kara 34:6; Zēka 3:2. † **1:11** 1:11 Hyen komo: Taka 4:3-8; Qog 22:1-35; Qog 16:1-35. ‡ **1:14** 1:14 ut-Girik: ka yē ba m-kūkop. § **1:14** 1:14 Hyen komo: Taka 5:18,21-24.

yan-yage dōr o Shir rwōre mōsse un wu ne à." ¹⁶ Ka hun-ne ye de, ya-ūs-hwūhwūg-ye, koyanda ye rō m-hyan un **ba'as-de** un ye ken ye. Gop-ur yo-de de rō barag-se un ye temb. Ye un raks un hun-ne un nu-o m-rerem remen ye reet ur-hō be-de un ye.

Nak ut-to

¹⁷ Amba nō ye me m-was un nō ne à, baks nō rii-yo **yan-Tom Yeso** ye un Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** rurū nō à. ¹⁸ Ye rurūte nō unze, "Da-o ur-kom a nom ye ken hun-ne ye ya-ur-ar, ye rō m-cōn ye hogē rerem-mō un ye un kō yo ke cōw-yo ba ur-bon yo à."* ¹⁹ Ye ka kanē m-mōka, ye ye komo rō nō m-hantē m-cakre, she'et-de un hi un de un ye ye rotte. **Yett Kukt-o Shir** à.

²⁰ Amba nō, ye me m-was un ye ne à, ma'as nō m-bō'ōsē un sher-m nō mō un ba m-kukop. Nō sēnge us-kōn bō **Kukt-o Shir** kutu nō à. ²¹ She'et nō un was-m Shir, ess nō hi un nō un was-mō Shir. She'et nō kaanē bō nō un ur'er de un 'wōn-ur Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** de he nō haante un hogō-o ba m-ta à.

²² Nō ma'as un kutē un ye sher-mō un ye rō das das à ur-wōn. ²³ Nō gu ye ken ye, nō ruutu ye n-mē o-ra o un piish ut-ma. Ye ken ye rō kōn ye nō he hogē 'wōn-de un ye à, amba nom nō cēn bō yea naas nō un **ba'as-to** un ye à.

Kōn-se ur-bōngōn

²⁴ Ur-bōngōn be-de wu rō ur-beeb ne wu wenet nō m-hē à. Wū komo he nō m-heet be-de un wu de jiishē ur-bon à ba **ur-ba'as**, sē o-zak. ²⁵ Be-de un wu komo m-seps, wu rō Shir un hōn-de un wu **Wan-Gwu** na, ur-bōngōn un bu-o Yeso **Kiristi** Wan-Koyan na. M-seps, ur-beeb, ut-gwōmo ne, tō warag-ut ma un wu cin takan-de o-da, m-mōka, un da-o ba m-ta ne komo! **Amin**.

---

* **1:18** 1:18 Hyen komo: 2Bit 3:3.

Rii-yo he m-kor n-co yo Yeso kute Yohana à Ut-Hyangan

Rem-se ro n-me à:

M-zanté 1:1-8

Tiks ut-hyangan un takurda-to un yan-dor un bo-ut ta'voor 1:9—3:22

Takurda-o pu'usse a rekesse o sq-o ta'voor 4:1—8:1

Kar-ut ta'voor 8:2—11:19

Caari-yo o-hwo un nem yoor ne 12:1—13:18

Ut-hyangan un hon un hon 14:1—15:8

Kok-ut ta'voor-to un ryaab-se Shir 16:1-21

Saburse un dak-o o-Babira, un re ur-ho ne be-de un ka yan-rwor un ma-to Shir ye ut-bo ye un ko-gwomo-wu un ya-ut-kot ne 17:1—20:10

Piish ut-ma to ur-buste 20:11-15

Ton-o Shir pu-o, hono o-dak pu-o, Urusharima-o pu-o 21:1—22:5

Ur-buste 22:6-21

Ramba to ro na m-kute un rii-yo Shir gene yo à kor à:

3 Nen tet n-me un wan-gaan o ro ramba o Shir — Tet o ro ramba o Shir, nen tet n-me wan-gaan ye ro o-Tato, Wa, un Kukt-o Shir ne

3 ½ Purug-de m-shiishe de ro hak-us tet ur-purug = Ut-ho o-dugu un zungu-us yoor un kwooz-ut tet [1,260], reng-us kwooz-ut yoor un yoor [42] = Hak-us tet un ur-purug — Tet un ur-purug ro purug-de un ta'voor o ro ramba-de shiishe.

4 Ma-to un rem-se Shir hwoone à

6 Kqob-de m-warag shiishe, kqob-de un re ur-ho, Kqob-de un rii sq-yo

7 Shiishe (3 + 4)

10 Shi-mo un ka hono dak-o

12 Yan-dor Yeso

24 Op un yoor mosse un op un yoor ne sha-mo un yakar Yakubu nen op un yoor yan-campo-ne un yan-Tom Yeso ne op un yoor

666 Kqob-de m-warag shiishe ur-bir, Kqob-de un re ur-ho + Kqob-de un re ur-ho + Kqob-de un re ur-ho ne

1000 Caari-mo m-hqob, Kashi m-hqob (10 × 10 × 10)

144,000 Yan-dor shiishe (12 × 12) + (10 × 10 × 10)

¹ Ka hyangan-to un rwuun be-ur Yeso **Kiristi**,* to Shir kute wu mosse un rem-se he m-kor ne ba m-jime à. Wu un tomon **wan-tom-wu Shir** be-de un ko-guw-wu un Shir **Yohana** remen wu rurute ye ken yan-guw-mo Shir ye ka hyangan-to. ² **Yohana** nomog swo-se un kap o un rem-se wu hyane mosse un ma-to Shir ne à, un swo-us Yeso **Kiristi** ne komo. ³ Shir ya'ag wu ur-ho ko wu ke wu karante ka hyangan-to à, komo Shir a 'ye ur-ho un ye ro to m-hoge à komo ye ess ur-hur un rii-yo a gene n-me un ka takurda-o à, remen da-o nomsunte yow yow.

Ur-gas a wooté hun-ne yan-dor

buug-ut ta'voor

⁴ Ka takurda-o un rwube be un de **Yohana**, ha-mo un **yan-dor Yeso** be-ut ta'voor-ye ro un dak-o o-Asiya à:

Me us-kon m-yar un she'et-de ba ut-ween ne nom mosse un no ne mo rwuune be-de Shir à, wu ro m-moka à, wu ro cin n-ga à, komo wu roone à, komo rwuun-mo un be-de un ka wu ro un tomon un **Kukt-o Shir**[†] o n-co o un kwuur-o ut-gwomo à,[‡] tomo ne rwuun-mo un be-ur Yeso **Kiristi** wu ro ko-yan-ess ut-ma wan-su'e un ka rem-se. Wu ro mat-de co, be-de un ye ine ut-marimar à. Wu ro ko-Gwomo-wu un kap Gwomo-ne ye un hono o-dak.[§]

M-seps kap be-de un wu, wu ro na m-was à. Wu sokse na **ba'as**-ut na un bu-yo un wuus un hyo-mo un wu rem na. ⁶ Wu un daag na remen a waragte hun-ne ye un gwomo-to un wu, komo yan-**Cow un kon-se Shir**. Wu un nom kaane remen a nomote Shir, Tato-o un wu m-guw. Yage a ya'aste m-seps kap ur-beeb ne be-de un wu ba m-ta!

Amin.*

* **Bqr-o gaan:1** 1:1 Wu Shir daagne à. † **Bqr-o gaan:4** 1:4 ut-Girik: kukt-ut ut-ta'voor. ‡ **Bqr-o gaan:4** 1:4

Hyen komo: Rwu 3:14; Hyan 4:5. § **Bqr-o gaan:5** 1:5 Hyen komo: Isha 55:4; Bng 89:27.

Hyen komo: Rwu 19:6; Hyan 5:10.

* **Bqr-o gaan:6** 1:6

7 Gwot! Wɔ rɔn ut-ke'ente tɔ n-Tɔn shir.
 Kɔ wɔ ke net-wɔ a hyen wɔ,
 myet un ka ye hɔ wɔ ne à.
 Komo myet-mɔ un baag-tɔ un hɔno o-dak
 a nom tuk-mɔ ut-men remen wɔ.

Ee kaane tɔ rɔ, **amin**.†

8 Wan-Koyan Shir wɔ zee, "Mɛ rɔ ur-Takan, ur-Buste ne.‡ Mɛ rɔ m-mɔka, mɛ ro cin n-ga, komo wɔ rɔne à, Wa-ut-Gwomo kap."§

Hyangan-tɔ un Wà-wɔ un net

9 Mɛ rɔ **Yohana**, komo or nɔ be-de un swɔ ur-koob, ut-gwomo ne m-dungune ne mɔ rɔ mɔ ma na à un Yeso. A yanag mɛ yan-se m-gakte ha-mɔ un dak-o un tete-de m-sa reeno o a m-zee o-Patmos à remen um kɔ'ote Ma-tɔ Shir tɔ o-nip un rwor un ma-ut Yeso ne. 10 Un hɔ-de o-Rahadi, ***Kukt-o Shir** garamse mɛ, um hoguru un jim un de o ken cor-o kayaya untun 'won-se o-kar. 11 Q zeeɔ, "Gen o-takurda bɔ un yo o hyane à. Komo o tome ye ká **yan-dor Yeso** ye be-ut ta'voor un bɔ-tɔ o-Apisu, o-Semiruna ne, o-Pergamu ne, o-Tiyatira ne, o-Saradis ne, o-Pirapiya ne, o-Rawudikiya ne komo."

12 Da-o um byande um hyenet wɔ rɔ ut-ma un mɛ ne à, Um hanyu pitirra-ut ta'voor-tɔ un zinariya tɔ a shere à. 13 Un tete-o un ká pitirra-tɔ komo um hanyuru wɔ ken wɔ "untun **Wà-wɔ un net**."† Wɔ rɔ cupu un cor-o pus-o ne o m-seeb, wɔ rɔ un hap-yo o-zinariya ne un be-de un wɔ.‡ 14 Hi-de un wɔ un hi-se un wɔ ne nomoste puu untun gwere-ut pus-tɔ, komo puu untun ta'ar-ye un kem. Komo yish-ye un wɔ untun rem-de o-ra.§ 15 Na-se un wɔ rɔ o-mok ne untun o-tagurra yo a porogse, be-de un zwɔ-o un ya-o-pyap à. Komo cor-o un wɔ rɔ ut-dwum untun zaaz-o un caari-mɔ m-hɔ mɔ rɔ m-ja à.*† 16 Wɔ rɔ bupu un regen-ne ta'voor un kom-o un wɔ o ur-re. Komo magay-o m-rye jit-ut-jit rwunuru un nu-o un wɔ. Komo co-o un wɔ rɔ us-myakt untun es-mɔ ur-hɔ ur-hi.

17 Da-o um hyane wɔ à, um heeru un na-se un wɔ untun net margan. Amba wɔ sekuru mɛ kom-o un wɔ o ur-re. Wɔ zee, "Wɔ hoge o-gyer á! Mɛ wɔ rɔ ur-Takan ur-Buste ne.‡ 18 Mɛ un hoog ne! Um ro marag, gwot mɛ un hoog ne o ba m-ta! Komo mɛ bupu un rii-se un ups m-mar ne un be-de margan-ne rɔ m-she'et à.

19 "Se o gen bɔ un rii-yo wɔ m-hyan m-moka à, un rii-yo he m-kor ne n-jim de un yo ka à. 20 Myot-se un ka pitirra-tɔ ne ut-ta'voor komo un ka regen ta'voor-ye, ka ye o hyane un kom-o un re un de à. Ka myot-se se ka: Ka regen ta'voor-ye rɔ hek-o un ka **yan-tom-ye Shir** ye ha-mɔ un hun-ne yan-dor kur-ut ta'voor. Komo ká pitirra-tɔ un zinariya-ut ta'voor-tɔ, tɔ rɔ hek-o un ká kur-ut ta'voor-tɔ tɔ un **yan-dor Yeso**.

Bɔr-ɔs yoor

Tom ha-mɔ un yan-dor ye un bɔ-o o-Apisu

1 "Gene wan-co-wɔ un yan-dor ye un bɔ-o o-Apisu unze:

Tom-o ka rwun-mɔ un be un de, wɔ rɔ bupu un ka regen ta'voor-ye ne un kom-o un wɔ o ur-re à, ka wɔ rɔ m-neke n-mɛ un ka pitirra-ut ta'voor-tɔ o-zinariya tɔ a shere à. 2 Um nepste ka rem-se nɔ nɔmɛ à. Um hyeneste komo senge-m nɔ, komo un 'mɔ ur-hur un nɔ ne. Um nepste nɔa hoks 'mɔ ur-hur un hun-ne yo-ye ne á. Nɔ megerte ye rɔ m-zee un hi un de un ye **yan-Tom Yeso** à, amba ba kaane ye rɔ á. Nɔ 'wostu ye komo ya-ut-bɔ. 3 Nɔ mɔ'og ur-hur un swɔ ur-koob rem re komo nɔ pu á.

4 Amba yo um rotte mosse un nɔ ne à yo ka: Nɔ was un mɛ ne kɔ or nɔ ne untun ur-takan á. 5 Remen kaane, um rurute nɔ nɔ baks bɔ nɔ ro mɛ m-was un kowan ne à, nɔ nep unze nɔ kus te m-was untun n-ga á! Waktu un nɔ be un de komo nɔ nom yo nɔ ro nom ur-takan à. Urege nɔ waktune, nɔ yagne rem-ɔs nɔ se **ur-ba'as** á, man habe um piishi nɔ ut-ma. Remen kaane man ru buug-de un hun-ne nɔ m-ru n-mɛ un

† **Bɔr-o gaan:7** 1:7 Hyen komo: Dane 7:13; Mati 24:30; Mark 13:26; Ruka 21:27; 1Tas 4:17; Zeka 12:10; Yoha 19:34,37; Zeka 12:10; Mati 24:30. ‡ **Bɔr-o gaan:8** 1:8 ut-Girik: "Mɛ rɔ Arpa, Omega ne." (Wata Arpa rɔ ur-takan komo Omega rɔ ur-buste tɔ ut-Girik Abacada.) § **Bɔr-o gaan:8** 1:8 Hyen komo: Hyan 22:13; Rwu 3:14. * **Bɔr-o gaan:10** 1:10 ut-Girik: Un hɔ-de un Wan-Koyan. † **Bɔr-o gaan:13** 1:13 Hyen komo: Dane 7:13. ‡ **Bɔr-o gaan:13** 1:13 Hyen komo: Dane 10:5. § **Bɔr-o gaan:14** 1:14 Hyen komo: Dane 7:9. * **Bɔr-o gaan:15** 1:14-15 Hyen komo: Dane 10:6. † **Bɔr-o gaan:15** 1:15 Hyen komo: Izik 1:24; 43:2. ‡ **Bɔr-o gaan:17** 1:17 Hyen komo: Isha 44:6; 48:12.

morog-de **yan-dor Yeso**.⁶ Amba nō reeg ur-ho un yo ka rii-yo: bō nō ginme senge-m Nikorata-ne* untun bō um ginme-mō à.

⁷ Kap wu rō ut-tō ne tō m-hoge à, wu hoge rii-yo **Kukt-o Shir** rō un rure un hun-ne **yan-dor Yeso** à! Be-de un kowan wu re ur-ho de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** à, man 'ye wu cow-yo un re un ka 'yo-yo un hoog yo rō n-tete o un n-Ton o shir à.†

*Tom ha-mō un yan-dor
un bō-q o-Semiruna*

⁸ "Gene wan-co-wu un yan-dor ye un bō-q o-Semiruna unze:

Tom-o ka o rwuune be un de, wu rō ur-Takan ur-Buste ne à; Me wu mare, um ine m-hoog ne komo à.‡ ⁹ Um nepste range-o nō un koob un nō ne. Amba nō ya-o-kwum-ye n-me un rem-se Shir hyane ur-bon ne à. Um nepste komo yo'og-yo ka hun-ne ye rō nō m-nome à. Ye rō m-zee ye rō **Yahuda**-ne, amba ne ba kaane o á, remen morog-de un ye de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** de. ¹⁰ Nō hoge gyer-o un koob-de nō un ma-tō m-swō m-mōka á. Um rurutu nō, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wua ru a jorbe ye ken ye be un nō n-me un kuke-o m-ke'et remen a megerte nō. Nōa sū o-jaas yo har ho-ut op. Amba shēr nō, kō un ma-tō m-mar, man 'ye nō gond-o un hoog.

¹¹ Kap wu rō ut-tō ne tō m-hoge à, wu hoge rii-yo **Kukt-o Shir** rō un rure un hun-ne **yan-dor Yeso** à! Be-de un kowan wu re ur-ho de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** à, mar-m ayoo-re-mō a kor wu á.§

*Tom ha-mō un yan-dor
un bō-q o-Pergamu*

¹² "Gene wan-co-wu un yan-dor ye un bō-q o-Pergamu unze:

Tom-o ka o rwuune be un de, wu rō bupu o-magay ne o m-rye deen jit-ut-jit à. ¹³ Um nepste nō rō ur-she'et n-me un bō-q un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** rō ut-gwomo à. Myet un kaane ne, nō nomote me o-dorotte. Me un zee kaane remen um bakste da-o Antipas, wu swoog ur-koob be-de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** rō ut-gwomo à har a ho wu, remen wu ko-yan-esse ma-ut re wu. Myet un kap o un yo kore ne à, wu she me á.

¹⁴ Amba tō ken **ba'as-to** tō ka tō nō nomse à: Nō rō un hun-ne ne káane ye bope yoos-ur Baram á, wu yoose Barak wu ru'ut **Isra**-ne nom **ur-ba'as**, be-de un re un rii-yo m-re yo a **seke** pyo-o m-gir à, komo ye nom o-ás.* ¹⁵ Ka bu-o o-gaan yo komo nō un hun-ne ne ye rō un dore un yoos-ur Nikorata-ne à.† ¹⁶ Waktun nō, nō yage **ba'as-ut** nō! Un ya káane á, man habe ba un naas o-da um gunut ur-gun un ye ne un magay-o nu-o re.

¹⁷ Kap wu rō ut-tō ne tō m-hoge à, wu hoge rii-yo **Kukt-o Shir** rō un rure un hun-ne **yan-dor Yeso** à! Be-de un kowan wu re ur-ho de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** à, man 'ye wu ga-tō **o-Mana** tō a wuke n-Ton shir à. Man ya'as kō wu ke ta'ar-ur pus-de un ka ta'ar-de a gene jin-ur pu-de n-ton un de, jin-de kō wan-gaan-wu rō kon, wu nape de á, se ka wu gokse ka ta'ar-de à.‡

*Tom ha-mō un yan-dor
un bō-q o-Tiyatira*

¹⁸ "Gene wan-co-wu un yan-dor ye un bō-q o-Tiyatira unze:

Me wu rō **Wā-wu Shir**, wu yish-ye un wu rō untun rem-de o-ra à! Na-us re tomso o-mok ne untun o-tagurra yo a porogse à. ¹⁹ Um nepste kap rem-se nō m-nom à. Um nepste senge-m nō, un was-m nō ne, un shēr-m nō ne, un guw-m nō ne, un 'mō un hur un nō ne. Komo me m-hyan bō nō m-ha co un senge-m nō arge-mō n-ga à.

²⁰ Amba um 'wostu nō **ur-ba'as** ne, nō un 'mō ur-hur un ka ne'a-wu ne Jezeben, wu rō m-zee un hi un de un wu 'ko-wan-Rwor un **Ma-tō Shir**' wu rō. Be-de un yoos-de un wu, wu rō un raks un guw-ne re. Wu rō ye m-sho'ogse ye nomot o-ás, un nome m-gir m-senge ne, un bu-yo un re un rii-yo m-re yo a **seke** pyo-o m-gir à.§ ²¹ Um ya'ag wu o-da remen wu waktuntē wu yagne rem-se o-ás, amba wu yagute. ²² Remen kaane man jorbe wu un kwuur-o un gom, komo man ru ka ye nome o-ás un wu ne à ye su

* **Bor-us yoor:6** 2:6 Ye Nikorata-ne rō m-yoos unze yan-dor kwukte m-gir komo m-nom un rem-se ma sa ne.

† **Bor-us yoor:7** 2:7 Hyen komo: Taka 2:9; Hyan 22:2; Izik 28:13; 31:8 (ut-Girik). ‡ **Bor-us yoor:8** 2:8 Hyen komo: Isha 44:6; 48:12; Hyan 1:17; 22:13. § **Bor-us yoor:11** 2:11 Hyen komo: Hyan 20:14; 21:8. * **Bor-us yoor:14** 2:14 Hyen komo: Qog 22:5:7; 31:16; Kara 23:4; Qog 25:1-3. † **Bor-us yoor:15** 2:15 Ye Nikorata-ne rō m-yoos unze yan-dor kwukte m-gir komo m-nom un rem-se ma sa ne. ‡ **Bor-us yoor:17** 2:17 Hyen komo: Rwu 16:14-15; 16:33-34; Yoha 6:48-50; Isha 62:2; 65:15. § **Bor-us yoor:20** 2:20 Hyen komo: 1Gwm 16:31; 2Gwm 9:22,30.

ur-koob deen, se de urege ye waktunte ye yagne cow-se un wu. ²³ Man hoom yakar-ye un wu. Komo myet-mo un hun-ne **yan-dor Yeso** a nep unze, me wu ro m-byarag un barag-se un net un men-to un wu ne. Komo man tope ko wu ke yo wu nome a.*

²⁴ Amba me un tomne be-ur no ye kusse a o-Tiyatira no ye dore ka yoos-ur yo-de de a. No nom yo yan-neke-mo un wu ro m-zee a, n-me un bum-o un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** o ur-duw a. Me no m-wee, man sawsu no se ken nu-se a. ²⁵ Se de no bup sher-m no kek har um m-mubute.

²⁶ Be-de un kowan wu re ur-ho de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** a, ye nomo me o-dorotte har ur-kom a, man 'ye ye gwomo-to un hun-ne n-me un ko o ke dak-o.

²⁷ 'Ye a nom gwomo-to ut-dak un ko-yo o-kwom;

ye yawag ye untun tur-to ut-ba.†

A 'ye ye gon gwomo-to Tato re ya'u me a. ²⁸ Komo man 'ye wu Myar-yo n-Sot! ²⁹ Kap wu ro ut-to ne to m-hoge a, wu hoge rii-yo **Kukt-o Shir** ro un rure un hun-ne **yan-dor Yeso** a!

Bor-ús tet

Tom ha-mo un yan-dor ye

un bo-o o-Saradis

¹ "Gené wan-co-wu un yan-dor ye un bo-o o-Saradis:

Tom-o o ka o rwuune be un de, wu ro un gwomo-to un regen ta'voor un **Kukt-o Shir** ne o um tome a. Um nepste yo no m-nom a. Ko de nomte a hun-ne no m-hyan sa o zee no un hoog ne, amba no mereste. ² Zute no! M-moka no dowe yo kusu no a ur-beeb, yo ro un ma-to m-mar a. Me un zee kaane remen me hyan senge-m no shiig un yish-ye Shir re a. ³ Baks yo no yoose un yo no hoge ne a n-ga. No nomo yo o-dorotte no waktune be un de. Urege ne no yagute m-zute, man habe da-o no hwo o-sakt a, untun bo ko-hyow ro m-nom a.*

⁴ Amba de har m-moka, hun-ne ro kon hiin un bo-o o-Saradis ye she'ete she'et-de ba m-kukop a. Yea hewe ur-hew un me ne cupse un matuku-ut pus-to ne, remen Shir wu wooté ye kane. ⁵ Be-de un kowan wu re ur-ho de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** a, yea cup saw-ut pus-to. Man soks jin-to un ye un takurda-o un hoog a. Tomso ne man rure Tato re un yan-tom-ye un wu ne unze ye ro yan-dor re.† ⁶ Kap wu ro ut-to ne to m-hoge a, wu hoge rii-yo **Kukt-o Shir** ro un rure un hun-ne **yan-dor Yeso** a!

Tom ha-mo un yan-dor ye

un bo-o o-Pirapiya

⁷ "Gené wan-co-wu un yan-dor ye un bo-o o-Pirapiya unze:

Me wu ro wan-gaan wu ba m-kukop o-nip ne. Me o-mabudi ne, yo ro yo ma ko-Gwomo **Dawuda** a. Da-o um tikshe ish a, wa-m-tige ro kon a. Da-o me tige ish tomso ne wa-m-tiks ro kon a.‡ ⁸ Um nepste koyan yo no nome a. Nap unze um tikshitu no ish, yatt-wu he o m-hoks m-tige a. Um nepste beeb un no hiin o, amba myet un kaane ne no nomog o-dorotte un ma-ut re, no nom she-mo un nap-o re a. ⁹ M-moka noa hyen yo um he m-nom un ka hun-ne ye ne ye ro ye un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**§ a. Ye ro m-zee ye **Yahuda**-ne ye, amba ye ya-ut-bo-ye. Me un ru ye m-haan ye kwukt n-dak un na-us no. Ka da-o ye he m-nap unze, um waste un no ne.* ¹⁰ N-me un 'mo ur-hur, no nomog o-dorotte un ma-ut re. Remen kaane, man 'er no un ka da-o o um he m-rwo meger-to hebe hun-ne ya o-zang un hono o-dak a su ur-koob. Me un nom kaane, remen un nept ko yea waktune es-mo un **ba'as-to** un ye ko yea waktune a.

¹¹ Um robe kusse. Bop sher-m no deen, remen taase wu ken wu rumus no ur-yons. ¹² Be-de un kowan wu re ur-ho de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** a, man muut wu o-daab n-me un Pyo-o Tato re. Ka net-wu a tek yage un ka be-de a. N-ton un wur-o un wu um he m-gen:

Jin-de Shir re, un

Jin-de un bo-o Shir ne (wata Urusharima-o pu-o, o he m-kergune es-mo n-Ton shir a), un

Jin un de ne ur-pu de.†

* **Bor-ús yoor:23** 2:23 Hyen komo: Bong 7:9; Irmí 17:10; Bong 62:12. † **Bor-ús yoor:27** 2:26-27 Hyen komo: Bong 2:8-9 (ut-Girik). * **Bor-ús tet:3** 3:3 Hyen komo: Mati 24:43-44; Ruka 12:39-40; Hyan 16:15. † **Bor-ús tet:5** 3:5 Hyen komo: Rwuw 32:32-33; Bong 69:28; Hyan 20:12; Mati 10:32; Ruka 12:8. ‡ **Bor-ús tet:7** 3:7 Hyen komo: Isha 22:22; Ayub 12:14. § **Bor-ús tet:9** 3:9 ut-Girik: kuke-o un yoos un ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot. * **Bor-ús tet:9** 3:9 Hyen komo: Isha 49:23; 60:14; 43:4. † **Bor-ús tet:12** 3:12 Hyen komo: Hyan 21:2; Isha 62:2; 65:15.

13 Kap wu rɔ ʉt-tɔ nɛ tɔ m-hogɛ à, wu hogɛ rii-yo **Kukt-o Shir** rɔ ʉn rʉrɛ ʉn hun-nɛ **yan-dor Yeso** à!

*Tɔm ha-mɔ ʉn yan-dor yɛ
ʉn bɔ-q o-Rawudikiya*

14 “Genɛ wan-co-wu ʉn yan-dor yɛ ʉn bɔ-q o-Rawudikiya ʉnze:

Tɔm-q ka q rwuʉnɛ be ʉn de, wu a m-zɛɛ ‘**Amin**’ à. Mɛ ko-yan-ess ʉt-ma wu, o-nip nɛ, ko-Gwɔmo-wu ʉn rii-yo Shir hwɔnɛ kap à.† 15 ʉm nepstɛ kap rem-se nɔ m-nɔm à, nɔ nɔm m-she ʉnze nɔ m-shɛr kɔ nɛ nɔ m-was ʉn mɛ nɛ á. Ya nɔ rɔ ʉntʉn m-hɔ mɔ rɔttɛ o-ra kɔ m-gwugwu á. ʉm ro conog a zee nɔ rii gaan, o-ra kɔ m-gwugwu!

16 Amba remen nɔ n-tɛtɛ, nɔ m-gwugwu á nɔ nɛ o-ra á, man cops nɔ ʉn nu-o re! 17 Nɔ m-zɛɛ, ‘Mɛ o-kwum nɛ, mɛ ʉn rii-yo ʉm conɛ nɛ á, kap. Yatt rii-yo ʉm taagɛ á!’ ¿Ashi nɔ nap á? Nɔ ya-ʉs-kɔn yɛ, rii-yo ʉr-wɔn à, nɔ kɔbi-nɛ yɛ, nɔ ʉr-kɔr, pɔ-nɛ tomso.

18 Remen kaanɛ mɛ nɔ ʉn ya-ʉt-ma nɔ o o-zinariya be ʉn de, yo a zwɔ’ɛ o-ra à. Ka da-de nɔa warag ya-o-kwum n-mɛ ʉn rem-se o-Kukt. Komo nɔ o matuku-ʉt pus-tɔ be ʉn de, nɔ cupʉtɛ hi ʉn nɔ remen nɔ bititɛ ‘ɛ-mɔ ʉn she’et-de ʉn kor ʉn nɔ. Komo nɔ o baat-se ʉn yish nɔ be ʉn de remen nɔ hyenet m-sɔk nɛ.

19 Mɛ m-kangse, ʉm purɛ wu ʉm m-wasse ʉn wu nɛ à. Remen kaanɛ, rwɔ ʉr-hur, nɔ waktʉnɛ, nɔ yagɛ **ba’as**-ʉt nɔ.‡ 20 Raks nɔ! ʉm rɔ eso mɛ ʉn kɔ’ot ʉn ish-q ʉn hur ʉn nɔ. ʉrɛɛ nɔ hogʉtɛ cɔr re nɔ tiks o-ish, man cowbɛ a re be-ʉr gaan ʉntʉn nay-nɛ.

21 Be-de ʉn kɔwan wu rɛ ʉr-hɔ de ʉn **ko-Gwɔmo-wu ʉn ya-ʉt-kɔt** à, man ru wu wu she’et ʉn mɛ nɛ ʉn kwuʉr-o re, ʉntʉn bɔ ʉm rɛ ʉr-hɔ, ʉm she’etɛ ʉn Tato re nɛ ʉn kwuʉr-q ʉn wu à. 22 Kap wu rɔ ʉt-tɔ nɛ tɔ m-hogɛ à, wu hogɛ rii-yo **Kukt-o Shir** rɔ ʉn rʉrɛ ʉn hun-nɛ **yan-dor Yeso** à!”

Bɔr-ʉs nass

O-kwuʉr n-Tɔn q shir

1 Bɔn kanɛ, ʉm doorʉ hyan ʉn tɔ ken hyangan-tɔ, ʉm hyang q ken ish-q tikshissɛ n-Tɔn shir. ʉm doorʉ m-hogɛ ʉn ká cɔr-q ʉm hogɛ n-ga à. Q tepsʉtʉ mɛ ʉntʉn o-kar q zɛɛru mɛ, “Daan kanɛ, man kutu wu rii-yo he m-kɔr ʉn jim-de ʉn yo ka à.” 2 Kanɛ ba m-jime, **Kukt-o Shir** garamsʉru mɛ, ʉm hyanburʉ komo q ken kwuʉr-q n-mɛ n-Tɔn shir komo wu ken wu ro tara ʉn q. 3 Ka wu ro tara ʉn ka kwuʉr-q à wu rɔ ʉs-myakt ʉntʉn ta’ar-yɛ ʉn hwɔr-yɛ ʉn hɔ-mɔ ʉt-wa ʉn zen jaas-q nɛ. Wata, gwanga-o rigimshɛ ka kwuʉr-q. Ka gwanga-yo ro ʉs-myakt ʉntʉn ta’ar-de ʉn hwɔr de rɔ ʉntʉn hɔ-mɔ ʉt-wa à.* 4 Rigimshɛ ʉn ka kwuʉr-q nɛ komo tɔ ken kwuʉr-tɔ rɔ kon ʉr-kwɔz ʉt-nass [24], komo sɛk-yɛ ʉr-kwɔz ʉn nɛn nass [24] rɔ tara ʉn tɔ. Yɛ rɔ tupʉ ʉn saw-ʉt pus-tɔ nɛ ʉt-matuku ʉn gond-tɔ ʉn zinariya nɛ ʉn hi-tɔ ʉn yɛ. 5 Myakt-se a sɛnɛ m-hyan se rɔ m-rwuʉn be-de ʉn ka kwuʉr-q o-zaaz nɛ q ʉt-dákàr. ʉn co-q ʉn ka kwuʉr-q nɛ, pitirra-ʉt ta’oor rɔ kon tɔ rɔ m-rɔ o-ra rʉwruw shero shero, tɔ rɔ hek-q ʉn **Kukt-o Shir**, tɔ Shir rɔ m-tɔm à.†

6 ʉn co-q ʉn ka kwuʉr-q, ka be-de ro kyarkyar ʉntʉn mɔ ken sa-mɔ mɔ a nɔmɛ ʉntʉn ʉr-madipi à. Komo rigimshɛ ʉn ka kwuʉr-q nɛ, n-tɛtɛ nɛ rii-yɛ ʉn hoog ro kon nass ʉn yish nɛ kɔ ke sɔ, co ʉn jim nɛ.‡ 7 Yo ʉr-takan ya yo ʉntʉn o-zur, ayooɛ-yo ʉntʉn gwɔn o-na, atettɛ-yo rɔ ʉn co-q ʉn ko-hun nɛ, anasse-yo ʉntʉn o-gwɔm yo ʉt-hukse.§* 8 Kɔ yo ke rii-yo ʉn hoog-yo rɔ ʉt-kʉkʉn nɛ ʉt-cind, ká kʉkʉn-tɔ tomso nɛ rɔ ʉn yish nɛ ʉr-mɛ n-dɔ nɛ. M-tɛt, m-hɔw nɛ, yɛ m-yagɛ hu ʉs-sep á:

“Ba m-kʉkɔp, ba m-kʉkɔp, ba m-kʉkɔp
wu rɔ Wan-Koyan Shir Wa-ʉt-Gwɔmo kap.
Wu ro’ɛ n-ga à, Wa-m-mɔka, wu rɔ, komo wu he m-haan à.”†

9 Ka rii-yɛ ʉn hoog-yɛ ʉn ya’as m-seps, ya ʉt-gɔs, ʉr-bongon nɛ be-de ʉn ka wu ro tara ʉn ká kwuʉr-q à, wu rɔ ʉn hoog nɛ har da-q ba m-ta à. Da-q yɛ cɛɛ nɔm kaanɛ à, 10 da-o gaan ka sɛk-yɛ yɛ ʉr-kwɔz ʉn nass [24] kwʉktʉru n-dak ʉn co-q ʉn ká wu ro tara ʉn ká kwuʉr-q à. Yɛ rɔ ʉn bongon-de ʉn wu rɔ ba m-ta à. Yɛ essuru gond-tɔ ʉn yɛ n-dak ʉn co-q ʉn ka wu ro tara ʉn ka kwuʉr-q à, yɛ rɔ m-zɛɛ:

11 “Wɔ bɔ’qse, Wan-Koyan Shir,
remen o dekt m-seps, ʉt-gɔs, ʉr-bɛɛb nɛ.
Remen wɔ nɔmɛ koyan,

‡ **Bɔr-ʉs tet:14** 3:14 Hyen komo: Swɔɔ 8:22. § **Bɔr-ʉs tet:19** 3:19 Hyen komo: Swɔɔ 3:12; Yahu 12:6. * **Bɔr-ʉs nass:3** 4:2-3 Hyen komo: Izik 1:26-28; 10:1. † **Bɔr-ʉs nass:5** 4:5 Hyen komo: Rwuʉ 19:16; Hyan 8:5; 11:19; 16:18; Izik 1:13; Hyan 1:4; Zɛka 4:2. ‡ **Bɔr-ʉs nass:6** 4:6 Hyen komo: Izik 1:22. § **Bɔr-ʉs nass:7** 4:6-7 Hyen komo: Izik 1:5-10; 10:14. * **Bɔr-ʉs nass:7** 4:7 Hyen komo: Izik 1:5-10; 10:14. † **Bɔr-ʉs nass:8** 4:8 Hyen komo: Izik 1:18; 10:12; Isha 6:2-3.

tomso nē ūn cōn-m ru q a nōmē koyan
komo remen ru, se rōtē m-hōōg nē.”

Bōr-ūs taan

*Takurda-o pu'usse
ūn Ya o-Rwūug o-Ca nē*

¹ Ūm hyanūrū o-takurda pu'usse ūn kom-q ūr-rē q ūn ka wū rō ūr-she'et ūn kwūūr-ō ūt-gwōmo à. Ka takurda-o pu'usse q shiishtë m-gen kō q ke riib-q, n-mē n-dō nē, q tighshhtë kugup a rekessē q sō-o ta'voor.* ² Ūm hyanūrū ko-bēeb-wū ūn **wan-tōm-wū Shir**, wū rō o-kō't ūn caari-q o-cōr wū rō m-zēe, “ĶWan wū nē depe wū ke'es ká reke-tō wū upstē ka takurda-o?” ³ Yatt nēt-wū he m-hoks kō n-Tōn shir, kō n-dak, kō ūn kūs-o n-dak wū bō'ōsē ups ūn ka takurda-o, har wū karantūtē á. ⁴ Ūm 'wōnūrū 'wōn-se m-yō remen a kum nēt-wū wōō ups ūn ka takurda-o har wū karantūtū q á. ⁵ Amba wan-gaan be-de ūn ka sek-yē yē ūr-kwōōz ūn nass [24] zēerū mē, “Wō 'wōn á! Gwōt! Ka zur-yo, ūn baag-o **Yahuda**, ūn den-o ko-Gwōmo **Dawuda** yo reeste ūr-hō. Yo rō ūr-bēeb nē yo ke'estē ká reke-ūt ta'voor-tō komo yo ups ká takurda-o.”†

⁶ Ūm gwōtūrū ūm hyanūrū Ya o-Rwūug o-Ca sa o zee a ūn hō yo. Amba m-mōka yo ro eso n-tētē q ūn ká kwūūr-ō ūt-gwōmo q ūn ká rii-yē ūn hōōg-yē nē nass. Yo rō komo n-tētē q ūn ká sek-yē nē ūr-kwōōz ūn nass [24]. Wū rō ūs-kar nē ūs-ta'voor ūn yish nē ta'voor, tō rō hek-q ūn **Kukt-o Shir**, q Shir rō m-tōm ūn myet hōno o-dak à.‡ ⁷ Wū haaru co wū gōksūrū ká takurda-o ūn kom-q ūr-rē q ūn ká wū rō ūr-she'et ūn ká kwūūr-ō à. ⁸ Bō wū gōkstē ká takurda-o ro m-gen nē à, ká rii-yē ūn hōōg nass-yē ūn sek-yē nē ūr-kwōōz ūn nass [24] yē hēerū ūn hēr-o ūn Ya o-Rwūug o-Ca. Kō wū ke be-de ūn yē rō o-moro nē ūn tur-de o-zinariya nē shiishtë ūn rii-yo m-shi'igin, tō ka tō ūn esente-de ūn kōn-se ūn hun-nē yē Shir se yē kōnē à.§ ⁹ Yē hurū sep-o pu-o, yē rō m-zēe:

“Wō wū bō'ōsē gōks ūn ká takurda-o pu'usse-o
komo o ke'es reke-tō ūn q o ups q.

Remen n-ga a ro hoostū wō,
komo ūn mar-m ru mō ūr-**seke**
o rundūtē Shir hun-nē n-mē
ūn kō q ke baag-o, ūt-rem nē,
ūn būug-tō ūn hun-nē nē ūt-dak nē.*

¹⁰ O muutū yē, yē waragtē yan-**Cōw ūn kōn-se Shir**,
yē nomotē Shir m-sēnge,
komo yēa nom ūt-gwōmo be-de ūn hun-nē
yē ūn hōno o-dak.”†

¹¹ Ka da-de ūm doorū m-gwōt komo, ūm hogurū cōr-se ūt-sep se ūn **yan-tōm-yē Shir** yē arge dugu-ūs qō sō-o dugu-ūs qō [100,000,000] à. Yē rō eso eso yē rigūmsūrū ka kwūūr-ō, ūn ká rii-yē ūn hōōg-yē nass-yē nē, komo ūn ká sek-yē yē nē.‡ ¹² Yē rō ūn hu ūn ká sep-o yē rō m-muut:

“Ya o-Rwūug o-Ca yo a hōē à,
yo bō'ōstē gōks ūr-bēeb, o-kwūm nē, ūs-nap nē, m-'wōns nē,
ūt-gōs nē, m-seps nē, ūr-bōngōn nē!”

¹³ Komo ūm hogurū hōn ūn bō ūn rii-yo Shir hwoōnē n-Tōn shir n-dak nē à, komo ūn kūs-o n-dak nē, n-mē m-sa nē. Kap q ūn rem-se ūn hōōg se rō ūn hu ūn ká sep-o:

“Depetē se ya'as ūr-bōngōn,
ūt-gōs nē, m-seps nē, ūr-bēeb nē,
be-de ūn ká wū rō ūr-she'et ūn ká kwūūr-ō ūt-gwōmo q à,
komo ūn ká Rwūug-o o-Ca yo nē,

o-da har da-q ba m-ta!”

¹⁴ Ká rii-yē ūn hōōg nass-yē shasūrū, “**Amin!**” Komo ká sek-yē yē hēerū, yē nōmūrū Shir ūr-bōngōn ūn ká Ya Rwūug-o Ca-yo nē.

* **Bōr-ūs taan:1** 5:1 Hyen komo: Izik 2:9-10; Isha 29:11. † **Bōr-ūs taan:5** 5:5 Hyen komo: Taka 49:9; Isha 11:1,10.

‡ **Bōr-ūs taan:6** 5:6 Hyen komo: Isha 53:7; Zēka 4:10. § **Bōr-ūs taan:8** 5:8 Hyen komo: Bōng 141:2. * **Bōr-ūs taan:9** 5:9 Hyen komo: Bōng 33:3; 98:1; Isha 42:10. † **Bōr-ūs taan:10** 5:10 Hyen komo: Rwūū 19:6; Hyan 1:6.

‡ **Bōr-ūs taan:11** 5:11 Hyen komo: Dane 7:10.

Bɔr-ʊs cind

*Ka Ya o-Rwʊug o-Ca yo ke'este
ka reke-ʊt cind-tɔ ʊr-takan tɔ*

¹ Mɛ gut, ʊm hyanʊrʊ ká Ya o-Rwʊug o-Ca yo ke'este reke-de ʊr-takan be-de ʊt-ta'voor tɔ ʊn ká takurda-o. Ka da-de ʊm hogʊrʊ o-gaan be-de ʊn ka rii-ye ʊn hogʊg nass-ye yo 'yonstɛ ɔ ken cɔr-o ʊntʊn dwʊm-de o-dákàr, "Haan!" ² ʊm gwɔtʊrʊ, ʊm hyanʊrʊ jɔk-o pus-yo rɛɛ. Wan-da-mɔ ʊn yo ro o-ta nɛ ʊt-kom, o-gɔnd nɛ yeressɛ ʊn hi-de ʊn wʊ. Komo wʊ ruurʊ ʊntʊn nɛt-wʊ rɛ ʊr-hɔ à remen wʊ doot rɛ ʊr-hɔ.*

³ Bɔ ká Ya o-Rwʊug o-Ca yo ke'este reke-ʊr ayoore-de à, ʊm hogʊrʊ rii-yo ʊn hogʊg o-ayoore-yo zɛɛg, "Haan!" ⁴ Yo ken jɔk-yo rwʊʊnʊrʊ o-jaas yo záá. A ya'ʊ wan-da-mɔ ʊn yo caari-o o-magay ʊr-bɛɛb nɛ wʊ dostɛ she'et-de m-gwʊgwʊ ʊn hɔno o-dak, a inʊrʊ ʊr-gʊn ʊn hoom-de ʊn hun-nɛ nɛ kɔ kenɛ.†

⁵ Bɔ ká Ca-yo ke'este reke-ʊr atette-de à, ʊm hogʊrʊ rii-yo ʊn hogʊg o-atette-yo zɛɛg, "Haan!" ʊm gwɔtʊrʊ n-tɔn, ʊm hyanʊrʊ jɔk-o rim-yo. Wan-da-mɔ ʊn yo rɔ ʊn rii-yo ʊr-me nɛ ʊn kom-tɔ ʊn wʊ.‡ ⁶ Komo ʊm hogʊrʊ ɔ ken cɔr-o rwʊʊntɛ be-de ʊn ka rii-ye ʊn hogʊg nass-ye ɔ rɔ m-zɛɛ, "Kɔk-de ʊn yege-hyò§ hond hond ʊn hwɔr-ye ʊr-gʊwʊs de ʊn hɔ-ʊr gaan nɛ. Kɔk-ʊt tet-tɔ ʊn yege-nat* hond hond ʊn hwɔr-ye ʊr-gʊwʊs de ʊn hɔ-ʊr gaan nɛ. Amba taase o sabarse m-nɔw ʊn m-mɔdi nɛ á."

⁷ Da-o ká Ya o-Rwʊug o-Ca yo ke'esɛ reke-ʊr anassɛ-de à, ʊm hogʊrʊ ka rii-yo ʊn hogʊg anassɛ-yo zɛɛg, "Haan!" ⁸ ʊm gwɔtʊrʊ kanɛ ʊn co re. ʊm hyanʊrʊ yo ken jɔk-yo kʊkurse. Jin-de ʊn wan-da-mɔ ʊn yo komo de rɔ "m-Mar," komo yo ro wʊ m-dɔrbɛ à "Saag-se." A ya'ʊ ye ʊr-bɛɛb ʊn buug-ʊr gaan be-de ʊn buug-ʊt nass-tɔ ʊn yan-she'et-de ʊn hɔno o-dak, remen ye hoomtɛ ye ʊt-magay, ʊn mɛr nɛ, ʊs-gom nɛ, komo ʊn nem-ye ʊt-kɔt nɛ.†

⁹ Da-o ká Ya o-Rwʊug o-Ca yo ke'esɛ reke-ʊr ataanɛ-de à, ʊm hyanʊrʊ be-de ʊn 'wʊn-de o-hana hogʊg-mɔ ʊn ka ye a hoomɛ remen ye kɔ'ottɛ Ma-tɔ Shir hur-ʊr gaan m-shɛr nɛ, komo ʊn rʊrɛ ʊn hun-nɛ nɛ ma-ʊt Yɛso wʊ he ye hoks m-gu à. ¹⁰ Yɛ 'yonsʊ ʊs-cɔr deen ye zɛɛrʊ, "Wan-Koyan, Wa-ʊr-Bɛɛb kap, Wa-o-nip komo So-wʊ, zɛɛ de ke hɔ-de o he piishɛ ʊn hun-nɛ ye ʊn ká hɔno o-dak ɔ ʊt-ma? †Komo yan da-o o he ye m-rangse remen ye hogʊg tɛ? ‡De ke hɔ-de o he tɛ m-mʊsɛ?" ¹¹ Kap mɔ ʊn ye kɔ wʊ ke a ya'sʊrʊ wʊ matuku-ʊr sɛɛb-de ʊr-pus-de. Komo a rʊrʊ ye ʊnze ye wʊwɛ ya o-da hiin, sɛ a shoostɛ bɔ a cɔnɛ à, ʊn ɔr ʊn ye nɛ campɔ-nɛ ʊn nɛ'a-nɛ nɛ ye a he m-hɔ **yan-dor Yɛso** bɔ a hɔ ye à.

¹² Ka da-o ʊm hyanʊrʊ Ya o-Rwʊug o-Ca ke'este reke-ʊr acinde-de. A nɔmʊrʊ mɔ ken caari-mɔ ʊn nukte-mɔ o-dak mɔ. Hɔ-ʊr wargʊrʊ ʊr-rim-de ʊntʊn gwɔdɔ-o rim-o, o-rɛng komo da-o gaan-yo wargʊrʊ o-jaas yo záá ʊntʊn m-hyò.‡ ¹³ Ka da-o yege-rɛgen komo ye hyemenʊrʊ n-dak ʊntʊn bɔ mat-de o-rum yo ba m-nɛn rɔ m-hyemenɛ yo-mɔ m-wɔns bu'ʊ yo à.§ ¹⁴ A pussʊrʊ o-ke'entɛ bɔ a m-pus ʊn rii-o ʊr-rʊt à, komo a dossʊrʊ kɔ ɔ ke haag-o ʊn kɔ ɔ ke dak-o n-tɛtɛ de m-hɔ o nɛ ʊn be-tɔ ʊn tɔ.*

¹⁵ Ka da-o gwɔmo-nɛ ye o-dak, ya-ʊt-con ʊn gos-ye nɛ, ye ʊn karma-nɛ, ʊn ya-o-kwʊm nɛ, ʊn ya-ʊr-bɛɛb nɛ, gʊw-nɛ ʊn yan-ba-m-gʊw nɛ nɛ kap, ye argʊ m-wukɛ n-mɛ ʊt-wʊ, ʊn pak-tɔ ʊt-haag nɛ.† ¹⁶ Ye zɛɛrʊ eeg-se ʊt-haag ʊt-ta'ar nɛ, ye zɛɛrʊ tɔ, "Hɛ'en nɔ be ʊn tɛ nɔ mɔ'og tɛ ʊntaase tɛ hyen co-o ʊn ka wʊ rɔ tara ʊn kwʊʊr-o ʊt-gwɔmo à, komo taase ryaab-se ʊn ká Ya o-Rwʊug o-Ca yo kum tɛ.‡ ¹⁷ Remen caari-de ʊr-hɔ de ʊn ryaab-se ʊn ye woosuntɛ, †wan wʊ he hoks m-ɛs?"§

Bɔr-ʊs ta'voor

*Hun-nɛ dugu-ʊs zungu ʊn
kwɔz-ʊt voor ʊs-nass [144,000]*

¹ Ka da-de ʊm hyanʊrʊ **yan-tɔm-ye Shir** nass eso eso ʊn pa'aso-ʊt nass-tɔ ʊn hɔno o-dak. Ye wɛnʊrʊ m-yo mɔ ʊn kɔ de ke kwʊss-de m-hund n-tɔn o-dak. Ye bɔpʊrʊ yo-mɔ

* **Bɔr-ʊs cind:2** 6:2 Hyen komo: Zɛka 1:8; 6:3,6. † **Bɔr-ʊs cind:4** 6:4 Hyen komo: Zɛka 1:8; 6:2. ‡ **Bɔr-ʊs cind:5** 6:5 Hyen komo: Zɛka 6:2,6. § **Bɔr-ʊs cind:6** 6:6 ʊt-Girik: arkama. * **Bɔr-ʊs cind:6** 6:6 ʊt-Girik: barari. † **Bɔr-ʊs cind:8** 6:8 Hyen komo: Izik 14:21. ‡ **Bɔr-ʊs cind:12** 6:12 Hyen komo: Hyan 11:13; 16:18; Isha 13:10; Jowe 2:10,31; 3:15; Mati 24:29; Mark 13:24-25; Ruka 21:25. § **Bɔr-ʊs cind:13** 6:13 Hyen komo: Isha 34:4. * **Bɔr-ʊs cind:14** 6:14 Hyen komo: Hyan 16:20. † **Bɔr-ʊs cind:15** 6:15 Hyen komo: Isha 2:19,21. ‡ **Bɔr-ʊs cind:16** 6:16 Hyen komo: Hosɛ 10:8; Ruka 23:30. § **Bɔr-ʊs cind:17** 6:17 Hyen komo: Jowe 2:11; Mara 3:2.

un kwūss-ūt nass taase mō hund o-dak kō n-tōn m-sa kō un yo ken 'yo-yo.* ² Komo ūm hyanūrū wū ken **wan-tōm-wū Shir** wū rō m-rwūun sō ūr-hōran. Wū rō un reke-de Shir nē wan-hōog. Komo wū kangsurū ka **yan-tōm-ye Shir** ye nass ka ye a ya'e gwōmo-tō ye hōgusse o-dak m-sa nē m-hoog à. ³ Wū zēerū ye, "Wasū nō! Nō hōgusse o-dak kō m-sa ūs-yo nē m-hoog á sē a kemestē ka reke-de Shir de un zwōn-tō un yan-guw-mō un wū."[†]
⁴ Ka da-de **wan-tōm-wū Shir** un ōr un wū nē yan-tōm ye Shir, kemetē myet-mō gūw-nē ye Shir. Ūm hōgurū mōor-tō hun-nē ye ka yan-tōm ye kemē o-napa remen ye rō gūw-nē ye Shir à dugu-ūs zungu un kwōoz-ūt yoor ūs-nass [144,000] ka ye a kemē ka napa-de à ye ēs mō baag-tō un **Isra**-nē kap.

⁵ Ka yan-tōm ye kemē o-napa:

- Sō un baag-o **Yahuda** dugu-ūs ōp ūs-yoor [12,000],
- Sō un baag-o Ruben dugu-ūs ōp ūs-yoor [12,000],
- Sō un baag-o Gad dugu-ūs ōp ūs-yoor [12,000],
- ⁶ Sō un baag-o Asher dugu-ūs ōp ūs-yoor [12,000],
- Sō un baag-o Napari dugu-ūs ōp ūs-yoor [12,000],
- Sō un baag-o Manase dugu-ūs ōp ūs-yoor [12,000],
- ⁷ Sō un baag-o Simōn dugu-ūs ōp ūs-yoor [12,000],
- Sō un baag-o **Rewi** dugu-ūs ōp ūs-yoor [12,000],
- Sō un baag-o Issakar dugu-ūs ōp ūs-yoor [12,000],
- ⁸ Sō un baag-o Zeburun dugu-ūs ōp ūs-yoor [12,000],
- Sō un baag-o **Yusuhu** dugu-ūs ōp ūs-yoor [12,000],
- Sō un baag-o **Banyamin** dugu-ūs ōp ūs-yoor [12,000].

⁹ Bō tō ka aragtē à, ūm gwōturū ūm 'wōs de ken caari-de ūr-mōrog de un yan-ba-m-kūkop ūt-mōor nē ye arge m-ōog à. Ye rwūunte sō un kō tō ke dak-tō, un kō tō ke baag-tō nē, un kō ye ke hun-nē ye nē, un kō de ke rem-de nē. Ye rō eso eso her-ō un ká kwūur-ō un co-ō un ká Ca-yo. Ye cupstē matuku-ūt sēeb-tō ūt-pus tō, ye bups jet-se o-dōbinō un kom-tō un ye. ¹⁰ Ye 'yonsū ūs-cōr deen ye zēerū,

"Gwū rwūunte be-de un Shir na,
wū rō tara un kwūur-ō ūt-gwōmo à,
un ká Ca-yo nē!"

¹¹ Kap o un yan-tōm-ye un Shir komo ye rigumsurū ká kwūur-ō eso eso, un ka sēk-ye nē, komo un ká rii-ye un hōog nass-ye nē. Ye kwūkturū un her-ō un ká kwūur-ō, o-co n-dak ye nomorū Shir ūr-bōngōn. ¹² Ye sengurū m-zēe,

"**Amin!** Ūr-bōngōn, m-sēps nē, ūs-nap nē,
un 'ya m-yar nē, ūt-gōs nē,

ūt-gwōmo nē, m-'wōns nē kap rō be-de Shir na
ba m-ta har ya nomot! **Amin!**"

¹³ Ka da-ō wan-gaan be-de un ká sēk-ye ye ūr-kwōoz un nass [24] citū mē, wū zee, "¿Wan nē ye ya un matuku-ūt sēeb-tō ūt-pus tō? ¿Komo ke sō-ō ye rwūunē?"

¹⁴ Ūm zēerū wū, "Gōs-wū, o nepstē."

Ka da-de wū zēerū mē, "Ye ka ye rō hun-nē ye possunē be-de un rē ūr-koōb ūr-gōs-de à. Ye un so'os matuku-ūt sēeb-tō tō un ye un hyō-mō un ká Ca-yo, ye mustū tō ūt-pus tō.‡

¹⁵ "Q hantē ye est un her-ō
un kwūur-ō ūt-gwōmo tō Shir,
komo ye un nōm m-senge
m-tēt, m-hōw nē n-mē un Pyo-ō un wū.

Komo ka wū rō tara un ka kwūur-ō ūt-gwōmo à
wūa she'et be-ūr gaan un ye nē komo wū 'er ye.

¹⁶ Yēa do hōge m-mēr á, yēa do hōge o-**swōot** á,
yēa do hyan n-nōnhō-ō ūr-hō á kō o ken hund-ō á.‡

¹⁷ Tō ka a kor remen ká Ca-yo rō un tētē-de
un ka kwūur-ō à yo he ye m-'er.

Komo yo a dōrūtte ye ha-mō un yish-tō
un hō-mō un hōog.

Komo Shir a pē'eg yish-mō un ye kap."*

* **Bōr-ūs ta'yoor:1** 7:1 Hyen komo: Irmī 49:36; Dane 7:2; Zēka 6:5. † **Bōr-ūs ta'yoor:3** 7:3 Hyen komo: Izik 9:4,6.

‡ **Bōr-ūs ta'yoor:14** 7:14 Hyen komo: Dane 12:1; Mati 24:21; Mark 13:19. § **Bōr-ūs ta'yoor:16** 7:16 Hyen komo:

Isha 49:10. * **Bōr-ūs ta'yoor:17** 7:17 Hyen komo: Bōng 23:1; Izik 34:23; Bōng 23:2; Isha 49:10; Isha 25:8.

Bōr-ūs eer

Reke-ur ata'yoore-de

¹ Da-o Ya o-Rwūq o-Ca ke'ese reke-ur ata'yoore-de à, a reesū ceen n-Tōn shir har rii-yo wōq purug-de un kwōm-o gaan à.

² Ka da-o um hyanurū **yan-tōm-ye Shir** nen ta'yoor eso eso un co-o Shir, komo a ya'asurū ye kar-ut ta'yoor-to m-hur.

³ Ka da-o wū ken **wan-tōm-wū Shir** wū un sheend-de o-zinariya ne ut-kom de un rii-yo m-shi'igin, wū wōqurū wū esurū yow yow o-hana ne. A ya'asu wū rii-yo m-shi'igin deen remen wū mōssutē un kōn-se un hun-ne ye Shir ne, n-tōn o-hana o-zinariya o rō un her-o o-kwūur à.* ⁴ Hyé-de un ka rii-yo m-shi'igin mō mōsse un kōn-se un hun-ne ye Shir ne, daaru n-tōn be-de Shir cir-mō un be-de o-hana, be-de **wan-tōm-wū Shir** kaprū yo à. ⁵ Ka da-de **wan-tōm-wū Shir** shoosurū ka sheend-de m-tuks de wū shoosurū o-ra rwūun-mō un ká hana-o, wū jondurū de un hōno o-dak. A nomoru o-dákār, o-zaaz ne, us-myakt ne, komo dak-o nukturū.†

Kar-to m-hur ut-nass to ur-takan

⁶ Ka da-de ká **yan-tōm-ye Shir** ye ta'yoor ut-kar ne ut-ta'yoor ye zōngurū ye hurut to.

⁷ **Wan-tōm-wū Shir** wū ur-takan hururū kar-o un wū. A hyanurū ta'ar-ye un kem o-ra ne, mōsse m-hyó ne a duusundurū un hōno o-dak. Ka ra-o tūksurū buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to un hōno o-dak, ká ra-o tūksurū komo buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to us-yo un po-ut yar-to ne.‡

⁸ Ka da-de **wan-tōm-wū Shir** ayoore-wū hururū kar-o un wū, a jorburū o ken Haag-o o-ra o-rūw rūw n-mē m-sa. Buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to m-sa wakturū m-hyó, ⁹ Buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to un rii-ye un hōog-ye rō n-mē un ká sa-mō à maruru. Buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to un hat-to m-sa sabrurū.

¹⁰ Ká da-o **wan-tōm-wū Shir** atette-wū hururū kar-o un wū. Yo ken caari-yo o-regen yo he'ēnurū zēe-mō n-tōn yo rō un rē o-ra untun us-myak rwūun-mō n-tōn. Yo he'ēburū un buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to ut-rōog komo un yish-to m-hō ne.§ ¹¹ Jin-de un ká regen-yo komo "Gaag-de." Yo muuturū buug-ur gaan-de m-hō kap be-de un buug-ut tet-to un ká hō-mō wargurū ur-gaag. Hun-ne ut-mōor ne ye swō ká hō-mō à ye maruru, remen gaag-de un mō.*

¹² Ka da-de **wan-tōm-wū Shir** anasse-wū hururū kar-o un wū. A wōsurū buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to ur-hō, buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to o-rēng, komo buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to un yege-regen wargurū o-comb. Buug-ur gaan-de m-hōw ba m-cecar, kaane komo buug-ur gaan-de m-tet.†

¹³ Ka da-o um gwōturū, um hōgurū yo ken gwōm-yo yo rō us-kan bō yo ro m-hukse n-tōn m-yo à. Yo rō m-zēe, "Rii-yo ur-wōn! Rii-yo ur-wōn! Rii-yo ur-wōn, be-de un kap o un hun-ne ye un hōno o-dak remen rem-se he m-kōr da-o **yan-tōm-ye Shir** nen tet ye hure kar-to un ye!"

Bōr-ūs jero

Kar-o ataane-o

¹ **Wan-tōm-wū Shir** ataane-wū huru kar-o un wū. Um hyanurū regen-yo he'ene rwūun-mō n-Tōn shir haan-mō n-dak à, komo a ya'asurū wū rii-yo un tiks un 'wugupte-o un ka kuub-o ur-dūw o. ² Da-o wū tikshē ká kuub-o à, de ken hye-de rwūunurū sa o zee hye-de un caari-o o-ra, har ká hye-de rwō'ū ur-hō un kus-o n-tōn ne nōm o-comb.*

³ Yege-e rwūunurū n-mē un ká hye-de, ye cirurū un hōno o-dak, a ya'ū ye gwōm-to us-tōt untun yege-tot.† ⁴ A kewsu ye komo un taase ye sabarse pō-to n-dak, kō ut-ran, kō us-yo, se de hun-ne ye rotte napa-o Shir un zwon-to un ye á.‡ ⁵ A 'ya ye gwōm-to un hō un net á, se de ye rangse hun-ne har reng-ūs taan. Ye ya'ag hun-ne m-reeten untun reeten-mō un tōtōtē-o o-tot. ⁶ N-mē un ká hō-to hun-ne a hoob m-mar, amba yēa kum á. Yēa dishē m-mar amba mōa yage m-haan.§

* **Bōr-ūs eer:3** 8:3 Hyen komo: Emos 9:1; Rwūq 30:1,3. † **Bōr-ūs eer:5** 8:5 Hyen komo: Rewi 16:12; Izik 10:2; Rwūq 19:16; Hyan 11:19; 16:18. ‡ **Bōr-ūs eer:7** 8:7 Hyen komo: Rwūq 9:23-25; Izik 38:22. § **Bōr-ūs eer:10** 8:10 Hyen komo: Isha 14:12. * **Bōr-ūs eer:11** 8:11 Hyen komo: Irmī 9:15. † **Bōr-ūs eer:12** 8:12 Hyen komo: Isha 13:10; Izik 32:7; Jowe 2:10,31; 3:15. * **Bōr-ūs jero:2** 9:2 Hyen komo: Taka 19:28. † **Bōr-ūs jero:3** 9:3 Hyen komo: Rwūq 10:12-15. ‡ **Bōr-ūs jero:4** 9:4 Hyen komo: Izik 9:4. § **Bōr-ūs jero:6** 9:6 Hyen komo: Ayub 3:21; Irmī 8:3.

7 Ká 'e-ye sha'ag jok-ye a zongse remen ur-gun à. Hi-to un ye ro yeresse untun gond-to o-zinariya, co-se un ye komo sha-mo un co-se un hun-ne.* 8 Hi-se un ye untun hi-se un ne'a, yin-ye un ye untun yin-ye o-zur.† 9 Ye copuru matuku-to ut-kwom n-te un be-to un ye, go un to hun-ne ro m-cop remen ur-gun à, zááz-o un kukun-to un ye m-shas untun zááz-o un jok-ye ur-gun.‡ 10 Ye ro us-tur ne, se un tot un hun-ne untun yege-tot. Tur-se un ye rangsute hun-ne har reng-us taan. 11 Ye ro un ko-Gwomo ne, wu ye ro un kus-o un wu à, wu ro ká **wan-tom-wu Shir** wu a ya'ase gwomo-to un ká kuub-o ur-duw o à. Jin-de un wu un rem-de **ut-Ibra** "Abaddon" wu, ut-Girik komo, "Apriyon" Wata "Wan-hom un hun-ne."

12 Rii-yo ur-won de ur-takan aragte, kuks ut-voor to roone à.

Kar-o acinde-o

13 Ka da-de **wan-tom-wu Shir** acinde-wu huru kar-o un wu, um hoguru o ken cor-o ro m-rwuun be-de un ka kar-ut nass-to un **hana**-o un zinariya o ro un her-o Shir à. § 14 Ka cor-o zeeru **wan-tom-wu Shir** acinde-wu, ka wu ro o-kar ne ut-kom à, "Ho'osune ka yan-tom ye Shir nen nass-ye ye ro ke'o un roog-o o-Yupireti à!" 15 Ka **yan-tom-ye Shir** nen nass-ye, a un ho'osundu ye remen ye hoot buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to un hun-ne ye un hono o-dak. Shir ess ka yan-tom ye remen ká da-o un ká ho-de, un ká reng-yo un ká hak-o ne. 16 Um hoguru moor-to un ka karma-ne ye n-ton un jok woose miriyon zungu-us yoor [200,000,000].

17 Da-o um hyane ka jok-ye un yan-da-se un ye ne à, ye ro untun kaane: matuku-to un ye to ut-kwom ut-jaas to záá untun o-ra, un to ken ne untun sha-mo o-comb un ho-mo ut-wa ne un mo ut-ru ne. Ko yo ke jok-yo komo hi-de un yo ro untun de o-zur, komo ta'ar-to un caari-o o-ra m-rwuun un nu-o un ye ur-'hye ne. 18 A hoguru buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to un hun-ne un ká ta'ar-to un caari-o o-ra to, ur-'hye m-tukne de rwuun un nu-se un ye à. 19 Wons-mo un ka jok-ye ro un nu-se un ye, un tur-se un ye ne komo. Tur-se un ye komo ro ut-hi ne untun to un hwo un gwomo-to un hogusse un hun-ne m-hoog ne.

20 Amba ka hun-ne ye mare un ka rangse-o á, ye kwangute m-waktune be-de Shir. Ye senguru un kwukte un **ya-ut-kot** m-gir ne un saw-to a nome ut-kom à un zinariya, ko azorpa à, ko un kwom-ut jaas-to, ko ur-ta'ar, ko us-'yo, toa hoks m-hyan á, toa hoge á, toa hoks m-arag á.* 21 Komo ye kon a soksu ye **ba'as-to** un hun-ne ye ye hoome á, ko hyat-to ye nome un bu-yo un moor, o-ás, ko hyow-de un ye á.

Bor-us op

Wan-tom-wu Shir un

ya o-takurda o-rek yo ne

1 Ka da-de ne, um dooru m-hyan un ko-caari-wu un ko-beeb-wu un **wan-tom-wu Shir** ro m-kerunge zee-mo un n-Ton shir. Ke'ente-ut hokkussute wu, o-gwanga ne un hi-de wu. Co-o un wu us-myakt untun ur-ho, na-se un wu untun ser-to o-ra. 2 Wu ro un ya o-takurda o-rek yo ne upsusse un kom-to un wu. Wu essuru na-o un wu o ur-re n-me m-sa, na-o ur-kwanta komo o-dak. 3 Wu rwunturu cor-o o-zaaz untun o-zur. Bo wu 'yonste cor à, dakar-ut ta'voor shasuru un caari-o o-zaaz. 4 Bo ka dakar-ut ta'voor-to teperte à, um zonguru um genet. Amba um hoguru o ken cor-o cepente ut-ma rwuun-mo n-Ton o ro m-zee, "Rii-yo ka dakar-ut ta'voor-to rwore à, wo jar o gen á ma-to m-rwuunte to á!"

5 Ka da-de, ka **wan-tom-wu Shir** wu um m-hyane eso na-o gaan n-me m-sa na-o gaan o-dak à, wu jaksuru kom-o un wu o ur-re n-Ton shir. 6 Wu tondu ru jin-de wan-hoog-mo un ba m-ta har ya nomot, wu nome Ton-o shir un kap o un rem-se ro ne n-me un o à, komo o-dak un rem-se ro n-me un o à, m-sa un kap rem-se ro n-me un mo à! **Wan-tom-wu Shir** zeeru, "Naas o da-o kus á! 7 Da-o **wan-tom-wu Shir** ata'yoore-wu hure kar-o un wu à, ka da-o Shir he m-shoos un senge-mo un wu. Toa kor untun bo wu rure guw-ne ye un wu ye ro un rwor un ma-to un wu à."*

8 Ka da-de um dooru hoge un ka cor-o n-Ton shir o dooru me zee komo, "Neke o goks ká ya o-takurda o-rek yo yo, yo ro upsusse un kom-to un **wan-tom-wu Shir** wu ro eso na-o gaan o-dak o-gaan n-me m-sa à."

9 Um nekuru be-de **wan-tom-wu Shir** um zeeru wu ya'as me ká ya o-takurda yo. Wu zeeru me, "Goks yo o ti. Yo a nom m-rerem un nu-o ru untun so. Amba wo corusse ya-yo

* **Bor-us jero:7** 9:7 Hyen komo: Jowe 2:4. † **Bor-us jero:8** 9:8 Hyen komo: Jowe 1:6. ‡ **Bor-us jero:9** 9:9 Hyen komo: Jowe 2:5. § **Bor-us jero:13** 9:13 Hyen komo: Rwu 30:1-3. * **Bor-us jero:20** 9:20 Hyen komo: Bng 115:4-7; 135:15-17; Dane 5:23. * **Bor-us op:7** 10:5-7 Hyen komo: Rwu 20:11; Kara 32:40; Dane 12:7; Ems 3:7.

a nom ʊr-gaag n-mɛ ʊt-mɛn.”¹⁰ Ka da-de ʊm gɔksurʊ ká ya o-takurda yo ʊn kom-to ʊn **wan-tɔm-wʊ Shir**. ʊm ti'irʊ yo. Yo nomurʊ m-rerem ʊntun sɔ ʊn nu-o re, amba bɔ ʊm komte m-ti à, mɛn-ʊt re wargʊ ʊr-gaag.[†] ¹¹ Ka da-o a doorʊ mɛ m-rurɛ ʊnze, “Sɛ o rur rii-yo he m-kɔr kanɛ ʊn co komo à be-de ʊn buug-to ʊn hun-ne, hɔn ʊt-dak, kɔ de ke rem-de, ʊn gwɔmo-nɛ nɛ.”

Bɔr-ʊs op o-gaan

Yan-sʊ'ɛ ʊn Shir nɛn yoor

¹ Ka da-o a ya'asʊ mɛ o-kɔ yo ʊr-me'es, komo a zɛerʊ mɛ, “Neke o me'es **Pyo-o Shir o-hana** nɛ. O oog yɛ rɔ ʊr-bɔngɔn n-mɛ ʊn o à.* ² Amba taase o me'es 'woog-o n-dɔ, remen a ya'assʊtɛ yɛ rɔ **Yahuda**-nɛ á. Yɛa yawag bɔ-o ba m-kʊkɔp har ʊs-rɛng kwɔɔz-ʊt yoor ʊs-yoor [42].^{†‡} ³ Man 'yɛ yan-swo-ʊs re nɛn yoor ʊr-bɛɛb. Yɛa ɔp matuku-to ʊn tuk-mɔ ʊt-mɛn, yɛa rur Ma-to Shir har ʊt-hɔ o-dugu ʊn zungu-ʊs yoor ʊn hɔ-ʊt kwɔɔz-ʊt tet [1,260].” ⁴ Ka **yan-Rwɔr ʊn Ma-to Shir** yɛ nɛn yoor-yɛ rɔ 'yo-se o-zɛtun ʊs-yoor ʊn ka pitirra-ʊt yoor-to nɛ tɔ rɔ shero shero ʊn hɛr-o Wan-Koyan wʊ ʊn hɔno o-dak à. § ⁵ ʊrege wʊ ken wʊ rɔ m-sɛnge wʊ hogussutɛ yɛ m-hoog, ra-o a rwuun ʊn nu-se ʊn yɛ o tukɔ yan-yage-to ʊn yɛ. ʊn kaanɛ, kap o ʊn yan-yage-to ʊn yɛ he m-merme. ⁶ Yɛ rɔ ʊr-bɛɛb nɛ yɛ tigitɛ kʊs-o n-tɔn remen taase a hye kem ʊn ka hɔ-to yette ʊn kɔ'ot-o ʊn ma-ʊt re à. Yɛ rɔ ʊr-bɛɛb nɛ be-de ʊn ruw-se m-hɔ, yɛ mustʊ se m-hyɔ; komo yɛ ʊr-bɛɛb nɛ yɛ hantʊtɛ hɔno o-dak kɔ mɔ ke gɔ ʊn rew-m yo-mɔ mɔ ʊn kap da-o yɛ ɔnɛ à.*

⁷ Da-o yɛ komɛ rwɔr ʊn tɔm-o ʊn yɛ à, ka da-de ká nem-yo o-kɔt yo rwuunɛ n-mɛ ʊn kuub-o ʊr-dʊw à he yɛ m-kup yo jiish yɛ ʊr-bɛɛb komo yoa re ʊr-hɔ ʊn yɛ, komo yo hoom yɛ.[†] ⁸ Komo a rus u-to ʊn yɛ ʊn ɔw-yo ʊn ka caari-o o-bɔ o o a kemte Wan-Koyan-wʊ ʊn yɛ à. A ʊn hongɛ jin-de ʊn ka bɔ-o o-**Sodom** nɛ, o-**Masar** nɛ. ⁹ Komo hɔ-ʊt tet ʊr-purug buug-to ʊn hun-nɛ, kɔ o ke baag-o, kɔ de ke rem-de ʊn kɔ tɔ ke dak-to nɛ, yɛa mɔrge yɛ gut ka u-to, komo yɛ wɛn a duk tɔ. ¹⁰ Hun-nɛ yɛ ʊn hɔno o-dak a nom o-zak remen mar-mɔ ʊn ka **yan-Rwɔr ʊn Ma-to Shir** yɛ yoor. Yɛa nom o-biki, yɛ tomte ɔr ʊn yɛ nɛ m-yar remen ka **yan-Rwɔr ʊn Ma-to Shir** yoor-yɛ yɛ hantɛ ka hun-nɛ yɛ ʊn hɔno o-dak yɛ o-range à.

¹¹ Amba bɔ ka hɔ-ʊt tet-to ʊr-purug aragte à, shik-mɔ ʊn hɔog rwuunʊ be-de Shir mɔ ɔwuru be-de ʊn yɛ. Yɛ inʊ eso eso ʊn na-se ʊn yɛ. Gyer-o rɛerʊ bɔ ʊn ka yɛ hyanʊ yɛ à.[‡] ¹² Ka da-de yɛ hoguru caari-o o-ɔr rwuun-mɔ n-tɔn shir o rɔ yɛ m-zɛɛ, “Daan nɔ kanɛ!” Yɛ argʊ m-da n-tɔn shir n-mɛ ʊt-ke'entɛ, yan-yage-to ʊn yɛ rɔ gut. §

¹³ A kanɛ ʊn ka da-o, a nomurʊ mɔ ken caari-mɔ ʊn nukte-mɔ o-dak mɔ, buug-ur gaan be-de ʊn buug-ʊt op tɔ ʊn ka bɔ-o wurmurʊ. O hɔorʊ hun-nɛ dugu-ʊs ta'yoor [7,000]. Hun-nɛ yɛ kuse à yɛ hoguru o-gyer deen, yɛ sekemsurʊ Shir-wʊ n-tɔn.*

¹⁴ Rii-yo ʊr-'wɔn ayoore-yo aragte, komo rii-yo ʊr-'wɔn atette-yo ka rɔonɛ m-mɔka.

Kar-o ata'yoore-o

¹⁵ **Wan-tɔm-wʊ Shir** ata'yoore-wʊ hururʊ kar-o ʊn wʊ, a hoguru ʊs-ɔr se m-'wɔns n-tɔn shir se rɔ m-zɛɛ,

“Shir rwɔ'og gwɔmo-to ʊn hɔno o-dak
m-warag gwɔmo-ʊt Wan-Koyan na
ʊn **Kiristi** wʊ ma ʊn wʊ nɛ.

Komo wʊa nom ʊt-gwɔmo ba m-ta har ya nomot!”[†]

¹⁶ Ka sɛk-yɛ ʊr-kwɔɔz ʊn nɛn nass-yɛ [24], yɛ rɔ tara tara ʊn kwuur-to ʊn yɛ n-hɛr o Shir, yɛ kwʊkturʊ ɔ-se ʊn yɛ rɔ ʊn gwɔt o-dak, yɛ nomorʊ Shir ʊr-bɔngɔn. ¹⁷ Komo yɛ rɔ m-zɛɛ,

“Tɛ bɔmɔg wɔ, Wan-Koyan Shir Wa-ʊt-Gwɔmo kap,
wɔ wʊ rɔ m-mɔka à, komo wɔ wʊ ro n-ga à,
remen o dekɛ bɛɛb ʊn du,
komo o takantɛ gwɔmo-ʊt ru.

¹⁸ Dak-ʊt shiistɛ ʊs-ryaab, remen da-o ʊn ryaab-ʊs ru woosuntɛ.

† **Bɔr-ʊs op:10** 10:10 Hyen komo: Izik 2:8–3:3. * **Bɔr-ʊs op o-gaan:1** 11:1 Hyen komo: Izik 40:3; Zɛka 2:1-2.

† **Bɔr-ʊs op o-gaan:2** 11:2 Hak-ʊs tet ʊr-purug. ‡ **Bɔr-ʊs op o-gaan:2** 11:2 Hyen komo: Ruka 21:24. § **Bɔr-ʊs**

op o-gaan:4 11:4 Hyen komo: Zɛka 4:3,11-14. * **Bɔr-ʊs op o-gaan:6** 11:6 Hyen komo: 1Gwm 17:1; Rwuɔ 7:17-19;

1Sam 4:8. † **Bɔr-ʊs op o-gaan:7** 11:7 Hyen komo: Dane 7:7,21; Hyan 13:5-7; 17:8. ‡ **Bɔr-ʊs op o-gaan:11** 11:11

Hyen komo: Izik 37:10. § **Bɔr-ʊs op o-gaan:12** 11:12 Hyen komo: 2Gwm 2:11. * **Bɔr-ʊs op o-gaan:13** 11:13

Hyen komo: Hyan 6:12; 16:18. † **Bɔr-ʊs op o-gaan:15** 11:15 Hyen komo: Rwuɔ 15:18; Dane 2:44; 7:14,27.

Da-o woosunte q a hette piishe ūn margan-ne ūt-ma à,
wqa ya'as **yan-Rwor ūn ma-tō Shir** ūr-'yons
ye rō gūw-ne rū à.

Komo ūn yan-ba-m-kukōp ne
ūn kap q ūn hun-ne ne ye ya'u wō m-sek à,
es-mō ūn caari-ne ha-mō ūn rek-ye.

Komo wqa saburse kap q ūn ye hante q sabre o-dak à!"‡

¹⁹ Ka da-de a tikshuru **Pyo-q Shir** n-Tōn shir. Ka da-q a hyanuru kà ba-q ūn wū q ūn
ess ūt-ma q n-me ūn Pyo-q ūn wū. A nomoru q ken myakt-q, o-zaaz ne, o-dākàr ne, ūn
nukte-mō o-dak ne, ūn caari-ye ūn ta'ar-ye ūn kem ne.‡

Bōr-ūs op ūs-voor

Wū ken ne'a-wū ūn caari-yo o-hwō ne

¹ Ka da-de ūm hyanuru tō ken caari-tō ūt-hyat tō n-Tōn o-shir. Ūm hyanuru wū ken
ne'a-wū a hōkke ūr-hō à, o-reng komo yo rō ūn kūs-q ūn na-se wū, ūn hi-de ūn wū komo
wū rō ūt-gond ne tō ūn regen op ūn voor [12]. ² Wū rō ūr-uub ne, komo wū dakuru kan
remen hoog-mō ūn dwum-tō o-mat. ³ Ka da-de ūm hyanuru komo q ken napa-q ūt-hyat
q n-Tōn shir. Ūm hyanuru yo ken caari-yo o-hwō q o-jaas yo yo, ūt-hi ne ūt-ta'voor ūs-kar

ne ūs-op, ūt-gond ne ūt-ta'voor ūn hi-tō ūn yo.* ⁴ Tur-de ūn yo wishuru buug-ur gaan
be-de ūn buug-ut tet-tō ūn regen n-tōn, komo yo jondu ye n-dak. Ka da-de yo esuru 'ge
ūn her-q ūn ka ne'a-wū, bō wū rō ūn ma-tō mat à, zongse yo corute wà ūn ka ne'a-wū.†

⁵ Komo wū maturu wà ūn wū wan-campo, wū he nom ūn gwōmo-tō ūn hun-ne kap
ūn kō-yo o-kwōm à. Amba Shir rumsuru kà wà-wū wū deturu wū n-Tōn o-shir be-de
ūn kwūur-q ūn wū.‡ ⁶ Ka ne'a-wū komo wū somuru sō o-kōt. Wū nekurū be-de Shir
ja'ase remen wū à, be-de a he wū m-gwōt har ūt-hō o-dugu ūn zungu ūs-voor ūn hō-ut
kwōoz-ut tet à [1,260].

⁷ Gun-ur argu m-inē n-Tōn. Mikayer ūn **yan-tōm-ye Shir** ye ūn wū ne ye dumuru
ūn ka hwō-yo ne, ka hwō-yo komo ūn yan-tōm ye ūn yo ne ye sengu ūr-gun.‡ ⁸ Amba
gun-ur reeru ka hēyo, a yanū op yan-tōm ye ūn yo, komo a wenu ye she'et-de n-Tōn shir
bō ūn ka da-q. ⁹ Ka caari-yo ūn kō-mōng-yo hwō-yo, komo yo a m-aag **ko-Gwōmo-wū**
ūn ya-ut-kōt à, ka wū rō ūn egusse kap q ūn hun-ne ye o-dak à. A jorbū yo n-dak mōsse
ūn yan-tōm ye ūn yo.*

¹⁰ Ka da-de, ūm hoguru q ken caari-q ūn cor-q n-Tōn shir q rō m-zee,

"M-mōka gwū, ūr-beeb ne, ūt-gwōmo ne tō ūn Shir na,
komo ūn beeb-ur **Kiristi** ne rwūunte.

Remen a jorbussute wan-yage-ut or na ne n-dak,
ká wū rō ūn ce'e ūn or na ne

ūt-ma ūn her q Shir m-tet, m-hōw ne à.†

¹¹ Ye reeg ūr-hō

ūn bū-yo ūn hyó-mō ūn Ya o-Rwūug o-Ca

Komo ye reeg ūr-hō ūn bū-yo ye rurute hun-ne ne
ma-ut Yeso wū he ye hoks m-gu à.

Komo ye reeg ūr-hō remen ye was ūn hoog-mō ūn ye ne à
har gyer-q m-mar reet ye á.

¹² Remen kaane, nom nō o-zak myet nō

ye rō ūr-she'et n-Tōn shir à!

Amba hōno o-dak m-sa ne tōa warag rii-yo ūr'won!

Remen **ko-Gwōmo-wū ūn ya-ut-kōt**

wū he'ebute be ūn nō!

Wū shiishe ūs-ryaab,

remen wū nepse da-q ūn wū teeste."

¹³ Bō ka hwō-yo nepte a jorbute yo n-dak à, yo ciru rangse ūn ka ne'a-wū mate wan-
campo à. ¹⁴ Amba a ya'uru ka ne'a-wū kukun-ut yoor-tō ūn caari-yo o-gwōm remen wū
huksute n-tōn ha-mō o-dākàr be-de a jamsu wū à remen káne a he wū m-gwōt a'er wū

‡ **Bōr-ūs op o-gaan:18** 11:18 Hyen komo: Bōng 2:5; 110:5; 115:13. § **Bōr-ūs op o-gaan:19** 11:19 Hyen komo: Hyan

8:5; 16:18; 16:21. * **Bōr-ūs op ūs-voor:3** 12:3 Hyen komo: Dane 7:7. † **Bōr-ūs op ūs-voor:4** 12:4 Hyen komo:

Dane 8:10. ‡ **Bōr-ūs op ūs-voor:5** 12:5 Hyen komo: Isha 66:7; Bōng 2:9. § **Bōr-ūs op ūs-voor:7** 12:7 Hyen

komo: Dane 10:13,21; 12:1; Ydas 1:9. * **Bōr-ūs op ūs-voor:9** 12:9 Hyen komo: Taka 3:1; Ruka 10:18. † **Bōr-ūs**

op ūs-voor:10 12:10 Hyen komo: Ayub 1:9-11; Zeķa 3:1.

be-de ʊn ka hwo-ʊo har hak-ʊs tet ʊr-pʊrug.‡ 15 Ka hwo-ʊo rwʊntʊrʊ m-ho ʊn nu-o ʊn ʊo ʊntʊn o-roog, ʊnze remen ho-mo reet wʊ. 16 Amba dak-o guuru ka ne'a-wʊ, be-de ʊn ʊps o-nu, o cɔrurʊ ka ho-mo rwʊʊnɛ ʊn nu-o o-hwo à. 17 Ka hwo-ʊo hogʊ ryaab-se ʊn ka ne'a-wʊ deen. Yo 'yonsundurʊ ʊr-gun ʊn baag-o ʊn ka ne'a-wʊ ne, ʊn ká ye rɔ o-dɔrɔttɛ ʊn **karamsa-tɔ** Shir ne à, ye eks komo ʊn o Shir ʊnze ye ma Yeso ye rɔ. 18 Ka hwo-ʊo ɛsʊrʊ n-tɛ m-hyereg mo n-riib m-sa.

Bɔr-ʊs op ʊs-tet

Nem-ʊo o-kɔt

1 Komo ʊm hyanʊrʊ yo ken nem-ʊo o-kɔt yo m-rwʊʊn n-mɛ m-sa. Yo rɔ ʊt-hi ne ʊt-ta'ʊoor, ʊs-kar ne ʊs-op, ʊt-gond ne ʊt-op ʊn kar-se ʊn yo. Komo ʊn kɔ de ke hi-de, jin-ʊt rɔ kɔn tɔ ʊn yo'og-o Shir.* 2 Ka nem-ʊo ʊm hyanɛ à yo sha'ag o-gʊ, amba na-se ʊn yo nomʊrʊ ʊt-gos ʊs-càn ne deen ʊn kanku-tɔ m-seeb ne ʊntʊn kanku-tɔ ʊn yo ken nem-ʊo, yo a m-aag *o-beyar* à. Nu-o ʊn yo nomʊrʊ ʊntʊn o o-zur! Ká hwo-ʊo ya'asʊ ka nem-ʊo beeb-de ʊn yo, ʊn kwʊʊr-o ʊn gwɔmo-tɔ ʊn yo ne, komo ʊn beeb-de ʊn yo ne de ʊt-gos.† 3 ʊm hyanʊrʊ hi-ʊr gaan be-de ʊn hi-tɔ ʊn ka nem-ʊo, sa o zee a ʊn hogʊssʊ de m-hoog mo he yo m-ho à, amba ká nat-o caari-o teestɛ. Barag-se ʊn hun-ne ʊn hono o-dak kap wargʊ be-de ʊn ka nem-ʊo, ye sengu yo m-dɔrɛ. 4 Hun-ne kwʊktʊrʊ ka hwo-ʊo remen yo ya'ag ka nem-ʊo ʊr-beeb. Ye kwʊktʊrʊ ka nem-ʊo komo, ye rɔ m-cit, “¿Wan wʊ rɔ ʊntʊn ka nem-ʊo? Komo ¿wan wʊ ne he ʊr-gun ʊn yo ne?”

5 Ka da-de a ya'ʊrʊ ka nem-ʊo rwɔr ʊn ma-tɔ o-hwaa tɔ ʊn yo'og-o Shir, komo a ya'ʊ yo ʊt-gwɔmo, yo nom bo yo cɔnɛ à har ʊs-reng kwɔoz-ʊt ʊoor ʊs-ʊoor [42]. 6 Ka nem-ʊo haku nu-o ʊn yo, yo cirʊ yo'og-o Shir ʊn reeb-tɔ ʊn jin-de ʊn wʊ ne, ʊn be-de wʊ rɔ ʊr-she'et ne à, kap komo ʊn ye rɔ ʊr-she'et n-Tɔn shir ne à.‡ 7 A ya'ʊrʊ ka nem-ʊo ʊt-gwɔmo remen yo nomot ʊr-gun ʊn hun-ne ye Shir ne komo remen yo reet ye. A ya'ʊ yo ʊt-gwɔmo tɔ ʊn kɔ o ke baag-o, ʊn kɔ ye ke hun-ne ye ne, ʊn kɔ de ke rem-de ne, ʊn kɔ o ke dak-o ne.§ 8 Kap o ʊn hun-ne ye rɔ ʊr-she'et ʊn hono o-dak à ye kwʊktʊrʊ ka nem-ʊo. Ye rɔ ka ye a gene jin-tɔ ʊn ye n-mɛ ʊn ka takurda-o à. Ka takurda-o rɔ takurda-o ʊn hogʊ o ʊn ká Ya o-Rwʊʊg o-Ca a panɛ à. Cin ba a ʊn nom hono o-dak, ká Ca-yo gene jin-tɔ ʊn ká hun-ne ye, ye he m-she'et ba m-ta à.*

9 Kap wʊ rɔ ʊt-tɔ ne tɔ m-hogɛ à, yage wʊ hogetɛ!

10 Bɔn wʊ a ɛsɛ be-de ʊn nom m-gʊw à,
be-de m-gʊw a he wʊ m-ɛs.

Komo bo ʊn wʊ a ɛsɛ a ho o-magay à,
o-magay a he wʊ m-ho.

ʊn gon tɔ ka sɛ hun-ne ye Shir joosʊtɛ ye 'mo ʊr-hur be-de ʊn dor-o Shir.†

Nem-ʊo rwʊʊnɛ n-dak à

11 Ka da-de ʊm hyanʊrʊ yo ken nem-o hor-ʊo yo komo, yo rɔ m-rwʊʊn n-dak à. Yo rɔ ʊs-kar ne ʊs-ʊoor ʊntʊn se o-ca, komo yo cepʊrʊ ʊt-ma, yo rakstɛ hun-ne ʊntʊn bo ka hwo-ʊo rɔ m-nɔm à. 12 Yo kuʊsurʊ kap gwɔmo-tɔ ʊn ka nem-ʊo ʊr-takan yo. Yo rwo'ʊrʊ hono o-dak ʊn hun-ne ne ye rɔ ʊr-she'et n-mɛ ʊn o à, ye kwʊktɛ ka nem-ʊo ʊr-takan yo, yo hogʊ-mo m-mar mo a hogʊssɛ yo teesɛ à. 13 Yo nomʊrʊ rem-se ʊt-gos se ʊt-hyat, har yo rwɔ'ʊrʊ o-ra m-rwʊʊn n-Tɔn shir har n-dak ʊn yish-ye ʊn kɔwan. 14 Yo raksʊrʊ kap o ʊn hun-ne ye rɔ ʊr-she'et ʊn hono o-dak à ʊn saw-tɔ ʊt-hyat tɔ a ya'ʊ yo m-nom à ʊn yish-ye ʊn ka nem-ʊo ʊr-takan yo. Ka nem-ʊo zɛrʊ hun-ne ye ʊn hono o-dak ye me toog, o sha'e ka nem-ʊo ʊr-takan yo yo a hogʊssɛ m-hoog mo m-mar o-magay à, amba myet ʊn kaanɛ ne yo nom hogʊ à. 15 A ya'ʊ yo ʊt-gwɔmo yo ye't ka ri-ʊo sha'e ka nem-ʊo a maa à hogʊ, remen yo tɛpɛrtɛ. Ka da-de ká nem-ʊo a maa à zɛrʊ hun-ne hoom kap o ʊn wʊ yage kwʊktɛ ʊn ká toog-o rɔ sha-mo ʊn ká nem-ʊo à. 16 Ka nem-ʊo gaktɛ kɔ wʊ ke remen wʊ kumut o-napa be-de ʊn kom-o ʊr-rɛ kɔ ʊr-zwɔn. Kɔ wʊ ke: rek-wʊ, kɔ gos-wʊ, ko-ya-o-kwʊm, kɔ ko-kɔɔb, mat-de o-sasa ʊn ko-gʊw ne. 17 Ye nomog kaanɛ remen yatt-wʊ hoksɛ m-o kɔ m-baab á sɛ wʊ rɔ ʊn ka napa-o ne, wata jin-de ʊn ká nem-ʊo kɔ ramba-de ʊn jin-de ʊn yo.

‡ **Bɔr-ʊs op ʊs-ʊoor:14** 12:14 Hyen komo: Dane 7:25; 12:7. * **Bɔr-ʊs op ʊs-tet:1** 13:1 Hyen komo: Dane 7:3; Hyan 17:3,7-12. † **Bɔr-ʊs op ʊs-tet:2** 13:2 Hyen komo: Dane 7:4-6. ‡ **Bɔr-ʊs op ʊs-tet:6** 13:5-6 Hyen komo: Dane 7:8,25; 11:36. § **Bɔr-ʊs op ʊs-tet:7** 13:7 Hyen komo: Dane 7:21. * **Bɔr-ʊs op ʊs-tet:8** 13:8 Hyen komo: Bɔng 69:28. † **Bɔr-ʊs op ʊs-tet:10** 13:10 Hyen komo: Irmí 15:2; 43:11.

¹⁸ Ká rii-yo depetē net ceker ūr-bon nē remen wū nept ma-tō ūn ka napa-ō. Ūm zēeg kaanē remen ka oōg-de de rō oōg-de ma-hun. Ka oōg-de ūn ka nem-yo de rō zungu-ūs cind ūn kwōōz-ūt tet ūs-cind [666].

Bōr-ūs op ūs-nass

Sep-ō ūn ye kumē gwū à

¹ Ka da-ō ūm gwōtūryū, ūm hyanūryū Ya o-Rwūyū o-Ca yo rō eso n-tōn ūn Haag-ō o-Urusharima* mōsse ūn wū nē hun-nē dugu-o zungu ūn kwōōz-ūt yoor ūs-nass [144,000], ye a genē jin-de ūn wū ūn de ūn Tato ūn wū nē à ūn zwōn-tō ūn ye.† ² Komo ūm hoguryū ras rwūun-mō n-Tōn shir ūntūn dwūm-de ūn ja-mō m-hō mō m-sa, ūntūn dwūm-de o-dākār. Ka ras-ō ūm hoge à ya o ro ūntūn ras-ō ūn yan-bu ūt-moro tō ūn ye. ³ Ka caari-de ūn būyū-de ūn ya-ūt-sep ye huru sep-o pu-ō n-co o ūn kwūur-ō ūt-gwōmo tō Shir, n-co o ūn ka rem-se ūn hōog-ūs nass-se, komo ūn co o ūn ūn ka sek-ye ye ūr-kwōōz ūn nass [24]. Yatt-wū he hoks ūn yoos ūn ka sep-ō à se hun-nē dugu-o zungu ūn kwōōz-ūt yoor ūs-nass [144,000] cot, ye kumē gwū ūn hōno o-dak á. ⁴ Ye ka hun-nē ye, ye naasē hi ūn de ūn ye m-rwūk be-de ūn rew-mō ūn ne'a-nē á, remen ye she'ettē she'et-de ba m-kūkōp. Ye dōrūrū ká Ca-yo kō ke sō-yo cōwē. Shir oostē ye n-mē ūn ges-ō ūn hun-nē komo a ya'asū ye ūntūn **seke**-de ūn mat-de ūs-'yo de ūr-takan be-de Shir o-Ca nē. ⁵ Ye tak ūn nōm ūt-bō, hun-nē hoks ye m-yo'og á.‡

Yan-tōm-ye Shir nen tet

⁶ Komo ūm hyanūryū wū ken **wan-tōm-wū Shir** wū rō ūs-ryoog ūn kus-ō n-tōn. Wū rō bupū ūn ma-tō ba m-ta nē, wū ūs-ryoog ūn kō'ōt ūn ka **Ma-tō m-Rerem** nē be-de ūn hun-nē ye ūn hōno o-dak, ūn kō o ke dak-ō, ūn kō o ke baag-ō, ūn kō de ke rem-de nē, n-mē ūn kō ye ke hun-nē ye. ⁷ Wū 'yonsūrū cōr dēen, wū zee, "Gyer nō Shir, komo nō būm jin-de ūn wū de ūt-gōs. Remen da-o kewrūnsūtē m-mōka o wū hettē piishē ūn kap o ūn hun-nē ūt-ma à. Kwūktū nō wū, wū wū nōmē o-Tōn, o-dak nē, m-sa nē, komo ūn yish-tō m-hō nē!"

⁸ Wū ken **wan-tōm-wū Shir** ayoore-wū dōrūrū wū ūt-ke'entē o-zaaz, wū rō m-zēeg, "**Babira**-o hyeestē, Shir tōk ká caari-ō o-bō o **ba'as-tō** ūn hun-nē ye ūn o, o hyeestē! Hun-nē o-**Babira** ye nakantē myet o ūt-dak remen ye jorotē Shir. Ye m-nōm kááne ūntūn ko-kaar-wū a ya'e m-kē be-de ūn campō-nē a nomot o-ás ūn wū nē à."§

⁹ Komo **wan-tōm-wū Shir** atette-wū dōrūrū ye, wū dakūrū cōr-ō ūr-bēeb nē, "Shir a tops myet bōn net-wū kwūktē ka nem-yo ūn sha-mō ūn yo nē à. Komo bōn wū gōkse napa-ō ūn yo ūn zwōn-de ūn wū à, kō komo ūn kom-tō ūn wū à, ¹⁰ Yea sū ibitte-de ūn ryaab-se Shir, Shir a purē ye dēen remen wū rō ūs-ryaab ūn ye nē. Shir a popōr ye ūn ta'ar-tō ūn caari-ō o-ra n-her o ūn yan-tōm ye ūn wū komo n-her o ūn Ya o-Rwūyū o-Ca.* ¹¹ Hye-de ūn ka ra-ō attē ye ūn ya-ūr-kōōb á, de sengū m-da n-tōn ba m-ta har ya nomot. Wūwē-ūr rō kōn á m-tēt, m-hōw nē, remen ye kwūktūtē ka nem-yo o-kōt yo ūn sha-mō ūn yo nē, komo ye gōkstē napa-ō ūn jin-de ūn yo."† ¹² Remen kaanē, hun-nē ye Shir, ká ye rō m-dōrē ūn **karamsa**-tō Shir komo ye sher ūn Yēso à, se ye sengē o-dōrōtē m-sher nē be-de ūn wū.

¹³ Ūm doorū hoge ūn o ken cōr-ō n-Tōn shir o rō m-zēeg, "Gēn tō ka: Ya-o-kwūm-ye, ye rō m-mar n-mē ūn gūw-m Wan-Kōyan à cir-mō m-mōka!"

Kūkt-o zēeg, "Nip-ō! Ya-o-kwūm-ye jip remen yēa wūwē swō ūr-kōōb de ūn ye, remen 'yons-de ūn sengē-mō ūn ye mō ūr-bon rō ye m-dōrē!"

Yer-mō ūn hōno o-dak

¹⁴ Ūm gwōtūryū, komo reēno ūn co-o re ūm hyanūryū ke'entē-o pus-ō, tara ūn ka ke'entē-ō wū ken wū "ūntūn **Wā-wū ūn Net**"‡ o-gond nē o o-zinariya ūn hi-de ūn wū, komo wū rō o-riji nē yo m-rye dēen ūn kom-ō ūn wū. ¹⁵ Wū ken **wan-tōm-wū Shir** wū rwūunūryū ūn **Pyo-ō Shir** wū aagūrū eeg ūn caari-ō o-cōr ūn ka wū rō ūr-she'et n-tōn ūr-ke'entē à. Wū rō m-zēeg "Tabbē riji-o ru, o shi m-yer, remen da-ō m-yer woostē. Rem-se ūn hōno o-dak nenestē m-sōk nē."§ ¹⁶ Ka wū rō tara n-tōn ūr-ke'entē à, wū tabbū riji-yo ūn wū ūn hōno o-dak komo a yerūrū rem-se ūn hōno o-dak.

* **Bōr-ūs op ūs-nass:1** 14:1 ūt-Girik: o-Sihiyona. † **Bōr-ūs op ūs-nass:1** 14:1 Hyen komo: Izik 9:4; Hyan 7:3.

‡ **Bōr-ūs op ūs-nass:5** 14:5 Hyen komo: Zepa 3:13. § **Bōr-ūs op ūs-nass:8** 14:8 Hyen komo: Isha 21:9; Irmī

51:8; Hyan 18:2. * **Bōr-ūs op ūs-nass:10** 14:10 Hyen komo: Isha 51:17; Taka 19:24; Izik 38:22. † **Bōr-ūs op**

ūs-nass:11 14:11 Hyen komo: Isha 34:10. ‡ **Bōr-ūs op ūs-nass:14** 14:14 Hyen komo: Dane 7:13. § **Bōr-ūs op**

ūs-nass:15 14:15 Hyen komo: Jowē 3:13.

¹⁷ Bq un kaane wu ken **wan-tqm-wu Shir** wu rwuunuru un **Pyo-o Shir** n-Ton shir, wu ma wu ro o-riji ne yo m-rye deen. ¹⁸ Ka da-de wu ken **wan-tqm-wu Shir**, wu ro ur-beeb de m-sabarse ne o-ra, o rwuune o-hana a. Wu kangsuru ka **wan-tqm-wu Shir** wu wa-o-riji yo m-rye. Wu zee ru wu, "Tabbe riji-o ru, o yend ut-anab un kat-o ut-anab o un hono o-dak, remen yakar-ye un to neneste." ¹⁹ **Wan-tqm-wu Shir** tabbu riji-yo un wu un hono o-dak, wu kamsuru yakar-ye ut-anab. Wu jorburu ye un caari-o o-kuub o un pot un yakar-ye un anab un ryaab-se Shir. ²⁰ A potu ka yakar-ye un anab-ye n-jim de o-bo n-me un ka kuub-o. Hyo-m sengu m-rwuun un ka kuub-o, mo wooste hew-de ut-mer kwooz-ut jero [180]* komo duw-de un mo wooste untun mita-o gaan ur-purug.†§

Bor-us op us-taan

*Yan-tqm-ye Shir ta'voor
un swo ur-kqob ne o-ta'voor*

¹ Um hyanuru o ken napa-o n-Ton un Shir, o-caari, o ut-hyat komo: **Yan-tqm-ye Shir** nen ta'voor un swo ur-kqob ne so-o ta'voor, komo to to ro ur-kom, remen be-de un to a hette rwuunte un ryaab-se Shir se ur-kom. ² Um hyanuru o ken rii-o untun m-sa por por untun o-madipi, wuugse o-ra ne. Komo um hyanuru ka ye re ur-ho un ka nem-yo ne un sha-mo un yo ne un ramba-de un jin-de un yo ne a. Ye ro eso eso ut-moro ne ut-kom bupu to Shir ya'asu ye a ³ Ye ro un hu un sep-o **Mosa**, ko-guw-wu Shir, komo un sep-o un ka Ya Rwuug-o Ca-yo ne, ye ro m-zee,

"Senge-m ru kutute hun-ne unze wo ro gos-wu
komo Wa-ut-Hyat, Wan-Koyan Shir Wa-ut-Gwomo kap!
Cow-us ru se un men-ut pus-to se, se o-nip komo,
wo ko-Gwomo-wu ut-dak!*

⁴ zWan wu ne a gyer Wan-Koyan,
wu seps jin un du a?

Wu wu cot ro ba m-kukop.

Myet o un hun-ne yea haan,

ye kwuktu wo

remen un piish un ma-ut ru to un men-ut pus-to.

Komo hun-ne hoks m-hyan senge-m ru

m-kashi cas cas."†

⁵ Ka da-de um gwoturu um hyanuru **Pyo-o Shir** n-Ton shir. A upsussete ish-o un ka depi-o, o ro be-de un **karamsa-to Shir** a.‡ ⁶ **Yan-tqm-ye Shir** nen ta'voor rwuunuru un **Pyo-o Shir** un ryaab-us ta'voor ne. Ye cupste gund-ut so-to m-cucas ne, komo un hap-se un zinariya ne un be-to un ye. ⁷ Se o-gaan be-de un ka rii-ye un hoog nass-ye ya'asu ka **yan-tqm-ye Shir** nen ta'voor-ye sheend-to o-zinariya ut-ta'voor shiishe un ryaab-se Shir, wu ro wan-hoog ba m-ta har ya nomot a. ⁸ **Pyo-o Shir** shiiru ur-hye de ro m-rwuun be-de un seps-mo Shir un beeb-de un wu ne a. Yatt komo wu hokse m-cow n-me un ka **Pyo-o Shir** o a se da-o ka **yan-tqm-ye Shir** nen ta'voor-ye kome uksbe un ka swo ur-kqob o-ta'voor o a, wata sheend-ut ta'voor-to un ryaab-se Shir.§

Bor-us op us-cind

Sheend-ut ta'voor-to un ryaab-se Shir

¹ Ka da-de um hoguru o ken cor-o o ur-beeb o ro m-rwuun n-me un **Pyo-o Shir**, ka cor-o ro un rure un **yan-tqm-ye Shir** ta'voor. O zee, "Habe no, no duusbe hono o-dak ka sheend-ut ta'voor-to, to un ryaab-se Shir." ² **Wan-tqm-wu Shir** wu ur-takan, wu haaru wu duusburu hono o-dak rii-yo ro un sheend-o un wu a. To ken nat-to rwuunuru to m-yo m-hoog ne deen un wur-to un ka hun-ne ye ro un napa-o un ka nem-yo ne a, komo un ye kwukte sha-mo un yo ne a.*

³ **Wan-tqm-wu Shir** ayore-wu duusburu rii-yo ro n-me un sheend-o un wu a n-me m-sa. Ho-m barmuru, mo warguru untun hyo-mo un net-wu mare a, kap o un rii-ye un hoog-ye ro n-me un ka sa-mo a ye maruru.

* **Bor-us op us-nass:20** 14:20 Kiromita zungu-ut tet [300]. † **Bor-us op us-nass:20** 14:20 ut-Girik: "stadia" dugu-o gaan un zungu-us cind [1,600]. ‡ **Bor-us op us-nass:20** 14:20 Na-us nass ur-purug. § **Bor-us op us-nass:20**

14:20 Hyen komo: Isha 63:3; Bomo 1:15; Hyan 19:15. * **Bor-us op us-taan:3** 15:3 Hyen komo: Rwu 15:1.

† **Bor-us op us-taan:4** 15:4 Hyen komo: Irm 10:7; Bong 86:9. ‡ **Bor-us op us-taan:5** 15:5 Hyen komo: Rwu

38:21. § **Bor-us op us-taan:8** 15:8 Hyen komo: Rwu 40:34; 1Gwm 8:10-11; 2Nom 5:13-14; Isha 6:4. * **Bor-us**

op us-cind:2 16:2 Hyen komo: Rwu 9:10.

⁴ **Wan-tòm-wu Shir** atette-wu duusburu rii-yo ro un sheend-o un wu à n-me ut-roog un yish-to m-ho ne, to argu m-warag m-hyó.[†] ⁵ Um hoguru **wan-tòm-wu Shir** gos-wu wu m-ho zeeq Shir,

“Wo ko-yan-men-ut pus-to wu
be-de un ma-ut ru to wo m-piish à.

Wo ro **Wu ha m-Kukop**,
wu ro m-moka, n-ga ne komo.

Remen kaane wu m-piish ut-ma hond hond.

⁶ Remen ye wuusté hyó-mo un hun-ne ru:
yan-ba-m-kukop un yan-rwor un Ma-to Shir ne.

O ya'uru ye m-hyó ye su. Top-o un ye o kál!”

⁷ Um hoguru cor n-te o-hana o ro m-zee.

“Ee, Wan-Koyan Shir Wa-ut-Gwomo kap!

Piish un ma-ut ru hond hond to ro,
wo komo ko-yan-men-ut pus-to wu.”

⁸ Ka da-de **wan-tòm-wu Shir** anasse-wu duusburu rii-yo ro un sheend-o un wu à n-me ur-ho. Komo a ya'ag de de tuks hun-ne un hund-o ra. ⁹ Hund-o un ka o-ra o tuksu hun-ne, har ye pyapu jin-de Shir, wu ro Wa-ur-Beeb be-de un ka re ur-koob o à. Amba ye waktune ye sekemse jin-de un wu á.

¹⁰ **Wan-tòm-wu Shir** ataane-wu duusburu rii-yo ro un sheend-o un wu à n-te un kwuur-o un gwomo-to un ka nem-yo. Comb-o argu hok un gwomo-to un ka nem-yo, komo hun-ne ye un wu hewruru rem-to un ye remen m-reeten.[‡] ¹¹ Ye agu Shir o n-Ton un jin-ur yo-de remen m-reeten mo ut-nat mo ye m-swó à. Amba ye waktune be-de un **ba'as-de** un ye á.

Wan-tòm-wu Shir acinde-wu

¹² **Wan-tòm-wu Shir** acinde-wu duusuru ryaab-se Shir se ro un sheend-o un wu à n-me un roog-o o-Yupireti. Ho-mo un o hwo'uru kap. Un kaane, gwomo-ne ye un dak-to ur-horan a hoks m-pas ha-mo ur-horim un karma-ne ye un ye ne.[§] ¹³ Ka da-de um hyambu yan-dak-ye rim-ye nen tet untun yege-ku. Ye rwuunte un nu-o un ka hwo-yo, un nu-o un ka nem-yo ne, un nu-o un ka wan-rwor un Ma-to Shir to, to ut-bo. ¹⁴ Ye **ya-ut-kot** ye, yan-nom ut-hyat, ye Haag be-de un gwomo-ne ye un hono o-dak kap, ye kargunsu ye be-ur gaan remen a gun-ut ur-gun un Wan-Koyan ne un ho-ur gos-de de un piish ut-ma to Shir Wa-ut-Gwomo kap.

¹⁵ Um hogute Yeso m-zee, “War no: um robe ba un hwo o-da untun ko-hyow! Shir ya'ag ye ur-ho ye ro ero à, ye esse matuku-to un ye zongse à, taase ye neke ur-kor, ye hoge m-'e n-me un hun-ne!”*

¹⁶ Ka yan-dak-ye rim-ye ye kargunsu gwomo-ne un karma-ne ne un ye ne be-ur gaan, un de ken be-de a m-zee *Armagedon* à un rem-de **ut-Ibra**.[†]

¹⁷ Ka da-de **wan-tòm-wu Shir** ata'yoore-wu duusburu rii-yo ro un sheend-o un wu à un yo-mo un kus-o un n-ton. Q ken cor-o ur-beeb o rwuunuru be-de un ka kwuur-o n-me un **Pyo-o Shir**, o ro m-zee, “A komog!” ¹⁸ A nomu o-myakt, o-zaaz ne deen, ut-dakàr ne, un mo ken nukte-mo o-dak mo ne mo un ba ur-bon mo a take m-nom á cin da-o a nome net à. Ka caari-mo un nukte-mo o-dak mo komo deen mo nome.[‡] ¹⁹ Ka caari-o o-bo o **Babira** o purgu be-ut tet, bo-to un hon ut-dak kap to heeru. Shir baksu **ba'as-de o-Babira** wu rwu'u o swó un ka ibitte-de de un ryaab-se un wu se m-yo.[§] ²⁰ Ko o ke dak-o o ro n-tete de m-sa à o eguru, myet-o un caari-to ut-haag komo a do to m-hyan á.* ²¹ Caari-to un ta'ar-to un kem, nu-se un to me'es-de o-kiró kwooz-ut yoor [40], to he'emenuru n-ton hun-ne rwuun-mo n-Ton shir. Har hun-ne pyep Shir remen rii-yo koru ye un ka ta'ar-ye un kem ye à, nong deen![†]

Bor-us op us-ta'voor

Ko-kaar o-nem ne

[†] **Bor-us op us-cind:4** 16:4 Hyen komo: Rwu 7:17-21; Bong 78:44. [‡] **Bor-us op us-cind:10** 16:10 Hyen komo: Rwu 10:21. [§] **Bor-us op us-cind:12** 16:12 Hyen komo: Isha 11:15. * **Bor-us op us-cind:15** 16:15 Hyen komo: Mati 24:43-44; Ruka 12:39-40; Hyan 3:3. [†] **Bor-us op us-cind:16** 16:16 Hyen komo: 2Gwm 23:29; Zeka 12:11. [‡] **Bor-us op us-cind:18** 16:18 Hyen komo: Hyan 8:5; 11:13,19. [§] **Bor-us op us-cind:19** 16:19 Hyen komo: Isha 51:17. * **Bor-us op us-cind:20** 16:20 Hyen komo: Hyan 6:14. [†] **Bor-us op us-cind:21** 16:21 Hyen komo: Rwu 9:23; Hyan 11:19.

¹ Wan-gaan be-de ʊn ká **yan-tɔm-ye Shir** nɛn ta'yoore ye, wʊ duusbe sheend-o ata'yoore-o, haanuru be ʊn de, wʊ zee, "A neke cen na, komo man kutu wʊ bɔ a he piishe ʊn ka caari-wʊ ʊn ko-kaar-wʊ ʊt-ma à. Ka ko-kaar-wʊ rɔ o-bɔ ɔ a ma n-tete ɔ ʊt-roog deen à." ² Gwɔmo-ne ye ʊn hono o-dak nomog o-ás ʊn wʊ ne, komo hun-ne ye ʊn hono o-dak swoog ke-mɔ ʊn ás-o ʊn wʊ har mɔ ho ye ʊntʊn hɔ-de m-ke."†

³ Ká **wan-tɔm-wʊ Shir** wʊ heetu me o-dákár ʊn bu-yo **Kukt-o Shir**. Reeno ɔ ka, ʊm hyane wʊ ken ne'a-wʊ tara n-tɔn ʊn yo ken nem-o jaas-yo yo. Ka nem-yo komo yo rɔ ʊn jin-tɔ ʊn reeb-tɔ Shir ne tɔ a gene ʊn wur-o ʊn yo à, hi-tɔ ʊn yo komo ʊt-ta'yoor ʊs-kar ne ʊs-op.‡ ⁴ Ka ne'a-wʊ saw-to wʊ cope à jaas-to tɔ ʊntʊn hɔ-mɔ o-garura, wʊ hogussute ʊt-duk m-hoog ʊn saw-to ʊn zinariya, ʊn ka ta'ar-ye o-mok ye ne ye ʊr-bon ye ne ʊn rwuumb-ʊs ʊn hwɔr ne. Wʊ rɔ ʊr-kok ne ʊt-kom de o-zinariya shiishe ʊn rem-se ʊn hu-se ʊn ás-o ʊn wʊ.§ ⁵ ʊn zwɔn-de ʊn wʊ komo a geneg ʊr-jin ʊt-ma ne:

Rii-yo wukusse

Babira-o gos-o,

Ko-gwɔmo-wʊ ʊn kaar-ne,

Inu-o ʊn rem-se o-ás komo ʊn hono o-dak.

⁶ ʊm hyanuru komo ka ne'a-wʊ m-nɔm sa o zee ke-m hooste wʊ. Wʊ suuste hyó-mɔ ʊn **yan-dor Yeso**. Wʊ hoog ye remen ye rɔ ʊn tɔr-se ʊn ma-ʊt Yeso.

Da-o ʊm hyane wʊ à, ʊm bɔpu o-nu. ⁷ Amba **wan-tɔm-wʊ Shir** citu me. Wʊ zee, "¿Ya o bɔpte nu? Man rwuntu wʊ ʊt-orom mɔsse ʊn bɔ ka ne'a-wʊ rɔ ne, komo ʊn ka nem-yo ne yo wʊ da à, ka nem-yo ʊn hi-ʊt ta'yoor yo ʊs-kar ne ʊs-op. ⁸ Ka nem-yo o hyane à, yo weste ʊn nom ʊn hoog n-ga, amba m-mɔka yo kus ʊn hoog ne á. Amba har ʊn kaane ne, yoa rwuun n-dɔ ʊn ka kuub-o ʊr-duw ɔ ha-mɔn be-de a he yo m-ho à. Hun-ne ye rɔ ʊr-she'et ʊn ka hono o-dak ɔ à, ye rɔ cin ba a ʊn hwɔon rii à a gen jin-tɔ ʊn ye n-me ʊn takurda-o yan-hoog á, kap yea bɔp nu ʊn hyan-o ʊn ka nem-yo, remen n-ga yo rɔ ʊn hoog ne amba m-mɔka yo mereste.*

⁹ "Tɔ ka rem-se rɔ ʊn hoob-o hur-de rɔ ʊs-nap ne à. Ka hi-ʊt ta'yoor-tɔ Haag-ʊt ta'yoor-tɔ, tɔ ka ne'a-wʊ rotte ʊr-she'et n-tɔn à. Ka hi-ʊt ta'yoor-tɔ komo gwɔmo-ne ta'yoor-ye, ¹⁰ nɛn taan be-de ʊn ye mereste, acinde-wʊ rɔ ʊt-gwɔmo. Wan-gaan rɔ kon, ata'yoore-wʊ ʊn gɔ woɔn á. Da-o wʊ woɔne, komo wʊa she'et ya o-da hiin. ¹¹ Ka nem-yo wete ʊn nom ʊn hoog n-ga à, m-mɔka komo yo ʊn hoog á, yo rɔ aere-yo. Komo be-de ʊn ka ta'yoor-ye yo rwuune, komo yo rɔ m-neke be-de yo he m-mar à.

¹² "Ka kar-ʊs op-se o hyane á, ye rɔ ka gwɔmo-ne op-ye ye ʊn goshi gokse beeb-de ʊt-gwɔmo á. Ijime, yea kum ʊt-gwɔmo. Amba yea nom ʊt-gwɔmo mɔsse ʊn ka nem-yo ne awa o-gaan.† ¹³ Ka gwɔmo-ne op-ye ma-to ʊn ye kang-o gaan to rɔ, komo ye ya'aste ka nem-yo beeb-de ʊn ye ʊn gwɔmo-to ʊn ye ne. ¹⁴ Yea gun ʊr-gun ʊn Ya o-Rwuug o-Ca ne. Amba ka Rwuug-o Ca-yo yoa re ʊr-hɔ be-de ʊn ka gwɔmo-ne ye remen wʊ rɔ Wan-Koyan wʊ ʊn yan-koyan-ne, komo ko-Gwɔmo-wʊ ʊn gwɔmo-ne. Wʊa she'et ʊn ka hun-ne ye ye wʊ bane, ʊn ye wʊ daagne ne à, ʊn ye rɔ m-dɔre hur-ur gaan ne à."

¹⁵ Ka da-de **wan-tɔm-wʊ Shir** zeeru me, "Ka roog-to o hyane à, be-de ka ko-kaar-wʊ rɔ ʊr-she'et à, de rɔ hun-ne, moor-to ʊn hun-ne go-ʊs-go, ʊt-dak, ʊt-rem ne. ¹⁶ Ka nem-yo ʊn ka kar-ʊs op ne se o hyane a, yea kute ka ko-kaar-wʊ ʊt-yage. Yea rumus kap ɔ ʊn rii-yo wʊ rotte à ye yagu wʊ ʊr-kor. Har yea ti ap-mɔ ʊn wur-o ʊn wʊ. Komo ye tukɔ wʊ o-ra. ¹⁷ Yea nom kaane, remen Shir ru'usse ʊn hur-de ʊn ye, zɔnge-tɔ ye hette nom ʊn rii-yo wʊ cone à. Yea ya'as ka nem-yo beeb-de ʊn ye remen yo reet ʊt-gwɔmo har se Ma-tɔ Shir shiig o-nip. ¹⁸ Ka ne'a-wʊ wʊ o hyane ʊn hyangan-ʊt ru à, wʊ rɔ hek-o ʊn ka caari-o o-bɔ ɔ, ɔ rɔ ʊt-gwɔmo ʊn hon ʊn gwɔmo-ne ye ʊn hono o-dak à."

Bɔr-ʊs op ʊs-eer

He-de ʊn bɔ-o o-Babira

¹ Bɔ ʊn arag-mɔ ʊn tɔ ka, ʊm hyanuru wʊ ken **wan-tɔm-wʊ Shir** wʊ m-kerɔne rwuun-mɔ n-Tɔn shir. Wʊ rɔ ʊt-gwɔmo ne ʊt-gos ne, komo mɔk-o ʊn wʊ caragsuru hono o-dak. ² Wʊ aaguru ʊn cɔr-o gos-o, wʊ zee, "**Babira**-o hyeeste!

Shir tok ka caari-o o-bɔ ɔ **ba'as-tɔ** ʊn ɔ!

Q waragte be-de ʊr-she'et de **ya-ʊt-kot**

* **Bɔr-ʊs op ʊs-ta'yoor:1** 17:1 Hyen komo: Irmí 51:13. † **Bɔr-ʊs op ʊs-ta'yoor:2** 17:2 Hyen komo: Isha 23:17; Irmí 51:7. ‡ **Bɔr-ʊs op ʊs-ta'yoor:3** 17:3 Hyen komo: Hyan 13:1. § **Bɔr-ʊs op ʊs-ta'yoor:4** 17:4 Hyen komo: Irmí 51:7. * **Bɔr-ʊs op ʊs-ta'yoor:8** 17:8 Hyen komo: Dane 7:7; Hyan 11:7; Bɔng 69:28. † **Bɔr-ʊs op ʊs-ta'yoor:12** 17:12 Hyen komo: Dane 7:24.

ʊn hɔn ʊn yan-dak-ye rim-ye ne
 ʊn gɔ ʊn kɔ yo ke no-yo ʊn hu yo ne.*

3 Remen kap hun-ne ye ʊt-dak ye swoog m-ke
 mɔ ʊn ka bɔ-ɔ mɔ o-ás.

Gwɔmo-ne ye ʊn hɔno o-dak nɔmog o-ás ʊn ɔ ne.

Remen hun-ne ɔnɔg she'et-de ʊn hogɛ m-rɛrɛm,
 ya-m-ɔ, ʊt-baab ne
 ye ʊn hɔno o-dak kumug o-kwum.*†

4 Ūm hoguru ɔ ken ɔr-ɔ rwuun-mɔ n-Tɔn ɔ shir ɔ zɛɛg,
 "Hun-ne re ɔ, rwuun nɔ n-mɛ ʊn ɔ!

Ūrege nɔ m-nɔm **ur-ba'as** bɔ ye m-nɔm à,
 Man 'ye nɔ ʊr-kɔɔb bɔ ʊm he ye m-'ya à.‡

5 Remen a mɔrɔgsute **ba'as-tɔ** ʊn ɔ be-ʊr gaan,
 tɔ nomog m-sɛɛb tɔ woog Tɔn-o shir.

Komo Shir bakstɛ mɛn-ʊt jaas-tɔ tɔ ʊn ɔ.§

6 Nɔmɔ nɔ ka bɔ-ɔ hond hond bɔ ɔ nɔmɔ nɔ à,
 kap bɔ ʊn rem-se ɔ nɔmɔ nɔ à muutu nɔ ɔ o-voor.
 Kɔk-de ɔ burutu nɔ hɔ-mɔ m-ke à
 buru nɔ ɔ ʊn de o-voor.*

7 ɔ she'ette she'et-de m-seps o-zak ne,
 remen kaane nɔmɔ nɔ ɔ m-zɔm ryaab-ʊs ʊs-ryaab.

ɔ rɔ ʊs-sɛs m-zɛɛ,

'Mɛ, ko-saraki-wu, ʊn deɛg ʊn de ʊm rɔ tara!

Mɛ ne'a-wu campɔ ʊn wu mare à wu wu á.

Komo a wɔs mɛ ʊn tɔk-mɔ ʊt-mɛn á!'

8 Remen kaane, hɔ-ʊr gaan a he wu m-hante
 ʊn tɔk-mɔ ʊt-mɛn, m-mar, ʊn mɛr ne.

Komo a tɔks wu o-ra.

Remen Wan-Koyan Shir wu rɔ Wa-ur-Bɛɛb,

komo wu he wu piishɛ ʊt-ma.†

9 "N-ga, gwɔmo-ne ye ʊn hɔno o-dak ye nɔmog o-ás ʊn wu ne komo ye hogute m-rɛrɛm ʊn saw-tɔ ʊn hwɔr tɔ ʊn wu. Amba da-ɔ ye hyane hye-de o-ra de ʊn tɔk-mɔ ʊn wu à, yea 'ʊn-ʊs-'wɔn ʊn ʊs-kan ne deɛn remen wu. 10 Yea es ʊr-hew ne remen ye ʊn hogɛ o-gyer ɔ ʊn swɔ ʊr-kɔɔb de wu rɔ m-swɔ à. Yea sɛnge m-zɛɛ,

" 'Wɔ rii-yo ʊr-'wɔn yo! Wɔ rii-yo ʊr-'wɔn yo,

caari-ɔ o-bɔ ɔ o-**Babira**, bɔ-ɔ ʊr-'wɔn!

Shir piishitu wɔ ʊt-ma da-o gaan!‡

11 "Ya-ʊt-baab m-ɔ ne ye ʊn hɔno o-dak yea 'ʊn ʊn tɔk-mɔ ʊt-mɛn, remen yatt-ye kuse m-ɔ ʊn saw-tɔ ʊn ye komo á.§ 12 Wu ɔɔg ʊt-saw deɛn tɔ ʊn zinariya ʊn tɔ ʊn azorpa ne, ʊn ta'ar-ye o-mɔk ne, ʊs-rwuumb se ʊn hwɔr ne, komo ʊn gund-tɔ ʊn ye ne tɔ ʊr-bon, ʊt-gund ne tɔ m-deker, ʊn gund-ʊt jaas-tɔ ne, ʊs-'yo ne se ʊn wɔs m-shi'igin gɔ-ʊs ʊs-gɔ, ʊn saw-tɔ ʊn yin-ye ʊn rwoog-ne, ʊn kap ɔ ʊn saw-tɔ ʊn hwɔr ne tɔ a shabɛ ʊs-'yo à, ʊn rem-se a zwɔ ne ʊn kwɔm-ʊt jaas-tɔ à, ʊn rem-se ʊt-kwɔm ne, m-ta'ar ne. 13 Komo wu ɔɔg saw-tɔ ʊn rem-se ʊs-ɔɔ, ʊn rii-yo m-shi'igin ne, ʊn nɔw-mɔ m-shi'igin ne, ʊn o-mur, ʊn rii-yo m-shi'igin ne tɔ a m-aag o-**parakanse** à, m-ke ne, ʊn nɔw-mɔ o-**zɛtun** ne, ʊn hyɔ-mɔ ʊn arkama-ne, ʊn suw-ye ʊn arkama-ne, ʊn na-ne, ʊn ca-ne, ʊn jɔk-ne, ʊn keke-tɔ ʊn jɔk-ne, komo ʊn hun-ne ne remen wu muute ye guw-ne.*

14 "Ya-ʊt-baab zɛɛru ka ne'a-wu, 'Kap ɔ ʊn ka rem-se ʊr-bon se o shɛɛ yish à se egussute komo kap ɔ ʊn kwum-o ru ʊn saw-ʊt ru ne tɔ m-cop tɔ egussute. Wɔa do tɔ m-kum komo á!' 15 Ya-ʊt-baab ye kumɛ o-kwum ʊn saw-tɔ ye rɔ wu m-bebe à, yea ɛɛn ʊr-hew ne, remen ye o-gyer ɔ ʊn ká zɔm-mɔ a m-nome ʊn ka ne'a-wu à. Ye ʊs-kan, ye ʊn tɔk-mɔ ʊt-mɛn.† 16 Ye m-zɛɛ,

" 'Rii-yo ʊr-'wɔn!

* **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-eer:2** 18:2 Hyen komo: Isha 21:9; Irmí 51:8; Hyan 14:8; Isha 13:21; Irmí 50:39. † **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-eer:3** 18:3 Hyen komo: Isha 23:17; Irmí 51:7. ‡ **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-eer:4** 18:4 Hyen komo: Isha 48:20; Irmí 50:8; 51:6,45. § **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-eer:5** 18:5 Hyen komo: Taka 18:20-21; Irmí 51:9. * **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-eer:6** 18:6 Hyen komo: Bɔng 137:8; Irmí 50:29. † **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-eer:8** 18:7-8 Hyen komo: Isha 47:7-9. ‡ **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-eer:10** 18:9-10 Hyen komo: Izik 26:16-17. § **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-eer:11** 18:11 Hyen komo: Izik 27:31,36. * **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-eer:13** 18:12-13 Hyen komo: Izik 27:12-13,22. † **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-eer:15** 18:15 Hyen komo: Izik 27:31,36.

Rii-yo ʊr-'wɔn yo ka caari-ɔ o-bɔ ɔ!

Q ro n-ga ʊn cɔp ʊn gund-tɔ ʊr-bon tɔ m-gwugwɛr à,
 ʊr-matuku nɛ de ʊn hɔ-mɔ ʊn o-garura,
 komo ʊr-matuku nɛ de ʊn hɔ-m jaas-mɔ zàá,
 komo ɔ ro ʊn nɔm ʊt-duk ʊn saw-tɔ ʊn zinariya,
 ʊn ta'ar nɛ yɛ ʊn hwɔr komo
 ʊn rwɔumb-se ʊn hwɔr nɛ!

17 Amba da-o gaan kap ɔ ʊn kwɔm-ɔ ʊn ɔ taɛ!'

"Myet-ɔ ʊn yan-hat-tɔ m-hɔ ʊn yan-da-mɔ ʊn tɔ nɛ, ʊn ya-m-nak nɛ komo ʊn kap ɔ
 ʊn bɔ ʊn yɛ rɔ m-kum ʊn ya-m-ɔ ʊt-baab nɛ be-de m-sa à, yɛa ɛs ʊr-hew nɛ.† 18 Yea 'ʊn,
 da-ɔ yɛ ro m-hyan ʊn hye-de ʊn ka ra-ɔ rɔ m-da n-ton à. Yɛa zee, 'A tak ʊn m-hyan o-bɔ
 ʊntɔn ɔ ka á!§ 19 Yea 'ʊn yɛ zɔr m-hu a nept tɔk-mɔ ʊt-mɛn hoɔg yɛ. Komo yɛa zee,
 " 'Rii-yo ʊr-'wɔn, rii-yo ʊr-'wɔn, kà bɔ-o caari-ɔ!

Remen ká bɔ-ɔ, yan-hat-ɔ m-hɔ
 yɛ kamastɛ hwɔr dɛn ʊn bu-yo baab-tɔ
 ʊn rem-se hun-nɛ yɛ ʊn ká bɔ-ɔ m-nɔm à.

Amba da-o gaan koyan sabre!*

20 Nɔm nɔ o-zak, nɔ yɛ rɔ ʊr-she'et n-Tɔn shir à,
 nɔm nɔ o-zak nɔ yan-ba-m-kukɔp, **yan-Tɔm Yɛso**,
 ʊn **yan-Rwɔr ʊn Ma-tɔ Shir** nɛ.

ʊr-kɔm Shir piishitɛ o-**Babira** ʊt-ma
 remen rii-yo ɔ nɔmɔ nɔ á!†

21 Ka da-de wɔ ken ko-bɛɛb-wɔ ʊn **wan-tɔm-wɔ Shir** wɔ kɛpsɔ ɔ ken ta'ar-ɔ o-gɔs ɔ
 ɔ woosɛ ta'ar-de ʊn ʊr-na à. Wɔ jorbɔ ɔ n-mɛ m-sa, wɔ zɛɛrɔ,

"O-nip kaanɛ
 a jorbɛ o-**Babira** caari-ɔ o-bɔ,
 ɔ m-'wɔns, bɔ ʊn jorbɛ ka ta'ar-ɔ à,
 komo a do o-**Babira** m-hyan á.‡

22 Hun-nɛ a do m-hoɔɛ n-mɛ o-**Babira** ras-ɔ o-moro,
 ʊn ya-ʊt-sɛp nɛ, ʊn yan-hwɔhwɔrug nɛ,
 ʊn yan-hur ʊs-sherewa nɛ n-mɛ ʊn o-**Babira** á.

Komo a do hyan ʊn wan-cɛ
 kanɛ kɔ wan-gaan á.

Komo a do hoɔɛ ʊn ras-ɔ ʊr-na n-mɛ o-**Babira** á.§

23 Hun-nɛ do hyan ra-ɔ ʊr-pitirra n-mɛ o-**Babira** á.
 Komo cɔr-se o-zak ʊn yan-rew-tɔ ʊn ge-ʊt pu-tɔ nɛ
 a do se m-hoɔɛ ʊn ka bɔ-ɔ á.

Ya-ʊt-baab yɛ o-**Babira** yɛ ro caari-nɛ,
 yɛ ro jiishtɛ ya-ʊt-baab yɛ ʊn hɔno o-dak kap à,
 komo ʊn myot-ʊs ru ɔ o egusɛ myet-ɔ ʊt-dak!*

24 ʊn cɔw-se ʊn ka bɔ-ɔ kanɛ a wɔusɛ hyó-mɔ
 ʊn **yan-Rwɔr ʊn Ma-tɔ Shir** yɛ ʊr-takan
 ʊn yan-ba-m-kukɔp nɛ.

Kanɛ komo a hɔ hun-nɛ ʊn hɔno o-dak."†

Bɔr-ʊs op ʊs-jero

Bɔngɔn-de Shir n-Tɔn

1 Bɔ tɔ ka aragtɛ à, ʊm hoɔgɔrɔ o-zaaz ʊntɔn cɔr-se ʊn mɔrɔg-de ʊt-mɔɔr n-Tɔn ɔ Shir
 se rɔ m-zɛɛ,

"Bɔm nɔ Yawe!*

Gwɔ, m-sɛps nɛ, ʊr-bɛɛb nɛ rɔ be-de Shir na!

2 Remen piish ʊn ma-ʊt ʊn wɔ hond hond tɔ rɔ,
 wɔ komo ko-yan-mɛn-ʊt pus-tɔ wɔ,

Wɔ sabɔrsɔtɛ o-**Babira** ká caari-wɔ ʊn ko-kaar-wɔ,

‡ **Bɔr-ʊs op ʊs-eer:17** 18:17 Hyen komo: Isha 23:14; Izik 27:26-30. § **Bɔr-ʊs op ʊs-eer:18** 18:18 Hyen komo: Izik

27:32. * **Bɔr-ʊs op ʊs-eer:19** 18:19 Hyen komo: Izik 27:30-34. † **Bɔr-ʊs op ʊs-eer:20** 18:20 Hyen komo: Kara
 32:43; Irmí 51:48. ‡ **Bɔr-ʊs op ʊs-eer:21** 18:21 Hyen komo: Irmí 51:63,64; Izik 26:21. § **Bɔr-ʊs op ʊs-eer:22**

18:22 Hyen komo: Izik 26:13; Isha 24:8. * **Bɔr-ʊs op ʊs-eer:23** 18:22-23 Hyen komo: Irmí 7:34; 25:10. † **Bɔr-ʊs**

op ʊs-eer:24 18:24 Hyen komo: Irmí 51:49. * **Bɔr-ʊs op ʊs-jero:1** 19:1 ʊt-Girik: Harrerruja.

Babira-o rakstę hun-nę yę ūn hōno o-dak

ūn bŭ-yo ūn ās-o ūn o.

Shir mŭsŭtę hun-nę yę ūn wŭ† yę ká ne'a-wŭ hoome à."‡

³ Komo cōr-se ūn yę zęęrŭ,

"Bōm nō Yawe!§

Hye-de ūn tŭk-mō ūn ká bō-o daarŭ har da-o ba m-ta."*

⁴ Sek-yę ūr-kwōoz ūn nass [24] ūn rii-yę ūn hōog nę nass kwŭktŭrŭ yę bōmŭrŭ Shir, wŭ rō tara o-kwŭur à. Yę 'yonsurŭ ūs-cōr yę zęęrŭ,

"**Amin**!† Bōm nō Yawe!"

⁵ A hogurŭ o-cōr rwŭun-mō ūn ká kwŭur-o rō m-zęę,

"Bōm nō Shir na,

nō guw-nę yę ūn wŭ kap,

Caari ūn ręk-wŭ nę,

kap yę rō wŭ m-gyer à."‡

Ge-de ūn Ya o-Rwŭug o-Ca

⁶ Ka da-de ūm hōgŭ komo o-zaaz sa o zee o ūn mōrog-de ūt-mōog, ūntŭn zaaz-o ūn ja-mō m-hō mō m-sa, ūntŭn dwŭm-de o-dākār. Ūm hogurŭ yę m-zęę,

"Bōm nō Yawe!§

Remen Wan-Koyan na wŭ rō ūt-gwōmo,

wŭ rō Shir Wa-ūt-Gwōmo kap!*

⁷ A nom nō o-zak ūn yŭyaw-mō ūt-męn nę,

a seps nō wŭ!

Remen da-o wōog o ūn ge-de ūn Ya o-Rwŭug o-Ca,

komo ko-'ew zongŭtę.

⁸ A ya'ag ká ko-'ew-wŭ, wŭ cŭp gund-o m-rwōn o-pus o."

(Ka gund-o m-rwōn o o-pus o rō ūn hek-o ūn rem-ŭs sō-se se yan-ba-m-kŭkop nōmę à.)

⁹ Ka da-de **wan-tōm-wŭ Shir** zęęrŭ mę. "Gen tō ká: 'Shir ya'ag yę ūr-hō yę a banę ha-mō ūn ka ge-de ūn Ya o-Rwŭug o-Ca de à.' " Wŭ doorŭ komo m-zęę, "Tō ka tō rō Ma-tō Shir tō o-nip."†

¹⁰ Ka da-de ūm hęęrŭ ūn na-se ūn wŭ ūm bŭmŭt wŭ. Amba wŭ zęęrŭ, "Ay, wō nōm kaanę á! Mę ko-guw-wŭ Shir wŭ, ūntŭn wō ūn or ru nę nę, nō yę sŭ'e Yęso à. Kwŭktŭ nō Shir! Mę ūn zęę kaanę remen bō ūn yę kō'otę ma-ūt Yęso à, yę rō m-rwōr yo **Kŭkt-o Shir** zęę yę rŭr à."

Wŭ ken wŭ n-tōn ūn jōk-o pus-yo

¹¹ Ka da-de ūm hyanurŭ Tōn-o shir tikshitę, komo jōk-o pus-yo rō eso kaanę. Ka wŭ daa ká jōk-yo à, jin-de ūn wŭ *Ko-yan-Ess ūt-Ma komo Wa-o-Nip*. Ūn męn-ūt pus-tō wŭ rō ūn piish ūt-ma komo ūr-gŭn nę.‡ ¹² Yish-yę ūn wŭ ūntŭn rem-de o-ra, komo ūn hi-de ūn wŭ rō ūt-gōnd nę deęn. Komo wŭ rō ūn de ken jin-de nę genę. Ka jin-de yatt-wŭ napŭ de á sę wŭ.§ ¹³ Wŭ cŭpstę ūr-matuku de a mŭsusę m-hyō à. Jin-de ūn ká con-de komo *Ma-tō Shir*. ¹⁴ Bŭug-de ūn karma-nę yę n-Tōn shir rō wŭ m-dōrę n-tōn ūn jōk ūn cōp-tō ūt-gund nę pus-tō puu. ¹⁵ Q ken magay-o m-rye o rwŭunurŭ ūn nu-o ūn wŭ. Ūn ka magay-o wŭ reetę ūt-dak. Komo, "Wŭa nom gwōmo-tō ūn yę ūn kō-yo o-kwōm."* Komo wŭa rwŭŭtę caari-se ūn ryaab-se Shir Wa-ūt-Gwōmo Kap be-de ūn hun-nę ūntŭn net-wŭ rō 'mō ūn yakar-yę ūs-'yo be-de a ūn pōt ūt-us à.† ¹⁶ Ūn matuku-de ūn wŭ, komo ūn kut-o ūn wŭ nę, a genę ka jin-de:

Ko-Gwōmo-wŭ ūn gwōmo-nę, komo wŭ jiishę m-sęk be-de ūn sęk-yę à.

¹⁷ Komo ūm hyanurŭ **wan-tōm-wŭ Shir** rō eso n-mę ūr-hō. Wŭ aagurŭ eeg ūn caari-o o-cōr wŭ agnurŭ kap o ūn no-yę rō ūt-hukę ūn kŭs-o n-Tōn shir à. Wŭ zęę, "Haan nō, nō kargę be-de ūn ka caari-o o-biki o Shir o. ¹⁸ Haan nō nō ti ap-mō ūn gwōmo-nę, ūn mō ūn caari-yę ūn karma-nę nę, ūn mō ūn ya-ūr-gŭn nę, ūn mō ūn jōk-nę, ūn mō ūn yę rō yę m-da nę à, ūn ap-mō hun-nę kap, guw-nę ūn yę rō guw-nę à, caari ūn rek-yę nę!"‡

† **Bōr-ūs op ūs-jero:2** 19:2 ūt-Girik: guw-nę yę ūn wŭ. ‡ **Bōr-ūs op ūs-jero:2** 19:2 Hyen komo: Kara 32:43;

2Gwm 9:7. § **Bōr-ūs op ūs-jero:3** 19:3 ūt-Girik: Harrerruja. * **Bōr-ūs op ūs-jero:3** 19:3 Hyen komo: Isha

34:10. † **Bōr-ūs op ūs-jero:4** 19:4 Wata: Yage tō nomotę kaanę! ‡ **Bōr-ūs op ūs-jero:5** 19:5 Hyen komo: Bōng

115:13. § **Bōr-ūs op ūs-jero:6** 19:6 ūt-Girik: Harrerruja. * **Bōr-ūs op ūs-jero:6** 19:6 Hyen komo: Izik 1:24;

Bōng 93:1; 97:1; 99:1. † **Bōr-ūs op ūs-jero:9** 19:9 Hyen komo: Mati 22:2-3. ‡ **Bōr-ūs op ūs-jero:11** 19:11 Hyen

komo: Izik 1:1; Bōng 96:13; Isha 11:4. § **Bōr-ūs op ūs-jero:12** 19:12 Hyen komo: Dane 10:6. * **Bōr-ūs op**

ūs-jero:15 19:15 Hyen komo: Bōng 2:9. † **Bōr-ūs op ūs-jero:15** 19:15 Hyen komo: Isha 63:3; Jowe 3:13; Hyan

14:20. ‡ **Bōr-ūs op ūs-jero:18** 19:17-18 Hyen komo: Izik 39:17-20.

¹⁹ Ka da-de ʉm hyanʉrʉ ka nem-yo mɔrɔgsʉtɛ gwɔmo-nɛ yɛ ʉn hono o-dak ʉn karma-nɛ yɛ ʉn yɛ nɛ, remen yɛ teet ʉr-gun ʉn ka wʉ rɔ n-ton o-jɔk à, ʉn karma-nɛ yɛ ʉn wʉ nɛ. ²⁰ Amba a shipk ka nem-yo, mɔsɛ ʉn ka wan-rwɔr ʉn ma-tɔ shir wʉ ʉt-bɔ wʉ nɛ wʉ nɔmɛ saw-tɔ o-madɛ ʉn ka nem-yo à. Be-de ʉn ka saw-tɔ o-madɛ tɔ wʉ durumɛ yɛ gɔksɛ napa-ɔ ʉn ká nem-yo, komo ʉn yɛ kwʉktɛ zwɔ-ɔ ʉn wʉr-ɔ ʉn yo nɛ à. Kap yoor-mɔ ʉn yɛ a jorbʉ yɛ n-mɛ ʉn mar-ɔ ʉn ta'ar-tɔ ʉn caari-ɔ o-ra ʉn hoɔg nɛ. [§] ²¹ A hoɔrʉ karma-nɛ yɛ ʉn yɛ o-magay ɔ rwʉnɛ ʉn nu-ɔ ʉn ká wʉ rɔ tara n-ton ʉn jɔk-o-ɔpus yo à. Hon ʉn no-yɛ n-ton myet yɛ reerʉ ap-mɔ ʉn ká u-tɔ bɔ yɛ ɔnɛ à.

Bɔr ʉr-kwoɔz

ʉs-hak dugu-o gaan [1,000]

¹ Ka da-ɔ ʉm hyanʉrʉ wʉ ken **wan-tɔm-wʉ Shir** wʉ rɔ m-kergunɛ rwʉn-mɔ n-Ton shir. Wʉ rɔ ʉn rii-yo ʉn tiks-mɔ ʉn ka kuub-ɔ ʉr-dʉw ɔ nɛ ʉt-kom, ʉn caari-tɔ ʉt-kwɔm nɛ tɔ m-ke'et. ² Wʉ shipʉ ka hwo-yo, ka ko-mɔng-yo o-hwo yo, yo rɔ **ko-Gwɔmo-wʉ ʉn ya-ʉt-kɔt** à, wʉ ka'ʉ yo n-tɛ ʉn ká kwɔm-tɔ har ʉs-hak dugu-o gaan [1,000].* ³ Ka **wan-tɔm-wʉ Shir** wʉ jorbʉ yo ʉn ka kuub-ɔ ʉr-dʉw ɔ, wʉ tigurʉ yo wʉ rekerʉ taase **ko-Gwɔmo-wʉ ʉn ya-ʉt-kɔt** wʉ do durumɛ ʉn hun-nɛ komo, sɛ ka hak-se dugu-o gaan [1,000] aragtɛ. Ka hak-se arge a hosʉ wʉ ya o-da hiin.

⁴ Ka da-ɔ ʉm hyanʉ ʉt-kwʉur. Komo ʉm hyanʉ ka hun-nɛ yɛ rɔ tara tara ʉn ka kwʉur-tɔ à, a ya'ag yɛ gwɔmo-tɔ ʉn piish ʉt-ma. ʉm hyanʉrʉ komo hoɔg-mɔ ʉn yɛ a kuprɛ ʉt-hi remen tɔr-ʉs ʉsɔ à, komo ʉn rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir nɛ. Yɛ rɔ ka yɛ kwʉktɛ ka nem-yo á, kɔ sha-mɔ ʉn yo á. Komo yɛ gɔks napa-ɔ ʉn yo ʉn zwɔn-tɔ ʉn yɛ kɔ nɛ ʉn kom-tɔ ʉn yɛ á. Yɛ muʉnʉrʉ ʉn hoɔg nɛ komo, yɛ reerʉ ʉt-gwɔmo be-ʉr gaan ʉn **Kiristi** nɛ har ʉs-hak dugu-o gaan [1,000].† ⁵ (Margan-nɛ yɛ kusɛ à, yɛ inɛ ʉn hoɔg nɛ á, sɛ da-ɔ ka hak-se dugu-o gaan se arge à.) Q ka ɔ rɔ inɛ-mɔ ʉn margan-nɛ mɔ takan. ⁶ Ya-o-zak-yɛ, yan-ba-m-kuɔkop, yɛ rɔ ʉr-kwʉkur nɛ be-de ʉn ka inɛ-mɔ ʉr-takan mɔ. Mar-m ayooɔr-mɔ rɔtt ʉr-ɛɛɛ be-de ʉn yɛ á, amba yɛa warag yan-**Cow ʉn kɔn-se Shir** ʉn **Kiristi**, komo yɛa re ʉt-gwɔmo ʉn wʉ nɛ har ʉs-hak dugu-o gaan [1,000].

Rɛ ʉr-hɔ n-tɛ ʉn Gwɔmo-de ya-ʉt-kɔt

⁷ Da-ɔ ka hak-se dugu-o gaan [1,000] arge, a hosunɛ **ko-Gwɔmo-wʉ ʉn ya-ʉt-kɔt** be-de a ka'ʉ wʉ à. ⁸ Komo wʉa rwʉn, wʉ durumɛtɛ hun-nɛ yɛ a cakarsɛ hono o-dak à. Yɛ a m-aag, *Gooɔ* ʉn *Magooɔ*. **ko-Gwɔmo-wʉ ʉn ya-ʉt-kɔt** a karagsʉ yɛ yɛ teet ʉr-gun, komo mɔr-tɔ ʉn yɛ ʉntʉn mɔr-tɔ m-hyereg mɔ n-riib ɔ m-sa.‡ ⁹ Yɛ semʉrʉ hono o-dak, yɛ rigʉmsʉrʉ hun-nɛ yɛ Shir ʉn ka bɔ-ɔ Shir rɔ m-was nɛ à. Amba ra-o kergunʉrʉ rwʉn-mɔ n-Ton shir ɔ reerʉ yɛ. ¹⁰ Ka da-de **ko-Gwɔmo-wʉ ʉn ya-ʉt-kɔt** wʉ durumɛ yɛ à, a jorbʉ wʉ n-mɛ ʉn mar-ɔ o-ra ɔ rɔ m-rɛ ʉn ta'ar-tɔ ʉn caari-ɔ o-ra guwguw à, be-de a jorbɛ ka nem-yo à be-ʉr gaan ʉn ka wan-rwɔr ʉn ma-tɔ shir wʉ ʉt-bɔ wʉ nɛ. Reɛnɔ yɛ he swɔ ʉr-koɔb m-tɛt, m-hɔw nɛ, har da-ɔ ba m-ta.

Piish ʉn ma-tɔ ʉr-kɔm

¹¹ Ka da-ɔ ʉm hyanʉ caari-ɔ o-kwʉur ɔ ʉt-gwɔmo o-ɔpus ɔ. ʉm hyanʉrʉ wʉ rɔ tara n-ton ɔ à. O-dak n-Ton ɔ shir nɛ argʉ m-ɛɛɛ ʉn co-ɔ ʉn wʉ komo a do tɔ nɛ m-hyan á. ¹² ʉm hyanʉrʉ margan-nɛ, caari ʉn rɛk-yɛ nɛ, yɛ eso eso n-hɛr ɔ ʉn ká kwʉur-ɔ ʉt-gwɔmo ɔ. A upsʉ ʉt-takurda, komo a upsʉrʉ ka takurda-ɔ ʉn hoɔg-ɔ. A piishʉ margan-nɛ ʉt-ma ʉn bɔ ʉn rii-yo yɛ nɔmɛ à, bɔ tɔ rɔ gɛnsɛ n-mɛ ʉn ka takurda-tɔ à. [§] ¹³ Sa-m rwʉntʉrʉ yɛ marɛ ʉn mɔ à. M-mar ʉn be-de ʉr-she'et de ʉn marimar-nɛ nɛ tɔ ma tɔ rwʉntʉrʉ margan-nɛ yɛ ʉn tɔ. A piishi kowan ʉt-ma ʉn gon rii-yo wʉ nɔmɛ à. ¹⁴ Ka da-ɔ a jorbʉ m-mar ʉn be-de ʉn she'et-de ʉn margan-nɛ nɛ n-mɛ ʉn mar-ɔ o-ra. Ka mar-ɔ o-ra ɔ rɔ mar-m ayooɔr-mɔ. ¹⁵ Kap bɔn wʉ jin-de ʉn wʉ rwʉnɛ gɛnsɛ n-mɛ ʉn ka takurda-ɔ ʉn hoɔg-ɔ á, a jorbʉ wʉ n-mɛ ʉn ka mar-ɔ o-ra ɔ.

Bɔr ʉr-kwoɔz o-gaan

Tɔn-o shir-o pu-ɔ ʉn dak-o pu-ɔ nɛ

¹ Ka da-ɔ ʉm hyanʉ Tɔn-o pu-ɔ ʉn dak-o pu-ɔ nɛ. Remen Tɔn-ɔ n-ga ʉn dak-ɔ n-ga nɛ kap ɛɔsʉtɛ, komo sa-m rɔ kɔn á.* ² ʉm hyanʉrʉ komo ka bɔ-ɔ ba m-kuɔkop ɔ, Urusharima-o pu-ɔ, ɔ rɔ m-kergunɛ rwʉn-mɔ n-Ton be-de Shir. A gegʉrsʉtɛ ɔ ʉt-duk

§ **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-jerɔ:20** 19:20 Hyen komo: Hyan 13:1-18. * **Bɔr ʉr-kwoɔz:2** 20:2 Hyen komo: Taka 3:1. † **Bɔr ʉr-kwoɔz:4** 20:4 Hyen komo: Dane 7:9,22. ‡ **Bɔr ʉr-kwoɔz:8** 20:8 Hyen komo: Izik 7:2; 38:2,9,15. § **Bɔr ʉr-kwoɔz:12** 20:11-12 Hyen komo: Dane 7:9-10. * **Bɔr ʉr-kwoɔz o-gaan:1** 21:1 Hyen komo: Isha 65:17; 66:22; 2Bit 3:13.

bō kō-ew rō m-geger remen campō ūn wū à.† 3 Komo ūn hogurū caari-ō cōr-ō rō ūn cep ūt-ma rwūun-mō ūn kwūur-ō ūt-gwōmo q rō m-zēē, “Gwōt hur-ō Shir ūn hun-nē nē n-mē! Wūa she'et be-ur gaan ūn ye nē. Komo ye warag hun-nē ye ūn wū. Shir komo ūn hi ūn de ūn wū wūa she'et ūn ye nē, komo wū warag Shir-ō ūn ye.‡ 4 Wūa pe'ēgū ye m-yish kap ūn yish-ye ūn ye. Mar-m mō kus komo á, kō tūk-mō ūt-mēn, kō ūs-'wōn, kō m-hoog á, remen rem-ūs ut se ro na m-rwō ūn tūk-mō ūt-mēn à, se aragsute.”§

5 Ka wū ro tara ūn ká kwūur-ō ūt-gwōmo à zēerū, “M-mōka me m-nōm ūn koyan pu-yo!” Komo wū zēerū mē, “Gēn yo ka, remen tō ka ma-tō ūm rūrū wō à nip-ō, komo hun-nē a hoks m-shēr ūn tō.”

6 Komo wū zēerū, “A komog! Mē rō Arpa, ūn Omega nē.* Mē rō ūr-Takan ūr-Būstē nē. Kap ye ūn hoge o-**swōot** à, man 'ye ye yish-tō hō-mō ūn hogō m-yar.† 7 Be-de ūn kōwan wū rē ūr-hō de ūn **ko-Gwōmo-wū ūn ya-ūt-kōt** à, yea kum ūr-hes de o-kwūm be ūn de. Man warag Shir q ūn ye, komo yea warag yakar re.‡ 8 Amba ya-o-gyer, ūn yan-kōōb-de m-shēr nē, ūn ye hō hun-nē à, ya-o-ás, ūn ye rō m-yoos ūn saw-tō made nē à, ūn kwūktē m-gir nē komo kap ya-ūt-bō, myet-ō ūn ye gwoūg-de ūn ye ka mar-mō o-ra q, q rō m-tūks ūn ta'ar-tō ūn caari-ō o-ra à. Mō ka rō mar-m ayoorē-mō.”

Urusharima-o pu-q

9 Wan-gaan be-de ūn ka **yan-tōm-ye Shir** nēn ta'voor-ye yan-sheend-tō a shoosē tō ūn re ūr-kōōb ūt-ta'voor à, tō ūr-kōm wū haanūrū be ūn de. Wū zēerū mē, “Haan, man kutu wō kō-ew, nē'a-wū ūn Ya o-Rwūug o-Ca.” 10 Ka **wan-tōm-wū Shir** wū dēkū mē ūn bū-yo **Kūkt-ō Shir** wū deetū mē n-tōn ūn q ken haag-o caari-ō q m-pipir deen. Wū kutbū mē o-Urusharima, bō-q ba m-kūkop q rō m-kergunē rwūun-mō n-Tōn be-de Shir.§ 11 Ka bō-q komo a shoostū q ūn seps-mō Shir m-cūcas nē cūcas-mō ūn q nōmog ūntūn ta'ar-de ūn hwōr, o-jaspa de rō ūs-myakt ūntūn ūr-madipi. 12 A rigimshītē q ūt-ma tō m-nū pipir, ūs-ish nē ūp ūs-voor, ūn **yan-tōm-ye Shir** nē ūp ūn nēn voor yan-'er-de ūn ka ish-se. A genū jin-tō ūn baag-ūt ūp-ūt voor-tō ūn hun-nē ye **o-Isra** ūn ka ish-se. 13 Komo kō yo ke riib-yo ish-ūs tet-se, ish-ūs tet ūr-hōran, ish-ūs tet ūr-hōrim, ish-ūs tet o-baar, ish-ūs tet o-ye'er.* 14 Komo wur-ō ūn ka bō-q a ūn ma q n-tōn ūn shi'it-ūt ūp ūn voor-tō ūt-ta'ar. Komo n-tōn ūn tō kanē a genē jin-tō ūn **yan-Tōm Yeso** ūp ūn voor-ye ūn ka Ya o-Rwūug o-Ca yo.

15 Ka **wan-tōm-wū Shir** wū nomē ūt-ma ūn mē nē à, wū rō ūn kō-yo ūr-me'es nē yo o-zinariya yo wū hettē me'es ūn ka bō-q à, ish-se ūn q, ūn wur-se ūn q nē.† 16 Da-q wū mē'esē q à, wū 'wōs kō yo ke riib-yo hond hond yo rō ūn q ri-yo nē. Seēb-mō ūn q ūn hōōb-mō ūn q nē, ūn pipir-mō ūn q nē kō q ke raag-ō hond hond stadi dugu-ūs ūp ūs-voor [12,000]‡ q. 17 **Wan-tōm-wū Shir** me'esurū wur-se ūn q komo q rwūntūrū nū-mō q na-ūs zungu ūn kwooz-ūt voor ūs-nass [144],§ (ūn gon ri-yo hun-nē rottē ūn me'es ūn kashi ūr-me'es à.) 18 A ūn ma wur-se ūn q ūn tō ken ta'ar-tō a m-aag ūt-jaspa à tō ūn hwōr. Komo ka bō-q nē a maarū q ūn zinariya zak zak, komo q ma'asū ūs-myakt ūntūn ūr-madipi. 19 Komo a nomo shi'it-de ūn ka wur-ō ūn ka bō-q ūt-duk ūn gon kō de ke ta'ar-de ūn hwōr de. O-jaspa de rō ūr-takan ūn shi'it-de ūt-ma. Ūr-ayoore-de komo ūr-sappaya, ūr-atettē-de ūr-agat, ūr-anassē-de ūr-zumuruđu, 20 ūr-ataang-de ūr-onis, ūr-acindē-de ūr-karneriyan, ūr-ata'yoorē-de ūr-kirisorat, ūr-aere-de ūr-berir, ūr-ajerōnē-de ūr-topas, ūr-aqpe-de ūr-kirisopuras, ūp-ūr gaan jasin, ūp ayoore-de ūr-ametis. 21 Ka ish-ūs ūp ūs-voor se a nom se ūn rwūumb-se ūn hwōr ūp ūs-voor, kō q ke ish-ō ūn rwūumb-ō ūn hwōr gaan a nōmū q. Caari-yo ūn cōw-yo ūn ka bō-q, ūn zinariya a ma yo zak zak, komo yo rō ūs-myakt ūntūn ūr-madipi.* 22 Mē hyan **Pyo-ō Shir** ūn ka bō-q á, remen Wan-Koyan Shir Wa-ūt-Gwōmo kap ūn Ya o-Rwūug o-Ca nē ye ye rō **Pyo-ō Shir** q ūn ka bō-q. 23 Ka bō-q rō ūn hoob-ō ūr-hō kō o-rēng á, remen seps-mō Shir mō rō q m-caragse, ka Ya o-Rwūug o-Ca yo komo yo rō pitirra-de ūn q.† 24 Hun-nē ye ūn hōno o-dak a hewē

† **Bōr ūr-kwooz o-gaan:2** 21:2 Hyen komo: Isha 52:1; Hyan 3:12; Isha 61:10. ‡ **Bōr ūr-kwooz o-gaan:3** 21:3 Hyen komo: Izik 37:27; Rewi 26:11-12. § **Bōr ūr-kwooz o-gaan:4** 21:4 Hyen komo: Isha 25:8; Isha 35:10; 65:19.

* **Bōr ūr-kwooz o-gaan:6** 21:6 Arpa, Omega: wata n-mē Abacada ūt-Girik. Arpa rō ūr-takan komo Omega rō ūr-būstē. † **Bōr ūr-kwooz o-gaan:6** 21:6 Hyen komo: Isha 55:1. ‡ **Bōr ūr-kwooz o-gaan:7** 21:7 Hyen komo: 2Sam 7:14; Bōng 89:26-27. § **Bōr ūr-kwooz o-gaan:10** 21:10 Hyen komo: Izik 40:2. * **Bōr ūr-kwooz o-gaan:13** 21:12-13 Hyen komo: Izik 48:30-35. † **Bōr ūr-kwooz o-gaan:15** 21:15 Hyen komo: Izik 40:3. ‡ **Bōr ūr-kwooz o-gaan:16** 21:16 Mē-ūt dugu-o gaan ūn zungu-ūs nass [1,400] kō kiromita dugu-ūt voor ūn zungu-ūs voor [2,200].

§ **Bōr ūr-kwooz o-gaan:17** 21:17 Kaanē a nōm ūr-hond ūs-na nē zungu ūs-voor ūn ūp-ūs cind [216]. * **Bōr ūr-kwooz o-gaan:21** 21:18-21 Hyen komo: Isha 54:11-12. † **Bōr ūr-kwooz o-gaan:23** 21:23 Hyen komo: Isha 60:19-20.

ʊr-hew m-mɔk ɔ ʊn ka bɔ-ɔ. Gwɔmo-nɛ yɛ ʊn hɔno o-dak komo yɛa hantɛ ɔ sɛps-mɔ ʊn yɛ n-mɛ ʊn ka bɔ-ɔ.‡ 25 An tige ʊn ish-se ʊn ka bɔ-ɔ ʊn ta-mɔ ʊr-hɔ á remen tɛt-mɔ m-rew kanɛ á. 26 Komo a hantɛ myet ɔ ʊn m-sɛps ʊn gos-tɔ ʊn hun-nɛ yɛ ʊn hɔno o-dak nɛ ʊn ka bɔ-ɔ.§ 27 Amba rii-yo m-kʊkɔp a kum m-cɔw n-mɛ ʊn ka bɔ-ɔ á, kɔ komo koyan nɔm ʊn rem-se ʊn hu, kɔ wa-ʊt-bɔ, sɛ dɛ yɛ a genɛ jin-tɔ ʊn yɛ n-mɛ ʊn ka takʊrda-ɔ ʊn hɔɔg-ɔ ʊn ka Ya o-Rwʊʊg o-Ca yo à.*

Bɔr ʊr-kwɔɔz ʊs-yoor

Rɔɔg-ɔ ʊn hɔ-mɔ ʊn hɔɔg

1 Ka da-de **wan-tɔm-wʊ Shir** kutu mɛ rɔɔg-ɔ ʊn hɔ-mɔ ʊn hɔɔg, mɔ ʊs-myakt ʊntʊn ʊr-madipi mɔ rwʊʊntɛ be-de ʊn kwʊʊr-ɔ ʊt-gwɔmo tɔ Shir ʊn tɔ ʊn Ya o-Rwʊʊg o-Ca nɛ.* 2 Mɔ m-ja n-tɛtɛ de ʊn caari-yo ʊn cɔw-yo ʊn ka bɔ-ɔ. ʊn kɔ yo ke rii-bɔ ká rɔɔg-ɔ 'yo-o rɔ kɔn yo ʊn hɔɔg, yo rɔ ʊn mat ʊr-mat sɔ-o ɔp ʊn yoor hak gaan. Kɔ yo ke reng-yo yo rɔ m-mat sɔ-o gaan. A ʊn nɔm ʊs-baat ʊn wá-tɔ ʊn ka 'yo-yo remen taastɛ ʊn gɔm-se ʊn hun-nɛ yɛ ʊt-dak kap.† 3 ʊn ká bɔ-ɔ, a kum rii-yo Shir hʊʊ yɛ nu-o yɔ-ɔ á, remen kwʊʊr-ɔ ʊt-gwɔmo ɔ Shir ʊn Ya o-Rwʊʊg o-Ca nɛ ɔ rɔ kánɛ. Gʊw-nɛ yɛ ʊn wʊ komo yɛa kwʊktʊ wʊ.‡ 4 Yɛa hyen co-ɔ ʊn wʊ, komo a gen jin-de ʊn wʊ ʊn zwɔn-tɔ ʊn yɛ. 5 Tɛt-m mɔ kus kaanɛ á. Yatt-yo nʊsʊ yɛ ʊn ma-tɔ ʊr-pitirra kɔ cʊcas-mɔ ʊr-hɔ á, remen Wan-Koyan Shir wʊ he m-warag cʊcas-mɔ ʊn yɛ. Komo yɛa re ʊt-gwɔmo har da-ɔ ba m-ta.§

6 **Wan-tɔm-wʊ Shir** zɛɛrʊ mɛ, “Ka yo o hoge à nip-ɔ, komo tɔ woostɛ a shɛr ʊn tɔ. Wan-Koyan Shir ya'ag yan-Rwɔr ʊn ma-tɔ ʊn wʊ jaab-ɔ ʊt-mɛn ʊn bu-yo Kʊkt-ɔ ʊn wʊ. Wʊ tɔmɔntɛ wan-tɔm ɔ ʊn wʊ, remen wʊ kututɛ ká gʊw-nɛ yɛ ʊn wʊ yɛ rii-yo he m-kɔr ba m-jimɛ à.”

Yɛso rɔɔn

7 “Gwɔt mɛ ka komo rɔbɛ, ba ʊn naas o-da! Shir ya'ag yɛ ʊr-hɔ bɔ ʊn yɛ rɔ o-dɔrɔtɛ ʊn ma-tɔ ʊn hyan-ɔ co tɔ ʊn ka takʊrda-ɔ à.”

8 Mɛ wʊ **Yohana**, mɛ hyane ʊn hoge, kap ka rem-se. Da-ɔ ʊm hoge komo ʊm hyen se à, ʊm heɛrʊ ʊn na-se ʊn **wan-tɔm-wʊ Shir**, wʊ kutu mɛ ka rem-se á. 9 Amba wʊ zɛɛrʊ mɛ, “Taase o kwʊktʊ mɛ á! Mɛ ko-gʊw-wʊ Shir wʊ, ʊntʊn wɔ ʊn ɔr ru nɛ ʊn **yan-Rwɔr ʊn Ma-tɔ Shir**, har ma kap ʊn yɛ nɔmɛ dɔrɔtɛ-ɔ ʊn yo rɔ genɛ nɛ ʊn ká takʊrda-ɔ á. Kwʊktʊ nɔ Shir cot!”

10 Ká da-de wʊ zɛɛrʊ mɛ, “Taase o wukɛ ka ma-tɔ ʊn hyan-ɔ co-ɔ tɔ genɛ à, remen da-o nomostɛ yow yow. 11 Myet ko-yan-mɛn-ʊt jaas-tɔ wʊ sɛngɛ mɛn-ʊt jaas-tɔ tɔ ʊn wʊ, wʊ rɔ yɔ-wʊ á, wʊ sɛngɛ nɔm ʊn rii yɔ-yo. Wan-nɔm ʊn rii-yo ʊr-bon, wʊ sɛngɛ nɔm ʊn rii-yo ʊr-bon, komo wʊ rɔ ba m-kʊkɔp á, wʊ sɛngɛ she'et-de ʊn wʊ ba m-kʊkɔp.”*

12 “Gwɔt, mɛ ka rɔbɛ ba ʊn naas o-da! Komo 'yons ʊn de rɔ be ʊn de, man tope kowan gɔn rii-yo wʊ nɔmɛ á.† 13 Mɛ rɔ Arpa, ʊn Omega nɛ.‡ Mɛ rɔ ʊr-Takan ʊr-Bʊstɛ nɛ, ʊr-Shi'it ʊr-Kɔm nɛ.§

14 “Shir 'yɛ yɛ ʊr-hɔ ká yɛ so'osɛ matuku-ʊt sɛɛb-tɔ tɔ ʊn yɛ á. A 'yɛ yɛ keɛr-de m-cɔw ʊn ish-se ʊn ká bɔ-ɔ caari-ɔ remen yɛ reet mat-de ʊn 'yo-yo ʊn hɔɔg.* 15 Amba ká yɛ muutɛ hi-de ʊn yɛ ya-m-kʊkɔp à, yɛ rɔ n-dɔ ʊn ka bɔ-ɔ:

Ka yɛ yoosɛ weɛr-se o-made,
Ya-o-ás,
Yɛ hoome hun-nɛ à,
Yan-kwʊktɛ m-gir, ʊn
Ya-ʊt-bɔ nɛ.

‡ **Bɔr ʊr-kwɔɔz o-gaan:24** 21:24 Hyen komo: Isha 60:3. § **Bɔr ʊr-kwɔɔz o-gaan:26** 21:25-26 Hyen komo: Isha 60:11. * **Bɔr ʊr-kwɔɔz o-gaan:27** 21:27 Hyen komo: Isha 52:1; Izik 44:9. * **Bɔr ʊr-kwɔɔz ʊs-yoor:1** 22:1 Hyen komo: Izik 47:1; Zɛka 14:8. † **Bɔr ʊr-kwɔɔz ʊs-yoor:2** 22:2 Hyen komo: Taka 2:9. ‡ **Bɔr ʊr-kwɔɔz ʊs-yoor:3** 22:3 Hyen komo: Zɛka 14:11; Taka 3:17. § **Bɔr ʊr-kwɔɔz ʊs-yoor:5** 22:5 Hyen komo: Isha 60:19; Dane 7:18. * **Bɔr ʊr-kwɔɔz ʊs-yoor:11** 22:11 Hyen komo: Dane 12:10. † **Bɔr ʊr-kwɔɔz ʊs-yoor:12** 22:12 Hyen komo: Isha 40:10; 62:11; Bɔng 28:4; Isha 40:10; Irmí 17:10. ‡ **Bɔr ʊr-kwɔɔz ʊs-yoor:13** 22:13 Arpa, Omega: wata n-mɛ Abacada ʊt-Girik: Arpa rɔ ʊr-takan komo Omega rɔ ʊr-bʊstɛ. § **Bɔr ʊr-kwɔɔz ʊs-yoor:13** 22:13 Hyen komo: Hyan 1:8; Isha 44:6; 48:12; Hyan 1:17; 2:8. * **Bɔr ʊr-kwɔɔz ʊs-yoor:14** 22:14 Hyen komo: Taka 2:9; 3:22.

¹⁶ “Mɛ, Yɛso, Ƴm tɔmbɔtɛ **wan-tɔm-wɔ Shir** re wɔ heetbɔ nɔ kà tɔm-ɔ remen **yan-dor Yɛso**. Mɛ Ƴn rwɔƳn sɔ Ƴn baag-o ko-Gwɔmɔ **Dawuda** komo mɛ rɔ wan-rɛ Ƴn cim-yo Ƴn gwɔmɔ-Ƴt **Dawuda**. Mɛ rɔ *Myar-yo m-cɔcar yo n-Sot.*”[†]

¹⁷ **Kukt-o Shir** Ƴn ko-ew nɛ rɔ m-zɛɛ, “Haan!” Yagɛ komo bɔ Ƴn wɔ hogɛ tɔ ka à, wɔ ma wɔ zɛɛ, “Haan!” Yagɛ bɔ Ƴn wɔ rɔ m-hogɛ Ƴn **swɔot-o** m-hɔ à wɔ haan: kap wɔ cɔnɛ wɔ sɔ à, wɔ sɔ m-yar be-de Ƴn hɔ-mɔ Ƴn hogɛ.[‡]

Ma-tɔ Ƴr-bɔstɛ

¹⁸ Mɛ, **Yohana**, mɛ Ƴn nak Ƴn tɔ-tɔ Ƴn kap wɔ hogɛ ma-tɔ Ƴn rii-yo he m-kɔr Ƴn co à tɔ Ƴn kà takɔrda-o à Ƴnze: Ƴrege wɔ doog yo ken rii-yo n-tɔn Ƴn tɔ, Shir a doo wɔ swɔ Ƴr-kɔɔb de a genɛ Ƴn ka takɔrda-o à. ¹⁹ Komo bɔ Ƴn wɔ haabɛ yo ken rii-yo rɔ Ƴn kà takɔrda-o à, Shir a dos gwɔƳg-de Ƴn wɔ de Ƴn mat-de Ƴn 'yo-yo Ƴn hogɛ. Komo Shir a dos gwɔƳg-de Ƴn wɔ de Ƴn kà bɔ-o ɔ Ƴn ba m-kɔkɔp ɔ. Ƴm genɛstɛ ka rem-Ƴs yoor-se n-mɛ Ƴn kà takɔrda-o.[§]

²⁰ Kà wɔ kɔ'otɛ Ƴnze ka rem-se kap nip-o à, wɔ zɛɛɛ, “Eba, Ƴm rɔbɛ hɔr-m-hɔr!”

Amin. Haan, Wan-Koyan Yɛso!

²¹ Yar-m Yɛso Wan-Koyan rɔ Ƴn nɔ nɛ kap! **Amin!**

[†] **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-yoor:16** 22:16 Hyen komo: Qog 24:17; Isha 11:1,10; 2Bit 1:19; Hyan 2:28.   [‡] **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-yoor:17** 22:17 Hyen komo: Isha 55:1.   [§] **Bɔr Ƴr-kwɔɔz Ƴs-yoor:19** 22:18-19 Hyen komo: Kara 4:2; 12:32.